परिशीलितमरालचातुरीकैर्विपश्चिद्वरैरुपेक्ष्यमाणं कृतशोधनंचाशासानः सकलाध्येत्रध्यापकप्रयोजकादिसौकर्यमेतद्ग्रंथात्संभावयन्गुणिजन-
चक्षुर्घटापथगामितयैवसार्थकतांमन्यमानोगुणिजनपरितोषमेवैतद्व्यापारात्प्रीयमाणोऽखिलजगन्नायकोविदधात्वित्याशास्ते—

प्रमाणसिद्धांतविरुद्धमत्रयत्किंचनाभून्मतिमांद्यदोषात् । मात्सर्यमुत्सार्यतदार्यचित्ताःप्रसादमाधायविशोधयंतु ॥

वा. ल. पणशीकरः ।

अत्रपुस्तकदातृनिर्देशः ।

१ वे ॥ शा ॥ सं ॥ गणेशभट्टआठल्ये आलीबागइत्येतैर्दत्तंमहतापरिश्रमेणतैरेवनिर्मितंस्वाहाकारपुस्तकमेकं ।

२ वे ॥ शा ॥ सं ॥ आत्मारामभटजी अळवणी सांवंतवाडीइत्येतैर्दत्तंस्वीयसंग्रहस्थंकाशीस्थजड्येप्रणीतं।

३ वे ॥ शा ॥ सं ॥ रामचंद्र(बाबा)पाध्ये गुर्जरभालावलीइत्येतैः महामहोपाध्यायगोपालोपाध्यायप्रणीतंसंपाद्यदत्तं ।

४ वे ॥ शा ॥ सं ॥ बाबुरामचंद्रदीक्षितजडेबनारसइत्येतैःऋग्वेदकल्पद्रुमाख्यमेकमस्मन्निकटेप्रहितंएतान्कोशान्शौनकीयांश्चा-
लोच्यैतदंतर्वर्तिमंत्रभागं वे ॥ रा ॥ कृष्णंभटजीगोरेइत्येतैःसंशोधय्यस्वयंचसंशोध्यप्रकाशितोऽयंग्रंथइतिशम् ।

संहिताहोमेप्रमाणं ।

नमःश्रीवेदपुरुषाय ॥ तत्रादौसंहिताहोमेप्रमाणंफलंचप्रायश्चित्तप्रकरणेबृहदाश्वलायनस्मृतौ—श्रौताग्निरपिस्मार्ताग्नौप्रायश्चित्ताहुतीर्हु-नेत् । संहितागणकूष्मांडपावमान्यादिभिर्द्विजः ॥ स्मार्तोभावेतुकृत्वाग्निंकुर्यादुत्तपनीयकमिति ॥ श्रौताग्निरपीत्यपिनास्मार्ताग्निमानपिस्मा-र्ताग्नौकुर्यादितिप्रतीयते। प्रायश्चित्ताहुतीरित्यनेनपापनिवृत्तिफलकत्वंबोध्यते। उत्तपनीयकंनाम आधानसुबोधिन्यां—दर्भेष्वग्निंसमारो-प्यपुनर्दर्भेषुसंयुतं । पुनस्तद्वत्तृतीयोग्निःसएवोत्तपनीयकः ॥ इति । लौकिकमग्निंसंस्कारविशिष्टंकृत्वाकुर्याद्धोममितिशेषः । श्रुतावपि—यःसमिधायआहुतीयोवेदेनददाशमर्तोऽअग्नये । योनमसास्वध्वरः ॥ इतिमंत्रेस्वातंत्र्येणसंहिताहोमःप्रतीयते । तथाचमंत्रार्थः—अग्नये अग्न्यर्थं । यः मर्तः मनुष्यः । समिधा पालाश्यादिसमिदाधानेन । आहुती आहुत्या आज्यादिसाध्यया। यो वेदेन संहितया तदंतर्गत-सर्वमंत्रकरणकहोमेनच । ददाश परिचरतीति ॥ यद्यपीयंश्रुतिर्वेदेनेत्यस्यब्रह्मयज्ञाध्ययनेनेत्यर्थकरणेनपाकयज्ञप्रशंसाकरणपरतयायोजि ता तथापिउक्तार्थपरतयापियोजयितुंशक्यते बाधकाभावात् । वेदेनअग्नयेददाशेतिसमभिव्याहृतपदस्वारस्याच्चश्रुतीनांविश्वतोमुखत्वात् । उक्तार्थतात्पर्यनिर्णायिकापूर्वोदाहृताश्वलायनस्मृतिरप्यनुगृहीताभवति । एतच्छ्रुतिविहितसमिदाधानाद्युक्तकर्मफलं तस्येदर्वंतइत्यग्रिम श्रुतौस्फुटं । तथाहि—तस्येदर्वंतोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युम्नितमंयशः । नतमंहोदेवकृतंकुतश्चननमर्त्यकृतंनशत् ॥ इति । मंत्रार्थः—तस्यैव आशवः शीघ्रगंतारः । अर्वंतःअश्वाः । रंहयंते वेगंकुर्वंति । शत्रून्प्रसहंतइत्यर्थः । तस्यैव द्युम्नितमं यशः दीप्ततमाकीर्तिश्चभव-ति । अपिच । तंदेवकृतं देवेषुविहिताकरणेनयत्कृतं । अंहः पापं । कुतश्चन कस्मादपिहेतोः । ननशत् नव्याप्नोति । अशत् नशत्

इतितन्नाम । नचमर्त्यकृतंमनुष्येषुहिंसादितन्न । इत्येवंपापक्षयकामेनाग्निशुश्रूषाकार्येत्युक्तंभवति । अतःपापक्षयकामेनापिसंहिताहोमो विधेयइतियावत् । किंचउपाकर्मांगत्वेनापि**सांख्यायनसूत्रे**प्रत्यृचंवेदेनजुहुयादित्यादिनाअनेकेहोमविधयोभिहिताः । **तथाचसूत्रं**— अक्षतसक्तूनांधानानांदधिघृतमिश्राणांप्रत्यृचंवेदेनजुहुयादितिहैकआहुःसूक्तानुवाकाद्याभिरितिवाध्यायार्षेयाद्यादिभिरितिमांडूकेयोऽथहस्मा हकौषीतकिरग्निमीळेपुरोहितमित्येकाकुसुंभकस्तदब्रवीदावदंस्त्वंशकुनेगृणानाजमदग्निनाधामंतेविश्वंगंतानोयज्ञंयज्ञियायोनःस्वोअरणःप्रति- चक्ष्वविचक्ष्वाग्नेयाहिमरुत्सखायत्तेराजन्छृतंहविरितिद्व्यृचास्तच्छंयोरावृणीमहइत्येकाहुतशेषाद्धविःप्राश्नंतीति ॥

एवं**पराशरस्मृतौ**प्रायश्चित्तप्रकरणेद्वितीयाध्यायेपारायणांगत्वेनदशांशहोमोभिहितः । **तथाहि**—ब्रह्महानरकस्यांतेपांडुकुष्ठीप्रजा- यते । प्रायश्चित्तंप्रकुर्वीतसयत्पातकशांतये ॥ चत्वारःकलशाःकार्याःपंचरत्नसमन्विताः । पंचपल्लवसंयुक्ताःसितवस्त्रेणवेष्टिताः ॥ कषाय पंचकोपेतानानाविधफलान्विताः । सर्वौषधिसमायुक्ताःस्थाप्याःप्रतिदिशंदिशं ॥ रूप्यमष्टदलंपद्मंमध्यकुंभोपरिन्यसेत् । तस्योपरिन्यसेद्दे- वंब्रह्माणंचचतुर्मुखं ॥ पलार्धार्धप्रमाणेनसुवर्णेनविनिर्मितं । अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत्रिकालंप्रतिवासरं ॥ यजमानःशुभैर्गंधैःपुष्पैर्धूपैर्यथाविधि । पूर्वादिकुंभेषुततोब्राह्मणाब्रह्मचारिणः ॥ पाठयेयुःस्वकान्वेदानृग्वेदप्रभृतीन्शनैः । दशांशेनततोहोमोग्रहशांतिपुरःसरः ॥ मध्येकुंडेविधात व्योघृताक्तैस्तिलव्रीहिभिः । द्वादशाहमिदंकर्मसमाप्यद्विजपुंगवः ॥ भद्रेपीठेयजमानमभिषिंचेद्यथाविधि । ततोदद्याद्यथाशक्तिगोभूहेमति लादिकं ॥ ब्राह्मणेभ्यस्ततोदेयमाचार्यायययथाविधि । आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ प्रीताःसर्वेव्यपोहंतुममपापंसुदारुणं । इत्युदीर्यमुहुर्भक्त्यातमाचार्यंक्षमापयेत् ॥ एवंविधानेविहितेश्वेतकुष्ठंविनश्यति ॥ इति ॥ यद्यपि**रुद्रकल्पद्रुमे**लिखित**कालिकापुराणे**—

जपादशांशतोहोमस्तथाहोमात्तुतर्पणं । तर्पणस्यदशांशेनमार्जनंकथितंकिल ॥ मार्जनस्यदशांशेनब्राह्मणानपिभोजयेत् । जपोर्चापूर्वकोहो-
मस्तर्पणंचाभिषेचनं ॥ भूदेवपूजनंपंचप्रकारोक्तापुरस्क्रियेति ॥ होमाशक्तौजपंकुर्याद्धोमसंख्याचतुर्गुणं । एवंकृतेतुमंत्रस्यजायतेसिद्धिरु-
त्तमा ॥ इतिवचनैःपुरश्चरणांगजपसामान्यदशांशहोमःकर्तव्यइतिप्रतीयते **तथापि**—पाठयेयुःस्वकान्वेदानृग्वेदप्रभृतीन्शनैः । दशांशेन
ततोहोमोग्रहशांतिपुरःसरः ॥ इतिप्रकृतप्रायश्चित्तप्रकरणस्थस्मृतिवचनेनविशिष्यदशांशहोमस्यविहितत्वाद्दशांशहोमोविधेयः । तत्संभव
श्चदशावृत्तिपारायणेष्वेवैकावृत्तिरूपदशांशेनेतिफलितं ॥ **केचित्तुमहार्णवादिग्रंथे**षुरूपरुद्रजपांशेषोडशधामंत्रविभागपक्षेषुआद्यमंत्रै-
राद्यंतमंत्रैर्वादशांशसंख्यापूरणवत्एकसंख्याकादिपारायणपक्षेपिआद्यादिमंत्रैस्तद्दशांशसंख्यापूरणीया । एवंकल्पनायांतत्रयन्मूलंतदेवात्रा
न्वेषणीयमितिवदंति । **महार्णवेतु** चतुर्षुब्राह्मणेषुऋग्वेदप्रभृतिमंत्रब्राह्मणात्मकवेदचतुष्टयपारायणंकुर्वत्सुप्रतिदिनंपठितवेदभागदशांशसं-
ख्ययाव्याहृतिभिर्होमःकार्यइत्युक्तं । **कैश्चित्तु** संहिताहोमांशेसाधकतयोपन्यस्तानि**ऋग्विधानस्थानि**—एषाहिसंहितावेदैःसर्वब्रह्ममयी
निचृत् । उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतवैतया ॥ इत्यादीनिवचनानितान्युपक्रमोपसंहाराभ्यांगा
यत्रीमंत्रहोमपराण्येवनतुसंहिताहोमपराणि । कृत्स्नसंहितायाःविश्वामित्रदृष्टत्वेनकाप्यनुपलंभात्गायत्र्यास्तद्दृष्टत्वाच्च निचृदितिविशेषणस्यस-
कलसंहितायामसंभवात् न्यूनाक्षरत्वेनगायत्र्यंशएवतत्संभवाच्च वेदैश्चतुर्भिर्वेदैःसंहितासम्यग्धृतेतिस्मृत्यक्षरार्थः । एवंचसंहितेतिपदश्रवण-
मात्रेणकृत्स्नसंहिताहोमपरतयापूर्वोक्तवचनानियोजयंतोभ्रमादेवेतिसुधियोविभावयंतु ॥ इतिऋग्वेदकल्पद्रुमः ॥ ॥

सर्वत्रछंदएवपूर्वमभिहितमितिछंदःप्राथम्यमेव शेषतः' इति । **सांख्यायनसूत्रे**—'ऋषीन्छंदांसिदेवताःश्रद्धामेधेचतर्पयित्वेति' तत्रश्रुतक्रमपरित्यागेबीजाभावात्तासांक्रमबोधनएवतात्पर्याच्च । तथा**बृहद्देवतायां**—'नियमोयंज न्याय्यं । उदाहृतश्रुतिस्मृतिप्रामाण्यात्, अर्थेप्सवःखल्वृषयश्छंदोभिर्देवताःपुरा । अभ्यधावन्नितिछंदोमध्ये पेहोमेऋषिश्छंदोथदैवतं । अन्यथाचेत्प्रयुंजानस्तत्फलंचात्रहीयते ॥ देवतामथमंत्राणांकर्मस्वेवमितिश्रुतिः' इति ॥ **आचार्यखंडेगृह्याधानप्रस्तावे**—त्वाहुर्मनीषिणः ॥ ऋषिंतुप्रथमंब्रूयाच्छंदस्तुतदनंतरं । यजेद्वाध्यापयेद्वापिनलभेत्कर्मणःफलम्' इति । तथा 'ऋषिंछंदोदैवतंचविनियोगमनुक्रमात् । अस्मृत्वार्षादिकंविप्रोजुहुयाद्वाजपेदपि ॥ देवतामवसानेचमंत्रज्ञोमंत्रसिद्धय'इति। तथाश्रीवत्सगोत्रभास्क**रामवाजपेय्यांगृह्यकारोपि**—'ऋषिमादौप्रयुंजीतछंदोमध्येनियोजयेत् । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः ॥ आश्वलायनानांतु रकृतमहारुद्रपद्धत्यांछंदोभाषायां—'वक्तव्यंछंदआदौतुततश्चर्षिःप्रकीर्तितः । आर्षेयच्छंदोदैवतविद्याजनाध्यापनाभ्यांश्रेयोधिगच्छती'ति ॥ तथावेदभाष्य-ऋषिच्छंदोदैवतपूर्वकोविनियोगः । तथाच**परिभाषायां**—ऋषिच्छंदोदैवतविद्याजनाध्यापनाभ्यांश्रेयोधिगच्छती'ति ॥ तथावेदभाष्य-कारैर्माधवाचार्यैरपिऋग्भ्याष्योपोद्धातांतेऋषिच्छंदोदेवताविचारःकृतः सुरूपकृत्नुमितिसूक्तेतेएवऋषिच्छंदसी इंद्रंपृच्छेतिचतुर्थ्यामृ-चिलिंगदर्शनादिंद्रोदेवतेतिछंदएवपूर्वमुदाहृतं । आत्वेतिसूक्तेऋषिच्छंदोदेवताविनियोगाःपूर्ववत् । इत्यादिषुबहुषुस्थलेषुछंदएवपूर्वधृतं । निरुक्तभाष्यकारोप्येवमेव ॥

अत्रेदंविचार्यते । किंश्रुतिस्मृत्यादीनांद्वैविध्यदर्शनाद्विकल्पः । सोपिशाखाभेदेनकांडभेदेनवाव्यवस्थितःउतसर्वत्र। **नतावदाद्यः** । शाखांतरेतैत्तिरीयशाखायांनारायणोपनिषत्सु—'गायत्र्यागायत्रीछंदोविश्वामित्रऋषिःसवितादेवता'इति । **छंदोभाषायां**—'वक्तव्यंछंद

ऋषिदैवतछंदऊहविचारः ।

तत्रजपहोमादौप्रयुज्यमानेषुसूक्तर्क्षुपूर्वदेवतोहःकार्यउतछंदऊहइतिविमर्शे**सर्वानुक्रमपरिभाषा**रंभएव— 'ऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्यामः' इत्यनुक्रमपरिग्रहाद्, **बह्वृचगृह्यपरिशिष्टेपि**—'अथास्यमंत्राणामृषिदैवतच्छंदांसि' इतितथैवांगीकारात्, तथा**सांख्यायनसूत्रे**— 'ऋषेर्यस्ययोयोमंत्रोयद्दैवत्योयच्छंदस्तथातथातंतंमंत्रमनुब्रूयात्' इतिक्रमनिर्देशात्, एवमाधुनिकयाज्ञिकाचाराच्च 'यद्यपिस्यात्स्वयंब्रह्मात्रैलोक्याकर्षणक्षमः । तथापिलौकिकाचारंमनसापिनलंघयेत् ॥' इतिवचनाद्याज्ञिकाचारानुगृहीतदेवताप्राथम्यबोधकवचनानांकर्मकांडविषयेप्राबल्याद्देवतायाःफलदातृत्वेनाभ्यर्हितत्वात्तत्प्राथम्यंयुक्तंमत्वा। तथाश्रौतस्मार्तकर्मकांडोदधिपारदृश्वभिर्भट्टनारायणकौस्तुभकारशांतिरत्नहेमाद्रिपूर्तकमलाकरादिमहानिबंधकारधुरीणैर्लोकोद्दिधीर्षयानैकशःप्रणीतप्रयोगग्रंथेष्वासेतुहिमालयंप्रथितेषु सूक्तमंत्रादिप्रयोगावसरेऋषिदैवतछंदःक्रमेणैवसूक्तादीनांविनियोगादत्रसंहितायामस्माभिरपिसएवक्रमआदृतः ॥ **परंत्विमंपक्षंप्राचीनानसहंते**—तेषांमतेछंदःप्राथम्यमेवन्याय्यं । तथाच**ऋग्वेदकल्पद्रुमे**—छंदःप्राथम्ये 'आर्षेयछंदोदैवतवित्' इति**सर्वानुक्रम**उदाहृतएव । अन्यान्युदाहरिष्यंते । तथाहि**निरुक्तभाष्योदाहृतसामवेदब्राह्मणे**— 'योहवाअविदितार्षेयछंदोदैवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवास्थाणुंवर्च्छतिगर्तेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवति' इति । **अथर्ववेदे**—'गणकऋषिः निचृद्गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता' इत्यादि । **पारिजाते**—'आर्षंछंदोदैवतंचविनियोगस्तथैवच। वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनविपश्चिता' इति । **गोभिलोप्येवमाह**—'आयात्वित्यनुवाकस्यवामदेवऋषिःस्मृतः। आनुष्टुभंभवेच्छंदोवाग्देवीदेवतास्मृता' इति । **मदनरत्नेकात्यायनः**—'आर्षंछंदश्चदैवत्यंविनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनवि

त्विंद्राग्नीऐंद्राग्नं' इत्यादीनि ॥ तुह्यादिशब्दाभावेपियथा—'परंगायत्रंप्राग्वत्सप्रेर्ऋषिश्चानुक्तगोत्रःप्राग्नतस्यात्काण्वोऽष्टमंमंडलंमाचिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथी' । 'जागतमूर्ध्वंप्रागुशनसःप्रदेवंदशवत्सप्रिर्भालंदनः' । 'नवमंमंडलंपावमानंसौम्यंस्वादिष्ठयादशमधुच्छंदाः' इत्यादिबहुषुस्थलेषुव्युत्क्रमदर्शनात्। साहचर्योक्तेरबाधकत्वांगीकारेपि—'अस्यमेष्टौजागतंत्र्यनुष्टुबंतंद्यावापृथिव्येकाद्वेऐंद्र्यौत्वाष्ट्र्यौवाद्वेद्वेराकासिनीवाल्योरंत्यालिंगोक्तदेवता' । 'ऋतमेकादशंजगत्यंतंषष्ठचैंद्रासोमीसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्धर्चोयोनोबार्हस्पत्येतंवोमारुती' । 'वायोसैकागायत्रमुक्तादेवताःप्रउगेणाद्येतुतृचेत्यैंद्रवायवीद्यावापृथिव्योंत्यस्तृचोहाविर्धानोवातृतीयःपादोवाग्नेयोंबितमेनुष्टुभौबृहतीच' । 'कनिक्रदत्तृचंप्रदक्षिणिज्जागतंमध्येतिशकुर्यष्टिर्वैताभ्यामृषिरध्वनिवाश्यमानंशकुंतंतुष्टाव' इति । 'अयंसउपांत्यानुष्टुप्पुरीष्येभ्योग्निभ्यः' इति । 'तिस्रःषट्पार्जन्यंतुपर्जन्यायतृचंगायत्रमेतेकुमारआग्नेयोऽपश्यत्' इत्यादिबहुस्थलेषुतत्रैवव्यभिचारदर्शनात् ऋषिदैवतच्छंदांसीत्यस्यसंग्राहकत्वमेवन्याय्यं । **यत्तु** आश्वलायनानांदेवताप्राथम्याभासकाथर्**वणसर्वानुक्रमण्यां** 'आश्वलायनानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्यामःखिलान्वर्जयित्वे' तिप्रतिज्ञाय 'इंद्रत्वातृचंविश्वामित्रगोतमविरूपाःप्रत्यृचमिंद्रमरुदग्नयोपिगायत्रमि' त्यादीनांएकादशपटलेविंशतितमकांडस्याव्यभिचारेणर्षिदैवतछंदांसिप्रदर्शितानीतितद्बह्वृचानांश्रौतस्मार्तसूत्रकृदाश्वलायनभिन्नाश्वलायनपरंनतुबह्वृचश्रौतस्मार्तसूत्रकृद्बह्वृचाश्वलायनपरं ॥ तथाच**बृहदाश्वलायनस्मृतौ**—'तपसाविदितंविप्रामयातावत्क्षणादिव । श्रौतस्यकर्मणःसिद्ध्यैश्रौतसूत्रंमयाकृतं ॥ तएतंमृदुगंभीरेगंभीरार्थशिवप्रदे । सुदुर्ज्ञेयेषुविदुषांमनसाप्रीतिवर्धने ॥ श्रौतस्येवचयद्व्याप्यंमथैवचकृतंद्विजाः । गृह्यभाष्यंकरिष्यंतिद्विजाइतिनमेकृतं ॥' उपनयनप्रकरणेयज्ञोपवीतविधिप्रकरणेच । 'प्रत्यक्षरमृषिंछंदोदैवतान्यक्षराणिच । भूतेतत्वात्मवर्णांश्चस्थानंज्ञात्वाजपेत्सदा' ॥ तथा ।

आदौतुततश्चर्षिःप्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः ॥' इतिविशिष्यक्रमबोधकश्रुतिस्मृत्यादिप्रमाणदर्शनेनसंदेहस्यैवाभावा-
त् । **नद्वितीयः** । योहवाअविदितार्षेयच्छंदोदैवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवेत्यादिनाकर्मकांडएवर्ष्यादिज्ञानेफलस्यतदज्ञानेप्रत्य-
वायस्यचाभिधानात्कांडांतरस्यानुपस्थितेः । **नतृतीयः** । विरुद्धार्थकानांनिरवकाशानांप्रमाणानांषोडशिग्रहणाग्रहणवद्वैकल्पिकत्वस्यव
क्तुंशक्यत्वेपिविरुद्धार्थकपदरहितानांप्रकृतेतथावक्तुमशक्यत्वात् । अतःछंदःप्राथम्यबोधकश्रुत्यादिनाप्रमाणांतराणामपिसंग्राहकत्वपरतया
एकवाक्यत्वलाभाच्छंदःप्राथम्यमेवोचितं । सर्वानुक्रमस्थंअनुक्रमिष्यामइत्यंतं सूक्तप्रतीकादीनिप्रदर्शयिष्यामइतिव्याख्येयं । अतएव
सर्वानुक्रमभाष्यकारेणापि एताननुक्रमिष्यामोव्याख्यास्यामइतिव्याख्यायअनेकार्थत्वाद्धातूनामित्युक्तं । देवतास्मरणमंतेवाकुर्यादितिब-
ह्वृचगृह्यपरिशिष्टवाक्यस्यकेषुचित्पुस्तकेष्वदर्शनात् । केषुचित्तुदेवतास्मरणमेववाकुर्यादितिपाठदर्शनेनतस्यापिदेवताप्राथम्येअसाधकत्वात् ।
नचैवंविनिगमनाविरहः देवताप्राथम्यावगत्यविशेषेपिछंदोविषयेहेतुनिर्देशपूर्वकप्रथमादिपदघटितस्मृत्यवधृततात्पर्यकक्रमबोधकोक्तश्रुतेरेव
विनिगमकत्वात् । 'श्रुतिस्मृतिविरोधेतुस्मृतेस्त्यागोविधीयते । तथैवलौकिकंवाक्यंस्मृतिबाधेपरित्यजेत्' इतिस्मृत्यपेक्षयाश्रुतेर्बलवत्त्वात्
देवताप्राथम्यबोधकश्रुत्यनुपलब्धेश्च । देवताप्राथम्याभासकप्रमाणानांसंग्रहपरतयोन्नीतत्वात् । द्विविधाचारदर्शनेपिश्रुत्यविरुद्धाचारस्यप्रा-
माणिकत्वेनअंधस्येवांधलग्नस्येतिन्यायेनपरंपरागताचारांतरस्याश्रद्धेयत्वात् । सर्वानुक्रमण्यांदेवताप्राथम्यव्यवहारदर्शनेपि 'तुहिहवैतच्छब्द-
विशिष्टान्यृषिदैवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचषट्सूक्तभांजियथासंख्यम्' इतिपरिभाषानुसारेणक्वचित्पूर्वसूक्तसाहचर्यात्प्रथमंदेवताउत्तरत्रऋ
षिः । क्वचित्पूर्वत्रछंदःउत्तरत्रदेवताइतिच । **तदुदाहरणानितु**—'प्राग्नयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुप्रनूनंतृचमाग्नेयःश्येनः' 'अग्निर्होतागायत्रं

'ऋष्यादिसर्वंविज्ञायतंत्रविन्मंत्रसूक्तयोः । यज्ञोपवीतमंत्रेणकुर्याद्यज्ञोपवीतनं ॥ ब्रह्मास्याद्यज्ञसूत्रस्यमुनिर्गायत्रमीरितं । छंदःप्रजापतिर्देव-मोंकारमथवात्रिवृत्' इति । एतेनसर्वानुक्रमण्यांभूयसाव्यपदेशेनअव्यभिचारेणचदेवताप्राथम्योक्त्याछंदोपेक्षयादेवतायाःप्राथम्यमितिवदं-तोनिरस्ताः । सत्येकस्मिन्बाधकेसाधकसहस्रस्याप्यकिंचित्करत्वमितिन्यायेनभूयसाव्यपदेशस्यासाधकत्वात् । श्रुतिरूपसाधकस्यप्रमाणांतरा-नपेक्षस्यप्रागेवाभिहितत्वादित्यलंविस्तरेण ॥ श्रुतिस्मृतिप्रमाणानामेकवाक्यत्वकल्पनात् । सर्वेषांचाविरोधेनछंदःप्राथम्यमीरितं ॥ १ ॥

इति ऋ. क. छंदोदेवतोहक्रमनिर्णयः ॥

रोदःशब्दविचारः ।

अथरोदःशब्दरोदसीशब्दयोर्नपुंसकस्त्रीलिंगयोर्विचारःक्रियते ॥ रुदधातुप्रकृतिकअसुन्प्रत्ययांतःसांतोनपुंसकएकः । तत्प्रकृतिकगौरा-दिङीषंतस्त्वपरःस्त्रीलिंगः । वेदेकोशेचोभयोरपितथादर्शनात् । तथाहि । नहित्वारोदसीउभे । वित्तंमेअस्यरोदसी । नरोदसीअपनुदंतघोराः । इत्यादिमंत्रेषुद्यावापृथिवीवाचकःसांतोनपुंसकः । अतएवपदकालेद्विवचनांतत्वेनप्रगृह्यत्वादितिशब्दप्रयोगःसंगच्छते । तस्यचद्यावापृथिवीदेवतावाचकस्यदेवतोच्चारणकालेप्रथमांतस्यरोदसीइतिस्वरूपं । अन्वाधानकालेद्वितीयांतस्यरोदसीइति । हौम्यादिद्रव्यत्यागकालेचतुर्थ्यंतस्यरोदोभ्यामिति । अतएवचएतेपृष्ठानीतिमंत्रेरोदसोरितिसप्तमीद्विवचनांतमुपपद्यते । ङीषंतेतत्रतत्रांतोदात्तस्वरव्यत्ययकल्पनाछांदसत्वेनपूर्वसवर्णादिकंरोदसोरित्यत्रईकारलोपकल्पनंचस्यादितिमहदेवगौरवं । सांताश्रयणेतुनकिंचित्कल्पनीयमितिमहदेवलाघवम् । अमरकोशेपितृतीयकांडेनानार्थवर्गेएकोनत्रिंशदधिकद्विशतश्लोके प्रसूरश्वापिभूद्यावौरोदस्यौरोदसीचतेइति । रामाश्रमकृततट्टीकायामपि ।

द्यावापृथिव्यौरोदस्यौद्यावाभूमीचरोदसी । रोदश्चरोदसीचापिदिविभूमौपृथक्पृथक् । सहप्रयोगेप्युभयोरोदःस्यादपिरोदसीतिविश्वः । इति
दर्शनाच्चसांतएवग्राह्यः । यस्तु । जोषद्यदीमसुर्यासचध्यैविषितस्तुकारोदसी । सचामरुत्सुरादसी । मिम्यक्षयेषुरोदसी । अधस्मैपुरोदसी ।
इतिचतुर्षूदाहरणेषुईकारांतएकवचनांतः । सतुमरुत्स्त्रीवाचकःरुद्रस्त्रीवाचकःविद्युद्वाचकश्चेतिनकाप्यनुपपत्तिः । स्पष्टंचेदंवेदभाष्ये । परा
शुभ्राअयासः । जोषद्यदीमसुर्यासचध्यैइतिमंत्रव्याख्यावसरेपराशुभ्राअयासइतिमंत्रेरोदसीइत्यत्रद्यावापृथिवीवाचकत्वेङीषंतस्यांतोदात्तस्यवा
छंदसीत्यनेनपूर्वसवर्णदीर्घेद्विवचनांतत्वेनप्रकृतिभावः । मरुत्स्त्रियादिवाचकत्वेतुलुप्तसप्तम्यंतंईदूतौचसप्तम्यर्थइतिप्रगृह्यंद्रष्टव्यमितिसुधीभि
र्विभावनीयं । इतिऋग्वेदकल्पद्रुमेरोदःशब्दनिर्णयः ॥

संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदांसि ।

तत्तत्संख्यानियमंदर्शयिष्ये । तत्रतावत् २४५१ गायत्र्यएक

श्रीः ॥ अथास्यांशाकलसंहितायांगायत्र्यादिच्छंदसामृगियत्तावुभुत्सूनांप्रीत्यै

---

१ गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनं **गायत्री** ८ पदपंक्तिः–उष्णिग्गर्भा–पादनिचृत्–अतिनिचृत्–यवमध्या–वर्धमाना–प्रतिष्ठा–ह्रसीयसी । **उष्णिक्** ७ पुरउ-
ष्णिक्–ककुप्–ककुन्न्यंकुशिरा–तनुशिरा–पिपीलिकमध्या–अनुष्टुब्गर्भा–उष्णिक् । **अनुष्टुप्** ६ महापदपंक्तिः–कृतिः–पिपीलिकमध्या–काविराजः–नष्टरूपी–
विराजः । **बृहती** १० पुरस्ताद्बृहती–न्यंकुसारिणी–उरोबृहती–स्कंधोग्रीवी–उपरिष्टाद्बृहती–विष्टारबृहती–ऊर्ध्वबृहती–पिपीलिकमध्या–विषमपदा–बृहती ।
पंक्तिः ७ विराट्–सतोबृहती–विपरीता–प्रस्तारपंक्तिः–आस्तारपंक्तिः–संस्तारपंक्तिः–विष्टारपंक्तिः । **त्रिष्टुप्** १२ जगती–अभिसारिणी–विराट्स्थाना–
विराट्रूपा–ज्योतिष्मती–पुरस्ताज्ज्योतिः–मध्येज्योतिः–उपरिष्टाज्ज्योतिः–महाबृहती–यवमध्या–पंक्त्युत्तरा–विराट्पूर्वा । **जगती** ३ त्रिष्टुप्–महासतो-
बृहती– महापंक्तिः । **प्रगाथाः** ६ बार्हतः–काकुभः–महाबार्हतः–विपरीतोत्तरः–आनुष्टुभः–अनुष्टुम्मुखास्तृचाः इति ।

पंचाशदधिकचतुर्विंशतिशतानि । ३४१ उष्णिहएकचत्वारिंशदधिकंशतत्रयं । ८५५ अनुष्टुभःपंचपंचाशदधिकान्यष्टौशतानि । १८१
बृहत्यएकाशीत्यधिकंशतं । ३१२ पंक्तयोद्वादशाधिकंशतत्रयं । ४२५३ त्रिष्टुभस्त्रिपंचाशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतानि । १३४८ जगत्यो
ऽष्टाचत्वारिंशदुत्तरत्रिशताधिकंसहस्रं । १७ अतिजगत्यःसप्तदश । १९ शक्वर्यएकोनविंशतिः । ९ अतिशक्वर्योनव । ६ अष्टयःषट् ।
८४ अत्यष्टयश्चतुरशीतिः । २ धृतीद्वे । १ एकाऽतिधृतिः । ६ एकपदाःषट् । ८७ द्विपदाःसप्ताशीतिः । '१०० बार्हताःप्रगाथाः
शतं । ९४ विपरीतोत्तराश्चतुरधिकानवतिः । ५५ ककुभाःपंचपंचाशत् । १ महाबार्हतएकः' । एवंसर्वेमिलित्वा २५० सार्धशतद्वयं ।
एतेद्वृचाद्वृचाइतिकृत्वातएवद्विगुणाऋचः ५०० पंचशतानि ॥ एवंसकलाःशाकलसंहितायांखिलरहितायामृचो १०४७२ द्व्युत्तरसप्तत्य
धिकचतुःशताधिकदशसहस्राणि संख्येति ॥ यत्तु 'ऋचांदशसहस्राणिऋचांपंचशतानिच ॥ ऋचामशीतिःपादश्चैतत्पारायणमुच्यते ॥'
इतिकस्यचिद्वचनं तद्वालखिल्याध्यायादिखिलसहितशाकलसंहिताविषयमितिध्येयं ॥ खिलरहितायास्तुपूर्वोक्तायाएवसंख्यायाःप्रतीतेः ॥
एवमत्रप्रथमाष्टकेऋचः १३७० द्वितीये ११५७ तृतीये १२०९ चतुर्थे १२६९ पंचमे १२६३ षष्ठे १६५० सप्तमे १२६३
अष्टमे१२९३। एतत्संकलनंपूर्वोक्तमेव । सूक्तसंख्यात्वनुक्रमण्यामेव 'तदेतत्सूक्तसहस्रं' इत्यादिनापठिता सापिवालखिल्याध्यायान्विताया
एवघटते । अन्यथातुषडधिकंसहस्रं । तदित्थं । प्रथमाष्टके सूक्तानि १२१ द्वितीये ११९ तृतीये १२२ चतुर्थे १३० पंचमे १२९
षष्ठे १२४ सप्तमे ११६ अष्टमे १४५ एतत्संकलनंप्रागुक्तमेव ।

स्वाहावत्यृचः ।

मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः			मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः			मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः		
स्वाहायज्ञंकृणोतन	१	१	२५	आपूर्णोऽअस्यकलशः*	३	२	११	आयाह्यर्यऽआपरि*०	६	३	१२
ततंमेअपस्तदुतायते	१	७	३०	तिष्ठाहरीरथआ	३	२	१७	स्वाहाकृतस्यतृंपतं०	६	३	१७
पूषण्वते*मरुत्वते०	२	२	११	इंद्रःस्वाहापिबतु*०	३	३	१४	आदूनुतेऽअनु०	६	४	४२
स्वाहाकृतान्याग०	२	२	११	स्वाहाग्नयेवरुणा*०	३	८	२१	विश्वेदेवाःस्वाहाकृ०	६	७	२५
पुरोगाऽअग्निर्दे०	२	५	९	आयाह्यग्नेस०	५	२	२	वेषिहोत्रमुत*पोत्रं०	७	५	३०
घृतंमिमिक्षेघृतमस्य	२	५	२३	यथावःस्वाहा*०	५	२	४	मातलीकव्यैर्यमो०	७	६	१४
तुभ्यंहिन्वानोवं०	२	७	२५	आचनोवर्हिः०	५	४	२९	आग्नेवहवरुण०	८	२	२२
आयाह्यग्नेसमि०	२	८	२३	आनोयातमुप०	५	८	२५	सद्योजातोव्यमिमीत०	८	६	९

निर्दिष्टेषुस्वाहावन्मंत्रेष्वपिप्रदानाप्रदानार्थकस्वाहाकारभेदेनद्वैविध्यंपरिकल्प्य प्रदानार्थकस्वाहाकारवत्स्वेवांतेपुनःस्वाहाकारोमास्त्वन्यत्रापेक्षितएवेतिनिर्णीयजुह्वतिकेचनशिष्टास्तन्मतेनप्रदानार्थकस्वाहाकारघटितमंत्रप्रतीकमूर्ध्नि * ईदृक्पुष्पविन्यासःकृतः । कैश्चित्तुस्वाहाग्नयेवरुणाय ३।८।२१ आयाह्यर्यआपरि ६।३।१२ वेषिहोत्रमुतपोत्रं ७।५।३० इतिमंत्रत्रयमेवप्रदानार्थकंनिर्णीतंतत्राप्याद्योवैकल्पिकइति । तत्र सदसत्सद्भिरूहनीयम् ।

स्वाहाकारवन्मंत्रविचारः ।

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ अथऋगाम्नायेकतिपयेमंत्राःस्वाहाकारवंतआम्नातास्तत्रसंशयः—किमेतेषांहोमेविनियोगःप्रदानार्थकस्वाहाकारांतरयुतानामुतकेवलानामिति । किंतावत्प्राप्तं । नकेवलानांहोमेविनियोगःसंभवति । होमस्यत्यागात्मकतया मंत्रमध्यपठितस्यचस्वाहाकारस्यमंत्रावयवतया प्रदानार्थत्वाभावादंतेपुनःप्रदानार्थकस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । अतएवभगवान्**जैमिनिःसंकर्षकांडे** 'स्वाहाकृत्य' (अ. १४ पा. ४ सू. १८) 'वषट्' (१४।४।१९) इतिसूत्राभ्यांक्रमेण 'स्वाहाकृत्यब्रह्मणातेजुहोमि' 'स्वाहाकृतमिंद्रायतेजुहोमि' इत्यादावुपसर्जनत्वेनान्वितानांस्वाहाकाराणांमुख्यविशेष्यत्वाभावात् द्रव्यस्तुतिद्वारैववाक्यार्थसमन्वयादप्रदानार्थत्वं । 'वषट्तेविष्णवासआकृणोमी' त्यत्रवषट्पदस्यस्वाहाकृतशब्दवत्समासाभावेनस्वतंत्रतयाप्रदानार्थत्वेप्राप्ते ' आकृणोमि ' इत्यत्रतदन्वयेनास्वातंत्र्याविशेषादप्रदानार्थत्वंनिर्णीय तत्रतत्रप्रदानार्थकस्वाहाकारांतरप्रयोगंब्रूते । इतिप्राप्तेब्रूमः—नऋगाम्नायपठितेषुस्वाहाकारवत्सुमंत्रेषुहोमकालेपुनरन्यःस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । कुतः । पठतिहि**भगवानाश्वलायनः**श्रौतसूत्रप्रथमाध्यायस्यैकादश्यांकंडिकायां—'स्वाहाकारांतैर्मंत्रैर्नचेन्मंत्रेपठितः' इति । व्याचख्यौचैतद्**वृत्तिकृन्नारायणः**—' यत्रक्वापिस्वाहाकारोनपठितस्तदांतेस्वाहाकारःकर्तव्यः । यत्रक्वापिपठितश्चेत्सएवप्रदानार्थकोभवति' इति । **कारिकाकार–मंचनाचार्य**प्रभृतिप्राचीनप्रयोगकाराश्चैवमेवप्रतिपादयंति । **शौनकोपि**—'यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि । स्वाहांतश्चप्रयोक्तव्योहोमेषुप्रणवादिना' इति । अत्रवचनद्वयेपियद्यपूर्वविधिरंगीक्रियते तदापर्युदासन्यायेनस्वाहाकारघटितान्यहोमसाधनीभूतमंत्रत्वावच्छेदेनअंतेस्वाहाकारविधिरितिवक्तव्यम् । अथहोमसाधनीभूतमंत्रेषुअंतेस्वाहाकारोवचनांतरेणप्राप्तइत्युच्यतेतदानेनवचनेन

स्वाहाकारवत्सुमंत्रेषुसप्रतिषिध्यतइत्यापतति । अन्यथावचनवैयर्थ्यापत्तिर्दुर्वारा । नन्वेवं 'स्वाहाकृत्य' 'वषट्' इतिसंकर्षकांडस्थाधिकरणद्वयविरोधः । तत्रहीतरविशेषणतयान्वितार्थकस्वाहापदस्यप्रदानार्थत्वंनिरस्यांतेपुनःस्वाहापदप्रयोगव्यवस्थापनात् । न । तस्याश्वलायनोक्तकर्मातिरिक्तकर्मविषयत्वात् । आश्वलायनप्रोक्तकर्मसूक्तसूत्रेणतद्बाधात् । अतएव अग्निष्टोमस्थसौत्येहनिहौत्रकांडपठितप्रवृताहुतिहोमे 'स्वाहावाचे' इत्येकोमंत्रः । 'स्वाहावाचस्पतये' इतिद्वितीयः । एवमन्येपिबहवोमंत्राःसंति तत्रापिमंत्रपठितस्वाहाकारएवप्रदानार्थइति मंत्रांतेप्रदानार्थकान्यस्वाहाकारंनप्रयुंजंति । एवमयाश्वेतिमंत्रेपि । अध्वर्युकांडपठितप्रवृताहुतिहोमेतु 'जुष्टोवाचोभूयासं' इतिमंत्रे स्वाहाकारसत्वेपि तस्मिन्माधाःस्वाहासरस्वत्याइतिमंत्रांतेपुनः स्वाहाकारयोजनादरीदृश्यतेकेशवादिप्राचीनप्रयोगेषु । एवंबगलामुख्यादितांत्रिकमंत्रेष्वपि । मंत्रमध्येस्वाहाकारसत्वेपिमंत्रांतेपुनःस्वाहाकारःप्रयोज्यइतितंत्रविद्भिरुक्तत्वात् । नचानंत्यस्वाहाकारस्यस्वस्थानच्युतनखकुंडलादीनांकंडूयनालंकरणादिकार्याक्षमत्वमिवनप्रदानार्थत्वम् । अतएवयज्ञायज्ञीयेसामनि इरापदस्यगिरापदस्थानएवनिवेशआवृत्तिश्चकल्प्यतइतिशंक्यम् । यत्रक्वापिस्थितस्यदीपस्येवपदस्याप्यर्थप्रकाशकत्वानपायात् । देहिब्राह्मणायब्राह्मणायदेहीत्यादिवाक्याभ्यामविशेषेणबोधानुभवाच्च । अतएव 'पुरस्तात्स्वाहाकारावाअन्येदेवाउपरिष्टात्स्वाहाकारावाअन्ये' इतिश्रुत्याउभयोरपिप्रदानार्थत्वमनूद्यते । एतेनमंत्रघटकादिमध्यपठितस्वाहाकारांतेहुत्वाशेषमंत्रोनिगदेनोच्चारणीयइतिकेषांचित्प्रलापोनिरस्तः । नचसकृच्छ्रुतस्येतरविशेषणतयोपस्थितार्थकस्यस्वाहाशब्दस्यकथंप्रधानतयाप्रदानार्थावबोधकत्वमितिवाच्यम् । नचेन्मन्त्रेपठितइतिसूत्रबलादेवतादृशस्वाहाकारघटितमन्त्रेषुस्वाहापदस्यावृत्त्याप्रदानार्थावबोधःकल्पनीयइतिदिक् ॥

पारायणहोमाद्यारंभकालः ।

श्रीः ॥ जपाद्यारंभकालस्तुपरशुरामेणोक्तः ॥ वैशाखेश्रावणेमासेचाश्विनेमार्गशीर्षके । माघफाल्गुनयोर्वापिसितेपक्षेशुभेदिने ॥ वेदारंभः प्रकर्तव्यःपुत्रपौत्रादिवृद्धये ॥ इति । कार्तिकेस्वर्णलाभःस्यादितिकेचित् । **वर्ज्याणितुसंग्रहे**अनध्यायतिथीन्सर्वान्रिक्ताष्टम्यौविहायच । इतरासुचकर्तव्योवेदारंभःशुभप्रदः ॥ अनध्यायेचसंध्यायामपराह्णेकथंचन । स्त्रियांरजस्वलायांतुवेदारंभोनसिद्धिदः ॥ इति ॥ **रत्नमालायां**—सोमसौम्यगुरुशुक्रवासरासर्वकर्मसुभवंतिसिद्धिदाइति ॥ निष्कामतयावेदाद्यनुष्ठानेतुयदाश्रद्धोत्पद्यतेतदैवारंभःकार्यः । नश्वः श्वमुपासीतकोहिमनुष्यस्यश्वोवेदेतिश्रुतिः । श्वःकरवाणीत्येवमुपासनाकालांतरप्रतीक्षानकार्या । हियस्मान्मनुष्यस्यश्वःकालसंबंधिजीवनंकोवेदकोजानीयात् आयुषोऽस्थिरत्वादितिश्रुत्यर्थः । **परशुरामोपि**—यदैवजायतेवित्तंचित्तंश्रद्धासमन्वितं । तदैवपुण्यकालोयंयतोऽनित्यंहिजीवितं ॥ अतःसर्वेषुकालेषुजपस्यारंभणंशुभंइति ॥ **दीपिकायामपि**—ईश्वराराधनार्थंवाअथवापापनुत्तये । यदिरुद्राद्यनुष्ठानंनमुहूर्तादिचिंतयेदिति ॥ काम्येतुदिनंसंशोध्यमेव ॥ एवमारंभोत्तरंमध्येनध्यायपातेतुजपहोमाभिषेकादिकर्तव्यमेव । ततोवेदादिमारभ्यसंततमधीयीतनास्यांतरानध्यायोनास्यांतराजननमरणमशुचि (अशौचंनेत्यर्थः) नांतराव्याहरेन्नांतराविरमेत्त्रिःप्राणानायम्याचम्यप्रणवंवाप्रविधाययावत्कालमधीयीततत:सर्वंनिशांनिशांतरंसलिलंलोप्यपरिदध्यात् । निशांतरंसंध्यांनिशादीन्लोप्यविहायसमापयेदित्यर्थः । इत्यादिविशेषोज्ञेयः ॥

वेदपारायणप्रयोगः ।

पूर्वोक्तशुभेकालेपारायणदिनंनिश्चित्यतत्प्राग्दिनेकृतनित्यक्रियःशुक्लवासाःसपत्नीकोयजमानःपूजितेष्टदेवतोगोमयलिप्तेशुचौदेशेप्राङ्मखउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममकायिकादिसमस्तदोषनिबर्हणद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थंषडब्दचतुरब्दद्व्यब्दाब्दान्यतमंपूर्वोत्तरांगसहितंसर्वप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंगोमूल्यरजतनिष्कपादप्रत्याम्नायेनकार्षापणैकगोमूल्यप्रत्याम्नायेनवाहमाचरिष्यामि इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणसर्वप्रायश्चित्तमाचरेत् ॥ पुनर्देशकालावुत्कीर्त्यममसमस्तपापक्षयद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणंशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थमृग्विधानोक्तक्रमेणप्रणवादिजपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहतीगायत्र्या० ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठाअंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीइंद्रोऽनुष्टुप् ॥ ऋतंचेतितृचस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तिरनुष्टुप्॥ शंनइंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ स्वस्तिनोमिमीतेतिपंचानामात्रेयःस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुवंत्येद्वेअनुष्टुभौ । पावमानीनांछंदर्ष्यादिनवमेमंडलेआलोचनीयं ॥ शंवत्यादीनांपाठःकपिंजलाधिकरणन्यायेनतिसृणांतिसृणामेवेतिकेचित् ॥ **ऋग्विधाने**—तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषींश्छंदांसिदेवताइत्यनेनाचार्यादीनांतर्पणमभिहितं । तत्राचार्यादीनांविशेषरूपेणानुपादानात्सामान्यरूपेणेतिगम्यते तद्यथा । आचार्यास्तृप्यंतु । ऋषयस्तृप्यंतु । छंदांसितृप्यंतु । देवतास्तृप्यंत्विति । ततो रौद्रमंत्राञ्जपेत् । कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्र्यंत्यानुष्टुप् । इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोकुत्सोरुद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ । आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्र-

त्रिष्टुप् । इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतुर्ऋचस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । ततोयुतसहस्रशतदशान्यतमयासंख्ययागायत्रींज-
पेत् ॥ पुनर्देशकालौसंकीर्त्यऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणांगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंग्रहयज्ञंच-
करिष्य इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणकुर्यात् । एवंपूतोधिकारीभवति ॥ ततःपारायणदिनेकर्ताकृतनित्यक्रियोदर्भासनेप्राङ्मुखउपविश्यपवित्रपाणिः
प्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्य अमुकगोत्रस्यशर्मणोममकायिकादिसमस्तदुरितक्षयपूर्वकंश्रीवेदपुरुषप्रीतिद्वाराअमृतत्वप्राप्त्यर्थंआदौप्रणवसम
स्तव्याहृतिसहितायाःअंतेमहानाम्न्युपनिषत्सहितायाऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाःपारायणमहंकरिष्ये । ऋत्विग्द्वाराकरणेतुऋत्विजंवृत्वातं-
मधुपर्केणार्हयेत् । ततःपारायणकर्तादेवालयेस्वगृहेवागोमयोपलिप्तभूमौहस्तायामविस्तारोच्चांवेदिंकृत्वातदुपरियवसंमिश्रांमृत्तिकांसंस्थाप्यत-
त्रमहीद्यौरित्यादिविधिनासुदृढंकलशंसुप्रक्षालितंपुष्पपल्लवमालाचंदनकुंकुमादिभूषितंप्रतिष्ठाप्यतत्त्वायामीतितत्रवरुणमावाह्यसंपूज्य ॥ तत
उत्तराग्रकुशकृतंवत्सजान्वाकृतिंवेदंब्रह्मणःशिरउपधानत्वेनकलशोपरिनिधायस्वस्त्ययनंपठेत् । स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिद्वयोरात्रेयःस्वस्त्यात्रेयो-
विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्इतिऋग्द्वयंपठेत् ॥ ततऊर्ध्वाग्रपंचाशत्कुशनिर्मितंकूर्चंप्रत्यगग्रंवेदोपरिप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठापूर्वकंब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणावाह-
नाद्युपचारैःपूजयेत् । ब्रह्मदक्षिणभागेद्वितीयकलशोपरिप्रतिमायांसावित्रीपूजनमुक्तंकैश्चित्तन्मूलाभावादुपेक्ष्यं । ततोगुरुंब्राह्मणांश्चसंपूज्य
विष्णुंस्मरेत् ॥ ततोदेवतासंनिधौदर्भासनेदर्भपाणिःप्राङ्मुखउपविश्याचम्य । प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिः
प्रजापतिर्बृहतीजपेवि० । ॐ भूर्भुवःस्वःइतिजपित्वाऋषिछंदआद्युच्चारणपूर्वकंअग्निमीळइत्यादिपारायणमारभेत । पूर्वोक्तविरामस्थलेविरमे-
त् । प्रत्यहंप्रहरद्वयपर्यंतंपठेत् । त्वरयासमापनेच्छायांसार्धप्रहरद्वयपर्यंतंपठेत् । कर्मसमाप्त्यंतंब्रह्मचर्यमधःशयनंस्वल्पंहविष्याशनंचकार्यं ।

शक्तौसत्यामुपोषणंब्रह्मपूजनंचप्रत्यहंसमाप्त्यंतंकार्यं । पतितरजस्वलादिसंभाषणंतत्समक्षमध्ययनंचनकुर्यात् । आसमाप्तेर्नाश्नीयाद्यथाश
क्तिवापःफलान्योदनंहविष्यमात्रमल्पंभुंजीतनोपरिशयीतनमैथुनंचरेत्पतिताद्यैर्नसंभाषेतनैतत्समीपेधीयीतेतिबौधायनोक्तेः । ऋत्विक्कर्तृक
पारायणेपारायणकारयित्राप्येतेनियमाःकार्याः । संहितांसमाप्यमहानाम्नीःपठित्वाब्राह्मणंपठेत् । केवलसंहितापारायणेमहानाम्नीरेवपठेत् ।
आरण्यपंचकमध्येप्रथमारण्यकत्रयस्यब्राह्मणांतर्गतत्वाद्ब्राह्मणसमाप्त्यनंतरंपाठः । महानाम्नीसंज्ञकंचतुर्थारण्यकंपूर्वोक्तऋग्विधानवचनादेव
संहितासमाप्त्यनंतरमेवपठेत् । पंचमारण्यकस्यमहाव्रतयज्ञसूत्ररूपत्वादारण्यकत्रयानंतरंपाठः ॥ इति ।

संहितास्वाहाकारविधिः ।

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ श्रौतस्मार्तेषुकर्मस्वखिलविगुणतानाशनेनेष्टसिद्ध्यैरुद्रेंद्रब्रह्मवंद्यंसकलविधिविदःकर्मिणोयंस्मरंति ॥ प्रज्ञानानंददेहःसकलमुनिजनध्येयरूपःपरेशोविष्णुस्त्वंमात्रवाच्योनिखिलजनहितःसर्वगःसर्वतोऽव्यात् ॥ १ ॥ ऋग्वेदेयाशाकलाख्यास्तिशाखातस्याःकुर्वेगुर्जरोपाह्वयोहम् ॥ गोपालाख्यःपद्धतिंशौनकीयान्ग्रंथान्दृष्ट्वाहोमजांशालिनींच ॥२॥ तत्रतावद्वेदपारायणफलमाहशौनकः—पारायणाभ्यांद्वाभ्यांवाऽनश्नन्यःसततंपठेत् ॥ अनृतेभ्यःपातकेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ त्रिभिःपारायणैःशूद्रीगमनात्पातकान्नरः ॥ गंगाप्सुमज्जनाच्चैवमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ चतुर्भिःशूद्रीगमनात्तदन्नाशनपातकात् ॥ पंचभिश्चायाज्ययाजैरग्राह्यग्रहणात्तथा ॥ षड्भिःपारायणैःस्वर्णस्तेयस्त्रीपशुघातनात् ॥ सप्तभिःप्राजापत्यस्सहीनाचाराच्चबंधनात् ॥ अष्टभिश्चांद्रायणाच्चगुरुतल्पगमात्तथा ॥ रजस्वलासंगमाच्चमुच्यतेपातकान्नरः ॥ नवभिस्तुसुरापानात्पातकान्मुच्यतेतथा ॥ असोमपानाद्दशभिरेकादशभिर्ब्रह्महा ॥ द्वादशभिःपूर्वजन्मकृतादिहापिजन्मनि ॥ पातकान्मुच्यतेस्वर्गलोकंगच्छतिशाश्वतं ॥ अग्निष्टोमादिक्रतुभिरिष्टंभवतितेनवै ॥ वेदाध्यायीसदैवस्यादपाप्मासत्यवाक्शुचिः ॥ यंयंकामयते कामंतंतंवेदेनसाधयेत् ॥ असाध्यंनास्तियत्किंचिद्ब्रह्मणोहिफलंमहत् ॥ इतिवेदपारायणमहिमानंप्रदर्श्येदानींस्वाध्यायाभ्यासलक्षणानिवदन्तदंतरंगभूतंहोमविधिमाह—तत्रादौशरीरशुद्ध्यादिकमाह ॥ सिद्धमंत्रविधानेनजपैर्होमैर्द्विजोत्तमः ॥ तपसास्वर्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥१॥ तपोयुक्तस्यसिद्ध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः ॥ विद्वेषणंसंवननंविषघ्नंरोगनाशनं ॥२॥

॥ १ ॥

(विद्वेषणंइमांखनामीत्याद्यं इंद्रोतिभिरित्यादिसूक्तखंडंच । संवननंसंसमिदित्यादि । विषघ्नंकंकतोनकंकतइत्यादि । रोगनाशनंअक्षीभ्यांतइत्यादि । उपलक्षणत्वादन्यान्यप्यलक्ष्मीनाशनादीन्यूह्यानि) ॥ येनयेनार्थमृषिणायदर्थंदेवताःस्तुताः ॥ ससकामःसमृद्धश्चतेषांतेषांयथातथा ॥ ३ ॥ तानिकर्माणिवक्ष्यामिविविधानिचकर्मणां ॥ पुरश्चरणमादौतुकर्मणांसिद्धिकारणं ॥ ४ ॥ स्वाध्यायाभ्यासनस्नादौप्राजापत्यंचरेद्द्विजः ॥ केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वाप्लुतःशुचिः ॥ ५ ॥ तिष्ठेदहनिरात्रौतुशुचिरासीतवाग्यतः ॥ सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा ॥ ६ ॥ ॐकाराद्यास्तुताजप्त्वासावित्रींचतदित्यृचं ॥ आपोहिष्ठेतिसूक्तंतुशुद्धवत्योघमर्षणं ॥ ७ ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चपावमान्यस्तथैवच ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंतेचकर्मणां ॥ ८ ॥ शुद्धवत्यःशुचीवोहव्येत्यादयः । अघमर्षणमृतंचेतिसूक्तं । शंवत्यःशंनइंद्राग्नीत्यादयः । स्वस्तिमत्यःस्वस्तिनोमिमीतामित्यादयः ॥ पावमान्यःस्वादिष्ठयेत्यादयः ॥ आसहस्रादाशताद्वादशांतमथवाजपेत् ॥ ॐकारव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रीमथवाऽयुतं ॥ ९ ॥ आपोहिष्ठेत्यादिजप्यमंत्राणांशक्त्यपेक्षयासहस्रशतदशेत्यावृत्तिसंख्यावेदितव्याः । यद्वोंकारव्याहृतिपूर्विकांसावित्रीमयुतसंख्ययाजप्त्वानंतरंकिंकर्तव्यंतदाह ॥ तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषीन्छंदांसिदेवताः ॥ प्रपद्येतविरूपाक्षंरौद्रमंत्रगणंजपेत् ॥ १० ॥ अनार्यैर्नाभिभाषेतनशूद्रैर्नापिगर्हितैः ॥ नरजस्वलयानार्यापतितैर्नात्यजैर्नृभिः ॥ ११ ॥ नदेवब्राह्मणद्वेष्ट्रानाचार्यगुरुनिंदकैः ॥ नमातापितृविद्विष्टैर्नावमन्येतकंचन ॥ १२ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितःसर्वकर्मणां ॥ त्रीणिनक्तानिवाकुर्यात्ततःकर्मसमारभेत् ॥ १३ ॥ नित्यंप्रयोगिणांचैवप्रयोगादौत्रतंत्र्यहं ॥ उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वासांतप-

स्वाहाका

॥१२॥

नादिकं ॥ १४ ॥ आयुष्याण्येवकर्माणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् ॥ सवासाःसशिरस्कोप्सुस्नात्वाभ्युक्ष्यजपेद्द्विजः ॥१५॥ शुद्ध-
वत्यस्तथांब्वत्यःपावमान्योघमर्षणं॥ एवंत्रिराप्लुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत्॥ १६ ॥ 'अंब्वत्यआपोहिष्ठेत्यादयः'। त्रीन्ष-
डष्टौद्वादशवाषोडशाष्टादशापिवा॥ आशताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माघमर्षणं॥१७॥ प्राणायमैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः॥
यथाविध्यपआचम्यारोहेद्वैदर्भप्रस्तरं ॥ १८॥ पवित्रपाणिःकृत्वातुउपस्थंदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरंप्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी
॥ १९ ॥ ॐकारव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रींचतदित्यृचं ॥ मनसैताअनुद्रुत्यवेदादिंसमुपक्रमेत् ॥ २० ॥ मंद्रस्वेवपठेत्प्रातरु-
च्चैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सोच्चैरेवापराह्णेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥२१॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायत्रिराप्लुत्यपठेद्द्विजः ॥ मध्यमांवृत्तिमा-
स्थायनद्रुतांनविलंबितां ॥ २२ ॥ पूर्वांसंध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ २३ ॥
विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तेकामंतेनतुसंवदेत् ॥ शूद्रंदृष्ट्वैवसंप्राप्तंनाधीयीतकदाचन ॥ २४ ॥ ऋष्यादिसर्वंविज्ञायपठेत्सुनियतः
शुचिः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्चपरिमुच्यते ॥ २५ ॥ अनश्नन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विद्यांधनंपुत्रा-
न्गृहांश्चाप्नोत्यनुत्तमान् ॥२६॥ एतद्ब्रह्मजपन्छूद्रान्नेक्षेतान्यांश्चतद्विधान् ॥ प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्वामग्निभास्करौ ॥२७॥
इत्थंसाधारण्येनस्वाध्यायधर्मानभिधायसंप्रतिहोमधर्मान्वक्तुमुपक्रमते ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्ट्येधन-
लाभायपशुलाभायभूतये ॥ २८ ॥ एषाहिसंहितादेवैःसर्वब्रह्ममयीनिचृत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ २९ ॥
होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतवैतया ॥ आज्यंद्रव्यमनादेशेजुहोतिषुविधीयते ॥ ३० ॥ सर्वपापहरोहोमःप्रत्यृचंचतिलैः

स्मृतः ॥ गृह्योक्तविधिनासर्वंकर्मकुर्वीततत्ववित् ॥ ३१ ॥ शक्त्यातुविप्राःसंभोज्याऋक्सूक्तसमसंख्यया ॥ वर्गाध्यायप्र-
संख्यावामंडलावधिवापुनः ॥ ३२ ॥ अथैतस्यविवरणमित्थं—अनादेशेआज्यद्रव्यमित्यनेनास्मिन्संहिताहोमेआज्यं
हौम्यद्रव्यंप्रकृतमितिसिद्धं ॥ सर्वपापहरोहोमस्तिलैःस्मृतइतितिलहोमस्यसर्वपापहर्तृत्ववर्णनात्तिलद्रव्यंकाम्यमित्यपिसिद्धं
स्यात् तथापिपापनाशनस्यसर्वस्याप्यपेक्षितत्वात्तिलाअपिनित्यप्रायाएव ॥ तिलैराज्येनचहोतव्यमित्यर्थः ॥ प्रत्यृचमितिव-
दतामंत्रविभागोज्ञापितएव॥ ऋक्शब्दश्चात्रछंदोवाची॥ तेनयस्यछंदसोयानिर्दिष्टाक्षरसंख्यासायस्मिन्नवसानेपूर्यतेतावत्यृक्
यथाग्निमीळइतिगायत्रीऋक् ॥ गायत्रीछंदसस्तुचतुर्विंशत्यक्षराणि तान्यग्निमीळइत्यारभ्यरत्नधातममित्यवसानेपूर्यंते तस्मा-
ज्जातात्रैकऋक् ॥ एवमुष्णिगादिष्वपिद्रष्टव्यं ॥ ऋचोपिक्वचिदेकावसानाभवंतिक्वचिद्व्यवसानाःक्वचित्र्यवसानाअपि ॥
तत्रैकपदाद्विपदाश्चैकावसानाः गायत्र्यादिशक्वर्यंताःसर्वाद्व्यवसानाःअतिशक्वर्याद्याःप्रायः सर्वास्त्र्यवसानाइति सर्वत्रऋगं-
तेस्वाहाकारंपठित्वाहोतव्यं नचेन्मंत्रेपठितइत्याद्याश्वलायनेनोक्तत्वात् ॥ यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि ॥ स्वाहां-
तःसप्रयोक्तव्योहोमेषुप्रणवादिनाइतिकारिकोक्तेश्च प्रतिमंत्रमादौप्रणवःपठ्यएव ॥ होमविधेरुपसाधनीभूतंकुंडकरणादिप्रा-
चीनंतंत्रंस्विष्टकृदादिप्रतीचीनंचगृह्योक्तविधिनैवकुर्यात् ॥ तत्वविदित्यनेनास्यहोमस्याधिकारिणंदर्शयति योवेदस्यलक्षणतो-
र्थतश्चतत्वंजानातिसएवात्राधिकारीनान्यइति ॥ ततःकर्मविरामेविप्राभोज्याः ॥ तेचशक्त्यपेक्षयाऋक्सूक्तवर्गाध्यायमंडल-
समसंख्याः ॥ ऋगादीनांसंख्यात्वन्यत्रज्ञेयेति ॥ ॥ अथहोमकर्तुःफलंनिरूपयन्नभिचारणेविधिविशेषमाह—

सर्वकामसमृद्ध्यर्थंपरंब्रह्मेदमुच्यते ।। एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ।। अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारेषुशस्यते ।। अक्षर-
प्रतिलोमेयंयस्मिन्युज्येतकर्मणि ।। तदमोघंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोबलं ।। व्याघातकेध्मासमिधोप्यक्षरप्रतिलोमया ।। जुहुया-
त्सार्षपंतैलंबिभीतककृतस्रुवः ।। यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोच्चाटनंपुनः ।। पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्चप्रमापयेदिति ।। ॐका-
रपूर्वाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ।। सूक्तान्यंतेमहानाम्न्यःसंहितासाऽमृतास्मृता ।। अमृतत्वंययुर्देवाःपूर्वंसंहितयानया ।।
जपेदेनंशुचिर्नित्यममृतत्वंचगच्छति ।। अत्रैवतुजपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः ।। पित्र्यांतांसंहितांविद्यात्पितॄन्प्रीणातिचैतया ।।
एवमेवसमाहृत्यवायवीसंहिताभवेत् ।। रौद्र्यादित्यावैश्वदेवीयद्दैवत्यांचकामयेत् ।। कुर्वीतवास्तुशमनंमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ।।
पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः ।। वास्तुसर्वंप्रतिकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच ।। वास्तोष्पतिंयजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिं ।।
औदुंबरपलाशैश्चबलिंप्रतिदिशंहरेत् ।। सूर्योवायुर्यमःपितरोनिर्ऋतिर्वरुणस्तथा ।। सोमोमहेंद्रइत्येतादिक्षुदिग्देवताःस्मृताः ।।
दद्याद्दानंब्राह्मणेभ्यःशिवंभवतुवास्त्विति ।।(भवतिवास्तुनिपाठः)।। ३४ ।। ऋषीणांमंत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ।। सर्वत्र-
दक्षिणांदद्याद्धनंवाकर्मसिद्धये ।। ३५ ।। नत्वेवादक्षिणंकर्मकिंचिदस्तीतिशौनकः ।। भक्त्याहिपूर्णपात्रेणसंमिताप्यंततोभवेत्
।। ३६ ।। तस्मात्स्वल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये ।। ऋषभैकादशाद्द्याद्येनवातुष्यतेगुरुः ।। ३७ ।। धर्मज्ञेसत्यवादिनि
ब्रह्मदानंचदीयते ।। तदिदंपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतं ।। ३८ ।। नाप्रशांतायदातव्यंनापुत्रायातपस्विने ।। नासंवत्सरोषिता-
यनाशिष्यायाहितायच ।।३९।। यएतेनैवविधिनावेदमभ्यस्यतेद्विजः ।। सनरःसर्वदापूतोमनःशुद्धिश्चजायते ।। ४० ।। इति ।।

॥ अथैतत्प्राचीनप्रयोगान्साधारणींपरिभाषांचानुसृत्यप्रयोगोलिख्यते ॥ तत्रवेदतत्त्ववित्तपोनिष्ठःसंहिताहोमचिकीर्षु-
र्ब्राह्मणोहोमदिनात्पूर्वंचतुर्थेदिनेनित्यकर्माणिनिर्वर्त्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणऋग्वेदांतर्गतशाकलसं-
हिताहोमेशरीरशुद्धिद्वाराधिकारसिद्ध्येप्राजापत्यकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतामुकपरिमाणद्रव्यदानेनाहमाचरिष्येइति
संकल्पयेत् ॥ प्राजापत्यस्यगोभिन्नप्रत्याम्नायचिकीर्षायांतंवाऊहयेत् ॥ ततोयानिकानीतिमंत्रेणकेशश्मश्रुलोमनखानिवापयि-
त्वाविधिनास्नायात् ॥ ततोब्रह्मकूर्चविधिनापंचगव्यंपिबेदितिकेचिदाहुः ॥ ततस्तद्दिनंवाग्यतःशुचिस्तिष्ठन्नीत्वातथाविध-
आसीनोरात्रिंनयेत् ॥ ततःश्वोभूतेस्नानादिकृतनित्यक्रियःप्रणवव्याहृतिपूर्विकांसावित्रींजप्त्वावक्ष्यमाणान्मंत्रान्जपेत् ॥ तेच
आपोहिष्ठेतिसूक्तं शुचीवोहव्या अग्निःशुचिव्रततमः उदग्नेशुचय इत्येवंतिस्रःएतोन्विंद्रमितितिस्रश्च ऋतंचेतिसूक्तं शंनइंद्रा-
ग्नीतिसूक्तं स्वस्तिनोमिमीतेतिसूक्तशेषं स्वादिष्ठयेत्यारभ्य क्षीरंसर्पिर्मधूदकमित्यंताःपावमान्योदशोत्तरषट्शतान्यृचइति एते
मंत्राः शक्तेनसहस्रावृत्त्याजप्याः तावदशक्तेनतुशतावृत्त्या तत्राप्यशक्तेनपुनर्दशावृत्त्येति ॥ एवमशक्तौप्रणवव्याहृतिपूर्विकां
गायत्रीमयुतसंख्ययाजपेत् ॥ केचिन्मंत्रजपगायत्रीजपयोःसमुच्चयमाहुः ॥ तन्न ॥ वाक्यमूलेऽथवेतिपदेनगायत्रीजपस्यपा-
क्षिकत्वद्योतनात् ॥ ततः[1]आचार्यांस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीतिजलेनतर्पयित्वा रुद्रंशरणा-

१ देवताछंदःशब्दयोःप्रथमाविभक्तिस्वीकारेतत्पर्यंतविलिक्रियाविज्ञेया ।

गतोस्मीतिभावयन्रुद्रदैवत्यमंत्रगणंजपेत् ॥ तेचमंत्राःकद्रुद्रायेतिनवर्चंसूक्तं इमारुद्रायेत्येकादशर्चंसूक्तं आतेपितरितिपंचद-
शर्चंसूक्तं इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतुष्कंसूक्तं आवोराजानं तमुष्टुहिभुवनस्यपितरंत्र्यंबकमित्येताश्चतस्रऋचइत्येतान्मंत्रान्ज-
पित्वाऽनार्यशूद्रगर्हितरजस्वलास्त्रीपतितांत्यजदेवब्राह्मणद्वेष्टृगुर्वाचार्यनिंदकमातापितृद्वेष्टृभिःसहसंभाषणादिवर्जयेत्नचक्रम-
प्यवमन्येत ॥ अत्रत्रिरात्रंशक्तस्योपवासाःअशक्तस्यनक्तानि ॥ एतावान्विधिर्वेदपारायणहोमयोःसमानःइतऊर्ध्वंपारायण-
विधौविशेषोविधिर्मूलतएवबोध्यः होमविधानस्यैवात्रप्रतिज्ञाततत्वात्तंनलिखितवंतोवयं ॥ ॥ एवंत्रिरात्राचीर्णव्रतश्चंद्रतारा-
नुकूल्यादिनिर्णीतेपुण्येदिनेसंभृतसंभारःकर्तास्वासनेशुचौदेशेचोपविश्याचमनप्राणायामान्कृत्वादेशकालौसंकीर्त्याऽमुकगो-
त्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वजन्मेहजन्मसंचितसकलपापनिबर्हणद्वाराभीष्टकामसिद्ध्यर्थं श्रीवेदपुरुषांतर्गतसावित्रीप्रजापतिप्रीत्य-
र्थंचऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाःप्रत्यृचंतिलाज्यद्रव्यहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य तदंगताविहितंनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थंमहागणप-
तिपूजनपूर्वकंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ स्वयंहोमचिकीर्षायांब्र-
ह्मादीनेववृणुयात् नत्वाचार्यं ॥ किंच ॥ श्रीकामःशांतिकामोवाग्रहयज्ञंसमाचरेत् ॥ तथा नैतदृतेविसिध्यंतिकर्माणिनि-
खिलान्यपीतिवचनाद्ग्रहयज्ञसमुच्चयेच्छायांप्रजापतिप्रीत्यर्थमित्यंतेग्रहयज्ञपुरःसरमितिसंकल्पवाक्येऊहयेत्। ततोगणेशपूजना-
दिनांदीश्राद्धांतंकृत्वाआचार्यादीन्वृत्वास्वयंहोमपक्षेब्रह्मादीनेववावृत्वामधुपर्कादिनापूजयेत् ॥ ततआचार्यःपवनपावनभूशु-
द्ध्यादिविधिनात्मानंपावयित्वामंगलतूर्यादिघोषेणहोममंडपंप्रविश्यसर्षपविकिरणपंचगव्यप्रोक्षणादिदेवयजनंरक्षस्वेत्यंतेहेमा-

द्याद्युक्तरीत्यामंडपपूजांकुर्यात् ॥ यथोक्तमंडपाभावपक्षेमंडपपूजापिनविधेया ॥ ततोद्विहस्तपरिमितनिर्मितकुंडात्स्थंडिला-
द्वाप्राच्यांनिर्मितचतुरस्रवेद्यांसर्वतोभद्रमंडलंविरच्यतस्मिन्ब्रह्मादिमंडलदेवताआवाह्यतदुपरिमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशौ
संस्थाप्यप्रथमकलशोपर्यापलान्माषावधिहेमनिर्मितायांसावित्रीप्रतिमायामग्न्युत्तारणविधिसंस्कृतायांसावित्रीमावाहयेदेवं ॥
तत्सवितुर्विश्वामित्रःसवितागायत्रीसावित्र्यावाहनेविनियोगः ॐतत्सवितु०प्रचोदयात् भूर्भुवःस्वःसावित्रींसांगांसपरिवारां
सायुधांसशक्तिकामस्यांसुवर्णप्रतिमायामावाहयामीत्यावाह्य तदस्त्वित्यादिनाप्रतिष्ठापयेत् ॥ ततोद्वितीयकलशेपंचाशद्भिः-
कुशैर्वत्सजानुसदृशंवेदंकृत्वातंनिधायतदुपरिप्रागुक्तपरिमाणांसौवर्णींब्रह्मप्रतिमामवस्थाप्यतत्रब्रह्माणमावाहयेदनेनमंत्रेण ॥
ब्रह्मजज्ञानगातमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहनेविनियोगः ॐब्रह्मजज्ञानंप्रथमं०विवः भूर्भुवःस्वःब्रह्माणंसांगंसपरिवारमि-
त्याद्यावाह्यध्यायेत् ॥ यथा ॥ एह्येहिसर्वाधिपतेसुरेंद्रलोकेनसार्धंपितृदेवताभिः ॥ सर्वस्यधातास्यमितप्रभावोविशाध्वरंनःसततं
हिताय ॥ १ ॥ हंसारूढंचतुर्वक्त्रंश्मश्रुलंरक्तवर्णकं ॥ लंबोदरंचजटिलंचतुर्बाहुंप्रजापतिं ॥ २ ॥ अक्षमालांदर्भमुष्टिमूर्ध्वाधोदक्षिणे
करे ॥ स्रुवंकमंडलुंवामकरेसावित्रिसंयुतं ॥ ३ ॥ पद्मयोनिंचतुर्मूर्तिंवेदावासंपितामहं ॥ यज्ञाध्यक्षंचतुर्वक्त्रंतस्मैतुभ्यंनमोनमः
॥ ४ ॥ इत्थंध्यात्वासावित्रींब्रह्माणंचकांडानुसमयेनपदार्थानुसमयेनवाषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ एतावत्कर्माचार्यसद्भावेपि
यजमानएवकुर्यादितिकेषांचिदाशयः ॥ अथाचार्यःकुंडेस्थंडिलेवाततदुक्तसंस्कारकरणपूर्वकमग्निस्थापनाग्निसंस्काराग्निध्या
नान्युक्तमार्गेणकृत्वाग्रहयज्ञपक्षेकुंडादीशान्यामुक्तलक्षणायांग्रहवेद्यांसूर्यादिग्रहान्तदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताःक्रतुसाद्गुण्य-

देवताःक्रतुसंरक्षकदेवताश्चावाह्यसंपूज्य तदीशान्यांकलशेवरुणंस्थापनपूर्वकंसंपूज्याग्नेरंतिकमागत्यान्वादध्यात् ॥ तद्यथा ॥ समिद्द्वयंत्रयंवादायदेशकालौस्मृत्वासनवग्रहमखऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेसनवग्रहमखइतिनोच्चारयेत् किंतुऋग्वेदांतर्गतेत्यादिकरिष्यइत्यंतमेवोच्चारयेत् ॥ ततोस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ग्रहयज्ञपक्षेसूर्यादिग्रहान्अष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याभिःअर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःतदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःतन्न्यूनसंख्याहुतिभिःगणपत्यादिक्रतुसाद्गुण्यदेवताःइंद्रादिक्रतुसंरक्षकदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःततोपिन्यूनसंख्याहुतिभिरिति ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेत्वेतदनिर्दिश्यैवात्रप्रधानं—अग्निं १ सोमं २ विश्वान्देवान् ३ ब्रह्माणं ४ ऋषीन् ५ ऋग्वेदं ६ यजुर्वेदं ७ सामवेदं ८ सावित्रीं ९ ब्रह्माणं १० श्रद्धां ११ मेधां १२ प्रज्ञां १३ धारणां १४ सदसस्पतिं १५ अनुमतिं १६ छंदांस्यृषीन् १७ श्रियं १८ ह्रियं १९ सवितारं २० शतर्चिनः २१ माध्यमान् २२ गृत्समदं २३ विश्वामित्रं २४ वामदेवं २५ अत्रिं २६ भरद्वाजं २७ जामदग्न्यं २८ गौतमं २९ वसिष्ठं ३० प्रगाथान् ३१ पावमानीः ३२ क्षुद्रसूक्तान् ३३ महासूक्तान् ३४ महानाम्नीं ३५ उपनिषदं ३६ हव्यवाहं ३७ एतादेवतास्तिलाज्याभ्यामेकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्र[१]प्रधानं—अग्निंनववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्वि-

---

१–अत्रान्वाधाने ऐभिरग्नइत्यादिवैश्वदेवसूक्तेषु ‘ वैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगेइतिसर्वानुक्रमवष्टभ्यदेवताविभागंकेचिदिच्छंतितस्यपाक्षिकत्वाद्बहुविस्तृतिशंकयाचनमध्येसमावेशःकृतः । अथचेद्भेदप्रयोगएवसौरस्यंमन्यमानास्तदाटिप्पनेनिवेशितादेवताआलोच्यतत्रतत्रान्वाधेयाः ।

नौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१
अग्निं ५ निर्मथ्याहवनीयावग्नी १ अग्निं ६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १
दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ विश्वान्देवान् १२ इंद्रमृतुं १ मरु-
तऋतून् १ त्वष्टारमृतुं १ अग्निमृतुं १ इंद्रमृतुं १ मित्रावरुणावृतू १ द्रविणोदसमग्निमृतुं १ अश्विनावृतू १ अग्निमृतुं १
इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रब्रह्मणस्पतीन् १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं १ अग्ना-
मरुतः ९ [१] ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथि-
व्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ मरुतः ३ विश्वान्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अग्न्यपः १
अग्निं १ कम् १ अग्निं १ सवितारं ३ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उलूखलं २ उलूखलमुसले २ प्रजापतिंह-
रिश्चंद्रं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उषसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० [१५/१५ । २] अश्विनौ १२ अग्निमित्रवरुणरात्रिसवितॄन् १ स-
वितारं १ अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्यम्णः ३
पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं २ अग्न्यश्व्युषसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २५ [१५/१० । ३]

१–समिद्धमग्निंवा । २–भेदपक्षे अग्निं २ विश्वान् देवान् १ अग्निं ९ (एवं १२) ३–अत्रचतुर्णामपिवासदसस्पतिः । ४–मरुत्वानिंद्रइतिकेचित् ।
५–भगभक्तस्येत्यस्याभगोवा । ६–अधिषवणचर्मदेवतावा ।

उषसं २० सूर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ वैश्वानरमग्निं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [१६/२२ | ४] मरुतः १५ अग्निं १३२ इंद्रं ५७ [१६/४१ | ५] मरुतः ३४ विश्वान्देवान्[1] १९ सोमं २३ उषसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमौ १२ अग्निं ७ देवाग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः[2] १ [६] उषसमग्निं[3] ११ द्रविणोदसमग्निं ९ शुचिमग्निं ८ वैश्वानरमग्निं ३ जातवेदसमग्निं १ इंद्रं ५८ विश्वान्देवान्[4] २९ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्यावापृथिव्यग्न्यश्विनः १ [७] अश्विनौ २४ उषोरात्री[5] १ उषसं १९ रुद्रं ११ सूर्यं ६ अश्विनौ ८३ इंद्रं १५ [८] विश्वान्देवान् १५ उषसं २६ स्वनयं ७ भावयव्यं ५ रोमशां १ भावयव्यं १ अग्निं १९ इंद्रं ५ इंदुं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेंद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ रोदसीमित्रवरुणेंद्राग्न्यर्यमभगसोमान् १ देवमरुदग्निमित्रवरुणमघवतः १ [९] मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सर-

---

१–भे. प. विश्वान्देवान् ४ इंद्रापूषणौ १ विश्वान्देवान् ४ अदितिं १ विश्वान्देवान् ९ (एवं १९)। २–यद्दैवत्यंवासूक्तमितिपक्षेग्निरेवदेवता। ३–द्वेविरूपइत्यारभ्यजातवेदसइत्यंतंशुद्धोग्निर्विकल्पेन। ४–भे. प. विश्वान्देवान् १ रोदसी १ विश्वान्देवान् १ अग्निरोदसीः १ विश्वान्देवान् ३ इंद्ररोदसीः १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ रौदस्यौ २ वरुणरोदसीः १ विश्वान्देवान् २ रोदसी १ विश्वान्देवान् ११ (एवं २९)। ५–भे.प. रुद्रमरुतः १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणसिंधून् १ विश्वान्देवान् २ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५)।

स्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ अश्विनौ १२ [६/६।१०] द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अश्वं ३५ विश्वान्देवान् ४१ वाक्समुद्राक्षरापः १ शकधूमसोमौ १ अग्निवायुसूर्यान् १ वाचं १ सूर्यं २ कालचक्रं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ सूर्यं १ सरस्वंतं १ मरुत्वंतमिंद्रं १५ [११] मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं ८ अगास्तिं १ इंद्रं १ अगस्तिं २ इंद्रं १ मरुतः २ मरुत्वंतमिंद्रं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अश्विनौ ३९ · [३३/६ ।१२] द्यावापृथिव्यौ ११ विश्वान्देवान्[2] ११ अन्नं ११ इध्मं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अप्तृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९ [३७/१२ ।१३] इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ [१४] बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ विश्वान्देवान्[3] ७

१—पर्जन्याग्नीवा। २—भे. प. विश्वान्देवान् ४ अहिर्बुध्न्यं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ मरुतः २ विश्वान्देवान् २ (एवं ११)। ३—भे. प. विश्वान्देवान् ६ वरुणं १ (एवं ७)।

इंद्रं ६ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतींद्रौ १ बृहस्पतिं १ इंद्रं १ मरुतः १ विश्वा¹न्देवान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालिराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपान्नपातं १५ मरु²तः १ त्वष्टारं १ अग्निं १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १ [१५] द्रविणोदसं ४ अश्विनौ १ अग्निं १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५ सोमापूषणादितीः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्या³वापृथिव्यौ ३ शकुंतं ६ अग्निं २३ वैश्वानरमग्निं २६ इध्मं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौ-प्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अ⁴ग्निं ३३ [२२/११ ।१६] यूपं ५ यू⁵पान् ५ व्रश्चनं १ अग्निं २७ इंद्राग्नी ९ अग्निं ४२ विश्वान्देवान् १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अग्निं ८ पुरीष्याग्नीन् १ अग्निं १४ अग्नींद्रौ १ अग्निं १ वैश्वानरमग्निं ३ मरुतः ३ आत्मानं २ उपाध्यायं १ ऋतून् १ अग्निं २६ [१७] इंद्रं ६१ नदीः ३ विश्वामित्रं १ नदीः १ इंद्रं २ विश्वामित्रं १ नदीः १ विश्वामित्रं १ नदीः ३ इंद्रं १५३ [६३/९० ।१८] इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १ ससर्परीवाचं १ रथांगानि ४ इंद्रं ४ विश्वा⁶न्देवान् ५८ [४४/१४ ।१९] अश्विनौ ९ मित्रं ९ ऋभून् ४ इंद्रऋभून् ३ उषसं ७ इंद्रावरुणौ ३

१–भे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १ (एवं) ७। २–मरुतइत्यादीनामश्व्युत्तरभाव्यग्न्यंतानां-देवानामृतुविशेषणंवा। ३–हविर्धानावा। ४–प्रत्यग्निःप्रकारवेसूक्तयोरन्यासांद्यावापृथिव्यादीनांनिपाताद्दृश्यंतेअतस्तयोर्लिंगोक्तादेवताःपाक्षिकाः। ५–अत्रसूक्ते ऽष्टम्याविश्वेदेवावा। ६–भे. प. अग्निं १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् १ सूर्यद्यावापृथिवीः १ द्यावापृथिवी २ द्यां १ विश्वान्देवान् १ सवितारं १ विश्वान्देवान् २ विष्णुं १ इंद्रं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ५ अग्निं १ विश्वान्देवान् २३ संवत्सरादित्यान् ३ सिंधून् १ विश्वान्देवान् ६ अग्निं २ (एवं ५८)।

बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्निवरुणौ ४ अग्निं ३५ रुद्रं १ अग्निं १५ रक्षो-
हणमग्निं १५ [२०] वैश्वानरमग्निं १५ [1]अग्निं ७४ सोमं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं २ इंद्रवामदेवौ १
वामदेवं ३ इंद्रं ८० [६/७४ ।२१] [2] इंद्रमात्मानं ३ [3]श्येनं ९ [4]इंद्रं १८ इंद्रोषसौ ३ इंद्रं ५० इंद्राश्वौ २ [२२] ऋभून्
४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रावाणं १९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ ११ त्रसदस्युं ६ इंद्रावरुणौ ४ अश्विनौ २१ वायुं १ इंद्र-
वायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ [२३] उषसं १८ सवितारं १३ [5]विश्वान्देवान् १० द्या-
वापृथिव्यौ ७ क्षेत्रपतिं ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां १ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरुद्रुद्रविष्णून् १ अग्निं २० इध्मं १
नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ [२७/१० ।२४] विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं २६ ऋणंचयेंद्रौ ४
इंद्रं ८ इं[6]द्राकुत्सौ १ इंद्रं ६८ [१६/५२ ।२५] सूर्यं १ अत्रिं ४ [7]विश्वान्देवान् ३० रुद्रं १ विश्वान्देवान् ५६ देवपत्नीः २

१–भे.प. अग्निं ३ सवितृवरुणमित्रान् १ सूर्यं १ (एवं ५) अग्न्यश्विनः १ सूर्यं १ उषसं १ अश्व्युषसः १ सूर्यं १ प्रत्यग्नीतिसूक्तद्वयेत्रायंपाक्षिकोदेवताविभागः। २–कथामहामितिसूक्तेंत्यतिसृणांऋतंवादेवता । ३–श्येनदेवतायाअष्टर्चत्वेअधश्वेतमित्यस्यांइंद्रदेवतापाक्षिकी। ४–अत्रत्वायुजेतिपंचर्चेसूक्तेइंद्रासोमौवादेवते । ५–भे. प. विश्वान्देवान् ७ अग्निं १ उषसं १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०)। ६–उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदैवत्यौउशनोदैवत्यौवा । उशनायत्सहस्यैरि-तिपादस्योशनादेवतावा । ७–भे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् २-

[२६] विंश्वान्देवान् २५ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ मरुतः १०२ तरंतमहिषींशशीयसीं ४ पुरुमीह्ळं १ तरंतं १ मरुतः ६ रथवीतिं १ मित्रावरुणौ ५९ [९/५० । २७] अश्विनौ ४८ उषसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [१३/४१ । २८] वैश्वानरमग्निं २१ अग्निं ९८ [२९] इंद्रं ६४ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं ५६ चायमानं १ गां ८ [३०] इंद्रं १२८ बृबुंतक्षाणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूमींद्रान् १ इंद्रं १ प्रस्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २ दुंदुभींद्रौ १ [३१] अग्निं १० मरुतः ५ पूषणं ४ मरुतः ३ विश्वान्देवान् ६२ पूषणं ३२ इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ [३२] अश्विनौ २२ उषसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११

अग्निं १ विश्वान्देवान् २ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ भूमिं १ विश्वान्देवान् ३ भूमिं १ विश्वान्देवान् १ (एवं २०)। विश्वान्देवान् २ सवितारं १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ बृहस्पतिं ३ मरुतः १ रुद्रं १ विश्वान्देवान् १ पर्जन्यं २ मरुतः १ विश्वान्देवान् २ अश्विनौ १ (एवं १८)। नदीं १ द्यावापृथिवी १ वायुं १ सोमं १ इंद्रं १ अग्निं १ घर्मं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् २ सरस्वतीं १ बृहस्पतिं १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ (एवं १७)। इंद्रं २ अग्निं १ सूर्यं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं १ सूर्यं २ विश्वान्देवान् २ सुतंभरं १ अग्निं २ (एवं १५)। इंद्रसूर्यौ १ विश्वान्देवान् २ इंद्राग्नी १ विश्वान्देवान् ६ अपः १ (एवं ११)। विश्वान्देवान् ६ देवपत्नीः २ (एवं ८)। १–भे. प. उषसं १ सूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणाग्नीन् १ (एवं ७)। वैद्युतमाग्निं १ उषसं १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निं २ (एवं ५)। विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ विश्वान्देवान् ३ (एवं ५)। सवितारं २ विश्वान्देवान् १ सवितारं २ (एवं ५)। अग्निं २ विश्वान्देवान् १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ आग्निं ३ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५)। २–भे. प. विश्वान्देवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ सरस्वतीं १ पूषणं १ अग्नित्वष्टारौ १ रुद्रं १ मरुतः २ विष्णुं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १५)

इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णू ८ द्यावापृथिव्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ कोटिं १ इषुधिं १ सारथिरश्मीन् १ अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिविपूष्णः १ इषून् २ प्रतोदं १ अश्वं १ हस्तत्राणं १ इषून् २ युद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यदितीः १ वर्मसोमवरुणान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २५ [३३] इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं २० वैश्वानरमग्निं १६ अग्निं ३३ वैश्वानरमग्निं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ सुदासं ४ इंद्रं १२२ [११/१११ । ३४] वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ विश्वान्देवान् १५ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ विश्वान्देवान् ४० [२३/१७ । ३५] सवितारं ६ वाजिनः २ विश्वान्देवान् १४ अग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भगं ५ उषसं १ विश्वान्देवान् ११ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ दधिक्रां ४ सवि-

---

विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ द्यावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ सवितारं १ अग्निं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं१५)। सूर्यं २ विश्वान्देवान् १० अग्निं १ सोमं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १६)। विश्वान्देवान् २ सोमं १ विश्वान्देवान् ८ अग्निं १ विश्वान्देवान् ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वान्देवान् १(एवं१७)। १–भे. प. देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं १ देवान् ३ अग्निं १ अपांनपातं १ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टारं १ (एवं २५)। २–भे. प. विश्वान्देवान् ३ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रं १ नदीः १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ विष्णुमरुतः १ (एवं ९)। ऋभून् २ इंद्रं ६ (एवं ८)। विश्वान्देवान् १ वायुपूषणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ७)। विश्वान्देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं ३ (एवं ६)। विश्वान्देवान् १ यज्ञं १ विश्वान्देवान् २ अग्निं १ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ (एवं ६)।

तारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ४ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृ-
थिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ प्रस्वापिनीं ७ मरुतः ४९ रुद्रं १ [३६] सूर्यं १ मित्रावरुणौ १८ सूर्यं ३ मित्रावरुणौ २
सूर्यं ४ सूर्यमित्रावरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ आदित्यान् १० सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उषसं ४० [३४/६ । ३७]
इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १
वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वंतं १ सरस्वतीं ६ सरस्वंतं ३ इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ५
इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ [३८] पर्जन्यं ९ मंडू-
कान् १० इंद्रासोमौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ सोमं २ अग्निं १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ ग्रावाणं १ मरुतः
१ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रासोमौ २ इंद्रं २९ आसंगं ५ इंद्रं ४० विभिंदुं २ इंद्रं २० पाकस्थामानं ४
इंद्रं १८ कुरुंगं ३ [३९] अश्विनौ ३६ अश्विकशून् १ कशुं २ इंद्रं ४५ तिरिंदिरं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं
१० [४०] इंद्रं[1] १२१ आदित्यान् ३ अदितिं १ आदित्यान् १ अदितिं २ अश्विनौ १ अग्निसूर्यानिलान् १ आदि-
त्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ त्रसदस्युं २ मरुतः २६ [४१] इंद्रं १६ चित्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं

१–शौनकीयमतेतु इंद्रं ११९ वास्तोष्पतींद्रौ १ इंद्रं १ इतिविशेषः । २–अत्र २७ विश्वोत्तरं बभ्रुःसूक्ते भे. प. सोमं १ आग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ (एवं १०)।

ऋक्सं. २७ वरुणं ३ मित्रावरुणौ ९ विश्वान्देवान् ३ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६ विश्वान्देवान् ४१ यज्ञं २ यजमानं २ दंपती ५ दंपत्याशिषः ९ [४२] इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १६ अग्निं ६३ अग्नींद्रौ १ इंद्रं ६१ [४१/२० । ४३] पृथुश्रवसं ४ वायुं ४ पृथुश्रवसं ३ वायुं १ पृथुश्रवसं १ आदित्यान् १३ आदित्योपसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३९ आदित्यान् ९ अदितिं ३ आदित्यान् ९ [४४] इंद्रं १३ ऋक्षाश्वमेधौ ६ इंद्रं १० विश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ श्रुतर्वणं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [९/९ । ४५] विश्वान्देवान् ९ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रर्भूनृ १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ४८ [२१/२७ । ४६] सुपर्णं १ वज्रं १ वाचं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रावरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उपसं १ पवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नामरुतः १ पवमानसोमं ४० इध्मं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ पवमानसोमं ५१५ [४७।४८।४९] अग्निंपवमानं ३ पवमानसोमं ३१ अग्निंपवमानं ५ पवमानसोमं ३ पावमान्यध्येतारं २ [५०।५१।५२] पवमानसोमं ४९८ अग्निं ५५ [३५/२० । ५३] इंद्रं ३

॥ ९ ॥ स्वाहाका. ॥ २० ॥

१—अत्रैकादशसूक्तात्मकवालखिल्याध्यायस्थदेवतान्वाधानबुभुत्सायां इंद्रं ५० विश्वान्देवान् २ इंद्रं १३ अग्निसूर्यौ १ अश्विनौ ४ विश्वान्देवान् ३ इंद्रावरुणौ ७ इतिक्रमः । २—भे. प. विश्वान्देवान् ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ९) ।

अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ हविर्धानं ५ यमं ५ अंगिरः-
पित्रथर्वभृगुसोमान् १ यमं ३ यमश्वानौ ३ यमं ४ पितरं १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ धातारं
१ त्वष्टारं १ पितृमेधं ८ [५४] अवग्नीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ :अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं
२५ वसुक्रं १ इंद्रं ३ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं ८ अपः १५ विश्वान्देवान्
११ इंद्रं ९ [५५] विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ कुरुश्रवणं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ अक्षनिंदां ५ अक्षान् १
अक्षनिंदां १ अक्षान् १ अक्षनिंदां २ अक्षान् १ कृषिं १ अक्षनिंदां १ विश्वान्देवान् २८ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१
इंद्रं ३३ अग्निं २२ [१२/१० । ५६] वैकुंठमिंद्रं ३७ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १
देवान् ६ अग्निं ३ देवान् २ अग्निं ६ इंद्रं १४ विश्वान्देवान् १३ मनआवर्तनं १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ असुनीतिं २
पृथिवीद्यावंतरिक्षसोमपूषास्वस्तयः १ द्यावापृथिव्यौ ३ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ जीवं ५ हस्तं १ विश्वान्देवान्

१–भे. प. विश्वान्देवान् ९ अश्वत्थगर्भाशमीं १ उषोग्नी १ (एवं ११)। २–भे. प. विश्वान्देवान् ३ उषासमग्निं २ विश्वान्देवान् ९ (एवं १४)।
विश्वान्देवान् १३ सवितारं १ (एवं १४)। ३–अत्र ७ विश्वोत्तरं भे. प. इंद्रं १ अग्निंतंतुं १ विश्वान्देवान् ३ सोमं १ (एवं ६)। ४–रुद्रं २ अश्विनौ
२ रुद्रं २ विश्वान्देवान् १ वास्तोष्पतिरुद्रौ १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ आग्निं १ नासत्येंद्रान् १ सोमं १ आग्निं १ आदित्यनाभानेदिष्टौ १ नाभा-
नेदिष्ठधेनू १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रावरुणनाभानेदिष्ठान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ (एवं २७)॥

३४ [२८/६|५७] सावर्णि ४ विश्वान्देवान् १४ पथ्यास्वस्तिनी २ विश्वान्देवान् ४८ बृहस्पतिं २४ अग्निं १२ इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ [५८] देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्णः ८ मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सूर्याविवाहं ११ सोमं ५ सोमार्कौ १ चंद्रमसं १ सूर्यासावित्रीं ९ वासः २ राजयक्ष्महणं १ सूर्यासावित्री १६ [५९] इंद्रं[3] २३ रक्षोहणमग्निं २५ सूर्यवैश्वानरौ १९ इंद्रं ४ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ विश्वान्देवान् ३० ग्राव्णः १४ [६०] उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं ३ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ इंद्रं १३ ओषधीः २३ देवान् १२ इंद्रं १२ विश्वान्देवान् २४ द्रुघणं १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ आद्यांदेवीं १ इंद्रं २३ [६१] अश्विनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् २ विश्वान्देवान् ७ इध्मं १

१–भे. प. अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ सावर्णि ४ (एवं ११)। २–विश्वान्देवान् ९ द्यां १ विश्वान्देवान् ४ पथ्यास्वस्तिं २ विश्वान्देवान् १ (एवं१७)। विश्वान्देवान् ४ आदित्यार्यमणः १ विश्वान्देवान् ३ नदीः १ विश्वान्देवान् ४ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १७)। विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ गां १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १५)। विश्वान्देवान् ६ अग्नीषोमौ १ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५)। ३–इंद्रेंद्राणिवृषाकपीनांदेवतात्वेवित्थं इंद्राणीं १ इंद्रं ५ इंद्राणीं २ इंद्रं २ इंद्राणीं २ इंद्रं १ वृषाकपिं १ इंद्रं ४ वृषाकपिं ४ इंद्रं १ इति।

तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० विश्वान्देवान् १० अग्निं ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ रक्षोहणमग्निं ९ ऐंद्रंलवं १३ [६२] इंद्रं ९ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणं २ सोमेंद्रौ १ आंभृणींवाचं ८ विश्वान्देवान् ८ रात्रिं ८ विश्वान्देवान् ९ भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ द्युभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निवायुसूर्यान् ७ विश्वान्देवान् ७ इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्निं ६ विश्वान्देवान् ६ अग्निं ८ [६३] अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीनाशनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तिं ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ विश्वान्देवान् ५ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं ५ इंद्राग्नी ५ प्रजापतिं ६ यक्ष्महणं ६ दुःस्वप्ननाशनं ६ विश्वान्देवान् ६ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं १ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातॄन् १ इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उषसं ४ राजानं ११ ग्रावाणं ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेदं ३ तार्क्ष्यं ३ इंद्रं ६ विश्वान्देवान् ३ यजमानं १ यजमानपत्नीं १ होतारं १ विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातॄन् १ सिनीवालिसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ आदित्यान् ३ वायुं ३ अग्निं ५ जातवेदसमग्निं ३ सूर्यं ३ भाववृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ (एवमत्रसकलाऋचः १०४७२ द्विसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकदशसहस्राणि ॥) अग्निंनववारमित्यादिसंज्ञानंत्रिवारंचतिलाज्याभ्यामद्यप्रभृत्यष्टदिनावधिदिनक्रमेणप्रतिदिनंशाकलसंहिताप्रथमद्वितीयाद्यष्टकक्रमेणाष्टाध्यायमंत्रैर्यक्ष्ये ॥ सर्वहोमांतेशेषेणस्विष्ट-

ऋक्सं.

॥११॥

कृतमग्निमिध्मसन्नहनेनरुद्रमित्यादियक्ष्यइत्यंतेसमिधावग्नावादध्यात् ॥ सकलहोमदिनावध्यंतरापेक्षायांतमेववान्वाधान-
वाक्येकीर्तयेत् ॥ ततःपरिसमूहनाद्यग्न्यर्चनांतंविधायेध्माधानादिकुर्यात् ॥ आचार्यस्यहोमकर्तृत्वेत्यागंयजमानःकुर्यात् ॥
एवंचक्षुषीहुत्वाकरिष्यमाणहोमेप्रत्याहुतित्यागंकर्तुमसमर्थोयजमानश्चेदिहैवत्यागंकुर्यात् ॥ सचैवम् ॥ इमउपकल्पिते
तिलाज्यद्रव्येऽन्वाधानोक्तसंख्यावदानपर्याप्तेऽन्वाधानोक्तदेवताभ्योनममेतिपुष्पाक्षतजलमुत्सृजेदिति ॥ प्रत्यवदानंत्याग-
करणेशक्तश्चेत्तत्रतत्रैवतत्तद्देवतानामचतुर्थ्याविभक्त्यात्यजेदिति ॥ अथाचार्योन्यश्चैकऋत्विगित्येवमुभौतिलाज्ययोःप्रतिद्र-
व्यमेकावदानंप्रणवाद्येनस्वाहाकारांतेनमंत्रेणप्रतिमंत्रंजुहुयाताम् ॥ तत्राज्यंस्रुवबिलपरिमितमाचार्येणहोतव्यं अन्येनऋत्वि-
जामध्यमानामिकांगुष्ठयोगलक्षणयामृगीमुद्रयातिलाहोतव्याः ॥ ग्रहयज्ञसमुच्चयपक्षेसूर्याद्युद्देशेनार्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्या-
न्यन्वाधानोक्तसंख्ययात्यक्त्वातद्धोमेऋत्विजोयोजयेत् ॥ ग्रहहोमांतेआचार्यर्त्विजौतिलाज्येअग्न्यादिहव्यवाहांतसप्तत्रिंशद्देव-
ताभ्यःप्रणवाद्यैःस्वाहांतैर्नाममंत्रैर्हुत्वाग्निमीळइत्यादिशाकलसंहितामंत्रैर्मंत्राणामृषिदैवतच्छंदोर्थान्जानंतौशुचीप्रसन्नात्मानौ
जुहुयाताम् ॥ तत्रापिवेदार्थानामनभ्यस्तशास्त्रस्यदुर्ज्ञेयत्वादर्थज्ञानाभावेपियाजनाध्यापनादौप्रत्यवायाभावः किंतुमंत्रोक्त-
फलाल्पत्वमेव ॥ ऋषिदैवतछन्दसामपरिज्ञानेतुमंत्रोक्तफलहानिर्दोषश्चश्रूयते—एताभ्यामेवानेवंविदोयातयामानिछंदांसि
भवंतिस्थाणुंवर्च्छतिगर्तेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवतीतिविज्ञायतइति ॥ तथामंत्रदेवताविदएवहविर्देवाअपिस्वीकुर्वंति
नत्वतथाविधस्येत्याहशौनकः ॥ मंत्राणांदेवताविद्यःप्रयुंक्तेकर्मकर्हिचित् ॥ जुषंतेतस्यदेवासोहविर्नादेवताविदः ॥इत्यादि ॥

स्वाहाका.

॥२२॥

देवताविदइत्यृषिछंदसोरप्युपलक्षणं तयोरपिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ॥ आकरेप्यृष्यादिसर्वंविज्ञायेत्यादिस्पष्टं ॥ तस्मादृषिदैव-
तछंदसांपरिज्ञानमवश्यतयाकर्तव्यं ॥ ऋष्यादिपरिज्ञानंचसर्वानुक्रमविदांसुलभं ॥ सर्वानुक्रमण्यविदांतुमत्कृतसर्वानुक्रमा-
द्यनुयायिसूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतछंदःप्रयोगावलोकनवतांसुगममेवेति ॥ एवमग्निमीळइत्यारभ्यसमानीवइत्यंतंप्रत्यृ-
चमुक्तद्रव्याभ्यांहोमंकुर्यातास्॥ ऋक्स्वरूपंतुप्रागेवदर्शितमितिनपुनरिहलिख्यतइति॥ इत्थंचप्रतिदिनंनियमिताध्यायमंत्रैर्हो-
मंकृत्वामूर्धानंदिवइत्यनेन(धामंतइत्यनयार्चावा) पूर्णाहुतिंचहुत्वाग्नेःपरिसमूहनपर्युक्षणार्चनानिकृत्वायजमानऋत्विजश्चह-
विष्याशनादिव्रतिनोभवेयुः शक्ताश्चेदुपवसेयुरपि ॥ ततःश्वोभूतेस्नानादिनित्यकर्माणिविधायावाहितदेवताःसंपूज्याग्नेःसमी-
पमागत्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वास्मिन्नृग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमकर्मण्यद्यपूर्वक्रमागताष्टाध्यायमंत्रैर्विहितहोमं
करिष्यइतिसंकल्प्याग्निंध्यात्वा परिसमूहनपर्युक्षणाभ्यर्चनानिकृत्वाक्रमप्राप्ताष्टाध्यायमंत्रैरुक्तद्रव्यहोमंकृत्वावशिष्टंपूर्वदिनव-
त्कुर्यात् ॥ एवमनुदिनंयावच्छाकलसंहिताहोमसमाप्तिदिनमूह्यम् ॥ सकलहोमसमाप्तौशेषेणस्विष्टकृतंहुत्वारज्जुप्रहरणादि-
प्रायश्चित्तहोमांतेइंद्रादिलोकपालेभ्यःपलाशपर्णेष्वौदुंबरपर्णेषुवाबलीन्दत्त्वाऽऽवाहितदेवताभ्यःक्षेत्रपालायचबलीन्दद्यात् ॥
ततःसमुद्रादूर्मिरित्यादिमंत्रैःपूर्णाहुतिंहुत्वाऋद्धिकामउक्तमंत्रैर्वसोर्धारांचहुत्वापूर्णपात्रविमोकाभ्युपस्थानविभूतिवंदनांतेसा-
वित्रीप्रजापत्याद्यावाहितदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्यथाविभवंसंपूज्यसंप्रार्थ्याग्नेःपश्चिमतआचार्यंसंपूज्यगोरूपांतत्तुष्टिकरद्रव्यरूपांवाद-
क्षिणांदत्त्वातथैवब्रह्मादीन्यथाविभवंसंपूज्यतत्तदनुरूपांदक्षिणांदत्त्वातत्तदुचितस्तुतिवाक्यैःक्षमापयेत् ॥ ततोग्निंसंपूज्यसा-

वित्र्यादिदेवतापीठान्याचार्यादिहस्तेप्रतिपाद्याग्निंविसृज्यशाकलसंहिताऋक्सूक्तवर्गाध्यायमंडलसंख्यान्यतमसंख्ययास्वश-
क्त्यनुसृतयाब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यकर्मसाद्गुण्यतायैविष्णुंसंस्मृत्यसकलंकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसंहिताहोमप्रयोगः ॥ ॥
अथाभिचारादिकर्मणिप्रतिलोमाक्षरोच्चारणमंत्रैर्बिभीतकस्रुवेणसर्षपतैलहोमादिविधिप्रयोगोमूलएवस्फुटतरोतोत्रमयानविवि-
च्यतइतिदिक् ॥ ॥ अथसंहिताहोमकरणाशक्तस्यानुकल्पाःकैश्चिदुच्यंते ॥ तेचयथा ॥ सूक्तादिभूताभिर्ऋग्भिर्जुहुयादित्येकः १
अनुवाकाद्याभिर्जुहुयादितिद्वितीयः २ अध्यायाद्याभिर्जुहुयादितितृतीयः ३ मंडलाद्याद्यंत्यभूताभिर्ऋग्भिर्वाहोतव्यमिति-
चतुर्थः ४ इत्येवंचत्वारोनुकल्पाअशक्तंप्रत्युपतिष्ठंते ॥ अत्रमूलानिमांडूकेयसांख्यायनादिसूत्राण्याकरादेवोपलब्धव्यानिविस्त-
रभीत्यानात्रलिखामहे ॥ सूक्तादिज्ञानंतदियत्ताज्ञानंचसर्वानुक्रमपरिश्रमवतांसुलभतरं ॥ सूक्तानुवाकादिभूतऋग्घोमप्रयो-
गोपिप्राग्वदुन्नेयइत्यलंविस्तरेण ॥ प्राचांमार्गान्स्वीयबुद्ध्यावबुध्यप्रोक्तंत्वस्मिन्वस्त्ववस्तुप्रबुद्ध्वा ॥ सद्भिःसारंग्राह्यमत्राप्यसारं
हेयंयस्मादेषसद्धर्मएव ॥१॥ धृत्वामनसीष्टदुहंशरणंचरणांबुजन्मकंसारेः ॥ गुर्जरगोपालाख्योप्यकार्षमेतन्मुदर्थमार्याणाम् ॥२॥

॥ इतिसंहिताहोमविधिःसमाप्तः ॥

संहिताहोमांगऋषितर्पणं ।

तच्च 'तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषीन्छदांसिदेवताः' इतिशौनकीयपरिभाषातो विशेषविधानाभावाच्च आचार्यांस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीत्येवतर्पणंकुर्वंतिशिष्टास्तद्वद्देवास्साभिरप्यकारिप्रयोगे ॥ अथकेचननिर्दिष्टप्रमाणतएवसंहितर्षिदैवतछंदासि तर्पयतितदर्थमयमुपन्यासः ॥ तत्रादौसुमंतुजैमिनीत्यादियेचान्येआचार्यास्तइत्यंतानाचार्यांस्तर्पयित्वा॥ ऋषितर्पणंकुर्यात् मधुछंदसंतर्पयामि। जेतारं । मेधातिथिं ॥ १ ॥ शुनःशेपं । हिरण्यस्तूपं ॥ २ ॥ कण्वं । प्रस्कण्वं ॥ ३ ॥ सव्यं । नोधां ॥ ४ ॥ पराशरं । गोतमं ॥५॥ कुत्सं ॥ ६ ॥ कश्यपं । ऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसः । त्रितं ॥ ७ ॥ कक्षीवंतं ॥ ८ ॥ (प्रथमाष्टकः) ॥ ॥ भावयव्यं । रोमशां । परुच्छेपं ॥ १ ॥ दीर्घतमसं ॥ २ ॥ इंद्रं । मरुतः । अगस्त्यं ॥ ३ ॥ लोपामुद्रां । ब्रह्मचारिणं ॥ ४ ॥ गृत्समदं । सोमाहुतिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ कूर्मं ॥ ७ ॥ विश्वामित्रं ॥ ८ ॥ (द्वितीयाष्टकः) ॥ ॥ ऋषभं । अत्कीलं । कतं । गाथिनं । देवश्रवादेववातौ। ॥ १ ॥ कुशिकं । नदीं । घोरं । प्रजापतिं ॥ २ ॥ ३ ॥ जमदग्निं । वामदेवं ॥ ४ ॥ आदितिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ त्रसदस्युं । पुरुमीह्ळाजमीह्ळौ ॥ ७ ॥ बुधगविष्ठिरौ । कुमारं । वृशं । वसुश्रुतं । इषं ॥ ८ ॥ (तृतीयाष्टकः) ॥ ॥ गयं । सुतंभरं । धरुणं । पुरुं । द्वितंमृक्तवाहसं । वव्रिं । प्रयस्वंतं । ससं । विश्वसामानं । द्युम्नं । विश्वचर्षणिं । बंधुं । सुबंधुं । श्रुतबंधुं । विप्रबंधुं । वसूयून् । अत्रिं । विश्ववारां । गौरिवीतिं । बभ्रुं । अवस्युं । गातुं ॥ १ ॥ संवरणं । प्रभूवसुं । अवत्सारंसदापृणं । प्रतिक्षत्रं ॥ २ ॥ प्रतिरथं । प्रतिभानुं । प्रतिप्रभं । स्व[illegible]यात्रेयं । श्यावाश्वं । श्रुतविदं ॥ ३ ॥ अर्चनानसं । रातहव्यं । यजतं । उरुचक्रिं । बाहुवृक्तं । पौरं ।

अवस्युं । सप्तवध्रिं । सत्यश्रवसं । एवयामरुतं ॥ ४ ॥ भरद्वाजं । वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शंयुं । गर्गं ॥ ७ ॥ ऋजिश्वानं ॥ ८ ॥ (चतुर्थाष्टकः) ॥ ॥ पायुं । वसिष्ठं ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेध्यातिथिं । आसंगं । शश्वतीं । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शशकर्णं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥ पर्वतं । नारदं । गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ । इरिंबिठिं । सोभरिं ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यश्वं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रंवसुरोचिषं । नाभाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वशं । भर्गं । कलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्धान् ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुदीतिं । हर्यतं । गौपवनं । पुरुसुतिं । कुत्सं । एकद्यून् । कुसीदिं ॥ ५ ॥ उशनसं । कृष्णं । विश्वकं । द्युम्नीकं । नृमेधपुरुमेधौ । अपालां । श्रुतकक्षं । सुकक्षं । बिंदुं । पूतदक्षं । तिरश्चीं । द्युतानं । रेभं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निपावकं । अग्नीगृहपतियविष्ठ्यौ । असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दृढच्युतं । इध्मवाहं । रहूगणं । बृहन्मतिं ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयास्यं । कविं । उचथ्यं । अमहीयुं । निध्रुविं ॥ १ ॥ भृगुं । शतंवैखानसान् । पवित्रं । वत्सप्रिं । रेणुं । ऋषभं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टमाषान् । सिकतांनिवावरीं । पृश्नियोजान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रप्रमतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृळीकं । वसुक्रं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुषं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊरुं । ऊर्ध्वसद्मानं । कृतयशसं । ऋणंचयं । अग्नीन्धिष्ण्यान् । त्र्यरुणत्रसदस्यून् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिंधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धाने । विवस्वंतं । शंखं । दमनं । संकुसुकं ॥ ६ ॥ मथितं । च्यवनं । विमदं । वसुकृतं । वसुकर्णं । कवषं ॥ ७ ॥ अक्षं । लुशं । अत्रितपसं ।

इंद्रमुष्कवंतं । घोषां । सुहस्त्यं ॥ ८ ॥ (सप्तमाष्टकः) ॥ ॥ सप्तगुं । वैकुंठमिंद्रं । देवान् । अग्निसौचीकं । बृहदुक्थं । अगस्त्यस्यस्वसारं । नाभानेदिष्ठं ॥ १ ॥ गयं । वसुकर्णं । सुमित्रं ॥ २ ॥ बृहस्पतिं । अदितिं । सिंधुदक्षं । जरत्कर्णसर्पं । स्यूमरश्मिं । अग्निवैश्वानरं । सप्तिं । विश्वकर्माणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ इंद्राणीं । वृषाकपिं । मूर्धन्वंतं । नारायणं । अरुणं । शार्यातं । तान्वं । अर्बुदंसर्पं ॥ ४ ॥ पुरूरवसं । उर्वशीं । बरुं । सर्वहरिं । भिषजं । देवापिं । वम्रं । दुवस्युं । बुधं । मुद्गलं । अप्रतिरथं । अष्टकं । दुर्मित्रंसुमित्रगुणं । सुमित्रंदुर्मित्रगुणं ॥ ५ ॥ भूतांशं । दिव्यं । दक्षिणां । पणीन् । सरमांदेवशुनीं । जुहूंब्रह्मजायां । ऊर्ध्वनाभानं । परशुरामं । अष्टादंष्ट्रं । नभप्रभेदनं । शतप्रभेदनं । सध्रिं । घर्मं । उपस्तुतं । अग्नियुतं । अग्नियूपं । भिक्षुं । उरुक्षयं । इंद्रंलवं ॥ ६ ॥ बृहद्दिवं । हिरण्यगर्भं । चित्रमहसं । अग्निवरुणसोमान् । वाचं । कुल्मलबर्हिषं । अंहोमुचं । रात्रिं । विहव्यं । प्रजापतिंपरमेष्ठिनं । यज्ञं । सुकीर्तिं । शकपूतं । सुदासं । मांधातारं । गोधां । जूतिं । वातजूतिं । विप्रजूतिं । वृषाणकं । करिक्रतं । अग्नियुतं । एतशां । ऋष्यशृंगं । अंगं । विश्वावसुंदेवगंधर्वं । अग्नितापसं । जरितारं । द्रोणं । सारिसृक्कं । स्तंबमित्रं ॥७॥ सुपर्णं । ऊर्ध्वकृशनं । देवमुनिं । सुवेदसं । पृथुं । अर्चंतं । श्रद्धां । शासं । इंद्रमातरं । शिरिंबिठं । केतुं । भुवनं । साधनं । शचीं । पूरणं । यक्ष्मनाशनं । रक्षोहणं । विवृहणं । प्रचेतसं । कपोतं । अनिलं । शबरं । विभ्राजं । इटतं । संवर्तं । ध्रुवं । अभीवर्तं । ऊर्ध्वग्रावाणं । सूनुं । पतंगं । अरिष्टनेमिं । शिविं । काशिराजं । प्रतर्दनं । वसुमनसं । जयं । प्रथं । सप्रथं । तपुर्मूर्धानं । प्रजावंतं । त्वष्टारं । विष्णुं । सत्यधृतिं । उलं । श्येनं । सर्पराज्ञीं । अघमर्षणं । संवननं ॥ ८ ॥ (अष्टमाष्टकः) ॥ इत्यृषितर्पणं ॥ ॥

संहिताहोमांगदेवतर्पणं ॥

तच्चेत्थं ॥ अग्निंतर्पयामि । सोमं । विश्वान्देवान् । ब्रह्माणं । ऋषीन् । ऋग्वेदं । यजुर्वेदं । सामवेदं । सावित्रीं । ब्रह्माणं । श्रद्धां । मेधां । प्रज्ञां । धारणां । सदसस्पतिं । अनुमतिं । छंदांस्यृषीन् । श्रियं । ह्रियं । सवितारं । शतर्चिनः । माध्यमान् । गृत्समदं । विश्वामित्रं । वामदेवं । अत्रिं । भरद्वाजं । जामदग्न्यं । गौतमं । वसिष्ठं । प्रगाथान् । पावमानीः । क्षुद्रसूक्तान् । महासूक्तान् । महानाम्नीं । उपनिषदं । हव्यवाहं । इति ३७ देवतास्तर्पयित्वा । ततःसंहितास्थादेवतास्तर्पयेत् ॥ ॥ ॥ ताश्च—अग्निंतर्पयामि । वायुं । इंद्रवायू । मित्रावरुणौ । अश्विनौ । इंद्रं । विश्वान्देवान् । सरस्वतीं । मरुतः । अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ । अग्निमिध्मं (समिद्धंवा) । तनूनपातं । नराशंसं । इळं । बर्हिषं । देवीर्द्वारः । उषासानक्ते । दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ । सरस्वतीळाभारतीः । त्वष्टारं । वनस्पतिं । स्वाहाकृतीः । अग्निंद्रविणोदसं । इंद्रावरुणौ । ब्रह्मणस्पतिं । सोमं । दक्षिणां । सदसस्पतिं । अग्नामरुतः ॥ १ ॥ ऋभून् । सवितारं । देवीः । इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः । द्यावापृथिव्यौ । पृथिवीं । देवान् (विष्णुंवा) । इंद्रंमरुत्वंतं । पूषणं । अपः । कं । भगं । उलूखलं । मुसलं । हरिश्चंद्रंप्रजापतिंचर्मवा । उषसं ॥ २ ॥ रात्रिं । यूपं । अर्यमणं । आदित्यान् । रुद्रं ॥ ३ ॥ सूर्यं । अग्निंवैश्वानरं ॥ ४ ॥ अग्निमध्यमं ॥ ५ ॥ अदितिं । सिंधुं । द्यां ॥ ६ ॥ अग्निमुषसं । अग्निंशुचिं । अग्निंजातवेदसं ॥ ७ ॥ सूर्यरश्मीन् । घर्मं ॥ ८ ॥ प्रथमाष्टकः ॥ ॥ रोमशां इंदुं । पर्वतं ॥ १ ॥ बृहस्पतिं ॥ २ ॥ अश्वं । वाक्समुद्राऽव्क्षरान् । शकधूमं । संवत्सरसंस्थकालचक्रं । साध्यान् । पर्जन्यं । सरस्वंतं ॥ ३ ॥ रतिं ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यं ।

अन्नं । तृणं ॥ ५ ॥ ६ ॥ राकां । सिनीवालीं । गुंग्वादिदेवताः । अपोनपातं ॥ ७ ॥ हविर्धानं । शकुंतं ॥ ८ ॥ द्वितीयाष्टकः ॥
॥ यूपान् । त्र्यश्वनं । अग्नीन्पुरीष्यान् । उपाध्यायं । ऋत्विजः ॥ १ ॥ नदीः । विश्वामित्रं ॥ २ ॥ ससर्परींवाचं । रथांगानि ॥ ३ ॥
संवत्सरं । अग्निरक्षोहणं ॥ ४ ॥ ५ ॥ आशिषः । वामदेवं । ऋतं । इंद्रमिवात्मानंवामदेवं । सुपर्णात्मानंवामदेवं ॥ ६ ॥ दधिक्रां ।
त्रसदस्युं ॥ ७ ॥ क्षेत्रपतिं । शुनं । शुनासीरौ । सीतां । गां । घृतं ॥ ८ ॥ तृतीयाष्टकः ॥ ॥ उशनसं । ऋणंचयं । कुत्सं ॥१॥
अत्रिं । भूमिं । सुतंभरं । देवपत्नीः ॥ २ ॥ अग्निवैद्युतं । शशीयसीं । पुरुमीळ्हं । तरंतं । रथवीतिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ चायमानम-
भ्यावर्तिनं । गाः ॥ ६ ॥ वृबुंतक्षाणं । प्रस्तोकं । रथं । दुंदुभिं ॥ ७ ॥ धेन्विषू । पृश्निं । अहोरात्री ॥ ८ ॥ चतुर्थाष्टकः ॥ ॥
वर्म । धनुः । ज्यां । आर्त्नीं । इषुधिं । सारथिं । रथगोपान् । ब्राह्मणपितॄन् । प्रतोदं । हस्तघ्नं । युद्धभूमिकवचानि ॥ १ ॥
सुदासं ॥ २ ॥ वसिष्ठपुत्रपौत्रान् । वसिष्ठं ॥ ३ ॥ वाजिनः । वास्तोष्पतिं । प्रस्वापिनीं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मंडूकान् । वसिष्ठाशिषः ।
अंतरिक्षं । इंद्रासोमौरक्षोहणौ । ग्रावाणं । अनिलं । आसंगं । विभिंदुं । पाकस्थामानं । कुरुंगं ॥ ७ ॥ अश्विकशून् । तिरिंदिरं ।
बरुं ॥ ८ ॥ पंचमाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ यजमानं । दंपती ॥ २ ॥ ३ ॥ पृथुश्रवसं ॥ ४ ॥ ऋक्षाश्वमेधौ । हविषं । श्रुतर्वणं
॥ ५ ॥ ६ ॥ सुपर्णं । सूर्यप्रभां । पवमानं । पवमानसोमं ॥ ७ ॥ ८ ॥ षष्ठाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ पवमानमग्निं । पावमान्यध्येतारं
॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ यमं । यमीं । अंगिरःपित्रथर्वभृगून् । श्वानौ । सरण्यूं । मृत्युं । धातारं । पितृमेधं ॥ ६ ॥ वसुक्रं ।
अश्वत्थगर्भाशमीं ॥ ७ ॥ कुरुश्रवणं । उपमश्रवसं । अक्षकृषिंकितवनिंदांच । अक्षान् ॥ ८ ॥ सप्तमाष्टकः ॥ ॥ वैकुंठमिंद्रं ।

अन्याख्यतंतु । मनः । निर्ऋतिं । असुनीतिं । पथ्यांस्वस्तिं । असमातिं । जीवं । हस्तं । नासत्यौ । नाभानेदिष्ठान् ॥ १ ॥ सावर्णि । नौरूपांदिवं । ज्ञानं ॥ २ ॥ विश्वकर्माणं । मन्युं । सूर्याविवाहं । अर्कं । चंद्रमसं । मनुष्यविवाहाशिषः । वासः । यक्ष्महणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ वृषाकपिं । पुरुषं ॥ ४ ॥ उर्वशीं । पुरूरवसं । ओषधीः । द्रुघणं । अप्वां ॥ ५ ॥ यजमानान् । सरमांदेव-शुनीं । पणीन् । परमात्मानमिंद्रं । यज्ञंपरमात्मानं । वाचंमध्यमां । गायत्र्यादिछंदांसि । धनान्नदानं । इंद्रंलवं ॥ ६ ॥ वेनं । आंभृणींवाचं । भाववृत्तं । वातं । विश्वावसुंदेवगंधर्वं ॥ ७ ॥ सपत्नाशिनीं । अरण्यानीं । श्रद्धां । अलक्ष्मीनाशिनीं । शचीं । दुःस्वप्नहनं । इंद्रंसपत्नहनं । अनुमतिमघवद्धातृविधातॄन् । राजानमभिषिक्तं । मायाभेदं । तार्क्ष्यं । यजमानाशिषः । पत्न्याशिषं । होत्राशिषः । सर्पराज्ञीं । संज्ञानं ॥८॥ अष्टमाष्टकः ॥ इतिसंहितास्थदेवतातर्पणं ॥ **ततश्छंदसांतर्पणं** ॥ गायत्रींतर्पयामि । उष्णिहं । अनुष्टुभं । बृहतीं । पंक्तिं । त्रिष्टुभं । जगतीं । अतिजगतीं । शक्वरीं । अतिशक्वरीं । अष्टिं । अत्यष्टिं । धृतिं । अतिधृतिं इतिछंद स्तर्पणं ॥ अत्र 'तर्पयित्वाङ्गिराचार्यानृषींश्छंदांसिदेवताः' इतिशौनकाच्छंदस्तर्पणोत्तरंवादेवतातर्पणंकार्यं ॥ ॥

शाकलसंहिताऋग्घोमान्वाधानं ।

अथविधांतरेणसूक्तभेदपक्षविभक्तदेवतान्वाधानं ॥ अत्रप्रधानं ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अमुकद्रव्यैरमुकसंख्याकाभिः ॥ पुनरत्र-प्रधानं॥अग्निं सोमं विश्वान्देवान् ब्रह्माणं ऋषीन् ऋग्वेदं यजुर्वेदं सामवेदं सावित्रीं ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्पतिं अनुमतिं छंदांस्यृषीन् श्रियं ह्रियं सवितारं शतर्चिनः माध्यमान् गृत्समदं विश्वामित्रं वामदेवं अत्रिं भरद्वाजं जमदग्निं गौतमं वसिष्ठं

प्रगाथान् पावमानीः क्षुद्रसूक्तान् महासूक्तान् महानाम्नीः उपनिषदं हव्यवाहं एताःसप्तत्रिंशत् ३७ प्रधानांगदेवताः घृतप्लुततिलद्रव्येण एकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निंनववारं ९ वायुं २ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१ अग्निं ५ अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ १ अग्निं ६ अग्निं-समिद्धं (इध्मंवा) १ अग्नितनूनपातं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीदेवीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः (विश्वा-न्देवान्) १ अग्निदेवान् २ अग्नींद्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमारुतगणान् १ देवान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् ४ देवाग्नींद्र-वायुमित्रमूर्तिविशेषान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् १ इंद्रर्तू १ मरुदृतून् १ त्वष्टृऋतून् १ अग्न्यृतून् १ इंद्रर्तू १ मित्रावरुणर्तून् १ अग्निंद्र-विणोदसमृतुंच १ अश्व्यृतून् १ अग्न्यृतून् १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं (सदसस्पतिंवा) १ अग्नामरुतः ९ ॥ १ ॥ ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथिव्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ इंद्रंमरुत्वंतं ३ विश्वा-न्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अबग्नीन् १ अग्निं १ कं १ अग्निं १ सवितारं २ भगं १ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उलूख-लं २ उलूखलमुसले २ हरिश्चंद्रंप्रजापतिं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उषसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० ॥ २ ॥ अश्विनौ १२ अग्निमित्र-वरुणरात्रिसवितॄन् १ सवितारं १० अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुण-

मित्रार्यम्णः ३ पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्न्यश्व्युषसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २५॥३॥ उषसं २० सूर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ अग्निंवैश्वानरं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ ॥ ४ ॥ मरुतः १५ अग्निं १२० अग्निंमध्यमं ३ अग्निं ९ इंद्रं ५७ ॥ ५ ॥ मरुतः ३४ ऋतुदेवान् १ देवान् १ भगमित्रादितिदक्षमरुद्गणार्यमवरुणसोमाश्विसरस्वतीः १ वायुपृथिवीद्युग्रावाश्विनः १ इंद्रापूषणौ १ इंद्रपूषतार्क्ष्यबृहस्पतीन् १ मरुतः १ देवान् २ अदितिं १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ इंद्रमरुत्पूषभगान् १ पूषविष्णुमरुद्गणान् १ वायुसिंध्वोषधीः १ रात्र्यहर्लोकद्याः १ वनस्पतिसूर्यगाः १ मित्रवरुणार्यमेंद्रबृहस्पतिविष्णून् १ सोमं २३ उषसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमौ १२ अग्निं ७ देवाग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः (अग्निंवा) १ ॥ ६ ॥

अग्निमौषसं ११ अग्निंद्रविणोदसं ९ अग्निंशुचिं ८ अग्निंवैश्वानरं ३ अग्निंजातवेदसं १ इंद्रंमरुत्वंतं ३० इंद्रं २८ चंद्ररश्मिरोदांसि १ रोदसी १ देवरोदांसि १ अग्नारोदांसि १ देवरोदांसि १ देववरुणार्यमरोदांसि १ देवरोदांसि १ इंद्रारोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १ इंद्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृरोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १ देवरोदांसि १ अग्नारोदांसि १ वरुणारोदांसि १ आदित्यरोदांसि १ बृहस्पतिरोदांसि १ रोदसी १ मित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ इंद्रमित्रवरुणाग्निमारुतशर्धोदितीः १ देवान् १ पितृद्यावापृथिवीः १ नराशंसापूषणौ १ बृहस्पतिं १ इंद्रं १ सवितृमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ आदित्यसुमतीः १ देवेंद्रमरुददितीः १ इंद्राग्न्यर्यमसवितृमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्युपृथिव्यग्न्यश्विमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ अश्विनौ २४ ॥ ७ ॥ उषासारात्री १ उषसं १८ उषोमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ इंद्रं ११ सूर्यं ९ अश्विनौ ८२ दुःस्वप्ननाशनं १ इंद्रं १५ ॥ ८ ॥ रुद्रामरुतः १

उषासानक्ते १ अग्निवाय्विंद्रपर्वतदेवान् १ अश्व्यपांनपादहोरात्राणि १ देवपूषाग्नीन् १ मित्रवरुणसिंधून् १ मित्रवरुणदेवान् १ देवसंघं १ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ उषसं २६ स्वनयदानं ७ स्वनयंभावयव्यं ५ रोमशां १ स्वनयंभावयव्यं १ अग्निं १९ इंद्रं ५ इंदुं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेंद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेंद्राग्न्यर्यमभगसोमान् १ देवेंद्रमरुदग्निमित्रवरुणान् १ ॥ ९ ॥ मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंतनूनपातं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ ॥ १० ॥ अश्विनौ १२ द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अश्वं ३५ आदित्यवाय्वग्नीन् १ सूर्यरथचक्राश्वान् १ आदित्यमंडलसप्तरश्मीन् १ परमेश्वरदुर्ज्ञेयतां २ संशयोत्थापनं १ प्रश्नमादित्यविषयकं १ पृथिव्यादित्यवृष्टिहविरुत्पत्तीः १ द्युपृथिवीवृष्टीः १ आदित्यदेवान् १ आदित्यचक्रं १ संवत्सरचक्रं ३ सप्तर्तून् १ सूर्यरश्मीनांस्त्रीत्वपुरुषत्वज्ञानं १ आहुतिंगोरूपां १ अग्न्यादित्यव्यतिहारोपासकदुर्लभतां १ सोमसूर्यमंडलपरिभ्रमणानि १ जीवपरमात्मानौ १ आदित्यतद्रश्मीन् १ आदित्योपासनानुपासनप्रशंसानिंदे १ अग्निवाय्वादित्यानांभ्वंतरिक्षद्व्वाधानज्ञानप्रशंसां १ अक्षरप्रशंसां १ सूर्यगायत्रसामनी १ गोसवितृधर्मान् १ गां २ वत्सगावौ १ शरीरजीवौ १ ब्रह्मसाक्षात्कारं १ ज्ञानं १ द्युपृथिव्यादित्यवृष्टीः १ प्रश्नंपृथिव्याद्यंतादिविषयकं १ प्रतिवाक्यं १ आदित्यरश्मीन् १ परिदेवनंब्रह्मात्माननुभवनिमित्तं १ देहात्मजीवात्मा-

नौ १ ब्रह्मात्मज्ञानाज्ञानप्रशंसानिंदे १ गां १ वाचंमाध्यमिकां १ वागपाः १ शकधूमासोमौ १ अग्निसूर्यवायून् १ वाचं १
सूर्यं २ कालचक्रंसंवत्सरसंस्थं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ पर्जन्याग्नीन् १ सरस्वंतं १ इंद्रंमरुत्वंतं १५ ॥ ११ ॥ मरुतः १५ इंद्रं १
मरुतः २० इंद्रं १३ मरुतः २ इंद्रंमरुत्वंतं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अश्विनौ ३९ ॥ १२ ॥ द्यावापृथिव्यौ ११ अग्निस-
वितृदेवान् १ मित्रार्यमवरुणदेवान् १ देवाग्निवरुणान् १ देव्योषासानक्ताः १ अहिर्बुध्न्यसिंध्वपांनपातः १ त्वष्टेंद्रौ १ इंद्रं १ मरुद्द्या-
वापृथिवीः १ मरुत्सेनाः १ अश्विपूषविष्णुवाय्विंद्रान् १ देवदीधितिं १ अन्नं ११ अग्निंसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिळं १
अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभार-
तीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अपृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंनराशंसं १
अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्निदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभार-
तीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९ ॥ १३ ॥ इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १
बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ ॥१४॥ बृहस्पतिं १
ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ आदित्यमित्रावरुणान् १ देवान् १
देववसुमित्रवरुणादितींद्रमरुतः १ देवान् ३ वरुणं १ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतींद्रौ १ बृहस्पतिं १ मरुतः १ मित्रावरुणौ १
देवान् १ इंद्रं १ त्वष्ट्रिळाभगरोदःपूषाश्विनः १ उषासानक्ताद्यावापृथिवीः १ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिंद्रान् १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १

॥२८॥

इंद्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपांनपातं १५ इंद्रामधू १ मरुन्माधवान् १ त्वष्टृशुक्रौ १ अग्निशुची १ इंद्रानभसौ १ मित्रवरुणनभस्यान् १ ॥ १५ ॥ अग्निंद्रविणोदसमिषंच १ अग्निंद्रविणोदसमूर्जंच १ अग्निंद्रविणोदसंसहंच १ अग्निंद्रविणोदसंसहस्यंच १ अश्वितपान् १ अग्नितपस्यौ १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५ सोमपूषादितीः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शकुंतं ६ अग्निं २३ अग्निंवैश्वानरं २६ अग्निंसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ आग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं २३ ॥ १६ ॥ यूपं ५ यूपान् २ विश्वान्देवान् १ यूपान् २ स्थाणुंछिन्नयूपमूलं १ अग्निं २७ इंद्राग्नी ९ अग्निं ४२ अग्न्युषोश्विदधिक्राः १ अग्निं २ दधिक्राग्न्युषोबृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्यान् १ अग्निं ८ अग्नीन्पुरीष्यान् १ अग्निं १४ अग्नींद्रौ १ अग्निं १ अग्निंवैश्वानरं ३ मरुतः ३ परब्रह्म २ उपाध्यायंवैश्वामित्रं १ अग्निं २५ ऋत्विजः १ अग्निं ११ ॥ १७ ॥ इंद्रं २२७ ॥ १८ ॥ इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १३ वाचंससर्परीं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ अग्निं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ १ सवितारं १ त्वष्टृभून् १ मरुत्सरस्वतीः १ विष्णुं १ इंद्रं १ आश्विनौ १ देवेंद्रर्भून् १ अर्यमादितिदेववरुणान् १ अग्निपृथिवीद्यवप्सूर्यांतरिक्षाणि १ पर्वतादितिमरुतः १ अग्निदेवान् १ अग्निं १ उषासाहनी १ अग्निं ९ अहोरात्रे १ द्यावापृथिव्यौ ४ दिशः १ इंद्रंवर्षंतं ६ ॥ १९ ॥ देवान् १ संवत्सरं २ संवत्सरादित्यान् १ सिंधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारतीः १ सवितृधिषणे १ सवितृमित्रवरुणान्रोदांसि १ अग्निवायुसूर्यान्

अन्वाधा.

ऋक्सं.

॥ ६ ॥

१ इंद्राग्निदेवान् १ इंद्रपूषाश्विदेवान् १ ओषधींद्रान् १ रोदोग्निदीप्तीः १ अग्निजिह्वाविश्वदेवान् १ अग्निप्रमतिं १ अश्विनौ ९ मित्रं ९
ऋभून् ४ इंद्रर्भून् ३ उषसं ७ इंद्रावरुणौ ३ बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्नीवरुणौ ४
अग्निं ५१ अग्निरक्षोहणं १५ ॥ २० ॥ अग्निवैश्वानरं १५ अग्निं ५८ उषोग्न्यश्विसूर्यान् १ सवितृवरुणमित्रदेवान् १ देवसूर्यान् १
सूर्यं २ उषोग्न्यश्विनः १ सूर्यं १ उषसं १ अश्व्युषसः १ सूर्यं १ अग्निं ६ सोमकंसाहदेव्यं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं ६३ ॥२१॥
ऋतदेवं ३ इंद्रं २३ श्येनंसुपर्णात्मानं ८ इंद्रं १ इंद्रासोमौ ५ इंद्रं १३ इंद्रोषसौ ३ इंद्रं ४० इंद्राश्वौ २ ॥ २२ ॥ ऋभून् ४८ द्यावापृ-
थिव्यौ १ दधिक्रां १९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ ११ आत्मानं ६ इंद्रावरुणौ ४ अश्विनौ २१ वायुं १ इंद्रवायू ६ वायुं १ इंद्रवायू ३ वायुं ९
इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ ॥ २३ ॥ उषसं १८ सवितारं १३ देवद्युभूमिवरुणमित्रान् १ देवान् १ अदितिसिं-
धुस्वस्त्युषासानक्ताः १ अर्यमवरुणाग्नींद्रविष्णून् १ पर्वतमरुद्भगवरुणमित्रान् १ रोदोहिर्बुध्न्यान् १ देवादितींद्रमित्रवरुणान् १ अग्निं १
उषसं १ सवितृभगवरुणमित्रार्यमेंद्रान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ क्षेत्रपतिं ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां २ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरु-
द्रुद्राविष्णून् १ अग्निं २० अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निर्बर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १

॥२९॥

अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसो १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ ॥ २४ ॥
मरुदश्विमित्रवरुणान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं ८ उशनइंद्रौ १ इंद्रं १७ ऋणंचयौ ४ इंद्रं ७ इंद्रकुत्सोशनसः
१ इंद्राकुत्सौ १ इंद्रं ६८ ॥ २५ ॥ सूर्यं १ अग्निं ४ मित्रावरुणौ १ मित्रवरुणार्यमवाय्विंद्रमरुद्रुद्रान् १ अश्विरुद्रान् १

मेधादित्यान् १ अग्निर्वैद्युतं १ वास्तोष्पतित्वष्टृवाकृवनस्पत्योषधीः १ उषासानक्ते १ वायुर्देवपत्नीः १ मरुतः १ वाय्वग्निपूषभगान् १ भूम्युर्वश्यौ १ देवेषं १ देवनिर्ऋतीन् १ मरुदहिर्बुध्न्यान् १ भूमिं १ मरुद्गणं १ मरुतः १ वाय्वपाः १ मरुद्गणभगोषधीद्युवनगिरीन् १ बृहस्पतिं २ इंद्रंमरुत्वंतं १ भगसवितृंद्रान् १ इंद्रं १ सवितारं १ अदितिमित्रवरुणान् १ देवसंघं १ वरुणमित्रभगादितिवायून् १ नदीः १ अश्विनौ १ देवान् १ पृथिव्यंतरिक्षवनस्पत्योषधीः १ मरुतः २ पर्जन्यं १ ऋभ्विंद्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः १ रुद्रं १ मरुतः १ सरस्वतीं १ अग्निंजातवेदसंमरुतश्च १ पूषवायू १ अश्विनौ १ धर्मं १ ग्नां (अग्निंवा) १ इंद्रं १ सोमं २ वायुं १ द्यावापृथिव्यौ १ सूर्यं २ अग्निं (सूर्यंवा) १ सूर्यं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ३ इंद्र २ अश्विनौ १ देवान् १ अग्निं ३ बृहस्पतिं (अग्निंवा) १ अंगिरः- अंगिरसः २ इंद्राग्नी १ मेघद्ध्वंगिरसः १ सूर्योषोनदीद्याः १ इंद्रोषआदित्यान् १ अग्निं २ सुतंभरं १ देवसंघं १ मदं १ इंद्राग्निमित्रवरु- अग्नींद्रवरुणमित्रदेवमारुतबलविष्ण्वश्विरुद्रदेवपत्नीपूषभगसरस्वतीः १ अंतर्यामिणं १ देवान् १ सूर्यं २ सरमाः २ मरुतबलबृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्य- विष्णुवायुसोमर्भ्वश्वित्वष्टॄन् १ णादित्यादित्यपृथिवीद्युमरुत्पर्वताब्विष्णुपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितॄन् १ मित्रवरुणाग्नीन् १ सूर्योषःसूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ सूर्यरश्मीन् १ उषसं १ ॥ २६ ॥ देवपत्नीः २ पर्वतनदीभगादितीः १ म्णः १ पूषभगादितिसूर्येंद्रविष्णुवरुण- सवितृभगौ १ सवितृभगाश्विनः १ अग्नासवितारौ १ अग्निं १ इंद्रेंद्रात्मसूर्यौ १ उषसः १ अग्निर्वैद्युतं १ वायुं इंद्रवायू १ अग्निदेवान् ३ सवितारं १ अग्नासवितारौ १ देवदेवपत्नीः १ सूर्यं २ देवमित्रवरुणान् १ सवितृनदीः १ मित्राग्नीन् १ वायु- अश्विभगादितिपूषद्यावापृथिवीः १ आदित्यवस्विंद्रवाय्वग्नीन् १ मित्रवरुणसोमविष्ण्वग्नीन् १ देवाश्व्युषोग्नीन् १ इंद्रवायू २ १

ऋक्सं.

॥७॥

सोमबृहस्पत्यादित्यान् १ देवाग्न्यृभुरुद्रान् १ मित्रवरुणरेवतींद्राग्न्यदितीः १ सूर्याचंद्रमसौ १ मरुतः ९१ अग्नामरुतः ८ मरुतः ४ शसीयर्सीं ४ पुरुमीह्ळवैददश्विं १ तरंतवैददश्विं १ मरुतः ६ रथवीतिंदाल्भ्यं ३ मित्रावरुणौ ५९ ॥ २७॥ अश्विनौ ४८ उषसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ९४ ॥ २८ ॥ अग्निंवैश्वानरं २१ अग्निं ९८ ॥ २९ ॥ इंद्रं ६४ वरुणमित्रेंद्रपूषविष्ण्वग्निसवित्रोषधिपर्वतान् १ इंद्रं १ इंद्रदेवान् २१ इंद्रं ५६ दानंचायमानीयं १ गाः १ इंद्रं १ गाः ५ गवेंद्रान् १ ॥ ३० ॥ इंद्रं १२८ वृबुंतक्षाणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूमिबृहस्पतींद्रान् १ इंद्रं १ दानंप्रास्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २ दुंदुभींद्रौ १ ॥३१॥ अग्निं १० मरुतः २ धेन्विषे १ इंद्रवरुणार्यमविष्णून् १ पूषणं ५ मरुतः २ द्यावाभूमी १ मित्र-वरुणाग्निविश्वदेवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अश्विरथाश्विनः १ पर्जन्यवायुमरुतः १ सरस्वतीं १ पूषणं १ त्वष्ट्रग्नी १ रुद्रं १ मरुतः १ मरुद्गणं १ विष्णुं १ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृविश्वदेवभगान् १ विश्वान्देवान् १ देवादितिवरुणमित्राग्न्यर्यमसवितृभगान् १ सूर्यदे-वान् १ द्यावापृथिव्यौ १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ सवितारं १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ १ आदित्यवसुमरुद्रुद्रान् १ रुद्रसरस्वतीविष्णु-वायुऋभुविश्ववाजविधातृपर्जन्यान् १ सवित्रभगापांनपात्त्वष्टृद्युपृथिवीः १ अहिर्बुध्न्याजैकपात्पृथिवीसमुद्रविश्वदेवान् १ देवपत्नीविश्व-देवान् १ सूर्यं २ अदितिवरुणमित्रार्यमभगान् १ आदित्यादितीः १ द्युपृथिव्यग्निवस्वादित्यादितीः १ देवान् ४ वरुणमित्राग्नीन् १ इंद्र-पृथिवीपूषभगादितिपंचजनान् १ देवान् १ अग्निं १ सोमं १ इंद्रादिदेवान् १ पंथानं १ अतियाजयागनिराकृतिं १ मरुदादित्यान् १ सोमं १ उषःसिंधुपर्वतपितॄन् १ देवसूर्याग्नीन् १ इंद्रसरस्वतीपर्जन्यौषध्यग्नीन् १ विश्वान्देवान् ४ पूषणं ३२ इंद्रापूषणौ ६ पूषणं ४

अन्वाधा.

॥३०॥

इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उषसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णू ८ द्यावापृथि-
व्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ९ बृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ आर्त्नी १ इषुधिं १ सारथिरश्मीन् १ अश्वान् १
रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युपृथिवीपूष्णः १ इषून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विषाक्तमुखबाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यदितीः १
कवचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २९ ॥ ३३ ॥ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीं-
र्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तींउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १
अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः १ अग्निं २० अग्निंवैश्वानरं १६ अग्निं ३३ अग्निंवैश्वानरं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ दानंसौदासं ४ इंद्रं १२२
॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्निं १ अग्निमपांनपातं १
अग्निमहिं १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टॄन् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युपृथिवीवरुणायीत्वष्टॄन् १ पर्वताब्देवपत्न्योषधीद्युवन-
स्पत्यंतरिक्षद्यावापृथिवीः १ द्युपृथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राग्न्यबोषधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरैसत्यशंसा-
र्यम्णः १ धातृवरुणद्युपृथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्विपुण्यकर्मवायून् १ द्युपृथिव्यंतरिक्षौषधिवृक्षेंद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरु-
द्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मग्रावयज्ञयूपमित्योषधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूषभवित्रवायून् १ सवित्रुषःप-
र्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीध्यभिषाड्वातिषाट्दिव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोऋभुपितॄन् १ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृश्नीः
१ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यात् १ इंद्रार्य-

मणौ १ रुद्रं १ सरस्वतीनदीः १ मरुद्वाचः १ भूमिपूषभगवाजान् १ मरुद्विष्णून् १ ऋभून् १ इंद्रं ५ सवितृपर्वतेंद्रदेवान् १ सवितारं ६ वाजिनः २ अग्न्युषःपत्नीयजमानहोतॄन् १ बर्हिर्वायुपूष्णः १ वसून् १ विश्वदेवाग्निभगाश्वींद्रान् १ मित्रवरुणेंद्राग्न्यर्यमादितिविष्णुसरस्वतीमरुतः १ देवान् १ द्युपृथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १ देवसवितॄन् १ मित्रवरुणद्युपृथिवींद्रार्यमादितिवायुभगान् १ मरुदग्निसरस्वतीः १ वरुणमित्रार्यमादितीः १ विष्णुरुद्राश्विनः १ पूषसरस्वतीदेवपत्नीवायून् १ द्युपृथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १ अग्नींद्रमित्रवरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भगं ५ उषसं १ अंगिरःपर्जन्यनदीपत्नीयजमानान् १ अग्निं १ देवहोतृयजमानात् १ अग्निं १ अग्निमरुदिंद्रराव्युषोमित्रवरुणान् १ अग्निदेवान् १ देवद्यावापृथिवीः १ यज्ञर्त्विगग्नीन् १ देवाग्नीन् १ देवान् १ अग्निदेवान् १ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्युपृथिव्यप्सूर्यान् १ दधिक्रां ४ सवितारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ३ विश्वान्देवान् १ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृथिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ इंद्रं ७ मरुतः ४९ रुद्रं १ ॥ ३६ ॥ सूर्यं १ मित्रावरुणौ १८ सूर्यं ३ मित्रावरुणौ २ सूर्यं ४ सूर्यमित्रवरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ अदितिं १० सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उषसं ४० ॥ ३७ ॥ इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रावायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वंतं १ सरस्वतीं ६ सरस्वंतं ३ इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ९ इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ ॥ ३८ ॥ पर्जन्यं ९ मंडूकान् १० इंद्रासोमौरक्षोहणौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ देवान् १ सोमं २ अग्निं १ इंद्रासो-

मौरक्षोहणौ १ इंद्रं १ ग्राव्णः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रं १ इंद्रासोमौरक्षोहणौ १ इंद्रं २९ आसंगं ५ इंद्रं ४० दानंवैभिंदवं २ इंद्रं २० दानंपाकसंस्थामीयंकौरयाणीयं ४ इंद्रं १४ पूषणं ४ दानंकौरंगं ३ ॥ ३९ ॥ अश्विनौ ३६ अश्विनौदानंकाशवंचैदीयंच १ दानंकाशवं २ इंद्रं ४५ दानंतैरिंदिरंपार्शवीयं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० ॥ ४० ॥ इंद्रं १२१ आदित्यान् ७ अश्विनौ १ अग्निसूर्यवायून् १ आदित्यान् १३ दानंत्रासदस्यवं २ मरुतः २६ ॥ ४१ ॥ इंद्रं १६ दानंचैत्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ दानंवारवंसौषामीयं ३ मित्रावरुणौ ९ आदित्यश्विमरुतः १ मरुतः १ विष्णुं १ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ ११ वायुं ६ मरुद्ब्रह्मणस्पतिदेवान् १ अग्निदेवान् १ यज्ञं १ देवान् १ देवमरुददितीः १ मरुदिंद्रवरुणादित्यान् १ वरुणादिदेवान् १ मरुद्विष्ण्वश्विपूषइंद्रान् ४ मरुत्सवितॄन् १ मरुदादिदेवान् ४ अर्यममित्रवरुणान् १ देवान् ५ त्रयस्त्रिंशद्देवान् १ वरुणमित्रार्यमदेवपत्न्यग्नीन् ३ मरुतः १ सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अत्रीन् १ विश्वान्देवान् ४ यज्ञयजमानौ ४ दंपती ५ दंपत्याशिषः ९ ॥ ४२ ॥ इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नेंद्रौ १ इंद्रं ६१ ॥ ४३ ॥ दानंपार्थुश्रवसं ४ वायुं ४ इंद्रं ३ वायुं १ इंद्रं १ आदित्यान् १३ आदित्योषसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३४ आदित्यान् २१ ॥ ४४ ॥ इंद्रं १३ दानमाक्षाश्वमेधीयं ६ इंद्रं १० इंद्राग्निविश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ दानंश्रौतर्वणंआर्क्षीयं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ ॥ ४५ ॥ देवान् १ वरुणमित्रार्यम्णः १ देवान् १ अर्यमवरुणौ १ देवान्

२ इंद्रविष्णुमरुदश्विनः १ देवान् २ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रर्भून् १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ५० ॥ ४६ ॥ वाचंदेवीं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रवरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उषसं १ सोमंपवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नामरुतः १ सोमंपवमानं ४० अग्निंसमिद्धंपवमानं १ अग्नितनूनपातंपवमानं १ अग्नि-मिळंपवमानं १ अग्निंबर्हिषंपवमानं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारःपवमानं १ अग्निमूर्तीउषासानक्तेपवमानं १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौपवमानं १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीःपवमानं १ अग्निंत्वष्टारंपवमानं १ अग्निंवनस्पतिंपवमानं १ स्वाहाकृतीः १ सोमंपवमानं ५१५ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ अग्निंपवमानं ३ सोमंपवमानं १८ पूषणंपवमानं ३ सोमंपवमानं १० अग्निंपवमानं २ सवितारंपवमानं १ अग्निसवितारौपवमानौ १ विश्वान्देवान्पवमानान् १ सोमंपवमानं ३ पावमान्यध्येतॄन्पवमानान् २ सोमंपवमानं ४९८ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ अग्निं ५५ ॥ ५३ ॥ इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ शकटेहविर्धानाख्ये ५ यमं ५ पितॄनंगिरोथर्वभृगुनामकान् १ पितॄन् ३ श्वानौसारमेयौ ३ यमं ४ पितॄन् १४ अग्निं १४ सरण्यूं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ धातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेधं ७ प्रजापतिं १ ॥ ५४ ॥ अवग्नीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं ४४ अग्निमपांनपातं १५ इंद्रामरुतः १ विश्वान्देवान् १ देवसंघं १ सवितृभगार्यमदेवान् १ देवभुविभ्ववाजान् १ देवान् १ हिरण्यगर्भं २ शमीमरणिकारणभूतां १ कण्वं १ इंद्रं ९ ॥ ५५ ॥ विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ दानंकौरुश्रवणंत्रासदस्यवीयं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ कितवनिंदां ४ कितवाक्षनिंदां १

---

१ अस्मिन्नाप्रियेपवमानोरुणः ।

१ अक्षनिंदां १ अक्षान् २ कितवनिंदां २ अक्षान् १ कृषिं १ अक्षनिंदां १ अग्निद्युपृथिवीदेवावनानि १ द्युपृथिवीसंधुपर्वतसूर्ययोषः-सोमान् १ द्युपृथिव्युषोग्नीन् १ उषासाग्नी १ उषासाग्नीन् १ उषोग्न्यश्विनः १ सवितृधिषणाग्नीन् १ देवस्तोत्रसूर्याग्नीन् १ आदित्याग्नीन् १ इंद्रमित्रवरुणभगाग्निदेवान् १ आदित्यबृहस्पतिपूषाश्विभगाग्नीन् १ आदित्याग्नीन् १ मरुद्रुद्राग्निदेवान् १ देवान् १ उषोनक्ताद्युपृथिवीवरुणमित्रार्यमेंद्रमरुत्पर्वताबादित्यांतरिक्षस्वर्गान् १ द्युपृथिवीनिर्ऋती: १ अदितिदेवावनानि १ ग्रावदेवावनानि १ इंद्रेळाबृहस्पती १ अश्विनौ १ मरुद्गणं १ सोमं १ देवान् ३ अग्निमित्रवरुणसवितॄन् १ देवान् १ सवितारं १ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१ इंद्रं ३३ अग्निं २२ ॥५६॥ इंद्रंवैकुंठं ३७ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् ६ अग्निंसौचीकं ३ देवान् २ अग्निंसौचीकं ६ इंद्रं १४ अग्निवायुसूर्यान् १ पृथिवीदेवसूर्यान् १ स्तोमाभिमानिदेवद्युधर्मदेवादित्यान् १ अंगिरसः ३ बृहदुक्थं १ इंद्रं १ तंतुमग्न्याख्यं १ मनआवर्तनं ३ सोमं १ मनआवर्तनं १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ देवीमसुनीतिं २ पृथिवीद्व्यंतरिक्षसोमपूषस्वस्तीः १ द्यावापृथिव्यौ २ इंद्रद्यावापृथिवीः १ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ अर्थंसुबंधोर्जीविताह्वानरूपं ५ सुबंधोःस्पर्शनहेतुभूतांदेवतां १ रुद्रं २ अश्विनौ २ वास्तोष्पतिरुद्रसृष्टिं ३ रुद्रंवास्तोष्पतिं १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येंद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यद्याः १ नाभानेदिष्ठधेनू १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रवरुणनाभानेदिष्ठान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ ॥ ५७ ॥ अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ दानंसावर्णीयं ४ देवान् ८ इंद्राग्निमित्रवरुणभगद्युपृथिवीमरुतः १ द्यां १ देवान् ४ पथ्यास्वस्तिं २ विश्वदेवादितीः १ देवान् २

ऋक्सं.

॥१०॥

नराशंसपूषाग्निसूर्यचंद्रमोयमेंद्रवायूषोरात्र्यश्विनः १ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहिर्बुध्न्यान् १ पृथिव्यर्यमणौ १ अश्वान् १ वाग्विंद्रपूष्णः १ एकविंशतिनद्यृभुवनस्पतिपर्वताग्निकृशानुवस्त्रतिष्यरुद्रान् १ नदीसरस्वतीसरयुसिंध्वाद्याः १ देवमातृदेवपत्नीत्वष्टिंद्रवाजभगमरुतः १ मरुतः १ मरुदिंद्रादिदेववरुणमित्रान् १ मरुददितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ होत्रायज्ञौ १ गयं १ विश्वदेवादितीः १ अग्नींद्रवरुणमित्रार्यमवायुपूषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुद्द्युसोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतीन् १ इंद्राग्नीषोमान् १ देवान् २ मित्रावरुणौ १ गां १ देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ पर्जन्येंद्रवायुवरुणमित्रार्यमादितिपार्थिवदिव्यांतरिक्षदेवान् १ ऋभुसोमान् १ देवान् १ अश्विनौ १ माध्यमिकवागजैकपात्सिंध्वद्भिश्वदेवसरस्वतीः १ देवान् १ देवानिंद्रज्येष्ठान् १ मरुतः १ इंद्रवस्वादित्यादितिरुद्रमरुत्त्वष्टृदेवपत्नीः १ अदितिद्युपृथिव्यग्नींद्रविष्णुमरुदादित्यवसुरुद्रसवितॄन् १ सरस्वद्वरुणपूषविष्णुवाय्वश्विनः १ यज्ञदेवर्त्विगध्वर्य्वादिद्युपृथिवींद्रान् १ अग्नीषोमौ १ देवान् २ देववातपर्जन्यावोषध्यर्यमाग्निवायुसूर्यान् १ सिंध्वंतरिक्षाजैकपान्मेधाहिर्बुध्न्यदेवान् १ देवान् १ अग्न्यादित्यक्षेत्रपतीन् १ देवान् २ बृहस्पतिं २४ अग्निं १२ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्ती उषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ ॥ ५८ ॥ देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्णः ८ मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सोमं ५ सूर्याविवाहं ११ देवान् १ सोमार्कौ १ चंद्रमसं १ विवाहमंत्राशिषः ९ वधूवासःसंस्पर्शनिंदां २ दंपतियक्ष्मनाशं १ सूर्यासावित्रीं १६ ॥ ५९ ॥ इंद्रं २३ अग्निंरक्षोहणं २५ सूर्यमग्निंवैश्वानरंच १९ इंद्रं ४ सोमेंद्रौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ देवान् १ अग्निं ३

अन्वाधा.

॥३३॥

अम्मरुर्दिंद्रान् १ मरुद्वरुणमित्रार्यमेंद्रान् १ इंद्रासूर्यौ १ इंद्रं १ रुद्रं १ बृहस्पतिसोमजाम्यथर्वदेवभृगून् १ द्युपृथिवीनराशंसयमादि
तित्वष्टृद्रविणोदऋभुरोदसीमरुद्विष्णून् १ अहिर्बुध्न्यसूर्यचंद्रमोद्युपृथिवीः १ पूषापांनपाद्वाय्वश्विनः १ अग्निदेवपत्न्यदितिचंद्रसूर्येंद्रान् १
अंगिरोग्रावेंद्रवस्वदितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ देवान् २ अर्यममित्रवरुणदेवजनरुद्रमरुद्गणान् १ सूर्यचंद्रमोहिर्बुध्न्याश्विनः १ मित्रवरुणाश्विनः
१ अश्विपूषभगर्भ्वादिब्रह्मादीन् १ इंद्रं १ सवित्रिंद्रमरुतः १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं १ देवस्तोत्रं १ गोयाच्ञां १ ग्राव्णः १४ ॥६०॥
उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वश्याद्यप्सरसः १ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १
पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ इंद्राश्वौ १३ ओषधीः २३ बृहस्पतिमित्रवरुणपूषादित्यवस्विंद्रान् १
बृहस्पतिं ३ देवान् २ बृहस्पतिं १ अग्निं ५ इंद्रं १२ इंद्रदेवसवित्रदितीः १ गवादितीः १ इंद्रादिती २ ऋत्विजः १२ द्रुघणं १२
इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ देवीमप्वां १ मरुतः १ इंद्रं २२ ॥ ६१ ॥ अश्विनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीनसुरान् १
सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ आदित्यवरुणवाय्वग्निसोमा-
पाः १ सोमवरुणमित्राग्निबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवजुहूबृहस्पतीन् १
देवमनुष्यराजबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाबार्हस्पत्ययज्ञान् १ अग्निंसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिळं १
अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निं-
त्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मीन् १ अग्निवायुसूर्यान् १ वेदिजायापतिदेवान् १ देवं-

मध्यमस्थानं १ वाचंमाध्यमिकांचपरमात्मछंदःसोमग्रहान् १ यज्ञं २ ब्रह्मसर्वरूपंवाचं १ छंदोयोगधिष्ण्यवागृत्विगिंद्राश्वान् १ सप्ताश्व-सूर्यान् १ अग्निं ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ अग्निरक्षोहणं ९ इंद्रं २२ ॥ ६२ ॥ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणापाः २ इंद्रं १ वाचमांभृणीं ८ देवार्यममित्रवरुणान् १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ वरुणमित्रार्यममरुद्रुद्रेंद्रान् १ वरुणमित्रार्यम्णः १ वरुणमित्रार्यमादित्यान् १ वसुमित्रवरुणार्यमाग्नीन् १ रात्रिं ८ अग्निं १ इंद्रमरुद्विष्ण्वग्न्यंतरिक्षवायून् १ देवान् २ द्युपृथिव्यहोराव्यवोषधिदेवसोमान् १ अग्निं १ इंद्राश्विबृहस्पतिदेवान् १ इंद्रं १ इंद्राग्निवसुरुद्रादित्यान् १ भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ अश्विनौ २ इंद्रं २ द्युभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निसूर्यवायून् ७ देवान् १ वातौ १ वातं २ देवमरुद्भूतानि २ अपः १ जिह्वां १ इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्निं ७ अर्यमभगबृहस्पतिदेववाग्देवीः १ सोमाग्न्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मबृहस्प-तीन् १ इंद्रवायुबृहस्पतीन् १ अर्यमबृहस्पतींद्रवायुविष्णुसरस्वतीसवितॄन् १ अग्निं ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीबाधनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तं ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्रदेवान् २ इंद्रमरुद्देवान् १ देवान् २ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं १० गर्भसमाधानं ६ यक्ष्मनाशनं ६ दुःस्व-प्ननाशनं ५ देवान् ३ यमं १ देवान् १ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं २ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतींद्रधातृविधातॄन् १ इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उषसं ४ अभिषिक्तराजस्तुतिं ११ ग्राव्णः ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेदं ३ तार्क्ष्यं ३ इंद्रं ६ धातृसवितृविष्णून् १ धातृसवितृविष्णवग्नीन् १ धातृसवितृविष्णुसूर्यान् १ बृहस्पतिं ३ पुत्रकामयजमानाशिषः १ पुत्रकामपत्न्याशिषः १ होत्राशिषः १

विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातॄन् १ सिनीवालीसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ अदितिं ३ वायुं ३ अग्निं ३ अग्निंजातवेदसं ३ सूर्यं ३ भाव-
वृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ ६४ ॥ इतिशाकलसंहितामंत्रदेवतान्वाधानं ॥

अनुवाकाद्यृग्देवतान्वाधानं ।

श्रीः ॥ अग्निं १ इंद्रंद्विः ३ अग्निं ४ ब्रह्मणस्पतिं ५ कं ६ अग्निंद्विः ८ अग्न्यश्व्युषसः ९ इंद्रं १० अग्निंत्रिः १३ मरुतः १४
अग्निं १५ इंद्रं १६ अश्विनौ १७ इंद्रं १८ अग्निं १९ वायुं २० अग्निं २१ अश्विनौ २२ इंद्रंमरुत्वंतं २३ अश्विनौ २४ अग्निं
२५ इंद्रं २६ ब्रह्मणस्पतिं २७ रुद्रं २८ अग्निंद्विः ३० इंद्रंद्विः ३२ अग्निंत्रिः ३५ इंद्रं ३६ ऋभून् ३७ वायुं ३८ अग्निंद्विः
४० इंद्रं ४१ इंद्रसूर्यौ ४२ मरुतः ४३ अश्विनौ ४४ अग्निंद्विः ४६ इंद्रंद्विः ४८ विश्वान्देवान् ४९ अश्विनौ ५० अग्निं ५१
इंद्रं ५२ देवान् ५३ मरुतः ५४ अश्विनौ ५५ इंद्रवायू ५६ इंद्रंचतुः ६० यज्ञयजमानौ ६१ अग्निंद्विः ६३ इंद्रंद्विः ६५ मरुतः
६६ सोमंपवमानंसप्त ७३ अग्निं ७४ सरण्यूः ७५ अपोपोनपातंवा ७६ इंद्रं ७७ रुद्रं ७८ अग्निं ७९ सोमं ८० अग्निं ८१ वि-
श्वान्देवान् ८२ इंद्रं ८३ भाववृत्तिं ८४ इंद्रं ८५ ॥ इत्यनुवाकदेवताःपंचाशीतिः ॥

अनुवाकाद्यृचामृष्यादयः ।

श्रीः ॥ अग्निमीळइत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री १ सुरूपकृत्नुमित्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री २ ऐंद्रसानसिमित्यस्य
वैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ३ अग्निंदूतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री ४ सोमानमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिर्ब्रह्मणस्पतिर्गायत्री ५

कस्यनूनमित्यस्याजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातःकस्त्रिष्टुप् ६ त्वमग्नेप्रथमइत्यस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोग्निर्जगती ७ प्रवोयह्वमित्यस्यघौरःकण्वोग्निर्बृहती ८ अग्नेविवस्वदित्यस्यकाण्वःप्रस्कण्वोग्न्यश्व्युषसोबृहती ९ अभित्यंमेषमित्यस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगती १० नूचित्सहोजाइत्यस्यगौतमोनोधाअग्निर्जगती ११ पश्वानतायुमित्यस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् १२ उपप्रयंतइत्यस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्री १३ प्रयेशुंभंतइत्यस्यराहूगणोगोतमोमरुतोजगती १४ इमंस्तोममित्यस्यांगिरसःकुत्सोग्निर्जगती १५ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतयइत्यस्यांगिरसःकुत्सइंद्रोजगती १६ नासत्याभ्यामित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् १७ कदित्थानॄनित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानिंद्रस्त्रिष्टुप् १८ अग्निंहोतारमित्यस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोग्निरत्यष्टिः १९ आत्वाजुवइत्यस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोवायुरत्यष्टिः २० वेदिषदइत्यस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगती २१ अबोध्यग्निर्ज्मइत्यस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्विनौजगती २२ कयाशुभेत्यस्यैंद्रइंद्रोमरुत्वांस्त्रिष्टुप् २३ युवोरजांसीत्यस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् २४ त्वमग्नेद्युभिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्जगती २५ योजातएवेत्यस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् २६ गणानांत्वेत्यस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती २७ आतेपितरित्यस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोनिचृत्त्रिष्टुप् २८ सोमस्यमेत्यस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् २९ प्रवोदेवायेत्यस्यवैश्वामित्रऋषभोग्निरनुष्टुप् ३० इच्छंतित्वेत्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ३१ इंद्रंमतिरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ३२ इमंमहइत्यस्यवैश्वामित्रोवाच्योवाप्रजापतिरग्निस्त्रिष्टुप् ३३ त्वांह्यग्नइत्यस्यगौतमोवामदेवोग्निरष्टिः ३४ भद्रंतेअग्नइत्यस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ३५ यन्नइंद्रइत्यस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ३६ प्रऋभुभ्यइत्यस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ३७ अग्रंपिबेत्यस्यगौतमोवामदेवोवायुर्गायत्री ३८ अबोध्यग्निरित्यस्यात्रेयौबुधगविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ३९ प्रवेधसइत्यस्यांगि-

रसोधरुणोग्निस्त्रिष्टुप् ४० महिमहइत्यस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रस्त्रिष्टुप् ४१ विदादिवइत्यस्यात्रेयःसदापृणइंद्रसूर्यौत्रिष्टुप् ४२ आरुद्रासइं-
त्यस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगती ४३ यदद्यस्थइत्यस्यात्रेयःपौरोश्विनावनुष्टुप् ४४ त्वंह्यग्नइत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुप् ४५ त्वम-
ग्नेयज्ञानामित्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निर्गायत्री ४६ वृषामहइत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ४७ योरयिवइत्यस्यबार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रोनु-
ष्टुप् ४८ हुवेवोदेवीमित्यस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ४९ स्तुषेनरेत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप् ५० अग्निंनरइत्यस्यमैत्रा-
वरुणिर्वसिष्ठोग्निर्विराळनुष्टुप् ५१ त्वेहयदित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ५२ प्रशुक्रैत्वित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोदेवाविराड्द्विपदा ५३
कईंव्यक्ताइत्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतोविराड्द्विपदा ५४ अपस्वसुरित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ५५ प्रवीरयेत्यस्यमैत्रावरुणिर्व-
सिष्ठइंद्रवायूत्रिष्टुप् ५६ माचिदन्यदित्यस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रोबृहती ५७ महाँइंद्रोयइत्यस्यकाण्वोवत्सइंद्रोगायत्री ५८ इंद्रःसुतेष्वित्यस्य
काण्वोनारदइंद्रउष्णिक् ५९ वयमुत्वामपूर्व्येत्यस्यकाण्वःसोभरिरिंद्रःककुबुष्णिक् ६० योयजातीत्यस्यवैवस्वतोमनुर्यज्ञयजमानौगायत्री ६१
इमेविप्रस्येत्यस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ६२ अग्नआयाहीत्यस्यप्रागाथोभर्गोग्निर्बृहती ६३ योराजेत्यस्यांगिरसःपुरुहन्मेंद्रोबृहती ६४
आनूनइंद्रेत्यस्यकाण्वःकुसीदींद्रोगायत्री ६५ गौर्धयतीत्यस्यांगिरसोबिंदुर्मरुतोगायत्री ६६ स्वादिष्ठयेत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाःपवमानः
सोमोगायत्री ६७ पवस्वदक्षसाधनइत्यस्यागस्त्योदृळ्हच्युतःपवमानःसोमोगायत्री ६८ अयावीतीत्यस्यांगिरसोमहीयुःपवमानःसोमोगायत्री
६९ प्रदेवमच्छेत्यस्यभालंदनोवत्सप्रिःपवमानःसोमोजगती ७० प्रतआशवइत्यस्याकृष्टामाषाःपवमानःसोमोजगती ७१ अस्यप्रेषेत्यस्यमै-
त्रावरुणिर्वसिष्ठःपवमानःसोमस्त्रिष्टुप् ७२ सखायआनीत्यस्यकाण्वौपर्वतनारदौद्वेशिखंडिन्यावप्सरसौवऋषिकेपवमानःसोमउष्णिक् ७३

अग्नेबृहन्नित्यस्यास्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ७४ त्वष्टादुहित्रइत्यस्ययामायनोदेवश्रवासरण्यूत्रिष्टुप् ७५ प्रदेवत्रेत्यस्यैलूषःकवषआपोपोनपात्रिष्टुप् ७६ अच्छामइंद्रमित्यस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगती ७७ इदमित्थेत्यस्यमानवोनाभानेदिष्ठोरुद्रस्त्रिष्टुप् ७८ भद्राअग्नेरित्यस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रोग्निर्जगती ७९ सत्येनोत्तभितेत्यस्यसूर्यासावित्रीसोमोनुष्टुप् ८० संजागृवद्भिरित्यस्यवैतहव्योरुणोग्निर्जगती ८१ इंद्रदृह्येत्यस्यवांदनोदुवस्युर्विश्वेदेवाजगती ८२ तमस्यद्यावापृथिवीइत्यस्यवैरूपःशतप्रभेदनइंद्रोजगती ८३ नासदासीदित्यस्यप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तिस्त्रिष्टुप् ८४ शासइत्थेत्यस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ८५ ॥ इत्यनुवाकाद्यृचामृष्यादयः ॥

वासिष्ठविषयेविशेषः ।

इंद्रोतिभिरितीमंवर्गंवासिष्ठानाधीयीरन्सर्वानुक्रमेवासिष्ठान्प्रतितच्छ्रवणनिषेधमुखेनोपेयभूततदध्ययनप्रतिषेधात् । तथाहि—'अंत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठद्वेषिण्योनवसिष्ठाःशृण्वंति' इति । अत्रभाष्यम्—इंद्रापर्वतेतिसूक्तस्य अंत्याइंद्रोतिभिरित्याद्याश्चतस्रऋचः अभिशापार्थाः । अभिशापोनामाप्रियशंसनरूपोऽर्थः प्रयोजनं यासां । ताश्च वसिष्ठद्वेषकर्त्र्यः । अतो वसिष्ठगोत्रोत्पन्ना न शृण्वंति । लिङर्थेलोटोरूपं । यदिशृणुयुस्तदातेषांशिरःशतधाभिद्येत । तदुक्तंबृहद्देवतायां—'शतधाभिद्यतेमूर्धाकीर्तितेनश्रुतेनवा । तेषांबालाःप्रमीयंते' इतीति । सकलसंहिताध्ययनादिकर्मफलसिद्धिस्त्वेषामेतद्वर्गविकलसंहिताध्ययनादिनैवभवति । अतएवचरणव्यूहे—एकंशतसहस्रंवाद्विपंचाशत्सहस्राधमेतानिचतुर्दशपदानिवासिष्ठानांतद्व्यतिरिक्तानांतुएकंशतेत्यादिचतुर्दशांतानिपदानिगृहीत्वाइंद्रोतिभिरित्याद्येकसप्ततिपदानिमिलित्वेतरेषांपंचाशीतिरितिपदसंख्याविभागःसंगच्छतइतिदिक् ॥

॥ अथऋग्विधानं ॥

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ ॐ स्वयंभुवेब्रह्मणेविश्वगोप्त्रेनमस्कृत्वामंत्रदृग्भ्यस्तथैव ॥ विवक्षुरस्म्यृग्विधानंपुराणंपुरादृष्टमृषिभिर्मंत्रदृग्भिः ॥ १ ॥ मंत्रेभ्योमंत्रदृग्भ्यश्चसमाम्नायानुपूर्वशः ॥ कर्मणामृषिदृष्टानांविधिंप्रोवाचशौनकः ॥ २ ॥ ऋषिभिर्विविधामंत्राद्दृष्टादृष्टप्रयोजनाः ॥ प्रयोजनायचोद्दिष्टास्तस्मिंस्तस्मिन्प्रदर्शिताः ॥ ३ ॥ नानार्थानिचकर्माणिशांतिपुष्ट्याश्रयाणिच ॥ सिद्ध्यश्चतपोमूलाःश्रद्दधानस्यकुर्वतः ॥ ४ ॥ स्तुत्यादयोयेविकाराःप्रदिष्टास्तथार्थवादाऋक्षुसूक्तेषुचैव ॥ यैर्यैःकामैर्ऋषिभिर्देवताश्चतुष्टूयंतेतान्छृणुष्वोच्यमानान् ॥ ५ ॥ आयुःस्वर्गो द्रविणंसूनवश्चचतुर्विधंप्रोक्तमाशास्यमग्रे ॥ अन्येकामाःशतशःसंप्रदिष्टाःसंस्तुवद्भिर्ऋषिभिर्देवताश्च ॥ ६ ॥ सिद्धामंत्राविविधाब्राह्मणस्य फलंयच्छंतिविधिवत्प्रयुक्ताः ॥ सत्यंतेषांसाधनंसंयमश्चशमस्तितिक्षानसूयादमश्च ॥ ७ ॥ तस्माद्द्विजःप्रशांतात्माजपहोमपरायणः ॥ तपस्यध्ययनेयुक्तोभवेद्भूतानुकंपकः ॥ ८ ॥ क्षत्रियोबाहुवीर्येणतरेदापदमात्मनः ॥ धनेनवैश्यःशूद्रस्तुजपहोमैर्द्विजोत्तमः ॥ ९ ॥ तपसास्वर्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ तपोयुक्तस्यसिध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः ॥ १० ॥ विद्वेषणंसंवननंविषघ्नंरोगनाशनं ॥ येनयेनार्थमृषिणायदर्थंदेवताःस्तुताः ॥ ११ ॥ ससकामःसमृद्धश्चतेषांतेषांतथातथा ॥ तानिकर्माणिवक्ष्यामिविविधानिचकर्मणां ॥ १२ ॥ पुरश्चरणमादौतुकर्मणांसिद्धिकारकं ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौप्राजापत्यंचरेद्द्विजः ॥ १३ ॥ केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वाप्लुतःशुचिः ॥ तिष्ठेदहनिरात्रौतुशुचिरासीतवाग्यतः ॥ १४ ॥ सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा ॥ ॐकाराद्यास्तुताजस्वासावित्रींचतदित्यृचं ॥ १५ ॥ आपोहिष्ठेतिसूक्तंतुशुद्धवत्योऽघमर्षणं ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चपावमान्यस्तथैवच ॥ १६ ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंतेचकर्मणां ॥

आसहस्रादाशताद्वादशांतमथवाजपेत् ॥ १७ ॥ ॐकारंव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रीमथवायुतं ॥ तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषींश्छंदांसिदेवताः ॥ १८ ॥ प्रपद्येतविरूपाक्षंरौद्रमंत्रगणंजपन् ॥ अनार्यैर्नचभाषेतनशूद्रैर्नापिगर्हितैः ॥ १९ ॥ नरजस्वलयानार्यापतितैर्नांत्यजैर्नृभिः ॥ नदेवब्राह्मणद्विष्टैर्नाचार्यगुरुनिंदकैः ॥ २० ॥ नमातृपितृविद्विष्टैर्नावमन्येतकंचन ॥ मंगलाचारयुक्तःस्यान्निरह्नोभ्युदयादपः (?) ॥ २१ ॥ अंतेद्वादशरात्रस्यस्थालीपाकंप्रकल्पयेत् ॥ अग्नयेचाथसोमायतृतीयाचतयोःसह ॥ २२ ॥ वैश्वदेवीचरौद्रीचजुहुयादुत्तरेततः ॥ अवसा-नस्यपतयेतथानुमतयेपिच ॥ २३ ॥ धन्वंतरयइत्यन्यांगंधर्वाप्सरसामपि ॥ दशमीब्राह्मणस्पत्यापरातुब्रह्मणेस्मृता ॥ २४ ॥ सरस्वत्यैत-थाविष्णोरंत्यासौविष्टकृत्यपि ॥ आज्याहुतयएवादौस्थालीपाकेहुतेपुनः ॥ २५ ॥ हुत्वाग्निंतर्पयेद्विद्वान्पितृभ्यश्चप्रकल्पयेत् ॥ ततःशेषं विधानेनशुचिर्भुंजीतवाग्यतः ॥ २६ ॥ कृच्छ्राणामेषसर्वेषांविधिरुक्तोऽनुपूर्वशः ॥ प्राजापत्यातिकृच्छ्रस्यतथासांतपनस्यच ॥ २७ ॥ पराकस्यचकृच्छ्रस्यविधिंचांद्रायणस्यच ॥ एकेनशुद्धिमाप्नोतिद्वाभ्यांपापैःप्रमुच्यते ॥ २८ ॥ त्रिभिःसिध्यंतिमंत्राश्चमुच्यतेचोपपातकैः ॥ चतुर्भिर्भ्रूणहत्यायास्तथैवायाज्ययाजनात् ॥ २९ ॥ पंचभिःपातकैःसर्वैर्दुष्कृतैश्चप्रमुच्यते ॥ तप्तकृच्छ्रेणसर्वाणिपापानिप्रतिबाधते ॥३०॥ चांद्रायणंसहाद्यंतमेभिःकृच्छ्रैःसमंस्मृतं ॥ त्रिभिश्चांद्रायणैःपूतोब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ ३१ ॥ अष्टाभिर्देवताःसाक्षात्पश्येतवरदास्तथा ॥ छंदांसिदशभिर्ज्ञात्वासर्वान्कामान्समश्नुते ॥ ३२ ॥ त्र्यहंप्रातस्त्र्यहंसायंत्र्यहमद्यादयाचितं ॥ त्र्यहंपरंचनाश्नीयात्प्राजापत्यंचरन्द्विजः ॥ ३३ ॥ एकैकंग्रासमश्नीयात्त्र्यहानित्रीणिपूर्ववत् ॥ त्र्यहंचोपवसेदंत्यमतिकृच्छ्रंचरन्द्विजः ॥ ३४ ॥ अमावास्यांनभुंजीतह्येषचांद्राय-णोविधिः ॥ कुक्कुटांडप्रमाणंतुग्रासंकुर्यादतंद्रितः ॥ ३५ ॥ गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकं ॥ एकरात्रोपवासश्चकृच्छ्रःसांतपनःस्मृ-

तः ॥ ३६ ॥ एवमेतत्र्यहैर्युक्तंमहासांतपनंविदुः ॥ उपवासस्तुसप्ताहंशिशुसांतपनंस्मृतं ॥ ३७ ॥ तप्तकृच्छ्रंचरन्विप्रोजलक्षीरघृतानि-
लान् ॥ प्रतित्र्यहंपिबेदुष्णान्सकृत्स्नायीसमाहितः ॥ ३८ ॥ नियतस्तुपिबेदापःप्राजापत्यविधिःस्मृतः ॥ यतिकृच्छ्रंवदंत्येतद्रहसामपनो-
दनं ॥ ३९ ॥ यतात्मनोऽप्रमत्तस्यद्वादशाहमभोजनं ॥ पराकोनामकृच्छ्रोयंसर्वपापप्रणोदनः ॥ ४० ॥ एकैकंह्रासयेत्पिंडंकृष्णेशुक्लेच
वर्धयेत् ॥ उपस्पृशंस्त्रिषवणमेतच्चांद्रायणंस्मृतं ॥ ४१ ॥ एतमेवविधिंकृत्स्नमाचरेद्यवमध्यमे ॥ शुक्लपक्षादिनियतश्चरंश्चांद्रायणव्रतं
॥ ४२ ॥ चतुरःप्रातरश्नीयाद्विप्रःपिंडान्कृताह्निकः ॥ चतुरोऽस्तमितेसूर्येशिशुचांद्रायणंस्मृतं ॥ ४३ ॥ अष्टावष्टौसमश्नीयात्पिंडान्म-
ध्यंदिनेस्थिते ॥ नियतात्माहविष्यस्ययतिचांद्रायणव्रतं ॥ ४४ ॥ यथाकथंचित्पिंडानांतिस्रोऽशीतीःसमाहितः ॥ मासेनाश्नन्हविष्यस्यचं-
द्रस्यैतिसलोकतां ॥ ४५ ॥ एतद्रुद्रास्तथादित्यावसवश्चाचरन्व्रतं ॥ सर्वेकुशलमोक्षायमरुतश्चतुर्भिःसह ॥ ४६ ॥ यावकःसप्तरात्रेणपा-
तव्योनियतात्मना ॥ स्थानासनत्रिषवणैर्जपतापावमान्यृचः ॥४७॥ एकैकंसप्तरात्रेणपुनातिविधिवत्कृतः ॥ त्वगसृक्पिशितास्थीनिमेदोमज्जा-
नमेवच ॥ ४८ ॥ एकैकंसप्तरात्रंतुत्वगादीनांविशोधनं ॥ एभिर्व्रतैर्विपूतात्माकुर्यात्कर्माण्यतंद्रितः ॥ ४९ ॥ इष्यन्कामांस्ततःसर्वानवाप्नो-
तिनसंशयः ॥ कणपिण्याकतक्राणामेकैकंशोधनंभवेत् ॥ ५० ॥ शुद्धात्माकर्मकुर्वीतसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ एवंशुद्धस्यकर्माणिमंत्रैर्वक्ष्या-
मितद्यथा ॥ ५१ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितःसर्वकर्मणां ॥ त्रीणिनक्तानिवाकुर्यात्ततःकर्मसमारभेत् ॥ ५२ ॥ नित्यप्रयोगिणांचैवप्रयो-
गादौव्रतंत्र्यहं ॥ उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वावासांनिपातिकं ॥ ५३ ॥ आयुष्याण्येवकर्माणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चजपेत
त्रिवृताऋचः ॥ ५४ ॥ अरण्येवोदितेसूर्येदिशंप्राप्यापराजितां ॥ प्राचीमथोत्तरांवापिशुचौदेशेसमाहितः ॥ ५५ ॥ सवासाःसशिरस्को-

प्सुस्नात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ शुद्धवत्यस्तथांऽवत्यः पावमान्योऽघमर्षणं ॥ ५६ ॥ एवंत्रिराप्लुत्यशुचिः प्राणायामान्समाचरेत् ॥ त्रीन्षडष्टौ द्वादशवाषोडशाष्टादशापिवा ॥ ५७ ॥ आशताद्धायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माघमर्षणं ॥ यावद्धामनसस्तुष्टिस्तावत्प्राणान्समायमेत् ॥ ५८ ॥ यथायथामनस्तस्यदुष्कृतंकर्मगर्हति ॥ तथातथाशरीरंतत्तेनाधर्मेणमुच्यते ॥ ५९ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषः शुक्लांवरधरः शुचिः ॥ यथाविध्यपआचम्यआरोहेद्दर्भप्रस्तरं ॥ ६० ॥ पवित्रपाणिः कृत्वातूपस्थंवैदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरंप्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी ॥ ६१ ॥ ॐकारं व्याहृतीस्तिस्रः सावित्रींचतदित्यृचं ॥ मनसैताअनुद्रुत्यवेदादिंसमुपक्रमेत् ॥ ६२ ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरुच्चैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सोच्चैरेवापराह्णतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायत्रिराप्लुत्यपठेद्विजः ॥ मध्यमांवृत्तिमास्थायनद्रुतांनविलंबितां ॥ ६४ ॥ पूर्वांसंध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ ६५ ॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तेकामंतेनतुसंवदेत् ॥ शूद्रंदृष्ट्वैवसंप्राप्तंनाधीयीतकथंचन ॥ ६६ ॥ आग्नेयंसूक्तमाद्यंतुमुख्यंब्रह्मर्षिसंमतं ॥ रायस्पोषंधुरंधन्यंजपन्विप्रोऽर्थमाप्नुयात् ॥ ६७ ॥ ऋषिंसर्वमिदंजस्वा सपुत्रंनियतः शुचिः ॥ संहिताफलमाप्नोतिऋग्वेदस्यनसंशयः ॥ ६८ ॥ एकादशगुणंह्येतज्जपन्ब्रह्मसनातनं ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्च परिमुच्यते ॥ ६९ ॥ अनश्नन्संहितामेतांप्रातः प्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विद्यांधनंपुत्रान्गृहांश्चाप्नोत्यनामयान् ॥ ७० ॥ एतद्ब्रह्मजपन्शूद्रान्नेक्षेतान्यांश्चतद्विधान् ॥ प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतः पश्येद्वामग्निभास्करौ ॥ ७१ ॥ मंद्रंजपोदशगुणउपांशुस्याच्छतान्वितः ॥ सहस्रंमानसंविद्यादेषजप्यविधिः स्मृतः ॥ ७२ ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्ट्येधनलाभायपशुकामायभूतये ॥ ७३ ॥ एषाहिसंहिता देवैः सर्वब्रह्ममयीनिचृत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ ७४ ॥ हेमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वातिचैतया ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थंपरब्र-

ह्येदमुच्यते ॥ ७५ ॥ एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमाभिचारेषुशस्यते ॥ ७६ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयस्मि-
न्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोघंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोबलं ॥ ७७ ॥ व्याघातकेध्मसमिधोह्यक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुयात्सार्षपंतैलंवैभीतक-
कृतस्रुचः ॥ ७८ ॥ यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोच्चाटनंपुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्चप्रमापयेत् ॥ ७९ ॥ इतिपरिभाषा ॥ ॥
ऋग्वेदाद्यस्यसूक्तस्यविधिंवक्ष्याम्यतःपरं ॥ यथाऋषिर्मधुच्छंदाःकर्मैतेनाकरोत्पुरा ॥ ८० ॥ शिरसाधारयेदग्निंनियतःपरिवत्सरं ॥ चतु-
र्थप्राणकालीयोहुतशिष्टमदन्हविः ॥ ८१ ॥ जुहूंत्रिरुपतिष्ठंश्चसत्यवादीदिनेदिने ॥ व्रतकालेतुसंप्राप्तआग्नेयंनिर्वपेच्चरुं ॥ ८२ ॥ अन-
ग्नोध्यानमात्रोऽग्निर्व्रतांतेऽस्योपतिष्ठति ॥ दहेयमितियंचेच्छेत्तंदहत्येवपावकः ॥ ८३ ॥ अप्स्वप्यग्निर्ज्वलत्येवतद्व्रतस्यमहात्मनः ॥ समर्धय-
तितंचेष्टैःकामैर्वह्निःप्रयत्नतः ॥ ८४ ॥ अतःपरंतृचाःसप्तवाय्वाद्यायेप्रकीर्तिताः ॥ तान्जपन्प्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ८५ ॥
मेधातिथावृषौपुनःसदसस्पतिमित्यृचं ॥ मेधाकामोजपेन्नित्यंजुहुयाच्चाज्यमेतया ॥ ८६ ॥ स्योनेतिपृथिवींनित्यंस्नात्वाविप्रःशुचिर्जपेत् ॥
विंदतेमहतींभूमिमसपत्नामकंटकां ॥ ८७ ॥ इदंविष्णुरितीमाभिःपंचभिःश्राद्धकर्मणि ॥ अंगुष्ठमन्नेऽवगाह्येत्तेनरक्षांसिबाधते ॥ ८८ ॥
अंगुष्ठमात्रोभगवान्विष्णुःपर्यटतेमहीं ॥ राक्षसानांवधार्थायतच्छ्राद्धेप्रहरिष्यति ॥ ८९ ॥ अक्षय्यंचभवेदन्नंश्रद्धाभक्तिसमन्वितं ॥ तस्मा-
च्छ्राद्धेषुसर्वेष्वप्यंगुष्ठग्रहणंस्मृतं ॥ ९० ॥ सप्तजन्मकृतंपापंकृत्वाचाभक्ष्यभक्षणं ॥ तद्विष्णोरित्यपांमध्येसकृज्जप्त्वाविशुध्यति ॥ ९१ ॥
अंबयोयंतियाःप्रोक्तानवर्चस्त्वाभिषेचनीः ॥ आयुष्यस्ताःपरिप्रोक्ताभैषज्यःपापमोचनीः ॥ ९२ ॥ शुनःशेपमृषिंबद्धःसंनिरुद्धोथवाजपेत् ॥
मुच्यतेसर्वपापेभ्योगदीचाप्यगदोभवेत् ॥ ९३ ॥ यइच्छेच्छाश्वतान्कामानिंद्रात्प्राप्स्येपुरंदरात् ॥ सप्तषोडशभिरेवर्ग्भिरिंद्रंस्तूयाद्दिनेदिने

॥ ९४ ॥ हैरण्यस्तूपइंद्रस्यसूक्तंकर्माभिसंस्तवं ॥ तज्जपन्प्रयतःशत्रूनयत्नात्प्रतिबाध्यते ॥९५॥ आकृष्णेनेत्यृचात्वेवयोनित्यंसूर्यमर्चति ॥ प्रातर्मध्येऽस्तगंवापिसजीवेदगदःसुखी ॥ ९६ ॥ आकृष्णेनेत्यृचंत्वेतांध्यायन्निशिदिवौकसः ॥ अग्नौहुत्वैतयाचाज्यंदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ९७ ॥ येतेपंथाइतीमांतुसावित्रीमध्वगोऽभ्यसेत् ॥ स्वस्तिमान्व्रजतेऽध्वानंगृहांश्चाप्नोत्यनामयान् ॥ ९८ ॥ संपूषन्नितियत्सूक्तंघौरःकण्वोजगावृषिः ॥ अध्वन्यमेतद्विज्ञेयंपरिपंथ्यपसेधनं ॥ ९९ ॥ रौद्रीभिःषड्भिरीशानंतुष्टूयाद्योदिनेदिने ॥ सनारीसहितःशांतिंशंकरात्प्राप्नुयात्सदा ॥ १०० ॥ एतेनैवषळर्चेनजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ चरुंचकल्पयेद्रौद्रंभूतिकामोऽथपर्वसु ॥ १ ॥ उदित्युद्यंतमादित्यमुपतिष्ठेद्दिनेदिने ॥ हृद्रोगनाशनंह्येतत्परमारोग्यवर्धनं ॥ २ ॥ द्विषंतमित्यथार्धर्चंयंद्विष्यात्तंजपन्स्मरेत् ॥ आगस्कृत्सप्तरात्रेणविद्वेषमधिगच्छति ॥ ३ ॥ रोगैर्गृहीतोरोगीचप्रस्कण्वस्योत्तमंतृचं ॥ आरोग्यमेतत्प्रयतोजपेन्नित्यमनेकशः ॥ ४ ॥ उत्तमस्तस्यचार्धर्चोद्विषद्वेषइतिस्मृतः ॥ यंद्विष्यात्तमभिध्यायेद्दृष्ट्वाचैनंजपेदिदं ॥ ५ ॥ आगस्कृच्चेत्त्रिरात्रेणविद्वेषंसंनियच्छति ॥ उदयत्यायुरक्षय्यंतेजोमध्यंदिनेजपन् ॥ ६ ॥ अस्तंव्रजतिसूर्येतुद्विषंतंप्रतिबाध्यते ॥ ओजस्तेजस्तथारोग्यंद्विषद्वेषंप्रकीर्तितं ॥ ७ ॥ नवपश्चेतिसूक्तानियानिगर्भेपराशरः ॥ अरातीनांहरेत्प्राणान्छत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८ ॥ सौपर्णानिपवित्राणिसूक्तान्येकादशाभ्यसेत् ॥ वांछन्पुत्रान्पशून्वित्तंस्वर्गमायुरनंधतां ॥ ९ ॥ आध्यात्मिकीःकइत्येताजपंस्तुसुसमाहितः ॥ प्राप्नुयात्सपरंधामविश्वंज्योतिःसनातनं ॥ ११० ॥ आनोभद्रीयमायुष्यंवैश्वदेवंजपन्मुनिः ॥ मुमूर्षुरपिजस्वैतद्दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ पितृणांश्राद्धकालेतुमध्वित्येतत्तृचंपठेत् ॥ अघोराःपितरस्तस्यविशंतिज्योतिरुत्तमं ॥ १२ ॥ त्वंसोमेतिचसूक्तेनपश्येच्चंद्रमुपोदितं ॥ उपतिष्ठेत्समित्पाणिर्मासिमासिनवंनवं ॥ १३ ॥ तन्मासंतस्यदुःखंहिनजातुत्रिविधंभवेत् ॥ गौतमेन

पुराद्दष्टंमृत्योर्नाशनमात्मनः ॥ १४ ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतपूर्णेचैतत्समाहितः ॥ वासांस्यपिसविंदेतचंद्रस्यैतिसलोकतां ॥ १५ ॥ धनकामो जपेन्नित्यमेताइतितुनित्यशः ॥ स्नात्वाशुचिस्तुनियतइष्टंधनमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ आयुरीप्सन्निसमितिकौत्संसूक्तंसदाभ्यसेत् ॥ आज्या-हुतीश्चजुहुयात्प्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः ॥ १७ ॥ जपेदाप्लुत्यनियतःससाक्षादापदंतरेत् ॥ अपनःशोशुचादितिस्नात्वामध्यंदिनेरवौ ॥ १८॥ शुचिकामोजिताहारःप्रत्यृचंजुहुयाद्धृतं ॥ समिधोऽन्वहमिष्टौवासूक्तमेतदघापहं ॥ १९ ॥ यथामुंजादिवेषीकांतथापापात्प्रमुच्यते ॥ जात-वेदसइत्यादिसदास्वस्त्ययनेजपेत् ॥ १२० ॥ दुर्गेपथिप्रयातस्यनास्यारिभ्योभयंभवेत् ॥ राजकार्येश्वयूथेवाअभिशस्तोऽप्यनेकधा ॥ २१ ॥ अशक्तोऽप्रतिभाकार्येभयेप्राणांतिकेथवा ॥ जातवेदसइत्येतांजपंस्तेभ्यःप्रमुच्यते ॥ २२ ॥ सिषाधयिषुरर्थंतुप्रस्थितोमनसाजपेत् ॥ सिद्धार्थःस्वस्तिमानेतिप्रमीयेतनचाध्वनि ॥ २३ ॥ कृतार्थःस्वगृहान्गच्छन्नेतामेवसदाभ्यसेत् ॥ उदितेसवितर्येतांजपेदस्तंगतेतथा ॥ २४ ॥ अहःस्वस्त्ययनंप्रातारात्रिस्वस्त्ययनंनिशि ॥ व्युष्टायांचजपेन्नित्यमेतांदुःस्वप्ननाशिनीं ॥ २५ ॥ प्रमंदिनेप्रसूयंत्यांजपेद्ग-र्भप्रमोचनीं ॥ इंद्रंचमनसाध्यायेन्नारीगर्भंप्रमुंचति ॥ २६ ॥ आपत्सुसर्वकामोवात्रितंनित्यंजपेद्दषिं ॥ जपन्निंद्रमितिस्नातोवैश्वदेवंतुसप्तकं ॥ २७ ॥ मुच्यतेजुहुयादाज्यंविश्वस्मादेवसोंऽहसः ॥ शंतातीयंपरंसूक्तंपंचविंशकमुत्तमं ॥ २८ ॥ नासत्यौतुनमस्कृत्यपरामृद्धिमवाप्नु-यात् ॥ घर्मसंस्तवनंसूक्तंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २९ ॥ इमाइतिजपेच्छश्वद्रौद्रसूक्तंद्विजःशुचिः ॥ आयुर्विद्यांधनंपुत्रान्गृहांश्चाप्नोत्यना मयान् ॥ १३० ॥ वीतेष्वपत्यगोष्ठेषुदुःस्वप्नेतित्र(?)मात्मनः ॥ मानोमहांतमित्याभ्यांत्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ ३१ ॥ औदुंबरीश्चजुहुयाद्द धिमध्वाज्यसंस्कृताः ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमादावंतेचकर्मणां ॥ ३२ ॥ ऊर्ध्वबाहुस्तुसूक्तेनतुष्टावशतशोभवं ॥ छित्त्वासर्वान्मृ

त्युपाशान्जीवेद्रोगैर्विवर्जितः ॥ ३३ ॥ तिष्ठन्नुद्यंतमादित्यंसमित्पाणिःशुचिःसदा ॥ चित्रमित्युपतिष्ठेतसूक्तेनानेनभास्करं ॥ ३४ ॥
अतिस्तवेनचैतेननित्यंमध्यंदिनेरविं ॥ गृणानोपोहतेरिप्रंप्राप्नोतिचधनायुषी ॥ ३५ ॥ अधःस्वप्नस्येतिजपेत्प्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ दुःस्वप्नं
नुदतेक्षिप्रंनचास्याभोजनाद्भयं ॥ ३६ ॥ उभेपुनामीतिपरारिपुघ्न्यस्तुप्रकीर्तिताः ॥ ताजपन्हंतिरक्षांसिसपत्नांश्चनियच्छति ॥ ३७ ॥
निवर्त्यपंचयज्ञांश्चहुत्वाचाग्निंकृताह्निकः ॥ येदेवासोदिव्यनयाजपन्कामानवाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यविष्णोर्नुकमितित्रिभिः ॥
समित्पाणिःशुचिर्भूत्वोपतिष्ठेत्तुदिनेदिने ॥ ३९ ॥ धर्मंबुद्धिंधनंपुत्रानारोग्यंधर्मवर्धनं ॥ प्राप्नोतिचपरंस्थानंज्योतीरूपंसनातनं ॥ १४० ॥
आततायिनमायांतंदृष्ट्वाव्याघ्रमथोवृकं ॥ नमागरन्नितिजपंस्तेभ्यएवप्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोषितोरात्रौजपेदासूर्यदर्शनात् ॥ आप्लु-
त्यप्रयतःसौरीरुपतिष्ठेद्दिवाकरं ॥ ४२ ॥ पश्यंतितस्करानैनंनचान्येपापवृत्तयः ॥ एकशतानित्रायेततस्करेभ्यश्चरन्पथि ॥ ४३ ॥ स्तेयं
कृत्वाद्विजोमोहात्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ सूक्तंजप्त्वास्यवामीयंक्षिप्रंमुच्येतकिल्बिषात् ॥ ४४ ॥ ज्ञातिपुत्रसुहृन्मित्रैर्यश्चराज्यंचिकीर्षति ॥
नित्यंसनियतोभूत्वासूक्तंतुमनसाजपेत् ॥ ४५ ॥ कयाशुभेतिपैशुन्यंकृत्वाचार्यनृपद्विजैः ॥ श्रुत्वापरंरहस्यंतुगुरोरप्याहशौनकः ॥ ४६ ॥
इमंनुसोममित्येतेद्वेऋचौप्रयतोजपेत् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिनकिंचित्पातकंभवेत् ॥ ४७ ॥ पितुंन्वित्युपतिष्ठेतनित्यमन्नमुपस्थितं ॥ पूज-
येदशनंनित्यंभुंजीयादविकुत्सितं ॥ ४८ ॥ नास्यस्यादन्नजोव्याधिर्विषमप्यन्नतामियात् ॥ विषंचपीत्वैतत्सूक्तंजपेतविषनाशनं ॥ ४९ ॥
नावाग्यतस्तुभुंजीतनाशुचिर्नजुगुप्सितं ॥ दद्याच्चपूजयेच्चैवजुहुयाच्चशुचिःसदा ॥ १५० ॥ क्षुद्भयंनास्यकिंचित्स्यान्नान्नजंव्याधिमाप्नुयात् ॥
उत्पथप्रतिपन्नोयोभ्रष्टोवाविपथःक्वचित् ॥ ५१ ॥ पंथानप्रतिपद्येतकृत्वावाकमगाहितं ॥ अग्नेनयेतिसूक्तेनप्रत्यृचंजुहुयाद्धृतं ॥ ५२ ॥

जपंश्चप्रयतोनित्यमुपतिष्ठेतचानलं ॥ स्नात्वाजपेदनर्वाणंनमस्कृत्यबृहस्पतिं ॥ ५३ ॥ वीरान्धनंचप्राप्नोतिसुश्लोक्यांकीर्तिमृच्छति ॥
कंकतोनेतियत्सूक्तंविषार्तःप्रयतोजपेत् ॥ ५४ ॥ विषंनक्रमतेचास्यसर्पादृष्टिविषादपि ॥ यत्कीटलूतासुविषंदंष्ट्रिवृश्चिकजंचयत् ॥ ५५ ॥
मौलंचकृत्रिमंचैवजपन्सर्वंव्यपोहति ॥ धर्मबुद्धिंधनंपुत्रान्सौभाग्यंधनवर्धनं ॥ ५६॥ आरोग्यंपुष्टिमायुष्यंपशून्विद्यांमहद्यशः ॥ त्रिरात्रोपो-
षितःस्नातःप्रयतश्चरितव्रतः ॥ ५७ ॥ प्राणायामशतंकृत्वोपतिष्ठेतशतक्रतुं ॥ एकाहंकरसंयुक्तःपादौसंधायवाग्यतः ॥ ५८ ॥ योजातइ-
तिसूक्तेनऋषिंगृत्समदंस्मरन् ॥ शतकृत्वोजपेदिंद्रमिंद्रश्रेष्ठानिचांततः ॥ ५९ ॥ एकाहाल्लभतेवित्तंद्व्यहात्सिद्धिमनुत्तमां ॥ अहोभि-
स्त्रिभिरारोग्यंचतुर्भिरशनंबहु ॥ १६० ॥ पंचभिर्ब्रह्मवर्चस्यंषड्भिरायुःसुखावहं ॥ सप्तभिस्तनयान्पुष्टिमष्टभिःप्राप्नुयात्सदा ॥ ६१ ॥
प्रियोभवतिचेंद्रस्यप्रियंधामसगच्छति ॥ रिपुघ्नंदस्युशमनंरायस्पोषकरंपरं ॥ ६२ ॥ गणानामितियत्सूक्तंतज्जपेत्सुखवर्धनं ॥ संध्ययोः
प्रयतस्त्वेतज्जपेन्नित्यंबृहस्पतिं ॥ ६३ ॥ उपतिष्ठेतसूक्तेनसर्वकामसमृद्धये ॥ योमेराजन्नितीमांतुदुःस्वप्नशमनीमृचं ॥ ६४ ॥ जप्त्वाना-
शयतिक्षिप्रंदुःस्वप्नंब्राह्मणःशुचिः ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंनियतोब्रह्मवित्तमः ॥ ६५ ॥ प्रजार्थंजुहुयादाज्यंचरुंवापयसिश्रृतं ॥ राकामहमि-
तीमाभिःषष्ठ्याशुक्लस्यपंचभिः ॥ ६६ ॥ हविःशेषंस्वयंप्राश्यविंदतेमहतींप्रजां ॥ व्याधिनायोऽभिभूतःस्याद्घोरेणप्राणहारिणा ॥ ६७ ॥
चतुर्दशीमुपोष्यैकांकृष्णस्यजुहुयाच्चरुं ॥ आतेसूक्तेनरौद्रेणप्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः ॥ ६८ ॥ पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वाअथोपस्थायशंकरं ॥
हविःशेषेणवर्तेतएकांतरमतंद्रितः ॥ ६९ ॥ पूर्वैमासिजयेन्मृत्युंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ अभिशस्येतयोमोहात्कुर्याद्वाकर्मगर्हितं ॥ १७० ॥
स्नात्वाभुंजन्जपेदप्सुअंबीत्यृचमतंद्रितः ॥ अध्वनिप्रस्थितोयस्तुपश्येच्छकुनिमुत्थितं ॥ ७१ ॥ अप्रशस्तंप्रशस्तंवास्थित्वैक्ष्यप्रयतोजपेत् ॥

कनिक्रदद्विसूक्ताभ्यामुपतिष्ठेत्कृतस्वरं ॥ ७२ ॥ शकुनिंवायसंवापिमृगंदंष्ट्रिणमेववा ॥ अथदृष्ट्वैवजप्तव्यमेतत्तस्करमोहनं ॥ १७३ ॥
इत्यृग्विधानेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ कल्याणवादीवान्योवानवारौतिनदृश्यते ॥ जपेदेवनमस्कृत्यसिद्धार्थःसंनिवर्तते ॥ ७४ ॥
नतस्यास्तिभयंकिंचिद्दस्युभ्योऽध्वनिनक्वचित् ॥ तरत्यपिचदुर्गाणिस्वस्तिमांश्चसुखीभवेत् ॥ ७५ ॥ यस्यभुक्तंनजीर्येतनतिष्ठेद्वाकथंचन ॥
ध्यात्वासोंऽतरमन्नस्याग्निरसीत्यृचंजपेत् ॥ ७६ ॥ विश्वामित्रस्यसंवादंनद्यतिक्रमणेजपेत् ॥ आप्लुत्याचम्यविधिवदुदकस्यांजलिंक्षिपेत्
॥ ७७ ॥ नमःस्रवन्त्यइत्येतद्योनित्यंहिसमाचरेत् ॥ तंनद्यःस्रोतसःपांतिस्वंपुत्रमिवमातरः ॥ ७८ ॥ भयंचास्यनविद्येतनदीतीरेवनेष्वपि ॥
जलचरेभ्योभूतेभ्यःशीतोष्णैर्नचबाध्यते ॥ ७९ ॥ पूर्णांतितीर्षुःसरितंरमध्वमितिसंस्मरेत् ॥ ओष्वित्यृचमपांमध्येजपेद्योवैनदींतरन्
॥ १८० ॥ सशीघ्रंतीरमाप्नोतिगाधंवाविंदतेद्विजः ॥ युक्त्वैवरथेनाशुयोपांपारंतितीर्षति ॥ ८१ ॥ उद्वऊर्मिरितीमांतुजपेतनियतःस्वयं ॥
अध्वानंप्रस्थितश्चैवमामंद्रैरितिसंस्मरेत् ॥ ८२ ॥ कार्याण्यशेषतःकृत्वापुनरायातिवैगृहं ॥ अदातारंसुपुष्टार्थंसर्वदाविष्टचेतनं ॥ ८३ ॥
हत्वातद्धनमन्विच्छन्किंतेकृण्वंत्यृचंजपेत् ॥ इंद्रापर्वतेतिसूक्तमायुष्यंद्राविणंस्मृतं ॥ ८४ ॥ वागिंद्रियप्रमूढोयोनविद्यांप्रतिपद्यते ॥ इंद्रि-
यार्थान्यथार्थान्वायोनवेत्तिकथंचन ॥ ८५ ॥ विद्यावाधिगतायस्यप्रणश्येतपुनःपुनः ॥ ससर्परीर्ऋचौजस्वाद्वौमासौप्रतिपद्यते ॥ ८६ ॥
अनसासंप्रयातस्तुस्थिरौगावावितिस्मरेत् ॥ चतस्रःकुशलेनैतिसिद्धार्थःस्थिरयानगः ॥ ८७ ॥ यानाक्षमपभग्नंतंदृष्ट्वादुर्गपथिद्विजः ॥
अभिव्ययस्वेतिजपेदृचमक्षबलंदधत् ॥ ८८ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांत्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ दक्षिणप्रवणेदेशेश्मशानस्थःसमाहितः ॥८९॥
रक्तोष्णीष्यसिपाणिश्चबैल्वकेध्मोऽनिलाशनः ॥ [illegible] ॥ १९० ॥ समिधोराजवृक्षस्यवसिष्ठद्वेषिणीःपठन् ॥

यंद्विष्यात्तस्यकृत्वातुशम्याकेनाकृतिंनिशि ॥९१॥ अधिष्ठायचतांकुर्याद्दग्भिश्चतसृभिर्द्विजः ॥ उद्दिश्यनामहोमोयंसप्तरात्रंनजीवति ॥९२॥ वसिष्ठानांततोहंतिब्रह्मतत्कुशिकोदितं ॥ नास्यकश्चिदवध्योऽस्तिजपतोजुह्वतोपिवा ॥ ९३ ॥ द्वाविंशकंजपेत्सूक्तमाध्यात्मिकमनुत्तमं ॥ पर्वसुप्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९४ ॥ बृहस्पतिमजाश्वंसवितारंवभ्रुमेवच ॥ ऋतावृतौदिनेदिनेत्यृचैःपंचभिरन्वहं ॥ ९५ ॥ बृहस्पतइतिपंचाहंप्रत्यृचंजुहुयाद्धृतं ॥ हुत्वाग्निमर्चयित्वातुगंधमाल्यैःसुधूपकैः ॥ ९६ ॥ एतावद्देवताःपंचकामैरर्चतिपंचभिः ॥ रत्नैरपत्यैः पशुभिर्मखैर्दीर्घेणचायुषा ॥ ९७ ॥ अथवेदादिगीतायाःप्रसारजननंविधिं ॥ गायत्र्याःसंप्रवक्ष्यामिधर्मकामार्थमोक्षदं ॥ ९८ ॥ नित्यैनै-मित्तिकेकाम्येत्रितयेतुपरायणं ॥ गायत्र्याश्चपरंनास्तिइहलोकेपरत्रच ॥ ९९ ॥ मेध्यान्नमितभुङ्मौनीत्रिःस्नानार्चनतत्परः ॥ जपेल्लक्षत्र-यंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ २०० ॥ कर्मभिर्योजयेत्पश्चात्क्रमशःस्वेच्छयापिवा ॥ यावत्कार्यंनकुर्वीतनलोपेत्तावत्तद्व्रतं ॥ १ ॥ आदित्य-स्योदयेस्नात्वासहस्रंप्रत्यहंजपेत् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंधनंचलभतेध्रुवं ॥ २ ॥ त्रिरात्रोपोषितःसम्यग्घृतंहुत्वासहस्रशः ॥ सहस्रंलाभमाप्नो-तिराहुसूर्यसमागमे ॥ ३ ॥ पालाशसमिधांचैवघृताक्तानांहुताशने ॥ सहस्रंलाभमाप्नोतिराहुसूर्यसमागमे ॥ ४ ॥ हुत्वातुखादिरंवह्नौस-घृतंरक्तचंदनं ॥ सहस्रंहेमचाप्नोतिराहुचंद्रसमागमे ॥ ५ ॥ रक्तचंदनमिश्रंतुसघृतंहव्यवाहने ॥ हुत्वागोमयमाप्नोतिसहस्रंगोधनंद्विजः ॥ ६ ॥ यस्यास्तुगोर्गोमयेनगुटिकानांसहस्रशः ॥ हुत्वातांगामवाप्नोतिघृताक्तानांहुताशने ॥ ७ ॥ यवैरश्वांस्तिलैर्गजान्महिषीर्यावकैस्त-था ॥ शालितंडुलहोमेनकन्यालाभमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ जातीचंपकरक्तार्ककुसुमानांसहस्रशः ॥ हुत्वावस्त्राण्यवाप्नोतिघृताक्तानांहुताशने ॥ ९ ॥ सूर्यबिंबेजलमध्येतोयंहुत्वासहस्रशः ॥ सहस्रंप्राप्नुयाद्धेमरौप्यमिंदुमयेहुते ॥ २१० ॥ अलक्ष्मीपापसंयुक्तोमलव्याधिविनाशकैः ॥

मुच्येत्सहस्रजप्तेनस्नायाद्यस्तुजलेनवै ॥ ११ ॥ यांदिशंसप्तजप्तेनलोष्टेनसंप्रचारयेत् ॥ चौराग्निमारुतोत्थानिभयानिनभवंतिवै ॥ १२ ॥
क्षीराहारोजपेल्लक्षमपमृत्युंव्यपोहति ॥ घृताशीप्राप्नुयान्मेधांबहुविज्ञानसंचयं ॥ १३ ॥ हुत्वावेतसपत्राणिघृताक्तानिहुताशने ॥ लक्षाद्व-
र्षापयद्देवंसार्वभौमंनसंशयः ॥ १४ ॥ लक्षेणभस्महोमस्यकृत्वाह्युत्तिष्ठतेजलात् ॥ आदित्याभिमुखःस्थित्वानाभिमात्रेजलेशुचिः ॥ १५ ॥
तिलानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ यवानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वका-
मसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १७ ॥ घृतस्याहुतिलक्षेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ पंचगव्याशनोलक्षंजपन्जातिस्मरोभवेत् ॥ १८ ॥
तदेवह्यनलेहुत्वाप्राप्नोतिबहुशोधनं ॥ अन्नाद्यहवनान्नित्यमन्नाद्यंचभवेत्सदा ॥ १९ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्ययुतसंख्यया ॥ रक्त-
सिद्धार्थकान्हुत्वासर्वान्साधयतेरिपून् ॥ २२० ॥ लवणंमधुसंयुक्तंहुत्वासर्ववशीभवेत् ॥ हुत्वातुकरवीराणिरक्तानिजनयेज्ज्वरं ॥ २१ ॥
हुत्वाबैभीतकंतैलंदेशादेवप्रचारयेत् ॥ हुत्वातुनिंबपत्राणिविद्वेषंजनयेन्नृणां ॥ २२ ॥ रक्तानांतंडुलानांतुघृताक्तानांहुताशने ॥ हुत्वाबल-
मवाप्नोतिशत्रुभिर्नसजीयते ॥ २३ ॥ प्रत्यानयनसिध्यर्थंमधुसर्पिःसमन्वितं ॥ गव्यंक्षीरंप्रदीप्तेग्नौजुह्वतस्तत्प्रशाम्यति ॥ २४ ॥ ब्रह्मचा-
रीमिताहारोयःसहस्रत्रयंजपेत् ॥ संवत्सरेणलभतेधनैश्वर्यंनसंशयः ॥ २५ ॥ शमीबिल्वपलाशानामर्कस्यतुविशेषतः ॥ पुष्पाणांसमिधां
चैवहुत्वाहेममवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ अत्रह्मत्र्यंबकादीनांयस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेल्लक्षंनिराहारःसतस्यवरदोभवेत् ॥ २७ ॥ बिल्वानांल-
क्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ परांश्रियमवाप्नोतियदिनभ्रूणहाभवेत् ॥ २८ ॥ पद्मानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ प्राप्नोतिराज्यम-
खिलमसपत्नमकंटकं ॥ २९ ॥ पंचविंशतिलक्षेणदधिक्षीरघृताशनः ॥ स्वदेहंसिध्यतेजंतुःकौशिकस्यमतंयथा ॥ २३० ॥ एकाहंपंच-

गव्याशीह्येकाहंमारुताशनः ॥ एकाहंब्राह्मणान्नाशीगायत्रीजपउच्यते ॥ ३१ ॥ शतेनगायत्र्यास्नात्वाशतमंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततः पीत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ गोघ्नःपितृघ्नोमातृघ्नोब्रह्महागुरुतल्पगः ॥ सुवर्णरत्नहारीचयश्चविप्रःसुरांपिबेत् ॥ ३३ ॥ अयाज्यया-जनंकृत्वाकृत्वावाकर्मगर्हितं ॥ नसीदेत्प्रतिगृह्णानोमहीमपिससागरां ॥ ३४ ॥ येचास्यदुःस्थितालोकेग्रहाःसूर्यादयोभुवि ॥ तेयांतिसौम्य-तांसर्वेशिवाइतिनसंशयः ॥ ३५ ॥ कृणुष्वेतिजपन्सूक्तंरक्षोघ्नंदस्युभिर्वृतः ॥ अरातीनांहरेत्प्राणान्रक्षांस्यपिचनाशयेत् ॥ ३६ ॥ उपति-ष्ठेतयोवह्निंपरीत्यृचादिनेदिने ॥ तंरक्षतिस्वयंवह्निर्विश्वतोविश्वतोमुखः ॥३७॥ कोअद्येतितुसूक्तेनयोनित्यंशक्तिमर्चति ॥ जपेद्वाथनमस्कारैःश-क्तितोलभतेवरान् ॥ ३८ ॥ कयेतिवामदेव्येनकुर्यात्स्वस्त्ययनंनिशि ॥ जपेद्वासंधिवेलासुब्रह्मैतत्कुशिकोदितं ॥ ३९ ॥ हंसःशुचिषदित्यृ-चाशुचिरीक्षेद्दिवाकरं ॥ अंतकालेजपन्नेतिब्रह्मणःसद्मशाश्वतं ॥ २४० ॥ कृषिंप्रपद्यमानस्तुस्थालीपाकंयथाविधि ॥ जुहुयात्क्षेत्रमध्येतुशु-नंवाहास्तुपंचभिः ॥ ४१ ॥ यथालिंगंतुविहरेल्लांगलंचकृषीवलः ॥ इंद्रायचमरुद्भ्यश्चपर्जन्यायभगायच ॥ ४२ ॥ पूष्णेधान्यायसीतायै शुनासीरमथोत्तरं ॥ हुत्वातुपृथगेतानियजेदेताश्चदेवताः ॥ ४३ ॥ गंधमाल्योपहारैश्चफललाजासुरासवैः ॥ प्रलापनेप्रणयनेखलसीतोप-हारयोः ॥ ४४ ॥ एताएवजपेन्नित्यंदेवताविधिनाशुचिः ॥ अमोघंकर्मभवतिकृषिर्वर्धतिसर्वदा ॥ ४५ ॥ क्षेत्रस्यपतिनेत्येतत्क्षेत्रपत्यंतृचं जपेत् ॥ ईक्षेत्सूर्यंद्विजोनित्यंविंदतेक्षेत्रमुत्तमं ॥ ४६ ॥ आखूत्करेषुचरुणायजेदेतानमूषकान् ॥ चित्रइद्राजेत्यनयास्तुत्वाचाखुपतिंसदा ॥ ४७ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेदत्रकीनाशांश्चैवभोजयेत् ॥ अप्रमत्तःशांतिपरःस्वयमेवकृषिंव्रजेत् ॥ ४८ ॥ भूमिभंगेगवांहिंसातृणकीटादि-नाशनं ॥ एतेषुयत्कृतंपापंखलदानेनशुध्यति ॥ ४९ ॥ धान्यानांविंशकंभागंश्रोत्रियेभ्योनिवेदयेत् ॥ विंशकस्यहिदानेनकृषिदोषात्प्रमु-

च्यते ॥ २५० ॥ समुद्रादिति सूक्तेनयः सदाजुहुयाद्धृतं ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ ५१ ॥ विज्योतिषेतिज्वलयेद्यत्रे-च्छेज्जातवेदसि ॥ तमग्निःसर्वतःपातिभद्रेणद्रविणेनच ॥ ५२ ॥ विश्वानिनइतिद्वाभ्यामृग्भ्यांयोवह्निमर्चति ॥ सतरत्यापदःसर्वायशः प्राप्नोतिचाक्षयं ॥ ५३ ॥ हुत्वावह्निमुपस्थायप्राणार्थंहव्यवाहनं ॥ अग्नेत्वमितिसूक्तेनधनमायुश्चवांछता ॥ ५४ ॥ यइच्छेद्विविधंवित्तंस-त्वंचानुपमंमहत् ॥ उरोष्टइतिसूक्तेनह्युपतिष्ठेच्छतक्रतुं ॥ ५५ ॥ प्रजाकामोयजेन्नित्यंचरुणादेवपत्नयः ॥ उपहृत्योपहारंचशेषंभुंजीतवा-ग्यतः ॥ ५६ ॥ उच्छिष्टंचप्रदातव्यंभार्यायैपुत्रमिच्छता ॥ धेन्वाःसरूपवत्सायाःपयसासाधयेच्चरुं ॥ ५७ ॥ अनुरूपांप्रजामस्यांलभतेना-त्रसंशयः ॥ स्वस्त्यात्रेयंजपेन्नित्यंप्रातःप्रातःशुचिर्द्विजः ॥ ५८ ॥ एतत्स्वस्त्ययनंपुण्यंसर्वकल्मषनाशनं ॥ सुहृदंज्ञातिजंचैवगच्छंतमनुमं-त्रयेत् ॥५९॥ स्वस्तिपंथामितिप्रोच्यस्वस्तिमान्व्रजतेऽध्वनि॥ विजिहीष्ववनस्पतेतदिदंच्यावनंस्मृतं ॥२६०॥ यश्च्यावयितुकामःस्याच्च्यावये-त्तदिदंजपन् ॥ द्विषंतंवापदाक्रम्यभूमौपांसुमयींकृतिं ॥६१॥ निष्पिषन्निवसंग्रामाच्च्यवतेनात्रसंशयः ॥ स्त्रियंगर्भप्रमूढांवापाययेदनुमंत्रितं ॥६२॥ उदकंच्यावयेन्नैवगर्भोऽधश्च्यवतेसुखं ॥ अच्छावदेतिसूक्तंतुवृष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥६३॥ निराहारःक्लिन्नवासाह्यचिरेणप्रवर्षति ॥ हुत्वायुतंवैतसीनांक्षीराक्तानांहुताशने ॥ ६४ ॥ महद्वर्षमवाप्नोतिसूक्तेनाच्छावदेनहि ॥ यइच्छेद्वरदांदेवींश्रियंनित्यंकुलेस्थितां ॥ ६५ ॥ सशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ श्रियःपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥६६॥ आवाहयेच्छ्रियंपद्मेपंचभिःक(न)न्यकेपिवा (?) ॥ उपहारानुपहरेच्छुक्लान्भक्ष्यान्पयोदधि ॥ ६७ ॥ स्थालीवाचशालीनांपयसासंप्रकल्पयेत् ॥ चांद्रायणकृतात्मातुप्रपद्येत्प्रयतःश्रियं ॥६८॥ सर्वौषधीभिःफांटाभिःस्नात्वाद्भिःपावनैरपि ॥ उपेतुमांदेवसखइतिराज्ञोऽभिषेचनी ॥६९॥ मनसःकाममित्येषापशुकामाभिषेचनी ॥ कर्दमेने-

तियःस्नायात्प्रजाकामःशुचिव्रतः ॥२७०॥ अश्वपूर्वामितिस्नायाद्राज्यकामःशुचिव्रतः ॥ लोहितेचर्मणिस्नायाद्ब्राह्मणस्तुयथाविधि ॥ ७१ ॥ राजकर्मणिवैयाघ्रेक्षत्रियस्त्वथरौरवे ॥ बस्तचर्मणिवैश्यस्तुहोमःकार्यस्त्वनंतरं ॥ ७२ ॥ चंद्रामितितुपद्मानिजुहुयात्सर्पिषाद्विजः ॥ आदित्यवर्णइत्यनयाबिल्वहोमंविधीयते ॥ ७३ ॥ बिल्वेध्मएववाग्निःस्यात्स्थालीश्चजुहुयाद्विजः ॥ दशसाहस्त्रिकोहोमःश्रीकामःप्रथमोविधिः ॥ ७४ ॥ हुत्वातुप्रयुतंसम्यगनंतांविंदतेश्रियं ॥ अयुतंशतकृत्वस्तुहुत्वाशुक्लानिसर्पिषा ॥ ७५ ॥ अनंतामव्यवच्छिन्नांशाश्वतींविंदते श्रियं ॥ अशक्तौजपएवोक्तोदशसाहस्त्रिकावरः ॥ ७६ ॥ जप्त्वातुप्रयुतंसम्यगनंतांविंदतेश्रियं ॥ अयुतंशतकृत्वस्तुजप्त्वाश्रियमुपाश्नुते ॥७७॥अप्स्वेवजुहुयान्नित्यंपद्मान्ययुतशोनिशि ॥ दृष्ट्वाश्रियंतूपरमेत्किलासत्वाद्बिभेतवै ॥ ७८ ॥ बिल्वाशीबिल्वनिलयोजुह्वन्बिल्वानिसर्पिषा ॥ एकविंशतिरात्रेणपरांसिद्धिंनियच्छति ॥ ७९ ॥ येनयेनचकामेनजुहोतिप्रयतःश्रियै ॥ पद्मान्यथापिबिल्वानिससकामःसमृध्यति ॥ २८० ॥ नजातुकृपणोऽर्थायश्रियमावाहयेत्क्वचित् ॥ नयत्किंचनकामेनहोमःकार्यःकथंचन ॥ ८१ ॥ महद्भाप्रार्थ्यमानेनराज्यकामेनवा पुनः ॥ वाचःपरंप्रार्थयितायत्नाद्युक्तःश्रियंयजेत् ॥ ८२ ॥ अग्नेत्वष्टर्चसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ ओजस्विनीमवाप्नोतिप्रजांधर्मवर्तींशुभां ॥८३॥ अच्छानइत्यृचादीप्तमुपतिष्ठेद्विभावसुं ॥ प्रजांप्राप्यजयेच्छत्रूंस्तरतेदुरितानिच ॥ ८४ ॥ आगावइतिसूक्तेनगोत्रगालोकमातरः ॥ उपतिष्ठेद्व्रजंतीश्चयइच्छेत्ताःसदाक्षयाः ॥८५॥ त्वामिद्धीतिप्रगाथेनह्युपतिष्ठेच्छतक्रतुं ॥ मध्याह्नेसंध्ययोश्चैवजपन्धनमवाप्नुयात् ॥ ८६ ॥ उपेतितिसृभीराज्ञोदुंदुभीन्संस्पृशेद्रणे ॥ ओजोबलमवाप्नोतिशत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८७ ॥ पाणिनातृणमादाययज्ञायज्ञेतियोऽभ्यसेत् ॥ सोऽधीतस्यास्यसूक्तस्यफलंप्राप्नोतिनातृणः ॥ ८८ ॥ सूक्तांतेचतृणंत्वग्नाविरिणेचोदकेपिवा ॥ निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेनत्यक्तेऽन्यत्रभयावहं ॥८९॥

तृणपाणिंजपन्सूक्तंरक्षोघ्नंदस्युभिर्वृतः ॥ नभयंविंदतेकिंचिद्रक्षोभ्योऽरिभ्यएवच ॥ २९० ॥ गृहात्प्रपद्यमानस्तुपंथानंधनकाम्यया ॥ जपे-
त्सोध्वनियत्नेननापिपंथामितिव्रजन् ॥ ९१ ॥ येकेचज्मेत्यृचंत्वेतांध्यायन्निशिदिवौकसः ॥ अग्नौहुत्वातयाचाज्यंदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥९२॥
वयमुत्वेतिसूक्तंतुपौष्णंद्रविणवर्धनं ॥ नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वाधनंविंदत्यभीप्सितं ॥९३॥ यस्यनष्टंभवेत्किंचिद्द्रव्यंगोद्विपदंधनं ॥ नश्येद्वाध्व-
नियोमोहात्संपूषन्सजपेन्निशि ॥९४॥ इयमित्येतदाद्यंतंसूक्तंसारस्वतंद्विजः ॥ नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वावाग्मीभवतिबुद्धिमान् ॥९५॥ संवामिति
तुयत्सूक्तमष्टर्चंत्रैष्टुभंमतं ॥ तज्जपन्प्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥९६॥ योअद्रिभित्तुयत्सूक्तंतत्सपत्ननिबर्हणं ॥ बृहस्पतिंनमस्कृत्वास-
पत्नांस्तृणुतेबहून् ॥९७॥ एनस्वीवाभिशस्तोवाकृत्वाकर्मविगर्हितं ॥ सोमारौद्रंजपेत्सूक्तंकृत्स्नमेनोव्यपोहति ॥ ९८ ॥ जीमूतसूक्तस्यविधिंयथा-
लिंगमवेक्ष्यवै ॥ ऋग्भिःकर्माणिकुर्वीतस्वस्यांगानांयथाविधि ॥९९॥ संग्रामंतुप्रयातस्यराज्ञश्चैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वाण्यंगानिरथ्याश्वसदश्वांश्चा
नुमंत्रयेत् ॥३००॥ यमेवदेशंगच्छेतशत्रून्वाप्यनुमंत्रितः ॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोबलं ॥१॥ पुत्रानायुरथारोग्यंयइच्छेदव्ययंसुखं ॥
सोग्निंनरइतिसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वहं ॥२॥ प्राग्नयेथत्रिभिःसूक्तैःसंध्ययोर्जपमारभेत् ॥ नरक्षोभ्योभयंवैतिधनंप्राप्नोतिचाक्षयं ॥३॥ अभि-
त्वायःप्रगाथेननित्यमर्चतिवज्रिणं ॥ सश्रियंविपुलांभुंक्तेप्राप्नोतिचधनायुषी ॥४॥ शंवतीशंनइंद्राग्नीइत्येतेसततंजपेत् ॥ नरक्षोभ्योनभूतेभ्यो
व्याधिभ्योनभयंभवेत् ॥५॥ निर्वेष्टुकामोरोगार्तोभगसूक्तंसदाभ्यसेत् ॥ निवेशंविंदतेक्षिप्रंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ ६ ॥ इमाइतिजपेन्नित्यंरौद्रं
सूक्तंद्विजःशुचिः ॥ तज्जपन्प्रजयावित्तैःस्वयंचैवतरिष्यति ॥ ७ ॥ उत्तितीर्षुरथोयस्तुशंकेत्स्रोत्याःसमागमे ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्येतज्जपेत्सूक्तं
भयापहं ॥ ८ ॥ आदित्यदैवतेसूक्तेरिपुघ्नेरोगनाशने ॥ पठेत्प्रातःशुचिर्भूत्वारिपुरोगैःप्रमुच्यते ॥ ९ ॥ वास्तोष्पतेप्रतीत्येतत्सूक्तंवास्तो-

ष्पतिंजपन् ॥ स्नातःकृत्वावैश्वदेवंपरंब्रह्मेदमुच्यते ॥ ३१० ॥ अमीवहेतिसूक्तेनभूतानिस्वापयेन्निशि ॥ नहिप्रस्वापनंकिंचिदीदृशंविद्यते क्वचित् ॥ ११ ॥ संबाधेविषमेदुर्गेबद्धोवानिर्गतःक्वचित् ॥ पलायन्वागृहीतोवातस्करैःसंजपेदिदं ॥ १२ ॥ अमीवहाविश्ववतीमुद्धृत्या-न्याःप्रयोजयेत् ॥ सूक्तमेतज्जपेत्सर्वमितिमन्वेतिशौनकः ॥ १३ ॥ त्रिरात्रंनियतोऽनश्नन्छूपयेत्पायसंचरुं ॥ तेनाहुतिशतंपूर्णंजुहुयात्सर्पि-षाद्विजः ॥ १४ ॥ समुद्दिश्यमहादेवंत्र्यंबकंत्र्यंबकेत्यृचा ॥ एततपर्वशतंकृत्वाजीवेदब्दशतंसुखी ॥ १५ ॥ तच्चक्षुरित्यृचास्नातउपतिष्ठे-द्दिवाकरं ॥ उद्यंतंमध्यगंचैवदीर्घमायुर्जिजीविषुः ॥ १६ ॥ रात्र्याअपरकालेयउत्थायप्रयतःशुचिः ॥ व्युषाइत्युपतिष्ठेतषड्भिःसूक्तैःकृतां-जलिः ॥ १७ ॥ प्राप्नुयात्सहिरण्यादिनानारूपंधनंबहु ॥ अश्वांश्चपुरुषान्धान्यंस्त्रियोवासांस्यजाविकान् ॥ १८ ॥ ध्रुवासुत्वासुक्षितिषुजप-न्बद्धःप्रमुच्यते ॥ तिष्ठन्रात्रौजपेदेनांविपाशःसन्प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ अहोरात्रंस्थितश्चैवमनश्नन्स्याद्विचेष्टितः ॥ अयःपाशाःस्फुटंत्यस्यदा-रुपाशास्तथैवच ॥ ३२० ॥ स्योनेतिपृथिवींदेवींप्रपद्येन्नियतःसदा ॥ जपेदेनांचतत्रापिभूमिपाशात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥ अगम्यागमनेचैत-त्प्रायश्चित्तंविधीयते ॥ अन्यत्रगुरुतल्पाच्चतस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २२ ॥ द्वादशाहमभुंजानःस्वगोत्रागमनेजपेत् ॥ अर्धमासमभुंजानःस-खिदारेषुसंविशन् ॥ २३ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचेदमृचंपुनः ॥ इतिचैताजपेदापःप्रविश्यैतेषुकर्मसु ॥ २४ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यजुहु-यादाज्यमन्वहं ॥ सूक्ताभ्यांपरएताभ्यांयइच्छेद्भूमिमात्मनः ॥ २५ ॥ आस्यदघ्नंविगाह्यांभःप्राङ्मुखःप्रयतःशुचिः ॥ सूक्ताभ्यांतिस्रएता-भ्यामुपतिष्ठेद्दिवाकरं ॥ ३६ ॥ अनश्नतातुजप्तव्यंवृष्टिकामेनयत्नतः ॥ पंचरात्रेव्यतीतेतुमहद्वर्षमवाप्नुयात् ॥ २७ ॥ योऽरिभिःसंप्रपद्येत अभिशस्येतवामृषा ॥ उपोष्यैकंत्रिरात्रंसजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ २८ ॥ इंद्रासोमेतिसूक्तंतुजपेच्चैतच्छतावरं ॥ किंचिद्दद्याद्विजेभ्योंतेस्तृणु-

तेसर्वशात्रवान् ॥ २९ ॥ यस्यलुप्येद्व्रतंमोहाद्व्रात्यैर्वासंस्पृशेद्द्विजः ॥ उपोष्याज्यंचजुहुयात्त्वमग्नेव्रतपाइति ॥ ३३० ॥ प्रसम्राजमितित्वे-
तज्जपन्नीक्षेद्दिवाकरं ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतस्नात्वास्नात्वादिनेदिने ॥ ३१ ॥ अभियुक्तोभवेद्यस्तुविवदेद्वापिकेनचित् ॥ निर्जित्यसगणान्शत्रू-
न्क्षिप्रंवादंपराजयेत् ॥ ३२ ॥ शमग्निरग्निभिश्चेतिप्रपद्येद्वायुभास्करौ ॥ अग्निंप्रथमतःस्तुत्वामहाकृच्छ्रात्प्रमुच्यते ॥ ३३ ॥ नहीतियश्च-
तुष्केणस्नात्वावैप्रातरुत्थितः ॥ द्यौभूमावुपतिष्ठेतसत्रायतिभयात्स्वयं ॥ ३४॥ तृचंजस्वायदित्येतत्स्नात्वाभ्यर्च्यपुरंदरं ॥ प्राप्नुयान्मानसान्का-
मान्संपूज्यवसुरोचिषः ॥ ३५ ॥ आद्यानित्रीणिसूक्तानिपंचचाग्नेबृहन्निति ॥ षट्तथान्यानिसूक्तानिअग्निंनरइतीतिच ॥ ३६ ॥ प्रकृता-
नीतिचाध्यायंभोजनात्प्राक्पठेदिदं ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ ३७ ॥ प्राग्भोजनमिदंब्रह्मन्मानवात्तुमहर्षिणां ॥ पूर्वा-
ह्णेजपतोनित्यमर्थसिद्धिःसदाभवेत् ॥ ३८ ॥ अग्निनेत्याश्विनंसूक्तंचतुर्विंशकमुत्तमं ॥ जपेत्प्रातःशुचिर्भूत्वानासत्यावर्च्यसुव्रतः ॥३९॥
सप्राप्नुयात्परामृद्धिंद्रविणंचोर्जमेवच ॥ समिधेतिजुहोत्यग्नौसूक्तेनप्रत्यृचंघृतं ॥ १४० ॥ समृद्धिमतुलांप्राप्यसमानांजीवतेशतं ॥ द्विच-
त्वारिंशकेनेदंशुक्रेनाद्येतिवज्रिणं ॥ ४१ ॥ सख्यंलब्ध्वामहेंद्रेणसपत्नांस्तृणुतेबहून् ॥ प्राश्नीयाज्जपतोत्रास्तिप्रश्नंकृत्वाविधानतः ॥ ४२ ॥
तस्मात्पूर्वाह्णिकोध्यायःस्मृतोयंरिप्रनाशनः ॥ वाशंमहीतिजप्त्वाचप्राप्नोत्यारोग्यमेवच ॥ ४३ ॥ दुःस्वप्नघ्नीःपराजप्त्वाप्रातःपापैःप्रमुच्यते ॥
शंनोभवेतिद्वाभ्यांतुभुक्त्वान्नंप्रयतःशुचिः ॥ ४४ ॥ हृदयेपाणिनास्पृष्ट्वाज्योग्जीवेदगदःसुखी ॥ यतोभयंविजानीयात्तस्यांदिशियतव्रतः
॥ ४५ ॥ शुचौदेशेग्निमाधायजुहुयादिंद्रमर्च्यच ॥ यतइत्याज्यमुत्पूतंषड्भिर्गंधान्निवेद्यच ॥ ४६ ॥ पायसंदधिमंथंवायूषान्वाभ्युपहार-
येत् ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंतिलान्वाघृतमेववा ॥ ४७ ॥ उत्थामदंत्वितिस्नातोहुत्वाशत्रून्प्रमाथयेत् ॥ बद्धोवाप्यवरुद्धोवावाग्यतःप्रयतोजपेत्

॥४५॥

॥ ४८ ॥ त्याग्निवत्यादित्यदैवत्यंसद्योमुच्येतबंधनात् ॥ यद्द्यावस्तुजपेन्नित्यंप्रगाथंनियतःशुचिः ॥ ४९ ॥ सकीर्तिंमतुलांप्राप्यसर्वान्कामा-
न्समश्नुते ॥ त्वंनोअग्नइतिसूक्तेनहुत्वाचार्याग्निंघृतेनतु ॥ ३५० ॥ पालितोविश्वतोदीप्तात्प्राप्नुयाद्द्विहितोरयिं ॥ आतुसूक्तेनसततंधनंयाचे-
त्पुरंदरं ॥ ५१ ॥ प्रसमित्पाणयेतस्मैधनंयच्छतिवृत्रहा ॥ कन्यावारितिसूक्तंतुसततंनियतोजपेत् ॥ ५२ ॥ त्वग्दोषिणींतथालोम्नींक्षिप्रंत-
स्मात्प्रमोचयेत् ॥ यदद्यकच्चेत्युदितेरवौस्तुत्वापुरंदरं ॥ ५३ ॥ गृणन्नपोहतेरिप्रंवश्यंवाकुरुतेजगत् ॥ यद्वागितिद्वृचेनैत्यगौरींयोऽर्चतिसुत्र-
तः ॥ ५४ ॥ तस्यनासंस्कृतावाणीमुखादुच्चार्यतेक्वचित् ॥ बण्महानितिदृष्ट्वार्कमुपतिष्ठेद्दचंपठन् ॥ ५५ ॥ ब्रुवन्नप्यनृतांवाणींनलिंपेदनृते-
नसः ॥ पूर्णेचंद्रमसिज्योत्स्नामियंयेत्यनुसेवयेत् ॥ ५६ ॥ चंद्रदृष्टिस्त्वनिमिषोवर्चस्वीदृष्टिमान्भवेत् ॥ प्रजाहेतिजपन्स्नात्वानयोनिंप्रति-
जायते ॥ ५७ ॥ मातेतिगामुपस्पृश्यजपन्गास्तुसमश्नुते ॥ वचोविदमितित्वेतांजपन्वाचंसमश्नुते ॥ ५८ ॥ पावमानंपरंह्येतन्नवमंमंडलं
पठेत् ॥ स्नात्वाशुचिःशुचौदेशेसपवित्रःसकांचनः ॥ ५९ ॥ इत्यृग्विधानेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ स्वादिष्ठयेतिगायत्रीःपावमानी-
र्जपेद्द्विजः ॥ पवित्राणांपवित्रंतुपावमानीर्ऋचोजपेत् ॥ ३६० ॥ प्रयतोऽप्सुनिमज्ज्याशुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ एतासांकीर्तनंपुण्यंस्मरणंधार-
णंतथा ॥ ६१ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ एतेषांतुयथोक्तानांगुणवद्यद्यदुत्तरं ॥ ६२ ॥ कीर्तनात्तुभवेत्पूतःस्मरणात्स्मर-
तेपरं ॥ धारणाद्ब्रह्माणमेतिपूतात्माविजितेंद्रियः ॥ ६३ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मणोविंदतेपदं ॥ श्रावयेद्देवताकृत्येब्राह्मणान्भुंजतोऽग्रतः
॥ ६४ ॥ प्रीणातिदेवतांशश्वत्समर्धयतिकर्मवा ॥ पित्र्येपितॄन्प्रीणयंतिश्राविताःप्रयतात्मना ॥ ६५ ॥ कृत्वादोषान्सुमहतोप्यपेयादीन्प्रपी-
यच ॥ जस्वातरत्समंदीयंप्रविश्यापरुयहाच्छुचिः ॥ ६६ ॥ अक्षय्यंचभवेदन्नंपितृभ्यःपरमंमधु ॥ यःपावमानीरध्येतिपूतात्माविजितेंद्रियः

॥ ६७ ॥ तस्यकामदुघाभूत्वोपतिष्ठंतिचधेनवः ॥ आयुर्बलंयशोवित्तंप्रजांकीर्तिमनामयं ॥६८॥ स्वाध्यायंपुण्यमतुलंपूतःप्राप्नोतिचाक्षयं ॥ अशक्तस्तुजपेद्युक्तस्त्रिंशद्वैखानसीर्ऋचः ॥ ६९ ॥ सप्तर्षिभिश्चयाःप्रोक्ताःपवित्रस्यचयाःपराः ॥ ऋचांद्विषष्टिःप्रोक्तेयंपवस्वेत्यृषिसत्तमैः ॥ ३७० ॥ सर्वकल्मषनाशायपावनायशिवायच ॥ स्वादिष्ठयेतिसूक्तानांसप्तषष्टिरिहोदिताः ॥ ७१ ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषट् ॥ एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रंघोरंमृत्युभयंहरेत् ॥ ७२ ॥ व्याधिभ्यःपरिमोक्षंचलभतेनात्रसंशयः ॥ प्रतिगृह्याप्रतिग्राह्यंभुक्त्वाचान्नंविगर्हितं ॥ ७३ ॥ जपंस्तरत्समंदीयंप्रविश्यापरुयहाच्छुचिः ॥ पावमानंपरंह्येतद्रहसामपनोदनं ॥ ७४ ॥ प्राणानायम्यचध्यायेदंतेदेवान्पितृनृषीन् ॥ उपोष्याज्यंचजुहुयादग्निंसोमंचपूजयेत् ॥ ७५ ॥ सरस्वतींचार्चयेतपयोंबुमधुसर्पिषा ॥ अध्यात्मकंपवित्रंतेसूक्तंजप्त्वापुनःशुचिः ॥ ७६ ॥ गतिमिष्टामवाप्नोतिविंदतेचेहसिद्धयः ॥ नानानमितिसूक्तान्यत्तत्कालेचजपेत्सकृत् ॥ ७७ ॥ जप्त्वाचैवपरंस्थानममृतत्वंचगच्छति ॥ आपोहिष्ठेतिनियतःप्रयुंजीतसदाद्विजः ॥ ७८ ॥ स्नानार्थंशुद्धिकामस्तुजपेतत्रिःसमाहितः ॥ अप्सुचैवनिमज्जित्वात्रिःपठेत्तुसमाहितः ॥ ७९ ॥ ब्रह्महातुकपालेनखट्वांगीचीरसंवृतः ॥ चरेद्द्वादशवर्षाणिस्वकर्मपरिकीर्तयन् ॥ ३८० ॥ अजपन्मनसैवैतदापोहिष्ठेति संस्मरेत् ॥ ऊर्ध्वंतुपंचमाद्वर्षाज्जपेद्देवसहस्रशः ॥ ८१ ॥ अपरस्तुत्रिसाहस्रोजपःस्यात्प्रत्यहंसदा ॥ पूर्णेतुद्वादशेवर्षेब्राह्मणोविप्रमुच्यते ॥ ८२ ॥ समेत्यब्राह्मणाब्रूयुरथतंचरितव्रतं ॥ आचरितंभवेत्किंचिन्मिथ्यावादीपतेत्पुनः ॥ ८३ ॥ दशावरान्दशपरान्हन्यात्स्वमनृतंवदन् ॥ ॐभोइतिवदेद्विप्रैरनुज्ञातःशुचिर्जपेत् ॥ ८४ ॥ स्थालीपाकंचकुर्वीतसोमयेव्रतचारिणे ॥ एवंसमुच्यतेपापात्सावित्रींप्रतिपद्यच ॥ ८५ ॥ ब्रह्महातुपुराशक्रस्त्वाष्ट्रंहत्वात्वृषिंप्रभुं ॥ सिंधुद्वीपस्ततस्तामिरभिषिच्यव्यमोचयत् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मस्वंचगुरुद्रव्यंस्तेयंकृत्वाजपन्निमाः ॥

अनेनैवविधानेनषड्भिर्वर्षैः प्रमुच्यते ॥ ८७ ॥ ब्रह्महाचसुरापश्चनियमेनजपन्निमाः ॥ अनेनैवोपचारेणब्रह्मघ्नइवमुच्यते ॥ ८८ ॥
ब्राह्मणस्यरुषोद्यम्यजयेदेतान्निपात्यच ॥ त्र्यहंनिपात्योपवसेदेकाहमवगूर्यच ॥ ८९ ॥ शोणितंतुप्रहारेणोत्पाद्यसकथंचन ॥ त्रिरात्रमेवोप-
वसेज्जपेतापिप्रसाद्यतं ॥ ३९० ॥ प्रातरुत्थायसततंकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ रात्रौकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९१ ॥ सायं-
चनित्यमेताभिःकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ दिवाकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९२ ॥ उपतिष्ठेतराजानंयमसूक्तेनवैद्विजः ॥ स्थाली-
पाकंतुकुर्वीतपक्षयोर्यमदैवतं ॥ ९३ ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांयजेतहविषायमं ॥ परेयिवांसमित्येतत्सूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥ ९४ ॥ पुरायुषःप्र-
मीयेतनजातुसकथंचन ॥ प्रीयेत्तस्ययमोराजामृतिंचांतेप्रयच्छति ॥ ९५ ॥ धर्मराजायस्वाहेतिमंत्रांतेजुहुयाद्धविः ॥ वैशाखपौर्णमास्यांतु
कर्मनित्यंप्रयोजयेत् ॥ ९६ ॥ अयनेपर्वसुस्नात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयंनसाविंदति ॥ ९७ ॥ नित्यमेवप्रपद्येतपरं-
मृत्योजपन्द्विजः ॥ नक्तभोजीमिताहारःपरिसंवत्सरंसदा ॥ ९८ ॥ नैनंपुरायुषान्मृत्युर्नयतेससुतप्रजं ॥ फलाहारोजपन्मृत्युंत्रिभिर्वरमिता-
शनः ॥ ९९ ॥ षष्ठेकालेतुभुंजीतफलमूलमथापिवा ॥ स्थानासनाभ्यांविहरेदुदकेशिशिरेवसन् ॥ ४०० ॥ ग्रीष्मेपंचतपास्तुस्याद्वर्षास्व-
भ्रावकाशकः ॥ एवंयुक्तोजयेन्मृत्युंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ १ ॥ भ्रातुर्भार्यामपुत्रस्यसंतानार्थंमृतेपतौ ॥ देवरोन्वारुरुक्षंतीमुदीर्ष्वेतिनिव-
र्तयेत् ॥ २ ॥ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेघृताभ्यक्तोऽथवाग्यतः ॥ एकमुत्पादयेत्पुत्रंनद्वितीयंकथंचन ॥३॥ दशारक्षंतुशांत्यर्थंभद्रंनइतिसंस्मरेत् ॥
नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वामानसंविंदतेसुखं ॥ ४ ॥ फलाहारोभवेन्मासंमासंचापःपिबेत्ततः ॥ वायुभक्षोभवेन्मासंजपन्नेतत्सहस्रशः ॥ ५ ॥
मनसैवास्यसिध्यंतिसर्वेकामाःसमीहिताः ॥ दिव्यान्पश्यतिगंधर्वान्सिद्धान्पश्यतिचारणान् ॥ ६ ॥ अंतर्धानंव्रजत्यस्माल्लोकादाकाशगोभवे-

त् ॥ दूरात्पश्यतिदूराच्चशृणोतिपरमेष्ठिवत् ॥ ७ ॥ प्रदेवत्रेतिनियतोजपेतमरुधन्वसु ॥ प्राणांतिकेभयेप्राप्तेक्षिप्रमंभःसविंदति ॥ ८ ॥
वैभीतकांस्तुत्रीनक्षान्गंधैःसमभिवासयेत् ॥ पुष्पैरवकिरेच्चैवंस्थापयित्वाविहायसि ॥ ९ ॥ संहत्यपादौतांरात्रिंतिष्ठन्नक्षस्तुतिंजपेत् ॥ प्रावे-
पामेत्यृचंत्वेतांमनसैवजपेन्निशि ॥ ४१० ॥ व्युषायामुदितेसूर्येजपन्नादेवनंव्रजेत् ॥ एतामेवजपेन्नित्यंजयत्यन्नैर्नजीर्यते ॥ ११ ॥ यमेव-
जेतुमिच्छेतस्पृष्ट्वामूर्धनितंजपेत् ॥ सूक्तशेषंजयत्यन्यान्जीयतेनसकेनचित् ॥ १२ ॥ अबुध्नमुषासानक्तेत्येतेस्वस्त्ययनेजपेत् ॥ नमोमित्रस्य-
वरुणस्यचक्षसइतिनित्यशः ॥ १३ ॥ अस्यैवचोत्तमर्गेकायथैनोभ्यःप्रमुच्यते ॥ तयाज्यंजुहुयान्नित्यमेनोभ्योविप्रमुच्यते ॥ १४ ॥ दिव-
स्परीतिसूक्तंतुजपेच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धांश्रद्धाकामःसमाहितः ॥ १५ ॥ माप्रगामेतिचजपेत्समूढोगहनेपथि ॥ स्वस्तिमा-
न्व्रजतेऽध्वानंविंदतेचपरंसुखं ॥ १६ ॥ क्षीणायुरितिमन्येतयंकंचित्सुहृदंप्रियं ॥ यत्तेयममितिस्नातस्तस्यमूर्धानमालभेत् ॥ १७ ॥ सह-
स्रकृत्वःपंचाहंजपेदायुर्लभेतसः ॥ घृतेनसिंधुद्वीपस्यसूक्तेनैनंचलेपयेत् ॥ १८ ॥ संविशन्शयनेनित्यमेतन्मंत्रंजपेतवै ॥ पुत्रान्भार्यांप्रियं
चान्यमात्मानंचसमालभेत् ॥ १९ ॥ जीवावृत्तिंप्रयुंजीतनित्यमेतांघृतेनतु ॥ स्रोतांस्यभज्यसर्वाणिसुखीभवतिविज्वरः ॥ ४२० ॥ इद-
मित्थेतिमंत्रोयंसहस्रसनिरुच्यते ॥ अर्धमासंहविष्यान्नमर्धमासंपयःपिबेत् ॥ २१ ॥ उपोष्यचापरंपक्षमरण्येस्थंडिलेशुचौ ॥ औदुंबरेध्मं
प्रज्वाल्यजुहुयात्पावकेघृतं ॥ २२ ॥ स्रुक्स्रुचौचमसाश्चैवसर्वमौदुंबरंभवेत् ॥ हुत्वाहुतिसहस्रंतुतेनकामेनयुज्यते ॥ २३ ॥ अमोघमेव
कर्मैतज्जानीयात्सिद्धिमेवतु ॥ व्यर्थमव्यर्थमेवैतत्फलंचास्यप्रयच्छति ॥ २४ ॥ चतुष्पथेचान्नकामआदित्याभिमुखोघृतं ॥ जुहुयाद्धनकाम-
स्तुसहस्रंभोजयेद्द्विजान् ॥ २५ ॥ पशुकामोजपेद्गोष्ठेजुहुयाद्वाप्युपोषितः ॥ विधिनातेननियतःसहस्रंविंदतेपशून् ॥ २६ ॥ लोहलोहित-

हेमानांकारयेत्त्रिवृतंमणिं ॥ सहस्रसमिधंचैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥ २७ ॥ हुत्वासहस्रसंपातंशिरसाधारयेततं ॥ पाणिनावाशुचिर्नित्यंस-
हस्रानुचरोभवेत् ॥ २८ ॥ परावतःस्वस्त्ययनंस्नातकस्यविधीयते ॥ स्वर्गकामश्चतंनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ २९ ॥ बृहस्पतेप्रथममितिनि-
त्यंज्ञानस्तुतिंजपेत् ॥ ज्ञानवान्भवतिश्रीमाननंतांविंदतेश्रियं ॥ ४३० ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुपयोभक्षोभवेन्नरः ॥ वयःसुपर्णाइत्येतांजप-
न्नैवविंदतेश्रियं ॥ ३१ ॥ तमसाप्रावृतोयस्तुमन्येतात्मानमात्मनि ॥ अश्रियावापिसंयुक्तोजपन्नेतांप्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ अक्षिणीप्रातरुत्थाय-
विमृजीतैतयासदा ॥ चक्षुष्मान्भवतिश्रीमाँल्लक्ष्मीश्चापिप्रवर्धते ॥ ३३ ॥ नतंविदाथेत्येतांचजपन्विप्रःसमाहितः ॥ विहायकल्मषंसर्वंब्रह्मा-
भ्येतिसनातनं ॥ ३४ ॥ अनयापर्वसुस्नात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयंसनविंदति ॥ ३५ ॥ यस्तेमन्योइतिसदासपत्न-
घ्नेत्विमेजपेत् ॥ घृतेनाभिहुतंद्वाभ्यांधारयेदायसंमणिं ॥ ३६ ॥ जुहुयादायसंशंकुमाभ्यामेवचतुर्दशीं ॥ खादिरेध्मसमिद्धेग्नौसपत्नान्प्रति-
बाधते ॥ ३७ ॥ यथाहिपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतं ॥ तथासंवननंहृद्यंनह्यसाद्विद्यतेपरं ॥ ३८ ॥ उपोष्यद्वादशाहानिजपन्नेतमृषिंमुनिः ॥
तन्मनाप्रयतःसस्यात्त्रिरह्नोभ्युदयादपः ॥ ३९ ॥ अंतेतुद्वादशाहस्यशुचौदेशेसमाहितः ॥ पुंसःप्रतिकृतिंकुर्याद्भूमौपांसुमयींकृती ॥४४०॥
तस्याहृदयदेशंतुसमाक्रम्यजपेदृषिं ॥ अमोघंकर्मजानीयादहोरात्रेगतेसति ॥ ४१ ॥ त्र्याहेणधनिनंवैश्यंचतूरात्रेणक्षत्रियं ॥ राजानंपंचरा-
त्रेणषड्रात्रेणद्विजोत्तमं ॥ ४२ ॥ तपस्विनःसप्तरात्राज्जपेद्युंजीतचैवतं ॥ अपिवोषितःसुस्नातोजपेदेतत्सदास्थितः ॥ ४३ ॥ यइच्छेद्वशमा-
नेतुंहीनंतुपरिवर्जयेत् ॥ सहस्रसंपातहुतंबिल्वानांचूर्णमावपेत् ॥ ४४ ॥ उदपानेवशंनेतुंतंजनंक्षिप्रमानयेत् ॥ मातर्यात्मनिपुत्रेषुपितृभ्रा-
तृसुहृत्सुच ॥ ४५ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशिरसाधारयेततं ॥ सुमित्रंतुपरिष्वज्यमूर्धन्याघ्रायचात्मजं ॥ ४६ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशांत्यर्थाय

सुखायच ॥ असंसिद्धेसंवननेपांसुप्रतिकृतिंपथि ॥ ४७ ॥ प्रज्वाल्यजुहुयादग्निंघृतेनब्राह्मणोयदि ॥ क्षत्रियस्त्वथतैलेनसार्षपेणविशोपिच ॥ ४८ ॥ आयसींवाप्रतिकृतिमग्निमध्येनिवापयेत् ॥ तांचप्रज्वलितांमत्वाजुहुयात्तन्मनाःशुचिः ॥ ४९ ॥ उग्रेणमहसाहन्यात्क्रुद्धश्चजुहुयाद्धृतं ॥ यथायथाप्रज्वलितेहूयतेजातवेदसि ॥ ४५० ॥ दीप्तांप्रतिकृतिंविप्रस्तथासवशमेष्यति ॥ श्मशानदग्धपांसूनांकुर्याद्वेदिंविलक्षणां ॥ ५१ ॥ बैभीतकेध्मज्वलितेलोहप्रतिकृतिंन्यसेत् ॥ अर्धरात्रेस्थितेतैलंसार्षपंलवणान्वितं ॥ ५२ ॥ तत्रशरमयंकुर्यात्प्रस्तरंप्रतिलोमतः ॥ त्रिषुशंकुषुचासीनोजुहुयादुग्रदर्शनः ॥ ५३ ॥ मुक्तकेशोवधंप्रेप्सुरचिरेणप्रसाधयेत् ॥ अथवाभिचरेदेनंजुहुयादात्मशोणितं ॥ ५४ ॥ वशंनयतिराजानंक्षिप्रंजनपदंपुरं ॥ पुष्टिकर्मापिकर्तव्यंहृद्येनैवयतात्मना ॥ ५५ ॥ अनागसिनकुर्वीतब्राह्मणोवधसंयुतं ॥ सरूपवत्सायागोश्चपयसासाधयेच्चरुं ॥ ५६ ॥ सहस्रसंपातहुतंपायसेवत्समग्रजं ॥ सहस्रानुचरोवत्सःसस्याद्रोगैर्विवर्जितः ॥ ५७ ॥ गाश्चैव पाययेत्ताश्चभवंतिव्याधिवर्जिताः ॥ पुत्रांश्चप्रार्थयेन्नित्यंप्रियानन्यांश्चसज्जनान् ॥ ५८ ॥ निरामयाश्चस्निग्धाश्चभवंतिविगतज्वराः ॥ स्त्रियंचेदभिमन्येतत्तस्याःसंवननंमहत् ॥ ५९ ॥ व्रीहीणांनखभिन्नानांतंडुलान्सूक्ष्मचूर्णितान् ॥ सहस्रसंपातहुतान्स्वेदयेत्कुशलोग्निना ॥४६०॥ तेनप्रतिकृतिंकुर्यात्तांध्यात्वामनसास्त्रियं ॥ अक्तांसर्षपतैलेनजुहुयादंगशश्चतां ॥ ६१ ॥ पादौप्रथमतश्छिद्यात्फडित्यग्नौनिधापयेत् ॥ अथजंघेजानुनीचऊरूबाहूततःशिरः ॥ ६२ ॥ छित्त्वाहृदयदेशंतुहृदयेस्वेनिवेशयेत् ॥ जपन्नेतमृषिंविप्रस्त्रीवशंसाधिगच्छति ॥ ६३ ॥ नैतत्परगृहीतासुनसाध्वीषुकथंचन ॥ नधर्मव्रतशीलासुकुर्वीतद्विजसत्तमः ॥ ६४ ॥ कामंपरिगृहीतासुहीनवर्णासुयश्चरेत् ॥ पतिमस्यागुणीकुर्वन्पूर्वपश्चात्तुतांस्त्रियं ॥ ६५ ॥ भुक्तांवापायसंसद्यश्छर्दयित्वानिधापयेत् ॥ तच्चूर्णंकृत्यजायायैदेयंसंवननंस्मृतं ॥ ६६ ॥ महावृक्ष-

फलान्येवमयुग्मान्यभिमंत्रयेत् ॥ तेषांयुग्मानिभंजीतस्वयमर्धानिशेषयेत् ॥ ६७ ॥ तानिदद्याद्यमिच्छेत्तुवशीकर्तुंजपन्नृषिं ॥ सुहृद्भूत्वासु-
हृद्यस्यदेयंसंवननंस्मृतं ॥ ६८ ॥ एकैकमभिरूपंतुहृद्यसूक्ताद्यतःपुनः ॥ कर्माणित्वभिरूपाणिकुर्याद्यस्तुयथेच्छति ॥ ६९ ॥ पराकदास-
स्याविधिंहृद्येनोक्तंविदुर्बुधाः ॥ स्त्रीणांसंवननंचैतत्पुंसामपिविधीयते ॥ ४७० ॥ द्वेष्येतुज्ञातिनामेवजपेच्चैवसदायुधि ॥ खादिरंकारयेच्छं-
कुंहृदितंसंनिवेशयेत् ॥ ७१ ॥ कृत्वाप्रतिकृतिंपूर्वंपांसुभिर्वाथवातुषैः ॥ इषुमप्यनुमंत्र्यैवसंग्रामंसंप्रकल्पयेत् ॥ ७२ ॥ रिपुघ्नमेतज्जानी-
यात्प्रयुक्तमपराजितं ॥ पराकदासप्रेष्यार्थंहृद्यंसंवननंस्मृतं ॥ ७३ ॥ चिंतयन्मनसैवैतत्सूक्तंसिद्धिंनियच्छति ॥ सूर्यायैभाववृत्तंतुश्रावये-
त्कन्यकापिता ॥ ७४ ॥ अनुरूपंसुसदृशंभर्तारंतेनविंदति ॥ इमामितिजपेत्कन्यानाभिमालभ्यनित्यशः ॥ ७५ ॥ एवमेवजपेद्भर्तादीर्घा-
युःसभवेत्ततः ॥ स्नापयेदभिरूपैश्चभ्राताकन्यापितापिवा ॥ ७६ ॥ शतंपुत्रवतीयावन्नचभर्त्रावियुज्यते ॥ सम्राज्ञीतिजपेन्मूर्ध्निकन्यामालभ्य
नित्यशः ॥७७॥ श्वश्रूश्वशुरदेवरैर्ननांद्राचापिपूज्यते ॥ इंद्राण्याकृतसंवादंस्नानेसूक्तंप्रयोजयेत् ॥७८॥ नववर्गोत्तमयुतंपतिसौभाग्यपुत्रदं ॥
जलपुष्पोत्करयुतेचित्रकुंभसमावृते ॥ ७९ ॥ कर्तव्योऽत्रतथायोगःसोमगंधर्ववह्निनां ॥ भगायाप्सरसांचैवयक्षाधिपतयेपिच ॥ ४८० ॥
इंद्राण्यैदेवपत्नीनांरतिप्रद्युम्नयोस्तथा ॥ नदीसलिलसंपूर्णेपंचगव्यसमायुते ॥ ८१ ॥ हुत्वाग्निंस्नापयेत्कन्यांस्थितांदेशेतुदक्षिणे ॥ प्रियंगुव
टनागानांकषायोद्धृष्टकेरसं ॥८२॥ संपाताभिहुतंकृत्वासर्वौषधिसमन्वितं ॥ अभिमंत्र्यचसूक्तांतेनवभिश्चस्तुवीतवै ॥ ८३ ॥ एताभिरद्भिःपूर्णे
नअभिषिंचेदुपोषितां ॥ याःपतिघ्न्यःस्त्रियस्तन्व्यःशाम्यंतेनास्थितेनवै ? ॥८४॥ स्नापयेदाहनस्याद्भिर्विंद्यायांविप्रवादिनीं ॥ सूक्तादुपोद्धरेदेनं
नसेशइतितुद्वृचं ॥८५॥ उपदिष्टेयमेकेषांपुंसःकर्मणिपौरुषे ॥ रक्षोहणंवाजिनमित्येतद्रक्षोहणंजपेत् ॥८६॥ अग्निंप्रज्वाल्यचैतेनउपतिष्ठेतनि

त्यशः ॥ आज्याहुतीश्चजुहुयात्तेनरक्षांसिबाधते ॥८७॥ एतद्रक्षोहणंशांतिःपरमैषाप्रकीर्तिता ॥ हविष्पांतीयमेतत्तुसूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥८८॥ गर्हितान्नात्तृयोगेचहविष्पांतीयमभ्यसेत् ॥ पवित्रंपरमंह्येतद्ध्यातव्यंचाप्यभीक्ष्णशः ॥ ८९ ॥ आदित्येदृष्टिमास्थायषण्मासान्नियतोभवेत् ॥ देवयानंसपंथानंपश्यत्यादित्यमंडले ॥ ४९० ॥ विद्यावैश्वानरीचास्यस्वकायस्थाप्रकाशते ॥ हविष्पांतीयमभ्यस्यसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥९१॥ इंद्रंस्तवेतिसूक्तंतुजपेच्छत्रुनिवर्हणं ॥ पवित्राणांपवित्रंचगुह्यंपावनमद्भुतं ॥ ९२ ॥ शुक्लपक्षेशुभेवारेसुनक्षत्रेसुगोचरे ॥ द्वादश्यांपुत्रकामायचरुंकुर्वीतवैष्णवं ॥९३॥ दंपत्योरुपवासःस्यादेकादश्यांसुरालये ॥ ऋग्भिःषोडशभिःसम्यगर्चयित्वाजनार्दनं ॥९४॥ चरुंपुरुषसूक्तेन श्रपयेत्पुत्रकाम्यया ॥ प्राप्नुयाद्वैष्णवंपुत्रमचिरात्संततिक्षमं ॥९५॥ द्वादशद्वादशीःसम्यक्पयसानिर्वपेच्चरुं ॥ यःकरोतिहयस्तस्यायातिविष्णोः परंपदं ॥ ९६ ॥ हुत्वाग्निंविधिवत्सम्यगृग्भिःषोडशभिर्बुधः ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वास्तवंताभिःप्रयोजयेत् ॥ ९७ ॥ केशवंमार्गशीर्षेतुपौषेनारायणंतथा ॥ माधवंमाघमासेतुगोविंदंफाल्गुनेपुनः ॥ ९८ ॥ चैत्रेचैवतथाविष्णुंवैशाखेमधुसूदनं ॥ ज्येष्ठेत्रिविक्रमंविद्यादाषाढेवामनंविदुः ॥ ९९ ॥ श्रावणेश्रीधरंविद्याद्धृषीकेशंततःपरे ॥ आश्विनेपद्मनाभंतुदामोदरंचकार्तिके ॥ ५०० ॥ द्वादशैतानिनामानिऋष्यशृंगोऽब्रवीन्मुनिः ॥ पूजयेन्मासनामभिःसर्वान्कामान्समश्नुते ॥ १ ॥ आयुष्मंतंसुतंसूतेपरामेधासमन्वितं ॥ धनवंतंप्रजावंतंधार्मिकंसात्विकं तथा ॥ २ ॥ समिधोश्वत्थवृक्षस्यहुत्वाग्निंजुहुयात्पुनः ॥ उपस्थानंहुताशस्यध्यात्वाचार्च्यमधुसूदनं ॥ ३ ॥ हविर्होमंततःकुर्यात्प्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमादावंतेचपूर्ववत् ॥ ४ ॥ हविःशेषंनमस्कृत्वानारीनारायणंपतिं ॥ भक्षयित्वाहविःशेषंलब्धाशीःसंविशेत्क्षणं ॥ ५ ॥ ततस्तुकृत्वेदंकर्मकर्तव्यंद्विजतर्पणं ॥ द्वितीयंस्त्रीनिवर्तेतयावद्गर्भंचविंदति ॥ ६ ॥ अपुत्रामृतपुत्रावायाचकन्याःप्रसूयते ॥

क्षिप्रंसाजनयेत्पुत्रमृष्यश्रृंगोयथाब्रवीत् ॥ ७ ॥ अर्चनंसंप्रवक्ष्यामिविष्णोरमिततेजसः ॥ यत्कृत्वामुनयःसर्वेब्रह्मनिर्वाणमाप्नुयुः ॥ ८ ॥ अप्स्वग्नौहृदयेसूर्येस्थंडिलेप्रतिमासुच ॥ षट्स्वेतेषुहरेःसम्यगर्चनंमुनिभिःस्मृतं ॥ ९ ॥ अग्नौक्रियावतांदेवोदिविदेवोमनीषिणां ॥ प्रतिमास्वल्पबुद्धीनांयोगिनांहृदयेहरिः ॥५१०॥ आपोह्यायतनंतस्यतस्मात्तासुसदाहरिः ॥ तस्यसर्वगतत्वाच्चस्थंडिलेभावितात्मनां ॥ ११ ॥ दद्यात्पुरुषसूक्तेनयःपुष्पाण्यपएववा ॥ अर्चितंस्याज्जगदिदंतेनसर्वंचराचरं ॥ १२ ॥ आनुष्टुभस्यसूक्तस्यत्रिष्टुबंतस्यदेवता ॥ पुरुषोऽथजगद्बीजमृषिर्नारायणःस्मृतः ॥ १३ ॥ नारायणमहाबाहोश्रृणुष्वैकंमहाप्रभो ॥ वक्ष्येपुरुषसूक्तस्यविधानंत्वर्चनंप्रति ॥ १४ ॥ अग्निकार्येजपविधिंस्तोत्रंचैवतदात्मकं ॥ स्नात्वायथोक्तविधिनाप्राङ्मुखःशुद्धमानसः ॥ १५ ॥ प्रथमांविन्यसेद्वामेद्वितीयांदक्षिणेकरे ॥ तृतीयांवामपादेतुचतुर्थींदक्षिणेन्यसेत् ॥ १६ ॥ पंचमींवामजानुनिषष्ठींवैदक्षिणेन्यसेत् ॥ सप्तमींवामकुक्षौतुअष्टमींदक्षिणेन्यसेत् ॥ १७ ॥ नवमींनाभिदेशेतुदशमींहृदयेन्यसेत् ॥ एकादशींकंठदेशेद्वादशींवामबाहुके ॥ १८ ॥ त्रयोदशींदक्षिणेचआस्येचैवचतुर्दशीं ॥ अक्ष्णोःपंचदशींचैवषोडशींमूर्ध्निविन्यसेत् ॥ १९ ॥ एवंन्यासविधिंकृत्वापश्चात्पूजांसमारभेत् ॥ यथादेहेतथादेवेन्यासंकृत्वाविधानतः ॥ ५२० ॥ आद्ययावाहयेद्देवमृचातुपुरुषोत्तमं ॥ द्वितीययासनंदद्यात्पाद्यंचैवतृतीयया ॥ २१ ॥ अर्घ्यंचतुर्थ्यादातव्यंपंचम्याचमनीयकं ॥ षष्ठ्याचस्नानं प्रकुर्वीतसप्तम्यावस्त्रमेवतु ॥ २२ ॥ यज्ञोपवीतमष्टम्यानवम्याचानुलेपनं ॥ पुष्पंदशम्यादातव्यमेकादश्यातुधूपकं ॥ २३ ॥ द्वादश्या दीपकंदद्यात्त्रयोदश्यानिवेदनं ॥ चतुर्दश्यानमस्कारंपंचदश्याप्रदक्षिणां ॥ २४ ॥ दक्षिणातुयथाशक्तिषोडश्याचप्रदापयेत् ॥ स्नानेवस्त्रेचनैवेद्येदद्यादाचमनीयकं ॥ २५ ॥ ततःप्रदक्षिणांकृत्वाजपंकुर्यात्समाहितः ॥ यथाशक्तिजपित्वातुसूक्तंतस्मैनिवेदयेत् ॥ २६ ॥ देवस्यद-

क्षिणेपार्श्वेकुंडंस्थंडिलमेववा ॥ कारयेत्प्रथमेनैवद्वितीयेनतुप्रोक्षणं ॥ २७ ॥ तृतीययाग्निमादध्याच्चतुर्थ्याचसमिंधनं ॥ पंचम्याज्यस्यश्रप-
णंचरोश्चश्रपणंतथा ॥ २८ ॥ षष्ठेनैवाग्निमध्येतुकल्पयेत्पद्ममासनं ॥ चिंतयेद्देवदेवेशंकालानलसमप्रभं ॥ २९ ॥ ततोगंधंचपुष्पंचधू-
पदीपनिवेदनं ॥ अनुज्ञाप्यततःकुर्यात्सप्तम्यादियथाक्रमं ॥ ५३० ॥ समिधस्तावतीःपूर्वंजुहुयादभिघारिताः ॥ ततोघृतेनजुहुयाच्चरुणाच
ततःपुनः ॥३१॥ एवंहुत्वाततश्चैवमनुज्ञाप्ययथाक्रमं ॥ अग्नेर्भगवतस्तस्यसमीपेस्तोत्रमुच्चरेत् ॥३२॥ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥
सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्यक्तरूपिणे ॥ ॐनमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ ३४ ॥
देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतं ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वंव्रजामिशरणंतव ॥ ३५ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्यस्रष्टासंहारकस्तथा ॥ अव्यक्त-
श्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ३६ ॥ संसारसागरंघोरमनंतंक्लेशभाजनं ॥ त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥ ३७ ॥ नतेरूपंन-
चाकारोनायुधानिनचास्पदं ॥ तथापिपुरुषाकारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ३८ ॥ नैवकिंचित्परोक्षंतेनप्रत्यक्षोसिकस्यचित् ॥ नैवकिंचिदसा-
ध्यंतेनचसाध्योसिकस्यचित् ॥ ३९ ॥ कार्याणांकारणंपूर्णंवचसांवाच्यमुत्तमं ॥ योगिनांपरमांसिद्धिंविदंतिपरमंविदः ॥ ५४० ॥ अहं
भीतोस्मिदेवेशसंसारेस्मिन्महाभये ॥ त्राहिमांपुंडरीकाक्षनजानेशरणंपरं ॥ ४१ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुदिक्षुसर्वासुचाच्युत ॥ शरीरेविगते-
वापिवर्ततेमेमहद्भयं ॥ ४२ ॥ त्वत्पादकमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निमित्तंकुशलस्यास्तियेनगच्छामिसद्गतिं ॥ ४३ ॥ विज्ञानंयदि-
दंप्राप्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ जन्मांतरेपिमेदेवमाभूदस्यपरिक्षयः ॥ ४४ ॥ दुर्गतावपिजातस्यत्वद्गतोमेमनोरथः ॥ यदिनाथंचविंदेयतावता-
स्मिकृतीसदा ॥ ४५ ॥ अकामकलुषंचित्तंममतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेविष्णुपादौतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ ४६ ॥ पुरुषस्यहरेःसूक्तंस्वर्ग्यंध-

न्यंयशस्करं ॥ आत्मज्ञानमिदंपुण्यंयोगज्ञानमिदंपरं ॥ ४७ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवंदिनेदिने ॥ किंकरोस्मीतिचात्मनंदेवायै
वनिवेदयेत् ॥ ४८ ॥ फलाहारोभवेन्मासंपश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥ फलानिभुक्त्वोपवसेन्मासमद्भिश्चवर्तयेत् ॥ अरण्ये
निवसेन्नित्यंजपन्नेतमृषिंसदा ॥ ५५० ॥ त्रिस्त्रिषवणकालेषुस्नायादप्सुसमाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेतसूक्तेनानेननित्यशः ॥ ५१ ॥
आज्याहुतीरनेनैवहुत्वैतंचिंतयेद्दषिं ॥ ऊर्ध्वंमासात्फलाहारस्त्रिभिर्वर्षैर्जयेद्दिवं ॥ ५२ ॥ तद्भक्तस्तन्मनायुक्तोदशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥
साक्षात्पश्यतितंदेवंनारायणमनामयं ॥ ५३ ॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेनत्वष्टारंजगतोऽव्ययं ॥ गृहस्थधर्मेवर्तेतन्यायवृत्तःसमाहितः ॥ ५४ ॥
एतदेवंचिंतयेतनारायणमनामयं ॥ अर्धरात्रेत्यक्तनिद्रउत्थायशुचिवाग्यतः ॥ ५५ ॥ संप्रसुप्तेषुभूतेषुयोगंयुंजीतयोगवित् ॥ ऋज्वासीनः
समेदेशेनिर्वातेशब्दवर्जिते ॥ ५६ ॥ सव्यंपादंदक्षिणस्यांजानुनिश्लेषयेत्ततः ॥ संहृत्यदक्षिणंपादंसव्येजानुनियच्छति ॥ ५७ ॥ ब्रह्मांज
लिकृतःस्वस्थोयोगसंमीलितेक्षणः ॥ ॐमित्युक्त्वास्वहृदयंचिंतयेदविकुत्सितः ॥ ५८ ॥ तत्रात्मानंसमादध्यादिंद्रियाणिमनस्तथा ॥ नचबु
ध्येतकिंचान्यन्नपश्येच्छृणुयान्नच ॥ ५९ ॥ ननमस्येत्सदायोगंतदाप्राप्तःसउच्यते ॥ ह्वयेतमृषिमभ्यस्येत्पश्यन्नेवयथाश्रुतिः ॥ ५६० ॥
प्राणानायम्यचासीनोयावच्चित्तंतदर्पितं ॥ उच्छ्वसिष्यत्यधोनाभिगमयित्वामनस्तथा ॥ ६१ ॥ उच्छ्वसेदेवमसकृत्तन्मनायोगमुन्नयेत् ॥
एवंहियुंज्यात्सामान्यंनपश्येच्छृणुयान्नच ॥ ६२ ॥ तदाशनैर्नियच्छेतहृदयादूर्ध्वमेवतु ॥ समौतुजानूचास्यंचनासिकानयनेभ्रुवौ ॥ ६३ ॥
भ्रुवोर्मध्येपरंस्थानंतत्रैतद्धारयेत्स्थिरं ॥ ललाटदेशेधार्याथमूर्धानंगमयेत्ततः ॥ ६४ ॥ उच्छ्वसंश्चयथाकालंनाभितत्वोच्छ्वसेत्पुनः ? ॥ एतत्प-
रंस्थानमुक्तंब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ ६५ ॥ एवंयुक्तोमहात्मासन्महात्मानंप्रपद्यते ॥ यदिस्यात्सुकृतीशुद्धोयदिवापापकृत्तमः ॥ ६६ ॥ उप-

लभ्यपरंब्रह्मगतिंज्ञात्वाभवेच्छुचिः ॥ सर्वपापावबद्धश्चेद्बुद्धैतत्प्रयतोजपेत् ॥ ६७ ॥ अपिजिज्ञासनोदवगच्छेतपरमांगतिं ॥ धारणात्तुपृ-
थक्कुर्याद्धर्मेणानेननित्यशः ॥ ६८ ॥ आदित्येग्नौचंद्रमसिवृक्षाग्रेषुचधारयेत् ॥ पर्वताग्रेसमुद्रेवायत्रवापिमनोरमेत् ॥ ६९ ॥ नत्वेवविष-
यान्प्राप्यधारयीतकथंचन ॥ बह्वत्रदुःखंजानीयात्प्रध्वसेन्मरणेसति ॥ ५७० ॥ धार्मिकाणांकुलेशुद्धेयोगभ्रष्टोभिजायते ॥ मूर्ध्निब्रह्मसविं-
देतसएवऋषिसत्तमः ॥ ७१ ॥ तदामूर्ध्नःपरंज्योतिर्नक्षत्रपथमुन्नयेत् ॥ योगीयोगेश्वरंप्राप्यनिर्द्वंद्वःपरमात्मवित् ॥ ७२ ॥ सर्वत्रैवात्मना-
त्मानंपश्येद्दषिपरायणः ॥ जपेच्चैवसदाम्नातःपवित्रमिदमुत्तमं ॥ ७३ ॥ अपिपातकसंयुक्तःकालेनसुकृतीभवेत् ॥ येनयेनचकामेनजपेदि-
ममृषिंसदा ॥ ७४ ॥ ससकामःसमृद्धःस्याच्छ्रद्दधानस्यकुर्वतः ॥ होमंवाप्यथवाजाप्यमुपहारमथोचरुं ॥ ७५ ॥ कुर्वीतयेनकामेनतत्सि-
द्धिमवधारयेत् ॥ ज्ञातिश्रैष्ठ्यंमहद्वित्तंयशोलोकेपरांगतिं ॥ ७६ ॥ पापेनविप्रमोक्षस्तुतत्सिद्धिमवधारयेत् ॥ ज्ञानगम्यंपरंसूक्ष्मंव्याप्यसर्वं
व्यवस्थितं ॥ ७७ ॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेनब्रह्माभ्येतिसनातनं ॥ सहस्रशीर्षेतिसूक्तंसर्वकामफलप्रदं ॥ ७८ ॥ वेदगर्भशरीरेणसवैनारायणः
स्मृतः ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रपर्जन्याअत्रसूक्तेव्यवस्थिताः ॥ ७९ ॥ अत्रस्थमेतद्द्रष्टव्यंजगत्स्थावरजंगमं ॥ अतःसंपठमानोपिभक्तिंनपरिहारयेत्
॥ ५८० ॥ भक्तानुकंपीभगवान्श्रूयतेपुरुषोत्तमः ॥ पूजार्थंतस्यदेवस्यवनात्स्वयमुपाहृतात् ॥ ८१ ॥ आरण्यकविधानेननिर्वपेत्प्रत्यहंचरुं ॥
नारायणायस्वाहेतिमंत्रांतेजुहुयाद्धविः ॥ ८२ ॥ आसहस्रात्ततश्चक्षुर्दिव्यंहोतुर्ददातिसः ॥ अपिवाचरुसाहस्रंतंत्रेणैकेननिर्वपेत् ॥ ८३ ॥
यावंतोवापिशक्यंतेअह्नासर्वान्समापयेत् ॥ सहस्रस्येप्सितानांचकामानांलभतेफलं ॥८४॥ प्रकृष्टायुःसमायुक्तःसिद्धोवापिचरेन्महीं ॥ ध्येयः-

सदासवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसंनिविष्टः ॥ केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥ ८५ ॥

एतत्तुयःपठतिकेवलमेवसूक्तंनारायणस्यचरणावभिवंद्यवंद्यौ ॥ पाठेनतेनपरमेणसनातनस्यस्थानंजरामरणवर्जितमेतिविष्णोः ॥ ८६ ॥ हविषाग्नौजलेपुष्पैर्ध्यानेनहृदयेहरिं ॥ यजंतिसूरयोनित्यंजपेतरविमंडले ॥ ८७ ॥ बिल्वपत्रंशमीपत्रंपत्रंभृंगारकस्यच ॥ मालतीकुशपद्मं चसद्यस्तुष्टिकरंहरेः ॥ ८८ ॥ यत्रैतत्पठ्यतेकिंचित्तद्ध्यायेन्मनसैवतु ॥ संपाद्यतत्प्रसादाच्चदेवदेवस्यचक्रिणः ॥८९॥ पत्रैश्चपुष्पैश्चफलैश्च तोयैरक्रीतलब्धैश्चसदैवसत्सु ॥ भक्त्यैकलभ्येपुरुषेपुराणेमुक्त्यैकिमर्थंक्रियतेतुयत्नः ॥ ५९० ॥ इत्येवमुक्तःपुरुषस्यविष्णोरर्चाविधिर्विष्णु-कुमारनाम्ना ॥ मुक्त्येकमार्गप्रतिबोधनायदृष्ट्वाविधानंत्विहनारदोक्तं ॥ ९१ ॥ याओषधीःस्वस्त्ययनंजपेतनियतव्रतः ॥ ओषधीश्चयजेन्नि-त्यंषण्मासानेवनित्यशः ॥ ९२ ॥ इत्यृग्विधानेतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ इष्ट्वाशरदिवैरुद्रमोषधीश्चयजेत्तथा ॥ तस्यामयानभवंतित-थाजीर्णादिकानिच ॥ ९३ ॥ क्रियांतुसप्तरात्रेणसप्तकृत्वःसमाहितः ॥ प्रपद्येतौषधीर्विप्रःसूक्तमेतज्जपन्सदा ॥ ९४ ॥ द्विषत्क्षेत्रादिहाल-ब्ध्वमितिविज्ञापयेतच ॥ स्वक्षेत्रेचरुणैवेष्ट्वाविंदतेद्विषदोषधीः ॥ ९५ ॥ वृष्टिकामोजिताहारःप्रपद्येतबृहस्पतिं ॥ पायसेनोपहारेणहोमेनच समन्वितः ॥ ९६ ॥ बृहस्पतेप्रतीत्येतद्वृष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥ पर्जन्यंचनमस्कृत्वावृष्टिंविंदतिशोभनां ॥ ९७ ॥ सर्वत्रतुपराशांतिर्ज्ञेयो-प्रतिरथस्त्वृषिः ॥ यमेवदेशंगच्छेतशत्रुंवाप्यनुमंत्रितः ॥ ९८ ॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोबलं ॥ सर्वकामैर्जपेदंतत्सर्वकामसमृद्धये ॥ ९९ ॥ संग्राममभ्युद्यातोवाराजाचैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वान्विजयतेशत्रून्नपराजीयतेपरैः ॥ ६०० ॥ पथिस्वस्त्ययनंचैतत्तस्करेभ्यश्चर-न्पथि ॥ भूतोरगपिशाचेभ्यःसर्वेभ्यःपरिरक्षति ॥ १ ॥ भूतांशस्यऋषेःसूक्तंप्रजाकामःशुचिर्जपन् ॥ अनुरूपांप्रजामाशुलभतेनात्रसंशयः ॥ २ ॥ स्थालीपाकेननासत्यावश्विनौतुयजेद्द्विजः ॥ अनेनैवतुसूक्तेनहुत्वाश्नानन्नमंत्रयेत् ॥ ३ ॥ पायसंकृसरंमांसमोदनंदधिसक्तुकान् ॥

कुल्माषांश्चकरंभांश्चफलानिविविधानिच ॥ ४ ॥ चित्रमाल्यशुभान्गधानन्नपानानियानिच ॥ भक्ष्यंभोज्यंचपेयंचसमाहृत्योदितेरवौ ॥ भूतांशमभ्यसेत्तावद्यावदस्तमितोरविः ॥ ५ ॥ अर्धरात्रेत्वतिक्रांतेततोऽश्विभ्यांनिवेदयेत् ॥ दीर्घायुषंसुरूपंचलभेत्पुत्रंसुवर्चसं ॥ ६ ॥ रूपवांश्चभवेन्नित्यंभूतांशंयोऽभ्यसेत्सदा ॥ सार्वकामिकमप्येनमृषिंविद्याद्विचक्षणः ॥ ७ ॥ नवाउदेवाइत्येतज्जपेतनियतव्रतः ॥ अन्नंविंदतिसर्वत्रयत्रयत्रोपतिष्ठति ॥ ८ ॥ पाप्मोपहतमात्मानंयोमन्येतविचक्षणः ॥ सजपेन्नियतोभूत्वालघुमन्येतपाप्मना ॥ ९ ॥ वाचंप्रपद्येद्वाक्कामोहुनेदाशुजपन्निमाः ॥ अहंरुद्रेभिरित्येतद्वाग्मीभवतिपूजितः ॥ ६१० ॥ नतमित्यष्टकंसूक्तंवैश्वदेवंजपन्मुनिः ॥ कृत्स्नंतुकल्मषं हत्वाविश्वैर्देवैःसहासते ॥ ११ ॥ रात्रींप्रपद्येन्मनसाशुचिःपर्णव्रतोनिशि ॥ यःकामयेतनपुनर्जायेयमितियोनिपु ॥ १२ ॥ सहस्रकृत्वोमनसाजपेद्रात्रीतिरात्रिषु ॥ स्थालीपाकेनरात्रिंचयजेताहरहर्निशि ॥ तन्मनानिशिचासीनस्तिष्ठेदहनिधार्मिकः ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वंसंवत्सराच्चैवचरुंपयसिसंस्कृतं ॥ सहस्रकृत्वस्त्वेतेनदिवाहोमोविधीयते ॥ १४ ॥ जुहुयान्निशिपूर्वस्मिन्भागेरात्रौसमाहितः ॥ दिवाचाविश्पतिं(?)कार्यं छायायामंशुतेजसा ॥ १५ ॥ प्रतिप्रयतआत्मवान्सूक्तंतुमनसाजपेत् ॥ संवत्सरेतृतीयेतुसर्पिषासाधयेच्चरुं ॥ १६ ॥ अथास्यवरदादेवी रात्रिर्भवतिशर्वरी ॥ विज्ञापयीततांदेवींवरदांस्वयमागतां ॥१७॥ संवत्सरेऋतौमासिदिवसेस्मिन्क्षणेपिवा ॥ प्रयाणकालोभवितातववत्सेति वत्सला ॥ १८ ॥ रात्रिसूक्तंजपन्नेवतंकालंप्रतिपद्यते ॥ नयोर्निपुनरायातिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १९ ॥ ममाग्नेवर्चइत्येतत्सर्वकामैर्जपेद्द्विजः ॥ जुह्वन्नाज्यमनेनैवसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ६२० ॥ यांकल्पयंतीतिसदाजपेतनियतव्रतः ॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिक्रुद्धाभिचरितानि च ॥ २१ ॥ यमांगिरसकल्पैस्तुतद्विदोभिचरेतसः ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेनसर्वांस्तान्प्रतिबाधते ॥ २२ ॥ प्रत्यंगिरसविद्वांस्तुनरिष्येतकदा-

चन ॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिज्ञाताज्ञातानिवाक्कचित् ॥ २३ ॥ अजानताजानतावाक्रुद्धेनाधर्षितेनवा ॥ आक्रुष्टंवादुरुक्तंवानैनोविंदतितद्वि-
दं ॥ २४ ॥ एवमेवजपेन्नित्यमृषिंस्वस्त्ययनायवै ॥ सर्वप्रायश्चित्तमेतदभाषतऋषिःस्वयं ॥ २५ ॥ स्थावराणांनिवेशेषुनगराणांतथैवच ॥
ग्रामाणांचगृहाणांचजपेततमृषिंसदा ॥ २६ ॥ जातरूपमयंविद्वान्कारयेत्रिवृतंमणिं ॥ सहस्रसंपातहुतमृषिणातेनतंततः ॥ २७ ॥ प्रति-
मुच्येतशिरसिग्रीवायामथवोरसि ॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिज्ञाताज्ञातानियानिच ॥ २८ ॥ अनेनैवतुसूक्तेनराज्ञांतुसमलोहितं ॥ कारयेत
मणिंविद्वांस्तावदेवानुमंत्रणं ॥ २९ ॥ संग्रामेषुध्वजाग्राणिवादित्राण्यनुमंत्रयेत् ॥ आसनानिचशय्याश्चयानानिविविधानिच ॥ ६३० ॥
तस्याभिचरतेसाक्षादंगिरर्षिरपिस्वयं ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेनसर्वंतत्प्रतिबाधते ॥ ३१ ॥ अमानुषीरभिचरेत्कृत्याःसूक्तंजपन्निदं ॥ मुच्यतेस-
र्वतोनिष्ठात्किंपुनर्मानुषाद्भयं ॥ ३२ ॥ तपस्वीनियतोदांतःप्रयोक्ताचेद्भवेदृषिः ॥ सर्वंतरतिशांतात्मातपोहिसुमहद्बलं ॥ ३३ ॥ आयुष्य-
मायुर्वर्चस्यंसूक्तंदाक्षायणंमहत् ॥ अलंकारंहिरण्यंवाप्राप्यदाक्षायणंजपेत् ॥ प्राप्तांसःश्रियमादत्तेबहुचान्नंसमश्नुते ॥ ३४ ॥ नासदासीदि-
तिजपेज्जुहुयाद्योगतत्परः ॥ प्रजापतेस्तुसायुज्यंद्वादशाब्दैःसमश्नुते ॥ ३५ ॥ उतदेवाइतिजपेदामयावीयतव्रतः ॥ घृतकुंभंनिधायाथजुहु-
याज्जातवेदसि ॥ ३६ ॥ कुंभसंपातमन्यस्मिन्कांस्यपात्रेनिधापयेत् ॥ योऽन्नार्थ्यलंनचान्नंस्यात्सइदंसंप्रकाशयेत् ॥ ३७ ॥ तेनाज्येनांगम-
भ्यज्यशनकैरन्नभाग्भवेत् ॥ रोगार्तस्याप्यनेनैवगात्रमंक्त्वाजपेदिदं ॥ अजीर्णान्नोत्थंजयीतसुखीभवतिविज्वरः ॥ ३८ ॥ अग्नेअच्छावदे-
त्येतद्धनकामःप्रयोजयेत् ॥ नियतःसर्पिषाहुत्वाजपेद्युतशःपुनः ॥ ३९ ॥ खादिराणांहिसमिधांजुहुयाद्दशतीर्दश ॥ दशकृत्वःसदारेण
रायस्पोयेणपुष्यति ॥ ६४० ॥ बिल्वोदुंबरपालाशैस्तथारौहितकैश्चयः ॥ जुहुयाद्धनकामस्तुरायस्पोषेणपुष्यति ॥ ४१ ॥ बैभीतकेध्मै-

वैल्वैश्चजुहुयादर्धमासकं ॥ द्विषद्वेषणंतस्यांतेसूक्तमेतत्प्रयोजयेत् ॥ ४२ ॥ द्विषंतंधनिनंहत्वाद्विषतोविंदतेधनं ॥ अथवाजप्यमेवस्याद्राय-स्पोषधनार्थिना ॥ ४३ ॥ अयमग्नेजरितेतिजपेदग्निभयेसति ॥ विधिनातर्पयित्वाग्निंपयोदधिघृतादिभिः ॥ ४४ ॥ स्वयंपातुंयावदिच्छेत्ता-वद्धुत्वाचतुर्दिशं ॥ अपामिदंपरिणयेत्संततोदकधारया ॥४५॥ उतत्न्दइवभूत्वाप्यग्नेर्भेषजमंतिकात् ॥ अरण्यमेत्यपाठांतुक्रीणीयाद्यवमुष्टि-ना ॥ ४६ ॥ यदिसौम्यसिसोमायत्वांपरिक्रीणाम्योषधिं ॥ यदिवारुण्यसिवरुणायत्वांपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४७ ॥ वसुभ्यश्चाथरुद्रेभ्य आदित्येभ्योथवापुनः ॥ वैश्वदेव्यसिविश्वेभ्यःपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४८ ॥ क्षिप्त्वासुमनसःपूर्वमोषध्यासहवीरुधैः ॥ तस्यावीर्यंसमादत्ते कर्मयत्रकरिष्यति ॥ ४९ ॥ तांतुमध्येसंदधीतौषधीनांचविहायसि ॥ ग्रहणेत्वौषधीनांचसर्वत्रैषविधिर्भवेत् ॥ ६५० ॥ उत्खापयीताथपा-ठांत्विमामितिजपन्निह ॥ प्रातश्चपेषयेदेनांसंसदिब्रह्मचारिणां ॥ ५१ ॥ तदलाभेव्रतवताकन्ययाब्राह्मणेनवा ॥ प्रातःशुचिस्तांघृतेनत्रिःपि-बेदनुमंत्रितां ॥ ५२ ॥ इमामितितुसूक्तेनशतकृत्वोदशावरं ॥ सपत्नींबाधतेतेनपतिश्चातीवमन्यते ॥ ५३ ॥ पतिस्तुपरिजप्यैनांपाठामे-तेनवैपिबेत् ॥ पयसासप्तरात्रेणसपत्नान्प्रतिबाधते ॥ ५४ ॥ मूलमंत्रजपैरन्यैर्यापतिंजेतुमिच्छति ॥ अलोकायमलोकस्थामज्जतेनरकेहिसा ॥ ५५ ॥ अन्यथाचोपनीतानिचूर्णमूलौषधान्यपि ॥ विनाशयेयुःपुरुषंतस्मान्नान्यत्समाचरेत् ॥ ५६ ॥ प्रियंवदाभर्तरियाभर्तायस्याःपरा-यणं ॥ वाक्चैवमधुरायस्याःपत्युःसंवननंमहत् ॥ प्रियंभर्तारमासाद्यपिबेदेवौषधीमिमां ॥ ५७ ॥ प्रियंवदांसुशीलांचधर्मपत्नीमनिंदितां ॥ अवमन्येतयोमोहात्तमाहुःपुरुषाधमं ॥ ५८ ॥ अरण्यानीत्यरण्येषुजपेत्सूक्तमनेकशः ॥ आरण्यानींनमस्कृत्वाआरण्यान्प्रतिबाधते ॥ ५९ ॥ श्रद्धासूक्तंजपेन्नित्यंश्रद्धाकामःसमाहितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धांमेधासूक्तंतथैवच ॥ ६६० ॥ ब्राह्मीमासाद्यसूक्तेद्वेजपेतनियतव्रतः ॥ तांपि-

वेतयथाशक्त्याव्यहात्सिद्धिंनियच्छति ॥ ६१ ॥ शंखपुष्पींतुपयसाब्राह्मीपुष्पाणिसर्पिषा ॥ शतावरींचपयसावचामद्भिर्घृतेनवा ॥ ६२ ॥
सूक्ताभ्यामनुमंत्राभ्यामेकैकांतुत्र्यहंपिवेत् ॥ श्रद्धांमेधांस्मृतिंपुष्टिंबलंलक्ष्मींचविंदति ॥ ६३ ॥ सिद्धिंप्राप्नोतिपरमांदीर्घमायुःसमश्नुते ॥
अथवामनसाध्यायेत्सूक्तंसिद्धिंनियच्छति ॥ ६४ ॥ शासइत्थासपत्नघ्नंसंग्रामेविजिगीषतः ॥ प्रयोक्तव्यंतुशुचिनाजुहुयात्तत्रसिद्धयः ॥६५॥
अथवाजप्यमेवस्यात्संग्राममभिगच्छतः ॥ शासइत्थेतियोहंतुंशत्रूंस्तांस्तुविबाधते ॥ ६६ ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुजपेन्नित्यंशिरिंबिठं ॥
अपामार्गमयींशाखांसदर्भांसहवीरुधैः ॥६७॥ गृहीत्वात्मानंपावयेदधश्चोर्ध्वंचनित्यशः ॥ आज्यंवानेनजुहुयात्सहस्रंदशतीर्दश ॥ त्र्यहेणनु-
दतेदेहादलक्ष्मींशतवार्षिकीं ॥ ६८ ॥ चांद्रायणंचरन्नेतत्सूक्तंसिद्धिकरंजपेत् ॥ अलक्ष्मीर्नुदतेदेहादपिवर्षसहस्रिकी ॥ ६९ ॥ गृहीतंय-
क्ष्मणादर्भान्गृहीत्वासंस्पृशन्जपेत् ॥ मुंचामित्वाहविषेतियक्ष्माणमपकर्षति ॥ ६७० ॥ समिद्धमग्निंजुहुयादाज्येनैवयथाविधि ॥ संपात-
माज्येनिनयेत्संपातैश्चपयःपिबेत् ॥ ७१ ॥ संपातभाजनेसर्पिश्चूर्णंतत्रनिधापयेत् ॥ तत्रास्यभोजनीयंस्यात्पानीयंचानुमंत्रितं ॥ ७२ ॥
खादिराणिचकाष्ठानिचूर्णंकृत्वासहांबुभिः ॥ साधयीतरसंचैषांमध्वाज्याभ्यांपिबेत्सह ॥ ७३ ॥ मुंचामित्वाहविषेतितत्रतत्रप्रयोजयेत् ॥
यक्ष्माणमपकर्षेतिशरीरारोग्यकर्मणा ॥ ७४ ॥ यस्यागर्भःप्रमीयेततत्राग्नौजुहुयाद्धविः ॥ ब्रह्मणाग्निःसंविदानइत्याज्येनयथाविधि ॥७५॥
आज्यशेषेणचाभ्यज्यगर्भिणीप्रसवेत्ततः ॥ पिबेदेवाज्यशेषंतुजीवन्तस्याःप्रजायते ॥ ७६ ॥ जातानिचेत्प्रमीयेरन्नाज्यंकृत्वानुमंत्रितं ॥
जुहुयाद्ब्रह्माग्निरितिसंपातान्निनयेन्मणौ ॥ ७७ ॥ मणिंतुत्रिवृतेसूत्रेवासयेद्वाससासह ॥ न्यग्रोधशुंगयातत्रशुक्ललोहितवेष्टितं ॥ ७८ ॥
तंसावित्र्ययुतेनैवानुमंत्र्याथयथाविधि ॥ संपातैरयुतेनैवब्रह्मणेतिचसंस्तुतं ॥ ७९ ॥ उपरिष्टाच्चसावित्र्यातावदेवानुमंत्रणं ॥ सर्वैःस्वस्त्ययनै-

श्चैवजपेदभिहुतंमणिं ॥ ६८० ॥ शिरसाधारयेन्नारीप्रयतागर्भिणीसती ॥ तृतीयेगर्भमासेतुमणिमेतंसमासजेत् ॥ पुष्पवतीपरंमारीगौः सवत्साचरेद्यथा ॥ ८१ ॥ बहुपानीययवसान्वत्सेनपिबतासह ॥ जातस्यतुकुमारस्यकंठेतंमणिमासजेत् ॥ ८२ ॥ आज्यशेषंपुरस्कृत्यत-मभ्यज्यकुमारकं ॥ हुत्वास्वस्त्ययनैरेवस्त्रीपुमांसंप्रसूयते ॥ ८३ ॥ ऊर्ध्वंवर्षात्स्वस्त्ययनंपुनरेवविधीयते ॥ पुनःस्तनप्रदानार्थंश्रद्धासूक्तेन पाययेत् ॥ ८४ ॥ मेधासूक्तेनचैवैतत्पिष्टंव्रीहिमयंकृतं ॥ मधुमिश्रंजातरूपंमेधावीतेनजायते ॥ ८५ ॥ शतंवर्षाणिजीवेतम्रियतेनपुरा-युषः ॥ स्मृतमेवचतस्यस्यात्षण्मासाच्चततःपरं ॥ ८६ ॥ आज्यंसंस्कृत्यजुहुयादक्षीभ्यांतइतिद्विजः ॥ पाणिनातुघृताक्तेनमूर्धानंसंस्पृशे-त्ततः ॥ ८७ ॥ कर्णौनेत्रेचचुबुकंनासिकांचैवसंस्पृशेत् ॥ एवमेवजपेन्नित्यंयक्ष्मणोविप्रमुच्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनयक्ष्मनाशन-माचरेत् ॥ होमैश्चैवजपैश्चैवयक्ष्मनाशनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ अपेहीतिजपेत्सूक्तंशुचिर्दुःस्वप्ननाशनं ॥ देवाःकपोतइतितुकपोतस्यप्रवेशने ॥ ६९० ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यंयमदूतंहतंविदुः ॥ सपत्नघ्नंप्रयुंजीतऋषभंजपहोमयोः ॥ ९१ ॥ येनेदमितिवैनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ समाधिमनसस्तेनविंदतेनैवमुह्यति ॥ ९२ ॥ मयोभूर्वातइतितुगवांस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ यवानांतुघृताक्तानांकारीषेग्नौसमाहितः ॥ ९३ ॥ जुहुयाद्गोष्ठमध्येतुदधिमध्वाज्यसंस्कृतान् ॥ राजानमभिषिच्येतपुष्येणश्रवणेनवा ॥ ९४ ॥ पौष्णसावित्रसौम्याश्विरोहिण्यासुत्तरासुच ॥ हुत्वाग्निंराजलिंगाभिःसावित्र्याप्रयतःशुचिः ॥ ९५ ॥ महाव्याहृतिभिश्चैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥ सर्वौषधिरसैःश्लक्ष्णैर्नदीनांसलिलेनच ॥ ९६ ॥ व्याघ्रचर्मण्यथासीनमासंद्यामभिषिच्यच ॥ तिष्ठन्प्रत्यङ्मुखोब्रूयाज्जयत्वंपृथिवीमिमां ॥ ९७ ॥ धर्मस्तेनिखिलोराजन्वर्धतांपाल-यप्रजाः ॥ वर्धत्वंचश्रियैपुष्ट्यैजयायाभ्युदयायच ॥ ९८ ॥ राजानःसंतुतेगोत्रेततोऽप्रतिरथंजपेत् ॥ वैयाघ्रंतुभवेच्चर्मसमिदौदुंबरीभवेत्

॥ ९९ ॥ त्रिरेनमभिषिच्यैवंदुंदुभीनभिमंत्रयेत् ॥ प्राच्यांत्वादिशिवसवोह्यभिषिंचंतुतेजसे ॥ ७०० ॥ दक्षिणस्यांत्वादिशिरुद्राअ-
भिषिंचंतुवृद्धये ॥ प्रतीच्यांत्वादिश्यादित्याअभिषिंचंतुपुष्टये ॥ १ ॥ विश्वेदेवाउदीच्यांत्वाअभिषिंचंतुश्रेयसे ॥ अभिषिच्यचराजा-
नमाशीर्भिरभिनंद्यच ॥ २ ॥ आत्वाहार्षमंतरेधीत्यथैनमभिमंत्रयेत् ॥ पतंगमितिवैनित्यंजपेदज्ञानभेदनं ॥ ३ ॥ मायाभेदनमेत-
द्धिसर्वामायाःप्रबाधते ॥ शांबरीमिंद्रजालांवामायामेतेनवारयेत् ॥ ४ ॥ अदृष्टानांचसत्वानांमायामेतेनबाधते ॥ त्यमूष्वितिस्वस्त्य-
यनंजपेतनियतव्रतः ॥ ५ ॥ पुष्पंदृष्ट्वातुयागर्भंनगृह्णीयाद्वयोन्विता ॥ विष्णुर्योनिंनेजमेषयोनिंस्पृष्ट्वाततोजपेत् ॥ ६ ॥ महित्री-
णामवोस्त्वितिपथिस्वस्त्ययनेजपेत् ॥ प्राग्नयेथद्विषद्वेष्यंजपेद्विष्यस्यनिष्कृतिं ॥ ७ ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीतुसर्पानेतेनबाधते ॥ पवि-
त्राणांपवित्रंतुजपेदेवाघमर्षणं ॥ ८ ॥ आपःप्रविश्ययश्चैतत्रिःपठेतसमाहितः ॥ अथाश्वमेधावभृथस्तादृशंमनुरब्रवीत् ॥ ९ ॥ अशु-
च्येवनिमज्जित्वात्रिःपठेदघमर्षणं ॥ अथाश्वमेधावभृथाएवंतदृषिरब्रवीत् ॥ ७१० ॥ यथाश्वमेधःक्रतुराट्सर्वपापप्रणोदनः ॥ तथाघ-
मर्षणंसूक्तंसर्वपापप्रणोदनं ॥ ११ ॥ सेनादारणमेतत्स्यान्नैर्हस्त्यमितिशौनकः ॥ मनसाध्येयमेतत्तुमन्यतेशौनकस्त्वृषिः ॥ १२ ॥ संस-
मिद्युवसेवृषन्सौभ्रातृकरणंमहत् ॥ ज्ञातिभेदेप्रयुंजीतनभिद्यंतेकदाचन ॥ १३ ॥ कृतेभेदेतुसंज्ञानमेतत्संधिकरंजपेत् ॥ नतत्रभेदोभूयः
स्याद्यंत्रैतत्सततंजपेत् ॥ १४ ॥ तच्छंयोरावृणीमहइतिस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ महानाम्न्यःपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं ॥ १५ ॥ सपत्नघ्न्यश्च-
पुण्याश्चपावमान्यःपराःस्मृताः ॥ वृष्टिकामोजपेच्चैताआपोहैताः(?)सनातनाः ॥ १६ ॥ ॐकारपूर्वाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ॥ सूक्ता-
न्यंतेमहानाम्न्यःसंहितासाऽमृतास्मृता ॥ १७ ॥ अमृतत्वंययर्वेदाःपूर्वसंहितयानया ॥ जपेदेनांशुचिर्नित्यममृतत्वंसगच्छति ॥ १८ ॥

अत्रैवतुजपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः ॥ पित्र्यांतांसंहितांविद्यात्पितॄन्प्रीणातिचैतया ॥ १९ ॥ एवमेवसमाहृत्यवाससीसंहिताभवेत् ॥
रौद्र्यादित्यावैश्वदेवीयद्दैवत्यांचकामयेत् ॥ ७२० ॥ कुर्वीतवास्तुशमनंमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ॥ पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः
॥ २१ ॥ वास्तुसर्वंप्रविकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच ॥ वास्तोष्पतिंयजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिं ॥ २२ ॥ औदुंबरपलाशैश्चबलिंप्रतिदिशंहरेत् ॥
सूर्योवायुर्यमःपितरोवरुणोनिर्ऋतिस्तथा ॥ २३ ॥ सोमोमहेंद्रइत्येतादिक्षुदिग्देवताःस्मृताः ॥ दद्याद्दानंब्राह्मणेभ्यःशिवंभवतुवास्त्विति
॥ २४ ॥ प्रतिसंवत्सरंकार्यंगृहेवैगृहमेधिना ॥ यद्येवंसविधंनान्यदनुक्तमपिकिंचन ॥ २५ ॥ अग्निमिंद्रमथोवायुंसूर्यमन्याश्चदेवताः ॥
आराधयिषुर्योयोयामभिधत्तेतथात्रतां ॥ २६ ॥ अभिरूपेणसूक्तेनयथादिष्टंप्रयोजनं ॥ ऋषीणांमंत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥
सर्वत्रदक्षिणांदद्याद्धनंवाकर्मसिद्धये ॥ नत्वेवादक्षिणंकर्मकिंचिदस्तीतिशौनकः ॥ २८ ॥ शक्त्याहिपूर्णपात्रेणसंमिताप्यंततोभवेत् ॥
तस्मात्स्वल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये ॥ २९ ॥ ऋषभैकादशादद्याद्धेनवातुष्यतेगुरुः ॥ धर्मज्ञेसत्यवादिनिब्रह्मदानंप्रदीयते ॥७३०॥
तदिदंपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतं ॥ नाप्रशांतायदातव्यंनापुत्रायातपस्विने ॥ नासंवत्सरोषितायनाशिष्यायायाहितायच ॥ ३१ ॥ इत्यृग्विधा-
नेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ नराणांभाग्यहीनानामृग्विधानमजानतां ॥ ऋग्वेदःकल्पवृक्षोयंफलंनैवप्रयच्छति ॥ ३२ ॥ रत्नगर्भइवा-
वासऋग्वेदःप्रतिभातिमे ॥ ऋग्विधानप्रदीपेनविनानैवप्रकाशते ॥ ३३ ॥ रत्नाकरइवोदारऋग्वेदोत्यंतदुस्तरः ॥ ऋग्विधानंमहापूतं
विनानैवफलप्रदं ॥ ३४ ॥ निधानंसर्वरत्नानामृग्वेदोब्रह्ममंदिरं ॥ ऋग्विधानविधानेनध्रुवमेतदवाप्यते ॥ ३५ ॥ ऋग्वेदःपठितोप्येषनृ-
णांभवतिनिष्फलः ॥ ऋग्विधानंविनातस्मादध्येयंतत्प्रयत्नतः ॥ ३६ ॥ सूक्ततत्वार्थकथनमृग्विधानमवैतियः ॥ ऋग्वेदोजायतेतस्यप्रसा-

दोत्फुल्लमानसः ॥ ३७ ॥ आयुष्यंसंपदोमूलंसद्यःकल्मषनाशनं ॥ ऋग्विधानाभ्यनुष्ठानंशुभंकीर्तिकरंपरं ॥ ३८ ॥ ऋग्विधानेनसंयुक्त-मृग्वेदंवेत्तियोद्विजः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयःसभवेद्ध्रुवं ॥ ३९ ॥ वेदेषुप्रथमोवेदआयुर्वेदनिधिःप्रभुः ॥ ऋग्विधानसदाभ्यासाद-तीवपरितुष्यति ॥ ७४० ॥ शत्रुनाशमनस्तुष्टिसुहृज्जनसमागमान् ॥ ऋग्वेदःकुरुतेनित्यमृग्विधानेनतोषितः ॥ ४१ ॥ ऋग्वेदंवे-त्तियःसांगमृग्विधानरतःसदा ॥ मनोरथादप्यधिकंभवेत्तस्यसमीहितं ॥ ४२ ॥ कुलेजन्मनिशीलेवाप्रज्ञायामुच्चमेपिवा ॥ ऋग्विधानपरि-ज्ञानादुशंतिचरितार्थतां ॥ ४३ ॥ तुष्यंतिदेवताःसर्वाःसंपद्यंतेविभूतयः ॥ दुराधयःप्रणश्यंतिनित्यमृग्विधिपाठिनां ॥ ७४४ ॥ नमः-शौनकायनमःशौनकाय ॥ इत्यृग्विधानफलश्रुतिः ॥ ॥ ऋग्विधानंसमाप्तं ॥

॥ ऋग्वेदसंहितर्चामकारादिक्रमकोशः ॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नः	८	८	२१
अंगिरसोनःपितरः	७	६	१५
अंगिरस्वंताउतविष्णुवंता	६	३	१६
अंगिरोभिरागहि	७	६	१४
अंजंतित्वामध्वरे	३	१	३
अंजंतियंप्रथयंतोनविप्राः	४	२	२१
अंजतेव्यंजते	७	३	२०
अंजंत्येनंमध्वोरसेन	७	५	२१
अंतरिक्षप्रांरजसो	८	५	४
अंतरिक्षेणपतति	८	७	२४
अंतारिक्षेपथिभिः	८	८	२६
अंतरिच्छंतितंजने	६	५	१४
अंतरैश्चक्रैस्तनयाय	५	१	२
अंतर्दूतोरोदसीदस्मईयते	२	८	२०
अंतर्यच्छजिघांसतः	८	५	२०
अंतर्ह्यग्नईयसे	२	५	२७
अंतश्चप्रागाअदितिर्भवा	६	४	११
अंतश्चरतिरोचना	८	८	४७
अंतिचित्संतमह	५	८	३५
अंतिवासादूरेअमित्रमुच्छ	५	५	२४
अंबयोयंत्यध्वभिः	१	२	११
अंबितमेनदीतमे	२	८	१०
अंशुंदुहंतिस्तनयन्तं	७	२	२८
अंसेषुवऋष्टयः	४	३	१६
अंसेष्वामरुतःखादयः	५	४	२४
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वतेवि	४	३	७
अकर्मतेस्वपसोअभूम	३	४	१९
अकर्मादस्युरभिनोअमंतु	७	७	७
अकारितइंद्रगोतमेभिः	१	५	५
अकारिब्रह्मसमिधान	३	५	५
अकारिवामंधसो	५	१	३
अक्रंददग्निस्तनयन्	७	८	२८
अक्रविहस्तासुकृते	४	३	३१
अक्रान्त्समुद्रःप्रथमे	७	४	१८
अक्रोनबभ्रिःसमिथे	२	८	१५
अक्षण्वंतःकर्णवंतः	८	२	२४
अक्षन्नमीमदंतहि	१	६	३
अक्षानहोनह्यतन	८	१	१४
अक्षासइदंकुशिनः	७	८	४
अक्षितोतिःसनेदिमं	१	१	१०
अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यां	८	८	२१
अक्षेत्रवित्क्षेत्रविदं	७	७	३०
अक्षैर्मादीव्यःकृषिमित्	७	८	५
अक्षोदयच्छवसाक्षाम	३	६	१
अक्षोनचक्र्योःशूर	४	६	२७
अक्ष्णश्चिद्गातुवित्तरा	६	२	२०
अगच्छतंकृपमाणंपरा	१	८	२१
अगच्छतुविप्रतमः	३	२	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नींद्रश्रवोबृहत्	३	२	२२	अग्निंतंमन्येयोवसु	३	८	२२	अग्निंविशईळते	८	३	१५	अग्निनातुर्वशंयदुं	१	३	११
अग्नन्मसहानमसा	५	२	१५	अग्निंदूतंपुरोदधे	६	३	३६	अग्निंविश्वायुवेपसं	६	३	३३	अग्निनारयिमश्नवत्	१	१	१
अगव्यूक्षितेत्रमागन्म	४	७	३३	अग्निंदूतंवृणीमहे	१	१	२२	अग्निंविश्वाअभिपृक्षः	१	५	१६	अग्निनेंद्रेणवरुणेन	६	३	१४
अगस्त्यःखनमानः	२	४	२२	अग्निंदूतंप्रतियदब्र	२	३	४	अग्निंवोदेवमग्निभिः	५	२	३	अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिः	१	१	१
अगस्त्यस्यनद्भ्यः	८	१	२४	अग्निंदेवासोमानुषीषु	२	५	२४	अग्निंवोदेवयज्ययां	६	५	१३	अग्निःप्रत्नेनमन्मना	६	३	३८
अगोरुधायगविषे	६	२	१८	अग्निंदेवासोअग्रियं	४	५	३०	अग्निंवोवृधंतं	६	७	१०	अग्निरग्निंवःसमिधा	४	५	१८
अग्नआयाहिवीतये	४	५	२२	अग्निंद्वेषोयोतवैनोगृणीम	६	५	१३	अग्निंसुदीतिंसुदृशं	३	१	१७	अग्निमग्निंवोअध्रिगुं	६	४	१७
अग्नआयाह्यग्निभिः	६	४	३२	अग्निंधीभिर्मनीषिणः	६	३	३२	अग्निंसुम्नायदधिरेपुरोजनाः	२	८	१७	अग्निमग्निंहवीमभिः	१	१	२२
अग्नआयूंषिपवसे	७	२	१०	अग्निंनरामथितंसंदिदीपः	६	४	१२	अग्निंसूनुंसनश्रुतं	३	१	९	अग्निमच्छादेवयतां	३	८	१२
अग्नइळासमिध्यसे	३	१	२४	अग्निंनरोदीधितिभिः	५	१	२३	अग्निंसूनुंसहसोजातवेदसं	६	५	१३	अग्निमस्तोष्यृग्मियं	६	३	२२
अग्नइंद्रश्चदाशुषो	३	१	२५	अग्निंसुद्रंपुरुप्रियं	६	३	३५	अग्निंस्तोमेनबोधय	४	१	६	अग्निमिंधानोमनसा	६	७	१२
अग्नइंद्रवरुणमित्र	४	२	२८	अग्निंमन्येपितरमग्निमापि	७	६	२	अग्निंहिन्वंतुनोधियः	८	८	१४	अग्निमीळिष्वावसे	६	५	१३
अग्नओजिष्ठमाभर	४	१	२	अग्निंयंतुरमप्तुरं	३	१	३०	अग्निंहोतारंप्रवृणे	३	१	१९	अग्निमीळेन्यंकविं	४	१	६
अग्नयेब्रह्मऋभवः	८	३	१५	अग्निंवःपूर्व्यंगिरा	६	३	४०	अग्निंहोतारंमन्येदास्वंतं	२	१	१२	अग्निमीळेपुरोहितं	१	१	१
अग्नायोमर्त्योदुवो	४	५	१६	अग्निंवःपूर्व्यंहुवे	६	२	१०	अग्निंहोतारमीळतेवसुधि	२	१	१५	अग्निमीळेभुजांयविष्ठं	७	७	२
अग्निंघृतेनवावृधुः	४	१	६	अग्निंवर्धंतुनोगिरो	३	१	८	अग्निनाग्निःसमिध्यते	१	१	२२	अग्निमुक्थैर्ऋषयः	८	३	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्निमुपसमश्विना	३	१	२०
अग्निरत्रिंभरद्वाजं	८	८	८
अग्निरप्सामृतीपहं	४	५	१६
अग्निरस्मिजन्मना	३	१	२७
अग्निरिद्धिप्रचेता	४	५	१६
अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रः	८	२	९
अग्निरिवमन्यो	८	३	१९
अग्निरिषांसख्येददातुनः	६	५	१३
अग्निरीशेबृहुतो	५	२	१४
अग्निरीशेबृहुतःक्षत्रियं	३	५	१२
अग्निरीशेवसव्यस्य	३	८	७
अग्निरुक्थेपुरोहितः	६	२	३०
अग्निऋषिःपवमानः	७	२	१०
अग्निर्जज्ञेजुह्वारेजमानः	३	२	५
अग्निर्जागारतमृचःकाम	४	२	२५
अग्निर्जातादेवानां	६	३	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्निर्जातोअथर्वणः	७	७	४
अग्निर्जातोअरोचत	४	१	६
अग्निर्जुषतनोगिरः	४	१	५
अग्निर्ददातिसत्पतिं	४	१	१८
अग्निर्दाद्द्रविणंवीर	८	३	१०
अग्निर्देवेभिर्मनुषश्चजंतु	२	८	२१
अग्निर्देवेषुराजति	४	१	१७
अग्निर्देवेषुसंवसुः	६	३	२३
अग्निर्देवोदेवानामभवत्	८	८	८
अग्निर्द्यावापृथिवी	३	१	२५
अग्निर्धियासचेतति	३	१	९
अग्निर्नयेभ्राजसा	८	३	१२
अग्निर्नयोवनआ	७	३	२४
अग्निर्नशुष्कंवनं	४	६	५
अग्निर्नेताभगइव	३	१	२०
अग्निर्नोयज्ञमुपवेतुसाधु	४	१	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्ग.
अग्निर्मूर्धादिवःककुत्	६	३	३९
अग्निर्वज्ञेसुवीर्यस्याग्निः	१	३	११
अग्निर्वृत्राणिजंघनत्	४	५	२७
अग्निर्हत्यंजरतःकर्णं	८	३	१५
अग्निर्हनामधायिदन्	८	६	१८
अग्निर्हिजानिपूर्व्यः	५	८	२४
अग्निर्हिवाजिनंविशे	३	८	२२
अग्निर्हिविद्मनानिदः	४	५	१६
अग्निर्होताकविक्रतुः	१	१	१
अग्निर्होतागृहपतिः	४	५	१९
अग्निर्होतादास्वतः	४	१	१
अग्निर्होतानोअध्वरे	३	५	१५
अग्निर्होतान्यसीदत्	३	८	१२
अग्निर्होतापुरोहितो	३	१	९
अग्निःशुचिव्रततमः	६	३	४०
अग्निश्चयन्मरुतो	४	३	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्निश्रियोमरुतो	३	१	२६
अग्निष्वात्ताःपितरः	७	६	१२
अग्निःसंनोतिवीर्याणि	३	१	२५
अग्निःसस्निंवाजंभरं	८	३	१५
अग्निस्तिग्मेनशोचिषा	४	५	२६
अग्निस्तुविश्रवस्तमं	४	१	१७
अग्निस्त्रीणित्रिधातूनि	६	३	२३
अग्नीपर्जन्यावर्वतं	४	८	१६
अग्नीरक्षांसिसेधति	५	२	१९
अग्नीषोमाचेतितत्	१	६	२८
अग्नीषोमापिपृतं	१	६	२९
अग्नीषोमायआहुतिं	१	६	२८
अग्नीषोमायोअद्यवां	१	६	२८
अग्नीषोमावनेनवां	१	६	२९
अग्नीषोमाविमानिनः	१	६	२९
अग्नीषोमाविमंसुमे	१	६	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नीषोमावृषणावाजं	८	२	१३	अग्नेतवत्येअजर	६	२	११	अग्नेनक्षत्रमजरं	८	८	१४	अग्नेमाकिष्टेदेवस्य	६	५	१२
अग्नीषोमासवेदसा	१	६	२९	अग्नेतवश्रवोवयः	८	७	२८	अग्नेनयसुपथारायें	२	५	१०	अग्नेमृळमहाँअसि	३	५	९
अग्नीषोमाहविषःप्रस्थि	१	६	२९	अग्नेतृतीयेसवनेहिकानिं	३	१	३१	अग्नेनिपाहिनस्त्वं	६	३	३८	अग्नेयजस्वहविषा	२	६	१
अग्नेअच्छावदेहनः	८	७	२९	अग्नेत्रीतेवाजिना	३	१	२०	अग्नेनेमिरराँइव	४	१	५	अग्नेयजिष्ठोअध्वरे	३	१	८
अग्नेअपांसमिध्यसे	३	१	२५	अग्नेत्वचंयातुधानस्य	८	४	५	अग्नेपत्नीरिहावह	१	२	५	अग्नेयत्तेदिविवर्चः	३	१	२२
अग्नेकदातआनुषक्	३	५	६	अग्नेत्वंनोअंतमः	४	१	१६	अग्नेपवस्वस्वपाः	७	२	११	अग्नेयद्यविशो	४	५	१९
अग्नेकविर्वेधाअसि	६	४	३२	अग्नेत्वंपारयानव्यः	२	५	१०	अग्नेपावकरोचिषा	४	१	१९	अग्नेयाहिदूत्यं	५	२	१२
अग्नेकेतुर्विशामसि	८	८	१४	अग्नेत्वमस्मद्युयोधि	२	५	१०	अग्नेपूर्वाअनूषसो	१	३	२९	अग्नेयाहिसुशस्तिभिः	६	२	१०
अग्नेघृतस्यधीतिभिः	६	७	१२	अग्नेत्वंयशाअस्या	६	२	१४	अग्नेःपूर्वेभ्रातरः	८	१	११	अग्नेयुक्ष्वाहियेतवा	४	५	२९
अग्नेचिकिद्ध्यस्यनः	४	१	१४	अग्नेदादाशुषेरयिं	३	१	२४	अग्नेबाधस्वविमृधोवि	८	५	१३	अग्नेयंयज्ञमध्वरं	१	१	१
अग्नेजरस्वस्वपत्यआयुनि	२	८	२१	अग्नेदिवोअर्णमच्छा	३	१	२२	अग्नेभवसुषमिधा	५	२	२३	अग्नेरम्नसःसमिदस्तु	८	३	१५
अग्नेजरितर्विश्पतिः	६	४	३५	अग्नेदिवःसूनुरसि	३	१	२५	अग्नेभूरीणितव	३	१	२०	अग्नेरक्षाणोअंहसः	५	२	२०
अग्नेजुषस्वनोहविः	३	१	३१	अग्नेदेवाँइहावहजज्ञानः	१	१	२२	अग्नेभ्रातःसहस्कृत	६	३	३२	अग्नेरिंद्रस्यसोमस्य	२	५	२९
अग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचः	२	२	१३	अग्नेदेवाँइहावहसादया	१	१	२८	अग्नेमन्मानितुभ्यंकं	६	३	२२	अग्नेर्गायत्र्यभवत्	८	७	१८
अग्नेतमद्याश्वंनस्तोमैः	३	५	१०	अग्नेद्युम्नेनजागृवे	३	१	२४	अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्	८	७	१६	अग्नेर्वर्मपरिगोभिः	७	६	२१
अग्नेतवत्यदुक्थ्यं	१	७	२२	अग्नेघृतव्रतायते	६	३	४०	अग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिः	४	३	२५	अग्नेर्वयंप्रथमस्यामृतानां	१	२	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नेवाजस्यगोमतः	१	५	२७
अग्नेविवस्वदुपसः	१	३	२८
अग्नेविश्वानिवार्या	३	१	१०
अग्नेविश्वेभिरग्निभिः	३	१	२४
अग्नेविश्वेभिरागहि	४	१	१९
अग्नेविश्वेभिःस्वनीक	४	५	२०
अग्नेवीहिपुरोळाशं	३	१	३१
अग्नेवीहिहविषा	५	२	२३
अग्नेवृधानआहुतिं	३	१	३१
अग्नेशकेमतेवयं	३	१	२८
अग्नेशधंतमागणं	४	३	१९
अग्नेशर्धमहतेसौभगाय	४	१	२२
अग्नेशुक्रेणशोचिषा	१	१	२३
अग्नेशुक्रेणशोचिषा	७	७	५
अग्नेसक्षेपद्दतपा	४	५	३
अग्नेसहंतमाभर	४	१	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नेसहस्वपृतना	३	१	२४
अग्नेसुखतमेरथे	१	१	२४
अग्नेसुतस्यपीतये	४	३	५
अग्नेःस्तोमंमनामहे	४	१	५
अग्नेस्तोमंजुपस्वमे	६	३	३६
अग्नेहंसिन्यत्रिणं	८	६	२४
अग्रेपिबामधूनांसुतं	३	७	२२
अग्रेगोराजाप्यस्तविष्य	७	३	२०
अग्रेबृहन्नुपसामूर्ध्वो	७	५	२९
अग्रेसिंधूनांपवमानः	७	३	१४
अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधि	८	३	२८
अघ्नंतेविष्णवेवयं	६	२	२३
अचिकित्वान्चिकितुपः	२	३	१५
अचिक्रदद्वृपाहरिः	६	७	१९
अचित्तीयच्चकृमा	३	८	५
अचेतिदस्राव्युनाकमृण्व	२	२	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अचेतिदिवोदुहितामघो	५	५	२५
अचेत्यग्निश्चिकितुः	६	४	२७
अचोदसोनोधन्वंतु	७	३	४
अच्युताचिद्वोअज्मन्	६	१	३६
अच्छंऋषेमारुतंगणं	४	३	१०
अच्छाकविंनृमणोगा	३	५	१८
अच्छाकोशंमधुश्चुतं	७	२	९
अच्छागिरोमतयो	५	२	१३
अच्छाचत्वैनानमसा	६	२	२
अच्छानृचक्षाअसरत्	७	४	२
अच्छानोअंगिरस्तमं	६	२	२०
अच्छानोमित्रमहो	४	५	२
अच्छानोमित्रमहो	४	५	१६
अच्छानोयाह्यावह	४	५	२९
अच्छानःशीरशोचिषं	६	५	१२
अच्छामइंद्रंमतयः	७	८	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अच्छामहीबृहतीशंतमा	४	२	२१
अच्छायंवोमरुतः	५	४	२
अच्छायोगंतानाधमान	३	६	१९
अच्छावदतवसंगीर्भिः	४	४	२७
अच्छावदातनागिरा	१	३	१७
अच्छाविवक्मिरोदसी	३	४	२
अच्छावोअग्निमवसे	४	१	१७
अच्छावोचेयशुशुचान	३	४	१५
अच्छावोदेवीमुषसं	३	४	८
अच्छासमुद्रमिंदवः	७	२	९
अच्छासिंधुमातृतमा	३	२	१२
अच्छाहिसोमःकलशान्	७	३	६
अच्छाहित्वासहसःसूनो	६	४	३२
अच्छिद्राशर्मजरितः	३	१	१५
अच्छिद्रासूनोसहसोनो	१	४	२४
अजाअन्यस्यवह्नयः	४	८	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अजातशत्रुमजरास्वर्वती	४	२	३	अज्येष्ठासोअकनिष्ठासः	४	३	२५	अतिथिंमानुषाणां	६	२	१३	अतोनआनृनतिथी	४	३	४
अजावृत्तइंद्रशूरपत्नीः	२	४	१६	अग्रेचिदस्मैकृणुथान्यंचं	६	२	३४	अतिद्रवसारमेयौ	७	६	१५	अतोवयमंतमेभिर्युजानाः	२	३	२४
अजाश्वःपशुपावाजस्य	४	८	२४	अतःपरिज्मन्नागहि	१	१	१२	अतिनःसश्चतोनय	१	३	२५	अतोविश्वान्यद्भुता	१	२	१८
अजिरासस्तदप	४	३	१	अतःसमुद्रमुद्वतः	५	८	१४	अतिनोविष्पितापुरु	६	६	३	अत्यंसृजंतिकलशे	७	३	११
अजिरासोहरयोयेतआशव	६	४	१५	अतःसहस्रनिर्णिजा	५	८	२७	अतिवायोससतोयाहिश	२	१	२५	अत्यंहविःसचतेसच्चधातु	४	३	२३
अजीजनन्नमृतंमर्त्यासः	३	३	३४	अतउत्वापितुभृतः	७	५	२९	अतिवायोमरुतो	४	८	१४	अत्यायातमश्विना	४	४	१५
अजीजनोअमृतं	७	५	२२	अतप्यमानेअवसावंती	२	५	२	अतिवारान्पवमानोअसि	७	१	१७	अत्यावृधस्नूरोहिता	३	४	१६
अजीजनोहिपवमान	७	५	२२	अतश्चिदिंद्रणउप	६	६	१६	अतिविद्धाविथुरेणाचिद्	६	६	३२	अत्यासोनयेमरुतः	५	४	२५
अजीतयेहंतये	७	४	६	अतस्त्वारयिमभि	७	१	५	अतिविश्वाःपरिष्ठाः	८	५	९	अत्याहियानानहेतृभिः	६	८	२
अजैष्माद्यासनामच	६	४	१०	अतारिपुर्भरतागव्यवःसं	३	२	१४	अतिश्रितीतिरश्चतां	६	८	४	अत्यूपवित्रमक्रमीत्	७	१	२
अजैष्माद्यासनामच	८	८	२२	अतारिष्मतमसस्पारमस्य	५	५	२०	अतिष्ठंतीनामनिवेशं	१	२	३७	अत्यूर्मिर्मत्सरोमदः	६	८	७
अजोनक्षांदाधारपृथिवीं	१	५	११	अतारिष्मतमसस्पारं	१	६	२५	अतीदुशक्रओहते	६	५	७	अत्योनहियानोअभि	७	३	१२
अजोभागस्तपसातं	७	६	२०	अतारिष्मतमसस्पारं	२	४	२९	अतीयामनिदस्तिरः	४	३	१३	अत्योनाज्मन्त्सर्गप्रतक्तः	१	५	९
अजोहवीदश्विनातौग्र्यो	१	८	१५	अतारिष्मतमसस्पारमस्य	२	५	१	अतीहिमन्युपाविणं	६	३	५	अत्रातेरूपमुत्तमं	२	३	१२
अजोहवीदश्विनावर्तिका	१	८	१६	अतिवृष्टंववक्षिथ	३	१	५	अतृप्णुवंतंवियतम	३	६	१	अत्राविनेमिरेषां	६	३	११
अजोहवीन्नासत्याकरावां	१	८	१०	अतित्रीसोमरोचना	६	८	७	अतोदेवाअवंतुनः	१	२	७	अत्राहगोरमन्वत	१	६	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्राहुतद्वहेथेमध्वआहुतिं	२	१	२५	अदब्धेभिस्तवगोपाभिः	४	५	१०	अदृश्रमस्यकेतवः	१	४	७	आद्रिभिःसुतोमतिभिः	७	२	३३
अत्राहतेहरिवस्ताउ	३	६	८	अदर्दिरुत्समसृजोविखानि	४	१	३२	अदृष्टान्हंत्यायती	२	५	१४	आद्रिभिःसुतःपवते	७	२	२५
अत्रिमनुस्वराज्यं	२	५	२९	अदर्शिगातुरुरवेवरीयसी	२	१	२६	अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाः	३	२	८	अद्रिभिःसुतःपवसेपवित्रे	७	३	१६
अत्रियंद्वामवरोहन्	४	४	१९	अदर्शिगातुवित्तमः	६	७	१३	अदेवाद्देवःप्रचता	८	७	९	अद्रोघमावहोशतोयवि	६	४	३२
अत्रीणांस्तोमंमद्रिवोमह	६	३	१८	अदान्मेपौरुकुत्स्यः	६	१	३५	अदेवेनमनसा	२	६	३१	अद्रोघसत्यंतवतन्महित्वं	३	२	१०
अत्रेदुमेमंससेसत्यमुक्तं	७	७	१६	अदाभ्येनशोचिषा	८	६	२५	अदोयद्दारुप्लवते	८	८	१३	अद्रौचिदस्माअंतर्दुरोणे	१	५	१४
अत्रेरिवशृणुतंपूर्व्यस्तुतिं	६	३	१७	अदाभ्योभुवनानि	३	८	४	अद्धीदिंद्रप्रस्थितेमा	८	६	२१	अद्वेषोअद्यबर्हिषः	७	८	७
अत्रैववोपिनह्यामि	८	८	२४	अदाभ्यःपुरएता	३	१	९	अद्भिःसोमपपृचानस्य	७	२	३२	अद्वेषोनोमरुतो	४	४	३४
अथातेअंगिरस्तमः	१	५	२३	अदितिर्द्यावापृथिवीऋतं	८	२	१२	अद्याचिन्नूचित्तदपो	४	७	२	अधक्रत्वामघवन्तुभ्यंदे	४	१	२३
अथातेअंतमानां	१	१	७	अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षं	१	६	१६	अद्यादूतंवृणीमहे	१	३	२८	अधक्षपापरिष्कृतः	७	४	२५
अथानउभयेषां	१	२	२१	अदितिर्नउरुष्यतु	६	४	८	अद्यादेवाउदितासूर्यस्य	१	८	७	अधग्मंतानहुषोहवंसूरेः	२	१	३
अदुत्रयादयतेवार्याणि	४	३	३	अदितिर्नोदिवा	६	१	२६	अद्याद्याश्वश्वइंद्रः	६	४	३९	अधग्मंतोशनापृच्छतेवां	७	७	७
अददाअर्भांमहतेवचस्य	१	४	११	अदितिर्ह्यजनिष्ट	८	३	१	अद्यानोदेवसवितः	४	४	२५	अधजिह्वापापतीति	४	५	८
अदब्धइंदोपवसे	७	३	१०	अदितेमित्रवरुणो	२	७	८	अद्यामुरीययदियातुधानः	५	७	७	अधज्मोअधवादिवः	५	७	१३
अदब्धस्यस्वधावतः	६	३	३९	अदित्संतंचिदाघृणे	४	८	१७	अद्येदुप्राणीदममन्	७	७	३०	अधतेविश्वमनुहासदिष्ट	१	४	२२
अदब्धेभिःसवितः	५	१	१५	अदिद्युतत्स्वपाको	४	५	१३	आद्रिणातेमंदिनः	७	८	२०	अधत्यंद्रप्संविभ्वंविचक्ष	७	६	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधत्वमिंद्रविद्धि	८	१	३०
अधत्वष्टातेमहः	४	६	२
अधत्वाविश्वेपुरः	४	६	२
अधत्विषीमांअभ्योजसा	२	६	२८
अधद्रप्सोअंशुमत्याउपस्थे	६	६	३४
अधद्युतानःपित्रोः	३	५	२
अधद्यौश्चित्तेअपसा	४	६	२
अधधारयामध्वा	७	४	१३
अधःपश्यस्वमोपरि	६	३	१०
अधप्रजज्ञेतरणिर्ममत्तु	१	८	२५
अधप्रियमिषिरायं	६	४	६
अधप्लायोगिरतिदासद	५	७	१६
अधयच्चारथेगणे	६	४	६
अधयदिमेपवमान	७	५	२३
अधयद्राजानागविष्टौ	८	१	३०
अधश्रुतंकवषंवृद्धं	५	२	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तं	६	३	१६
अधश्वेतंकलशं	७	२	३२
अधस्मयस्यार्चयः	४	१	१
अधस्मातेचर्षणयो	४	६	२०
अधस्मानउर्दवता	२	७	१४
अधस्मानोवृधेभव	४	७	२९
अधस्मास्यपनयंति	४	५	१४
अधस्यायोर्पणामही	६	४	६
अधस्वनादुतबिभ्युः	१	६	३२
अधस्वनान्मरुतांविश्व	१	३	१६
अधस्वप्नस्यनिर्विदे	१	८	२३
अधाकृणोःपृथिवीं	२	६	१०
अधाकृणोःप्रथमंवीर्यं	२	६	१९
अधागावउपमातिं	८	१	३०
अधाचित्नुयद्दिधिषा	८	७	२१
अधातेअप्रतिष्कुतं	६	६	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधात्वंहिनस्करः	६	६	६
अधानरोन्योहतेधा	४	३	१०
अधानोविश्वसौभग	१	३	२५
अधान्वस्यजेन्यस्य	८	१	३०
अधान्वस्वसंदृशंजगन्वान्	५	६	१०
अधामन्येबृहदसुर्यम्	४	७	२
अधामन्येश्रत्तेअस्माअधा	१	७	१९
अधामहीनआयस्य	५	२	२०
अधामातुरुषसःसप्तविप्रा	३	४	१८
अधायथानःपितरःपरासः	३	४	१९
अधायिधीतिरससृग्र	७	७	२७
अधायोविश्वाभुवना	२	६	१९
अधाय्यग्निर्मानुषीषुविक्षु	२	८	२४
अधारयतंपृथिवीं	४	३	३०
अधारयंतवह्नयः	१	२	२
अधासुमंद्रोअरतिः	८	१	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्य	३	४	१८
अधाहयंतोअश्विना	५	५	२१
अधाहिकाव्यायुवं	४	४	४
अधाहिन्वानइंद्रियं	७	१	५
अधाहिविक्ष्वीड्योसि	४	५	२
अधाहींद्रगिर्वणः	६	७	२
अधाहोतान्यसीदो	४	४	३५
अधाह्यग्नएषां	४	१	८
अधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्य	३	५	१०
अधाह्यग्नेमह्नानिषद्य	७	६	१
अधिद्यामस्थाद्वृषभो	७	३	११
अधिद्वयोरदधाउक्थ्यं१व	१	६	४
अधिनइंद्रैषां	६	६	४
अधिपुत्रोपमश्रवः	७	८	२
अधिपेशांसिवपतेनृतूरिव	१	६	२४
अधिबृबुःपणीनां	४	७	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधियदस्मिन्वाजिनीव	७	४	४
अधियस्तस्थौकेशवंता	८	५	२६
अधियावृहतोदिवः	६	२	२२
अधिश्रियेदुहिता	५	१	३
अधिश्रियंनिदधुश्चारु	१	५	१८
अधिसानौनिजिघ्नते	१	५	३०
अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच	८	४	२८
अधीवयद्गिरीणां	५	८	२०
अधीवासंपरिमातुः	२	२	६
अधुक्षतप्रियंमधु	६	७	१८
अधुक्षत्पिप्युषीमिषं	६	५	१७
अधेनुंदस्रास्तर्यं१विषक्तां	१	६	१६
अध्वर्यवःकर्तनाश्रुष्टिं	२	६	१४
अध्वर्यवःपयसो	२	६	१४
अध्वर्यवश्चकृवांसोमधूनि	४	२	२०
अध्वर्यवातुहिषिंच	६	३	५
अध्वर्यवोपईतासमुद्रं	७	७	२४
अध्वर्यवोभरतेंद्राय	२	६	१३
अध्वर्यवोयउरणं	२	६	१३
अध्वर्यवोयन्नरःकामयां	२	६	१४
अध्वर्यवोयोअपो	२	६	१३
अध्वर्यवोयोदिव्यस्य	२	६	१४
अध्वर्यवोयोदृभीकं	२	६	१३
अध्वर्यवोयःशतमासहस्रं	२	६	१४
अध्वर्यवोयःशतंशंबरस्य	२	६	१३
अध्वर्यवोयःस्वश्नं	२	६	१३
अध्वर्यवोरुणंदुग्धमंशुं	५	६	२३
अध्वर्यवोहविष्मंताहि	७	७	२४
अध्वर्युभिःपंचभिः	३	१	२
अध्वर्युंवामधुपाणिं	७	८	२१
अध्वर्योअद्रिभिःसुतं	७	१	८
अध्वर्योद्रावयात्वं	५	७	३२
अध्वर्योवीरप्रमहे	४	७	१८
अनच्छयेतुरगातुजीवं	२	३	१९
अनक्षमप्सुदुष्टरं	६	८	६
अनमीवाउपसआ	७	८	७
अनमीवासइळयामदंतो	३	४	५
अनर्वाणोह्येषां	६	१	२५
अनर्वाणंवृषभंमंद्रजिह्वं	२	५	१२
अनर्शरातिंवसुदामुपस्तुहि	६	७	३
अनश्वोजातोअनभीशु	२	२	२२
अनश्वोजातोअनभीशु	३	७	७
अनवद्यैरभिद्युभिः	१	१	१२
अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्	४	१	२९
अनस्वंतासत्पतिर्मामहेमे	४	१	२१
अनागसोअदितये	४	४	२६
अनाधृष्टानिधृषितः	८	७	२६
अनानुदोवृषभोदोधतः	२	६	२७
अनानुदोवृषभोजग्मि	२	६	३१
अनायतोअनिबद्धःकथा	३	५	१३
अनायतोअनिबद्धः	३	५	१३
अनारंभणेतदवीरयेथाम्	१	८	८
अनिरेणवचसाफल्ग्वेन	३	५	३
अनुकृष्णेवसुधितीयेमाते	३	७	२४
अनुकामंतर्पयेथां	१	१	३२
अनुकृष्णेवसुधितीजिहा	३	२	८
अनुतदुर्वीरोदसी	५	३	२७
अनुतन्नोजास्पतिः	५	४	५
अनुतेदायिमहइंद्रियाय	४	६	२०
अनुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुः	६	७	३
अनुत्तमातेमघवन्नकिर्नु	२	३	२५
अनुत्रितस्ययुध्यतः	५	९	२२
अनुत्वामहीपाजसीअचक्रे	१	८	२६
अनुत्वारथोअनुमर्योअर्वन्	२	३	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अनुत्वारोदसीउभेऋक्षे	६	५	२८	अनुहित्वासुतंसोम	७	५	२२	अन्येजायांपरिमृशंत्यस्य	७	८	३	अपद्वारामतीनां	६	७	३५
अनुत्वारोदसीउभेचक्रं	५	८	१६	अनूनोदत्रहस्तयतोअद्रिः	४	२	२७	अन्योअन्यमनुगृभ्णात्ये	५	७	३	अपनःशोशुचदघं	१	७	५
अनुत्वाहिघ्ने अधदेव	४	६	६	अनूपेगोमान्गोभिरक्षाः	७	५	१३	अन्वपांखान्यतृंतमोजसा	५	६	२	अपप्राचइंद्र विश्वान्	८	७	१९
अनुद्यावापृथिवी	४	६	६	अनूक्षराऋजवः	८	३	२४	अन्वस्यस्थूरंददृशेपुरस्तात्	५	७	१६	अपप्योरिंद्रःप्रापजे	८	५	२६
अनुद्रप्सासइंदवः	६	७	२६	अनेनोवोमरुतो	५	१	८	अन्वहमासाअन्विद्वनानि	८	४	१६	अपश्चिदेपविभ्वोदमूनाः	३	२	८
अनुद्वाजहितानयो	३	६	२२	अनेहसंप्रतरणंविवक्षणं	६	४	१४	अन्वेकोवदतियद्ददाति	२	६	१०	अपश्यंगोपामनिपद्यमानं	२	३	२०
अनुपूर्वाण्योक्या	६	२	२४	अनेहसंवोहवमानमूतये	६	४	१६	अपघ्नंतोअराव्णः	६	८	२	अपश्यंगोपामनिपद्यमानं	८	८	३५
अनुप्रत्नस्यौकसः	१	२	२९	अनेहोदात्रमदितेरनवं	२	५	२	अपघ्नन्त्सोमरक्षसः	७	१	३५	अपश्यंग्रामंवहमानं	७	७	१८
अनुप्रत्नस्यौकसः	६	५	७	अनेहोनउरुव्रजे	६	४	५३	अपघ्नन्नेपिपवमान	७	४	१०	अपश्यंत्वामनसाचेकिता	८	८	४१
अनुप्रत्नासआयवः	६	८	१३	अनेहोमित्रार्यमन्	६	१	२८	अपघ्नन्पवतेमृधः	७	१	२२	अपश्यंत्वामनसादीध्यानां	८	८	४१
अनुप्रयेजेजनआजो	४	७	८	अन्यदद्यकर्वरमन्यदु	४	६	१७	अपघ्नन्पवसेमृधः	७	१	३४	अपश्यमस्यमहतो	८	३	१४
अनुयदींमरुतोमन्दसानं	४	१	२३	अन्यमस्मद्भियाइयं	६	५	२६	अपज्योतिषातमो	८	२	१७	अपस्वसुरुपसोनग्जिहीते	५	५	१८
अनुव्रतायरन्धयन्नपव्रजा	१	४	१०	अन्यमूपुत्वंयम्युन्यः	७	६	८	अपत्याअस्थुरनिरा	६	४	१३	अपहतरक्षसोभंगुरावतः	८	३	८
अनुश्रुताममतिंवर्धत्	४	३	३०	अन्यव्रतममानुषं	६	५	१०	अपत्येतायवोयथा	१	४	७	अपागूहन्नमृतां	७	६	२३
अनुस्पष्टोभवत्येषः	८	८	१८	अन्यस्यांवत्संरिहती	३	३	३१	अपत्यंपरिपंथिनं	१	३	२४	अपाङ्प्राङेतिस्वधया	२	३	२१
अनुस्वधामक्षरन्नापो	१	३	३	अन्यावोअन्यामवतु	८	५	१०	अपत्यंवृजिनंरिपुं	४	८	१३	अपादहस्तोअपृतन्य	१	२	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अञ्जासुक्थैरहिं	५	३	२६	अभितेमधुनापयः	६	७	३६	अभित्वांवृषभासुते	६	३	४६	अभिप्रशूरधृषताधृपन्म	६	६	१२
अभागःसन्नपपरेतः	३	८	१८	अभित्यंगावःपयसा	७	३	९	अभित्वांशूरनोनुमः	५	३	२१	अभिप्रयांसिवाहसा	३	१	१०
अभिकण्वाअनूषत	५	८	१५	अभित्यंपूर्व्यंमदं	६	७	२६	अभित्वासिंधोशिशुमित्	८	३	६	अभिप्रयांसिसुधितानि	४	५	१९
अभिव्लग्यांचिदद्रिवः	२	१	२२	अभित्यंमद्यंमदं	६	७	२६	अभिद्यांमहिनाभुवं	८	६	२७	अभिप्रवंतसमने	३	८	११
अभिक्रत्वेंद्रभूरध	५	३	४	अभित्यंमेषंपुरुहूतमृग्मियं	१	४	९	अभिद्युम्नानिवनिनः	३	३	२	अभिप्रवःसुराधसः	६	४	१४
अभिक्रंदन्कलशं	७	३	१४	अभित्यंवीरंगिर्वणसं	४	८	९	अभिद्युम्नंबृहद्यशः	७	५	१८	अभिप्रस्थाताहेव	५	६	२५
अभिक्रंदस्तनय	४	४	२८	अभित्रिपृष्ठंवृषणं	७	३	२६	अभिद्रोणानिबभ्रवः	६	८	२३	अभिप्रियाणिकाव्या	७	१	१४
अभिक्षिपःसमग्मत	६	८	४	अभित्वागोतमागिराजात	१	५	२६	अभिद्विजन्मात्रिवृदन्नमृ	२	२	५	अभिप्रियाणिपवतेचनोहि	७	२	३३
अभिख्यानोमघवन्	८	६	१३	अभित्वागोतमागिरानूप	३	६	२८	अभिद्विजन्मात्रीरोचनानि	२	२	१८	अभिप्रियाणिपवते	७	४	१३
अभिगंधर्वमतृणत्	६	५	२९	अभित्वादेवसवितः	१	२	१३	अभिनइळायूथस्यमाता	४	२	१६	अभिप्रियादिवस्पदा	६	७	३९
अभिगव्यानिवीतये	७	१	२८	अभित्वादेवःसविता	८	८	३२	अभिनक्षंतोअभियेतं	२	७	२	अभिप्रियादिवस्पदं	६	७	३५
अभिगावोअधन्विषुः	६	८	१४	अभित्वानक्तीरुपसः	२	५	२०	अभिनोदेवीरवसा	१	२	६	अभिप्रियामरुतोयावो	६	२	३२
अभिगावोअनूषतयोषा	६	८	२२	अभित्वापाजोरक्षसो	४	६	१२	अभिनोनर्यंवसु	४	८	१७	अभिप्रेहिदक्षिणतः	८	३	१८
अभिगोत्राणिसहसा	८	५	२३	अभित्वापूर्वपीतयेसृ	१	१	३७	अभिनोवाजसात	७	४	२३	अभिब्रह्मीरनूषत	६	८	२३
अभिजैत्रीरसचंतस्पृधानं	३	२	५	अभित्वापूर्वपीतये	५	७	२६	अभिप्रगोपतिंगिरा	६	५	५	अभिभुवेभिभंगाय	२	६	२७
अभितष्टेवदीधयामनीषां	३	२	२३	अभित्वायोषणोदश	७	१	१३	अभिप्रददुर्जनयोन	३	६	१	अभिभूरहमागमं	८	८	२४

॥ ६ ॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभियज्ञंगृणीहिनः	१	१	२८
अभियेत्वाविभावरि	४	४	२१
अभियेमिथोवनुषः	५	४	५
अभियोमहिनादिवं	३	४	६
अभियंदेवीनिर्ऋतिः	५	४	४
अभियंदेव्यदितिः	५	४	५
अभिवस्त्रासुवसनानि	७	४	२१
अभिवह्नयऊतये	६	१	३
अभिवह्निरमर्त्यः	६	७	३३
अभिवांनूनमश्विनासुहो	५	५	१२
अभिवायुंवीत्यर्षा	७	४	२०
अभिविप्राअनूषतगावः	६	७	३८
अभिविप्राअनूषतमूर्धन्	६	८	७
अभिविश्वानिवार्या	६	८	३२
अभिवृत्यसपत्नान्	८	८	३२
अभिवेनाअनूषत	७	१	४०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभिवोअर्चेपोष्यावतोनॄन्	४	२	१४
अभिवोदेवींधियं	५	३	२५
अभिवोवीरमन्धसोमदेषु	६	४	३
अभिव्ययस्यखदिरस्य	३	३	२२
अभिव्रजंनतत्निषे	५	८	१३
अभिश्यावन्नकृशनेभिः	८	२	१७
अभिष्टनेतेअद्रिवो	१	५	३१
अभिष्टयेसदावृधं	६	५	१
अभिसिध्मोअजिगात	१	३	३
अभिसुवानासइंदवः	५	८	७
अभिसूयवसंनय	१	३	२५
अभिसोमासआयवः	६	८	१३
अभिसोमासआयवः	७	५	१४
अभिस्वपूभिर्मिथो	५	४	२३
अभिस्वरंतुयेतव	६	१	१२
अभिस्ववृष्टिंमदेअस्ययुध्य	१	४	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभिहिसत्यसोमपाः	६	७	१
अभीकंआसांपदवीर	३	४	१
अभीनआववृत्स्व	३	६	२४
अभीनवंतेअद्रुहः	७	४	२७
अभीनोअग्नउक्थमि	२	२	७
अभीनोअर्षदिव्या	७	४	२१
अभीइदमेकमेकः	८	१	६
अभीषुममहत्यांउत	६	७	१७
अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमूत	१	४	९
अभीमृतस्यदोहनाअनूषत	२	२	१३
अभीमृतस्यविष्टपं	६	८	२४
अभीवर्तेनहविषा	८	८	३२
अभीवृतंकृशनैर्विश्वरूपं	१	३	६
अभीपतस्तदाभर	५	३	२१
अभीपुणस्त्वंरयिं	६	६	२५
अभीपुणःसखीनां	३	६	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभीष्वर्यःपौंस्यैः	८	२	२२
अभीहिमन्योतवसः	८	३	१८
अभुंत्सुप्रदेव्या	५	८	३३
अभूदिदंवयुनमोषुभूषत	२	४	२७
अभूदुपारमेतवे	१	३	३५
अभूदुभाउअंशवे	१	३	३४
अभूदुवोविधतेरत्नधेयं	३	७	३
अभूदुषाइंद्रतमामघोनी	५	५	२६
अभूदुषारुशत्पशुः	४	४	१६
अभूद्देवःसविताववंद्यो	३	८	५
अभूरुवीरगिर्वणो	४	७	२३
अभूरेकोरयिपते	४	७	३
अभूवौक्षीर्व्यूआयुं	७	७	१६
अभ्यभिहिश्रवसा	७	५	२२
अभ्यर्चनभाकुवत्	६	३	२४
अभ्यर्षतसुष्टुतिंगव्यं	३	८	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयंनिधिःसरसेअद्रिं	८	६	६
अयंनोविद्वान्वनवत्	७	३	२
अयंपंथाअनुवित्तः	३	५	२५
अयंपुनानउषसः	७	३	१६
अयंपूषारयिर्भगः	७	५	२
अयंभरायसानसिः	७	५	९
अयंमतवान्छकुनः	७	३	१४
अयंमाताअयंपिता	८	१	२५
अयंमित्रस्यवरुणस्य	१	६	३२
अयंमित्रायवरुणायशंतमः	२	१	२६
अयंमित्रोनमस्यः	३	४	५
अयंमेपीतउदियर्ति	४	७	३०
अयंमेहस्तोभगवान्	८	१	२५
अयंयज्ञोदेवयाअयं	२	४	२०
अयंयथानआभुवत्	६	७	१०
अयंयोनिश्चकृमायंवयन्तें	३	४	२०
अयंयोवज्रःपुरुधा	७	७	१९
अयंयोहोताकिरुस	८	१	१२
अयंयःसृंजयेपुरो	३	५	१५
अयंरोचयदरुचो	४	७	११
अयंवांकृष्णोअश्विना	६	६	७
अयंवांघर्मोअश्विना	५	८	३०
अयंवांपरिषिच्यते	३	७	२५
अयंवांभागोनिहितो	६	४	२८
अयंवामद्रिभिःसुतः	६	२	६
अयंवांमधुमत्तमः	१	४	१
अयंवांमित्रावरुणा	२	८	७
अयंविचर्षणिर्हितः	७	१	२५
अयंविदच्चित्रदर्शी	४	७	३०
अयंविप्रायदाशुषे	७	७	१२
अयंविश्वाअभिश्रियः	६	७	१०
अयंविश्वानितिष्ठति	७	१	११
अयंवृतश्चातयते	३	५	२२
अयंवेनश्चोदयत्	८	७	७
अयंवोयज्ञऋभवो	३	७	३
अयंशृण्वेअधजयन्नुत	३	५	२२
अयंसमहमातनू	१	८	२३
अयंसयस्यशर्मन्	७	६	१
अयंसयोदिवस्परि	६	८	२९
अयंसयोवरिमाणं	४	७	३०
अयंसशिंक्तेयेनगौः	२	३	१९
अयंसहस्रमृषिभिःसहस्कृ	५	७	२५
अयंसहोतायोद्विजन्मा	२	२	१८
अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावः	५	६	८
अयंसूर्यइवोपदृक्	७	१	११
अयंसोअग्निराहुतः	५	१	२६
अयंसोअग्निर्यस्मिन्	३	१	२२
अयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वआ	५	३	१३
अयंसोमइंद्रतुभ्यं	७	३	२४
अयंसोमश्चमूसुतो	४	३	५
अयंसोमःकपर्दिने	७	२	१५
अयंस्तुतोराजावंदि	८	१	२९
अयंस्वादुरिहमदिष्ठः	४	७	३०
अयंहयद्वांदेवयाउ	५	५	१४
अयंहयेनवाइदं	६	५	२७
अयंहितअमर्त्यः	८	८	२
अयंहिनेतावरुणः	५	४	७
अयंहोताप्रथमः	४	५	११
अयमकृणोदुषसः	४	७	२०
अयमग्निरुरुष्यति	८	८	३२
अयमग्निर्वध्र्यश्वस्य	८	२	२०
अयमग्निःसहस्रिणः	६	५	२४
अयमग्निःसुवीर्यस्येशे	३	१	१६
अयमग्नेजरितात्वे	८	७	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयमग्नेत्वेअपि	६	३	४१
अयमस्मान्वनस्पतिर्मा	३	३	२२
अयमस्मासुकाव्यः	८	८	२
अयमस्मिजरितःपश्यमेह	६	७	४
अयमिंद्रवृषाकपिः	८	४	४
अयमिंद्रोमरुत्सखा	६	५	२७
अयमिहप्रथमोधायि	३	५	६
अयमुतेसमतसि	१	२	२८
अयमुतेसरस्वतिवसिष्ठः	५	६	१९
अयमुत्वाविचर्षणे	६	१	२३
अयमुवांपुरुतमोरयीणां	३	४	९
अयमुशानःपर्यद्रिं	४	७	११
अयमुष्यप्रदेवयुः	८	८	३४
अयमुष्यसुमहां	५	२	११
अयमेकइत्थापुरू	६	२	२४
अयमेमिविचाकशत्	८	४	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयाचित्तोविपानया	७	२	३
अयातेअग्नेविधेम	२	५	२७
अयातेअग्नेसमिधा	३	४	२५
अयाधियाचगव्यया	६	६	२४
अयानिजघ्निरोजसा	७	१	१०
अयापवस्वदेवयुः	७	५	११
अयापवस्वधारया	७	१	३१
अयापवापवस्वैना	७	४	२१
अयासधीवतोधियः	६	६	१७
अयामिघोषइंद्र	५	३	७
अयामितेनमउक्तिं	३	१	१४
अयारुचाहरिण्या	७	५	२४
अयावाजंदेवहितं	४	६	३
अयावीतीपरिस्रव	७	१	१८
अयासमग्नेसुक्षितिं	२	७	२४
अयासोमःसुकृत्यया	७	१	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयाहत्यंमाययावावृधानं	४	६	१४
अयुजोअसमोनृभिः	६	४	४०
अयुक्तंतइंद्रविश्वकृष्टीः	२	४	८
अयुक्तसप्तशुंध्युवः	१	४	८
अयुक्तसप्तहरितः	५	५	१
अयुक्तसूरएतशं	७	१	३१
अयुद्धइद्युधावृतं	६	३	४२
अयुद्धसेनोविभ्वा	८	७	२६
अयुयुत्सन्ननवद्यस्यसेनां	१	३	२
अयोदंष्ट्रोअर्चिषा	८	४	५
अयोद्धेवदुर्मदआहिजुह्वे	१	२	३७
अरंकामायहरयः	८	५	६
अरंकृण्वंतुवेदिं	२	४	१०
अरंक्षयायनोमहे	६	१	१९
अरंतइंद्रकुक्षये	६	६	१९
अरंदासोनमीळ्हुषेकराणि	५	६	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अरंमउस्रयाम्णे	३	६	३०
अरंमेगंतंहवनाय	५	१	३
अरंहिष्मासुतेषुणः	६	६	१९
अरण्यान्यरण्यानि	८	८	४
अरण्योर्निहितोजातवेदाः	३	१	३२
अरमतिरनर्वणः	६	२	४०
अरममाणोअत्येति	७	२	२७
अरमयःसरपसः	२	६	१२
अरमश्वायगायति	६	६	१९
अरश्मानोयेरथाः	७	४	१४
अराइवेदचरमा	४	३	२३
अराधिहोतानिषदा	८	१	१३
अराधिहोतास्वनिषत्तः	१	५	१४
अरायिकाणेविकटे	८	८	१३
अरावीदंशुःसचमानः	७	२	३१
अरित्रंवांदिवस्पृथु	१	३	३४

॥८॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अरिष्टःसमर्तोविश्वं	८	२	५
अरुणप्सुरुषाअभूत्	६	५	२०
अरुणोमासकृद्वृकः	१	७	२३
अरुषस्यदुहितरा	४	८	५
अरुषोजनयन्गिरः	६	८	१५
अरूरुचदुषसःपृश्निः	७	३	८
अरोरवीद्वृष्णोअस्य	२	६	४
अर्चंतप्रार्चत	६	५	६
अर्चद्वृषावृषभिः	२	४	१३
अर्चंतएकेमहिसाममन्वत	६	२	३६
अर्चंतस्त्वाहवामहे	४	१	५
अर्चंतिनारीरपसोनविष्टि	१	६	२४
अर्चादिवेबृहतेशूष्यंवच	१	४	१७
अर्चामितेसुमतिं	३	४	२४
अर्चामिवांवर्धायापः	७	६	११
अर्चाशक्रायशाकिनेशचीं	१	४	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अर्णांसिचित्पप्रथाना	५	२	२४
अर्थमिद्वाउअर्थिनः	१	७	२७
अर्थिनोयंतिचेदर्थं	६	५	३३
अर्धवीरस्यशृतपां	५	२	२७
अर्भकोनकुमारकः	६	५	७
अर्यमणंबृहस्पतिं	८	७	२९
अर्यमणंवरुणंमित्रमेषां	३	४	१६
अर्यमाणोअदितिः	३	३	२७
अर्यम्यंवरुणमित्र्यंवा	४	४	३१
अर्योवागिरोअभ्यर्च	८	८	६
अर्योविशांगातुरेति	७	७	२
अर्वद्भिरग्नेअर्वतोनृभिः	१	५	२०
अर्वंतोनश्रवसोभिक्षमाणा	५	६	१२
अर्वंतोनश्रवसोभिक्षमाणा	५	६	१२
अर्वाग्रथंनियच्छतं	६	३	१७
अर्वाग्रथंविश्ववारंत	४	७	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अर्वाङेहिसोमकामंत्वाहुः	१	७	१९
अर्वाङ्त्रिचक्रोमधुवाहनो	२	२	२७
अर्वाङ्नरादैव्येनावसा	५	६	३
अर्वाइवश्रवसेसातिं	७	४	१५
अर्वाचमद्ययय्यंनृवाहणं	२	८	१
अर्वाचंत्वापुरुष्टुत	६	३	३
अर्वाचंत्वापुरुष्टुत	५	८	१७
अर्वाचंत्वासुखेरथे	३	३	४
अर्वाचंदैव्यंजनं	१	३	३२
अर्वाचावांसप्तयः	१	४	२
अर्वाचोअद्याभवता	२	७	११
अर्वाचीनोवसोभव	३	६	२९
अर्वाचीनंसुतेमनः	३	२	२१
अर्वाचीसुभगेभव	३	८	९
अर्वावतोनआगहि	३	२	२२
अर्वावतोनआगहिपरा	३	३	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अर्षासोमद्युमत्तमः	७	२	४
अर्षाणःसोमशंगवे	७	१	२०
अर्हंतोयेसुदानवः	४	३	८
अर्हन्बिभर्षिसायकानि	२	७	१७
अलातृणोवलइंद्रव्रजोगोः	३	२	२
अलाय्यस्यपरशुर्ननाश	७	२	१८
अवंतमत्रयेगृहं	६	५	१९
अवक्रक्षिणंवृषभंयथाजुरं	५	७	१०
अवक्रंददक्षिणतोगृहाणां	२	८	११
अवंतुनःपितरःसुप्रवाचा	१	७	२४
अवंतुमामुषसो	४	८	१४
अवंशोद्यामस्तभाय	२	६	१५
अवःपरेणपरएनावरेण	२	३	१७
अवःपरेणपितरंयः	२	३	१७
अवक्षिपदिवोअश्मान	२	७	१२
अवचष्टऋचीषमः	६	४	४०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवतेहेळोवरुणनमोभिः	१	२	१५
अवत्मनाभरतेकेतवेदाः	१	७	१८
अवत्यावृहतीरिषः	८	७	२२
अवत्वेइंद्रप्रवतो	४	७	३२
अवद्यमिवमन्यमाना	३	५	२५
अवद्युतानःकुलशान्	७	२	३३
अवद्रप्सोअंशुमतीमतिष्ठ	६	६	३४
अवद्रुग्धानिपित्र्यासृजान	५	६	८
अवद्वकेअवत्रिका	८	१	२३
अवनोवृजिनाशिशीहि	८	५	२७
अवपतंतीरवदन्	८	५	११
अवयच्छ्येनोअस्वनी	३	६	१६
अवयत्वंशतक्रतो	८	७	२२
अवयत्स्वेसधस्थे	६	५	३४
अवर्त्याशुनआंत्राणि	३	५	२६
अवर्धयन्त्सुभगंसप्तयह्वीः	२	८	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवमहइंद्रदादृहिश्रुधीनः	२	१	२२
अवर्षीर्वर्षसुदुषू	४	४	२८
अवविद्धंतौग्र्यमप्सु	२	४	२८
अववेदिंहोत्राभिर्यजेत	५	५	२
अवसिंधुंवरुणोद्यौरिव	५	६	९
अवसृजपुनरग्ने	७	६	२०
अवसृजन्नुपत्मना	२	२	११
अवसृजावनस्पते	१	१	२५
अवसृष्टापरापत	५	१	२२
अवस्पृधिपितरंयोधि	३	८	१७
अवस्मदुर्हणायतः	८	७	२२
अवस्मयस्यवेर्षणे	३	८	२४
अवस्यतेस्तुवतेकृष्णियाय	१	८	२
अवस्यशूराध्वनोनांते	३	५	१७
अवस्यूमेवचिन्वती	३	४	८
अवस्वयुक्तादिवआवृथा	२	४	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवस्वरातिगर्गरः	६	५	६
अवस्वेदाइवाभितः	८	७	२२
अवाकल्पेषुनःपुमः	६	७	३३
अवाचचक्षंपदमस्यसस्वः	४	१	२६
अवानुकुंज्यायान्	८	१	९
अवानोअग्नऊतिभिः	१	५	२८
अवानोवाजयुंरथं	६	५	३६
अवावशंतधीतयः	६	८	९
अवासामघवन्जहि	२	१	२२
अवासृजंतजिव्रयोन	३	६	१
अवासृजःप्रस्वःश्वंचयः	८	७	२६
अवितानोअजाश्वः	७	२	१४
अवितासिसुन्वतोवृक्त	६	३	१८
अविंदद्दक्षंमित्रो	४	७	१७
अविंदद्दिवोनिहितंगुहा	२	१	१८
अविंदंतेअतिहितं	८	८	३९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अविप्रेचिद्वयोदधत्	४	७	२१
अविप्रोवायदविधत्	६	४	३७
अविष्टंधीष्वश्विनानआसु	५	५	१३
अविष्टोअस्मान्विश्वा	५	३	२६
अवींनोअग्निर्हव्यान्	५	३	२६
अवीरामिवमामयं	८	४	२
अवीवृधद्वोअमृताअमंदी	६	५	३६
अवीवृधंतगोतमा	३	६	२९
अवेयमश्वैद्युवतिःपुरस्तात्	२	१	९
अवोचामकवयेमेध्याय	३	८	१३
अवोचामनमोअस्मा	१	८	६
अवोचामनिवचनानि	२	५	११
अवोचाममहतेसौभगाय	६	४	३१
अवोचामरहूगणः	१	५	२६
अवोद्वाभ्यांपरएकया	८	२	१५
अवोरित्थावांछर्दिषः	५	१	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवोवांनूनमश्विनायुवाकुः	५	५	१२
अव्यैपुनानंपरिवारे	७	३	१६
अव्यैवधूयुःपवते	७	२	२१
अव्योवारेपरिप्रियं	७	१	१
अव्योवारेपरिप्रियः	६	७	२९
अव्योवारेभिःपवते	७	५	३
अशोच्यग्निःसमिधानो	५	५	१२
अश्वापिनद्धंमधुपर्यै	८	२	१८
अश्मन्वतीरीयतेसं	८	१	१४
अश्मास्यमवतंब्रह्मणः	२	७	१
अश्यामतेसुमतिंदेवयज्य	१	७	५
अश्यामतंकाममग्ने	४	५	७
अश्वंहिभूरिदावत्तरावां	१	७	२८
अश्रीरातनूर्भवति	८	१	२५
अश्वंनगीर्भीरथ्यंसुदानवः	६	७	१४
अश्वंनगूळ्हमश्विनासुदेवैः	१	८	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अश्वंनत्वावारवंतं	१	२	२२
अश्वत्थेवोनिषदनं	८	५	८
अश्वमिद्गांरथप्रां	६	५	२२
अश्वयंस्यत्मनारथ्यस्य	३	७	१६
अश्वस्यात्रजनिमा	२	७	२३
अश्वाइवेदरुपासः	४	३	२४
अश्वादियायेतियद्वदंति	८	३	४
अश्वानयावाजिना	५	१	९
अश्वायंतोगव्यंतो	८	८	१८
अश्वावतिप्रथमोगोषुगच्छ	१	६	४
अश्वावतीर्गोमतीर्नः	५	४	८
अश्वावतीर्गोमतीर्नउपासः	५	५	२७
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववा	२	१	६
अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसु	१	४	३
अश्वावतींसोमावतीं	८	५	९
अश्वावंतंरथिनं	८	१	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अश्वासोनयेज्येष्ठासः	८	३	१२
अश्वासोयेवामुपदाशुषो	५	५	२१
अश्विनापरिवामिषः	३	४	४
अश्विनापिबतंमधु	१	१	२९
अश्विनापुरुदंससा	१	१	५
अश्विनामधुमत्तमं	१	४	१
अश्विनामधुषुत्तमः	३	४	४
अश्विनायज्वरीरिषः	१	१	५
अश्विनायद्धकर्हिचित्	४	४	१४
अश्विनायामहूतमा	६	५	१९
अश्विनावर्तिरस्मदा	१	६	२७
अश्विनावाजिनीवसू	४	४	१९
अश्विनावायुनायुवं	३	४	४
अश्विनावेहगच्छतं	४	४	१६
अश्विनावेहगच्छतं	४	४	१९
अश्विनासुविचाकशत्	६	५	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अश्विनास्त्वृषेस्तुहि	६	२	२७
अश्विनाहरिणाविव	४	४	१९
अश्विनोरसनंरथं	१	८	२३
अश्वीरथीसुरूपइत्	५	७	२१
अश्वेवचित्रारुषी	३	८	३
अश्वोनक्रंदञ्जनिभिः	३	१	२६
अश्वोनक्रंदोवृषभिः	७	४	१६
अश्वोनचक्रदोवृषा	७	१	३६
अश्वोवोळ्हासुखंरथं	७	५	२५
अश्व्योवारोअभवः	१	२	३८
अषाळ्हमुग्रंपृतनासुसास	६	५	८
अषाळ्होअग्नेवृषभो	३	१	१५
अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिं	१	६	२३
अष्टामहोदिवआदोहरीइ	१	८	२५
अष्टौपुत्रासोअदितेः	८	३	७
अष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथि	१	३	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
असंमृष्टोजायसेमात्रोः	४	१	३	असश्चतांमघवंद्भ्योहि	५	५	१३	असुनीतेपुनरस्मासु	८	१	२३	अस्तांविमन्मपूर्व्यं	६	४	२१
असंच्चसच्चंपरमेव्योमन्	७	५	३३	असंश्चंतीभूरिधारे	५	१	१४	असुनीतेमनोअस्मासु	८	१	२२	अस्तांव्यग्निःशिमीवद्भिः	२	२	९
असत्सुमेंजरितः	७	७	१५	असादिवृतोवह्निः	५	२	१०	असुन्वंतंसमंजहि	२	४	१९	अस्तांव्यग्निर्नरांसुशेवः	७	८	२९
असदत्रसुवीर्यं	६	२	४०	असामयथासुपत्नायः	२	४	१४	असुन्वामिंद्रसंसदं	६	१	१६	अस्तिदेवाअंहोरुः	६	४	५२
असन्नित्त्वेआवहं	५	२	११	असामिहिप्रयज्यवः	१	३	१९	असूतपूर्वोवृषभोज्यायान्	३	२	२३	अस्तिसोमोअयंसुतः	६	६	२८
असपत्नासंपत्नघ्नी	८	८	१७	असाम्योजोबिभृता	१	३	१९	असूतपृश्निर्महतेरणाय	२	४	७	अस्तिहिवांमिहस्तोता	४	४	१४
असपत्नःसंपत्नहा	८	८	३२	असावन्योअसुर	८	७	२०	असृक्षतप्रवाजिनः	७	१	३६	अस्तिहिवःसजात्यंरिशाद	६	२	३२
असंमंक्षत्रमसमामनीषा	१	४	१९	असावितेजुजुषाणाय	४	२	२०	असृग्रंदेववीतये	७	१	३	अस्तिहिष्मामदायवः	१	३	१४
असंमातिंनितोशनं	८	१	२४	असाविदेवंगोऋजीकं	५	३	३	असृग्रंदेववीतयेवाज	७	२	१६	अस्तीदमधिमन्थनं	३	१	३२
असंजिकुलशाँअभि	७	५	११	असाविसोमइंद्रते	१	६	५	असृग्रमिंदवःपथा	६	७	२८	अस्तुश्रौषट्पुरोअग्निं	२	२	३
असर्जिरथ्योयथा	६	८	२६	असाविसोमोअरुषः	७	३	७	असृग्रमिंद्रतेगिरः	१	१	१७	अस्तेवसुप्रतरंलाय	७	८	२२
असर्जिवक्कारथ्ये	७	४	१	असाविसोमःपुरुहूत	८	५	२४	असेन्यावःपणयो	८	६	६	अस्तोदृंस्तोम्याब्रह्मणाभे	२	१	९
असर्जिवांस्थविरावेधसा	२	४	२६	असाव्यंशुर्मदाय	७	१	२४	असौचयानंउर्वरा	६	६	१४	अस्थुरुचित्राउषसः	३	८	१
असर्जिवाजीतिरःपवित्रं	७	५	२१	असिक्न्यांयजमानोनहो	३	५	२३	असौयएषिवीरकः	६	६	१४	अस्मभ्यंमिंदविंद्रयुः	६	७	१९
असर्जिस्कंभोदिवः	७	३	२१	असियमोअस्यादित्यः	२	३	११	असौयःपंथाआदित्यः	१	७	२१	अस्मभ्यंगातुवित्तमः	७	५	१०
असश्चतःशतधाराः	७	३	१७	असिहिवीरसेन्यः	१	६	१	अस्तंभ्राद्द्यामसुरोविश्ववे	६	३	२८	अस्मभ्यंतद्दिवोअद्भ्यः	२	८	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अस्मभ्यंतद्वसोदानाय	२	६	१२
अस्मभ्यंतद्वसोदानाय	२	६	१४
अस्मभ्यंताँअपांवृधि	३	६	२६
अस्मभ्यंत्वावसुविदं	७	५	७
अस्मभ्यंरोदसीरयिं	६	७	२९
अस्मभ्यंवाजिनीवसू	५	८	३
अस्मभ्यंसुत्वमिंद्रतान्	८	७	२१
अस्मभ्यंसुवृंपण्वसू	६	२	२८
अस्माँअंवंतुतेशतं	३	६	२५
अस्माँअविड्डिविश्व	३	६	२६
अस्माँइहावृणीष्व	३	६	२६
अस्माँअस्माँइदंधसो	४	७	१४
अस्माइदुग्नाश्चिद्देवपत्नीः	१	४	२८
अस्माइत्काव्यंवचः	४	२	१०
अस्माइदुत्यदनुदाय्येषां	१	४	२९
अस्माइदुत्यमुपमं	१	४	२७
अस्माइदुत्वष्टातक्षत्	१	४	२८
अस्माइदुप्रतवसेतुराय	१	४	२७
अस्माइदुप्रभरातूतुजानः	१	४	२९
अस्माइदुप्रयइवप्रयंसि	१	४	२७
अस्माइदुसप्तिमिवश्रव	१	४	२७
अस्माइदुस्तोमंसंहिनो	१	४	२७
अस्माउक्थायपर्वतस्य	४	२	२६
अस्माउतेमहिमहे	४	४	३६
अस्माउपासआतिरंतयामं	६	६	३२
अस्माऊपुप्रभूतये	६	३	२६
अस्माएतद्दिव्य१र्चेव	४	७	६
अस्माएतन्मह्यांगूषं	४	७	६
अस्माकंजोष्यध्वरं	३	५	२९
अस्माकंत्वामतीनां	३	६	९
अस्माकंत्वासुताउप	५	८	१७
अस्माकंदेवाउभयाय	७	८	१३
अस्माकंधृष्णुयारथो	३	६	२६
अस्माकंमित्रावरुणा	२	७	१४
अस्माकंवइंद्रमुश्मसि	२	१	१६
अस्माकंशिप्रिणीनां	१	२	३०
अस्माकंसुरथंपुरः	६	३	४३
अस्माकमग्नेअध्वरं	३	८	१९
अस्माकमग्नेमघवत्सुदीदि	२	२	६
अस्माकमग्नेमघवत्सुधार	४	५	१०
अस्माकमत्रपितरः	३	७	१८
अस्माकमत्रपितरोमनुष्या	३	४	१४
अस्माकमद्यवामयं	५	८	४
अस्माकमद्यातमं	६	३	९
अस्माकमायुर्वर्धयं	३	४	११
अस्माकमित्सुशृणुहि	३	६	८
अस्माकमिंद्रदुष्टरं	४	२	६
अस्माकमिंद्रभूतुते	४	७	२६
अस्माकमिंद्रावरुणाभरे	५	६	३
अस्माकमिंद्रेहिनः	४	२	६
अस्माकमिंद्रःसमृतेषु	८	५	२३
अस्माकमुत्तमंकृधि	३	६	२६
अस्माकमूर्जारथं	७	७	१४
अस्माकेभिःसत्वभिः	२	७	१३
अस्माद्दहंतविषादीषमाणः	२	४	११
अस्मान्त्समर्येपवमान	७	३	१०
अस्मान्त्सुतत्रचोदय	१	१	१८
अस्मिन्नइंद्रपृत्सुतौ	७	८	१४
अस्मिन्त्समुद्रेअध्युत्तर	८	५	१२
अस्मिन्त्स्वे३तच्छकं	८	७	२०
अस्मिन्पदेपरमे	२	७	२४
अस्मिन्यज्ञेअदाभ्या	४	४	१६
अस्मेआवहतंरयिं	५	८	३
अस्मेइंद्रसचासुते	६	६	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अस्मेइंद्राबृहस्पती	३	७	२५	अस्मेवीरोमरुतः	५	४	२६	अस्यदेवस्यमीळ्हुषः	५	४	७	अस्ययामासोबृहतः	७	५	३१
अस्मेइंद्रावरुणाविश्ववारं	५	६	६	अस्मेइंद्रोवरुणो	५	६	५	अस्यदेवस्यसंसदि	५	२	५	अस्यरण्वास्वस्येवपुष्टिः	२	५	२४
अस्मेइंद्रोवरुणोमित्रोअर्यमा	५	६	३	अस्मेश्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभा	५	५	२४	अस्यपिबक्षुमतः	८	६	२०	अस्यवामस्यपलितस्यहो	२	३	१४
अस्मेऊपुवृषणामादयेथां	२	५	१	अस्मेसावांमाध्वीरातिः	२	५	१	अस्यपिबतमश्विना	५	८	३	अस्यवासाउअर्चिषा	४	१	९
अस्मेतदिंद्रावरुणा	३	४	९	अस्मेसोमश्रियमधि	१	३	२७	अस्यपिबयस्यजज्ञानः	४	७	१२	अस्यवीरस्यबर्हिषि	१	६	११
अस्मेतातइंद्रसंतु	७	७	८	अस्मैतिस्रोअव्यथ्याय	२	७	२२	अस्यपीत्वामदानांदेवो	६	६	१६	अस्यवृष्णोव्योदने	६	४	४३
अस्मेधेहिद्युमतीं	८	५	१२	अस्मैतेप्रतिहर्यते	६	३	२९	अस्यपीत्वामदानां	६	८	१३	अस्यव्रोह्यवसा	७	४	२४
अस्मेधेहिद्युमद्यशः	६	८	२२	अस्मैबहूनामवमाय	२	७	२४	अस्यपीत्वाशतक्रतो	१	१	८	अस्यव्रतानिनाधृषे	७	१	१०
अस्मेधेहिश्रवोबृहत्	१	१	१८	अस्मैभीमायनमसासमं	१	४	२२	अस्यप्रजातवेदसः	८	८	४६	अस्यव्रतेसजोषसः	७	५	४
अस्मेप्रयंधिमघवन्नृजीपिन्	३	२	२०	अस्मैवयंयद्वावा	४	६	१५	अस्यप्रजावतीगृहे	६	२	३८	अस्यशासुरुभयासःसचंते	१	४	२६
अस्मेरयिंनस्वर्थं	२	२	९	अस्यक्रत्वाविचेतसः	४	१	९	अस्यप्रत्नामनुद्युतं	७	१	१०	अस्यशुष्मासोददृशानपवे	७	५	३१
अस्मेरायोदिवेदिवे	३	५	८	अस्यवावीरईवतः	३	५	१५	अस्यप्रेषाहेमना	७	४	११	अस्यश्रवोनद्यःसप्तबिभ्रति	१	५	१४
अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासः	१	४	४३	अस्यतेसख्येवयंतव	७	१	२३	अस्यमंदानोमध्वो	२	६	२३	अस्यश्रियेसमिधानस्य	३	५	३
अस्मेवर्षिष्ठाकृणुहि	३	६	८	अस्यतेसख्येवयमियक्षंतः	७	२	९	अस्यमदेपुरुवर्पांसि	४	७	१८	अस्यश्रेष्ठासुभगस्य	३	४	१३
अस्मेवसूनिधारय	७	१	३५	अस्यत्रितःक्रतुना	७	६	४	अस्यमदेस्वर्यंदाऋताय	१	८	२४	अस्यश्रोषंत्वाभुवः	१	६	११
अस्मेवत्संपरिषंतंनविंदन्	१	५	१७	अस्यत्वेषाअजराअस्य	२	२	१२	अस्यमेद्यावापृथिवी	२	७	१५	अस्यश्लोकोदिवीयते	२	५	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अस्यसुवानस्यमंदि	२	६	६	अस्येदेवश्रवंसाशुषंतं	१	४	२८	अहंपुरोमंदसानो	३	६	१५	अहंहितेंहरिवोब्रह्म	६	४	२३
अस्यस्तुपेमहिमवस्यराधः	२	१	२	अस्येदेषासुमतिःपप्रथाना	७	७	२८	अहंभुवंवसुनः	८	१	५	अहंहुग्रानआर्क्षे	६	५	२३
अस्यस्तोमेभिरौशिजः	८	५	१६	अस्वंमजस्तरणंयः	३	४	२५	अहंभूमिमदद्दामार्याय	३	६	१५	अहंहोतान्यसीदं	८	१	१२
अस्यस्तोमेमघोनः	४	१	८	अस्वापयद्भीतये	३	६	२३	अहंमनुरभवंसूर्यश्चाहं	३	६	१५	अहन्नहिंपर्वतेशिश्रियाणं	१	२	३६
अस्युहिस्वयंशस्तरं	४	४	२५	अहंकेतुरहंमूर्धा	८	८	१७	अहंरंधयन्मृगयं	८	१	७	अहन्निंद्रोअदहदग्नि	३	६	१७
अस्युहिस्वयंशस्तरः	४	१	९	अहंगर्भमदधा	८	८	४१	अहंराजावरुणोमह्यं	३	७	१७	अहन्वृत्रमृचीषमः	६	३	६
अस्याऊपुणउपसातये	२	२	२	अहंगुंगुभ्योअतिथिग्वं	८	१	६	अहंराष्ट्रीसंगमनी	८	७	११	अहन्वृत्रंवृत्रतरंव्यंसं	१	२	३६
अस्याजरासोदमां	८	१	२	अहंचत्वंचवृत्रहन्	६	४	४१	अहंरुद्रायधनुरा	८	७	१२	अहमत्कंकुवये	८	१	७
अस्येदिंद्रोमदेष्वा	६	७	१७	अहंचनतत्सूरिभिः	४	६	२२	अहंरुद्रेभिर्वसुभिः	८	७	११	अहमपोअपिन्वमुक्षमाणा	३	७	१७
अस्येदिंद्रोमदेष्वा	७	५	९	अहंतदासुधारयं	८	१	८	अहंसस्त्ववतः	८	१	८	अहमस्मिमहामहः	८	६	२७
अस्येदिंद्रोवावृधेवृष्ण्यंश	५	७	२६	अहंतष्टेववंधुरं	८	६	२६	अहंससहानहुंषः	८	१	८	अहमस्मिसपत्नहा	८	८	२४
अस्येदुत्वेपसारंतसिंधवः	१	४	२९	अहंताविश्वाचकरं	३	७	१८	अहंसयोनवंवास्त्वं	८	१	८	अहमस्मिसहमाना	८	८	३
अस्येदुप्रब्रूहिपूर्व्याणि	१	४	२९	अहंदांगृणतेपूर्व्यं	८	१	७	अहंसुवेपितरमस्य	८	७	१२	अहमिद्धिपितुष्परि	५	८	१०
अस्येदुभियागिरयश्च	१	४	२९	अहन्नहिंपरिशयानमर्णः	३	२	११	अहंसूर्यस्यपारयामि	८	१	८	अहमिंद्रोनपराजिग्ये	८	१	५
अस्येदुमातुःसवनेषुसद्यः	१	४	२८	अहंप्रत्नेनमन्मना	५	८	११	अहंसोअस्मियःपुरासुते	१	७	२१	अहमिंद्रोरोधोवक्षः	८	१	५
अस्येदेवप्ररिरिचे	१	४	२८	अहंपितेववेतसून्	८	१	७	अहंसोममाहनसं	८	७	११	अहमिंद्रोवरुणस्तेमहि	३	७	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्ग.
अहमेतंगव्ययमश्व्यं	८	१	५	आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्यः	८	८	२१	आगन्मवृत्रहंतमं	६	५	२१	आघायेअग्निमिंधते	६	३	४२
अहमेतान्छाश्वसतः	८	१	६	आकुरेवसोजरिता	३	३	१५	आगावोअग्मन्नुतभद्रं	४	६	२५	आघायोपेवसूनरीं	१	४	३
अहमेववातइव	८	७	१२	आकुलशाअनूषत	७	२	३	आगोमतानासत्यारथेन	५	५	१९	आचत्वामेतावृषणा	३	३	७
अहमेवस्वयमिदं	८	७	११	आकुलशेपुधावति	६	८	७	आग्नाअग्नइहावसे	१	२	५	आचनत्वाचिकित्सामः	६	६	१४
अहंश्चकृष्णमहरर्जुनं	४	५	११	आकुलशेपुधावतिश्येनः	७	२	१५	आग्निंनस्ववृक्तिभिः	७	७	४	आचनोबर्हिःसदंता	५	४	२९
अहस्तायदपदी	७	७	८	आकीसूर्यस्यरोचनात्	१	१	२७	आग्निरगामिभारतः	४	५	२४	आचर्षणिप्रावृषभः	२	४	२०
अहानिगृध्राःपर्यावं	१	६	१४	आकृष्णेनरजसावर्तमानः	१	३	६	आग्नेगिरोदिवआ	५	४	६	आचवहासितांइह	१	५	२२
अहायदिंद्रसुदिना	५	३	१४	आकेनिपासोअहभिः	३	७	२१	आग्नेयाहिमरुत्सखा	६	७	१५	आचष्टआसांपाथो	५	३	३५
अहाव्यग्नेहविरास्ये	८	४	२२	आक्रंदयबलमोजो	४	७	३५	आग्नेवहवरुणमिष्टयेनः	८	२	२२	आचिकितानसुक्रतू	४	४	४
अहितेनचिदर्वता	६	४	४०	आक्षित्पूर्वास्वपरा	३	३	२८	आग्नेवहहविरद्याय	५	२	१४	आच्याजानुदक्षिणतः	७	६	१८
अहिरिवभोगैःपर्येति	५	१	२१	आक्षोदोमहिवृतं	४	६	३	आग्नेस्थूररयिंभर	८	८	१४	आच्छद्विधानैर्गुपितः	८	३	२९
अहेमयज्ञंपथामुराणाः	५	५	२०	आक्ष्णयावानोवहन्ति	५	८	२४	आगमन्नापउशतीर्बर्हिः	७	७	२६	आजंधंतिसान्वेषां	५	१	२४
अहेर्यातारंकमपश्यइं	१	२	३८	आगधितापरिगधिता	२	१	११	आग्रावभिरहन्येभि	४	३	२	आजनायद्रुह्वणे	४	६	१४
अहेळतामनसाश्रुष्टिं	२	७	१५	आगंतामारिषण्यत	६	१	२६	आघत्वावान्त्मनाप्तः	१	२	३०	आजनंत्वेषसंदृशं	८	१	२४
अहेळमानउपयाहि	४	७	१३	आगन्देवऋतुभिर्वर्धतु	३	८	४	आघागमद्यदिश्रवत्	१	२	२९	आजागृविर्विप्रऋता	७	४	१८
आंजनगंधिंसुरभिं	८	८	४	आगन्नृभूणामिहरत्नं	३	७	५	आघातागच्छानुत्तरा	७	६	७	आजातंजातवेदसि	४	५	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आजामिरत्केअव्यत	७	५	३
आजासःपूषणंरथे	४	८	२१
आजिंपतेनृपतेत्वमिद्धि	६	४	२५
आजितुरंसत्पतिंविश्व	६	४	२३
आजुंहोतादुवस्यता	४	१	२२
आजुंहोतास्वध्वरं	३	१	६
आजुह्वानईड्योवंद्यः	८	६	८
आजुह्वानोनईड्यः	२	५	८
आतंभजसौश्रवसेषु	७	८	२९
आतंइंद्रोमदायकं	७	१	२७
आतंइंद्रमहिमानं	६	४	४६
आतंएतावचोयुजा	६	३	४९
आतंएतुमनःपुनः	८	१	१९
आतंक्षतसातिसस्सभ्यंमृ	१	७	३२
आतत्तइंद्रायवः	८	३	५
आतत्तेदस्रमंतुमः	१	३	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आतिष्ठतंसुवृतंयोरथः	२	४	२९
आतिष्ठंतंपरिविश्वेअभूष	३	२	२३
आतिष्ठरथंवृषणंवृषाते	२	४	२०
आतिष्ठवृत्रहन्रथं	१	६	५
आतूर्गहिप्रतुद्रव	६	१	९
आतूनइंद्रकौशिक	१	१	२०
आतूनइंद्रक्षुमंतं	६	५	३७
आतूनइंद्रसद्र्यंक्	३	३	३
आतूनइंद्रवृत्रहन्	३	६	२७
आतूनइंदोशतदातु	७	२	२८
आतूभरमाकिरेतत्परिष्ठात्	३	२	२०
आतूषिंचकण्वमतं	५	७	२१
आतूषिंचहरिमींद्रो	८	५	१९
आतूसुशिप्रदंपते	६	५	७
आतेअग्न[illegible]धीमहि	३	८	२२
आतेअग्नऋचाहविः	४	५	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आतेअग्नऋचाहविः	३	८	२२
आतेकारांश्वणवामावचां	३	२	१३
आतेदक्षंमयोभुवं	७	२	६
आतेदक्षविरोचना	६	६	२६
आतेदधामींद्रियं	६	६	२६
आतेनयातंमनसः	७	८	१७
आतेपितर्मरुतांसुम्न	२	७	२६
आतेमहइंद्रोत्युग्र	५	३	९
आतेरथस्यपूषन्	७	७	१४
आतेरुचःपवमानस्य	७	४	१०
आतेवत्सोमनोयमत्	५	८	३६
आतेवृषन्वृषणो	४	७	१९
आतेवोवरेण्यं	४	२	५
आतेशुष्मोवृषभएतु	४	६	८
आतेसपर्यूजवसे	३	३	१४
आतेसिंचामिकुक्ष्योः	६	१	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आतेसुपर्णाअमिनंतँएवैः	१	५	२७
आतेस्वस्तिमीमहे	४	८	२२
आतेहनूहरिवःशूरशिप्रे	४	२	७
आत्मन्वन्नभोदुह्यते	७	२	३१
आत्मातेवातोरजआनवी	५	६	९
आत्मादेवानांभुवनस्य	८	८	२६
आत्मानंतेमनसारादजा	२	३	१२
[illegible]त्मापितुस्तनूर्वासः	५	७	२९
आत्मायज्ञस्यरंह्या	६	७	२७
आत्वद्यसधस्तुतिं	५	७	१३
आत्वद्यसबदुघां	५	७	११
आत्वंशत्रवागहि	६	६	१
आत्वाकण्वाअहूषत	१	१	२६
आत्वाकण्वाइहावसे	६	३	११
आत्वागमंशंतातिभिः	८	७	२५
आत्वागिरोरथीरिव	६	६	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आत्वागीर्भिर्महामुरुं	६	४	४८	आत्वासुतासइंदवः	६	४	१४	आदायश्येनोअभर	३	६	१५	आदित्यैरिंद्रःसगणः	८	८	१५
आत्वागोभिरिवव्रजं	६	२	१६	आत्वाहर्ययोवृषणो	४	७	१९	आदारोवांमतीनां	१	३	३३	आदित्साप्तस्यचर्किरन्	६	४	२६
आत्वाग्रावावदन्निह	६	३	११	आत्वाहुयंतंप्रयुजः	८	५	७	आदिंद्रःसत्रातविषीः	८	६	१४	आदिद्घनेमइंद्रियं	३	६	१२
आत्वाजुवोरारहाणाअभि	२	१	२३	आत्वाहार्षमंतरेधि	८	८	३१	आदित्तेअस्यवीर्यस्यच	२	१	२०	आदिद्धोतारंवृणते	२	२	९
आत्वाबृहंतोहरयः	३	३	७	आत्वाहोतामनुर्हितः	६	३	१२	आदित्तेविश्वेक्रतुंजुषंत	१	५	१२	आदिन्मातॄराविशद्या	२	२	८
आत्वाब्रह्मयुजाहरी	६	१	२२	आत्वेतानिषीदत	१	१	९	आदित्पश्चाबुबुधाना	३	४	१५	आदिवस्पृष्ठमश्वयुः	६	८	२६
आत्वामदच्युताहरी	६	३	१२	आत्सोमइंद्रियोरसः	७	१	४	आदित्प्रत्नस्यरेतसः	५	८	१४	आदींकेचित्पश्यमानासः	७	५	२२
आत्वारथेहिरण्यये	५	७	१४	आथर्वणायाश्विनादधीचे	१	८	१७	आदित्याअवहिख्यत	६	४	९	आदींत्रितस्ययोषणः	६	८	२२
आत्वारथंयथोतये	६	५	१	आदंगिराःप्रथमंदधिरे	१	६	४	आदित्यानामवसा	५	४	१८	आदींशवस्यब्रवीत्	६	५	२९
आत्वारंभन्नजिव्रयः	६	२	४५	आदक्षिणासृज्यते	७	२	२५	आदित्यानांवसूनां	८	१	६	आदींहंसोयथागणम्	६	८	२२
आत्वावहंतुहरयः	१	१	३०	आदधिक्राःशवसा	३	७	१२	आदित्यारुद्रावसवः	३	१	४	आदीमश्वंनहेतारः	७	१	२५
आत्वाविप्राअचुच्यवुः	१	२	३२	आदशभिर्विवस्वतः	६	५	१५	आदित्यारुद्रावसवः	५	३	३०	आदुमेनिवरोभुवत्	६	६	२३
आत्वाविशंत्वाशवः	१	१	१०	आदस्यतेध्वसयंतः	२	२	५	आदित्याविश्वेमरुतः	५	४	१८	आदूनुतेअनुक्रतुं	६	४	४२
आत्वाविशंत्विंदवः	६	६	१९	आदस्यशुष्मिणोरसे	६	८	३	आदित्यासोअतिस्रिधः	८	७	१३	आद्दध्नोतिहविष्कृतिं	१	१	२५
आत्वाशुक्राअचुच्यवुः	६	६	३०	आदस्युघ्नामनसा	३	५	१८	आदित्यासोअदितयः	५	४	१९	आदेवानामग्रयावा	८	२	२१
आत्वासहस्रमाशतम्	५	७	१४	आदहंस्वधामनु	१	१	११	आदित्यासोअदितिः	५	४	१८	आदेवानामपिपंथां	७	५	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आदेवानांसभवःक्रतुरंग्ने	२	८	१६
आदेवोदंदेवुभ्यां	५	२	९
आदेवोदूतोअंजिरः	८	५	१२
आदेवोयांतुसविता	५	४	१२
आदैव्यानिपार्थिवानि	४	२	१६
आदैव्यानिव्रताचिंकित्वा	१	५	१४
आदैव्यांवृणीमहेवांसि	५	६	२१
आद्यरथंभानुमोभानु	३	८	१३
आद्यांतनोपिरश्मिभिः	३	८	३
आद्योदसीवितरंविष्कंभा	४	१	२३
आद्वाभ्यांहरिभ्यां	२	६	२१
आद्विबर्हाअमिनः	८	६	२०
आधर्णसिर्बृहद्दिवोरराणः	४	२	२१
आधावतासुहस्त्यः	७	१	३
आधीर्षमाणायाःपतिः	७	७	१४
आधूर्ष्वस्मैदधाता	५	३	२५
आधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाः	४	२	२०
आधेनवोधुनयंता	३	३	३१
आधेनवोमामतेयं	२	२	२२
आध्रेणंचित्तद्वेकं	५	२	२७
आनःपवस्वधारया	६	८	२५
आनःपवस्ववसुमत्	७	२	२२
आनःपूषापवमानः	७	३	६
आनःप्रजांजनयतु	८	३	२८
आनःशुष्मंनृषाह्यं	६	८	२०
आनःसहस्रशोभर	६	३	१३
आनःसुतासइंदवः	७	५	१०
आनःसोमपवमानःकिरा	७	३	६
आनःसोमसहोजुवः	७	२	४
आनःसोमसंयतं	७	३	१५
आनःसोमंस्वध्वरः	६	४	१६
आनःसोमंपवित्रआ	७	१	२८
आनःस्तुतउपवाजे	३	६	१८
आनःस्तोमसुपद्रवत्	५	८	२
आनःस्तोमसुपद्रवत्	६	४	१
आनइंदोमहीमिषं	७	२	३
आनइंदोशतग्विनंगवां	७	२	४
आनइंदोशतग्विनं	७	२	१४
आनइंद्रपृक्षसे	७	७	७
आनइंद्रमहीमिषं	५	८	१३
आनइंद्रावृहस्पती	३	७	२५
आनइंद्रोदूरादान	३	६	३
आनइंद्रोहरिभिर्या	३	६	३
आनइळाभिर्विदथेसुशा	२	५	४
आनऊर्जंवहतमश्विनायुवं	२	२	२७
आनपातःशवसोयात	३	७	४
आनस्तुजंरयिंभराशं	३	३	९
आनस्तेगंतुमत्सरः	२	४	१८
आनामभिर्मरुतोवक्षि	४	२	२१
आनार्यस्यदक्षिणा	६	२	२०
आनासत्यागच्छतंहूयते	१	३	५
आनासत्यात्रिभिरेकादशै	१	३	५
आनिरेकमुतप्रियं	६	२	१५
आनिवर्तनवर्तय	७	७	१
आनिवर्तनिवर्तयपुनः	७	७	१
आनूनमश्विनोर्ऋषिः	५	८	३१
आनूनमश्विनायुवं	५	८	३०
आनूनंयातमश्विना	५	८	२५
आनूनंयातमश्विना	६	६	१०
आनूनंयातमश्विनेमा	५	८	३२
आनूनंरघुवर्तनिं	५	८	३१
आनोअग्नेरयिंभर	१	५	२८
आनोअग्नेवयोवृधं	६	४	३४
आनोअग्नेसुचेतुना	१	५	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आनोअद्यसमनसः	६	२	३१	आनोदेवःसविता	८	५	१६	आनोभरभगमिंद्रद्युमंतं	३	२	४	आनोयातंदिवस्परि	५	८	२५
आनोअश्वावदश्विना	६	२	८	आनोदेवशवसा	५	३	१४	आनोभरवृषणंशुष्मं	४	६	८	आनोयाहिपरावतः	५	८	१६
आनोअश्विनात्रिवृतारथे	१	३	५	आनोदेवानामुपवेतु	७	७	२७	आनोभरव्यंजनंगामश्वं	६	५	३१	आनोयाहिमहेमते	६	३	१२
आनोगंतंमयोभुवा	५	८	२८	आनोदेवेभिरुप	५	२	१७	आनोभरदक्षिणे	६	५	३८	आनोयाहिसुतावतो	६	१	२२
आनोगंतंरिशादसा	४	४	९	आनोदेवेभिरुपयातमर्वा	५	५	१९	आनोभद्राःक्रतवोयंतु	१	६	१५	आनोयाह्युपश्रुति	६	३	१३
आनोगंतंरिशादसा	५	८	२८	आनोद्युम्नैराश्रवोभिः	५	८	७	आनोमखस्यदावने	५	८	२३	आनोरत्नानिबिभ्रता	४	४	१५
आनोगव्यान्यश्व्या	६	३	१३	आनोद्रप्सामधुमंतः	८	५	१२	आनोमहीमरमतिंसजोषा	४	२	२१	आनोरयिंमदच्युतं	५	८	२०
आनोगव्येभिरश्व्यैर्वस	४	८	२९	आनोनावामतीनां	१	३	३४	आनोमित्रसुदीतिभिः	४	४	२	आनोराधांसिसवितः	५	४	४
आनोगव्येभिरश्व्यैः	६	५	२०	आनोनियुद्भिःशतिनीभिः	२	१	२४	आनोमित्रावरुणा	३	४	११	आनोरुद्रस्यसूनवो	४	८	८
आनोगहिसख्येभिःशिवे	२	८	१६	आनोनियुद्भिःशतिनी	५	६	१४	आनोमित्रावरुणाहव्यजुष्टिं	५	५	७	आनोवायोमहेतने	६	४	५
आनोगोत्रादर्दृहिगोपते	३	२	४	आनोबर्हिःसधमादे	७	८	७	आनोयज्ञंदिविस्पृशं	६	७	७	आनोविश्वआस्क्रागमंतु	२	५	४
आनोगोमंतमश्विना	५	८	२	आनोबर्हीरिशादसः	१	२	२०	आनोयज्ञंनमोवृधं	३	३	७	आनोविश्वान्यश्विना	५	८	२७
आनोदधिक्राःपथ्यां	५	४	११	आनोबृहंतावृहतीभिरू	३	७	१६	आनोयज्ञंभारती	८	६	९	आनोविश्वाभिरूतिभिः	५	३	८
आनोदिवआपृथिव्या	५	३	८	आनोब्रह्माणिमरुतः	२	७	२०	आनोयज्ञायतक्षतऋभु	१	७	२८	आनोविश्वाभिरूतिभिः	५	८	२५
आनोदिवोबृहतःपर्वतादा	४	२	२२	आनोभजपरमेषु	१	२	२२	आनोयातमुपश्रुति	५	३	२५	आनोविश्वासुहव्यः	६	६	१३
आनोदिवःसवित्रिता	४	८	९	आनोभरदक्षिणेना	६	५	३८	आनोयातंदिवोअच्छा	३	७	२०	आनोविश्वेपार्थं	६	४	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आनोविश्वेसुजोषसा	६	४	२४
आनोवोभिर्मरुतोयान्त्व	२	४	४
आन्यंदिवोमातरिश्वा	१	६	२८
आपःपृणीतभेषजं	१	२	१२
आपःपृणीतभेषजं	७	६	५
आपइद्वाउभेषजीः	८	७	२५
आपक्थासोभला	५	२	२५
आपथयोविपथयो	४	३	९
आपप्राथमहिनावृष्ण्यावृ	६	५	९
आपप्रुपीपार्थिवानि	४	८	३२
आपप्रुषीविभावरि	३	८	३
आपप्रौपार्थिवंरजः	१	६	१
आपरमाभिरुतमध्य	५	१	२
आपवैतस्यमरुतो	३	८	६
आपवमानधारय	६	७	३९
आपवमाननोभर	६	८	१३
आपवमानसुष्टुतिं	७	२	१
आपवस्वगविष्टये	७	२	९
आपवस्वदिशांपते	७	५	२६
आपवस्वमदितम	६	८	१५
आपवस्वमदितम	७	१	७
आपवस्वमहीमिषं	६	८	३१
आपवस्वसहस्त्रिणं	७	१	२६
आपवस्वसहस्त्रिणं	७	१	३०
आपवस्वसुवीर्यं	७	२	१
आपवस्वहिरण्यवत्	७	१	३३
आपशुंगासिपृथिवींवन	६	२	३१
आपश्चातांन्नासत्यापुर	५	५	१९
आपश्चातांन्नासत्यापुरस्ता	५	५	२०
आपश्चित्पिप्युःस्तर्यः	५	३	७
आपश्चिदस्मैपिन्वंत	५	३	२५
आपश्चिद्धिस्वयशसःसदः	५	६	७
आपानासोविवस्वतः	६	७	३४
आपातमन्युस्तृपलं	८	४	१४
आपीवोअस्मेपितरेव	८	६	१
आपुत्रासोनमातरं	५	४	१०
आपूर्णोअस्यकलशःस्वा	३	२	११
आपूपंचित्रबर्हिषं	१	२	१०
आपोअद्यान्वचारिषं	१	२	१२
आपोअद्यान्वचारिषं	७	६	५
आपोअस्मान्मातरः	७	६	२४
आपोनदेवीरुपयंतिहोत्री	१	६	४
आपोनसिंधुमभियत्	७	८	२५
आपोभूयिष्ठाइत्येकोअब्र	२	३	५
आपोयंवःप्रथमं	५	४	१४
आपोरेवतीःक्षयथाहिव	७	७	२६
आपोहुयद्बृहतीर्विश्व	८	७	४
आपोहिष्ठामयोभुवः	७	६	५
आप्यायस्वमदिंतम	१	६	२२
आप्यायस्वसमेतुते	१	६	२२
आप्यायस्वसमेतुते	६	८	२१
आप्रद्रवपरावतः	६	६	१
आप्रद्रवहरिवोमाविवेनः	४	१	२९
आप्रयातमरुतोविष्णोअ	६	२	३२
आप्रारजांसिदिव्यानि	३	८	४
आप्रुपायन्मधुन	८	२	१७
आबुंदंवृत्रहाददे	६	३	४२
आभंदमानेउपाके	२	२	११
आभंदमानेउषसाउपाके	२	८	२३
आमध्वोअस्माअसिचन्	७	७	२३
आमनीषामंतरिक्षस्यनृ	१	७	३१
आमंद्रमावरेण्यं	७	२	६
आमंद्रस्यसनिष्यंतोवरे	२	८	१७
आमंद्रैरिंद्रहरिभिः	३	३	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आभानुनापार्थिवानि	४	५	८	आमित्रेवरुणेवयं	४	४	१०	आयजीवाजसातंसा	१	२	२६	आयद्वामीयचक्षसा	४	४	४
आभात्यग्निरुपसा	४	४	१७	आमूरंजप्रत्यावर्तय	४	७	३५	आयज्ञैर्देवमर्त्यः	४	१	९	आयंनेतेपरायणे	८	७	३०
आभरतंशिक्षतंवज्रबाहू	१	७	२९	आसेअस्यप्रतीर्व्यं	६	२	२७	आयत्पतंत्येन्यः	६	५	६	आयन्नःपत्नीर्गमन्	५	३	२६
आभारतीभारतीभिः	५	२	२	आमेवचांस्युद्यता	६	७	७	आयत्साकंयशसो	५	४	२	आयन्मावेनाअरुहन्नृतस्य	६	७	४
आभारतीभारतीभिःसजो	२	८	२३	आमेहवंनासत्या	६	६	७	आयदश्वान्वनन्वतः	५	७	१६	आयन्मेअभ्वंवनदःपनंतः	२	५	२४
आभिस्पृधोमिथती	४	६	१९	आयंगौःपृश्निरक्रमीत्	८	८	४७	आयदिंद्रश्चदद्वहे	६	३	१३	आयंमद्यसुकृतंप्रातरिच्छ	२	१	१०
आभिर्विधेमाग्नये	६	२	१३	आयंजनाअभिचक्षेजगा	४	१	३१	आयदिषेनृपतिंतेजआनट्	१	५	१६	आययोस्त्रिंशतंतना	७	१	१५
आभिष्टेअस्यगीर्भिः	३	५	१०	आयंतारंमहिस्थिरं	६	३	३	आयदुवःशतक्रतो	१	२	३०	आयस्ततंथरोदसी	४	४	३६
आभूत्यासहजावज्र	८	३	१९	आयंपृणंतिदिविसद्मबर्हिं	१	४	४२	आयद्दुवस्याद्दुवसेनकारुः	२	३	२६	आयस्तस्थौभुवनानि	७	३	९
आभूपेण्यंवोमरुतो	४	३	१७	आयन्नरःसुदानवो	४	३	१२	आयद्धरीइंद्रविव्रता	१	५	४	आयस्तेअग्नइधते	५	१	२४
आभोगयंप्रयदिच्छंतएेत	१	७	३०	आयंहस्तेनखादिनं	४	५	२८	आयद्योनिंहिरण्ययं	७	१	३९	आयस्तेसर्पिरासुते	३	८	२५
आमन्येथामागतं	३	४	३	आयःपप्रौजायमानः	४	५	१२	आयद्योनिंहिरण्ययं	४	४	५	आयस्मिन्त्वेस्वपाके	४	५	१४
आमापूषन्नुपद्रव	४	८	३	आयःपप्रौभानुना	४	८	२	आयद्रुहावरुणश्चनावं	५	६	१०	आयस्मिन्त्सप्तरश्मयः	२	५	२६
आमांमित्रावरुणेह	५	४	१७	आयःपुरंनार्मिणीमदीदे	२	२	१८	आयद्वज्रंबाह्वोरिंद्रधत्से	६	६	३२	आयस्मिन्हस्तेनर्यामि	४	७	१
आमासुपक्वमैरयः	६	६	१२	आयःसोमेनजठरमपिप्रत	४	२	३	आयद्वांयोपणारथं	५	८	२६	आयस्यंतेमहिमानं	६	४	१
आमित्रावरुणाभगं	६	७	२९	आयःस्वर्णभानुना	२	५	२९	आयद्वांसूर्यारथं	४	४	११	आयातंनहुपस्परि	५	८	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आयातंमित्रावरुणा	५	१	९
आयातंमित्रावरुणा	५	५	११
आयातमरुतोदिवः	४	३	१२
आयातुसुपभूषतं	५	५	२१
आयात्विंद्रःस्वपति	७	८	२६
आयात्विंद्रोदिवआ	३	६	५
आयात्विंद्रोवसउप	३	६	५
आयाहिकृणवामते	६	४	४०
आयाहिपर्वतेभ्यः	६	३	१३
आयाहिपूर्वीरति	३	३	७
आयाहिवनसासह	८	८	३०
आयाहिवस्व्याधिया	८	८	३०
आयाहिशश्वदुशता	४	७	१२
आयाहिसुषुमाहिते	६	१	२२
आयाहीमइंदवः	६	२	१
आयाह्यग्नेपथ्या१अनु	५	२	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आयाह्यग्नेसमिधानोअर्वा	२	८	२३
आयाह्यग्नेसमिधानो	५	२	२
आयाह्यद्रिभिःसुतं	४	२	११
आयाह्यर्यआपरि	६	३	१२
आयाह्यर्वाङुपबंधु	३	३	७
आयुर्विश्वायुःपरि	७	६	२३
आयुवानःकवयो	४	८	७
आयूथेवक्षुमतिपश्वो	३	४	१९
आयेतन्वंतिरश्मिभिः	१	१	३७
आयेतस्थुःपृषतीषु	४	३	२५
आयेरजांसितविषीभिर	२	४	१
आयेविश्वास्वपत्यानितस्थु	१	५	१८
आयेविश्वापार्थिवानि	६	६	२९
आयोगोभिःसृज्यते	७	३	९
आयोनिमग्निर्घृतवंतम	२	८	२५
आयोनिमरुणोरुहत्	६	८	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आयोमूर्धानंपित्रो	७	६	३
आयोयोनिंदेवकृतं	५	२	५
आयोवनातातृषाणः	२	५	२५
आयोविवायसचथाय	२	२	२६
आयोविश्वानिवार्या	६	८	८
आरंगरेवमध्वेरयेथे	८	६	२
आरयिमासुचेतुनं	७	२	६
आराच्छत्रुमपबाधस्व	७	८	२३
आराजानामहऋतस्यगो	५	५	६
आरिखकिकिराकृणु	४	८	१८
आरुक्मैरायुधानर	४	३	९
आरुद्रासइंद्रवंतः	४	३	२१
आरेअघाकोन्वी१त्था	८	५	२१
आरेअस्मदमतिमारे	३	५	११
आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नं	१	८	६
आरेमन्युंदुर्विदत्रस्य	७	८	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आरेसावःसुदानवः	२	४	१२
आरोकाइवघेदहः	३	६	२९
आरोदसीअपृणदास्वः	२	८	१८
आरोदसीअपृणाजायमान	२	८	२६
आरोदसीअपृणादोत	८	१	१६
आरोदसीबृहतीवेविदाना	१	५	१७
आरोदसीहर्यमाणो	८	५	७
आरोहतायुर्जरसं	७	६	२७
आर्चन्नत्रमरुतःसस्मिन्ना	१	४	१४
आलाक्त्तायारुरुशीर्ष्णी	५	१	२१
आवंसतेमघवावीरवद्यश	६	७	१४
आवःकुत्समिंद्रयस्मिन्	१	३	३
आवःशमंवृषभंतुग्र्या	१	३	३
आवइंद्रंक्रिविंयथा	१	२	२८
आवंऋंजसऊर्जा	८	३	८
आवक्षिदेवाँइहविप्र	२	७	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आवच्यस्वमहिप्सरः	६	७	१८
आवच्यस्वसुदक्षचम्वोः	७	५	१८
आवदिंद्रंयमुना	५	२	२७
आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमा	२	८	१२
आववृंततीरधनुद्विधारां	७	७	२५
आवहंतीपोष्यावार्याणि	१	८	३
आवहंत्यरुणीर्ज्योतिषा	३	५	१४
आवहेथेपराकात्	५	८	७
आवांग्रावाणोअश्विना	६	३	२८
आवांदानायववृतीयदस्रा	२	४	२३
आवांधियोववृत्युरध्वरान्	२	१	२४
आवांनरामनोयुजो	४	४	१६
आवांभूषन्क्षितयोजन्म	२	२	२०
आवांमित्रावरुणाहव्यजुं	२	२	२२
आवांयेष्ठाश्विनाहुवध्यै	४	२	१३
आवांरथंदुहितासूर्यस्य	१	८	११
आवांरथंपुरुमायंमनोजुवं	१	८	२०
आवांरथंयुवतिस्तिष्ठदत्र	१	८	१८
आवांरथमवमस्यांव्युष्टौ	५	५	१८
आवांरथोअश्विनाश्येनपं	१	८	१८
आवांरथोनियुत्वान्वक्षद	२	१	२४
आवांरथोरथानां	४	४	१४
आवांरथोरोदसीबद्बधानः	५	५	१६
आवांरथोवनिर्नं	२	४	२५
आवांराजानावध्वरेववृ	५	६	६
आवांवयोश्वासो	५	१	४
आवांवहिष्ठाइहते	३	५	१४
आवांवाहिष्ठोअश्विना	६	२	२६
आवांविप्रइहावसे	५	८	२६
आवांविश्वाभिरूतिभिः	५	८	२८
आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रि	६	६	१०
आवांश्येनासोअश्विनावह	१	८	१८
आवांसहस्रंहरय	३	७	२२
आवांसुम्नेवरिमन्	५	१	४
आवांसुम्नैःशंयूइव	८	८	१
आवांजायातोपनऋभु	३	७	३
आवातवाहिभेपजं	८	७	२५
आवातस्यध्रजतो	५	४	१
आवामगन्त्सुमतिर्वां	७	८	२०
आवांयोभूपशुचिपाउपनः	५	६	१४
आवामश्वासोअभि	५	१	१३
आवामश्वासःशुचयः	२	४	२५
आवामश्वासःसुयुजो	४	३	३०
आवामुपस्थमद्रुहा	२	८	१०
आवामृतायकेशिनीरनूष	२	२	२१
आविंशत्यात्रिंशता	२	६	२१
आविद्युन्मद्भिर्मरुतः	१	६	१४
आविबाध्यापरिरापं	२	६	२९
आविरभून्महिमाघोनं	८	६	३
आविवासन्परावतः	६	८	२९
आविशन्कलशंसुतः	७	१	२७
आविश्वतःप्रत्यंचं	२	६	२
आविश्वदेवंसत्पतिं	४	४	२६
आविंश्ववाराश्विनागतंनः	५	५	१७
आविष्ट्योवर्धतेचारुरासु	१	७	१
आवृत्रहणावृत्रहाभिः	४	८	२७
आवृपस्वपुरूवसो	६	४	३६
आवृपस्वमहामह	६	२	१६
आवृपस्वमहामह	६	४	१८
आवेधसंनीलपृष्ठंबृहंतं	४	२	२२
आवोधियंयज्ञियां	८	५	१९
आवोमक्षूतनाययुकं	१	३	१९
आवोयक्ष्यमृतत्वं	८	१	१२
आवोयस्यंद्विवर्हसः	२	४	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आवोयंतूदवाहासः	४	३	२३	आशृण्वतेअदृपिता	३	४	२०	आसुग्म्यायसुग्म्यं	६	२	७	आस्वमद्मायुवमानोअजरः	१	४	२३
आवोराजानमध्वरस्य	३	४	२०	आश्येनस्यजवसानूतनेन	१	८	१९	आसुतेसिंचतश्रियं	६	५	१६	आहंसरस्वतीवतोः	६	३	२१
आवोरुवण्युमौशिजोहुव	२	१	१	आश्रुत्कर्णश्रुधीहवं	१	१	२०	आसुष्टुतीनमसावर्तयध्यै	४	२	२०	आहंपितृन्सुविदत्रान्	७	६	१७
आवोवहंतुसप्तयोरघुष्यदः	१	६	९	आश्विनावश्वावति	१	२	३१	आसुष्माणोमघवन्	४	७	१९	आहरयःससृज्रिरे	६	५	५
आवोवाहिष्ठोवहतु	५	४	३	आश्वैत्रेयस्यजंतवः	४	१	११	आसुष्वयंतीयजते	८	६	९	आहर्यतायधृष्णवे	७	४	२५
आवोहोताजोहवीति	५	४	२५	आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिः	८	५	१२	आसूर्येणरश्मयोध्रुवासः	१	४	२५	आहर्येतोअर्जुनेअत्केअव्य	७	५	१४
आशर्मपर्वतानामोता	६	१	२८	आसंयतमिंद्रणः	४	६	१४	आसूर्योअरुहच्छुक्रमर्णः	४	२	२७	आहायमश्विनोरथः	५	८	३३
आशर्मपर्वतानांवृणीमहे	६	२	३९	आसएतुयईवदा	६	४	५	आसूर्योनभानुमद्भिः	४	५	६	आहार्षंत्वाविदंत्वा	८	८	१९
आशसनंविशसनं	८	३	२६	आसखायःसबर्दुघां	४	८	३	आसूर्योयातुसप्ताश्वः	४	२	२७	आहिद्यावापृथिवीअग्ने	७	५	२९
आशीत्यानवत्यायां	२	६	२२	आसत्योयातुमघवाँ	३	५	१७	आसोतापरिषिंचत	७	५	१८	आहिरुहतमश्विना	६	२	६
आशुंदधिक्रांतमुनुष्ट	३	७	१३	आसवंसवितुर्यथा	६	७	१०	आसोमसुवानोअद्रिभिः	७	५	१३	आहिष्मायातिनर्यः	३	६	१८
आशुंदूतंविवस्वतो	३	५	६	आसस्राणासःशवसा	४	७	९	आस्तुतासोमरुतो	५	४	२७	आहिष्मासूनवेपिता	१	२	२०
आशुःशिशानोवृषभः	८	५	२२	आसहस्रंपथिभिः	४	६	६	आस्थापयंतयुवतिंयुवानः	२	४	५	आहोतामंद्रोविदथा	३	१	१४
आशुभिश्चिद्यान्विमुचाति	२	८	२	आसांपूर्वासामहंसुस्वसृ	२	१	८	आस्नोवृकस्यवर्तिकां	१	८	१०	इंदुरिंद्रायबृहते	७	२	२२
आशुभ्रायातमश्विनास्व	५	५	१४	आसीनासोअरुणीनां	७	६	१८	आस्मारथंवृषपाणेषुतिष्ठ	१	४	११	इंदुःपविष्टचारुर्मदाय	५	७	२१
आशुरर्षबृहन्मते	६	८	२९	आसीमरोहत्सुयमा	३	१	१	आस्मिन्पिशंगमिंदवः	६	८	११	इंदुःपविष्टचेतनः	७	१	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंदुःपुनानोअति	७	३	१७
इंदुःपुनानःप्रजामुराणः	७	५	२०
इंदुरत्योनवाजसृत्	६	८	३३
इंदुरिंद्रायपवते	७	५	१
इंदुरिंद्रायतोशतेनितोश	७	५	२१
इंदुरिहंतिमहिषाः	७	४	२२
इंदुर्देवानामुपसख्य	७	४	११
इंदुर्वाजीपवते	७	४	१२
इंदुर्हिन्वानोअर्पति	७	२	१३
इंदुर्हियानःसोतृभिः	६	८	२०
इंदोयथातवस्तवः	७	१	१२
इंदोयदद्रिभिःसुतः	६	८	१४
इंदोव्यव्यमर्पसि	७	२	१३
इंदोसमुद्रमीङ्खय	६	८	२५
इंद्रंकासांवसूयंतो	३	५	१९
इंद्रंकुत्सोवृत्रहणंशचीप	१	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रंतंशुंभपुरुहन्मन्नवसे	६	५	८
इंद्रंनरोनेमधिता	५	३	११
इंद्रंवोनरःसख्यायसे	४	७	१
इंद्रंनोअग्नेवसुभिः	५	२	१३
इंद्रंपरेवरेमध्यमासः	३	६	१४
इंद्रंप्रत्नेनमन्मना	६	५	२७
इंद्रंप्रातर्हवामहे	१	१	३०
इंद्रंसतिहृदआवच्यमाना	३	२	२५
इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुः	२	३	२२
इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतये	१	७	२४
इंद्रंवयंमहाधने	१	१	१३
इंद्रंवर्धंतुनोगिरः	६	१	१०
इंद्रंवर्धंतोअप्तुरः	७	१	३०
इंद्रंवाणरनुत्तमन्युं	५	३	१६
इंद्रंविश्वाअवीवृधन्	१	१	२१
इंद्रंवृत्रायहन्तवेपुरु	३	२	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रंवृत्रायहन्तवेदेवा	६	१	५
इंद्रंवोविश्वतस्परि	१	१	१४
इंद्रंसोमस्यपीतये	३	३	५
इंद्रंस्तवानृतमं	८	४	१४
इंद्रःकिलःश्रुत्याअस्य	८	६	१०
इंद्रःपूर्भिदातिरद्दासमर्कैः	३	२	१५
इंद्रप्रणःपुरएतेव	४	७	३१
इंद्रःसदामनेकृतः	६	६	२२
इंद्रःसमत्सुयजमानमार्यं	२	१	१९
इंद्रःसहस्रदाव्नां	१	१	३२
इंद्रःसीतांनिगृह्णातु	३	८	९
इंद्रःसुतपुसोमेषु	६	१	७
इंद्रःसुत्रामास्ववाँ	४	७	३२
इंद्रःसुत्रामास्ववान्	८	७	१९
इंद्रःसुपूपावृषणा	३	४	२
इंद्रःसुशिप्रोमघवातरुत्रः	३	२	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रःसूर्यस्यरश्मिभिः	६	१	२
इंद्रःस्वर्षाजनयन्नहानि	३	२	१५
इंद्रःस्वाहापिबतु	३	३	१४
इंद्रआशाभ्यस्परि	२	८	९
इंद्रआसांनेताबृहस्पतिः	८	५	२३
इंद्रइत्सोमपाएकः	५	७	१७
इंद्रइद्धर्योःसचा	१	१	१३
इंद्रइन्नोमहानां	६	६	१५
इंद्रइषेददातुनः	६	६	२७
इंद्रउक्थेनशवसा	८	५	१६
इंद्रऋभुभिर्वाजवद्भिः	३	४	७
इंद्रऋभुभिर्वाजिभिः	३	४	७
इंद्रऋभुमान्वाजवान्	३	४	७
इंद्रओपधीरसनोदहानि	३	२	१६
इंद्रक्रतुंनआभर	५	३	२१
इंद्रक्रतुविदंसुतं	३	३	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रंक्षत्रमभिवामं	८	८	३८	इंद्रदृह्यंमघवन्	८	५	१६	इंद्रंमरुत्वइहपाहि	३	३	१६	इंद्रंवायूअयंसुतः	३	७	२२
इंद्रंक्षत्रासमातिषु	८	१	२४	इंद्रदृह्यंयामकोशाअंभूव	३	२	३	इंद्रमित्केशिनाहरी	६	१	१६	इंद्रंवायूइमेसुता	१	१	३
इंद्रंगृणीषउंस्तुष	६	४	४६	इंद्रदृह्यंस्वपूरंसि	६	५	३६	इंद्रंमित्थागिरोममा	३	३	५	इंद्रवायूबृहस्पतिंमित्रा	१	१	२६
इंद्रंजहिपुमांसंयातुधानं	५	७	९	इंद्रनेदीयएदिहि	६	४	२३	इंद्रमिद्गाथिनोबृहत्	१	१	१३	इंद्रवायूबृहस्पतिंसुह	८	७	२९
इंद्रंजामयंउतये	४	६	१९	इंद्रपिबतुभ्यंसुतो	४	७	१२	इंद्रमिद्देवतातये	५	७	२५	इंद्रवायूमनोजुवा	१	२	८
इंद्रंज्येष्ठान्बृहद्भ्यः	३	८	५	इंद्रपिबवृषधूतस्य	३	३	७	इंद्रमिद्धरीवहतोप्रति	१	६	५	इंद्रंशविष्ठसत्पत	६	१	९
इंद्रंज्येष्ठामरुद्गणाः	१	२	९	इंद्रपिबप्रतिकामं	८	६	१२	इंद्रमिद्धिमहीनां	५	८	१७	इंद्रंशुद्धोनआगहि	६	६	३१
इंद्रंज्येष्ठामरुद्गणाः	२	८	९	इंद्रपिबस्वधयाचित्सुतस्य	३	२	१८	इंद्रंमिवेदुभयेविह्वयंत	३	७	१३	इंद्रंशुद्धोहिनोरयिं	६	६	३१
इंद्रज्येष्ठंनआभर	४	७	२७	इंद्रप्रणःपुरएते	४	७	३१	इंद्रमीशानमोजसा	१	१	२१	इंद्रंश्चमृळयातिनः	२	८	९
इंद्रंतमाहिधिष्ण्यामरुत्त	२	४	२७	इंद्रप्रणोधितावानं	३	३	१	इंद्रंमुक्थानिवावृधुः	५	८	१५	इंद्रंश्चवायवेषांसुतानां	४	३	६
इंद्रतुभ्यमिदद्रिवो	१	५	३०	इंद्रप्रणोरथमव	६	५	३५	इंद्रंमृळमह्यंजीवातुं	४	७	३१	इंद्रंश्चवायवेषां	३	७	२३
इंद्रतुभ्यमिन्मघवन्	४	७	१७	इंद्रंप्रसूतावरुणप्रशिष्टा	८	२	१२	इंद्रंमेवधिषणासातये	४	६	७	इंद्रंश्चसोमंपिबतं	३	७	२७
इंद्रंत्रिधातुशरणं	४	७	२८	इंद्रप्रेहिपुरस्त्वं	६	१	२३	इंद्रयउनुतेअस्ति	६	५	३८	इंद्रंश्चिद्धातदब्रवीत्	६	३	१०
इंद्रत्वमवितेदसि	६	१	१२	इंद्रब्रह्मक्रियमाणाजुषस्व	४	१	२५	इंद्रयथाह्यस्तिते	६	२	१६	इंद्रंश्रुधिसुसंहवं	६	६	२
इंद्रत्वोतासआवयं	१	१	१५	इंद्रंमग्निंकविच्छदा	३	१	११	इंद्रयस्तेनवीयसीं	६	६	३०	इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानि	२	६	२७
इंद्रंत्वावृषभंवयं	३	३	१	इंद्रमच्छसुताइमे	७	५	९	इंद्रवाजेषुनोव	१	१	१३	इंद्रसोमंपिबऋतुना	१	१	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्ग.
इंद्रसोमंसोमपतेपिबेमं	३	२	९	इंद्रस्यसोमपवमान	७	३	१	इंद्राग्नीजरितुःसचा	३	१	११	इंद्राबृहस्पतीवयं	३	७	२५
इंद्रसोममिमंपिब	७	७	१०	इंद्रस्यसोमराधसेपुना	७	१	१७	इंद्राग्नीतपंतिमाघा	४	८	२६	इंद्रायगावआशिरं	६	५	६
इंद्रसोमाःसुताइमेतव	३	३	१	इंद्रस्यसोमराधसे	६	७	३०	इंद्राग्नीतविषाणिवां	३	१	१२	इंद्रायगिरोअनिशित	८	४	१४
इंद्रसोमाःसुताइमेतान्	३	३	५	इंद्रस्यहार्दिसोमधानं	७	५	१९	इंद्राग्नीनवतिंपुरो	३	१	१२	इंद्रायनूनमर्चत	१	६	५
इंद्रस्तुजोबर्हणाआविवेश	३	२	१५	इंद्रस्यांगिरसांचेष्टौ	१	५	१	इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिं	४	२	२८	इंद्रायपवतेमदः	७	५	१५
इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाः	७	५	२०	इंद्रस्यात्रतविषीभ्यः	८	६	१५	इंद्राग्नीयमवथः	४	४	३२	इंद्रायमद्वनेसुतं	६	६	१८
इंद्रस्थातर्हरीणां	६	२	१८	इंद्रस्येवरातिमा	८	८	३६	इंद्राग्नीयुवोरपि	४	८	२६	इंद्रायवृषणंमदं	७	५	९
इंद्रःस्पळुतवृत्रहा	६	४	३८	इंद्राकुत्सावहमानारथेन	४	१	३०	इंद्राग्नीयुवामिमे	४	८	२८	इंद्रायसामगायत	६	७	१
इंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि	३	२	१०	इंद्राकोवांवरुणा	३	७	१५	इंद्राग्नीयुवंसुनः	६	३	२४	इंद्रायसुमदिंतमं	५	७	१३
इंद्रस्यदूतीरिषिता	८	६	५	इंद्राग्नीअपसस्पर्युप	३	१	१२	इंद्राग्नीरोचनादिवः	३	१	१२	इंद्रायसोमपरिषिच्य	७	३	३
इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचं	१	२	३६	इंद्राग्नीअपादियं	४	८	२६	इंद्राग्नीवृत्रहत्येषु	८	२	९	इंद्रायसोमपवसे	६	८	१३
इंद्रस्यनुसुकृतंदैव्यं	८	५	१६	इंद्राग्नीअवसागतं	५	६	१८	इंद्राग्नीशतदाव्नि	४	१	२१	इंद्रायसोमपातवेनृभिः	७	५	१९
इंद्रस्यवज्रआयसोनिमि	६	६	३२	इंद्राग्नीआगतंसुतं	३	१	११	इंद्राग्नीशृणुतंहवं	४	८	२९	इंद्रायसोमपातवे	६	७	३७
इंद्रस्यवज्रोमरुतां	४	७	३५	इंद्राग्नीआहितन्वते	४	८	२६	इंद्राणीमासुनारिषु	८	४	३	इंद्रायसोमपातवेवृत्रघ्ने	७	४	२४
इंद्रस्यवृष्णोअसुरस्य	८	५	२३	इंद्राग्नीउक्थवाहसा	४	८	३६	इंद्रानुपूषणावयम्	४	८	२३	इंद्रायसोमसुषुतः	७	३	१०
इंद्रस्यसख्यमृभवः	३	४	७	इंद्राग्नीकोअस्यवां	४	८	२५	इंद्रापर्वतावृहतारथेन	३	३	१९	इंद्रायसोमाःप्रदिवो	३	२	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रायुहिद्यौरसुरोअनम्नत	२	१	२०
इंद्रायाहिचित्रभानो	१	१	५
इंद्रायाहितूतुजानः	१	१	५
इंद्रायाहिधियेषितः	१	१	५
इंद्रायुवंवरुणादि	३	७	१५
इंद्रायुवंवरुणाभूतं	३	७	१५
इंद्रायेंदुंपुनीतन	७	१	२९
इंद्रायेंदोमरुत्वंते	७	१	४०
इंद्रावरुणनूनुवां	१	१	३३
इंद्रावरुणयोरहं	१	१	३२
इंद्रावरुणवामहं	१	१	३३
इंद्रावरुणामधुमत्तमस्य	५	१	१२
इंद्रावरुणायदिमानिचक्र	५	६	२
इंद्रावरुणायदृषिभ्यो	६	४	३१
इंद्रावरुणायुवमध्वरायनः	५	६	२
इंद्रावरुणावधनाभिरप्रति	५	६	४
इंद्रावरुणावभ्यातपंति	५	६	४
इंद्रावरुणासुतपौ	५	१	१२
इंद्रावरुणासौमनसमदृसं	६	४	३१
इंद्राविष्णूतत्पनयाय्यं	५	१	१३
इंद्राविष्णूदृंहिताःशंबरस्य	५	६	२४
इंद्राविष्णूपिबतं	५	१	१३
इंद्राविष्णूमदपती	५	१	१३
इंद्राविष्णूहविषा	५	१	१३
इंद्रासोमातपतंरक्षउब्जतं	५	७	५
इंद्रासोमादुष्कृतोवव्रेअंत	५	७	५
इंद्रासोमापक्वमामासु	५	१	१६
इंद्रासोमापरिवांभूतुवि	५	७	६
इंद्रासोमामहितद्वां	५	१	१६
इंद्रासोमायुवमंग	५	१	१६
इंद्रासोमावर्तयतंदिवस्प	५	७	५
इंद्रासोमावर्तयतंदिवोव	५	७	५
इंद्रासोमावहिमपः	५	१	१६
इंद्रासोमावासयं	५	१	१६
इंद्रासोमासमघशंसमभ्यं	५	७	५
इंद्राहयोवरुणाचक्र	३	७	१५
इंद्राहरत्नंवरुणा	३	७	१५
इंद्रियाणिशतक्रतो	३	२	२२
इंद्रेअग्नानमोबृहत्	५	६	१७
इंद्रेणयाथसरथंसुते	३	४	७
इंद्रेणयुजानिःसृजंत	८	२	२
इंद्रेणरोचनादिवः	६	१	१५
इंद्रेणसंहिदृक्षसे	१	१	१२
इंद्रेणैतेतृत्सवो	५	२	२६
इंद्रेभुजंशशमानासः	८	४	४
इंद्रेविश्वानिवीर्या	६	४	४२
इंद्रेषितेप्रसवंभिक्षमाणे	३	२	१२
इंद्रेहिमत्स्यंधसः	१	१	१७
इंद्रोअश्वायिसुध्योनिरेके	१	४	११
इंद्रोअस्माँअरदद्वज्रबाहुः	३	२	१३
इंद्रोअस्मेसुमनाअस्तु	८	५	१६
इंद्रोअंगमहद्भयं	२	८	८
इंद्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो	३	३	२३
इंद्रोदधीचोअस्थभिः	१	६	७
इंद्रोदिवइंद्रईशे	८	४	१५
इंद्रोदिवःप्रतिमानं	८	६	१०
इंद्रोदीर्घायुचक्षसे	१	१	१३
इंद्रोनयोमहाकर्माणि	७	३	२४
इंद्रोनेदिष्ठमवसा	४	८	१५
इंद्रोब्रह्मेंद्रऋषिः	६	१	२१
इंद्रोमदायवावृधे	१	६	१
इंद्रोमधुसंभृतमुस्त्रियायां	३	२	२६
इंद्रोमहांसिंधुमाशयां	२	६	४
इंद्रोमह्नामहतो	८	२	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रोमह्नामहतः	८	६	१०	इंद्रोहर्यंतमर्जुनं	३	३	८	इतोवासातिमीमहे	१	१	१२	इदंवचःशतसाः	५	२	११
इंद्रोमह्नारोदसीपप्रथच्छ	५	७	२६	इंधन्वभिर्धेनुभिः	२	७	१९	इत्थाधीवंतमद्रिवः	५	७	२४	इदंवपुर्निवचनंजनासः	४	३	१
इंद्रोयज्वनेपृणते	४	६	२५	इंधानोअग्निंवनवत्	२	७	४	इत्थायथातऊतये	४	१	१२	इदंवसोसुतमंधः	५	७	१७
इंद्रोयातूनामभवत्पराशर	५	७	९	इंधेराजासमर्यो	५	२	११	इत्थाहिसोमइन्मदे	१	५	२९	इदंवामास्येहविः	३	७	२५
इंद्रोयातोवसितस्यराजा	१	२	३८	इच्छंतरेतोमिथस्तनूपु	१	५	१२	इदंकवेरादित्यस्य	२	७	९	इदंवांमदिरंमधु	६	३	२०
इंद्रोरथायप्रवतंकृणोति	४	१	२९	इच्छंतित्वासोम्यासःसखा	३	२	१	इदंतएकंपरऊत	८	१	१८	इदंविष्णुर्विचक्रमे	१	२	७
इंद्रोराजाजगतः	५	३	११	इच्छंतिदेवाःसुन्वंतं	५	७	२०	इदंतेपात्रंसनवित्तं	८	३	१३	इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरा	१	८	१
इंद्रोवलंरक्षितारं	८	२	१६	इच्छन्नश्वस्ययच्छिरः	१	६	७	इदंतेसोम्यंमधु	६	४	४७	इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरु	८	८	२८
इंद्रोवसुभिःपरिपातु	८	२	१२	इतऊतीवोअजरं	६	७	२	इदंत्यत्पात्रमिंद्रपानं	४	७	१९	इदंसुमेजरितरार्चिकिद्धि	७	७	२०
इंद्रोवाघेदियन्मघं	६	२	४	इतिचिद्धित्वाधना	८	७	१	इदंद्यावापृथिवीसत्यमस्तु	२	५	३	इदंस्वरिदमिदास	८	७	१०
इंद्रोवाजस्यस्थविरस्य	४	७	९	इतिचिन्नुप्रजायैपशुमत्यै	४	२	१६	इदंनमोवृषभायस्वराजे	१	४	११	इदंहन्नूनमेषां	६	१	२५
इंद्रोविश्वैर्वीर्यैः	३	३	२६	इतिचिन्मन्युमध्रि	३	८	२५	इदंपितृभ्योनमोअस्तु	७	६	१७	इदंह्यन्वोजसासुतं	३	३	१६
इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः	३	२	१५	इतित्वाग्नेवृष्टिहव्यस्य	८	६	१९	इदंपित्रेमरुतामुच्यते	१	८	६	इदंहुविमैघवन्	८	६	२१
इंद्रोवृत्रस्यतविषीं	१	५	३०	इतित्वादेवाइमआहुः	८	५	४	इदंमेअग्नेकियते	३	५	२	इदंहिवांप्रदिविस्था	४	४	१७
इंद्रोवृत्रस्यदोधतः	१	५	२९	इतिवाइतिमेमनः	८	६	२६	इदंयमस्यसादनं	८	७	२६	इदमकर्मनमो	८	२	१८
इंद्रोहरीयुयुजेअश्विनारथं	२	३	५	इतिस्तुतासोअसथारिशा	६	२	३७	इदंवचःपर्जन्यायस्वराजे	५	७	१	इदमग्नेसुधितंदुर्धितादधि	२	२	७

॥१९॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इदमापःप्रवहत	१	२	१२
इदमापःप्रवहत	७	६	५
इदमित्थारौद्रंगूर्तवचाः	८	१	२६
इदमुत्यत्पुरुतमं	३	८	१
इदमुत्यन्महिमहा	३	५	२
इदमुदकंपिबतेत्यब्रवीतने	२	३	५
इदाहितंउपोअद्रिसानो	५	१	६
इदाहितेवेविपतः	४	६	११
इदाहिवमुपस्तुतिं	६	२	२३
इदाहिवोविधते	५	१	६
इदाह्नःपीतिमुतवोमदंधुः	३	७	२
इध्मेनाग्नइच्छमानो	३	१	१८
इध्मंयस्तेजभरच्छश्र	३	५	१२
इनोतपृच्छजनिमाकवीनां	३	२	२३
इनोराजन्नरतिःसमिद्धः	७	५	३१
इनोवाजानांपतिः	७	७	१४
इमंकाममंदयागोभिरश्वैः	३	२	४
इमंकाममंदया	३	३	१४
इमंघावीरोअमृतं	६	२	१२
इमंचनोगवेषणं	४	८	२२
इमंजीवेभ्यःपरिधिं	७	६	२६
इमंजुषस्वगिर्वणः	६	१	१
इमंतंपश्यवृषभस्य	८	५	२१
इमंत्रितोभूर्यविंदत्	८	१	१
इमंनरोमरुतः	३	१	१६
इमंनरोमरुतःसश्चता	५	२	२८
इमंनरःपर्वतास्तुभ्यमापः	३	२	१८
इमंनुमायिनंहुवे	६	५	२७
इमंनुसोममंतितः	२	४	२२
इमंनोअग्नउपयज्ञं	८	७	९
इमंनोअग्नेध्वरं	४	५	१६
इमंनोयज्ञममृतेषु	३	१	२१
इमांबिभर्मिसुकृतंते	७	८	२७
इमंमहेविदथ्याय	३	३	२४
इमंमेगङ्गेयमुने	८	३	६
इमंमेवरुणश्रुधी	१	२	१९
इमंमेस्तोमंमश्विना	६	६	७
इमंयज्ञमिदंवचः	१	६	२०
इमंयज्ञमिदंवचः	८	८	८
इमंयज्ञंचनोधा	४	५	१२
इमंयज्ञंत्वमस्माकं	३	६	३
इमंयज्ञंसहसावंत्वन्नः	२	८	१६
इमंयमप्रस्तरमाहि	७	६	१४
इमंरथमधियेसप्ततस्थुः	२	३	१४
इमंविधंतोअपांसधस्थे	२	५	२४
इमंविधंतोअपां	८	१	१
इमंस्तोमंमभिष्टये	६	१	१
इमंस्तोममर्हतेजातवेदसे	१	६	३०
इमंस्तोमंरोदसी	३	३	२५
इमंस्तोमंसक्रतवो	२	७	६
इमंस्वस्मैहृदआसुतष्टं	२	७	२१
इमआयातमिंदवः	२	२	१
इमईंद्रभरतस्य	३	३	२३
इमइंद्रायसुन्विरे	५	३	१७
इमउत्वाविचक्षते	६	३	४५
इममंत्रेचमसंमावि	७	६	२१
इममिंद्रगवाशिरं	३	३	६
इममिंद्रसुतंपिब	१	६	५
इममिंद्रोअदीधरत्	८	८	३१
इममुत्यमथर्ववत्	४	५	२०
इममूपुवोअतिथिं	४	५	१७
इममूपुत्वमस्माकं	१	२	२२
इममंजस्यामुभये	८	४	२३
इमांखनाम्योषधिं	८	८	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमांगायत्रवर्तनिं	६	३	२०
इमांचनःपृथिवीं	३	३	३१
इमांतइंद्रसुष्टुतिं	६	१	६
इमांतेधियंप्रभरेमहोमहीम्	१	७	१४
इमांतेवाचंवसूयंतआयवं	२	१	१९
इमांत्वमिंद्रमीढ्वः	८	३	२८
इमांधियंशिक्षमाणस्यदेव	६	३	२८
इमांधियंसप्तशीर्ष्णीम्	८	२	१५
इमांप्रत्नायसुष्टुतिं	८	४	२२
इमांमइंद्रसुष्टुतिं	५	८	१५
इमांमेअग्नेसमिधं	२	५	२७
इमांमेअग्नेसमिधं	८	२	२१
इमांमेमरुतोगिरं	५	८	१९
इमांवांमित्रावरुणा	५	४	१
इमांसुपूर्व्यांधियं	५	८	१७
इमाअग्नेमतयस्तुभ्यं	७	६	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमाअभिप्रणोनुमः	५	८	१०
इमाअस्मैमतयोवाचः	८	४	२२
इमाअस्यप्रतूर्तयः	६	१	१२
इमाइंद्रंवरुणंमे	३	७	१६
इमाउत्वापस्पृधाना	५	२	२४
इमाउत्वापुरुतमस्य	४	६	११
इमाउत्वापुरुशाक	४	६	१२
इमाउत्वापुरूवसो	५	७	२५
इमाउत्वाशतक्रतो	४	७	२५
इमाउत्वासुतेसुते	४	७	२६
इमाउवांदिविष्टयः	५	५	२१
इमाउवांभूमयोमन्यमा	३	४	९
इमाउवःसुदानवः	५	८	२१
इमागावःसरमेयाः	८	६	५
इमागिरआदित्येभ्यो	२	७	६
इमागिरःसवितारं	५	४	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमाजुषेथांसवना	६	३	२०
इमाजुह्वानायुष्मदानमो	५	६	१९
इमातेवाजिन्नवमार्जनानि	२	३	११
इमाधानाघृतस्नुवः	१	१	३०
इमानारीरविधवाः	७	६	२७
इमानित्रीणिविष्टपा	६	६	१४
इमानिवांभागधेयानिसि	६	४	३०
इमानुकंभुवना	८	८	१५
इमाब्रह्मबृहद्दिवः	८	७	२
इमाब्रह्माणिवर्धना	४	४	१२
इमाब्रह्मब्रह्मवाहः	३	३	३
इमाब्रह्मसरस्वति	२	८	१०
इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसि	८	८	६
इमामग्नेशरणिंमीमृषः	१	२	३५
इमामुषुसोमसुतिमुपनः	५	६	१६
इमामूनुकवितमस्य	४	४	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमामूषुप्रभृतिंसातयेधाः	३	२	१९
इमामूष्वासुरस्य	४	४	३०
इमारुद्रायतवसेकपर्दिने	१	८	५
इमारुद्रायस्थिरधन्वने	५	४	१३
इमास्तइंद्रपृश्नयः	५	८	१२
इमेचित्तवमन्यवे	१	५	३१
इमेचेतारोअनृतस्यभूरेः	५	५	१
इमेजीवाविमृतैः	७	६	२६
इमेतइंद्रतेवयंपुरुष्टुत	१	४	२२
इमेतइंद्रसोमाः	५	७	१८
इमेतुरंमरुतोराम	५	४	२५
इमेदिवोअनिमिषापृथि	५	५	२
इमेनरोवृत्रहत्ये	५	१	२५
इमेभोजाअंगिरसो	३	३	२०
इमेमापीतायशसउरुष्यवः	६	४	११
इमेमित्रोवरुणोदूळभासः	५	५	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमेयामासस्त्वद्रिगभूवन्	३	८	१७
इमेयेतेसुवायोबाह्वोजसः	२	१	२५
इमेयेनावाङ्गुपरः	८	२	२४
इमेरध्रंचिन्मरुतो	५	४	२५
इमेवांसोमाअप्स्वासुताइ	२	१	२५
इमेविप्रस्यवेधसः	६	३	२९
इमेसोमासइंदवः	१	१	३१
इमेहितेकारवोवावशुर्धि	५	७	२८
इमेहितेब्रह्मकृतः	५	३	१७
इमोअग्नेवीततमानि	५	१	२६
इमौदेवौजायमानौजुषंत	२	८	६
इयंतऋत्वियावती	६	१	२
इयंतइंद्रगिर्वणः	६	१	७
इयंतेनव्यसीमतिः	६	५	२२
इयंतेपूषन्नाघृणे	३	४	१०
इयंदेवपुरोहितिर्युवभ्यां	५	५	२
इयंदेवपुरोहितिर्युवभ्यां	५	५	३
इयंनउस्राप्रथमासु	७	८	६
इयंमद्वांप्रस्तृणीते	५	१	९
इयंमनीपाइयमश्विनागीः	५	५	१७
इयंमनीपाइयमश्विनागीः	५	५	१८
इयंमनीपाबृहतीबृहंतः	५	६	२४
इयंमेनाभिरिहमे	८	१	२९
इयंयानीच्यर्किणी	६	७	८
इयंवामस्यमन्मनः	५	६	१७
इयंवामह्वेशृणुतं	७	८	१६
इयंवांब्रह्मणस्पतेसुवृक्तिः	५	६	२२
इयंविसृष्टिर्यतआ	८	७	१७
इयंवेदिःपरोअंतः	२	३	२०
इयंशुष्मेभिर्बिसखा	४	८	३०
इयंसाभूयाउषसामिवक्षाः	७	७	२७
इयंसावोअस्मेदीधितिः	२	५	५
इयत्तकःकुषुंभकः	२	५	१६
इयत्तिकाशकुंतिका	२	५	१६
इयमददाद्रभसं	४	८	३०
इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीः	५	६	६
इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीः	५	६	७
इयमुतेअनुष्टुतिः	६	४	४३
इयमेषामस्मृतानांगीः	८	३	५
इरज्यन्नग्नेप्रथयस्व	८	७	२८
इरावतीधेनुमती	५	६	२४
इरावतीर्वरुणधेनवोवां	४	४	७
इषंतोकायनोदधत्	७	२	५
इषंदुहन्त्सुदुघां	८	७	६
इषमूर्जंचपिन्वसे	७	१	३०
इषमूर्जंपवमाना	७	३	१८
इषमूर्जमभ्यर्षाश्वंगां	७	४	४
इषामंदस्वादुते	६	६	१
इषिरेणतेमनसासुतस्य	६	४	१२
इषुर्नधन्वन्प्रति	७	२	२१
इषुर्नश्रियइषुधेः	८	५	१
इषंपवस्वधारया	७	१	३
इष्कर्तारमध्वरस्य	८	७	२८
इष्कर्तारमनिष्कृतंसहस्कृ	६	७	३
इष्कृताहावमवतं	८	५	१८
इष्कृतिर्नामवोमाता	८	५	९
इष्टाहोत्राअसृक्षत	६	६	२५
इष्यन्वाचमुपवक्तेव	७	४	५
इहत्यापुरुभूतमा	४	४	११
इहत्यापुरुभूतमा	६	२	५
इहत्यासधमाद्या	६	१	१२
इहत्यासधमाद्या	६	३	६
इहत्वंसूनोसहसोनो	३	४	१६
इहत्वष्टारमग्रियं	१	१	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इहत्वाभूर्याचरेदुप	३	४	२४	इहेहवोमनसाबंधुता	३	४	७	ईक्षेरायःक्षयस्य	३	६	४	ईशेयोविश्वस्यादेववीतौ	७	६	१
इहत्वागोपरीणसा	६	३	४६	इहेहवःस्वतवसः	५	४	३०	ईजानमिद्द्यौर्गूर्तावसुः	८	७	२०	ईळतेत्वामवस्यवः	१	१	२६
इहप्रजामिहरयिं	३	७	८	इहैवस्तंमावियौष्टं	८	३	२८	ईजेयज्ञेभिःशशमे	४	५	३	ईळानायावस्यवे	२	५	२७
इहप्रब्रूहियतमः	८	४	६	इहैवैधिमापच्योष्ठाः	८	८	३१	ईयिवांसमतिस्रिधः	३	१	५	ईळितोअग्नआवह	२	२	१०
इहप्रयाणमस्तुवा	३	७	२२	इहोपयातशवसोनपातः	३	७	५	ईयुरर्थंनन्यर्थं	५	२	२५	ईळितोअग्नआवहे	३	८	२०
इहप्रियंप्रजयाते	८	३	३५	इळामग्नेपुरुदंसं	२	८	१६	ईयुर्गावोनयवसा	५	२	२५	ईळितोअग्नेमनसानः	२	५	२२
इहब्रवीतुयईमंगवेद	२	३	१५	इळामग्नेपुरुदंससनिंगोः	२	८	२५	ईयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्	१	८	३	ईळिष्वाहिप्रतीव्यं	६	२	९
इहश्रुतइंद्रोअस्मे	७	७	६	इळामग्नेपुरुदंससनिंगोः	२	८	२७	ईर्मांतासःसिलिकमध्यमा	२	३	१२	ईळेअग्निंविपश्चितं	३	१	२८
इहागतंवृषण्वसू	६	५	१९	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२	ईर्मान्यद्वपुपेधायि	४	४	११	ईळेअग्निंस्ववसं	४	३	२५
इहितिस्रःपरावतः	६	३	५	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	१५	ईशानइमाभुवनानि	७	३	१९	ईळेगिरामनुर्हितं	६	१	३३
इहेंद्राग्नीउपह्वये	१	२	३	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२२	ईशानकृतोधुनयोरिशादः	१	५	६	ईळेचत्वायजमानोहविर्भिः	२	८	१५
इहेंद्राणीमुपह्वये	१	२	६	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२३	ईशानायप्रहुतिंयस्तआन	५	६	१२	ईळेद्यावापृथिवीपूर्वचित्त	१	७	३३
इहेवंश्रृण्वएषां	१	३	१२	इळायास्त्वापदेवयं	३	१	३२	ईशानावार्याणां	७	६	५	ईळेन्योनमस्यः	३	१	३०
इहेहजातासमवावशीतां	२	४	२५	इळासरस्वतीमही	१	१	२५	ईशानासोयेदधतेस्वर्णः	५	६	१२	ईळेन्योवोमनुषो	५	२	१२
इहेहयद्वांसमना	३	७	१९	इळासरस्वतीमही	३	८	२१	ईशिषेवार्यस्यहि	६	३	३९	ईळेन्यंवोअसुरं	५	२	१
इहेहयद्वांसमनापपृक्षे	३	७	२०	ईंखयंतीरपस्युवः	८	८	४१	ईशेह्यग्निरमृतस्य	५	२	६	ईळेन्यःपवमानः	६	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्ग.
उक्थंचनशस्यमानं	५	७	१९	उग्रंयुयुज्मपृतनासुसास	६	४	३८	उच्छंत्यांमेयजता	४	४	२	उतघासरथीतमः	४	८	२२
उक्थउक्थेसोमइंद्रं	५	३	१०	उग्रंवओजःस्थिरा	५	४	२३	उच्छादिवोदुहितः	५	१	६	उततेसुष्टुताहरी	६	१	११
उक्थभृतंसामभृतं	५	३	२४	उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वापुरंदर	६	४	३७	उच्छिष्टंचम्वोर्भर	१	२	२६	उतत्यंचमसंनवं	१	२	२
उक्थमिंद्रायशंस्यं	१	१	१९	उग्रस्तुराषाळभिभूः	३	३	१२	उच्छुष्माओषधीनां	८	५	९	उतत्यंनोमारुतंशर्धआगम	४	२	२८
उक्थवाहसेविभ्वेमनीषां	६	६	३४	उग्राइवप्रवहंतःसमायमुः	८	४	३०	उच्छोचिषासहसस्पुत्र	३	१	१८	उतत्यंपुत्रमग्रुवः	३	६	२२
उक्थेभिर्वागवसे	१	४	२	उग्राविघनिनामृधः	४	८	२७	उच्छ्रयस्ववनस्पते	३	१	३	उतत्यंभुज्युमश्विनासखा	५	५	१५
उक्थेभिर्वृत्रहंतमा	५	६	१८	उग्रासंताहवामहे	१	२	३	उच्छ्वंचस्वपृथिविमा	७	६	२८	उतत्यंवीरंधनसामृजीषिणं	६	६	९
उक्थेष्विन्नुशूरयेषु	२	६	२	उग्रेष्विन्नुशूरमद	२	६	६	उच्छ्वंचमानापृथिवी	७	६	२८	उतत्यदाश्वश्व्यं	५	८	१३
उक्षंतेअश्वाँअत्याँइव	२	७	१९	उग्रोजज्ञेवीर्याय	५	३	१	उज्जातमिंद्रतेशवः	६	४	४१	उतत्यद्वांजुरते	५	५	१५
उक्षान्नायवशान्नाय	६	३	३१	उग्रोवांककुहोययिः	४	४	१२	उज्जायतांपरशुः	७	८	२५	उतत्यातुर्वशायदू	३	६	२२
उक्षामहाँअभिववक्षएने	२	२	१५	उचथ्येवपुषियःस्वराट्	६	४	६	उतऋतुभिर्ऋतुपाः	३	३	११	उतत्यादैव्याभिषजा	६	१	२६
उक्षामिमातिप्रांतं	७	२	२१	उच्चातेजातमंधसः	७	१	१९	उतकण्वंनृषदःपुत्रं	७	७	२८	उतत्यामेयशसाश्वेतनायै	२	१	१
उक्षासंसुद्रोअरुषः	४	३	१	उच्चादिविदक्षिणावंतः	८	६	३	उतगावइवादंति	८	८	४	उतत्यामेरौद्रावर्चिमंता	८	१	२८
उक्षेवयूथापरियन्	७	२	२६	उच्छंतीयाकृणोषिमंहना	५	६	१	उतग्नाअग्निरध्वर	३	५	९	उतत्यायंजताहरी	३	६	१६
उक्ष्णोहिमेपंचदश	८	४	३	उच्छंतीरद्यचितयंत	३	८	१	उतग्नाव्यंतुदेवपत्नीः	४	२	२८	उतत्यासद्यआर्या	३	६	२२
उग्रंनवीरंनमसोपसेदिम	६	४	१५	उच्छन्नुषसःसुदिनाअरिप्राः	५	६	१२	उतघानेमोअस्तुतः	४	३	२७	उतत्याहरितोदश	७	१	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतत्यामेहवमाजग्म्यातं	४	८	९	उतत्वामदितेमहि	६	४	५२	उतनःसुभगाँअरिः	१	१	८	उतनोदेव्यदितिः	६	२	२२
उतत्येदेवीसुभगे	२	७	१४	उतत्वामरुणंवयं	७	१	२	उतनईंत्वष्टागन्त्वच्छास्मत्	२	५	५	उतनोधियोगोअग्राः	१	६	१७
उतत्येनोमरुतो	५	४	२	उतत्वास्त्रीशशीयसी	४	३	२७	उतनईंमतयोश्वयोगाः	२	५	५	उतनोनक्तमपां	८	४	२६
उतत्येनःपर्वतासःसुशस्त	४	२	२८	उतदासस्यवर्चिनः	३	६	२१	उतनईंमरुतोवृद्धसेनाः	२	५	५	उतनोब्रह्मन्नविष	३	१	१३
उतत्येमाध्वन्यस्यजुष्टाः	४	२	२	उतदासापरिविषे	८	२	२	उतनएनापवया	७	४	२१	उतनोरुद्राचिन्मृळत	८	४	२७
उतत्येमापौरुकुत्सस्यसूरेः	४	२	२	उतदासंकौलितरं	३	६	२१	उतनएपुनृपु	५	३	२६	उतनोवाजसातये	६	८	१
उतत्येमामारुताश्वस्यशो	४	२	२	उतदेवाअवहितं	८	७	२५	उतनूनंयदिंद्रियं	३	६	३३	उतनोविष्णुरुतवातोअस्त्रि	४	२	२८
उतत्वंमघवञ्छृणु	६	३	४३	उतद्यावापृथिवीक्षत्र	४	८	८	उतनोगोमतस्कृधि	६	३	२	उतनोहिर्बुध्न्यो मयस्कः	२	५	४
उतत्वंसख्येस्थिरपीतं	८	२	२३	उतद्युमत्सुवीर्यं	१	५	२२	उतनोगोमतीरिषः	४	४	२२	उतनोहिर्बुध्न्यः	४	८	१०
उतत्वंसूनोसहसो	४	८	९	उतद्वारउशतीः	५	२	२३	उतनोगोमतीरिषः	५	८	२	उतप्रधिमुदहन्नस्य	८	५	२१
उतत्वःपश्यन्नददर्श	८	२	२३	उतनःकर्णशोभमाना	६	५	३१	उतनोगोमतीरिषः	७	१	२८	उतप्रपिप्यऊधरघ्न्यायाः	७	४	३
उतत्वाग्नेममस्तुतः	६	३	३२	उतनःपितुमाभर	६	३	२	उतनोगोविदश्ववित्	७	१	१२	उतप्रहामतिदीव्या	७	८	२३
उतत्वाधीतयोमम	६	३	४०	उतनःप्रियाप्रियासु	४	८	३१	उतनोगोपणिंधियं	४	८	१८	उतब्रह्मण्यावयं	५	८	१५
उतत्वानमसावयं	६	३	३१	उतनःसिंधुरपां	६	२	२३	उतनोदिव्याइषः	५	८	५	उतब्रह्माणोमरुतोमेअस्य	४	१	२३
उतत्वाबधिरंवयं	६	३	४५	उतनःसुत्रात्रोदेव	५	१	१२	उतनोदेवदेवान्	६	५	२४	उतब्रुवंतुजंतवः	१	५	२१
उतत्वाभृगुवच्छुचे	६	३	३१	उतनःसुद्योत्मांजीराश्वः	२	२	९	उतनोदेवावश्विना	८	४	२७	उतब्रुवंतुनोनिदो	१	१	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतमंऋज्रेपुरंयस्य	५	१	४	उतवांविक्षुमद्यास्वंधः	२	२	२३	उतस्मास्यतन्यतोरिव	३	७	१२	उतस्यावांरुशंतोवप्संसः	२	४	२६
उतमन्येपितुरद्रुहः	२	३	२	उतवःशंसमुशिजां	२	७	१४	उतस्मास्यद्रवतस्तुर	३	७	१४	उतस्याश्वेतयावरी	६	२	२९
उतमातावृहद्दिवा	८	२	७	उतव्रतानिसोमते	७	७	११	उतस्मास्यपनयंति	३	७	१२	उतस्वयातन्वा३संवदेतत्	५	६	८
उतमातामहिषमन्ववेन	३	५	२६	उतशुष्णस्यधृष्णुया	३	६	२१	उतस्माहित्वामाहु	३	६	२५	उतस्वराजोअदितिः	५	५	९
उतमेंप्रयियोर्वयियोः	६	१	३५	उतसखास्यश्विनोरुत	३	८	३	उतस्मैनंवस्त्रमथिंनता	३	७	११	उतस्वराजोअदितिः	६	१	३
उतमेंवोचतादिति	४	३	२९	उतासिंधुंविबाल्यं	३	६	२१	उतस्यदेवःसविता	४	८	१०	उतस्वस्याअरात्याः	७	३	४
उतमेंरपद्युवतिः	४	३	२७	उतसुत्येपयोवृधा	५	७	२४	उतस्यदेवोभुवनस्य	२	७	१४	उतस्वानासोदिविषंत्व	३	८	१५
उतवायःसहस्यप्रविद्वान्	२	२	१६	उतस्तुतासोमरुतो	५	४	२७	उतस्यनइंद्रोविश्व	२	७	१४	उतादःपरुषेगवि	४	८	२२
उतयासिसवितस्त्रीणि	४	४	२४	उतस्मतेपरुष्ण्यां	४	३	९	उतस्यनंउशिजामुर्विया	८	४	२५	उताभयेपुरुहूतश्रवोभिः	३	२	१
उतयोमानुषेष्वा	१	२	१८	उतस्मंतेवनस्पते	१	२	२६	उतस्यवाजीक्षिपणिं	३	७	१४	उतायातंसंगवेप्रातः	४	४	१७
उतयोषणेदिव्येमही	५	२	२	उतस्मंदुर्गृभीयसे	४	१	१	उतस्यवाजीसहुरिर्ऋतावा	३	७	१२	उतालब्धंस्पृणुहि	८	४	६
उतवाउपरिवृणक्षि	८	७	३०	उतस्मयंशिशुंयथा	४	१	१	उतस्यवाज्यरुषः	४	३	२०	उताशिष्ठाअनुशृण्वंति	२	७	३
उतवाजिनंपुरुनिष्षिध्वां	३	७	११	उतस्मराशिंपरि	७	३	२३	उतस्यानःसरस्वती	४	८	३१	उतासिमैत्रावरुणो	५	३	२४
उतवातपितासिनः	८	८	४४	उतस्मसद्महर्यतस्य	८	५	६	उतस्यानःसरस्वतीजुषा	५	६	१९	उताहंनक्तमुतसोमतेदिवा	७	५	१५
उतवायस्यवाजिनः	१	६	११	उतस्मासुद्यइत्परि	३	६	२५	उतस्यानोदिवा	६	१	२६	उतेदानींभगवंतः	५	४	८
उतवायोनोमर्चया	२	६	३०	उतस्मासुप्रथमःसरिष्य	३	७	१२	उतस्यावांमधुमन्मक्षिकार	१	८	२१	उतेशिपेप्रसुवस्य	४	४	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतोघातेपुरुष्याइ	५	३	१३	उत्तानायामवभराचिकि	३	१	३२	उत्त्वामंदंतुस्तोमाः	६	४	४४	उदस्यशोचिरस्थात्	५	२	२१
उतोनोअस्यकस्यचित्	४	२	९	उत्तिष्ठतावपश्यत	८	८	३७	उत्सूर्योबृहदर्चींष्यश्रेत्	५	५	४	उदस्यशोचिरस्थात्	६	२	९
उतोनोअस्याउषसोजुषेत	२	१	२०	उत्तिष्ठन्नूनमेषां	४	३	१९	उत्स्मवातोवहतिवासो	८	५	२०	उदातैर्जिहतेबृहत्	६	७	२४
उतोन्वस्यजोषमां	६	६	२८	उत्तिष्ठन्नोजसासह	६	५	२८	उदगादयमादित्यः	१	४	८	उदानट्ककुहोदिवं	५	८	१७
उतोन्वस्ययत्पदं	६	५	१७	उत्तिष्ठब्रह्मणस्पते	१	३	२०	उदग्नेतवतद्घृतात्	६	३	३०	उदावतात्वक्षसा	४	६	५
उतोन्वस्ययन्महत्	६	५	१५	उत्तिष्ठसिस्वाहुतः	८	६	४	उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्व	३	४	२३	उदितायोनिदितावेदिता	६	७	१५
उतोपतिर्यउच्यते	६	१	८	उत्तेबृहंतोअर्चयः	६	३	३६	उदग्नेभारतद्युमत्	४	५	२९	उदित्वस्यरिच्यते	५	३	१९
उतोपितृभ्यांप्रविदानु	३	१	२	उत्तेवयश्चिद्वसतेरपतन्	२	१	९	उदग्नेशुचयस्तव	६	३	३९	उदीरतामवरः	७	६	१७
उतोसमह्यमिंदुभिः	१	२	१०	उत्तेवयश्चिद्वसतेः	५	१	५	उदपप्तदसौसूर्यः	२	५	१५	उदीरतांसूनृताउत्पुरंधीः	२	१	५
उतोसहस्रभर्णसं	७	१	४१	उत्तेशतान्मघवन्नुच्चभूयं	१	७	१५	उदपप्तन्नरुणाभानवोवृथा	१	६	२४	उदीरयकवितमंकवीनां	४	२	१७
उतोहिवांदात्रासंति	३	७	११	उत्तेशुष्माजिहतां	८	७	३०	उदप्रुतोनवयो	८	२	१७	उदीरयथामरुतः	४	३	१७
उतोहिवांपूर्व्याआविविद्र	३	३	२४	उत्तेशुष्मासईरते	७	१	७	उदभ्राणीवस्तनयन्	४	७	१८	उदीरयपितराजारः	७	६	१०
उतोहिवांरत्नधेयानि	५	४	२०	उत्तेशुष्मासोअस्थुः	७	१	१०	उदसौसूर्योअगात्	८	८	१७	उदीरयंतवायुभिः	५	८	१८
उत्तराहमुत्तरः	८	८	३	उत्तेस्तभ्नामिपृथिवीं	७	६	२८	उदस्तंभीत्समिधानाकमृ	२	८	२५	उदीराथामृतायते	६	५	१८
उत्तानपर्णेसुभगे	८	८	३	उत्पुरस्तात्सूर्यः	२	५	१५	उदस्यबाहूशिथिरा	५	४	१२	उदीर्ध्वंजीवोअसुर्नआगा	१	८	४
उत्तानायामजनयन्	२	६	२	उत्पूपर्णयुवामहे	४	८	२२	उदस्यशुष्माद्भानुः	५	३	२५	उदीर्ष्वनार्यभिजीवलोकं	७	६	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उपत्यावह्नींगमतोविशंन्नः	५	५	२०	उपनोवाजाअध्वर	३	७	९	उपमाश्यावाःस्वनयेन	२	१	११	उपस्रक्वेषुबप्सतः	६	५	१६
उपत्रितस्यपाष्योः	७	५	४	उपनोवाजिनीवसू	६	२	६	उपमाषड्द्वाद्वा	६	५	३	उपहूताःपितरःसोम्यासः	७	६	१७
उपत्वाकर्मन्नूतये	६	२	१	उपनोहरिभिःसुतं	६	६	२७	उपयमेतियुवतिः	५	१	२४	उपह्वयेसुदुघांधेनुमेतां	२	३	१९
उपत्वाग्नेदिवेदिवे	१	१	२	उपप्रजिन्वन्नुशती	१	५	१५	उपयोनमोनमसिस्तभा	३	६	५	उपह्वयेसुहवंमारुतं	७	८	१०
उपत्वाजामयोगिरः	६	७	११	उपप्रयंतोअध्वरं	१	५	२१	उपवएपेनमसाजिगीषा	२	५	४	उपह्वरेगिरीणां	५	८	१४
उपत्वाजुह्वो३मम	६	३	३६	उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वा	२	३	१३	उपवएषेवंद्येभिःशूषैः	४	२	१४	उपह्वरेषुयदचिध्वं	१	६	१३
उपत्वारण्वसंदृशं	४	५	२८	उपप्रागात्परमंयत्सधस्थं	२	३	१३	उपशिक्षापतस्थुषः	६	८	९	उपाजिरापुरुहूतायसप्तिः	३	२	१७
उपत्वासातयेनरो	५	२	१९	उपप्रागात्सुमन्मेधायिम	२	३	८	उपश्वासयपृथिवीं	४	७	३५	उपायातंदाशुषेमर्त्याय	५	५	१८
उपनःपितवाचर	२	५	६	उपप्रियंपनिप्नतं	७	२	१८	उपसद्यायमीळ्हुषः	५	२	१८	उपावसृजत्मन्यासं	८	६	९
उपनःसवनागहि	१	१	७	उपप्रेतकुशिकाश्चेतयं	३	३	२१	उपसर्पमातरंभूमिं	७	६	२७	उपास्मैगायतानरः	६	७	३६
उपनःसुतमागहि	१	१	३०	उपप्लवंदमंडूकी	५	७	४	उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये	२	३	१	उपेदहंधनदामप्रतीतं	१	३	१
उपनःसुतमागतं	४	४	९	उपब्रध्नंवावातावृषणाहरी	५	७	३२	उपस्तुतिंनमसउद्यतिंच	२	५	१२	उपेमसृक्षिवाजयु	२	७	२२
उपनःसुतमागहि	३	३	५	उपब्रह्माणिहरिवः	८	५	२५	उपस्तुहिप्रथमंरत्नधेयं	४	२	१८	उपेदमुपपर्चनं	४	६	२५
उपनःसूनवोगिरः	४	८	१५	उपमंत्वामघोनां	६	४	२२	उपस्तृणीतमत्रये	६	५	१८	उपोअदर्शिशुंध्युवोनवक्षः	२	१	७
उपनोदेवाअवसागमंतु	१	७	२५	उपमापेपिशत्तमः	८	७	१४	उपस्थायमातरमन्नं	३	३	१२	उपोनयस्यवृषणातपुष्पो	३	२	१७
उपनोयातमश्विना	६	२	२७	उपमामतिरस्थित	८	६	२६	उपस्थायंचरतियत्समारंत	२	२	१४	उपोपमेपरामृशमामे	२	१	११

सं. ८५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उशनायत्संहुस्यै	४	१	२४	उपोनजारोविभावोस्रः	१	५	१३	ऊर्जोदेवाँअवस्योजंसात्वां	६	३	१८	ऊर्ध्वाहितेंदिवेदिंवे	६	३	४४
उशन्नुपुर्णःसुमनाउपाके	३	६	३	उषोनजारःपृथुपाजो	५	२	१३	ऊर्जोनपाज्जातवेदः	८	७	२८	ऊर्ध्वाधीतिःप्रत्यस्यप्रयाम	१	८	२०
उशिक्पावकोअरतिः	७	८	२९	उपोभद्रेभिरागहि	१	४	६	ऊर्जोनपातमध्वरे	३	१	३०	ऊर्ध्वोअग्निःसुमतिं	५	४	६
उशिक्पावकोवसुर्मानु	१	४	२६	उपोमवोन्यावहुसूनृते	३	८	६	ऊर्जोनपातमाहुवे	६	३	३८	ऊर्ध्वोगंधर्वोअधिनाके	७	३	११
उपःप्रतीचीभुवनानि	३	४	८	उपोयदग्निंसुमिथेंचकर्थ	१	८	२	ऊर्जोनपातंसहिनायम्	४	८	१	ऊर्ध्वोगंधर्वोअधि	८	७	८
उपआभाहिभानुना	१	४	४	उपोयदद्यभानुना	१	४	५	ऊर्जोनपातंसुभगं	६	१	२९	ऊर्ध्वोग्रावावृहदग्निः	८	२	२२
उपउंपोहिवसोअग्रं	७	६	३	उपोयेतेप्रयामेंपु	१	४	३	ऊर्जोनपात्सहसावन्	८	६	१९	ऊर्ध्वोग्रावावसवोस्तु	८	५	१७
उपसःपूर्वाअधयत्	३	३	२८	उषोवाजेंनवाजिनिप्रचेंताः	३	४	८	ऊर्णम्रदाविप्रथस्वाभ्यां	३	८	२०	ऊर्ध्वोनःपाह्यंहसः	१	३	१०
उपसांनकेतवो	८	३	१३	उपोवाजंहिवंस्व	१	४	५	ऊर्ध्वंकेतुंसवितादेवो	३	५	१४	ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्या	३	४	२३
उपस्तच्चित्रमाभर	१	६	२६	उष्टारेवफर्वरेपु	८	६	१	ऊर्ध्वंनुनुद्रेवतंतओजसा	१	६	१०	ऊर्ध्वोवांगातुरध्वरेअंका	२	८	२२
उपस्तमंश्यांयशसंसुवीरं	१	६	२५	उस्रावेदवसूनां	७	१	१५	ऊर्ध्वंभानुंसवितादेवो	३	५	१३	ऊर्ध्वोवामग्निरध्वरे	५	१	३
उपाअपस्वसुस्तमः	८	८	३०	ऊतीदेवानांवयमिंद्रवंतः	२	१	२६	ऊर्ध्वऊपुणंऊतये	१	३	१०	ऊर्ध्वोह्यस्थादध्यंतरिक्षे	२	७	१२
उपाउच्छन्तीसमिधाने	२	१	७	ऊतीशचीवस्तव	८	५	२४	ऊर्ध्वऊपुणोअध्वरस्य	३	५	४	ऊर्मिर्यस्तेपवित्रआ	७	१	३८
उपासानक्ताबृहती	७	७	९	ऊरुभ्यांतेअष्टीवद्भ्यां	८	८	२१	ऊर्ध्वस्तिष्ठानऊतये	१	२	२९	ऋक्सामाभ्यांसभिहितौ	८	३	२२
उषोअद्येहगोमति	१	६	२६	ऊर्जंगावोयवसे	८	५	१७	ऊर्ध्वायत्तेत्रेतिनीभूत्	८	५	२७	ऋचाकपोतंनुदत	८	८	२३
उषोदेव्यमर्त्याविभाहि	३	४	८	ऊर्जंनोद्यौश्चपृथिवी	५	१	१४	ऊर्ध्वासुस्त्वान्विंदवः	५	३	१६	ऋचांत्वःपोपमास्ते	८	२	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋचोअक्षरेंपरमेव्योमन्	२	३	२१
ऋजिप्यईमिंद्रावतोन	३	६	१६
ऋजीतेपरिवृङ्धि	५	१	२१
ऋजीत्येनीरुशंती	८	३	७
ऋजीपीश्येनोददमानो	३	६	१५
ऋजीषीवज्रीवृषभस्तुरा	४	२	११
ऋजुनीतीनोवरुणः	१	६	१७
ऋजुःपवस्यवृजिनस्य	७	४	१९
ऋजुरिच्छंसोवनवत्	२	७	५
ऋज्रमुक्षण्यायने	६	२	२५
ऋज्राविंद्रोतआददे	६	५	३
ऋतंचसत्यंचाभीद्धात्	८	८	४८
ऋतंचिकित्वऋतमित्	४	१	४
ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्यै	२	५	३
ऋतंदेवायकृण्वते	२	७	१२
ऋतंयेमानऋतमिद्वनो	३	६	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋतंवदन्नृतद्युम्न	७	५	२६
ऋतंवोचेनमसापृच्छ्य	३	५	३
ऋतंशंसंतऋजुदीध्यानाः	८	२	१५
ऋतज्येनक्षिप्रेण	२	७	२
ऋतंधीतयआगत	४	३	५
ऋतमृतेनसपंते	४	४	६
ऋतस्यगोपानदभाय	७	२	३०
ऋतस्यगोपावधि	४	४	१
ऋतस्यजिह्वापवतेमधु	७	२	३३
ऋतस्यतंतुर्विततः	७	२	३०
ऋतस्यदृळहाधरुणानि	३	६	१०
ऋतस्यदेवाअनुव्रता	१	५	९
ऋतस्यपथिवेधा	४	७	१७
ऋतस्यप्रेषाऋतस्यधीतिः	१	५	१२
ऋतस्यबुध्नउषसामिषण्यन्	३	४	८
ऋतस्यरश्मिमनुयच्छमाना	२	१	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋतस्यवाकेशिनायोग्या	२	८	२७
ऋतस्यवोरथ्यःपूत	४	८	१२
ऋतस्यहिधेनवोवावशानाः	१	५	२०
ऋतस्यहिप्रसितिर्द्योः	८	४	२३
ऋतस्यहिवर्तनयः	७	५	३३
ऋतस्यहिशुरुधःसंति	३	६	१०
ऋतस्यहिसदसो	८	६	१०
ऋतायिनीमायिनी	७	५	३३
ऋतावरीदिवोअर्कैरबोध्या	३	४	८
ऋतावानऋतजाताऋता	५	५	१०
ऋतावानमृतायवो	६	२	१०
ऋतावानानिषेदतुः	६	२	२२
ऋतावानंमहिषं	८	७	२८
ऋतावानंयज्ञियंविप्रमु	२	८	१९
ऋतावानंविचेतसं	३	५	६
ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृता	२	७	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋतावायस्यरोदसी	३	१	१३
ऋतुर्जनित्रीतस्या	२	६	१०
ऋतेनऋतमपिहितं	४	३	३०
ऋतेनऋतंधरुणंधारयंत	४	१	७
ऋतेनऋतंनियतमीळ	३	४	२१
ऋतेनदेवःसविताशमायत	६	६	९
ऋतेनदेवीरमृताअमृक्ता	३	४	२२
ऋतेनमित्रावरुणा	१	१	४
ऋतेनयावृतावृधा	१	२	८
ऋतेनहिष्मावृषभश्चिदक्तः	३	४	२१
ऋतेनाद्रिंव्यसन्भिदंतः	३	४	२२
ऋतेसविंदतेयुधः	६	२	३४
ऋदूदरेणसख्यासचेय	६	४	१२
ऋधक्सावोमरुतो	५	४	२७
ऋधक्सोमस्वस्तये	७	१	४१
ऋधग्गित्थासमर्त्यैः	६	७	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋध्यद्यस्तेसुदानवे	४	५	१	ऋषभंमासमानानां	८	८	२४	एंद्रयाहिहरिभिः	६	३	११	एकस्मिन्योगेभुरणासमा	५	५	१३
ऋध्यामस्तोमंसनुयाम	८	६	२	ऋषिमनायऋषिकृत्	७	४	९	एंद्रयाह्युपनःपरावतः	२	१	१८	एकस्यचिन्मेविभ्व१स्त्वो	२	३	२५
ऋभुक्षणमिंद्रमाहुवऊत	१	७	३२	ऋषिर्नस्तुभ्वाविक्षुप्रशस्तः	१	५	१०	एंद्रवाहोनृपतिंवज्र	७	८	२६	एकस्यावस्तोरावतंरणाय	१	८	१२
ऋभुक्षणंनवर्तवे	६	३	४७	ऋषिर्विप्रःपुरएता	७	३	२२	एंद्रसानसिंरयिं	१	१	१५	एकाचेतत्सरस्वतीनदीनां	५	६	१९
ऋभुक्षणोवाजाः	५	४	१५	ऋषिर्हिपूर्वजाअसि	५	८	१७	एंद्रस्यकुक्षापवते	७	३	५	एकोद्वेवसुमतीसमीची	३	२	३
ऋभुतोरयिःप्रथमश्रव	३	७	७	ऋषिंनरावंहसःपांचजन्यं	१	८	१३	एकंचमसंचतुरःकृणोतन	२	३	४	एकोबहूनामसिमन्यवी	८	३	१९
ऋभुमंतांवृषणावाजवंता	६	३	१६	ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैः	७	५	२८	एकंचयोविंशतिं	५	२	२६	एतंतेस्तोमंतुविजात	३	८	१५
ऋभुमृभुक्षणोरयिं	३	७	९	ऋष्टयोवोमरुतो	४	३	२२	एकंनुत्वासत्पतिंपांचजन्यं	४	१	३३	एतंत्यंहरितोदश	६	८	२८
ऋभुर्ऋभुक्षाऋभुर्विधतः	८	४	२७	ऋष्वस्त्वामिंद्रशूरजातः	८	८	६	एकंविचक्रचमसंचतुर्वं	३	७	७	एतंत्रितस्ययोषणः	६	८	२८
ऋभुर्ऋभुभिरभि	५	४	१५	ऋष्वातेपादाप्रयज्जिगासि	८	३	३	एकःसमुद्रोधरुणः	७	५	३३	एतंमृजंतिमर्ज्यं	६	८	५
ऋभुर्नइंद्रःशवसानवीया	१	७	३१	एंदुमिंद्रायसिंचत	६	२	१७	एकःसुपर्णःससमुद्रं	८	६	१६	एतंमृजंतिमर्ज्यं	७	१	३
ऋभुर्नरथ्यंनवं	६	८	११	एंदोपार्थिवंरयिं	६	८	१९	एकएवाग्निर्बहुधासमिद्धः	६	४	२९	एतंमेस्तोमंमूर्म्ये	४	३	२९
ऋभुर्भरायसंशिशातुसा	१	७	३२	एंदोबर्हिःसीदंतु	७	८	९	एकपाद्भूयोद्विपदो	८	६	२३	एतंमेस्तोमंतनानसूर्ये	८	४	२८
ऋभुर्विभ्वावाजइंद्रो	३	७	३	एंद्रनोगधिप्रियः	६	७	१	एकयाप्रतिधापिबत्	६	५	२९	एतंवांस्तोममश्विनौ	७	८	१८
ऋभुश्चक्रईड्यंचारुनाम	२	८	२५	एंद्रयाहिपीतये	६	३	९	एकराळस्यभुवनस्यराज	६	३	१९	एतंशर्धंधामयस्यसूरेः	२	१	३
ऋश्योनतृष्यन्नवपानमाग	५	७	३१	एंद्रयाहिमत्स्व	५	७	१४	एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ता	२	३	१०	एतंशंसमिंद्रास्मयुष्ट्वं	८	४	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वालुत्यअंवीवशुन्	६	८	११	एताअंपत्यलल्लाभवंती	३	५	२६	एतानोंअग्नेसौभंगा	५	२	४	एतेअंसृग्रमाशवंः	७	१	३०
एतउत्येपंतयंतिश्वयांतवः	५	७	८	एताउत्याउषसंःकेतुमंक्रत	१	६	२४	एतानोंअग्नेसौभंगा	५	२	६	एतेअंसृग्रमिंदंवः	७	१	२४
एतउत्येप्रत्यंदृश्रन्	२	५	१४	एताउत्याःप्रत्यंदृश्रन्पुरस्तां	५	५	२५	एतान्यंग्नेनवतिर्नंवं	८	५	१३	एतेतंइंद्रजंतवंः	१	६	२
एतच्चनत्वोविचिंकेतदेषां	२	२	२२	एताचिंकित्वोभूमानिपां	१	५	१४	एतान्यंग्नेनवतिंसहस्रां	८	५	१३	एतेत्येभानवोंदर्शताया	५	५	२२
एतत्तंइंद्रवीर्यं	६	४	२४	एताच्यौत्नानिंतेकृता	६	५	३०	एतायामोपंगव्यंत	१	३	१	एतेत्येवृथंगग्नयंः	६	३	२९
एतत्यत्तंइंद्रवृष्णंउक्थं	१	७	११	एतातेंअग्नउचथांनिवेधः	१	५	२०	एतावंतश्चिदेषां	५	८	२०	एतेद्युम्नेभिर्विश्वं	५	२	१०
एतत्यत्तंइंद्रियमंचेति	४	६	२३	एतातेंअग्नउचथां	३	४	१९	एतावंतस्तईमहे	६	४	१५	एतेधामान्यार्यां	७	१	३२
एतत्यन्नयोजंनमचेति	१	६	१४	एतातेंअग्नेजनिमासनांनि	२	८	१६	एतावंतस्तेवसो	६	४	१७	एतेधांवंतींदंवः	६	८	११
एतदंस्याअनंःशये	३	६	२१	एतात्यातेश्रुत्यांनि	८	७	२६	एतावंद्वांवृषण्वसू	५	८	६	एतेनंरःस्वपंसो	८	३	९
एतद्वेदुतवीर्यं	३	६	२०	एताधियंकृणवांमासखायः	४	२	२७	एतावद्वेदुंषस्त्वं	४	४	२२	एतेनांग्नेब्रह्मंणावावृधस्व	१	२	३५
एतद्वचोंजरितर्मापिंमृष्ठाः	३	२	१३	एतानिधीरोंनिण्या	५	४	२३	एतावांनस्यमहिमा	८	४	[illegible]	एतेपूताविंपश्चितंः	६	८	१२
एतमुत्यंदशक्षिपंः	६	८	५	एतानिंभद्राकंलशक्रियाम	७	७	३०	एताविश्वांचकृवाँइंद्रभू	४	१	२५	एतेपूताविंपश्चितंः	७	५	३
एतमुत्यंदशक्षिपंः	७	१	१९	एतानिंवामश्विनावर्धंना	२	८	५	एताविश्वांविदुषेतुभ्यं	३	४	२२	एतेपृष्ठानिरोदंसोः	६	८	१२
एतमुत्यंमंदच्युतंसहस्रं	७	५	१९	एतानिंवामश्विनावीर्यांणि	१	८	१७	एताविश्वासवंना	८	१	९	एतेमृष्टाअमंत्यांः	६	८	१२
एताअंग्नआशुषाणासंइष्टीः	५	६	१६	एतानिंवांश्रवस्यांसुदानू	१	८	१४	एवावोंवश्म्युद्यंता	२	७	१४	एतेवंदंतिशतवंत्	८	४	२९
एताअंपंतिद्वयांत्	३	८	१०	एतानिंसोमपवंमानः	७	३	३	एतिप्रहोतांव्रतमंस्य	२	२	१३	एतेवंदंत्यविंदन्नना	८	४	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एतेवाताइवोरवः	६	८	१२
एतेविश्वानिवार्यापवमाना	६	८	११
एतेशमीभिःसुशमी	७	७	२१
एतेसोमाअतिवाराणि	७	३	२४
एतेसोमाअभिगव्या	७	३	२२
एतेसोमाअभिप्रियं	६	७	३०
एतेसोमाअसृक्षत	७	१	२८
एतेसोमाःपवमानासः	७	२	२२
एतेसोमासआशवः	६	८	१२
एतेसोमासइंदवः	७	१	३
एतेस्तोमानरांनृतम	५	२	३०
एतोन्व१द्यसुध्यो३भवाम	४	२	२६
एतोन्विंद्रंस्तवाम	६	२	१८
एतोन्विंद्रंस्तवामेशां	६	५	३७
एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धं	६	६	३१
ऋश्यानतृष्य[illegible]	[illegible]	७	१८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एदंमरुतोअश्विना	४	१	२०
एदुमध्वोमदिंतरं	६	२	१८
एनांगूषेणवयमिंद्रवंतः	१	७	२३
एनामंदानोजहिशूर	४	७	१९
एनावयंपयसापिन्वमानाः	३	२	१२
एनाविश्वान्यर्यआ	७	१	२०
एनावोअग्निंनमसा	५	२	२१
एभिर्द्युभिःसुमनाएभिरि	१	४	१५
एभिर्नइंद्राहभि	५	३	१२
एभिर्नृभिरिंद्रत्वायुभिं	३	५	२०
एभिर्नोअर्कैर्भवानो	३	५	१०
एभिर्भवसुमनाअग्ने	३	४	२२
एमाअग्मन्रेवतीः	७	७	२६
एमाशुमाशवेभर	१	१	८
एमेनंप्रत्येतन	४	७	१३
एमेनंसृजतासुते	१	१	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एवाँअग्निंमजुर्यमुः	३	८	२३
एवाँअग्निंवसूयवः	४	१	१८
एवाकविस्तुवीरवाँऋतज्ञा	८	२	८
एवाग्निंसहस्यं	५	४	९
एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा	१	५	२५
एवाग्निर्मर्तैःसह	८	६	१९
एवाचत्वंसरमआ	८	६	६
एवाजज्ञानंसहसे	४	७	१०
एवातइंद्रोसुभ्वं	७	३	४
एवातइंद्रोचथमहे	२	६	२४
एवातदिंद्रइंदुना	८	८	२
एवातमाहुरुतशृण्वः	५	३	१०
एवाताविश्वाचकृवांसं	४	६	३
एवातेअग्नेविमदो	७	७	३
एवातेअग्नेसुमतिंचकानः	४	१	२१
एवातेगृत्समदाःशूर	२	६	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एवातेवयमिंद्रभुंजतीनां	८	४	१६
एवातेहारियोजनासुवृक्ति	१	४	२९
एवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्र	३	६	१
एवादेवदेवतांते	७	४	१६
एवादेवाँइंद्रोविव्ये	८	१	८
एवानइंद्रवार्यस्य	५	३	८
एवानइंद्रवार्यस्य	५	३	९
एवानइंद्रोअभि	७	४	१५
एवानइंद्रोतिभिरव	४	२	२
एवानइंद्रोमघवाविरप्शी	३	५	२४
एवानपातोममतस्य	४	८	१०
एवानूनमुपस्तुहि	६	२	१९
एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्या	२	४	२१
एवानोअग्नेअमृतेषु	२	५	२१
एवानोअग्नेविक्ष्वा	५	४	१०
एवानोअग्नेसमिधावृधानः	१	७	२

			…वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वानांअग्नेसमिधांवृधाना	१	७	४	एवास्मृतायमहेक्षयाय	७	५	२०	एवाह्यस्यकाम्या	१	१	१६	एषइंद्रायवायवे	६	८	१७
एवानःसोमपरिषिच्य	७	२	२०	एवाराजेवक्रतुमान्	७	३	२६	एवाह्यस्यसूनृता	१	१	१६	एषउस्यपुरुव्रतः	६	७	२१
एवानःसोमपरिषिच्य	७	४	१८	एवारातिस्तुवीमघ	६	६	२०	एवेंद्राग्निभ्यांपितृवन्नवीय	६	३	२५	एषउस्यवृषारथः	६	८	२८
एवानःस्पृधःसमजा	४	६	२०	एवारेवृषभासुते	६	३	४९	एवेंद्राग्निभ्यामहा	४	४	३२	एषएतानिचकार	५	७	२३
एवापतिंद्रोणसाचं	७	८	२६	एवावंदस्ववरुणंबृहंतं	६	३	२८	एवेंद्राग्नीपपिवांसासुतस्य	१	७	२७	एषकविरभिष्टुतः	६	८	१७
एवापवस्वमदिरः	७	४	१३	एवावसिष्ठइंद्रं	५	३	१०	एवेदिंद्रायवृषभाय	३	५	२०	एषक्षेतिरथवीतिः	४	३	२९
एवापाहिप्रत्नथा	४	६	१	एवावस्वइंद्रःसत्यः	३	६	६	एवेदिंद्रवृषणं	५	३	७	एषगव्युरचिक्रदत्	६	८	१७
एवापित्रेविश्वदेवाय	३	७	२७	एवावांमह्वऊतये	६	३	२१	एवेदिंद्रःसुतेअस्तावि	४	६	१६	एषग्रावेवजरितातइंद्र	४	२	७
एवापुनानइंद्रयुः	६	७	२७	एवावांमह्वऊतये	६	३	२८	एवेदिंद्रंसुहवं	४	७	१	एषच्छागःपुरोअश्वेन	२	४	७
एवापुनानोअपस्वः	७	४	१	एवासत्यंमघवानायुवं	३	६	१७	एवेदेतेप्रतिमारोचमाना	२	३	२६	एषतुन्नोअभिष्टुतः	७	२	१७
एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वः	८	२	५	एवाहितेविभूतयः	१	१	१६	एवेदेषतुविकूर्मिः	५	७	२३	एषतेदेवनेता	४	३	४
एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वः	८	२	८	एवाहितेशंसवनासमुद्रे	२	४	१४	एवेदेषापुरुतमादृशेकं	२	१	८	एषदिवंविधावति	६	७	२१
एवावभ्रोवृषभचे	२	७	१८	एवाहित्वामृतुथायातयं	४	१	३३	एवेद्यूनेयुवतयोनमंत	७	७	२५	एषदिवंव्यासरत्	६	७	२१
एवासहस्तुविजातस्तुविं	२	५	१३	एवाहिमांतवसंजज्ञुः	७	७	२१	एवेनसद्यःपर्येतिपार्थिवंमु	२	१	१४	एषदेवःशुभायते	६	८	१८
एवासहान्बृहद्दिवः	८	७	२	एवाहिमांतवसंवर्धयंति	७	७	२०	एवेन्नुकंसिंधुमेभिः	५	३	२२	एषदेवोअमर्त्यः	६	७	२०
एवासहोअसुर	८	५	१५	एवाह्यसिवीरयुः	६	६	२०	एवैवापागपरेसंतु	७	८	२७	एषदेवोरथर्यति	६	७	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषदेवोविंपन्युभिः	६	७	२०
एषदेवोविपाकृतः	६	७	२०
एषद्रप्सोवृंषभो	४	७	१३
एषधियायात्यण्व्यां	६	८	५
एषनृभिर्विनींयते	६	८	१७
एषपवित्रेंअक्षरत्	६	८	१८
एषपुंनानोमधुंमाँ	७	५	२३
एषपुरूधियायते	६	८	५
एषप्रकोशेमधुंमान्	७	३	२
एषप्रत्नेनजन्मंना	६	७	२१
एषप्रत्नेनमन्मंना	६	८	३२
एषप्रत्नेनवयंसा	७	४	२०
एषप्रपूर्वीरवतस्यंचत्रिपः	१	४	२१
एषरुक्मिभिंरीयते	६	८	५
एषवःस्तोमोंमरुतइयंगीः	२	३	२६
ऋइयांनतृष्यन्नवपी...	२	४	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषवःस्तोमोंमरुतइयंगीः	२	४	५
एषवःस्तोमोंमरुतः	२	४	७
एषवःस्तोमोंमरुतोनमंस्वा	२	४	११
एषवसूंनिपिब्दुना	६	८	५
एषवांदेवावश्विना	३	५	१६
एषवांस्तोमोंअश्विनावका	२	५	१
एषवाजीहितोनृभिः	६	८	१८
एषविप्रैरभिष्टुतः	६	७	२१
एषविंश्ववित्पंवते	७	४	२२
एषविश्वांनिवार्या	६	७	२०
एषवृषावृषंव्रतः	७	१	२६
एषवृषाकनिंक्रदत्	६	८	१८
एषशुष्म्यंसिष्यदत्	६	८	१७
एषशुष्म्यदाभ्यः	६	८	१८
एषशृंगाणिदोधुंवत्	६	८	५
एषसुंवानःपरिसोमंः	७	३	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषसूर्यंमरोचयत्	६	८	१८
एषसूर्येणहासते	६	८	१७
एषसोमोअधित्वचि	७	२	१२
एषःस्तोमंइंद्रतुभ्यंमस्मे	२	४	१५
एषःस्तोमोंअचिक्रदत्	५	३	२
एषःस्तोमोंमहउग्राय	५	३	८
एषःस्तोमोंवरुणमित्रतुभ्यं	५	५	६
एषःस्तोमोंवरुणमित्रतुभ्यं	५	५	७
एषःस्तोमोमारुंतंशर्धोंअच्छ	४	२	१९
एषस्यकारुर्जरतेसूक्तैः	५	५	१५
एषस्यतेंतन्वोंनृम्ण	२	७	२५
एषस्यतेंपवते	७	४	२०
एषस्यतेमधुंमाँइंद्र	७	३	२२
एषस्यधारयासुतः	७	५	१७
एषस्यपरिंषिच्यते	७	१	२६
एषस्यपीतयेंसुतः	६	८	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषस्यभानुरुदिंयर्ति	३	७	२१
एषस्यमद्योरसंः	६	८	२८
एषस्यमानुंपीष्वा	६	८	२८
एषस्यमित्रावरुणानृचक्षाः	५	५	१
एषस्यवांपूर्वंगत्वेंवमख्ये	५	५	१३
एषस्यसोमोंमतिभिः	७	४	८
एषस्यसोमंःपवते	७	३	९
एषहितोविनींयते	६	८	५
एषागोभिंररुणेभिः	४	४	२३
एषाजनंदर्शतावोधयंती	४	४	२३
एषादिवोदुंहिताप्रत्यंदर्शि	१	८	२
एषादिवोदुंहिताप्रत्यंदर्शि	२	१	७
एषानेत्रीराधंसःसूनृतांना	५	५	२३
एषाप्रतीचीदुंहिता	४	४	२३
एषायंयौपरमादन्तः	७	३	२३
एषायुंक्तपरावतंः	१	४	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषाव्यैनीभवति	४	४	२३	एह्यूषुब्रवाणितेग्ने	४	५	२४	ओत्येनरइंद्रमूतयेगुः	१	७	१८	औच्छत्सारात्रीपरितक्म्या	४	१	२८
एषाशुभ्रानतन्वोविदा	४	४	२३	ऐच्छामत्वाबहुधाजातवेद	८	१	१०	ओमानमापोमानुषी	४	८	९	और्वभृगुवच्छुचिं	६	७	९
एषास्यानव्यमायुर्दधाना	५	५	२७	ऐतान्रथेषुतस्थुषः	४	३	११	ओमासश्चर्षणीधृतो	१	१	६	कंकतोनकंकतो	२	५	१४
एषास्यानोदुहिता	५	१	६	ऐतुपूषारयिर्भगः	६	२	४०	ओर्वप्राअमर्त्या	८	७	१४	कंतेदानाअसक्षत	६	४	४५
एषास्यायुजानापराकात्	५	५	२२	ऐभिरग्नेदुवोगिरः	१	१	२६	ओश्रुष्टिर्विदथ्या	५	४	७	कंनश्चित्रमिषण्यसिचिकि	८	५	१४
एषास्यावोमरुतोनुभर्त्री	१	६	१४	ऐभिरग्नेसरथंयाह्यर्वाङ्	२	८	२७	ओषधयःसंवदन्ते	८	५	११	कंयाथःकंहगच्छथः	४	४	१३
एषोउषाअपूर्व्या	१	३	३३	ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानि	८	१	१७	ओषधीःप्रतिमोदध्वं	८	५	८	कःकुमारमजनयत्	८	७	२३
एहगमन्नृषयःसोम	८	६	६	ऐषुचाकन्धिपुरुहूत	८	८	५	ओषधीरितिमातरः	८	५	८	कःस्विद्वृक्षोनिष्ठितोमध्ये	२	४	२८
एहदेवामयोभुवा	१	६	२७	ऐषुचेतद्वृषण्वती	६	५	४	ओषमित्पृथिवीमहं	८	६	२७	कइमंदशभिर्मम	३	६	१२
एहवांप्रुषितप्सवः	५	८	७	ऐषुद्यावापृथिवीधातं	८	४	२७	ओषुघृष्विराधसो	५	४	२९	कइमंवोनिण्यमाचिकेत	१	७	१
एहहरीब्रह्मयुजा	५	७	२२	ऐषुधावीरवद्यशः	४	४	२२	ओषुप्रयाहिवाजेभिः	५	७	२०	कईवेदसुतेसचा	६	३	६
एहिप्रेहिक्षयोदिवि	६	४	४४	ओक्रिवांसासुतेसचा	४	८	२५	ओषुवृष्णःप्रयज्यून्	५	८	२४	कईंव्यक्तानरःसनीळाः	५	४	२३
एहिमनुर्देवयुः	८	१	१०	ओचित्सखायंसख्याववृ	७	६	६	ओषुस्वसारःकारवेशृणोत	३	२	१३	कईषतेतुज्यतेकोवि	१	६	८
एहिवांविमुचोन	४	८	२१	ओजस्तदस्यतित्विषे	५	८	९	ओषूणोअग्नेशृणुहित्वं	२	२	४	कईस्तवत्कःपृणात्कोयजाते	४	७	३२
एहिस्तोमाँअभिस्वर	१	१	१९	ओजिष्ठंतेमध्यतो	३	१	२१	ओष्ठाविवमध्वास्नेवदंता	२	८	५	कउनुतेमहिमनःसमस्य	८	१	१५
ए[illegible]इहहोतानि	१	५	२४	ओत्यमह्वआरथं	६	२	५	ओसुष्टुतइंद्रयाहि	२	४	२०	कउश्रवत्कतमोयज्ञियानां	३	७	१९

एषरे मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कुकर्दैवेवृषभोयुक्तआसीत्	८	५	२०	कथानूनंवांविमनाउपस्तव	६	६	९	कदाभुवन्रथक्षयाणिब्रह्म	४	७	७	कद्धऋतस्यंधर्णसि	१	७	२१
ककुहंचित्त्वाकवे	६	३	४४	कथामहामवृधत्कस्यहोतुः	३	६	९	कदामर्तमराधसं	१	६	६	कद्धौअद्यमहानां	६	६	२९
ककुहःसोम्योरसः	७	२	१४	कथामहेपुष्टिंभरायपूष्णे	३	४	२१	कदावसोस्तोत्रंहर्यतः	८	५	२६	कनिक्रदज्जनुषंप्रब्रुवाणः	२	८	११
कण्वाइवभृगवःसूर्याइव	५	७	२८	कथामहेरुद्रियायब्रवाम	४	२	१५	कदावांतौग्र्योविधत्	५	८	५	कनिक्रदत्कलशोगोभिरज्य	७	३	१०
कण्वाइंद्रंयदक्रत	५	८	९	कथाराधामसखा	१	३	२३	कदासूनुःपितरंजातइच्छा	८	५	३	कनिक्रददनुपन्थामृतस्य	७	४	१७
कण्वासइंद्रतेमतिं	५	८	१५	कथाशर्धायमरुतामृताय	३	४	२१	कदित्थानॄंःपात्रंदेवयतां	१	८	२४	कनिक्रंतिहरिरासृज्यमानः	७	४	५
कण्वेभिर्धृष्णवाधृषत्	६	३	५	कथाशृणोतिहूयमानमिं	३	६	९	कदुग्रुम्नमिंद्रत्वावतोनॄन्	७	७	२२	कनीनकेवविद्रधे	३	६	३०
कतरापूर्वाकतरापरायोः	२	५	२	कथासबाधःशशमानोअ	३	६	९	कदुप्रियायधाम्नेमनामहे	४	३	२	कन्नव्योअतसीनां	५	७	२७
कत्यग्नयःकतिसूर्यासः	८	४	१३	कथाहतद्वरुणायत्वमग्ने	३	४	२०	कदुप्रेष्ठाविषांरयीणां	२	४	२५	कन्यांइववहतुमेतवाउ	३	८	११
कथाकदस्याउषसोव्युष्टौ	३	६	९	कथोनुतेपरिचराणिविद्वा	४	१	२५	कदुस्तुवंतऋतयंतदेव	५	७	२७	कन्याउवारवायती	६	६	१४
कथाकुविस्तुवीरवान्कया	८	२	६	कदत्विपंतसूरयः	६	६	२९	कदून्वस्याकृतं	६	४	४९	कन्येवतन्वाउशाशदाना	२	१	५
कथातएतदहमाचिकेतं	७	७	२०	कदाक्षत्रश्रियंनरमा	१	२	१६	कदूमहीरधृष्टाअस्यतविं	६	४	४९	कपृन्नरःकपृथमुद्दधातन	८	५	१९
कथातेअग्नेशुचयंतआयोः	२	२	१६	कदागच्छाथमरुतः	५	८	२३	कद्धनूनंकधप्रियः	१	३	१५	कमुष्विदस्यसेनया	६	५	२५
कथादाशेमनमसासुदानू	४	२	१६	कदाचनस्तरीरसि	६	४	१९	कद्धनूनंकधप्रियः	५	८	२४	कमेतंत्वंयुवतेकुमारं	३	८	१४
कथादाशेमाग्नये	१	५	२५	कदाचनप्रयुच्छस्यु	६	४	२१	कद्विष्ण्यासुवृधसानोअग्ने	३	४	२१	कयातच्छृण्वेशच्याशचिष्ठ	३	६	४
कथादेवानांकतमस्ययामं	८	२	६	कदातइंद्रगिर्वणः	६	१	११	कदुद्रायप्रचेतसे	१	२	२६	कयातेअग्नेअङ्गिरः	६	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कयात्वंनऊत्या	६	६	२४
कयानश्चित्रआभुवदूती	३	६	२४
कयानोअग्नऋतयंनृतेनं	४	१	४
कयानोअग्नेविवसःसुवृक्तिं	५	२	११
कयाशुभासवयसः	२	३	२४
करंभओषधेभव	२	५	७
कर्णगृह्यासघवाशौरदेव्यः	६	५	१०
कर्हिस्विचत्तदिंद्रयन्नृभिर्नॄन्	४	७	७
कर्हिस्विचत्तदिंद्रयज्जरित्रे	४	७	७
कर्हिस्वित्सातइंद्रचेत्यासं	८	४	१६
कविंकेतुंधासिंभानुमद्रे	५	२	९
कविंमृजंतिमर्ज्यं	७	१	२३
कविंशशासुःकवयोदब्धा	३	४	१८
कविःकवित्वादिविरूपमा	८	७	१०
कविमग्निमुपस्तुहि	१	१	२३
वप्रचेतसं	६	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कविर्नृचक्षाअभिषीमचष्ट	३	३	२५
कविर्वेधस्यापर्यैषिमाहिनं	७	३	७
कवीनोमित्रावरुणा	१	१	४
कश्छंदसांयोगमावेदधीरः	८	६	१७
कस्तउषःकधप्रिये	१	२	३१
कस्तमिंद्रत्वावसुं	५	३	१९
कस्तेजामिर्जनानां	१	५	२२
कस्तेमदइंद्ररंत्योभूत्	७	७	२२
कस्तेमातरंविधवामचक्रत्	३	५	२६
कस्त्वासत्योमदानां	३	६	२४
कस्माअद्यसुजाताय	४	३	१३
कस्यनूनंकतमस्यामृतानां	१	२	१३
कस्यनूनंपरीणसः	६	६	६
कस्यब्रह्माणिजुजुषुर्युवा	२	३	२४
कविर्ननिण्यंविदथानि	३	५	१७
करंभओषधेभव	२	५	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कस्यवृषासुतेसचा	६	६	२४
कस्यस्वित्सवनंवृषा	६	४	४५
कातउपेतिर्मनसः	१	५	२४
कातेअस्त्यरंकृतिःसूक्तैः	५	३	१३
कामर्यादावयुनाकद्धवामं	३	५	३
कासस्तदग्रेसमवर्ततताधि	८	७	१७
कायमानोवनात्वं	३	१	५
काराधद्धोत्राश्विनावां	१	८	२२
कारुरहंततोभिषक्	७	५	२५
कावांभूदुपमातिःकयानः	३	७	१९
काव्येभिरदाभ्या	५	५	११
कासीत्प्रमाप्रतिमाकिंनि	८	७	१८
कासुष्टुतिःशवसःसूनुमि	३	६	११
किंतेकृण्वंतिकीकटेषुगा	३	३	२१
किंदेवेषुत्यजएनश्चकर्थ	८	१	१४
किंनइंद्रजिघांससि	२	४	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
किंनोअस्यद्रविणंकद्धरत्नं	३	५	३
किंनोभ्रातरगस्त्य	२	४	१०
किंभ्रातासद्यदनाथंभवा	७	६	८
किंमर्यस्विच्चससएषआस	३	७	५
किंसऋधक्कृणवद्यंसहस्रं	३	५	२५
किंसुबाहोस्वंगुरे	८	४	२
किंस्विदासीदधिष्ठानंमारं	८	३	१६
किंस्विद्वनंकउसवृक्षआस	८	३	१६
किंस्विद्वनंकउसवृक्षआस	७	७	२८
किंस्विन्नोराजाजगृहेकद	७	६	११
कितवासोयद्रिरिपुर्नदी	४	४	३१
किमंगत्वाब्रह्मणःसोमगो	४	८	१४
किमंगत्वामघवन्भोजमा	७	८	२२
किमंगरध्रचोदनः	६	५	३५
किमत्रदस्राकृणुथः	२	४	२७
किमुष्ठेअप्सुसते	५	८	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
...यत्वांवृषाकंपिः	८	४	१
किमस्यमदेकिस्वंस्यपीता	४	६	२३
किमागंआसवरुणज्येष्ठं	५	६	८
किमादमंत्रंसख्यंसखिभ्यः	३	६	१०
किमादुतासिवृत्रहन्	३	६	२०
किमिच्छंतीसरमाप्रेदमा	८	६	५
किमित्तेविष्णोपरिचक्ष्यंभू	५	६	२५
किमिदंवांपुराणवत्	६	३	२०
किमुश्रेष्ठःकिंयविष्ठोनआ	२	३	४
किमुष्विदस्मैनिविदोभनं	३	५	२६
किमुनुवंःकृणवामा	२	७	११
किमेतावाचाकृणवातवाहं	८	५	१
कियंतीयोपांमर्थतोवंधू	७	७	१७
कियंत्स्विदिंद्रोअध्येति	३	५	२३
कियात्यायत्समयाभवाति	१	८	२
कीदृङ्ङिंद्रःसरमेकादृशी	८	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कीरिश्चिद्धित्वासवसेजुहा	५	३	४
कुतस्त्वमिंद्रमाहिनः	२	३	२४
कुत्राचिद्यस्यसमृतौ	३	८	२४
कुत्सापुतेहर्यश्वायशूषं	५	३	९
कुत्सायशुष्णमशुषंनिवर्हीः	३	५	१९
कुमाराश्चित्पितरं	२	७	१८
कुमारंमातायुवतिःसमुब्धं	३	८	१४
कुरुश्रवणमावृणि	७	८	१
कुर्मस्तआयुरजरंयदग्ने	८	१	११
कुविच्छकत्कुवित्करत्	६	६	१४
कुवित्सदेवीःसनयोनवो	३	८	१
कुवित्संस्यप्रहिव्रजं	४	७	२५
कुवित्सुनोगविष्टये	६	५	२६
कुविदङ्गनमसायेवृधासः	५	६	१३
कुविदङ्गप्रतियथाचिदस्य	८	२	६
कुविदङ्गयवमंतोयवंचित्	८	७	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कुविद्वृपण्यंतीभ्यः	६	८	९
कुविन्नोअग्निरुचथस्य	२	२	१२
कुविन्मागोपांकरसेजनस्य	३	३	७
कुपुंभकस्तदब्रवीत्	२	५	१६
कुहत्याकुहनुश्रुता	४	४	१३
कुहयांतासुष्टुतिंकाव्यस्य	१	८	१५
कुहश्रुतइंद्रःकस्मिन्नद्य	७	७	६
कुहस्थःकुहजग्मतुः	६	५	१८
कुहस्विद्दोपाकुहवस्तोरश्विना	७	८	१८
कूचिज्जायतेसनयासुनव्यः	७	२	३२
कूष्ठोदेवावश्विना	४	४	१३
कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृ	३	४	२३
कृणोतधूमंवृषणम्	३	१	३३
कृणोत्यस्मैवरिवोयइत्था	३	६	१२
कृण्वंतोवरिवोगवे	७	१	२४
कृतानीदस्यकर्त्वा	७	१	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कृतेचिदत्रमरुतोरणंत	५	४	२७
कृतंचिद्धिष्मासनेमिद्वेषः	३	५	१०
कृतंनश्वघ्नीविचिनोतिदेवने	७	८	२४
कृतंनोयज्ञंविदथेषुचारुं	५	६	६
कृधिरत्नंसुसनितः	३	१	१
कृधीनोअह्नयोदेवस	८	४	२७
कृधीरत्नंयजमानाय	५	२	२१
कृपन्नित्फालआशितंकृणोति	८	६	२३
कृष्णंतएमरुशतःपुरोभाः	३	५	७
कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णाः	२	३	२३
कृष्णप्रुतौवेविजेअस्य	२	२	५
कृष्णांयदेनीमभिवर्पसा	७	५	३१
कृष्णःश्वेतोरुपोयामोअस्य	७	७	३
कृष्णायद्गोष्वरुणीषुसीदत्	८	१	२६
कृष्णारजांसिपत्सुतः	६	३	३०
केतुंकृण्वन्दिवस्परि	७	१	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
केतुंकृण्वन्नकेतवे	१	१	११
केतुंयज्ञानांविदथस्यसाधं	२	८	२०
केतेअ[illegible]रिपवेबंधनास	४	१	४
केतेनरइंद्रयेतइषे	८	१	९
केतेनुशर्मन्त्सचतेसुपाम	६	४	३५
केमेंमर्यकंवियवंतगोभिः	३	८	१४
केश्यं१ग्निंकेशीविषं	८	७	२४
केष्ठानरःश्रेष्ठतमाः	४	३	२६
कोअग्निमीट्टेहविषा	१	६	८
कोअद्धावेदकइहप्रवोचत्	३	३	२४
कोअद्धावेदकइहप्रवोचत्	८	७	१७
कोअद्यनर्योदेवकामः	३	६	१३
कोअद्ययुंक्तेधुरिगा	१	६	८
कोअस्यवीरःसधमादमा	३	६	९
कोअस्यवेदप्रथमस्याह्नः	७	६	७
कोअस्यशुष्मंतविषींवरा	४	१	३३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कोददर्शप्रथमंजायमानं	२	३	१४
कोदेवयंतमश्नवत्	१	३	२१
कोदेवानामवोअद्यावृणीते	३	६	१३
कोनानामवचसासोम्याय	३	६	१३
कोनुमर्याअमिथितः	६	३	४९
कोनुवांमित्रावरुणावृता	४	२	१३
कोनुवांमित्रास्तुतः	४	४	५
कोन्वत्रमरुतोमामहे	२	३	२६
कोमाददर्शकतमःसदेवः	८	१	१०
कोमृळातिकतमआगमि	३	७	१९
कोवःस्तोमंराधतियंजुजोष	८	२	४
कोवस्त्रातावसवःकोवरूता	३	८	६
कोवामद्यपुरूणां	४	४	१४
कोवामद्याकरतेरातहव्यः	३	७	२०
कोवांदाशत्सुमतयेचित्	२	०	१
कोवेदजानमेषां	४	३	११

मंत्रः	अष्ट.	.	वर्गः
कोवेदनूनमेषां	४	३	२८
कोवोंतमरुतऋष्टिविद्यु	२	४	६
कोवोमहांतिमहतामुद	४	३	२४
कोवोवर्षिष्ठआनरो	१	३	१३
क्रतुप्रावाजरिताशश्वताम	८	५	१७
क्रतूयंतिक्रतवोहृत्सुधीत	८	२	६
क्रतूयंतिक्षितयोयोगउग्र	३	६	११
क्रत्वइत्पूर्णमुदरं	६	५	३२
क्रत्वादक्षस्यतरुषोविधर्मं	२	८	१७
क्रत्वादक्षस्यरथ्यं	६	८	६
क्रत्वादाअस्तुश्रेष्ठः	४	५	२६
क्रत्वामहाँअनुष्वधं	१	६	१
क्रत्वायदस्यतविषीषु	२	१	१४
क्रत्वाशुक्रेभिरक्षभिः	७	५	५
क्रत्वाहिद्रोणेअज्यसे	४	५	२
क्रत्वेदक्षायनःकवे	७	४	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
क्रत्वःसमहदीनता	५	६	११
क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरं	७	६	२१
क्राणारुद्रामरुतोविश्वकृष्ट	८	४	२४
क्राणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरो	१	४	२३
क्राणाशिशुर्महीनां	७	५	४
क्रीळंतोरश्मआभुवःसं	४	१	११
क्रीळंत्यस्यसूनृता	६	१	८
क्रीळंवःशर्धोमारुतं	१	३	१२
क्रीळुमखोनमंहयुः	६	८	१०
क्व१त्यानिनौसख्याबभूवुः	५	६	१०
क्व१त्यावल्गूपुरुहूताद्य	५	१	३
क्व१त्रीचक्रात्रिवृतो	१	३	५
क्वनूनंकद्वोअर्थं	१	३	१५
क्वनूनंसुदानवः	५	८	२१
क्व१वोश्वाःक्वा३भीशवः	४	३	२६
क्ववःसुम्नानव्यांसि	१	३	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
क्व१स्यतेरुद्रमृळयाकुः	२	७	१७	क्षेत्रस्यपतिनावयं	३	८	९	गयस्फानोअमीवहा	१	६	२१	गायत्साममनभन्यं	२	४	१३
क्व१स्यवीरःकोअपश्यदि	४	१	२६	क्षेत्रस्यपतेमधुमंत	३	८	९	गर्भंनुनौजनितादंपतीकः	७	६	६	गायंतित्वागायत्रिणः	१	१	१९
क्व१स्यवृषभोयुवा	६	४	४५	क्षेत्रादपश्यंसनुत	३	८	१४	गर्भेनुसंनन्वेषामवेद	३	६	१६	गार्हपत्येनसंत्य	१	१	२९
क्व१स्यावोमरुतःस्वधासी	२	३	२५	क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशि	६	३	१९	गर्भेमातुःपितुष्पिता	४	५	२७	गावइवग्रामंयूयुधिरिवा	८	८	७
क्वस्विदद्यकतमास्वश्विना	७	८	२०	क्षेमोनसाधुःक्रतुर्नभद्रः	१	५	११	गर्भेयोषामदधुर्वत्समास	८	१	१४	गावउपावतावतं	६	५	१६
क्वस्विदस्यरजसोमहः	२	४	७	खेरथस्यखेनसः	६	६	१४	गर्भोयज्ञस्यदेवयुः	६	१	३	गावश्चिद्घासमन्यवः	६	१	४०
क्वस्विदासांकतमापुराणी	३	८	२	गंतानोयज्ञंयज्ञियाः	४	४	३४	गर्भोयोअपांगर्भः	१	५	१४	गावोनयूथमुपयंतिवध्रयः	६	४	६
क्वेयथक्वेदसि	५	७	११	गंताराहिस्थोवसे	१	१	३२	गर्भंधेहिसिनीवालि	८	८	४२	गावोभगोगावइंद्रोमेअ	४	६	२५
क्षत्रंजिन्वतमुतजिन्वतं	६	३	१६	गंतेयांतिसवनाहरिभ्यां	४	६	१५	गवामिवश्रियसेशृंगमुत्त	४	३	२४	गावोयवंप्रयुताअर्योअक्षन्	७	७	१६
क्षत्रायत्वमवसिनत्वंमावि	६	३	१९	गंधर्वइत्थापदमस्यरक्षति	७	३	८	गवाशिरंमंथिनमिंद्रशुक्रं	३	२	९	गिरयश्चिन्निजिहते	५	८	२४
क्षत्रायत्वंश्रवसेत्वंमहीया	१	८	२	गंभीराँउदधींरिव	३	३	९	गव्यंतइंद्रंसख्यायविप्राः	३	५	२४	गिरश्चयास्तेगिर्वाहः	५	७	२२
क्षपउस्रश्चदीदिहि	५	२	१९	गंभीरेणनउरुणामत्रिन्प्रेषः	४	६	१८	गव्योषुणोयथापुरा	६	४	२	गिरस्तइंदुओजसा	६	७	१९
क्षपोराजन्नुतत्मना	१	५	२७	गच्छंतंदाशुषोगृहं	६	६	८	गाथपतिंमेधपतिं	१	३	२६	गिराजातइहस्तुतः	७	१	२६
क्षियंतंत्वमक्षियंतं	३	५	२२	गणानांत्वागणपतिं	२	६	२९	गाथश्रवसंसत्पतिं	५	७	२४	गिरायएतायुनजद्धरीते	५	४	१
क्षेतिक्षेमेभिःसाधुभिः	६	६	६	गमद्वाजंवाजयन्निंद्रमर्त्यः	५	३	१९	गामंगैषआह्वयति	८	८	४	गिरायदीसबंधवः	६	८	३
क्षेत्रमिवविममुस्तेजनेन	१	७	३०	गमन्नस्मेवसून्याहिशंसिष	७	८	२६	गायत्रेणप्रतिमिमीतेअर्कं	२	३	१८	गिरावज्रोनसंभृतः	६	६	२२

॥३१॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
गिरिर्नयःस्वतवाँऋष्वइं	२	६	४	गृष्टिःससूवस्थविरंतवा	३	५	२६	गोमन्नःसोमवीरवत्	६	८	३२	ग्रावाणेवतदिदर्थंजरेथे	२	८	४
गिरीरँज्रान्रेजमानांअधार	७	८	२७	गृहंमेधासआगत	५	४	३०	गोमाँअग्नेविमाँअश्वीयज्ञः	३	४	१६	ग्रावाणोअपदुच्छुनां	८	८	३३
गिरोजुषेथामध्वरंजुषेथां	६	३	१४	गृहोयाम्यरंकृतः	८	६	२७	गोमातरोयच्छुभयंते	१	६	९	ग्रावाणोनसूरयःसिंधुमा	८	३	१३
गिर्वणःपाहिनःसुतं	३	३	२	गोजितावाहूअमितक्रतुः	१	७	१५	गोमायुरदादजमायुरदात्	५	७	४	ग्रावावदन्नपरक्षांसिसेध	७	८	९
गीर्णभुवनंतमसापगूळहं	८	४	१०	गोजिन्नःसोमोरथजिद्धिर	७	३	३	गोमायुरेकोअजमायुरेकः	५	७	४	ग्राव्णातुन्नोअभिष्टुतः	७	२	१६
गोभिर्विप्रःप्रमतिमिच्छ	५	६	१५	गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुं	८	५	२२	गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्य	७	३	१९	ग्राव्णोब्रह्मायुयुजानः	४	२	१२
गुहाशिरोनिहितमृधगक्षी	८	३	१४	गोभिर्मिमिक्षुंदधिरेसुपा	३	३	१४	गोषाइंदोनृषाअसि	६	७	१९	ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यः	८	८	२१
गुहासतीरुपत्मनां	५	८	१०	गोभिर्यदीमन्येअस्मत्	५	७	१८	गोषुप्रशस्तिंवनेषुधिषे	१	५	१४	घनेवविष्वग्विजह्य	१	३	११
गुहाहितंगुह्यंगूळहं	२	६	३	गोभिर्वाणोअज्यतेसोभरी	६	१	३७	गोरमीमेदनुवत्संमिषन्तं	२	३	१९	घर्मासमंताव्रिवृतंव्यापतुः	८	६	१६
गूहतागुह्यंतमः	१	६	१२	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२३	गौरीर्मिमायसलिलानि	२	३	२२	घर्मेवमधुजठरेसनेरू	८	६	२
गृहंगृहमहनायात्य	२	१	४	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२५	गौर्धयतिमरुतां	६	६	२८	घृतपृष्ठामनोयुजः	१	१	२६
गृणानाजमदग्निना	३	४	११	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२७	ग्नाश्चयन्नरश्चवावृधंत	५	१	११	घृतप्रतीकंवऋतस्य	२	२	१२
गृणानोअंगिरोभिः	१	५	१	गोमदश्वावद्रथवत्सुवीरं	४	३	२२	ग्रंथिनविष्यग्रथितंपुनानः	७	४	१४	घृतंनपूतंतनूररेपाः	३	५	१०
गृणेतदिंद्रतेशवः	६	४	४१	गोमदूपुनासत्या	२	८	८	ग्रावाणःसवितानुवः	८	८	३३	घृतंपवस्वधारया	७	१	६
गृभीतंतेमनइंद्रद्विबर्हाः	५	३	८	गोमद्धिरण्यवद्वसु	५	६	१८	ग्रावाणःसोमनोहिकं	४	८	१३	घृतंमिमिक्षेघृतमस्य	२	५	२३
गृभ्णामितेसौभगत्वायहृ	८	३	२७	गोमन्नइंदोअश्ववत्	७	५	८	ग्रावाणउपरेष्वा	८	८	२३	घृतप्रुषःसौम्याजीर	६	४	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्य वर्धनं	८	२	१९
घृतवतीभुवनानामभिश्रिः	५	१	१४
घृतवंतमुपमासि	२	२	१०
घृतवंतः पावकते	३	१	२१
घृताहवनदीदिवः	१	१	२२
घृताहवनसंत्येमा	१	३	३१
घृतेनद्यावापृथिवीअभीवृ	५	१	१४
घृतेनाग्निः समज्यते	८	६	२४
घृपुंपावकंवनिनं	१	५	८
घृपुंःश्येनायकृत्वने	८	८	२
घ्नंतोवृत्रमतरन्रोदसी	१	३	९
घ्नन्मृध्राण्यपद्विषः	६	३	३४
चंद्रमाग्निंचंद्ररथंहरिव्रतं	२	८	२०
चंद्रमाअप्स्वं१तरा	१	७	२०
चंद्रमामनसोजातः	८	४	१९
चकारताकृणवन्नूनमन्या	५	३	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
चकृवांसऋभवस्तदपृच्छत	२	३	४
चक्रंनवृत्तंपुरुहूतवेपते	४	२	७
चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तं	८	३	४
चक्राणासःपरीणहंपृथि	१	३	२
चक्राथेहिसध्र्य१ङ्नामभद्रं	१	७	२६
चाक्रिर्दिवःपर्वतेकृत्स्वगोरस	७	३	२
चक्रियोविश्वाभुवना	३	१	१६
चक्षुर्नोदेवःसविता	८	८	१६
चक्षुर्नोधेहिचक्षुषे	८	८	१६
चक्षुश्चश्रोत्रंचमनश्च	४	७	२०
चक्षुषःपितामनसाहिधीरः	८	३	१७
चतस्रईघृतदुहःसचंते	७	३	२५
चतुरश्चिद्ददमानात्	१	३	२३
चतुर्दशान्येमहिमानोअ	८	६	१७
चतुर्भिःसाकंनवतिंचनाम	२	२	२५
चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशा	८	६	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
चतुस्त्रिंशद्वाजिनोदेव	२	३	१०
चतुःसहस्रंगव्यस्यपश्वः	४	१	२८
चत्तोइतश्चत्तामुतः	८	८	१३
चत्वारईंबिभ्रतिक्षेमयंतः	४	३	१
चत्वारितेअसुर्याणिनाम	८	१	१५
चत्वारिवाक्परिमितापदा	२	३	२२
चत्वारिशृंगात्रयोअस्यपा	३	८	१०
चत्वारिंशद्दशतयस्य	२	१	११
चत्वारोमापैजवनस्यदानाः	५	२	२८
चत्वारोमामशर्शारस्य	२	१	३
चनिष्टंदेवाओषधीष्वप्सु	५	५	१७
चमूपच्छ्येनःशकुनोविभृ	७	४	९
चरन्वत्सोरुशन्निह	६	५	१४
चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपर्णं	१	८	१०
चरुर्नयस्तमींखय	७	१	९
चर्कृत्यंमरुतःपृत्सु	१	५	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
चर्षणीधृतंमघवानमुक्थ्यं	३	३	१५
चाक्षुप्रेतेनऋषयोमनुष्याः	८	७	१८
चिकित्विन्मनसंत्वा	४	१	१४
चितेतद्वांसुराधसा	८	८	१
चित्तिमचित्तिंचिनवद्विवि	३	४	१८
चित्तिरपादमेविश्वायुः	१	५	११
चित्तिराउपबर्हणं	८	३	२१
चित्रंतद्वोमरुतोयाम	२	७	२०
चित्रंदेवानामुदगादनीकं	१	८	७
चित्रंहयद्वांभोजनंन्वस्ति	५	५	१४
चित्रइच्छिशोस्तरुणस्य	८	६	१८
चित्रइद्राजाराजकाइदन्य	६	२	४
चित्रस्तेभानुःक्रतुप्राअभि	८	५	१७
चित्रावायेषुदीधितिः	४	१	१०
चित्रैरंजिभिर्वपुषे	१	५	६
चित्रोयदभ्राट्श्वेतोनविक्षु	१	५	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
चित्रोवोस्तुयामः	२	४	१२
चोदयंतसूनृताःपिन्वंतंधि	७	८	१५
चोदयित्रीसूनृतानां	१	१	६
छंदस्तुभःकुभन्यवः	४	३	१०
छर्दिर्यंतमदाभ्यं	६	६	७
जंभयंतमभितो	२	४	२७
जगंतासिंधुंदिव्यस्तभाय	२	३	१८
जगृभ्मातेदक्षिणमिंद्रह	८	१	३
जघनेचोदएषां	४	३	२६
जघन्वाँइंद्रमित्रेरून्	२	४	१७
जघन्वाँउहरिभिःसंभृत	१	४	१३
जघानवृत्रंस्वधितिर्वनेव	८	४	१५
जघ्निर्वृत्रममित्रियं	७	१	२१
जज्ञानंसप्तमातरः	७	५	४
जज्ञानःसोमंसहसेपपाथ	५	६	२३
जज्ञानएवव्यबाधतस्पृधः	८	४	१६
जज्ञानोनुशतक्रतुः	६	५	२९
जज्ञानोहरितोवृषा	३	३	८
जज्ञिपइत्थागोपीथ्यायहि	८	५	३
जनंवज्रिन्महिचिन्मन्यं	४	६	८
जनयंत्रोचनादिवः	६	८	३२
जनस्यगोपाअजनिष्टजागृ	४	१	३
जनायचिद्यईवतउलोकं	५	१	१७
जनासोअग्निंदधिरेसहः	१	३	८
जनासोवृक्तबर्हिषः	५	८	४
जनितादिवोजनितापृथि	६	३	१८
जनिताश्वानांजनितागवां	६	३	१८
जनिष्टयोषापतयत्कनीन	७	८	१९
जनिष्टहिजेन्योअग्रेअह्नां	३	८	१२
जनिष्ठाउग्रःसहसेतुराय	८	३	३
जनिष्वादेववीतये	४	५	२०
जनीयंतोन्वग्रवः	५	६	२०
जनूश्चिद्वोमरुतस्त्वेष्येण	५	४	२८
जनेनशेवआहूर्यः	१	५	१३
जनोयोमित्रावरुणा	२	१	२
जन्मन्जन्मन्निहितोजात	२	८	१६
जयतंचप्रस्तुतंचप्रचावतं	६	३	१५
जयतामिवतन्यतुः	१	२	१०
जयेमकारेपुरुहूतकारिणः	६	२	३
जरतीभिरोषधीभिः	७	५	२५
जरमाणःसमिध्यसे	८	६	२४
जराबोधतद्विविड्ढि	१	२	२३
जागर्षित्वंभुवनेजा	४	२	२५
जातवेदसेसुनवामसोमं	१	७	७
जातोअग्नीरोचते	३	१	३२
जातोजायतेसुदिनत्वे	३	१	३
जातोयदग्नेभुवनाव्यख्यः	५	१	१६
जानंतिवृष्णोअरुषस्य	३	१	१
जानंतोरूपमकृपंतविप्राः	८	७	७
जानत्यह्नःप्रथमस्य	२	१	५
जामिःसिंधूनांभ्रातेव	१	५	९
जाम्यतीतपेधनुः	६	५	१४
जायातप्यतेकितवस्यहीना	७	८	४
जायेदस्तंमघवन्त्सेदुयोनि	३	३	१९
जायेवपत्यावधिशेवमंहसे	७	३	७
जिघर्म्यग्निंहविषाघृतेन	२	६	२
जिह्मंनुनुद्रेवतंतया	१	६	१०
जिह्मश्ये३चरितवेमघोनी	१	८	१
जिह्वाभिरहनंनम	६	३	३०
जीमूतस्येवभवतिप्रतीकं	५	१	१९
जीवान्नोअभिधेतन	६	४	५१
जीवंरुदंतिविमयंतेअध्व्र	७	८	१९
जुजुरुषोनासत्योतवव्रिं	१	८	९
जुषद्धव्यामानुषस्य	७	७	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
जुषस्वंनःसमिधंमग्नेअद्य	५	२	१	जेतानृभिरिंद्रंःपृत्सुशूरंः	२	४	२१	तंगावोअभ्यंनूपत	६	८	१६	तंत्वांघृतस्नवीमहे	४	१	१९
जुषस्वंसप्रथंस्तमं	१	५	२३	जोषद्यदीमसुर्यासचध्यै	२	४	४	तंगीभिर्वाचमीखयं	६	८	२५	तंत्वांजनंतमातरः	६	७	१२
जुषस्वाग्नइळयासजोषाः	३	८	१८	जोषांसवितुर्यस्यंते	८	८	१६	तंगूर्तयोनेमन्निषःपरींणस	१	४	२१	तंत्वांदूतंकृण्महेयशस्तंमं	५	२	२१
जुषाणोअंग्नेप्रतिंहर्यमेवचंः	८	७	५	जोष्यंग्नेसमिधंजोष्याहुंतिं	२	८	१	तंगूर्धयास्वंर्णरं	६	१	२९	तंत्वांदुवेभ्योमधुमत्तमंनरं	७	३	५
जुषाणोअंङ्गिरस्तम	६	३	३७	जोहूत्रोअग्निःप्रंथमः	२	६	२	तंगोभिर्वृषंणंरसं	६	७	२७	तंत्वांधर्तारमोण्योः	७	२	३
जुषेथांयज्ञमिष्टये	६	३	२०	ज्ञेयाभागंसंहसानोवरेंण	२	६	२	तंघेमित्थानंमस्विनंः	१	३	९	तंत्वानरोदमआ	१	५	१९
जुषेथांयज्ञंबोधंतंहर्वस्यमे	६	३	१४	ज्मयाअत्रवसंवोरंतदेवाः	५	४	६	तंधेमित्थानंमस्विनंः	६	५	७	तंत्वांनृम्णानिविभ्रंतं	७	१	५
जुषेथांयज्ञंबोधंतं	२	७	२५	ज्यायांसमस्ययतुनंस्यकेतु	४	२	२४	तंतमिद्राधंसेमहे	६	५	२	तंत्वामज्मेंपुत्राजिनं	६	३	३२
जुष्टइंद्रांयमत्सरः	६	८	२	ज्येष्ठआंहचमसाद्वाकरोतिं	३	७	१	तंतुंतन्वन्नजंसोभानुमन्विं	८	१	१४	तंत्वामदायघृष्वंये	६	७	१९
जुष्टोनरोब्रह्मंणावःपितृणां	५	३	२२	ज्येष्ठेनसोतरिंद्रायसोमं	५	७	२१	तंतुंतन्त्रानमुत्तमं	६	८	१२	तंत्वांमरुत्वंतीपरिं	५	३	१६
जुष्टोदमूनाअतिंथिर्दुरोणे	३	८	१९	ज्योतिंर्यज्ञस्यंपवतेमधुप्रि	७	३	१३	तंतेमदंगृणीमसि	६	१	१७	तंत्वासतांअगृभ्णत	३	१	६
जुष्टोमदांयदेवतांतइंदो	७	४	१४	ज्योतिंर्यज्ञायरोदंसीअनुं	३	२	२६	तंतेयवंयथागोभिंः	५	७	१७	तंत्वांयज्ञेभिरीमहे	६	५	२
जुष्टोहिदूतोअसिं	१	३	२८	ज्योतिंर्वृणीततमंसोविजा	३	२	२६	तंतेंसोतारोरसंमदांय	७	५	२१	तंत्वांवयंपतिंमग्नेरयीणां	१	४	२६
जुष्टीनंइंदोसुपथांसुगानिं	७	४	१४	ज्योतिंष्मंतंकेतुमंतं	६	४	२९	तंत्रिपृष्ठेत्रिवंधुरे	७	१	२७	तंत्वांवयंपिंतोवचोंभिः	२	५	७
जुहुराणाचिंदश्विना	६	२	२६	ज्योतिंष्मतीमदिंतिंधारय	२	१	२६	तंत्वांगीभिंरुरुक्षयां	८	६	२५	तंत्वांवयंविंश्ववारा	१	२	२९
जुहुरेविचितयंतः	४	१	११	तंगार्थयापुराण्या	७	४	२५	तंत्वांगोभिर्गिर्वण	२	५	२७	तंत्वांवयंसुध्योऽनव्यंमग्ने	४	४	३६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तंत्वांवयंहवामहे	६	३	३३	तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेमथा	४	२	२३	तंवश्चराथावयंवसत्याः	१	५	१०	तंशुभ्रमग्निमवसे	३	१	२६
तंत्वावाजेषुवाजिनं	१	१	८	तंमर्जयंतसुक्रतुं	६	६	६	तंवांरथंवयमद्याहुवेम	२	४	२४	तंसखायःपुरोरुचं	७	४	२४
तंत्वाविप्रावचोविदः	७	१	४८	तंमर्ताअमर्त्यं	८	६	२५	तंवांरथंवयमद्याहुवेम	३	७	२०	तंसध्रीचीरूतयोवृष्ण्यानि	४	७	८
तंत्वाविप्राविपन्यवो	३	१	८	तंमर्मृजानंमहिषंनसानौ	७	४	५	तंवृधंतंमारुतंभ्राजदृष्टिं	५	१	८	तंसुबाधोयतस्रुचः	३	१	२९
तंत्वांशोचिष्ठदीदिवः	४	१	१६	तंयज्ञसाधमपिवात	२	१	१४	तंवेधांमेधयाह्यन्	६	८	१६	तंसानावधिजामयः	६	८	१६
तंत्वांसमिद्भिरंगिरः	४	५	२३	तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्	८	४	१८	तंवोदस्ममृतीषहं	६	६	११	तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानं	७	७	२५
तंत्वांसहस्रचक्षसं	७	१	१७	तंयुवंदेवावश्विना	३	५	१६	तंवोदीर्घायुशोचिषं	४	१	१०	तंसुप्रतीकंसुदृशंस्वंचं	४	५	१८
तंत्वांसुतेष्वाभुवः	७	२	६	तंयुंजाथांमनसोयोजवीं	२	४	२९	तंवोधियानव्यस्याशविष्ठं	४	६	१४	तंसुष्टुत्याविवासे	६	१	२०
तंत्वांहविष्मंतीर्विशः	५	८	१४	तंवःशर्धमारुतंसुम्नयुः	२	७	१३	तंवोधियापरमयापुराजाः	४	७	१०	तंसोतारोधनस्पृतं	७	१	२७
तंत्वांहस्तिनोमधुमंतम	७	३	५	तंवःशर्धरथानां	४	३	१२	तंवोमहोमहाय्यं	६	६	९	तंस्मारथंमघवन्प्रावसात	१	७	१४
तंत्वांहिन्वंतिवेधसः	६	८	१६	तंवःशर्धरथेशुभं	४	३	२०	तंवोवाजानांपतिं	६	२	१८	तंहिन्वंतिमदच्युतं	७	१	१०
तंदुरोषंमभीनरः	७	५	१	तंवःसखायोमदाय	७	५	८	तंवोविन्नद्रुषदंदेवमंधसः	८	६	१८	तंहिशश्वंतईळते	४	१	६
तंदेवाबुध्नेरजसः	२	५	२०	तंवःसखायःसंयथासुतेषु	४	६	१६	तंशग्मासोअरुषासोअश्वाः	५	६	२२	तंहिस्वराजंवृषभंतमोजसे	६	४	३६
तंपृच्छतासजगामासवे	२	२	१४	तंवइंद्रंचतिनमस्यशाकैः	४	६	७	तंशश्वतीषुमातृषु	३	५	७	तंहुवेमयतस्रुचः	६	२	१२
तंपृच्छंतीवज्रहस्तंरथेष्ठां	४	६	१३	तंवइंद्रंनसुक्रतुं	४	८	३	तंशिशीतासुवृक्तिभिः	६	३	२५	तंहोतारमध्वरस्यप्रचेतसं	५	२	२२
तंपृच्छंतोवरासःपराणि	४	६	१२	तंवर्धयंतोमतिभिःशिवा	८	२	१६	तंशिशीतास्वध्वरं	६	३	२५	तआदित्याआगतासर्वता	१	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तआदित्याआगंतासुवंता	७	८	८
तआदित्यासउरवः	२	७	६
तआयजंतद्रविणंसमस्मै	८	३	१७
तइदुग्राःशवसाधृष्णुषे	५	१	८
तइद्देवानांसधमादआस	५	५	२३
तइद्वेदिंसुभगतआहुतिं	६	१	३२
तइन्निण्यंहृदयस्यप्रकेतैः	५	३	२३
तइत्स्वस्यमधुमद्विविप्र	३	२	९
तउक्षितासोमहिमानं	१	६	९
तउग्रासोवृषणउग्रबाहवः	६	१	३८
तऊषुणोमहोयजत्राः	८	१	३०
तक्षानभूर्णिर्वना	१	५	१०
तक्षद्यत्तउशनासहसासहः	१	४	१०
तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाक्	७	४	१५
तक्षन्नासत्याभ्यां	१	२	१
तक्षन्रथंसुवृतंविद्मनापसः	१	७	३२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरत्	५	५	११
तच्चित्रंराधआभर	५	६	१
ततंमेअपस्तदुतायतेपुनः	१	७	३०
ततुरिर्वीरोनर्योविचेताः	४	६	१७
ततृदानाःसिंधवःक्षोदसा	४	३	१२
तत्तइंद्रियंपरमंपराचैः	१	७	१६
तत्तदग्निर्वयोदधे	६	३	२२
तत्तदिदश्विनोरवो	१	३	३५
तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीम	२	२	२५
तत्तुतेदंसोयदहन्	१	५	१३
तत्तुप्रयःप्रत्नथाते	२	१	२१
तत्तेभद्रंयत्समिद्धः	१	६	३२
तत्तेयज्ञोअजायत	६	६	१२
तत्तेसहस्वईमहे	६	३	३५
तन्नोअपिप्राणीयत	६	४	२७
तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमा	१	२	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तत्त्वायामिसुवीर्यं	५	७	२६
तत्सवितावोमृतत्वमासु	१	७	३०
तत्सवितुर्वरेण्यं	३	४	१०
तत्सवितुर्वृणीमहे	४	४	२५
तत्सुनःशर्मयच्छत	६	१	२७
तत्सुनःसविताभर्गः	३	८	७
तत्सुनःसविताभर्गः	६	१	२५
तत्सुनोनव्यंसन्यस	६	४	५४
तत्सुनोविश्वेअर्यआ	४	७	२६
तत्सुनोविश्वेअर्यआ	६	६	२८
तत्सुवांमित्रावरुणामहित्वं	४	३	३०
तत्सूर्यंरोदसीउभे	६	२	२५
तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वं	१	८	७
तथातदस्तुसोमपाः	१	२	३०
तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभे	८	४	२७
तदग्नेद्युम्नमाभर	६	१	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तदुद्यवाचःप्रथमं	८	१	१३
तदुद्याचित्तउक्थिनः	६	१	१८
तद्द्धानाअवस्यवः	६	४	३
तदन्नायतदपसे	६	४	१०
तदस्तुमित्रावरुणातदग्ने	४	३	१
तदस्मैनव्यमंगिर	२	६	१९
तदस्यप्रियमभिपाथोअ	२	२	२४
तदस्यानीकमुतचारु	२	७	२४
तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टं	१	७	१६
तदिंद्रप्रेवंवीर्यंचकर्थयत्	१	७	१७
तादिंद्रावआभर	२	६	१९
तदित्सधस्थमभिचारुदी	७	७	२९
तदित्समानमाशाते	१	२	१७
तदिदासभुवनेषुज्येष्ठं	८	७	१
तदिद्रुद्रस्यद्वयोविमोचने	८	४	३१
तदिद्ध्यस्यसवनंविवेरपः	८	३	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तदिद्रुद्रस्यचेतति	६	१	१०
तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुः	१	२	१५
तदिन्नुतेकरणंदस्मविप्र	४	१	३०
तदिन्मेंच्छन्त्सद्वपुषोवपुष्ट	७	७	२९
तदित्त्वस्यपरिषद्वानोअग्म	८	१	२८
तदित्त्वस्यवृषभस्यधेनोः	३	२	२४
तदित्त्वस्यसवितुर्नकिर्मे	३	२	२४
तदुप्रयक्षतममस्य	१	५	२
तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतना	८	३	८
तदूचुषेमानुषेमायुगानि	१	७	१६
तदूपुवामेनाकृतं	४	४	११
तदृतंपृथिविबृहत्	४	४	४
तद्देवस्यसवितुर्वार्यंमहत्	३	८	४
तद्देवानांदेवतमाय	२	७	१
तद्विवयंवृणीमहे	८	७	१३
तद्बंधुःसूरिर्दिवितेधियंधाः	८	१	२९
तद्भद्रंतववंदुसना	३	१	६
तद्राधोअद्यसवितुर्वरेण्यं	२	३	२
तद्वःसुजातामरुतोमहि	२	४	३
तद्वउक्थस्यबर्हणा	४	७	१७
तद्वांनरानासत्यावनुष्या	२	४	२८
तद्वांनराशंस्यंपज्रियेण	१	८	१४
तद्वांनराशंस्यंराध्यंच	१	८	१०
तद्वांनरासनयेदंसउग्रं	१	८	१०
तद्वामृतंरोदसीप्रब्रवीमि	८	३	१४
तद्वार्यंवृणीमहे	६	२	२४
तद्विप्रासोविपन्यवः	१	२	७
तद्विविड्डियत्तइंद्रोजुजोष	६	६	३४
तद्विष्णोःपरमंपदं	१	२	७
तद्वीर्यंवोमरुतोमहित्वनं	४	३	१४
तद्वोअद्यमनामहे	५	५	१०
तद्वोगायसुतेसचा	४	७	२५
तद्वोजामित्वंमरुतःपरे	२	४	३
तद्वोदिवोदुहितरोविभा	३	८	२
तद्वोयामिद्रविणंसद्यऊत	४	३	१६
तद्वोवाजाऋभवःसुप्रवाच	३	७	७
तनूत्यजेवतस्करावनर्गू	७	५	३२
तनूनपात्पथऋतस्ययानां	८	६	८
तनूनपादुच्यतेगर्भः	३	१	३४
तनूनपात्पवमानः	६	७	२४
तनूनपादृतंयतेम	२	५	८
तनूष्टेवाजिन्तन्वं१नयंती	८	१	१८
तन्नइंद्रस्तद्वरुणस्तदग्निः	१	७	२५
तन्नःप्रत्नंसख्यमस्तुयुष्मे	४	६	४
तन्नइंद्रोवरुणोमित्रोअग्नि	५	३	२७
तन्नइंद्रोवरुणोमित्रोअग्निः	५	४	६
तंनव्यसीहृदआजायमानं	१	४	२६
तन्नस्तुरीपमद्भुतं	२	२	११
तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नु	२	८	२३
तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नु	५	२	२
तन्नुसत्यंपवमानस्यास्तु	७	४	२
तन्नाकमर्योअगृभीतशो	४	३	१६
तन्नुवोचामरभसाय	२	४	१
तन्नेमिमृभवोयथा	६	५	२४
तंनोअग्नेअभीनरः	४	१	१
तन्नोअग्नेमघवद्भ्यःपुरुक्षुं	५	२	८
तन्नोअनर्वासवितावरूथं	४	३	३
तन्नोदातमरुतोवाजिनं	२	७	२०
तन्नोदिवायच्छतसुप्रवाच	७	८	८
तन्नोद्यावापृथिवीतन्नआ	७	८	१२
तन्नोरायःपर्वतास्तन्नआपः	५	३	२७
तन्नोवाजाऋभुक्षणः	३	७	१०
तन्नोवातोमयोभुवातु	१	६	१५
तन्नोविवोचोयदितेपुराचित्	४	६	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तन्नोविश्वांअवस्युवंः	६	८	३३
तन्नोहिंबुध्न्योंअद्भिरर्कैः	४	८	७
तन्मंऋतमिंद्रशूरचित्रपा	६	६	३८
तन्मित्रस्यवरुणस्याभिच	१	८	७
तपंसायेअंनाधृष्याः	८	८	१२
तपंतिशत्रूंस्व१र्णभूमं	५	३	२६
तपुंर्जंभोवनआवातंचोदि	१	४	२३
तपुंर्मूर्धातपतुरक्षसोये	८	८	४०
तपोष्वंग्नेअंतराँअमि	३	८	११
तपोंष्पवित्रंवितंतंदिवस्प	७	३	८
तमंगिरस्वन्नमंसासपर्यन्	३	२	८
तमंआसीत्तमंसागूळहमग्रे	८	७	१७
तमग्निमस्तेवसंवोन्यृंण्वन्	५	१	२३
तमंग्नेपास्युततंपिंपर्षि	४	५	१९
तमंग्नेपृतनापहं	४	१	१५
तमग्रुवंःकेशिनीःसंहिरे	२	२	६
तमध्वराधंसेमहे	६	४	४५
तमंध्वरेष्वीळते	४	१	६
तमंप्संतशवंसउत्सवेपुं	१	७	९
तमंमृक्षंतवाजिनं	६	८	१६
तमर्केभिस्तंसामंभिः	६	१	२१
तमंवंतंनसानसिमंरुपं	३	५	१६
तमंवंतंनसानसिंगृणीहि	६	७	११
तमंस्रेरायुवतयो	२	७	२२
तमंस्यद्यावापृथिवीसचेंत	८	६	१४
तमंस्यपृक्षमुपंरा	२	१	१२
तमंस्यमजंयामसि	७	४	२५
तमंस्यविष्णुर्महिमानमो	८	६	१४
तमंस्यराजावरुणस्तमश्वि	२	२	२६
तमंह्वेवाजंसातये	६	१	७
तमंह्यन्भुरिजोंर्धिया	६	८	१६
तमागन्मसोभरयः	६	१	३५
तमानूनंवृजनंमन्यथांचि	४	७	७
तमानोंअर्कमस्मृतायजुष्टं	५	६	२१
तमिंद्रमदमागंहि	३	२	५
तमिंद्रंजोहवीमिमघवांन	६	६	३८
तमिंद्रंदानमीमहे	६	४	२
तमिंद्रंवाजयामसि	६	६	२२
तमिच्च्युत्नैरार्यंति	६	१	२०
तमित्पृच्छंतिनसिमोविपृं	२	२	१४
तमित्सखित्वमींमहे	१	१	१९
तमित्सुहव्यमंङ्गिरः	१	५	२१
तमिद्दोपातमुपसियविंष्टं	५	२	३
तमिद्गच्छंतिजुह्व१स्तमवीं	२	२	१४
तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रआपंः	८	३	१७
तमिद्धनेंपुहितेपुं	६	१	२०
तमिद्वइंद्रंसुहवंहुवेम	३	५	२०
तमिद्वर्धंतुनोगिरः	७	१	२०
तमिद्धिप्राअवस्यवंः	६	१	१०
तमिद्वोंचेमाविदथेपु	१	३	२१
तमिन्नरोविह्वयंतेसमीके	३	६	११
तमिन्वे३वसमनासमा	३	५	२
तमींहिन्वंतिधीतयोदश	२	२	१३
तमींहिन्वंत्यग्रुवंः	६	७	१७
तमींहोतारमानुपक्	३	५	६
तमींळतप्रथमंयज्ञसाधं	१	७	३
तमींळिष्वयआहुतः	६	३	३३
तमींळिष्वयोअर्चिषा	४	८	२८
तमीमण्वीःसमर्यआ	६	७	१७
तमींमहइंद्रंमस्यरायः	४	६	१३
तमींमहेपुरुष्टुतं	६	१	११
तमींमृजंत्यायवंः	७	१	३३
तमीशानंजगतः	१	६	१५
तमुक्षमाणमव्यये	७	४	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तमुक्षमाणंरजसिस्व	२	५	२०	तमुष्टवामयंगिरः	६	६	३१	तयापवस्त्रधारया	७	१	२	तवत्यइंदोअंधसः	७	१	८
तमुज्येष्ठंनमसाहविर्भिः	५	६	२१	तमुष्टुहियोअभिभूत्योजाः	४	६	४	तयापवस्त्रधारया	७	१	६	तवत्यदिंद्रियंबृहत्	६	१	१८
तमुत्वागोतमागिरा	१	५	२६	तमुष्टुहियःस्त्रिपुःसुध	४	२	१९	तयोरिदमवच्छवः	४	४	३२	तवत्येअग्नेअर्चयः	३	८	२३
तमुत्वादुध्यङ्ङृषिः	४	५	२३	तमुष्टुहींद्रंयोहसत्वा	२	४	१३	तयोरिदवसावयं	१	१	३३	तवत्येअग्नेअर्चयः	४	१	२
तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसं	६	६	१३	तमुस्तुषइंद्रंतंगृणीषे	२	६	२७	तयोरिद्घृतवत्पयः	१	२	६	तवत्येअग्नेहरितोघृतस्नाः	३	५	५
तमुत्वानूनमीमहे	६	२	२०	तमुस्तुषइंद्रंयोविदानः	४	६	११	तरणिर्विश्वदर्शतः	१	४	७	तवत्येपितोददतः	२	५	६
तमुत्वापाथ्योवृषा	४	५	२३	तमुस्तोतारःपूर्व्यंयथाविद	२	२	२६	तरणिरित्सिषासति	५	३	२०	तवत्येपितोरसारजांसि	२	५	६
तमुत्वायःपुरासिथ	४	७	२३	तमुस्त्वामिंद्रंनरेजमानम	७	६	१	तरणिंवोजनानां	६	३	४७	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	७	४	२
तमुत्वावाजसातमं	१	५	२६	तमूतयोरणयन्छूरसातौ	१	७	९	तरत्समंदीधावति	७	१	१५	तवत्येसोमशक्तिभिः	७	७	११
तमुत्वावाजिननरः	६	८	७	तमूर्मिमापोमधुमत्तमंवः	५	४	१४	तरत्समुद्रंपवमानउर्मिणा	७	५	१४	तवत्यंनर्यंनृतोपइंद्र	२	६	२८
तमुत्वावृत्रहंतमं	१	५	२७	तमूषुसमनागिरा	६	३	२६	तरोभिर्वोविदद्वसुः	६	४	४८	तवत्रिधातुपृथिवीउतद्यौः	५	२	७
तमुत्वासत्यसोमपाः	४	७	२२	तमृत्वियाउपवाचः	२	५	१२	तवक्रत्वातवतद्दंसनाभिः	४	६	२	तवत्विषोजनिमत्रेजतद्यौ	३	५	२१
तमुद्युमःपुर्वणीकहोतः	४	५	१२	तमेवऋषिंतमुब्रह्माणमाहु	८	६	४	तवक्रत्वातवोतिभिः	६	७	२३	तवद्युमंतोअर्चयः	४	१	१८
तमुनूनंतविषीमंतमेषां	४	३	२३	तमोषधीर्दधिरेगर्भमृत्वि	८	४	२२	तवक्रत्वासनेयंतवरातिभिः	६	१	१४	तवद्यौरिंद्रपौंस्यं	६	१	१८
तमुनःपूर्वेपितरोनवग्वा	४	६	२३	तम्वभिप्रगायत	६	१	१७	तवच्यौत्नानिवज्रहस्तता	५	२	२९	तवद्रप्साउदप्रुतः	७	५	१०
तमुष्टवामयइमाजजानं	६	६	३३	तम्वभिप्रार्चत	६	६	१५	तवत्यइंद्रसख्येषुवह्नयः	८	७	२६	तवद्रप्सोनीलवान्वाशऋ	६	१	३५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तवप्रणीतींद्रजोहुवानान्	५	३	१२	तवहत्यदिंद्रविश्वमाजौ	४	६	१०	तस्माअग्निर्भारतःशर्मयंस	३	६	१३	तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्य	४	७	३२
तवप्रत्नेभिरध्वभिः	७	१	९	तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रं	२	५	१७	तस्माअर्षंतिदिव्या	२	७	४	तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्य	८	७	१९
तवप्रयक्षिसंदृशं	४	५	२२	तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियं	८	४	२१	तस्माइदास्येहविः	५	७	२	तस्याःसमुद्राअधिविक्षं	२	३	२२
तवप्रयाजाअनुयाजाश्च	८	१	११	तवायंसोमस्त्वमेह्यर्वाङ्	३	२	१८	तस्माइद्विश्वेधुनयंत	२	७	४	तस्येदर्वंतोरंहयंतआशवः	६	१	३०
तवभ्रमासआशुयापतंति	३	४	२३	तवाहंशूररातिभिः	१	१	२१	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः	८	४	१८	तस्येदिहस्तवथवृष्ण्यानि	३	६	५
तववायवृतस्पते	६	२	३०	तवाहंसोमरारण	७	५	१५	तस्मादश्वाअजायंत	८	४	१८	ताँआरुद्रस्यमीळ्हुषोविवा	५	४	२८
तवविश्वेसजोषसः	६	८	८	तवाहमग्नऊतिभिः	४	१	१	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतं	८	४	१८	ताँआशिरंपुरोळाशं	५	७	१९
तवव्रतेसुभगास	२	७	९	तवाहमग्नऊतिभिः	६	१	३४	तस्माद्विराळजायत	८	४	१७	ताँइयानोमहिवरूथं	२	७	२१
तवशरीरंपतयिष्ण्वर्वन्	२	३	१३	तवेदंविश्वमभितःपशव्यं	५	६	२३	तस्माअरंगमामवः	७	६	५	ताँउशतोविबोधय	१	१	२२
तवशुक्रासोअर्चयः	७	२	७	तवेदिंद्रप्रणीतिषु	५	८	१३	तस्मिन्नावेशयागिरः	२	४	१९	तांजुषस्वगिरंमम	३	४	१०
तवश्रियासुदृशोदेवदेवाः	३	८	१६	तवेदिंद्रावमंवसु	५	३	२०	तस्मिन्हिसंत्यूतयः	६	४	२	तांपूषञ्छिवतमामेरयस्व	८	३	२७
तवश्रियेमरुतोमर्जयन्त	३	८	१६	तवेदिंद्राहमाशसा	६	५	३२	तस्मैतवस्यामनुदायि	२	६	२६	तांपूषणःसुमतिंवयं	४	८	२३
तवश्रियेव्यजिहीत	२	६	३२	तवेदुताःसुकीर्तयः	६	३	४८	तस्मैनूनमभिद्यवे	६	५	२५	तांवांधेनुंनवासरीं	२	२	१
तवश्रियोवर्ष्यस्येवविद्युतः	८	४	२०	तवेमाःप्रजादिव्यस्यरेतसः	७	३	१७	तस्यतवाजिनोवयं	७	२	२	तांवोदेवाःसुमतिमूर्जयं	४	२	१६
तवस्यामपुरुवीरस्य	२	७	९	तवेमेसप्तसिंधवः	७	२	८	तस्यद्युमाँअसद्रथः	६	२	३८	तांसुतेकीर्तिंमघवन्महि	८	१	१५
तवस्वादिष्ठाग्नेसंदृष्टिः	३	५	१०	तवोतिभिःसचमानाअरि	४	२	१८	तस्यवज्रःक्रन्दतिस्मत्स्वर्षा	१	७	१०	ताअलतवयुनंवीरवक्षणं	४	३	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ताअभिसंतमस्तृतं	६	७	३२
ताअस्यज्येष्ठमिंद्रियंसचं	८	७	१०
ताअस्यनमसासहः	१	६	७
ताअस्यपृशनायुवः	१	६	७
ताअस्यवर्णमायु	२	५	२६
ताअस्यसूददोहसः	६	५	५
ताआचरंतिसमनापुरस्ता	३	८	२
ताइन्वे३वसमनासमानी	३	८	२
ताईवर्धंतिमह्यस्यपौंस्यं	२	२	२५
ताकर्माषतरास्मै	२	४	१३
तागृणीहिनमस्येभिःशूषैः	५	१	११
ताघाताभद्राउषसःपुरासुः	३	८	२
ताजिह्वयासदमेदंसुमेधा	५	१	१०
तातूतइंद्रमहतोमहानि	३	६	७
तातूतेसत्यातुविनृम्णवि	३	६	८
तातेगृणंतिवेधसः	३	६	२९
तानःशक्तंपार्थिवस्य	४	४	६
तानआवोळ्हमश्विना	२	८	८
तानव्यंसोजरमाणस्यम	५	१	१
तानस्तिपातनूपा	५	५	८
तानीदहानिबहुलान्यास	५	५	२३
तानृभ्युआसौश्रवसासुवी	४	५	१५
तानोअद्यवनस्पती	१	२	२६
तानोरासत्रातिपाचोवसू	५	३	२७
तानोवाजवतीरिषः	४	८	२९
तान्यजत्राँऋतावृधः	१	१	२७
तान्पूर्वयानिविदाहूमहे	१	६	१५
तान्वंदस्वमरुतस्ताँउपस्तु	६	१	३८
तान्वोमहोमरुतएव	२	७	२१
ताबाहवासुचेतुना	४	४	२
ताभिरागच्छतंनरा	४	८	२८
ताभिरायातमूतिभिः	५	८	५
ताभिरायातंवृषणोपमेहवं	६	२	७
ताभुज्युंविभिरद्भ्यःसमुद्रा	५	१	२
ताभूरिपाशावनृतस्यसेतू	५	५	७
ताभ्यांविश्वस्यराजसि	७	२	७
तामंदसानामनुषोदुरोण	७	८	२०
तामग्नेअस्मेइषमेरयस्व	५	२	८
तामस्यरीतिंपरशोरिवप्र	४	३	२
तामहांतासदस्पती	१	२	३
तामाताविश्ववेदसा	६	२	२१
तामित्रस्यप्रशस्तये	१	२	३
तामेअश्विनासनीनां	५	८	८
तामेअश्व्यानांहरीणां	६	२	२५
तायज्ञमाशुचिभिश्चक्रमा	५	१	१
तायज्ञेषुप्रशंसता	१	२	३
तायोधिष्टमभिगाइंद्रनू	४	८	२७
ताराजानाशुचिव्रता	४	५	२५
तावज्रिणंमंदिनंस्तोम्यंमदे	८	५	६
तावदुषोराधोअस्मभ्यंरा	५	५	२६
तावर्तियातंजयुपाविपवतं	७	८	१७
तावल्गूदस्त्रापुरुशाकतमा	५	१	१
तावांगीर्भिर्विपन्यवः	५	६	१७
तावांधियोवसेवाजयंतीः	३	७	१६
तावांनरास्ववसेसुजाता	१	८	१९
तावांमित्रावरुणाधारयत्	८	७	२०
तावांवास्तून्युश्मसिगमं	२	२	२४
तावांविश्वस्यगोपा	६	२	२१
तावांसम्यगद्रुह्वाणा	४	४	८
तावामद्यतावपरंहुवेम	२	५	१
तावामद्यहवामहे	६	२	२६
तावामियानोवसे	४	४	३
तावामेषेरथानां	४	५	४
तावामेषेरथानां	४	४	३२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ताविग्रंधैंथेजठरंपृणध्यै	५	१	१०	ताहिश्रेष्ठवर्चसा	४	४	३	तिस्रोद्यावोनिहितांअंतरं	५	६	९	तुग्रोंहभुज्युमंश्विनोदमेघे	१	८	८
ताविदाचिदहांनां	६	२	७	ताहिश्रेष्ठांदेवतांतातुजा	५	१	११	तिस्रोद्यावःसवितुर्द्वा	१	३	६	तुचेतनांयतत्सुनः	६	१	२८
ताविद्दुःशंसंमर्त्यं	५	६	१८	ताहुवेययोरिदं	४	८	२७	तिस्रोभूमीर्धारयन्	२	७	७	तुजेनस्तनेपर्वताःसंतु	४	२	१४
ताविद्दोषाताउषसिंशुभ	६	२	७	तिग्मंचिदेममहिवर्पो	४	५	३	तिस्रोमातृस्त्रीन्पितृन्	२	३	१५	तुभ्यंगावोघृतंपयः	६	८	२१
ताविद्वांसांहवामहेवां	१	८	२२	तिग्मजंभायतरुणायरा	६	१	२३	तिस्रोयदग्नेशरदः	१	५	१७	तुभ्यंघेत्तेजनाइमे	६	३	३४
तावृधंतावनुद्यून्	४	४	३२	तिग्ममायुधंमरुतामनीं	६	६	२३	तिस्रोयह्नस्यसंभिधःपरिं	२	८	१८	तुभ्यंताअंगिरस्तम	६	३	३२
तासम्राजांघृतासुती	२	८	८	तिग्ममेकोबिभर्तिहस्तआ	६	२	२६	तिस्रोवाचईरयतिप्रवह्निः	७	४	१७	तुभ्यंदक्षकविक्रतो	३	१	१४
तासांनसीशंवसानाहिभू	५	६	१५	तिग्मायदंतरशनिःपतां	३	५	२०	तिस्रोवाचउदीरते	६	८	२३	तुभ्यंपयोयत्पितरावनींतां	१	८	२४
तासुंजिह्वामुपंह्वये	१	१	२५	तिग्मायुधौतिग्महेतीसुशे	५	१	१८	तिस्रोवाचःप्रवदज्योतिर	५	७	१	तुभ्यंब्रह्माणिगिरइंद्रतुभ्यं	३	३	१६
तासुंदेवायदाशुषे	५	८	२	तिरःपुरूचिंदश्विनारजां	३	४	३	तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषारक्षयज्ञं	८	४	६	तुभ्यंभरंतिक्षितयोयविष्ठ	३	८	१३
ताहत्यद्वर्तिर्यदरध्रमुग्रा	५	१	१	तिरश्चीनोवितंतोरश्मिरें	८	७	१७	तीव्रस्याभिवयसोअस्यपां	८	८	१८	तुभ्यंवाताअभिप्रियः	६	८	२१
ताहिक्षत्रमविंह्रुतं	४	४	४	तिष्ठासुकंमघवन्मापरागाः	३	३	१९	तीव्राःसोमासआगहि	१	२	८	तुभ्यंशुक्रासःशुचयस्तु	२	१	२३
ताहिक्षत्रंधारयेथेअनुद्यू	५	१	१०	तिष्ठाहरीरथआयुज्यमाना	३	२	१७	तीव्राःसोमासआगहि	६	६	१	तुभ्यंश्चोतंत्यध्रिगो	३	१	२१
ताहिदेवानामसुरातावं	५	५	७	तिस्रःक्षपस्त्रिरहातिव्रजं	१	८	८	तीव्रान्घोषान्कृण्वतेवृषपा	५	१	२०	तुभ्यंसुतास्तुभ्यमुसोत्वां	८	८	१८
ताहिसध्यंभरांणां	६	३	२४	तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयः	८	२	२२	तीव्रोवोमधुमाँअयं	२	८	९	तुभ्यंसोमाःसुताइमे	६	६	२५
ताहिशश्वंतईळते	५	६	१७	तिस्रोदेष्ट्रायनिर्ऋतीरुपासते	८	६	१६	तुंजेतुंजेयउत्तर	१	१	१४	तुभ्यंस्तोकाघृतश्चु	३	१	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तुभ्यंहिन्वानोवंसिष्ठ	२	७	२५
तुभ्यमग्नेपर्यंवहन्	८	३	२७
तुभ्यंमुपासःशुचंयःपरा	२	१	२३
तुभ्यायमद्रिंभिःसुतः	६	६	१
तुभ्यायंसोमःपरिपूतो	२	१	२४
तुभ्येदमंग्नेमधुमत्तमंवचः	४	१	३
तुभ्येदमिंद्रपरिंषिच्यतेम	८	८	२५
तुभ्येदिमासवंनाशूरविश्वाः	५	३	६
तुभ्येदिंद्रमरुत्वंते	६	५	२८
तुभ्येदिंद्रस्वओक्यें	३	३	६
तुभ्येदेतेबहुलाअद्रिंदुग्धाः	१	४	१८
तुभ्येदेतेमरुतःसुशेवाः	४	१	२७
तुभ्येमाभुवंनाकवे	७	१	२९
तुरण्यवोमधुमंतंघृतश्चुतं	६	४	१९
तुरण्यवोंगिरसोनक्षंत	५	४	१९
तुरीयंनामयज्ञियं	६	५	३६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तुविक्षंतेसुकृंतंसूमयंधनुः	६	५	३०
तुविग्रीवोवपोदरः	६	१	२३
तुविग्रीवोवृषभोवावृधानः	३	८	१५
तुविंशुष्मतुविंक्रतो	६	५	१
तूतुजानोमहेमते	६	१	९
तूवंन्नोजीयान्तवसस्तवी	४	६	९
तृणस्कंदस्यनुविशः	२	४	१२
तृतीयेधानाःसवंनेपुरुष्टुत	३	३	१८
तृदिलाअतृंदिलासोअद्रयः	८	४	३१
तृपुयदन्नातृपुणावक्ष	३	५	७
तृष्टमेतत्कटुकमेतत्	८	३	२६
तृष्टामंयाप्रथमंयातवेसजूः	८	३	७
तेअज्येष्ठाअकंनिष्ठासउ	४	३	२४
तेअद्रयोदशंयंत्रासआशवं	८	४	३०
तेअस्मभ्यंशर्मयंस	१	६	१७
तेअस्यसंतुकेतवोमृत्यवः	[illegible]	२	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तेआचरंतीसमंनेवयोषा	५	१	१९
तेक्षोणीभिररुणेभिः	२	७	२१
तेगव्यतामनंसाद्दृध्रमुब्धं	३	४	१४
तेघाराजानोअमृतस्यमं	८	४	२६
तेघेदंग्नेस्वाध्यः	६	१	३२
तेघेदंग्नेस्वाध्यः	६	३	३४
तेचिद्धिपूर्वीरभिसंतिंशा	५	४	१५
तेजंज्ञिरेदिवऋष्वासः	१	५	६
तेजानतस्वमोक्यं	६	५	१६
तेजिष्ठयातपनी	२	६	३१
तेजिष्ठायस्यारतिवंनेराट्	४	५	१४
तेतेअग्नेत्वोताः	४	५	२६
तेतेदेवनेतः	४	३	४
तेतेदेवायदाशंतःस्याम	५	२	२३
तेत्वामदाअमदंतानिवृ	१	४	१६
तेत्वामदाइंद्रमदयंतु	[illegible]	२	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तेत्वामदाबृहदिंद्रस्वधावः	४	६	१
तेदशंग्वाःप्रथमा	२	७	२१
तेनःपूर्वासउपरासइंदंवः	७	३	२
तेनःसंतुयुजःसदा	६	६	३
तेनःसहस्त्रिणंरयिं	६	८	१
तेनआस्नोवृकाणां	६	४	५३
तेनइंद्रःपृथिवीक्षामंवर्ध	४	८	१३
तेननासत्यागतं	१	४	२
तेननोवाजिनीवसूपश्वे	५	८	४
तेनसत्येनंजागृतं	१	२	३
तेनस्तोतृभ्यआभर	६	५	३०
तेनस्वाध्वंतेवतत	६	२	२७
तेनूनंनोयमूतये	८	७	१३
तेनोअवंतोहवनश्रुतोहवं	८	२	७
तेनोगृणानेमहिनीमहिश्र	२	३	३
तेनोगोपाअपाच्यः	६	२	३५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तेनोनावसुरुष्यत	६	२	२३	तेंरुणेभिर्वरमापिशंगैः	१	६	१४	तेस्यांमदेववरुण	५	५	९	तोशावृत्रहणाहुवे	३	१	११
तेनोभद्रेणशर्मणा	६	१	२८	तेरुद्रासःसुमखाअग्नयो	४	४	३४	तेस्यांमयेअग्नये	३	५	८	तोशासारथयावाना	६	३	२०
तेनोमित्रोवरुणोअर्यमा	४	२	१३	तेंवदन्प्रथमाब्रह्मकिल्बि	८	६	७	तेहिद्यावापृथिवीभूरिरेत	८	४	२५	त्मनावहंतोदुरो	१	५	१३
तेनोरत्नानिधत्तन	१	२	२	तेंवर्धंतस्वतवसो	१	६	१०	तेहिद्यावापृथिवीमातरा	८	२	८	त्मनासमत्सुहिनोतंयज्ञं	५	३	२५
तेनोरायोद्युमतोवाजंवतः	४	८	१०	तेंविंदन्मनसादीध्याना	८	८	३९	तेहिद्यावापृथिवीविश्वशं	२	३	३	त्यंचित्पर्वतंगिरिं	६	४	४४
तेनोरुद्रःसरस्वतीसजो	४	८	१०	तेविश्वादाशुषेवसु	७	१	३७	तेहिंन्विरेअरुणंजेन्यंवसु	६	७	७	त्यंचिदत्रिमृतजुरं	८	८	१
तेनोवसूनिकाम्यां	४	३	२९	तेवोहृदेमनसेसंतुयज्ञा	३	७	९	तेहिपुत्रासोअदितेः	६	१	२५	त्यंचिदर्णमधुपंशयानं	४	१	३३
तेनोवृष्टिंदिवस्परि	७	२	५	तेषांहिचित्रमुक्थ्यं	६	४	५१	तेहिप्रजायाअभरंतविश्र	८	४	२४	त्यंचिदश्वन्नवाजिनं	८	८	१
तेप्रत्नासोव्युष्टिषु	७	४	२४	तेषांहिमह्नामहतामनर्वं	८	२	९	तेहियज्ञेपुंयज्ञियासऊमाः	५	४	६	त्यंचिदस्यक्रतुभिर्निपत्तं	४	१	३२
तेभ्योगोधाअयथंकर्षदेत	७	७	२१	तेसत्येनमनसागोपतिंगाः	८	२	१६	तेहियज्ञेषुयज्ञियासऊमाः	८	३	११	त्यंचिदित्थाकत्पयंशयानं	४	१	३२
तेभ्योद्युम्नंबृहद्यशः	४	४	२२	तेसत्येनमनसादीध्यानाः	५	६	१२	तेहिवस्वोवसवानाः	१	६	१७	त्यांचिदेपांस्वधयामदंतं	४	१	३२
तेमआहुर्यआययुः	४	३	११	तेसीषपंतजोषमायजं	५	४	१०	तेहिश्रेष्ठवर्चसस्तउन	४	८	१२	त्यांचिद्वादीर्घंपृथुं	१	३	१४
तेमन्वतप्रथमंनामधेनोः	३	४	१५	तेसुतासोमदिंतमाः	७	२	१६	तेहिष्मावनुषोनरः	६	२	२३	त्यंनुमारुतंगणं	६	६	२९
तेमर्मृजतदहृवांसोअद्रिं	३	४	१४	तेसूनवःस्वपसःसुदंससः	२	३	२	तेहिसत्याऋतस्पृशः	४	४	५	त्यंन्वश्विनाहुवे	५	८	३४
तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसः	२	३	२	तेसोमादोहरीइंद्रस्यनिंस	८	४	३०	तेहिस्थिरस्यशवसः	४	३	८	त्यंसुमेषंमहयास्वर्विदं	१	४	१२
तेरायांतेसुवीर्यैः	३	५	८	तेस्पंद्रासोनोक्षणः	४	३	८	तोकेहितेतनयउर्वरासु	२	७	१६	त्यमुंवोअप्रहणं	४	७	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वमुंवःसत्रासाहं	६	६	१६
त्वमूषुवाजिनंदेवजूतं	८	८	३६
त्वस्यचिन्महतोनिर्मृगस्य	४	१	३२
त्वांनुक्षत्रियाँअव	६	४	५१
त्वांनुपूतदक्षसः	६	६	२९
त्वांनुयेविरोदसी	६	६	२९
त्र्ययइंद्रस्यसोमाः	५	७	१८
त्रयःकृण्वंतिभुवनेषुरेतः	५	३	२३
त्रयःकेशिनऋतुथा	२	३	२२
त्रयःकोशासश्चोतंति	५	७	१८
त्रयःपवयोमधुवाहनेरथे	१	३	४
त्रातानोबोधिददृशानआ	३	५	२४
त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रं	४	७	३२
त्रातारोदेवाअधिवोचता	६	४	१३
त्रातारंत्वातनूनां	२	६	३०
त्रायंतामिहदेवाः	८	७	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्रिंशच्छतंवर्मिणइंद्रसाकं	४	६	२४
त्रिंशद्धामविराजति	८	८	४७
त्रिःषष्टिस्त्वामरुतोवावृ	६	६	३३
त्रिःसप्तमयूर्यःसप्त	२	५	१६
त्रिःसप्तयद्गुह्यानित्वे	१	५	१८
त्रिःसप्तविष्पुलिंगका	२	५	१६
त्रिःसप्तसस्रानद्योमहीरपः	८	२	७
त्रिःस्ममाह्नःश्नथयोवैतसे	८	५	१
त्रिकद्रुकेभिःपतति	७	६	१६
त्रिकद्रुकेषुचेतनं	६	१	१०
त्रिकद्रुकेषुचेतनं	६	६	१९
त्रिकद्रुकेषुमहिषो	२	६	२८
त्रितःकूपेवहितोदेवान्	१	७	२३
त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमा	३	८	१०
त्रिपंचाशःक्रीळतिव्रातएं	७	८	४
त्रिपाजस्योवृषभोविश्वरूं	३	४	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः	८	४	१७
त्रिभिःपवित्रैरपु	३	१	२७
त्रिभिष्ट्वंदेवसवितः	७	२	१८
त्रिमूर्धानंसप्तरश्मिंगृणीषे	२	२	१५
त्रिरंतरिक्षंसवितामहित्व	३	८	४
त्रिरश्विनासिंधुभिः	१	३	५
त्रिरस्मैसप्तधेनवोदुदुह्रे	७	२	२३
त्रिरस्यतापरमासंतिस	३	४	१३
त्रिरादिवःसवितर्वार्याणि	३	४	१
त्रिरादिवःसवितासोषवी	३	४	१
त्रिरुत्तमादूणशोरोचनानि	३	४	१
त्रिर्देवःपृथिवीमेषएतां	५	६	२५
त्रिर्नोअश्विनादिव्यानि	१	३	४
त्रिर्नोअश्विनायजता	१	३	५
त्रिर्नोरयिंवहतमश्विना	१	३	४
त्रिर्यातुधानःप्रसितिंतएं	८	४	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्रिर्वर्तिर्यातंत्रिरनुव्रते	१	३	४
त्रिवंधुरेणत्रिवृता	१	४	१
त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेन	१	८	१८
त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेन	६	६	८
त्रिविष्टिधातुप्रतिमानमो	१	७	१५
त्रिश्चिदक्तोःप्रचिकितुर्वसू	५	२	१४
त्रिश्चिन्नोअद्याभवतंनवेद	१	३	४
त्रिषधस्थासप्तधातुः	४	८	३२
त्रिषधस्थेबर्हिषि	१	४	१
त्रीणिजानापरिभूषंत्यस्य	१	७	१
त्रीणितआहुर्दिविबंधना	२	३	१२
त्रीणित्रितस्यधारया	७	५	४
त्रीणिपदान्यश्विनोः	५	८	२९
त्रीणिपदाविचक्रमे	१	२	७
त्रीणिराजानाविदथेपुरूणि	३	२	२४
त्रीणिशतात्रीसहस्रा	३	१	६

८॥

९॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्रीणिंशतात्रीसहस्राण्य	८	१	१२	त्वंगोत्रमंगिंरोभ्योवृणोरपं	१	४	९	त्वंतस्यंद्वयाविनों	१	३	२४	त्वंदिवोबृंहतःसानुंकोपयः	१	४	१७
त्रीणिंशतान्यर्वतां	५	८	१७	त्वंचंसोमनोवशः	१	६	२०	त्वंताँअंग्नउभयान्वि	२	५	२१	त्वंदूतःप्रंथमोवरेंण्यः	८	७	५
त्रीणिसरांसिपृश्नंयः	५	८	१९	त्वंचित्तीतवदक्षैः	६	५	३३	त्वंताँइंद्रोभयाँअमित्रांन्	४	७	५	त्वंदूतस्त्वमुंनःपरस्पाः	२	६	१
त्रीण्यायूंषितवंजातवेद	३	१	१७	त्वंचिंन्नःशम्यांअग्नेअस्याः	३	४	२०	त्वंतान्त्संचप्रतिंचासि	२	५	१९	त्वंदूतोअमंर्त्यः	४	५	२२
त्रीण्येकंउरुगायोविचंक्रमे	६	२	३६	त्वंजघंथनमुंचिंमखस्युं	८	३	४	त्वंतान्वृंत्रहत्येंचोदयोनृन्	७	७	७	त्वंदेंविसरस्वति	४	८	३१
त्रीयच्छतामंहिषाणामघो	४	१	२४	त्वंजामिर्जनांनां	१	५	२३	त्वंतूनंइंद्रतंरयिंदां	२	४	८	त्वंद्यांचंमहिव्रत	७	४	२८
त्रीरोंचनादिव्याधांरयंत	२	७	७	त्वंजिंगेथनधनांरुरोधिथ	१	७	१५	त्वंत्यत्पंणीनांविंदोवसुं	७	५	२४	त्वंधियंमनोयुजं	७	४	२७
त्रीरोंचनावंरुणत्रीरुंत	४	४	७	त्वंतदुक्थमिंद्रबर्हणांकः	४	६	२१	त्वंत्यमिटतोरथं	८	८	२९	त्वंधुनिंरिंद्रधुनिंमतीः	२	४	१७
त्रीषधस्थांसिंधवस्त्रिःकं	३	४	१	त्वंतदेंवजिह्वयां	४	५	२७	त्वंत्यमिंद्रसूर्यं	८	८	२९	त्वंधुनिंरिंद्रधुनिंमतीः	४	६	१०
त्र्यंबकंयजामहे	५	४	३०	त्वंतंब्रह्मणस्पते	१	१	३४	त्वंत्याचिदच्युंता	४	५	२	त्वंधृंष्णोधृषतावीतहंव्यं	५	२	२९
त्र्यर्यमामनुंषोदेवतांता	४	१	२३	त्वंतमंग्नेअमृतत्व	१	२	३३	त्वंत्याचिद्वातस्याश्वागाः	७	७	६	त्वंनंःपश्चादंधरादुंत्तरात्	६	४	३९
त्र्युदायंदेवहिंतंयथांवः	३	७	९	त्वंतमिंद्रपर्वंतंनभोजंसे	१	४	१९	त्वंत्यान्नंइंद्रदेवचित्रा	१	५	५	त्वंनंःपाह्यंहंसः	४	५	२६
त्वंकरंजमुतपर्णयंवधीः	१	४	१६	त्वंतमिंद्रपर्वतंमहासुरं	१	४	२२	त्वंत्येभिरागंहि	१	२	३१	त्वंनंःपाह्यंहंसः	५	२	२०
त्वंकुविंचोंदयोर्कसांतौ	४	६	२१	त्वंतमिंद्रमर्त्यं	४	२	५	त्वंत्वंमहयंथाउपंस्तुतः	८	५	५	त्वंनंःसोमविश्वतंः	७	७	१२
त्वंकुत्संशुष्णहत्येष्वाविथ	१	४	१०	त्वंतमिंद्रमर्त्यं	८	८	२१	त्वंतातप्रथमोराधंसाम	६	६	१३	त्वंनंःसोमविश्वतोरक्षं	१	६	२०
त्वंकुत्सेंनाभिशुष्णंमिंद्र	४	७	३	त्वंतमिंद्रवावृधानो	२	१	२०	त्वंदिवोधरुणंधिषओजंसा	१	४	२१	त्वंनंःसोमविश्वतोंवयोधाः	६	४	१३

कोशः

॥३९॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंनःसोमसुक्रतुः	७	७	१२	त्वंनोअग्नेअधरादुदक्तात्	८	४	८	त्वंपाहींद्रसहीयसोनॄन्	२	४	११	त्वंरथंप्रभरोयोधमृष्वं	४	६	२१
त्वंनइंद्रऋतयुः	६	५	९	त्वंनोअग्नेअद्भुत	४	१	२	त्वंपिप्रुंमृगयंशूशुवांसं	३	५	१९	त्वंरयिंपुरुवीरं	६	५	१२
त्वंनइंद्रत्वाभिरूती	२	६	२५	त्वंनोअग्नेअंगिरः	४	१	२	त्वंपुरइंद्रचिकिदेनाव्योजं	६	६	३८	त्वंराजेंद्रयेचदेवाः	२	४	१६
त्वंनइंद्ररायातरूपसा	२	१	१७	त्वंनोअग्नेतववेदेव	१	२	३४	त्वंपुरंचरिष्ण्वं	५	७	१५	त्वंराजेवसुव्रतः	६	८	१०
त्वंनइंद्ररायापरीणसा	२	१	१७	त्वंनोअग्नेपित्रोरुपस्थे	१	२	३३	त्वंपुरूण्याभरास्वश्व्या	८	६	१५	त्वंवरुणउतमित्रोअग्ने	५	२	१५
त्वंनइंद्रवाजयुः	५	३	१५	त्वंनोअग्नेमहोभिः	६	५	११	त्वंपुरूसहस्राणिशतानिच	६	४	३७	त्वंवरोसुषाम्णे	६	२	१४
त्वंनइंद्रशूरशूरैः	७	७	७	त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्	३	४	१२	त्वंभगोनआहिरत्नमिषे	४	५	१५	त्वंवर्मासिसप्रथः	५	३	१५
त्वंनइंद्राभरँओजो	६	७	२	त्वंनोअग्नेसनयेधनानां	१	२	३३	त्वंभुवःप्रतिमानंपृथिव्या	१	४	१४	त्वंवलस्यगोमतः	१	१	२१
त्वंनइंद्रासांहस्तै	६	५	१०	त्वंनोअसिभारताग्ने	२	५	२८	त्वंमखस्यदोधतः	८	८	२९	त्वंविक्षुप्रदिवःसीदआसु	४	५	७
त्वंनश्चित्रऊत्या	४	८	२	त्वंनोअस्याइंद्रदुर्हणायाः	१	८	२६	त्वंमहाँइंद्रतुभ्यंहक्षाः	३	५	२१	त्वंविप्रस्त्वंकविः	६	८	८
त्वंनृचक्षाअसिसोमविश्व	७	३	१९	त्वंनोअस्याअमतेरुतक्षुधः	६	४	५०	त्वंमहाँइंद्रयोहशुष्मै	१	५	४	त्वंविश्वस्यजगतः	८	५	२१
त्वंनृचक्षावृषभानु	३	१	१५	त्वंनोअस्याउषसो	३	१	१५	त्वंमहीमवनिंविश्वधेनां	३	६	२	त्वंविश्वस्यधनदाअसि	५	३	२०
त्वंनृभिर्नृमणोदेववीतौ	५	२	२९	त्वंनोगोपाःपथिकृत्	२	६	३०	त्वंमानेभ्यइंद्रविश्वजन्या	२	४	९	त्वंविश्वस्यमेधिर	१	२	१९
त्वंनोअग्नआयुषु	६	३	२३	त्वंनोवायवेषामपूर्व्यः	२	१	२३	त्वंमायाभिरनवद्यमायिनं	८	८	५	त्वंविश्वादधिषेकेवलानि	८	५	१५
त्वंनोअग्नएषां	४	१	२	त्वंनोवृत्रहंतम	७	७	१२	त्वंमायाभिरपस्माथिनोध	१	४	९	त्वंविश्वेषांवरुणासि	२	७	७
त्वंनोअग्नेअग्निभिः	८	७	२९	त्वंपवित्रेरजसोविधर्मणि	[illegible]	३	१७	त्वंयविष्ठदाशुषं	६	[illegible]	५	त्वंविंगोसुमतिंविश्वजं	५	६	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंवृथानद्यंइंद्र	२	१	१८
त्वंवृधइंद्रपूर्व्योभूः	४	६	१०
त्वंवृषाजनानां	६	१	१८
त्वंशतान्यवशंबरस्य	४	७	३
त्वंशर्धायमहिनागृणानः	८	८	५
त्वंश्रद्धाभिर्मंदसानः	४	६	२२
त्वंसत्यइंद्रधृष्णुरेता	१	५	४
त्वंसद्योअपिबोजातइंद्र	३	२	१०
त्वंसमुद्रियाअपः	७	१	२९
त्वंसमुद्रोअसिविश्ववित्कवे	७	३	१७
त्वंसिंधूँरवासृजः	८	७	२१
त्वंसुतस्यपीतये	१	१	१०
त्वंसुतोनृमादनः	७	२	१३
त्वंसुष्वाणोअद्रिभिः	७	२	१३
त्वंसूकरस्यदर्दहि	५	४	२२
त्वंसूरोहरितोरामयोनॄन्	१	८	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंसूर्येनआभंज	६	७	२२
त्वंसोमक्रतुभिःसुक्रः	१	६	१९
त्वंसोमतनूकृद्भ्यः	६	५	३३
त्वंसोमनृमादनः	६	८	१४
त्वंसोमपणिभ्यआ	६	८	१२
त्वंसोमपवमानः	७	१	१६
त्वंसोमपितृभिःसंविदान	६	४	१३
त्वंसोमप्रचिकितो	१	६	१९
त्वंसोममहेभगं	१	६	२०
त्वंसोमविपश्चितं	६	८	६
त्वंसोमविपश्चितं	७	१	४०
त्वंसोमसूरएषः	७	२	१०
त्वंसोमासिधारयुः	७	२	१३
त्वंसोमासिसत्पतिः	१	६	१९
त्वंहत्यत्सप्तभ्योजायमानः	६	६	३५
त्वंहत्यदप्रतिमानमोजः	६	६	३५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंहत्यदिंद्रकुत्समावः	५	२	२९
त्वंहत्यदिंद्रचोदीः	१	५	४
त्वंहत्यदिंद्रसप्तयु	१	५	५
त्वंहत्यदिंद्रारिषण्यन्	१	५	४
त्वंहत्यदृणयाइंद्रधीरः	८	४	१५
त्वंहत्यद्वृषभचर्षणीनां	६	६	३५
त्वंहनुत्यददमायोदस्यून्	४	६	४
त्वंहयद्यविष्ठ्य	६	५	२४
त्वंहिक्षैतवद्यशः	४	५	१
त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपाः	६	४	१२
त्वंहिनःपितावसो	६	७	२
त्वंहिमन्योअभिभूत्योजा	८	३	१८
त्वंहिमानुषेजने	४	१	१३
त्वंहिराधस्पतेराधसोम	६	४	३८
त्वंहिविश्वतोमुख	७	१	५
त्वंहिवृत्रहन्नेषां	६	६	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंहिशश्वतीनां	६	७	१
त्वंहिशूरःसनिता	२	४	१८
त्वंहिष्माच्यावयन्नच्युता	३	२	१
त्वंहिसत्योमघवन्ननानतः	६	६	१३
त्वंहिसुप्रतूरसि	२	६	१४
त्वंहिसोमवर्धयन्	७	१	८
त्वंहिस्तोमवर्धनः	६	१	१६
त्वंहोतामनुर्हितः	१	१	२७
त्वंहोतामनुर्हितः	४	५	२२
त्वंहोतामंद्रतमोनोअध्रुक्	४	५	१३
त्वंह्यग्नेअग्निना	६	३	३१
त्वंह्यग्नेदिव्यस्यराजसि	२	२	१३
त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोता	४	४	३५
त्वंह्येकईशिषइंद्र	३	६	२८
त्वंह्येहिचेरवे	६	४	३७
त्वंह्यंगदैव्या	७	५	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीपाः	३	५	११
त्वद्विपुत्रसहसो	३	१	१४
त्वद्भिया विशआयन्नसिं	५	२	७
त्वद्भियेंद्रपार्थिवानि	४	७	३
त्वद्वाजीवाजंभरोविहाया:	३	५	११
त्वद्विप्रोजायतेवाज्यंग्ने	४	५	९
त्वद्विश्वासुभगसौभगानि	४	५	१५
त्वमंगजरितारंयविष्ट	३	८	१७
त्वमंगप्रशंसिपः	१	६	८
त्वमग्नइंद्रोवृषभः	२	५	१७
त्वमग्नईळितोजातवेदः	७	६	१९
त्वमग्नउरुशंसायवाघ	१	२	३४
त्वमग्नऋभुराकेनं	२	५	१८
त्वमग्नेअदितिर्देव	२	५	१९
त्वमग्नेअमृतत्वउत्तमे	१	२	३३
त्वमग्नेगृहपतिः	५	२	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वमग्नेत्वष्टाविधते	२	५	१७
त्वमग्नेद्युभिस्त्वमा	२	५	१७
त्वमग्नेद्रविणोदा	२	५	१८
त्वमग्नेपुरुरूपोविशेविशे	३	८	२६
त्वमग्नेप्रथमोअंगिरा	१	२	३२
त्वमग्नेप्रथमोअंगिरस्तमः	१	२	३२
त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वने	१	२	३२
त्वमग्नेप्रमतिः	१	२	३३
त्वमग्नेप्रयतदक्षिणं	१	२	३४
त्वमग्नेबृहद्वयः	६	७	९
त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयः	१	२	३२
त्वमग्नेयज्ञानां	४	५	२१
त्वमग्नेयज्यवेपायुः	१	२	३४
त्वमग्नेराजावरुणो	२	५	१७
त्वमग्नेरुद्रोअसुरो	२	५	१८
त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहि	४	५	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहि	५	२	६
त्वमग्नेवरुणोजायसेयत्	३	८	१६
त्वमग्नेवसूंरिह	१	३	३१
त्वमग्नेवाघतेसुप्रणीतिः	३	४	१८
त्वमग्नेवीरवद्यशः	५	२	२०
त्वमग्नेवृजिनवर्तनिं	१	२	३३
त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनः	१	२	३२
त्वमग्नेव्रतपाअसि	५	८	३५
त्वमग्नेशशमानाय	२	२	९
त्वमग्नेशोचिषाशोशुचानः	५	२	१६
त्वमग्नेसप्रथाअसिजुष्टो	४	१	५
त्वमग्नेसहसासहंतमः	२	१	१३
त्वमग्नेसुभृतउत्तमं	२	५	१९
त्वमग्नेसुहवोरण्वसंदृक्	५	१	२७
त्वमध्वप्रथमंजायमानः	३	५	२२
त्वमध्वर्युरुतहोता	१	६	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	गर्वः
त्वमपामपिधानावृणोरपं	१	४	९
त्वमपोयदवेतुर्वशाय	४	१	३०
त्वमपोयद्धवृत्रंजघन्वान्	३	२	१०
त्वमपोविदुरोविषूचीः	४	७	२
त्वमर्यमाभवसियत्कनी	३	८	१६
त्वमसिप्रशस्यः	५	८	३५
त्वमस्माकमिंद्रविश्वधं	२	४	१७
त्वमस्यपारेरजसोव्योमनः	१	४	१४
त्वमायसंप्रतिवर्तयोगोः	१	८	२५
त्वमाविथनर्यंतुर्वशंयदुं	१	४	१८
त्वमाविथसुश्रवसंतवोति	१	४	१६
त्वमित्सप्रथाअसि	६	४	३२
त्वमिंद्रनर्योयाँअवोनृन्	१	८	२६
त्वमिंद्रप्रतूर्तिषु	६	७	३
त्वमिंद्रबलादधि	८	८	११
त्वमिंद्रयशाअसि	६	६	१३

CC-0. Mrugendra Vinod Collection. Digitized by eGangotri

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वमिंद्रसुजोषसं	८	८	११	त्वमेतानिंप्रपिपेविनामं	८	३	४	त्वयाह्यग्नेवरुणोधृतव्रतो	२	२	९	त्वांयज्ञेभिरुक्थैः	७	७	१०
त्वमिंद्रस्त्रवितवाअपस्कः	५	३	३	त्वमेतांजनराज्ञोद्विर्दशा	१	४	१६	त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वे	७	४	८	त्वांयज्ञेष्वृत्विजंचारुं	७	७	५
त्वमिंद्रस्वयंशाऋभुक्षाः	५	४	३	त्वमेतान्रुदतोजक्षतः	१	३	२	त्वयेदिंद्रयुजावयं	६	६	२०	त्वांयज्ञेष्वृत्विजं	३	१	७
त्वमिंद्राभिभूरसि	८	८	११	त्वयामन्योसरथमारुजं	८	३	१९	त्वष्टादुहित्रेवहतुंकृणोति	७	६	२३	त्वांयज्ञेष्वीळते	७	७	५
त्वमिंद्राभिभूरसित्वंसूर्यं	६	७	१	त्वयायथागृत्समदासो	२	५	२५	त्वष्टामायावेदपसामपस्त	८	१	१४	त्वांयज्ञैरवीवृधन्	६	७	२३
त्वमिंद्रायविष्णवे	७	१	१३	त्वयावयमुत्तमं	२	६	३०	त्वष्टायद्वज्रंसुकृतं	१	६	१०	त्वांरिहंतिमातरः	७	४	२८
त्वमिंद्रासिवृत्रहा	८	८	११	त्वयावयंपवमानेनसोम	७	४	२२	त्वष्टारंवायुमृभवोयओह	८	२	१०	त्वांवर्धंतिक्षितयःपृथिव्यां	४	४	३५
त्वमिंद्रोपरिस्त्रव	७	१	२५	त्वयावयंमवन्पूर्व्ये	२	१	२१	त्वष्टारमग्रजांगोपां	६	७	२५	त्वांवाजीहवतेवाजिनेयः	४	६	२१
त्वमिमाओषधीःसोम	१	६	३३	त्वयावयंमघवन्निंद्रशत्रू	२	४	२१	त्वष्टारूपाणिहिप्रभु	२	५	९	त्वांविश्वेअमृतजायमानं	४	५	९
त्वमिमावार्यापुरु	४	५	२१	त्वयावयंशाशद्महेरणेपु	८	७	१	त्वष्टुर्जामातरंवयं	६	२	३०	त्वांविश्वेसजोषसः	६	२	११
त्वमीशिषेवसुपतेवसूनां	२	४	१०	त्वयावयंसधन्यं१स्त्वोताः	३	४	२५	त्वांचित्रश्रवस्तमं	१	३	३२	त्वांविश्वेसजोषसः	४	१	१३
त्वमीशिषेसुतानां	६	४	४४	त्वयावयंसुवृधा	२	६	३०	त्वांजनाममसत्येष्विद्र	७	८	२२	त्वांविष्णुर्बृहन्क्षयः	६	१	१८
त्वमुत्तमास्योषधे	८	५	११	त्वयावीरेणवीरवः	६	८	२५	त्वांदूतमग्नेअमृतंयुगेयुगे	४	५	१८	त्वांशुष्मिन्पुरुहूतवाजयं	६	७	२
त्वमुत्साँऋतुभिर्बद्धधानात्	४	१	३२	त्वयाहस्विद्युजावयं	६	२	३	त्वांदेवेपुप्रथमंहवामहे	१	७	१५	त्वांसुतस्यपीतये	३	३	६
त्वमेकस्यवृत्रहन्	४	७	२१	त्वयाहस्विद्युजावयं	६	[illegible]	[illegible]	त्वांपूर्व[illegible]	[illegible]	५	१३	त्वांसोमपवमानंस्त्राध्यः	७	३	१६
त्वमेतदधारयः	६	६	२३	त्वयाहितमप्यमप्सुभागं	२	८	३	त्वांमृजंतिदशयोषणःसुतं	७	२	२०	त्वांस्तोमाअवीवृधन्	१	१	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वांहत्यदिंद्राणसातौ	१	५	५	त्वामग्नेप्रथममायु	१	२	३४	त्वामिच्छवसस्पते	५	८	१३	त्वामुतेस्वाभुवः	७	७	४
त्वांहिसंद्रतममर्कशोकैः	४	५	६	त्वामग्नेप्रथमंदेवयंतः	३	५	११	त्वामिदत्रवृणतेत्वायवः	८	४	२१	त्वायुजातवतत्सोमसख्यः	३	६	१७
त्वांहिष्मांचर्षणयः	४	५	१	त्वामग्नेप्रदिवआहुतंघृतैः	३	८	२६	त्वामिदस्याउषसोव्युष्टिषु	८	७	६	त्वायुजानिखिदत्सूर्यस्य	३	६	१७
त्वांहिसत्यमद्रिवः	६	४	१	त्वामग्नेमनीषिणः	३	१	७	त्वामिदाह्योनरः	६	७	३	त्वायेंद्रसोमंसुषुमासुदक्ष	१	७	१३
त्वांहिसुप्सरस्तमं	६	२	३०	त्वामग्नेमनीषिणः	६	३	३९	त्वामिद्धित्वायवः	६	६	२०	त्वावतोहींद्रक्रत्वेअस्मि	५	३	९
त्वांहीं३द्रावसेविवाचः	४	७	५	त्वामग्नेयजमानाअनुद्यून्	७	८	२९	त्वामिद्धिसहसस्पुत्र	१	३	२०	त्वावतःपुरूवसो	६	४	१
त्वांह्यग्नेसदमित्संमन्यवः	३	४	१२	त्वामग्नेमानुषीरीळतेवि	३	८	२६	त्वामिद्धिहवामहे	४	७	२७	त्विषीमंतोअध्वरस्येवदि	५	१	८
त्वादत्तेभीरुद्रशंतमेभिः	२	७	१६	त्वामग्नेवसुपतिंवसूनां	३	८	१८	त्वामिद्यवयुर्मम	६	५	३२	त्वेअग्नआहवनानिभूरि	५	१	२६
त्वामग्नेअंगिरसोगुहाहितं	४	१	३	त्वामग्नेवाजसातमं	४	१	५	त्वामिद्वृत्रहंतम	४	२	६	त्वेअग्नेविश्वेअमृतासो	२	५	१९
त्वासंग्नेअतिथिंपूर्व्यंविशः	३	८	२६	त्वामग्नेसमिधानोवसिष्ठः	५	२	१२	त्वामिद्वृत्रहंतम	५	८	१६	त्वेअग्नेसुमतिंभिक्ष	१	५	२०
त्वामग्नआदित्यासः	२	५	१९	त्वामग्नेसमिधानंयविष्ठ्य	३	८	२६	त्वासिद्वृत्रहंतमसुता	६	६	२६	त्वेअग्नेस्वाहुत	५	२	२२
त्वामग्नऋतायवःसमीधि	३	८	२६	त्वामग्नेस्वाध्यः	४	५	२२	त्वामीळतेअजिरंदूत्याय	५	२	१४	त्वेअसुर्यं१वसवोन्यृण्वन्	५	२	८
त्वामग्नेदमआवि	२	५	१८	त्वामग्नेहरितोवावशानाः	५	२	७	त्वामीळेअधद्विता	४	५	२१	त्वेइदग्नेसुभगेयवि	१	३	९
त्वामग्नेधर्णसिंविश्वधावयं	३	८	२६	त्वामग्नेहविष्मंतः	४	१	१	त्वामुग्रमवसेचर्षणीसहं	४	७	२८	त्वेइंद्राप्यभूमविप्रा	२	६	५
त्वामग्नेपितरमिष्टि	२	५	१८	त्वामच्छाचरामसि	६	७	१६	त्वामुजातवेदसं	८	८	८	त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वे	८	७	१
त्व[illegible]ष्करादधि	४	५	२३	त्वामस्याव्युषिदेवपूर्वे	३	८	१७	त्वामुतेदधिरेहव्यवाहं	५	२	२३	त्वेधर्माणआसते	७	७	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वेधेनुःसुदुघांजातवेदः	८	२	२०
त्वेपितोमहानांदेवानां	२	५	७
त्वेरायंइंद्रतोशतंमा	२	४	८
त्वेवसूनिपुर्वणीकहोतः	४	५	७
त्वेत्रसूनिसंगंता	६	५	३२
त्वेविश्वातविपीसध्र्यग्घि	१	४	१०
त्वेविश्वांसरस्वति	२	८	१०
त्वेषमित्थासमरणंशिमीं	२	२	२५
त्वेषस्तेंधूमऋण्वति	४	५	२
त्वेषासोअग्नेरमवंतो	१	३	११
त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तं	४	३	२३
त्वेषंरूपंकृणुतउत्तरंयत्	१	७	२
त्वेपंरूपंकृणुतेवर्णोंअस्य	७	२	२६
त्वेपंवयंरुद्रंयज्ञसाधं	१	८	५
त्वेपंशर्धोनमारुतंतुविष्व	४	८	३
त्वेसुपुत्रशवसः	६	६	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वेसोमप्रथमावृक्तबर्हिषः	७	५	२३
त्वेहयत्पितरश्चिन्नइंद्र	५	२	२४
त्वोतासस्त्ववावसा	७	१	२२
त्वोतासस्त्वायुजा	६	५	२
त्वोतासोमघवन्निंद्रविप्राः	३	६	१८
त्वोतोवाज्यह्रयो	१	५	२२
दक्षस्यवादितेजन्मनिव्र	८	२	६
दक्षिणावतामिदिमानि	२	१	१०
दक्षिणावान्प्रथमोहूतएति	८	६	३
दक्षिणाश्वंदक्षिणागांददा	८	६	४
ददानमिन्नदंभदंतमन्म	२	२	१७
ददीरेक्णस्तन्वेददिर्वसु	६	४	३
दधन्नृतंधनयन्नस्य	१	५	१५
दधन्वेवायदीमनु	२	५	२६
दधानोगोमदश्ववत्	६	४	१
दधामितेमधुनोभक्षमग्रे	६	७	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दधामितेसुतानां	६	३	११
दधिक्रामग्निमुपसं	३	१	२०
दधिक्रामुनमसाबोधयंतः	५	४	११
दधिक्रावाणंबुबुधानोअ	५	४	११
दधिक्रावाप्रथमोवाज्यर्वा	५	४	११
दधिक्राव्णइदुनुचर्किराम	३	७	१४
दधिक्राव्णइषऊर्जोमहोय	३	७	१३
दधिक्राव्णोअकारिषं	३	७	१३
दधिक्रांवःप्रथममश्विनोष	५	४	११
दधिष्वाजठरेसुतं	३	३	१
दधुष्वाभृगवोमानुषेष्वा	१	४	२४
दध्यङ्हमेजनुषंपूर्वो	२	२	४
दनोविशइंद्रमृध्रवाचः	२	४	१६
दभ्रेभिश्चिच्छशीयांसं	३	६	२७
दभ्रंचिद्धित्वावतः	३	६	४८
दमूनसोअपसोयेसुहस्ताः	४	२	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दर्शंनुविश्वदर्शतं	१	२	१९
दर्शन्नत्रश्रुतपाँअनिंद्रान्	७	७	१६
दविद्युतत्यारुचा	७	१	४१
दशक्षिपोयुज्यतेबाहूअ	४	२	२०
दशक्षिपःपूर्व्यंसीं	३	१	२३
दशंतेकुलशानां	३	६	३०
दशमासांच्छशयानः	४	४	२०
दशरथान्प्रष्टिमतः	४	७	३४
दशराजानःसमिताअयज्य	५	६	५
दशरात्रीरशिवेनानवद्यून्	१	८	१२
दशश्यावाऋधद्रयः	६	४	५
दशस्यंतामनवेपूर्व्यंदिवि	६	२	६
दशमह्यंपौतक्रतः	६	४	२७
दशस्यंतोनोमरुतोमृळंतु	५	४	२५
दशस्यानःपुर्वणीकहोतः	४	५	१३
दशानामेकंकपिलंसमानं	७	७	१८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
[illegible]	६	२	९
[illegible]यविश्व	५	६	५
[illegible]सा	६	६	५
[illegible]पीपाअतिष्ठ	१	२	३८
[illegible]तायामंनक्तोः	३	२	३
[illegible]क्षण्युःपरिकाष्ठांसुजे	२	२	१५
दिवःपीयूषमुत्तमं	७	१	८
दिवःपीयूषंपूर्व्यंयदुक्थं	७	५	२३
दिवक्षसोअग्निजिह्वाऋता	८	२	१०
दिवक्षसोधेनवो	३	१	१
दिवश्चित्तेबृहतोजातवेदः	१	४	२५
दिवश्चिदस्यवरिमाविपप्र	१	४	१९
दिवश्चिदातेरुचयंतरोकाः	२	८	२७
दिवश्चिदापूर्व्याजायमाना	३	२	२५
दिवश्चिदावोमवत्तरेभ्यः	८	२	८
दिवश्चिद्धादुहितरं	३	६	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दिवश्चिद्रोचनादधि	५	८	२६
दिवस्कण्वासइंदवो	१	३	३४
दिवस्पारिप्रथमंजज्ञेअग्निः	७	८	२८
दिवस्पृथिव्याअधि	६	८	२१
दिवस्पृथिव्योरवआवृणी	७	८	६
दिवस्पृथिव्याःपर्योजउद्भृ	४	७	३५
दिवाचित्तमःकृण्वंति	१	३	१६
दिवायातिमरुतोभूम्याग्नि	२	३	६
दिविक्षयंतारजसःपृथिव्यां	५	५	६
दिवितेनाभापरमोयआददे	७	३	४
दिविनकेतुरधिधायिहर्यतः	८	५	५
दिविमेअन्यःपक्षः	८	६	२७
दिविस्पृशंयज्ञमस्माकम	७	८	१०
दिविस्वनोयततेभूम्योप	८	३	६
दिवेदिवेसदृशीरन्यमर्धं	४	७	३४
दिवोधर्ताभुवनस्यप्रजापः	३	[illegible]	[illegible]

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दिवोधर्तासिशुक्रःपीयूषः	७	५	२०
दिवोधामभिर्वरुण	५	५	११
दिवोनतुभ्यमन्विंद्रसत्रा	४	६	९
दिवोनयस्यरेतसोदुघानाः	१	७	८
दिवोनयस्यविधतोनवीं	४	५	४
दिवोनसर्गाअससृग्रमह्नां	७	४	१६
दिवोनसानुपिप्युषी	६	८	६
दिवोनसानुस्तनयन्नचिक्र	७	३	१३
दिवोनाकेमधुजिह्वाअस	७	३	११
दिवोनाभाविचक्षणः	६	७	३८
दिवोनोवृष्टिंमरुतोररीध्वं	४	४	२८
दिवोमानंनोत्सदन्	६	४	४२
दिवोयस्कंभोधरुणःस्वातं	७	२	३१
दिवोरुक्मउरुचक्षाउदेति	[illegible]	[illegible]	[illegible]
दिवोवराहमरु[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वेधेनुःसुदुघांजातवेदः	८ उचा २	८	६
त्वेपितोमहानांदेवानां	बृहतं २	३	२३
त्वेरायइंद्रतोशतमा	ऋिसोम ७	४	१७
त्वेवसूनिपुर्वणीकहोतः	४ मा ५	७	३
त्वेन्नसूनिसंगता	६ ५२	२	३
त्वेविश्वातविपीसध्र्यंग्घि	१ ४	१	१३
त्वेविश्वासरस्वति	२ ८ १०	७	२२
त्वेपमित्थासमरणंशिर्मी	२	२	२५
त्वेषस्तेधूमऋण्वति	४	५	२
त्वेषासोअग्नेरमवंतो	१	३	११
त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तं	४	३	२३
त्वेषंरूपंकृणुतउत्तरंयत्	१	७	२
त्वेषंरूपंकृणुतवर्णोअस्य	७	२	२६
त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधं	१	८	५
त्वेषंशर्धोनमारुतंतुविष्व	४	८	३
त्वेसुपुत्रशवसः	६	६	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दुहानऊधर्दिव्यंमधुप्रियं	७	५	१२
दुहानःप्रत्नमित्पयः	६	८	३२
दुहीयन्मित्रधितयेयुवाकुः	१	८	२३
दूणाशंसख्यंतव	४	७	२६
दूतंवोविश्ववेदसं	३	५	८
दूरंकिलप्रथमाजग्मुरासां	८	६	११
दूरमितपणयोवरीयः	८	६	६
दूराच्चिदावसथोअस्यक	४	७	१०
दक्षिण दूरादिंद्रमनयन्नासुतेनं	५	३	२२
दक्षिणाश्वंदिहेवयत्सती	५	८	१
ददानमिन्नदंभदंतम पराचैः	८	१	१६
ददीरेक्णस्तन्वेददिर्वसुस्तुसख्यं	४	८	४
दधन्नृतंधनयन्नस्य याव्यंद्यौ	७	८	२९
दधन्वेवायदीमनु परमिद्धः	८	४	११
दधानोगोमदश्ववत्	२	१	२२
दधामितेमधुनोभक्षमग्रे नू	४	४	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
देवंदेवंराधसेचोदयंति	५	५	२६
देवंदेवंवोवसइंद्रं	६	१	४
देवंदेवंवोवसेदेवं	६	२	३३
देवंनरःसवितारं	३	४	११
देवंवोअद्यसवितारमेषे	४	३	३
देवंवोदेवयज्यया	४	१	१३
देवत्वष्टर्यद्धचारुत्वमानट्	८	२	२२
देवबर्हिर्वर्धमानं	२	५	२२
देवयंतोयथामतिं	१	१	१२
देवस्त्वष्टासविताविश्वरूपः	३	३	३१
देवस्यवयंसवितुःसवीम	५	१	१५
देवस्यसवितुर्वयं	३	४	११
देवहितिंजुगुपुर्द्वादशस्य	५	७	४
देवाःकपोतइषितोयदिच्छ	८	८	२३
देवाएतस्यामवदंतपूर्वे	८	६	७
देवानांचक्षुःसुभगावहंति	५	५	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
[illegible]	१	२	१९
देवानांदूतःपुरु [illegible]		७	१६
देवानांनुवयंजाना	[illegible]	[illegible]	१०
देवानांपत्नीरुशतीरवंतु	४	२	२८
देवानांभद्रासुमतिऋजूं	१	६	१५
देवानांमानेप्रथमाअतिष्ठ	७	७	१९
देवानांयुगेप्रथमे	८	३	१
देवानामिदवोमहत्	६	६	३
देवान्वसिष्ठोअमृतान्ववं	८	२	११
देवान्वसिष्ठोअमृतान्ववं	८	२	१४
देवान्वायच्चकृमाक	२	५	३
देवान्हुवेबृहच्छ्रवसःस्वस्त	८	२	१२
देवान्योनःपरिपिच्यमानाः	७	४	१६
देवाश्चित्तेअमृताजातवेदः	८	२	२०
देवाश्चित्तेअसुर्यायपूर्वे	५	३	४
देवाश्चित्तेअसुर्य	२	६	२९
देवासआयन्परशूँरबिभ्रन्	७	७	२१

	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
	पांतु	१	७	२४	द्यामिंद्रोहरिंधायसं	३	३	८	द्युम्नीवांस्तोमोअश्विना	६	६	१०
	पांतु	२	८	७	द्यावांचिदस्मैपृथिवी	२	६	९	द्युम्नेपुपृतनाज्यें	३	२	२२
	मत्रो	१	६	३२	द्यावानोअद्यपृथिवीअनां	७	८	६	द्यौर्नयइंद्राभिभूमा	४	६	९
	क्रतेनं	७	६	११	द्यावानःपृथिवीइमं	२	८	१०	द्यौर्मेपिताजनितानाभि	२	३	२०
	य	६	७	२७	द्यावापृथिवीजनयन्नभि	८	२	१३	द्यौर्वःपितापृथिवी	२	५	१५
	वीं	१	७	१९	द्यावाभूमीअदितेत्रासीं	५	५	४	द्यौश्चत्वापृथिवीयज्ञियासः	२	८	२६
	तासत्य	१	५	१९	द्यावायमग्निंपृथिवीजनिं	८	१	२	द्यौश्चनःपृथिवीचप्रचेतसा	७	८	९
	दे... अथ तारायोअं	४	२	१७	द्यावाहक्षामा	७	६	११	द्यौश्चिदस्यामवाँअहेः	१	४	१३
२०	देवोव... दाः	५	२	२२	द्यावोनयस्यपनयं	४	५	५	द्यौ३ष्पितःपृथिविमातर	४	८	११
६ २३	दैवींपूर्तिर्दक्षिणादेवयज्या	८	६	३	द्यावोनस्तृभिंश्चित	२	७	१९	द्रप्समपश्यंविषुणेचरंतं	६	६	३४
१ २५	दैव्याहोतारापथमावि	२	५	२३	द्युक्षंसुदानुंतविषीभिरावृं	६	६	१	द्रप्सश्चस्कंदप्रथमाँअनु	७	६	२५
नः८ ४ १०	दैव्याहोतारापथमान्यृंजे	२	८	२३	द्युतद्यामानंबृहतीमृतेनं	४	४	२३	द्रप्सःसमुद्रमभियज्जिगा	८	७	
ुं ७ ६ १३	दैव्याहोतारापथमा	३	१	२	द्युतानंवोअतिथिंस्वर्णरं	४	५	१७	द्रवंतांतउपसांवाज	३	१	
कं ६ ७ ३०	दैव्याहोतारापथमापुरोहिं	८	२	१४	द्युभिरक्तुभिःपरिपातम	१	७	३७	द्रविणोदाददातुनः			
७ ५ २१	दैव्याहोतारापथमासुवा	८	६	९	द्युभिर्हितंमित्रमिवप्रयोगं	७	६	२	द्रविणोदाद्रविणसः			
५	दोहेंनगामुपशिक्षासखायं	७	८	२२	द्युमत्तमंदक्षंधेह्यस्मे	४	७	१७	[illegible]			

॥ ८॥०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	Fragment
त्वेधेनुःसुदुघांजातवेदः	८			अष्ट. अ. वर्गः
त्वेपितोमहानांदेवानां	२—	१	१ २९	
त्वेरायइंद्रतोशतंमा	ोदिंवि ७	३	१४	
त्वेवसूनिपुर्वणीकहोतः	…देवैः८	३	३	
त्वेत्रसूनिसंगंता	६ मा ३	६	१०	
त्वेविश्वातविपीसुध्र्यंग्वि	१ ४ ३	६	२४	
त्वेविश्वांसरस्वति	२ ८ १	७	२५	
त्वेपमित्थासमरंणंशिमी	२	२	२५	७ २ २
त्वेषस्तेधूमऋण्वति	४	५	२	दांक्ष.०
त्वेषासोअग्नेरमंवंतो	१	३	११	दक्षिणा…
त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तं	४	३	२३	ददानमिन्नदः दिहेवयत्स.
त्वेषंरूपंकृणुतउत्तरंयत्	१	७	२	ददीरेक्णस्तन्वेदुदिवसुप.
त्वेषंरूपंकृणुतेवर्णोअस्य	७	२	२६	दधन्नृतंधनयंनस्य
त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधं	१	८	५	दधन्वेवायदीमनु
त्वेषंशर्धोनमारुतंतुविष्व	४	८	३	दधानोगोमदश्ववत्
त्वेसुपुत्रशवसः	६	६	१७	दधामितेमधुनोभक्षमग्रे ६ः

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
द्विमाताहोतांविदथेषुस	३	३	२९
द्वियत्पंचजीजंनन्त्संवसां	३	५	५
द्वियंपंचस्वयंशसं	७	४	२३
द्विपोनोविश्वतोमुखाति	१	७	५
द्वेइदंस्यक्रमणेस्वर्दशो	२	२	३५
द्वेतेचक्रेसूर्ये	८	३	२३
द्वेनप्र… मतपणयो… तिगोः	५	२	२८
द्वे… :स्वथें	१	७	१
द्वराच्चिदावस… यारुणद्धि	७	८	३
…तश्चरंतं	८	४	१३
…पितॄणां	८	४	१२
…:	२	५	२८
…मृतस्य	७	६	२७
…अंसे	७	८	२२
…पतस्य	७	६	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
धन्वंचयत्कृंतत्रंच	८	४	४
धन्वंनागाधन्वंनाजिंजंये	५	१	१९
धन्वन्त्स्रोतंःकृणुतेगातुं	१	७	२
धर्तारोविवक्रभवंःसुह	८	२	१३
धर्तादिवोरजंसस्पृष्टऊ	३	३	१३
धर्तादिवःपंवतेकृत्व्योरसंः	७	३	१
धर्मणामित्रावरुणाविपश्चि	४	४	१
धाताधातॄणांभुवंनस्यय	८	७	१६
धानावंतंकरभिणं	३	३	१७
धामंतेविश्वंभुवंनमधिश्रि	३	८	११
धायोभिर्वायोयुज्येभिरर्के	४	५	४
धारयंतआदित्यासो	२	७	६
धारावरामरुतो	२	७	१९
धासिंकृण्वानओषंधीः	६	३	३०
धियंपूषाजिन्वतुविश्वमि	२	८	१६
धियंवोअप्सुदंधिषेस्वर्षां	४	२	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
धियाचंक्रेवरेण्यो		२	१९
धिषायदिंधिषण्यंतः			
धिष्ववज्रंगभंस्त्योः	४	७	
धिष्वाशर्वंःशूरयेनः	२	६	
धीभिरर्वंद्भिरर्वंतः	४	७	२३
धीभिर्हिन्वंतिवाजिनं	७	५	११
धीभिःसातानिकाण्वस्य	५	७	३३
धीरात्वंस्यमहिनाजनूंपि	५	६	८
धीरासःपदंकवयोनयंति	२	२	१५
धीरोह्यस्यंग्रसत्	६	३	४१
धुनेतंयःसुप्रकेतंमदंतः	३	७	२६
धूनुथद्यांपर्वंतांदाशुषे	४	३	२१
धृतंव्रताआदित्याइषिरा	२	७	११
धृतव्रताःक्षत्रियायज्ञनि	८	२	१३
धृतव्रतोधनदाःसोमवृद्धः	४	६	७
धूपताश्चिंद्धूपन्मनः	६	४	४०

कोशः

॥४

॥ अथप्रथमाष्टकप्रारंभः ॥

॥ अथसर्वानुक्रमपरिभाषा ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ अथऋग्वेदाम्नायेशाकलकेसूक्तप्रतीकऋक्संख्याऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्यामोयथोपदेशंनह्येतज्ज्ञानमृतेश्रौतस्मार्तकर्मप्रसिद्धिर्मंत्राणांब्राह्मणार्षेयच्छंदोदैवतविद्यांजनाध्यापनाभ्यांश्रेयोधिगच्छंत्येताभ्यामेवानेवंविदोयातयामानिछंदांसिभवंति स्थाणुंवर्च्छतिगर्तेवापात्यतेप्रमीयतेवा पापीयान्भवतीतिविज्ञायते ॥ १ ॥ अथऋषयःशतर्चिनआद्येमंडलेंत्येक्षुद्रसूक्तामहासूक्तामध्यमेषुमाध्यमाःक्वचित्कथंचिदविशेषितंब्रह्मऋषिमस्त्रियमनुक्तगोत्रमांगिरसंविद्याद्यस्यवाक्यंसऋषिर्यातेनोच्यतेसादेवतायदक्षरपरिमाणंतच्छंदोऽर्थेप्सवऋषयोदेवताश्छंदोभिरभ्यधावन्तिस्रएवदेवताःक्षित्यंतरिक्षद्युस्थाना अग्निर्वायुःसूर्यइत्येवंव्याहृतयःप्रोक्ताव्यस्ताःसमस्तानांप्रजापतिं (रार्षंतुप्रजापति) रोंकारःसर्वदैवत्यःपारमेष्ठ्योवाब्राह्मोदैवआध्यात्मिकस्तत्तत्स्थानाअन्यास्तद्विभूतयःकर्मपृथक्त्वाद्धिपृथगभिधानस्तुतयोभवंत्येकैववामहानात्मादेवतासंसूर्यइत्याचक्षते सहिसर्वभूतात्मातदुक्तमृषिणासूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चेतितद्विभूतयोऽन्यादेवतास्तदप्येतदृचोक्तमिंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरित्यथाभिधानंत्वनुक्रमिष्यामःप्रायेणैंद्रेमरुतौराज्ञांचदानस्तुतयः ॥ २ ॥ अथच्छंदांसिगायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगत्यतिजगतीशक्वर्यतिशक्वर्यष्ट्यत्यष्टीधृत्यतिधृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुत्तराण्यूनाधिकेनैकेननिचृद्भुरिजौद्वाभ्यांविराट्स्वराजौपादपू

रणार्थंतुक्षैप्रसंयोगैकाक्षरीभावान्व्यूहेदाद्येतुससवर्गे पादविशेषात्संज्ञाविशेषांस्तानुक्रामंतएवोदाहरिष्यामोविराड्
पाविराट्स्थानाश्चबहूनाअपित्रिष्टुभएवेत्युदेशंस्तत्रदशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागताइतिसंज्ञांअनादेशेष्टा
क्षराःपादाश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ ३ ॥ प्रथमंछंदस्त्रिपदागायत्रींपंचकाश्चत्वारःषट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुष्कोवापदपंक्तिःषट्सप्तै
कादशाउष्णिग्गर्भास्त्रयःसप्तकाःपादनिचृन्मध्यमःषट्कश्चेदतिनिचृद्दशकश्चेद्यवमध्या यस्यास्तुषट्कसप्तकाष्टकाःसावर्ध
मानाविपरीताप्रतिष्ठांद्वौषट्कौसप्तकश्चह्रसीयसी ॥ ४ ॥ द्वितीयमुष्णिक्त्रिपदांत्यौद्वादशकआद्यश्चेत्पुरउष्णिङ्म
ध्यमश्चेत्ककुप्त्रैष्टुभजागतचतुष्कांःककुवन्यंकुशिरैकादशिनौःपरःषट्कस्तनुशिरा मध्येचेत्पिपीलिकमध्यांआद्यःपंच
कस्त्रयोष्टकाअनुष्टुव्गर्भाचतुःसप्तकोष्णिगेव ॥ ५ ॥ तृतीयमनुष्टुप्पंचपंचकाःषट्कश्चैकोमहापदपंक्तिर्जागतावष्टकश्च
कृतिर्मध्येचेदष्टकःपिपीलिकमध्यांनवकयोर्मध्येजागतः काविराण्नववैराजंत्रयोदशैर्नष्टरूपांदशकास्त्रयोविराळेकादश
कावा ॥६॥ चतुर्थंबृहतींतृतीयोद्वादशकआद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहतींद्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहतीवास्कंधोग्रीवीवांत्यश्चेदु
परिष्टाद्बृहत्यष्टिनोर्मध्येदशकौविष्टारबृहतींत्रिजागतोर्ध्वबृहतींत्रयोदशिनोर्मध्येष्टकःपिपीलिकमध्यांनवकाष्ट्येकादश्य
ष्टिनोविषमपदांचतुर्नवकाबृहत्येव ॥७॥ पंचमंपंक्तिःपंचपदार्थचतुष्पदांविराड्दशकैरयुजौजागतौसतोबृहतीयुजौचे
द्विपरीतांद्यौचेत्प्रस्तारपंक्तिरंत्यौचेदास्तारपंक्तिराद्यंत्यौचेत्संस्तारपंक्तिर्मध्यमौचेद्विष्टारपंक्तिः ॥ ८ ॥ षष्ठंत्रिष्टुप्त्रैष्टु

भपदांद्वौतुजागतौयस्याःसाजागतैंजगतीत्रैष्टुभैंत्रिष्टुव्वैराजौंजागतौचांभिसारिणीनवकौंवैराजस्त्रैष्टुभश्चंद्वौवावैराजौ
नवकस्त्रैष्टुभश्चंविराट्स्थानैकादशिनस्त्रयोष्टकश्चंविराड्रूपाद्वादशिनंस्त्रयोष्टकश्चज्योतिष्मतींयतोष्टकस्ततोज्योतिंश्चंत्वा
रोष्टकाजागतश्चमहाबृहतींमध्येचेद्यवमध्यांद्यौदशकावष्टकास्त्रयंःपंक्त्युत्तराविराट्पूर्वावा ॥९॥ सप्तमंजगतींजागतप
दाष्टिनस्त्रयंःस्वौचद्वौमहासतोबृहंत्यष्टकौसप्तकःषट्कौंदशकोनवकश्चंषळष्टकावामहापंक्तिः ॥ १० ॥ अथप्रगाथाबृह
तींसतोबृहत्यौवार्हतंःककुप्चेत्पूर्वांकाकुभोंमहाबृहतीमहासतोबृहत्यौंमहावार्हतोबृहतीविपरीतैंविपरीतोत्तरोनुष्टुबूंगा
यत्र्यौंचानुष्टुभोंऽनुष्टुम्मुखास्तृचाइत्युक्तेः ॥ ११ ॥ सूक्तसंख्यानुवर्ततंआन्यस्याःसूक्तसंख्यायांऋषिश्चान्यस्मादृषेरवा
विशिष्टंस्तुहिहवैतच्छंदविशिष्टान्यृषिदैवतच्छंदांसिंद्वित्रिचतुःपंचषट्सूक्तभांजि यथासंख्यमनिरुक्तासंख्याविंशति
रनादेशेत्विंद्रोदेवतांत्रिष्टुप्छंदःप्रगाथावार्हताविंशिकांद्विपदाविराजस्तदर्धमेकपदांद्विर्द्विपदास्त्वृचःसमामनंत्ययुक्श्वं
त्याद्विपदैवंमंडलादिष्वाग्नेयमैंद्रांत्रिष्टुवंतस्यसूक्तस्यंशिष्टाजगत्यआदौगायत्रंप्राग्घिरण्यस्तूपात् ॥ १२ ॥ (गोधाघो
षाविश्ववारापालोपनिषन्निषत् । ब्रह्मजायाजुहूर्नामागस्त्यस्यस्वसादितिः ॥ इंद्राणीचेंद्रमाताचसरमारोमशोर्वशी ।
लोपामुद्राचनद्यश्चयमीनारीचशश्वती ॥ श्रीर्लाक्षासार्पराज्ञीवाक्श्रद्धामेधाचदक्षिणा । रात्रीसूर्याचसावित्रीब्रह्मवादि
न्यईरिताः ॥१३॥ पादाअतिजगत्यांतुत्रयोद्वादशकाःपरौ । अष्टकौशक्करीपादाःसप्तैवाष्टाक्षराःस्मृताः ॥ अतिशाक्कर

पादौद्वावादितःषोळशाक्षरौ । जागतश्चाष्टकावष्टिपादाःषोळशकास्त्रयः ॥ अष्टकौचात्यष्टिपादौजागतौचाष्टकास्त्रयः । जागतश्चाष्टकश्चाथधृतिपादौतुजागतौ ॥ पादास्त्रयोष्टकाश्चाथषोळशाक्षरएवच । अष्टकश्चाथातिधृतौद्वौपादौजागतौततः ॥ त्रयोष्टकाजागतश्चतथाष्टाक्षरकावपि । परःसप्तकपादास्तुप्रसंगात्स्वयमीरिताः) ॥१४॥ इतिपरिभाषा ॥

अग्निंनवमधुच्छंदावैश्वामित्रौवायोवायव्यैंद्रवायवंमैत्रावरुणास्तृचाअश्विनाद्वादशाश्विनैंद्रवैश्वदेवसारस्वतास्तृचाःसप्तैताःप्रउगदेवताःसुरूपकृत्नुंदशैंद्रंमातुयुंजंत्यादहेत्येताःषण्मारुत्योवीळुचिदिंद्रेणेत्यैंद्र्यौचैंद्रमिदेंद्रसानसिमिंद्रेहिगायंतिद्वादशानुष्टुभंत्विंद्रमष्टौजेतामाधुच्छंदसोग्निंद्वादशमेधातिथिःकाण्वआग्नेयमग्निनेतिपादोद्व्यग्निदैवतोनिर्मथ्याहवनीयाभ्यांसुसमिद्धइतीध्मःसमिद्धोवाग्निस्तनूनपान्नराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौप्रचेतसौतिस्रोदेव्यःसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिप्रत्यृचंदेवताएतदाप्रीसूक्तमेतेनान्यान्युक्तदेवतान्येकादशकानित्वंनाराशंसान्याप्रशब्दोक्तानित्वंतनूनपात्यैभिर्वैश्वदेवमिंद्रसोममृतव्यंतत्रैंद्रीमारुतींत्वाष्ट्राग्नेय्यैंद्रीमैत्रावरुणीचतस्रोद्रविणोदसंआश्विन्याग्नेयृतुदेवताःसर्वत्रात्वानवेंद्रावरुणयोरैंद्रावरुणंयुवाकुपादनिचृतौ(इंद्रोह्रसीयसीवा)सोमानमितिपंचब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्यामिंद्रश्चसोमश्चपंचम्यांदक्षिणाचान्याःसादसस्पत्यानाराशंसीवांत्याप्रतित्यमाग्निमारुतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥

हरिःओ३म् । (मं. १ अ. १ सू. १) अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्योनूतनैरुत । सदेवाँऽएहवक्षति ॥ अग्निनारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदिवे । यशसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतःपरिभूरसि । सइद्देवेषुगच्छति ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवोदेवेभिरागमत् ॥ १ ॥ यदंगदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्धियावयं । नमोभरंतऽएमसि ॥ राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविं । वर्धमानंस्वेदमे ॥ सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव । सचस्वानःस्वस्तये ॥२॥ (१।१।२) वायवायाहिदर्शतेमेसोमाऽअरंकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवं ॥ वायउक्थेभिर्जरंतेत्वामच्छाजरितारः । सुतसोमाऽअहर्विदः ॥ वायोतवप्रपृंचतीधेनाजिगातिदाशुषे । उरूचीसोमपीतये ॥ इंद्रवायूइमेसुताऽउपप्रयोभिरागतं । इंदवोवामुशंतिहि+ ॥ वायविंद्रश्चचेतथःसुतानांवाजिनीवसू । तावायातमुपद्रवत्+ ॥ ३ ॥ वायविंद्रश्चसुन्वतऽआयातमुपनिष्कृतं । मक्ष्वी१त्थाधियानरा ॥ मित्रंहुवेपूतदक्षंवरुणंचरिशादसं । धियंघृताचींसाधंता ॥ ऋतेनमित्रावरुणावृ

(१।१।१) अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री । (१।१।२) वायवायाहीतिनवर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाः आद्यतृचस्यवायुःद्वितीयतृचस्येंद्रवायूतृतीयतृचस्यमित्रावरुणौगायत्री ।

तावृधावृतस्पृशा । क्रतुंबृहंतमाशाथे ॥ कवीनोमित्रावरुणातुविजाताऽउरुक्षया । दक्षंदधातेऽअपसं ॥ ४ ॥ (१।१।३) अश्विनायज्वरीरिषोद्रवत्पाणीशुभस्पती । पुरुभुजाचनस्यतं ॥ अश्विनापुरुदंससानराशवीरयाधिया । धिष्ण्यावनतंगिरः ॥ दस्रायुवाकवः सुतानासत्यावृक्तबर्हिषः । आयातंरुद्रवर्तनी ॥ इंद्रायाहिचित्रभानोसुताऽइमेत्वायवः । अण्वीभिस्तनापूतासः ॥ इंद्रायाहिधियेषितोविप्रजूतः सुतावतः । उपब्रह्माणिवाघतः ॥ इंद्रायाहितूतुजानऽउपब्रह्माणिहरिवः । सुतेदधिष्वनश्चनः ॥ ५ ॥ ओमासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासऽआगत । दाश्वांसोदाशुषः सुतं ॥ विश्वेदेवासोऽअप्तुरः सुतमागंततूर्णयः । उस्राऽइवस्वसराणि ॥ विश्वेदेवासोऽअस्रिधऽएहिमायासोऽअद्रुहः । मेधंजुषंतवह्नयः । पावकानः सरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञंवष्टुधियावसुः ॥ चोदयित्रीसूनृतानांचेतंतीसुमतीनां । यज्ञंदधेसरस्वती ॥ महोऽअर्णः सरस्वतीप्रचेतयतिकेतुना । धियोविश्वाविराजति ॥ ६ ॥ (१।२।१) सुरूपकृत्नुमूतयेसुदुघामिवगोदुहे । जुहूमसिद्यविद्यवि ॥ उपनः सवनागहिसोमस्यसोमपाः पिब । गोदाऽइद्रेवतोमदः ॥ अथातेऽअंतमानांविद्यामसुमतीनां । मानोऽअतिख्यऽआगहि ॥ परेहिविग्रमस्तृतमिंद्रंपृच्छाविपश्चितं । यस्तेसखिभ्यऽआवरं ॥ उतब्रु

(१।१।३) अश्विनायज्वरीरितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाः आद्यतृचस्याश्विनौद्वितीयतृचस्येंद्रः तृतीयतृचस्यविश्वेदेवाः चतुर्थतृचस्यसरस्वतीगायत्री । (१।२।१) सुरूपकृत्नुमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ।

वंतुनोनिदोनिरन्यतश्चिदारत । दधानाइंद्रइद्दुवः ॥ ७ ॥ उतनः सुभगाँऽअरिर्वोचेयुर्दस्मकृष्टयः । स्यामेदिंद्रस्यश र्मणि ॥ एमाशुमाशवेभरयज्ञश्रियंनृमादनं । पतयन्मंदयत्सखं ॥ अस्यपीत्वाशतक्रतोघनोवृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषुवाजिनं ॥ तंत्वावाजेषुवाजिनंवाजयामःशतक्रतो । धनानामिंद्रसातये ॥ योरायो३वनिर्महान्त्सुपारःसुन्वतः सखा । तस्माऽइंद्रायगायत ॥८॥(१।२।२) आत्वेतानिषीदतेंद्रमभिप्रगायत । सखायःस्तोमवाहसः ॥ पुरूतमंपुरूणामी शानंवार्याणां । इंद्रंसोमेसचासुते ॥ सघानोयोगऽआभुवत्सरायेसपुरंध्यां । गमद्वाजेभिरासनः ॥ यस्यसंस्थेनवृण्वतेह रीसमत्सुशत्रवः । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ सुतपाव्नेसुताऽइमेशुचयोयंतिवीतये । सोमासोदध्याशिरः ॥ ९ ॥ त्वंसु तस्यपीतयेसद्योवृद्धोऽअजायथाः । इंद्रज्यैष्ठ्यायसुक्रतो ॥ आत्वाविशंत्वाशवःसोमासऽइंद्रगिर्वणः । शंतेसंतुप्रचेत से ॥ त्वांस्तोमाऽअवीवृधन्त्वामुक्थाशतक्रतो । त्वांवर्धंतुनोगिरः ॥ अक्षितोतिःसनेदिमंवाजमिंद्रःसहस्रिणं । यस्मि न्विश्वानिपौंस्या ॥ मानोमर्ताऽअभिद्रुहन्तनूनामिंद्रगिर्वणः । ईशानोयवयावधं ॥ १० ॥(१।२।३) युंजंतिब्रध्नमरुषं चरंतंपरितस्थुषः । रोचंतेरोचनादिवि ॥ युंजंत्यस्यकाम्याहरीविपक्षसारथे । शोणाधृष्णूनृवाहसा ॥ केतुंकृण्वन्नके

(१।२।२) आत्वेतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।२।३) युंजंतीतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाःआद्यानांतिसृणामिं न्द्रःततःषण्णांमरुतःवीळुचिदिंद्रेणेतिद्वयोरिंद्रश्चदशम्याइंद्रोगायत्री ।

तवेपेशोमर्याऽअपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥ आदहस्वधामनुपुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ वीळुचिदा रुजत्नुभिर्गुहाचिदिंद्रवह्निभिः । अविंदऽउस्रियाऽअनु ॥ ११ ॥ देवयंतोयथामतिमच्छाविदद्वसुंगिरः । महामनूषतश्रुतं ॥ इंद्रेणसंहिदृक्षसेसंजग्मानोऽअबिभ्युषा । मंदूसमानवर्चसा ॥ अनवद्यैरभिद्युभिर्मखःसहस्वदर्चति । गणैरिंद्रस्यकाम्यैः ॥ अतःपरिज्मन्नागहिदिवोवारोचनादधि । सर्मस्मिन्नृंजतेगिरः ॥ इतोवासातिमीमहेदिवोवापार्थिवादधि । इंद्रंमहोवारजसः ॥ १२ ॥ (१।२।४) इंद्रमिद्गाथिनोबृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः । इंद्रंवाणीरनूषत ॥ इंद्रऽइद्धर्योःसचासंमिश्लऽआवचोयुजा । इंद्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायचक्षसऽआसूर्यंरोहयद्दिवि । विगोभिरद्रिमैरयत् ॥ इंद्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच । उग्रऽउग्राभिरूतिभिः ॥ इंद्रंवयंमहाधनऽइंद्रमर्भेहवामहे । युजंवृत्रेषुवज्रिणं ॥ १३ ॥ सनोवृषन्नमुंचरुंसत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥ तुंजेतुंजेयऽउत्तरेस्तोमाऽइंद्रस्यवज्रिणः । नविंधेऽअस्यसुष्टुतिं ॥ वृषायूथेववंसगःकृष्टीरियर्त्योजसा । ईशानोऽअप्रतिष्कुतः ॥ यऽएकश्चर्षणीनांवसूनामिरज्यति । इंद्रःपंचक्षितीनां ॥ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुकेवलः ॥ १४ ॥ (१।३।१) एंद्रसानसिंरयिंसजित्वानंसदासहं । वर्षिष्ठमूतयेभर ॥ नियेनमुष्टिहत्ययानिवृत्रारुणधामहै । त्वोतासोन्यर्वता ॥ इंद्रत्वोतास

(१।२।४) इंद्रमिदितिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।३।१) एंद्रेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ।

ऽआवयंवज्रंघनाददीमहि । जयेमसंयुधिस्पृधः ॥ वयंशूरेभिरस्तृभिरिंद्रत्वयायुजावयं । सासह्यामपृतन्यतः+ ॥ म
हाँऽइंद्रःपरश्चनुमहित्वमस्तुवज्रिणे । द्यौर्नप्रथिनाशवः ॥ १५ ॥ समोहेवायऽआशंतनरःस्तोकस्यसनितौ । विप्रा
सोवाधियायवः ॥ यःकुक्षिःसोमपातमःसमुद्रऽइवपिन्वते । उर्वीरापोनकाकुदः ॥ एवाह्यस्यसूनृताविरप्शीगोमती
मही । पक्वाशाखानदाशुषे ॥ एवाहितेविभूतयऽऊतयऽइंद्रमावते । सद्यश्चित्संतिदाशुषे ॥ एवाह्यस्यकाम्यास्तोम
ऽउक्थंचशंस्या । इंद्रायसोमपीतये ॥ १६ ॥ (१।३।२) इंद्रेहिमत्स्यंधसोविश्वेभिःसोमपर्वभिः । महाँऽअभिष्टिरोजसा ॥
एमेनंसृजतासुतेमंदिमिंद्रायमंदिने । चक्रिंविश्वानिचक्रये ॥ मत्स्वासुशिप्रमंदिभिःस्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषुसव
नेष्वा+ ॥ असृग्रमिंद्रतेगिरःप्रतित्वामुदहासत । अजोषावृषभंपतिं ॥ संचोदयचित्रमर्वाग्राधऽइंद्रवरेण्यं । असदित्ते
विभुप्रभु+ ॥ १७ ॥ अस्मान्त्सुतत्रचोदयेंद्ररायेरभस्वतः । तुविद्युम्नयशस्वतः ॥ संगोमदिंद्रवाजवदस्मेपृथुश्रवोबृह
त् । विश्वायुर्धेह्यक्षितं ॥ अस्मेधेहिश्रवोबृहद्द्युम्नंसहस्रसातमं । इंद्रतारथिनीरिषः ॥ वसोरिंद्रंवसुपतिंगीर्भिर्गृणंत
ऋग्मियं । होमगंतारमूतये ॥ सुतेसुतेन्योकसेबृहद्बृहतऽएदरिः । इंद्रायशूषमर्चति ॥ १८ ॥ (१।३।३) गायंतित्वा
ऽगायत्रिणोर्चंन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतऽउद्वंशमिवयेमिरे ॥ यत्सानोःसानुमारुहद्भूर्यस्पष्टकर्त्वं । तदिंद्रो

(१।३।२) इंद्रेहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।३।३) गायंतीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोऽनुष्टुप् ।

ऽअर्थंचेततियूथेनंवृष्णिरेजति ॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीवृषणाकक्ष्यप्रा । अथानऽइंद्रसोमपागिरामुपश्रुतिंचर ॥ एहि स्तोमाँऽअभिस्वराभिगृणीह्यारुव । ब्रह्मचनोवसोसचेंद्रयज्ञंचवर्धय ॥ उक्थमिंद्रायशंस्यंवर्धनंपुरुनिष्षिधे । शक्रोय थासुतेषुणोरारणत्सख्येषुच ॥ तमित्सखित्वईमहेतंरायेतंसुवीर्ये । सशक्रऽउतनःशकदिंद्रोवसुदयमानः ॥ १९ ॥ सुविवृतंसुनिरजमिंद्रत्वादातमिद्यशः । गवामपव्रजंवृधिकृणुष्वराधोऽअद्रिवः ॥ नहित्वारोदसीऽउभेऽऋघायमाण मिन्वतः । जेषःस्वर्वतीरपःसंगाऽअस्मभ्यंधूनुहि ॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीहवंनूचिद्दधिष्वमेगिरः । इंद्रस्तोममिमंममकृ ष्वायुजश्चिदंतरं ॥ विद्माहित्वावृषंतमंवाजेषुहवनश्रुतं । वृषंतमस्यहूमहऊतिंसहस्रसातमां ॥ आतूनऽइंद्रकौशिकमं दसानःसुतंपिब । नव्यमायुःप्रसूतिरकृधीसहस्रसामृषिं ॥ परित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतः । वृद्धायुमनुवृद्ध योजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ २० ॥ (१।३।४) इंद्रंविश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसंगिरः । रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिंप तिं ॥ सख्येतऽइंद्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते । त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितं ॥ पूर्वीरिंद्रस्यरातयोनविदस्यंत्यू तयः । यदीवाजस्यगोमतःस्तोतृभ्योमंहतेमघं+ ॥ पुरांभिंदुर्युवाकविरमितौजाऽअजायत । इंद्रोविश्वस्यकर्मणोधर्ता वज्रीपुरुष्टुतः+ ॥ त्वंवलस्यगोमतोपावरद्रिवोबिलं । त्वांदेवाऽअबिभ्युषस्तुज्यमानासऽआविषुः ॥ तवाहंशूरराति

(१।३।४) इंद्रंविश्वाइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यजेतामाधुच्छंदसइंद्रोनुष्टुप् ।

भिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् । उपातिष्ठंतगिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिंद्रमायिनंत्वंशुष्णमवातिरः । विदुष्टेत
स्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इंद्रमीशानमोजसाभिस्तोमाऽअनूषत । सहस्रंयस्यरातयऽउतवासंतिभूयसीः ॥ २१ ॥
(१।४।१) अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं । अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ अग्निमग्निंहवीमभिःसदाहवंतविश्पतिम् ।
हव्यवाहंपुरुप्रियं+ ॥ अग्नेदेवाँऽइहावहजज्ञानोवृक्तबर्हिषे । असिहोतानऽईड्यः ॥ ताँऽउशतोविबोधययदग्नेयासिदू
त्यं । देवैरासत्सिबर्हिषि ॥ घृताहवनदीदिवःप्रतिष्मरिषतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृह
पतिर्युवा । हव्यवाड्जुह्वास्यः ॥ २२॥ कविमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचातनं ॥ यस्त्वामग्नेहविष्प
तिर्दूतंदेवसपर्यति । तस्यस्मप्राविताभव ॥ योऽअग्निंदेववीतयेहविष्माँऽआविवासति । तस्मैपावकमृळय ॥ सनः
पावकदीदिवोग्नेदेवाँऽइहावह । उपयज्ञंहविश्चनः ॥ सनःस्तवानऽआभरगायत्रेणनवीयसा । रयिंवीरवतीमिषं ॥ अग्ने
शुक्रेणशोचिषाविश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमंस्तोमंजुषस्वनः ॥ २३ ॥ (१।४।२) सुसमिद्धोनआवहदेवाँऽअग्नेहविष्मे

(१।४।१) अग्निंदूतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्रीअग्निनाग्निरित्यस्याग्निर्मथ्याहवनीयावग्नीदेवते । (१।४।२) सु
समिद्धइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिःप्रथमायाइध्मः (समिद्धोग्निर्वा) द्वितीयायास्तनूनपात्तृतीयायानराशंसःचतुर्थ्याइळःपंचम्याबर्हिः
षष्ठ्यादेव्योद्वारःसप्तम्याउषासानक्ताअष्टम्यादैव्यौहोतारौ (प्रचेतसावितिगुणः)नवम्याःसरस्वतीळाभारत्यःदशम्यास्त्वष्टाएकादश्यावनस्प

ते । होतः पावकयक्षिच ॥ मधुमंततनूनपाद्यज्ञंदेवेषुनःकवे । अद्याकृणुहिवीतये ॥ नराशंसमिहप्रियमस्मिन्यज्ञऽउप ह्वये । मधुजिह्वंहविष्कृतं ॥ अग्नेसुखतमेरथेदेवाँऽईळितऽआवह । असिहोतामनुर्हितः ॥ स्तृणीतवर्हिरानुषग्घृतपृ ष्ठंमनीषिणः । यत्रामृतस्यचक्षणं ॥ विश्रयंतामृतावृधोद्वारोदेवीरसश्चतः । अद्यानूनंचयष्टवे ॥ २४ ॥ नक्तोषासा सुपेशसास्मिन्यज्ञऽउपह्वये । इदंनोवर्हिरासदे ॥ तासुजिह्वाऽउपह्वयेहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोयक्षतामिमम्+ ॥ इ ळासरस्वतीमहीतिस्रोदेवीर्मयोभुवः । वर्हिःसीदंत्वस्रिधः ॥ इहत्वष्टारमग्रियंविश्वरूपमुपह्वये । अस्माकमस्तुकेव लः ॥ अवसृजावनस्पतेदेवदेवेभ्योहविः । प्रदातुरस्तुचेतनं ॥ स्वाहायज्ञंकृणोतनेंद्राययज्वनोगृहे । तत्रदेवाँऽउप ह्वये ॥ २५ ॥ (१।४।३) ऐभिरग्नेदुवोगिरोविश्वेभिःसोमपीतये । देवेभिर्याहियक्षिच ॥ आत्वाकण्वाऽअहूषतगृण तिविप्रतेधियः । देवेभिरग्नऽआगहि ॥ इंद्रवायूबृहस्पतिंमित्राग्निंपूषणंभगं । आदित्यान्मारुतंगणं+ ॥ प्रवोभ्रियंत ऽइंदवोमत्सरामादयिष्णवः । द्रप्सामध्वश्चमूषदः ॥ ईळतेत्वामवस्यवःकण्वासोवृक्तवर्हिषः । हविष्मंतोऽअरंकृतः ॥ घृतपृष्ठामनोयुजोयेत्वावहंतिवह्नयः । आदेवान्त्सोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्राँऽऋतावृधोग्नेपत्नीवतस्कृधि । मध्वः

तिःद्वादश्याःस्वाहाकृतयोदेवताःगायत्रीछंदः (एतदाप्रीसूक्तं)। (१।४।३) ऐभिरग्नइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिर्विश्वेदेवागायत्री । (वैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगे । यल्लिंगंसादेवतेतिपक्षेआद्ययोर्द्वयोरग्निःतृतीयायाविश्वेदेवाःततोनवानामग्निःएवंद्वादशर्चे)।

सुजिह्वपायय ॥ येयजत्रायऽईड्यास्तेतेपिबंतुजिह्वया । मधोरग्नेवषट्कृति ॥ आकींसूर्यस्यरोचनाद्विश्वान्देवाँऽउषर्बुधः । विप्रोहोतेहवक्षति ॥ विश्वेभिःसोम्यंमध्वग्नऽइंद्रेणवायुना । पिबामित्रस्यधामभिः ॥ त्वंहोतामनुर्हितोग्नेयज्ञेषुसीदसि । सेमंनोऽअध्वरंयज ॥ युक्ष्वाह्यरुषीरथेहरितोदेवरोहितः । ताभिर्देवाँऽइहावह ॥ २७ ॥ (१।४।४) इंद्रसोमंपिबऽऋतुनात्वाविशंत्विंदवः । मत्सरासस्तदोकसः ॥ मरुतःपिबतऽऋतुनापोत्राद्यज्ञंपुनीतन । यूयंहिष्ठासुदानवः ॥ अभियज्ञंगृणीहिनोग्नावोनेष्टःपिबऽऋतुना । त्वंहिरत्नधाऽअसि ॥ अग्नेदेवाँऽइहावहसादयायोनिषुत्रिषु । परिभूषपिबऽऋतुना ॥ ब्राह्मणादिंद्रराधसःपिबासोममृतूँरनु । तवेद्धिसख्यमस्तृतं ॥ युवंदक्षंधृतव्रतमित्रावरुणदूळभं । ऋतुनायज्ञमाशाथे ॥ २८ ॥ द्रविणोदाद्रविणसोग्रावहस्तासोऽअध्वरे । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ द्रविणोदाददातुनोवसूनियानिशृण्विरे । देवेषुतावनामहे ॥ द्रविणोदाःपिपीषतिजुहोतप्रचतिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत ॥ यत्त्वातुरीयमृतुभिर्द्रविणोदोयजामहे । अधस्मानोददिर्भव ॥ अश्विनापिबतंमधुदीद्यग्नीशुचिव्रता । ऋतुनायज्ञवाहसा ॥ गार्हपत्येनसंत्यऽऋतुनायज्ञनीरसि । देवान्देवयतेयज ॥ २९ ॥ (१।४।५) आत्वावहंतुहरयोवृषणंसोमपीतये । इंद्रत्वासूर

(१।४।४) इंद्रसोममितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यानांषण्णांइंद्रोमरुतस्त्वष्टाग्निरिंद्रोमित्रावरुणौततश्चतसृणांद्रविणोदाअग्निः एकादश्याअश्विनौद्वादश्याअग्निर्गायत्री । (ऋतुदेवताएताः) । (१।४।५) आत्वावहंत्वितिनवर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिंद्रोगायत्री ।

चक्षसः ॥ इमाधानाघृतस्नुवोहरीऽइहोपवक्षतः । इंद्रंसुखतमेरथे ॥ इंद्रंप्रातर्हवामहइंद्रंप्रयत्यध्वरे । इंद्रंसोमस्य पीतये ॥ उपनःसुतमागहिहरिभिरिंद्रकेशिभिः । सुतेहित्वाहवामहे ॥ सेमंनःस्तोममागह्युपेदंसवनंसुतं । गौरोनतृषितः पिब ॥ ३० ॥ इमेसोमासइंदवःसुतासोअधिबर्हिषि । ताँइंद्रसहसेपिब ॥ अयंतेस्तोमोऽअग्रियोहृदिस्पृगस्तुशंतमः । अथासोमंसुतंपिब ॥ विश्वमित्सवनंसुतमिंद्रोमदायगच्छति । वृत्रहासोमपीतये ॥ सेमंनःकाममापृणगोभिरश्वैःशतक्रतो । स्तवामत्वास्वाध्यः* ॥ ३१ ॥ (१।४।६) इंद्रावरुणयोरहंसम्राजोरवऽआवृणे । तानोमृळातईदृशे ॥ गंताराहिस्थोवसेहवंविप्रस्यमावतः । धर्तारांचर्षणीनां+ ॥ अनुकामंतर्पयेथामिंद्रावरुणरायऽआ । तावांनेदिष्ठमीमहे ॥ युवाकुहिशचीनांयुवाकुसुमतीनां । भूयामवाजदाव्नां ॥ इंद्रःसहस्रदाव्नांवरुणःशंस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः* ॥ ३२ ॥ तयोरिदवसावयंसनेमनिचधीमहि । स्यादुतप्ररेचनं ॥ इंद्रावरुणवामहंहुवेचित्रायराधसे । अस्मान्त्सुजिग्युषस्कृतं ॥ इंद्रावरुणनूनुवांसिषासंतीषुधीष्वा । अस्मभ्यंशर्मयच्छतं ॥ प्रवामश्नोतुसुष्टुतिरिंद्रावरुणयांहुवे । यामृधाथेसधस्तुतिं ॥ ३३ ॥ (१।५।१) सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते । कक्षीवंतंयऽऔशिजः+ ॥ योरेवान्योऽअमीवहावसुवि

(१।४।६) इंद्रावरुणयोरितिनवर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिंद्रावरुणौगायत्री । युवाकुहिद्वैचौपादनिचृतौ (इंद्रःसहस्रेतिह्रसीयसीवा)। (१।५।१) सोमानमितिनवर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यानांतिसृणांब्रह्मणस्पतिःचतुर्थ्याइंद्रसोमब्रह्मणस्पतयःपंचम्याइंद्रसोमब्रह्मण

त्पुंष्टिवर्धनः । सनः सिषक्तुयस्तुरः+ ॥ मानः शंसोऽअररुषोधूर्तिः प्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षाणोब्रह्मणस्पते ॥ सघावीरोनरिं
ष्यतियमिंद्रोब्रह्मणस्पतिः । सोमोहिनोतिमर्त्यं ॥ त्वंतंब्रह्मणस्पतेसोमऽइंद्रश्चमर्त्यं । दक्षिणापात्वंहसः ॥ ३४ ॥
सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । सनिंमेधामयासिषं ॥ यस्मादृतेनसिध्यतियज्ञोविपश्चितश्चन । सधीनांयोगमि
न्वति ॥ आदृध्नोतिहविष्कृतिंप्रांचंकृणोत्यध्वरं । होत्रादेवेषुगच्छति ॥ नराशंसंसुधृष्टममपश्यंसप्रथस्तमं । दिवोन
सद्ममखसं ॥ ३५ ॥ (१।५।२) प्रतित्यंचारुमध्वरंगोपीथायप्रहूयसे । मरुद्भिरग्नऽआगहि ॥ नहिदेवोनमर्त्योमहस्त
वक्रतुंपरः । मरुद्भिं० ॥ येमहोरजसोविदुर्विश्वेदेवासोऽअद्रुहः । मरुद्भिं० ॥ यऽउग्राऽअर्कमानृचुरनाधृष्टासऽओज
सा । मरुद्भिं० ॥ येशुभ्राघोरवर्पसः सुक्षत्रासोरिशादसः । मरुद्भिं० ॥ ३६ ॥ येनाकस्याधिरोचनेदिविदेवासऽआस
ते । मरुद्भिं० ॥ यऽईंखयंतिपर्वतान्तिरः समुद्रमर्णवं । मरुद्भिं० ॥ आयेतन्वंतिरश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा । मरु
द्भिं० ॥ अभित्वापूर्वपीतयेसृजामिसोम्यंमधु । मरुद्भिं० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

स्पतयोदक्षिणाचततश्चतसृणांसदस्पतिः (अंत्यायानराशंसोवा) गायत्री । (१।५।२) प्रतित्यमितिनवर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरग्नामरु
तोगायत्री । इतिप्रथमोऽध्यायः ।

॥ अथप्रत्यध्यायगतदैवतत्यागसंग्रहः ॥

प्रथमाष्टके सूक्तसंख्या १२१ ऋचः १३७०

प्रथमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १९ ऋचः १९४ ॥ अथत्यागः ॥ अग्नयइदंनमम ९ वायवइदं० ३ इंद्रवायुभ्यामिदं० ३ मित्रावरुणाभ्यामिदं० ३ अश्विभ्यामिदं० ३ इंद्रायेदं० ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० ३ सरस्वत्याइदं० ३ इंद्रायेदं० २३ मरुद्भ्यइदं० इंद्र मरुद्भ्यइदं० मरुद्भ्यइदं० इंद्रमरुद्भ्यइदं० मरुद्भ्यइदं २ इंद्रायेदं० ५१ अग्नयइदं० ५ निर्मथ्याहवनीयाभ्यामग्निभ्यामिदं० अग्नयइदं० ६ इध्माय(समिद्धायवा)ग्नयइदं० तनूनपातइदं० नराशंसायेदं० इळायेदं० बर्हिषइदं० देवीभ्योद्वार्भ्यइदं० उषासानक्ताभ्यामिदं० दैवीभ्यां होतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं० सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं० त्वष्ट्रइदं० वनस्पतयइदं० स्वाहाकृतिभ्यइदं० विश्वेभ्योदेवेभ्यःइदं०१२ (अग्नयइदं०२ विश्वेभ्योदेवभ्यइदं० अग्नयइदं० ९) इंद्रायेदं० मरुद्भ्यइदं० त्वष्ट्रइदं० अग्नयइदं० इंद्रायेदं० मित्रावरुणाभ्यामिदं० द्रविणोदसेग्नय इदं० ४ अश्विभ्यामिदं० अग्नयइदं० इंद्रायेदं० ९ इंद्रावरुणाभ्यामिदं० ९ ब्रह्मणस्पतयइदं० ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० दक्षिणें द्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० सदसस्पतयइदं० ३ सदसस्पतयेनराशंसायवेदं० अग्नामरुद्भ्यइदं० ९ ॥ इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अयमष्टावार्भवमिहषळैंद्राग्नंप्रातर्युजासैकाचतस्रआश्विन्यस्तथासावित्र्यआग्नेय्यौद्वेदेवीनामेकैकेंद्राणीवरुणा
न्यग्नायीनांद्यावापृथिव्येपार्थिवीषड्वैष्णव्योऽतोदेवादेवीवातीन्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैंद्रवायव्यौमैत्रावरुणमरु
त्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तृचाःशिष्टाआप्योंत्याध्यर्धाग्नेय्यप्स्वंतःपुरउष्णिक्परानुष्टुप्तिस्रश्चांत्याएकविंशीप्रतिष्ठा
कस्यपंचोनाजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातोवारुणंतुत्रैष्टुभमादौकाय्याग्नेय्यौसावित्रस्तृचोगाय
त्रोस्यांत्याभागीवायच्चित्सैकावसिष्वदशाग्नेयंत्वंश्वंसप्तोनागायत्रंत्यादेवीत्रिष्टुब्यत्रग्रावानवषळनुष्टुवादियच्चि
द्धौलूखल्यौपरेमौसल्यौचप्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यांत्याचर्मप्रशंसावायच्चित्सप्तपांक्तमावोक्ष्यधिकास्माकंपाद निचृ
च्छश्वत्रिष्टुप्परौतृचावाश्विनौषस्यौत्वमग्नेद्व्यूनाहिरण्यस्तूपआग्नेयंत्रिष्टुवंत्याष्टमीषोळश्यौचेंद्रस्यपंचोना ॥२॥
हरिःॐ॥ (१।५।३) अयंदेवायजन्मनेस्तोमोविप्रेभिरासया । अकारिरत्नधातमः ॥ यइंद्रायवचोयुजाततक्षुर्मनसाहरी ।
शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ तक्षन्नासत्याभ्यांपरिज्मानंसुखंरथं । तक्षन्धेनुंसबर्दुघाम् ॥ युवानापितरापुनःसत्यमंत्राऋजूय
वः । ऋभवोविष्ट्यक्रत ॥ संवोमदासोऽअग्मतेंद्रेणचमरुत्वता । आदित्येभिश्चराजभिः ॥ १ ॥ उतत्यंचमसंनवंत्व
ष्टुर्देवस्यनिष्कृतं । अकर्तचतुरःपुनः ॥ तेनोरत्नानिधत्तनत्रिरासाप्तानिसुन्वते । एकमेकंसुशस्तिभिः ॥ अधारयंतवह्न

(१।५।३) अयंदेवायेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिर्ऋभवोगायत्री ।

ऋक्सं. अ.१अ.२ ॥१०॥

योभंजंतसुकृत्यया । भागंदेवेषुयज्ञियम् ॥ २ ॥ (१५१४) इहेंद्राग्नीऽउपह्वयेतयोरित्स्तोममुश्मसि । तासोमंसोम पातमा ॥ तायज्ञेषुप्रशंसतेंद्राग्नीशुंभतानरः । तागायत्रेषुगायत ॥ तामित्रस्यप्रशस्तयऽइंद्राग्नीताहवामहे । सोमपा सोमपीतये ॥ उग्रासंताहवामहऽउपेदंसवनंसुतम् । इंद्राग्नीऽएहगच्छतां ॥ तामहांतासदस्पतीऽइंद्राग्नीरक्षउब्जतं । अप्रजाःसंत्वत्रिणः ॥ तेनसत्येनजागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इंद्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥ ३ ॥ (१५१५) प्रातर्युजाविबोधया श्विनावेहगच्छताम् । अस्यसोमस्यपीतये ॥ यासुरथारथीतमोभादेवादिविस्पृशा । अश्विनाताहवामहे ॥ यावांक शामधुमत्यश्विनासूनृतावती । तयायज्ञंमिमिक्षतम् ॥ नहिवामस्तिदूरकेयत्रारथेनगच्छथः । अश्विनासोमिनोगृ हम्+ ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तादेवतापदं+ ॥ ४ ॥ अपांनपातमवसेसवितारमुपस्तुहि । तस्यव्र तान्युश्मसि ॥ विभक्तारंहवामहेवसोश्चित्रस्यराधसः । सवितारंनृचक्षसम् ॥ सखायऽआनिषीदतसवितास्तोम्योनु नः । दाताराधांसिशुंभति ॥ अग्नेपत्नीरिहावहदेवानामुशतीरुप । त्वष्टारंसोमपीतये ॥ आग्नाऽअग्नऽइहावसेहोत्रां

मंडलं १ अनु. ५ ॥१०॥

(१५१४) इहेंद्राग्नीइतिषळर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिंद्राग्नीगायत्री । (१५१५) प्रातर्युजेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यानां चतसृणामश्विनौततश्चतसृणांसविताततोद्वयोरग्निःततएकस्यादेव्यःततएकस्याइंद्राणीवरुणान्यग्नाय्यःततोद्वयोर्द्यावापृथिव्यौततएकस्याः पृथिवीततःषण्णांविष्णुः (अतोदेवाइत्यस्यादेवावा) गायत्री ।

यविष्ठभारतीम् । वरूत्रींधिषणांवह ॥ ५ ॥ अभिनोदेवीरवसामहःशर्मणानृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राःसचंतां ॥ इहें
द्राणीमुपह्वयेवरुणानींस्वस्तये । अग्नायींसोमपीतये ॥ महीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञंमिमिक्षतां । पिपृतांनोभरीम
भिः ॥ तयोरिद्घृतवत्पयोविप्रारिहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यध्रुवेपदे+ ॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानः
शर्मसप्रथः ॥ ६ ॥ अतोदेवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदं
धेपदम् । समूळ्हमस्यपांसुरे+ ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः । अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणि
पश्यतयतोव्रतानिपस्पशे । इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः । दिवीवचक्षुराततम् ॥ तद्वि
प्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते । विष्णोर्यत्परमंपदं+ ॥ ७ ॥ (१।५।६) तीव्राःसोमासऽआगह्याशीर्वंतःसुताऽइमे ।
वायोतान्प्रस्थितान्पिब ॥ उभादेवादिविस्पृशेंद्रवायूहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ इंद्रवायूमनोजुवाविप्राहवंतऽऊ

(१।५।६) तीव्राःसोमासइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यायावायुःततोद्वयोरिंद्रवायूततस्तिसृणांमित्रावरुणौततस्तिसृणांम
रुतः (मरुत्वानिंद्रइतिकेचित्) ततस्तिसृणांविश्वेदेवाःततस्तिसृणांपूषाततःसप्तानामापःततएकस्याअग्न्यापःततएकस्याअग्निःअप्स्वंतरिति
पुरउष्णिक्अप्सुमइत्यनुष्टुप्इदमापइत्याद्यास्तिस्रोनुष्टुभःआपःपृणीतेतिप्रतिष्ठाशेषागायत्र्यः ॥ (अग्न्यापइत्यत्राप्शब्दस्यपूर्वनिपातेप्राप्तेद्वं
द्वेघिइतिसूत्रादग्निशब्दस्यपूर्वनिपातःकृतः) ।

तयें । सहस्राक्षाधियस्पतीं ॥ मित्रंवयंहंवामहेवरुणंसोमंपीतये । जज्ञानापूतदक्षसा ॥ ऋतेनयावृंतावृधांवृतस्यज्यो तिषस्पतीं । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ८ ॥ वरुणःप्राविताभुवन्मित्रोविश्वांभिरूतिभिः । करतांनःसुराधसः ॥ मरुत्वं तंहवामहऽइंद्रमासोमंपीतये । सजूर्गणेनंतृंपतु ॥ इंद्रंज्येष्ठामरुद्गणादेवांसःपूर्षरातयः । विश्वेममंश्रुताहवंम् ॥ हृत वृत्रंसुदानवऽइंद्रेंणसहंसायुजा । मानोंदुःशंसंऽईशत ॥ विश्वांन्देवान्हंवामहेमरुतःसोमंपीतये । उग्राहिपृश्निमातरः ॥ ९ ॥ जयंतामिवतन्यतुर्मरुतांमेतिधृष्णुया । यच्छुभंयाथनांनरः ॥ हस्कारांद्विद्युतस्पर्यतोजाताऽअंवंतुनः । मरुतोंमृळयंतुनः ॥ आपूंषंचित्रवर्हिषमाघृंणेधरुणंदिवः । आजांनष्टंयथांपशुम् ॥ पूषाराजांनमाघृंणिरपंगूळ्हंगुहांहि तं । अविंदच्चित्रवर्हिषम् ॥ उतोसमह्यमिंदुभिःषड्युक्ताँऽअंनुसेषिंधत् । गोभिर्यवंनचंर्कृषत् ॥ १० ॥ अंवयोयंत्य ध्वंभिर्जामयोंऽअध्वरीयतां । पृंचतीर्मधुंनापयः ॥ अमूर्याऽउपसूर्येयाभिर्वासूर्यःसह । तानोंहिन्वंत्वध्वरम् ॥ अपोदेवीरुपंह्वयेयत्रगावःपिबंतिनः । सिंधुभ्यःकर्त्वंहविः ॥ अप्स्वंन्तरमृतंमप्सुभेषजमपामुतप्रशंस्तये । देवाभ वंतवाजिनंः ॥ अप्सुमेसोमोंऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा । अग्निंचंविश्वशंभुवमापश्चविश्वभेषजीः ॥ ११ ॥ आपंः पृणीतभेषजंवरूथंतन्वेंऽममं । ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ इदमापःप्रवंहतयत्किंचदुरितंमयिं । यद्वाहमंभिदुद्रोहयद्वां शेपऽउतानृंतम् ॥ आपोंऽअद्यान्वंचारिषंरसेनसमंगस्महि । पयंस्वानग्नऽआगंहितंमासंसृंजवर्चसा ॥ संमांग्ने

वर्चसासृजसंप्रजयासमायुषा । विद्युमेऽअस्यदेवाऽइंद्रोविद्यात्सहऽऋषिंभिः ॥ १२ ॥ (१।६।१) कस्यनूनं
कंतमस्यामृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्या
मृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥ अभित्वादेवसवितरीशानंवा
र्याणां । सदावन्भागमीमहे ॥ यश्चिद्धितइत्थाभगःशशमानःपुरानिदः । अद्वेषोहस्तयोर्दधे+ ॥ भगंभक्तस्यतेवयमु
दशेमतवावसा । मूर्धानंरायऽआरभे ॥ १३ ॥ नहितेक्षत्रंनसहोनमन्युंवयश्चनामीपतयंतऽआपुः । नेमाऽआपो
ऽअनिमिषंचरंतीर्नयेवातस्यप्रमिनंत्यभ्वं ॥ अबुध्नेराजावरुणोवनस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदक्षः । नीचीनाःस्थुरुपरिबुध्नऽ
एषामस्मेऽअंतर्निहिताःकेतवःस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाऽउं । अपदेपादाप्रतिधातवेकरुतापं
वक्ताहृदयाविधश्चित् ॥ शतंतेराजन्भिषजःसहस्रमुर्वीगंभीरासुमतिष्टेऽअस्तु । बाधस्वदूरेनिर्ऋतिंपराचैःकृतंचिदेनः
प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ अमीयऽऋक्षानिहितासऽउच्चानक्तंददृश्रेकुहचिद्दिवेयुः । अदब्धानिवरुणस्यव्रतानिविचाकशच्चंद्र
मानक्तमेति ॥ १४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः । अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमान

(१।६।१) कस्यनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातः आद्यायाःकःद्वितीयायाअग्निस्ततस्ति-
सृणांसविता (भगभक्तस्येत्यस्याभगोवा) नहितेक्षत्रमित्याद्यानांवरुणस्त्रिष्टुप् अभित्वेत्यादितिस्रोगायत्र्यः ।

ऽआयुःप्रमोषीः ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतोहृदऽआविचष्टे । शुनःशेपोयमह्वद्गृभीतःसोऽअस्मान्राजावरु णोमुमोक्तु ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यंद्रुपदेषुबद्धः । अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँऽअदब्धोविमुमोक्तुपा शान् ॥ अवतेहेळोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः । क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ उदु त्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमंश्रथाय । अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम ॥१५॥ (१।६।२) यच्चि द्धितेविशोयथाप्रदेवंवरुणव्रतं । मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ मानोवधायहत्नवेजिहीळानस्यरीरधः । माहृणानस्यमन्यवे ॥ विमृळीकायतेमनोरथीरश्वंनसंदितं । गीर्भिर्वरुणसीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यइष्टये । वयोनवसतीरुप ॥ कदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणंकरामहे । मृळीकायोरुचक्षसं ॥ १६ ॥ तदित्समानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः । धृतव्रताय दाशुषे ॥ वेदायोवीनांपदमंतरिक्षेणपततां । वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशप्रजावतः । वेदायऽउप जायते ॥ वेदवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋष्वस्यबृहतः । वेदायेऽअध्यासते ॥ निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यास्वा । साम्रा ज्यायसुक्रतुः ॥ १७ ॥ अतोविश्वान्यद्भुताचिकित्वाँऽअभिपश्यति । कृतानियाचकर्त्वा ॥ सनोविश्वाहासुक्रतुरा दित्यःसुपथाकरत् । प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ बिभ्रद्द्रापिंहिरण्ययंवरुणोवस्तनिर्णिजं । परिस्पशोनिषेदिरे ॥ नयं

(१।६।२) यच्चिद्धितइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यशुनःशेपोवरुणोगायत्री ।

दिप्सँतिदिप्सवोनद्धह्वाणोजनानां । नदेवमभिमातयः ॥ उतयोमानुषेष्वायशश्चक्रेऽअसाम्या । अस्माकंमुदरेष्वा ॥ १८ ॥ परामेयंतिधीतयोगावोनगव्यूतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥ संनुवोचावहैपुनर्यतोमेमध्वाभृतं । होतेवक्षदसेप्रियं+ ॥ दर्शनुविश्वदर्शतंदर्शंरथमधिक्षमि । एताजुषतमेगिरः ॥ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृळय । त्वामवस्युराचके ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरदिवश्चग्मश्चराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत । अवाधमानिजीवसे ॥ १९ ॥ (१।६।३) वसिष्वाहिमियेध्यवस्त्राण्यूर्जांपते । सेमंनोऽअध्वरंयज ॥ निनोहोतावरेण्यःसदायविष्ठमन्मभिः । अग्नेदिवित्मतावचः ॥ आहिष्मासूनवेपितापिर्यजत्यापये । सखासख्येवरेण्यः ॥ आनोबर्हीरिशादसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । सीदंतुमनुषोयथा ॥ पूर्व्यहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाऽउषुश्रुधीगिरः ॥ २० ॥ यच्चिद्धिशश्वतातनादेवंदेवंयजामहे । त्वेऽइद्धूयतेहविः ॥ प्रियोनोऽअस्तुविश्पतिर्होतामंद्रोवरेण्यः । प्रियाःस्वग्नयोवयं+ ॥ स्वग्नयोहिवार्यंदेवासोदधिरेचनः । स्वग्नयोमनामहे ॥ अथानऽउभयेषाममृतमर्त्यानां । मिथःसंतुप्रशस्तयः ॥ विश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिमंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥ २१ ॥ (१।६।४) अश्वंनत्वावारवंतंवंदध्याऽअग्निंनमो

(१।६।३) वसिष्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपोग्निर्गायत्री । (१।६।४) अश्वंनत्वेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपोऽग्निर्गायत्री । नमोमहद्भ्यइत्यस्यादेवात्रिष्टुप् ।

भिः । सम्राजंतमध्वराणां ॥ सघानःसूनुःशवसापृथुप्रगामासुशेवः । मीढ्वाँऽअस्माकंबभूयात् ॥ सनोदूराच्चासाच्चनि
मर्त्यादघायोः । पाहिसदमिद्विश्वायुः ॥ इममूषुत्वमस्माकंसनिंगायत्रंनव्यांसं । अग्नेदेवेषुप्रवोचः ॥ आनोभजपर
मेष्वावाजेषुमध्यमेषु । शिक्षावस्वोऽअंतमस्य ॥ २२ ॥ विभक्तासिचित्रभानोसिंधोरूर्माऽउपाकऽआ । सद्योदाशुषे
क्षरसि ॥ यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषुयंजुनाः । संयताशश्वतीरिषः ॥ नकिरस्यसहंत्यपर्येताकयस्यचित् । वाजोऽअ
स्तिश्रवाय्यः ॥ सवाजंविश्वचर्षणिरर्वद्भिरस्तुतरुता । विप्रेभिरस्तुसनिता ॥ जरावोधतद्विविड्ढिविशेविशेयज्ञियाय ।
स्तोमंरुद्रायदृशीकं ॥ २३ ॥ सनोमहाँऽअनिमानोधूमकेतुःपुरुश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्वतु ॥ सरेवाँऽइवविश्पतिर्दै
व्यःकेतुःशृणोतुनः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमऽआशिनेभ्यः । यजामदे
वान्यदिशक्नवामसाज्यायसःशंसमावृक्षिदेवाः ॥ २४॥ (१।६।५) यत्रग्रावापृथुबुध्नऽऊर्ध्वोभवतिसोतवे । उलूखलसु
तानामवेद्विंद्रजल्गुलः ॥ यत्रद्वाविवजघनाधिषवण्याकृता । उलूखल० ॥ यत्रनार्यपच्यवमुपच्यवंचशिक्षते । उलूख
ल० ॥ यत्रमंथांविबध्नतेरश्मीन्यमितवाऽइव । उलूखल० ॥ यच्चिद्धित्वंगृहेगृहऽउलूखलकयुज्यसे । इहद्युमत्तमं

(१।६।५) यत्रग्रावेतिनवर्चस्यसूक्तस्यआद्यानांचतसृणामिंद्रःततोद्वयोरुलूखलंततोद्वयोरुलूखलमुसलेअंत्यायाःप्रजापतिर्हरिश्चंद्रः
(अधिषवणचर्मदेवतावा) आद्याःषळनुष्टुभःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

वद्जयंतामिवदुंदुभिः+ ॥ २५ ॥ उतस्मतेवनस्पतेवातोविवात्यग्रमित् । अथोऽइंद्रायपातवेसुनुसोममुलूखल ॥
आयजीवाजसातमाताह्युच्चाविजर्भृतः । हरीऽइवांधांसिबप्सता ॥ तानोऽअद्यवनस्पतीऽऋष्वावृष्वेभिःसोतृ
भिः । इंद्रायमधुमत्सुतम् ॥ उच्छिष्टंचम्वोर्भरसोमंपवित्रऽआसृज । निधेहिगोरधित्वचि+ ॥ २६ ॥ (१।६।६)
यच्चिद्धिसत्यसोमपाऽअनाशस्ताऽइवस्मसि । आतूनऽइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ शिप्रिन्वाजा
नांपतेशचीवस्तवदंसना । आतून० ॥ निष्वापयामिथूदृशासस्तामवुध्यमाने । आतून० ॥ ससंतुत्याऽअरा
तयोवोधंतुशूररातयः । आतून० ॥ समिंद्रगर्दभंमृणनुवंतंपापयामुया । आतून० ॥ पताति कुंडृणाच्यादूरं
वातोवनादधि । आतून० ॥ सर्वंपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकदाश्वं । आतून० ॥ २७ ॥ (१।६।७) आव
ऽइंद्रंक्रिविंयथावाजयंतःशतक्रतुं । मंहिष्ठंसिंचऽइंदुभिः ॥ शतंवायःशुचीनांसहस्रंवासमाशिरां । एदुनिम्नं
नरीयते ॥ संयन्मदायशुष्मिणऽएनाह्यस्योदरे । समुद्रोनव्यचोदधे ॥ अयमुतेसमतसिकपोतऽइवगर्भधिं ।
वचस्तच्चिन्नऽओहसे ॥ स्तोत्रंराधानांपतेगिर्वाहोवीरयस्यते । विभूतिरस्तुसूनृता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऽऊतयेस्मि

(१।६।६) यच्चिद्धिसत्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेपइंद्रःपंक्तिः । (१।६।७) आवइंद्रमितिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यशुनःशेपइंद्रःसप्तद-
श्यादितिसृणामश्विनौततस्तिसृणामुषागायत्रीअस्माकमितिपादतिचतुश्चश्विदिंद्रइतितिस्त्रिष्टुप् ।

न्वाजेशतक्रतो । समन्येषुब्रवावहै ॥ योगेयोगेतवस्तरंवाजेवाजेहवामहे । सखायइंद्रमूतये ॥ आघागमद्यदिश्रवं
त्सहस्त्रिणीभिरूतिभिः । वाजेभिरुपनोहवं ॥ अनुप्रत्नस्यौकसोहुवेतुविप्रतिंनरं । यंतेपूर्वंपिताहुवे+ ॥ तंत्वावयंविश्व
वारांशास्महेपुरुहूत । सखेवसोजरितृभ्यः ॥ २९ ॥ अस्माकंशिप्रिणीनांसोमपाःसोमपाव्नां । सखेवज्रिन्त्सखीना
म् ॥ तथातदस्तुसोमपाःसखेवज्रिन्तथाकृणु । यथातउश्मसीष्टये ॥ रेवतीर्नःसधमादइंद्रेसंतुतुविवाजाः । क्षुमं
तोयाभिर्मदेम ॥ आघत्वावान्त्मनाप्तःस्तोतृभ्योधृष्णवियानः । ऋणोरक्षंनचक्र्योः* ॥ आयद्दुवःशतक्रतवाकामंजरि
तृणां । ऋणोरक्षंनशचीभिः ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रःपोप्रुथद्भिर्जिगायनानदद्भिःशाश्वसद्भिर्धनानि । सनोहिरण्यरथंदं
सनावान्त्सनःसनितासनयेसनोदात् ॥ आश्विनावश्वावत्येषायातंशवीरया । गोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ समानयोज
नोहिवांरथोदस्रावमर्त्यः । समुद्रेअश्विनेयते ॥ न्यघ्न्यस्यमूर्धनिचक्रंरथस्ययेमथुः । परिद्यामन्यदीयते ॥ कस्तउ
उषःकधप्रियेभुजेमर्तोअमर्त्ये । कंनक्षसेविभावरि ॥ वयंहितेअमन्मह्यान्तादापराकात् । अश्वेनचित्रेअरुषि ॥
त्वंत्येभिरागहिवाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मेरयिंनिधारय ॥ ३१ ॥ (१।७।१) त्वमग्नेप्रथमोअंगिराऋषिर्देवोदे
वानामभवःशिवःसखा । तवव्रतेकवयोविद्मनापसोजायंतमरुतोभ्राजदृष्टयः ॥ त्वमग्नेप्रथमोअंगिरस्तमःकविर्देवा

(१।७।१) त्वमग्नइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसोहिरण्यस्तूपोग्निर्जगतीअष्टमीषोडश्यंत्यास्त्रिष्टुभः ।

नांपरिभूषसिव्रतं । विभुर्विश्वस्मैभुवनायमेधिरोद्विमाताशयुःकतिधाचिदायवे ॥ त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वनऽआविर्भ
वसुक्रतूयाविवस्वते । अरेजेतांरोदसीहोतृवूर्येसघ्नोर्भारमयजोमहोवसो ॥ त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयःपुरूरवसेसुकृतेसु
कृत्तरः । श्वात्रेणयत्पित्रोर्मुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्नापरंपुनः ॥ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनऽउद्यतस्रुचेभवसिश्रवाय्यः ।
यऽआहुतिंपरिवेदावषट्कृतिमेकायुरग्रेविशऽआविवासिसि ॥ ३२ ॥ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिंनरंसक्मन्पिपर्षिविदथेवि
चर्षणे । यःशूरसातापरितक्म्येधनेदभ्रेभिश्चित्समृताहंसिभूयसः ॥ त्वंतमग्नेऽअमृतत्वउत्तमेमर्तंदधासिश्रवसेदिवे
दिवे । यस्तातृषाणऽउभयायजन्मनेमयःकृणोषिप्रयऽआचसूरये ॥ त्वंनोऽअग्नेसनयेधनानांयशसंकारुंकृणुहिस्तवा
नः । ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः ॥ त्वंनोऽअग्नेपित्रोरुपस्थऽआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः । तनू
कृद्बोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोपिषे ॥ त्वमग्नेप्रमतिस्त्वंपितासिनस्त्वंवयस्कृत्तवजामयोवयं । संत्वारा
यःशतिनःसंसहस्रिणःसुवीरंयंतिव्रतपामदाभ्य ॥ ३३ ॥ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुषस्यविश्पतिम् ।
इळामकृण्वन्मनुषस्यशासनींपितुर्यत्पुत्रोममकस्यजायते ॥ त्वंनोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य । त्राता
तोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रते+ ॥ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिषंगायचतुरक्षऽइध्यसे । योरातहव्योवृ
कायधायसेकीरेश्चिन्मंत्रंमनसावनोषितं+ ॥ त्वमग्नऽउरुशंसायवाघतेस्पार्हंयद्रेक्णःपरमंवनोषितत् । आध्रस्यचित्प्र

मतिरुच्यसेपिताप्रपाकंशास्सिप्रदिशोविदुष्टरः ॥ त्वमंग्नेप्रयंतदक्षिणंनरंवर्मेवस्यूतंपरिंपासिविश्वतः । स्वादुक्षद्मायो
वसतौस्योनकृज्जीवयाजंयजंतेसोपमादिवः+ ॥ ३४ ॥ इमामंग्नेशरणिंमीमृषोनऽइममध्वानंयमगामदूरात् । आपिः
पिताप्रमतिःसोम्यानांभृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥ मनुष्वदंग्नेऽअंगिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्ववच्छुचे । अच्छंया
ह्यावंहादैव्यंजनमासादयवर्हिषियक्षिचप्रियं+ ॥ एतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वशक्तीवायत्तेचकृमाविदावा । उतप्रणेष्यभि
वस्योऽअस्मान्त्संनःसृजसुमत्यावाजंवत्या ॥ ३५ ॥ (१।७।२) इंद्रंस्यनुवीर्याणिप्रवोचंयानिंचकारंप्रथमानिंवज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्दप्रवक्षणाअभिनत्पर्वतानां ॥ अहन्नहिंपर्वतेशिश्रियाणंत्वष्टास्मैवज्रंस्वर्यंततक्ष । वाश्राऽइंवधेनवः
स्यंदंमानाऽअंजःसमुद्रमवंजग्मुरापः ॥ वृषायमाणोवृणीतसोमंत्रिकंद्रुकेष्वपिवत्सुतस्य ॥ आसायंकंमघवादत्तवज्रम
हंन्नेनंप्रथमजामहीनां ॥ यदिंद्राहंन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिंनाःप्रोतमायाः । आत्सूर्यंजनयन्द्यामुषासंतादी
त्नाशत्रुंनकिलाविवित्से ॥ अहंन्वृत्रंवृत्रतरंव्यंसमिंद्रोवज्रेणमहतावधेन । स्कंधांसीवकुलिंशेनाविवृक्णाहिःशयतऽउ
पपृक्पृथिव्याः+ ॥ ३६ ॥ अयोद्धेवंदुर्मदऽआहिजुह्वेमहावीरंतुविबाधमृजीषं । नातारीदस्यसमृंतिंवधानांसंरुजानाः
पिपिषऽइंद्रशत्रुः ॥ अपादहस्तोऽअपृतन्यदिंद्रमास्यवज्रमधिसानौजघान । वृष्णोवध्रिःप्रतिमानंबुभूषन्पुरुत्रावृत्रोऽअ

(१।७।२।) इंद्रस्यन्वितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्याहिरण्यस्तूपइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

शयद्व्यंस्तः ॥ नदंनभिन्नममुयाशयांनंमनोरुहांणाऽअतिंयंत्यापः । याश्चिद्वृत्रोमंहिनापर्यतिष्ठत्तासामहिःपत्सुतःशीर्बं
भूव ॥ नीचावंयाऽअभवद्वृत्रपुत्रेंद्रोंऽअस्याऽअववधर्जभार । उत्तंरासूरधरःपुत्रऽआंसीद्दानुःशयेसहवत्सानधेनुः+ ॥
अतिंष्ठंतीनामनिवेशनानांकाष्ठानांमध्येनिर्हितंशरीरं । वृत्रस्यनिण्यंविचंरंत्यापोंदीर्घंतमऽआशंयदिंद्रशत्रुः ॥ ३७ ॥
दासपंत्नीरहिंगोपाऽअतिष्ठन्निरुंद्धाऽआपःपणिनेंवगावः ॥ अपांबिलमपिंहितंयदासींद्वृत्रंजंघन्वाँऽअपतद्ववार ॥
अश्व्योवारोंऽअभवस्तदिंद्रसृकेयत्त्वांप्रत्यहंदेवऽएकः । अजंयोगाऽअजयःशूरसोममवासृजःसर्तवेसप्तसिंधून् ॥ ना
स्मैविद्युंनतन्यतुःसिंषेधनयांमिहमकिंरद्ध्रादुनिंच । इंद्रश्चयद्युंयुधातेऽअहिश्चोतापरीभ्योंमघवाविजिग्ये ॥ अहेर्या
तारंकमंपश्यऽइंद्रहृदियत्तेंजघ्नुषोभीरगंच्छत् । नवंचयंनवतिंचस्रवंतीःश्येनोनभीतोऽअतंरोरजांसि ॥ इंद्रोयातोवं
सितस्यराजाशमंस्यचशृंगिणोवज्रंबाहुः । सेदुराजांक्षयतिचर्षणीनामरांननेमिःपरिताबंभूव ॥ ३८ ॥ इतिप्रथमाष्ट
केद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाध्याये वर्गाः ३८ सूक्तानि १३ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ ऋभुभ्यइदं. ८ इंद्राग्निभ्यामिदं. ६ अश्विभ्यामिदं. ४ सवित्र-इदं. ४ अग्नयइदं. २ देवीभ्यइदं. इंद्राणीवरुणान्यग्नायीभ्यइदं. द्यावापृथिवीभ्यामिदं. २ पृथिव्याइदं. विष्णवइदं. (प्रथमायादेवे-भ्योवा) ६ वायवइदं. इंद्रवायुभ्यामिदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. ३ मरुद्भ्यः (मरुत्वतइंद्रायवा) इदं. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ३

पूषणइदं. ३ अग्न्यइदं. ७ अग्न्यग्न्यइदं. अग्नयइदं. कायेदं. अग्नयइदं. सवित्रइदं. ३ (अंत्यायाभगायवा) वरुणायेदं. ३१ अग्नयइदं. २२ देवेभ्यइदं. इंद्रायेदं. ४ उलूखलायेदं. २ उलूखलमुसलाभ्यामिदं. २ प्रजापतयेहरिश्चंद्राय (अधिषवणचर्मणे) वेदं. इंद्रायेदं. २३ अश्विभ्यामिदं. ३ उषसइदं. ३ अग्नयइदं. १८ इंद्रायेदं १५ ॥ इतिद्वितीयोऽध्यायः ॥

एतत्रिश्चिद्द्वादशाश्विनंनवम्यंत्येत्रिष्टुभौह्वयाम्येकादशसावित्रंनवमीजगत्याद्याचसालिंगोक्तदैवतपादाप्रवोविंशतिःकण्वोघौरआग्नेयंप्रागाथमूर्ध्वऊषुयौप्यौक्रीळंपंचोनामारुतंहिगायत्रंतुकद्ध्रप्रयद्दशप्रागाथंतूत्तिष्ठाष्टौब्राह्मणस्पत्यंयंरक्षंतिनववरुणमित्रार्यम्णांमध्येतृचआदित्येभ्योगायत्रंहिसंपूषंदशपौष्णंकद्रुद्रायनवरौद्रंतृतीयामैत्रावरुणीचांत्यस्तृचःसौम्योंत्यानुष्टुबग्नेषळूनाप्रस्कण्वःकाण्वआग्नेयंतुप्रागाथमाद्योद्वृचोश्व्युषसांचत्वमग्नेदशानुष्टुभमर्धर्चोंत्योदैवंएषोपंचोनाश्विनंतुगायत्रं ॥ ३ ॥

हरिः ओ३म् ॥ (१।७।३) एतायामोपगव्यंतऽइंद्रमस्माकंसुप्रमतिंवावृधाति । अनामृणःकुविदादस्यरायोगवांकेतंपरमावर्जतेनः ॥ उपेदहंधननदामप्रतीतंजुष्टांनश्येनोवसतिंपतामि । इंद्रंनमस्यन्नुपमेभिरर्कैर्यःस्तोतृभ्योहव्योऽअस्तियामन् ॥ निसर्वसेनऽइषुधींऽरसक्तसमर्योगाऽअजतियस्यवष्टि । चोष्कूयमाणइंद्रभूरिवामंमापणिर्भूरस्मदधिप्रवृद्ध ॥

(१।७।३) एतायामेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्याहिर[illegible]

वधीर्हिंदस्युंधनिनंघनेनँऽएकश्चरन्नुपशाकेभिरिंद्र । धनोरधिविषुणक्तेव्यायन्नयज्वानःसनकाःप्रेतिमीयुः ॥ पराचि
च्छीर्षावंवृजुस्तइंद्रायज्वानोयज्वभिःस्पर्धमानाः । प्रयद्दिवोहरिवःस्थातरुग्रनिरव्रताँऽअधमोरोदस्योः ॥ १ ॥ अयु
युत्सन्ननवद्यस्यसेनामयातयंतक्षितयोनवग्वाः । वृषायुधोनवध्रयोनिरष्टाःप्रवद्भिरिंद्राच्चितयंतआयन् ॥ त्वमेतान्रुद
तोजक्षतश्चायोधयोरजंसऽइंद्रपारे । अवादहोदिवऽआदस्युमुच्चाप्रसुन्वतःस्तुवतःशंसमावः ॥ चक्राणासःपरीणहंपृथि
व्याहिरण्येनमणिनाशुंभमानाः । नहिन्वानासस्तितिरुस्तऽइंद्रंपरिस्पशोऽअदधात्सूर्येण ॥ परियदिंद्ररोदसीऽउभेऽअबु
भोजीर्महिनाविश्वतःसीम् । अमन्यमानाँऽअभिमन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिरधमोदस्युमिंद्र ॥ नयेदिवःपृथिव्याऽअंतमापुर्न
मायाभिर्धनदांपर्यभूवन् । युजंवज्रंवृषभश्चक्रऽइंद्रोनिर्ज्योतिषातमसोगाऽअदुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधामक्षरन्नापो
ऽअस्यावर्धतमध्यऽआनाव्यानां । सध्रीचीनेनमनसातमिंद्रऽओजिष्ठेनहन्मनाहन्नभिद्यून्+ ॥ न्याविध्यदिलीबिशस्य
दृह्लाविशृंगिणमभिनच्छुष्णमिंद्रः । यावत्तरोमघवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृतन्युं+ ॥ अभिसिध्मोअजिगादस्यश
त्रून्वितिग्मेनवृषभेणापुरोभेत् । संवज्रेणासृजद्वृत्रमिंद्रःप्रस्वांमतिमतिरच्छाशदानः ॥ आवःकुत्समिंद्रयस्मिंचाक
न्प्रावोयुध्यंतंवृषभंदशद्युं । शफच्युतोरेणुर्नक्षतद्यामुच्छ्वैत्रेयोनृषाह्यायतस्थौ ॥ आवःशमंवृषभंतुग्र्यासुक्षेत्रजेषेमघव

न्छ्रिुत्र्यंगां ॥ ज्योक्त्रिदत्रंतस्थिवांसोऽअक्रन्छत्रूयुतामधंरावेदंनाकः ॥ ३ ॥ (१।७४) त्रिश्चिन्नोअद्याभंवतंनवेदसावि भुर्वायामंउतरातिरंश्विना । युवोर्हियंत्रंहिम्येववासंसोभ्यायुंसेन्यांभवतंमनीषिभिः ॥ त्रयंःपवयोंमधुवाहंनेरथेसोम स्यवेनामनुविश्वइद्विंदुः । त्रयंःस्कुंभासंःस्कभितासंऽआरभेत्रिर्नक्तंयाथस्त्रिर्वश्विनादिवा ॥ समानेऽअहंत्रिरंवद्यगो हनात्रिरद्ययुज्ञंमधुंनामिमिक्षतं । त्रिर्वाजंवतीरिषोंऽअश्विनायुवंदोषाऽअस्मभ्यंमुषसंश्चपिन्वतं ॥ त्रिर्वर्तियांतंत्रिरनु व्रतेजनेत्रिःसुंप्राव्येत्रेधेवंशिक्षतं । त्रिर्नांद्यंवहतमश्विनायुवंत्रिःपृक्षोंऽअस्मेऽअक्षरेंवपिन्वतं ॥ त्रिर्नोंरयिंवंहतमश्वि नायुवंत्रिर्देवतांतात्रिरुतावंतंधियंः । त्रिःसौभगत्वंत्रिरुतःश्रवांसिनस्त्रिष्ठंवांसूरेंदुहितारुंहद्रथं ॥ त्रिर्नोंऽअश्वि नादिव्यानिभेषजात्रिःपार्थिवानित्रिरुदत्तमद्भ्यः । ओमानंशंयोर्ममंकायसूनवेत्रिधातुशर्मंवहतंशुभस्पती ॥ ४ ॥ त्रि र्नोंऽअश्विनायजतादिवेदिवेपरित्रिधातुपृथिवीमंशायतं । तिस्रोनांसत्यारथ्यापरावतंऽआत्मेववातःस्वसंराणिगच्छ तं ॥ त्रिरंश्विनासिंधुंभिःसप्तमांतृभिस्त्रयंऽआहावास्त्रेधाहविष्कृतं । तिस्रःपृथिवीरुपरिंप्रवादिवोनाकंरक्षेथेद्युभिर क्तुभिर्हितं+ ॥ क्वं१त्रीचक्रात्रिवृतोरथंस्युक्वं१त्रयोंवंधुरोयेसनीळाः । कुदायोगोंवाजिनोरासंभस्ययेनंयुज्ञंनांसत्योपया थः+ ॥ आनांसत्यागच्छंतंहूयतेंहविर्मध्वंःपिवतंमधुपेभिंरासभिंः । युवोर्हिपूर्वंसवितोषसोरथंमृतायंचित्रंघृतवंतमि

(१।७४) त्रिश्चिदितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यहिरण्यस्तूपोश्विनौजगतीनवम्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

ष्यंति ॥ आनासत्यात्रिभिरेकादशैरिहदेवेभिर्यातंमधुपेयमश्विना । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतंसेधतंद्वेषोभवतंसचा
भुवा ॥ आनोऽअश्विनात्रिवृतारथेनार्वाञ्चंरयिंवहतंसुवीरं । शृण्वन्तावामवसेजोहवीमिवृधेचनोभवतंवाजसातौ
॥५॥ (१।७५) ह्वयाम्यग्निंप्रथमंस्वस्तयेह्वयामिमित्रावरुणाविहावसे । ह्वयामिरात्रींजगतोनिवेशनींह्वयामिदेवंसवि
तारमूतये ॥ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच । हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥
यातिदेवःप्रवतायात्युद्वतायातिशुभ्राभ्यांयजतोहरिभ्यां । आदेवोयातिसवितापरावतोपविश्वादुरिताबाधमानः ॥
अभीवृतंकृशनैर्विश्वरूपंहिरण्यशम्यंयजतोबृहंतं । आस्थाद्रथंसविताचित्रभानुःकृष्णारजांसितविषींदधानः ॥ वि
जनांछ्यावाःशितिपादोऽअख्यन्रथंहिरण्यप्रउगंवहंतः । शश्वद्विशःसवितुर्दैव्यस्योपस्थेविश्वाभुवनानितस्थुः ॥
तिस्रोद्यावःसवितुर्द्वाऽउपस्थाँऽएकायमस्यभुवनेविराषाट् । आणिंनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयऽउतच्चिकेतत्
॥ ६ ॥ विसुपर्णोऽअंतरिक्षाण्यख्यद्गभीरवेपाऽअसुरःसुनीथः । क्वेदानींसूर्यःकश्चिकेतकतमांद्यांरश्मिरस्याततान ॥
अष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिंधून् । हिरण्याक्षःसवितादेवऽआगाद्दधद्रत्नादाशुषेवार्याणि ॥

(१।७५) ह्वयामीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् । आद्यायाश्चतुर्षुपादेषुक्रमेणाग्निमित्रावरुणरात्रिसवितारोदेवताः आद्यानवम्यौजगत्यौ ।

ऋक्सं.

अ.१अ.३

॥१८॥

मंडलं १

अनु.८

हिर॑ण्यपाणिः सवि॒ता विच॑र्षणिरु॒भे द्यावा॑पृथि॒वी ऽअ॒न्तरी॑यते। अपामी॑वां॒ बाध॑ते॒ वेति॒ सूर्य॑म॒भि कृ॒ष्णेन॒ रज॑सा॒ द्यामृ॑णोति ॥ हिर॑ण्यहस्तो॒ असु॑रः सुनी॒थः सु॑मृळी॒कः स्ववाँ॑ यात्व॒र्वाङ् । अ॒प॒सेध॑न्र॒क्षसो॑ यातुधा॒नानस्था॑द्दे॒वः प्र॑तिदो॒षं गृ॑णा॒नः+ ॥ ये ते॒ पन्थाः॑ सवितः पू॒र्व्यासो॑ऽरे॒णवः॑ सुकृ॑ता ऽअ॒न्तरि॑क्षे ॥ तेभि॑र्नो ऽअ॒द्य प॒थिभिः॑ सु॒गेभी॒ रक्षा॑ च नो॒ ऽअधि॑ च ब्रूहि देव ॥७॥ (१।८।१) प्रवो॑ य॒ह्वं पु॑रू॒णां वि॒शां दे॑वय॒तीना॑म् । अ॒ग्निं सू॒क्तेभि॒र्वचो॑भिरीमहे॒ यं सी॒मिद॒न्य ई॒ळते ॥ जना॑सो ऽअ॒ग्निं द॑धिरे सहो॒वृधं॑ ह॒विष्म॑न्तो विधेम ते । स त्वं नो॑ ऽअ॒द्य सु॒मना॑ ऽइ॒हावि॒ता भवा॒ वाजे॑षु सन्त्य ॥ प्र त्वा॑ दू॒तं वृ॑णीमहे॒ होता॑रं वि॒श्ववे॑दसम् । म॒हस्ते॑ स॒तो वि च॑रन्त्य॒र्चयो॑ दि॒वि स्पृ॑शन्ति भा॒नवः॑ ॥ दे॒वास॑स्त्वा॒ वरु॑णो मि॒त्रो ऽअ॑र्य॒मा सं दू॒तं प्र॒त्नमि॑न्धते । विश्वं॒ सो ऽअ॑ग्ने जयति॒ त्वया॒ धनं॒ यस्ते॑ द॒दाश॒ मर्त्यः॑ ॥ म॒न्द्रो होता॑ गृ॒हप॑ति॒रग्ने॑ दू॒तो वि॒शाम॑सि । त्वे विश्वा॒ संग॑तानि व्र॒ता ध्रु॒वा यानि॑ दे॒वा ऽअकृ॑ण्वत ॥ ८ ॥ त्वे ऽइद॑ग्ने सु॒भगे॑ यविष्ठ्य॒ विश्व॒मा हू॑यते ह॒विः । स त्वं नो॑ ऽअ॒द्य सु॒मना॑ ऽउ॒ताप॒रं यक्षि॑ दे॒वान्त्सु॒वीर्या॑ ॥ तं घे॑मि॒त्था न॑म॒स्विन॒ ऽउप॑ स्व॒राज॑मासते । होत्रा॑भिर॒ग्निं मनु॑षः॒ समि॑न्धते तिति॒र्वांसो॒ ऽअति॒ स्रिधः॑ ॥ घ्नन्तो॑ वृ॒त्रम॑तर॒न्रोद॑सी ऽअ॒प ऽउ॒रु क्षया॑य चक्रिरे । भुव॒त्कण्वे॒ वृषा॑ द्यु॒म्न्याहु॑तः॒ क्रन्द॒दश्वो॒ गवि॑ष्टिषु ॥ सं सी॑दस्व म॒हाँ ऽअ॑सि॒ शोच॑स्व देव॒वीत॑मः ॥ वि धू॒मम॑ग्ने अरु॒षं मि॑येध्य सृ॒ज प्र॑शस्त दर्श॒तम्+ ॥ यं त्वा॑ दे॒वासो॒ मन॑वे द॒धुरि॒ह यजि॑ष्ठं हव्यवाहन । यं कण्वो॒ मेध्या॑तिथिर्धन॒स्पृतं॒ यं वृषा॒ यमु॑पस्तु॒तः+ ॥९॥

॥१८॥

(१।८।१) प्रवोयह्वमितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यघौरःकण्वऋषिः अग्निर्देवता अयुजोबृहत्यः युजःसतोबृहत्यः इतिद्वयोर्युग्मं प्रगाथा (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यइत्यर्थः) ॥

यम॒ग्निंमेध्यातिथि॒ः कण्व॑ई॒धऽऋ॒तादधि ॥ तस्य॒प्रेषोदीदियु॒स्तमि॒माऽऋचस्तम॒ग्निंवर्धयामसि ॥ राय॒स्पूर्धिस्वधावो
स्ति॒हितेग्नेदे॒वेष्वाप्य॑ं ॥ त्वंवाज॑स्य॒श्रुत्य॑स्यराजसि॒सनोमृळम॒हाँअसि ॥ ऊ॒र्ध्वऽऊ॒षुणऽऊ॒तये॒तिष्ठादे॒वोनस॒विता ।
ऊ॒र्ध्वोवाज॑स्य॒सनितायद॒ञ्जिभि॑र्वा॒घद्भि॑र्विह्वयामहे ॥ ऊ॒र्ध्वोनः॑पा॒ह्यंह॑सो॒निके॒तुनाविश्वं॒सम॒त्रिणंदह । कृ॒धीनऽऊ॒र्ध्वा
च॒रथा॑यजी॒वसेवि॒दादे॒वेषु॒नो॒दुवः ॥ पा॒हिनोऽअग्नेर॒क्षसः॑पा॒हिधूर्तेररा॑व्णः । पा॒हिरीष॑तऽउ॒तवा॒जिघांसतो॒बृह॑द्भानो
य॒विष्ठ्य ॥ १० ॥ घ॒नेव॒विष्व॒ग्विज॒ह्यरा॑व्णस्तपु॒र्जम्भ॒योऽअ॒स्म॒ध्रुक् । योमर्त्य॑ः शिशी॑ते॒ऽअत्य॒क्तुभि॒र्मानः॒सरि॒पुरी॑शत ॥
अ॒ग्निर्व॒न्नेसु॒वीर्य॑म॒ग्निःकण्वा॑य॒सौभगं । अ॒ग्निःप्राव॒न्मि॒त्रोतमेध्यातिथिम॒ग्निःसा॒ताऽउ॑पस्तु॒तं ॥ अ॒ग्निनातु॒र्वशं॒यदुं
परा॒वतऽउ॒ग्रादे॑वंहवामहे ॥ अ॒ग्निर्न॑य॒न्नव॑वास्त्वंबृ॒हद्र॑थंतु॒र्वीतिं॒दस्य॑वे॒सहः ॥ नित्वाम॑ग्ने॒मनु॑र्दधे॒ज्योति॒र्जना॑य॒शश्व॑
ते ॥ दी॒देथ॒कण्व॒ऽऋ॒तजा॑तऽउ॒क्षि॒तोय॒न्नम॒स्यंति॑कृ॒ष्टयः ॥ त्वे॒षासोऽअ॒ग्नेरम॑वंतोऽअ॒र्चयो॑भी॒मासो॒नप्रती॑तये ॥ र॒क्ष॒स्वि
नः॒सद॒मिद्या॑तु॒माव॑तो॒विश्वं॒सम॒त्रिणंदह ॥ ११ ॥ (१।८।२) क्रीळंवः॒शर्धो॒मारु॑तमन॒र्वाणं॒रथे॒शुभं । कण्वा॒ऽअ॒भिप्र
गा॑यत ॥ येपृष॑तीभिर्ऋ॒ष्टिभिः॒सा॒कंवाशी॑भिर॒ञ्जिभिः । अजा॑यंत॒स्वभा॑नवः ॥ इ॒हेवशृ॒ण्वऽए॒षांकशा॒हस्ते॑षु॒यद्वदा॑न् ।
नियामं॑चि॒त्रमृ॑ञ्जते ॥ प्रवः॒शर्धा॑य॒घृष्व॑येत्वे॒षद्यु॑म्नायशु॒ष्मिणे । दे॒वत्तं॒ब्रह्म॑गायत ॥ प्रशं॒सागोष्वघ्न्यं॑क्री॒ळंयच्छर्धो॒मारु॑तं ।

(१।८।२) क्रीळंवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वोमरुतोगायत्री ।

ऋक्सं. अ.१अ.३ ॥१९॥

मंडलं १ अनु. ८

जंभेरसंस्यवावृधे ॥ १२ ॥ कोवोवर्षिष्ठऽआनरोदिवश्चग्मश्चधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुथ+ ॥ निवोयामायमानुषोदध्रऽउग्रायमन्यवे । जिहीतपर्वतोगिरिः+ ॥ येषामज्मेषुपृथिवीजुजुर्वाँऽइवविश्पतिः ॥ भियायामेषुरेजते । स्थिरंहिजानमेषांवयोमातुर्निरेतवे । यत्सीमनुद्विताशवः ॥ उदुत्येसूनवोगिरःकाष्ठाऽअज्मेष्वत्नत । वाश्राऽअभिज्ञुयातवे ॥१३॥ त्यंचिद्धादीर्घपृथुंमिहोनपातममृध्रं । प्रच्यावयंतियामभिः ॥ मरुतोयद्धवोबलंजनाँऽअचुच्यवीतन । गिरीँरचुच्यवीतन ॥ यद्धयांतिमरुतःसंहब्रुवतेध्वन्ना ॥ शृणोतिकश्चिदेषां ॥ प्रयातशीभमाशुभिःसंतिकण्वेषुवोदुवः ॥ तत्रोषुमादयाध्वै ॥ अस्तिहिष्मामदायवःस्मसिष्मावयमेषां । विश्वंचिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥ (१।८।३) कद्धनूनंकधप्रियःपितापुत्रंनहस्तयोः । दधिध्वेवृक्तबर्हिषः ॥ क्वनूनंकद्वोऽअर्थंगंतादिवोनपृथिव्याः । क्ववोगावोनरण्यंति ॥ क्ववःसुम्नानव्यांसिमरुतःक्वसुविता । क्वोविश्वानिसौभगा ॥ यद्यूयंपृश्निमातरोमर्तासःस्यातन । स्तोतावोऽअमृतःस्यात् ॥ मावोमृगोनयवसेजरिताभूदजोष्यः । पथायमस्यगादुप ॥ १५ ॥ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् । पदीष्टतृष्णयासह+ ॥ सत्यंत्वेषाऽअमवंतोधन्वंचिदारुद्रियासः । मिहंकृण्वंत्यवाताम्+ ॥ वाश्रेवविद्युन्मिमातिवत्संनमातासिषक्ति । यदेषांवृष्टिरसर्जि ॥ दिवाचित्तमःकृण्वंतिपर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवींव्युंदंति ॥ अधस्वनान्मरुतांविश्वमासद्मपार्थिवं ।

॥१९॥

(१।८।३) कद्धनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वोमरुतोगायत्री ।

अरेजंतप्रमानुषाः ॥ १६ ॥ मरुतोवीळुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ स्थिरावःसंतुनेमयोर
थाऽअश्वासऽएषां । सुसंस्कृताऽअभीशवः ॥ अच्छावदातनागिराजरायैब्रह्मणस्पतिं । अग्निंमित्रंनदर्शतं+ ॥ मिमी
हिश्लोकमास्येपर्जन्यइवततनः । गायगायत्रमुक्थ्यं* ॥ वंदस्वमारुतंगणंत्वेषंपनस्युमर्किणं । अस्मेवृद्धाऽअसन्निह+ ॥
॥ १७ ॥ (१।८।४) प्रयदित्थापरावतःशोचिर्नमानमस्यथ । कस्यक्रत्वामरुतःकस्यवर्पसाकंयाथकंहधूतयः ॥
स्थिरावःसंत्वायुधापराणुदेवीळूऽउतप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविषीपनीयसीमामर्त्यस्यमायिनः ॥ पराहयत्स्थिरंह
थनरोवर्तयथागुरु । वियाथनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ नहिवःशत्रुर्विविदेऽअधिद्यविनभूम्यांरिशादसः ।
युष्माकमस्तुतविषीतनायुजारुद्रासोनूचिदाधृषे ॥ प्रवेपयंतिपर्वतान्विविंचंतिवनस्पतीन् । प्रोऽआरतमरुतोदुर्मदा
ऽइवदेवासःसर्वयाविशा+ ॥ १८ ॥ उपोरथेषुपृषतीरयुग्ध्वंप्रष्टिर्वहतिरोहितः । आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदबीभयं
तमानुषाः ॥ आवोमक्षूतनायकंरुद्राऽअवोवृणीमहे । गंतानूनंनोवसायथापुरेत्थाकण्वायबिभ्युषे ॥ युष्मेषितोमरु
तोमर्त्येषितऽआयोनोअभ्वऽईषते । वितंयुयोतशवसाव्योजसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ असामिहिप्रयज्यवःकण्वंद
दप्रचेतसः । असामिभिर्मरुतआनऽऊतिभिर्गंतावृष्टिंनविद्युतः ॥ असाम्योजोबिभृथासुदानवोसामिधूतयःशवः ।

(१।८।४) प्रयदित्थेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वोमरुतोबार्हतप्रगाथाः (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः) ।

ऋषिद्विषेमरुतःपरिमन्यवऽइषुंनसृजतद्विषं ॥ १९ ॥ (१।८।५) उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे । उपप्रयंतुमरुतःसुदानवऽइंद्रप्राशूर्भवासचा ॥ त्वामिद्धिसहसस्पुत्रमर्त्यउपब्रूतेधनेहिते । सुवीर्यंमरुतऽआस्वश्व्यंदधीततयोवऽआचके+ ॥ प्रैतुब्रह्मणस्पतिःप्रदेव्येतुसूनृता । अच्छावीरंनर्यंपंक्तिराधसंदेवायज्ञंनयंतुनः ॥ योवाघतेददातिसूनरंवसुसधत्तेअक्षितिश्रवः । तस्माऽइळांसुवीरामायजामहेसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥ प्रनूनंब्रह्मणस्पतिर्मंत्रंवदत्युक्थ्यं । यस्मिन्निंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमादेवाऽओकांसिचक्रिरे+ ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदथेषुशंभुवंमंत्रंदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंप्रतिहर्यथानरोविश्वेद्वामावोऽअश्नवत् ॥ कोदेवयंतमश्नवज्जनंकोवृक्तबर्हिषं । प्रप्रदाश्वान्पस्त्याभिरस्थितांतर्वावत्क्षयंदधे ॥ उपक्षत्रंपृंचीतहंतिराजभिर्भयेचित्सुक्षितिंदधे । नास्यवर्तानतरुतामहाधनेनार्भेऽअस्तिवज्रिणः ॥ २१ ॥ (१।८।६) यंरक्षंतिप्रचेतसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । नूचित्सदभ्यतेजनः ॥ यंबाहुतेवपिप्रतिपांतिमर्त्यंरिषः । अरिष्टःसर्वऽएधते ॥ विदुर्गाविद्विषःपुरोघ्नंतिराजानऽएषां । नयंतिदुरितातिरः+॥ सुगःपंथाऽअनृक्षरआदित्यासऋतंयते । नात्रावखादोऽअस्तिवः ॥ यंयज्ञंनयथानरऽआदित्याऽऋजुनापथा । प्रवःसधीतयेनशत् ॥ २२ ॥ सरत्नंमर्त्योवसु

(१।८।५) उत्तिष्ठेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकण्वोब्रह्मणस्पतिःअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः । (१।८।६) यंरक्षन्तीतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वःआद्यानांतिसृणामंत्यानांतिसृणांचवरुणमित्रार्यमणस्तृतीयादितिसृणामादित्यागायत्री ।

विश्वंतोकमुतत्मना ॥ अच्छांगच्छत्यस्तृतः ॥ कुथाराधामसखायुःस्तोमंमित्रस्यार्यम्णः । महिप्सरोवरुणस्य ॥ मावो घ्नंतंमाशपंतंप्रतिवोचेदेवयंतं । सुम्नैरिद्वऽआविवासे ॥ चतुरश्चिद्ददमानाद्बिभीयादानिधातोः । नदुरुक्तायस्पृहये त् ॥ २३ ॥ (१।८।७) संपूषन्नध्वनस्तिरव्यंहोविमुचोनपात् । सक्ष्वादेवप्रणस्पुरः+ ॥ योनःपूषन्नघोवृकोदुःशेव आदिदेशति । अपस्मतंपथोजहि ॥ अपत्यंपरिपंथिनंमुषीवाणंहुरश्चितं । दूरमधिस्रुतेरज ॥ त्वंतस्यद्वयाविनोघशंस स्यकस्यचित् । पदाभितिष्ठतपुषिं ॥ आतत्तेदस्रमंतुमःपूषन्नवोवृणीमहे । येनपितृनचोदयः ॥ २४ ॥ अधानोविश्व सौभगहिरण्यवाशीमत्तम । धनानिसुषणाकृधि ॥ अतिनःसश्चतोनयसुगानःसुपथाकृणु । पूषन्निहक्रतुंविदः ॥ अ भिसूयवसंनयननवज्वारोऽअध्वने । पूषन्निहक्रतुं० ॥ शग्धिपूर्धिप्रयंसिचशिशीहिप्रास्युदरं । पूषन्निहक्रतुं० ॥ नपूषणंमेथामसिसूक्तैरभिगृणीमसि । वसूनिदस्ममीमहे ॥ २५ ॥ (१।८।८) कद्रुद्रायप्रचेतसेमीढुष्टमायतव्यसे । वोचेमशंतमंहृदे+ ॥ यथानोऽअदितिःकरत्पश्वेनृभ्योयथागवे । यथातोकायरुद्रियं ॥ यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्र श्चिकेतति । यथाविश्वेसजोषसः ॥ गाथपतिंमेधपतिंरुद्रंजलाषभेषजं । तच्छंयोःसुम्नमीमहे ॥ यःशुक्रऽइवसूर्योहि

(१।८।७) संपूषन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वःपूषागायत्री । (१।८।८) कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकण्वोरुद्रस्तृतीयायामित्रावरुणौच सप्तम्यादितृचस्यसोमोगायत्र्यन्त्यानुष्टुप् ।

रण्यमिवरोचते । श्रेष्ठोदेवानांवसुः ॥ २६ ॥ शंनःकरत्यर्वतेसुगंमेषायमेष्ये । नृभ्योनारिभ्योगवे ॥ अस्मेसोमश्रियमधिनिधेहिशतस्यनृणां । महिश्रवस्तुविनृम्णं+ ॥ मानःसोमपरिबाधोमारातयोजुहुरंत । आनइंदोवाजेभज ॥ यास्तेप्रजाऽअमृतस्यपरस्मिन्धामन्नृतस्य । मूर्धानाभासोमवेनऽआभूषंतीःसोमवेदः ॥ २७ ॥ (१।९।१) अग्नेविवस्वदुषसश्चित्रंराधोऽअमर्त्य । आदाशुषेजातवेदोवहात्वमद्यादेवाँऽउषर्बुधः ॥ जुष्टोहिदूतोऽअसिहव्यवाहनोग्नेरथीरध्वराणां । सजूरश्विभ्यामुषसासुवीर्यमस्मेधेहिश्रवोबृहत्+ ॥ अद्यादूतंवृणीमहेवसुमग्निंपुरुप्रियं । धूमकेतुंभाऽऋजीकंव्युष्टिषुयज्ञानामध्वरश्रियं ॥ श्रेष्ठंयविष्ठमतिथिंस्वाहुतंजुष्टंजनायदाशुषे । देवाँअच्छायातवेजातवेदसमग्निमीळेव्युष्टिषु ॥ स्तविष्यामित्वामहंविश्वस्यामृतभोजन । अग्नेत्रातारममृतंमियेध्ययजिष्ठंहव्यवाहन ॥ २८ ॥ सुशंसोबोधिगृणतेयविष्ठ्यमधुजिह्वःस्वाहुतः । प्रस्कण्वस्यप्रतिरन्नायुर्जीवसेनमस्यादैव्यंजनं ॥ होतारंविश्ववेदसंसंहित्वाविशऽइंधते । सऽआवहपुरुहूतप्रचेतसोग्नेदेवाँऽइहद्रवत्+ ॥ सवितारमुषसमश्विनाभगमग्निंव्युष्टिषुक्षपः । कण्वासस्त्वासुतसोमासऽइंधतेहव्यवाहंस्वध्वर ॥ पतिर्ह्यध्वराणामग्नेदूतोविशामसि । उषर्बुधऽआवहसोमपीतयेदेवाँऽअद्यस्वर्दृशः ॥ अग्नेपूर्वाअनूषसोविभावसोदीदेथविश्वदर्शतः । असिग्रामेष्ववितापुरोहितोसियज्ञेषुमानुषः ॥ २९ ॥ नित्वायज्ञस्य

(१।९।१) अग्नेविवस्वदितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोग्निराद्येअश्व्युषश्चअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

सार्धंनमग्नेहोतारमृत्विजं । मनुष्वद्देवधीमहिप्रचेतसंजीरंदूतममर्त्यं ॥ यद्देवानांमित्रमहःपुरोहितोंतरोयासिदूत्यं ।
सिंधोरिवप्रस्वनितासऽऊर्मयोग्नेर्भ्राजंतेऽअर्चयः ॥ श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिर्देवैरग्नेसयावभिः । आसीदंतुबर्हिषिमित्रोऽ
अर्यमाप्रातर्यावाणोऽअध्वरं+ ॥ शृण्वंतुस्तोमंमरुतःसुदानवोग्निजिह्वाऽऋतावृधः । पिबंतुसोमंवरुणोधृतव्रतोश्विभ्यां
मुषसासजूः+ ॥ ३० ॥ (१।९।२) त्वमग्नेवसूँऽरिहरुद्राँऽआदित्याँऽउत । यजास्वध्वरंजनंमनुजातंघृतप्रुषं ॥ श्रु
ष्टीवानोहिदाशुषेदेवाऽअग्नेविचेतसः । तान्रोहिदश्वगिर्वणस्त्रयस्त्रिंशतमावह ॥ प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदोविरूपव
त् । अंगिरस्वन्महिव्रतप्रस्कण्वस्यश्रुधीहवं ॥ महिकेरवऽऊतयेप्रियमेधाऽअहूषत । राजंतमध्वराणामग्निंशुक्रेणशो
चिषा ॥ घृताहवनसंत्येमाऽउषुश्रुधीगिरः । याभिःकण्वस्यसूनवोहवंतेवसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहवंतेविक्षु
जंतवः । शोचिष्केशंपुरुप्रियाग्नेहव्यायवोढ्वे ॥ नित्वाहोतारमृत्विजंदधिरेवसुवित्तमं । श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंविप्राऽअग्ने
दिविष्टिषु ॥ आत्वाविप्राऽअचुच्यवुःसुतसोमाऽअभिप्रयः । बृहद्भाबिभ्रतोहविरग्नेमर्तायदाशुषे ॥ प्रातर्याव्णःसह
स्कृतसोमपेयायसंत्य । इहाद्यदैव्यंजनंबर्हिरासादयावसो ॥ अर्वांचंदैव्यंजनमग्नेयक्ष्वसहूतिभिः । अयंसोमःसुदान

(१।९।२) त्वमग्नेवसूनितिदशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वोग्निरन्त्यायादेवाश्चानुष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.१अ.३ ॥२२॥

मंडलं १ अनु. ९

वस्तंपाततिरोऽअंह्रयम् ॥ ३२ ॥ (१।९।३) एषोऽउषाअपूर्व्याव्युंच्छतिप्रियादिवः । स्तुषेवामश्विनाबृहत्[+] ॥ यादस्त्रासिंधुंमातरामनोतरारयीणां । धियादेवावसुविदा ॥ वच्यंतेवांककुहासोजूर्णायामधिविष्टपि । यद्वांरथोविभिष्पतात् ॥ हविषांजारोऽअपांपिपर्तिपपुरिर्नरा । पिताकुटस्यचर्षणिः[+] ॥ आदारोवांमतीनांनासत्यामतवचसा । पातंसोमस्यधृष्णुया[+] ॥ ३३ ॥ यानःपीपरदश्विनाज्योतिष्मतीतमस्तिरः । तामस्मेरासाथामिषं ॥ आनोनावामतीनांयातंपारायगंतवे । युंजाथामश्विनारथं ॥ अरित्रंवांदिवस्पृथुतीर्थेसिंधूनांरथः । धियायुयुज्रऽइंदवः ॥ दिवस्कण्वासऽइंदवोवसुसिंधूनांपदे । स्वंवव्रिंकुहधित्सथः ॥ अभूदुभाऽउंऽअंशवेहिरण्यंप्रतिसूर्यः । व्यख्यज्जिह्वयासितः ॥ ३४ ॥ अभूदुपारमेतवेपंथाऽऋतस्यसाधुया । अदर्शिविस्रुतिर्दिवः[+] ॥ तत्तदिदश्विनोरवोजरिताप्रतिभूषति । मदेसोमस्यपिप्रतोः ॥ वावसानाविवस्वतिसोमस्यपीत्यागिरा । मनुष्वच्छंभूऽआगतं ॥ युवोरुषाऽअनुश्रियंपरिज्मनोरुपाचरत् । ऋतावनथोऽअक्तुभिः ॥ उभापिबतमश्विनोभानःशर्मयच्छतं । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥ ३५ ॥ इतिप्रथमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥२२॥

(१।९।३) एषोउषाइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वोश्विनौगायत्री ।

तृतीयाध्याये वर्गाः ३५ सूक्तानि १४ ऋचः १७३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १५ अश्विभ्यामिदं. १२ अग्निमित्रावरुणरात्रिसवितृ-भ्यइदं. सवित्रइदं. १० अग्नयइदं. १२ यूपायेदं. २ अग्नयइदं. ६ मरुद्भ्यइदं. ४० ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ वरुणमित्रार्यमभ्यइदं. ३ आदित्येभ्यइदं. ३ वरुणमित्रार्यमभ्यइदं. ३ पूष्णइदं. १० रुद्रायेदं. २ मित्रावरुणरुद्रेभ्यइदं. रुद्रायेदं. ३ सोमायेदं. ३ अग्न्यश्व्युषोभ्यइदं. २ अग्नयइदं. २१ अग्निदेवेभ्यइदं. अश्विभ्यामिदं. १५॥ इतिप्रथमेतृतीयोऽध्यायः ॥

अयंदशप्रागाथंतुसहषोळशोषस्त्यंतूषश्वतुष्कमानुष्टुभंतूदुत्यंसप्तोनासौर्यंनवाद्यागायत्र्यौत्यस्तृचोरोगघ्नंउपनिषदंत्योर्धर्चौद्विषघ्नौऽभित्यंपंचोनासव्योद्विस्त्रिष्टुबंतंमंगिराइंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंन्नभ्यध्यायत्सव्यइतींद्रएवास्यपुत्रोजायतंत्यंसुत्रयोदश्यंत्येत्रिष्टुभौन्यूष्वेकादशांत्येत्रिष्टुभौमानोंत्यात्रिष्टुप्षष्ठ्यष्टमीनवमीचंदिवश्चिदष्टौजागतंह्येषप्रषट्कंप्रमंहिष्ठायनूचिन्नवनोधागौतमंआग्नेयंहिचतुस्त्रिष्टुबंतंवयाइत्सप्तवैश्वानरीयंवह्निंपंचास्माइदुषोळश ॥४॥

हरिः ॐ३म् ॥ (१।९।४) अयंवांमधुमत्तमःसुतःसोमऽऋतावृधा । तमश्विनापिबतंतिरोऽअह्न्यंधत्तंरत्नानिदाशुषे ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतासुपेशसारथेनायातमश्विना । कण्वासोवांब्रह्मकृण्वंत्यध्वरेतेषांसुशृणुतंहवं ॥ अश्विनामधुमत्तमंपातंसोममृतावृधा । अथाद्यदस्रावसुबिभ्रंताऽरथेदाश्वांसमुपगच्छतं ॥ त्रिषधस्थेबर्हिषिविश्ववेदसामध्वायज्ञं

(१।९।४) अयंवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वोश्विनौअनुष्टुबृहत्यायुजःसतोबृहत्यः ।

ऋक्सं. अ.१अ.४ ॥२३॥

मिमिक्षतं । कण्वासोवांसुतसोमाऽअभिद्यवोयुवांहवंतेऽअश्विना ॥ याभिःकण्वमभिष्टिभिःप्रावतंयुवमश्विना । ताभिःष्वं१स्माँऽअवतंशुभस्पतीपातंसोममृतावृधा ॥ १ ॥ सुदासेदस्रावसुबिभ्रतारथेपृक्षोवहतमश्विना । रयिंसमुद्रादुतवादिवस्पर्यस्मेधत्तंपुरुस्पृहं ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोअधितुर्वशे । अतोरथेनसुवृतानऽआगतंसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ अर्वाञ्चावांसप्तयोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुप । इषंपृंचंतासुकृतेसुदानवऽआबर्हिःसीदतंनरा ॥ तेननासत्यागतंरथेनसूर्यत्वचा । येनशश्वदूहथुर्दाशुषेवसुमध्वःसोमस्यपीतये ॥ उक्थेभिरर्वागवसेपुरूवसूऽअर्कैश्चनिह्वयामहे । शश्वत्कण्वानांसदसिप्रियेहिकंसोमंपपथुरश्विना ॥ २ ॥ (११९५) सहवामेननऽउषोव्युच्छादुहितर्दिवः । सहद्युम्नेनबृहताविभावरिरायादेविदास्वती ॥ अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदोभूरिच्यवंतवस्तवे । उदीरयप्रतिमासूनृताऽउषश्चोदराधोमघोनां ॥ उवासोषाऽउच्छाच्चनुदेवीजीरारथानां । येऽअस्याऽआचरणेषुदध्रिरेसमुद्रेनश्रवस्यवः ॥ उषोयेतेप्रयामेषुयुंजतेमनोदानायसूरयः । अत्राहतत्कण्वऽएषांकण्वतमोनामगृणातिनृणां+ ॥ आघायोषेवसूनर्युषायातिप्रभुंजती । जरयंतीवृजनंपद्वदीयतऽउत्पातयतिपक्षिणः ॥ ३ ॥ वियासृजतिसमनंव्य१र्थिनःपदंनवेत्योदती । वयोनकिष्टेपप्तिवांसऽआसतेव्युष्टौवाजिनीवति ॥ एषायुक्तपरावतःसूर्यस्योदयनादधि । शतंरथेभिःसुभगोषाऽइयंविया

मंडलं १ अनु. ९ ॥२३॥

(११९५) सहवामेनेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वउषाःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

त्यभिमानुंषान् ॥ विश्वंमस्यानानामचक्षंसेजगज्ज्योतिंष्कृणोतिसूनरीं । अपद्वेषोंमघोनींदुहितादिवऽउषाऽउंच्छदप
स्निधः ॥ उषऽआभांहिभानुनांचंद्रेणंदुहितर्दिवः । आवहंतीभूर्यस्मभ्यंसौभंगंव्युच्छंतीदिविंष्टिषु ॥ विश्वंस्यहिप्राणं
नंजीवंनंत्वेवियदुच्छसिंसूनरि । सानोरथेंनबृहताविंभावरिश्रुधिचिंत्रामघेहवं ॥ ४ ॥ उषोवाजंहिवंस्वयश्चित्रोमानु
षेजनें । तेनावंहसुकृतोंऽअध्वराँऽउपयेत्वांगृणंतिवह्नंयः ॥ विश्वान्देवाँऽआवंहसोमंपीतयेंतरिंक्षादुषस्त्वं । सास्मासु
धागोमदश्वांवदुक्थ्यं१मुषोवाजंसुवीर्यंम् ॥ यस्यारुशंतोऽअर्चयःप्रतिंभद्राऽअदृंक्षत । सानोंरयिंविश्ववांरंसुपेशंसमु
षादंदातुसुग्म्यं ॥ येचिद्धित्वामृषंयःपूर्वंऽऊतयेंजुहूरेवंसेमहि । सानःस्तोमाँऽअभिगृंणीहिराधसोषःशुक्रेणंशोचिषां ॥
उषोयदद्यभानुनाविद्वारांवृणवोंदिवः । प्रनोंयच्छतादवृकंपृथुच्छर्दिःप्रदेविगोमंतीरिषंः ॥ संनोंरायाबृहताविश्वपेंश
सामिमिक्ष्वासमिळांभिरा । संद्युम्नेनंविश्वतुरोंषोमहिसंवाजैर्वाजिनीवति ॥ ५ ॥ (१९१६) उषोंभद्रेभिरागंहिदि
वश्चिद्रोचनादधिं । वहंत्वरुणप्संवऽउपंत्वासोमिनोंगृहं+ ॥ सुपेशंसंसुखंरथंयमः स्थांऽउषस्त्वं । तेनांसुश्रवंसंजनंप्रा
वाद्यदुंहितर्दिवः ॥ वयंश्चित्तेपतत्रिणोंद्विपच्चतुष्पदर्जुनि । उषःप्रारंन्नृतूँरनुंदिवः ऽअंतेभ्यस्परिं ॥ व्युच्छंतीहिरश्मि

(१९१६) उषोभद्रेभिरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वउषाअनुष्टुप् ।

भिर्विश्वंमाभासिरोचनं । तांत्वामुषर्वसूयवोगीर्भिःकण्वाऽअहूषत ॥ ६ ॥ (१।९।७) उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः । दृशेविश्वायसूर्यम् ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायंत्यक्तुभिः । सूरायविश्वचक्षसे ॥ अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयोजनाँऽअनु । भ्राजंतोऽअग्नयोयथा ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य । विश्वमाभासिरोचनं+ ॥ प्रत्यङ्देवानांविशःप्रत्यङ्ङुदेषिमानुषान् । प्रत्यङ्विश्वंस्वर्दृशे+ ॥ ७ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनाँऽअनु । त्वंवरुणपश्यसि ॥ विद्यामेषिरजस्पृथ्वहामिमानोऽअक्तुभिः । पश्यंजन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतिदेवसूर्य । शोचिष्केशंविचक्षण ॥ अयुक्तसप्तशुंध्युवःसूरोरथस्यनप्त्यः । ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्परिज्योतिष्पश्यंतऽउत्तरं । देवंदेवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं+ ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहऽआरोहन्नुत्तरांदिवं । हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेषुमेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि । अथोहारिद्रवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह । द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोऽअहंद्विषतेरधं ॥ ८ ॥ (१।१०।१) अभित्यंमेषंपुरुहूतमृग्मियमिंद्रंगीर्भिर्मदतावस्वोऽअर्णवं । यस्यद्यावोनविचरंतिमानुषाभुजेमंहिष्ठमभिविप्रमर्चत ॥ अभीमवन्वन्त्स्वभिष्टिमूतयोंतरिक्षप्रांतविषीभिरावृतं । इंद्रं

(१।९।७) उदुत्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वःसूर्योगायत्रीअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः (अंत्यस्तृचोरोगघ्नउपनिषदंत्योर्धर्चोद्विषघ्नइतिगुणः) ।
(१।१०।१) अभित्यमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसःसव्यइंद्रोजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

दक्षासऽकृभवोमदच्युतंशतक्रतुंजवनीसूनृतारुहत् ॥ त्वंगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरपोतात्रयेशतदुरेषुगातुवित् । ससेनंचि
द्विमदायावहोवस्वाजावद्रिंवावसानस्यंनर्तयन् ॥ त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयःपर्वतेदानुमद्वसु । वृत्रंयदिंद्रशव
सावधीरहिमादित्सूर्यंदिव्यारोहयोदृशे ॥ त्वंमायाभिरपमायिनोधमःस्वधाभिर्येऽअधिशुप्तावजुह्वत । त्वंपिप्रोर्नृम
णःप्रारुजःपुरःप्रऽऋजिश्वानंदस्युहत्येष्वाविथ ॥ ९ ॥ त्वंकुत्संशुष्णहत्येष्वाविथारंधयोतिथिग्वायशंबरम् । महांतंचि
दर्बुदंनिक्रमीःपदासनादेवदस्युहत्यायजज्ञिषे ॥ त्वेविश्वातविषीसध्र्यग्घितातवराधःसोमपीथायहर्षते । तववज्रश्चि
कितेबाह्वोर्हितोवृश्चाशत्रोरवविश्वानिवृष्ण्या ॥ विजानीह्यार्यान्येचदस्यवोबर्हिष्मतेरंधयाशासदव्रतान् । शाकीभव
यजमानस्यचोदिताविश्वेत्तातेसधमादेषुचाकन ॥ अनुव्रतायरंधयन्नपव्रतानाभूभिरिंद्रःश्नथयन्ननाभुवः ॥ वृद्धस्य
चिद्वर्धतोद्यामिनक्षतःस्तवानोवम्रोविजघानसंदिहः ॥ तक्षद्यत्तऽउशनासहसासहोविरोदसीमज्मनाबाधतेशवः ।
आत्वावातस्यनृमणोमनोयुजऽआपूर्यमाणमवहन्नभिश्रवः ॥ १० ॥ मंदिष्टयदुशनेकाव्येसचाँऽइंद्रोवंकूवंकुतराधिति
ष्ठति । उग्रोययिंनिरपःस्रोतसासृजद्विशुष्णस्यदृंहिताऽऐरयत्पुरः ॥ आस्मारथंवृषपाणेषुतिष्ठसिशार्यातस्यप्रभृतायेषु
मंदसे । इंद्रयथासुतसोमेषुचाकनोनर्वाणंश्लोकमारोहसेदिवि ॥ अददाऽअर्भांमहतेवचस्यवेकक्षीवतेवृचयामिंद्रसु
न्वते । मेनाभवोवृषणश्वस्यसुक्रतोविश्वेत्तातेसवनेषुप्रवाच्या ॥ इंद्रोऽअश्रायिसुध्योनिरेकेपज्रेषुस्तोमोदुर्योनयूपः ।

अश्वयुर्गव्यूरथयुर्वसूयुरिंद्रऽइद्रायःक्षयतिप्रयंता ॥ इदंनमोवृषभायस्वराजेसत्यशुष्माय तवसेवाचि । अस्मिन्निंद्रवृजनेसर्ववीराःस्मत्सूरिभिस्तवशर्मन्त्स्याम ॥ ११ ॥ (१।१०।२) त्वंसुमेषंमहयास्वर्विदंशतंयस्यसुभ्वःसाकमीरते । अत्यंनवाजंहवनस्यदंरथमेंद्रंववृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥ सपर्वतोनधरुणेष्वच्युतःसहस्रमूतिस्तविषीषुवावृधे । इंद्रोयद्वृत्रमवधीन्नदीवृतमुब्जंनर्णासिजर्हषाणोऽअंधसा ॥ सहिद्वरोद्वरिषुवव्रऽऊधनिचंद्रबुध्नोमदवृद्धोमनीषिभिः । इंद्रंतमह्वेस्वपस्ययाधियामंहिष्ठरातिंसहिपप्रिरंधसः ॥ आयंपृणंतिदिविसद्मबर्हिषःसमुद्रंनसुभ्वः१स्वाऽअभिष्टयः । तंवृत्रहत्येऽअनुतस्थुरूतयःशुष्माइंद्रमवाताऽअह्रुतप्सवः ॥ अभिस्ववृष्टिंमदेअस्ययुध्यतोरघ्वीरिवप्रवणेसस्रुरूतयः । इंद्रोयद्वज्रीधृषमाणोऽअंधसाभिनद्वलस्यपरिधींरिवत्रितः ॥ १२ ॥ परींघृणाचरतितित्विषेशवोपोवृत्वीरजसोबुध्नमाशयत् । वृत्रस्ययत्प्रवणेदुर्गृभिश्वनोनिजघंथहन्वोरिंद्रतन्यतुं ॥ ह्रदंनहित्वान्यृषंत्यूर्मयोब्रह्माणींद्रतवयानिवर्धना । त्वष्टाचित्तेयुज्यंवावृधेशवस्ततक्षवज्रमभिभूत्योजसं ॥ जघन्वाँऽउहरिभिःसंभृतक्रतविंद्रवृत्रंमनुंषेगातुयन्नपः । अयच्छथाबाह्वोर्वज्रमायसमधारयोदिव्यासूर्यंदृशे ॥ बृहत्स्वश्चंद्रममवद्यदुक्थ्य१मकृण्वतभियसारोहणंदिवः । यन्मानुषप्रधनाऽइंद्रमूतयःस्वर्नृषाचोमरुतोमदन्ननु ॥ द्यौश्चिदस्यामवाँऽअहेःस्वनादयोयवीद्भियसावज्रऽइंद्रते । वृत्रस्ययद्ब

(१।१०।२) त्वंसुमेषमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगतीत्रयोदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

द्दधानस्त्वंरोदसीमदेंसुतस्यशवसाभिनच्छिरः ॥ १३ ॥ यदिन्विंद्रपृथिवीदशंभुजिरहांनिविश्वांततनंतकृष्टयः । अ
त्राहंतेमघवन्विश्रुतंसहोद्यामनुशवसाबर्हणांभुवत् ॥ त्वमस्यपारेरजसोव्योमनःस्वभूत्योजाऽअवसेधृषन्मनः । चकृषे
भूमिंप्रतिमानमोजसोपःस्वःपरिभूरेष्यादिवं ॥ त्वंभुवःप्रतिमानंपृथिव्याऽऋष्ववीरस्यबृहतःपतिर्भूः । विश्वमाप्राऽ
अंतरिक्षंमहित्वासत्यमद्धानकिरन्यस्त्वावान् ॥ नयस्यद्यावापृथिवीऽअनुव्यचोनसिंधवोरजसोऽअंतमानशुः । नोत
स्ववृष्टिंमदेअस्ययुध्यतऽएकोऽअन्यच्चकृषेविश्वमानुषक् ॥ आर्चन्नत्रमरुतःसस्मिन्नाजौविश्वेदेवासोऽअमदन्ननुत्वा ।
वृत्रस्ययद्भृष्टिमतावधेननित्वमिंद्रप्रत्यानंजघंथ ॥ १४ ॥ (१।१०।३) न्यूषुवाचंप्रमहेभरामहेगिरऽइंद्रायसदने
विवस्वतः । नूचिद्धिरत्नंससतामिवाविदन्नदुष्टुतिर्द्रविणोदेषुशस्यते ॥ दुरोऽअश्वस्यदुरऽइंद्रगोरसिदुरोयवस्यवसुनऽइ
नस्पतिः । शिक्षानरःप्रदिवोऽअकामकर्शनःसखासखिभ्यस्तमिदंगृणीमसि ॥ शचीवऽइंद्रपुरुकृद्द्युमत्तमतवेदिदमभि
तश्चेकितेवसु । अतःसंगृभ्याभिभूतऽआभरमात्वायतोजरितुःकाममूनयीः ॥ एभिर्द्युभिःसुमनाएभिरिंदुभिर्निरुंधा
नोऽअमतिंगोभिरश्विना । इंद्रेणदस्युंदरयंतऽइंदुभिर्युतद्वेषसःसमिषारभेमहि ॥ समिंद्ररायासमिषारभेमहिसंवाजे
भिःपुरुश्चंद्रैरभिद्युभिः । संदेव्याप्रमत्यावीरशुष्मयागोऽअग्रयाश्वावत्यारभेमहि ॥ १५ ॥ तेत्वामदाऽअमदन्तानिवृ

(१।१०।३) न्यूषुवाचमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

ऋक्सं. अ.१अ.४ ॥२६॥

मंडलं १ अनु. १०

ष्ण्यातेसोमासोवृत्रहत्येषुसत्पते । यत्कारवेदशवृत्राण्यप्रतिबर्हिष्मतेनिसहस्राणिवर्हयः ॥ युधायुधमुपघेदेषिधृष्णुया पुरापुरंसमिदंहंस्योजसा । नम्यायदिंद्रस्ख्यापरावतिनिबर्हयोनमुचिंनाममायिनं ॥ त्वंकरंजमुतपर्णयंवधीस्तेजिष्ठया तिथिग्वस्यवर्तनी । त्वंशतावंगृदस्याभिनत्पुरोनानुदःपरिषूताऋजिश्वना ॥ त्वमेतान्जनराज्ञोद्विर्दशाबंधुनासुश्रव सोपजग्मुषः । षष्टिंसहस्रानवतिंनवश्रुतोनिचक्रेणरथ्यादुष्पदावृणक् ॥ त्वमाविथसुश्रवसंतवोतिभिस्तवत्रामभिरिंद्र तूर्वयाणं । त्वमस्मैकुत्समतिथिग्वमायुंमहेराज्ञेयूनेऽअरंधनायः ॥ यऽउदृचींद्रदेवगोपाःसखायस्तेशिवतमाऽअसा म । त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ १६ ॥ (११०।४) मानोऽअस्मिन्मघवन्पृत्स्वंहसिन हितेऽअंतःशवसःपरीणशे । अक्रंदयोनद्योरोरुवद्वनाकथानक्षोणीर्भियसासमारत ॥ अर्चाशक्रायशाकिनेशचीवते शृण्वंतमिंद्रंमहयन्नभिष्टुहि । योधृष्णुनाशवसारोदसीऽउभेवृषावृषत्वावृषभोन्यृंजते ॥ अर्चादिवेबृहतेशूष्यं१वचःस्वक्ष त्रंयस्यधृषतोधृषन्मनः । बृहच्छ्रवाऽअसुरोबर्हणाकृतःपुरोहरिभ्यांवृषभोरथोहिषः+ ॥ त्वंदिवोबृहतःसानुकोपयोवत्मना धृषताशंवरंभिनत् । यन्मायिनोव्रंदिनोमंदिनाधृषच्छितांगभस्तिमशनिंपृतन्यसि ॥ नियद्वृणक्षिश्वसनस्यमूर्धनिशुष्ण स्यचिद्व्रंदिनोरोरुवद्वना । प्राचीनेनमनसाबर्हणावतायदद्याचित्कृणवःकस्त्वापरि ॥ १७ ॥ त्वमाविथनर्यंतुर्व

॥२६॥

(११०।४) मानोअस्मिन्नित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगतीषष्ठ्यष्टमीनवम्येकादश्यस्त्रिष्टुभः ।

शुंयदुंत्वंतुर्वीतिंवय्यँशतक्रतो । त्वंरथमेतंशुंकृत्व्येधनेत्वंपुरोनवतिंदंभयोनवं ॥ सघाराजासत्पतिःशूशुवज्जनोरातहं व्यःप्रतियःशासमिन्वंति । उक्थावायोऽअंभिगृणातिराधंसादानुरस्माऽउपंरापिन्वतेदिवः+ ॥ असंमंक्षत्रमसंमामनी षाप्रसोमपाऽअपंसासंतुनेमें । येतंऽइंद्रददुषोवर्धयंतिमहिंक्षत्रंस्थविरंवृष्णयँच ॥ तुभ्येदेतेवंहुलाऽअद्रिंदुग्धाश्चमूषदं श्चमसाऽइंद्रपानाः । व्यंश्नुहितर्पया कामंमेषामथामनोवसुदेयायकृष्व ॥ अपामंतिष्ठद्धरुणंह्वरंतमोंतर्वृत्रस्यंजठरेषुप वंतः । अभीमिंद्रोनद्योवव्रिणाहिताविश्वाऽअनुष्ठाःप्रवणेषुजिघ्नते ॥ सशेवृधमधिंधाद्युम्नमस्मेमहिंक्षत्रंजंनाषाळिंद्रत व्यं ॥ रक्षांचनोमघोनंःपाहिसूरीन्रायेचंनःस्वपत्याऽइषेधाः ॥ १८ ॥ (१।१०।५) दिवश्चिदस्यवरिमाविपंप्रथऽइंद्रं नमह्नापृथिवीचनप्रतिं । भीमस्तुविंष्मान्चर्षणिभ्यंऽआतपःशिशींतेवज्रंतेजंसेनवंसंगः ॥ सोऽअंर्णवोननद्यंःसमुद्रियः प्रतिंगृभ्णातिविश्रितावरीमभिः । इंद्रःसोमंस्यपीतयेंवृषायतेसनात्सयुध्मऽओजंसापनस्यते ॥ त्वंतमिंद्रपर्वंतंनभोजं सेमहोनृम्णस्यधर्मणामिरज्यसि । प्रवीर्येणदेवतातिंचेकितेविश्वस्माऽउग्रःकर्मणेपुरोहिंतः ॥ सऽइद्वनेनमस्युभिर्वच स्यतेचारुजनेषुप्रब्रुवाणऽइंद्रियं । वृषाछंदुर्भवतिहर्यतोवृषाक्षेमेणधेनांमघवायदिन्वंति ॥ सऽइन्महानिंसमिथानिंम ज्मनांकृणोतिंयुध्मऽओजंसाजनेभ्यः । अधांचनश्रद्दंधतित्विषीमतऽइंद्रायवज्रंनिघनिंघ्नतेवधं+ ॥ १९ ॥ सहिश्रंव

(१।१०।५) दिवश्चिदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगती ।

स्युः सदनानि कृत्रिमा क्ष्मया वृधान ओजसा विनाशयन् । ज्योतींषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवेऽव सुक्रतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥ दानाय मनः सोमपावन्नस्तु तेऽर्वाञ्चा हरी वंदनश्रुदा कृधि । यमिष्ठासः सारथयो य इंद्र ते न त्वा केता आ दभ्नुवंति भूर्णयः ॥ अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयोरषाळ्हं सहस्तन्वि श्रुतो दधे । आवृतासोऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इंद्र भूरयः ॥ २० ॥

(१।१०।६) एष प्र पूर्वीरव तस्य चम्रिषोऽत्यो न योषामुदयंस्त भुर्वणिः । दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसं ॥ तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः । पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा ॥ स तुर्वणिर्महाँ अरेणु पौंस्ये गिरेर्भृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः । येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध्र आभूषु रामयन्नि दामनि ॥ देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इंद्रं सिषक्त्युषसं न सूर्यः । यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयर्ति रेणुं बृहदर्हरिष्वणिः ॥ वि यत्तिरो धरुणमच्युतं रजोऽतिष्ठिपो दिव आतासु बर्हणा । स्वर्मीळ्हे यन्मद इंद्र हर्ष्याहन्वृत्रं निरपामौब्जो अर्णवं+ ॥ त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इंद्र सदनेषु माहिनः । त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाष्यारुजः ॥ २१ ॥

(१।१०।७) प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे । अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतं ॥ अध ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सवना हविष्मतः । यत्पर्वते न समशीत हर्यत इंद्रस्य वज्रः

(१।१०।६) एष प्र पूर्वीरिति षळर्चस्य सूक्तस्य सव्य इंद्रो जगती । (१।१०।७) प्र मंहिष्ठायेति षळर्चस्य सूक्तस्य सव्य इंद्रो जगती ।

श्र्थिताहिरण्ययः ॥ अस्मैभीमायनमसासमध्वरऽउषोनशुभ्रऽआभरापनीयसे । यस्यधामश्रवसेनामेंद्रियंज्योतिर
कारिहरितोनायसे ॥ इमेतऽइंद्रतेवयंपुरुष्टुतयेत्वारभ्यचरामसिप्रभूवसो । नहित्वदन्योगिर्वणोगिरःसघत्क्षोणीरिव
प्रतिनोहर्यतद्वचः ॥ भूरितऽइंद्रवीर्य१ तवस्मस्यस्यस्तोतुर्मघवन्काममापृण । अनुतेद्यौर्बृहतीवीर्यममऽइयंचतेपृथिवी
नेमऽओजसे ॥ त्वंतमिंद्रपर्वतंमहामुरुंवज्रेणवज्रिन्पर्वशश्चकर्तिथ । अवासृजोनिवृताःसर्तवाऽअपःसत्राविश्वंदधिषे
केवलंसहः ॥ २२ ॥ (इतिप्रथममेमण्डलेदशमोनुवाकः) ॥ (१।११।१) नूचित्सहोजाऽअमृतोनितुंदतेहोतायद्दूतोऽअ
भवद्विवस्वतः । विसाधिष्ठेभिःपथिभीरजोममऽआदेवताताहविषाविवासति ॥ आस्वमद्मयुवमानोऽअजरस्तृष्व
विष्यन्नतसेषुतिष्ठति । अत्योनपृष्ठंप्रुषितस्यरोचतेदिवोनसानुस्तनयन्नचिक्रदत् ॥ क्राणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरोहितोहोता
निषत्तोरयिषाळमर्त्यः । रथोनविक्ष्वृंजसानऽआयुषुव्यानुषग्वार्यादेवऽऋण्वति ॥ विवातजूतोऽअतसेषुतिष्ठतेवृथाजु
हूभिःसृण्यातुविष्वणिः । तृषुयदग्नेवनिनोवृषायसेकृष्णंतऽएमरुशदूर्मेऽअजर ॥ तपुर्जंभोवनआवातचोदितोयूथेन
साह्वाँऽअववातिवंसगः । अभिव्रजन्नक्षितंपाजसारजःस्थातुश्चरथंभयतेपतत्रिणः ॥ २३ ॥ दधुष्ट्वाभृगवोमानुषेष्वार
यिंनचारुंसुहवंजनेभ्यः । होतारमग्नेऽअतिथिंवरेण्यंमित्रंनशेवंदिव्यायजन्मने ॥ होतारंसप्तजुह्वो३ यजिष्ठंयंवाघतोवृ

(१।११।१) नूचिदितिनवर्चस्यसूक्तस्यगोतमोनोधाअग्निर्जगतीअंत्यात्रिष्टुभः ।

णतेऽअध्वरेषु । अग्निंविश्वेषामरतिंवसूनांसपर्यामिप्रयसायामिरत्नं ॥ अच्छिद्रासूनोसहसोनोऽअद्यस्तोतृभ्योमित्रमहः शर्मयच्छ । अग्नेगृणंतमंहसऽउरुष्योजोनपात्पूर्भिरायसीभिः ॥ भवावरूथंगृणतेविभावोभवामघवन्मघवद्भ्यःशर्म । उरुष्याग्नेऽअंहसोगृणंतंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ २४ ॥ (१।१११२) वयाऽइदग्नेऽअग्नयस्तेऽअन्येत्वेविश्वेऽअमृतामादयंते । वैश्वानरनाभिरसिक्षितीनांस्थूणेवजनाँऽउपमिद्ययंथ ॥ मूर्धादिवोनाभिरग्निःपृथिव्याऽअथाभवदरतीरोदस्योः । तंत्वादेवासोजनयंतदेवंवैश्वानरज्योतिरिदार्याय ॥ आसूर्येनरश्मयोध्रुवासोवैश्वानरेदधिरेग्नावसूनि । यापर्वतेष्वोषधीष्वप्सुयामानुषेष्वसितस्यराजा ॥ बृहतीऽइवसूनवेरोदसीगिरोहोतामनुष्योᳯनदक्षः । स्वर्वतेसत्यशुष्मायपूर्वीर्वैश्वानरायनृतमाययह्वीः+ ॥ दिवश्चित्तेबृहतोजातवेदोवैश्वानरप्ररिरिचेमहित्वं । राजाकृष्टीनामसिमानुषीणांयुधादेवेभ्योवरिवश्चकर्थ ॥ प्रनूमहित्वंवृषभस्यवोचंयंपूरवोवृत्रहणंसचंते । वैश्वानरोदस्युमग्निर्जघन्वाँऽअधूनोत्काष्ठाऽअवशंबरंभेत् ॥ वैश्वानरोमहिम्नाविश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषुयजतोविभावा । शातवनेयेशतिनीभिरग्निःपुरुणीथेजरतेसूनृतावान् ॥ २५ ॥ (१।१११३) वह्निंयशसंविदथस्यकेतुंसुप्राव्यंदूतंसद्योऽअर्थं । द्विजन्मानंरयिमिवप्रशस्तंरातिंभरद्भृगवेमातरिश्वा ॥ अस्यशासुरुभयासःसचंतेहविष्मंतऽउशिजोयेचमर्ताः । दिवश्चित्पूर्वोन्यसादिहोतापृच्छ्यो

(१।१११२) वयाइदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यनोधावैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (१।१११३) वह्निंयशसमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यनोधाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

विश्पतिर्विक्षुवेधाः+ ॥ तंनव्यंसीहृदऽआजायमानमस्मत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः । यमृत्विजोवृजनेमानुषासःप्रयस्वं
तऽआयवोजीजनंत ॥ उशिक्पावकोवसुर्मानुषेषुवरेण्योहोताधायिविक्षु । दमूनागृहपतिर्दमऽआँऽअग्निर्भुवद्रयिपती
रयीणां+ ॥ तंत्वांवयंपतिमग्नेरयीणांप्रशंसामोमतिभिर्गोतमासः । आशुंनवाजंभरंमर्जयंतःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जग
म्यात् ॥ २६ ॥ (१।१।१४) अस्माऽइदुप्रतवसेतुरायप्रयोनहर्मिस्तोमंमाहिनाय । ऋचीषमायाध्रिगवऽओहमिंद्रायब्र
ह्माणिराततमा ॥ अस्माऽइदुप्रयऽइवप्रयंसिभराम्यांगूषंबाधेसुवृक्ति । इंद्रायहृदामनसामनीषाप्रत्नायपत्येधियोमर्जयं
त ॥ अस्माऽइदुत्यमुपमंस्वर्षाभराम्यांगूषमास्येन । मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनांसुवृक्तिभिःसूरिंवावृधध्यै ॥ अस्माऽइदु
स्तोमंसंहिनोमिरथंनतष्टेवतत्सिनाय । गिरश्चगिर्वाहसेसुवृक्तींद्रायविश्वमिन्वंमेधिराय ॥ अस्माऽइदुसप्तिमिवश्रवस्येंद्रा
यार्कंजुह्वा३समंजे । वीरंदानौकसंवंदध्यैपुरांगूर्तश्रवसंदर्माणं ॥ २७ ॥ अस्माऽइदुत्वष्टातक्षद्वज्रंस्वपस्तमंस्वर्य१रणा
य । वृत्रस्यचिद्विदद्येनमर्मतुजन्नीशानस्तुजताकियेधाः+ ॥ अस्येदुमातुःसवनेषुसद्योमहःपितुंपपिवाञ्चार्वन्ना । मुषा
यद्विष्णुःपचतंसहीयान्विध्यद्वराहंतिरोऽअद्रिमस्ता ॥ अस्माऽइदुग्नाश्चिद्देवपत्नीरिंद्रायार्कमहिहत्यऽऊवुः । परिद्या
वापृथिवीजभ्रउर्वीनास्यतेमहिमानंपरिष्टः ॥ अस्येदेवप्ररिरिचेमहित्वंदिवस्पृथिव्याःपर्यंतरिक्षात् । स्वराळिंद्रोदमऽ

(१।१।१४) अस्माइद्वितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. मंडलं १

अ.१अ.५ अनु. ११

॥२९॥

आविश्वगूर्तः स्वरिरमंत्रोववक्षेरणाय ॥ अस्येदेवशवसाशुषंतंविवृश्चद्वज्रेणवृत्रमिंद्रः । गानत्राणाऽअवनीरमुंचदभिश्र वोदावनेसचेताः ॥ २८ ॥ अस्येदुत्वेषसारंतसिंधवःपरियद्वज्रेणसीमयच्छत् । ईशानकृद्दाशुषेदशस्यन्तुर्वीतयेगाधं तुर्वणिःकः ॥ अस्माऽइदुप्रभरातूतुजानोवृत्रायवज्रमीशानःकियेधाः । गोर्नपर्ववविरदातिरश्चेष्यन्नर्णांस्यपांचरध्यै ॥ अस्येदुप्रब्रूहिपूर्व्याणितुरस्यकर्माणिनव्यंऽउक्थैः । युधेयदिष्णानऽआयुधान्यृघायमाणोनिरिणातिशत्रून् ॥ अस्येदु भियागिरयश्चदृह्लाद्यावाचभूमाजनुषस्तुजेते । उपोवेनस्यजोगुवानऽओणिंसद्योभुवद्वीर्यायनोधाः ॥ अस्माऽइदुत्यद नुदाय्येषामेकोनद्वव्नेभूरेरीशानः । प्रैतंशंसूर्येपस्पृधानंसौवश्व्येसुष्विमावदिंद्रः ॥ एवातेहारियोजनासुवृक्तींद्रब्रह्माणि गोतमासोऽअक्रन् । ऐषुविश्वपेशसंधियंधाःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥२९॥ इतिप्रथमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

चतुर्थाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १५ ऋचः १५२ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं. १० उषसइदं. २० सूर्यायेदं. १२ इंद्रायेदं. ७२ अग्नयइदं. ९ अग्नयेवैश्वानरायेदं. ७ अग्नयइदं. ५ इंद्रायेदं. १६ ॥ इतिप्रथमेचतुर्थः ॥

प्रसप्तोनात्वंनववृष्णेपञ्चोनामारुतंत्रिष्टुबंतंपरमाग्नेयमैंद्रात्पश्चादशपराशरःशाक्त्योद्विपदंतद्रयिर्वनेषुश्रीणन्छुक्रोवने मैकादशोपप्रदशनिकाव्यारयिर्नोपप्रयंतोनवगोतमोराहूगणोगायत्रंतुजुषस्वपंचकातेकथाभित्वागायत्रंतुहिरण्यकेशो द्वादशाद्यौतृचौत्रैष्टुभौष्णिहौपूर्वोग्नयेवामध्यमायेत्थाषोळशैंद्रपांक्तंहियामित्यस्यांनिपातिनोदध्यङ्ङनुरथर्वाचेति ५ ॥२९॥

हरिः ओ३म् ॥ (१।११।५) प्रमन्महेशवसानायंशूषमांगूषंगिर्वणसेऽअंगिरस्वत् । सुवृक्तिभिःस्तुवतऋग्मियायार्चामार्कंनरेविश्रुताय ॥ प्रवोमहेमहिनमोभरध्वमांगूष्यंशवसानायसाम । येनानःपूर्वेपितरःपदज्ञाऽअर्चंतोऽअंगिरसोगाऽअविंदन् ॥ इंद्रस्यांगिरसांचेष्टौविदत्सरमातनयायधासिं । बृहस्पतिर्भिनदद्रिंविदद्गाःसमुस्रियाभिर्वावशंतनरः ॥ ससुष्टुभासस्तुभासप्तविप्रैःस्वरेणाद्रिंस्वर्योऽ३नवग्वैः । सरण्युभिःफलिगमिंद्रशक्रवलंरवेणदरयोदशग्वैः ॥ गृणानोऽअंगिरोभिर्दस्मविवरुषसासूर्येणगोभिरंधः । विभूम्याऽअप्रथयऽइंद्रसानुदिवोरजऽउपरमस्तभायः ॥ १ ॥ तदुप्रयक्षतममस्यकर्मदस्मस्यचारुतममस्तिदंसः । उपह्वरेयदुपराऽअपिन्वन्मध्वर्णसोनद्य१श्चतस्रः ॥ द्विताविवव्रेसनजासनीळेऽअयास्यस्तवमानेभिरर्कैः । भगोनमेनेपरमेव्योमन्नधारयद्रोदसीसुदंसाः ॥ सनाद्दिवंपरिभूमाविरूपेपुनर्भुवायुवतीस्वेभिरेवैः । कृष्णेभिरक्तोषारुशद्भिर्वपुर्भिराचरतोऽअन्यान्या ॥ सनेमिसख्यंस्वपस्यमानःसूनुर्दाधारशवसासुदंसाः । आमासुचिद्दधिषेपक्वमंतःपयःकृष्णासुरुशद्रोहिणीषु ॥ सनात्सनीळाऽअवनीरवाताव्रतारक्षंतेऽअमृताःसहोभिः । पुरूसहस्राजनयोनपत्नीर्दुवस्यंतिस्वसारोऽअह्रयाणं ॥ २ ॥ सनायुवोनमसानव्योऽअर्कैर्वसूयवोमतयोदस्मदद्रुः । पतिंनपत्नीरुशतीरुशंतंस्पृशंतित्वाशवसावन्मनीषाः+ ॥ सनादेवतवरायोगभस्तौनक्षीयंतेनोपदस्यंतिदस्म ।

(१।११।५) प्रमन्महइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.१अ.५ ॥३०॥

द्युमाँऽअसिक्रतुमाँऽइंद्रधीरः शिक्षाशचीवस्तवनःशचीभिः ॥ सनायतेगोतमऽइंद्रनव्यमतक्षद्ब्रह्महरियोजनाय । सुनीथायनःशवसाननोधाःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (१।११।६) त्वंमहाँऽइंद्रयोहशुष्मैर्द्यावाजज्ञानःपृथिवीऽअमेधाः । यद्धंतेविश्वागिरयश्चिदभ्वाभियादृह्वासःकिरणानैजन् ॥ आयद्धरीऽइंद्रविव्रताविरातेवज्रंजरिताबाह्वोर्धात् । येनाविहर्यतक्रतोऽअमित्रान्पुरऽइष्णासिपुरुहूतपूर्वीः+ ॥ त्वंसत्यऽइंद्रधृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वंषाट् । त्वंशुष्णंवृजनेपृक्षऽआणौयूनेकुत्सायद्युमतेसचाहन् ॥ त्वंहत्यदिंद्रचोदीःसखावृत्रंयद्वंज्रिन्वृषकर्मन्नुभ्नाः । यद्धशूर वृषमणःपराचैर्विदस्यूँर्योनावकृतोवृथाषाट्+ ॥ त्वंहत्यदिंद्रारिषण्यन्दृह्लस्यचिन्मर्तानामजुष्टौ । व्यं१स्मदाकाष्ठाऽअर्वतेवर्घनेववज्रिञ्छ्नथिह्यमित्रान् ॥ ४ ॥ त्वांहत्यदिंद्रार्णसातौस्वर्मीह्ळेनरऽआजाहवंते ॥ तवस्वधावऽइयमासमर्यऽऊतिर्वाजेष्वतसाय्याभूत् ॥ त्वंहत्यदिंद्रसप्तयुध्यन्पुरोवज्रिन्पुरुकुत्सायदर्दः । बर्हिर्नयत्सुदासेवृथावर्गंहोराजन्वरिवःपूरवेकः ॥ त्वंत्यान्नऽइंद्रदेवचित्रामिषमापोनपीपयःपरिज्मन् । ययाशूरप्रत्यस्मभ्यंयंसित्मनमूर्जंनविश्वधक्षरध्यै ॥ अकारितऽइंद्रगोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्तानमसाहरिभ्यां । सुपेशसंवाजमाभरानःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ५ ॥ (१।११।७) वृष्णेशर्धायसुमखायवेधसेनोधःसुवृक्तिंप्रभरामरुद्भ्यः । अपोनधीरोमनसासुहस्त्योगिरःसमंजेविदथे

मंडलं १ अनु. ११ ॥३०॥

(१।११।६) त्वंमहानितिनवर्चस्यसूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।११।७) वृष्णेशर्धायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यनोधामरुतोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

ष्वाभुवः ॥ तेजज्ञिरेदिवऽऋष्वासऽउक्षणोरुद्रस्यमर्याऽअसुराऽअरेपसः । पावकासःशुचयःसूर्याऽइवसत्वानोनद्र
प्सिनोघोरवर्पसः ॥ युवानोरुद्राऽअजराऽअभोग्घनोववक्षुरध्रिगावःपर्वताऽइव । दृह्ळाचिद्विश्वाभुवनानिपार्थिवाप्र
च्यावयंतिदिव्यानिमज्मना ॥ चित्रैरंजिभिर्वपुषेव्यंजतेवक्षःसुरुक्माँऽअधियेतिरेशुभे । अंसेष्वेषांनिमिमृक्षुऽऋष्टयः
साकंजज्ञिरेस्वधयादिवोनरः ॥ ईशानकृतोधुनयोरिशादसोवातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत । दुहंत्यूधर्दिव्यानिधूत
योभूमिंपिन्वंतिपयसापरिज्रयः ॥ ६ ॥ पिन्वंत्यपोमरुतःसुदानवःपयोघृतवद्विदथेष्वाभुवः । अत्यंनमिहेविनयं
तिवाजिनमुत्संदुहंतिस्तनयंतमक्षितं ॥ महिषासोमायिनश्चित्रभानवोगिरयोनस्वतवसोरघुष्यदः । मृगाऽइवहस्तिनः
खादथावनायदारुणीषुतविषीरयुग्ध्वं ॥ सिंहाऽइवनानदतिप्रचेतसःपिशाऽइवसुपिशोविश्ववेदसः । क्षपोजिन्वंतःपृ
षतीभिऽऋष्टिभिःसमित्सबाधःशवसाहिमन्यवः ॥ रोदसीआवदतागणश्रियोनृषाचःशूराःशवसाहिमन्यवः । आवं
धुरेष्वमतिर्नदर्शताविद्युन्नतस्थौमरुतोरथेषुवः ॥ विश्ववेदसोरयिभिःसमोकसःसंमिश्लासःस्तविषीभिर्विरप्शिनः ।
अस्तारऽइषुंदधिरेगभस्त्योरनंतशुष्मावृषखादयोनरः ॥ ७ ॥ हिरण्ययेभिःपविभिःपयोवृधऽउज्जिघ्नंतऽआपथ्योइन
पर्वतान् । मखाऽअयासःस्वसृतोध्रुवच्युतोदुध्रकृतोमरुतोभ्राजदृष्टयः ॥ घृषुंपावकंवनिनंविचर्षणिंरुद्रस्यसूनुंहवसा
गृणीमसि । रजस्तुरंतवसंमारुतंगणमृजीषिणंवृषणंसश्चतश्रिये ॥ प्रनूसमर्तःशवसाजनाँऽअतितस्थौवऽऊतीमरुतो

यमावंत । अर्वद्भिर्वाजंभरतेधनानृभिरापृच्छ्यंक्रतुमाक्षेतिपुष्यति॥ चर्कृत्यंमरुतःपृत्सुदुष्टरंद्युमंतंशुष्मंमघवत्सुधत्तन। धनस्पृतमुक्थ्यंविश्वचर्षणिंतोकंपुष्येमतनयंशतंहिमाः॥ नूष्ठिरंमरुतोवीरवंतमृतीषाहंरयिमस्मासुधत्त। सहस्रिणंशतिनंशूशुवांसंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥८॥ (१।१२।१) पश्वानतायुंगुहाचतंतंनमोयुजानंनमोवहंतं॥ सजोषाधीराः पदैरनुंग्मन्नुपत्वासीदन्विश्वेयजत्राः॥ ऋतस्यदेवाऽअनुव्रतागुर्भुवत्परिष्टिर्द्यौर्नभूम॥ वर्धंतीमापःपन्वासुशिश्विमृतस्ययोनागर्भेसुजातं ॥ पुष्टिर्नरण्वाक्षितिर्नपृथ्वीगिरिर्नभुज्मक्षोदोनशंभु ॥ अत्योनाज्मन्त्सर्गप्रतक्तःसिंधुर्नक्षोदःकऽईंवराते॥ जामिःसिंधूनांभ्रातेवस्वस्रामिभ्यान्नराजावनान्यत्ति॥ यद्वातजूतोवनाव्यस्थादग्निर्हदातिरोमापृथिव्याः॥ श्वसित्यप्सुहंसोनसीदन्क्रत्वाचेतिष्ठोविशामुषर्भुत् ॥ सोमोनवेधाऽऋतप्रजातःपशुर्नशिश्वाविभुर्दूरेभाः ॥ ९ ॥ (१।१२।२) रयिर्नचित्रासूरोनसंदृगायुर्नप्राणोनित्योनसूनुः ॥ तक्वानभूर्णिर्वनासिषक्तिपयोनधेनुःशुचिर्विभावा॥ दाधारक्षेममोकोनरण्वोयवोनपक्वोजेताजनानां॥ ऋषिर्नस्तुभ्वाविक्षुप्रशस्तोवाजीनप्रीतोवयोदधाति॥ दुरोकशोचिःक्रतुर्ननित्योजायेवयोनावरंविश्वस्मै॥ चित्रोयदभ्राट्छ्वेतोनविक्षुरथोनरुक्मीत्वेषःसमत्सु॥ सेनेवसृष्टामंदधात्यस्तुर्नदिद्युत्त्वेषप्रतीका॥ यमोहजातोयमोजनित्वंजारःकनीनांपतिर्जनीनां॥ तंवश्चराथावयंवसत्यास्तंनगावोनक्षंतऽइद्धं॥

(१।१२।१) पश्वानेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशक्त्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट्। (१।१२।२) रयिर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट्।

सिंधुर्नक्षोदः प्रनीचीरैनोन्नवंतगावःस्वंर्दृशीके ॥ १० ॥ (१।१२।३) वनेषुजायुर्मर्तेषुमित्रोवृणीतेश्रुष्टिंराजेवाजुर्यं ॥ क्षेमोनसाधुःक्रतुर्नभद्रोभुवत्स्वाधीर्होताहव्यवाट् ॥ हस्तेदधानोनृम्णाविश्वान्यमेदेवान्धाद्गुहानिषीदन् ॥ विदंतीमत्रनरोधियंधाहृदायत्तष्टान्मंत्राँऽअशंसन् ॥ अजोनक्षांदाधारपृथिवींतस्तंभद्यांमंत्रेभिःसत्यैः ॥ प्रियापदानिपश्वोनिपाहिविश्वायुरग्नेगुहागुहंगाः ॥ यऽईंचिकेतगुहाभवंतमायःससादधारामृतस्य ॥ वियेचृतंत्यृतासपंतऽआदिद्वसूनिप्रववाचास्मै ॥ वियोवीरुत्सुरोधन्महित्वोतप्रजाऽउतप्रसूष्वंतः+ ॥ चित्तिरपांदमेविश्वायुःसद्मेवधीराःसंमायचक्रुः ॥ ११ ॥ (१।१२।४) श्रीणन्नुपस्थाद्दिवंभुरण्युःस्थातुश्चरथमक्तून्व्यूर्णोत् ॥ परियदेषामेकोविश्वेषांभुवद्देवोदेवानांमहित्वा+ ॥ आदित्तेविश्वेक्रतुंजुषंतशुष्काद्यद्देवजीवोजनिष्ठाः ॥ भजंतविश्वेदेवत्वंनामऽऋतंसपंतोऽअमृतमेवैः ॥ ऋतस्यप्रेषाऽऋतस्यधीतिर्विश्वायुर्विश्वेऽअपांसिचक्रुः ॥ यस्तुभ्यंदाशाद्योवातेशिक्षात्तस्मैचिकित्वान्रयिंदयस्व ॥ होतानिषत्तोमनोरपत्येसचिन्न्वासांपतीरयीणां+ ॥ इच्छंतरेतोमिथस्तनूषुसंजानतस्वैर्दक्षैरमूराः ॥ पितुर्नपुत्राःक्रतुंजुषंतश्रोषन्येऽअस्यशासंतुरासः ॥ विरायऽऔर्णोद्दुरःपुरुक्षुःपिपेशनाकंस्तृभिर्दमूनाः ॥ १२ ॥ (१।१२।५) शुक्रःशुशु

(१।१२।३) वनेष्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् । (१।१२।४) श्रीणन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् ।
(१।१२।५) शुक्रइतिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् ।

क्राँऽउ॒षोन॑जा॒रः प॒प्रासम॒ीचीदि॒वोनज्योति॑ः ॥ परि॒प्रजा॒तः॑क्रत्वा॑बभूथभुवो॑दे॒वानां॒पिता॑पु॒त्रः स॒न्+ ॥ वे॒धाऽअ॑दृप्तोऽ
अ॒ग्निर्वि॑जा॒नन्नू॒धर्नगोनां॒स्वाद्मा॑पितू॒नां+ ॥ जने॒नशेवऽआ॒हूर्यः॒ सन्मध्ये॒निष॑त्तोर॒ण्वोदु॑रो॒णे+ ॥ पु॒त्रोनजा॒तोर॒ण्वोदु॑रो॒
णेवा॒जीनप्री॒तोविशो॒विता॑रीत् ॥ विशो॒यदह्वे॒नृभि॒ः सनी॑ळाऽअ॒ग्निर्दे॑व॒त्वाविश्वा॒न्यश्याः ॥ नकि॑ष्टऽए॒ताव्र॒ताम॒िनं॑ति॒नृ
भ्यो॒यदे॒भ्यः श्रु॒ष्टिंच॒कर्थ॑ ॥ तत्तु॒ते॒दंसो॒यदह॒न्त्समानै॒र्नृभि॒र्यद्यु॒क्तोवि॒वेरपां॑सि ॥ उ॒षोनजा॒रोवि॒भावो॒स्रः संज्ञा॑तरूपश्चिके॑
तद॒स्मै ॥ त्मना॒वह॑न्तोदु॒रोव्यृ॒ण्वन्नव॑न्तविश्वे॒स्व१र्दशी॑के ॥ १३ ॥ (१।१२।६) वने॒मपू॒र्वीर॒र्योम॑नी॒षाऽअ॒ग्निः सु॒शो
को॒विश्वा॒न्यश्याः ॥ आदैव्या॑निव्र॒ताचि॑कि॒त्वाना॒मानु॑षस्य॒जन॑स्य॒जन्म॑ ॥ गर्भो॒योऽअ॒पांगर्भो॒वना॑नां॒गर्भ॑श्च॒स्था॒तांगर्भ॑
श्च॒रथा॑ ॥ अद्रौ॑चिदस्माऽअ॒न्तर्दु॑रो॒णेवि॒शांनविश्वो॑ऽअ॒मृत॑ः स्वा॒धीः+ ॥ सहि॒क्षपा॑वाँऽअ॒ग्नीरय॒ीणांदाश॒द्योऽअ॑स्माऽअ
रं॑सू॒क्तैः+ ॥ ए॒ताचि॑कित्वो॒भूमा॒निपा॑हिदे॒वानां॒जन्म॒मर्ताँ॑श्चवि॒द्वान्+ ॥ व॒र्धान्यं॒पूर्वीः क्ष॒पोविरू॑पाः स्था॒तुश्च॒रथ॑मृ॒तप्र॑
वीत॑म् ॥ अरा॑धि॒होता॒स्व१र्निष॑त्तः कृ॒ण्वन्विश्वा॒न्यपां॑सिस॒त्या+ ॥ गोषु॒प्रश॑स्तिंव॒नेषु॑धिषे॒भर॑न्त॒विश्वे॑ब॒लिंस्व॒र्णः ॥ वि॒त्वा
नरः॑ पुरु॒त्रास॑पर्यन्पि॒तुर्नजिव्रे॒र्विवेदो॑भरन्त ॥ सा॒धुर्नगृ॒ध्नुरस्ते॑व॒शूरो॒याते॑वभी॒मस्त्वे॒षः स॒मत्सु॑ ॥ १४ ॥ (१।१२।७)
उ॒पप्र॒जिन्व॑न्नुश॒तीरु॒शन्त॒म्पति॒न्ननित्यं॒जन॑य॒ः सनी॑ळाः । स्वसा॑र॒ः श्यावी॒मरु॑षीमजुष्रञ्चि॒त्रमु॒च्छन्ती॑मु॒षसं॒नगावः॑ ॥ वी॒ळुचि॑

(१।१२।६) वनेमेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् । (१।१२।७) उपप्रजिन्वन्निति दशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

दृह्वापितरौनऽउक्थैराद्रिंरुजन्नंगिरसोरवेण । चक्रुर्दिवोबृहतोगातुमस्मेऽअहःस्वर्विविदुःकेतुमुस्राः+ ॥ दधन्नृतंधन
यन्नस्यधीतिमादिद्र्योदिधिष्वो३विभृत्राः । अतृष्यंतीरपसोयंत्यच्छादेवान्जन्मप्रयंसावर्धयंतीः ॥ मथीद्यदींविभृतो
मातरिश्वागृहेगृहेश्येतोजेन्योभूत् । आदींराज्ञेनसहीयसेसचासन्नादूत्यं१भृगवाणोविवाय ॥ महेयत्पित्रऽईरसंदिवे
करवत्सरत्पृशन्यश्चिकित्वान् । सृजदस्ताधृषतादिद्युमस्मैस्वायांदेवोदुहितरित्विषिंधात् ॥ १५ ॥ स्वऽआयस्तुभ्यंद
मऽआविभातिनमोवादाशादुशतोऽअनुद्यून् । वर्धौऽअग्नेवयोऽअस्यद्विबर्हायासद्रायासरथंयंजुनासि ॥ अग्निंविश्वा
ऽअभिपृक्षःसचंतेसमुद्रंनस्रवतःसप्तयह्वीः । नजामिभिर्विचिकितेवयोनोविदादेवेषुप्रमतिंचिकित्वान्+ ॥ आयदिषे
नृपतिंतेजऽआनट्छुचिरेतोनिषिक्तंद्यौरभीके । अग्निःशर्धमनवद्यंयुवानंस्वाध्यंजनयत्सूदयच्च ॥ मनोनयोध्वनःसद्य
ऽएत्येकःसत्रासूरोवस्वऽईशे । राजानामित्रावरुणासुपाणीगोषुप्रियममृतंरक्षमाणा ॥ मानोऽअग्नेसख्यापित्र्याणिप्र
मर्षिष्ठाऽअभिविदुष्कविःसन् । नभोनरूपंजरिमामिनातिपुरातस्याऽअभिशस्तेरधीहि ॥ १६ ॥ (१ । १२ । ८)
निकाव्यावेधसःशश्वतस्करहस्तेदधानोनर्यापुरूणि । अग्निर्भुवद्रयिपतीरयीणांसत्राचक्राणोऽअमृतानिविश्वा ॥ अस्मे
वत्संपरिषंतंनविंदन्निच्छंतोविश्वेऽअमृताऽअमूराः । श्रमयुवःपदव्योधियंधास्तस्थुःपदेपरमेचार्वग्नेः+ ॥ तिस्रोयदग्ने

(१।१२।८) निकाव्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.१अ.५
॥३३॥

शुरदुस्त्वामिच्छुचिंघृतेनुशुचंयःसपर्यान् । नामानिचिद्दधिरेयुज्ञियान्यसूंदयंततुन्व१ःसुजाताः ॥ आरोदंसीबृहुती वेविंदानाःप्ररुद्रियांजभ्रिरेयुज्ञियासः । विदन्मर्तोनेमधिंताचिकित्वानुग्निंपुदेपरमेतस्थिवांसं ॥ संजानानाऽउपसीद न्नभिज्ञुपत्नीवंतोनमुस्यंन्नमस्यन् । रिरिक्वांसस्तुन्वंःकृण्वतुस्वाःसखासख्युर्निमिषिरक्षमाणाः ॥ १७ ॥ त्रिःसुप्तयद्गु ह्यानित्वेऽइत्पुदाविंदुन्निहिंतायुज्ञियासः । तेभीरक्षंतेऽअमृतंसुजोषाःपशूञ्चंस्थातॄञ्चरथंचपाहि ॥ विद्वाँऽअग्नेवयुना निक्षितीनांव्यानुषकुछुरुधोजीवसेंधाः । अंतर्विद्वाँऽअध्वनोदेवुयानानतंद्रोदूतोऽअभवोहविर्वाट्+ ॥ स्वाध्योदिवऽ आसुप्तयह्वीरायोदुरोव्यृतुज्ञाऽअंजानन् । विदद्गव्यंसुरमांदृह्ळमूर्वंयेनानुकंमानुंषीभोजतेविट्+ ॥ आयेविश्वांस्वपुत्या नितस्थुःकृण्वानासोऽअमृतत्वायंगातुं । मुह्नामुहद्भिःपृथिवीवितंस्थेमातापुत्रैरदितिर्धायसेवेः+ ॥ अधिश्रियंनिदंधु श्चारुंमस्मिन्दिवोयदुक्षीऽअमृताऽअकृण्वन् । अधक्षरंतिसिंधवोनसृष्टाःप्रनीचीरग्नेऽअरुंषीरजानन् ॥ १८ ॥ (१।१२।९) र॒यिर्नयःपितृवित्तोवयोधाःसुप्रणीतिश्चिकितुषोनशासुः । स्योनुशीरतिंथिर्नप्रीणानोहोतेवसद्मंविधुतो वितारीत् ॥ देवोनयःसंवितासुत्यमंन्माक्रत्वानिपातिंवृजनानिविश्वा । पुरुप्रशुस्तोऽअमतिर्नसुत्यऽआत्मेवुशेवोदिधि षाय्योभूत् ॥ देवोनयःपृथिवींविश्वधायाऽउपक्षेतिंहितमित्रोनराजा । पुरःसदंःशर्मसदोनवीराऽअंनवद्यापतिंजुष्टेव

(१।१२।९) रयिर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

नारीं ॥ तंत्वानरोदमआनित्यमिद्धमग्नेसचंतक्षितिषुध्रुवासु । अधिद्युम्नंनिदधुर्भूर्यस्मिन्भवाविश्वायुर्धरुणोरयीणां+ ॥ विपृक्षोऽअग्नेमघवानोऽअश्युर्विसूरयोददतोविश्वमायुः । सनेमवाजंसमिथेष्वर्योभागंदेवेषुश्रवसेदधानाः ॥ १९ ॥ ऋ तस्यहिधेनवोवावशानाःस्मदूध्नीःपीपयंतद्युभक्ताः । परावतःसुमतिंभिक्षमाणाविसिंधवःसमयासस्रुरद्रिं ॥ त्वेऽअग्ने सुमतिंभिक्षमाणादिविश्रवोदधिरेयज्ञियासः । नक्ताचचक्रुरुषसाविरूपेकृष्णंचवर्णमरुणंचसंधुः ॥ यान्रायेमर्तान्त्सु षूदोऽअग्नेतेस्याममघवानोवयंच । छायेवविश्वंभुवनंसिसक्ष्यापप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्वद्भिरग्नेऽअर्वतोनृभिर्नॄ न्वीरैर्वीरान्वनुयामात्वोताः । ईशानासःपितृवित्तस्यरायोविसूरयःशतहिमानोऽअश्युः ॥ एतातेऽअग्नऽउचथानिवे धोजुष्टानिसंतुमनसेहृदेच । शकेमरायःसुधुरोयमंतेधिश्रवोदेवभक्तंदधानाः ॥ २० ॥ (१।१३।१) उपप्रयंतोऽअध्वरं मंत्रंवोचेमाग्नये । आरेऽअस्मेचशृण्वते+ ॥ यःस्नीहितीषुपूर्व्यःसंजग्मानासुकृष्टिषु । अरक्षद्दाशुषेगयं ॥ उतब्रुवंतुजं तवऽउदग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयोरणेरणे ॥ यस्यदूतोऽअसिक्षयेवेषिहव्यानिवीतये । दस्मत्कृणोष्यध्वरम्+ ॥ तमि त्सुहव्यमंगिरःसुदेवंसहसोयहो । जनाऽआहुःसुबर्हिषं ॥ २१ ॥ आचवहासिताँऽइहदेवाँऽउपप्रशस्तये । हव्यासुश्चं द्रवीतये ॥ नयोरुपब्दिरश्व्यःशृण्वेरथस्यकच्चन । यदग्नेयासिदूत्यं* ॥ त्वोतोवाज्यह्रयोभिपूर्वस्मादपरः । प्रदाश्वाँ

(१।१३।१) उपप्रयन्तइतिनवर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोऋषिर्गायत्री

ऋक्सं. अ.१अ.५ ॥३४॥

ऽअंग्नेऽअस्थात् ॥ उतद्युमत्सुवीर्यंबृहदंग्नेविवाससि । देवेभ्योदेवदाशुषे ॥ २२ ॥ (१।१३।२) जुषस्वसप्रथस्तमं वचोदेवप्संरस्तमं । हव्याजुह्वानऽआसनि ॥ अथातेऽअंगिरस्तमाग्नेवेधस्तमप्रियं । वोचेमब्रह्मसानसि+ ॥ कस्तेजामिर्जनानामग्नेकोदाश्वध्वरः । कोहकस्मिन्नसिश्रितः+ ॥ त्वंजामिर्जनानामग्नेमित्रोऽअसिप्रियः । सखासखिभ्यऽईड्यः ॥ यजानोमित्रावरुणायजादेवाँऽऋतंबृहत् । अग्नेयक्षिस्वंदमं ॥ २३ ॥ (१।१३।३) कातऽउपेतिर्मनसोवरायभुवदग्नेशंतमाकामनीषा । कोवायज्ञैःपरिदक्षंतऽआपकेनवातेमनसादाशेम । एह्यग्नऽइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरऽएताभवानः । अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजामहेसौमनसायदेवान्+ ॥ प्रसुविश्वान्रक्षसोधक्ष्यग्नेभवायज्ञानामभिशस्तिपावा । अथावहसोमपतिंहरिभ्यामातिथ्यमस्मैचकृमासुदाम्ने ॥ प्रजावतावचसावह्निरासाचहुवेनिचसत्सीहदेवैः । वेषिहोत्रमुतपोत्रंयजत्रबोधिप्रयंतर्जनितर्वसूनां ॥ यथाविप्रस्यमनुषोहविर्भिर्देवाँऽअयजःकविभिःकविःसन् । एवाहोतःसत्यतरत्वमद्याग्नेमंद्रयाजुह्वायजस्व ॥ २४ ॥ (१।१३।४) कथादाशेमाग्नयेकास्मैदेवजुष्टोच्यतेभामिनेगीः । योमर्त्येष्वमृतऽऋतावाहोतायजिष्ठऽइत्कृणोतिदेवान्+ ॥ योऽअध्वरेषुशंतमऽऋतावाहोतातमूनमोभिराकृणु

मंडलं १ अनु. १३ ॥३४॥

(१।१३।२) जुषस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निर्गायत्री । (१।१३।३) कातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् । (१।१३।४) कथादाशेमेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ध्वं । अग्निर्यद्वेर्मर्तीयदेवान्त्सचावोधांतिमनंसायजाति ॥ सहिक्रतुःसमर्यःससाधुर्मित्रोनभूदद्भुतस्यरथीः । तंमेधे षुप्रथमंदैवयंतीर्विशउपंब्रुवतेदस्ममारीः ॥ सनोनृणांनृतंमोरिशादाऽअग्निर्गिरोवंसावेतुधीतिं । तनांचयेमघवांनःश विष्ठावाजंप्रसूताऽइषयंतमन्मं ॥ एवाग्निर्गोतमेभिऽर्ऋतावाविप्रेभिरस्तोष्टजातवेदाः । सऽएषुद्युम्नंपीपयत्सवाजंसपु ष्टिंयातिजोषमाचिकित्वान् + ॥ २५ ॥ (१।१३।५) अभित्वागोतमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥ तमुत्वागोतमोगिरारायस्कामोदुवस्यति । द्युम्नै० ॥ तमुत्वावाजसातंममंगिरस्वद्धवामहे । द्युम्नै० ॥ तमुत्वावृत्रहं तमंयोदस्यूँरवधूनुषे । द्युम्नै० ॥ अवोचामरहूगणाऽअग्नयेमधुमद्वचः । द्युम्नै० ॥ २६ ॥ (१।१३।६) हिरण्यके शोरजसोविसारेहिर्धुनिर्वातऽइवध्रजीमान् । शुचिभ्राजाऽउषसोनवेदायशस्वतीरपस्युवोनसत्याः + ॥ आतेसुपर्णाऽ अमिनंतँऽएवैःकृष्णोनोनाववृषभोयदीदं । शिवाभिर्नस्मयमानाभिरागात्पतंतिमिहःस्तनयंत्यभ्रा + ॥ यदीमृतस्यप यसापियानोनयन्नृतस्यपथिभीरजिष्ठैः । अर्यमामित्रोवरुणःपरिज्मात्वचंपृंचंत्युपरस्ययोनौ । अग्नेवाजस्यगोमतऽई शानःसहसोयहो । अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः ॥ सऽइधानोवसुष्कविरग्निरीळेन्योगिरा । रेवदस्मभ्यंपुर्वणीकदी

(१।१३।५) अभित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निर्गायत्री । (१।१३।६) हिरण्यकेशइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निर्गायत्रीआद्या स्तिस्रोनुष्टुभःततस्तिस्रउष्णिहः (आद्यानांतिसृणांनःयमोमिःपार्थिवोवा)।

ऋक्सं. अ.१अ.५ ॥३५॥

दिहि ॥ क्षपोराजन्नुतत्मनाग्नेवस्तोरुतोषसः । सतिग्मजंभरक्षसोदहप्रति ॥ २७ ॥ अवानोऽअग्नऽऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासुधीषुवंद्य ॥ आनोऽअग्नेरयिंभरसत्रासाहंवरेण्यं । विश्वासुपृत्सुदुष्टरं ॥ आनोऽअग्नेसुचेतुनारयिंविश्वायुपोषसं । मार्डीकंधेहिजीवसे ॥ प्रपूतास्तिग्मशोचिषेवाचोगोतमाग्नये । भरस्वसुम्नयुर्गिरः ॥ योनोऽअग्नेभिदासत्यंतिदूरेपदीष्टसः । अस्माकमिद्वृधेभव ॥ सहस्राक्षोविचर्षणिरग्नीरक्षांसिसेधति । होतागृणीतऽउक्थ्यः ॥ २८ ॥ (१।१३।७) इत्थाहिसोमऽइन्मदेब्रह्माचकारवर्धनं । शविष्ठवज्रिन्नोजसापृथिव्यानिःशशाऽअहिमर्चन्ननुस्वराज्यं ॥ सत्वामदद्वृषामदःसोमःश्येनाभृतःसुतः । येनावृत्रंनिरद्भ्योजघंथवज्रिन्नोजसार्चन्ननु० ॥ प्रेह्यभीहिधृष्णुहिनतेवज्रोनियंसते । इंद्रनृम्णंहितेशवोहनोवृत्रंजयाऽअपोर्चन्ननु० ॥ निरिंद्रभूम्याऽअधिवृत्रंजघंथनिर्दिवः । सृजामरुत्वतीरवजीवधन्याऽइमाऽअपोर्चन्न०॥ इंद्रोवृत्रस्यदोधतःसानुंवज्रेणहीळितः । अभिक्रम्यावजिघ्नतेपःसर्माययचोदयन्नर्चन्न० ॥ २९ ॥ अधिसानौनिजिघ्नतेवज्रेणशतपर्वणा । मंदानऽइंद्रोऽअंधसःसखिभ्योगातुमिच्छत्यर्चन्न० ॥ इंद्रतुभ्यमिदद्रिवोनुत्तंवज्रिन्वीर्यं । यद्धत्यंमायिनंमृगंतमुत्वंमाययावधीरर्चन्न० ॥ वितेवज्रासोऽअस्थिरन्नवतिंनाव्याऽ३अनु । महत्तऽइंद्रवीर्यंबाह्वोस्तेबलंहितमर्चन्न० ॥ सहस्रंसाकमर्चतपरिष्टोभतविंशतिः । शतैनमन्वनोनवुरिंद्राय

मंडलं १ अनु. १३ ॥३५॥

(१।१३।७) इत्थाहीतिषोडशर्चस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रोत्यायादध्यज्ञानुरथर्वाचपंक्तिः ।

महत्तदस्यपौंस्यंवृत्रंजघन्वाँऽअसृजदर्चन्न० ॥ ३० ॥
यन्नह्मोद्यंतमर्चन्न० ॥ इंद्रोवृत्रस्यतविषींनिरहन्त्सहसासहः । महत्तदस्यपौंस्यंवृत्रंजघन्वाँऽअसृजदर्चन्न० ॥ नवेपंसानतन्यतेंद्रंवृत्रोविबी
इमेचित्तवमन्यवेवेपेतेभियसामही । यदिंद्रवज्रिन्नोजसावृत्रंमरुत्वाँऽअवधीरर्चन्न० ॥ नवेपंसानतन्यतेंद्रंवृत्रोविबी
भयत् । अभ्येनंवज्रऽआयसःसहस्रभृष्टिरायतार्चन्न० ॥ यद्वृत्रंतवचाशनिंवज्रेणसमयोधयः । अहिमिंद्रजिघांसतो
दिवितेबद्धधेशवोर्चन्न० ॥ अभिष्टनेतेऽअद्रिवोयत्स्थाजगच्चरेजते । त्वष्टाचित्तवमन्यवऽइंद्रवेविज्यतेभियार्चन्न० ॥
नहिनुयादधीमसींद्रंकोवीर्यापरः । तस्मिन्नृम्णमुतक्रतुंदेवाऽओजांसिसंदधुरर्चन्न० ॥ यामथर्वामनुष्पिताद्ध्यङ्धियं
मत्नत । तस्मिन्ब्रह्माणिपूर्वथेंद्रऽउक्थासमग्मतार्च० ॥ ३१ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पंचमाध्यायेवर्गाः सूक्तानि ऋचः १८५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. २२ मरुद्भ्यइदं. १५ अग्नयइदं. १२० मध्यमायाग्नयइदं. ३ अग्न
यइदं. ९ इंद्रायेदं. ११ ॥ इतिप्रथमेपंचमोऽध्यायः ॥

इंद्रोनवोपोषुषड्जगत्यंतंमश्वावतिजागतंमसाविविंशतिःषळनुष्टुभंऔष्णिहपांक्तगायत्रंत्रैष्टुभास्तृचाःप्रगाथः
प्रयेद्वादशमारुतंहपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौमरुतोदशगायत्रंप्रत्वक्षसःषड्जागतंमाविद्युन्मद्भिराद्यांत्येप्रस्तारपंक्तींपंच
मीविराड्रूपांनोदशवैश्वदेवंतुपंचाद्याःसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थानंऋजुनीतीनवगायत्रंमंत्यानुष्टुप्त्वंसोम
त्र्यधिकासौम्यंपंचम्यादिगायत्र्यौद्वादशोष्णिकंचैताउत्याद्युनोषस्यंचतुर्जगत्यादिषळुष्णिगंतंतृचोंत्यआश्वि

नोॆग्नीषोमौद्वादशाग्नीषोमीयंमाद्यास्तिस्रोनुष्टुभंउपांत्यास्तिस्रोगायत्र्यौष्टमीजगतीवेमंषोळशंकुत्सआग्नेयंतद्धित्रि
ष्टुबंतंपूर्वोदेवास्त्रयःपादादेवांस्तन्नोमित्रोर्धर्चौलिंगोक्तदेवतौयदैवत्यंवासूक्तम् ॥ ६ ॥ ॥ ॥
हरिःओ३म् ॥ (१।१३।८) इंद्रोमदायवावृधेशवसेवृत्रहानृभिः । तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भेहवामहेसवाजेषुप्र
नोविषत् ॥ असिहिवीरसेन्योसिभूरिपरादादिः । असिदभ्रस्यचिद्वृधोयजमानायशिक्षसिसुन्वतेभूरितेवसु ॥ यदुदीर
तऽआजयोधृष्णवेधीयतेधना । युक्ष्वामदच्युताहरीकंहनःकंवसौदधोस्माँऽइंद्रवसौदधः ॥ ऋत्वामहाँऽअनुष्वधंभी
मऽआवावृधेशवः । श्रियऽऋष्वऽउपाकयोर्निशिप्रीहरिवान्दधेहस्तयोर्वज्रमायसं ॥ आपप्रौपार्थिवंरजोवद्बधेरोच
नादिवि । नत्वावाँऽइंद्रकश्चननजातोनजनिष्यतेतिविश्वंववक्षिथ ॥ १ ॥ योऽअर्योमर्तभोजनंपरादददातिदाशुषे ।
इंद्रोऽअस्मभ्यंशिक्षतुविभजाभूरितेवसुभक्षीयतवराधसः ॥ मदेमदेहिनोददिर्यूथागवामृजुक्रतुः । संगृभायपुरूशतो
भयाहस्त्यावसुशिशीहिरायऽआभर ॥ मादयस्वसुतेसचाशवसेशूरराधसे । विद्माहित्वापुरूवसुमुपकामान्त्ससृज्महे
थानोवितांभव ॥ एतेतऽइंद्रजंतवोविश्वंपुष्यंतिवार्यं । अंतर्हिख्योजनानामर्योवेदोऽअदाशुषांतेषांनोवेदऽआभर
॥ २ ॥ (१।१३।९) उपोषुशृणुहीगिरोमघवन्मातथाऽइव । यदानःसूनृतावतःकरऽआदर्थयासऽइद्योजान्विद्रते

(१।१३।८) इंद्रोमदायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रःपंक्तिः । (१।१३।९) उपोष्वितिषळर्चस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रःपंक्तिरंत्याजगती ।

॥३६॥

हरी ॥ अक्षन्नमीमदंतह्यवप्रिया ऽअधूषत । अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोजा० ॥ सुसंदृशंत्वावयंमघवन्वं दिषीमहि । प्रनूनंपूर्णवंधुरःस्तुतोयाहिवशाँऽअनुयोजा० ॥ सघातंवृषणंरथमधितिष्ठातिगोविदं । यःपात्रंहारियोज नंपूर्णमिंद्रचिकेततियोजा० ॥ युक्तस्तेअस्तुदक्षिणऽउतसव्यःशतक्रतो । तेनजायामुपप्रियांमंदानोयाह्यंधसोयोजा०॥ युनज्मितेब्रह्मणाकेशिनाहरीऽउपप्रयाहिदधिषेगभस्त्योः । उत्त्वासुतासोरभसाऽअमंदिषुःपूषण्वान्वज्रिन्त्समुपत्न्या मदः ॥ ३ ॥ (१।१३।१०) अश्वावतिप्रथमोगोषुगच्छतिसुप्रावीरिंद्रमर्त्यस्तवोतिभिः । तमित्पृणक्षिवसुनाभवी यसासिंधुमापोयथाभितोविचेतसः ॥ आपोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमवःपश्यंतिविततंयथारजः । प्राचैर्देवासःप्रणयंति देवयुंब्रह्मप्रियंजोषयंतेवराऽइव ॥ अधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यं१वचोयतस्रुचामिथुनायासपर्यतः । असंयत्तोव्रतेतेक्षेति पुष्यतिभद्राशक्तिर्यजमानायसुन्वते+ ॥ आदंगिराःप्रथमंदधिरेवयऽइद्धाग्नयःशम्यायेसुकृत्यया । सर्वंपणेःसमविंदं तभोजनमश्वावंतंगोमंतमापशुंनरः ॥ यज्ञैरथर्वाप्रथमःपथस्ततेततःसूर्योव्रतपावेनऽआजनि । आगाऽआजदुशनाका व्यःसचायमस्यजातममृतंयजामहे ॥ बर्हिर्वायत्स्वपत्यायवृज्यतेर्कोवाश्लोकमाघोषतेदिवि । ग्रावायत्रवदतिकारुरु क्थ्य१स्तस्येदिंद्रोअभिपित्वेषुरण्यति ॥ ४ ॥ (१।१३।११) असाविसोमऽइंद्रतेशविष्ठधृष्णवागहि । आत्वापृण

(१।१३।१०) अश्वावतीतिषळर्चस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रोजगती । (१।१३।११) असावीतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रआद्याःषळनुष्टुभः

किंत्वद्रियंरजःसूर्योनरश्मिभिः ॥ इंद्रमिद्धरीवहतोप्रतिधृष्टशवसं । ऋषीणांचस्तुतीरुपयज्ञंचमानुषाणां ॥ आतिष्ठ वृत्रहन्रथंयुक्तातेब्रह्मणाहरी । अर्वाचीनंसुतेमनोग्रावांकृणोतुवग्नुना ॥ इममिंद्रसुतंपिबज्येष्ठममर्त्यंमदं । शुक्रस्यत्वा भ्यक्षरन्धाराऽऋतस्यसादने ॥ इंद्रायनूनमर्चतोक्थानिचब्रवीतन । सुताऽअमत्सुरिंदवोज्येष्ठंनमस्यतासहः ॥ ५ ॥ नकिष्ट्वद्रथीतरोहरीयदिंद्रयच्छसे । नकिष्ट्वानुमज्मनानकिःस्वश्वऽआनशे ॥ यऽएकऽइद्विदयतेवसुमर्तायदाशुषे । ईशानोऽअप्रतिष्कुतऽइंद्रोऽअंग+ ॥ कदामर्तमराधसंपदाक्षुंपमिवस्फुरत् । कदानःशुश्रवद्गिरऽइंद्रो० ॥ यश्चिद्धित्वा बहुभ्यऽआसुतावाँऽआविवासति । उग्रंतत्पत्यतेशवऽइंद्रो० ॥ स्वादोरित्थाविषूवतोमध्वःपिबंतिगौर्यः । याऽइंद्रेण सयावरीर्वृष्णामदंतिशोभसेवस्वीरनुस्वराज्यं ॥ ६ ॥ ताऽअस्यपृशनायुवःसोमंश्रीणंतिपृश्नयः । प्रियाऽइंद्रस्यधेनवो वज्रंहिन्वंतिसायकंवस्वी० ॥ ताऽअस्यनमसासहःसपर्यंतिप्रचेतसः । व्रतान्यस्यसश्चिरेपुरूणिपूर्वचित्तयेवस्वी० ॥ इंद्रोदधीचोऽअस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः । जघाननवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्ययच्छिरःपर्वतेष्वपश्रितं । तद्विदच्छर्यणा वति ॥ अत्राहगोरमन्वतनामत्वष्टुरपीच्यं । इत्थाचंद्रमसोगृहे+ ॥ ७ ॥ कोऽअद्ययुंक्तेधुरिगाऽऋतस्यशिमीवतोभा मिनोदुर्हृणायून् । आसन्निषून्हृत्स्वसोमयोभून्यऽएषांभृत्यामृणधत्सजीवात् ॥ कऽईषतेतुज्यतेकोबिभायकोमंसते

सप्तम्याद्यास्तिस्रउष्णिहःदशम्याद्यास्तिस्रःपंक्तयःत्रयोदशाद्यास्तिस्रोगायत्र्यःषोळश्याद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःअंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ ।

संतमिंद्रंकोऽअंति । कस्तोकायकऽइभायोतरायेधिंब्रवत्तन्वे३ कोजनाय ॥ कोऽअग्निमीट्टेहविषांघृतेनंस्रुचायंजाताऽऋतुभिंर्ध्रुवेभिः । कस्मैदेवाऽआवंहानाशुहोमकोमंसतेवीतिहोत्रःसुदेवः+ ॥ त्वमंगप्रशंसिषोदेवःशविष्ठमर्त्यं । नत्वदन्योमघवन्नस्तिमर्डितेंद्रब्रवींमितेवचः ॥ मातेराधांसिमातेऽऊतयोंवसोस्मान्कदांचनादंभन् । विश्वांचनऽउपमिमीहिमांनुषवसूनिचर्षणिभ्यऽआ+ ॥ ८ ॥ (१।१४।१) प्रयेशुंभंतेजनंयोनसप्तंयोयामंन्रुद्रस्यंसूनवंःसुदंसंसः । रोदसीहिमरुतंश्चक्रिरेवृधेमदंतिवीराविदथेंषुघृष्वंयः ॥ तऽउंक्षितासोंमहिमानंमाशतदिविरुद्रासोऽअधिंचक्रिरेसदंः । अर्चंतोऽअर्कंजनयंतऽइंद्रियमधिश्रियोंदधिरेपृश्निमातरः ॥ गोमांतरोयच्छुभयंतेऽअंजिभिंस्तनूषुंशुभ्रादंधिरेविरुक्मंतः । वाधंतेविश्वंमभिमातिनमपवर्त्मांन्येषामनुरीयतेघृतं+ ॥ वियेभ्राजंतेसुमंखासऽऋष्टिभिंःप्रच्यावयंतोऽअच्युंताचिदोजंसा । मनोजुवोयन्मंरुतोरथेष्वावृषंव्रातासःपृषंतीरयुंग्ध्वं ॥ प्रयद्रथेषुपृषंतीरयुंग्ध्वंवाजेऽअद्रिंमरुतोरंहयंतः । उतारुषस्यविष्यंतिधाराश्चर्मेवोदभिर्व्युंदंतिभूमं ॥ आवोंवहंतुसप्तंयोरघुष्यदोंरघुपत्वांनःप्रजिंगातवाहुभिंः । सीदतावर्हिंरुरुवःसदंस्कृतंमादयंध्वंमरुतोमध्वोऽअंधंसः ॥ ९ ॥ तेंवर्धंतस्वतंवसोमहित्वनानाकंतस्थुरुरुचंक्रिरेसदंः । विष्णुर्यद्धावद्वृषंणंमदच्युतंवयोनसींदन्नधिंवर्हिर्षिप्रिये+ ॥ शूराऽइवेद्युयुंधयोनजग्मंयःश्रवस्यवोनपृतंनासुयेतिरे ।

(१।१४।१) प्रयेशुंभंतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोमरुतोजगतीपंचस्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

ऋक्सं. अ.१अ.६ ॥३८॥

भयंतेविश्वाभुवनामरुद्भ्योराजानऽइवत्वेषसंदृशोनरः ॥ त्वष्टायद्वज्रंसुकृतंहिरण्ययंसहस्रभृष्टिंस्वपाऽअर्वर्तयत् । धत्तऽइंद्रोनर्यपांसिकर्तवेहन्वृत्रंनिरपामौब्जदर्णवं+ ॥ ऊर्ध्वंनुनुद्रेवतंतऽओजसादादृहाणंचिद्बिभिदुर्विपर्वतं । धमंतोवाणंमरुतःसुदानवोमदेसोमस्यरण्यानिचक्रिरे ॥ जिह्मंनुनुद्रेवतंतयादिशासिंचन्नुत्संगोतमायतृष्णजे । आगच्छंतीमवसाचित्रभानवःकामंविप्रस्यतर्पयंतधामभिः ॥ यावःशर्मशशमानायसंतित्रिधातूनिदाशुषेयच्छताधि । अस्मभ्यंतानिमरुतोवियंतरयिंनोधत्तवृषणःसुवीरं ॥ १० ॥ (१।१४।२) मरुतोयस्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः । ससुगोपातमोजनः ॥ यज्ञैर्वायज्ञवाहसोविप्रस्यवामतीनां । मरुतःश्रृणुताहवं ॥ उतवायस्यवाजिनोनुविप्रमतक्षत । सगंतागोमतिव्रजे+ ॥ अस्यवीरस्यबर्हिषिसुतःसोमोदिविष्टिषु । उक्थंमदश्चशस्यते ॥ अस्यश्रोषंत्वाभुवोविश्वायश्चर्षणीरभि । सूरंचित्सस्रुषीरिषः ॥ ११ ॥ पूर्वीभिर्हिददाशिमशरद्भिर्मरुतोवयं । अवोभिश्चर्षणीनां+ ॥ सुभगःसप्रयज्यवोमरुतोऽअस्तुमर्त्यः । यस्यप्रयांसिपर्षथ ॥ शशमानस्यवानरःस्वेदस्यसत्यशवसः । विदाकामस्यवेनतः ॥ यूयंतत्सत्यशवसऽआविष्कर्तमहित्वना । विध्यताविद्युतारक्षः ॥ गूहतागुह्यंतमोवियातविश्वमत्रिणं । ज्योतिष्कर्तायदुश्मसि ॥ १२ ॥ (१।१४।३) प्रत्वक्षसःप्रतवसोविरप्शिनोनानताऽअविथुराऽऋजीषिणः । जुष्टतमासोनृतमासो

मंडलं १ अनु. १४ ॥३८॥

(१।१४।२) मरुतोयस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोमरुतोगायत्री । (१।१४।३) प्रत्वक्षसइतिषळर्चस्यसूक्तस्यगोतमोमरुतोजगती ।

ऽअंजिभिर्व्यानजे्रकेचिदुस्राऽइवस्तृभिः ॥ उपह्वरेषुयदचिध्वंयुयिंवयऽइवमरुतःकेनचित्पथा । श्चोतंतिकोशाऽउप वोरथेष्वाघृतमुक्षतामधुवर्णमर्चते ॥ प्रैषामज्मेषुविथुरेवरेजतेभूमिर्यामेषुयद्धयुंजतेशुभे । तेक्रीळयोधुनयोभ्राजदृष्टयः स्वयंमहित्वंपनयंतधूतयः ॥ सहिस्वसृत्पृषदश्वोयुवागणो३याऽईशानस्तविषीभिरावृतः । असिसत्यऽऋणयावानेद्यो स्याधियःप्राविताथावृषागणः ॥ पितुःप्रत्नस्यजन्मनावदामसिसोमस्यजिह्वाप्रजिगातिचक्षसा । यदीमिंद्रंशम्यृक्का णऽआशतादिन्नामानियज्ञियानिदधिरे ॥ श्रियसेकंभानुभिःसंमिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तऽऋक्वभिःसुखादयः । तेवाशी मंतऽइष्मिणोऽअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः ॥ १३ ॥ (१।१४।४) आविद्युन्मद्भिर्मरुतःस्वर्कैरथेभिर्यातऽ ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः । आवर्षिष्ठयानऽइषावयोनपप्तातासुमायाः ॥ तेरुणेभिर्वरमापिशंगैःशुभेकंयांतिरथतूर्भिरश्वैः । रुक्मोनचित्रःस्वधितीवान्पव्यारथस्यजंघनंतभूम ॥ श्रियेकंवोऽअधितनूषुवाशीर्मेधावनानकृणवंतऽऊर्ध्वा । युष्म भ्यंकंमरुतःसुजातास्तुविद्युम्नासोधनयंतेऽअद्रिं ॥ अहानिगृध्राःपर्यावऽआगुरिमांधियंवार्कार्यांचदेवीं । ब्रह्मकृण्वं तोगोतमासोऽअर्कैरूर्ध्वंनुनुद्रऽउत्सधिंपिबध्यै ॥ एतत्त्यन्नयोजनमचेतिसस्वर्हयन्मरुतोगोतमोवः । पश्यन्हिरण्यच क्रानयोदंष्ट्रान्विधावतोवराहून् ॥ एषास्यावोमरुतोनुभर्त्रीप्रतिष्टोभतिवाघतोनवाणी । अस्तोभयद्वृथासामनुस्वधांग

(१।१४।४) आविद्युन्मद्भिरितिषळर्चस्यसूक्तस्यगोतमोमरुतस्त्रिष्टुप्आद्यांत्येप्रस्तारपंक्तीपंचमीविराड्रूपा ।

भंस्त्योः ॥ १४ ॥ (१।१४।५) आनोंभद्राःक्रतंवोयंतुविश्वतोदंब्धासोऽअपंरीतासऽउद्भिदंः । देवानोयथासदमिद्वृधेऽअसन्नप्रांयुवोरक्षितारोंदिवेदिंवे ॥ देवानांभद्रासुमतिर्ऋंजूयतांदेवानांरातिरभिनोनिर्वर्ततां । देवानांसख्यमुपंसेदिमावयंदेवानऽआयुःप्रतिंरंतुजीवसें ॥ तान्पूर्वंयानिविदांहूमहेवयंभगंमित्रमदिंतिंदक्षंमस्रिधं । अर्यमणंवरुणंसोमंमश्विनासरंस्वतीनःसुभगामयंस्करत् ॥ तन्नोवातोंमयोभुवांतुभेषजंतन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः । तद्ग्रावाणःसोमसुतोंमयोभुवस्तदंश्विनाशृणुतंधिष्ण्यायुवं ॥ तमीशांनंजगंतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवंसेहूमहेवयं । पूषानोयथावेदंसामसंद्वृधेरंक्षितापायुरदंब्धःस्वस्तयें ॥ १५ ॥ स्वस्तिनऽइंद्रोंवृद्धश्रंवाःस्वस्तिनंःपूषाविश्ववेंदाः । स्वस्तिनस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिंर्दधातु ॥ पृषंदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेंषुजग्मंयः । अग्निजिह्वामनंवःसूरंचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागंमन्निह ॥ भद्रंकर्णेंभिःशृणुयामदेवाभद्रंपंश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांसंस्तनूभिर्व्यशेमदेवहिंतंयदायुंः ॥ शतमिन्नुशरदोऽअंतिंदेवायत्रांनश्चक्राजरसंतनूनां । पुत्रासोयत्रपितरोभवंति

(१।१४।५) आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आद्यापंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थाना । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेतुआद्यानांचतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याइंद्रापूषणौततश्चतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअदितिःएवंदश । ऋजुनीतीत्येतदव्यवहिताग्निमसूक्तेतुभेदप्रयोगकरणाशक्यत्वान्नवानामपिविश्वेदेवाएव) ।

मानोमध्यारीरिषतायुर्गतोः ॥ अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमदितिर्माता सपिता सपुत्रः । विश्वेदेवाऽअदितिःपंचजनाऽ
अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ (१।१४।६) ऋजुनीतीनोवरुणोमित्रोनयतुविद्वान् । अर्यमादेवैःसजोषाः ॥
तेहिवस्वोवसवानास्तेऽअप्रमूरामहोभिः । व्रतारक्षंतेविश्वाहा ॥ तेऽअस्मभ्यंशर्मयंसन्नमृतामर्त्येभ्यः । बाधमानाऽ
अपद्विषः ॥ विनःपथःसुवितायचियंत्विंद्रोमरुतः । पूषाभगोवंद्यासः ॥ उतनोधियोगोऽअग्राःपूषन्विष्णवेवयावः ।
कर्तानःस्वस्तिमतः ॥ १७ ॥ मधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधु
मत्पार्थिवंरजः । मधुद्यौरस्तुनःपिता+ ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँऽअस्तुसूर्यः । माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ शंनोमि
त्रःशंवरुणःशंनोभवत्वर्यमा । शंनऽइंद्रोबृहस्पतिःशंनोविष्णुरुरुक्रमः+ ॥ १८ ॥ (१।१४।७) त्वंसोमप्रचिकितो
मनीषात्वंरजिष्ठमनुनेषिपंथाः । तवप्रणीतीपितरोनऽइंदोदेवेषुरत्नमभजंतधीराः ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुक्रतुर्भूस्त्वंदक्षैःसु
दक्षोविश्ववेदाः । त्वंवृषावृषत्वेभिर्महित्वाद्युम्नेभिर्द्युम्न्यंभवोनृचक्षाः ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गंभीरंतवसोमधा
म । शुचिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोदक्षाय्योऽअर्यमेवासिसोम ॥ यातेधामानिदिवियापृथिव्यांयापर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । ते

(१।१४।६) ऋजुनीतीनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवागायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (१।१४।७) त्वंसोमइतित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्य
गोतमःसोमस्त्रिष्टुप्पंचम्यादिद्वादशगायत्र्यःसप्तदश्युष्णिक् ।

भिर्नोविश्वैः सुमनाऽअहेळन्राजन्त्सोमप्रतिहव्यागृभाय ॥ त्वंसोमासिसत्पतिस्त्वंराजोतवृत्रहा । त्वंभद्रोऽअसिक्रतुः ॥ १९ ॥ त्वंचंसोमनोवशोजीवातुंनमरामहे । प्रियस्तोत्रोवनस्पतिः ॥ त्वंसोममहेभगंत्वंयूनऽऋतायते । दक्षंदधासिजीवसे ॥ त्वंनःसोमविश्वतोरक्षाराजन्नघायतः । नरिष्येत्त्वावतःसखा ॥ सोमयास्तेमयोभुवऽऊतयःसंतिदाशुषे । ताभिर्नोविताभव ॥ इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणऽउपागहि । सोमत्वंनोवृधेभव ॥ २० ॥ सोमगीर्भिष्ट्वावयंवर्धयामोवचोविदः । सुमृळीकोनऽआविश ॥ गयस्फानोऽअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्धनः । सुमित्रःसोमनोभव ॥ सोमरारंधिनोहृदिगावोनयवसेष्वा । मर्यऽइवस्वऽओक्ये* ॥ यःसोमसख्येतवरारणद्देवमर्त्यः । तंदक्षःसचतेकविः+ ॥ उरुष्याणोऽअभिशस्तेःसोमनिपाह्यंहसः । सखासुशेवऽएधिनः ॥ २१ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं । भवावाजस्यसंगथे+ ॥ आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिरंशुभिः । भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे+ ॥ संतेपयांसिसमुयंतुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः । आप्यायमानोऽअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ यातेधामानिहविषायजंतितातेविश्वापरिभूरस्तुयज्ञं । गयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहाप्रचरासोमदुर्यान् ॥ सोमोधेनुंसोमोऽअर्वंतमाशुंसोमोवीरंकर्मण्यंददाति । सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै ॥ २२ ॥ अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिंस्वर्षामप्सांवृजनस्यगोपां । भरेषुजांसुक्षितिंसुश्रवसंजयंतंत्वामनुमदेमसोम ॥ त्वमिमाऽओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोऽअज

नयस्त्वंगाः । त्वमाततंथोर्वं१तरिक्षंत्वंज्योतिषावितमोववर्थ ॥ देवेनननोमनसादेवसोमरायोभागंसहसावन्नभियुध्य । मात्वातनदीशिषेवीर्यस्योभयेभ्यःप्रचिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ (१।१४।८) एताऽउत्याऽउषसःकेतुमक्रतपूर्वेऽअर्धेरजसोभानुमंजते । निष्कृण्वानाऽआयुधानीवधृष्णवःप्रतिगावोरुषीर्यंतिमातरः ॥ उदपप्तन्नरुणाभानवोवृथास्वायुजोऽअरुषीर्गाऽअयुक्षत । अक्रन्नुषासोवयुनानिपूर्वथारुशंतंभानुमरुषीरशिश्रयुः ॥ अर्चंतिनारीरपसोनविष्टिभिः समानेनयोजनेनापरावतः । इषंवहंतीःसुकृतेसुदानवेविश्वेदहयजमानायसुन्वते+ ॥ अधिपेशांसिवपतेनृतूरिवापोर्णुतेवक्षऽउस्रेवबर्जहं । ज्योतिर्विश्वस्मैभुवनायकृण्वतीगावोनव्रजंव्यु१षाऽआवर्तमः ॥ प्रत्यर्चीरुशदस्याऽअदर्शिवितिष्ठतेबाधतेकृष्णमभ्वं । स्वरुंनपेशोविदथेष्वंजञ्चित्रंदिवोदुहिताभानुमश्रेत् ॥ २४ ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्योषाऽउच्छंतीवयुनाकृणोति । श्रियेछंदोनस्मयतेविभातीसुप्रतीकासौमनसायाजीगः ॥ भास्वतीनेत्रीसूनृतानांदिवस्तवेदुहितागोतमेभिः । प्रजावतोनृवतोऽअश्वबुध्यानुषोगोऽअग्राँऽउपमासिवाजान् ॥ उषस्तमश्यांयशसंसुवीरंदासप्रवर्गंरयिमश्वबुध्यं । सुदंससाश्रवसायाविभासिवाजप्रसूतासुभगेबृहंतं ॥ विश्वानिदेवीभुवनाभिचक्ष्याप्रतीचीचक्षुरुर्वियाविभाति । विश्वंजीवंचरसेबोधयंतीविश्वस्यवाचमविदन्मनायोः+ ॥ पुनःपुनर्जायमानापुराणीसमानंवर्णमभि

(१।१४।८) एताउत्याइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमउषाः अंत्यानांतिसृणामश्विनौआद्याश्चतस्रोजगत्यःततोष्टौत्रिष्टुभःअंत्याःषळुष्णिहः ।

शुंभमाना । श्वघ्नीवकृत्नुर्विजंऽआमिनानामर्तस्यदेवीजरयंत्यायुः ॥ २५ ॥ व्यूर्ण्वतीदिवोऽअंताँऽअबोध्यपस्वसारं सनुतर्युयोति । प्रमिनतीमनुष्यायुगानियोषाजारस्यचक्षसाविभाति ॥ पशून्नचित्रासुभगाप्रथानासिंधुर्नक्षोदऽउर्विया व्यश्वैत् । अमिनतीदैव्यानिव्रतानिसूर्यस्यचेतिरश्मिभिर्दृशाना ॥ उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति । येन तोकंचतनयंचधामहे ॥ उषोऽअद्येहगोमत्यश्वावतिविभावरि । रेवदस्मेव्युच्छसूनृतावति ॥ युक्ष्वाहिवाजिनीवत्यश्वाँऽअद्यारुणाँऽउषः । अथानोविश्वासौभगान्यावह ॥ २६ ॥ अश्विनावर्तिरस्मदागोमद्दस्राहिरण्यवत् । अर्वाग्रथंसमनसानियच्छतं ॥ यावित्थाश्लोकमादिवोज्योतिर्जनायचक्रथुः । आनऽऊर्जंवहतमश्विनायुवं ॥ एहदेवामयोभुवादस्राहिरण्यवर्तनी । उषर्बुधोवहंतुसोमपीतये ॥ २७ ॥ (१।१४।९) अग्नीषोमाविमंसुमेशृणुतंवृषणाहवं । प्रतिसूक्तानिहर्यतंभवतंदाशुषेमयः ॥ अग्नीषोमायोऽअद्यवामिदंवचःसपर्यति । तस्मैधत्तंसुवीर्यंगवांपोषंस्वश्व्यं ॥ अग्नीषोमायऽआहुतिंयोवांदाशाद्धविष्कृतिं । सप्रजयासुवीर्यंविश्वमायुर्व्यश्नवत् ॥ अग्नीषोमाचेतितद्वीर्यंवांयदमुष्णीतमवसंपणिंगाः । अवातिरतंबृसयस्यशेषोविंदतंज्योतिरेकंबहुभ्यः ॥ युवमेतानिदिविरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतूअधत्तं । युवंसिंधूँरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुंचतंगृभीतान् ॥ आन्यंदिवोमातरिश्वाजभारामथ्नादन्यंपरिश्येनो

(१।१४।९) अग्नीषोमावितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्नीषोमौत्रिष्टुप् आद्यास्तिस्रोनुष्टुभो(ष्टमीजगतीवा)नवम्यादितिस्रोगायत्र्यः ।

ऽअद्रेः । अग्नींषोमाब्रह्मणावावृधानोरुंयज्ञायंचक्रथुरुलोकं+ ॥ २८ ॥ अग्नींषोमाहविषःप्रस्थितस्यवीतंहर्यतंवृषणा जुषेथां । सुशर्माणास्ववंसाहिभूतमथांधत्तंयजमानायशंयोः ॥ योऽअग्नीषोमांहविषांसपर्यादेवद्रीचामनंसायोघृतेन । तस्यंव्रतंरक्षतंपातमंहंसोविशेजनांयमहिशर्मयच्छतं ॥ अग्नींषोमासवेदसासहूतीवनतंगिरंः । संदेवत्राबभूवथुः ॥ अग्नींषोमावनेनंवांयोवांघृतेनदाशंति । तस्मैदीदयतंबृहत्+ ॥ अग्नींषोमाविमानिनोयुवंहव्याजुजोषतं । आयांतमुपं नःसचां ॥ अग्नींषोमापिपृतमर्वतोनऽआप्यायंतामुस्रियाहव्यसूदंः । अस्मेबलानिमघवंत्सुधत्तंकृणुतंनोंऽअध्वरंश्रुष्टि मंतं ॥ २९ ॥ (१।१५।१) इमंस्तोमंमर्हतेजातवेदसेरथमिवसंमहेमामनीषयां । भद्राहिनःप्रमंतिरस्यसंसद्यग्नेस ख्येमारिषामावयंतव ॥ यस्मैत्वमायजसेसंसाधत्यनर्वाक्षेतिदधंतेसुवीर्यं । सतूंतावनैनंमश्नोत्यंहतिरग्ने० ॥ शकेमंत्वा समिधंसाधयाधियस्त्वेदेवाहविरंदंत्याहुतं । त्वमादित्याँआवंहतान्ह्यु१श्मस्यग्ने० ॥ भरांमेध्मंकृणवांमाहवींषितेचि तयंतःपर्वणापर्वणावयं । जीवातवेप्रतरंसाधयाधियोग्ने० ॥ विशांगोपाऽअस्यचरंतिजंतवोंद्विपच्चयदुतचतुष्पदक्तु भिंः । चित्रःप्रकेतऽउषसोंमहाँऽअस्यग्ने० ॥ ३० ॥ त्वमध्वर्युरुतहोतासिपूर्व्यःप्रशास्तापोताजनुषापुरोहितः । वि

(१।१५।१) इमंस्तोममितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यआङ्गिरसःकुत्सोग्निःपूर्वोदेवाइत्यस्यादेवाअग्निश्चतन्नोमित्रइत्यंत्यार्धर्चस्यमित्रवरुणादि तिसिंधुपृथिवीद्यावोजगतीअंत्येत्रिष्टुभौ(यद्वैवत्यंतासूक्तमितिपक्षेऽग्निरेवदेवता) ।

श्वांविद्वाँऽआर्त्विज्याधीरपुष्यस्यग्ने० ॥ योविश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्ङसिदूरेचित्संतळिदिवातिरोचसे । रात्र्यांश्चिदंधो ऽअतिदेवपश्यस्यग्ने० ॥ पूर्वोदेवाभवतुसुन्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदूढ्यः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोग्ने० ॥ वधैर्दुःशंसाँऽअपदूढ्योजहिदूरेवायेऽअंतिवाकेचिदत्रिणः । अथायज्ञायगृणतेसुगंकृध्यग्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुषारोहिताथेवातजूतावृषभस्येवतेरवः । आदिन्वसिवनिनोधूमकेतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥ अधस्वनादुतबिभ्युःपतत्रिणोद्रप्सा यत्तेयवसादोव्यस्थिरन् ॥ सुगंतत्तेतावकेभ्योरथेभ्योग्ने० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्यधायसेवयातांमरुतांहेळोऽअद्भुतः । मृळासुनोभूत्वेषांमनःपुनरग्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअद्भुतोवसुर्वसूनामसिचारुरध्वरे । शर्मन्त्स्यामतवसप्रथस्तमेग्ने०॥ तत्तेभद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळयत्तमः । दधासिरत्नंद्रविणंचदाशुषेग्ने०॥ यस्मैत्वंसुद्रविणोददाशोनागास्त्वमदितेसर्वताता । यंभद्रेणशवसाचोदयासिप्रजावताराधसातेस्याम ॥ सत्वमग्नेसौभगत्वस्यविद्वानस्माकमायुःप्रतिरेहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥३२॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः॥६॥

षष्ठाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः॥ इंद्रायेदं. ४१ मरुद्भ्यइदं. २४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इंद्रापूषभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उषसइदं. १५ अश्विभ्यामिदं. ३ अग्नीषोमाभ्यामिदं. १२ अग्नयइदं. ७ देवाग्निभ्यइदं (देवेभ्योऽग्निभ्य.) अग्नयइदं. ७ अग्निमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं. ॥ इतिप्रथमेषष्ठोध्यायः ॥

द्वेएकादशौषसायवाग्नयैसप्रत्नथानवद्रविणोदसैपनोष्टौशुचयेगायत्रंवैश्वानरस्यतृचंवैश्वानरीयंजातवेदसएका
जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुकश्यपार्षंसयोवृषैकोनांवार्षागिराऋज्राश्वांबरीषसहदेवभय
मानसुराधसःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुबंतमाद्यागर्भग्नाविण्युपनिषदिमांतंत्यात्रिष्टुप्तत्तेष्टौयोनिर्नवचंद्र
माएकोनास्यस्त्रितोवाविश्वदेवंहिपांक्तमंत्यात्रिष्टुबष्टमीमहाबृहतीयवमध्येंद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुबंतंयज्ञस्तृचंयइंद्रा
माएकोनास्यस्त्रितोवाविश्वदेवंहिपांक्तमंत्यात्रिष्टुबष्टमीमहाबृहतीयवमध्यैंद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुबंतंयज्ञस्तृचंयइंद्रा
ग्नीसप्तोनैंद्राग्नंतुविह्यष्टौततंनवार्भवंतुपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौतक्षन्पंचांत्यात्रिष्टुंवीळेपंचाधिकाश्विनंमाद्यौपादौलिङ्गो
क्तदेवतांवंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःओ३म् ॥ (१।९५।२) द्वेविरूपेचरतःस्वर्थेऽअन्यान्यावत्समुपंधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावांन्छु
क्रोऽअन्यस्यांददृशेसुवर्चाः ॥ दशेमंत्वष्टुर्जनयंतगर्भमतंद्रासोयुवतयोविभृत्रं । तिग्मानीकंस्वयशसंजनेषुविरोचमानं
परिषींनयंति ॥ त्रीणिजानापरिभूषंत्यस्यसमुद्रऽएकंदिव्येकमप्सु । पूर्वामनुप्रदिशंपार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनु
ष्टु+ ॥ कऽइमंवोनिण्यमाचिकेतवत्सोमातृर्जनयतस्वधाभिः । बह्वीनांगर्भोऽअपसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरतिस्वधा
वान् ॥ आविष्ट्योवर्धतेचारुरासुजिह्मानामूर्ध्वःस्वयशाऽउपस्थे । उभेत्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात्प्रतीचीसिंहंप्रतिजोषयेते

(१।९५।२) द्वेविरूपेइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सऋषिरग्निस्त्रिष्टुप् । (इत आरभ्य जातवेदसइत्यंतंशुद्धोग्निर्वा) ।

ऋक्सं. अ.१अ.७ ॥४३॥

मंडलं १ अनु. १५

॥ १ ॥ उभेभद्रेजोषयेतेनमेनेगावोनवाश्राऽउपतस्थुरेवैः । सदक्षाणांदक्षपतिर्बभूवांजंतियंदक्षिणतोहविर्भिः ॥ उद्यं यमीतिसवितेवबाहूउभेसिचौयततेभीमऽऋंजन् । उच्छुक्रमत्कमजतेसिमस्मान्नवामातृभ्योवसनाजहाति ॥ त्वेषंरूपं कृणुतऽउत्तरंयत्संपृंचानःसदनेगोभिरद्भिः । कविर्बुध्नंपरिमर्मृज्यतेधीःसादेवतातासमितिर्बभूव ॥ उरुतेज्रयःपर्येति बुध्नंविरोचमानंमहिषस्यधाम । विश्वेभिरग्नेस्वयशोभिरिद्धोदब्धेभिःपायुभिःपाह्यस्मान्+ ॥ धन्वन्त्स्रोतःकृणुतेगा तुमूर्मिंशुक्रैरूर्मिभिरभिनक्षतिक्षां । विश्वासनानिजठरेषुधत्तेंतर्नवासुचरतिप्रसूषु ॥ एवानोऽअग्नेसमिधावृधानोरेव त्पावकश्रवसेविभाहि । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः+ ॥ २ ॥ (१।१५।३) सप्रत्नथा सहसाजायमानःसद्यःकाव्यानिबळंधत्तविश्वा । आपश्चमित्रंधिषणाचसाधन्देवाऽअग्निंधारयन्द्रविणोदां ॥ सपूर्वं यानिविदाकव्यतायोरिमाःप्रजाऽअजनयन्मनूनां । विवस्वताचक्षसाद्यामपश्चदेवा० ॥ तमीळतप्रथमंयज्ञसाधंविश यारीराहुतमृंजसानं । ऊर्जःपुत्रंभरतंसृप्रदानुंदेवा० ॥ समातरिश्वापुरुवारपुष्टिर्विदद्गातुंतनयायस्वर्वित् । विशां गोपाजनितारोदस्योर्देवा० ॥ नक्तोषासावर्णमामेम्यानेधापयेतेशिशुमेकंसमीची । द्यावाक्षामारुक्मोऽअंतर्विभातिदे वा० ॥ ३ ॥ रायोबुध्नःसंगमनोवसूनांयज्ञस्यकेतुर्मन्मसाधनोवेः । अमृतत्वंरक्षमाणासऽएनंदेवा० ॥ नूचपुराचसदनं

॥४३॥

(१।१५।३) सप्रत्नथेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोद्रविणोदाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

रयीणांजातस्यचजायमानस्यचक्षां। सतश्चगोपांभवंतश्चभूरेर्देवा० ॥ द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्यंद्रविणोदाःसनरस्य
प्रयंसत्। द्रविणोदावीरवंतीमिषंनोद्रविणोदारासतेदीर्घमायुः ॥ एवानोऽअग्नेसमिधावृधानोरेवत्पावकश्रवसेविभा
हि। तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥ ४ ॥ (१।१५।४) अपनःशोशुचदघमग्नेशुशु
ग्ध्यारयिं। अपनःशोशुचदघं+ ॥ सुक्षेत्रियासुगातुयावसूयाचयजामहे । अपनः० ॥ प्रयद्भंदिष्ठऽएषांप्रास्माकासश्च
सूरयः। अपनः० ॥ प्रयत्तेऽअग्नेसूरयोजायेमहिप्रतेवयं। अपनः० ॥ प्रयदग्नेःसहस्वतोविश्वतोयंतिभानवः। अप
नः० ॥ त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि। अपनः० ॥ द्विषोनोविश्वतोमुखातिनावेवपारय। अपनः० ॥ सनः
सिंधुमिवनावयातिपर्षास्वस्तये। अपनः० ॥ ५ ॥ (१।१५।५) वैश्वानरस्यसुमतौस्यामराजाहिकंभुवनानामभि
श्रीः। इतोजातोविश्वमिदंविचष्टेवैश्वानरोयततेसूर्येण ॥ पृष्टोदिविपृष्टोऽअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वाऽओषधीराविवे
श। वैश्वानरःसहसापृष्टोऽअग्निःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं ॥ वैश्वानरतवतत्सत्यमस्त्वस्मान्रायोमघवानःसचंतां।
तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (१।१५।६) जातवेदसेसुनवामसोममरातीयतोनिदहातिवेदः । सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वा

(१।१५।४) अपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सःशुचिरग्निर्गायत्री। (१।१५।५) वैश्वानरस्येतितृचस्यसूक्तस्यकुत्सोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप्।
(१।१५।६) जातवेदसइत्येकर्चस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप्।

नावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ ७ ॥ (१।१५।७) सयोवृषावृष्ण्येभिःसमोकामहोदिवःपृथिव्याश्चसम्राट् । सतीनसं
त्वाहव्योभरेषुमरुत्वान्नोभवत्विंद्रऽऊती ॥ यस्यानाप्तःसूर्यस्येवयामोभरेभरेवृत्रहाशुष्मोऽअस्ति । वृषन्तमःसखिभिः
स्वेभिरेवैर्मरु० ॥ दिवोनयस्यरेतसोदुघानाःपंथासोयंतिशवसापरीताः । तरद्द्वेषाःसासहिःपौंस्येभिर्मरु० ॥ सोऽअंगि
रोभिरंगिरस्तमोभूद्वृषावृषभिःसखिभिःसखासन् । ऋग्मिभिर्ऋग्मीगातुभिर्ज्येष्ठोमरु० ॥ ससूनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋभ्वान्
षाह्येसासह्वाँऽअमित्रान् । सनीळेभिःश्रवस्यानितूर्वन्मरु० ॥ ८ ॥ समन्युमीःसमदनस्यकर्तास्माकेभिर्नृभिःसूर्यंसन
त् । अस्मिन्नहन्त्सत्पतिःपुरुहूतोमरु० ॥ तमूतयोरणयञ्छूरसातौतंक्षेमस्यक्षितयःकृण्वतत्रां । सविश्वस्यकरुणस्येश
ऽएकोमरु० ॥ तमप्संतशवसऽउत्सवेषुनरोनरमवसेतंधनाय । सोऽअंधेचित्तमसिज्योतिर्विदन्मरु० ॥ ससव्येनयम
तिव्राधतश्चित्सदक्षिणेसंगृभीताकृतानि । सकीरिणाचित्सनिताधनानिमरु० ॥ सग्रामेभिःसनितासरथेभिर्विदेविश्वा
भिःकृष्टिभिर्न्वद्य । सपौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरु० ॥ ९ ॥ सजामिभिर्यत्समजातिमीळ्हेजामिभिर्वापुरुहूतऽएवैः ।
अपांतोकस्यतनयस्यजेषेमरु० ॥ सवज्रभृद्दस्युहाभीमऽउग्रःसहस्रचेताःशतनीथऽऋभ्वा । चम्रीषोनशवसापांचज

(१।१५।७) सयोवृषेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवार्षागिराऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसइंद्रस्त्रिष्टुप् । (इतआरभ्यमरुत्वानिंद्र
इतिकश्चित् । तन्न । सर्वानुक्रमादिभिरनादृतत्वात्) ।

न्योमरु० ॥ तस्यवज्रः क्रंदतिस्मत्स्वर्षादिवोनत्वेषोरवथः शिमीवान् । तंसंचंतेसनयस्तंधनानिमरु० ॥ यस्याजस्रंशवं
सामानमुक्थंपरिभुजद्रोदसीविश्वतः सीं । सपारिषत्क्रतुभिर्मंदसानोमरु० ॥ नयस्यदेवादेवतानमर्ताऽआपश्चनशवं
सोऽअंतमापुः । सप्ररिक्वात्वक्षसाक्ष्मोदिवश्चमरु० ॥ १० ॥ रोहिच्छ्यावासुमदंशुर्ललामीर्द्युक्षाराऽऋज्राश्वस्य । वृ
षण्वंतंविभ्रतीधूर्षुरथंमंद्राचिकेतनाहुषीषुविक्षु ॥ एतत्त्यत्तऽइंद्रवृष्णऽउक्थंवार्षागिराऽअभिगृणंतिराधः । ऋज्रा
श्वःप्रष्टिभिरंबरीषःसहदेवोभयमानःसुराधाः ॥ दस्यून्छिम्यूँश्चपुरुहूतऽएवैर्हत्वापृथिव्यांशर्वानिबर्हीत् । सनत्क्षेत्रं
सखिभिःश्वित्न्येभिःसनत्सूर्यंसनदपःसुवज्रः ॥ विश्वाहेंद्रोअधिवक्तानोऽअस्त्वपरिह्वृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो०
॥ ११ ॥ (१।१५।८) प्रमंदिनेपितुमदर्चतावचोयः कृष्णगर्भानिरहन्नृजिश्वना । अवस्यवोवृषणंवज्रदक्षिणंमरुत्वंतं
सख्यायहवामहे ॥ योव्यंसंजाहृषाणेनमन्युनायःशंबरंयोऽअहन्पिप्रुमव्रतं । इंद्रोयःशुष्णमशुषंन्यावृणङ्मरु० ॥
यस्यद्यावापृथिवीपौंस्यंमहद्यस्यव्रतेवरुणोयस्यसूर्यः । यस्येंद्रस्यसिंधवःसश्चतिव्रतंमरु० ॥ योऽअश्वानांयोगवांगोपति
र्वशीयऽआरितःकर्मणिकर्मणिस्थिरः । वीळोश्चिदिंद्रोयोऽअसुन्वतोवधोमरु० ॥ योविश्वस्यजगतःप्राणतस्पतिर्योब्रह्म
णेप्रथमोगाऽअविंदत् । इंद्रोयोदस्यूँरधराँऽअवातिरन्मरु० ॥ यःशूरेभिर्हव्योयश्चभीरुभिर्योधावद्भिर्हूयतेयश्चजिग्यु

(१।१५।८) प्रमंदिनइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सइंद्रोजगतीअंत्यात्रिष्टुभः । (आद्यागर्भस्राविणीतिगुणः) ।

भिः । इंद्रंयंविश्वाभुवनाभिसंदधुर्मरु० ॥ १२ ॥ रुद्राणामेतिप्रदिशाविचक्षणोरुद्रेभिर्योपातनुतेपृथुज्रयः । इंद्रंम
नीषाऽअभ्यर्चतिश्रुतंमरु० ॥ यद्धामरुत्वःपरमेसधस्थेयद्वावमेवृजनेमादयासे । अतऽआयाह्यध्वरंनोऽअच्छात्वाया
हविश्चकृमासत्यराधः ॥ त्वायेंद्रसोमंसुषुमासुदक्षत्वायाहविश्चकृमाब्रह्मवाहः । अधानियुत्वःसगणोमरुद्भिरस्मिन्य
ज्ञेबर्हिषिमादयस्व ॥ मादयस्वहरिभिर्येतऽइंद्रविष्यस्वशिप्रेविसृजस्वधेने । आत्वासुशिप्रहरयोवहंतूशन्हव्यानिप्रति
नोजुषस्व ॥ मरुत्स्तोत्रस्यवृजनस्यगोपावयमिंद्रेणसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १३ ॥ (१।१५।९) इमांतेधियंप्र
भरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधिषणायत्तऽआनजे । तमुत्सवेचप्रसवेचसासहिमिंद्रंदेवासःशवसामदन्ननु ॥ अस्यश्रवोनद्यः
सप्तबिभ्रतिद्यावाक्षामापृथिवीदर्शतंवपुः । अस्मेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षेश्रद्धेकमिंद्रचरतोवितर्तुरं+ ॥ तंस्मारथंमघव
न्प्रावसातयेजैत्रंयंतेऽअनुमदामसंगमे । आजानइंद्रमनसापुरुष्टुतत्वायद्भ्योमघवञ्छर्मयच्छनः ॥ वयंजयेमत्वयायु
जावृतमस्माकमंशमुदवाभरेभरे । अस्मभ्यमिंद्रवरिवःसुगंकृधिप्रशत्रूणांमघवन्वृष्ण्यारुज ॥ नानाहित्वाहवमानाज
नाऽइमेधनानांधर्तरवसाविपन्यवः । अस्माकंस्मारथमातिष्ठसातयेजैत्रंहींद्रनिभृतंमनस्तव ॥ १४ ॥ गोजिताबाहूऽ
अमितक्रतुःसिमःकर्मन्कर्मञ्छतमूतिःखजंकरः । अकल्पऽइंद्रःप्रतिमानमोजसाथाजनाविह्वयंतेसिषासवः ॥ उत्तेश

(१।१५।९) इमांतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

तान्मघवन्नुच्चभूयंसऽउत्सहस्राद्रिरिचेकृष्टिषुश्रवः । अमात्रंत्वाधिषणातितिविषेमह्यधावृत्राणिजिघ्नसेपुरंदर ॥ त्रिवि
ष्टिधातुप्रतिमानमोजसस्तिस्रोभूमीर्नृपतेत्रीणिरोचना । अतीदंविश्वंभुवनंववक्षिथाशत्रुरिंद्रजनुषासनादसि ॥ त्वां
देवेषुप्रथमंहवामहेत्वंबभूथपृतनासुसासहिः । सेमंनःकारुमुपमन्युमुद्भिदमिंद्रःकृणोतुप्रसवेरथंपुरः+ ॥ त्वंजिगेथन
धनारुरोधिथार्भेष्वाजामघवन्महत्सुच । त्वामुग्रमवसेसंशिशीमस्यथानऽइंद्रहवनेषुचोदय ॥ विश्वाहेंद्रोऽअधिवक्ता
नोऽअस्त्वपरिह्वृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥१५॥ (१।१५।१०) तत्तऽइंद्रियंपरमंपराचैरधारयंतकवयःपुरे
दं । क्षमेदमन्यद्दिव्यं१न्यदस्यसमीपृच्यतेसमनेवकेतुः+ ॥ सधारयत्पृथिवींपप्रथच्चवज्रेणहत्वानिरपःससर्ज । अह
न्नहिमभिनद्रौहिणंव्यहन्व्यंसंमघवाशचीभिः ॥ सजातूभर्माश्रद्दधानऽओजःपुरोविभिंदन्नचरद्विदासीः । विद्वान्व
ज्रिन्दस्यवेहेतिमस्यार्यंसहोवर्धयाद्युम्नमिंद्र ॥ तदूचुषेमानुषेमायुगानिकीर्तेन्यंमघवानामबिभ्रत् । उपप्रयन्दस्युहत्या
यवज्रीयद्धसूनुःश्रवसेनामदधे+॥ तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टंश्रदिंद्रस्यधत्तनवीर्याय । सगाऽअविंदत्सोऽअविंददश्वान्त्स
ऽओषधीःसोऽअपःसवनानि ॥ १६ ॥ भूरिकर्मणेवृषभायवृष्णेसत्यशुष्मायसुनवामसोमं । यऽआदृत्यापरिपंथीवशू
रोयज्वनोविभजन्नेतिवेदः ॥ तदिंद्रप्रेववीर्यंचकर्थयत्ससंतंवज्रेणाबोधयोहिं । अनुत्वापत्नीर्हृषितंवयश्चविश्वेदेवासोऽ

(१।१५।१०) तत्तइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.१अ.७ ॥४६॥

मंडलं १ अनु. १५

अमदन्ननुत्वा ॥ शुष्णंपिप्रुंकुयवंवृत्रमिंद्रयदावधीर्विपुरःशंबरस्य । तन्नोमित्रो० ॥ १७ ॥ (१।१५।११) योनिष्ट ऽइंद्रनिषदेऽअकारितमानिर्षीदस्वानोनार्वा । विमुच्यावयोवसायाश्वान्दोषावस्तोर्वहीयसःप्रपित्वे ॥ ओत्येनरऽइं द्रमूतयेगुर्नूचित्तान्त्सद्योऽअध्वनोजगम्यात् । देवासोमन्युंदासस्यश्चम्नन्तेनऽआवक्षन्त्सुवितायवर्णं ॥ अवत्मनाभर तेकेतवेदाऽअवत्मनाभरतेफेनमुदन् । क्षीरेणस्नातःकुयवस्ययोषेहतेतेस्यातांप्रवणेशिफायाः ॥ युयोपनाभिरुपरस्या योःप्रपूर्वाभिस्तिरतेराष्टिशूरः । अंजसीकुलिशीवीरपत्नीपयोहिन्वानाऽउदभिर्भरंते ॥ प्रतियत्स्यानीथादर्शिदस्योरो कोनाच्छासदनंजानतीगात् । अधस्मानोमघवन्चर्कृतादिन्मानोमघेवनिष्षपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वंनऽइंद्रसूर्येसोऽ अप्स्वनागास्त्वऽआभजजीवशंसे । मांतरांभुजमारीरिषोनःश्रद्धितंतेमहतऽइंद्रियाय ॥ अधामन्येश्रत्तेऽअस्माऽअ धायिवृषाचोदस्वमहतेधनाय । मानोऽअकृतेपुरुहूतयोनाविंद्रक्षुध्यद्भ्योवयऽआसुतिंदाः ॥ मानोवधीरिंद्रमापरादा मानःप्रियाभोजनानिप्रमोषीः । आंडामानोमघवन्छक्रनिर्भेन्मानःपात्राभेत्सहजानुषाणि ॥ अर्वाङेहिसोमकामंत्वा हुरयंसुतस्तस्यपिबामदाय । उरुव्यचाजठरऽआवृषस्वपितेवनःशृणुहिहूयमानः ॥ १९ ॥ (१।१५।१२) चंद्रमाऽ

॥४६॥

(१।१५।११) योनिष्टइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।१५।१२) चंद्रमाइत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यआप्त्यस्त्रितोविश्वेदेवाः पंक्तिःअंत्यात्रिष्टुप्अष्टमीमहाबृहतीयवमध्या । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेतुआद्यायाविश्वेदेवाःद्वितीयायारोदसीतृतीयायाविश्वेदेवाःचतुर्थ्या

अप्स्वं१तरासुपर्णोधावतेदिवि । नवोहिरण्यनेमयःपदंविंदंतिविद्युतोवित्तंमेऽअस्यरोदसी ॥ अर्थमिद्वाऽउंऽअर्थिन्ऽआजायायुवतेपतिं । तुंजातेवृष्ण्यंपयःपरिदायरसंदुहेवित्तं० ॥ मोषुदेवाऽअदःस्वं१रवपादिदिवस्परिं । मासोम्यस्यशंभुवःशूनेभूमकदाचनवित्तं०॥ यज्ञंपृच्छाम्यवमंसतद्दूतोविवोचति । क्वऽऋतंपूर्व्यंगतंकस्तद्बिभर्तिनूतनोवित्तं०॥ अमीयेदेवाःस्थनत्रिष्वारोचनेदिवः । कद्वऽऋतंकदनृतंक्वप्रत्नावऽआहुतिर्वित्तं० ॥ २० ॥ कद्वऽऋतस्यधर्णसिकद्वरुणस्यचक्षणं । कदर्यम्णोमहस्पथातिक्रामेमदूढ्योवित्तं० ॥ अहंसोऽअस्मियःपुरासुतेवदामिकानिचित् । तंमाव्यंत्याध्यो३वृकोनतृष्णजंमृगंवित्तं० ॥ संमातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः । मूषोनशिश्नाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्रतोवित्तं० ॥ अमीयेसप्तरश्मयस्तत्रामेनाभिरातता । त्रितस्तद्वेदाप्त्यःसजामित्वायरेभतिवित्तं० ॥ अमीयेपंचोक्षणोमध्येतस्थुर्महोदिवः । देवत्रानुप्रवाच्यंसध्रीचीनानिवावृतुर्वित्तं० ॥ २१ ॥ सुपर्णाऽएतऽआसतेमध्यऽआरोधनेदिवः । तेसेधंतिपथोवृकंतरंतंयह्वतीरपोवित्तं० ॥ नव्यंतदुक्थ्यंहितंदेवासःसुप्रवाचनं । ऋतमर्षंतिसिंधवःसत्यंतातानसूर्योवित्तं० ॥ अग्नेतवत्यदुक्थ्यंदेवेष्वस्त्याप्यं । सनःसत्तोमनुष्वदादेवान्यक्षिविदुष्टरोवित्तं० ॥ सत्तोहोतामनुष्वदा

अग्निरोदस्यःततस्तिसृणांविश्वेदेवाःअष्टम्याइंद्ररोदस्यःनवम्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःदशम्याविश्वेदेवाःएकादश्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःद्वादश्याविश्वेदेवाःततोद्वयोरग्निरोदसीततएकस्यावरुणरोदस्यःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःततएकस्यारोदसीअंत्यायाविश्वेदेवाः । उत्तरसूक्तद्वयेविश्वेदेवाएव) ।

देवाँऽअच्छाविदुष्टरः । अग्निर्हव्यासुषूदतिदेवोदेवेषुमेधिरोवित्तं० ॥ ब्रह्माकृणोतिवरुणोगातुविदंतमीमहे ॥ व्यूर्णोति
तिहृदामतिंनव्योजायतामृतंवित्तं० ॥ २२ ॥ असौयःपंथाऽआदित्योदिविप्रवाच्यंकृतः । नसदेवाऽअतिक्रमेतंम
र्तासोनपश्यथवित्तं० ॥ त्रितःकूपेवहितोदेवान्हवतऽऊतये । तच्छुश्रावबृहस्पतिःकृण्वन्नंहूरणादुरुवित्तं० ॥ अरुणो
मासकृद्वृकःपथायंतंददर्शहि । उज्जिहीतेनिचाय्यातष्टेवपृष्ट्यामयीवित्तं० ॥ एनांगूषेणवयमिंद्रवंतोभिष्यामवृजनेस
र्ववीराः । तन्नोमित्रो० ॥ २३ ॥ (१।१६।१) इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतयेमारुतंशर्धोऽअदितिंहवामहे । रथंनदुर्गा
द्वसवःसुदानवोविश्वस्मान्नोऽअंहसोनिष्पिपर्तन ॥ तऽआदित्याऽआगतासर्वतातयेभूतदेवावृत्रतूर्येषुशंभुवः । रथंन० ।
अवंतुनःपितरःसुप्रवाचनाऽउतदेवीदेवपुत्रेऽऋतावृधा । रथंन० ॥ नराशंसंवाजिनंवाजयन्निहक्षयद्वीरंपूषणंसुम्नैरी
महे । रथंन० ॥ बृहस्पतेसदमिन्नःसुगंकृधिशंयोर्यत्तेमनुर्हितंतदीमहे । रथंन० ॥ इंद्रंकुत्सोवृत्रहणंशचीपतिंकाटेनि
बाह्ळऽऋषिरह्वदूतये । रथंन० ॥ देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । तन्नोमित्रो० ॥ २४ ॥
(१।१६।२) यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नमादित्यासोभवतामृळयंतः । आवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्यावरिवोवित्त

(१।१६।१) इंद्रंमित्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोविश्वेदेवाजगतीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।१६।२) यज्ञोदेवानामितितृचस्यसूक्तस्यकुत्सो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

रासत् ॥ उपनोदेवाऽअवसागमंत्वंगिरसांसामभिःस्तूयमानाः । इंद्रऽइंद्रियैर्मरुतोमरुद्भिरादित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयं सत् ॥ तन्नऽइंद्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमातत्सविताचनोधात् । तन्नोमित्रो० ॥ २५ ॥ (१।१६।३) यऽइंद्राग्नी चित्रतमोरथोवामभिविश्वानिभुवनानिचष्टे । तेनायातंसरथंतस्थिवांसाथासोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ यावदिदंभुवनंविश्वमस्त्युरुव्यचावरिमतागभीरं । तावांऽअयंपातवेसोमोऽअस्त्वरमिंद्राग्नीमनसेयुवभ्यां ॥ चक्राथेहिसध्र्यं१ङ्नाम भद्रंसध्रीचीनावृत्रहणाऽउतस्थः । ताविंद्राग्नीसध्र्यंचानिषद्यावृष्णःसोमस्यवृषणावृषेथां ॥ समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्रुचावर्हिरुतिस्तिराणा । तीव्रैःसोमैःपरिषिक्तेभिरर्वागेंद्राग्नीसौमनसाययातं ॥ यानींद्राग्नीचक्रथुर्वीर्याणियानि रूपाण्युतवृष्ण्यानि । यावांप्रत्नानिसख्याशिवानितेभिःसोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ २६ ॥ यदब्रवंप्रथमंवांवृणानो३यंसोमोऽअसुरैर्नोविहव्यः । तांसत्यांश्रद्धामभ्याहियातमथासोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ यदिंद्राग्नीमदथःस्वेदुरोणेयद्ब्रह्मणिराजनिवायजत्रा । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीयदुषुतुर्वशेषुयद्द्रुह्युष्वनुषुपूरुषुस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीऽअवमस्यांपृथिव्यांमध्यमस्यांपरमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीपरमस्यांपृथिव्यांमध्यमस्यामवमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीदिविष्ठोयत्पृथि

(१।१६।३) यइंद्राग्नीइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्राग्नीत्रिष्टुप् ।

व्यांयत्पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीऽउदितासूर्यस्यमध्यैदिवःस्वधयामादयेथे ।
अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ एवेंद्राग्नीपपिवांसासुतस्यविश्वास्मभ्यंसंजयतंधनानि । तन्नोमित्रो० ॥ २७ ॥
(१।१६।४) विह्यख्यंमनसावस्यऽइच्छन्निंद्राग्नीज्ञासऽउतवासजातान् । नान्यायुवत्प्रमतिरस्तिमह्यंसवांधियंवाज
यंतीमतक्षं ॥ अश्रवंहिभूरिदावत्तरावांविजामातुरुतवाघास्यालात् । अथासोमस्यप्रयंतीयुवभ्यामिंद्राग्नीस्तोमंजनया
मिनव्यं ॥ माच्छेद्मरश्मीँरितिनाधमानाःपितृणांशक्तीरनुयच्छमानाः । इंद्राग्निभ्यांकंवृषणोमदंतिताह्यद्रीधिषणा
याऽउपस्थे ॥ युवाभ्यांदेवीधिषणामदायेंद्राग्नीसोममुशतीसुनोति । तावश्विनाभद्रहस्तासुपाणीऽआधावतंमधुनापृ
ङ्क्तमप्सु+ ॥ युवामिंद्राग्नीवसुनोविभागेतवस्तमाशुश्रववृत्रहत्ये । तावासद्यावर्हिषियज्ञेऽअस्मिन्प्रचर्षणीमादयेथांसुत
स्य ॥ २८ ॥ प्रचर्षणिभ्यःपृतनाहवेषुप्रपृथिव्यारिरिचाथेदिवश्च । प्रसिंधुभ्यःप्रगिरिभ्योमहित्वाप्रेंद्राग्नीविश्वाभुव
नात्यन्या+ ॥ आभरतंशिक्षतंवज्रवाहूअस्माँऽइंद्राग्नीअवतंशचीभिः । इमेनुतेरश्मयःसूर्यस्ययेभिःसपित्वंपितरोनऽ
आसन् ॥ पुरंदराशिक्षतंवज्रहस्तास्माँऽइंद्राग्नीऽअवतंभरेषु । तन्नोमित्रो० ॥ २९ ॥ (१।१६।५) ततंमेऽअपस्तदु
तायतेपुनःस्वादिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते । अयंसमुद्रऽइहविश्वदेव्यःस्वाहाकृतस्यसमुतृप्णुतऽऋभवः ॥ आभोगयं

(१।१६।४)विह्यख्यमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (१।१६।५)ततंमइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सऋभवोजगतीपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

प्रयदिच्छंतऽऐतनापाकाःप्रांचोममकेचिदापयः । सौधन्वनासश्चरितस्यभूमनागच्छतसवितुर्दाशुषोगृहं+ ॥ तत्सवितावोमृतत्वमासुवदगोह्यंयच्छ्रवयंतऽऐतन । त्यंचिच्चमसमसुरस्यभक्षणमेकंसंतमकृणुताचतुर्वयं ॥ विष्ट्वीशमीतरणित्वेनवाघतोमर्तासःसंतोऽअमृतत्वमानशुः । सौधन्वनाऽऋभवःसूरचक्षसःसंवत्सरेसमपृच्यंतधीतिभिः ॥ क्षेत्रमिवविममुस्तेजनेनंऽएकंपात्रमृभवोजेहमानं । उपस्तुताऽउपमंनाधमानाऽअमर्त्येषुश्रवऽइच्छमानाः ॥ ३० ॥ आमनीषामंतरिक्षस्यनृभ्यःस्रुचेवघृतंजुहवामविद्मना । तरणित्वायेपितुरस्यसश्चिरऽऋभवोवाजमरुहंदिवोरजः ॥ ऋभुर्नऽइंद्रःशवसानवीयानृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः । युष्माकंदेवाऽअवसाहनिप्रियेऽ३भितिष्ठेमपृत्सुतीरसुन्वतां ॥ निश्चर्मणऽऋभवोगामपिंशतसंवत्सेनासृजतामातरंपुनः । सौधन्वनासःस्वपस्ययानरोजिव्रीयुवानापितराकृणोतन ॥ वाजेभिर्नोवाजसातावविड्ढ्यृभुमाँऽइंद्रचित्रमादर्षिराधः । तन्नोमित्रो० ॥ ३१ ॥ (१।१६१।६) तक्षन्रथंसुवृतंविद्मनापसस्तक्षन्हरीइंद्रवाहावृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामृभवोयुवद्वयस्तक्षन्वत्सायमातरंसचाभुवं ॥ आनोयज्ञायतक्षतऽऋभुमद्वयःक्रत्वेदक्षायसुप्रजावतीमिषं । यथाक्षयामसर्ववीरयाविशातन्नःशर्धायधासथास्विंद्रियं+ ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमृभवःसातिंरथायसातिमर्वतेनरः । सातिंनोजैत्रींसंमहेतविश्वहाजामिमजामिंपृतनासुसक्षणिं ॥ ऋभुक्षणमिंद्रमाहुवऽ

(१।१६१।६) तक्षन्रथमितिपंचर्चस्यसूक्तस्य[illegible]जगतीछंदः[illegible]त्रिष्टुप् ।

ऊतयेऽऋभून्वाजान्मरुतःसोमपीतये । उभामित्रावरुणानूनमश्विनातेनोहिन्वंतुसातयेधियेजिषे ॥ ऋभुर्भरायसंशिशातुसातिंसमर्यजिद्वाजोऽअस्माँऽअविष्टु । तन्नोमित्रो० ॥ ३२ ॥ (१।११६।७) ईळेद्यावापृथिवीपूर्वचित्तयेऽग्निंघर्मंसुरुचंयामन्निष्टये । याभिर्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरूषुऽऊतिभिरश्विनागतं ॥ युवोर्दानायसुभराऽअसश्चतोरथमातस्थुर्वचसंनमंतवे । याभिर्धियोवथःकर्मन्निष्टयेताभि० ॥ युवंतासांदिव्यस्यप्रशासनेविशांक्षयथोऽअमृतस्यमज्मना । याभिर्धेनुमस्वं१पिन्वथोनरातांभि० ॥ याभिःपरिज्मातनयस्यमज्मनाद्विमातातूर्षुतरणिर्विभूषति । याभिस्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभि० ॥ याभीरेभंनिवृतंसितमद्भ्यऽउद्वंदनमैरयतंस्वर्दृशे । याभिःकण्वंप्रसिषासंतमावतंताभि० ॥ ३३ ॥ याभिरंतकंजसमानमारणेभुज्युंयाभिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः । याभिःकर्कंधुंवय्यंचजिन्वथस्ताभि० ॥ याभिःशुचंतिंधनसांसुषंसदंतप्तंघर्ममोम्यावंतमत्रये । याभिःपृश्निगुंपुरुकुत्समावतंताभि० ॥ याभिःशचीभिर्वृषणापरावृजंप्रांधंश्रोणंचक्षसऽएतवेकृथः । याभिर्वर्तिकांग्रसितामुंचतंताभि० ॥ याभिःसिंधुंमधुमंतमसश्चतंवसिष्ठंयाभिरजरावजिन्वतं । याभिःकुत्संश्रुतर्यंनर्यमावतंताभि० ॥ याभिर्विश्पलांधनसामथर्व्यंसहस्रमीळ्हऽआजावजिन्वतं । याभिर्वशमश्व्यंप्रेणिमावतंताभि० ॥ ३४ ॥ याभिःसुदानूऽऔशिजायवणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोऽअक्षरत् । कक्षी

(१।११६।७) ईळेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सआंगिरसोद्यावापृथिव्यग्न्यश्विनःशिष्टानामश्विनौजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

वंतंस्तोतारंयाभिरावंतंताभिं० ॥ याभीरसांक्षोदसोद्नःपिपिन्वथुरनश्वंयाभीरथमावंतंजिषे । याभिस्त्रिशोकऽउस्त्रियाऽउदाजंतंताभिं० ॥ याभिःसूर्यंपरियाथःपरावतिमंधातारंक्षैत्रंपत्येष्वावंतं । याभिर्विप्रंप्रभरद्वांजमावंतंताभिं० ॥ याभिर्महामतिथिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशंवरहत्यऽआवंतं । याभिःपूर्भिद्येत्रसदस्युमावंतंताभिं० ॥ याभिर्वम्रंविपिपानमुपस्तुतंकलिंयाभिर्वित्तजानिंदुवस्यथः । याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावंतंताभिं० ॥ ३५ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्र्येयाभिःपुरामनवेगातुमीषथुः । याभिःशारीराजतंस्यूमरश्मयेताभिं० ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चितऽइद्धोऽअज्मन्ना । याभिःशर्यातमवंथोमहाधनेताभिं० ॥ याभिरंगिरोमनसानिरण्यथोग्रंगच्छंथोविवरेगोऽर्णसः । याभिर्मनुंशूरमिषासमावंतंताभिं० ॥ याभिःपत्नीर्विमदायन्यूहथुराघंवायाभिररुणीरशिक्षतं । याभिःसुदासऽऊहथुःसुदेव्यं१ताभिं० ॥ याभिःशंतांतीभवंथोददाशुषेभुज्युंयाभिरवंथोयाभिरध्रिगुं । ओम्यावंतींसुभरामृतस्तुभंताभिं० ॥ ३६ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्यूनोऽअर्वंतमावंतं । मधुप्रियंभरथोयत्सरड्भ्यस्ताभिं० ॥ याभिर्नरंगोषुयुधंनृषाह्येक्षेत्रस्यसातातनयस्यजिन्वंथः । याभीरथाँऽअवंथोयाभिरर्वंतस्ताभिं० ॥ याभिःकुत्समार्जुनेयंशतक्रतूप्रतुर्वीतिंप्रचंदभीतिमावंतं । याभिर्ध्वसंतिंपुरुषंतिमावंतंताभिं० ॥ अम्नस्वतीमश्विनावाचमस्मेकृतंनोदस्त्रावृ

षणामनीषां । अद्यूत्येवसेनिह्वयेवांवृधेचनोभवतंवाजसातौ ॥ द्युभिरक्तुभिःपरिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विनासौभगे भिः । तन्नोमित्रो० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तमाध्यायेवर्गाः ३७ सूक्तानि १८ ऋचः १७९ ॥ त्यागः ॥ उषसेऽग्नयइदं. ११ द्रविणोदसेऽग्नयइदं. ९ अग्नयेशुचयइदं. ८ अग्नयेवैश्वानरायेदं. ३ जातवेदसेऽग्नयइदं. इंद्रायेदं. ५८ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. रोदसीभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्निरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ३ इंद्ररोदसीभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. विश्वोभ्योदेवेभ्यइदं. अग्निरोदसीभ्यइदं. २ वरुणरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ रोदसीभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ११ इंद्राग्निभ्यामिदं. २१ ऋभुभ्यइदं. १४ द्यावापृथिव्यग्न्यश्विभ्यइदं. अश्विभ्यामिदं. २४ ॥ इतिप्रथमेसप्तमोऽध्यायः ॥

इदंविंशतिरुषस्यंद्वितीयोर्धर्चोरात्र्येश्चैमाएकादशरौद्रंद्विस्त्रिष्टुब्वंतंचित्रंषट्सौर्यंनासत्याभ्यांपंचाधिकांकक्षीवान्दैर्घतमसउशिक्प्रसूतआश्विनंवैमध्वआवामेकादशावांरथंदशजागतंकाराधद्वादशांत्यादुःस्वप्ननाशिन्याद्यागायत्रींद्वितीयाककुप्तृतीयाचतुर्थ्यौकाविराण्नष्टरूप्यौपंचमीतनुशिरांषष्ठ्यक्षरैरुष्णिग्विष्टारबृहतींकृतिर्विराट्तिस्रोगायत्र्यःकंदित्थापंचोनावैश्वदेवंवा ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् (१।११३।८) इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरागाच्चित्रःप्रकेतोऽअजनिष्टविभ्वा । यथाप्रसूतासवितुःसवायँ

(१।११३।८) इदंश्रेष्ठमितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सउषाद्वितीयायाअर्धर्चोरात्रिस्त्रिष्टुप् ।

ऽएवारात्र्युषसेयोनिमारैक् ॥ रुशद्वत्सारुशतीश्वेत्यागादारैगुकृष्णासदनान्यस्याः । समानबंधूऽअमृतेऽअनूचीद्यावावर्णंचरतऽआमिनाने ॥ समानोऽअध्वास्वस्रोरनंतस्तमन्यान्याचरतोदेवशिष्टे । नमेथेतेनतस्थतुःसुमेकेनक्तोषासासमनसाविरूपे ॥ भास्वतीनेत्रीसूनृतानामचेतिचित्राविदुरोनऽआवः । प्राप्यांजगद्व्युनोरायोऽअख्यदुषाऽअजीगर्भुवनानिविश्वा ॥ जिह्मश्येचरितवेमघोन्याभोगयऽइष्टयेरायऽउत्वं । दभ्रंपश्यद्भ्यऽउर्वियाविचक्षऽउषा० ॥ ॥ १ ॥ क्षत्रायत्वंश्रवसेत्वंमहीयाऽइष्टयेत्वमर्थमिवत्वमित्यै । विसदृशाजीविताभिप्रचक्षऽउषा० ॥ एषादिवोदुहितापत्यदर्शिव्युच्छंतीयुवतिःशुक्रवासाः । विश्वस्येशानापार्थिवस्यवस्वऽउषोऽअद्येहसुभगेव्युच्छ ॥ परायतीनामन्वेतिपाथऽआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां । व्युच्छंतीजीवमुदीरयंत्युषामृतंकंचनबोधयंती ॥ उषोयदग्निंसमिधेचकर्थवियदावश्चक्षसासूर्यस्य । यन्मानुषान्यक्ष्यमाणाँऽअजीगस्तद्देवेषुचकृषेभद्रमप्नः ॥ कियात्यायत्समयाभवातियाव्यूषुर्याश्चनूनंव्युच्छान् । अनुपूर्वाःकृपतेवावशानाप्रदीध्यानाजोषमन्याभिरेति ॥ २ ॥ ईयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमुषसंमर्त्यासः । अस्माभिरूनुप्रतिचक्ष्याभूदोतेयंतियेऽअपरीषुपश्यान् ॥ यावयद्द्वेषाऽऋतपाऽऋतेजाःसुम्नावरीसूनृताईरयंती । सुमंगलीर्बिभ्रतीदेववीतिमिहाद्योषःश्रेष्ठतमाव्युच्छ ॥ शश्वत्पुरोषाव्युवासदेव्यथोऽअद्येदंव्यावोमघोनी । अथोव्युच्छादुत्तराँऽअनुद्यूनजरामृताचरतिस्वधाभिः ॥ व्यं१जिभिर्दिवऽआतास्वद्यौदपकृष्णांनिर्णिजंदेव्यावः ।

प्र॒बो॒धयं॑त्य॒रु॒णेभि॒रश्वै॒रोषा या॑ति सु॒युजा॒ रथे॑न ॥ आ॒वहं॑ती॒ पोष्या॒ वार्या॑णि चि॒त्रं के॒तुं कृ॑णुते॒ चेकि॑ताना । ई॒युषी॑णामुप॒मा शश्व॑तीनां विभा॒ती॒नां प्र॑थ॒मोषा व्य॑श्वैत् ॥ ३ ॥ उदी॑र्ध्वं जी॒वो ऽअसु॑र्न॒ ऽआगा॒दप॒ प्रागा॒त्तम॒ ऽआ ज्योति॑रेति । आरै॒क्पंथां॒ यात॑वे॒ सूर्या॒याग॑न्म॒ यत्र॑ प्रति॒रंत॒ ऽआयुः॑ ॥ स्यूम॑ना वा॒च ऽउदि॑यर्ति॒ वह्निः॒ स्तवा॑नो रे॒भ ऽउ॒षसो॑ विभा॒तीः । अ॒द्या तदु॑च्छ गृण॒ते म॑घोन्य॒स्मे ऽआयु॒र्नि दि॑दीहि प्र॒जाव॑त् ॥ या गोम॑तीरु॒षसः॒ सर्व॑वीरा व्यु॒च्छंति॑ दा॒शुषे॒ मर्त्या॑य । वा॒योरि॑व सू॒नृता॑नामु॒दर्के॒ ता ऽअ॑श्व॒दा ऽअ॑श्नवत्सोम॒सुत्वा॑ ॥ मा॒ता दे॒वाना॒मदि॑ते॒रनी॑कं य॒ज्ञस्य॑ के॒तुर्बृ॑ह॒ती वि भा॑हि । प्र॒श॒स्ति॒कृद्ब्रह्म॑णे नो॒ व्यु१॒च्छा नो॒ जने॑ जनय विश्ववारे ॥ यच्चि॒त्रमप्न॑ ऽउ॒षसो॒ वहं॑तीजा॒नाय॑ शशमा॒नाय॑ भ॒द्रं । तन्नो॑ मि॒त्रो० ॥ ४ ॥ (११६१९)

इ॒मा रु॒द्राय॑ त॒वसे॑ कप॒र्दिने॑ क्ष॒यद्वी॑राय॒ प्र भ॑रामहे म॒तीः । यथा॒ शमस॑द्द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्पदे॒ विश्वं॑ पु॒ष्टं ग्रामे॑ ऽअ॒स्मिन्न॑नातु॒रं+ ॥ मृ॒ळा नो॑ रुद्रो॒त नो॒ मय॑स्कृधि क्ष॒यद्वी॑राय॒ नम॑सा विधेम ते । यच्छं च॒ योश्च॒ मनु॑राये॒जे पि॒ता तद॑श्याम॒ तव॑ रुद्र॒ प्रणी॑तिषु ॥ अ॒श्याम॑ ते सुम॒तिं दे॑वय॒ज्यया॑ क्ष॒यद्वी॑रस्य॒ तव॑ रुद्र मीढ्वः । सु॒म्ना॒यन्निद्विशो॑ ऽअ॒स्माक॒मा च॒रारि॑ष्टवीरा जुहवाम ते ह॒विः+ ॥ त्वे॒षं व॒यं रु॒द्रं य॑ज्ञ॒साधं॑ व॒ङ्कुं क॒विमव॑से॒ नि ह्व॑यामहे । आ॒रे ऽअ॒स्मद्दैव्यं॒ हेळो॑ ऽअस्यतु सुम॒तिमिद्व॒यम॒स्या वृ॑णीमहे ॥ दि॒वो व॑रा॒हम॑रु॒षं क॑प॒र्दिनं॑ त्वे॒षं रू॒पं नम॑सा॒ नि ह्व॑यामहे । हस्ते॒ बिभ्र॑द्भेष॒जा वार्या॑णि॒ शर्म॒ वर्म॑ च्छ॒र्दिर॒स्मभ्यं॑ यंसत् ॥५॥ इ॒दं पि॒त्रे म॒रुता॑मुच्यते॒

(११६१९) इमा रुद्रायेत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य कुत्सो रुद्रो जगती अंत्ये द्वे त्रिष्टुभौ ।

वचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं । रास्वाचनोऽअमृतमर्तभोजनंतमनेतोकायतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोऽअर्भ
कंमानऽउक्षंतमुतमानंउक्षितं । मानोवधीःपितरंमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानऽआयौ
मानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाऽइ
वाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे । भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवऽइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षय
द्वीरसुम्नमस्मेतेऽअस्तु । मृळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाः ॥ अवोचामनमोऽअस्माऽअवस्यवःशृणो
तुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् । तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (१।११६।१०) चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ।
आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर्यऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योदेवीमुषसंरोचमानांमर्योनयोषामभ्येतिपश्चात् ।
यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं+ ॥ भद्राऽअश्वाहरितःसूर्यस्यचित्राऽएतग्वाऽअनुमाद्यासः । नम
स्यंतोदिवऽआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः+ ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याकर्तोविततंसंजभार । यदेद
युक्तहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थे । अनंतमन्यद्रु
शदस्यपाजःकृष्णमन्यद्धरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽउदितासूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवद्यात् । तन्नोमित्रो० ॥ ७ ॥

(१।११६।१०) चित्रंदेवानामितिषळर्चस्यसूक्तस्यकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप् ।

(१।१७।१) नासत्याभ्यांबर्हिरिंवप्रवृंजेस्तोमाँऽइयर्म्यभ्रियेववातः । यावर्भगायविमदायंजायांसेनाजुवान्यूहतूरथेन ॥ वीळुपत्मभिराशुहेमभिर्वादेवानांवाजूतिभिःशाशदाना । तद्रासभोनासत्यासहस्रमाजायमस्यप्रधनेजिगाय ॥ तुग्रोहभुज्युमश्विनोदमेघेरयिंनकश्चिन्ममृवाँऽअवाहाः । तमूहथुनौभिरात्मन्वतीभिरंतरिक्षप्रुद्भिरपोदकाभिः ॥ तिस्रःक्षपस्त्रिरहातिव्रजद्भिर्नासत्याभुज्युमूहथुःपतंगैः । समुद्रस्यधन्वन्नार्द्रस्यपारेत्रिभीरथैःशतपद्भिःषळश्वैः ॥ अनारंभणेतदवीरयेथामनास्थानेअग्रभणेसमुद्रे । यदश्विनाऊहथुर्भुज्युमस्तंशतारित्रांनावमातस्थिवांसं ॥ ८ ॥ यमश्विनाददथुःश्वेतमश्वमघाश्वायशश्वदित्स्वस्ति । तद्वांदात्रंमहिकीर्तेन्यंभूत्पैद्वोवाजीसदमिद्धव्योऽअर्यः+ ॥ युवंनरास्तुवतेपज्रियायकक्षीवतेऽअरदतंपुरंधिं । कारोतराच्छफादश्वस्यवृष्णःशतंकुंभाँऽअसिंचतंसुरायाः॥ हिमेनाग्निंघ्रंसमवारयेथांपितुमतीमूर्जमस्माऽअधत्तं । ऋबीसेअत्रिमश्विनावनीतमुन्निन्यथुःसर्वगणंस्वस्ति+ ॥ परावतंनासत्यानुदेथामुच्चाबुध्नंचक्रथुर्जिह्मबारं । क्षरन्नापोनपायनायरायेसहस्रायतृष्यतेगोतमस्य ॥ जुजुरुषोनासत्योतवव्रिंप्रामुंचतंद्रापिमिवच्यवानात् । प्रातिरतंजहितस्यायुर्दस्रादित्पतिमकृणुतंकनीनां ॥ ९ ॥ तद्वांनराशंस्यंराध्यंचाभिष्टिमन्नासत्यावरूथं । यद्विद्वांसानिधिमिवापगूळ्हमुद्दर्शतादूपथुर्वंदनाय ॥ तद्वांनरासनयेदंसऽउग्रमाविष्कृणोमितन्यतुर्नवृष्टिं ।

(१।१७।१) नासत्याभ्यामितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

दध्यङ्हयन्मध्वाथर्वणोवामश्वस्यशीर्ष्णाप्रयदीमुवाच ॥ अजोहवीन्नासत्याकरावांमहेयामन्पुरुभुजापुरंधिः । श्रुतंत
च्छासुरिववध्रिमत्याहिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥ आस्नोवृकस्यवर्तिकामभीकेयुवंनरानासत्यामुमुक्तं । उतोकविंपुरुभु
जायुवंहकृपमाणमकृणुतंविचक्षे ॥ चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपर्णमाजाखेलस्यपरितक्म्यायां । सद्योजंघामायसींविश्पला
यैधनेहितेसर्तवेप्रत्यधत्तं ॥ १० ॥ शतंमेषान्वृक्येचक्षदानमृज्राश्वंतंपितांधंचकार । तस्माऽअक्षीनासत्याविचक्षऽ
आधत्तंदस्राभिषजावनर्वन्+ ॥ आवांरथंदुहितासूर्यस्यकाष्मेवातिष्ठदर्वताजयंती । विश्वेदेवाऽअन्वमन्यंतहृद्भिःस
मुश्रियानासत्यासचेथे ॥ यदयातंदिवोदासायवर्तिर्भरद्वाजायाश्विनाहयंता । रेवदुवाहसचनोरथोवांवृषभश्चशिंशु
मारश्चयुक्ता+ ॥ रयिंसुक्षत्रंस्वपत्यमायुःसुवीर्यंनासत्यावहंता । आजह्नावींसमनसोपवाजैस्त्रिरह्नोभागंदधतीमयातं ॥
परिविष्टंजाहुषंविश्वतःसींसुगेभिर्नक्तमूहथूरजोभिः । विभिंदुनानासत्यारथेनविपर्वताँऽअजरयूऽअयातं ॥ ११ ॥
एकस्यावस्तोरावतंरणायवशमश्विनासनयेसहस्रा । निरहतंदुच्छुनाऽइंद्रवंतापृथुश्रवसोवृषणावरातीः ॥ शरस्यचि
दार्चत्कस्यावतादानीचादुच्चाचक्रथुःपातवेवाः । शयवेचिन्नासत्याशचीभिर्जसुरयेस्तर्यंपिप्यथुर्गां+ ॥ अवस्यतेस्तुवते
कृष्णियायऽऋजूयतेनासत्याशचीभिः । पशुंननष्टमिवदर्शनायविष्णाप्वंददथुर्विश्वकाय ॥ दशरात्रीरशिवेनानवद्यून
वनद्धंश्नथितमप्स्वं१तः । विप्रुतंरेभमुदनिप्रवृक्तमुन्निन्यथुःसोममिवस्रुवेण ॥ प्रवांदंसांस्यश्विनाववोचमस्यपतिःस्यां

सुगवंःसुवीरंः । उतपश्यंन्नश्नुवन्दीर्घमायुरस्तंमिवेज्जंरिमाणंजगम्यां ॥ १२ ॥ (११७२) मध्वःसोमंस्याश्विना मदांयप्रत्नोहोताविंवासतेवां । बर्हिष्मंतीरातिर्विश्रिंतागीरिषायांतंनासत्योपवाजैंः ॥ योवांमश्विनामनंसोजवींयान्रथःस्वश्वोविशंऽआजिगांति । येनगच्छंथःसुकृतोंदुरोणंतेनंनरावर्तिरस्मभ्यंयातं ॥ ऋषिंनरावंहंसःपांचंजन्यमृबीसादत्रिंमुंचथोगणेनं । मिनंतादस्योरशिंवस्यमायाऽअंनुपूर्वंवृषणाचोदयंता ॥ अश्वंनगूळ्हमंश्विनादुरेवैर्ऋषिंनरावृषणारेभमप्सु । संतंरिंणीथोविप्रुंतंदंसोंभिर्नवांजूर्यंतिपूर्व्याकृतानिं ॥ सुषुप्वांसंननिर्ऋंतेरुपस्थेसूर्यंनदंस्राउतमंसिक्षियंतं । शुभेरुक्मंनदंर्शतंनिखांतमुदूंपथुरश्विनावंदंनाय ॥ १३ ॥ तद्वांनराशंस्यंपज्रियेणंकक्षीवंतानासत्यापरिज्मन् । शफादश्वंस्यवाजिनोजनांयशतंकुंभाँऽअंसिंचतंमधूंनां ॥ युवंनंरास्तुवतेकृंष्णियायंविष्णाप्वंददथुर्विश्वंकाय । घोषांयैचित्पितृषदेंदुरोणेपतिंजूर्यंत्याऽअश्विनावदत्तं ॥ युवंश्यावांयरुशंतीमदत्तंमहःक्षोणस्यांश्विनाकण्वांय । प्रवाच्यंतद्वृंषणाकृतंवांयन्नांर्षदायश्रवोंऽअध्यधंत्तं ॥ पुरूवर्पांस्यश्विनादधांनानिपेदवंऽऊहथुराशुमश्वं । सहस्रसांवाजिनमप्रंतीतमहिहनंश्रवस्यं१तरुंत्रं ॥ एतानिंवांश्रवस्यांसुदानूब्रह्मांगूषंसदंनंरोदंस्योः । यद्वांपज्रासोंऽअश्विनाहवंतेयातमिषाचंविदुषेंचवाजं ॥ १४ ॥ सूनोर्मानेंनाश्विनागृणानावाजंविप्रांयभुरणारदंता । अगस्त्येब्रह्मंणावावृधानासंविश्पलांना

(११७२) मध्वःसोमस्येतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकक्षीवानाश्विनांत्रिष्टुप् ।

सत्यारिणीतं ॥ कुहयांतासुष्टुतिंकाव्यस्यदिवोनपातावृषणाशयुत्रा । हिरण्यस्येवकलशंनिखांतमुदूपथुर्दशमेऽअश्वि
नाहन् ॥ युवंच्यवानमश्विनाजरंतंपुनर्युवानंचक्रथुःशचीभिः । युवोरथंदुहितासूर्यस्यसहश्रियानासत्यावृणीत ॥ युवं
तुग्रायपूर्व्येभिरेवैःपुनर्मन्यावभवतंयुवाना । युवंभुज्युमर्णसोनिःसमुद्राद्विभिरूहथुर्ऋज्रेभिरश्वैः ॥ अजोहवीदश्वि
नातौग्र्योवांप्रोह्लःसमुद्रमव्यथिर्जगन्वान् । निष्टमूहथुःसुयुजारथेनमनोजवसावृषणास्वस्ति ॥ १५ ॥ अजोहवीद
श्विनावर्तिकावामास्नोयत्सीममुंचतंवृकस्य । विजयुषाययथुःसान्वद्रेर्जातंविष्वाचोऽअहतंविषेण ॥ शतंमेषान्वृक्ये
मामहानंतमःप्रणीतमशिवेनपित्रा । आक्षीऽऋज्राश्वेऽअश्विनावधत्तंज्योतिरंधायचक्रथुर्विचक्षे ॥ शुनमंधायभरमह्व
यत्सावृकीरश्विनावृषणानरेति । जारःकनीनऽइवचक्षदानऽऋज्राश्वःशतमेकंचमेषान् ॥ महीवामूतिरश्विनामयो
भूरुतस्रामंधिष्ण्यासंरिणीथः । अथायुवामिदह्वयत्पुरंधिरागच्छतंसींवृषणाववोभिः ॥ अधेनुंदस्रास्तर्यं१विषक्ताम
पिन्वतंशयवेऽअश्विनागां । युवंशचीभिर्विमदायजायांन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषां ॥ १६ ॥ यवंवृकेणाश्विनावपंतेषंदु
हंतामनुषायदस्रा । अभिदस्युंबकुरेणाधमंतोरुज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥ आथर्वणायाश्विनादधीचेश्व्यंशिरःप्रत्यैरयतं ।
सवांमधुप्रवोचदृतायन्त्वाष्ट्रंयद्दस्रावपिकक्ष्यंवां ॥ सदाकवीसुमतिमाचकेवांविश्वाधियोऽअश्विनाप्रावतंमे । अस्मेर
यिंनासत्यावृहंतमपत्यसाचंश्रुत्यंरराथां ॥ हिरण्यहस्तमश्विनारराणापुत्रंनरावध्रिमत्याऽअदत्तं । त्रिधाहश्यावमश्वि

नाविर्कस्तमुज्जीवसंऽऐरयतंसुदानू ॥ एतानिवामश्विनावीर्याणिप्रपूर्व्याण्यायवोवोचन् । ब्रह्मकृण्वंतोवृषणायुव
भ्यांसुवीरासोविदथमावदेम ॥ १७ ॥ (१ । १७ । ३) आवांरथोऽअश्विनाश्येनपत्वासुमृळीकःस्ववांयात्वर्वाङ् ।
योमर्त्यस्यमनसोजवीयान्त्रिवंधुरोवृषणावातरंहाः ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेनत्रिचक्रेणसुवृतायातमर्वाक् । पिन्वं
तंगाजिन्वंतमर्वतोनोवर्धयंतमश्विनावीरमस्मे+ ॥ प्रवद्यामनासुवृतारथेनदस्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः । किमंगवांप्रत्य
वर्तिगमिष्ठाहुर्विप्रासोऽअश्विनापुराजाः+ ॥ आवांश्येनासोऽअश्विनावहंतुरथेयुक्तासऽआशवःपतंगाः । येऽअप्तुरो
दिव्यासोनगृध्राऽअभिप्रयोनासत्यावहंति ॥ आवांरथंयुवतिस्तिष्ठदत्रजुष्ट्वीनरादुहितासूर्यस्य । परिवामश्वावपुषः
पतंगावयोवहंत्वरुषाऽअभीके ॥ १८ ॥ उद्वंदनमैरतंदंसनाभिरुद्रेभंदस्रावृषणाशचीभिः । निष्टौग्र्यंपारयथःसमु
द्रात्पुनश्च्यवानंचक्रथुर्युवानं ॥ युवमत्रयेवनीतायतप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं । युवंकण्वायापिरिप्तायचक्षुःप्रत्यध
त्तंसुष्टुतिंजुजुषाणा+ ॥ युवंधेनुंशयवेनाधितायापिन्वतमश्विनापूर्व्याय । अमुंचतंवर्तिकामंहसोनिःप्रतिजंघांविश्प
लायाऽअधत्तं ॥ युवंश्वेतंपेदवऽइंद्रजूतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं । जोहूत्रमर्योऽअभिभूतिमुग्रंसहस्रसांवृषणंवीड्वंगं ॥
तावांनरास्ववसेसुजाताहवामहेऽअश्विनानाधमानाः । आनऽउपवसुमतारथेनगिरोजुषाणासुविताययातं ॥ आश्ये

॥५४॥

(१।१७।३) आवांरथइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

नस्यजवंसानूतंनेनास्मेयांतंनासत्यासजोषाः । हवेहिवांमश्विनारातहंव्यःशश्वत्तमायाऽउषसोव्युंष्टौ॥१९॥(१।१७४)
आवांरथंपुरुमायंमनोजुवंजीराश्वंयज्ञियंजीवसेंहुवे । सहस्रंकेतुंवनिनंशतद्वंसुंश्रुष्टीवानंवरिवोधामभिप्रयः ॥ ऊर्ध्वा
धीतिःप्रत्यस्यप्रयामन्यधायिशस्मन्त्समयंतऽआदिशः । स्वदामिघर्मंप्रतियंत्यूतयऽआवांमूर्जानीरथमश्विनारुहत् ॥
संयन्मिथःपस्पृधानासोऽअग्मतशुभेमखाऽअमिताजायवोरणे । युवोरहंप्रवणेचेकितेरथोयदश्विनावहथःसूरिमावरं ॥
युवंभुज्युंभुरमाणंविभिर्गतंस्वयुक्तिभिर्निवहंतापितृभ्यऽआ । यासिष्टंवर्तिर्वृषणाविजेन्यं१ंदिवोदासायमहिचेतिवाम
वः ॥ युवोरश्विनावपुषेयुवायुजंरथंवाणीयेमतुरस्यशर्ध्यं । आवांपतित्वंसख्यायजग्मुषीयोषावृणीतजेन्यायुवांपती ॥
॥ २० ॥ युवंरेभंपरिषूतेरुरुष्यथोहिमेनंघर्मंपरितप्तमत्रये । युवंशयोरवसंपिप्यथुर्गविप्रदीर्घेणवंदनस्तार्यायुषा ॥ यु
वंवंदनंनिरृतंजरण्ययारथंनदस्राकरणासमिन्वथः । क्षेत्रादाविप्रंजनथोविपन्ययाप्रवामत्रविधतेदंसनाभुवत् ॥ अग
च्छतंकृपमाणंपरावतिपितुःस्वस्यत्यजसानिबाधितं । स्वर्वतीरितऽऊतीर्युवोरहंचित्राऽअभीकेऽअभवन्नभिष्टयः ॥
उतस्यावांमधुमन्मक्षिकारपन्मदेसोमस्यौशिजोहुवन्यति । युवंदधीचोमनऽआविवासथोथाशिरःप्रतिवामश्व्यंवदत् ॥
युवंपेदवेपुरुवारमश्विनास्पृधांश्वेतंतरुतारंदुवस्यथः । शर्यैरभिद्युंपृतनासुदुष्टरंचर्कृत्यमिन्द्रमिवचर्षणीसहं ॥ २१ ॥

(१।१७४) आवांरथमितिदशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानश्विनौजगती ।

(१।१७।५) कारांधद्धोत्रांश्विनावांकोवांजोषऽउभयोः । कथाविधात्यप्रचेताः ॥ विद्वांसाविद्दुरःपृच्छेदविद्वानित्थापरोऽअचेताः । नूचिन्नुमर्तेऽअक्रौ ॥ ताविद्वांसाहवामहेवांतानोविद्वांसामन्मवोचेतमद्य । प्रार्चद्दयमानोयुवाकुः ॥ विपृच्छामिपाक्याउनदेवान्वषट्कृतस्याद्भुतस्यदस्रा । पातंचसह्यंसोयुवंचरभ्यंसोनः ॥ प्रयाघोषेभृगंवाणेनशोभेयर्यावाचायजतिपज्रियोवां । प्रैषयुर्नविद्वान् ॥ २२ ॥ श्रुतंगायत्रंतकवानस्याहंचिद्धिरिरेभाश्विनावां । आक्षीशुंभस्पतीदन् ॥ युवंह्यास्तंमहोरन्युवंवायन्निरततंसतं । तानोवसूसुगोपास्यातंपातंनोवृकादघायोः ॥ माकस्मैधातमभ्यमित्रिणेनोमाकुत्रानोगृहेभ्योधेनवोगुः । स्तनाभुजोऽअशिश्वीः ॥ दुहीयन्मित्रधितयेयुवाकुरायेचनोमिमीतंवाजवत्यै । इषेचनोमिमीतंधेनुमत्यै ॥ अश्विनोरसनंरथमनश्वंवाजिनीवतोः । तेनाहंभूरिचाकन ॥ अयंसमहमातनूह्यातेजनाँऽअनु । सोमपेयंसुखोरथः ॥ अधस्वप्नस्यनिर्विदेभुंजतश्चरेवतः । उभातावस्रिनश्यतः॥२३॥ (१।१८।१) कदित्थानृंःपात्रंदेवयतांश्रवद्गिरोऽअंगिरसांतुरण्यन् । प्रयदानड्विशऽआहर्म्यस्योरुक्रंसतेऽअध्वरेयजत्राः ॥ स्तंभीद्ध

(१।१७।५) काराधदितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानश्विनौआद्यागायत्रीद्वितीयाककुप्तृतीयाकाविराट्चतुर्थीनष्टरूपीपंचमीतनुशिराषष्ठ्युष्णिक्सप्तमीविष्टारबृहत्यष्टमीकृतिर्नवमीविराट्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः (अंत्याढुःस्वप्ननाशिनी)। (१।१८।१) कदित्थेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानिंद्रस्त्रिष्टुप् (विश्वेदेवावा)।

द्यांसधरुणंप्रुषायहृभुर्वाजायद्रविणंनरोगोः । अनुस्वजांमहिषश्चक्षतव्रांमेनामश्वस्यपरिंमातरंगोः+ ॥ नक्षद्धवंमरुणीः पूर्व्यंराट्तुरोविशामंगिरसामनुद्यून् । तक्षद्वज्रंनियुतंतस्तंभद्व्यांचतुष्पदेनर्यायद्विपादे ॥ अस्यमदेस्वर्यंदाऽऋतायापीवृतमुस्रियाणामनीकं । यद्धप्रसर्गेत्रिककुम्निवर्तदपद्रुहोमानुषस्यदुरोवः ॥ तुभ्यंपयोयत्पितरावनीतांराधःसुरेतस्तुरणेभुरण्यू । शुचियत्तेरेक्णऽआयजंतसबर्दुघायाःपयऽउस्रियायाः ॥ २४ ॥ अधप्रजज्ञेतरणिर्ममत्तुप्ररोच्यस्याऽउषसोनसूरः । इंदुर्येभिराष्टस्वेदुहव्यैःस्रुवेणसिंचंजरणाभिधाम ॥ स्विध्मायद्वनधितिरपस्यात्सूरोऽअध्वरेपरिरोधनागोः । यद्धप्रभासिकृत्व्याँऽअनुद्यूननर्विशेपश्विषेतुराय ॥ अष्टामहोदिवऽआदोहरीऽइहद्युम्नासाहमभियोधानऽउत्सं । हरिंयत्तेमंदिनंदुक्षन्वृधेगोरभसमद्रिभिर्वाताप्यं ॥ त्वमायसंप्रतिवर्तयोगोर्दिवोऽअश्मानमुपनीतमृभ्वा । कुत्साययत्रंपुरुहूतवन्वन्छुष्णमनंतैःपरियासिवधैः+ ॥ पुरायत्सूरस्तमसोऽअपीतेस्तमद्रिवःफलिगंहेतिमस्य । शुष्णस्यचित्परिहितंयदोजोदिवस्परिसुग्रथितंतदादः ॥ २५ ॥ अनुत्वामहीपाजसीऽअचक्रेद्यावाक्षामामदतामिंद्रकर्मन् । त्वंवृत्रमाशयानंसिरासुमहोवज्रेणसिष्वपोवराहुं ॥ त्वमिंद्रनर्योयाँऽअवोनॄन्तिष्ठावातस्यसुयुजोवहिष्ठान् । यंतेकाव्यऽउशनामंदिनंदाद्वृत्रहणंपार्यंततक्षवज्रं ॥ त्वंसूरोहरितोरामयोनॄन्भरच्चक्रमेतशोनायमिंद्र । प्रास्यपारंनवतिंनाव्यानामपिकर्तमवर्तयोयज्यून् ॥ त्वंनोऽअस्याऽइंद्रदुर्हणायाःपाहिवज्रिवोदुरितादभीके । प्रनोवाजान्रथ्योऽ३अश्वबुध्यानिषे

यँधिश्रवंसेसूनृतायै ॥ मासातेऽअस्मत्सुमतिर्विदंसद्वाजंप्रमहुः समिषोंवरंत । आनोंभजमघवन्गोष्वर्योमंहिष्ठास्तेसध मादंःस्याम ॥ २६ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेअष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

अष्टमाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि ९ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ उषोरात्रिभ्यामिदं. उषसइदं. १८ उषोमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवी- द्युभ्यइदं. रुद्रायेदं. ११ सूर्यायेदं. ९ अश्विभ्यामिदं. ८३ इंद्रायेदं. १५ इतिप्रथमेष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥

॥ इतिप्रथमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथद्वितीयाष्टकप्रारंभः ॥

ॐप्रवोवैश्वदेवंमावोविराड्रूपैपृथुःसप्तोनोषस्यंतूषाउच्छंतीप्रातारत्नंसप्तस्वनयस्यदानस्तुतिंरुपजगत्यावमंदानि
तिंकक्षीवान्दानतुष्टःपंचभिर्भावयव्यंतुष्टावांत्येअनुष्टुभौभावयव्यरोमशयोर्दंपत्योःसंवादोग्निमेकादशपरुच्छे
पोदैवोदासिराग्नेयंतुपारुच्छेपंसर्वमात्यष्टंतत्रातिधृतिःषष्ठ्यंयंजायताष्टौयंत्वमेकादशषष्ठ्यैंदवींप्रप्रावोतिशक्वर्या
वष्टिरंत्यैंद्रयाहिदशांत्यात्रिष्टुविंद्रायसप्तत्वयावयंषड्युंवंतमैंद्रापार्वतोर्धर्चंउभेसप्तादौत्रिष्टुप्तिस्रोनुष्टुभोगायत्री
धृतिरष्टिरात्वाषड्वायव्यंत्वंत्याष्टिःस्तीर्णनवचतुर्थ्याद्याःपंचैंद्रश्चोपांत्येअष्टौप्रसुसप्तमैत्रावरुणंत्वंत्येलिंगोक्तदेव
तंअंत्यात्रिष्टुप् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (१।१८।२) प्रवःपांतंरघुमन्युवोंधोयज्ञंरुद्रायमीह्लुषेभरध्वं । दिवोऽअस्तोष्यसुरस्यवीरैरिषुध्येव
मरुतोरोदस्योः ॥ पत्नीवपूर्वहूतिंवावृधध्याऽउषासानक्तापुरुधाविदाने । स्तरीर्नात्कंव्युतंवसानासूर्यस्यश्रियासुदृशी
हिरण्यैः ॥ ममत्तुनःपरिज्मावसर्हाममत्तुवातोअपांवृषण्वान् । शिशीतमिंद्रापर्वतायुवंनस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः+॥
उतत्यामेयशसांश्वेतनायैव्यंतापांतौशिजोहुवध्यै । प्रवोनपातमपांकृणुध्वंप्रमातरारास्पिनस्यायोः+ ॥ आवोरुवण्यु

(१।१८।२) प्रवःपांतमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्पंचमीषष्ठ्यौविराड्रूपे ।(भेदप्रयोगपक्षेतुआद्यानां
षण्णांक्रमेणरुद्रमरुतउषासानक्ताविश्वेदेवाअश्विनौविश्वेदेवामित्रावरुणसिंधवोदेवताःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःततोद्वयोर्मित्रावरुणौअंत्यपंचानां

विश्वेदेवाःएवं १५) ।

मौशिजोहुवध्यैघोषेवशंसमर्जुनस्यनंशे । प्रवःपूषणेदावनऽआँऽअच्छावोचेयवसुतातिमग्नेः+ ॥ १ ॥ श्रुतंमेमित्रावरु
णाहवेमोतश्रुतंसदनेविश्वतःसीं । श्रोतुनःश्रोतुरातिःसुश्रोतुःसुक्षेत्रासिंधुरद्भिः+ ॥ स्तुषेसावांवरुणमित्ररातिर्गवांश
तापृक्षयामेषुपज्रे । श्रुतरथेप्रियरथेदधानाःसद्यःपुष्टिंनिरुंधानासोऽअग्मन् ॥ अस्यस्तुषेमहिमघस्यराधःसचासनेमन
हुषःसुवीराः । जनोयःपज्रेभ्योवाजिनीवानश्वावतोरथिनोमह्यंसूरिः+ ॥ जनोयोमित्रावरुणावभिध्रुगपोनवांसुनोत्य
क्ष्णयाध्रुक् । स्वयंसयक्ष्मंहृदयेनिधत्तऽआपयदींहोत्राभिर्ऋतावा ॥ सव्राधतोनहुषोदंसुजूतःशर्धस्तरोनरांगूर्तश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्यातिबाळ्हसृत्वाविश्वासुपृत्सुसदमिच्छूरः ॥ २ ॥ अधग्मंतानहुषोहवंसूरेःश्रोताराजानोऽअमृतस्यमंद्राः ।
नभोजुवोयन्निरवस्यराधःप्रशस्तयेमहिनारथवते ॥ एतंशर्धंधामयस्यसूरेरित्यवोचन्दशतयस्यनंशे । द्युम्नानियेषुवसु
तातीरारन्विश्वेसन्वंतुप्रभृथेषुवाजं ॥ मंदामहेदशतयस्यधासेर्द्विर्यत्पंचबिभ्रतोयंत्यन्ना । किमिष्टाश्वऽइष्टरश्मिरेतऽ
ईशानासस्तरुषऽऋंजतेनॄन्+ ॥ हिरण्यकर्णमणिग्रीवमर्णस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः । अर्योगिरःसद्यऽआजग्मुषीरो
स्राश्चाकंतूभयेष्वस्मे+ ॥ चत्वारोमामशर्शारस्यशिश्वस्त्रयोराज्ञऽआयवसस्यजिष्णोः । रथोवांमित्रावरुणादीर्घाप्साः
स्यूमगभस्तिःसूरोनाद्यौत् ॥ ३ ॥ (१।१८।३) पृथूरथोदक्षिणायाऽअयोज्यैनंदेवासोऽअमृतासोऽअस्थुः । कृष्णादु

(१।१८।३) पृथूरथइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानुपान्त्रिष्टुप् ।

दस्थादुर्या३ विहायाश्चिकित्संतीमानुषायक्षयाय ॥ पूर्वाविश्वस्माद्भुवनादबोधिजयंतीवाजंबृहतीसनुत्री । उच्चाव्यं ख्यद्युवतिःपुनर्भूरोषाऽअगन्प्रथमापूर्वहूतौ ॥ यदद्यभागंविभजासिनृभ्यऽउषोदेविमर्त्यत्रासुजाते । देवोनोऽअत्रस वितादमूनाऽअनागसोवोचतिसूर्याय ॥ गृहंगृहमहनायात्यच्छादिवेदिवेऽअधिनामादधाना । सिषासंतीद्योतनाश श्वदागादग्रमग्रमिद्भजतेवसूनां ॥ भगस्यस्वसावरुणस्यजामिरुषःसूनृतेप्रथमाजरस्व । पश्चासदघ्यायोऽअघस्यधाता जयेमतंदक्षिणयारथेन ॥ ४ ॥ उदीरतांसूनृताऽउत्पुरंधीरुदग्नयःशुशुचानासोऽअस्थुः । स्पार्हावसूनितमसापगूह्ला विष्कृण्वंत्युषसोविभातीः ॥ अपान्यदेत्यभ्य१न्यदेतिविषुरूपेऽअहनीसंचरेते । परिक्षितोस्तमोऽअन्यागुहाकरद्यौ दुषाःशोशुचतारथेन ॥ सदृशीरद्यसदृशीरिदुश्वोदीर्घंसचंतेवरुणस्यधाम । अनवद्यास्त्रिंशतंयोजनान्येकैकाक्रतुंपरियं तिसद्यः ॥ जानत्यह्नःप्रथमस्यनामशुक्राकृष्णादजनिष्टश्वितीची । ऋतस्ययोषानमिनातिधामाहरहर्निष्कृतमाचरं ती ॥ कन्येवतन्व३शाशदानाँऽएषिदेविदेवमियक्षमाणं । संस्मयमानायुवतिःपुरस्तादाविर्वक्षांसिकृणुषेविभाती ॥ सुसंकाशामातृमृष्टेवयोषाविस्तन्वंकृणुषेदृशेकं । भद्रात्वमुषोवितरंव्युच्छनतत्तेऽअन्याऽउषसोनशंत ॥ अ श्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारायतमानारश्मिभिःसूर्यस्य । पराचयंतिपुनराचयंतिभद्रानामवहमानाऽउषासः ॥ ऋत स्यरश्मिमनुयच्छमानाभद्रंभद्रंक्रतुमस्मासुधेहि । उषोनोऽअद्यसुहवाव्युच्छास्मासुरायोमघवत्सुचस्युः ॥ ६ ॥

ऋक्सं.
अ.२अ.१
॥ ३ ॥

(१।१२४) उषाऽउच्छंतीसमिधानेऽअग्नाऽउद्यन्त्सूर्यऽउर्वियाज्योतिरश्रेत् । देवोनोऽअत्रसवितान्वर्थंप्रासावीद्द्विपत्प्रचतुष्पदित्यै ॥ अमिनतीदैव्यानिव्रतानिप्रमिनतीमनुष्यायुगानि । ईयुषीणामुपमाशश्वतीनामायतीनांप्रथमोषाव्यद्यौत् ॥ एषादिवोदुहिताप्रत्यदर्शिज्योतिर्वसानासमनापुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वेतिसाधुप्रजानतीवनदिशोमिनाति ॥ उपोऽअदर्शिशुंध्युवोनवक्षोनोधाऽइवाविरकृतप्रियाणि । अद्मसन्नससतोबोधयंतीशश्वत्तमागात्पुनरेयुषीणां ॥ पूर्वेऽअर्धेरजसोऽअप्त्यस्यगवांजनित्र्यकृतप्रकेतुं । व्युप्रथतेवितरंवरीयऽओभापृणंतीपित्रोरुपस्था ॥ ७ ॥ एवेदेषापुरुतमादृशेकंनाजामिंनपरिवृणक्तिजामिं । अरेपसातन्वाशाशदानानार्भादीषतेनमहोविभाती ॥ अभ्रातेवपुंसऽएतिप्रतीचीगर्तारुगिवसनयेधनानां । जायेवपत्यऽउशतीसुवासाऽउषाहस्रेवनिरिणीतेऽअप्सः ॥ स्वसास्वस्रेज्यायस्यैयोनिमारैगपैत्यस्याःप्रतिचक्ष्येव । व्युच्छंतीरश्मिभिःसूर्यस्यांज्यंक्तेसमनगाऽइवव्राः ॥ आसांपूर्वासामहसुस्वसॄणामपरापूर्वामभ्येतिपश्चात् । ताःप्रत्नवन्नव्यसीर्नूनमस्मेरेवदुच्छंतुसुदिनाऽउषासः ॥ प्रबोधयोषःपृणतोमघोन्यबुध्यमानाःपणयःससंतु । रेवदुच्छमघवद्भ्योमघोनिरेवत्स्तोत्रेसूनृतेजारयंती ॥ ८ ॥ अवेयमश्वैद्युवतिःपुरस्ताद्युंक्ते गवामरुणानामनीकं । विनूनमुच्छादसतिप्रकेतुर्गृहंगृहमुपतिष्ठातेऽअग्निः ॥ उत्तेवयश्चिद्वसतेरपप्तन्नरश्चयेपितुभा

मंडलं १
अनु. १८
॥ ३ ॥

(१।१२४) उषाउच्छंतीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानुषास्त्रिष्टुप् ।

जोव्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवामम्मुषोदेवदाशुषेमर्त्याय ॥ अस्तोढ्वंस्तोम्याब्रह्मणामेवीवृधध्वमुशतीरुषासः । युष्मा कंदेवीरवसासनेमसहस्रिणंचशतिनंचवाजं ॥ ९ ॥ (११८५) प्रातारत्नंप्रातरित्वादधातितंचिकित्वान्प्रतिगृह्यानिध त्ते । तेनप्रजांवर्धयमानऽआयूरायस्पोषेणसचतेसुवीरः ॥ सुगुरसत्सुहिरण्यःस्वश्वोबृहदस्मैवयऽइंद्रोदधाति । यस्त्वा यंतंवसुनाप्रातरित्वोमुक्षीजयेवपदिमुत्सिनाति ॥ आयमद्यसुकृतंप्रातरिच्छन्निष्टेःपुत्रंवसुमतारथेन । अंशोःसुतंपायय मत्सरस्यक्षयद्वीरंवर्धयसूनृताभिः ॥ उपक्षरंतिसिंधवोमयोभुवऽईजानंचयक्ष्यमाणंचधेनवः । पृणंतंचपपुरिंचश्रवस्य वोघृतस्यधाराऽउपयंतिविश्वतः ॥ नाकस्यपृष्ठेऽअधितिष्ठतिश्रितोयःपृणातिसहदेवेषुगच्छति । तस्माऽआपोघृतमर्ष तिसिंधवस्तस्माऽइयंदक्षिणापिन्वतेसदा ॥ दक्षिणावतामिदिमानिचित्रादक्षिणावतांदिविसूर्यासः । दक्षिणावंतोऽ अमृतंभजंतेदक्षिणावंतःप्रतिरंतऽआयुः ॥ मापृणंतोदुरितमेनऽआरन्माजारिषुःसूरयःसुव्रतासः । अन्यस्तेषांपरिधि रस्तुकश्चिदपृणंतमभिसंयंतुशोकाः ॥ १० ॥ (११८६) अमंदान्स्तोमान्प्रभरेमनीषासिंधावधिक्षियतोभाव्यस्य ।

(११८५) प्रातारत्नमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवान्स्वनयस्यदानस्तुतिस्त्रिष्टुप्चतुर्थीपंचम्यौजगत्यौ । (स्वनयनाम्नोराज्ञोदानस्तुति रतःस्वनयोदेवता) । (११८६) अमंदानितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानृषिःअगाधितेत्यस्यभावयव्यऋषिःरोमशादेवताउपोपमइत्यस्यरो मशाऋषिकास्वनयोदेवतात्रिष्टुप् । (स्वनयस्यभावयव्यस्यराज्ञोरोमशास्वनयभार्याअंत्येद्वेऋचौतयोःपरस्परंसंवादःआद्याभिःपंचभि

ऋक्सं. अ.२अ.१ ॥ ४ ॥

मंडलं १ अनु. १९

योमेसहस्रममिमीतसवानतूर्तोराजाश्रवइच्छमानः ॥ शतंराज्ञोनाधमानस्यनिष्काच्छतमश्वान्प्रयतान्त्सद्यआदं । शतंकक्षीवाँअसुरस्यगोनांदिविश्रवोजरमाततान ॥ उपमाश्यावाःस्वनयेनदत्तावधूमंतोदशरथासोअस्थुः । षष्टिः सहस्रमनुगव्यमागात्सनत्कक्षीवाँअभिपित्वेअह्नां ॥ चत्वारिंशद्दशरथस्यशोणाःसहस्रस्याग्रेश्रेणिंनयंति । मदच्युतःकृशनावतोअत्यान्कक्षीवंतउदमृक्षंतपज्राः+ ॥ पूर्वामनुप्रयतिमाददेवस्त्रीन्युक्ताँअष्टावरिधायसोगाः । सुबंधवोयेविश्याइवव्राअनस्वंतःश्रवऐषंतपज्राः+ ॥ आगधितापरिगधितायाकशीकेवजंगहे । ददातिमह्यंयादुरीयाशूनांभोज्याशता+ ॥ उपोपमेपरामृशमामेदभ्राणिमन्यथाः । सर्वाहमस्मिरोमशागंधारीणामिवाविका+ ॥ ११ ॥ (१।१९।१) अग्निंहोतारंमन्येदास्वंतंवसुंसूनुंसहसोजातवेदसंविप्रंनजातवेदसं । यऊर्ध्वयास्वध्वरोदेवोदेवाच्याकृपा । घृतस्यविभ्राष्टिमनुवष्टिशोचिषाजुह्वानस्यसर्पिषः ॥ यजिष्ठंत्वायजमानाहुवेमज्येष्ठमंगिरसांविप्रमन्मभिर्विप्रेभिःशुक्रमन्मभिः । परिज्मानमिवद्यांहोतारंचर्षणीनां । शोचिष्केशंवृषणंयमिमाविशःप्रावंतुजूतयेविशः ॥ सहिपुरूचिदोजसाविरुक्मताादीद्यानोभवतिद्रुहंतरःपरशुर्नद्रुहंतरः । वीळुचिद्यस्यसमृतौश्रुवद्वनेवयत्स्थिरं । निषहमाणोय

दानतुष्टःकक्षीवान्भावयव्यमस्तौत्ततश्चसएवदेवता) । (१।१९।१) अग्निंहोतारमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोरग्निरत्यष्टी षष्ट्यतिधृतिः । ॥ ४ ॥

मतेनायंतेधन्वासहानायंते ॥ दृह्वाचिंदस्माऽअनुंदुर्यथांविदेतेजिंष्ठाभिररणिंभिर्दाष्ट्यवंसेग्नयेंदाष्ट्यवंसे । प्रयःपुरूणि
गाहंतेतक्षद्वनेंवशोचिषां । स्थिराचिदन्नानिरिणात्योजंसानिस्थिराणिंचिदोजंसा ॥ तमस्यपृक्षमुपंरासुधीमहिनक्कंयः
सुदर्शंतरोदिवांतरादप्रांयुषेदिवांतरात् । आदस्यायुर्ग्रभंणवद्वीळुशर्मनसूनवें । भक्कमभंक्कमवोव्यंतोऽअजरांऽअग्न
योव्यंतोंऽअजराः ॥ १२ ॥ सहिशर्धोनमारुंतंतुविष्वणिरप्नंस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरातंनास्विष्टनिः । आदंद्धव्यान्यांद
दिर्यज्ञस्यकेतुरर्हणां । अधंस्मास्यहर्षतोहृषीवतोविश्वेंजुषंतपंथांनरंःशुभेनपंथां ॥ द्वितायदींकीस्तासोंऽअभिद्यवोनम
स्यंतंऽउपवोचंतभृगंवोमथ्नंतोदाशाभृगंवः । अग्निरींशेवसूनांशुचिर्योधर्णिरेषां । प्रियाँऽअपिधींऽवंनिषीष्टमेधिरऽआ
वंनिषीष्टमेधिरः ॥ विश्वांसांत्वाविशांपतिंहवामहेसर्वासांसमानंदंपतिंभुजेसत्यगिंर्वाहसंभुजे । अतिंथिंमानुषाणांपि
तुर्नयस्यांसया । अमीचविश्वेंऽअमृतांसऽआवयोंहव्यादेवेष्वावयंः ॥ त्वमंग्नेसहंसासहंन्तमःशुष्मिन्तंमोजायसेदेव
तांतयेरयिर्नदेवतांतये । शुष्मिन्तंमोहितेमदोंद्युम्निन्तंमऽउतक्रतुंः । अधंस्मातेपरिंचरंत्यजरश्रुष्टीवानोनाजंर ॥
प्रवोंमहेसहंसासहंस्वतऽउषर्बुधेंपशुषेनाग्नयेस्तोमोंबभूत्वग्नयें । प्रतियदींहविष्मान्विश्वांसुक्षासुजोगुंवे । अग्रेरेभोनजं
रतऽऋषूणांजूर्णिंहोंतऽऋषूणां ॥ सनोनेदिष्ठंदर्दृशानऽआभरानेंदेवेभिःसचंनाःसुचेतुनांमहोरायःसुंचेतुनां । महिं

शविष्ठनस्कृधिसंचक्षेभुजेऽअस्यै । महिस्तोतृभ्योमघवन्त्सुवीर्यंमथीरुग्रोनशवसा ॥ १३ ॥ (१।१९।२) अयंजाय
तमनुषोधरीमणिहोतायजिष्ठउशिजामनुव्रतमग्निःस्वमनुव्रतं । विश्वश्रुष्टिःसखीयतेरयिरिवश्रवस्यते । अदब्धोहोता
निषददिळस्पदेपरिवीतइळस्पदे+ ॥ तंयज्ञसाधमपिवातयामस्यृतस्यपथानमसाहविष्मतादेवताताहविष्मता । सनं
ऽऊर्जामुपाभृत्ययाकृपानजूर्यति । यंमातरिश्वामनवेपरावतोदेवंभाःपरावतः ॥ एवेनसद्यःपर्येतिपार्थिवंमुहुर्गीरेतो
वृषभःकनिक्रदद्दधद्रेतःकनिक्रदत् । शतंचक्षाणोऽअक्षभिर्देवोवनेषुतुर्वणिः । सदोदधानऽउपरेषुसानुष्वग्निःपरेषुसानु
षु ॥ ससुक्रतुःपुरोहितोदमेदमेग्निर्यज्ञस्याध्वरस्यचेततिक्रत्वायज्ञस्यचेतति । क्रत्वावेधाऽइषूयतेविश्वाजातानिपस्पशे ।
यतोघृतश्रीरतिथिरजायतवह्निर्वेधाऽअजायत ॥ क्रत्वायदस्यतविषीषुपृंचतेग्नेरवेणमरुतांनभोज्येषिरायनभोज्या । सहि
ष्मादानमिन्वतिवसूनांचमज्मना । सनस्त्रासतेदुरितादभिह्रुतःशंसादघादभिह्रुतः ॥१४॥ विश्वोविहायाऽअरतिर्वसुर्द
धेहस्तेदक्षिणेतरणिर्नशिश्रथच्छ्रवस्ययानशिश्रथत् । विश्वस्माऽइदिषुध्यतेदेवत्राहव्यमोहिषे । विश्वस्माऽइत्सुकृतेवार
मृण्वत्यग्निर्द्वाराव्यृण्वति ॥ समानुषेवृजनेशंतमोहितो३ग्निर्यज्ञेषुजेन्योनविश्पतिःप्रियोयज्ञेषुविश्पतिः । सहव्यामा
नुषाणामिळाकृतानिपत्यते । सनस्त्रासतेवरुणस्यधूर्तेर्महोदेवस्यधूर्तेः+ ॥ अग्निंहोतारमीळतेवसुधितिंप्रियंचेतिष्ठमर

(१।१९।२) अयंजायतेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोग्निरत्यष्टी ।

तिंन्यैरिरेहव्यवाहंन्यैरिरे । विश्वायुंविश्ववेंदसंहोतारंयजतंकविं । देवासौरण्वमवंसेवसूयवोंगीर्भीरण्वंवसूयवंः ॥ १५ ॥ (१।१९।३) यंत्वंरथमिंद्रमेधसातयेपाकासंतमिषिरप्रणयंसिप्रानवद्यनयंसि । सद्यश्चित्तमभिर्ष्टयेकरोव शंश्चवाजिनं । सास्माकंमनवद्यतूतुजानवेधसामिमांवाचंनवेधसां ॥ सःश्रुंधियःस्मापृतनासुकासुंचिद्दक्षाय्यंऽइंद्रभरं हूतयेनृभिरसिप्रतूर्तयेनृभिंः । यःशूरैःस्वंः१सनितायोविप्रैर्वाजंतरुता । तमींशानासंऽइरधंतवाजिनंपृक्षमत्यंनवाजि नं ॥ दस्मोहिष्मावृर्षणंपिन्वंसित्वचंकंचिंद्यावीररुंशूरमर्त्यंपरिवृणक्षिमर्त्यं । इंद्रोततुभ्यंतद्दिवेतद्रुद्रायस्वयंशसे । मित्रायंवोचंवरुंणायसप्रथंःसुमृळीकायंसप्रथंः ॥ अस्माकंवऽइंद्रंमुश्मसीष्टयेसखांयंविश्वायुंप्रासहंयुजंवाजेंषुप्रासहंयु जं । अस्माकंब्रह्मोतयेवांपृत्सुषुकासुंचित् । नहित्वाशत्रुःस्तरंतेस्तृणोषियंविश्वंशत्रुंस्तृणोषियं+ ॥ निषूनमातिंमतिंकयं स्यचित्तेजिष्ठाभिररणिंभिर्नोतिभिंरुग्राभिंरुग्रोतिभिंः । नेर्षिणोयथापुरानेनाःशूरमन्यंसे । विश्वानिपूरोरपंपार्षिवह्निं रासावह्निंर्नोऽअच्छं ॥ १६ ॥ प्रतद्वोंचेयंभव्यायेंदवेहव्योनयऽइषवान्मन्मरेजंतिरक्षोहामन्मरेजंति । स्वयंसोऽअस्मदा निदोवधैरंजेतदुर्मतिं । अवंस्त्रवेदघशंसोवतरमवंक्षुद्रमिवस्त्रवेत् ॥ वनेमतद्धोत्रंयाचितंत्यावनेमंरयिंरंयिवःसुवीर्यंर ण्वंसंतंसुवीर्यं । दुर्मन्मानंसुमंतुभिरेमिषापृंचीमहि । आसत्याभिरिंद्रंद्युम्नहूंतिभिर्यजत्रंद्युम्नहूंतिभिः ॥ प्रप्रावोऽअ

(१।१९।३) यंत्वंरथमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपइंद्रःषष्ठ्याइंदुरत्यष्टीअष्टमीनवम्यावतिशक्वर्यावेकादश्यष्टिः ।

स्मेस्वयंशोभिरूतीपरिविर्गऽइंद्रोदुर्मतीनांदरीमन्दुर्मतीनां । स्वयंसारिषयध्यैयानंऽउपेषेऽअत्रैः । हतेमंसन्नवंक्षतिक्षि
प्तार्जूर्णिर्नवक्षति ॥ त्वंनंऽइंद्ररायापरींणसायाहिपथाँऽअंनेहसापुरोयांह्यरक्षसां । सचंस्वनःपराकऽआसचंस्वास्तमी
कऽआ । पाहिनोंदूरादारादभिष्टिभिःसदापाह्यभिष्टिभिः ॥ त्वंनंऽइंद्ररायातरूषसोग्रंचित्त्वामहिमासंक्षदवसेमहेमि
त्रंनावसे । ओजिष्ठत्रातरवितारथंकंचिदमर्त्य । अन्यमस्मद्रिरिषेःकंचिदद्रिवोरिरिंक्षंतंचिदद्रिवः ॥ पाहिनंऽइंद्रसु
ष्टुतस्त्रिधोंवयातासदमिदुर्मतीनांदेवःसन्दुर्मतीनां ॥ हंतापापस्यंरक्षसंस्त्राताविप्रंस्यमावंतः । अधाहित्वांजनिताजी
जंनद्वसोरक्षोहणंत्वाजीजंनद्वसो ॥ १७ ॥ (१।१९।४) एंद्रयाह्युपनःपरावतोनायमच्छांविदथांनीवसत्पतिरस्तंरा
जेवसत्पतिः । हवांमहेत्वावयंप्रयंस्वंतःसुतेसचां । पुत्रासोनपितरंवाजंसातयेमंहिष्ठंवाजंसातये ॥ पिबासोमंमिंद्रसुवान
मद्रिभिःकोशेंनसिक्तमंवतंनवंसंगस्तातृषाणोनवंसंगः । मदांयहर्यतायंतेतुविष्टमायधायंसे । आत्वांयच्छंतुहरितोन
सूर्यमहाविश्वेवसूर्यं ॥ अविंदद्दिवोनिहिंतंगुहांनिधिंवेर्नगर्भपरिंवीतमश्मन्यनंतेऽअंतरश्मंनि । व्रजंवज्रीगवांमिवसिषां
सन्नंगिरस्तमः । अपांवृणोदिषऽइंद्रःपरींवृताद्वारऽइषःपरींवृताः ॥ दादृहाणोवज्रमिंद्रोगभस्त्योःक्षद्मेवतिग्ममसंनाय
संश्यंदहिहत्यांयसंश्यंत् । संविव्यानऽओजंसाशवोंभिरिंद्रमज्मनां । तष्टेवबृक्षंवनिनोनिवृंश्चसिपरश्वेवनिवृंश्चसि ॥

(१।१९।४) एंद्रयाहीतिदशर्चस्यसूक्तस्य... (अथोअहिरित्युभयविधोपिप्रयोगःसाधुः) ।

त्वंवृथानद्यंऽइंद्रसर्तवेच्छांसमुद्रमंसृजोरथाँऽइववाजयतोरथाँऽइव। इतऊतीरयुंजतसमानमर्थमक्षितं। धेनूरिवमनवे विश्वदोहसोजनायविश्वदोहसः ॥ १८ ॥ इमांतेवाचंवसूयंतऽआयवोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षिषुःसुम्नायत्वामतक्षिषुः। शुंभंतोजेन्यंयथावाजेषुविप्रवाजिनं। अत्यमिवशवसेसातयेधनाविश्वाधनानिसातये ॥ भिनत्पुरोनवतिमिंद्रपूरवेदिवो दासायमहिंदाशुषेनृतोवज्रेणदाशुषेनृतो। अतिथिग्वायशंबरंगिरेरुग्रोऽअवाभरत्। महोधनानिदयमानऽओजसावि श्वाधनान्योजसा ॥ इंद्रःसमत्सुयजमानमार्यंप्रावद्विश्वेषुशतमूतिराजिषुस्वर्मीह्ळेष्वाजिषु। मनवेशासदव्रतान्त्वचंकृ ष्णामरंधयत्। दक्षन्नविश्वंततृषाणमोषतिन्यर्शसानमोषति ॥ सूरश्चक्रंप्रवृहज्जातऽओजसाप्रपित्वेवाचमरुणोमुषाय तीशानऽआमुषायति। उशनायत्परावतोजगन्नूतयेकवे। सुम्नानिविश्वामनुषेवतुर्वणिरहाविश्वेवतुर्वणिः ॥ सनोन व्येभिर्वृषकर्मन्नुक्थैःपुरांदर्तःपायुभिःपाहिशग्मैः। दिवोदासेभिरिंद्रस्तवानोवावृधीथाऽअहोभिरिवद्यौः+ ॥ १९ ॥ (१।१९।५) इंद्रायहिद्यौरसुरोऽअनम्नतेंद्रायमहीपृथिवीवरीमभिर्द्युम्नसातावरीमभिः। इंद्रंविश्वेसजोषसोदेवासो दधिरेपुरः। इंद्रायविश्वासवनानिमानुषारातानिसंतुमानुषा ॥ विश्वेषुहित्वासवनेषुतुंजतेसमानमेकंवृषमण्यवःपृथक् स्वःसनिष्यवःपृथक्। तंत्वानावंनपर्षणिंशूषस्यधुरिधीमहि। इंद्रंनयज्ञैश्चितयंतऽआयवःस्तोमेभिरिंद्रमायवः ॥ वि

(१।१९।५) इंद्रायहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपइंद्रोत्यष्टिः।

ऋक्सं. अ.२अ.१ ॥ ७ ॥

मंडलं १ अनु. १९

त्वाततस्रेमिथुनाऽअवस्यवोव्रजस्यंसातागव्यस्यनिःसृजःसक्षंतऽइंद्रनिःसृजः । यद्गव्यंताद्वाजनास्वं१र्यंतासमूहसि । आविष्करिक्रद्वृषणंसचाभुवंवज्रमिंद्रसचाभुवं ॥ विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपूरवःपुरोयदिंद्रशारदीरवातिरःसासहानोऽअवातिरः । शासस्तमिंद्रमर्त्यमयज्युंशवसस्पते । महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमंदसानऽइमाऽअपः+ ॥ आदित्तेऽअस्यवीर्यस्यचर्किरन्मदेषुवृषन्नुशिजोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकर्थकारमेभ्यःपृतनासुप्रवंतवे । तेऽअन्यामन्यांनद्यंसनिष्णतश्रवस्यंतःसनिष्णत ॥ उतोनोऽअस्याऽउषसोजुषेतह्यं१र्कस्यबोधिहविषोहवीमभिःस्वर्षाताहवीमभिः । यदिंद्रहंतवेमृधोवृषावज्रिन्चिकेतसि । आमेऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनवीयसः ॥ त्वंतमिंद्रवावृधानोऽअस्मयुरमित्रयंतंतुविजातमर्त्यंवज्रेणशूरमर्त्यं । जहियोनोऽअघायतिशृणुष्वसुश्रवस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतुदुर्मतिर्विश्वापभूतुदुर्मतिः+ ॥ २० ॥ (१।१९।६) त्वयावयंमघवन्पूर्व्येधनऽइंद्रत्वोताःसासह्यामपृतन्यतोवनुयामवनुष्यतः । नेदिष्ठेऽअस्मिन्नहन्यधिवोचानुसुन्वते । अस्मिन्यज्ञेविचयेमाभरेकृतंवाजयंतोभरेकृतं+ ॥ स्वर्जेषेभरऽआप्रस्यवक्मन्युषर्बुधःस्वस्मिन्नंजसिक्राणस्यस्वस्मिन्नंजसि । अहन्निंद्रोयथाविदेशीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः । अस्मत्रातेसध्र्यक्संतुरातयोभद्राभद्रस्यरातयः ॥ तत्तुप्रयःप्रत्नथातेशुशुक्वनंयस्मिन्यज्ञेवारमकृण्वतक्षयमृतस्यवारसिक्षयं ।

॥ ७ ॥

(१।१९।६) त्वयावयमितिपळर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपइंद्रोयुवंतमिंद्रेत्यर्धर्चइंद्रापर्वतावत्यष्टिः ।

वितद्धोचैरधद्वितांतःपश्यंतिरश्मिभिः । सघांविदेऽअन्विंद्रोगवेषणोवंधुक्षिद्भ्योगवेषणः ॥ नूऽइत्थातेपूर्वथाचप्रवा
च्यंयदंगिरोभ्योवृणोरपंव्रजमिंद्रशिक्षन्नपंव्रजं । ऐभ्यःसमान्यादिशास्मभ्यंजेषियोत्सिच । सुन्वद्भ्योरंधयाकंचिदव्रतं
हृणायंतंचिदव्रतं+ ॥ संयज्जनान्क्रतुभिःशूरऽईक्षयद्धनेहितेतरुषंतश्रवस्यवःप्रयक्षंतश्रवस्यवः । तस्माऽआयुःप्रजाव
दिद्बाधेऽअर्चंत्योजसा । इंद्रंऽओक्यंदिधिषंतधीतयोदेवाँऽअच्छानधीतयः ॥ युवंतमिंद्रापर्वतापुरोयुधायोनःपृत
न्यादपतंतमिद्धंतंवज्रेणतंतमिद्धंतं । दूरेचत्तायच्छन्त्सद्गहनंयदिनक्षत् । अस्माकंशत्रून्परिशूरविश्वतोदर्मादर्षीष्टवि
श्वतः ॥ २१ ॥ (१।१९।७) उभेपुनामिरोदसीऽऋतेनद्रुहोदहामिसंमहीरनिंद्राः । अभिव्लग्ययत्रहताऽअमित्रा
वैलस्थानंपरितृळ्हाऽअशेरन् ॥ अभिव्लग्यांचिदद्रिवःशीर्षायातुमतीनां । छिंधिवटूरिणापदामहावटूरिणापदा+ ॥
अवासांमघवन्जहिशर्धोयातुमतीनां । वैलस्थानकेऽअर्मकेमहावैलस्थेऽअर्मके+ ॥ यासांतिस्रःपंचाशतोभिव्लंगैरपाव
पः । तत्सुतेमनायतितकत्सुतेमनायति ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणंपिशाचिमिंद्रसंमृण । सर्वरक्षोनिवर्हय ॥ अवर्महइंद्र
दाद्दहिश्रुधीनःशुशोचहिद्यौःक्षानभीषाँऽअद्रिवोघृणान्नभीषाँऽअद्रिवः। शुष्मिन्तमोहिशुष्मिभिर्वधैरुग्रेभिरीयसे । अ
पूरुषघ्नोऽअप्रतीतशूरसत्वभिस्त्रिसप्तैःशूरसत्वभिः ॥ वनोतिहिसुन्वन्क्षयंपरीणसःसुन्वानोहिष्मायजत्यवद्विषोदेवा

(१।१९।७) उभेपुनामीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपइंद्रआद्यात्रिष्टुप्द्वितीयादितिस्रोनुष्टुभःपंचमीगायत्रीषष्ठीधृतिःसप्तम्यष्टिः ।

ऋक्सं. मंडलं १

अ.२अ.१ अनु. २०

॥ ८ ॥

नामवृद्धिषः । सुन्वानऽइत्सिषासतिसहस्रावाज्यवृतः । सुन्वानायेंद्रोददात्याभुवंरयिंददात्याभुवं॥२२॥(१।२०।१) आत्वाजुवोरारहाणाऽअभिप्रयोवायोवहेंत्विहपूर्वपीतयेसोमस्यपूर्वपीतये । ऊर्ध्वातेऽअनुसूनृतामनस्तिष्ठतुजानती । नियुत्वतारथेनायाहिदावनेवायोमखस्यदावने ॥ मंदंतुत्वामंदिनोवायविंदवोस्मत्क्राणासःसुकृताऽअभिद्यवोगोभिः क्राणाऽअभिद्यवः । यद्धक्राणाऽइरध्यैदक्षंसचंतऽऊतयः । सध्रीचीनानियुतोदावनेधियऽउपब्रुवतईंधियः ॥ वायुर्युंक्तेरोहितावायुररुणावायूरथेऽअजिराधुरिवोढ्हवेवहिष्ठाधुरिवोढ्हवे । प्रबोधयापुरंधिंजारऽआससतीमिव । प्रचक्षयरोदसीवासयोषसःश्रवसेवासयोषसः ॥ तुभ्यमुषासःशुचयःपरावतिभद्रावस्त्रातन्वतेदंसुरश्मिषुचित्रानव्येषुरश्मिषु । तुभ्यंधेनुःसबर्दुघाविश्वावसूनिदोहते । अजनयोमरुतोवक्षणाभ्योदिवऽआवक्षणाभ्यः ॥ तुभ्यंशुक्रासःशुचयस्तुरण्यवोमदेषूग्राऽइषणंतभुर्वण्यपामिषंतभुर्वणि । त्वांत्सारीदसमानोभगमीट्टेतक्ववीये । त्वंविश्वस्माद्भुवनात्पासिधर्मणासुर्यात्पासिधर्मणा ॥ त्वंनोवायवेषामपूर्व्यःसोमानांप्रथमःपीतिमर्हसिसुतानांपीतिमर्हसि । उतोविहुत्मतीनांविशांववर्जुषीणां । विश्वाऽइत्तेधेनवोदुह्रऽआशिरंघृतंदुह्रतऽआशिरम् ॥ २३ ॥ (१।२०।२) स्तीर्णवर्हिरुपनोयाहि

॥ ८ ॥

(१।२०।१) आत्वाजुवइतिषळर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोवायुरत्यष्टिरंत्याष्टिः । (१।२०।२) स्तीर्णवर्हिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोवायुश्चतुर्थ्यादिपंचानामिंद्रोवाअत्यष्टिःसप्तम्यष्टिःप्रायाबृहती ।

वीतयेसहस्रेणनियुताॅनियुत्वतेशतिनीभिर्नियुत्वते । तुभ्यंहिपूर्वपीतयेदेवादेवाययेमिरे । प्रतेसुतासोमधुमंतोऽअस्थि
रन्मदायक्रत्वेऽअस्थिरन् ॥ तुभ्यायंसोमःपरिपूतोऽअद्रिभिःस्पार्हावसानःपरिकोशमर्षतिशुक्रावसानोऽअर्षति ।
तवायंभागऽआयुषुसोमोदेवेषुहूयते । वहवायोनियुतोयाह्यस्मयुर्जुषाणोयाह्यस्मयुः[+] ॥ आनोनियुद्भिःशतिनीभिर
ध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहिवीतयेवायोहव्यानिवीतये । तवायंभागऽऋत्वियःसरश्मिःसूर्येसचा । अध्वर्युभिर्भरमाणा
ऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत ॥ आवांरथोनियुत्वान्वक्षदवसेभिप्रयांसिसुधितानिवीतयेवायोहव्यानिवीतये । पिब
तंमध्वोऽअंधसःपूर्वपेयंहिवांहितं । वायवाचंद्रेणराधसागतमिंद्रश्चराधसागतं ॥ आवांधियोववृत्युरध्वराँऽउपेममिं
दुंमर्मृजंतवाजिनमाशुमत्यंनवाजिनं । तेषांपिबतमस्मयूऽआनोगंतमिहोत्या । इंद्रवायूसुतानामद्रिभिर्युवंमदायवा
जदायुवं[+] ॥ २४ ॥ इमेवांसोमाऽअप्स्वासुताऽइहाध्वर्युभिर्भरमाणाऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत । एतेवामभ्यसृक्ष
ततिरःपवित्रमाशवः । युवायवोतिरोमाण्यव्ययासोमासोऽअत्यव्यया ॥ अतिवायोससतोयाहिशश्वतोयत्रग्रावावदति
तत्रगच्छतंगृहमिंद्रश्चगच्छतं । विसूनृतादद्दशेरीयतेघृतमापूर्णयानियुतायाथोऽअध्वरमिंद्रश्चयाथोऽअध्वरं[+] ॥ अत्राहत
द्वहेथेमध्वऽआहुतिंयमश्वत्थमुपतिष्ठंतजायवोस्मेतेसंतुजायवः । साकंगावःसुवतेपच्यतेयवोनतेवायऽउपदस्यंतिधेनवो
नापदस्यंतिधेनवः ॥ इमेयेतेसुवायोबाह्वोजसोंतर्नदीतेपतयंत्युक्षणोमहिव्राधंतऽउक्षणः । धन्वंन्चिद्येऽअनाशवोजीरा

श्चिदगिरौकसः । सूर्यस्येवरश्मयोदुर्नियंतवोहस्तयोर्दुर्नियंतवः ॥ २५ ॥ (१।२०।३) प्रसुज्येष्ठंनिचिराभ्यांबृहन्नमो हव्यंमतिंभरतामृळयद्भ्यांस्वादिष्ठंमृळयद्भ्यां । तासम्राजाघृतासुतीयज्ञेयज्ञउपस्तुता । अथैनोःक्षत्रंनकुतश्चनाधृषेदेव त्वंनूचिद्राधृषे ॥ अदर्शिगातुरुरवेवरीयसीपंथाऋतस्यसमयंस्तरश्मिभिश्चक्षुर्भगस्यरश्मिभिः । द्युक्षंमित्रस्यसादनमर्य म्णोवरुणस्यच । अथादधातेबृहदुक्थ्यंवयउपस्तुत्यंबृहद्वयः ॥ ज्योतिष्मतीमदितिंधारयत्क्षितिंस्वर्वतीमासचेते दिवेदिवेजागृवांसादिवेदिवे । ज्योतिष्मत्क्षत्रमाशातेआदित्यादानुनस्पती । मित्रस्तयोर्वरुणोयातयज्जनोर्यमायात यज्जनः ॥ अयंमित्रायवरुणायशंतमःसोमोभूत्ववपानेष्वाभगोदेवोदेवेष्वाभगः । तंदेवासोजुषेरतविश्वेअद्यसजोष सः । तथाराजानाकरथोयदीमहऋतावानायदीमहे ॥ योमित्रायवरुणायाविधज्जनोनर्वाणंतंपरिपातोअंहसोदा श्वांसंमर्तमंहसः । तमर्यमाभिरक्षत्यृजूयंतमनुव्रतं । उक्थैर्यएनोःपरिभूषतिव्रतंस्तोमैराभूषतिव्रतं ॥ नमोदिवेबृ हतेरोदसीभ्यांमित्रायवोचंवरुणायमीळ्हुषेसुमृळीकायमीळ्हुषे । इंद्रमग्निमुपस्तुहिद्युक्षमर्यमणंभगं । ज्योग्जीवंतःप्रज

(१।२०।३) प्रसुज्येष्ठमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोमित्रावरुणौनमोदिवइत्यस्यारोदसीमित्रावरुणेंद्राग्न्यर्यमभगसोमादेवताःऊतीदे वानामित्यस्यादेवमरुदग्निमित्रवरुणमघवंतोदेवताअत्यष्टिः अंत्यात्रिष्टुप् ।

यांसचेमहिसोमंस्योतीसंचेमहि ॥ ऊतीदेवानांवयमिंद्रवंतोमंसीमहिस्वयंशसोमरुद्भिः । अग्निर्मित्रोवरुणःशर्मयंसन्त
दंश्यामम्मघवांनोवयंचं ॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाष्टके सूक्तानि ११९ ऋचः ११५७

नवमाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ रुद्रमरुद्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अश्विभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणसिंधुभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ५ उषसइदं. २६ स्तनयायेदं. ७ भावयव्यायेदं. ५ रोमशायेदं. भावयव्यायेदं. अग्नयइदं. १९ इंद्रायेदं. ५ इंदवइदं. इंद्रायेदं. २७ इंद्रापर्वतेंद्रेभ्यइदं. इंद्रायेदं. ७ वायवइदं. ९ इंद्रवायुभ्यामिदं. ५ वायवइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. ९ सूर्यरोदसीमित्रावरुणरुद्रेंद्राग्न्यर्यमभगसोमेभ्यइदं. देवेंद्रमरुदग्निमित्रावरुणेभ्यइदं. १ ॥ इतिद्वितीयेप्रथमः ॥ १ ॥

सुषुमतृचमतिशाक्करंप्रप्रचतुष्कंपौष्णमंस्तुश्रौषळेकादशंवैश्वदेवीमैत्रावरुण्याश्विन्यस्तिस्रऐंद्र्याग्नेयीमारुत्यैंद्राग्नीबार्हस्पत्यावैश्वदैव्यंत्यात्रिष्टुप्पंचमीबृहतीवैश्वदेवंमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगेवैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगेयल्लिंगंसादेवतावेदिषदेसप्तोनादीर्घतमाऔचथ्यंआग्नेयंतुद्वित्रिष्टुबंतंतुत्रिष्टुब्दशमीवांबळित्थासमिद्धआप्रियंआनुष्टुभमंत्यैंद्रीप्रतव्यसीमष्टावाग्नेयंतुसंत्रिष्टुबंतमांतिप्रससजागतंसंपृच्छतंपंचांत्यात्रिष्टुप्त्रिमूर्धानंकथामथीं

न्महःसवैराजंपुरुतृचमौष्णिहंमित्रंनवमैत्रावरुणंहिजागतंमैत्र्याद्यायुवंसप्तयजामहेचतुष्कंविष्णोःषड्वैष्णवंहि
प्रवोजागतंत्वैंद्रश्चाद्यस्तृचोभवपंचावोधिषळाश्विनंत्वंत्येत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् (१।२०।४) सुषुमायातमद्रिभिर्गोश्रीतामत्सराऽइमेसोमासोमत्सराऽइमे। आराजानादिविस्पृशास्मत्रागं
तमुपंनः । इमेवांमित्रावरुणागवाशिरःसोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ इमऽआयातमिंदवःसोमासोदध्याशिरःसुतासोदध्या
शिरः । उतवामुषसोबुधिसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः। सुतोमित्रायवरुणायपीतयेचारुर्ऋतायपीतये॥ तांवांधेनुंनवासरीमंशुं
दुहंत्यद्रिभिःसोमंदुहंत्यद्रिभिः । अस्मत्रागंतमुपनोर्वाचासोमपीतये । अयंवांमित्रावरुणानृभिःसुतःसोमऽआपीतये
सुतः+॥ १ ॥ (१।२०।५) प्रप्रपूष्णस्तुविजातस्यशस्यतेमहित्वमस्यतवसोनतंदतेस्तोत्रमस्यनतंदते। अर्चामिसुम्नयन्नहमं
त्यूतिंमयोभुवं । विश्वस्ययोमनऽआयुयुवेमखोदेवऽआयुयुवेमखः+ ॥ प्रहित्वापूषन्नजिरंनयामनिस्तोमेभिःकृण्वऽऋ
णवोयथामृधऽउष्ट्रोनपीपरोमृधः । हुवेयत्त्वामयोभुवंदेवंसख्यायमर्त्यः । अस्माकमांगूषान्द्युम्निनस्कृधिवाजेषुद्युम्नि
नस्कृधि ॥ यस्यतेपूषन्त्सख्येविपन्यवःक्रत्वाचित्संतोवसाबुभुज्रिरऽइतिक्रत्वाबुभुज्रिरे । तामनुत्वानवीयसींनियुतं
रायऽईमहे । अहेळमानऽउरुशंससरीभववाजेवाजेसरीभव ॥ अस्याऽऊषुणऽउपसातयेभुवोहेळमानोररिवाँऽअजा

(१।२०।४) सुषुमेतितृचस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोमित्रावरुणौअतिशक्वरी। (१।२०।५) प्रप्रपूष्णइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यपरुच्छेपःपूषात्यष्टिः।

श्वश्रवस्यतामंजाश्व । ओषुत्वांववृतीमहिस्तोमेभिर्दस्मसाधुभिः । नहित्वांपूषन्नतिमन्यऽआघृणेनतेसख्यमपह्नुवे ॥
॥ २ ॥ (१।२०।६) अस्तुश्रौषट्पुरोऽअग्निंधियादधऽआनुतच्छर्धोदिव्यंवृणीमहऽइंद्रवायूवृणीमहे । यद्धक्राणा
विवस्वतिनाभासंदायिनव्यसी । अधप्रसूनऽउपयंतुधीतयोदेवाँऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धत्यन्मित्रावरुणावृतादध्या
ददे. येऽअनृतंस्वेनमन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्थाधिसद्मस्वपश्यामहिरण्ययं । धीभिश्चनमनसास्वेभिरक्षभिः
सोमस्यस्वेभिरक्षभिः ॥ युवांस्तोमेभिर्देवयंतोऽअश्विनाश्रावयंतऽइवश्लोकमायवोयुवांहव्याभ्या३यवः । युवोर्विश्वा
ऽअधिश्रियःपृक्षश्चविश्ववेदसा । प्रुषायंतेवांपवयोहिरण्ययेरथेदस्राहिरण्यये ॥ अचेतिदस्राव्यु१नाकमृण्वथोयुंजते
वांरथयुजोदिविष्टिष्वध्वस्मानोदिविष्टिषु । अधिवांस्थामवंधुरेरथेदस्राहिरण्यये । पथेवयंतावनुशासंतारजोंजसाशा
संतारजः ॥ शचीभिर्नःशचीवसूदिवानक्तंदशस्यतं । मावांरातिरुपदसत्कदाचनास्मद्रातिःकदाचन ॥ ३ ॥ वृषन्निं

(१।२०।६) अस्तुश्रौषळित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपआद्यायाविश्वेदेवाःद्वितीयायामित्रावरुणौतृतीयादितिसृणामाश्विनौषष्ठ्याइंद्रः सप्तम्याअग्निरष्टम्यामरुतोनवम्याइंद्राग्नीदशम्याबृहस्पतिरंत्यायाविश्वेदेवाअत्यष्टिःपंचमीबृहत्यंत्यात्रिष्टुप् । (वैश्वदेवमेतत्सूक्तं । अत्रप्रत्येकं देवताविभागस्त्वाकरएवपठितः । अनयैवदिशासर्वत्रापिवैश्वदेवसूक्तेदेवताविभागःकर्तव्यइतिहितदनुज्ञा । यथाह–एवमन्यासामपिसूक्त-प्रयोगेवैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगेतुयल्लिङ्गंसादेवतेति)।

द्रवृषपाणास्ऽइंद्रंवऽइमेसुताऽअद्रिषुतासऽउद्भिद्स्तुभ्यंसुतासऽउद्भिदः । तेत्वांमंदंतुदावनेमहेचित्रायराधसे । गीर्भिर्गिर्वाहःस्तवमानऽआगहिसुमृळीकोनऽआगहि ॥ ओषूणोऽअग्नेश्रृणुहित्वमीळितोदेवेभ्योब्रवसियज्ञियेभ्योराजभ्योयज्ञियेभ्यः । यद्धत्यामंगिरोभ्योधेनुंदेवाऽअदत्तन । वितांदुहेऽअर्यमाकर्तरीसचाँऽएषतांवेदमेसचा ॥ मोषुवोऽअस्मदभितानिपौंस्यासनाभूवन्द्युम्नानिमोतजारिषुरस्मत्पुरोतजारिषुः । यद्वश्चित्रंयुगेयुगेनव्यंघोषादमर्त्यं । अस्मासुतन्मरुतोयच्चदुष्टरंदिधृतायच्चदुष्टरं ॥ दध्यङ्हमेजनुषंपूर्वोऽअंगिराःप्रियमेधःकण्वोऽअत्रिर्मनुर्विदुस्तेमेपूर्वेमनुर्विदुः । तेषांदेवेष्वायतिरस्माकंतेषुनाभयः । तेषांपदेनमह्यानमेगिरेंद्राग्नीऽआनमेगिरा+ ॥ होतायक्षद्वनिनोवंतवार्यंबृहस्पतिर्यजतिवेनऽउक्षभिःपुरुवारेभिरुक्षभिः । जगृभ्मादूरऽआदिशंश्लोकमद्रेरधत्मना । अधारयदररिंदानिसुक्रतुःपुरूसद्मानिसुक्रतुः ॥ येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ । अप्सुक्षितोमहिनैकादशस्थतेदेवासोयज्ञमिमंजुषध्वं ॥ ४ ॥ (१।२१।१) वेदिषदेप्रियधामायसुद्युतेधासिमिवप्रभरायोनिमग्नये । वस्त्रेणेववासयामन्मनाशुचिंज्योतीरथंशुक्रवर्णंतमोहनं ॥ अभिद्विजन्मात्रिवृदन्नमृज्यतेसंवत्सरेवावृधेजग्धमीपुनः । अन्यस्यासाजिह्वयाजेन्योवृषान्य१न्येनवनिनोमृष्टवारणः+ ॥ कृष्णप्रुतौवेविजेऽअस्यसक्षिताउभातरेतेऽअभिमातराशिशुं । प्राचाजिह्वं

(१।२१।१) वेदिपदइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यऔचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौदशमीत्रिष्टुब्वा ।

ध्वसयंतंतृषुच्युतमासाच्यंकुपयंवर्धनंपितुः+ ॥ मुमुक्ष्वो३मनंवेमानवस्यतेरघुद्रुवंःकृष्णसीतासऽऊजुवंः । असमनाऽ
अंजिरासोरघुष्यदोवातंजूताउपयुज्यंतऽआशवंः ॥ आदंस्यतेध्वसयंतोवृथेरतेकृष्णमभ्वंमहिवर्पःकरिक्रतः । यत्सीं
महीमवनिंप्राभिमर्मृशदभिश्वसन्स्तनयन्नेतिनानंदत् ॥ ५ ॥ भूषन्नयोधिंबभ्रूषुनम्रतेवृषेवपत्नीरभ्येतिरोरुवत् ।
ओजायमानस्तन्वंश्चशुंभतेभीमोनश्रृंगादविधावदुर्गृभिंः ॥ ससंस्तिरोविष्टिरःसंगृभायतिजानन्नेवजानतीर्नित्यऽआ
शये । पुनर्वर्धतेऽअपियंतिदेव्यंमन्यद्वर्पःपित्रोःकृण्वतेसचा ॥ तमग्रुवंःकेशिनीःसंहिरेभिरऽऊर्ध्वास्तस्थुर्मम्रुषीःप्राय
वेपुनंः । तासांजरांप्रमुंचन्नेतिनानंददसुंपरंजनयंजीवमस्तृतं ॥ अधीवासंपरिंमातूरिहन्नहतुविग्रेभिःसत्वभिर्यातिवि
ज्रयंः । वयोदधत्पद्वतेरेरिहत्सदानुश्येनीसचतेवर्तनीरहं ॥ अस्माकमग्नेमघवंत्सुदीदिह्यधश्वसीवान्वृषभोदमूनाः ।
अवास्याशिशुमतीरदीदेर्वर्मेवयुत्सुपरिजर्भुराणः ॥ ६ ॥ इदमग्नेसुधितंदुर्धितादधिंप्रियादुचिन्मन्मनःप्रेयोऽअस्तुते ।
यत्तेशुक्रंतन्वो३रोचंतेशुचितेनास्मभ्यंवनसेरत्नमात्वं+ ॥ रथायनावमुतनोगृहायनित्यारित्रांपद्वतींऽरास्यग्ने । अस्मा
कंवीराऽउतनोमघोनोजनांश्चयापारयाच्छर्मयाच ॥ अभीनोऽअग्नऽउक्थमिज्जुगुर्याद्यावाक्षामासिंधवश्चस्वगूर्ताः ।
गव्यंयव्यंयंतोदीर्घाहेषंवरमरुण्योवरंत ॥ ७ ॥ (१।२१।२) बळित्थातद्वपुषेधायिदर्शतंदेवस्यभर्गःसहसोयतोजनि ।

(१।२१।२) बळित्थेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

यदीमुपह्वरंतेसाधंतेमतिर्ऋतस्यधेनाऽअनयंतसस्रुतः ॥ पृक्षोवपुःपितुमान्नित्यऽआशयेद्वितीयमासप्तशिवासुमातृषु । तृतीयमस्यवृषभस्यदोहसेदशप्रमतिंजनयंतयोषणः ॥ निर्यदींबुध्नान्महिषस्यवर्पसऽईशानासःशवसाक्रंतसूरयः । यदीमनुप्रदिवोमध्वऽआधवेगुहासंतंमातरिश्वामथायति ॥ प्रयत्पितुःपरमान्नीयतेपर्यापृक्षुधोवीरुधोदंसुरोहति । उभायदस्यजनुषंयदिन्वतऽआदिद्यविष्ठोऽअभवद्घृणाशुचिः ॥ आदिन्मातॄराविशद्यास्वाशुचिरहिंस्यमानऽउर्वियाविवावृधे । अनुयत्पूर्वाऽअरुहत्सनाजुवोनिनव्यसीष्ववरासुधावते ॥ ८ ॥ आदिद्धोतारंवृणतेदिविष्टिषुभगमिवपपृचानासऽऋंजते । देवान्यत्क्रत्वामज्मनापुरुष्टुतोमर्तंशंसंविश्वधावेतिधायसे ॥ वियदस्थाद्यजतोवातचोदितोह्वारोनवक्वाजरणाऽअनाकृतः । तस्यपत्मन्दक्षुषःकृष्णजंहसःशुचिजन्मनोरजऽआव्यध्वनः ॥ रथोनयातःशिक्वभिःकृतोद्यामंगेभिररुषेभिरीयते । आदस्यतेकृष्णासोदक्षिसूरयःशूरस्येवत्वेषथादीषतेवयः ॥ त्वयाह्यग्नेवरुणोधृतव्रतोमित्रःशाशद्रेऽअर्यमासुदानवः । यत्सीमनुक्रतुनाविश्वथाविभुररान्ननेमिःपरिभूरजायथाः ॥ त्वमग्नेशशमानायसुन्वतेरत्नंयविष्ठदेवतातिमिन्वसि । तंत्वानुनव्यंसहसोयुवन्वयंभगंनकारेमहिरत्नधीमहि ॥ अस्मेरयिंनस्वर्थंदमूनसंभगंदक्षंनपपृचासिधर्णसिं । रश्मींऽरिवयोयमतिजन्मनीऽउभेदेवानांशंसमृतऽआचसुक्रतुः ॥ उतनःसुद्योत्माजीराश्वोहोतामंद्रःशृणवच्चंद्ररथः । सनोनेषन्नेषतमैरमूरोग्निर्वामंसुवितंवस्योऽअच्छ ॥ अस्ताव्यग्निःशिमीवद्भिरर्कैःसाम्राज्यायप्रतरंदधानः ।

॥१२॥

अमीचयेमघवानोवयंचमिहंनसूरोऽअतिनिष्टतन्युः ॥ ९ ॥ (१।२१।३) समिद्धोऽअग्नऽआवहदेवाँऽअद्ययतस्रुचे । तंतुंतनुष्वपूर्व्यंसुतसोमायदाशुषे ॥ घृतवंतमुपमासिमधुमंतंतनूनपात् । यज्ञंविप्रस्यमावतःशशमानस्यदाशुषः ॥ शुचिःपावकोऽअद्भुतोमध्वायज्ञंमिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरादिवोदेवोदेवेषुयज्ञियः ॥ ईळितोऽअग्नऽआवहेंद्रंचित्रमिह प्रियं । इयंहित्वामतिर्ममाच्छासुजिह्ववच्यते ॥ स्तृणानासोयतस्रुचोबर्हिर्यज्ञेस्वध्वरे । वृंजेदेवव्यचस्तममिंद्रायशर्मस प्रथः ॥ विश्रयंतामृतावृधःप्रयैदेवेभ्योमहीः । पावकासःपरुस्पृहोद्वारोदेवीरसश्चतः ॥ १० ॥ आभंदमानेऽउपाके नक्तोषासासुपेशसा । यह्वीऽऋतस्यमातरासीदतांबर्हिरासुमत्[+] ॥ मंद्रजिह्वाजुगुर्वणीहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोय क्षतामिमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं ॥ शुचिर्देवेष्वर्पिताहोत्रामरुत्सुभारती । इळासरस्वतीमहीबर्हिःसीदंतुयज्ञियाः ॥ त न्नस्तुरीपमद्भुतंपुरुवारंपुरुत्मना । त्वष्टापोषायविष्यतुरायेनाभानोऽअस्मयुः[+] ॥ अवसृजन्नुपत्मनादेवान्यक्षिवनस्प ते । अग्निर्हव्यासुषूदतिदेवोदेवेषुमेधिरः ॥ पूषण्वतेमरुत्वतेविश्वदेवायवायवे । स्वाहागायत्रवेपसेहव्यमिंद्रायकर्त न ॥ स्वाहाकृतान्यागह्युपहव्यानिवीतये । इंद्रागहिश्रुधीहवंत्वांहवंतेऽअध्वरे[+] ॥ ११ ॥ (१।२१।४) प्रतव्यसीं

(१।२१।३) समिद्धोअग्नइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाऋषिःइध्मस्तनूनपान्नराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वती ळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःअनुष्टुप् । (१।२१।४) प्रतव्यसीमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

नव्यंसीधीतिमग्नयेवाचोमतिंसहसःसूनवेभरे । अपांनपाद्योवसुभिःसहप्रियोहोतापृथिव्यांन्यसीददृत्वियः ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्याविरग्निरभवन्मातरिश्वने । अस्यक्रत्वासमिधानस्यमज्मनाप्रद्यावाशोचिःपृथिवीऽअरोचयत् ॥ अस्यत्वेषाऽअजराऽअस्यभानवःसुसंदृशःसुप्रतीकस्यसुद्युतः । भात्वक्षसोऽअत्यक्तुर्नसिंधवोग्नेरेजंतेऽअससंतोऽअजराः ॥ यमेरिरेभृगवोविश्ववेदसंनाभापृथिव्याभुवनस्यमज्मना । अग्निंतंगीर्भिर्हिनुहिस्वऽआदमेयऽएकोवस्वोवरुणोनराजति ॥ नयोवरायमरुतामिवस्वनःसेनेवसृष्टादिव्यायथाशनिः । अग्निर्जंभैस्तिगितैरत्तिभर्वतियोधोनशत्रून्त्सवनान्यृंजते ॥ कुविन्नोऽअग्निरुचथस्यवीरसद्वसुष्कुविद्वसुभिःकाममावरत् । चोदःकुवित्तुतुज्यात्सातयेधियःशुचिप्रतीकंतमयाधियागृणे ॥ घृतप्रतीकंवऽऋतस्यधूर्षदमग्निंमित्रंनसमिधानऽऋंजते । इंधानोऽअक्रोविदथेषुदीद्यच्छुक्रवर्णामुदुनोयंसतेधियं ॥ अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरग्नेशिवेभिर्नःपायुभिःपाहिशग्मैः । अदब्धेभिरदृपितेभिरिष्टेनिमिषद्भिःपरिपाहिनोजाः+ ॥ १२ ॥ (१।२१।५) एतिप्रहोताव्रतमस्यमाययोर्ध्वांदधानःशुचिपेशसंधियं । अभिस्रुचःक्रमतेदक्षिणावृतोयाऽअस्यधामप्रथमंहनिंसते ॥ अभीमृतस्यदोहनाऽअनूषतयोनौदेवस्यसदनेपरीवृताः । अपामुपस्थेविभृतोयदावसदधस्वधाऽअधयद्याभिरीयते ॥ युयूषतःसवयसातदिद्वपुःसमानमर्थंवितरित्रतामिथः । आदींभगोन

॥१३॥

(१।२१।५) एतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगती ।

हव्यः सम॒स्मदावो॒ळ्हुर्नर॒श्मीन्त्सम॑यंस्त॒सार॑थिः ॥ यमींद्वासर्वयसासप॒र्यतः॑सम॒ानेयोना॑मिथुनासमोकसा । दिवा॒नन

क्तंपलि॒तोयुवा॑जनिपु॒रूचर॑न्न॒जरो॒मानु॑षायु॒गा+ ॥ तमीं॑हिन्वंतिधी॒तयो॒दश॒व्रिशोंदे॒वंमर्ता॑सऽऊ॒तयेहवामहे । धनो॒र

धिंप्र॒वत॒ऽआसऽऋ॒ण्वत्यभि॒व्रजं॑द्भिर्व॒युना॒नवा॑धित ॥ त्वंह्यग्नेदि॒व्यस्य॒राजसि॒त्वंपा॑र्थिवस्यपशु॒पाऽइ॑व॒त्मना॑ । एनीत॑ऽ

ए॒तेबृ॒ह॒तीऽअ॑भि॒श्रिया॑हि॒र॒ण्ययी॒वक्करी॒ब॒र्हिरा॑शाते ॥ अग्नेजु॒षस्व॒प्रति॑हर्य॒तद्व॒चोमंद्र॒स्वधा॑व॒ऽऋत॑जात॒सुक्र॑तो । योवि॒

श्वतः॑प्र॒त्यङ्ङसि॑दर्श॒तोर॒ण्वः संदृ॑ष्टौपि॒तुमाँ॑ऽइ॑व॒क्षयः॑ ॥ १३ ॥ (१।२१।६) तंपृ॒च्छता॒सजं॑गामा॒सवे॑द॒साचि॑कि॒त्वाँ॑ईय

ते॒साान्वी॑यते । तस्मि॑न्त्संतिप्र॒शिष॒स्तस्मि॑न्नि॒ष्टयः॒ सवाज॑स्य॒शव॑सः॒शु॒ष्मिण॒स्पतिः॑ ॥ तमित्पृ॑च्छंति॒नसि॒मोविपृ॑च्छति॒स्वे

नै॑व॒धीरो॒मन॑सा॒यदग्र॑भीत् । नमृ॑ष्यतेप्रथ॒मंनाप॑रं॒वचो॒स्यक्रत्वा॑सचते॒ऽअप्र॑दृपितः ॥ तमिद्ग॑च्छंतिजु॒ह्व१स्तमर्वं॑ती॒र्वि

श्वान्येकः॑श्रृ॒णवद्व॒चांसिमे । पुरु॒प्रैष॒स्ततु॑रिर्य॒ज्ञसा॒ध॒नोच्छि॑द्रोति॒ःशिशु॒राद॑त्त॒संरभः॑ ॥ उ॒प॒स्थायं॑चरति॒यत्स॒मार॑त॒सद्यो

जा॒तस्त॑त्सार॒युज्ये॑भिः । अ॒भिश्वा॒न्तंमृ॑शते॒नांद्ये॑मु॒देयद॒ीगच्छ॑त्युश॒तीर॑पिष्ठि॒तं+ ॥ सईं॑मृ॒गोऽअप्यो॑वन॒र्गुरु॒प॑त्व॒च्यु॒प॒म

स्यां॑निधा॑यि । व्य॑ब्रवीद्व॒युना॒मर्त्ये॑भ्यो॒ग्निर्वि॒द्वाँऽऋ॒त॒चिद्धि॒स॒त्यः+ ॥ १४ ॥ (१।२१।७) त्रि॒मू॒र्धानं॑स॒प्तर॑श्मिंगृणी

षेनू॑नम॒ग्निंपि॒त्रो॒रु॒पस्थे॑ । नि॒ष॒त्तम॑स्य॒चर॑तोध्रु॒वस्य॒विश्वा॑दि॒वोरो॑च॒नाप॑प्रि॒वांस॑ ॥ उ॒क्षाम॒हाँऽअ॒भिव॑वक्षऽएनेऽअ॒जर॑स्त

(१।२१।६) तंपृच्छतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।२१।७) त्रिमूर्धानमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. स्थावितऽऊतिर्ऋष्वः । उर्व्याःपदोनिदधातिसानौरिहंत्यूधोऽअरुषासोऽअस्य ॥ समानंवत्समभिसंचरंतीविष्वक्धेनूविचरतःसुमेके । अनपवृज्याँऽअध्वनोमिमानेविश्वान्केताँऽअधिमहोदधाने ॥ धीरासःपदंकवयोनयंतिनानाहृदारक्षमाणाऽअजुर्यं । सिषासंतःपर्यपश्यंतसिंधुमाविरेभ्योऽअभवत्सूर्योनॄन्+ ॥ दिदृक्षेण्यःपरिकाष्ठासुजेन्यऽईळेन्योमहोऽअर्भायजीवसे । पुरुत्रायदभवत्सूरहैभ्योगर्भेभ्योमघवाविश्वदर्शतः॥१५॥ (१।२१।८) कथातेऽअग्नेशुचयंतऽआयोर्ददाशुर्वाजेभिराशुषाणाः । उभेयत्तोकेतनयेदधानाऽऋतस्यसामन्रणयंतदेवाः+ ॥ बोधामेऽअस्यवचसोयविष्ठमंहिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधावः । पीयतित्वोऽअनुत्वोगृणातिवंदारुस्तेतन्वंवंदेऽअग्ने ॥ येपायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअंधंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतऽइद्रिपवोनाहदेभुः ॥ योनोऽअग्नेऽअररिवाँऽअघायुररातीवामर्चयतिद्वयेन । मंत्रोगुरुःपुनरस्तुसोऽअस्माऽअनुमृक्षीष्टतन्वंदुरुक्तैः+ ॥ उतवायःसहस्यप्रविद्वान्मर्तोमर्तंमर्चयतिद्वयेन । अतःपाहिस्तवमानस्तुवंतमग्नेमाकिर्नोदुरितायधायीः ॥ १६ ॥ (१।२१।९) मथीद्यदींविष्टोमातरिश्वाहोतारंविश्वाप्सुंविश्वदेव्यं । नियंदधुर्मनुष्यासुविक्षुस्वं१र्णचित्रंवपुषेविभावं ॥ ददानमिन्नददभंतमन्माग्निर्वरूथंममतस्यचाकन् । जुषंतविश्वान्यस्यकर्मोपस्तुतिंभरमाणस्यकारोः+ ॥ नित्येचिन्नुयंसदनेजगृभ्रेप्रशस्तिभिर्दधिरेयज्ञियासः

अ.२अ.२ ॥१४॥

मंडलं १ अनु. २१ ॥१४॥

(१।२१।८) कथातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२१।९) मथीद्यदीमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

सः । प्रसूनंयंतगृभयंतऽइष्टावश्वांसोनरथ्योरारहाणाः ॥ पुरूणिदुस्मोनिरिणातिजंभैराद्रोचतेवनऽआविभावा । आर्दस्यवातोऽअनुंवातिशोचिरस्तुर्नशर्यामसनामनुद्यून् ॥ नयंरिपवोनरिषण्यवोगर्भेसंतंरेषणारेषयंति । अंधाऽअ पश्यानदंभन्नभिख्यानित्यासऽईंप्रेतारोऽअरक्षन् ॥ १७ ॥ (१।२१।१०) महःसरायऽएषंतेपतिर्दन्निनऽइनस्यव सुनःपदऽआ । उपध्रजंतमद्रयोविधन्नित् ॥ सयोवृषानरांनरोदस्योःश्रवोभिरस्तिजीवपीतसर्गः । प्रयःसस्राणःशिं श्रीतयोनौ ॥ आयःपुरंनार्मिणीमदींदेदत्त्यःकविर्नभन्योर्नार्वा । सूरोनरुरुक्वान्छतात्मा ॥ अभिद्विजन्मात्रीरोच नानिविश्वारजांसिशुशुचानोऽअंस्थात् । होतायजिष्ठोऽअपांसधस्थे ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वादधेवार्याणिश्रव स्या । मर्तोयोऽअस्मैसुतुकोददाशं ॥ १८ ॥ (१।२१।११) पुरुत्वादाश्वान्वोचेरिरंग्नेतवस्विदा । तोदस्येवशरण ऽआमहस्य ॥ व्यनिनऽस्यधनिनंःप्रहोषेचिदररुषः । कदाचनप्रजिगतोऽअदेवयोः ॥ सचंद्रोविप्रमर्त्योमहोव्राधन्त मोदिवि । प्रप्रेत्तेऽअग्नेवनुषःस्याम ॥१९॥ (१।२१।१२) मित्रंनयंशिम्यागोषुगव्यवःस्वाध्योविदथेऽअप्सुजीजनन् । अरैजेतांरोदसीपाजसागिराप्रतिप्रियंयजतंजनुषामवः ॥ यद्धत्यद्वांपुरुमीळ्हस्यसोमिनःप्रमित्रासोनदधिरेस्वाभुवः ।

(१।२१।१०) महःसरायइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्विराट् । (१।२१।११) पुरुत्वेतितृचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निरुष्णिक् । (१।२१।१२) मित्रंनयमितिनवर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमामित्रावरुणावाद्यायामित्रोजगती ।

ऋक्सं. अ.२अ.२ ॥१५॥

अधक्रतुंविदतंगातुमर्चंतऽउतश्रुतंवृषणापस्त्यावतः ॥ आवांभूषन्क्षितयोजन्मरोदस्योःप्रवाच्यंवृषणादक्षसेमहे । यदीमृतायभरथोयदर्वतेप्रहोत्रयाशिम्यावीथोऽअध्वरं ॥ प्रसाक्षितिरसुरयामहिंप्रियऽऋतावानावृतमाघोषथोवृहत् । युवंदिवोबृहतोदक्षमाभुवंगांनधुर्युपयुंजाथेऽअपः ॥ महीऽअत्रमहिनावारमृण्वथोरेणवस्तुजऽआसद्मन्धेनवः । स्वरंतिताऽउपरतातिसूर्यमानिम्रुचऽउषसस्तक्ववीरिव ॥ २० ॥ आवामृतायकेशिनीरनूषतमित्रयत्रवरुणगातुमर्चथः । अवत्मनासृजतंपिन्वतंधियोयुवंविप्रस्यमन्मनामिरज्यथः ॥ योवांयज्ञैःशशमानोहदाशतिकविर्होतायजतिमन्मसाधनः । उपाहतंगच्छथोवीथोऽअध्वरमच्छागिरःसुमतिंगंतमस्मयू ॥ युवांयज्ञैःप्रथमागोभिरंजतऽऋतावानामनसोनप्रयुक्तिषु । भरंतिवांमन्मनासंयतागिरोदृप्यतामनसारेवदाशाथे ॥ रेवद्वयोदधाथेरेवदाशाथेनरामायाभिरितऽऊतिमाहिनं । नवांद्यावोहभिर्नोतसिंधवोनदेवत्वंपणयोनानशुर्मघं ॥ २१ ॥ (१।२१।१३) युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेयुवोरच्छिद्रामंतवोहसर्गाः । अवातिरतमनृतानिविश्वऽऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ एतच्चनत्वोविचिकेतदेषांसत्योमंत्रःकविशस्तऽऋघावान् । त्रिरश्रिंहंतिचतुरश्रिरुग्रोदेवनिदोहप्रथमाऽअजूर्यन् ॥ अपादेतिप्रथमापद्वतीनांकस्तद्वांमित्रावरुणाचिकेत । गर्भोभारंभरत्याचिदस्यऽऋतंपिपर्त्यनृतंनितारीत् ॥ प्रयंतमित्परिजारंकनीनांपश्यामसिनो

मंडलं १ अनु. २१ ॥१५॥

(१।२१।१३) युवंवस्त्राणीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाऋषिः... त्रिष्टुप् ।

पनिपद्यमानं । अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम ॥ अनश्वो जातो अनभीशुरर्वा कनिक्रदत्पतयदूर्ध्वसानुः । अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणंतः ॥ आ धेनवो मामतेयमवंतीर्ब्रह्मप्रियं पीपयन्त्सस्मिन्नूधन् । पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वानासाविवासन्नदितिमुरुष्येत् ॥ आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्यां । अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सह्या अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा ॥२२॥ (१।२१।१४) यजामहे वां महः सजोषा हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः । घृतैर्घृतस्नू अध यद्वामस्मे अध्वर्यवो न धीतिभिर्भरंति ॥ प्रस्तुतिर्वां धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः । अनक्ति यद्वां विदथेषु होता सुम्नं वां सूरिर्वृषणावियक्षन् ॥ पीपाय धेनुरदितिर्ऋताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे । हिनोति यद्वां विदथे सपर्यन्त्स रातहव्यो मानुषो न होता ॥ उत वां विक्षु मद्यास्वंधो गाव आपश्च पीपयंत देवीः । उतो नो अस्य पूर्व्यः पतिर्दन्वीतं पातं पयस उस्रियायाः ॥ २३ ॥ (१।२१।१५) विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि । यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियंति भुवनानि विश्वा ॥ प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।

(१।२१।१४) यजामह इति चतुर्ऋचस्य सूक्तस्य दीर्घतमा मित्रावरुणौ त्रिष्टुप् । (१।२१।१५) विष्णोर्नु कमिति षळर्चस्य सूक्तस्य दीर्घतमा विष्णुस्त्रिष्टुप् ।

यऽइ॒दं दी॒र्घंप्रय॑तंस॒धस्थ॒मेको॑विम॒मे त्रि॒भिरित्प॒देभिः॑ ॥ यस्य॒त्रीपू॒र्णामधु॑नाप॒दान्यक्षी॑यमाणाः स्व॒धया॒मद॑ंति । यऽउं॑त्रि॒धातु॑पृथि॒वीमु॒तद्यामेको॑दा॒धार॒भुव॑नानि॒विश्वा॑॥तद॑स्यप्रि॒यम॒भिपाथो॑ऽअश्यां॒नरो॒यत्र॑देव॒यवो॒मद॑ंति । उ॒रु॒क्र॒मस्य॒सहिबं॑धु॒रि॒त्थाविष्णोः॑प॒देप॑र॒मेमध्व॒ऽउत्सः॑ ॥ ताव॒ांवास्तू॑न्युश्मसि॒गम॑ध्यै॒यत्र॒गावो॒भूरि॑शृंगाऽअ॒यासः॑ । अत्राह॒तदु॑रुगा॒यस्य॒वृष्णः॑पर॒मंप॒दमव॑भाति॒भूरि॑ ॥ २४ ॥ (१।२१।१६) प्रव॒ः पां॒तमंध॑सोधियाय॒ते म॒हेशूरा॑य॒विष्ण॑वेचार्चत । यासानु॑नि॒पर्व॑ताना॒मदा॑भ्याम॒हस्त॒स्थतु॒रर्व॑तेवसा॒धुना॑ ॥ त्वे॒षमि॒त्थास॒मर॑णंशिमी॑वतो॒रिंद्रा॑विष्णूसुत॒पावा॑मुरुष्यति । यामर्त्या॑यप्रति॒धीयमा॑न॒मित्कृ॒शानो॒रस्तु॒रस॒नामु॑रु॒ष्यथः॑ ॥ ताऽई॑वर्धंति॒मह्य॑स्य॒पौंस्यं॑निमा॒तरा॑नयति॒रेत॑सेभु॒जे । दधा॑तिपु॒त्रोव॑रंपरं॑पि॒तुर्नाम॑तृ॒तीय॒मधि॑रोच॒नेदि॒वः ॥ तत्त॒दिद॑स्य॒पौंस्यं॑गृणीमसी॒नस्य॑त्रा॒तुर॑वृ॒कस्य॑मी॒ह्लुषः॑ । यः पार्थि॑वानित्रि॒भिरि॒द्विगा॑मभि॒रुरुक्रमि॑ष्टोरुगा॒याय॑जी॒वसे॑ ॥ द्वेऽइद॑स्य॒क्रम॑णेस्व॒र्दृशो॑भि॒ख्याय॒मर्त्यो॒भुरण्यति । तृ॒तीय॑मस्य॒नकि॒राद॑धर्ष॒ति॒वय॑श्च॒नप॒तय॑ंतः पत॒त्रिणः॑ ॥ च॒तुर्भिः॑सा॒कंन॑व॒तिंच॒नाम॑भिश्च॒क्रंनवृ॒त्तंव्यती॑ँरवीविपत् । बृ॒हच्छ॑रीरोवि॒मिमा॑न॒ऽऋक्व॑भि॒र्युवाकु॑मा॒रःप्रत्ये॑त्याह॒वं ॥ २५ ॥ (१।२१।१७) भवा॑मि॒त्रोनशेव्यो॑घृ॒तासु॑ति॒र्विभू॑तद्युम्नऽएव॒याऽउं॒सप्रथाः॑ ।

(१।२१।१६) प्रवःपांतमितिषळर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाआद्यानांतिसृणामिंद्राविष्णूततस्तिसृणांविष्णुर्जगती । (१।२१।१७) भवामित्रइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाविष्णुर्जगती ।

अधातेविष्णोविदुषांचिदर्ध्यः स्तोमोयज्ञश्चराध्योहविष्मता ॥ यः पूर्व्यायवेधसेनवीयसेसुमज्जानयेविष्णवेददाशति । योजातमस्यमहतोमहिब्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यंचिदभ्यसत् ॥ तमुस्तोतारः पूर्व्यंयथाविदऽऋतस्यगर्भंजनुषापिपर्तन । आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिंभजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमश्विनाक्रतुंसचंतमारुतस्यवेधसः । दाधारदक्षमुत्तममहर्विदंव्रजंचविष्णुःसखिवाँऽअपोर्णुते ॥ आयोविवायसचथायदैव्यऽइंद्रायविष्णुः सुकृतेसुकृत्तरः । वेधाऽअजिन्वत्रिषधस्थऽआर्यमृतस्यभागेयजमानमाभजत् ॥ २६ ॥ (१।२२।१) अबोध्यग्निर्ज्मऽउदेतिसूर्योव्युषाश्चंद्रामह्यावोऽअर्चिषा । आयुक्षातामश्विनायातवेरथंप्रासावीद्देवः सवितानगत्पृथक् ॥ यद्युंजाथेवृषणमश्विनारथंघृतेननोमधुनाक्षत्रमुक्षतं । अस्माकंब्रह्मपृतनासुजिन्वतंवयंधनाशूरसाताभजेमहि ॥ अर्वाङ्त्रिचक्रोमधुवाहनोरथोजीराश्वोऽअश्विनोर्यातुसुष्टुतः । त्रिवंधुरोमघवाविश्वसौभगःशंनऽआवक्षद्द्विपदेचतुष्पदे ॥ आनऽऊर्जंवहतमश्विनायुवंमधुमत्यानःकशयामिमिक्षतं । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतंसेधतंद्वेषोभवतंसचाभुवा ॥ युवंहगर्भंजगतीषुधत्थोयुवंविश्वेषुभुवनेष्वंतः । युवमग्निंचवृषणावपश्चवनस्पतीँऽरश्विनावैरयेथां ॥ युवंहस्थोभिषजाभेषजेभिरथोहस्थोरथ्याराथ्येभिः । अथोहक्षत्रमधिधत्थऽउग्रायोवांहविष्मान्मनसाददाश ॥२७॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

(१।२२।१) अबोध्यग्निरितिषळर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअश्विनौजगतीत्रिष्टुभौ ।

दशमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १४३ ॥ त्यागः—मित्रावरुणाभ्यामिदं. ३ पूष्णइदं. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. अश्विभ्यामिदं. ३ इंद्रायेदं. अग्नयइदं. मरुद्भ्यइदं. इंद्राग्निभ्यामिदं. बृहस्पतयइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्नयइदं. २६ समिद्धायाग्नयइदं. तनूनपातइदं. नराशंसायेदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. देवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. इंद्रायेदं. अग्नयइदं. ४३ मित्रायेदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. १९ विष्णवइदं. ६ इंद्राविष्णुभ्यामिदं. ३ विष्णवइदं. ८ अश्विभ्यामिदं. ६ ॥ इतिद्वितीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

वसूअंत्यानुष्टुप्प्रद्यावापंचंद्यावापृथिवीयंतुजागतंतुंतेहिकिमुश्रेष्ठःषळूनांर्भवंत्रिष्टुबंतंमानोव्यधिकाश्वस्तुतिस्तुं तृतीयाषष्ठ्यौजगत्यौयदक्रंदःसप्तोनास्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्वेतंत्संशयोत्थापनप्रश्नंप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेणंज्ञान मोक्षाक्षरप्रशंसाचंपंचपादंसाकंजानांयद्गायत्रेयंसशिंक्तैंसप्तार्धगर्भागौरीरितिजगत्यंएतदंतंतुवैश्वदेवंतस्याःस मुद्राइतिवाचःसमुद्रांआपोक्षरंसाप्रस्तारपंक्तिःशकमयमितिशकधूमंउक्षाणंपृश्निमितिसोमंत्त्रयःकेशिनइत्यग्निः सूर्योवायुश्चकेशिनंश्चत्वारिवाग्वाचंइंद्रंमित्रंसौर्यौद्वादशेतिसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनंयस्तेसरस्वत्यैयज्ञेनसा ध्येभ्यंःपरानुष्टुप्सौरींपर्जन्याग्निदेवतावांत्यासरस्वतेसूर्यायवांकयापंचोनासंवादंस्तृतीयाद्ययुजोमरुतांवाक्यंमं त्यस्तृचोगस्त्यस्यर्चंशिष्टाइंद्रस्यैकादशीर्चंमरुत्वांस्त्विंद्रोदेवता ॥ ३ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (१।२२।२) वसूरुद्रापुरुमंतूवृधंतादशस्यतंनोवृषणावभिष्टौ । दस्राहयद्रेक्णऽऔचथ्योवांप्रयत्स स्राथेऽअकवाभिरूती+ ॥ कोवांदाशत्सुमतयेचिदस्यैवसूयद्धेथेनमसापदेगोः । जिगृतमस्मेरेवतीःपुरंधीःकामप्रेणेव मनसाचरंता ॥ युक्तोहयद्वांतौग्र्यायपेरुर्विमध्येऽअर्णसोधायिपज्रः । उपवामवःशरणंगमेयंशूरोनाज्मपतयद्भिरेवैः॥ उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्येन्मामामिमेपतत्रिणीविदुग्धां । मामामेधोदशतयश्चितोधाक्प्रयद्वांबद्धस्त्मनिखादतिक्षां+ ॥ नमागरन्नद्योमातृतमादासायदींसुसमुब्धमवाधुः । शिरोयदस्यत्रैतनोवितक्षत्स्वयंदासऽउरोऽअंसावपिग्ध ॥ दीर्घत मामामतेयोजुजुर्वान्दशमेयुगे । अपामर्थंयतीनांब्रह्माभवतिसारथिः ॥ १ ॥ (१।२२।३) प्रद्यावायज्ञैःपृथिवीऽ ऋतावृधामहीस्तुषेविदथेषुप्रचेतसा । देवेभिर्येदेवपुत्रेसुदंससेत्थाधियावार्याणिप्रभूषतः ॥ उतमन्येपितुरद्रुहोमनो मातुर्महिस्वतवस्तद्धवीमभिः । सुरेतसापितराभूमचक्रतुरुरुप्रजायाऽअमृतंवरीमभिः ॥ तेसूनवःस्वपसःसुदंससो महीजज्ञुर्मातरापूर्वचित्तये । स्थातुश्चसत्यंजगतश्चधर्मणिपुत्रस्यपाथःपदमद्वयाविनः ॥ तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसो जामीसयोनीमिथुनासमोकसा । नव्यंनव्यंतंतुमातन्वतेदिविसमुद्रेऽअंतःकवयःसुदीतयः ॥ तद्राधोऽअद्यसवि

(१।२२।२) वसूरुद्राइतिषळर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअश्विनौत्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् । (१।२२।३) प्रद्यावायज्ञैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घ- तमाद्यावापृथिव्यौजगती ।

तुर्वरेण्यंवयंदेवस्यप्रसवेमनामहे । अस्मभ्यंद्यावापृथिवीसुचेतुनारयिंधत्तंवसुमंतंशतग्विनं ॥ २ ॥ (१।२२।४)
तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवऽऋतावरीरजंसोधारयत्कवी । सुजन्मनीधिषणेऽअंतरीयतेदेवोदेवीधर्मणासूर्यःशुचिः ॥
उरुव्यचंसामहिनीऽअसश्चतापितामाताचभुवनानिरक्षतः । सुधृष्टमेवपुष्येइनरोदसीपितायत्सीमभिरूपैरवासयत् ॥
सवह्निःपुत्रःपित्रोःपवित्रवान्पुनातिधीरोभुवनानिमायया । धेनुंचपृश्निंवृषभंसुरेतंसंविश्वाहाशुक्रंपयोऽअस्यदुक्षत ॥
अयंदेवानामपसामपस्तमोयोजजानरोदसीविश्वशंभुवा । वियोममेरजंसीसुक्रतूययाजरेभिःस्कंभनेभिःसमानृचे ॥
तेनोगृणानेमहिनीमहिश्रवःक्षत्रंद्यावापृथिवीधासथोबृहत् । येनाभिकृष्टीस्ततनामविश्वहापनाय्यमोजोऽअस्मेसमि
न्वतं ॥ ३ ॥ (१।२२।५) किमुश्रेष्ठःकिंयविष्ठोनऽआजगन्किमीयतेदूत्यं१कद्यदूचिम । नानिंदिमचमसंयोमहाकु
लोग्नेभ्रातर्द्रुणऽइद्भूतिमूदिम ॥ एकंचमसंचतुरःकृणोतनतद्वोदेवाऽअब्रुवंतद्वऽआगमं । सौधन्वनायद्येवाकरिष्यथ
साकंदेवैर्यज्ञियासोभविष्यथ ॥ अग्निंदूतंप्रतियदब्रवीतनाश्वःकर्त्वोरथऽउतेहकर्त्वः । धेनुःकर्त्वायुवशाकर्त्वाद्वातानि
भ्रातरनुवःकृत्व्येमसि ॥ चकृवांसऽऋभवस्तदपृच्छतक्वेदभूद्यस्यदूतोनऽआजगन् । यदावाख्यच्चमसांचतुरःकृताना

(१।२२।४) तेहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाद्यावापृथिव्यौजगती । (१।२२।५) किमुश्रेष्ठइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाऋभवो
जगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दित्त्वष्टाग्नास्वंतन्यींनजे ॥ हनांमैनाँऽइतित्वष्टायदब्रवीच्चमसंयेदेवपानमनिंदिषुः । अन्यानामांनिकृण्वतेसुतेसचाँ
ऽअन्यैरेनान्कन्याउनामंभिःस्परत् ॥ ४ ॥ इंद्रोहरीयुयुजेऽअश्विनारथंबृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत । ऋभुर्विभ्वावा
जोदेवाँऽअंगच्छतस्वपसोयज्ञियंभागमैतन ॥ निश्चर्मणोगामरिणीतधीतिभिर्याजरंतायुवशाताकृणोतन । सौधन्व
नाऽअश्वादश्वमतक्षतयुक्त्वारथमुपदेवाँऽअयातन ॥ इदमुदकंपिबतेत्यब्रवीतनेदंवाघापिबतामुंजनेजनं । सौधन्व
नायदितन्नेवहर्यथतृतीयेघासवनेमादयाध्वै ॥ आपोभूयिष्ठाऽइत्येकोऽअब्रवीदग्निर्भूयिष्ठऽइत्यन्योऽअब्रवीत् । वधर्यं
तींबहुभ्यःप्रैकोऽअब्रवीदृतावदंतश्चमसाँऽअपिंशत ॥ श्रोणामेकंऽउदकंगामवाजतिमांसमेकःपिंशतिसूनयाभृतं ।
आनिम्रुचःशकृदेकोऽअपाभरत्किंस्वित्पुत्रेभ्यःपितराऽउपावतुः ॥ ५ ॥ उद्वत्स्वस्माऽअकृणोतनातृणंनिवत्स्वपःस्व
पस्ययांनरः । अगोह्यस्ययदसस्तनागृहेतदद्येदमृभवोनानुगच्छथ ॥ संमील्ययद्भुवनापर्यसर्पतक्वस्वित्तात्यापितरावऽ
आसतुः । अशपतयःकरस्नंवऽआददेयःप्राब्रवीत्प्रोतस्माऽअब्रवीतन ॥ सुषुप्वांसऽऋभवस्तदपृच्छतागोह्यकऽइदंनो
ऽअबूबुधत् । श्वानंबस्तोबोधयितारमब्रवीत्संवत्सरऽइदमद्याव्यख्यत ॥ दिवायांतिमरुतोभूम्याग्निरयंवातोऽअंतरि
क्षेणयाति । अद्भिर्यातिवरुणःसमुद्रैर्युष्माँऽइच्छन्तःशवसोनपातः ॥ ६ ॥ (१।२२।६) मानोमित्रोवरुणोऽअर्य

(१।२२।६) मानोमित्रइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाऋषिःत्रिष्टुप्तृतीयाषष्ठ्यौजगत्यौ । (अश्वस्तुत्याश्वोदेवता) ।

मायुरिंद्रऽऋभुक्षामरुतःपरिख्यन्। यद्वाजिनोदेवजातस्यसप्तेःप्रवक्ष्यामोविदथेवीर्याणि ॥ यन्निर्णिजारेक्णसाप्रावृ
तस्यरातिंगृभीतांमुखतोनयंति । सुप्राङ्जोमेम्यद्विश्वरूपऽइंद्रापूष्णोःप्रियमप्येतिपाथः ॥ एषच्छागःपुरोऽअश्वेनवा
जिनापूष्णोभागोनीयतेविश्वदेव्यः । अभिप्रियंयत्पुरोळाशमर्वतात्वष्टेदेनंसौश्रवसायजिन्वति ॥ यद्धविष्यमृतुशोदे
वयानंत्रिर्मानुषाःपर्यश्वंनयंति । अत्रापूष्णःप्रथमोभागऽएतियज्ञंदेवेभ्यःप्रतिवेदयन्नजः+ ॥ होताध्वर्युरावयाऽअग्नि
मिंधोग्रावग्राभऽउतशंस्तासुविप्रः । तेनयज्ञेनस्वरंकृतेनस्विष्टेनवक्षणाऽआपृणध्वं ॥ ७ ॥ यूपव्रस्काऽउतयेयूपवाहा
श्चषालंयेऽअश्वयूपायतक्षति । येचार्वतेपचनंसंभरंत्युतोतेषामभिगूर्तिर्नऽइन्वतु ॥ उपप्रागात्सुमन्मेधायिमन्मदेवा
नामाशाऽउपवीतपृष्ठः । अन्वेनंविप्राऽऋषयोमदंतिदेवानांपुष्टेचकृमासुबंधुं ॥ यद्वाजिनोदामसंदानमर्वतोयाशीर्ष
ण्यारशनारज्जुरस्य । यद्वाघास्यप्रभृतमास्येतृणंसर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ यदश्वस्यक्रविषोमक्षिकाशयद्वास्वरौस्व
धितौरिप्तमस्ति । यद्धस्तयोःशमितुर्यन्नखेषुसर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ यदूवध्यमुदरस्यापवातियऽआमस्यक्रविषोगं
धोऽअस्ति । सुकृतातच्छमितारःकृण्वंतूतमेधंशृतपाकंपचंतु ॥ ८ ॥ यत्तेगात्रादग्निनापच्यमानादभिशूलंनिहतस्या
वधावति । मातद्भूम्यामाश्रिषन्मातृणेषुदेवेभ्यस्तदुशद्भ्योरातमस्तु ॥ येवाजिनंपरिपश्यंतिपक्वंयऽईमाहुःसुरभिर्निर्हे
रेति । येचार्वतोमांसभिक्षामुपासतऽउतोतेषामभिगूर्तिर्नऽइन्वतु ॥ यन्नीक्षणंमांस्पचन्याऽउखायायापात्राणियूष्णऽ

आसेचनानि । ऊष्मण्यापिधानांचरूणामंकाःसूनाःपरिभूषंत्यश्वं ॥ निक्रमणंनिषदनंविवर्तनंयच्चपड्वीशमर्वतः । यच्चपपौयच्चघासिंजघाससर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ मात्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगंधिर्मोखाभ्राजंत्यभिविक्तजघ्रिः । इष्टंवीतमभिगूर्तंवषट्कृतंतंदेवासःप्रतिगृभ्णंत्यश्वं ॥ ९ ॥ यदश्वायवासऽउपस्तृणंत्यधीवासंयाहिरण्यान्यस्मै । संदानमर्वंतंपड्वीशंप्रियादेवेष्वायामयंति ॥ यत्तेसादेमहसाशूकृतस्यपार्ष्ण्यावाकशयावातुतोद । स्रुचेवताहविषोऽअध्वरेषुसर्वातातेब्रह्मणासूदयामि ॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनोदेवबंधोर्वंक्रीरश्वस्यस्वधितिःसमेति । अच्छिद्रागात्रावयुनाकृणोतपरुष्परुरनुघुष्याविशस्त ॥ एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ताद्वायंतारांभवतस्तथऽऋतुः । यातेगात्राणामृतुथाकृणोमितातापिंडानांप्रजुहोम्यग्नौ+ ॥ मात्वातपत्प्रियऽआत्मापियंतंमास्वधितिस्तन्वं१आतिष्ठिपत्ते । मातेगृध्नुरविशस्तातिहायछिद्रागात्राण्यसिनामिथूकः ॥ नवाउऽएतन्म्रियसेनरिष्यसिदेवाँऽइदेषिपथिभिःसुगेभिः । हरीतेयुंजापृषतीऽअभूतामुपास्थाद्वाजीधुरिरासभस्य ॥ सुगव्यंनोवाजीस्वश्व्यंपुंसःपुत्राँऽउतविश्वापुषंरयिं । अनागास्त्वंनोऽअदितिःकृणोतुक्षत्रंनोऽअश्वोवनतांहविष्मान् ॥ १० ॥ (१।२२।७) यदक्रंदःप्रथमंजायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् । श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूऽउपस्तुत्यंमहिजातंतेऽअर्वन् ॥ यमेनदत्तंत्रितऽएनमायुनगिंद्रऽएणंप्रथमोऽअध्यतिष्ठत् । गंधर्वोऽ

(१।२२।७) यदक्रंदइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअश्वस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.२अ.३ ॥२०॥

मंडलं १ अनु. २२

अस्यरशनामगृभ्णात्सूरादश्वंवसवोनिरंतष्ट ॥ असियमोऽअस्यादित्योऽअर्वन्नसित्रितोगुह्येनव्रतेन । असिसोमेनसम
यावितृक्तऽआहुस्तेत्रीणिदिविबंधनानि ॥ त्रीणितऽआहुर्दिविबंधनानित्रीण्यप्सुत्रीण्यंतःसमुद्रे । उतेवमेवरुणश्छ
न्त्स्यर्वन्यत्रातऽआहुःपरमंजनित्रं ॥ इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमाशफानांसनितुर्निधाना । अत्रातेभद्रारशनाऽअप
श्यमृतस्ययाऽअभिरक्षंतिगोपाः+ ॥ ११ ॥ आत्मानंतेमनसारादजानामवोदिवापतयंतंपतंगं । शिरोऽअपश्यंपथि
भिःसुगेभिररेणुभिर्जेहमानंपतत्रि+ ॥ अत्रातेरूपमुत्तममपश्यंजिगीषमाणमिषऽआपदेगोः । यदातेमर्तोऽअनुभोग
मानळादिद्ग्रसिष्ठऽओषधीरजीगः ॥ अनुत्वारथोऽअनुमर्योऽअर्वन्ननुगावोनुभगःकनीनां । अनुव्रातासस्तवसख्यमी
युरनुदेवाममिरेवीर्यंते ॥ हिरण्यशृंगोयोऽअस्यपादामनोजवाऽअवरऽइंद्रऽआसीत् । देवाऽइदस्यहविरद्यमायन्योऽ
अर्वंतंप्रथमोऽअध्यतिष्ठत् ॥ ईर्मांतासःसिलिकमध्यमासःसंशूरणासोदिव्यासोऽअत्याः । हंसाऽइवश्रेणिशोयतंतेय
दाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥ १२ ॥ तवशरीरंपतयिष्णवर्वन्तवचित्तंवातऽइवध्रजीमान् । तवशृंगाणिविष्ठितापुरुत्रा
रण्येषुजर्भुराणाचरंति ॥ उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वादेवद्रीचामनसादीध्यानः । अजःपुरोनीयतेनाभिरस्यानुपश्चात्कव
योयंतिरेभाः+ ॥ उपप्रागात्परमंयत्सधस्थमर्वाऽअच्छापितरंमातरंच । अद्यादेवान्जुष्टतमोहिगम्याऽअथाशास्तेदाशु

॥२०॥

षेवार्याणि ॥ १३ ॥ (१।२२।८) अस्यवामस्यंपलितस्यहोतुस्तस्यभ्राताध्यमोऽअस्त्यश्नः । तृतीयोभ्रातांघृतपृष्ठो ऽअस्यात्रांपश्यंविश्पतिंसप्तपुत्रं ॥ सप्तयुंजंतिरथमेकंचक्रमेकोऽअश्वोंवहतिसप्तनांमा । त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वंयत्रे माविश्वाभुवनाधितस्थुः+ ॥ इमंरथमधियेसप्ततस्थुःसप्तचक्रंसप्तवहंत्यश्वाः । सप्तस्वसारोऽअभिसंनवंतेयत्रगवांनि हितासप्तनामं ॥ कोदंदर्शप्रथमंजायमानमस्थन्वंतंयदनस्थाबिभर्ति । भूम्याऽअसुरसृंगात्माक्वस्वित्कोविद्वांसमुपंगा त्प्रष्टुमेतत्+ ॥ पाकंःपृच्छामिमनसाविजानन्देवानामेनानिहिंतापदानिं । वत्सेबष्कयेधिसप्ततंतून्वितत्निरेकवयऽओ तवाऽउं ॥ १४ ॥ अचिकित्वान्चिकितुषश्चिदत्रंकवीन्पृच्छामिविद्मनेनविद्वान् । वियस्तस्तंभषळिमारजांस्यजस्यरूपे किमपिंस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयऽईमंगवेदास्यवामस्यनिहिंतंपदंवेः । शीर्ष्णःक्षीरंदुह्रतेगावोंऽअस्यवव्रिंवसानाऽउदकं

(१।२२।८) अस्यवामस्येतिद्विपंचाशदृचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाआद्यानामेकचत्वारिंशदृचांविश्वेदेवास्तस्याःसमुद्राइत्यस्यावाक्समुद्राक्षरापः शकमयमित्यस्याःशकधूमसोमौत्रयःकेशिनइत्यस्याअग्निसूर्यवायवो (केशिनइतिगुणः) चत्वारिवागित्यस्यावाक्इंद्रंमित्रमितिद्वयोःसूर्यो द्वादशप्रधयेत्यस्याःकालचक्रं (अत्रसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं) यस्याइत्यस्याःसरस्वतीयज्ञेनेत्यस्याःसाध्याःसमानमित्यस्याःसूर्यो (पर्ज न्याग्नीवा) दिव्यंसुपर्णमित्यस्याःसरस्वान् (सूर्योवा) त्रिष्टुप् द्वादशीपंचदशीत्रयोविंशीएकोनत्रिंशीषट्त्रिंश्येकचत्वारिंशीचजगत्यःद्विच त्वारिंशीप्रस्तारपंक्तिःएकपंचाशदनुष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.२अ.३
॥२१॥

पदार्पुः ॥ मातापितरमृतऽआबभाजधीत्यग्रेमनसासंहिजग्मे । साबीभत्सुर्गर्भरसानिविद्धानमस्वंतऽइदुपवाकमीयुः ॥ युक्तामातासीद्धुरिदक्षिणायाऽअतिष्ठद्गर्भोवृजनीष्वंतः । अमीमेद्वत्सोऽअनुगामपश्यद्विश्वरूप्यंत्रिषुयोजनेषु॥ तिस्रोमातृस्त्रीन्पितृन्बिभ्रदेकऽऊर्ध्वस्तस्थौनेमवग्लापयंति । मंत्रयंतेदिवोऽअमुष्यपृष्ठेविश्वविदंवाचमविश्वमिन्वां ॥ १५ ॥ द्वादशारंनहितज्जरायवर्वर्तिचक्रंपरिद्यामृतस्य । आपुत्राऽअग्नेमिथुनासोऽअत्रसप्तशतानिविंशतिश्चतस्थुः ॥ पंचपादंपितरंद्वादशाकृतिंदिवऽआहुःपरेऽअर्धेपुरीषिणं । अथेमेऽअन्यऽउपरेविचक्षणंसप्तचक्रेषळरऽआहुरर्पितं ॥ पंचारेचक्रेपरिवर्तमानेतस्मिन्नातस्थुर्भुवनानिविश्वा । तस्यनाक्षस्तप्यतेभूरिभारःसनादेवनशीर्यतेसनाभिः ॥ सनेमिचक्रमजरंविवावृतऽउत्तानायांदशयुक्तावहंति । सूर्यस्यचक्षूरजसैत्यावृतंतस्मिन्नार्पिताभुवनानिविश्वा ॥ साकंजानांसप्तथमाहुरेकजंषळिद्यमाऽऋषयोदेवजाऽइति । तेषामिष्टानिविहितानिधामशःस्थात्रेरेजंतेविकृतानिरूपशः+ ॥ १६ ॥ स्त्रियःसतीस्ताँऽउमेपुंसऽआहुःपश्यदक्षण्वान्नविचेतदंधः । कविर्यःपुत्रःसईमाचिकेतयस्ताविजानात्सपितुष्पितासत् ॥ अवःपरेणपरऽएनावरेणपदावत्संबिभ्रतीगौरुदस्थात् । साकद्रीचीकंस्विदर्धंपरागात्क्वस्वित्सूतेनहियूथेऽअंतः+ ॥ अवःपरेणपितरंयोऽअस्यानुवेदपरऽएनावरेण । कवीयमानःकऽइहप्रवोचदेवंमनःकुतोऽअधिप्रजातं ॥ येऽअर्वाचस्ताँऽउपराचऽआहुर्येपराचस्ताँऽउऽअर्वाचऽआहुः । इंद्रश्चयाचक्रथुःसोमतानिधुरानयुक्तारजसोवहंति ॥

मंडलं १
अनु. २२
॥२१॥

द्वासुपर्णासयुजासखायासमानंवृक्षंपरिषस्वजाते । तयोरन्यःपिप्पलंस्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्योऽअभिचाकशीति ॥ १७ ॥ यत्रासुपर्णाऽअमृतस्यभागमनिमेषंविदथाभिस्वरंति । इनोविश्वस्यभुवनस्यगोपाःसमाधीरःपाकमत्राविवेश ॥ यस्मिन्वृक्षेमध्वदःसुपर्णानिविशंतेसुवतेचाधिविश्वे । तस्येदाहुःपिप्पलंस्वाद्वग्रेतन्नोन्नशद्यःपितरंनवेद ॥ यद्गायत्रेऽअधिगायत्रमाहितंत्रैष्टुभाद्वात्रैष्टुभंनिरतक्षत । यद्वाजगज्जगत्याहितंपदंयऽइत्तद्विदुस्तेऽअमृतत्वमानशुः ॥ गायत्रेणप्रतिमिमीतेऽअर्कमर्केणसामत्रैष्टुभेनवाकं । वाकेनवाकंद्विपदाचतुष्पदाक्षरेणमिमतेसप्तवाणीः ॥ जगतासिंधुंदिव्यस्तभायद्रथंतरेसूर्यंपर्यपश्यत् । गायत्रस्यसमिधस्तिस्रऽआहुस्ततोमह्नाप्ररिरिचेमहित्वा+ ॥ १८ ॥ उपह्वयेसुदुघांधेनुमेतांसुहस्तोगोधुगुतदोहदेनां । श्रेष्ठंसवंसवितासाविषन्नोभीद्धोघर्मस्तदुषुप्रवोचं ॥ हिंकृण्वतीवसुपत्नीवसूनांवत्समिच्छंतीमनसाभ्यागात् । दुहामश्विभ्यांऽपयोऽअघ्न्येयंसावर्धतांमहतेसौभगाय ॥ गौरमीमेदनुवत्संमिषंतंमूर्धानंहिङ्ङकृणोन्मातवाऽउ । सृक्वाणंघर्ममभिवावशानामिमातिमायुंपयतेपयोभिः ॥ अयंसशिंक्तेयेनगौरभीवृतामिमातिमायुंध्वसनावधिश्रिता । साचित्तिभिर्निहिचकारमर्त्यंविद्युद्भवंतीप्रतिवव्रिमौहत ॥ अनच्छयेतुरगातुजीवमेजद्ध्रुवंमध्यऽआपस्त्यानां । जीवोमृतस्यचरतिस्वधाभिरमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ॥ १९ ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराचपथिभिश्चरंतं । ससध्रीचीःसविषूचीर्वसानऽआवरीवर्तिभुवनेष्वंतः+ ॥ यऽईंचकारनसोऽअस्यवेदऽयईंददर्शहिरुगिन्नुतस्मात् ।

ऋक्सं. अ.२अ.३ ॥२२॥

मंडलं १ अनु. २२

सम॒ातुर्योना॒परि॑वीतो॒ऽअ॒न्तर्ब॑हुप्र॒जानिर्ऋ॒ति॒मावि॑वेश ॥ द्यौर्मे॑पि॒ताज॑नि॒तानाभि॒रत्र॒बंधु॑र्मे॑मा॒तापृ॑थि॒वीम॒हीयं । उ॒त्ता॒न यो॑श्च॒म्वो॒३॒॑र्योनि॑रं॒तरत्रा॑पि॒तादु॑हि॒तुर्गर्भ॑मा॒धा॑त् ॥ पृ॒च्छामि॑त्वा॒पर॒मंत॑पृथि॒व्याःपृ॒च्छामि॒यत्र॒भुव॑नस्य॒नाभिः॑ । पृ॒च्छा मि॑त्वा॒वृष्णो॒ऽअश्व॑स्य॒रेतः॑पृ॒च्छामि॑वा॒चःप॑र॒मंव्यो॑म ॥ इ॒यंवेदि॒ःपरो॒ऽअंतः॑पृथि॒व्याऽअ॒यंय॒ज्ञोभु॑व॑नस्य॒नाभिः॑ । अ॒यं सोमो॒वृष्णो॒ऽअश्व॑स्य॒रेतो॑ब्र॒ह्मायंवा॒चःप॑र॒मंव्यो॑म ॥ २० ॥ स॒प्तार्ध॑ग॒र्भाभुव॑नस्य॒रेतो॒विष्णो॑स्तिष्ठंति॒प्रदि॑शा॒विध॑र्मणि । तेधी॒तिभि॒र्मन॑सा॒तेवि॑प॒श्चितः॑परि॒भुव॒ःपरि॑भवंति॒विश्वतः॑ ॥ नवि॑जा॑नामि॒यदि॑वे॒दम॒स्मिनि॒ण्यःसंन॑द्धो॒मन॑साचरामि । य॒दामाग॑न्प्रथम॒जाऽऋ॒तस्यादिद्वा॒चोऽअ॑श्नुवेभा॒गम॒स्याः[+] ॥ अपाङ्प्राडे॑ति॒स्व॒धया॑गृभी॒तोमर्त्यो॒मर्त्ये॑ना॒सयो॑निः । ताशश्व॑न्ताविषू॒चीना॑विय॒न्तान्य॒१॒॑न्यंचि॒क्युर्ननिचि॑क्युर॒न्यं[+] ॥ ऋ॒चोऽअ॒क्षरे॑पर॒मेव्यो॑म॒न्यस्मि॒न्दे॒वाऽअधि॒विश्वे॑निषे॒दुः । यस्तन्नवेद॒किमृ॒चाक॑रिष्यति॒यइत्तद्वि॒दुस्त॒ऽइ॒मेसमा॑सते ॥ सू॒य॒व॒साद्भग॑वती॒हिभू॒याऽअथो॑व॒यंभग॑वंतःस्याम । अ॒द्धितृण॑मघ्न्येविश्व॒दानीं॑पिब॑शु॒द्धमु॑द॒कमा॒चरं॑ती ॥ २१ ॥ गौ॒रीर्मि॑मायसलि॒लानि॒तक्ष॒त्येक॑पदीद्वि॒पदी॒साचतु॑ष्पदी । अ॒ष्टाप॑दी॒नव॑पदीबभू॒वुषी॑स॒हस्रा॑क्षरापर॒मेव्यो॑मन् ॥ तस्याः॑समु॒द्राऽअधि॒विक्ष॑रंति॒तेन॑जीवंति॒प्रदि॑श॒श्चत॑स्रः । ततः॑क्षरत्य॒क्षरं॒तद्विश्व॒मुप॑जीवति ॥ श॒कम॒यंधू॒मम॒ारादप॑श्यंविषू॒वता॑प॒रऽए॒नाव॑रेण । उ॒क्षाणं॒पृश्नि॑मपचंतवी॒रास्ता॒नि॒धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ॥ त्रयः॑के॒शिन॑ऽऋतु॒था॒विच॑क्षते॒संवत्स॒रेव॑पत॒ऽएक॑एषां । विश्व॒मेको॒ऽअ॒भिच॑ष्टे॒शची॑भि॒र्ध्राजि॑रेक॑स्यद

॥२२॥

द्दशेनरूपं+ ॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः । गुहात्रीणिनिहितानेंगयंतितुरीयंवाचो मनुष्यावदंति ॥ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् । एकंसद्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वान माहुः ॥ २२ ॥ कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति । तऽआववृत्रन्त्सदनादृतस्यादिद्धृतेनपृथिवी व्युद्यते ॥ द्वादशप्रधयश्चक्रमेकंत्रीणिनभ्यानिकऽउतच्चिकेत । तस्मिन्त्साकंत्रिशतानशंकवोर्पिताःषष्टिर्नचलाचला सः ॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्येनविश्वापुष्यसिवार्याणि । योरत्नधावसुविद्यःसुदत्रःसरस्वतितमिहधातवेकः ॥ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् । तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः+ ॥ समान मेतदुदकमुच्चैत्यवचाहभिः । भूमिंपर्जन्याजिन्वंतिदिवंजिन्वंत्यग्नयः ॥ दिव्यंसुपर्णंवायसंबृहंतमपांगर्भंदर्शतमोषधी नां । अभीपतोवृष्टिभिस्तर्पयंतंसरस्वंतमवसेजोहवीमि ॥ २३ ॥ (१।२३।१) कयाशुभासवयसःसनीळाःसमान्या मरुतःसंमिमिक्षुः । कयामतीकुतऽएतासऽएतेर्चंतिशुष्मंवृषणोवसूया+ ॥ कस्यब्रह्माणिजुजुषुर्युवानःकोऽअध्वरेमरु तऽआववर्त । श्येनाँऽइवध्रजतोऽअंतरिक्षेकेनमहामनसारीरमाम ॥ कुतस्त्वमिंद्रमाहिनःसन्नेकोयासिसत्पतेकिंतऽ

(१।२३।१) कयाशुभेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यतृतीयाद्ययुगृचामेकादशीवर्ज्यानांमरुतःत्रयोदश्यादितिसृणामगस्त्यःशिष्टानामिंद्रऋषिः सर्वसूक्तस्यमरुत्वानिंद्रोदेवतात्रिष्टुप्छंदः ।

ऋक्सं. अ.२अ.३ ॥२३॥

मंडलं १ अनु. २३

इत्था। संपृच्छसेसमराणःशुभानैर्वोचेस्तन्नोहरिवोयत्तेऽअस्मे+ ॥ ब्रह्माणिमेमतयःशंसुतासःशुष्मइयर्तिप्रभृतोमेऽअद्रिः। आशासतेप्रतिहर्यंत्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छं ॥ अतोवयमंतमेभिर्युजानाःस्वक्षंत्रेभिस्तन्वं१ःशुंभमानाः। महोभिरेताँऽउपयुज्महेन्विंद्रस्वधामनुहिनोवभूथ ॥ २४ ॥ क्कं१स्यावोमरुतःस्वधासीद्यन्मामेकंसमधत्ताहिहत्ये। अहंह्यु१ग्रस्तविषस्तुविष्मान्विश्वस्यशत्रोरनमंवधस्नैः+ ॥ भूरिंचकर्थयुज्येभिरस्मेसमानेभिर्वृषभपौंस्येभिः। भूरीणिहिकृणवामाशविष्ठेंद्रक्रत्वामरुतोयद्वशाम ॥ वधींवृत्रंमरुतऽइंद्रियेणस्वेनभामेनतविषोवभूवान्। अहमेतामनवेविश्वश्चंद्राःसुगाऽअपश्चंकरवज्रंवाहुः ॥ अनुत्तमातेमघवन्नकिर्नुनत्वावाँऽअस्तिदेवताविदानः। नजायमानोनशतेनजातोयानिकरिष्याकृणुहिप्रवृद्ध ॥ एकस्यचिन्मेविभ्वं१स्त्वोजोयानुदधृष्वान्कृणवैमनीषा। अहंह्यु१ग्रोमरुतोविदानोयानिच्यवमिंद्रऽइदीशऽएषां ॥ २५ ॥ अमंदन्मामरुतःस्तोमोऽअत्रयन्मेनरःश्रुत्यंब्रह्मचक्र। इंद्रायवृष्णेसुमखायमह्यंसख्येसखायस्तन्वेतनूभिः ॥ एवेदेतेप्रतिमारोचमानाऽअनेद्यःश्रवऽएषोदधानाः। संचक्ष्यामरुतश्चंद्रवर्णाऽअच्छांतमेछदयाथाचनूनं+ ॥ कोन्वत्रमरुतोमामहेवःप्रयातनसखीँरच्छासखायः। मन्मानिचित्राऽअपिवातयंतऽएषांभूतनवेदामऽऋतानां ॥ आयद्दुवस्याद्दुवसेनकारुरस्मान्चक्रेमान्यस्यमेधा। ओषुवर्तमरुतोविप्रमच्छेमाब्रह्माणिजरिता

॥२३॥

वोंऽअर्चत् ॥ एषवःस्तोमोंमरुतऽइयंगीर्मांदार्यस्यंमान्यस्यंकारोः । एषायांसीष्टतन्वेंवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदांनुं ॥
॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

एकादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि ८ ऋचः १३२ ॥ त्यागः॥ अश्विभ्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं.१० ऋभुभ्यइदं. १४ अश्वायेदं. ३५ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४१ वाक्समुद्राक्षरोभ्यइदं(वागभ्यइतिवा). शकधूमसोमाभ्यामिदं. केश्यग्निसूर्यवायुभ्यइदं. वाचइदं. सूर्यायेदं. २ कालचक्रायेदं. सरस्वत्याइदं. साध्येभ्यइदं. पर्जन्याग्निभ्यामिदं. सरस्वतइदं. मरुत्वत. इंद्रायेदं.१५॥इतिद्वितीयेतृतीयः ॥३॥

तन्नवगस्त्योमारुतंहिद्वित्रिष्टुबंतंमित्रावरुणयोर्दीक्षितयोरुर्वशीमप्सरसंदृष्ट्वावासतीवरेकुंभेरेतोपतत्ततोगस्त्यव सिष्ठावजायेतांसहस्रमेकादशाद्यैंद्रींयज्ञायज्ञादशत्रित्रिष्टुबंतंमहोष्टौद्वितीयाविराण्नंनूनंपंचागस्त्येनैंद्रेहविषिम रुतामुद्यतंइंद्रागस्त्ययोःसंवादऐंद्रस्तत्राद्यातृतीयाचेंद्रवाक्यंचतुर्थीचादौबृहतींतिस्रोनुष्टुभः प्रतिवःषण्मारुतं तुंचतस्रोंत्यामरुत्वतीयांश्चित्रस्तृचंगायत्रंगायत्सप्तोनात्वंराजादशमत्तिसिषळानुष्टुभंतुत्रिष्टुबंतंत्वाद्यास्कंधोग्री वीवांमत्तिसिनआचर्षणिप्राःपंचंयद्धस्यापूर्वीःषट्जायापत्योर्लोपामुद्रायांअगस्त्यस्यचद्व्यृचाभ्यांरत्यर्थंसंवादंश्रु त्वांतेवासीब्रह्मचार्यंत्येबृहत्यादीअपश्यद्युवोर्दशाश्विनंवैकदुनवाभूदिदमष्टौषष्ठ्यंत्येत्रिष्टुभौतंयुंजाथांषट् ॥४॥

हरिः ओम् ॥ (१।२३।२) तन्नुवोचामरभसायजन्मनेपूर्वंमहित्वंवृषभस्यकेतवे । ऐधेवयामन्मरुतस्तुविष्वणो युधेवशक्रास्तविषाणिकर्तन ॥ नित्यंनसूनुंमधुबिभ्रतउपक्रीळंतिक्रीळाविदथेषुघृष्वयः । नक्षंतिरुद्राअवसानमस्विनंनमर्धंतिस्वतवसोहविष्कृतं ॥ यस्माऊमासोअमृताअरासतरायस्पोषंचहविषाददाशुषे । उक्षंत्यस्मैमरुतोहिताइवपुरूरजांसिपयसामयोभुवः ॥ आयेरजांसितविषीभिरव्यतप्रवएवासःस्वयतासोअध्रजन् । भयंतेविश्वाभुवनानिहर्म्याचित्रोवोयामःप्रयतास्वृष्टिषु ॥ यत्त्वेषयामानदयंतपर्वतान्दिवोवापृष्ठंनर्याअचुच्यवुः । विश्वोवोअज्मन्भयतेवनस्पतीरथीयंतीवप्रजिहीतओषधिः ॥ १ ॥ यूयंनउग्रामरुतःसुचेतुनारिष्टग्रामाःसुमतिंपिपर्तन । यत्रावोदिद्युद्रदतिक्रिविर्दतीरिणातिपश्वःसुधितेववर्हणा ॥ प्रस्कंभदेष्णाअनवभ्रराधसोलातृणासोविदथेषुसुष्टुताः । अर्चंत्यर्कंमदिरस्यपीतयेविदुर्वीरस्यप्रथमानिपौंस्या ॥ शतभुजिभिस्तमभिह्रुतेरघात्पूर्भीरक्षतामरुतोयमावत । जनंयमुग्रास्तवसोविरप्शिनःपाथनाशंसात्तनयस्यपुष्टिषु ॥ विश्वानिभद्रामरुतोरथेषुवोमिथस्पृध्येवतविषाण्याहिता । अंसेष्वावःप्रपथेषुखादयोक्षोवश्चक्रासमयाविवावृते ॥ भूरीणिभद्रानर्येषुबाहुषुवक्षःसुरुक्मारभसासोअंजयः । अंसेष्वेताःपविषुक्षुराअधिवयोनपक्षान्व्यनुश्रियोधिरे ॥ २ ॥ महांतोमह्नाविभ्वोविभूतयोदूरेदृशोयेदिव्याइवस्तृभिः ।

(१।२३।२) तन्नुवोचामेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतोजगत्यंत्यद्वेत्रिष्टुभौ ।

मंद्राः सुजिह्वाः स्वरितार ऽआसभिः संमिश्लाऽइंद्रेमरुतः परिष्टुभः ॥ तद्वः सुजातामरुतोमहित्वनंदीर्घंवोदात्रमदितेरि वव्रतं । इंद्रश्चनत्यजसाविह्रुणातितज्जनाययस्मैसुकृतेऽअराध्वं ॥ तद्वोजामित्वंमरुतः परेयुगेपुरूयच्छंसममृतासऽआ वंत । अयाधियामनवेश्रुष्टिमाव्यासाकंनरोदंसनैराचिकित्रिरे ॥ येनदीर्घंमरुतः शूशवामयुष्माकेनपरीणसातुरासः । आयत्ततनन्वृजनेजनासऽएभिर्यज्ञेभिस्तदभीष्टिमश्यां ॥ एषवः स्तोमोमरुतइयंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायां सीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२३।३) सहस्रंतऽइंद्रोतयोनः सहस्रमिषोहरिवोगूर्ततमाः । सह स्रंरायोमादयध्यैसहस्रिणऽउपनोयंतुवाजाः ॥ आनोवोभिर्मरुतोयांत्वच्छाज्येष्ठेभिर्वाबृहद्दिवैः सुमायाः । अधयदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्यचिद्धनयंतपारे+ ॥ मिम्यक्षयेषुसुधिताघृताचीहिरण्यनिर्णिगुपरानऽऋष्टिः । गुहाचरंतीमनु षोनयोषासभावतीविदथ्येवसंवाक्+ ॥ परांशुभ्राऽअयासोयव्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः । नरोदसीऽअपनुदंत घोराजुषंतवृधंसख्यायदेवाः+ ॥ जोषद्यदीमसुर्यासचध्यैविषितस्तुकारोदसीनृमणाः । आसूर्येवविधतोरथंगात्त्वेषप्र तीकानभसोनेत्या+ ॥ ४ ॥ आस्थापयंतयुवतिंयुवानः शुभेनिमिश्लांविदथेषुपज्रां । अर्कोयद्वोमरुतोहविष्मान्गायद्गा थंसुतसोमोदुवस्यन्+ ॥ प्रतंविवक्मिवक्म्योयऽएषांमरुतांमहिमासत्योऽअस्ति । सचायदींवृषमणाऽअहंयुः स्थिरा

(१।२३।३) सहस्रंतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतआद्यायाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.२अ.४
॥२५॥

चिज्जनीर्वहतेसुभागाः+ ॥ पांतिमित्रावरुणाववद्याच्चयतईमर्यमोऽअप्रशस्तान् । उतच्यवंतेऽअच्युताध्रुवाणिवावृधऽ
ईंमरुतोदातिवारः ॥ नहीनुवोमरुतोऽअंत्यस्मेऽआरात्ताच्चिच्छवसोऽअंतमापुः । तेधृष्णुनाशवसाशूशुवांसोर्णोनद्वेषोधृ
षतापरिष्ठुः ॥ वयमद्येंद्रस्यप्रेष्ठावयंश्वोवोचेमहिसमर्ये । वयंपुरामहिचनोऽअनुद्यून्तन्नऽऋभुक्षानरामनुष्यात् ॥ एष
वःस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१।२३।४)
यज्ञायज्ञावःसमनातुतुर्वणिर्धियंधियंवोदेवयाऽउदधिध्वे । आवोर्वाचःसुवितायरोदस्योर्महेववृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥
वव्रासोनयेस्वजाःस्वतवसऽइषंस्वरभिजायंतधूतयः । सहस्रियासोऽअपांनोर्मयऽआसागावोवंद्यासोनोक्षणः ॥ सोमा
सोनयेसुतास्तृप्तांशवोहृत्सुपीतासोदुवसोनासते । ऐषामंसेषुरंभिणीवरारभेहस्तेषुखादिश्चकृतिश्चसंदधे ॥ अवस्वयु
क्तादिवऽआवृथाययुरमर्त्याःकशयाचोदतत्मना । अरेणवस्तुविजाताऽअचुच्यवुर्दृह्लानिचिन्मरुतोभ्राजदृष्टयः ॥
कोवोंतर्मरुतऽऋष्टिविद्युतोरेजतित्मनाहन्वेवजिह्वया । धन्वच्युतऽइषांनयामनिपुरुप्रैषाऽअहन्यो३नैतशः ॥ ६ ॥
क्वस्विदस्यरजसोमहस्परंक्वावरंमरुतोयस्मिन्नायय । यच्च्यावयथविथुरेवसंहितंव्यद्रिणापतथत्वेषमर्णवं+ ॥ सातिर्न
वोमवतीस्वर्वतीत्वेषाविपाकामरुतःपिपिष्वती । भद्रावोरातिःपृणतोनदक्षिणापृथुज्रयीऽअसुर्येवजंजती ॥ प्रतिष्टो

मंडलं १
अनु. २
॥२५॥

(१।२३।४) यज्ञायज्ञेतिदशर्चस्यसूक्तस्यागस्त्योमरुतोजगतीअंत्यास्त्रिष्टुभः ।

भंतिसिंधवःपविभ्योयदभ्रियांवाचमुदीरयंति । अवस्मयंतविद्युतःपृथिव्यांयदीघृतंमरुतःप्रुष्णुवंति ॥ असूतपृश्निर्म
हतेरणायत्वेषमयासांमरुतामनीकं । तेसप्सरासोजनयंताभ्वमादित्स्वधामिषिरांपर्यपश्यन् ॥ एषवःस्तोमोमरुतऽइ
यंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ७ ॥ (१।२३।५) महश्चित्त्वमिंद्र
यतऽएतान्महश्चिदसित्यजसोवरूता । सनोवेधोमरुतांचिकित्वान्त्सुम्नावनुष्वतवहिप्रेष्ठा ॥ अयुंजन्तऽइंद्रविश्वकृ
ष्टीर्विदानासोनिष्षिधोमर्त्यत्रा । मरुतांपृत्सुतिर्हासमानास्वर्मीह्ळस्यप्रधनस्यसातौ+ ॥ अभ्यक्सातइंद्रऋष्टिरस्मेसने
म्यभ्वंमरुतोजुनंति । अग्निश्चिद्धिष्मातसेशुशुक्वानापोनद्वीपंदधतिप्रयांसि ॥ त्वंतूनऽइंद्रतंरयिंदाऽओजिष्ठयादक्षि
णयेवरातिं । स्तुतश्चयास्तेचकनंतवायोःस्तनंनमध्वःपीपयंतवाजैः ॥ त्वेरायऽइंद्रतोशतमाःप्रणेतारःकस्यचिदृतायोः ।
तेषुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरागातूयंतीवदेवाः+ ॥ ८ ॥ प्रतिप्रयाहींद्रमीह्ळुषोनॄन्महःपार्थिवेसदनेयतस्व । अधयदे
षांपृथुबुध्नासऽएतास्तीर्थेनार्यःपौंस्यानितस्थुः+ ॥ प्रतिघोराणामेतानामयासांमरुतांशृण्वऽआयतामुपब्दिः । येम
र्त्यंपृतनायंतमूमैर्ऋणावानंनपतयंतसर्गैः ॥ त्वंमानेभ्यऽइंद्रविश्वजन्यारदामरुद्भिःशुरुधोगोऽअग्राः । स्तवानेभिःस्तव

(१।२३।५) महश्चिदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप्द्वितीयाविराट् ।

सेदेवदेवैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ९ ॥ (१।२३।६) ननूनमस्तिनोश्वःकस्तद्वेदयदद्भुतं । अन्यस्यचित्तमभिसंचरेण्यमुताधीतंविनश्यति ॥ किंनऽइंद्रजिघांससिभ्रातरोमरुतस्तव । तेभिःकल्पस्वसाधुयामानःसमरणेवधीः ॥ किंनोभ्रातरगस्त्यसखासन्नतिमन्यसे । विद्माहितेयथामनोस्मभ्यमिन्नदित्ससि ॥ अरंकृण्वंतुवेदिंसमग्निमिंधतांपुरः । तत्रामृतस्यचेतनंयज्ञंतेतनवावहै ॥ त्वमीशिषेवसुपतेवसूनांत्वंमित्राणांमित्रपतेधेष्ठः । इंद्रत्वंमरुद्भिःसंवदस्वाधप्राशानऽऋतुथाहवींषि ॥ १० ॥ (१।२३।७) प्रतिवऽएनानमसाहमेमिसूक्तेनभिक्षेसुमतिंतुराणां । रराणतामरुतोवेद्याभिर्निहेळोधत्तविमुचध्वमश्वान् ॥ एषवःस्तोमोमरुतोनमस्वान्हृदातष्टोमनसाधायिदेवाः । उपेमायातमनसाजुषाणायूयंहिष्ठानमसऽइद्वृधासः ॥ स्तुतासोनोमरुतोमृळयंतूतस्तुतोमघवाशंभविष्ठः । ऊर्ध्वानःसंतुकोम्यावनान्यहानिविश्वामरुतोजिगीषा+ ॥ अस्मादहंतविषादीषमाणऽइंद्राद्भियामरुतोरेजमानः । युष्मभ्यंहव्यानिशितान्यासन्तान्यारेचकृमामृळतानः ॥ येनमानासश्चितयंतऽउस्राव्युष्टिषुशवसाशश्वतीनां । सनोमरुद्भिर्वृषभश्रवोधाउग्रऽउग्रेभिःस्थऽविरःसहोदाः+ ॥ त्वंपाहींद्रसहीयसोनॄन्भवामरुद्भिरवयातहेळाः । सुप्रकेतेभिःसासहिर्दधानोविद्यामेषंवृजनं

(१।२३।६) ननूनमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यप्रथमतृतीयचतुर्थीनामृचामिंद्रोगस्त्योद्वितीयापंचम्योरगस्त्यऋषिरिंद्रोदेवताआद्याबृहतीततस्तिस्रोनुष्टुभोंत्यात्रिष्टुप् । (१।२३।७) प्रतिवइतिषळर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतःअंत्यानांचतसृणांमरुत्वानिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

जीरदानुं ॥ ११ ॥ (१।२३।८) चित्रोवोस्तुयामश्चित्रऽऊतीसुदानवः । मरुतोऽअहिंभानवः ॥ आरेसावःसु
दानवोमरुतऽऋंजतीशरुः । आरेऽअश्मायमस्यथ ॥ तृणस्कंदस्यनुविशःपरिवृंक्तसुदानवः । ऊर्ध्वान्नःकर्तजीवसे
॥ १२ ॥ (१।२३।९) गायत्सामनभन्यं१यथावेरर्चामतद्वावृधानंस्वर्वत् । गावोधेनवोबर्हिष्यदब्धाऽआयत्सद्मा
नंदिव्यंविवासान् ॥ अर्चद्वृषावृषभिःस्वेदुहव्यैर्मृगोनाश्नोऽअतियज्जुगुर्यात् । प्रमंदयुर्मनांगूर्तहोताभरतेमर्योमिथुना
यजत्रः ॥ नक्षद्धोतापरिसद्मामितायन्भरद्गर्भमाशरदःपृथिव्याः । ऋंददश्वोनयमानोरुवद्गौरंतर्दूतोनरोदसीचरद्वा
क्+ ॥ ताकर्मार्षतरास्मैप्रच्यौत्नानिदेवयंतोभरंते । जुजोषदिंद्रोदस्मवर्चानासत्येवसुग्म्योरथेष्ठाः+ ॥ तमुष्टुहींद्रंयोह
सत्वायःशूरोमघवायोरथेष्ठाः । प्रतीचश्चिद्योधीयान्वृषण्वान्ववव्रुषश्चित्तमसोविहंता+ ॥ १३ ॥ प्रयदित्थामहिना
नृभ्योऽअस्त्यरंरोदसीकक्ष्ये३नास्मै । संविव्यऽइंद्रोवृजनंनभूमाभर्तिस्वधावाँऽओपशमिवद्यां+ ॥ समत्सुत्वाशूरसता
मुराणंप्रपथिंतमंपरितंसयध्यै । सजोषसऽइंद्रंमदेक्षोणीःसूरिंचिद्येऽअनुमदंतिवाजैः ॥ एवाहितेशंसवनासमुद्रऽआ
पोयत्तऽआसुमदंतिदेवीः । विश्वातेऽअनुजोष्याभूद्गौःसूरीँऽश्चिद्यदिधिषावेषिजनान् ॥ असामयथासुषखायऽएन
स्वभिष्टयोनरांनशंसैः । असद्यथानऽइंद्रोवंदनेष्ठास्तुरोनकर्मनयमानऽउक्था+ ॥ विष्पर्धसोनरांनशंसैरस्माकासदिं

(१।२३।८) चित्रोवइतितृचस्यागस्त्योमरुतोगायत्री । (१।२३।९) गायत्सामेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

द्रोवज्रहस्तः । मित्रायुवोनपूर्पतिंसुशिष्टौमध्यायुवऽउपशिक्षंतियज्ञैः+ ॥ १४ ॥ युञ्जोहिष्मेंद्रंकश्चिदृंधन्जुंहुराणश्चिन्म नंसापरीयन् । तीर्थेनाच्छांतातृषाणमोकोदीर्घोनसिध्रमाकृणोत्यध्वा ॥ मोषूणंऽइंद्रात्रपृत्सुदेवैरस्तिहिष्मातेशुष्मिन्न वयाः । महश्चिद्यस्यमीळ्हुषोयव्याहविष्मतोमरुतोवंदतेगीः+ ॥ एषःस्तोमऽइंद्रतुभ्यमस्मेऽएतेनगातुंहरिवोविदोनः । आनोववृत्याःसुवितायदेवविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १५ ॥ (१।२३।१०) त्वंराजेंद्रयेचदेवारक्षानॄन्पाह्यसुरत्वम स्मान् । त्वंसत्पतिर्मघवानस्तरुत्रस्त्वंसत्योवसवानःसहोदाः+ ॥ दनोविशंऽइंद्रमृध्रवाचःसप्तयत्पुरःशर्मशारदीर्दत् । ऋणोरपोऽअनवद्यार्णायूनेवृत्रंपुरुकुत्सायरंधीः ॥ अजावृतंऽइंद्रशूरपत्नीर्द्यांचयेभिःपुरुहूतनूनं । रक्षोऽअग्निमशुषं तूर्वयाणंसिंहोनदमेऽअपांसिवस्तोः ॥ शेषन्नुतऽइंद्रसस्मिन्योनौप्रशस्तयेपवीरवस्यमह्ना । सृजदर्णांस्यवयद्युधागास्ति ष्ठद्धरीधृषतामृष्टवाजान् ॥ वहकुत्समिंद्रयस्मिन्चाकन्त्स्यूमन्यूऽऋज्रावातस्याश्वा । प्रसूरश्चक्रंवृहतादभीकेभिस्पृधो यासिषद्वज्रबाहुः ॥ १६ ॥ जघन्वाँऽइंद्रमित्रेरूञ्चोदप्रवृद्धोहरिवोऽअदाशून् । प्रयेपश्यन्नर्यमणंसचायोस्त्वयाशूर्ता वहमानाऽअपत्यं ॥ रपत्कविरिंद्रार्कसातौक्षांदासायोपवर्हणींकः । करत्तिस्रोमघवादानुचित्रानिदुर्योणेकुयवाचंमृ धिश्रेत् ॥ सनातातंऽइंद्रनव्याऽआगुःसहोनभोविरणायपूर्वीः । भिनत्पुरोनभिदोऽअदेवीर्ननमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥

(१।२३।१०) त्वंराजेतिदशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

त्वंधुनिंरिंद्र धुनिमतीर्ऋणोरपः सीरानस्रवंतीः । प्रयत्संमुद्रमतिशूरपर्षिपारयातुर्वशंयदुंस्वस्ति+ ॥ त्वमस्माकमिंद्रवि श्वधस्याऽअवृकतमोनरांनृपाता । सनोविश्वांसांस्पृधांसंहोदाविद्यामेषंवृजनंजीरदांनुं ॥ १७ ॥ (१।२३।११) म त्स्यपायितेमहः पात्रस्येवहरिवोमत्सरोमदः । वृषातेवृष्णऽइंदुर्वाजीसहस्रसातमः ॥ आनंस्तेगंतुमत्सरोवृषामदोवरे ण्यः । सहावाँऽइंद्रसानसिः पृतनाषाळमर्त्यः ॥ त्वंहिशूरः सनिताचोदयोमनुषोरथं । सहावांदस्युंमव्रतमोषः पात्रंनशो चिषा ॥ मुषायसूर्यंकवेचक्रमीशानऽओजसा । वहशुष्णायवधंकुत्संवातस्याश्वैः ॥ शुष्मिन्तमोहितेमदोद्युम्निन्तमऽ उतक्रतुः । वृत्रघ्नावरिवोविदामंसीष्ठाऽअश्वसातमः ॥ यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यऽइंद्रमयऽइवापोनतृष्यतेबभूथ । ता मनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेषंवृजनंजीरदांनुं ॥ १८ ॥ (१।२३।१२) मत्सिनोवस्यइष्टयऽइंद्रमिंदोवृषाविंश । ऋघायमाणऽइन्वसिशत्रुमंतिनविंदसि ॥ तस्मिन्नावेशयागिरोयऽएकश्चर्षणीनां । अनुस्वधायमुप्यतेयवंनचर्कृषद्वृषा ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोः पंचक्षितीनांवसु । स्पाशयस्वयोऽअस्मध्रुग्दिव्येवाशनिर्जहि ॥ असुन्वंतंसमंजहिदूणाशंयोनते मयः । अस्मभ्यमस्यवेदंनंदद्धिसूरिश्चिदोहते ॥ आवोयस्यद्विबर्हसोर्केषुसानुषगसत् । आजाविंद्रस्येंदोप्रावोवाजेषु

(१।२३।११) मत्स्यपायीतिषळर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रोनुष्टुप्आद्यास्कंधोग्रीवीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।२३।१२) मत्सिनइतिषळर्चस्यसू क्तस्यअगस्त्यइंद्रोनुष्टुबंत्यात्रिष्टुप् ।

वाजिनं ॥ यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यंऽइंद्रमयंऽइवापोनतृष्यंतेवभूथं । तामनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १९ ॥ (१।२३।१३) आचर्षणिप्रावृषभोजनानांराजांकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रंः । स्तुतःश्रवस्यन्नवसोपमद्रिग्युक्त्वाहरीवृषणायांह्यर्वाङ्+ ॥ येतेवृषणोवृषभासंऽइंद्रब्रह्मयुजोवृषरथासोऽअत्याः । ताँऽआतिष्ठतेभिरायाह्यर्वाङ्हवामहेत्वासुतऽइंद्रसोमें ॥ आतिष्ठरथंवृषणंवृषातेसुतःसोमःपरिषिक्तामधूनि । युक्त्वावृषभ्यांवृषभक्षितीनांहरिभ्यांयाहिप्रवतोपमद्रिक्+ ॥ अयंयज्ञोदेवयाऽअयंमियेधंऽइमाब्रह्माण्ययमिंद्रसोमंः । स्तीर्णंबर्हिरातुशक्रप्रयाहिपिबानिषद्यविमुचाहरींऽइह+ ॥ ओसुष्टुतऽइंद्रयाह्यर्वाङुपब्रह्माणिमान्यस्यंकारोः । विद्यामवस्तोरवसागृणंतोविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २० ॥ (१।२३।१४) यद्धस्यातंऽइंद्रश्रुष्टिरस्तियर्याबभूथंजरितृभ्यंऽऊती । मानःकामंमहयंतमाधग्विश्वांतेऽअश्यांपर्यापऽआयोः+ ॥ नघाराजेंद्रऽआदंभन्नोयानुस्वसाराकृणवंतयोनौ । आपश्चिदस्मैसुतुकांऽअवेषन्गमन्नऽइंद्रंःसख्यावयंश्च ॥ जेतानृभिरिंद्रंःपृत्सुशूरःश्रोताहवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथंदाशुषंऽउपाकऽउद्यंतागिरोयदिंचत्मनाभूत्+ ॥ एवानृभिरिंद्रंःसुश्रवस्याप्रखादःपृक्षोऽअभिमित्रिणोभूत् । समर्यऽइषःस्तवतेविवाचिसत्राकरोयजमानस्यशंसंः ॥ त्वयावयंमघवन्निंद्रशत्रूनभिष्यांममहतोमन्यमानान् । त्वंत्रातात्वमुनोवृधेभू

(१।२३।१३) आचर्षणिप्राइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।२३।१४) यद्धस्यातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

विंद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २१ ॥ (१।२३।१५) पूर्वीरहंशरदःशश्रमाणादोषावस्तोरुषसोजरयंतीः । मिनातिश्रियंजरिमातनूनामप्यूनुपत्नीर्वृषणोजगम्युः ॥ येचिद्धिपूर्वऽऋतसापऽआसन्त्साकंदेवेभिरवदन्नृतानि । तेचिदवासुर्नह्यंतमापुःसमूनुपत्नीर्वृषभिर्जगम्युः ॥ नमृषाश्रांतंयदवंतिदेवाविश्वाऽइत्स्पृधोऽअभ्यंश्नवाव । जयावेदत्रशतनीथमाजिंयत्सम्यंचामिथुनावभ्यजाव ॥ नदस्यमारुधतःकामऽआगन्नितऽआजातोऽअमुतःकुतश्चित् । लोपामुद्रावृषणंनीरिणातिधीरमधीराधयतिश्वसंतं ॥ इमंनुसोममंतितोहृत्सुपीतमुपब्रुवे । यत्सीमागश्चकृमातत्सुमृळतुपुलुकामोहिमर्त्यः ॥ अगस्त्यःखनमानःखनित्रैःप्रजामपत्यंबलमिच्छमानः । उभौवर्णावृषिरुग्रःपुपोषसत्यादेवेष्वाशिषोजगाम ॥ २२ ॥ (१।२४।१) युवोरजांसिसुयमासोऽअश्वारथोयद्वांपर्यर्णांसिदीयत् । हिरण्ययावांपवयःप्रुषायन्मध्वःपिबंताऽउषसःसचेथे ॥ युवमत्यस्यावनक्षथोयद्विपत्मनोनर्यस्यप्रयज्योः । स्वसायद्वांविश्वगूर्तीभरातिवाजायेट्टेमधुपाविषेच ॥ युवंपयऽउस्त्रियायामधत्तंपक्वमामायामवपूर्व्यंगोः । अंतर्यद्वनिनोवामृतप्सूह्वारोनशुचिर्यजतेहविष्मान् ॥ युवंहघर्मंमधुमंतमत्रयेपोनक्षोदोवृणीतमेषे । तद्वांनरावश्विनापश्वऽइष्टीरथ्येवचक्राप्रतियंतिमध्वः ॥ आवांदानाय

(१।२३।१५) पूर्वीरहमितिषळर्चस्यसूक्तस्यागस्त्यःआद्ययोर्द्वयोर्लोपामुद्राऋषिकाअंत्ययोर्द्वयोरगस्त्यंतेवासीब्रह्मचारीऋषिःसर्वासांरतिर्देवतात्रिष्टुप्पंचमीबृहती । (१।२४।१) युवोरजांसीतिदशर्चस्यसूक्तस्यागस्त्योऋषिरश्विनौत्रिष्टुप् ।

ववृतीयदस्रागोरोहेणतौग्र्योनजिव्रिः । अपःक्षोणीसंचतेमाहिनावांजूर्णोवामक्षुरंहसोयजत्रा ॥ २३ ॥ नियद्युवेथेनियुतःसुदानूऽउपस्वधाभिःसृजथःपुरंधिं । प्रेषद्वेषद्वातोनसूरिरामहेददेसुव्रतोनवाजं ॥ वयंचिद्धिवांजरितारःसत्याविपन्यामहेविपणिर्हितावान् । अधाचिद्धिष्माश्विनावनिंद्यापाथोहिष्मावृषणावंतिदेवं ॥ युवांचिद्धिष्माश्विनावनुद्यून्विरुद्रस्यप्रस्रवणस्यसातौ । अगस्त्योनरांनृषुप्रशस्तःकाराधुनीवचितयत्सहस्रैः ॥ प्रयद्वहेथेमहिनारथस्यप्रस्पंद्रायाथोमनुषोनहोता । धत्तंसूरिभ्यऽउतवास्वश्व्यंनासत्यारयिषाचःस्याम ॥ तंवांरथंवयमद्याहुवेमस्तोमैरश्विनासुवितायनव्यं । अरिष्टनेमिंपरिद्यामियानंविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २४ ॥ (१।२४।२) कदुप्रेष्ठाविषांरयीणामध्वर्यंताययुन्निनीथोऽअपां । अयंवांयज्ञोऽअकृतप्रशस्तिंवसुधितीऽअवितारराजनानां ॥ आवामश्वासःशुचयःपयस्पावातरंहसोदिव्यासोऽअत्याः । मनोजुवोवृषणोवीतपृष्ठाऽएहस्वराजोऽअश्विनावहंतु ॥ आवांरथोवनिर्नप्रवत्वान्त्सृप्रवंधुरःसुवितायगम्याः । वृष्णःस्थातारामनसोजवीयानहंपूर्वोयजतोधिष्ण्यायः ॥ इहेहजातासमवावशीतामरेपसातन्वा३नामभिःस्वैः । जिष्णुर्वामन्यःसुमखस्यसूरिर्दिवोऽअन्यःसुभगःपुत्रऽऊहे ॥ प्रवांनिचेरुःककुहोवशाँऽअनुपिशंगरूपःसदनानिगम्याः । हरीऽअन्यस्यपीपयंतवाजैर्मथ्नारजांस्यश्विनाविघोषैः ॥ २५ ॥ प्रवांशरद्वान्वृषभोननिःषाट्पूर्वी

(१।२४।२) कदुप्रेष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योऋषिरश्विनौत्रिष्टुप् ।

रिषंश्चरतिमध्वंऽइषणन् । एवैरन्यस्यंपीपयंतवाजैर्वेषंतीरूर्ध्वानद्योनऽआगुः ॥ असंजिवांस्थविरावेधसागीर्बाह्वेऽअं श्विनात्रेधाक्षरंती । उपस्तुताववतंनाधमानंयामन्नयामन्छृणुतंहवंमे ॥ उतस्यावांरुशतोवप्संसोगीस्त्रिबर्हिषिसदंसि पिन्वतेनन् । वृषावांमेघोवृषणापीपायगोर्नसेकेमनुषोदशस्यन्+ ॥ युवांपूषेवांश्विनापुरंधिरग्निमुषांनजरतेहविष्मां न् । हुवेयद्वांवरिवस्यागृणानोविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २६ ॥ (१।२४।३) अभूदिदंवयुनमोषुभूषतारथोवृषं ण्वान्मदंतामनीषिणः । धियंजिन्वाधिष्ण्यांविश्पलावसूदिवोनपातासुकृतेशुचिंव्रता ॥ इंद्रंतमाहिधिष्ण्यांमरुत्तमा दस्रादंसिष्ठारथ्यारथीतंमा । पूर्णरथंवहेथेमध्वऽआचितंतेनंदाश्वांसमुपंयाथोऽअश्विना ॥ किमत्रदस्राकृणुथःकिमां साथेजनोयःकश्चिदहंविर्महीयते । अतिक्रमिष्टंजुरतंपणेरसुंज्योतिर्विप्रायकृणुतंवचस्यवें ॥ जंभयंतमभितोरायंतःशु नोहतंमृधोविदथुस्तान्यश्विना । वाचंवाचंजरितूरत्निनींकृतमुभाशंसंनासत्यावतंमम ॥ युवमेतंचक्रथुःसिंधुषुप्लवमां त्मन्वंतंपक्षिणंतौग्र्यायकं । येनंदेवत्रामनसानिरूहथुःसुपप्तनीपेतथुःक्षोदसोमहः+ ॥ २७ ॥ अवविद्धंतौग्र्यमप्स्वं१ तरंनारंभणेतमसिप्रविद्धं । चतंस्रोनावोजठलस्यजुष्टाऽउदश्विभ्यामिषिताःपारयंति ॥ कःस्विद्वृक्षोनिष्ठितोमध्येऽ अर्णसोयंतौग्र्योनाधितःपर्यषंस्वजत् । पर्णामृगस्यपतरोरिवारभऽउदश्विनाऽऊहथुःश्रोमंतायकं+ ॥ तद्वांनरानास

(१।२४।३) अभूदिदमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योश्विनौजगतीपंक्त्यंतेत्रिष्टुभौ ।

ऋक्सं. अ.२अ.५ ॥३०॥

त्यावनुंष्याद्यद्वामानांसऽउचथमवोचन् । अस्माद्घसदंसःसोम्यादाविद्यामेषंवृजनंजीरदांनुं ॥ २८ ॥ (१।२४।४) तंयुंजाथांमनसोयोजवीयान्त्रिवंधुरोवृषणायस्त्रिचक्रः । येनोपयाथःसुकृतोदुरोणंत्रिधातुनापतथोविर्नपुर्णैः+ ॥ सुवृद्रथोवर्ततेयन्नभिक्षांयत्तिष्ठथःक्रतुमंतानुपृक्षे । वपुर्वपुष्यासंचतामियंगीर्दिवोदुहित्रोषसासचेथे ॥ आतिष्ठतंसुवृतंयोरथोवामनुव्रतानिवर्ततेहविष्मान् । येननरानासत्येषयध्यैवर्तिर्याथस्तनयायत्मनेच ॥ मावांवृकोमावृकीरादधर्षीन्मापरिंवर्क्तमुतमातिधक्तं । अयंवांभागोनिहितऽइयंगीर्दस्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ युवांगोतमःपुरुमीह्ळोऽअत्रिर्दस्राहवतेवसेहविष्मान् । दिशंनदिष्टामृजूयेववयंतामेहवंनासत्योपयातं ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥

द्वादशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १८ ऋचः १४२ ॥ त्यागः ॥ मरुद्भ्यइदं. १५ इंद्रायेदं. मरुद्भ्यइदं. २० इंद्रायेदं. १३ मरुद्भ्यइदं. २ मरुत्वतइंद्रायेदं. ४ मरुद्भ्यइदं. ३ इंद्रायेदं. ४५ रत्याइदं. ६ अश्विभ्यामिदं. ३३ ॥ इतिद्वितीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

तावांकतरैकादशंद्यावापृथिवीयमानोवैश्वदेवंपितुंन्वन्नस्तुतिर्गायत्र्यंत्वाद्यानुष्टुब्गर्भातृतीयांत्येपंचम्यांद्याश्वतस्रोनुष्टुभौत्याबृहतीवासमिद्धआप्रियोंग्नेनयाष्टावाग्नेयंमनर्वाणंबार्हस्पत्यंकंकतःषोळशोपनिषदतृणसौर्यमानु

मंडलं १ अनु. २४ ॥३०॥

(१।२४।४) तंयुंजाथामितिषळर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

ष्टुभँविषशंकावानगस्त्यःप्राब्रवीद्दशम्याद्याश्चतिस्रोमहापंक्तयोमहाबृहतीचंयआंगिरसःशौनहोत्रोभूत्वाभार्ग
वःशौनकोभवत्सगृत्समदोद्वितीयंमंडलमपश्यंत्त्वमग्नेजागतंतुयज्ञेनसप्तोनासमिद्धएकादशाप्रैंसप्तमीजगतीहु
वेनवसोमाहुतिभार्गवोहंहोताष्टावानुष्टुभमिमांमेगायत्रंहिंश्रेष्ठंषड्वाजयन्निवांत्यानुष्टुप् ॥ १ ॥

हरिःओम् ॥ (१।२४।५) तावांमद्यतावपरंहुवेमोच्छंत्यामुषसिवह्निरुक्थैः । नासत्याकुहंचित्संतावर्योदिवोन
पातासुदास्तराय ॥ अस्मेऽऊषुवृषणामादयेथामुत्पणीँऽर्हतमूर्म्यामदंता । श्रुतंमेऽअच्छोक्तिभिर्मतीनामेष्टानराँनि
चैताराचकर्णैः ॥ श्रियेपूषन्निषुकृतेवदेवानासत्यावहतुंसूर्यायाः । वच्यंतेवांककुहाऽअप्सुजातायुगाजूर्णेववरुणस्यभू
रेः ॥ अस्मेसावांमाध्वीरातिरस्तुस्तोमंहिनोतंमान्यस्यकारोः । अनुयद्वांश्रवस्यासुदानूसुवीर्यायचर्षणयोमदंति ॥ ए
षवांस्तोमोऽअश्विनावकारिमानेभिर्मघवानासुवृक्ति । यातंवर्तिस्तनयायत्मनेचागस्त्येनासत्यामदंता ॥ अतारिष्मत
मसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १ ॥ (१।२४।६)
कतरापूर्वाकतरापरायोःकथाजातेकवयःकोविवेद । विश्वंत्मनाबिभृतोयद्धनामविवर्तेतेऽअहनीचक्रियेव ॥ भूरिंद्वेऽ
अचरंतीचरंतंपद्वंतंगर्भमपदीदधाते । नित्यंनसूनुंपित्रोरुपस्थेद्यावारक्षतंपृथिवीनोऽअभ्वात् ॥ अनेहोदात्रमदितेरन

(१।२४।५) तावामितिषळर्चस्यसूक्तस्यागस्त्योऽश्विनौत्रिष्टुप् । (१।२४।६) कतरेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योद्यावापृथिवीत्रिष्टुप् ।

वैहुवेस्वर्वंदवुधंनमस्वत् । तद्रोदसीजनयतंजरित्रेद्यावा० ॥ अतप्यमानेऽअवसावंतीऽअनुष्यामरोदसीदेवपुत्रे । उभेदेवानामुभयेभिरह्नांद्यावा० ॥ संगच्छमानेयुवतीसमंतेस्वसाराजामीपित्रोरुपस्थे । अभिजिघ्रंतीभुवनस्यनाभिंद्यावा० ॥ २ ॥ उर्वीसद्मनीबृहतीऽऋतेनहुवेदेवानामवसाजनित्री । दधातेयेऽअमृतंसुप्रतीकेद्यावा० ॥ उर्वीपृथ्वीवहुलेदूरेऽअंतेऽउपब्रुवेनमसायज्ञेऽअस्मिन् । दधातेयेसुभगेसुप्रतूर्तीद्यावा० ॥ देवान्वायच्चकृमाकच्चिदागःसखायंवासदमिज्जास्पतिंवा । इयंधीर्भूयाऽअवयानमेषांद्यावा० ॥ उभाशंसानर्यामामविष्टामुभेमामूतीऽअवसासचेताम् । भूरिचिदर्यःसुदास्तरायेषामदंतऽइषयेमदेवाः ॥ ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्याऽअभिश्रावायप्रथमंसुमेधाः । पातामवद्याद्दुरितादभीकेपितामाताचरक्षतामवोभिः ॥ इदंद्यावापृथिवीसत्यमस्तुपितर्मातर्यदिहोपब्रुवेवाम् । भूतंदेवानामवमेऽअवोभिर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२४।७) आनऽइळाभिर्विदथेसुशस्तिविश्वानरःसवितादेवऽएतु । अपियथायुवानोमत्सथानोविश्वंजगदभिपित्वेमनीषा ॥ आनोविश्वऽआस्क्रागमंतुदेवामित्रोऽअर्यमावरुणःसजोषाः । भुवन्यथानोविश्वेवृधासःकरन्त्सुषाहाविथुरंनशवः ॥ प्रेष्ठंवोऽअतिथिंगृणीषेग्निंशस्तिभिस्तुर्वणिःसजोषाः ।

(१।२४।७) आनइळेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (सूक्तभेदप्रयोगेतु-आद्यचतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअहिर्बुध्न्यःततएकस्यास्त्वष्टाततएकस्याइंद्रःततोद्वयोर्मरुतःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःएवमेकादश)

असद्यथानोवरुणःसुकीर्तिरिषश्चपर्षदरिगूर्तःसूरिः+ ॥ उपवऽएषेनमसाजिगीषोषासानक्तासुदुघेवधेनुः । समानेऽअ
हन्विमिमानोऽअर्कंविषुरूपेपयसिसस्मिन्नूधन् ॥ उतनोहिर्बुध्न्योमयस्कःशिशुंनपिप्युषीववेतिसिंधुः । येननपातम
पांजुनाममनोजुवोवृषणोयंवहंति ॥ ४ ॥ उतनऽईंत्वष्टागंत्वच्छास्मत्सूरिभिरभिपित्वेसजोषाः । आवृत्रहेंद्रश्चर्षणि
प्रास्तुविष्टमोनरांनऽइहगम्याः ॥ उतनईंमतयोश्वयोगाःशिशुंनगावस्तरुणंरिहंति । तमींगिरोजनयोनपत्नीःसुरभिष्ट
मंनरांनसंत ॥ उतनऽईंमरुतोवृद्धसेनाःस्मद्रोदसीसमनसःसदंतु । पृषदश्वासोवनयोनरथारिशादसोमित्रयुजोनदे
वाः+ ॥ प्रनुयदेषांमहिनाचिकित्रेप्रयुंजतेप्रयुजस्तेसुवृक्ति । अधयदेषांसुदिनेनशरुर्विश्वमेरिणंप्रुषायंतसेनाः ॥ प्रोऽ
अश्विनाववसेकृणुध्वंप्रपूषणंस्वतवसोहिसंति । अद्वेषोविष्णुर्वातऽऋभुक्षाऽअच्छासुम्नायववृतीयदेवान्+ ॥ इयंसावो
ऽअस्मेदीधितिर्यजत्राऽअपिप्राणीचसदनीचभूयाः । नियादेवेषुयततेवसूयुर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥५॥ (१।२४।८)
पितुंनुस्तोषंमहोधर्माणंतविषीं । यस्यत्रितोव्योजसावृत्रंविपर्वमर्दयत् ॥ स्वादोपितोमधोपितोवयंत्वाववृमहे । अस्मा
कमविताभव ॥ उपनःपितवाचरशिवःशिवाभिरूतिभिः । मयोभुरद्विषेण्यःसखासुशेवोऽअद्वयाः ॥ तवत्येपितोर
सारजांस्यनुविष्ठिताः । दिविवाताऽइवश्रिताः+ ॥ तवत्येपितोददतस्तवस्वादिष्ठतेपितो । प्रस्वाद्मानोरसानांतुविग्री

(१।२४।८) पितुंन्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यो [illegible] श्चतस्रोनुष्टुभोंत्याबृहतीवा ।

वांऽइवेरते ॥ ६ ॥ त्वेपितोमहानांदेवानांमनोहितं । अकारिचारुकेतुनातवाहिमवसावधीत् ॥ यद्दोपितोऽअजं
गन्विवस्वपर्वतानां । अत्राचिन्नोमधोपितोरंभक्षायगम्याः ॥ यदपामोषधीनांपरिंशमारिशामहे । वातापेपीवऽइन्भ
व ॥ यत्तेसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे । वातापे० ॥ करंभऽओषधेभवपीवोवृक्कऽउंदारथिः । वातापे० ॥
तंत्वावयंपितोवचोभिर्गावोनहव्यासुषूदिम । देवेभ्यस्त्वासधमादमस्मभ्यंत्वासधमादं ॥ ७ ॥ (१।२४।९) समिं
द्धोऽअद्यराजसिदेवोदेवैःसंहस्रजित् । दूतोहव्याकविर्वह ॥ तनूनपादृतंयतेमध्वायज्ञःसमंज्यते । दधत्सहस्रिणीरि
षः ॥ आजुह्वानोनऽईड्योदेवाँऽआवक्षियज्ञियान् । अग्नेसहस्रसाऽअसि ॥ प्राचीनंबर्हिरोजसासहस्रवीरमस्तृणन् ।
यत्रादित्याविराजथ ॥ विराट्सम्राड्विभ्वीःप्रभ्वीर्बह्वीश्चभूयसीश्चयाः । दुरोघृतान्यक्षरन् ॥ ८ ॥ सुरुक्मेहिसुपेशं
साधिश्रियाविराजतः । उषासावेहसीदतां ॥ प्रथमाहिसुवाचसाहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोयक्षतामिमं ॥ भारती
ळेसरस्वतियावःसर्वाऽउपब्रुवे । तानश्चोदयतश्रिये+ ॥ त्वष्टारूपाणिहिप्रभुःपशून्विश्वान्त्समानजे । तेषांनःस्फाति
मायंज ॥ उपत्मन्यावनस्पतेपाथोदेवेभ्यःसृज । अग्निर्हव्यानिसिष्वदत् ॥ पुरोगाऽअग्निर्देवानांगायत्रेणसमंज्यते ।

(१।२४।९) समिद्धइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टा
वनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःगायत्रीछंदः ।

स्वाहाकृतीषुरोचते ॥ ९ ॥ (१।२४।१०) अग्नेनयंऽसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् । युयोध्यं१
स्मज्जुंहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमंऽउक्तिंविधेम ॥ अग्नेत्वंपारयानव्योऽअस्मान्त्स्वस्तिभिरतिंदुर्गाणिविश्वा । पूश्चंपृथ्वी
बंहुलानंऽउर्वीभवातोकायतनंयायशंयोः+ ॥ अग्नेत्वमस्मद्युयोध्यमीवाऽअनंग्नित्राऽअभ्यमंतकृष्टीः । पुनरस्मभ्यंसु
वितायंदेवक्षांविश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ॥ पाहिनोऽअग्नेपायुभिरजंस्त्रैरुतप्रियेसदंनऽआशुंशुक्कान् । मातेभयंजरितारंय
विष्ठनूनंविंदन्मापरंसंहस्वः ॥ मानोऽअग्नेवंसृजोऽअघायाविष्यवेरिपवेदुच्छुनायै । मादत्वतेदशंतेमादतेनोमारीषंते
सहसावन्परादाः ॥ १० ॥ विघृत्वावाँऽऋतजातयंसद्गृणानोऽअंग्नेतन्वे३वरूथं । विश्वाद्रिरिक्षोरुतवानिनित्सोरंभि
ह्रुतामसिहिदेवविष्पट्+ ॥ त्वंताँऽअंग्नऽउभयान्विविद्वान्वेषिंप्रपित्वेमनुंषोयजत्र । अभिपित्वेमनंवेशास्योभूर्मर्मृजे
न्यंऽउशिग्भिर्नाक्रः+ ॥ अवोचामनिवचंनान्यस्मिन्मानंस्यसूनुःसंहसानेऽअग्नौ । वयंसहस्त्रमृषिंभिःसनेमविद्यामेषंवृ
जनंजीरदांनुं ॥ ११ ॥ (१।२४।११) अनर्वाणंवृषभंमंद्रजिह्वंबृहस्पतिंवर्धयानव्यंमर्कैः । गाथान्यंःसुरुचोयस्यंदे
वाऽआंशृण्वंतिनवंमानस्यमर्ताः ॥ तमृत्वियाऽउपवाचंःसचंतेसर्गोनयोदेवयतामसंर्जि । बृहस्पतिःसह्यंजोवरांसिवि
भ्वाभंवत्समृतेमातरिश्वा ॥ उपंस्तुतिंनमंसऽउद्यतिंचश्लोकंयंसत्सवितेवप्रबाहू । अस्यक्रत्वाहन्यो३योऽअस्तिमृगोन

(१।२४।१०) अग्नेनयेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२४।११) अनर्वाणमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

भीमोऽअरक्षसस्तुविष्मान् ॥ अस्यश्लोकोदिवीयतेपृथिव्यामत्योनयंसद्यक्षभृद्विचेताः । मृगाणांनहेतयोयंतिचेमाबृह स्पतेरहिमायाँऽअभिद्यून्+ ॥ येत्वादेवोस्त्रिकंमन्यमानाःपापाभद्रमुपजीवंतिपज्राः । नदूळ्ये३ अनुददासिवामंबृहस्प तेचयंसऽइत्पियारुं ॥ १२ ॥ सुप्रैतुःसूयवंसोनपंथादुर्नियंतुःपरिप्रीतोनमित्रः । अनर्वाणोऽअभियेचक्षतेनोपीवृताऽ अपोर्णुवंतोऽअस्थुः ॥ संयंस्तुभोवनयोनयंतिसमुद्रंनस्रवतोरोधचक्राः । सविद्वाँऽउभयंचष्टेऽअंतर्बृहस्पतिस्तरऽआप श्चगृध्रः ॥ एवामहस्तुविजातस्तुविष्मान्बृहस्पतिर्वृषभोधायिदेवः । सनःस्तुतोवीरवद्धातुगोमद्विद्यामेषंवृजनंजीरदा नुं ॥ १३ ॥ (१।२४।१२) कंकतोनकंकतोथोसतीनकंकतः । द्वावितिप्लुषीऽइतिन्यं१दृष्टाऽअलिप्सत ॥ अदृष्टा न्हंत्यायत्यथोहंतिपरायती । अथोऽअवघ्नतीहंत्यथोपिनष्टिपिंषती+ ॥ शरासःकुशरासोदर्भासःसैर्याऽउत । मौंजा ऽअदृष्टावैरिणाःसर्वेसाकंन्यलिप्सत ॥ निगावोगोष्ठेऽअसदन्निमृगासोऽअविक्षत । निकेतवोजनानांन्यं१दृष्टाऽअलि प्सत ॥ एतऽउत्येप्रत्यदृश्रन्प्रदोषंतस्कराऽइव । अदृष्टाविश्वदृष्टाःप्रतिबुद्धाऽअभूतन ॥ १४ ॥ द्यौर्वःपितापृथिवी मातासोमोभ्रातादितिःस्वसा । अदृष्टाविश्वदृष्टास्तिष्ठतेलयताससुकं ॥ येऽअंस्यायेऽअंग्याःसूचीकायेप्रकंकताः । अदृ ष्टाःकिंचनेहवःसर्वेसाकंनिर्जस्यत ॥ उत्पुरस्तात्सूर्यऽएतिविश्वदृष्टोऽअदृष्टहा । अदृष्टान्त्सर्वाञ्जंभयन्त्सर्वाश्चयातुधा

(१।२४।१२)कंकतइतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योमृणसूर्याअनुष्टुप्दशम्याद्यास्तिस्रोमहापंक्तयस्त्रयोदशीमहाबृहती(विषघ्नमेतत्सूक्तं) ।

न्यः ॥ उदपप्तदसौसूर्यःपुरुविश्वानिजूर्वन् । आदित्यःपर्वतेभ्योविश्वदृष्टोऽअदृष्टहा ॥ सूर्येविषमासंजामिदृतिंसुरा वतोगृहे । सोचिन्नुनमरातिनोवयंमरामारेऽअस्ययोजनंहरिष्ठामधुत्वामधुलाचकार ॥ १५ ॥ इयत्तिकाशकुंतिकासृ काजंघासतेविषं । सोचिन्नु० ॥ त्रिःसप्तविष्पुलिंगकाविषस्यपुष्पमक्षन् । ताश्चिन्नु० ॥ नवानांनवतीनांविषस्यरोपुषी णां । सर्वासामग्रभंनामारे० ॥ त्रिःसप्तमयूर्यःसप्तस्वसारोऽअग्रुवः । तास्तेविषंविजभ्रिरऽउदकंकुंभिनीरिव ॥ इय त्तकःकुषुंभकस्तकंभिनद्म्यश्मना । ततोविषंप्रवावृतेपराचीरनुसंवतः ॥ कुषुंभकस्तदब्रवीद्गिरेःप्रवर्तमानकः । वृश्चिक स्यारसंविषमरसंवृश्चिकतेविषं ॥ १६ ॥ (इतिशार्तार्चिनंप्रथममंडलं ॥ अत्रसूक्तानि १९१) ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ मा बिभेर्नमरिष्यसिपरित्वापामिसर्वतः । घनेनहन्मिवृश्चिकमहिंदंडेनागतं ॥ आदित्यरथवेगेनविष्णुबाहुबलेनच । गरु डपक्षनिपातेनभूमिंगच्छमहायशाः ॥ गरुडस्यजातमात्रेणत्रयोलोकाःप्रकंपिताः । प्रकंपितामहीसर्वासशैलवनकान ना ॥ गगनंनष्टचंद्रार्कज्योतिषंनप्रकाशते । देवताभयभीताश्चमारुतोनप्लवायतिमारुतोनप्लवायत्योनमः ॥ भोसर्पभ द्रभद्रंतेदूरंगच्छमहायशाः । जनमेजयस्ययज्ञांतेऽआस्तीकवचनंस्मर ॥ आस्तीकवचनंश्रुत्वायःसर्पोननिवर्तते । शत धाभिद्यतेमूर्ध्निशिंशवृक्षफलंयथा ॥ नर्मदायैनमःप्रातर्नर्मदायैनमोनिशि । नमोस्तुनर्मदेतुभ्यंत्राहिमांविषसर्पतः ॥

योजरत्कारुणाजातोजरत्कन्यांमहायशाः । तस्यसर्पापभद्रंतेदूरंगच्छमहायशाः ॥ १ ॥) ॥ (२।१।१) त्वमंग्नेद्यु भिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि । त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजायसेशुचिः ॥ तवांग्नेहोत्रंतव पोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निर्दृतायतः । तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे ॥ त्वमंग्नऽइंद्रोवृषभःस तामसित्वंविष्णुरुरुगायोनमस्यः । त्वंब्रह्मारयिविद्ब्रह्मणस्पतेत्वंविधर्तःसचसेपुरंध्या ॥ त्वमंग्नेराजावरुणोधृतव्रतस्त्वं मित्रोभवसिदस्मऽईड्यः । त्वमर्यमासत्पतिर्यस्यसंभुजंत्वमंशोविदथेदेवभाजयुः+ ॥ त्वमंग्नेत्वष्टाविधतेसुवीर्यंतवग्ना वोमित्रमहःसजात्यं । त्वमांशुहेमारिषेस्वश्व्यंत्वंनराशर्धोऽअसिपुरूवसुः ॥ १७ ॥ त्वमंग्नेरुद्रोऽअसुरोमहोदिवस्त्वं शर्धोमारुतंपृक्षऽईशिषे । त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषाविधतःपासिनुत्मना ॥ त्वमंग्नेद्रविणोदाऽअरंकृतेत्वंदेवः सवितारत्नधाऽअसि । त्वंभगोनृपतेवस्वऽईशिषेत्वंपायुर्दमेयस्तेविधत् ॥ त्वामंग्नेदमऽआविश्पतिंविशस्त्वांराजा नंसुविदत्रमृंजते । त्वंविश्वानिस्वनीकपत्यसेत्वंसहस्राणिशतादशप्रति ॥ त्वामंग्नेपितरमिष्टिभिर्नरस्त्वांभ्रात्राय शम्यातनूरुचं । त्वंपुत्रोभवसियस्तेविधत्त्वंसखासुशेवःपास्याधृषः ॥ त्वमंग्नऽऋभुराकेनमस्य१स्त्वंवाजस्यक्षुमतो रायऽईशिषे । त्वंविभास्यनुदक्षिदावनेत्वंविशिक्षुरसियज्ञमातनिः ॥ १८ ॥ त्वमंग्नेऽअदितिर्देवदाशुषेत्वंहोत्राभार

(२।१।१) (अथगार्त्समदेद्वितीयेमंडलेचतस्रोनुवाकाः) ॥ त्वमग्नइतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्जगती ।

तीवर्धसेगिरा । त्वमिळांशतहिंमासिदक्षसेत्वंवृत्रहावसुपतेसरस्वती ॥ त्वमग्नेसुभृतऽउत्तमंवयस्तवस्पार्हेवर्णऽआसंदृशिश्रियः । त्वंवाजःप्रतरणोबृहन्नसित्वंरयिर्बहुलोविश्वतस्पृथुः+ ॥ त्वामग्नऽआदित्यासऽआस्यं त्वांजिह्वांशुचयश्चक्रिरेकवे । त्वांरातिषाचोऽअध्वरेषुसश्चिरेत्वेदेवाहविरदंत्याहुतं ॥ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृतासोऽअद्रुहऽआसादेवाहविरदंत्याहुतं । त्वयामर्तासःस्वदंतऽआसुतिंत्वंगर्भोवीरुधांजज्ञिषेशुचिः ॥ त्वंतान्त्संचप्रतिचासिमज्मनाग्नेसुजातप्रचदेवरिच्यसे । पृक्षोयदत्रमहिनावितेभुवदनुद्यावापृथिवीरोदसीऽउभे+ ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेशसमग्नेरातिमुपसृजंतिसूरयः । अस्मान्चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १९ ॥ (२।१।२) यज्ञेनवर्धतजातवेदसमग्निंयजध्वंहविषातनागिरा । समिधानंसुप्रयसंस्वर्णरंद्युक्षंहोतारंवृजनेषुधूर्षदं ॥ अभित्वानक्तीरुषसोववाशिरेग्नेवत्संनस्वसरेषुधेनवः । दिवऽइवेदरतिर्मानुषायुगाक्षपोभासिपुरुवारसंयतः ॥ तंदेवाबुध्नेरजसःसुदंससंदिवस्पृथिव्योररतिंन्येरिरे । रथमिववेद्यंशुक्रशोचिषमग्निंमित्रंनक्षितिषुप्रशंस्यं ॥ तमुक्षमाणंरजसिस्वऽआदमेचंद्रमिवसुरुचंह्वारऽआदधुः । पृश्न्याःपतरंचितयंतमक्षभिःपाथोनपायुंजनसीऽउभेऽअनु ॥ सहोताविश्वंपरिभूत्वध्वरंतमुहव्यैर्मनुषऽऋंजतेगिरा । हिरिशिप्रोवृधसानासुजर्भुरद्द्यौर्नस्तृभिश्चितयद्रोदसीऽअनु ॥ २० ॥ सनोरेवत्समिधानःस्वस्तयेसंददस्वान्र

(२।१।२) यज्ञेनेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यभृत्समदोग्निर्जगती ।

ऋक्सं. मंडलं २

अ.२अ.५ अनु. १

॥३५॥

यिमस्मासुदीदिहि । आनंः कृणुष्वसुवितायरोदसीऽअग्नेहव्यामनुंषोदेववीतये ॥ दानोऽअग्नेबृहतोदाःसहस्रिणोदु रोनवाजंश्रुत्याऽअपावृधि । प्राचीद्यावापृथिवीब्रह्मणाकृधिस्वं१र्णशुक्रमुषसोविदिद्युतुः ॥ सऽइधानऽउषसोराम्याऽ अनुस्वं१र्णदीदेदरुषेणभानुना । होत्राभिरग्निर्मनुषःस्वध्वरोराजाविशामतिथिश्चारुरायवे ॥ एवानोऽअग्नेऽअमृतेषु पूर्व्यधीष्पीपायबृहद्दिवेषुमानुषा । दुहानाधेनुर्वृजनेषुकारवेत्मनाशतिनंपुरुरूपमिषणि ॥ वयमग्नेऽअर्वतावासुवीर्यं ब्रह्मणावाचितयेमाजनाँऽअति । अस्माकंद्युम्नमधिपंचकृष्टिषूच्चास्वं१र्णशुशुचीतदुष्टरं ॥ सनोबोधिसहस्यप्रशंस्योय स्मिन्त्सुजाताऽइषयंतसूरयः । यमग्नेयज्ञमुपयंतिवाजिनोनित्येतोकेदीदिवांसंस्वेदमे ॥ उभयासोजातवेदःस्यामतेस्तो तारोऽअग्नेसूरयश्चशर्मणि । वस्वोरायःपुरुश्चंद्रस्यभूयसःप्रजावतःस्वपत्यस्यशग्धिनः ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेश समग्नेरातिमुपसृजंतिसूरयः । अस्माऽन्चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआवृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २१ ॥ (२।१।३) समिद्धो ऽअग्निर्निहितःपृथिव्यांप्रत्यङ्विश्वानिभुवनान्यस्थात् । होतापावकःप्रदिवःसुमेधादेवोदेवान्यजत्वग्निरर्हन् ॥ नरा शंसःप्रतिधामान्यंजन्तिस्रोदिवःप्रतिमह्नास्वर्चिः । घृतप्रुषामनसाहव्यमुंदन्मूर्धन्यज्ञस्यसमनक्तुदेवान् ॥ ईळितोऽ

॥३५॥

(२।१।३) समिद्धोअग्निरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्य स्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप्पृष्ठीसप्तम्यौजगत्यौ ।

अग्नेमनसानोऽअर्हन्देवान्यक्षिमानुषात्पूर्वोऽअद्य । सऽआवहमरुतांशर्धोऽअच्युतमिंद्रंनरोवर्हिषदंयजध्वं ॥ देवंब
र्हिर्वर्धमानंसुवीरंस्तीर्णंरायेसुभरंवेद्यस्यां । घृतेनाक्तंवसवःसीदतेदंविश्वेदेवाऽआदित्यायज्ञियासः ॥ विश्रयंतामुर्वि
याहूयमानाद्वारोदेवीःसुप्रायणानमोभिः । व्यचस्वतीर्विप्रथंतामजुर्यावर्णंपुनानायशसंसुवीरं ॥ २२ ॥ साध्वपांसि
सनतानऽउक्षितेऽउषासानक्तावय्येवरण्विते । तंतुंततंसंवयंतीसमीचीयज्ञस्यपेशःसुदुघेपयस्वती ॥ दैव्याहोतारापथ
माविदुष्टरऽऋजुयक्षतःसमृचावपुष्टरा । देवान्यजंतावृतुथासमंजतोनाभापृथिव्याऽअधिसानुषुत्रिषु+ ॥ सरस्वती
साधयंतीधियंनऽइळादेवीभारतीविश्वतूर्तिः । तिस्रोदेवीःस्वधयाबर्हिरेदमच्छिद्रंपांतुशरणंनिषद्य ॥ पिशंगरूपःसुभ
रोवयोधाःश्रुष्टीवीरोजायतेदेवकामः । प्रजांत्वष्टाविष्यतुनाभिमस्मेऽअथादेवानामप्येतुपाथः ॥ वनस्पतिरवसृजन्नु
पस्थादग्निर्हविःसूदयातिप्रधीभिः । त्रिधासमक्तंनयतुप्रजानन्देवेभ्योदैव्यःशमितोपहव्यं+ ॥ घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययो
निर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम । अनुष्वधमावहमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवक्षिहव्यं+ ॥ २३ ॥ (२।१४) हुवेवःसुद्यो
त्मानंसुवृक्तिंविशामग्निमतिथिंसुप्रयसं । मित्रऽइवयोदिधिषाय्योभूद्देवऽआदेवेजनेजातवेदाः ॥ इमंविधंतोऽअपांस
धस्थेद्वितादधुर्भृगवोविक्ष्वा३युोः । एषविश्वान्यभ्यस्तुभूमादेवानाममग्निररतिर्जीराश्वः ॥ अग्निंदेवासोमानुषीषुविक्षु

(२।१४) हुवेवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

प्रियंधुंःक्षेष्यंतोनमित्रं । सदींदयदुशतीरूर्म्याऽआदक्षाय्योयोदास्वंतेदमऽआ+ ॥ अस्यरण्वास्वस्यैवपुष्टिःसंदृष्टिरस्य हियानस्यदक्षोः । वियोभरिभ्रदोषधीषुजिह्वामत्योनरथ्योदोधवीतिवारान् ॥ आयन्मेऽअभ्वंवनदःपनंतोशि ग्भ्योनामिमीतवर्णं । सचित्रेर्णचिकितेरंसुभासाजुंजुर्वायोमुहुरायुवाभूत+ ॥ २४ ॥ आयोवनांतातृषाणोनभातिवा र्णपथारथ्येवस्वानीत् । कृष्णाध्वातपूरण्वश्चिकेतद्यौरिवस्मयमानोनभोभिः ॥ सयोव्यस्थांदभिदक्षंदुर्वींपशुर्नैतिस्वयुर गोंपाः । अग्निःशोचिष्माँऽअतसान्युष्णन्कृष्णव्यंथिरस्वदयन्नभूमं ॥ नूतेपूर्वस्यावसोऽअधींतौतृतीयेविदथेमन्मशंसि । अस्मेऽअंग्नेसंयद्वीरंवृहंतंक्षुमंतंवाजंस्वपत्यंरयिंदाः ॥ त्वयायथागृत्समदासोऽअग्नेगुहांवन्वंतऽउपराँऽअभिष्युः । सुवी रासोऽअभिमातिषाहःस्मत्सूरिभ्योगृणतेतद्वयोधाः ॥२५॥ (२।१।५) होतांजनिष्टचेतनःपितापितृभ्यंऽऊतयें । प्रयक्ष न्जेन्यंवसुंशकेमवाजिनोयमं ॥ आयस्मिन्त्सप्तरश्मयस्ततायज्ञस्यनेतरिं । मनुष्वद्दैव्यमष्टमंपोताविश्वंतदिन्वति ॥ दधन्वेवायदीमनुवोचद्ब्रह्माणिवेरुतत् । परिविश्वानिकाव्यानेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥ साकंहिशुचिनाशुचिःप्रशास्ताक्र तुनाजनि । विद्वाँऽअस्यव्रताध्रुवावयाऽइवानुरोहते ॥ ताऽअस्यवर्णमायुवोनेष्टुःसचंतधेनवः । कुवित्तिसृभ्यऽआव रंस्वसारोयाऽइदंययुः+ ॥ यदीमातुरुपस्वसाघृतंभरंत्यस्थित । तासामध्वर्युरागतौयवोवृष्टीवमोदते ॥ स्वःस्वायधा

(२।१।५) होताजनिष्टेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरार्षमनुष्टुप् ।

यंसेकृणुतामृत्विगृत्विजं । स्तोमैंयुज्ञंचादरंवनेमाररिमावयं ॥ यथांविद्वाँऽअरंकरद्विश्वेंभ्योयजतेभ्यः । अयमंग्नेत्वेऽ
अपियंयुज्ञंचकृमावयं[+] ॥ २६ ॥ (२।१।६) इमांमेंऽअग्नेसमिधंमिमामुपसदंवनेः । इमाऽउषुश्रुधीगिरंः ॥ अया
तेंऽअग्नेविधेमोर्जोंनपादश्वंमिष्टे । एनासूक्तेनंसुजात ॥ तंत्वांगीर्भिर्गिर्वणसंद्रविणस्युंद्रंविणोदः । सपर्येमंसपर्यवंः ॥
सबोंधिसूरिर्मुघवावसुंपतेवसुंदावन् । युयोध्यं१स्मद्वेषांसि ॥ सनोंवृष्टिंदिवस्परिसनोवाजंमनर्वाणं । सनंःसहस्त्रिणी
रिषंः ॥ ईळांनायावस्यवेयविंष्ठदूतनोगिरा । यजिंष्ठहोतरागंहि ॥ अंतर्ह्यंग्नऽईयंसेविद्वान्जन्मोभयांकवे । दूतोजन्यें
वमित्र्यंः ॥ सविद्वाँऽआचंपिप्रयोयक्षिंचिकित्वऽआनुषक् । आचास्मिन्त्संत्सिबर्हिषिं ॥ २७ ॥ (२।१।७) श्रेष्ठंय
विष्ठभारताग्नेंद्युमंतमाभंर । वसोंपुरुस्पृहंरयिं[+] ॥ मानोऽअरांतिरीशतदेवस्यमर्त्यंस्यच । पर्षितस्याऽउतद्विषः[+] ॥
विश्वांऽउतत्वयांवयंधारांऽउदन्यांऽइव । अतिंगाहेमहिद्विषंः ॥ शुचिंःपावकवंद्योग्नेवृहद्विरोंचसे । त्वंघृतेभिराहुतः ॥
त्वंनोंऽअसिभारताग्नेंवशाभिंरुक्षभिंः । अष्टापंदीभिराहुंतः ॥ द्रुंनःसर्पिरांसुतिःप्रत्नोहोतावरेंण्यः । सहंसस्पुत्रोऽअद्भुतः
॥ २८ ॥ (२।१।८) वाजयन्निंवनूरथान्योगाँऽअग्नेरुपंस्तुहि । यशस्तंमस्यमीळ्हुषंः ॥ यःसुंनीथोदंदाशुषेंजुर्योजरयंन्न

(२।१।६) इमांमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरग्निर्गायत्री । (२।१।७) श्रेष्ठमितिषळर्चस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरग्निर्गायत्री ।
(२।१।८) वाजयन्नितिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोऽग्निर्गायत्र्यंत्यानुष्टुप् ।

रिं। चारुंप्रतीकऽआहुतः ॥ यऽउंश्रियादमेष्वादोषोषसिंप्रशस्यते । यस्यंव्रतंनमीयंते ॥ आयःस्व१र्णभानुनांचित्रोविभात्यर्चिषा । अंजानोऽअजरैरभि ॥ अत्रिमनुंस्वराज्यंमग्निमुक्थानिवावृधुः । विश्वाऽअधिश्रियोंदधे ॥ अग्नेरिंद्रस्य सोमस्यदेवानांमूतिभिर्वयं । अरिष्यंतःसचेमह्यभिष्यामपृतन्यतः ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

त्रयोदशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १६ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. ११ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अहयेबुध्न्यायेदं. त्वष्ट्रइदं. इंद्रायेदं. मरुद्भ्यइदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ अग्नायेदं. ११ समिद्धायाग्नयइदं. तनूनपातइदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. देवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं. ८ बृहस्पतयइदं. ८ अप्तृणसूर्येभ्यइदं. १२ अग्नयइदं. २९ समिद्धायाग्नयइदं. नराशंसायेदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. देवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं. ३७ ॥ इतिद्वितीयेपंचमः ॥ ५ ॥

निहोताजोहूत्रःश्रुधिसैकैंद्रंविराट्स्थानमृतेंत्यायोजातःपंचोनंऋतुःसप्तोनांत्यात्रिष्टुंबध्वर्यवोद्वादशंप्रघदशप्र वोनवांत्यात्रिष्टुंप्रदस्मैद्वित्रिष्टुवंतंप्रातरपायिवयंतैसनोविराड्रूपांविश्वजितेषट्त्रिष्टुवंतंत्रिकद्रुकेषुचतुष्कंम ष्वाद्यतिशाक्करमंत्याष्टिर्वांगणानामेकोनाब्राह्मणस्पत्यंहंवार्हस्पत्यास्तुदृष्टलिंगाःपंचदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ (२।१।९) निहोताहोतृषदनेविदानस्त्वेषोदीदिवाँऽअसदत्सुदक्षः । अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठःसह
स्रंभरःशुचिजिह्वोऽअग्निः+ ॥ त्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पास्त्वंवस्यऽआवृषभप्रणेता । अग्नेतोकस्यनस्तनेतनूनामप्रयुच्छ
न्दीद्यद्बोधिगोपाः+ ॥ विधेमतेपरमेजन्मन्नग्नेविधेमस्तोमैरवरेसधस्थे । यस्माद्योनेरुदारिथायजेतंप्रत्वेहवींषिजुहुरेसमि
द्धे ॥ अग्नेयजस्वहविषायजीयाञ्छ्रुष्टीदेष्णमभिगृणीहिराधः । त्वंह्यसिरयिपतीरयीणांत्वंशुक्रस्यवचसोमनोता ॥ उ
भयंतेनक्षीयतेवसव्यंदिवेदिवेजायमानस्यदस्म । कृधिक्षुमंतंजरितारमग्नेकृधिपतिंस्वपत्यस्यरायः+ ॥ सैनानीकेनसु
विदत्रोऽअस्मेयष्टादेवाँऽआयजिष्ठःस्वस्ति । अदब्धोगोपाऽउतनःपरस्पाऽअग्नेद्युमदुतरेवद्दिदीहि ॥ १ ॥(२।१।१०)
जोहूत्रोऽअग्निःप्रथमःपितेवेळस्पदेमनुषायत्समिद्धः । श्रियंवसानोऽअमृतोविचेताममृजेन्यःश्रवस्य१ःसवाजी+ ॥
श्रूयाऽअग्निश्चित्रभानुर्हवंमेविश्वाभिर्गीर्भिरमृतोविचेताः । श्यावारथंवहतोरोहितावोतारुषाहचक्रेविभृत्रः ॥ उत्ताना
यामजनयन्त्सुषूतंभुवदग्निःपुरुपेशासुगर्भः । शिरिणायांचिदक्तुनामहोभिरपरीवृतोवसतिप्रचेताः ॥ जिघर्म्यग्निंहवि
षाघृतेनप्रतिक्षियंतंभुवनानिविश्वा । पृथुंतिरश्चावयसाबृहंतंव्यचिष्ठमन्नैरभसंदृशानं ॥ आविश्वतःप्रत्यंचंजिघर्म्यरक्ष
सामनसातज्जुषेत । मर्यश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशेतन्वा३ जर्भुराणः ॥ ज्ञेयाभागंसहसानोवरेणत्वादूतासोमनु

(२।१।९) निहोतेतिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोग्निस्त्रिष्टुप् । (२।१।१०) जोहूत्रइतिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोग्निस्त्रिष्टुप् ।

वर्द्धदेम । अनूनमग्निंजुह्वावचस्यामंधुपृचंधनसाजोहवीमि ॥ २ ॥ (२।१।११) श्रुधीहवमिंद्रमारिषण्यःस्यामतेदावनेवसूनां । इमाहित्वामूर्जोवर्धयंतिवसूयवःसिंधवोनक्षरंतः ॥ सृजोमहीरिंद्रयाऽअपिन्वःपरिष्ठिताऽअहिनाशूरपूर्वीः । अमर्त्यंचिद्दासंमन्यमानमवाभिनदुक्थैर्वावृधानः+ ॥ उक्थेष्विन्नुशूरयेषुचाकन्स्तोमेष्विंद्ररुद्रियेषुच । तुभ्येदेतायासुमंदसानःप्रवायवेसिस्रतेनशुभ्राः+ ॥ शुभ्रंनुतेशुष्मंवर्धयंतःशुभ्रंवज्रंबाह्वोर्दधानाः । शुभ्रस्त्वमिंद्रवावृधानोऽअस्मेदासीर्विशःसूर्येणसह्याः ॥ गुहाहितंगुह्यंगूळ्हमप्स्वपीवृतंमायिनंक्षियंतं । उतोऽअपोद्यांतस्तभ्वांसमहन्नहिंशूरवीर्येण ॥ ३ ॥ स्तवानुतऽइंद्रपूर्व्यामहान्युतस्तवामनूतनाकृतानि । स्तवावज्रंबाह्वोरुशंतंस्तवाहरीसूर्यस्यकेतू+ ॥ हरीनुतऽइंद्रवाजयंताघृतश्चुतंस्वारमस्वार्ष्टां । विसमनाभूमिरप्रथिष्टारंस्तपर्वतश्चित्सरिष्यन्+ ॥ निपर्वतःसाद्यप्रयुच्छन्त्संमातृभिर्वावशानोऽअक्रान् । दूरेपारेवाणींवर्धयंतऽइंद्रेषितांधमनिंपप्रथन्नि+ ॥ इंद्रोमहांसिंधुमाशयानंमायाविनंवृत्रमस्फुरन्निः । अरेजेतांरोदसीभियानेकनिक्रदतोवृष्णोऽअस्यवज्रात् ॥ अरोरवीद्वृष्णोऽअस्यवज्रोमानुषंयन्मानुषोनिजूर्वात् । निमायिनोदानवस्यमायाऽअपादयत्पपिवान्त्सुतस्य ॥ ४ ॥ पिबापिबेदिंद्रशूरसोमंमंदंतुत्वामंदिनःसुतासः । पृणंतस्तेकुक्षीवर्धयंत्वित्थासुतःपौरऽइंद्रमाव ॥ त्वेऽइंद्राप्यभूमविप्राधियंवनेमऽऋतयासपंतः । अवस्यवो

(२।१।११) श्रुधीहवमित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोविराट्स्थानाअंत्यात्रिष्टुप् ।

धीमहिप्रशस्तिंसद्यस्तेरायोदावनेस्याम ॥ स्यामतेतंऽइंद्रयेतंऽऊतीऽअवस्यवऽऊर्जवर्धयंतः । शुष्मिन्तमंयंचाकनामदे
वास्मेरयिंरासिवीरवंतं ॥ रासिक्षयंरासिमित्रमस्मेरासिशर्धऽइंद्रमारुतंनः । सजोषसोयेचमंदसानाःप्रवायवःपांत्यग्र
णीतिं ॥ व्यंतिन्नुयेषुमंदसानस्तृपत्सोमंपाहिद्रह्यदिंद्र । अस्मान्त्सुपृत्स्वातंरुत्रावर्धयोद्यांबृहद्भिरर्कैः+ ॥ ५ ॥ बृहंत
ऽइन्नुयेतेतरुत्रोक्थेभिर्वासुम्नमाविवासान् । स्तृणानासोबर्हिःपस्त्यावत्त्वोताऽइदिंद्रवाजमग्मन् ॥ उग्रेष्विन्नुशूरमंद
सानस्त्रिकंद्रुकेषुपाहिसोममिंद्र । प्रदोधुवच्छ्मश्रुषुप्रीणानोयाहिहरिभ्यांसुतस्यपीतिं+ ॥ धिष्वाशवःशूरयेनवृत्रमवा
भिनद्दानुमौर्णवाभं । अपावृणोर्ज्योतिरार्यायनिसव्यतःसादिदस्युरिंद्र ॥ सनेमयेतंऽऊतिभिस्तरंतोविश्वाःस्पृधऽआ
र्येणदस्यून् । अस्मभ्यंतत्त्वाष्ट्रंविश्वरूपमरंधयःसाख्यस्यत्रितायं ॥ अस्यसुवानस्यमंदिनस्त्रितस्यन्यर्बुदंवावृधानोऽअ
स्तः । अवर्तयत्सूर्योनचक्रंभिनद्वलमिंद्रोऽअंगिरस्वान् ॥ नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रेदुहीयदिंद्रदक्षिणामघोनी । शिक्षा
स्तोतृभ्योमातिधग्भगोनोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।२।१) योजातऽएवप्रथमोमनस्वान्देवोदेवान्क्रतुना
पर्यभूषत् । यस्यशुष्माद्रोदसीऽअभ्यसेतांनृम्णस्यमह्नासजनासऽइंद्रः ॥ यःपृथिवींव्यथमानामदृंहद्यःपर्वतान्प्रकुपि
ताँऽअरम्णात् । योऽअंतरिक्षंविममेवरीयोयोद्यामस्तभ्नात्सजनासऽइंद्रः ॥ योहत्वाहिमरिणात्सप्तसिंधून्योगाऽउदा

(२।२।१) योजातइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप्

जंदप्धावलस्य । योऽअश्मनोरंतरग्निंजजानंसंवृक्समत्सुसजंनासऽइंद्रः ॥ येनेमाविश्वाच्यवनाकृतानियोदासंवर्णम धरंगुहाकः । श्वघ्नीवयोजिगीवाँलक्षमाददर्यःपुष्टानिस० ॥ यंस्मापृच्छंतिकुहसेतिघोरमुतेमाहुर्नैषोऽअस्तीत्येनं । सो ऽअर्यःपुष्टीर्विजऽइवामिनातिश्रदस्मैधत्तस० ॥ ७ ॥ योरध्रस्यचोदितायःकृशस्ययोब्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः । युक्त ग्राव्णोयोविितासुशिप्रःसुतसोमस्यस० ॥ यस्याश्वासःप्रदिशियस्यगावोयस्यग्रामायस्यविश्वेरथासः । यःसूर्यंयऽउषसं जजानयोऽअपांनेतासजंतास० ॥ यंक्रंदसीसंयतीविह्वयेतेपरेवरऽउभयाऽअमित्राः । समानंचिद्रथमातस्थिवांसाना नाहवेतेस० ॥ यस्मान्नऽऋतेविजयंतेजनासोयंयुध्यमानाऽअहसेहवंते। योविश्वस्यप्रतिमानंबभूवयोऽअच्युतच्युत्स०॥ यःशश्वतोमह्येनोदधानानमन्यमानान्छर्वाजघान । यःशर्धतेनानुददातिशृध्यांयोदस्योर्हतास० ॥ ८ ॥ यःशंबरं पर्वतेषुक्षियंतंचत्वारिंश्यांशरद्यन्वविंदत् । ओजायमानंयोऽअहिंजघानदानुंशयानंस० ॥ यःसप्तरश्मिर्वृषभस्तुवि ष्मानवासृजत्सर्तवेसप्तसिंधून् । योरौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्द्यामारोहंतंस० ॥ द्यावाचिदस्मैपृथिवीनमेतेशुष्माच्चिदस्य पर्वताभयंते । यःसोमपानिचितोवज्रबाहुर्योवज्रहस्तःस० ॥ यःसुन्वंतमवतियःपचंतंयःशंसंतंयःशशमानमूती । यस्य ब्रह्मवर्धनंयस्यसोमोयस्येदंराधःस०॥ यःसुन्वतेपचतेदुध्रऽआचिद्वाजंदर्दर्षिसकिलासिसत्यः । वयंतऽइंद्रविश्वहप्रिया

सः सुवीरासो विदथमावदेम ॥ ९ ॥ (२।२।२) ऋतुर्जनित्री तस्याऽअपस्परिमक्षूजातऽआविंशद्यासुवर्धते । तदाहना ऽअभवत्पिप्युषीपयोंशोंः पीयूषंप्रथमंतदुक्थ्यं* ॥ सध्रीमायंतिपरिबिभ्रंतीः पयोंविश्वप्स्न्यायप्रभरंतभोजनं । समानोऽअध्वाप्रवतामनुष्यदेयस्ताकृणोः प्रथमंसास्युक्थ्यः* ॥ अन्वेकोंवदतियद्ददातितद्रूपामिनन्तदपाऽएकऽईयते । विश्वाऽएकस्यविनुदस्तितिक्षतेयस्ता० । प्रजाभ्यः पुष्टिंविभजंतऽआसतेरयिमिवपृष्ठंप्रभवंतमायते । असिन्वन्दंष्ट्रैः पितुरत्तिभोजनंयस्ता० ॥ अधाकृणोः पृथिवींसंदृशेदिवेयोधौतीनामहिहन्नारिणक्पथः । तंत्वास्तोमेभिरुदभिर्नवाजिनंदेवंदेवाऽअजनन्त्सा० ॥ १० ॥ योभोजनंचदयसेचवर्धनमार्द्रादाशुष्कंमधुमद्दुदोहिथ । सशेवधिंनिदधिषेविवस्वतिविश्वस्यैकऽईशिषेसा० ॥ यः पुष्पिणीश्चप्रस्वश्चधर्मणाधिदानेव्य१वनीरधारयः । यश्चासमाऽअजनोदिद्युतोदिवऽउरुरूर्वाँऽअभितः सा० ॥ योनार्मरंसहवसुंनिहंतवेपृक्षायचदासवेशायचावहः । ऊर्जयंत्याऽअपरिविष्टमास्यमुतैवाद्यपुरुकृत्सा० ॥ शतंवायस्यदशसाकमाद्यऽएकस्यश्रुष्टौयद्धचोदमाविथ । अरज्जौदस्यून्त्समुनब्दभीतयेसुप्राव्योऽअभवः सा० ॥ विश्वेदनुरोधनाऽअस्यपौंस्यंददुरस्मैदधिरेकृत्नवेधनं ॥ षळस्तभ्नाविष्टिरः पंचसंदृशः परिपरोऽअभवः सा० ॥ ॥११॥ सुप्रवाचनंतववीरवीर्यं१यदेकेनक्रतुनाविंदसेवसु । जातूष्ठिरस्यप्रवयः सहस्वतोयाचकर्थसेंद्रविश्वास्युक्थ्यः* ॥

(२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

अरमयः सर्पसस्तरायकंतुर्वीतयेचवय्यायचस्रुतिं । नीचासंतमुदनयःपरावृजंप्रांधंश्रोणंश्रवयन्त्सा० ॥ अस्मभ्यंतद्व सोदानायराधःसमर्थयस्ववहुतेवसव्यं । इंद्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुद्यून्बृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (२।२।३) अध्वर्यवोभरतेंद्रायसोमममत्रेभिःसिंचतामद्यमंधः । कामीहिवीरःसदमस्यपीतिंजुहोतवृष्णेतदिदेषवष्टि ॥ अध्वर्यवोयोऽअपोवव्रिवांसंवृत्रंजघानाशन्येववृक्षं । तस्माऽएतंभरततद्वशायँऽएषऽइंद्रोऽअर्हतिपीतिमस्य ॥ अध्वर्यवोयोदृभीकंजघानयोगाऽउदाजदपहिवलंवः । तस्माऽएतमंतरिक्षेनवातमिंद्रंसोमैरोर्णुतजूर्नवस्त्रैः ॥ अध्वर्यवोयऽउरणंजघाननवचख्वांसंनवतिंचबाहून् । योऽअर्बुदमवनीचाबबाधेतमिंद्रंसोमस्यभृथेहिनोत ॥ अध्वर्यवोयःस्वश्नंजघानयःशुष्णमशुषंयोव्यंसं । यःपिप्रुंनमुचिंयोरुधिक्रांतस्माऽइंद्रायांधसोजुहोत ॥ अध्वर्यवोयःशतंशंबरस्यपुरोविभेदाश्मनेवपूर्वीः । योवर्चिनःशतमिंद्रःसहस्रमपावपद्भरतासोममस्मै ॥ १३ ॥ अध्वर्यवोयःशतमासहस्रंभूम्याऽउपस्थेवपज्जघन्वान् । कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्यवीरान्न्यावृणग्भरतासोममस्मै ॥ अध्वर्यवोयन्नरःकामयाध्वेश्रुष्टीवहंतोनशथातदिंद्रे । गभस्तिपूतंभरतश्रुतायेंद्रायसोमंयज्यवोजुहोत ॥ अध्वर्यवःकर्तनाश्रुष्टिमस्मैवनेनिपूतंवनऽउन्नयध्वं । जुषाणोहस्त्यमभिवावशेवऽइंद्रायसोमंमदिरंजुहोत ॥ अध्वर्यवःपयसोधर्यथागोःसोमेभिरींपृणताभोजमिंद्रं । वेदाहमस्यनिभृं

(२।२।३) अध्वर्यवइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

तंमऽएतद्दित्सैंतंभूयोयजतश्चिकेत ॥ अध्वर्यवोयोदिव्यस्यवस्वोयःपार्थिवस्यक्षम्यस्यराजा । तमूर्दरंनपृणतायवेनेंद्रंसोमै
भिस्तदपोवोऽअस्तु ॥ अस्मभ्यंतद्वंसोदानायराधःसमर्थयस्वबहुतेवसव्यं । इंद्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुद्यून्बृहद्वदेमविदथे
सुवीराः ॥ १४ ॥ (२।२।४) प्रघान्वस्यमहतोमहानिसत्यासत्यस्यकरणानिवोचं । त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्यास्यमदेऽअ
हिमिंद्रोजघान ॥ अवंशेद्यामस्तभायद्बृहंतमारोदसीऽअपृणदंतरिक्षं । सधारयत्पृथिवींपप्रथच्चसोमस्यतामदऽइंद्रश्चका
र ॥ सद्मेवप्राचोविमिमायमानैर्वज्रेणखान्यतृणन्नदीनां । वृथासृजत्पथिभिर्दीर्घयाथैःसोमस्य० ॥ सप्रवोळ्हॄन्परिगत्या
दभीतेर्विश्वमधागायुधमिद्धेऽअग्नौ । संगोभिरश्वैरसृजद्रथेभिःसोमस्य० ॥ सऽईंमहींधुनिमेतोररम्णात्सोऽअस्नातॄन
पारयत्स्वस्ति । तऽउत्स्नायरयिमभिप्रतस्थुःसोमस्य० ॥ १५ ॥ सोदंचंसिंधुमरिणान्महित्वावज्रेणानऽउषसःसंपि
पेष । अजवसोजविनीभिर्विवृश्चन्त्सोमस्य० ॥ सविद्वाँऽअपगोहंकनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत्परावृक् । प्रतिश्रोणःस्था
द्व्य१नगचष्टसोमस्य० ॥ भिनद्वलमंगिरोभिर्गृणानोविपर्वतस्यदृंहितान्यैरत् । रिणग्रोधांसिकृत्रिमाण्येषांसोमस्य० ॥
स्वप्नेनाभ्युप्याचुमुरिंधुनिंचजघंथदस्युंप्रदभीतिमावः । रंभीचिदत्रविविदेहिरण्यंसोमस्य० ॥ नूनंसाते० ॥ १६ ॥
(२।२।५) प्रवःसतांज्येष्ठतमायसुष्टुतिमग्नाविवसमिधानेहविर्भरे । इंद्रमजुर्यंजरयंतमुक्षितंसनाद्युवानमवसेहवामहे ॥

(२।२।४) प्रघान्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् । (२।२।५) प्रवःसतामितिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

यस्मादिंद्राद्बृहतः किंचनेमृतेविश्वान्यस्मिन्त्संभृताधिवीर्या । जठरेसोमंतन्वी३ सहोमहोहस्तेवज्रंभरतिशीर्षणिक्रतुं ॥ न क्षोणीभ्यांपरिभ्वेतऽइंद्रियंनसमुद्रैःपर्वतैरिंद्रतेरथः । नतेवज्रमन्वंश्नोतिकश्चनयदाशुभिःपतसियोजनापुरु ॥ विश्वेह्य स्मैयजतायधृष्णवेक्रतुंभरंतिवृषभायसश्चते । वृषायजस्वहविषाविदुष्टरःपिबेंद्रसोमंवृषभेणभानुना ॥ वृष्णःकोशःपवते मध्वऽऊर्मिर्वृषभान्नायवृषभायपातवे । वृषणाध्वर्यूवृषभासोऽअद्रयोवृषणंसोमंवृषभायसुष्वति ॥१७॥ वृषातेवज्रऽउ ततेवृषारथोवृषणाहरीवृषभाण्यायुधा । वृष्णोमदस्यवृषभत्वमीशिषऽइंद्रसोमस्यवृषभस्यतृप्णुहि ॥ प्रतेनावंनसमने वचस्युवंब्रह्मणायामिसवनेषुदाधृषिः । कुविन्नोऽअस्यवचसोनिबोधिषदिंद्रमुत्संनवसुनःसिचामहे ॥ पुरासंबाधादभ्या ववृत्स्वनोधेनुर्नवत्संयवसस्यपिप्युषी । सकृत्सुतेसुमतिभिःशतक्रतोसंपत्नीभिर्नवृषणोनसीमहि ॥ नूनंसाते० ॥ १८ ॥ (२।२।६) तदस्मैनव्यमंगिरस्वदर्चतशुष्मायदस्यप्रत्नथोदीरते । विश्वायद्गोत्रासहसापरीवृतामदेसोमस्यदृंहितान्यैरं यत् ॥ सभूतुयोहप्रथमायधायसऽओजोमिमानोमहिमानमातिरत् । शूरोयोयुत्सुतन्वंपरिव्यतशीर्षणिद्यांमहिनाप्र त्यमुंचत ॥ अधाकृणोःप्रथमंवीर्यंमहद्यदस्याग्रेब्रह्मणाशुष्ममैरयः । रथेष्ठेनहर्यश्वेनविच्युताःप्रजीरयःसिस्रतेसध्र्य१ क्पृथक् ॥ अधायोविश्वाभुवनाभिमज्मनेशानकृत्प्रवयाऽअभ्यवर्धत । आद्रोदसीज्योतिषावह्निरातनोत्सीव्यन्तमां

(२।२।६) तदस्माइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ।

सिदुर्धितासमंव्ययत् ॥ सप्राचीनान्पर्वतान्दंहदोजसाधराचीनमकृणोदपामपः । अधारयत्पृथिवींविश्वधायसमस्त
भ्नान्मायया द्यामवस्रसः ॥ १९ ॥ सास्माऽअरंबाहुभ्यांयंपिताकृणोद्विश्वस्मादाजनुषोवेदसस्परि । येनापृथिव्यांनि
क्रिविंशयध्यैवज्रेणहत्व्यवृणक्तुविष्वणिः ॥ अमाजूरिवपित्रोःसचासतीसमानादासदस्त्वामियेभगं । कृधिप्रकेतमु
पमास्याभरदद्धिभागंतन्वोयेनमामहः ॥ भोजंत्वामिंद्रवयंहुवेमददिष्ट्वमिंद्रापांसिवाजान् । अविड्ढींद्रचित्रयानऊ
तीकृधिवृषन्निंद्रवस्यसोनः ॥ नूनंसातेप्र० ॥ २० ॥ (२।२।७) प्रातारथोनवोयोजिसस्त्रिश्चतुर्युगस्त्रिकशःसप्तर
श्मिः । दशारित्रोमनुष्यःस्वर्षाःसऽइष्टिभिर्मतिभीरंह्योभूत् ॥ सास्माऽअरंप्रथमंसद्वितीयमुतोतृतीयंमनुषःसहोता ।
अन्यस्यागर्भमन्यऽऊजनंतसोऽअन्येभिःसचतेजेन्योवृषा ॥ हरीनुकंरथऽइंद्रस्ययोजमायैसूक्तेनवचसानवेन । मोषु
त्वामत्रबहवोहिविप्रानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये ॥ आद्वाभ्यांहरिभ्यामिंद्रयाह्याचतुर्भिराषड्भिर्हूयमानः । आष्टाभि
र्दशभिःसोमपेयमयंसुतःसुमखमामृधस्कः ॥ आविंशत्यात्रिंशतायाह्यर्वाङाचत्वारिंशताहरिभिर्युजानः । आपंचाश
तासुरथेभिरिंद्राषष्ट्यासप्तत्यासोमपेयं ॥ २१ ॥ आशीत्यानवत्यायाह्यर्वाङाशतेनहरिभिरुह्यमानः । अयंहितेशुन
होत्रेषुसोमऽइंद्रत्वायापरिषिक्तोमदाय ॥ ममब्रह्मेंद्रयाह्यच्छाविश्वाहरीधुरिधिष्वारथस्य । पुरुत्राहिविहव्योबभूथा

(२।२।७) प्रातारथइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदऋषिस्त्रिष्टुप्

स्मिन्छूरसवनेमादयस्व ॥ नमऽइंद्रेणसख्यंवियोषदस्मभ्यंमस्यदक्षिणादुहीत । उपज्येष्ठेवरूथेगभस्तौप्रायेप्रायेजिगीवांसःस्याम ॥ नूनंसाते० ॥ २२ ॥ (२।२।८) अपाय्यस्यांधसोमदायमनीषिणःसुवानस्यप्रयसः । यस्मिन्निंद्रःप्रदिविवावृधानऽओकोदधेब्रह्मण्यंतश्चनरः ॥ अस्यमंदानोमध्वोवज्रहस्तोहिमिंद्रोऽअर्णोवृतंविवृश्चत् । प्रयद्वयोनस्वसराण्यच्छाप्रयांसिचनदीनांचक्रमंत ॥ समाहिनऽइंद्रोऽअर्णोऽअपांप्रैरयदहिहाच्छासमुद्रं । अजनयत्सूर्यंविदद्गाऽअक्तुनाह्नांवयुनानिसाधत् ॥ सोऽअप्रतीनिमनवेपुरूणींद्रोदाशद्दाशुषेहंतिवृत्रं । सद्योयोनृभ्योऽअतसाय्योभूत्पस्पृधानेभ्यःसूर्यस्यसातौ+ ॥ ससुन्वतऽइंद्रःसूर्यमादेवोरिणङ्मर्त्यायस्तवान् । आयद्रयिंगुहदवद्यमस्मैभरदंशंनैतशोदशस्यन्+ ॥ २३ ॥ सरंधयत्सदिवःसारथयेशुष्णमशुषंकुयवंकुत्साय । दिवोदासायनवतिंचनवेंद्रःपुरोव्यैरच्छंबरस्य ॥ एवातऽइंद्रोचथमहेमश्रवस्यानत्मनावाजयंतः । अश्यामतत्साप्तमाशुषाणाननमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥ एवातेगृत्समदाःशूरमन्मावस्यवोनवयुनानितक्षुः । ब्रह्मण्यंतऽइंद्रतेनवीयऽइषमूर्जंसुक्षितिंसुम्नमश्युः ॥ नूनंसाते० ॥२४॥ (२।२।९) वयंतेवयऽइंद्रविद्धिषुणःप्रभरामहेवाजयुर्नरथं । विपन्यवोदीध्यतोमनीषासुम्नमियक्षंतस्त्वावतोनॄन्+ ॥ त्वंनऽइंद्रत्वाभिरूतीत्वायतोऽअभिष्टिपासिजनान् । त्वमिनोदाशुषोवरूथेत्थाधीरभियोनक्षतित्वा ॥ सनोयुवेंद्रोजोहूत्रःसखा

(२।२।८।) अपाय्यस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् । (२।२।९) वयंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप्तृतीयाविराड्रूपा ।

शिवोनरामस्तुपाता । यःशंसंतंयःशशमानमूतीपचंतंचस्तुवंतंचप्रणेषत् ॥ तमुंस्तुषऽइंद्रंतंगृंणीषेयस्मिन्पुरावांवृधुः शांशदुश्चं । सवस्वःकामंपीपरदियानोब्रंह्मण्यतोनूतंनस्यायोः+ ॥ सोऽअंगिंरसामुचथांजुजुष्वान्ब्रह्मांतूतोदिंद्रोगातु मिषणन् । मुष्णन्नुषसःसूर्येणस्तवानश्वंस्यचिच्छिश्नथत्पूर्व्याणि ॥ २५ ॥ सहंश्रुतऽइंद्रोनामंदेवऽऊर्ध्वोभुंवन्मनुंषेद स्मतंमः । अवंप्रियमंर्शसानस्यंसाह्वान्छिरोंभरद्दासस्यंस्वधावांन् ॥ सवृंत्रहेंद्रंःकृष्णयोंनीःपुरंदरोदासींरैरयद्वि । अ जंनयन्मनवेक्षामपश्चंसत्राशंसंयजंमानस्यतूतोत् ॥ तस्मैतवस्यं१मनुंदायिसत्रेंद्रांयदेवेभिरर्णसातौ । प्रतियदंस्यवज्रं बाह्वोर्धुर्हत्वीदस्यून्पुरऽआयंसीर्नितांरीत् ॥ नूनंसाते० ॥२६॥ (२।२।१०) विश्वजितेंधनजितेंस्वर्जितेंसत्राजितेंनृजि तंऽउर्वराजितें । अश्वजितेंगोजितेंऽअब्जितेंभरेंद्रांयसोमंयजतायंहर्यतं+ ॥ अभिभुवेंभिभंगायंवन्वतेषांह्वायसहंमानाय वेधसें । तुविग्रयेवह्नयेदुष्टरींतवेसत्रासाहेनमऽइंद्रांयवोचत ॥ सत्रासाहोजंनभक्षोजंनंसहश्च्यवंनोयुध्मोऽअनुजोषंमु क्षितः । वृतंचयःसहुंरिविंक्ष्वांरितऽइंद्रंस्यवोचंप्रकृतानिवीर्या* ॥ अनानुदोवृंषभोदोधंतोवधोगंभीरऽऋष्वोऽअसंम ष्टकाव्यः । रध्रचोदःश्नथंनोवीळितस्पृथुरिंद्रंःसुयज्ञऽउषसःस्वंर्जनत् ॥ यज्ञेनंगातुमप्तुरोंविविद्रिरेधियोंहिन्वानाऽउ शिजोंमनीषिर्णः । अभिस्वरांनिषदागाऽअंवस्यवऽइंद्रेंहिन्वानाद्रविंणान्याशत ॥ इंद्रश्रेष्ठांनिद्रविंणानिधेहिचित्तिं

(२।२।१०) विश्वजितइतिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दक्षस्यसुभगत्वमस्मे । पोषंरयीणामरिंष्टिंतनूनांस्वाद्मानंवाचःसुदिनत्वमह्नां ॥ २७ ॥ (२।२।११) त्रिकंद्रु केषुमहिषोयवाशिरंतुविशुष्मस्तृपत्सोममपिबद्विष्णुनासुतंयथावशत् । सऽईंममादमहिकर्मकर्तवेमहामुरुंसैनंसश्चदेवोदेवंसत्यमिंद्रंसत्यऽइंदुः ॥ अधत्विषीमाँऽअभ्योजसाक्रिविंयुधाभवदारोदसीऽअपृणदस्यमज्मनाप्रवावृधे । अधत्तान्यंजठरेप्रेमरिच्यतसैनं० ॥ साकंजातःक्रतुनासाकमोजसाववक्षिथसाकंवृद्धोवीर्यैःसासहिर्मृधोविचर्षणिः । दातारांधःस्तुवतेकाम्यंवसुसैनं० ॥ तवत्यन्नर्यंनृतोपऽइंद्रप्रथमंपूर्व्यंदिविप्रवाच्यंकृतं । यद्देवस्यशवसाप्रारिणाऽअसुंरिणन्नपः । भुवद्विश्वमभ्यादेवमोजसाविदादूर्जंशतक्रतुर्विदादिषं ॥ २८ ॥ (२।३।१) गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंकवीनामुपमश्रवस्तमं । ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतऽआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्यप्रचेतसोबृहस्पतेयज्ञियंभागमानशुः । उस्राऽइवसूर्योज्योतिषामहोविश्वेषामिज्जनिताब्रह्मणामसि ॥ आविबाध्यापरिरापस्तमांसिचज्योतिष्मंतंरथमृतस्यतिष्ठसि । बृहस्पतेभीममर्मित्रदंभनंरक्षोहणंगोत्रभिदंस्वर्विदं ॥ सुनीतिभिर्नयसित्रायसेजनंयस्तुभ्यंदाशान्नतमंहोऽअश्नवत् । ब्रह्मद्विषस्तपनोमन्युमीरसिबृहस्पतेमहितत्तेमहित्वनं+ ॥ नतमंहोनदु

(२।२।११) त्रिकद्रुकेष्वितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रआद्याष्टिस्ततोद्वेअतिशकर्यावंत्याष्टिर्वा । (२।३।१) गणानामित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगृत्समदःआद्यापंचमीनवम्येकादशीसप्तदश्यंत्यातांब्रह्मणस्पतिःशिष्टातांबृहस्पतिर्जगतीपंचदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

रितंकुतश्चननारातयस्तितिरुर्नद्वयाविनः । विश्वाऽइदस्माद्धूरसोविबाधसेयंसुगोपारक्षसिब्रह्मणस्पते ॥ २९ ॥
त्वंनोगोपाःपथिकृद्विचक्षणस्तवंव्रतायमतिभिर्जरामहे । बृहस्पतेयोनोऽअभिह्वरोदधेस्वातंमर्मर्तुदुच्छुनाहरस्वती ॥
उतवायोनोमर्चयादनागसोरातीवामर्तःसानुकोवृकः । बृहस्पतेऽअपतंवर्तयापथःसुगंनोऽअस्यैदेववीतयेकृधि ॥
त्रातारंत्वातनूनांहवामहेवस्पर्तरधिवक्तारमस्मयुं । बृहस्पतेदेवनिदोनिर्बर्हयमादुरेवाऽउत्तरंसुम्नमुन्नशन् ॥ त्वयावयं
सुवृधाब्रह्मणस्पतेस्पार्हावसुमनुष्यादंदीमहि । यानोदूरेतळितोयाऽअरातयोभिसंतिजंभयाताऽअनप्नसः ॥ त्वयाव
यमुत्तमंधीमहेवयोबृहस्पतेपप्रिणासस्निनायुजा । मानोदुःशंसोऽअभिदिप्सुरीशतप्रसुशंसामतिभिस्तारिषीमहि ॥३०॥
अनानुदोवृषभोजग्मिराहवंनिष्टप्ताशत्रुंपृतनासुसासहिः । असिसत्यऽऋणयाब्रह्मणस्पतऽउग्रस्यचिद्दमितावीळुहर्षि
णः ॥ अदेवेनमनसायोरिषण्यतिशासामुग्रोमन्यमानोजिघांसति । बृहस्पतेमाप्रणक्तस्यनोवधोनिकर्ममन्युंदुरेवस्यश
र्धतः ॥ भरेषुहव्योनमसोपसद्योगंतावाजेषुसनिताधनंधनं । विश्वाऽइदर्योऽअभिदिप्स्वो३मृधोबृहस्पतिर्विववर्हा
रथाँऽइव ॥ तेजिष्ठयातपनीरक्षसस्तपयेत्वानिदेदधिरेदृष्टवीर्यं । आविस्तत्कृष्वयदसत्तऽउक्थ्यं१बृहस्पतेविपरिरापो
ऽअर्दय ॥ बृहस्पतेऽअतियदर्योऽअर्हाद्द्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु । यद्दीदयच्छवसऽऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहि
चित्रं+ ॥ ३१ ॥ मानःस्तेनेभ्योयेऽअभिद्रुहस्पदेनिरामिणोरिपवोन्नेषुजागृधुः । आदेवानामोहतेविव्रयोहृदिबृहस्प

तेनपरःसाम्नोंविदुः ॥ विश्वेभ्योहित्वाभुवनेभ्यस्परित्वष्टाजनत्साम्नःसाम्नःकविः । सऽऋणचिदृणयाब्रह्मणस्पतिर्द्रुहोहंतामहऽऋतस्यधर्तरि ॥ तवश्रियेव्यंजिहीतपर्वतोगवांगोत्रमुदसृजोयदंगिरः । इंद्रेणयुजातमसापरीवृतंबृहस्पतेनिरपामौब्जोऽअर्णवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुर्दशाध्याये वर्गाः ३२ सूक्तानि १५ ऋचः १५७॥ त्यागः॥ अग्नयइदं. १२ इंद्रायेदं. १२३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. २ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ५ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ॥ इतिद्वितीयेषष्ठः ॥ ६ ॥

सेमांषोळशांत्यात्रिष्टुंब्द्वादशीचसैंद्रीचैंधानःपंचजागतंत्वृजुश्चतुष्कंमिमागिरस्त्र्यूनांकूर्मोगार्त्समदोहिवादित्यंमिदमेकादशवारुणंमुपांत्यादुःस्वप्ननाशिनींधृतव्रताःसप्तवैश्वदेवंमृतमेकादशजगत्यंतंषष्ठ्यैंद्रासोमींसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्धर्चोयोनोवार्हस्पत्यांतंवोमारुत्यस्माकंसप्तवैश्वदेवंत्रिष्टुबंतंमस्यमेष्टौजागतंत्र्यनुष्टुबंतंद्यावापृथिव्यैकांद्वेऐंद्र्यौत्वाष्ट्र्यौवांद्वेद्वेराकासिनीवाल्योरंत्यालिंगोक्तदेवतांतेपंचोनारौद्रंधारावरामारुतंत्रिष्टुबंतंमुपेमपोनप्त्रीयंतुभ्यंषळृतव्यंतुजागतंतु ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (२।३।२) सेमामविड्ढिप्रभृतिंयईशिषेयाविधेमनवयामहागिरा । यथानोमीढ्वान्त्स्तवतेसखात वबृहस्पतेसीषधःसोतनोमतिं ॥ योनंत्वान्यनंमन्योजंसोतादर्दमन्युनाशंबराणिवि । प्राच्यावयदच्युताब्रह्मणस्पति राचाविंशद्वसुमंतंविपर्वतं ॥ तद्देवानांदेवतंमायकर्त्वमश्रंश्नन्दृह्वाव्रंदंतवीळिता । उद्गाआजदभिनद्ब्रह्मणावलमगूह त्तमोव्यंचक्षयत्स्वः* ॥ अश्मास्यमवतंब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभियमोजसातृणत् । तमेवविश्वेपपिरेस्वर्दृशोबहुसाकंसि सिचुरुत्सम्मुद्रिणं ॥ सनाताकाचिद्भुवनाभवीत्वामाद्भिःशरद्भिर्दुरोवरंतवः । अयतंताचरतोअन्यदंन्यदिद्याचका रवयुनाब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ अभिनक्षंतोअभियेतमानशुर्निधिंपणीनांपरमंगुहाहितं । तेविद्वांसःप्रतिचक्ष्यानृताप्रु नर्यतंउआयंतदुदीयुराविशं ॥ ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृतापुनरातआतस्थुःकवयोमहस्पथः । तेबाहुभ्यांधमितम ग्निमश्मनिनकिःषोअस्त्यरणोजहुर्हितं ॥ ऋतज्येनक्षिप्रेणब्रह्मणस्पतिर्यत्रवष्टिप्रतदश्नोतिधन्वना । तस्यसाध्वीरि षवोयाभिरस्यतिनृचक्षसोदृशयेकर्णयोनयः ॥ ससंनयःसविनयःपुरोहितःससुष्टुतःसयुधिब्रह्मणस्पतिः । चाक्ष्मोयद्वा जंभरतेमतीधनादित्सूर्यस्तपतितप्युतुर्वृथा ॥ विभुप्रभुप्रथमंमेहनावतोबृहस्पतेःसुविदत्राणिराध्या । इमासातानिवे न्यस्यवाजिनोयेनजनाउभयेभुंजतेविशः ॥२॥ योवरेवृजनेविश्वथाविभुर्महामुरण्वःशवसाववक्षिथ । सदेवोदेवान्प्रति

(२।३।२) सेमामितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोब्रह्मणस्पतिःप्रथमादशस्योबृहस्पतिर्द्वादश्यैंद्राब्रह्मणस्पतीजगतीद्वादश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

पप्रथेपृथुविश्वेदुतापरिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ विश्वंसत्यंमघवानायुवोरिदापश्चनप्रमिनंतिव्रतंवां । अच्छेंद्राब्रह्मणस्पतीहविर्नोन्नंयुजेववाजिना जिगातं ॥ उताशिष्ठाऽअनुशृण्वंतिवह्नयःसभेयोविप्रोभरतेमतीधना । वीळुद्वेषाऽअनुवशऽऋणमाददिःसहवाजीसमिथेब्रह्मणस्पतिः ॥ ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशंसत्योमन्युर्महिकर्माकरिष्यतः । योगाऽउदाजत्सदिवेविचाभजन्महीवरीतिःशवसासरत्पृथक् ॥ ब्रह्मणस्पतेसुयमस्यविश्वहारायःस्यामरथ्योवयस्वतः । वीरेषुवीराँऽउपपृंग्धिनस्त्वंयदीशानोब्रह्मणावेषिमेहवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ (२।३।३) इंधानोऽअग्निंवनवद्वनुष्यतःकृतब्रह्माशूशुवद्रातहव्यऽइत् । जातेनजातमतिसप्रसर्सृतेयंयंयुजंकृणुतेब्रह्मणस्पतिः ॥ वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुष्यतोगोभीरयिंपप्रथद्बोधतित्मना । तोकंचतस्यतनयंचवर्धतेयंयंयुजं० ॥ सिंधुर्नक्षोदःशिमीवाँऽऋघायतोवृषेववध्रीँरभिवष्ट्योजसा । अग्नेरिवप्रसितिर्नाहवर्तवेयंयंयुजं० ॥ तस्माऽअर्षतिदिव्याऽअसश्चतःससत्वभिःप्रथमोगोषुगच्छति । अनिभृष्टतविषिर्हंत्योजसायंयंयुजं० ॥तस्माऽइद्विश्वेधुनयंतसिंधवोच्छिद्राशर्मदधिरेपुरूणि । देवानांसुम्नेसुभगःसऽएधतेयंयंयुजं० ॥ ४ ॥ (२।३।४) ऋजुरिच्छंसोवनवद्वनुष्यतोदेवयन्निददेवयंतमभ्यसत् । सुप्रावीरिद्वनवत्पृत्सुदुष्टरंयज्वेदयज्योर्विभजातिभोजनं ॥ यजस्ववीरप्रविहिमनायतोभद्रंमनःकृणु

(२।३।३) इंधानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती । (२।३।४) ऋजुरिदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती ।

ष्ववृत्रतूर्यें। हविष्कृंणुष्वसुभगोयथासंसिब्रह्मंणस्पतेरवऽआवृंणीमहे ॥ सऽइज्जनेनसविशासजन्मंनासपुत्रैर्वाजंभरतेध
नानृभिः। देवानांयःपितरंमाविवासतिश्रद्धामंनाहविषाब्रह्मंणस्पतिं ॥ योऽअस्मैहव्यैर्घृतवंद्भिरविंधत्प्रतंप्राचानंयति
ब्रह्मंणस्पतिः। उरुष्यतीमंहंसोरक्षंतीरिषोंऽहोश्चिदस्माऽउरुचक्रिरद्भुतः ॥५॥ (२।३।५) इमागिरंऽआदित्येभ्योघृतस्नूः
सनाद्राजंभ्योजुह्वाजुहोमि। शृणोतुंमित्रोऽअर्यमाभगोनस्तुविजातोवरुणोदक्षोऽअंशः॥ इमंस्तोमंसक्रतवोमेऽअद्यमित्रो
ऽअर्यमावरुणोजुषंत । आदित्यासःशुचंयोधारंपूताऽअवृजिनाऽअनवद्याऽअरिंष्टाः ॥ तऽआदित्यासंऽउरवोगभीरा
ऽअदंब्धासोदिप्संतोभूर्यक्षाः । अंतःपश्यंतिवृजिनोतसाधुसर्वंराजंभ्यःपरमाचिदंति ॥ धारयंतऽआदित्यासोजग
त्स्थादेवाविश्वंस्यभुवंनस्यगोपाः। दीर्घाधियोरक्षंमाणाऽअसुर्यंमृतावांनश्चयंमानाऽऋणानि ॥ विद्यामांदित्याऽअवंसो
वोऽअस्ययदंर्यमन्भयऽआचिन्मयोभु । युष्माकंमित्रावरुणाप्रणीतौपरिश्वभ्रेवदुरितानिंवृज्यां ॥ ६ ॥ सुगोहिवोंऽ
अर्यमन्मित्रपंथांऽअनृक्षरोवंरुणसाधुरस्ति । तेनांदित्याऽअधिंवोचतानोयच्छंतानोदुष्परिहंतुशर्मं ॥ पिपंर्तुनोऽअदिं
तीराजंपुत्रातिद्वेषांस्यर्यमासुगेभिः । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यशर्मोपंस्यामपुरुवीराऽअरिष्टाः ॥ तिस्रोभूमींर्धारयन्त्रीँऽरुत
द्यून्त्रीणिंव्रताविदथेंऽअंतरेषां । ऋतेनांदित्यामहिंवोमहित्वंतदंर्यमन्वरुणमित्रचारु ॥ त्रीरोचनादिव्याधारयंतहिर

(२।३।५) इमागिरइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगोत्समदःकूर्मआदित्यास्त्रिष्टुप्।

ण्यया॒ः शुच॑यो॒ धार॑पूताः । अ॒स्व॒प्न॒जो ऽअ॑निमि॒षा ऽअद॑ब्धा ऽउरु॒शंसा॑ ऽऋ॒जवे॒ मर्त्या॑य ॥ त्वं विश्वे॑षां वरुणासि॒ राजा॒ ये च॑ दे॒वा ऽअ॑सुर॒ ये च॒ मर्ताः॑ । श॒तं नो॑ रास्व श॒रदो॑ वि॒चक्षे॒ ऽश्यामायूं॑षि॒ सुधि॑तानि॒ पूर्वा॑ ॥ ७ ॥ न द॑क्षिणा॒ वि चि॑किते॒ न स॒व्या न प्रा॒चीनं॑मादित्या॒ नोत प॒श्चा । पा॒क्या॑ चिद्वसवो धी॒र्या॑ चि॒द्यु॒ष्मानी॑तो॒ ऽअभ॑यं॒ ज्योति॑रश्यां ॥ यो राज॑भ्य ऽऋ॒तनि॒भ्यो॑ द॒दाश॒ यं व॒र्धय॑न्ति पु॒ष्टय॑श्च॒ नित्याः॑ । स रे॒वान्या॑ति प्रथ॒मो रथे॑न वसु॒दावा॑ वि॒दथे॑षु प्रश॒स्तः ॥ शुचि॑र॒पः सू॒यव॑सा ऽअद॑ब्ध॒ ऽउप॑ क्षेति वृ॒द्धव॑याः सु॒वीरः॑ । नकि॒ष्टं घ्न॒न्त्यन्ति॑तो॒ न दू॒राद्य ऽआ॑दि॒त्यानां॒ भव॑ति॒ प्रणी॑तौ ॥ अदि॑ते॒ मित्र॒ वरु॒णो॒त मृ॑ळ॒ यद्वो॑ व॒यं च॑कृ॒मा कच्चि॒दाग॑ः । उ॒र्व॑श्या॒मभ॑यं॒ ज्योति॑रिन्द्र॒ मा नो॑ दी॒र्घा ऽअ॒भि न॑श॒न्तमि॑स्राः ॥ उ॒भे ऽअ॑स्मै पीपयतः समी॒ची दि॒वो वृ॒ष्टिं सु॒भगो॒ नाम॒ पुष्य॑न् । उ॒भा क्षया॑वा॒जय॑न्याति पृ॒त्सूभा॒वर्धौ॑ भवतः सा॒धू ऽअ॑स्मै ॥ या वो॑ मा॒या ऽअ॑भि॒द्रुहे॑ यजत्राः॒ पाशा॑ ऽआदित्या रि॒पवे॒ विचृ॑त्ताः । अ॒श्वीव॒ताँ ऽअति॒ येषं॒ रथे॒नारि॑ष्टा ऽउ॒राव॒ शर्म॑न्स्याम ॥ माहं म॒घोनो॑ वरुण प्रि॒यस्य॑ भूरि॒दाव्न॒ ऽआ वि॑दं॒ शून॑मा॒पेः । मा रा॒यो रा॑जन्त्सु॒यमा॒दव॑ स्थां बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ॥ ८ ॥ (२।३।६) इ॒दं क॒वेरा॑दि॒त्यस्य॑ स्व॒राजो॒ विश्वा॑नि॒ सान्त्य॒भ्य॑स्तु म॒ह्ना । अति॒ यो म॒न्द्रो य॒जथा॑य दे॒वः सु॑की॒र्तिं भि॑क्षे॒ वरु॑णस्य॒ भूरेः॑ ॥ तव॑ व्र॒ते सु॒भगा॑सः स्याम स्वा॒ध्यो॑ वरुण तुष्टु॒वांसः॑ । उ॒पा॒यन॑ ऽउ॒षसां॒ गोम॑तीनाम॒ग्नयो॒ न जर॑माणा ऽअनु॒ द्यून् ॥ तव॑ स्याम पुरु॒वीर॑स्य॒ शर्म॑न्नुरु॒शंस॑स्य वरुण प्रणेतः । यू॒यं

(२।३।६) इदं कवेरित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य गार्त्समदः कूर्मो वरुणस्त्रिष्टुप् (दशमी दुःस्वप्ननाशिनी त्रिष्वपि सूक्तेषु पाक्षिको गृत्समदोऽस्त्येव) ।

नः पुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षंमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधर्ताँऽऋतंसिंधवोवरुणस्ययंति । नश्रा
म्यंतिनविमुंचंत्येतेवयोनपप्तूरघुयापरिज्मन् ॥ विमच्छ्रंथायरशनामिवागऽऋध्यामतेवरुणखामृतस्य । मातंतुश्छेदिव
यतोधियंमेमामात्राशार्यपसःपुरऽऋतोः+ ॥९॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सम्राळृतावोनुमागृभाय । दामेववत्साद्वि
मुमुग्ध्यंहोनहित्वदारेनिमिषश्चनेशे ॥ मानोवधैर्वरुणयेतऽइष्टावेनःकृण्वंतमसुरभ्रीणंति । माज्योतिषःप्रवसथानिग
न्मविषूमृधःशिश्रथोजीवसेनः ॥ नमःपुरातेवरुणोतनूनमुतापरंतुविजातब्रवाम । त्वेहिकंपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानि
दूळभव्रतानि ॥ परऽऋणासावीरधमत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं । अव्युष्टाऽइन्नुभूयसीरुषासऽआनोजीवान्व
रुणतासुशाधि ॥ योमेराजन्युज्योवासखावास्वप्नेभयंभीरवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपा
ह्यस्मान्+ ॥ माहं० ॥१०॥ (२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवा
भद्रस्यविद्वाँऽअवसेहुवेवः ॥ यूयंदेवाःप्रमतिर्यूयमोजोयूयंद्वेषांसिसनुतर्युयोत । अभिक्षत्तारोऽअभिचक्षमध्वमद्याचनो
मृळयतापरंच ॥ किमूनुवःकृणवामापरेणकिंसनेनवसवऽआप्येन । यूयंनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिमिंद्रामरुतोदधात ॥
हयेदेवायूयमिदापयःस्थतेमृळतनाधमानायमह्यं । मावोरथोमध्यमवाळृतेभून्मायुष्मावत्स्वापिषुश्रमिष्म ॥ प्रवऽएको

(२।३।७) धृतव्रताइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगार्त्समदःकूर्मोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदप्रयोगे–आद्यानांषण्णांविश्वेदेवाःअंत्यायावरुणः)।

ऋक्सं. अ.२अ.७ ॥४७॥

मिमयभूर्यागोयन्मापितेवंकितवंशशास। आरेपाशाऽआरेऽअघानिदेवामामाधिपुत्रेविमिवग्रभीष्ट ॥ अर्वाचोऽअद्या भवतायजत्राऽआवोहार्दिभयमानोव्ययेयं । त्राध्वंनोदेवानिजुरोवृकस्यत्राध्वंकर्तादवपदोयजत्राः ॥ माहं० ॥ ११ ॥ (२।३।८) ऋतंदेवायकृण्वतेसवित्रऽइंद्रायाहिघ्नेनरमंतऽआपः। अहरहर्यात्यक्तुरपांकियात्याप्रथमःसर्गऽआसां ॥ योवृत्रायसिनमत्राभरिष्यत्प्रतंजनित्रीविदुषऽउवाच। पथोरदंतीरनुजोषमस्मैदिवेदिवेधुनयोयंत्यर्थं ॥ ऊर्ध्वोह्यस्थादध्यंतरिक्षेधावृत्रायप्रवधंजभार । मिहंवसानऽउपहीमदुद्रोत्तिग्मायुधोऽअजयच्छत्रुमिंद्रः ॥ बृहस्पतेतपुषाश्नेवविध्यवृकद्वरसोऽअसुरस्यवीरान्। यथाजघंथधृषतापुराचिदेवाजहिशत्रुमस्माकमिंद्र ॥ अवक्षिपदिवोऽअश्मानमुच्चायेनशत्रुंमंदसानोनिजूर्वाः । तोकस्यसातौतनयस्यभूरेरस्माँऽअर्धकृणुतादिंद्रगोनां ॥ १२ ॥ प्रहिक्रतुंवृहथोयंवनुथोरध्रस्यस्थोयजमानस्यचोदौ । इंद्रासोमायुवमस्माँऽअविष्टमस्मिन्भयस्थेकृणुतमुलोकं ॥ नमातमन्नश्रमन्नोततंद्रन्नवोचाममासुनोतेतिसोमं । योमेपृणाद्योददद्योनिबोधाद्योमासुन्वंतमुपगोभिरायत् ॥ सरस्वतित्वमस्माँऽअविड्ढिमरुत्वतीधृषतीजेषिशत्रून् । त्यंचिच्छर्धंतंतविषीयमाणमिंद्रोहंतिवृषभंशंडिकानां ॥ योनःसनुत्यऽउतवाजिघत्नुरभिख्यायतंतिगितेनविध्य । बृहस्पतऽआयुधैर्जेषिशत्रून्द्रुहेरीषंतंपरिधेहिराजन् ॥ अस्माकेभिःसत्वभिःशूरशूरैर्वीर्याकृधियानितेकर्त्वानि । ज्योगं

मंडलं २ अनु. ३ ॥४७॥

(२।३।८)ऋतंदेवायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रःषष्ठ्याइंद्रासोमौअष्टम्याःसरस्वतीनवम्यावृहस्पतिरेकादश्यामरुतस्त्रिष्टुबंत्याजगती ।

भूवन्ननुंधूपितासोहृत्वीतेषामाभंरानोवसूनि ॥ तंवः शर्धंमारुतंसुम्नयुर्गिरोपंब्रुवेनमंसादैव्यंजनं । यथांरयिंसर्ववीरंन शामहाऽअपत्यसाचंश्रुत्यंदिवेदिंवे ॥ १३ ॥ (२।३।९) अस्माकंमित्रावरुणावतंरथमादित्यैरुद्रैर्वसुंभिःसचाभुवा । प्रयद्वयोनपप्तन्वस्मंनस्परिंश्रवस्यवोहृषींवंतोवनर्षदः ॥ अधंस्मानऽउर्दवतासजोषसोरथंदेवासोऽअभिविक्षुवाजयुं । यदाशवःपद्याभिस्तित्रंतोरजःपृथिव्याःसानौजंघनंतपाणिभिः ॥ उतस्यनऽइंद्रोविश्वचंर्षणिर्दिवःशर्धेनमारुतेनसुक्र तुः । अनुनुस्थात्यवृकाभिंरूतिभीरथंमहेसनयेवाजंसातये ॥ उतस्यदेवोभुवंनस्यसक्षणिस्त्वष्टाग्नाभिःसजोषांजूजुवद्र थं । इळाभगोबृहद्दिवोतरोदंसीपूषापुरंधिरश्विनावधापती ॥ उतत्येदेवीसुभगेमिथूदृशोषासानक्ताजगंतामपीजुवा । स्तुषेयद्वांपृथिविनव्यंसावचःस्थातुश्चवयस्त्रिवंयाऽउपस्तिरे ॥ उतवःशंसमुशिजामिवश्मस्यहिर्बुध्न्योउ जएकंपादुत । त्रितऽऋभुक्षाःसविताचनोदधेपांनपादाशुहेमाधियाशमि ॥ एतावोवश्म्युद्यंतायजत्राऽअतंक्षन्नायवोनव्यसेसं । श्र वस्यवोवाजंचकानाःसप्तिर्नरथ्योऽअहंधीतिमंश्याः ॥ १४ ॥ (२।३।१०) अस्यमेद्यावापृथिवीऽऋतायतोभूतमंवि

(२।३।९) अस्माकमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (२।३।१०) अस्यमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदआद्याया द्यावापृथिवीद्वितीयातृतीययोरिंद्रः (त्वष्टावा) चतुर्थीपंचम्योराकाषष्ठीसप्तम्योःसिनीवालीअंत्यायागुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरु णान्योजगतीअंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः । (भेदपक्षेआद्यायामित्रावरुणौद्वितीयाचतुर्थीपंचमीनांविश्वेदेवाःतृतीयायाउषासानक्ताषष्ठ्याद्यावापृथि वीसप्तम्याइंद्रः) ।

ऋक्सं. अ.२अ.७ ॥४८॥

त्रीवचसः सिषासतः । ययोरायुःप्रतरंतेऽइदंपुरऽउपस्तुतेवसूयुर्वांमहोदधे ॥ मानोगुह्यारिपऽआयोरहन्दभन्मानऽ
आभ्योरीरधोदुच्छुनाभ्यः । मानोवियौःसख्याविद्धितस्यनःसुम्नायतामनसातत्त्वेमहे ॥ अहेळतामनसाश्रुष्टिमाव
हदुहानांधेनुंपिप्युषीमसश्चतं । पद्याभिराशुंवचसाचवाजिनंत्वांहिनोमिपुरुहूतविश्वहा ॥ राकामहंसुहवांसुष्टुतीहुवे
शृणोतुनःसुभगाबोधतुत्मना । सीव्यत्वपःसूच्याच्छिद्यमानयाददातुवीरंशतदायमुक्थ्यं* ॥ यास्तेराकेसुमतयःसुपेश
सोयाभिर्ददासिदाशुषेवसूनि । ताभिर्नोऽअद्यसुमनाऽउपागहिसहस्रपोषंसुभगेरराणा ॥ सिनीवालिपृथुष्टुकेयादेवा
नामसिस्वसा । जुषस्वहव्यमाहुतंप्रजांदेविदिदिड्ढिनः ॥ यासुबाहुःस्वंगुरिःसुषूमाबहुसूवरी । तस्यैविश्पत्न्यैहविःसिं
नीवाल्यैजुहोतन ॥ यागुंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती । इंद्राणीमह्वऽऊतयेवरुणानींस्वस्तये ॥ १५ ॥ (२।४।१)
आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतुमानःसूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः । अभिनोवीरोऽअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्ते
भीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः । व्यं१स्मद्द्वेषोवितरंव्यंहोव्यमीवाश्चातयस्वाविषूचीः ॥ श्रेष्ठोजातस्यरु
द्रश्रियासितवस्तमस्तवसावज्रबाहो । पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिविश्वाऽअभीतीरपसोयुयोधि ॥ मात्वारुद्रचुक्रुधामान
मोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहूती । उन्नोवीराँऽअर्पयभेषजेभिर्भिषक्तमंत्वाभिषजांशृणोमि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिरव

मंडलं २ अनु. ४ ॥४८॥

(२।४।१) आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

स्तोमैभीरुद्रंदिषीय । ऋदूदरःसुहवोमानोऽअस्यैबभ्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनायै ॥ १६ ॥ उन्मांममंदवृषभोमरुत्वान्त्व
क्षीयसावयसानाधमानं । घृणींवच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुम्नं+ ॥ क्व १स्यतेरुद्रमृळयाकुर्हस्तोयोऽअस्ति
भेषजोजलाषः । अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः ॥ प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचेमहोमहींसुष्टुतिमीरया
मि । नमस्याकल्मलीकिनंनमोभिर्गृणीमसित्वेषंरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिरंगैःपुरुरूपऽउग्रोबभ्रुःशुक्रेभिःपिपिशेहिरं
ण्यैः । ईशानादस्यभुवनस्यभूरेर्नवाऽउयोषद्रुद्रादसुर्यं* ॥ अर्हन्बिभर्षिसायकानिधन्वार्हन्निष्कंयजतंविश्वरूपं । अर्ह
न्निदंदयसेविश्वमभ्वंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ १७ ॥ स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं । मृळाजरि
त्रेरुद्रस्तवानोन्यंतेऽअस्मन्निवपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं । भूरेर्दातारंसत्पतिंगृणीषे
स्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे+ ॥ यावोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृषणोयामयोभु । यानिमनुरवृणीतापितानस्ताशंच
योश्चरुद्रस्यवश्मि ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेषस्यदुर्मतिर्महीगात् । अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनं
यायमृळ ॥ एवाबभ्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणीषेनहंसि । हवनश्रुन्नोरुद्रेहबोधिबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १८ ॥
(२४१२) धारावरामरुतोधृष्ण्वोजसोमृगानभीमास्तविषीभिरर्चिनः । अग्नयोनशुशुचानाऽऋजीषिणोभृमिंधमंतो

(२४१२) धारावराइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोमरुतोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.२अ.७ ॥४९॥

ऽअपगाऽअवृण्वत ॥ द्यावोनस्तृभिश्चितयंतखादिनोव्यं१भ्रियानद्युंतयंतवृष्टयः । रुद्रोयद्वोमरुतोरुक्मवक्षसोवृषा जनिपृश्न्याःशुक्रऽऊधनि ॥ उक्षंतेऽअश्वाँऽअत्याँऽइवाजिषुनदस्यकर्णैस्तुरयंतऽआशुभिः । हिरण्यशिप्रामरुतोदविध्वतःपृक्षंयाथपृषतीभिःसमन्यवः ॥ पृक्षेताविश्वाभुवनाववक्षिरेमित्रायवासदमाजीरदानवः । पृषदश्वासोऽअनवभ्रराधसऽऋजिप्यासोनवयुनेषुधूर्षदः ॥ इंधन्वभिर्धेनुभीरप्शदूधभिरध्वस्मभिःपथिभिर्भ्राजदृष्टयः । आहंसासोनस्वसराणिगंतनमधोर्मदायमरुतःसमन्यवः ॥ १९ ॥ आनोब्रह्माणिमरुतःसमन्यवोनरांनशंसःसवनानिगंतन । अश्वामिवपिप्यतधेनुमूधनिकर्ताधियंजरित्रेवाजपेशसं ॥ तंनोदातमरुतोवाजिनंरथऽआपानंब्रह्मचितयद्दिवेदिवे । इषंस्तोतृभ्योवृजनेषुकारवेसनिंमेधामरिष्टंदुष्टरंसहः ॥ यद्युंजतेमरुतोरुक्मवक्षसोश्वान्रथेषुभगऽआसुदानवः । धेनुर्नशिश्वेस्वसरेषुपिन्वतेजनायरातहविषेमहीमिषं ॥ योनोमरुतोवृकतातिमर्त्योरिपुर्दधेवसवोरक्षतारिषः । वर्तयततपुषाचक्रियाभितमवरुद्राऽअशसोहंतनावधः ॥ चित्रंतद्वोमरुतोयामचेकितेपृश्न्यायदूधरप्यापयोदुहुः । यद्वानिदेनवमानस्यरुद्रियास्त्रितंजरायजुरतामदाभ्याः ॥ २० ॥ तान्वोमहोमरुतऽएवयाव्नोविष्णोरेषस्यप्रभृथेहवामहे । हिरण्यवर्णान्ककुहान्यतस्रुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यंराधऽईमहे ॥ तेदशग्वाःप्रथमायज्ञमूहिरेतेनोहिन्वंतूषसोव्युष्टिषु । उषानरामीररुणैरपोर्णुतेमहोज्योतिषाशुचतागोऽअर्णसा ॥ तेक्षोणीभिररुणेभिर्नाञ्जिभीरुद्राऽऋतस्यसदनेषुवावृधुः । निमेघमाना

मंडलं २ अनु. ४ ॥४९॥

ऽअत्यैनपार्जसासुश्चंद्रंवर्णंदधिरेसुपेशंसं ॥ ताँऽइयानोमहिवरूथमूतयऽउपघेदेनानमंसागृणीमसि । त्रितोनयान्पंच होतृंनभिष्टयऽआववर्तदवरांचक्रियावंसे ॥ ययारध्रंपारयथात्यंहोयंयानिदोमुंचथवंदितारं । अर्वाचीसामरुतोयावं ऽऊतिरोषुवाश्रेवंसुमतिर्जिगातु ॥ २१ ॥ (२।४।३) उपेमसृक्षिवाजयुर्वचस्यांचनोदधीतनाद्योगिरोमे । अपांनपा दाशुहेमांकुवित्ससुपेशंसस्करतिजोषिषद्धि ॥ इमंस्वंस्मैहृदऽआसुतष्टंमंत्रंवोचेमकुविदंस्यवेदंत् । अपांनपांदसुर्यंस्यम ह्नाविश्वान्यर्योभुवनाजजान ॥ समन्यायंत्युपयंत्यन्याःसमानमूर्वनद्यःपृणंति । तमूशुचिंशुचंयोदीदिवांसमपांनपातं परितस्थुरापः ॥ तमस्मेरायुवतयोयुवानंमर्मृज्यमानाःपरियंत्यापः । सशुक्रेभिःशिक्वभीरेवदस्मेदीदायानिध्मोघृतनिं र्णिगप्सु ॥ अस्मैतिस्रोऽअव्यथ्यायनारीर्देवायदेवीर्दिधिषंत्यन्नं । कृताऽइवोपहिप्रसस्रेंऽअप्सुसपीयूषंधयतिपूर्वसू नां ॥ २२ ॥ अश्वस्यात्रजनिमास्यचस्वर्द्रुहोरिषःसंपृचःपाहिसूरीन् । आमासुपूर्षुपरोऽअप्रमृष्यंनारातयोविनंशन्नानृं तानि ॥ स्वऽआदमेसुदुघायस्यधेनुःस्वधांपीपायसुभ्वन्नमत्ति । सोऽअपांनपादूर्जयंन्नप्स्वं १ तर्वसुदेयायविधतेविभा ति ॥ योऽअप्स्वाशुचिनादैव्येनऽऋतावाजस्रऽउर्वियाविभाति । वयाऽइदन्याभुवनान्यस्यप्रजायंतेवीरुधश्चप्रजा भिः ॥ अपांनपादाह्यस्थादुपस्थंजिह्मानामूर्ध्वोविद्युतंवसानः । तस्यज्येष्ठंमहिमानंवहंतीर्हिरंण्यवर्णाःपरियंतियह्वीः ॥

(२।४।३) उपेमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोपांनपात्रिष्टुप् ।

हिरंण्यरूपः सहिरंण्यसंदृगपांनपात्सेदुहिरंण्यवर्णः। हिरण्ययात्परियोनेर्निषद्यांहिरण्यदादंदत्यन्नंमस्मै ॥ २३ ॥ तदस्या नीकमुतचारुनामापीच्यंवर्धतेनप्तुरपां । यमिंधतेयुवतयः समित्थाहिरंण्यवर्णघृतमन्नंमस्य ॥ अस्मैबहूनामंवमायसख्ये यज्ञैर्विधेमनमसाहविर्भिः । संसानुमार्ज्मिदिधिषामिबिल्मैर्दधाम्यन्नैः परिंवंदऽक्रग्भिः+ ॥ सऽईवृषांजनयत्तासुगर्भंस ऽईशिशुर्धयतितंरिहंति । सोऽअपांनपादनभिम्लातवर्णोन्यस्येवेहतन्वाविवेष ॥ अस्मिन्पदेपरमेतस्थिवांसमध्वस्मभि र्विश्वहादीदिवांसं। आपोनप्त्रेघृतमन्नंवहंतीः स्वयमत्कैः परिंदीयंतियह्वीः+ ॥ अयांसमग्नेसुक्षितिंजनायायांसमुमघवंद्भ्यः सुवृक्तिं । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वंदेमविदथेसुवीरांः ॥ २४ ॥ (२।४।४) तुभ्यंहिन्वानोवंसिष्टगाऽअपोधुंक्षन्त्सी मविंभिरद्रिंभिर्नरंः । पिबेंद्रस्वाहाप्रहुंतंवषंट्कृतंहोत्रादासोमंप्रथमोयऽईशिषे ॥ यज्ञैः संमिंश्लाः पृषंतीभिर्ऋष्टिभिर्यामं न्छुभ्रासोऽअंजिषुप्रियाऽउत । आसद्यांबर्हिर्भरतस्यसूनवः पोत्रादासोमंपिबतादिवोनरः ॥ अमेवंनः सुहवाऽआहिगंत ननिबर्हिषिसदतनारणिष्टन । अथामंदस्वजुजुषाणोऽअंधसस्त्वष्टर्देवेभिर्जनिंभिः सुमद्गंणः ॥ आवंक्षिदेवाँऽइहविंप्रय क्षिचोशन्होतर्निषदायोनिंषुत्रिषु । प्रतिवीहिप्रस्थितंसोम्यंमधुपिबाग्नींध्रात्तवभागस्यतृप्णुहि ॥ एषस्यतेतन्वोनृम्णवर्ध नः सहऽओजः प्रदिविंबाह्वोर्हितः । तुभ्यंसुतोमंघवन्तुभ्यमाभृतस्त्वमंस्यब्राह्मंणादातृपत्पिंब ॥ जुषेथांयज्ञंबोधंतंहवंस्य

(२।४।४) तुभ्यमितिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदः इंद्रोमरुतस्त्वष्टाग्निरिंद्रोमित्रावरुणावितिक्रमेणदेवताजगती ।

मेसत्तोहोतानिविर्दः पूर्व्यांऽअनुं । अच्छाराजांनानमंऽएत्यावृतंप्रशास्त्रादापिबतंसोम्यंमधुं ॥ २५ ॥ द्वितीयेसप्तमः ॥

पंचदशाध्याये वर्गाः २५ सूक्तानि १३ ऋचः १३७॥ त्यागः ॥ बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ बृहस्पतय. ब्रह्मणस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. ब्रह्मणस्पतय. १३ आदित्येभ्य. १७ वरुणाये. ११ विश्वेभ्योदेवेभ्यः ६ वरुणाये. इंद्राये. ५ इंद्रासोमाभ्या. इंद्राये. सरस्वतींइंद्राभ्या. बृहस्पतय. इंद्राये. मरुभ्द्य. मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उषासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ द्यावापृथिवीभ्या. इंद्राये. २ राकायाइ. २ सिनीवाल्या. २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीभ्य. रुद्राये. १५ मरुभ्द्य. १५ अपांनप्त्रेग्नय. १५ इंद्रायमधवइ. मरुभ्द्योमाधवायेदं. त्वष्ट्रेशुक्राये. अग्नयेशुचय. इंद्रायनभाये. मित्रावरुणाभ्यां नभस्याये. ॥ द्वितीयेसप्तमः ॥७॥

मंदस्वोदुष्यएकादशसावित्रंग्रावाणेवाष्टावाश्विनंसोमापूषणाषट्सोमापौष्णमंत्योर्धर्चोध्यदितेर्वायोसैकागायत्रंमुक्तादेवताःप्रउगेणाद्येतुतृचेंत्यैंद्रवायवींद्यावापृथिव्योंत्यस्तृचोहविर्धानोर्वातृतीयःपादोवाग्नेयोंबितमेनुष्टुभौबृहतीचंकनिक्रदत्तृचंप्रदक्षिणिज्जागतंमध्येतिशक्कर्यष्टिवैंताभ्यांमृषिरध्वनिवाश्यमानंशकुंतंतुष्टावंकुशिकस्त्वैषीरथिरिंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंन्ब्रह्मचर्यंचचारतस्येंद्रएवगाथीपुत्रोजज्ञेगाथिनोविश्वामित्रःसतृतीयंमंडलमपश्यत्सोमस्यत्र्यधिकांवैश्वानरायपंचोनांवैश्वानरीयंतुजागतंतुवैश्वानरायैकादशंसमित्समिदाप्रियःप्रत्यग्निःप्रकारवइत्याग्नेययोरन्यासामपिनिपातोद्दलयते ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् (२।४।५)॥मंदंस्वहोत्रादनुजोषमंधसोध्वर्यवःसपूर्णांवष्ट्यासिचं । तस्मांऽएतंभरततद्वशोददिर्होत्रात्सोमंद्र विणोदःपिबंऽऋतुभिः ॥ यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवेसेदुहव्योददिर्योनामपत्यते। अध्वर्युभिःप्रस्थितंसोम्यंमधुपोत्रात्सोमंद्र वि० ॥ मेद्यंतुतेवह्नयोयेभिरीयसेरिषण्यन्वीळयस्वावनस्पते । आयूयाधृष्णोऽअभिगूर्यात्वंनेष्ट्रात्सोमंद्रवि० ॥ अपां द्धोत्रादुतपोत्रादंमत्तोतनेष्ट्रादंजुषतप्रयोहितं । तुरीयंपात्रममृक्तममर्त्यंद्रविणोदाःपिबतुद्राविणोदसः+ ॥ अर्वांचमद्य यय्यंनृवाहणंरथंयुंजाथामिहवांविमोचनं । पृंक्तंहवींषिमधुनाहिकंगतमथासोमंपिबतंवाजिनीवसू ॥ जोष्यंग्नेसमिधं जोष्याहुतिंजोषिब्रह्मजन्यंजोषिंसुष्टुतिं । विश्वेभिर्विश्वाँऽऋतुनावसोमहऽउशन्देवाँऽउशतःपायया हविः ॥ १ ॥ (२।४।६) उदुष्यदेवःसंवितासवायंशश्वत्तमंतदंपावह्निरस्थात् । नूनंदेवेभ्योविहिधातिरत्नमथाभंजद्वीतिहोत्रंस्व स्तौ ॥ विश्वस्यहिश्रुष्टयेदेवऽऊर्ध्वःप्रबाहवापृथुपाणिःसिसर्ति । आपश्चिदस्यव्रतऽआनिमृग्राऽअयंचिद्वातोरमतेपरिं ज्मन् ॥ आशुभिंश्चिद्यान्विमुचातिनूनमरीरमदतमानंचिदेतोः । अह्यर्षूणांचिन्न्ययाँऽअविष्यामनुव्रतंसंवितुर्मोक्या गात् ॥ पुनःसमव्यद्वितंतंवयंतीमध्याकर्तोर्न्यधाच्छक्मधीरः । उत्संहायास्थाव्यृतूँरदर्धररमतिःसवितादेवऽआगां

(२।४।५) मन्दस्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःआद्यानांचतसृणांद्रविणोदाःपंचम्याआश्विनौषष्ठ्याअग्निर्जगती। (२।४।६) उदुष्य इत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःसवितात्रिष्टुप् ।

त् ॥ नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वितिष्ठते प्रभवः शोको॑ऽअग्नेः । ज्येष्ठं माता सूनवे॑ भागमाधादन्वस्य केत॑मिषितं संवित्रा ॥ २ ॥ समाववर्ति विष्ठितो जिगीषुर्विश्वेषां कामश्चर॑तामुमाभूत् । शश्वाँऽअपो विकृतं हित्व्यागादनुं व्रतं संवितुर्दैव्यस्य ॥ त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वित॑स्थुः । वनानि विभ्यो नकि॑रस्य तानि व्रता देवस्य संवितुर्मिनंति ॥ याद्राध्यं १ वरुणो योनिमप्यमनिंशितं निमिषि जर्भुराणः । विश्वो मार्तांडो व्रजमा पशुर्गात्स्थशो जन्मानि सविता व्याकः ॥ नयस्यंद्रो वरुणो न मित्रो व्रतम॑र्यमा न मिनंति रुद्रः । नारा॑तयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं संवितारं नमोभिः ॥ भगं धियं वाजयंतः पुरंधिं नराशंसो ग्नास्पतिर्नोऽअव्याः । आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम ॥ अस्मभ्यं तद्दिवोऽअद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया दत्तं काम्यं राधऽआगात् । शंयत्स्तोतृभ्यऽआपये भवात्युरुशंसाय सवितर्जरित्रे ॥ ३ ॥ (२।४।७) ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमंतमच्छ । ब्रह्माणेव विदथऽउक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा ॥ प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा जेव यमा वरमासचेथे । मेनेऽइव तन्वा३ शुंभमाने दंपतीव क्रतुविदा जनेषु ॥ शृंगेव नः प्रथमा गंतमर्वाक्शफाविव जर्भुराणा तरोभिः । चक्रवाकेव प्रतिवस्तोरुस्रार्वांचा यातं रथ्येव शक्रा ॥ नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव नऽउपधीव प्रधीव । श्वानेव नोऽअरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान् ॥ वातेवाजुर्या नद्येव रीतिरक्षीऽइव चक्षुषा यातमर्वा

(२।४।७) ग्रावाणेवेत्यष्टर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदो मित्रावरुणावृ ।

ऋक्सं. अ.२अ.८ ॥५२॥

मंडलं २ अनु.४ ॥५२॥

क् । हस्ताविवतन्वे३ शंभविष्ठापादेवनोनयतंवस्योऽअच्छं ॥ ४ ॥ ओष्ठाविवमध्वास्नेवदंतास्तनाविवपिप्यतंजीवसे
नः । नासेवनस्तन्वोरक्षितारार्कणाविवसुश्रुताभूतमस्मे ॥ हस्तेवशक्तिमभिसंददीनःक्षामेवनःसमजतंरजांसि ।
इमागिरोऽअश्विनायुष्मयंतीःक्ष्णोत्रेणेवस्वधितिंसंशिशीतं ॥ एतानिवामश्विनावर्धनानिब्रह्मस्तोमंगृत्समदासोऽअक्र
न् । तानिनराजुजुषाणोपयातंबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ५ ॥ (२।४।८) सोमापूषणाजननारयीणांजननादिवो
जननापृथिव्याः । जातौविश्वस्यभुवनस्यगोपौदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं ॥ इमौदेवौजायमानौजुषंतेमौतमांसिगू
हतामजुष्टा । आभ्यामिंद्रःपक्वमामास्वंतःसोमापूषभ्यांजनदुस्रियासु ॥ सोमापूषणारजसोविमानंसप्तचक्रंरथमवि
श्वमिन्वं । विषूवृतंमनसायुज्यमानंतंजिन्वथोवृषणापंचरश्मिं ॥ दिव्य१न्यःसदनंचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअध्यं
तरिक्षे । तावस्मभ्यंपुरुवारंपुरुक्षुंरायस्पोषंविष्यतांनाभिमस्मे ॥ विश्वान्यन्योभुवनाजजानविश्वमन्योऽअभिच
क्षाणऽएति । सोमापूषणाववतंधियंमेयुवाभ्यांविश्वाःपृतनाजयेम ॥ धियंपूषाजिन्वतुविश्वमिन्वोरयिंसोमोरयिपति
र्दधातु । अवतुदेव्यदितिरनर्वाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतेसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

(२।४।८) सोमापूषणेतिषळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःसोमापूषणौअंत्यायाःसोमपूषादित्यास्त्रिष्टुप्। (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्य
गृत्समदआद्ययोर्द्वयोर्वायुस्तृतीयायाइंद्रवायूचतुर्थ्यादितिसृणांमित्रावरुणौसप्तम्यादितिसृणामश्विनौदशम्यादितिसृणामिंद्रःत्रयोदश्यादि

नियुत्वान्त्सोमपीतये ॥ नियुत्वान्वायवागह्ययंशुक्रोऽअयामिते । गंतासिसुन्वतोगृहं+ ॥ शुक्रस्याद्यगवाशिरऽइंद्र
वायूनियुत्वंतः । आयातंपिबतंनरा ॥ अयंवांमित्रावरुणासुतःसोमऽऋतावृधा । ममेदिहश्रुतंहवं ॥ राजानावनंभि
द्रुहाध्रुवेसदस्युत्तमे । सहस्रस्थूणऽआसाते ॥ ७ ॥ तासम्राजाघृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचेतेऽअनवह्वरं ॥
गोमदूषुनासत्याश्वावद्यातमश्विना । वर्तीरुद्रानृपाय्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदधर्षद्वृषण्वसू । दुःशंसोमर्त्योरिपुः+ ॥
तानऽआवोढ्हमश्विनारयिंपिशंगसंदृशं । धिष्ण्यावरिवोविदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमभीषदपचुच्यवत् । सहिस्थिरो
विचर्षणिः ॥ ८ ॥ इंद्रश्चमृळयातिनोननःपश्चादघंनशत् । भद्रंभवातिनःपुरः+ ॥ इंद्रऽआशाभ्यस्परिसर्वाभ्योऽअ
भयंकरत् । जेताशत्रून्विचर्षणिः ॥ विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमंहवं । एदंबर्हिर्निषीदत ॥ तीव्रोवोमधुमाँऽ
अयंशुनहोत्रेषुमत्सरः । एतंपिबतकाम्यं ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्गणादेवासःपूषरातयः । विश्वेममश्रुताहवं ॥ ९ ॥ अंबित
मेनदीतमेदेवितमेसरस्वति । अप्रशस्ताऽइवस्मसिप्रशस्तिमंबनस्कृधि ॥ त्वेविश्वासरस्वतिश्रितायूंषिदेव्यां । शुन
होत्रेषुमत्स्वप्रजांदेविदिदिड्ढिनः ॥ इमाब्रह्मसरस्वतिजुषस्ववाजिनीवति । यातेमन्मगृत्समदाऽऋतावरिप्रियादेवेषु
जुह्वति ॥ प्रेतांयज्ञस्यशंभुवायुवामिदावृणीमहे । अग्निंचहव्यवाहनं ॥ द्यावानःपृथिवीऽइमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं ।

तिसृणांविश्वेदेवाःषोडश्यादितिसृणांसरस्वतीअंत्यानांतिसृणांद्यावापृथिवी (हविर्धानौवा) गायत्री अंबितमइतिद्वेअनुष्टुभौइमाब्रह्मेतिबृहती ।

यज्ञंदेवेषुयच्छतां ॥ आवामुपस्थमद्रुहादेवाःसींदंतुयज्ञियाः । इहाद्यसोमपीतये ॥ १० ॥ (२।४।१०) कनिक्रद ज्जनुषंप्रब्रुवाणऽइर्यर्तिवाचमरितेवनावं । सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभाविश्व्यांविदत् ॥ मात्वाश्येन ऽउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविददिषुमान्वीरोऽअस्ता । पित्र्यामनुप्रदिशंकनिक्रदत्सुमंगलोभद्रवादीवदेह ॥ अवक्रंदद क्षिणतोगृहाणांसुसंगलोभद्रवादीशकुंते । मानःस्तेनऽईशतमाघशंसोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ११ ॥ (२।४।११) प्रदक्षिणिदभिगृणंतिकारवोवयोवदंतऽऋतुथाशकुंतयः । उभेवाचौवदतिसामगाऽइवगायत्रंचत्रैष्टुभंचानुराजति ॥ उद्गातेवशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रऽइवसवनेषुशंससि । वृषेववाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोनःशकुनेभद्रमावदविश्वतो नःशकुनेपुण्यमावद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः । यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृह द्वदेमविदथेसुवीराः ॥१२॥ (इतिगार्त्समदंद्वितीयंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ४३) (परिशिष्टं॥ भद्रंवददक्षिणतोभ द्रमुत्तरतोवद । भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्कपिंजल ॥ भद्रंवदपुत्रैर्भद्रंवदगृहेषुच । भद्रमस्माकंनोवदभद्रंनोऽअभ यंकृधि ॥ भद्रमधस्तान्नोवदभद्रमुपरिष्टान्नोवद । भद्रंभद्रंनऽआवदभद्रंनःसर्वतोवद ॥ असपत्नःपुरस्तान्नःशिवंदक्षि

(२।४।१०) कनिक्रददितितृचस्यसूक्तस्यगृत्समदःशकुंतस्त्रिष्टुप् । (२।४।११) प्रदक्षिणिदितितृचस्यसूक्तस्यगृत्समदःशकुंतोजगती द्वितीयातिशक्करीअष्टिर्वा ।

णतस्कृधि । अभयंसततंपश्चाद्भद्रमुत्तरतोगृहे ॥ यौवनानिमहयसिजिग्युषामिवदुंदुभिः । शकुंतकप्रदक्षिणंशतपत्राभिनोवद ॥ आवदँस्त्वं० ॥ इतिपरिशिष्टं ॥१॥) (३।१।१) सोमस्यमातवसंवक्ष्यग्नेवह्निंचकर्थविदथेयजध्यै । देवाँऽअच्छादीद्यद्युंजेऽअद्रिंशमायेऽअग्नेतन्वंजुषस्व ॥ प्रांचंयज्ञंचकृमवर्धतांगीःसमिद्भिरग्निंनमसादुवस्यन् । दिवःशशासुर्विदथाकवीनांगृत्सायचित्तवसेगातुमीषुः ॥ मयोदधेमेधिरःपूतदक्षोदिवःसुबंधुर्जनुषापृथिव्याः । अविंदन्नुदर्शतमप्स्वं१तर्देवासोऽअग्निमपसिस्वसृणां ॥ अवर्धयन्सुभगंसप्तयह्वीःश्वेतंजज्ञानमरुषंमहित्वा । शिशुंनजातमभ्यारुरश्वादेवासोऽअग्निंजनिमन्वपुष्यन्+ ॥ शुक्रेभिरंगैरजऽआततन्वान्क्रतुंपुनानःकविभिःपवित्रैः । शोचिर्वसानःपर्यायुरपांश्रियोमिमीतेबृहतीरनूनाः ॥ १३ ॥ वव्राजासीमनदतीरदब्धादिवोयह्वीरवसानाऽअनग्नाः । सनाऽअत्रयुवतयःसयोनीरेकंगर्भंदधिरेसप्तवाणीः ॥ स्तीर्णाऽअस्यसंहतोविश्वरूपाघृतस्ययोनौस्रवथेमधूनां । अस्थुरत्रधेनवःपिन्वमानामहीदस्मस्यमातरासमीची+ ॥ बभ्राणःसूनोसहसोव्यद्यौद्दधानःशुक्रारभसावपूंषि । श्चोततिधारामधुनोघृतस्यवृषायत्रवावृधेकाव्येन ॥ पितुश्चिदूधर्जनुषाविवेदव्यस्यधाराऽअसृजद्विधेनाः । गुहाचरंतंसखिभिःशिवेभिर्दिवोयह्वीभिर्नगुहाबभूव ॥ पितुश्चगर्भंजनितुश्चबभ्रेपूर्वीरेकोऽअधयत्पीप्यानाः । वृष्णेसपत्नीशुचयेसबंधूऽउभेऽअस्मैमनुष्ये३

अथवैश्वामित्रेतृतीयेमंडलेपंचानुवाकाः (३।१।१) सोमस्यमेतित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.२अ.८
॥५४॥

मंडलं ३
अनु. १

निपाहि ॥ १४ ॥ उरौमहाँऽअनिबाधेववर्धापोऽअग्निंयशसःसंहिपूर्वीः । ऋतस्ययोनावशयद्दमूनाजामीनामग्निरप
सिस्वसॄणां ॥ अक्रोनबभ्रिःसमिथेमहीनांदिदृक्षेयःसूनवेभाऽऋजीकः । उदुस्रियाजनितायोजजानापांगर्भोनृतमोय
ह्वोऽअग्निः+ ॥ अपांगर्भंदर्शतमोषधीनांवनाजजानसुभगाविरूपं । देवासश्चिन्मनसासंहिजग्मुःपनिष्ठंजातंतवसंदुव
स्यन् ॥ बृहंतऽइद्भानवोभाऽऋजीकमग्निंसचंतविद्युतोनशुक्राः । गुहेववृद्धंसदसिस्वेऽअंतरपारऽऊर्वेऽअमृतंदुहानाः ॥
ईळेचत्वायजमानोहविर्भिरीळेसखित्वंसुमतिंनिकामः । देवैरवोमिमीहिसंजरित्रेरक्षाजनोदम्येभिरनीकैः ॥ १५ ॥
उपक्षेतारस्तवसुप्रणीतेग्नेविश्वानिधन्यादधानाः । सुरेतसाश्रवसातुंजमानाऽअभिष्यामपृतनायूँरदेवान् ॥ आदेवानां
मभवःकेतुरग्नेमंद्रोविश्वानिकाव्यानिविद्वान् । प्रतिमर्ताँऽअवासयोदमूनाऽअनुदेवान्रथिरोयासिसाधन् ॥ निर्दुरो
णेऽअमृतोमर्त्यानांराजासंसादविदथानिसाधन् । घृतप्रतीकऽउर्वियाव्यद्यौदग्निर्विश्वानिकाव्यानिविद्वान्+ ॥ आ
नोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरूतिभिःसरण्यन् । अस्मेरयिंबहुलंसंतरुत्रंसुवाचंभागंयशसंकृधीनः ॥ एतातेऽ
अग्नेजनिमासनानिप्रपूर्व्यायनूतनानिवोचं । महांतिवृष्णेसवनाकृतेमाजन्मन्जन्मन्निहितोजातवेदाः ॥ जन्मन्जन्म
न्निहितोजातवेदाविश्वामित्रेभिरिध्यतेऽअजस्रः । तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ इमंयज्ञंसहसाव
न्त्वंनोदेवत्राधेहिसुक्रतोरराणः । प्रयंसिहोतर्बृहतीरिषोनोग्नेमहिद्रविणमायजस्व ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्त

॥५४॥

मंहर्वमानायसाध । स्यान्नंःसूनुस्तनंयोविजावाग्नेसातैंसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ १६ ॥ (३।१।२) वैश्वानरायधिषणामृ
तावृधेंघृतंनपूतमग्नयेंजनामसि । द्विताहोतारंमनुंषश्चवाघतोंधियारथंनकुलिंशःसमृंण्वति ॥ सरोंचयज्जनुषारोदंसी
ऽउभेसमात्रोरंभवत्पुत्रऽईड्यंः । हुव्यवाळग्निरजरश्चनोंहितोदूळभोंविशामतिथिर्विभावंसुः ॥ क्रत्वादक्षंस्यतरुंषोविधंर्म
णिदेवासोंऽअग्निंजंनयंतचित्तिंभिः । रुरुचानंभानुनाज्योतिंषामहामत्यंनवाजंसनिष्यन्नुपंब्रुवे ॥ आमंद्रस्यंसनिष्यंतोव
रेंण्यंवृणीमहेऽअह्रयंवाजमृग्मियं । शतिंभृगूंणामुशिजंकविक्रंतुमग्निंराजंतंदिव्येनंशोचिषा ॥ अग्निंसुम्नायंदधिरेपुरोज
नावाजंश्रवसमिहवृक्तबर्हिषः । यतस्रुचःसुरुचंविश्वदेंव्यंरुद्रंयज्ञानांसाधंदिष्टिमपसां ॥ १७ ॥ पावंकशोचेतवहिक्ष
यंपरिहोतर्यज्ञेषुंवृक्तबर्हिषोनरंः । अग्नेदुवंऽइच्छमानासऽआप्यमुपांसतेद्रविणंधेहितेभ्यंः ॥ आरोदंसीऽअपृणदा
स्वंर्महज्जातंयदेंनमपसोऽअधारयन् । सोऽअंध्वरायपरिंणीयतेकविरत्योनवाजंसातयेचनोंहितः ॥ नमस्यतंहव्यदा
तिंस्वध्वरंदुवस्यतदम्यंजातवेंदसं । रथीर्ऋतस्यंबृहतोविचंर्षणिरग्निर्देवानांमभवत्पुरोहिंतः ॥ तिस्रोयह्वस्यंसमिधंःप
रिंज्मनोग्नेरंपुनन्नुशिजोऽअमृंत्यवः । तासामेकामदंधुर्मर्त्ये्भुजंमुलोकमुद्वेऽउपंजामिमीयतुः ॥ विशांकविंविश्पतिंमानु
षीरिषःसंसीमकृण्वन्त्स्वधिंतिंनतेजंसे । सऽउद्वतोंनिवतोंयातिवेविषत्सगर्भंमेषभुवंनेषुदीधरत् ॥१८॥ सजिन्वतेजठरे

(३।१।२) वैश्वानरायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोवैश्वानरोग्निर्जगती ।

ऋक्सं.

अ.२अ.८

॥५५॥

षुप्रजज्ञिवान्वृषाचित्रेषुनानंदन्नसिंहः । वैश्वानरःपृथुपाजाअमर्त्योवसुरत्नादयमानोविदाशुषे ॥ वैश्वानरःप्रत्नथानाकमारुहद्दिवस्पृष्ठंभंदमानःसुमन्मभिः । सपूर्ववज्जनयन्जंतवेधनंसमानमज्मंपर्यतिजागृविः ॥ ऋतावानंयज्ञियंविप्रमुक्थ्य१मायंदधेमातरिश्वादिविक्षयं । तंचित्रयामंहरिकेशमीमहेसुदीतिमग्निंसुवितायनव्यसे ॥ शुचिंनयामन्निषिरंस्वर्दृशंकेतुंदिवोरोचनस्थामुषर्बुधं । अग्निंमूर्धानंदिवोअप्रतिष्कुतंतमीमहेनमसावाजिनंबृहत्+ ॥ मंद्रंहोतारंशुचिमद्वयाविनंदमूनसमुक्थ्यंविश्वचर्षणिं । रथंनचित्रंवपुषायदर्शतंमनुर्हितंसदमिद्रायईमहे ॥ १९ ॥ (३।१।२)

वैश्वानरायपृथुपाजसेविपोरत्नाविधंतधरुणेषुगातवे । अग्निर्हिदेवाँअमृतोदुवस्यत्यथाधर्माणिसनतानदूदुषत् ॥ अंतर्दूतोरोदसीदस्मईयतेहोतानिषत्तोमनुषःपुरोहितः । क्षयंबृहंतंपरिभूषतिद्युभिर्देवेभिरग्निरिषितोधियावसुः ॥ केतुंयज्ञानांविदथस्यसाधनंविप्रासोअग्निंमहयंतचित्तिभिः । अपांसियस्मिन्नधिसंदधुर्गिरस्तस्मिन्त्सुम्नानियजमानआचके ॥ पितायज्ञानामसुरोविपश्चितांविमानमग्निर्वयुनंचवाघतां । आविवेशरोदसीभूरिवर्पसापुरुप्रियोभंदतेधामभिःकविः+ ॥ चंद्रमग्निंचंद्ररथंहरिव्रतंवैश्वानरमप्सुषदंस्वर्विदं । विगाहंतूर्णितविषीभिरावृतंभूर्णिंदेवासइहसुश्रियंदधुः ॥ २० ॥ अग्निर्देवेभिर्मनुषश्चजंतुभिस्तन्वानोयज्ञंपुरुपेशसंधिया । रथीरंतरीयतेसाधदिष्टिभिर्जीरोदमूनाअभिश

मंडलं ३

अनु. १

॥५५॥

(३।१।३) वैश्वानरायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोवैश्वानरोग्निर्जगती ।

स्तिचार्तनः ॥ अग्नेजरस्वस्वपत्यऽआयुन्यूर्जापिन्वस्वसमिषोदिदीहिनः । वयांसिजिन्वबृहतश्चंजागृवऽउशिग्देवाना
मसिसुक्रतुर्विपां+ ॥ विश्पतिंयह्वमतिथिंनरःसदायंतारंधीनामुशिजंचवाघतां । अध्वराणांचेतनंजातवेदसंप्रशंसंति
नमसाजूतिभिर्वृधे+ ॥ विभावादेवःसुरणःपरिक्षितीरग्निर्बभूवशवसासुमद्रथः । तस्यव्रतानिभूरिपोषिणोवयमुपभूषे
मदमऽआसुवृक्तिभिः ॥ वैश्वानरतवधामान्याचकेयेभिःस्वर्विदभवोविचक्षण । जातऽआपृणोभुवनानिरोदसीऽअ
ग्नेताविश्वापरिभूरसित्मना ॥ वैश्वानरस्यदंसनाभ्योवृहदरिणादेकःस्वपस्ययाकविः । उभापितरामहयन्नजायताग्नि
र्द्यावापृथिवीभूरिरेतसा ॥ २१ ॥ (३।१।४) समित्समित्सुमनावोध्यस्मेशुचाशुचासुमतिंरासिवस्वः । आदेवदेवा
न्यजथायवक्षिसखासखीन्त्सुमनायक्ष्यग्ने ॥ यंदेवासस्त्रिरहन्नायजंतेदिवेदिवेवरुणोमित्रोऽअग्निः । सेमंयज्ञंमधुमंतं
कृधीनस्तनूनपाद्धृतयोनिंविधंतं ॥ प्रदीधितिर्विश्ववाराजिगातिहोतारमिळःप्रथमंयजध्यै । अच्छानमोभिर्वृषभंवंद
ध्यैसदेवान्यक्षदिषितोयजीयान् ॥ ऊर्ध्वोवांगातुरध्वरेऽअकार्यूर्ध्वाशोचींषिप्रस्थितारजांसि । दिवोवानाभान्यसादि
होतास्तृणीमहिदेवव्यचाविबर्हिः+ ॥ सप्तहोत्राणिमनसावृणानाऽइन्वंतोविश्वंप्रतियन्नृतेन । नृपेशसोविदथेषुप्रजा

(३।१।४) समित्समिदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्य
स्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.२अ.८
॥५६॥

मंडलं ३
अनु. १

ताऽअभी३मंयज्ञंविचरंतपूर्वीः+ ॥ २२ ॥ आभंदमानेऽउषसाऽउपाकेऽउतस्मयेतेतन्वा३विरूपे । यथानोमित्रोवरु
णोजुजोषदिंद्रोमरुत्वाँऽउतवामहोभिः ॥ दैव्याहोताराप्रथमान्यृंजेसप्तपृक्षासःस्वधयामदंति । ऋतंशंसंतऽऋतमित्त
ऽआहुरनुव्रतंव्रतपादीध्यानाः ॥ आभारतीभारतीभिःसजोषाऽइळादेवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरर्वा
क्तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंसदंतु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेवत्वष्टर्विरराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तग्रावाजा
यतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसृजोपदेवानग्निर्हविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानि
वेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङिंद्रेणदेवैःसरथंतुरेभिः । बर्हिर्नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयं
तां ॥ २३ ॥ (३।१।५) प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानोबोधिविप्रःपदवीःकवीनां । पृथुपाजादेवयद्भिःसमिद्धोपद्वारातम
सोवह्निरावः ॥ प्रेद्वग्निर्वावृधेस्तोमेभिर्गीर्भिःस्तोतॄणांनमस्यऽउक्थैः । पूर्वीऽऋतस्यसंदृशश्चकानःसंदूतोऽअद्यौदुषसो
विरोके+ ॥ अधाय्यग्निर्मानुषीषुविक्ष्व१पांगर्भोमित्रऽऋतेनसाधन् । आहर्यतोयजतःसान्वस्थादभूदुविप्रोहव्योमती
ना+ ॥ मित्रोऽअग्निर्भवतियत्समिद्धोमित्रोहोतावरुणोजातवेदाः । मित्रोऽअध्वर्युरिषिरोदमूनामित्रःसिंधूनामुतपर्व

॥५६॥

(३।१।५) प्रत्यग्निरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् (प्रत्यग्निःप्रकारवःसूक्तयोरन्यासांद्यावापृथिव्यादीनांनिपाताद्दृश्यंते
अतस्तयोर्लैंगोक्तादेवताःपाक्षिकाः) ।

तानां ॥ पातिप्रियंरिपोऽअग्रंपदंवेःपातियह्वश्चरणंसूर्यस्य । पातिनाभासप्तशीर्षाणमग्निःपातिदेवानामुपमादमृष्वः ॥ २४ ॥ ऋभुश्चक्रऽईड्यंचारुनामविश्वानिदेवोवयुनानिविद्वान् । ससस्यचर्मघृतवत्पदंवेस्तदिदग्नीरक्षत्यप्रयुच्छन् ॥ आयोनिमग्निर्घृतवंतमस्थात्पृथुप्रगाणमुशंतमुशानः । दीद्यानःशुचिर्ऋष्वःपावकःपुनःपुनर्मातरानव्यसीकः ॥ सद्यो जातऽओषधीभिर्ववक्षेयदीवर्धंतिप्रस्वोघृतेन । आपऽइवप्रवताशुंभमानाऽउरुष्यदग्निःपित्रोरुपस्थे ॥ उदुष्टुतःसमिधा यह्वोऽअद्यौद्वर्ष्मन्दिवोऽअधिनाभापृथिव्याः । मित्रोऽअग्निरीड्योमातरिश्वादूतोवक्षद्यजथायदेवान्+ ॥ उदस्तंभीत्स मिधानाकमृष्वोऽग्निर्भवन्नुत्तमोरोचनानां । यदीभृगुभ्यःपरिमातरिश्वागुहासंतंहव्यवाहंसमीधे+ ॥ इळामग्ने० ॥२५॥ (३।१।६) प्रकारवोमननावच्यमानादेवद्रीचींनयतदेवयंतः । दक्षिणावाड्वाजिनीप्राच्येतिहविर्भरंत्यग्नयेघृताची ॥ आ रोदसीऽअपृणाजायमानऽउतप्ररिक्थाऽअधनुप्रयज्यो । दिवश्चिदग्नेमहिनापृथिव्यावच्यंतांतेवह्नयःसप्तजिह्वाः ॥ द्यौ श्चत्वापृथिवीयज्ञियासोनिहोतारंसादयंतेदमाय । यदीविशोमानुषीर्देवयंतीःप्रयस्वतीरीळतेशुक्रमर्चिः+ ॥ महान्त्स धस्थेध्रुवऽआनिषत्तोन्तर्द्यावामाहिनेहर्यमाणः । आस्क्रेसपत्नीऽअजरेऽअमृक्तेसबर्दुघेऽउरुगायस्यधेनू+ ॥ व्रतातेऽअ ग्नेमहतोमहानितवक्रत्वारोदसीऽआततंथ । त्वंदूतोऽअभवोजायमानस्त्वंनेतावृषभचर्षणीनां+ ॥ २६ ॥ ऋतस्यवाके

(३।१।६) प्रकारवइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

शिनायोग्याभिर्घृतस्नुवारोहिताधुरिधिष्व । अथावहदेवान्दैवविश्वान्त्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ दिवश्चिदातेरुचयं तरोकाऽउषोविभातीरनुभासिपूर्वीः । अपोयदग्नऽउशधग्वनेषुहोतुर्मन्द्रस्यपनयंतदेवाः ॥ उरौवायेऽअंतरिक्षेमदंति दिवोवायेरोचनेसंतिदेवाः । ऊमावायेसुहवासोयजत्राऽआयेमिरेरथ्योऽअग्नेऽअश्वाः ॥ ऐभिरग्नेसरथंयाह्यर्वाङ्नाना रथंवाविभवोह्यश्वाः । पत्नीवतस्त्रिंशतंत्रींश्चदेवाननुष्वधमावहमादयस्व ॥ सहोतायस्यरोदसीचिदुर्वीयज्ञंयज्ञमभिवृधेगृणीतः । प्राचीऽअध्वरेवतस्थतुःसुमेकेऽऋतावरीऽऋतजातस्यसत्ये ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्तमंहवमानायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥

षोडशाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १२ ऋचः १४० ॥ त्यागः ॥ द्रविणोदसेग्नयइषायेदं. द्रविणोदसेग्नयऊर्जाये. द्रविणोदसेग्नयेसहाये. द्रविणोदसेग्नयेसहस्याये. अश्विभ्यांतपस. अग्नयेतपस्याये. सवित्र. ११ अश्विभ्या. ८ सोमापूषणाभ्या. ९ सोमापूषणादितिभ्य. वायव. २ इंद्रवायुभ्या. मित्रावरुणाभ्या. ३ अश्विभ्या. ३ इंद्राये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सरस्वत्याइ. ३ द्यावापृथिवीभ्या. ३ शकुंताये. ६ अग्नय. २३ वैश्वानरायाग्नय. २६ समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिष. देवीभ्योद्वाभ्र्य. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यां-प्रचेतोभ्यामि. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्रइ. वनस्पतय. स्वाहाकृतिभ्य. अग्नयइदं. २२ ॥ इतिद्वितीयेष्टमः ॥

॥ द्वितीयाष्टकः समाप्तः ॥

॥ इतिद्वितीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथतृतीयाष्टकप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ प्रयेंऽजंतियूपस्तुतिः षष्ठ्याद्याभिर्वहवौत्यात्रश्चन्यष्टमीवैश्वदेवीर्वांतृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौसखायोनव
बार्हतंत्रिष्टुबंतंत्वामग्नऔष्णिहंमग्निर्होतागायत्रंत्विंद्राग्नीऐंद्राग्नंप्रवःसप्तऋषभस्त्वानुष्टुभंमाहोताविपाजसांका
त्योत्कीलस्त्वंयमग्निःषट्प्रागाथंसमिध्यमानःपंचकतोवैश्वामित्रस्तुभवानोग्निंहोतारंगाथीहाग्निमुषर्समाद्यांत्ये
वैश्वदेव्यांविमंनउपाद्येअनुष्टुभौविराड्रूपासतोबृहतीचांत्यांयंसउपांत्यानुष्टुप्पुरीष्येभ्योग्निभ्योनिर्मथितोदेवश्र
वादेववातश्चभारतौतृतीयासतोबृहत्यग्नेसहस्वगायत्रमाद्यानुष्टुवंग्नेदिवोवैराजंसुपांत्याग्नेंद्रींवैश्वानरंनवतृचौवै
श्वानरीयंमारुतौजागतौद्वृचआत्मस्तुतिर्वांपूर्वात्मगीतांत्योपाध्यायस्तुतिःप्रवःपंचोनागायत्रंत्वृतव्यावाद्याग्ने
जुषस्वषट्तृतीयाद्युष्णिकुत्रिष्टुप्जगत्यौस्तीदंषोळशाद्याचतुर्थीदशमीद्वादश्योनुष्टुभंःषष्ठ्येकादश्युपांत्येचजग
त्यंःपंचम्यृत्विग्भ्योवा ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ओम् ॥ (३।१।७) प्रयऽआरुःशितिपृष्ठस्यंधासेरामातरांविविशुःसप्तवाणीः । परि
क्षितांपितरासंचरेतेप्रसर्स्रातेदीर्घमायुःप्रयक्षे ॥ दिवक्षसोधेनवोवृष्णोऽअश्वांदेवीरातस्थौमधुमद्वहंतीः । ऋतस्यंत्वा
सदसिक्षेमयंतंपर्येकांचरतिवर्तनिंगौः+ ॥ आसींमरोहत्सुयमाभवंतीःपतिंश्चिकित्वात्रयिविद्रयीणां । प्रनीलंपृष्ठोऽअ

(३।१।७) प्रयआरुरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.१ ॥ २ ॥

मंडलं ३ अनु. १

तसस्यंधासेस्ताऽअंवासयत्पुरुधप्रतीकः ॥ महित्वाष्ट्रमूर्जयंतीरजुर्यंस्तंभूयमानंवहतोवहंति । व्यंगेभिर्दिद्युतानःसधस्थऽएकामिवरोदसीऽआविवेश ॥ जानंतिवृष्णोऽअरुषस्यशेवमुतब्रध्नस्यशासनेरणंति । दिवोरुचःसुरुचोरोचमानाऽइळायेषांगण्यामाहिनागीः+ ॥ १ ॥ उतोपितृभ्यांप्रविदानुघोषंमहोमहद्भ्यामनयंतशूषं । उक्षाहयत्रपरिधानमक्तोरनुस्वंधामंजरितुर्ववक्ष ॥ अध्वर्युभिःपंचभिःसप्तविप्राःप्रियंरक्षंतेनिहितंपदंवेः । प्रांचोमदंत्युक्षणोऽअजुर्यादेवादेवानामनुहिव्रतागुः+ ॥ दैव्याहोताराप्रथमान्यृंजेसप्तपृक्षासःस्वधयामदंति । ऋतंशंसंतऽऋतमित्तऽआहुरनुव्रतंव्रतपादीध्यानाः ॥ वृषायंतेमहेऽअत्यायपूर्वीर्वृष्णेचित्रायरश्मयःसुयामाः । देवहोतर्मंद्रतरश्चिकित्वान्महोदेवान्रोदसीऽएहवक्षि ॥ पृक्षप्रयजोद्रविणःसुवाचःसुकेतवऽउषसोरेवदूषुः । उतोचिदग्नेमहिनापृथिव्याःकृतंचिदेनःसंमहेदशस्य ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्तमंहवमानायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ २ ॥ (३।१।८) अंजंतित्वामध्वरेदेवयंतोवनस्पतेमधुनादैव्येन । यदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहधत्ताद्यद्वाक्षयोमातुरस्याऽउपस्थे ॥ समिद्धस्यश्रयमाणःपुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोऽअजरंसुवीरं । आरेऽअस्मदमतिंबाधमानऽउच्छ्रयस्वमहतेसौभगाय ॥ उच्छ्रयस्ववनस्पते

॥ २ ॥

(३।१।८) अंजंतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोयूपःषष्ठयादिपंचानांयूपाः (अष्टम्याविश्वेदेवावा) अंत्यायात्रश्चनस्त्रिष्टुप्तृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौ ।

वर्ष्मन्पृथिव्याऽअधि । सुमितीमीयमानोवर्चोधायज्ञवाहसे ॥ युवासुवासाःपरिवीतऽआगात्सऽउश्रेयान्भवतिजा
यमानः । तंधीरासःकवयऽउन्नयंतिस्वाध्योमनसादेवयंतः ॥ जातोजायतेसुदिनत्वेऽअह्नांसमर्यऽआविदथेवर्धमा
नः । पुनंतिधीराऽअपसोमनीषादेवयाविप्रऽउदियर्तिवाचं ॥ ३ ॥ यान्वोनरोदेवयंतोनिमिम्युर्वनस्पतेस्वधितिर्वात
तक्ष । तेदेवासःस्वरवस्तस्थिवांसःप्रजावदस्मेदिधिषंतुरत्नं ॥ येवृक्णासोऽअधिक्षमिनिमितासोयतस्रुचः । तेनोव्यंतु
वार्यदेवत्राक्षेत्रसाधसः ॥ आदित्यारुद्रावसवःसुनीथाद्यावाक्षामापृथिवीऽअंतरिक्षं । सजोषसोयज्ञमवंतुदेवाऽऊर्ध्वं
कृण्वंत्वध्वरस्यकेतुं + ॥ हंसाऽइवश्रेणिशोयतानाःशुक्रावसानाःस्वरवोनऽआगुः । उन्नीयमानाःकविभिःपुरस्ताद्देवा
देवानामपियंतिपाथः ॥ शृंगाणीवेच्छृंगिणांसंददृश्रेचषालवंतःस्वरवःपृथिव्यां । वाघद्भिर्वाविहवेश्रोषमाणाऽअस्माँ
ऽअवंतुपृतनाज्येषु ॥ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम । यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानःप्रणिनायमहते
सौभगाय ॥ ४ ॥ (३।१।९) सखायस्त्वाववृमहेदेवंमर्तासऽऊतये । अपांनपातंसुभगंसुदीदितिंसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥
कायमानोवनात्वंयन्मातॄरजगन्नपः । नतत्तेऽअग्नेप्रमृषेनिवर्तनंयद्दूरेसन्निहाभवः ॥ अतितृष्टंववक्षिथाथैवसुमनाऽअ
सि । प्रप्रान्येयंतिपर्यन्यऽआसतेयेषांसख्येऽअसिश्रितः + ॥ ईयिवांसमतिस्रिधःशश्वतीरतिसश्चतः । अन्वीमविंद

(३।१।९) सखायइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्राग्निर्बृहत्यत्यास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.३अ.१
॥ ३ ॥

न्निचिरासोऽअद्रुहोप्सुसिंहमिवश्रितं+ ॥ ससृवांसमिवत्मनाग्निमित्थातिरोहितं । ऐनंनयन्मातरिश्वापरावतोदेवे
भ्योमथितंपरि ॥ ५ ॥ तंत्वामर्ताऽअगृभ्णतदेवेभ्योहव्यवाहन । विश्वान्यद्यज्ञाँऽअभिपासिमानुषतवक्रत्वायवि
ष्ठ्य ॥ तद्भद्रंतवदंसनापाकायचिच्छदयति । त्वांयदग्नेपशवःसमासतेसमिद्धमपिशर्वरे+ ॥ आजुहोतास्वध्वरंशीरंपा
वकशोचिषं । आशुंदूतमजिरंप्रत्नमीड्यंश्रुष्टीदेवंसपर्यत ॥ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन् ।
औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धोतारंन्यसादयंत ॥ ६ ॥ (३।१।१०) त्वामग्नेमनीषिणःसम्राजंचर्षणीनां ।
देवंमर्तासऽइंधतेसमध्वरे+ ॥ त्वांयज्ञेष्वृत्विजमग्नेहोतारमीळते । गोपाऽऋतस्यदीदिहिस्वेदमे ॥ सघायस्तेददाशति
समिधाजातवेदसे । सोऽअग्नेधत्तेसुवीर्यंसपुष्यति ॥ सकेतुरध्वराणामग्निर्देवेभिरागमत् । अंजानःसप्तहोतृभिर्हविष्म
ते ॥ प्रहोत्रेपूर्व्यंवचोग्नयेभरताबृहत् । विपांज्योतींषिबिभ्रतेनवेधसे ॥ ७ ॥ अग्निंवर्धंतुनोगिरोयतोजायतऽउक्थ्यः ।
महेवाजायद्रविणायदर्शतः+ ॥ अग्नेयजिष्ठोऽअध्वरेदेवान्देवयतेयज । होतामंद्रोविराजस्यतिस्रिधः ॥ सनःपावक
दीदिहिद्युमदस्मेसुवीर्यं । भवास्तोतृभ्योऽअंतमःस्वस्तये ॥ तंत्वाविप्राविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते । हव्यवाहमम
र्त्यंसहोवृधं ॥ ८ ॥ (३।१।११) अग्निर्होतापुरोहितोध्वरस्यविचर्षणिः । सवेदयज्ञमानुषक्+ ॥ सहव्यवाळमर्त्य

मंडलं ३
अनु. १
॥ ३ ॥

(३।१।१०) त्वामग्नइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निर्गायत्री । (३।१।११) अग्निर्होतेतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निर्गायत्री ।

ऽउशिग्दूतश्चनोंहितः । अग्निर्धियासमृण्वति ॥ अग्निर्धियासचेततिकेतुर्यज्ञस्यपूर्व्यः । अर्थंह्यस्यतरणि ॥ अग्निंसूनुं सनंश्रुतंसहंसोजातवेदसं । वह्निदेवाऽअंकृण्वत ॥ अदाभ्यःपुरऽएताविशामग्निर्मानुषीणां । तूर्णीरथःसदानवः ॥ ९ ॥ साह्वान्विश्वाऽअभियुजःक्रतुर्देवानाममृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ॥ अभिप्रयांसिवाहंसादाश्वाँऽअंश्नोति मर्त्यः । क्षयंपावकशोचिषः ॥ परिविश्वानिसुधिताग्नेरश्यामुमन्मभिः । विप्रासोजातवेदसः ॥ अग्नेविश्वानिवार्या वाजेषुसनिषामहे । त्वेदेवासऽएरिरे ॥ १० ॥ (३।१।१२) इंद्राग्नीऽआगंतंसुतंगीर्भिर्नभोवरेण्यं । अस्यपातंधि येषिता+ ॥ इंद्राग्नीजरितुःसचायज्ञोजिगातिचेतनः । अयापातमिमंसुतं+ ॥ इंद्रमग्निंकविच्छदायज्ञस्यजूत्यावृणे । तासोमस्येहतृंपतां ॥ तोशावृत्रहणाहुवेसजित्वानापराजिता । इंद्राग्नीवाजसातमा ॥ प्रवामर्चंत्युक्थिनोनीथाविदो जरितारः । इंद्राग्नीऽइषऽआवृणे ॥ ११ ॥ इंद्राग्नीनवतिंपुरोदासपत्नीरधूनुतं । साकमेकेनकर्मणा ॥ इंद्राग्नीऽअप सस्पर्युपप्रयंतिधीतयः । ऋतस्यपथ्याऽअनु ॥ इंद्राग्नीतविषाणिवांसधस्थानिप्रयांसिच । युवोरप्तूर्यंहितं+ ॥ इंद्राग्नी रोचनादिवःपरिवाजेषुभूषथः । तद्वांचेतिप्रवीर्यं+ ॥ १२ ॥ (३।२।१) प्रवोदेवायाग्नयेबर्हिष्ठमर्चास्मै । गमंद्देवे भिरासनोयजिष्ठोबर्हिरासदत् ॥ ऋतावायस्यरोदसीदक्षंसचंतऽऊतयः । हविष्मंतस्तमीळतेतंसनिष्यंतोवसे ॥ सयं

(३।१।१२) इंद्राग्नीइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्राग्नीगायत्री । (३।२।१) प्रवोदेवायेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋषभोग्निरनुष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.१ ॥ ४ ॥ | मंडलं २ अनु. २ ॥ ४ ॥

ताविप्रंऽएषांसयज्ञानामथाहिषः । अग्निंतंवोदुवस्यतदातायोवनितामघं+ ॥ सनःशर्माणिवीतयेग्निर्यच्छतुशंतमा । यतोनःप्रुष्णवद्वसुदिविक्षितिभ्योऽअप्स्वा+ ॥ दीदिवांसमपूर्व्यंवस्वीभिरस्यधीतिभिः । ऋक्वाणोऽअग्निमिंधतेहोतारंविश्पतिंविशां+ ॥ उतनोब्रह्मन्नविषऽउक्थेषुदेवहूतमः । शंनःशोचामरुद्वृधोग्नेसहस्रसातमः ॥ नूनोरास्वसहस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वसु । द्युमदग्नेसुवीर्यंवर्षिष्ठमनुपक्षितं ॥ १३ ॥ (३।२।२) आहोतामंद्रोविदथान्यस्थात्सत्योयज्वाकवितमःसवेधाः । विद्युद्रथःसहसस्पुत्रोऽअग्निःशोचिष्केशःपृथिव्यांपाजोऽअश्रेत् ॥ अयामितेनमऽउक्तिंजुषस्वऽऋतावस्तुभ्यंचेतंतेसहस्वः । विद्वाँऽआवक्षिविदुषोनिषत्सिमध्यऽआबर्हिरूतयेयजत्र ॥ द्रवतांतऽउषसावाजयंतीऽअग्नेवातस्यपथ्याभिरच्छ । यत्सीमंजंतिपूर्व्यंहविर्भिरावंधुरेवतस्थतुर्दुरोणे+ ॥ मित्रश्चतुभ्यंवरुणःसहस्वोग्नेविश्वेमरुतःसुम्नमर्चन् । यच्छोचिषासहसस्पुत्रतिष्ठाऽअभिक्षितीःप्रथयन्त्सूर्योनॄन्+ ॥ वयंतेऽअद्यररिमाहिकाममुत्तानहस्तानमसोपसद्य । यजिष्ठेनमनसायक्षिदेवानस्रेधतामन्मनाविप्रोऽअग्ने ॥ त्वद्धिपुत्रसहसोविपूर्वीर्देवस्ययंत्यूतयोविवाजाः । त्वंदेहिसहस्रिणंरयिंनोद्रोघेणवचसासत्यमग्ने ॥ तुभ्यंदक्षकविक्रतोयानीमादेवमर्तासोऽअध्वरेऽअकर्म । त्वंविश्वस्यसुरथस्यबोधिसर्वंतदग्नेऽअमृतस्वदेह+ ॥ १४ ॥ (३।२।३) विपाजसापृथुनाशोशुचानोबाधस्वद्विषोरक्षसोऽअमी

(३।२।२) आहोतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यऋषभोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (३।२।३) विपाजसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकात्यउत्कीलोग्निस्त्रिष्टुप् ।

वाः । सुशर्मणोबृहतःशर्मणिस्यामग्नेरहंसुहवस्यप्रणीतौ ॥ त्वंनोऽअस्याऽउषसोव्युष्टौत्वंसूरऽउदितेबोधिगोपाः । जन्मेवनित्यंतनयंजुषस्वस्तोमंमेऽअग्नेतन्वासुजात ॥ त्वंनृचक्षावृषभानुपूर्वीःकृष्णास्वग्नेऽअरुषोविभाहि । वसोनेषिचपर्षिचात्यंहःकृधीनोरायऽउशिजोयविष्ठ ॥ अषाह्ळोऽअग्नेवृषभोदिदीहिपुरोविश्वाःसौभगासंजिगीवान् । यज्ञस्यनेताप्रथमस्यपायोर्जातवेदोबृहतःसुप्रणीते ॥ अच्छिद्राशर्मजरितःपुरूणिदेवाँऽअच्छादीद्यानःसुमेधाः । रथोनसस्निरभिवक्षिवाजमग्नेत्वंरोदसीनःसुमेके ॥ प्रपीपयवृषभजिन्ववाजानग्नेत्वंरोदसीनःसुदोघे । देवेभिर्देवसुरुचारुचानोमानोमर्तस्यदुर्मतिःपरिष्ठात् ॥ इळामग्ने० ॥ १५ ॥ (३।२।४) अयमग्निःसुवीर्यस्येशेमहःसौभगस्य । रायऽईशेस्वपत्यस्यगोमतऽईशेवृत्रहथानां ॥ इमंनरोमरुतःसश्चतावृधंयस्मिन्रायःशेवृधासः । अभियेसंतिपृतनासुदूढ्योविश्वाहाशत्रुमादभुः+ ॥ सत्वंनोरायःशिशीहिमीढ्वोऽअग्नेसुवीर्यस्य । तुविद्युम्नवर्षिष्ठस्यप्रजावतोनमीवस्यशुष्मिणः ॥ चक्रिर्योविश्वाभुवनाभिसासहिश्चक्रिर्देवेष्वादुवः । आदेवेषुयततऽआसुवीर्यऽआशंसऽउतनृणां+ ॥ मानोऽअग्नेमतयेमावीरतायैरीरधः । मागोतायैसहसस्पुत्रमानिदेपद्वेषांस्याकृधि ॥ शग्धिवाजस्यसुभगप्रजावतोग्नेबृहतोऽअध्वरे । संराया

(३।२।४) अयमग्निरितिपळर्चस्यसूक्तस्यउत्कीलऋषिः आद्यात्तृतीयापंचम्योबृहत्यः द्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः ।

भूयसासृजमयोभुनातुविंद्युम्नयशस्वता ॥ १६ ॥ (३।२।५) समिध्यमानःप्रथमानुधर्मासमक्तुभिरज्यतेविश्ववा रः । शोचिष्केशोघृतनिर्णिक्पावकःसुयज्ञोऽअग्निर्यजथायदेवान्+ ॥ यथायजोहोत्रमग्नेपृथिव्यायथादिवोजातवेद श्चिकित्वान् । एवानेनहविषायक्षिदेवान्मनुष्वद्यज्ञंप्रतिरेममद्य+ ॥ त्रीण्यायूंषितवजातवेदस्तिस्रऽआजानीरुषसस्ते ऽअग्ने । ताभिर्देवानामवोयक्षिविद्वानथाभवयजमानायशंयोः+ ॥ अग्निंसुदीतिंसुदृशंगृणंतोनमस्यामस्त्वेड्यंजातवे दः । त्वांदूतमरतिंहव्यवाहंदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं ॥ यस्त्वद्धोतापूर्वोऽअग्नेयजीयान्द्विताचसत्तास्वधयाचशंभुः । तस्यानुधर्मप्रयजाचिकित्वोथानोधाऽअध्वरंदेववीतौ ॥ १७ ॥ (३।२।६) भवानोऽअग्नेसुमनाऽउपेतौसखेवसख्ये पितरेवसाधुः । पुरुद्रुहोहिक्षितयोजनानांप्रतिप्रतीचीर्दहतादरातीः ॥ तपोष्वग्नेऽअंतराँऽअमित्रान्तपाशंसमररुषःप रस्य । तपोवसोचिकितानोऽअचित्तान्वितेतिष्ठंतामजराऽअयासः ॥ इध्मेनाग्नऽइच्छमानोघृतेनजुहोमिहव्यंतरसेवला य । यावदीशेब्रह्मणावंदमानऽइमांधियंशतसेयायदेवीं+ ॥ उच्छोचिषासहसस्पुत्रस्तुतोबृहद्वयःशशमानेषुधेहि । रे वदग्नेविश्वामित्रेषुशंयोर्मर्मृज्मातेतन्वं१भूरिकृत्वः ॥ कृधिरत्नंसुसनितर्धनानांसघेदग्नेभवसियत्समिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे

(३।२।५) समिध्यमानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःकतोग्निस्त्रिष्टुप् । (३।२।६) भवानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकतोग्निस्त्रिष्टुप् ।

अ॒ग्निं होता॑रं॒ प्र वृ॑णे मि॒येधे॒ गृत्सं॑ क॒विं वि॑श्व॒विद॒ममू॑रं । सु॒भग॑स्य रे॒वत्सू॑प्रा कु॒रस्त्वा द॑धि॒षे व॑पूं॑षि ॥ १८ ॥ (३।२।७) अ॒ग्निं होता॑रं॒ प्र वृ॑णे मि॒येधे॒ गृत्सं॑ क॒विं वि॑श्व॒विद॒ममू॑रं । सु॒भग॑स्य रे॒वत्सू॑प्रा कु॒रस्त्वा द॑धि॒षे व॑पूं॑षि ॥ प्र ते॑ऽअग्ने ह॒विष्म॑तीमिय॒र्म्यच्छा॑ सुद्यु॒म्नां रा॒तिनीं॑ घृ॒ताचीं॑ । प्र॒द॒ सनो॒ यक्ष॑द्दे॒वता॑ता॒ यजी॑यान्रा॒ये वाजा॑य वनते म॒घानि॑ ॥ प्र ते॑ऽअग्ने ह॒विष्म॑तीमिय॒र्म्यच्छा॑ सुद्यु॒म्नां रा॒तिनीं॑ घृ॒ताचीं॑ । प्र॒द॒ सनो॒ यक्ष॑द्दे॒वता॑ता॒ यजी॑यान्रा॒ये वाजा॑य वनते म॒घानि॑ ॥ स ते॒जीय॑सा॒ मन॑सा॒ त्वोत॑ऽउ॒त शि॑क्ष स्वप॒त्यस्य॑ शि॒क्षोः । अग्ने॑ रा॒यो नृ क्षि॒णि दे॒वता॑ति मु॒राणः॒ सं रा॒तिभि॒र्वसु॑भिर्य॒ज्ञम॑श्रेत् ॥ स ते॒जीय॑सा॒ मन॑सा॒ त्वोत॑ऽउ॒त शि॑क्ष स्वप॒त्यस्य॑ शि॒क्षोः । अग्ने॑ रा॒यो नृ क्षि॒णि दे॒वता॑ति मु॒राणः॒ सं रा॒तिभि॒र्वसु॑भिर्य॒ज्ञम॑श्रेत् ॥

सुभगस्यरेवत्सूप्राकुरस्त्वादधिषेवपूंषि ॥ १८ ॥ (३।२।७) अग्निंहोतारंप्रवृणेमियेधेगृत्संकविंविश्वविदममूरं ।

सुभगस्यरेवत्सूप्राकुरस्त्वादधिषेवपूंषि ॥ प्रतेऽअग्नेहविष्मतीमियर्म्यच्छासुद्युम्नांरातिनींघृताचीं । प्रद सनोयक्षद्देवतातायजीयान्रायेवाजायवनतेमघानि ॥ सतेजीयसामनसात्वोतऽउतशिक्षस्वपत्यस्यशिक्षोः । अग्नेरायोनृ क्षिणिदेवतातिमुराणःसंरातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्रेत् ॥ भूरीणिहित्वेदधिरेऽअनीकाग्नेदेवस्ययज्यवोजनासः । सऽआवहदेवतातिंय तमस्यप्रभूतौभूयामतेसुष्टुतयश्चवस्वः ॥ सत्वंनोऽअग्नेवितेहबोध्यधिश्र विष्ठशर्धोयदुद्यदिव्यंयजासि ॥ यत्त्वाहोतारमनजन्मियेधेनिषादयंतोयजथायदेवाः । सुज्योतिषोनःशृण्वं वांसिधेहिनस्तनूषु ॥ १९ ॥ (३।२।८) अग्निमुषसमश्विनादधिक्रांव्युष्टिषुहवतेवह्निरुक्थैः । सुज्योतिषोनःशृण्वं वांसिधेहिनस्तनूषु ॥ अग्नेत्रीतेवाजिनात्रीषधस्थातिस्रस्तेजिह्वाऽऋतजातपूर्वीः । तिस्रऽउंतेतन्वो तुदेवाःसजोषसोऽअध्वरंवावशानाः+ ॥ अग्नेभूरीणितवजातवेदोदेवस्वधावोमृतस्यनाम । याश्चमायामायिनांवि देववातास्ताभिर्नःपाहिगिरोऽअप्रयुच्छन् ॥ अग्निर्नेताभगऽइवक्षितीनांदैवीनांदेवऽऋतुपाऽऋतावा । सवृत्रहासनयोविश्ववेदाः श्वमिन्वत्वेपूर्वीःसंदधुःपृष्ठबंधो ॥ अग्निर्नेताभगऽइवक्षितीनांदैवीनांदेवऽऋतुपाऽऋतावा । सवृत्रहासनयोविश्ववेदाः । अश्विनामित्रावरुणाभगंचवसूंत्रुद्रांऽ पर्षद्विश्वातिदुरितागृणंतं ॥ दधिक्रामग्निमुषसंचदेवींबृहस्पतिंसवितारंचदेवं । अश्विनामित्रावरुणाभगंचवसूंत्रुद्रांऽ

(३।२।७) अग्निंहोतारमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकौशिकोगाथ्यग्निस्त्रिष्टुप् । (३।२।८) अग्निमुषसमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथ्यग्निः आद्यांत्ययोर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. मंडलं ३
अ.३अ.१ अनु. २
॥ ६ ॥

आदित्याँऽइहहुवे ॥ २० ॥ (३।२।९) इमंनोयज्ञममृतेषुधेहीमाहव्याजातवेदोजुषस्व । स्तोकानामग्नेमेदसोघृतस्यहोतःप्राशानप्रथमोनिषद्य ॥ घृतवंतःपावकतेस्तोकाश्चोतंतिमेदसः । स्वधर्मन्देववीतयेश्रेष्ठंनोधेहिवार्यं ॥ तुभ्यंस्तोकाघृतश्चुतोग्नेविप्रायसंत्य । ऋषिःश्रेष्ठःसमिध्यसेयज्ञस्यप्राविताभव ॥ तुभ्यंश्चोतंत्यध्रिगोऽशचीवःस्तोकासोऽअग्नेमेदसोघृतस्य । कविशस्तोबृहताभानुनागाहव्याजुषस्वमेधिर ॥ ओजिष्ठंतेमध्यतोमेदऽउद्धृतंप्रतेवयंददामहे । श्चोतंतितेवसोस्तोकाऽअधित्वचिप्रतितान्देवशोविहि ॥ २१ ॥ (३।२।१०) अयंसोऽअग्निर्यस्मिन्त्सोममिंद्रःसुतंदधेजठरेवावशानः । सहस्रिणंवाजमत्यंनसप्तिंससवान्त्सन्स्तूयसेजातवेदः ॥ अग्नेयत्तेदिविवर्चःपृथिव्यांयदोषधीष्वप्स्वायजत्र । येनांतरिक्षमुर्वाततंथत्वेषःसभानुरर्णवोनृचक्षाः ॥ अग्नेदिवोऽअर्णमच्छाजिगास्यच्छादेवाँऽऊचिषेधिष्ण्याये । यारोचनेपरस्तात्सूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठंतऽआपः ॥ पुरीष्यासोऽअग्नयःप्रावणेभिःसजोषसः । जुषंतांयज्ञमद्रुहोनमीवाऽइषोमहीः+ ॥ इळामग्ने० ॥ २२ ॥ (३।२।११) निर्मथितःसुधितऽआसधस्थेयुवाकविरध्वरस्य

॥ ६ ॥

(३।२।९) इमंनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथ्यग्निःआद्यात्रिष्टुप्द्वितीयातृतीयेअनुष्टुभौचतुर्थीविराड्रूपांत्यासतोबृहती । (३।२।१०) अयंसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथीअग्निरुपांत्यायाःपुरीष्याग्नयस्त्रिष्टुप्चतुर्थ्यनुष्टुप् । (३।२।११) निर्मथितइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारतौदेवश्रवोदेववातावग्निस्त्रिष्टुप् तृतीयासतोबृहती ।

प्रणेता । जूर्यंत्स्वग्निरजरोवनेष्वत्रादधेऽअमृतंजातवेदाः ॥ अमैथिष्टांभारतारेवदग्निंदेवश्रवादेववातःसुदक्षं । अ
ग्नेविपश्यबृहताभिरायेषांनोनेताभवतादनुद्यून्+ ॥ दशक्षिपःपूर्व्यंसीमजीजनन्त्सुजातंमातृषुप्रियं । अग्निंस्तुहिदैव
वातंदेवश्रवोयोजनानामसद्वशी+ ॥ नित्वादधेवरऽआपृथिव्याऽइळायास्पदेसुदिनत्वेऽअह्नां । दृषद्वत्यांमानुषऽआप
यायांसरस्वत्यांरेवदग्नेदिदीहि ॥ इळामग्ने० ॥ २३ ॥ (३।२।१२) अग्नेसहस्वपृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरा
तीर्वर्चोधायज्ञवाहसे ॥ अग्नेऽइळासमिध्यसेवीतिहोत्रोऽअमर्त्यः । जुषस्वसूनोऽअध्वरं+ ॥ अग्नेद्युम्नेनजागृवेसहसःसू
नवाहुत । एदंबर्हिःसदोमम ॥ अग्नेविश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महयागिरः । यज्ञेषुयऽउचायवः ॥ अग्नेदादाशुषेरयिंवीरवं
तंपरीणसं । शिशीहिनःसूनुमतः ॥२४॥ (३।२।१३) अग्नेदिवःसूनुरसिप्रचेतास्तनापृथिव्याऽउतविश्ववेदाः । ऋधग्दे
वाँऽइहयजाचिकित्वः ॥ अग्निःसनोतिवीर्याणिविद्वान्त्सनोतिवाजममृतायभूषन् । सनोदेवाँऽएहवहापुरुक्षो ॥ अग्नि
द्यावापृथिवीविश्वजन्येऽआभातिदेवीऽअमृतेऽअमूरः । क्षयन्वाजैःपुरुश्चंद्रोनमोभिः ॥ अग्नऽइंद्रश्चदाशुषोदुरोणेसुता
वतोयज्ञमिहोपयातं । अमर्धंतासोमपेयायदेवा ॥ अग्नेऽअपांसमिध्यसेदुरोणेनित्यःसूनोसहसोजातवेदः । सधस्था

(३।२।१२) अग्नेसहस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोऽग्निर्गायत्रीआद्यानुष्टुप् । (३।२।१३) अग्नेदिवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामि
त्रोऽग्निश्चतुर्थ्याइंद्राग्नीविराट् ।

ऋक्सं. अ.३अ.१ ॥७॥

निमुहर्यमानऽऊती+ ॥ २५ ॥ (३।२।१४) वैश्वानरंमनसाग्निंनिचाय्याहुविष्मंतोऽअनुषत्यंस्वर्विदं । सुदानुंदेवं रथिरंवसूयवोगीभीरण्वंकुशिकासोहवामहे ॥ तंशुभ्रमग्निमवसेहवामहेवैश्वानरंमातरिश्वानमुक्थ्यं । बृहस्पतिंमनुषोदेवतातयेविप्रंश्रोतारमतिथिंरघुष्यदं ॥ अश्वोनक्रंदन्जनिभिःसमिध्यतेवैश्वानरःकुशिकेभिर्युगेयुगे । सनोऽअग्निःसुवीर्यंस्वश्व्यंदधातुरत्नममृतेषुजागृविः ॥ प्रयंतुवाजास्तविषीभिरग्नयःशुभेसंमिश्लाःपृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षोमरुतोविश्ववेदसःप्रवेपयंतिपर्वताँऽअदाभ्याः ॥ अग्निश्रियोमरुतोविश्वकृष्टयऽआत्वेषमुग्रमवऽईमहेवयं । तेस्वानिनोरुद्रियावर्षनिर्णिजःसिंहानहेषक्रतवःसुदानवः ॥२६॥ व्रातंव्रातंगणंगणंसुशस्तिभिरग्नेर्भामंमरुतामोजऽईमहे । पृषदश्वासोऽअनवभ्रराधसोगंतारोयज्ञंविदथेषुधीराः ॥ अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाघृतंमेचक्षुरमृतंमऽआसन् । अर्कस्त्रिधातूरजसोविमानोजस्रोघर्मोहविरस्मिनाम ॥ त्रिभिःपवित्रैरपुपोद्ध्य१र्कंहृदामतिंज्योतिरनुप्रजानन् । वर्षिष्ठंरत्नमकृतस्वधाभिरादिद्द्यावापृथिवीपर्यपश्यत् ॥ शतधारमुत्समक्षीयमाणंविपश्चितंपितरंवक्त्वानां । मेळिंमदंतंपित्रोरुपस्थेतंरोदसीपिपृतंसत्यवाचं ॥ २७ ॥ (३।२।१५) प्रवोवाजाऽअभिद्यवोहविष्मंतोघृताच्या । देवान्जिगातिसुम्नयुः+ ॥

मंडलं ३ अनु. २ ॥७॥

(३।२।१४) वैश्वानरमितिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रःआद्यानांतिसृणांवैश्वानरोग्निश्चतुर्थ्यादितिसृणांमरुतःसप्तम्यष्टम्योरात्मा अंत्यायाउपाध्यायःआद्याःषट्जगत्योंत्यास्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः ।(३।२।१५)प्रवोवाजाइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निःआद्यायाऋतवोवागायत्री ।

ईळेऽअग्निंविपश्चितंगिरायज्ञस्यसाधनं । श्रुष्टीवानंधितावानं ॥ अग्नेशकेमतेवयंयमंदेवस्यवाजिनः । अतिद्वेषांसित रेम ॥ समिध्यमानोऽअध्वरेऽग्निःपावकऽईड्यः । शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ पृथुपाजाऽअमर्त्योघृतनिर्णिक्स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्यहव्यवाट्+ ॥ २८ ॥ तंसबाधोयतस्रुचऽइत्थाधियायज्ञवंतः । आचक्रुरग्निमूतये ॥ होतादेवोऽअमर्त्यः पुरस्तादेतिमायया । विदथानिप्रचोदयन् ॥ वाजीवाजेषुधीयतेध्वरेषुप्रणीयते । विप्रोयज्ञस्यसाधनः ॥ धियाचक्रेव रेण्योभूतानांगर्भमादधे । दक्षस्यपितरंतना ॥ नित्वादधेवरेण्यंदक्षस्येळासहस्कृत । अग्नेसुदीतिमुशिजं ॥ २९ ॥ अग्निंयंतुरमप्तुरमृतस्ययोगेवनुषः । विप्रावाजैःसमिंधते ॥ ऊर्जोनपातमध्वरेदीदिवांसमुपद्यवि । अग्निमीळेकविक्र तुं ॥ ईळेन्योनमस्यस्तिरस्तमांसिदर्शतः । समग्निरिध्यतेवृषा ॥ वृषोऽअग्निःसमिध्यतेश्वोनदेववाहनः । तंहविष्मंत ऽईळते ॥ वृषणंत्वावयंवृषन्वृषणःसमिधीमहि । अग्नेदीद्यतंबृहत्+ ॥ ३० ॥ (३।२।१६) अग्नेजुषस्वनोहविःपुरो ळाशंजातवेदः । प्रातःसावेधियावसो ॥ पुरोळाऽअग्नेपचतस्तुभ्यंवाघापरिष्कृतः । तंजुषस्वयविष्ठ्य ॥ अग्नेवीहिपु रोळाशमाहुतंतिरोऽअह्न्यं । सहसःसूनुरस्यध्वरेहितः+ ॥ माध्यंदिनेसवनेजातवेदःपुरोळाशमिहकवेजुषस्व । अग्नेय ह्वस्यतवभागधेयंनप्रमिनंतिविदथेषुधीराः ॥ अग्नेतृतीयेसवनेहिकानिषःपुरोळाशंसहसःसूनवाहुतं । अथादेवेष्वध्वरं

(३।२।१६) अग्नेजुषस्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निर्गायत्रीतृतीयोष्णिक्चतुर्थीत्रिष्टुप्पंचमीजगती ।

विपन्यया धारत्वंतममृतेषुजागृविं ॥ अग्नेवृधानआहुतिंपुरोळाशंजातवेदः । जुषस्वतिरोअह्न्यं॥२१॥(३।२।१७) अस्तीदमधिमंथनमस्तिप्रजननंकृतं । एतांविश्पत्नीमाभराग्निंमंथामपूर्वथा ॥ अरण्योर्निहितोजातवेदागर्भइवसुधितोगर्भिणीषु । दिवेदिवईड्योजागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः ॥ उत्तानायामवंभराचिकित्वान्त्सद्यःप्रवीतावृषणंजजान । अरुषस्तूपोरुशदस्यपाजइळायास्पुत्रोवयुनेजनिष्ट ॥ इळायास्त्वापदेवयंनाभापृथिव्याअधि । जातवेदोनिधीमह्यग्नेहव्यायवोळ्हवे ॥ मंथतानरःकविमद्वयंतंप्रचेतसममृतंसुप्रतीकं । यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरस्तादग्निंनरोजनयतासुशेवं ॥ २२ ॥ यदीमंथंतिबाहुभिर्विरोचतेश्वोनवाज्यरुषोवनेष्वा । चित्रोनयामन्नश्विनोरनिवृतःपरिवृणक्त्यश्मनस्तृणादहन् ॥ जातोअग्नीरोचतेचेकितानोवाजीविप्रःकविशस्तःसुदानुः । यंदेवासईड्यंविश्वविदंहव्यवाहमदधुरध्वरेषु ॥ सीदहोतःस्वउलोकेचिकित्वान्त्सादयायज्ञंसुकृतस्ययोनौ । देवावीर्देवान्हविषायजास्यग्नेबृहद्यजमानेवयोधाः ॥ कृणोतधूमंवृषणंसखायोस्रेधंतइतनवाजमच्छ । अयमग्निःपृतनाषाट्सुवीरोयेनदेवासोअसहंतदस्यून् ॥ अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातोअरोचथाः । तंजानन्नग्नआसीदाथानोवर्धयागिरः ॥ २३ ॥ तनूनपा

(३।२।१७) अस्तीदमितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् (पंचम्याऋत्विजोवा) आद्याचतुर्थीदशमीद्वादश्योनुष्टुभःषष्ठ्येकादशीपंचदश्योजगत्यः ।

दुच्यतेगर्भेऽआसुरोनराशंसोभवतियद्विजायते । मातरिश्वायदमिमीतमातरिवातस्यसर्गोऽअभवत्सरीमणि ॥ सुनिर्मथानिर्मथितःसुनिधानिहितःकविः । अग्नेस्वध्वराकृणुदेवान्देवयतेयज ॥ अजीजनन्नमृतंमर्त्यासोस्रेमाणंतरणिंवीळुजंभं । दशस्वसारोऽअग्रुवःसमीचीःपुमांसंजातमभिसंरभंते ॥ प्रसप्तहोतासनकादरोचतमातुरुपस्थेयदशोचदूधनि । ननिमिषतिसुरणोदिवेदिवेयदसुरस्यजठरादजायत ॥ अमित्रायुधोमरुतामिवप्रयाःप्रथमजाब्रह्मणोविश्वमिद्विदुः । द्युम्नवद्ब्रह्मकुशिकासऽएरिरऽएकऽएकोदमेऽअग्निंसमीधिरे ॥ यदद्यत्वाप्रयतियज्ञेऽअस्मिन्होतश्चिकित्वोवृणीमहीह । ध्रुवमयाध्रुवमुताशमिष्ठाःप्रजानन्विद्वाँऽउपयाहिसोमं ॥ ३४ ॥ ॥ इतितृतीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तृतीयाष्टकेसूक्तानि १२२ ऋचः १२०९

सप्तदशाध्याये वर्गाः ३४ सूक्तानि २३ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं. ११ यूपायेदं. ५ यूपेभ्य. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. यूपेभ्य. ३ अग्नय. २७ इंद्राग्निभ्या. ९ अग्नय. ४२ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ८ पुरीष्येभ्योग्निभ्य. अग्नय. १४ इंद्राग्निभ्यामि. अग्नय. वैश्वानरायाग्नय. ३ मरुद्भ्योग्निभ्य. ३ आत्मन. २ उपाध्यायाये. ऋतुभ्य. अग्नय. २४ ऋत्विग्भ्यइ. अग्नय. ११ ॥ इतितृतीयेप्रथमः ॥ १ ॥

इच्छंतित्व्यधिकैंद्रंशासत्कुशिकोविश्वामित्रएववांश्रुतेरिंद्रसोमंत्र्यूनांप्रपर्वतानांसप्तोनासंवादोनदीभिर्विश्वामि
त्रस्योत्तितीर्षोस्तत्रनदीवाक्यंचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्यःषष्ठीसप्तम्योस्त्विद्रस्तुतिरंत्यानुष्टुबिंद्रःपूर्भिदेकादशंति
ष्ठाहरीइमामूषूपांत्यांघोरोपश्यंत्सानिर्दहेच्छस्यमानेतिश्रूयतेवात्रेहत्यायगायत्रमंत्यानुष्टुबभितष्टेवदशप्रजाप
तिःसर्वैश्वामित्रोवाच्योवांद्वौवातौनवैकोपींद्रंमतिर्नव ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।३।१) इच्छंतित्वासोम्यासःसखायःसुन्वंतिसोमंदधतिप्रयांसि । तितिक्षंतेऽअभिशस्तिंज
नानामिंद्रत्वदाकश्चनहिप्रकेतः+ ॥ नतेंदूरेपरमाचिद्रजांस्यातुप्रयाहिहरिवोहरिभ्यां । स्थिरायवृष्णेसवनाकृतेमायु
क्ताग्रावाणःसमिधानेऽअग्नौ+ ॥ इंद्रःसुशिप्रोमघवातरुत्रोमहाव्रातस्तुविकूर्मिऋघावान् । यदुग्रोधावाधितोमर्त्येषुकं१
त्यातेवृषभवीर्याणि ॥ त्वंहिष्मांच्यावयन्नच्युतान्येकोवृत्राचरसिजिघ्नमानः । तवद्यावापृथिवीपर्वतासोनुव्रतायनि
मितेवतस्थुः ॥ उताभयेपुरुहूतश्रवोभिरेकोदृह्लमवदोवृत्रहासन् । इमेचिदिंद्ररोदसीऽअपारेयत्संगृभ्णामघवन्काशि
रित्ते ॥ १ ॥ प्रसूतऽइंद्रप्रवताहरिभ्यांप्रतेवज्रःप्रमृणन्नेतुशत्रून् । जहिप्रतीचोऽअनूचःपराचोविश्वंसत्यंकृणुहिविष्टम
स्तु ॥ यस्मैधायुरदधामर्त्यायाभक्तंचिद्भजतेगेह्यं१सः । भद्रातऽइंद्रसुमतिर्घृताचीसहस्रदानापुरुहूतरातिः+ ॥

(३।३।१) इच्छंतित्वेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

सहदानुंपुरुहूतक्षियंतमहस्तमिंद्रसंपिणक्कुणारुं । अभिवृत्रंवर्धमानंपियारुमपादमिंद्रतवसांजघंथ ॥ निसा
मनामिषिरामिंद्रभूमिंमहीमपारांसदनेससत्थ । अस्तभ्नाद्द्यांवृषभोऽअंतरिक्षमर्षन्त्वापस्त्वयेहप्रसूताः ॥ अलातृणो
वलऽइंद्रव्रजोगोःपुराहंतोर्भयमानोव्यार । सुगान्पथोऽअकृणोन्निरजेगाःप्रावन्वाणीःपुरुहूतंधमंतीः ॥ २ ॥
एकोद्वेवसुमतीसमीचीऽइंद्रऽआपप्रौपृथिवीमुतद्यां । उतांतरिक्षादभिनःसमीकऽइषोरथीःसयुजःशूरवाजान् ॥ दि
शःसूर्योनमिनातिप्रदिष्टादिवेदिवेहर्यश्वप्रसूताः । संयदानळध्वनऽआदिदश्वैर्विमोचनंकृणुतेतत्त्वस्य ॥ दिदृक्षंतऽउ
षसोयामन्नक्तोर्विवस्वत्यामहिचित्रमनीकं । विश्वेजानंतिमहिनायदागादिंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि ॥ महिज्योतिर्निहि
तंवक्षणास्वामापक्वंचरतिबिभ्रतीगौः । विश्वंस्वाद्मसंभृतमुस्रियायांयत्सीमिंद्रोऽअदधाद्भोजनाय ॥ इंद्रदृह्यंयामकोशाऽअभूवन्यज्ञायशिक्षगृणतेसखिभ्यः । दुर्मायवोदुरेवामर्त्यासोनिषंगिणोरिपवोहंत्वासः ॥ ३ ॥ संघोषःशृण्वेवमैर
मित्रैर्जहीन्येष्वशनिंतपिष्ठां । वृश्चेमधस्ताद्विरुजासहस्वजहिरक्षोमघवन्रंधयस्व ॥ उद्वृहरक्षःसहमूलमिंद्रवृश्चामध्यंप्र
त्यग्रंशृणीहि । आकीवतःसललूकंचकर्थब्रह्मद्विषेतपुषिंहेतिमस्य ॥ स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतःसंयन्महीरिषऽआसत्सि
पूर्वीः । रायोवंतारोबृहतःस्यामास्मेऽअस्तुभगऽइंद्रप्रजावान् ॥ आनोभरभगमिंद्रद्युमंतंनितेदेष्णस्यधीमहिप्ररेके ।
ऊर्वऽइवपप्रथेकामोऽअस्मेतमापृणवसुपतेवसूनां ॥ इमंकामंमंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वर्यवोमति

भिस्तुभ्यंविप्राऽइंद्रायवाहःकुशिकासोऽअक्रन् ॥ आनोगोत्रादर्दृहिगोपतेगाःसमस्मभ्यंसनयोयंतुवाजाः । दिवक्षाऽ
असिवृषभसत्यशुष्मोस्मभ्यंसुमघवन्बोधिगोदाः+ ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । शृण्वंतमुग्रमू
तयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ ४ ॥ (३।३।२) शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगाद्विद्वाँऽऋतस्यदीधितिंसपर्यन् ।
पितायत्रदुहितुःसेकमृंजन्त्संशग्म्येनमनसादधन्वे+ ॥ नजामयेतान्वोरिक्थमारैक्चकारगर्भंसनितुर्निधानं । यदी
मातरोजनयंतवह्निमन्यःकर्तासुकृतोरन्यऽऋंधन्+ ॥ अग्निर्जज्ञेजुह्वा३ रेजमानोमहस्पुत्राँऽअरुषस्यप्रयक्षे । महान्ग
र्भोमह्याजातमेषांमहीप्रवृद्धर्यश्वस्ययज्ञैः+ ॥ अभिजैत्रीरसचंतस्पृधानंमहिज्योतिस्तमसोनिरजानन् । तंजानतीःप्र
त्युदायन्नुषासःपतिर्गवामभवदेकऽइंद्रः ॥ वीळौसतीरभिधीराऽअतृंदन्प्राचाहिन्वन्मनसासप्तविप्राः । विश्वामविंद
न्पथ्यामृतस्यप्रजानन्नित्तानमसाविवेश ॥ ५ ॥ विदद्यदीसरमारुग्णमद्रेर्महिपाथःपूर्व्यंसध्र्यक्कः । अग्रंनयत्सुपद्यक्षरा
णामच्छारवंप्रथमाजानतीगात् ॥ अगच्छदुविप्रतमःसखीयन्नसूदयत्सुकृतेगर्भमद्रिः । ससानमर्योयुवभिर्मखस्यन्नथा
भवदंगिराःसद्योऽअर्चन् ॥ सतःसंतःप्रतिमानंपुरोभूर्विश्वावेदजनिमाहंतिशुष्णं । प्रणोदिवःपदवीर्गव्युरर्चन्त्सखास
खीँऽरमुंचन्निरवद्यात्+ ॥ निर्गव्यतामनसासेदुरर्कैःकृण्वानासोऽअमृतत्वायगातुं । इदंचिन्नुसदनंभूर्येषांयेनमासाँऽ

(३।३।२) शासद्वह्निरितिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्य... कुशिकइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

असिषासन्नृतेन ॥ संपश्यमाना ऽअमदन्नभिस्वंपयः प्रत्नस्यरेतसोदुघानाः । विरोदसीऽअतपद्धोषऽएषांजातेनिष्ठामदधुर्गोषुवीरान्+ ॥ ६ ॥ सजातेभिर्वृत्रहासेदुहुव्यैरुदुस्रियाऽअसृजदिंद्रोऽअर्कैः । उरूच्यस्मैघृतवद्धरंतीमधुस्वाद्मदुदुहेजेन्यागौः+ ॥ पित्रेचिच्चक्रुःसदनंसमस्मैमहित्विषीमत्सुकृतोविहिख्यन् । विष्कभ्नंतःस्कंभनेनाजनित्रीऽआसीनाऽऊर्ध्वंरभसंविमिन्वन् ॥ महीयदिधिषणाशिश्नथेधात्संद्योवृधंविभ्वं१रोदस्योः । गिरोयस्मिन्ननवद्याःसमीचीर्विश्वाऽइंद्रायतविषीरनत्ताः ॥ मह्यातेसख्यंवश्मिशक्तीरावृत्रघ्नेनियुतोयंतिपूर्वीः । महिस्तोत्रमवऽआगन्मसूरेरस्माकंसुमघवन्बोधिगोपाः+ ॥ महिक्षेत्रंपुरुश्चंद्रंविविद्वानादित्सखिभ्यश्चरथंसमैरत् । इंद्रोनृभिरजनद्दीद्यानःसाकंसूर्यमुषसंगातुमग्निं+ ॥ ७ ॥ अपश्चिदेषविभ्वो३दमूनाःप्रसध्रीचीरसृजद्विश्वश्चंद्राः । मध्वःपुनानाःकविभिःपवित्रैर्द्युभिर्हिन्वंत्यक्तुभिर्धनुत्रीः ॥ अनुकृष्णेवसुधितीजिहातेऽउभेसूर्यस्यमंहनायजत्रे । परियत्तेमहिमानंवृजध्यैसखायऽइंद्रकाम्याऽऋजिप्याः+ ॥ पतिर्भववृत्रहन्त्सूनृतानांगिरांविश्वायुर्वृषभोवयोधाः । आनोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरूतिभिःसरण्यन्+ ॥ तमंगिरस्वन्नमसासपर्यन्नव्यंकृणोमिसन्यसेपुराजां । द्रुहोवियाहिबहुलाऽअदेवीःस्वश्चनोमघवन्त्सातयेधाः ॥ मिहःपावकाःप्रततांऽअभूवन्त्स्वस्तिनःपिपृहिपारमासां । इंद्रत्वंरथिरःपाहिनोरिषोमक्षूमक्षूकृणुहिगोजितोनः ॥ अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाऽअंतःकृष्णाँऽअरुषैर्धामभिर्गात् । प्रसूनृतादिशमानऽऋतेनदुरश्चविश्वाऽअ

ऋक्सं. अ.३अ.२ ॥११॥

वृणोदपस्वाः+ ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रं० ॥ ८ ॥ (३।३।३) इंद्रसोमंसोमपतेपिबेमंसाध्यंदिनंसवनंचारुयत्ते ।
प्रपुथ्याशिप्रेमघवन्नृजीषिन्विमुच्याहरीऽइहमादयस्व ॥ गवाशिरंमंथिनमिंद्रशुक्रंपिबासोमंररिमातेमदाय । ब्रह्मकृ
तामारुतेनागणेनसजोषारुद्रैस्तृपदावृषस्व ॥ येतेशुष्मंयेतविषीमवर्धन्नर्चंतऽइंद्रमरुतस्तऽओजः । माध्यंदिनेसवनेव
ज्रहस्तपिबारुद्रेभिःसगणःसुशिप्र ॥ तऽइन्न्वस्यमधुमद्विविप्रऽइंद्रस्यशर्धोमरुतोयऽआसन् । येभिर्वृत्रस्येषितोविवेदा
मर्मणोमन्यमानस्यमर्म ॥ मनुष्वदिंद्रसवनंजुषाणःपिबासोमंशश्वतेवीर्याय । सऽआववृत्स्वहर्यश्वयज्ञैःसरण्युभिरपोऽ
अर्णासिसर्षि ॥ ९ ॥ त्वमपोयद्धवृत्रंजघन्वाँऽअत्याँऽइवप्रासृजःसर्तवाजौ । शयानमिंद्रचरतावधेनवव्रिवांसंपरिदे
वीरदेवं ॥ यजामऽइन्नमसावृद्धमिंद्रंबृहंतमृष्वमजरंयुवानं । यस्यप्रियेममतुर्यज्ञियस्यनरोदसीमहिमानंममाते ॥ इं
द्रस्यकर्मसुकृतापुरूणिव्रतानिदेवानमिनंतिविश्वे । दाधारयःपृथिवींद्यामुतेमांजजानसूर्यमुषसंसुदंसाः ॥ अद्रोघसत्यं
तवतन्महित्वंसद्योयज्जातोऽअपिबोहसोमं । नद्यावऽइंद्रतवसस्तऽओजोनाहानमासाःशरदोवरंत ॥ त्वंसद्योऽअपि
बोजातऽइंद्रमदायसोमंपरमेव्योमन् । यद्धद्यावापृथिवीऽआविवेशीरथाभवःपूर्व्यःकारुधायाः ॥ १० ॥ अहन्नहिंप
रिशयानमर्णऽओजायमानंतुविजाततव्यान् । नतेमहित्वमनुभूदधद्यौर्यदन्ययास्फिग्याक्षामवस्थाः ॥ यज्ञोहितंऽ

मंडलं ३ अनु. ३ ॥११॥

(३।३।३) इंद्रसोममितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रवर्धनोभूदुतप्रियःसुतसौमोमियेधः । यज्ञेनयज्ञमवयज्ञियःसन्यज्ञस्तेवज्रमहिहत्यऽआवत् ॥ यज्ञेनेंद्रमवसाचक्रेऽ
अर्वागैनंसुम्नायनव्यसेववृत्यां । यःस्तोमेभिर्वावृधेपूर्व्येभिर्योमध्यमेभिरुतनूतनेभिः ॥ विवेषयन्मांधिषणांजजानस्त
वैपुरापार्यादिंद्रमह्नः । अंहसोयत्रपीपरद्यथानोनावेवयांतमुभयेहवंते ॥ आपूर्णोऽअस्यकलशःस्वाहासेक्तेवकोशंसिसि
चेपिबध्यै । समुप्रियाऽआववृत्रन्मदायप्रदक्षिणिदभिसोमासऽइंद्रं ॥ नत्वागभीरःपुरुहूतसिंधुर्नाद्रयःपरिषंतोवरंत।
इत्थासखिभ्यऽइषितोयदिंद्राद्दृह्ळंचिदरुजोगव्यमूर्वं+ ॥ शुनंहुवेम० ॥ ११ ॥ (३।३।४) प्रपर्वतानामुशतीऽउप
स्थादश्वेऽइवविषितेहासमाने । गावेवशुभ्रेमातरारिहाणेविपाट्छुतुद्रीपयसाजवेते ॥ इंद्रेषितेप्रसवंभिक्षमाणेऽअ
च्छासमुद्रंरथ्येवयाथः । समाराणेऽऊर्मिभिःपिन्वमानेऽअन्यावामन्यामप्येतिशुभ्रे ॥ अच्छासिंधुंमातृतमामयासं
विपाशमुर्वींसुभगामगन्म । वत्समिवमातरासंरिहाणेसमानंयोनिमनुसंचरंती ॥ एनावयंपयसापिन्वमानाऽअनुयो
निंदेवकृतंचरंतीः । नवर्तवेप्रसवःसर्गतक्तःकिंयुर्विप्रोनद्योजोहवीति ॥ रमध्वंमेवचसेसोम्यायऽऋतावरीरुपमुहूर्त
मेवैः । प्रसिंधुमच्छाबृहतीमनीषावस्युरह्वेकुशिकस्यसूनुः+ ॥ १२ ॥ इंद्रोऽअस्माँऽअरदद्वज्रबाहुरपाहन्वृत्रंपरिधिं

(३।३।४) प्रपर्वतानामितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रऋषिःचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशमीनांनदीऋषकानद्योदेवताःएनावयमेतद्वचआ-
तेकारोरितितिसृणांविश्वामित्रोदेवताइंद्रोअस्मानितिद्वयोरिंद्रस्त्रिष्टुवंत्यानुष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.३अ.२
॥१२॥

नदीनाँ । देवोनयत्सविताॖसुपाणिस्तस्यवयंप्रसवेयामऽउर्वीः + ॥ प्रवाच्यंशश्वधावीर्यं१तदिंद्रस्यकर्मयदाहिंविवृश्चत् । विवज्रेणपरिषदोजघानायन्नापोयनमिच्छमानाः ॥ एतद्वचोजरितर्मापिमृष्ठाऽआयत्तेघोषानुत्तरायुगानि । उक्थेषु कारोप्रतिनोजुषस्वमानोनिकःपुरुषत्रानमस्ते ॥ ओषुस्वसारःकारवेशृणोतययौवोदूरादनसारथेन । निषूनमध्वंभव तासुपाराऽअधोऽअक्षाःसिंधवःस्रोत्याभिः ॥ आतेकारोशृणवामावचांसिययाथदूरादनसारथेन । नितेनंसैपी प्यानेवयोषामर्यायेवकन्याशश्वचैतें ॥ १३ ॥ यदंगत्वाभरताःसंतरेयुर्गव्यन्ग्रामऽइषितऽइंद्रजूतः । अर्षादहप्र सवःसर्गतक्तऽआवोवृणेसुमतिंयज्ञियानां ॥ अतारिषुर्भरतागव्यवःसमभक्तविप्रःसुमतिंनदीनाँ । प्रपिन्वध्वमिषयं तीःसुराधाऽआवक्षणाःपृणध्वंयातशीभं ॥ उद्वऽऊर्मिःशम्याहंत्वापोयोक्राणिमुंचत । मादुष्कृतौव्येनसाघ्न्यौशूनमा रतां ॥ १४ ॥ (३।३।५) इंद्रःपूर्भिदातिरद्दासमर्कैर्विददद्वसुर्दयमानोविशत्रून् । ब्रह्मजूतस्तन्वावावृधानोभूरिदात्र ऽआपृणद्रोदसीऽउभे + ॥ मखस्यतेतविषस्यप्रजूतिमियर्मिवाचममृतायभूषन् । इंद्रक्षितीनामसिमानुषीणांविशांदैवी नासुतपूर्वयावा ॥ इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिःप्रमायिनाममिनाद्वर्पणीतिः । अहन्व्यंसमुशधग्वनेष्वाविर्धेनाऽअकृ णोद्राम्याणाँ ॥ इंद्रःस्वर्षाजनयन्नहानिजिगायोशिग्भिःपृतनाऽअभिष्टिः । प्रारोचयन्मनवेकेतुमह्नामविंदज्ज्योतिर्बृ

मंडलं ३
अनु. ३
॥१२॥

(३।३।५) इंद्रःपूर्भिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हुतेरणाय ॥ इंद्रस्तुजोबर्हणाऽआविवेशनृवद्दधानोनर्यापुरूणि । अचेतयद्धियऽइमाजरित्रेप्रेमंवर्णमतिरच्छुक्रमासां ॥ १५ ॥ महोमहानिपनयंत्यस्येंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि । वृजनेनवृजिनान्त्संपिपेषमायाभिर्दस्यूँरभिभूत्योजाः ॥ युधेंद्रोमह्नावरिवश्चकारदेवेभ्यःसत्पतिश्चर्षणिप्राः । विवस्वतःसदनेऽअस्यतानिविप्राऽउक्थेभिःकवयोगृणंति ॥ सत्रासाहंवरेण्यंसहोदांससवांसंस्वरपश्चदेवीः । ससानयःपृथिवींद्यामुतेमामिंद्रंमदंत्यनुधीरणासः ॥ ससानात्याँऽउतसूर्यंससानेंद्रःससानपुरुभोजसंगां । हिरण्ययमुतभोगंससानहत्वीदस्यून्प्रार्यंवर्णमावत् ॥ इंद्रऽओषधीरसनोदहानिवनस्पतीँरसनोदंतरिक्षं । बिभेदवलंनुनुदेविवाचोथाभवद्दमिताभिक्रतूनां ॥ शुनंहुवेम० ॥ १६ ॥ (३।३।६) तिष्ठाहरीरथऽआयुज्यमानायाहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छ । पिबास्यंधोऽअभिसृष्टोऽअस्मेऽइंद्रस्वाहाररिमातेमदाय ॥ उपाजिरापुरुहूतायसप्तीहरीरथस्यधूर्ष्वायुनज्मि । द्रवद्यथासंभृतंविश्वतश्चिदुपेमंयज्ञमावहातऽइंद्रं ॥ उपोनयस्ववृषणातपुष्पोतेमवत्वंवृषभस्वधावः । ग्रसेतामश्वाविमुचेहशोणादिवेदिवेसदृशीरद्धिधानाः+ ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्मिहरीसखायासधमादऽआशू । स्थिरंरथंसुखमिंद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वाँऽउपयाहिसोमं ॥ मातेहरीवृषणावीतपृष्ठानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये । अत्यायाहिशश्वतोवयंतेरंसुतेभिःकृणवामसोमैः ॥ १७ ॥ तवायंसोमस्त्वमेह्यर्वाङ्शश्व

(३।३।६) तिष्ठाहरीइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.३अ.२
॥१३॥

त्तमंसुमनाऽअस्यपाहि । अस्मिन्यज्ञेबर्हिष्यानिषद्यादधिष्वेमंजठरऽइंदुमिंद्र ॥ स्तीर्णंतेबर्हिःसुतऽइंद्रसोमःकृताधाना
ऽअत्तवेतेहरिभ्यां । तदोकसेपुरुशाकायवृष्णेमरुत्वतेतुभ्यंराताहवींषि ॥ इमंनरःपर्वतास्तुभ्यमापःसमिंद्रगोभिर्मधु
मंतमक्रन् । तस्यागत्यासुमनाऽऋष्वपाहिप्रजानन्विद्वान्पथ्याऽ३ अनुस्वाः+ ॥ याँऽआभजोमरुतऽइंद्रसोमेयेत्वामवर्ध
न्नभवन्गणस्ते । तेभिरेतंसजोषावावशानो३ग्नेःपिबजिह्वयासोममिंद्र ॥ इंद्रपिबस्वधयाचित्सुतस्याग्नेर्वापाहिजिह्वया
यजत्र । अध्वर्योर्वाप्रयतंशक्रहस्ताद्धोतुर्वायज्ञंहविषोजुषस्व ॥ शुनंहुवेम० ॥ १८ ॥ (३।३।७) इमामूषुप्रभृतिंसा
तयेधाःशश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः । सुतेसुतेवावृधेवर्धनेभिर्यःकर्मभिर्महद्भिःसुश्रुतोभूत्+ ॥ इंद्रायसोमाःप्रदिवो
विदानाऽऋभुर्येभिर्वृषपर्वाविहायाः । प्रयम्यमानान्प्रतिषूगृभायेंद्रपिबवृषधूतस्यवृष्णः ॥ पिबावर्धस्वतवघासुतास
ऽइंद्रसोमासःप्रथमाऽउतेमे । यथापिबःपूर्व्याँऽइंद्रसोमाँऽएवापाहिपन्योऽअद्यानवीयान् ॥ महाँऽअमत्रोवृजनेविर
प्श्यु१ग्रंशवःपत्यतेधृष्ण्वोजः । नाहविव्याचपृथिवीचनैनंयत्सोमासोहर्यश्वममंदन् ॥ महाँऽउग्रोवावृधेवीर्यायसमा
चक्रेवृषभःकाव्येन । इंद्रोभगोवाजदाऽअस्यगावःप्रजायंतेदक्षिणाऽअस्यपूर्वीः+ ॥ १९ ॥ प्रयत्सिंधवःप्रसवंयथाय
न्नापःसमुद्रंरथ्येवजग्मुः ॥ अतश्चिदिंद्रःसदसोवरीयान्यदींसोमःपृणतिदुग्धोऽअंशुः+ ॥ समुद्रेणसिंधवोयादमानाऽ

मंडलं ३
अनु. ३
॥१३॥

(३।३।७) इमामूष्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोदशम्याआंगिरसोघोरइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रायसोमंसुषुतंभरंतः । अंशुंदुहंतिहस्तिनोभरित्रैर्मध्वंःपुनंतिधारंयापवित्रैः ॥ ह्रदाऽइवकुक्षयंःसोमधानाःसमींवि
व्याचसवनापुरूणि । अन्नायदिंद्रंःप्रथमाव्याशंवृत्रंजंघन्वाँऽअंवृणीतसोमं ॥ आतूभंरमाकिंरेतत्परिंष्ठाद्विद्माहित्वा
वसुपतिंवसूनां। इंद्रयत्तेमाहिंनंदत्रमस्त्यस्मभ्यंतद्धर्यश्वप्रयंधि॥ अस्मेप्रयंधिमघवन्नृजीषिन्निंद्रंरायोविश्ववांरस्यभूरेः ।
अस्मेशतंशरदोंजीवसेंधाऽअस्मेऽवीरान्छश्वंतऽइंद्रशिप्रिन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ २० ॥ (३।३।८) वार्त्रंहत्यायशवंसेपृ
तनाषाह्यायच । इंद्रत्वावंर्तयामसि ॥ अर्वाचीनंसुतेमनंऽउतचक्षुःशतक्रतो । इंद्रंक्रुण्वंतुवाघतंः ॥ नामानितेशतक्र
तोविश्वाभिर्गीर्भिरींमहे । इंद्राभिमातिषाह्ये ॥ पुरुष्टुतस्यधामंभिःशतेनंमहयामसि । इंद्रंस्यचर्षणीधृतंः ॥ इंद्रंवृत्रा
यहंतंवेपुरुहूतमुपंब्रुवे । भरेंषुवाजंसातये ॥ २१ ॥ वाजेंषुसासहिर्भंवत्वामींमहेशतक्रतो । इंद्रंवृत्रायहंतंवे ॥ द्युम्नेषु
पृतनाज्येपृत्सुतूर्षुश्रवंःसुच । इंद्रसाक्ष्वाभिमांतिषु ॥ शुष्मिन्तंमंनऽऊतयेंद्युम्निनंपाहिजागृंविं । इंद्रसोमंशतक्रतो ॥
इंद्रियाणिंशतक्रतोयातेजनेंषुपंचसुं। इंद्रतानितऽआवृणे॥ अगंन्निंद्रश्रवोंबृहद्द्युम्नंदंधिष्वदुष्टरं । उत्तेशुष्मंतिरामसि ॥
अर्वावतोंनऽआगह्यथोंशक्रपरावतंः । उलोकोयस्तेंऽअद्रिवऽइंद्रेहततऽआगंहि ॥ २२ ॥(३।३।९) अभितष्टेंवदी

(३।३।८) वार्त्रहत्यायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (३।३।९) अभितष्टेवेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रः
प्रजापतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् (वाच्यःप्रजापतिर्वाविश्वामित्रोवा) ।

धयामनीषामत्योनवाजीसुधुरोजिहानः । अभिप्रियाणिमर्मृशत्पराणिकवीँरिच्छामिसंदृशेसुमेधाः+ ॥ इनोतपृच्छ
जनिमाकवीनांमनोधृतःसुकृतस्तक्षतद्यां । इमाउतेप्रण्यो३ वर्धमानामनोवाताअधनुधर्मणिग्मन् ॥ निषीमिदत्रगु
ह्यादधानाउतक्षत्रायरोदसीसमंजन् । संमात्राभिर्ममिरेयेमुरुर्वीअंतर्महीसमृतेधायसेधुः ॥ आतिष्ठंतंपरिविश्वेऽ
अभूषञ्छ्रियोवसानश्चरतिस्वरोचिः । महत्तद्वृष्णोअसुरस्यनामाविश्वरूपोअमृतानितस्थौ ॥ असूतपूर्वोवृषभोज्या
यानिमाअस्यशुरुधःसंतिपूर्वीः । दिवोनपातविदथस्यधीभिःक्षत्रंराजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
विदथेपुरूणिपरिविश्वानिभूषथःसदांसि । अपश्यमत्रमनसाजगन्वान्व्रतेगंधर्वाँअपिवायुकेशान् ॥ तदिन्न्वस्यवृषभ
स्यधेनोरानामभिर्ममिरेसक्म्यंगोः । अन्यदन्यदसुर्यं१वसानानिमायिनोममिरेरूपमस्मिन् ॥ तदिन्न्वस्यसवितुर्नकिं
र्मेहिरण्ययीममतिंयामशिश्रेत् । आसुष्टुतीरोदसीविश्वमिन्वेअपीवयोषाजनिमानिवव्रे ॥ युवंप्रत्नस्यसाधथोमहोय
द्दैवीस्वस्तिःपरिणःस्यातं । गोपाजिह्वस्यतस्थुषोविरूपाविश्वेपश्यंतिमायिनःकृतानि ॥ शुनंहुवेम० ॥२४॥ (३।४।१)
इंद्रंमतिर्हृदआवच्यमानाच्छापतिंस्तोमतष्टाजिगाति । याजागृविर्विदथेशस्यमानेंद्रयत्तेजायतेविद्धितस्य ॥ दिव
श्चिदापूर्व्याजायमानाविजागृविर्विदथेशस्यमाना । भद्रावस्त्राण्यर्जुनावसानासेयमस्मेसनजापित्र्याधीः+ ॥ यमाचि

(३।४।१) इंद्रंमतिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

दत्रंयमसूरंसूतजिह्वायाऽअग्रंपतदाह्यस्थात् । वपूंषिजातामिथुनासंचेतेतमोहनातपुंशोबुध्नऽएता ॥ नकिरेषांनिंदिता मर्त्येषुयेऽअस्माकंपितरोगोषुयोधाः । इंद्रऽएषांदंहितामाहिंनावानुद्गोत्राणिससृजेदंसनावान् ॥ सखाह्यत्रसखिभिर्न वग्वैरभिज्ञ्वासत्वभिर्गाऽअनुग्मन् । सत्यंतदिंद्रोदशभिर्दशग्वैःसूर्यविवेदतमसिक्षियंतं ॥२५॥ इंद्रोमधुसंभृतमुस्रियां यांपद्वद्विवेदशफवन्नमेगोः । गुहाहितंगुह्यंगूळ्हमप्सुहस्तेदधेदक्षिणेदक्षिणावान् ॥ ज्योतिर्वृणीततमसोविजानन्नारेस्यां मदुरितादभीके । इमागिरःसोमपाःसोमवृद्धजुषस्वेंद्रपुरुतमस्यकारोः+ ॥ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीऽअनुष्यादारेस्यामदु रितस्यभूरेः। भूरिचिद्धितुंजतोमर्त्यस्यसुपारासोवसवोबर्हणावत् ॥ शुनं०॥२६॥ इतितृतीयाष्टकेद्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥

अष्टादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १० ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ६१ नद्याइ. २ नदीभ्य. विश्वामित्रा. नदीभ्य. इंद्राये. २ विश्वामित्राये. नदीभ्य. विश्वामित्राये. नदीभ्य. ३ इंद्राये. ६३ ॥ तृतीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

इंद्रत्वागायत्र्यह्यातूनउपनआयाह्यष्टावयंतेपंचबार्हतंत्वामंद्रैर्युध्मस्यमरुत्वान्त्सद्योहशंसामहामिंद्रःस्वाहाचर्षणीधृतं द्वादशाद्यांत्यौतृचौजागतगायत्रौधानावंतमष्टौपूर्वार्धगायत्रंषष्ठीजगतींद्रापर्वताचतुर्विंशतिराद्यैंद्रापार्वतीपंचदश्या दिद्वेवाचेसंसर्पर्यैचतस्रोरथांगस्तुतयोंत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठद्वेषिण्योनवसिष्ठाःश्रृण्वंतिदशमीषोळश्यौजगत्यौ त्रयोदशीगायत्रीद्वादशीविंशीद्वाविंश्योनुष्टुभौष्टादशीबृहतीममहद्यधिकोक्तगोत्रःप्रजापतिर्हिवैश्वदेवंहोषसः॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।४।२) इंद्रंत्वावृषभंवयंसुतेसोमेहवामहे । सपाहिमध्वोऽअंधसः ॥ इंद्रंक्रतुविदंसुतंसोमं
हर्यपुरुष्टुत । पिबावृषस्वतातृपिं ॥ इंद्रप्रणोधितावानंयज्ञंविश्वेभिर्देवेभिः । तिरस्तवानविश्पते ॥ इंद्रसोमाःसुताऽ
इमेतवप्रयंतिसत्पते । क्षयंचंद्रासऽइंदवः ॥ दधिष्वाजठरेसुतंसोममिंद्रवरेण्यं । तवद्युक्षासऽइंदवः ॥ १ ॥ गिर्वणः
पाहिनःसुतंमधोर्धाराभिरज्यसे । इंद्रत्वादातमिद्यशः ॥ अभिद्युम्नानिवनिनऽइंद्रंसचंतेऽअक्षिता । पीत्वीसोमस्यवा
वृधे ॥ अर्वावतोनऽआगहिपरावतश्चवृत्रहन् । इमाजुषस्वनोगिरः ॥ यदंतरापरावतमर्वावतंचहूयसे । इंद्रेहततऽ
आगहि ॥ २ ॥ ३।४।३) आतूनऽइंद्रमद्र्यग्घुवानःसोमपीतये । हरिभ्यांयाह्यद्रिवः ॥ सत्तोहोतानऽऋत्वियस्ति
स्तिरेबर्हिरानुषक् । अयुज्रन्प्रातरद्रयः ॥ इमाब्रह्मब्रह्मवाहःक्रियंतऽआबर्हिःसीद । वीहिशूरपुरोळाशं ॥ रारंधिस
वनेषुणऽएषुस्तोमेषुवृत्रहन् । उक्थेष्विंद्रगिर्वणः ॥ मतयःसोमपामुरुंरिहंतिशवसस्पतिं । इंद्रंवत्संनमातरः ॥ ३ ॥
समंदस्वाह्यंधसोराधसेतन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ वयमिंद्रत्वायवोहविष्मंतोजरामहे । उतत्वमस्मयुर्वसो ॥
मारेऽअस्मद्विमुमुचोहरिप्रियार्वाङ्याहि । इंद्रस्वधावोमत्स्वेह+ ॥ अर्वाचंत्वासुखेरथेवहतामिंद्रकेशिना । घृतस्नूव

(३।४।२) इंद्रंत्वेतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री । (३।४।३) आतूनइंद्रेतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री ।

हिंरासदे ॥ ४ ॥ (३।४।४) उपनःसुतमागहिसोममिंद्रगवाशिरं । हरिभ्यांयस्तेऽअस्मयुः+ ॥ तमिंद्रमदमागहिब
हिंष्ठांग्रावभिःसुतं । कुविन्न्वस्यतृप्णवः ॥ इंद्रमित्थागिरोममाच्छागुरिषिताऽइतः । आवृतेसोमपीतये ॥ इंद्रंसोम
स्यपीतयेस्तोमैरिहहवामहे । उक्थेभिःकुविदागमत् ॥ इंद्रसोमाःसुताऽइमेतान्दधिष्वशतक्रतो । जठरेवाजिनीवसो
॥ ५ ॥ विद्माहित्वाधनंजयंवाजेषुदधृषंकवे । अधातेसुम्नमीमहे ॥ इममिंद्रगवाशिरंयवाशिरंचनःपिब । आगत्यावृ
षभिःसुतं+ ॥ तुभ्येदिंद्रस्वऽओक्येसोमंचोदामिपीतये । एषरारंतुतेहृदि+ ॥ त्वांसुतस्यपीतयेप्रत्नमिंद्रहवामहे ।
कुशिकासोऽअवस्यवः ॥ ६ ॥ (३।४।५) आयाह्यर्वाङुपवंधुरेष्ठास्तवेदनुप्रदिवःसोमपेयं । प्रियासखायाविमुचोप
वर्हिस्त्वामिमेहव्यवाहोहवंते ॥ आयाहिपूर्वीरतिचर्षणीराँऽअर्यऽआशिषऽउपनोहरिभ्यां । इमाहित्वामतयःस्तोमत
ष्टाऽइंद्रहवंतेसख्यंजुषाणाः+ ॥ आनोयज्ञंनमोवृधंसजोषाऽइंद्रदेवहरिभिर्याहितूयं । अहंहित्वामतिभिर्जोहवीमिघृ
तप्रयाःसधमादेमधूनां ॥ आचत्वामेतावृषणावहातोहरीसखायासुधुरास्वंगा । धानावदिंद्रःसवनंजुषाणःसखास
ख्युःशृणवद्वंदनानि ॥ कुविन्मागोपांकरसेजनस्यकुविद्राजानंमघवन्नृजीपिन् । कुविन्मऽऋषिंपपिवांसंसुतस्यकुविन्मे
वस्वोऽअमृतस्यशिक्षाः ॥ आत्वावृहंतोहरयोयुजानाऽअर्वागिंद्रसधमादोवहंतु । प्रयेद्विताादिवऽऋंजंत्याताःसुसंमृ

(३।४।४) उपनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री । (३।४।५) आयाह्यर्वाङित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ष्टासोवृषभस्यमूराः+ ॥ इंद्रपिबवृषधूतस्यवृष्णऽआयंतेश्येनऽउशतेजभार । यस्यमदेच्यावयसिप्रकृष्टीर्यस्यमदेऽअप
गोत्राववर्थ ॥ शुनंहुवेम० ॥ ७ ॥ (३।४।६) अयंतेऽअस्तुहर्यतःसोमऽआहरिभिःसुतः । जुषाणऽइंद्रहरिभिर्नऽ
आगह्यातिष्ठहरितंरथं ॥ हर्यन्नुषसमर्चयःसूर्यंहर्यन्नरोचयः । विद्वाँश्चिकित्वान्हर्यश्ववर्धसऽइंद्रविश्वाऽअभिश्रियः ॥
द्यामिंद्रोहरिधायसंपृथिवींहरिवर्पसं । अधारयद्धरितोर्भूरिभोजनंययोरंतर्हरिश्चरत् ॥ जज्ञानोहरितोवृषाविश्वमाभा
तिरोचनं । हर्यश्वोहरितंधत्तऽआयुधमावज्रंबाह्वोर्हरिं ॥ इंद्रोहर्यंतमर्जुनंवज्रंशुक्रैरभीवृतं । अपावृणोद्धरिभिरद्रि
भिःसुतमुद्गाहरिभिराजत ॥ ८ ॥ (३।४।७) आमंद्रैरिंद्रहरिभिर्याहिमयूररोमभिः । मात्वाकेचिन्नियमन्विंनपा
शिनोतिधन्वेवताँऽइहि ॥ वृत्रखादोवलंरुजःपुरांदर्मोऽअपामजः । स्थातारथस्यहर्योरभिस्वरऽइंद्रोदृळ्हाचिदारुजः+॥
गंभीराँऽउदधीँऽरिवक्रतुंपुष्यसिगाऽइव । प्रसुगोपायवसंधेनवोयथाह्रदंकुल्याऽइवाशत ॥ आनस्तुजंरयिंभरांशंनप्र
तिजानते । वृक्षंपक्वंफलमंकीवधूनुहींद्रसंपारणंवसु ॥ स्वयुरिंद्रस्वराळसिस्मद्दिष्टिःस्वयशस्तरः । सवावृधानऽओज
सापुरुष्टुतभवानःसुश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ (३।४।८) युध्मस्यतेवृषभस्यस्वराजऽउग्रस्ययूनःस्थविरस्यघृष्वेः । अजूर्यतो

(३।४।६) अयंतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोबृहती । (३।४।७) आमंद्रैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोबृहती ।
(३।४।८) युध्मस्यतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

वज्रिणोवीर्या३॒णींद्र॑श्रुतस्यं॑महतोमहानि॑ ॥ महाँ॑ऽअसिमहिषवृष्ण्ये॑भिर्धनस्पृदुंग्रसहं॑मानोऽअन्यान् । एकोविश्वस्यभुवनस्यराजासयोधयाचक्षयया॑चजनान् ॥ प्रमात्रा॑भीरिरिचेरोचं॑मानःप्रदेवेभिर्विश्वतोऽअप्रतीतः । प्रमज्मनादिवऽइंद्रःपृथिव्याःप्रोरोर्महोऽअंतरिक्षादृजीषी ॥ उरुंगभीरंजनुषाभ्युं१ग्रंविश्वव्यंचसमवतं॑मतीनां । इंद्रंसोमासःप्रदिविसुतासःसमुद्रंनस्रवतऽआविशंति ॥ यंसोम॑मिंद्रपृथिवीद्यावागर्भंनमाताबिभृतस्त्वाया । तंतेहिन्वंतितमुतेमृजंत्यध्वर्यवोवृषभपातवाऽउं ॥ १० ॥ (३।४।९) मरुत्वाँऽइंद्रवृषभोरणायपिबासोम॑मनुष्वधंमदाय । आसिंचस्वजठरेमध्वऽऊर्मिंत्वंराजासिप्रदिवःसुतानां ॥ सजोषाऽइंद्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूरविद्वान् । जहिशत्रूँरपमृधोनुदस्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः ॥ उतऽऋतुभिर्ऋतुपाःपाहिसोममिंद्रदेवेभिःसखिभिःसुतंनः । याँऽआभजोमरुतोयेत्वान्वहन्वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ॥ येत्वाहिहत्येमघवन्नवर्धन्येशांबरेहरिवोयेगविष्टौ । येत्वानूनमनुमदंतिविप्राःपिबेंद्रसोमंसगणोमरुद्भिः ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहोदामिहतंहुवेम ॥ ११ ॥ (३।४।१०) सद्योहजातोवृषभःकनीनःप्रभर्तुमावदंधसःसुतस्य । साधोःपिबप्रतिकामंयथातेरसाशिरःप्रथमंसोम्यस्य ॥ यज्जायथास्तदहरस्यकामेंशोःपीयूषमपिबोगिरिष्ठां । तंतेमातापरियोषाजनित्रीमहःपितुर्दमऽआसिंचद

(३।४।९) मरुत्वाँइंद्रेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।१०) सद्योहजातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ग्रे ॥ उपस्थायंमातरमन्नमैट्टतिग्ममपश्यदभिसोममूर्धः । प्रयावयंन्नचरद्वृत्सोऽअन्यान्महानिंचक्रेपुरुधप्रतीकः ॥ उग्रस्तुराषाळभिर्भूत्योजायथावृशंतन्वंचक्रऽएषः । त्वष्टारमिंद्रोजनुषाभिभूयासुष्यासोमंमपिवच्चमूषु ॥ शुनंहुवेम० ॥ १२ ॥ (३।४।११) शंसामहामिंद्रंयस्मिन्विश्वाऽआकृष्टयंः सोमपाः काममव्यन् । यंसुक्रतुंधिषणेविभ्वतष्टंघनंवृत्राणांजनयंतदेवाः+ ॥ यंनुनकिःपृतनासुस्वराजंद्विताततरंतिनृतमंहरिष्ठां । इनतंमःसत्वभियोंहशूषैःपृथुज्रयाऽअमिनादायुर्दस्योः ॥ सहावापृत्सुतरणिर्नार्वाव्यानशीरोदसीमेहनावान् । भगोनकारेहव्योमतीनांपितेवचारुःसुहवोवयोधाः+ ॥ धर्तादिवोरजंसस्पृष्टऽऊर्ध्वोरथोनवायुर्वसुभिर्नियुत्वान् । क्षपांवस्ताजंनितासूर्यस्यविभक्ताभागंधिषणेववाजं ॥ शुनंहुवेम० ॥ १३ ॥ (३।४।१२) इंद्रःस्वाहापिवतुयस्यसोमंऽआगत्यातुम्रोवृषभोमरुत्वान् । ओरुव्यचाः पृणतामेभिरन्नैरास्यंहविस्तन्वं१ःकाममृध्याः ॥ आतेसपर्यूजवसेयुनज्मिययोरनुप्रदिवंःश्रुष्टिमावः । इहत्वाधेयुर्हरयःसुशिप्रपिवात्व१स्यसुषुतस्यचारोः ॥ गोभिर्मिमिक्षुंदधिरेसुपारमिंद्रंज्यैष्ठ्यायधायसेगृणानाः । मंदानःसोमंपपिवाँऽऋजिषिन्त्समस्मभ्यंपुरुधागाऽइषण्य ॥ इमंकामंमंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वर्यवोमतिभिस्तुभ्यंवि

(३।४।११) शंसामहाभितिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।१२) इंद्रःस्वाहेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

प्राऽइंद्रांयुवार्हः कुशिकासोऽअक्रन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ १४ ॥ (३।४।१३) चर्षणीधृतंमघवानमुक्थ्यं१मिंद्रंगिरोबृहतीरभ्यनूषत । वावृधानंपुरुहूतंसुवृक्तिभिरमर्त्यंजरमाणंदिवेदिवे ॥ शतक्रतुमर्णवंशाकिनंनरंगिरोमऽइंद्रमुपयंति विश्वतः । वाजसनिंपूर्भिदंतूर्णिमप्तुरंधामसाचमभिषाचंस्वर्विदं ॥ आकरेवसोर्जरितापनस्यतेनेहसःस्तुभऽइंद्रोदुवस्यति । विवस्वतःसदनऽआहिपिप्रियेसत्रासाहमभिमातिहनंस्तुहि ॥ नृणामुत्वानृतमंगीर्भिरुक्थैरभिप्रवीरमर्चतासबाधः । संसहसेपुरुमायोजिहीतेनमोऽअस्यप्रदिवऽएकऽईशे ॥ पूर्वीरस्यनिष्षिधोमर्त्येषुपुरूवसूनिपृथिवीबिभर्ति । इंद्रायद्यावऽओषधीरुतापोरयिंरक्षंतिजीरयोवनानि ॥ १५ ॥ तुभ्यंब्रह्माणिगिरऽइंद्रतुभ्यंसत्रादधिरेहरिवोजुषस्व । बोध्या३पिरवसोनूतनस्यसखेवसोजरितृभ्योवयोधाः ॥ इंद्रमरुत्वऽइहपाहिसोमंयथाशार्यातेऽअपिबःसुतस्य । तवप्रणीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः+ ॥ सवावशानऽइहपाहिसोमंमरुद्भिरिंद्रसखिभिःसुतंनः । जातंयत्त्वापरिदेवाऽअभूषन्महेभरायपुरुहूतविश्वे ॥ अप्तूर्येमरुतऽआपिरेषोमंदन्निंद्रमनुदातिवाराः । तेभिःसाकंपिबतुवृत्रखादःसुतंसोमंदाशुषःस्वेसधस्थे ॥ इदंह्यन्वोजसासुतंराधानांपते । पिबात्व१स्यगिर्वणः ॥ यस्तेऽअनुस्वधामसत्सुतेनि

(३।४।१३) चर्षणीधृतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुपूआद्यास्तिस्रोजगत्यःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

यच्छतन्वं । सत्वांममत्तुसोम्यं+ ॥ प्रतेऽअश्नोतुकुक्ष्योःप्रेंद्रब्रह्मणाशिरः । प्रबाहूशूररार्धसे ॥ १६ ॥ (३।४।१४) धानावंतंकरंभिणमपूपवंतमुक्थिनं । इंद्रप्रातर्जुषस्वनः ॥ पुरोळाशंपचत्यंजुषस्वेंद्रागुरस्वच । तुभ्यंहव्यानिसिस्रते ॥ पुरोळाशंचनोघसोजोषयासेगिरश्चनः । वधूयुरिवयोषणां ॥ पुरोळाशंसनश्रुतप्रातःसावेजुषस्वनः । इंद्रक्रतुर्हितेबृहन्+ ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यधानाःपुरोळाशमिंद्रकृष्वेहचारुं । प्रयत्स्तोताजरितातूर्ण्यर्थोवृषायमाणऽउपगीर्भिरीट्टे ॥ १७ ॥ तृतीयेधानाःसवनेपुरुष्टुतपुरोळाशमाहुतंमामहस्वनः । ऋभुमंतंवाजवंतंत्वाकवेप्रयस्वंतऽउपशिक्षेमधीतिभिः ॥ पूषण्वतेतेचकृमाकरंभंहरिवतेहर्यश्वायधानाः । अपूपमद्धिसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूरविद्वान्+ ॥ प्रतिधानाभरततूयमस्मैपुरोळाशंवीरतमायनृणां । दिवेदिवेसदृशीरिंद्रतुभ्यंवर्धंतुत्वासोमपेयायधृष्णो ॥ १८ ॥ (३।४।१५) इंद्रापर्वताबृहतारथेनवामीरिषऽआवहतंसुवीराः । वीतंहव्यान्यध्वरेषुदेवावर्धेथांगीर्भिरिळयामदंता ॥ तिष्ठासुकंमघवन्मापरागाःसोमस्यनुत्वासुषुतस्ययक्षि । पितुर्नपुत्रःसिचमारभेतऽइंद्रस्वादिष्ठयागिराशचीवः ॥ शंसा

(३।४।१४) धानावंतमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप्आद्याश्चतस्रोगायत्र्यःषष्ठीजगती । (३।४।१५) इंद्रापर्वतेतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रऋषिरिंद्रोदेवताआद्यायाइंद्रापर्वतौपंचदश्यादिद्वयोर्वाक्ततश्चतसृणांरथांगानित्रिष्टुप् दशमीषोळश्यौजगत्यौ द्वादशीविंशीद्वाविंश्योनुष्टुभःत्रयोदशीगायत्रीअष्टादशीबृहती ।

वाध्वर्यो प्रतिमेगृणीहींद्रायवाहः कृणवावजुष्टं । एदंवर्हिर्यजमानस्यसीदाथांचभूदुक्थमिंद्रायशस्तं ॥ जायेदस्तंमघवन्त्सेदुयोनिस्तदित्त्वायुक्ताहरयोवहंतु । यदाकदाचंसुनवामसोमंमग्निष्ट्वादूतोधन्वात्यच्छं ॥ परायाहिमघवन्नाचयाहींद्रभ्रातरुभयत्रातेऽअर्थं । यत्रारथंस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोरासभस्य ॥ १९ ॥ अपाःसोममस्तमिंद्रप्रयाहिकल्याणीर्जायासुरणंगृहेते । यत्रारथंस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोदक्षिणावत् ॥ इमेभोजाऽअंगिरसोविरूपादिवस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विश्वामित्रायददतोमघानिसहस्रसावेप्रतिरंतऽआयुः ॥ रूपंरूपंमघवाबोभवीतिमायाःकृण्वानस्तन्वं१परिस्वां । त्रिर्यद्दिवःपरिमुहूर्तमागात्स्वैर्मंत्रैरनृतुपाऽऋतावा ॥ महाँऽऋषिर्देवजादेवजूतोस्तभ्नात्सिंधुमर्णवंनृचक्षाः । विश्वामित्रोयदवहत्सुदासमप्रियायतकुशिकेभिरिंद्रः ॥ हंसाऽइवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदंतोगीर्भिरध्वरेसुतेसचा । देवेभिर्विप्राऽऋषयोनृचक्षसोविपिबध्वंकुशिकाःसोम्यंमधु ॥ २० ॥ उपप्रेतकुशिकाश्चेतयध्वमश्वंरायेप्रमुंचतासुदासः । राजावृत्रंजंघनत्प्रागपागुदगथायजातेवरऽआपृथिव्याः ॥ यऽइमेरोदसीऽउभेऽअहमिंद्रमतुष्टवं । विश्वामित्रस्यरक्षतिब्रह्मेदंभारतंजनं ॥ विश्वामित्राऽअरासतब्रह्मेंद्रायवज्रिणे । करदिन्नःसुराधसः ॥ किंतेकृण्वंतिकीकटेषुगावोनाशिरंदुह्रेनतपंतिघर्मं । आनोभरप्रमगंदस्यवेदोनैचाशाखंमघवन्रंधयानः ॥ ससर्परीरमतिंबाधमानाबृहन्मिमायजमदग्निदत्ता । आसूर्यस्यदुहितातंतानश्रवोदेवेष्वमृतमजुर्यं ॥ २१ ॥ ससर्परीरभरत्तूयमेभ्योधि

ऋक्सं. अ.३अ.२ ॥१९॥

मंडलं ३ अनु.५

अव॒ःपांच॑जन्यासुकृ॒ष्टिषु॑ । सापक्ष्या॒३॒॑नव्य॒मायु॒र्दधा॑ना॒यांमे॑पलस्तिजमद॒ग्नयो॑द॒दुः ॥ स्थि॒रौगावौ॑भवतांवी॒ळुरक्षो॒मेषा विव॑र्हि॒मायु॒गंविशा॑रि । इंद्रः॑पात॒ल्ये॑ददतां॒शरी॑तो॒रर॑िष्टनेमेऽअ॒भिनः॑सचस्व ॥ बलं॑धेहित॒नूषु॑नो॒बल॑मिंद्रान॒ळुत्सुनः॑ । बलं॑तो॒काय॒तन॑याय॒जीवसे॒त्वंहि॑व॒ल॒दाऽअसि॑ ॥ अ॒भिव्य॑यस्वख॒दि॒रस्य॒सार॒मोजो॑धेहिस्पंद॒ने॑शिं॒शपा॑यां । अक्ष॑वीळो वी॑ळितवी॒ळय॑स्व॒मायामा॒द॒स्मादव॑जीहिपोनः ॥ अ॒यम॒स्मान्व॒न॒स्पति॒र्मा॑च॒हामा॑च॒रीरिषत् । स्व॒स्त्यागृ॒हेभ्य॒ऽआव॒साऽ आवि॒मोच॑नात् ॥ २२ ॥ इंद्रो॒तिभि॑र्ब॒हुलाभि॑र्नोऽअ॒द्ययाच्छ्रे॑ष्ठाभिर्म॑घवञ्छूरजिन्व । योनो॒द्वेष्ट्यध॑रः॒सस्प॑दीष्ट॒यमु॑द्वि॒ ष्मस्तमु॑प्रा॒णोज॑हातु ॥ प॒र॒शुंचि॒द्वि॑तपतिशिंव॒लंचि॒द्वि॑वृश्चति । उ॒खाचि॑दिंद्र॒येष॑ंतीप्रय॑स्ता॒फेन॑मस्यति ॥ नसाय॑कस्यचि कितेजनासोलो॒धंन॑यंतिप॒शुमन्य॑माना॒ः । नावा॑जिनं॒वा॒जिना॑हासयंति॒नग॑र्द॒भंपुरोऽअश्वा॑न्नयंति ॥ इ॒मऽइं॑द्रभ॒र॒तस्य॑ पु॒त्राऽअ॑पपि॒त्वंचि॑कि॒तुर्नप्र॑पि॒त्वं । हि॒न्वंत्यश्व॒मर॑णं॒ननित्यं॒ज्या॑वाज॒ंपरि॑णयंत्या॒जौ+ ॥२३॥ (३।५।१) इ॒मंम॒हेवि॑द॒थ्या॑ य॒शूषं॒शश्व॑त्कृत्व॒ऽईड्या॑य॒प्रज॑भ्रुः । शृ॒णोतु॑नो॒दम्ये॑भि॒रनी॑कैः॒शृ॒णोत्व॒ग्निर्दि॒व्यैरज॑स्रः ॥ महि॑म॒हेदि॒वेऽअ॑र्चापृथि॒व्यैका

॥१९॥

(३।५।१) इमंमहइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःप्रजापतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेदेवताः क्रमेणअग्निः १ विश्वे-देवाः २ द्यावापृथिवी १ विश्वे. १ सूर्यद्यावापृथिव्यः १ द्यावापृथिवी २ द्यौः १ विश्वेदेवाः १ सविता १ विश्वे. २ विष्णुः १ इंद्रः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः ५ अग्निः १ एवं २२ ॥ उत्तरसूक्तेअखिलाअपिविश्वेदेवाः) ।

मौमऽइच्छन्चंरतिप्रजानन् । ययोर्हस्तोमेविदथेषुदेवाःसंपर्यवोमादयंतेसचायोः+ ॥ युवोर्ऋतंरोदसीसत्यमंस्तुमहेषुणः सुवितायप्रभूतं । इदंदिवेनमोऽअग्नेपृथिव्यैसंपर्यामिप्रयंसायामिरत्नं ॥ उतोहिवांपूर्व्याऽआविविद्रऽऋतावरीरोदसी सत्यवाचः । नरश्चिद्वांसमिथेशूरंसातौववंदिरेपृथिविवेविदानाः ॥ कोऽअद्धावेदकऽइहप्रवोचदेवाँऽअच्छापथ्याऽ कासमेति । ददृश्रऽएषामवमासदांसिपरेषुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ २४ ॥ कविर्नृचक्षाऽअभिषीमचष्टऽऋतस्ययोनाविघृते मदंती । नानाचक्रातेसदनंयथावेःसमानेनक्रतुनासंविदाने+ ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअंतेध्रुवेपदेतस्थतुर्जागरूके । उ तस्वसारायुवतीभवंतीऽआदुब्रुवातेमिथुनानिनाम ॥ विश्वेदेतेजनिमासंविविक्तोमहोदेवान्बिभ्रतीनव्यथेते । एजं द्ध्रुवंपत्यतेविश्वमेकंचरंत्पतत्रिविषुणंविजातं+ ॥ सनापुराणमध्येम्यारान्महःपितुर्जनितुर्जामितन्नः । देवासोयत्रपनि तारऽएवैरुरौपथिव्युंतेतस्थुरंतः+ ॥ इमंस्तोमंरोदसीप्रब्रवीम्यृदूदराःश्रृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रःसम्राजोवरुणोयुवान ऽआदित्यासःकवयःपप्रथानाः+ ॥ २५ ॥ हिरण्यपाणिःसवितासुजिह्वस्त्रिरादिवोविदथेपत्यमानः । देवेषुचसवितः श्लोकमश्रेरादस्मभ्यमासुवसर्वतातिं ॥ सुकृत्सुपाणिःस्ववाँऽऋतावादेवस्त्वष्टावसेतानिनोधात् । पूषण्वंतऽऋभवोमा दयध्वमूर्ध्वग्रावाणोऽअध्वरमतष्ट ॥ विद्युद्रथामरुतऽऋष्टिमंतोदिवोमर्याऽऋतजाताऽअयासः । सरस्वतीश्रृणवन्य ज्ञियासोधातारयिंसहवीरंतुरासः ॥ विष्णुंस्तोमासःपुरुदस्ममर्काभगस्येवकारिणोयामनिग्मन् । उरुक्रमःककुहोयस्य

पूर्वीर्नमंधंतीयुवतयोजनित्रीः ॥ इंद्रोविश्वैर्वीर्यैः३ःपत्यमानऽउभेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा । पुरंदरोवृत्रहाधृष्णुषेणः
संगृभ्यानऽआभराभूरिपश्वः+ ॥ २६ ॥ नासत्यामेपितराबंधुपृच्छासजात्यमश्विनोश्चारुनाम । युवंहिस्थोरयिदौनो
रयीणांदात्रंरक्षेथेऽअकवैरदब्धा ॥ महत्तद्वःकवयश्चारुनामयद्धदेवाभवथविश्वऽइंद्रे । सखऽऋभुभिःपुरुहूतप्रिये
भिरिमांधियंसातयेतक्षतानः ॥ अर्यमाणोऽअदितिर्यज्ञियासोदब्धानिवरुणस्यव्रतानि । युयोतनोऽअनपत्यानिगंतोः
प्रजावान्नःपशुमाँऽअस्तुगातुः+ ॥ देवानांदूतःपुरुधप्रसूतोनागान्नोवोचतुसर्वताता । शृणोतुनःपृथिवीद्यौरुतापःसूर्यो
नक्षत्रैरुर्व१तरिक्षं ॥ शृण्वंतुनोवृषणःपर्वतासोध्रुवक्षेमासऽइळयामदंतः । आदित्यैर्नोऽअदितिःशृणोतुयच्छंतुनोम
रुतःशर्मभद्रं+ ॥ सदासुगःपितुमाँऽअस्तुपंथामध्वादेवाऽओषधीःसंपिपृक्त । भगोमेऽअग्नेसख्येनमृध्याऽउद्रायोऽअं
श्यांसदनंपुरुक्षोः+ ॥ स्वदस्वहव्यासमिषोदिदीह्यस्मद्र्य१क्संमिमीहिश्रवांसि । विश्वाँऽअग्नेपृत्सुतान्जेषिशत्रूनहाविि
श्वासुमनादीदिहीनः ॥ २७ ॥ (३।५।२) उषसःपूर्वाऽअधयद्व्यूषुर्महद्विजज्ञेऽअक्षरंपदेगोः । व्रतादेवानामुपनुप्र
भूषन्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ मोषूणोऽअत्रजुहुरंतदेवामापूर्वेऽअग्नेपितरःपदज्ञाः । पुराण्योःसद्मनोःकेतुरंतर्महद्दे०॥
विमेपुरुत्रापतयंतिकामाःशम्यच्छादीद्येपूर्व्याणि । समिद्धेऽअग्नावृतमिद्वदेममहद्दे० ॥ समानोराजाविभृतःपुरुत्रा

(३।५।२) उषसइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यप्रजापतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

शयेशयासुप्रयुंतोवनानुं । अन्यावत्संभरंतिक्षेतिमाताम॒हद्दे० ॥ आक्षित्पूर्वास्वपराऽअनूरुत्सद्योजातासुतरुणीष्वंतः । अंतर्वंतीःसुवतेऽअप्रवीताम॒हद्दे० ॥ २८ ॥ शयुःपरस्तादधनुर्द्विमातावंधनश्चरतिवत्सऽएकः । मित्रस्यतावरुणस्यव्र तानिमहद्दे० ॥ द्विमाताहोताविदथेषुसम्राळन्वग्रंचरतिक्षेतिबुध्नः । प्ररण्यानिरण्यवाचोभरंतेम॒हद्दे० ॥ शूरस्येवयु ध्यतोऽअंतमस्यंप्रतीचीनंददृशेविश्वमायत् । अंतर्मतिश्चरतिनिष्षिधंगोर्म॒हद्दे० ॥ निवेवेतिपलितोदूतऽआस्वंतर्महाँ श्चरतिरोचनेनं । वपूंषिविभ्रंदभिनोविचष्टेम॒हद्दे० ॥ विष्णुर्गोपाःपरमंपातिपाथःप्रियाधामान्यमृतादधानः । अग्नि ष्टाविश्वाभुवनानिवेदम॒हद्दे० ॥ २९ ॥ नानाचक्रातेयम्या३वपूंषितयोरन्यद्रोचतेकृष्णमन्यत् । श्यावीचयदरुषीच स्वसारौम॒हद्दे० ॥ माताचयत्रदुहिताचधेनूसबर्दुघेधापयेतेसमीची । ऋतस्यतेसदसीळेऽअंतर्म॒हद्दे० ॥ अन्यस्या वत्संरिहतीमिमायकयाभुवानिदधेधेनुरूधः । ऋतस्यसापयसापिन्वतेळाम॒हद्दे० ॥ पद्यावस्तेपुरुरूपावपूंष्यूर्ध्वात स्थौत्र्यविंरेरिहाणा । ऋतस्यसद्मविचरामिविद्वान्म॒हद्दे० ॥ पदेऽइवनिहितेदस्मेऽअंतस्तयोरन्यद्गुह्यमाविरन्यत् । सध्रीचीनापथ्या३साविषूचीम॒हद्दे० ॥ ३० ॥ आधेनवोधुनयंतामशिश्वीःसबर्दुघाःशशयाऽअप्रदुग्धाः । नव्यान व्यायुवतयोभवंतीर्म॒हद्दे० ॥ यदन्यासुवृषभोरोरवीतिसोऽअन्यस्मिन्यूथेनिदधातिरेतः । सहिक्षपावान्त्सभगःसरा जाम॒हद्दे० ॥ वीरस्यनुस्वश्व्यंजनासःप्रनुवोचामविदुरस्यदेवाः । षोळ्हायुक्ताःपंचपंचावहंतिम॒हद्दे० ॥ देवस्त्वष्टास

वितावि॒श्वरू॑पः पु॒पोष॑ प्र॒जाः पु॑रु॒धाज॑जान । इ॒माच॒विश्वा॒भुव॑नान्यस्यम॒हद्दे॒० ॥ म॒हीस॒मैर॒च्चम्वा॒समी॒ची॒ऽउ॒भेते॒ऽअ॑स्य॒ वसु॑ना॒न्यृ॑ष्टे । शृ॒ण्वे॒वी॒रोवि॒ंदमा॑नो॒वसू॑निम॒हद्दे॒० ॥ इ॒मांच॑नः पृथि॒वींवि॒श्वधा॑या॒ऽउप॑क्षेतिहि॒तमि॑त्रो॒नराजा॑ । पु॒रः स॒दः शर्म॒सदो॒नवी॒राम॒हद्दे॒० ॥ नि॒ष्षि॒ध्व॑रीस्त॒ऽओष॑धीरु॒तापो॑र॒यिंत॑ऽइंद्रपृथि॒वीबि॑भर्ति । सखा॑यस्तेवाम॒भाजः॑स्यामम॒हद्दे॒० ॥ ३१ ॥ इतितृतीयाष्टकेतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

एकोनविंशाध्यायें वर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ९० इंद्रापर्वताभ्या. १ इंद्राये. १३ ससर्पर्यै वाचइ. २ रथांगेभ्य. ४ इंद्राये. ४ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्यायद्यावापृथिवीभ्या. द्यावापृथिवीभ्या. २ द्यवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सवित्रइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ विष्णवइ. इंद्राये. अश्विभ्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २२ ॥ इतितृतीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

नताष्टौप्रमेषट्रूधेनुर्नवाश्विनंमित्रोमैत्रंचतुर्गायत्र्यंतमिहेहवःसप्तार्भवंजागतंतृचोंत्यऐंद्रश्चोषउषस्यमिमाउव्यूनैं द्रावरुणबार्हस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचाअंत्योजमदग्न्यार्षोवांचतुर्थ्याद्यागायत्र्योयःपूजयितुंदेव पितृमनुष्यान्पेचआंत्राणिशुनःश्येनरूपेणेंद्रोवृत्त्यर्थमाहरन्मधुयस्सवामदेवोगौतमश्चतुर्थंमंडलमपश्यत्त्वांह्य ग्नेविंशतिरष्ट्यतिजगतीधृतिरुपाद्याश्चतस्रोधारुण्यश्चवायोमत्र्यंवाचः[illegible]द्याद्यारौद्रींकृणुष्वपंचोनाराक्षोघ्नं॥१॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।५।३) नतामिंनंतिमायिनोनधीरांव्रतादेवानांप्रथमाध्रुवाणि । नरोदसीऽअद्रुहांवेद्याभिर्न पर्वतानिनिमेंतस्थिवांसः ॥ षड्भाराँऽएकोऽअचरन्बिभर्त्यृतंवर्षिष्ठमुपगावऽआगुः । तिस्रोमहीरुपरास्तस्थुरत्यागुहाद्वे निहितेदर्श्येका ॥ त्रिपाजस्योवृषभोविश्वरूपऽउतत्र्युधापुरुधप्रजावान् । त्र्यनीकःपत्यतेमाहिनावान्त्सरेतोधावृषभः शश्वतीनां ॥ अभीकऽआसांपदवीरबोध्यादित्यानामह्वेचारुनाम । आपश्चिदस्माऽअरमंतदेवीःपृथग्व्रजंतीःपरिषीम वृंजन् ॥ त्रीषधस्थासिंधवस्त्रिःकवीनामुतत्रिमाताविदथेषुसम्राट् । ऋतावरीर्योषणास्तिस्रोऽअप्यास्त्रिरादिवोविदथे पत्यमानाः ॥ त्रिरादिवःसवितर्वार्याणिदिवेदिवऽआसुवत्रिर्नोऽअह्नः । त्रिधातुरायऽआसुवावसूनिभगत्रातर्धिषणे सातयेधाः ॥ त्रिरादिवःसवितासोषवीतिराजानामित्रावरुणासुपाणी । आपश्चिदस्यरोदसीचिदुर्वीरत्नंभिक्षंतसवि तुःसवायं ॥ त्रिरुत्तमादूणशारोचनानित्रयोराजंत्यसुरस्यवीराः । ऋतावानऽइषिरादूळभासस्त्रिरादिवोविदथेसंतुदे वाः+ ॥ १ ॥(३।५।४) प्रमेविविक्वाँऽअविदन्मनीषांधेनुंचरंतींप्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिंद्रस्तदग्निः

(३।५।३) नतामिनंतीत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षेविभागःक्रमेणविश्वेदेवाः १ संवत्सरादित्याः २ सिंधवः १ सविता १ विश्वेदेवाः २ एवमष्टौ) । (३।५।४) प्रमेविविक्वानितिषळर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे विश्वेदेवाः ४ अग्निः २ एवंषट्) ।

ऋक्सं. अ.३अ.४ ॥२२॥

पनितारौऽअस्याः ॥ इंद्रःसुपूषावृषणासुहस्तादिवोनप्रीताःशशयंदुदुह्रे । विश्वेयदस्यांरणयंतदेवाःप्रवोत्रवसवःसुम्न
मश्यां ॥ याजामयोवृष्णऽइच्छंतिशक्तिंनमस्यंतीर्जानतेगर्भमस्मिन् । अच्छापुत्रंधेनवोवावशानामहश्चरंतिबिभ्रतंव
पूंषि ॥ अच्छाविवक्मिरोदसीसुमेकेग्राव्णोयुजानोऽअध्वरेमनीषा । इमाऽउतेमनवेभूरिवाराऽऊर्ध्वाभवंतिदर्शताय
जंत्राः ॥ यातेजिह्वामधुमतीसुमेधाऽअग्नेदेवेषूच्यतऽउरूची । तयेहविश्वाँऽअवसेयजंत्रानासादयपाययाचामधूनि ॥
यातेऽअग्नेपर्वतस्येवधारासश्चंतीपीपयद्देवचित्रा । तामस्मभ्यंप्रमतिंजातवेदोवसोरास्वसुमतिंविश्वजन्यां ॥ २ ॥
(३।५।५) धेनुःप्रत्नस्यकाम्यंदुहानांतःपुत्रश्चरतिदक्षिणायाः । आद्योतनिंवहतिशुभ्रयामोपसःस्तोमोऽअश्विनावं
जीगः ॥ सुयुग्वहंतिप्रतिवामृतेनोर्ध्वाभवंतिपितरेवमेधाः । जरेथामस्मद्विपणेर्मनीषांयुवोरवश्चकृमायातमर्वाक्^+ ॥
सुयुग्भिरश्वैःसुवृतारथेनदस्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः । किमंगवांप्रत्यवर्तिंगमिष्ठाहुर्विप्रासोऽअश्विनापुराजाः^+ ॥ आ
मन्येथामागतंकच्चिदेवैर्विश्वेजनासोऽअश्विनाहवंते । इमाहिवांगोऽऋजीकामधूनिप्रमित्रासोनददुरुस्रोऽअग्रे॥ तिरः
पुरूचिदश्विनारजांस्यांगूषोवांमघवानाजनेषु । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्दस्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ ३ ॥ पुराणमो
कःसख्यंशिवंवांयुवोर्नराद्रविणंजह्नाव्यां । पुनःकृण्वानाःसख्याशिवानिमध्वामदेमसहनूसमानाः^+ ॥ अश्विनावा

मंडलं ३ अनु. ५ ॥२२॥

(३।५।५) धेनुःप्रत्नस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोऽश्विनौत्रिष्टुप् ।

युनायुवंसुदक्षानियुद्भिश्चसजोषसायुवाना । नासत्यातिरोऽअह्न्यंजुषाणासोमंपिबतमस्त्रिधासुदानू ॥ अश्विनापरिं वामिषःपुरूचीरीयुर्गीर्भिर्यतमानाऽअमृध्राः । रथोहवामृतजाऽअद्रिजूतःपरिद्यावापृथिवीयातिसद्यः+ ॥ अश्विना मधुषुत्तमोयुवाकुःसोमस्तंपातमागतंदुरोणे । रथोहवांभूरिवर्पःकरिक्रत्सुतावतोनिष्कृतमागमिष्ठः ॥ ४ ॥ (३।५।६) मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमुतद्याम् । मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेमित्रायहव्यंघृतवज्जुहोत ॥ प्रस मित्रमर्तोऽअस्तुप्रयस्वान्यस्तऽआदित्यशिक्षतिव्रतेन । नहन्यतेनजीयतेत्वोतोनैनमंहोऽअश्नोत्यंतितोनदूरात्+ ॥ अनमीवासऽइळयामदंतोमितज्ञवोवरिमन्नापृथिव्याः । आदित्यस्यव्रतमुपक्षियंतोवयंमित्रस्यसुमतौस्याम ॥ अयं मित्रोनमस्यःसुशेवोराजासुक्षत्रोऽअजनिष्टवेधाः । तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ महाँऽआदि त्योनमसोपसद्योयातयज्जनोगृणतेसुशेवः । तस्माऽएतत्पन्यतमायजुष्टमग्नौमित्रायहविराजुहोत ॥ ५ ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतोवोदेवस्यसानसि । द्युम्नंचित्रश्रवस्तमं ॥ अभियोमहिनादिवंमित्रोबभूवसप्रथाः । अभिश्रवोभिःपृथि वीं+ ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाऽअभिष्टिशवसे । सदेवान्विश्वान्बिभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुषुजनायवृक्तबर्हिषे । इषऽ

(३।५।६) मित्रोजनानितिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोमित्रस्त्रिष्टुप् अंत्याश्चतस्रोगायत्र्यः ।

ऋक्सं.
अ.३अ.४
॥२३॥

मंडलं ३
अनु.५

इष्टव्रताऽअकः ॥ ६ ॥ (३।५।७) इहेहवोमनसाबंधुतानरऽउशिजोजग्मुरभितानिवेदसा । याभिर्मायाभिःप्रति
जूतिवर्पसःसौधन्वनायज्ञियंभागमानश+ ॥ याभिःशचीभिश्चमसाँऽअपिंशततयाधियागामरिणीतचर्मणः । येनह
रीमनसानिरतक्षततेनदेवत्वमृभवःसमानश ॥ इंद्रस्यसख्यमृभवःसमानशुर्मनोर्नपातोऽअपसोदधन्विरे । सौधन्व
नासोऽअमृतत्वमेरिरेविष्ट्वीशमीभिःसुकृतःसुकृत्यया ॥ इंद्रेणयाथसरथंसुतेसचाँऽअथोवशानांभवथासहश्रिया । न
वःप्रतिमैसुकृतानिवाघतःसौधन्वनाऽऋभवोवीर्याणिच ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजवद्भिःसमुक्षितंसुतंसोममावृषस्वागभ
स्त्योः । धियेषितोमघवन्दाशुषोगृहेसौधन्वनेभिःसहमत्स्वानृभिः ॥ इंद्रऽऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेहनोस्मिन्त्सवनेश
च्यापुरुष्टुत । इमानितुभ्यंस्वसराणियेमिरेव्रतादेवानांमनुषश्चधर्मभिः ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निहस्तोमंजरि
तुरुपयाहियज्ञियं । शतंकेतेभिरिषिरेभिरायवेसहस्रणीथोऽअध्वरस्यहोमनि ॥ ७ ॥ (३।५।८) उषोवाजेनवाजि
निप्रचेताःस्तोमंजुषस्वगृणतोमघोनि । पुराणीदेवियुवतिःपुरंधिरनुव्रतंचरसिविश्ववारे ॥ उषोदेव्यमर्त्याविभाहिचं
द्ररथासूनृताऽईरयंती । आत्वावहंतुसुयमासोऽअश्वाहिरण्यवर्णापृथुपाजसोये+ ॥ उषःप्रतीचीभुवनानिविश्वोर्ध्वाति

॥२३॥

(३।५।७) इहेहवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रऋभवःअंत्यानांतिसृणामिंद्रऋभवोजगती । (३।५।८) उषोवाजेनेतिसप्तर्चस्यसू-
क्तस्यविश्वामित्रउषास्त्रिष्टुप् ।

छ्स्यमृतस्यकेतुः । समानमर्थंचरणीयमानाचक्रमिवनव्यस्याववृत्स्व ॥ अवस्यूमेवचिन्वतीमघोन्युषायातिस्वसरस्य पत्नी । स्वं१र्जनंतीसुभगासुदंसाऽआंताद्दिवःपप्रथऽआपृथिव्याः+ ॥ अच्छावोदेवीमुषसंविभातींप्रवोभरध्वंनमसा सुवृक्तिं । ऊर्ध्वंमधुधादिविपाजोऽअश्रेत्प्ररोचनारुरुचेरण्वसंदृक् ॥ ऋतावरीदिवोऽअर्कैरबोध्यारेवतीरोदसीचित्रमं स्थात् । आयतीमग्नऽउषसंविभातींवाममेषिद्रविणंभिक्षमाणः ॥ ऋतस्यबुध्नऽउषसामिषण्यन्वृषामहीरोदसीऽआविवे श । महीमित्रस्यवरुणस्यमायाचंद्रेवभानुंविदधेपुरुत्रा+ ॥ ८ ॥ (३।५।९) इमाऽउवांभृमयोमन्यमानायुवावतेन तुज्याऽअभूवन् । क्व१त्यदिंद्रावरुणायशोवांयेनस्मासिनंभरथःसखिभ्यः ॥ अयमुवांपुरुतमोरयीयञ्छश्वत्तममवसे जोहवीति । सजोषाविंद्रावरुणामरुद्भिर्दिवापृथिव्याशृणुतंहवंमे ॥ अस्मेतदिंद्रावरुणावसुष्यादस्मेरयिर्मरुतःसर्ववी रः । अस्मान्वरूत्रीःशरणैरवंत्वस्मान्होत्राभारतीदक्षिणाभिः ॥ बृहस्पतेजुषस्वनोहव्यानिविश्वदेव्य । रास्वरत्नानि दाशुषे । शुचिमर्कैर्बृहस्पतिमध्वरेषुनमस्यत । अनाम्योजऽआचके ॥ ९ ॥ बृषभंचर्षणीनांविश्वरूपमदाभ्यं । बृह

(३।५।९) इमाउवामित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रः (अंत्यतृचस्यजमदग्निर्वा) आद्यतिसृणामिंद्रावरुणौचतुर्थ्यादितिसृणांबृहस्प- तिःइयंतइत्यादितिसृणांपूषातत्सवितुरित्यादितिसृणांसवितासोमइत्यादितिसृणांसोमआनोइत्यादितिसृणांमित्रावरुणौदेवता:आद्यास्ति- स्त्रस्त्रिष्टुभःशिष्टाःपञ्चदशगायत्र्यः ।

स्पतिंवरेण्यं ॥ इयंतेपूषन्नाघृणेसुष्टुतिर्देवनव्यसी । अस्माभिस्तुभ्यंशस्यते ॥ तांजुषस्वगिरंममवाजयंतीमवाधियं । वधूयुरिवयोषणां ॥ योविश्वाभिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति । सनःपूषाविताभुवत् ॥ तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्य धीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १० ॥ देवस्यसवितुर्वयंवाजयंतःपुरंध्या । भगस्यरातिमीमहे ॥ देवंनरःसवि तारंविप्रायज्ञैःसुवृक्तिभिः । नमस्यंतिधियेषिताः+ ॥ सोमोजिगातिगातुविद्देवानामेतिनिष्कृतं । ऋतस्ययोनिमा सदं ॥ सोमोऽअस्मभ्यंद्विपदेचतुष्पदेचपशवे । अनमीवाऽइषस्करत् ॥ अस्माकमायुर्वर्धयन्नभिमातीःसहमानः । सोमःसधस्थमासदत् ॥ आनोमित्रावरुणाघृतैर्गव्यूतिमुक्षतं । मध्वारजांसिसुक्रतू ॥ उरुशंसानमोवृधामह्नादक्षस्य राजथः । द्राघिष्ठाभिःशुचिव्रता ॥ गृणानाजमदग्निनायोनावृतस्यसीदतं । पातंसोममृतावृधा ॥ ११ ॥ (इतिवैश्वा मित्रंतृतीयंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ६२) (४।१।१) त्वांह्यग्नेसदमित्समन्यवोदेवासोदेवमरतिंन्येरिरइतिक्रत्वान्ये रिरे । अमर्त्यंयजतमर्त्येष्वादेवमादेवंजनतप्रचेतसंविश्वमादेवंजनतप्रचेतसं ॥ सभ्रातरंवरुणमग्नऽआववृत्स्वदेवाँऽ अच्छासुमतीयज्ञवनसंज्येष्ठंयज्ञवनसं । ऋतावानमादित्यंचर्षणीधृतंराजानंचर्षणीधृषं ॥ सखेसखायमभ्याववृत्स्वाशुं

वामदेवेचतुर्थेमंडलेपंचानुवाकाः (४।१।१) त्वांह्यग्नइतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निर्द्वितीयादिचतसृणामग्निवरुणौत्रिष्टु-प्आद्यास्तिस्रःक्रमेणाष्ट्यतिजगतीधृतयः ।

नचक्रंरथ्यैवरंह्यास्मभ्यंदस्मरंह्या । अग्नेमृळीकंवरुणेसचाविदोमरुत्सुविश्वभानुषु । तोकायतुजेशुशुचानशंकृध्यस्म
भ्यंदस्मशंकृधि ॥ त्वंनोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसीष्ठाः । यजिष्ठोवह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्र
मुमुग्ध्यस्मत्+ ॥ सत्वंनोऽअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽअस्याऽउषसोव्युष्टौ । अवयक्ष्वनोवरुणंरराणोवीहिमृळीकंसुहवो
नऽएधि ॥ १२ ॥ अस्यश्रेष्ठासुभगस्यसंदृग्देवस्यचित्रतमामर्त्येषु । शुचिघृतंनतप्तमघ्न्यायाःस्पार्हादेवस्यमंहनेवधे
नोः+ ॥ त्रिरस्यतापरमासंतिसत्यास्पार्हादेवस्यजनिमान्यग्नेः । अनंतेऽअंतःपरिवीतऽआगाच्छुचिःशुक्रोऽअर्योरोरु
चानः ॥ सदूतोविश्वेदभिवष्टिसद्माहोताहिरण्यरथोरंसुजिह्वः । रोहिदश्वोवपुष्योविभावासदारण्वःपितुमतीवसंस
त्+ ॥ सचेतयन्मनुषोयज्ञबंधुःप्रतंमह्यारशनयानयंति । सक्षेत्यस्यदुर्यासुसाधन्देवोमर्तस्यसधनित्वमाप ॥ सतूनोऽ
अग्निर्नयतुप्रजानन्नच्छारत्नंदेवभक्तंयदस्य । धियायद्विश्वेऽअमृताऽअकृण्वन्द्यौष्पिताजनितासत्यमुक्षन् ॥ १३ ॥
सजायतप्रथमःपस्त्यासुमहोबुध्नेरजसोऽअस्ययोनौ । अपादशीर्षागुहमानोऽअंतायोयुवानोवृषभस्यनीळे+ ॥ प्रशर्ध
ऽआर्तप्रथमंविपन्याँऽऋतस्ययोनावृषभस्यनीळे । स्पार्होयुवावपुष्योविभावासप्तप्रियासोजनयंतवृष्णे ॥ अस्माकमत्र
पितरोमनुष्याऽअभिप्रसेदुर्ऋतमाशुषाणाः । अश्मव्रजाःसुदुघावव्रेऽअंतरुदुस्राऽआजन्नुषसोहुवानाः+ ॥ तेमर्मृजत
दद्दवांसोऽअद्रिंतदेषामन्येऽअभितोविवोचन् । पश्वयंत्रासोऽअभिकारमर्चन्विदंतज्योतिश्चकृपंतधीभिः+ ॥ तेगव्यु

तामनसाद्दध्रमुग्धंगायैमानंपरिषंतमाद्रौं । दृह्लंनरोवचसादैव्येनव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ॥ १४ ॥ तेमन्वतप्रथमं
नामधेनोस्त्रिःसप्तमातुःपरमाणिविंदन् । तज्जानतीरभ्यनूषतव्राऽआविर्भुवदरुणीर्यशसागोः+ ॥ नेशत्तमोदुधितंरो
चतद्यौरुद्देव्याऽउषसोभानुरर्त । आसूर्योबृहतस्तिष्ठदज्राँऽऋजुमर्तेषुवृजिनाचपश्यन् ॥ आदित्पश्चाबुबुधानाव्यख्य
न्नादिद्रत्नंधारयंतद्युभक्तं । विश्वेविश्वासुदुर्यासुदेवामित्रधियेवरुणसत्यमस्तु ॥ अच्छावोचेयशुशुचानमग्निंहोतारंवि
श्वभरसंयजिष्ठं । शुच्यूधोऽअतृणन्नगवामंधोनपूतंपरिषिक्तमंशोः+ ॥ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मानु
षाणां । अग्निर्देवानामवऽआवृणानःसुमृळीकोभवतुजातवेदाः ॥ १५ ॥ (४।१।२) योमर्त्येष्वमृतऽऋतावादेवो
देवेष्वरतिर्निधायि । होतायजिष्ठोमह्नाशुचध्यैहव्यैरग्निर्मनुषऽईरयध्यै ॥ इहत्वंसूनोसहसोनोऽअद्यजातोजातौँऽउभ
याँऽअंतरग्ने । दूतऽईयसेयुयुजानऽऋष्वऽऋजुमुष्कान्वृषणःशुक्राँश्च ॥ अत्यावृधस्नूरोहितावृतस्नूऽऋतस्यमन्येमनसा
जविष्ठा । अंतरीयसेऽअरुषायुजानोयुष्माँश्चदेवान्विशऽआचमर्तान् ॥ अर्यमणंवरुणंमित्रमेषामिंद्राविष्णूमरुतोऽ
अश्विनोत । स्वश्वोऽअग्नेसुरथःसुराधाऽएदुवहसुहविषेजनाय ॥ गोमाँऽअग्नेविमाँऽअश्वीयज्ञोनृवत्सखासदमिदप्रमृ
ष्यः । इळावाँऽएषोऽअसुरप्रजावान्दीर्घोरयिःपृथुबुध्नःसभावान् ॥ १६ ॥ यस्तऽइध्मंजभरत्सिष्विदानोमूर्धानंवा

(४।१।२) योमर्त्येष्विति विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ततपंतेत्वाया । भुवस्तस्यस्वतवाँः पायुरग्नेविश्वस्मात्सीमघायतऽउरुष्य ॥ यस्तेभरादन्नियतेचिदन्नंनिशिषन्मंद्रमतिं

थिमुदीरत् । आदेवयुरिनधत्तेदुरोणेतास्मिन्रयिर्ध्रुवोऽअस्तुदास्वान् ॥ यस्त्वांदोषायऽउषसिप्रशंसात्प्रियंवात्वाकृणवं

तेहविष्मान् । अश्वोनस्वेदमऽआहेम्यावान्तमंहसःपीपरोदाश्वांसं ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतायदाशद्दुवस्त्वेकृणवतेयत

स्रुक् । नसरायाशंशमानोवियोषन्नैनमंहःपरिवरदघायोः+ ॥ यस्यत्वमग्नेऽअध्वरंजुजोषोदेवोमर्तस्यसुधितंरराणः ।

प्रीतेदसद्धोत्रासायविष्ठासामयस्यविधतोवृधासः ॥ १७ ॥ चित्तिमचित्तिंचिनवद्विविद्वान्पृष्ठेववीतावृजिनाचमर्ता

न् । रायेचनःस्वपत्यायदेवदितिंचरास्वादितिमुरुष्य ॥ कविंशशासुःकवयोदब्धानिधारयंतोदुर्यास्वायोः । अतस्त्वंदृ

श्याँऽअग्नऽएतान्पड्भिःपश्येरद्भुताँऽअर्यऽएवैः ॥ त्वमग्नेवाघतेसुप्रणीतिःसुतसोमायविधतेयविष्ठ । रत्नंभरशशमानाय

घृष्वेपृथुश्चंद्रमवसेचर्षणिप्राः+ ॥ अधाहयद्वयमग्नेत्वायापड्भिर्हस्तेभिश्चकृमातनूभिः । रथंनक्रंतोऽअपसाभुरिजोर्ऋतं

येमुःसुध्यऽआशुषाणाः+ ॥ अधामातुरुषसःसप्तविप्राजायेमहिप्रथमावेधसोनॄन् । दिवस्पुत्राऽअंगिरसोभवेमाद्रिंरु

जेमधनिनंशुचंतः ॥ १८ ॥ अधायथानःपितरःपरासःप्रत्नासोऽअग्नऽऋतमाशुषाणाः । शुचीदयन्दीधितिमुक्थ

शासःक्षामाभिंदंतोऽअरुणीरपव्रन् ॥ सुकर्माणःसुरुचोदेवयंतोयोनदेवाजनिमाधमंतः । शुचंतोऽअग्निंववृधंतऽइंद्रं

मूर्वंगव्यंपरिषदंतोऽअग्मन् ॥ आयूथेवक्षुमतिपश्वोऽअख्यद्देवानांयज्जनिमांत्युग्र । मर्तानांचिदुर्वशीरकृप्रन्वृधेचिद

र्यंऽउपरस्यायोः+ ॥ अर्कर्मतेस्वपसोऽअभूमऽऋतमंवस्रन्नुषसोविभातीः । अनूनमग्निंपुरुधासुश्चंद्रंदेवस्यमर्मृजतश्चा रुचक्षुः ॥ एतातेऽअग्नऽउचथानिवेधोवोचामकवयेताजुषस्व । उच्छोचस्वकृणुहिवस्यसोनोमहोरायःपुरुवारप्रयंधि ॥ १९ ॥ (४।१।३) आवोराजानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजंरोदस्योः । अग्निंपुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवंसे कृणुध्वं ॥ अयंयोनिश्चकृमायंवयंतेजायेवपत्यऽउशतीसुवासाः । अर्वाचीनःपरिवीतोनिषीदेमाऽउतेस्वपाकप्रतीचीः+ ॥ आशृण्वतेऽअदृपितायमन्मनृचक्षसेसुमृळीकायवेधः । देवायशस्तिममृतायशंसग्रावेवसोतामधुषुद्यमीळे+ ॥ त्वंचि न्नःशम्याऽअग्नेऽअस्याऽऋतस्यबोध्यृतचित्स्वाधीः । कदातऽउक्थासधमाद्यानिकदाभवंतिसख्यागृहेते ॥ कथाहत द्वरुणायत्वमग्नेकथादिवेगर्हसेकन्नऽआगः । कथामित्रायमीळ्हुषेपृथिव्यैब्रवःकदर्यम्णेकद्भगाय ॥ २० ॥ कद्धिष्ण्यासु वृधसानोऽअग्नेकद्वातायप्रतवसेशुभंये । परिज्मनेनासत्यायक्षेब्रवःकदग्नेरुद्रायनृघ्ने+ ॥ कथामहेपुष्टिंभरायपूषणेकद्रु द्रायसुमखायहविर्दे । कद्विष्णवऽउरुगायायरेतोब्रवःकदग्नेशरवेबृहत्यै+ ॥ कथाशर्धायमरुतामृतायकथासूरेबृहतेपृ च्छ्यमानः । प्रतिब्रवोदितयेतुरायसाधादिवोजातवेदश्चिकित्वान्+ ॥ ऋतेनऽऋतंनियतमीळऽआगोरामासचामधु मत्पक्वमग्ने । कृष्णासतीरुशताधासिनैषाजामर्येणपयसापीपाय ॥ ऋतेनहिष्मावृषभश्चिदक्तःपुमाँऽअग्निःपयसापृष्ठ्ये

(४।१।३) आवोराजानमितिषोडशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवआद्यायाःत्रिष्टुबित्याद्युक्तं । अग्निर्देवतात्रिष्टुप् ।

न । अस्पँदमानोऽअचरद्वयोधावृषाशुक्रंदुदुहेपृश्निरूधः ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिंव्यसन्भिदंतःसमंगिरसोनवंतगोभिः । शुनंनरःपरिषदन्नुषासमाविःस्वरभवज्जातेऽअग्नौ+ ॥ ऋतेनदेवीरमृताऽअमृक्ताऽअर्णोभिरापोमधुमद्भिरग्ने । वाजीनस गैंषुप्रस्तुभानःप्रसदमित्स्रवितवेदधन्युः ॥ माकस्ययक्षंसदमिद्धुरोगामावेशस्यप्रमिनतोमापेः । माभ्रातुरग्नेऽअनृजो ऋणंवेर्मासख्युर्दक्षंरिपोर्भुजेम ॥ रक्षाणोऽअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः । प्रतिष्फुरविरुजवीड्वंहोजहिरक्षो महिंचिद्वावृधानं+ ॥ एभिर्भवसुमनाऽअग्नेऽअर्कैरिमान्स्पृशमन्मभिःशूरवाजान् । उतब्रह्माण्यंगिरोजुषस्वसंतेशस्ति र्देववाताजरेत ॥ एताविश्वाविदुषेतुभ्यंवेधोनीथान्यग्नेनिण्यावचांसि । निवचनाकवयेकाव्यान्यशंसिषंमतिभिर्विप्र ऽउक्थैः+ ॥ २२ ॥ (४।१।४) कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वींयाहिराजेवामवाँऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिंद्रूणानोस्तासि विध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासऽआशुयापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः । तपूंष्यग्नेजुह्वापतंगानसंदितोविसृज विष्वगुल्काः+ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः । योनोदूरेऽअघशंसोयोऽअंत्यग्नेमाकि ष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्य१मित्राँओषतात्तिग्महेते । योनोऽअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यत संनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने । अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहि

(४।१।४) कृणुष्वेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् ।

शत्रून् ॥ २३ ॥ सतेंजानातिसुमतिंयविष्ठयऽईवतेब्रह्मणेगातुमैरत् । विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्यर्योविदुरो
ऽअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेऽअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानित्येनहविषायऽउक्थैः । पिप्रीषतिस्वऽआयुषिदुरोणेविश्वेदस्मैसुदि
नासासदिष्टिः+ ॥ अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावाताजरतामियंगीः । स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधार
येरनुद्यून्+ ॥ इहत्वाभूर्याचरेदुपत्मन्दोषावस्तर्दीदिवांसमनुद्यून् । क्रीळंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थिवांसोज
नानां ॥ यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योऽअग्नऽउपयातिवसुमतारथेन । तस्यत्राताभवसितस्यसखायस्तऽआतिथ्यमानु
षग्जुजोषत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिबंधुतावचोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय । त्वंनोऽअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्यवि
ष्ठसुक्रतोदमूनाः ॥ अस्वप्नजस्तरणयःसुशेवाऽअतंद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेपायवःसध्र्यंचोनिषद्याग्नेतवनःपांत्वमू
र ॥ येपायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअंधंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतऽइद्रिपवोनाहदेभुः ॥
त्वयावयंसधन्य१स्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवाजान् । उभाशंसासूदयसत्यतातेनुष्ठुयाकृणुह्यह्रयाण ॥ अयातेऽअग्नेस
मिधाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय । दहाशसोरक्षसःपाह्य१स्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोऽअवद्यात्+ ॥ २५ ॥ इति
तृतीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

विंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. संवत्सरादित्येभ्य. ३ सिंधुभ्य. सवित्र. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अग्नय. २ अश्विभ्यामि. ९ मित्राय. ९ ऋभुभ्य. ४ इंद्रऋभुभ्य. २ उषस. ७ इंद्रावरुणाभ्यामि. ३ बृहस्पतय. ३ पूष्णइ. ३ सवित्र. ३ सोमाये. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ अग्नय. अग्नीवरुणाभ्या. ४ अग्नय. ३५ रुद्राये. अग्नय. १५ रक्षोघ्नेग्नय. १५ इतितृतीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानरायवैश्वानरीयंमूर्ध्वंऊष्वेकादशायमिहादौजगतींपंचानुष्टुभौदूतंवोष्टौगायत्रंत्वग्नेमृळाग्नेतमद्यपदपांक्तंपंचमीमहापदपंक्तिरंत्योष्णिक्चतुर्थीषष्ठ्युपांत्यावासप्तम्याःपंचकौमुख्यौतृतीयःसप्तकोनवकश्चाष्टम्याःपंचकःपादश्चतुष्कःसप्तकस्त्रैष्टुभश्चभद्रंषड्यस्त्वांप्रत्यग्निःपंचलिंगोक्तदैवतंत्वेकंप्रत्यग्निरग्निर्होतादशगायत्रंमृषिर्बोधदितिद्वाभ्यांसोमकंसाहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यःसैकंद्रंत्वंमहाँअसिन्नयामेकपदायंपंथाःसप्तोनासंवादइंद्रादितिवामदेवानां ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीळ्हुषेसजोषाःकथादाशेमाग्नयेबृहद्भाः । अनूनेनबृहताक्षथेनोपस्तभायदुपमिन्नरोधः ॥ मानिंदतयऽइमांमह्यंरातिंदेवोददौमर्त्यायस्वधावान् । पाकायगृत्सोऽअमृतोविचेतावैश्वानरोनृतं

(४।१।५) वैश्वानरायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.५ ॥२८॥

मोयह्वोऽअग्निः+ ॥ सामद्विवर्हामहितिग्मभृष्टिःसहस्ररेतावृषभस्तुविष्मान् । पदंनगोरपगूह्ळंविविद्वानग्निर्मह्यंप्रेदुवोचन्मनीषां+ ॥ प्रताँऽअग्निर्बभसत्तिग्मजंभस्तपिष्ठेनशोचिषायःसुराधाः । प्रयेमिनंतिवरुणस्यधामप्रियामित्रस्यचेततोध्रुवाणि ॥ अभ्रातरोनयोषणोव्यंतःपतिरिपोनजनयोदुरेवाः । पापासःसंतोऽअनृताऽअसत्याऽइदंपदमजनतागभीरं+ ॥ १ ॥ इदंमेऽअग्नेकियतेपावकामिनतेगुरुंभारंनमन्म । बृहद्दधाथधृषतागभीरंयह्वंपृष्ठंप्रयसासप्तधातु ॥ तमिन्न्वेवसमनासमानमभिक्रत्वापुनतीधीतिरश्याः । ससस्यचर्मन्नधिचारुपृश्नेरग्रेरुपऽआरुपितंजबारु ॥ प्रवाच्यंवचसःकिंमेऽअस्यगुहाहितमुपनिणिग्वदंति । यदुस्रियाणामपवारिवव्रन्पातिप्रियंरुपोऽअग्रंपदंवेः+ ॥ इदमुत्यन्महिमहामनीकंयदुस्रियासचतपूर्व्यंगौः । ऋतस्यपदेऽअधिदीद्यानंगुहारघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥ अधद्युतानःपित्रोःसचासामनुतगुह्यंचारुपृश्नेः । मातुष्पदेपरमेऽअंतिषद्गोर्वृष्णःशोचिषःप्रयतस्यजिह्वा+ ॥ २ ॥ ऋतंवोचेनमसापृच्छमानस्तवाशसाजातवेदोयदीदं । त्वमस्यक्षयसियद्धविश्वंदिवियदुद्रविणंयत्पृथिव्यां+ ॥ किंनोऽअस्यद्रविणंकद्धरत्नंविनोवोचोजातवेदश्चिकित्वान् । गुहाध्वनःपरमंयन्नोऽअस्यरेकुपदंननिदानाऽअगन्म ॥ कामर्यादावयुनाकद्धवाममच्छागमेमरघवोनवाजं । कदानोदेवीरमृतस्यपत्नीःसूरोवर्णेनततनन्नुषासः ॥ अनिरेणवचसाफल्ग्वेनप्रतीत्येनकृधुनातृपासः । अधातेऽअग्नेकिमिहावदंत्यनायुधासऽआसताससचंतां ॥ अस्यश्रियेसमिधानस्यवृष्णोवसोरनीकंदमऽआरुरोच ।

मंडलं ४ अनु. १ ॥२८॥

रुशद्वसांनःसुदृशींकरूपःक्षितिर्नरायापुंरुवारोंऽअद्यौत् ॥ ३ ॥ (४।१।६) ऊर्ध्वऽऊषुणोंऽअध्वरस्यहोतरग्नेतिष्ठंदेवता
तायजींयान् । त्वंहिविश्वंमभ्यसिमन्मप्रवेधसंश्चित्तिरसिमनीषां+ ॥ अमूरोहोतान्यंसादिविक्ष्व१ग्निर्मंद्रोविदथेंषुप्र
चैताः । ऊर्ध्वंभानुंसंवितेवांश्रेन्मेतेंवधूमंस्तंभायदुपद्यां+ ॥ यतासुंजूर्णीरातिनींघृताचींप्रदक्षिणिदेवतांतिमुराणः ।
उदुस्वरुर्नवजानाक्रःपश्वोऽअंनक्तिसुधिंतःसुमेकंः ॥ स्तीर्णेबर्हिषिंसमिधानेऽअग्नाऽऊर्ध्वोंऽअंध्वर्युर्जुंजुषाणोऽअंस्था
त् । पर्यग्निःपंशुपानहोतांत्रिविष्ट्येंतिप्रदिवंऽउराणः+ ॥ परित्मनांमितद्रुरेतिहोताग्निर्मंद्रोमधुंवचाऽऋतावां । द्रवंत्य
स्यवाजिनोनशोकाभयंतेविश्वाभुवंनायदभ्रांट् ॥ ४ ॥ भद्रातेंऽअग्नेस्वनीकऽसंदृग्घोरस्यंसतोविषुंणस्यचारुंः । नय
त्तेंशोचिस्तमंसावरंतनध्वस्मानंस्तन्वी३रेपऽआधुंः ॥ नयस्यसातुर्जनिंतोरवांरिनमातरांपितरानूचिंदिष्टौ । अधांमि
त्रोनसुधिंतःपावकोऽ३ग्निर्दीदायमानुंषीषुविक्षु+ ॥ द्विर्यंपंचजीजंनन्त्संवसांनाःस्वसांरोऽअग्निंमानुंषीषुविक्षु । उषर्बुधं
मथर्यो३नदंतंशुक्रंस्वासंपरशुंनतिग्मं+ ॥ तवत्येऽअंग्नेहरितोंघृतस्नारोहितासऽऋज्वंचःस्वंचंः । अरुषासोवृषंणऽऋजु
मुष्काऽआदेवतांतिमह्वंतदस्माः+ ॥ येहत्येतेसहंमानाऽअयासंस्त्वेषासोंऽअग्नेऽअर्चयश्चरंति । श्येनासोनदुंवसना
सोऽअर्थंतुविष्वणसोमारुंतंनशर्धंः ॥ अकांरिब्रह्मंसमिधानतुभ्यंशंसांत्युक्थंयजंतेव्यूधाः । होतांरमग्निंमनुंषोनिषेदु

(४।१।६) ऊर्ध्वऊषुणइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.५ ॥२९॥

र्नम॒स्यंत॑ऽउ॒शिज॒ः शंस॑मा॒योः+ ॥ ५ ॥ (४।१।७) अ॒यमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॒र्होता॒ यजि॑ष्ठोऽअध्व॒रेष्वीड्यः॑ । यम॒प्नवा॑नो॒ भृग॑वो विरुरु॒चुर्वने॑षु चि॒त्रं वि॒भ्वं॑ वि॒शेवि॑शे ॥ अग्ने॑ क॒दा त॑ऽआनु॒षग्भुव॑द्दे॒वस्य॒ चेत॑नं । अधा॒ हि त्वा॑ जगृभ्रि॒रे मर्ता॑सो वि॒क्ष्वीड्यं॑ ॥ ऋ॒तावा॑नं॒ विचे॑तसं॒ पश्य॑न्तो॒ द्यामि॑व॒ स्तृभिः॑ । विश्वे॑षामध्व॒राणां॑ हस्क॒र्तारं॒ दमे॑दमे ॥ आ॒शुं दू॒तं वि॒वस्व॑तो॒ विश्वा॒ यश्च॑र्ष॒णीर॒भि । आ ज॑भ्रुः के॒तुमा॒यवो॒ भृग॑वाणं वि॒शेवि॑शे ॥ तमीं॒ होता॑रमानु॒षक्चि॑कि॒त्वांसं॒ नि षे॑दिरे । र॒ण्वं पा॑व॒कशो॑चिषं॒ यजि॑ष्ठं स॒प्त धाम॑भिः ॥ ६ ॥ तं शश्व॑तीषु मा॒तृषु॒ वन॒ऽआ वी॒तमश्रि॑तं । चि॒त्रं सन्तं॒ गुहा॑ हि॒तं सु॒वेदं॑ कूचिद॒र्थिनं॑ ॥ स॒सस्य॒ यद्वियु॑ता॒ सस्मि॒न्नूध॑न्नृ॒तस्य॒ धाम॑न्र॒णय॑न्त दे॒वाः । म॒हाँ अ॒ग्निर्नम॑सा रा॒तह॑व्यो॒ वेर॑ध्व॒राय॒ सद॒मिदृ॒तावा॑ ॥ वेर॑ध्व॒रस्य॑ दू॒त्या॑नि वि॒द्वानु॒भे अ॒न्ता रोद॑सी संचिकि॒त्वान् । दू॒तऽई॑यसे प्र॒दिव॑ऽउरा॒णो वि॒दुष्ट॑रो दि॒वऽआ॒रोध॑नानि ॥ कृ॒ष्णं त॒ऽएम॒ रुश॑तः पु॒रो भाश्च॑रि॒ष्ण्व१र्चिर्वपु॑षामिदेकं॑ । यदप्र॑वीता॒ दध॑ते ह॒ गर्भं॑ स॒द्यश्चि॑ज्जा॒तो भव॒सीदु॑ दू॒तः+ ॥ स॒द्यो जा॒तस्य॒ ददृ॑शा॒नमोजो॒ यद॑स्य॒ वातो॑ऽअनु॒वाति॑ शो॒चिः । वृ॒णक्ति॑ ति॒ग्माम॑त॒सेषु॑ जि॒ह्वां स्थि॒रा चि॒दन्ना॑ दयते॒ वि जम्भैः॑ ॥ तृ॒षु यदन्ना॑ तृ॒षुणा॑ व॒वक्ष॑ तृ॒षुं दू॒तं कृ॑णुते य॒ह्वोऽअ॒ग्निः । वात॑स्य मे॒ळिं स॑चते नि॒जूर्व॑न्ना॒शुं न वा॑जयते हि॒न्वेऽअर्वा॑ ॥ ७ ॥ (४।१।८) दू॒तं

मंडलं ४ अनु. १ ॥२९॥

(४।१।७) अयमिहेत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य वामदेवोऽग्निस्त्रिष्टुप् आद्या जगती द्वितीयाद्याः पंचानुष्टुभः । (४।१।८) दूतं वइत्यष्टर्चस्य सूक्तस्य वामदेवो वैश्वानरोऽग्निर्गायत्री ।

वौविश्ववेदसंहव्यवाहममर्त्यं । यजिष्ठमृंजसेगिरा+ ॥ सहिवेदावसुधितिंमहाँऽआरोधनंदिवः । सदेवाँऽएहवक्षति ॥
सवेददेवऽआनमंदेवाँऽऋतायतेदमे । दातिंप्रियाणिचिद्वसु ॥ सहोतासेदुदूत्यंचिकित्वाँऽअंतरीयते । विद्वाँऽआरो
धनंदिवः+ ॥ तेस्यामयेऽअग्नयेददाशुर्हव्यदातिभिः । यऽईंपुष्यंतऽइंधते ॥ तेरायातेसुवीर्यैःससवांसोविशृण्विरे ।
येऽअग्नादधिरेदुवः ॥ अस्मेरायोदिवेदिवेसंचरंतुपुरुस्पृहः । अस्मेवाजासऽईरतां ॥ सविप्रश्चर्षणीनांशवसामानुषा
णां । अतिक्षिप्रेवविध्यति ॥ ८ ॥ (४।१।९) अग्नेमृळमहाँऽअसियऽईमादेवयुंजनं । इयेथबर्हिरासदं ॥ समानु
षीषुदूळभोविक्षुप्रावीरमर्त्यः । दूतोविश्वेषांभुवत् ॥ ससद्मपरिणीयतेहोतामंद्रोदिविष्टिषु । उतपोतानिषीदति ॥
उतग्नाऽअग्निरध्वरऽउतोगृहपतिर्दमे । उतब्रह्मानिषीदति ॥ वेषिह्यध्वरीयतामुपवक्ताजनानां । हव्याचमानुषाणां ॥
वेषीद्वस्यदूत्यं१यस्यजुजोषोऽअध्वरं । हव्यंमर्तस्यवोह्ळवे ॥ अस्माकंजोष्यध्वरमस्माकंयज्ञमंगिरः । अस्माकंशृ
णुधीहवं ॥ परितेदूळभोरथोस्माँऽअश्नोतुविश्वतः । येनरक्षसिदाशुषः ॥ ९ ॥ (४।१।१०) अग्नेतमद्याश्वंनस्तो
मैःक्रतुंनभद्रंहृदिस्पृशं । ऋध्यामातऽओहैः ॥ अधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः । रथीर्ऋतस्यबृहतोबभूथ ॥

(४।१।९) अग्नेमृळेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निर्गायत्री । (४।१।१०) अग्नेतमद्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निःपदपंक्तिःपंचमीमहा
पदपंक्तिःअंत्येद्वेउष्णिहौ ।

ऋक्सं. अ.३अ.५ ॥३०॥

मंडलं ४ अनु. २

एभिर्नोऽअर्कैर्भवानोअर्वाङ्स्व१र्णज्योतिः । अग्नेविश्वेभिःसुमनाअनीकैः ॥ आभिष्टेऽअद्यगीर्भिर्गृणंतोग्नेदा
शेम । प्रतेदिवोनस्तनयंतिशुष्माः ॥ तवस्वादिष्ठाग्नेसंदृष्टिरिदाचिदह्नइदाचिदक्तोः । श्रियेरुक्मोनरोचतउ
पाके ॥ घृतंनपूतंतनूररेपाःशुचिहिरण्यं । तत्तेरुक्मोनरोचतस्वधावः ॥ कृतंचिद्धिष्मासनेमिद्वेषोग्नइनोषिम
र्तात् । इत्थायजमानादृतावः ॥ शिवानःसख्यासंतुभ्रात्राग्नेदेवेषुयुष्मे । सानोनाभिःसदनेसस्मिन्नूधन् ॥ १० ॥
(४।२।१) भद्रंतेऽअग्नेसहसिन्ननीकमुपाकऽआरोचतेसूर्यस्य । रुशदृशेददृशेनक्तयाचिदरूक्षितंदृशऽआरूपे
अन्नं ॥ विषाह्यग्नेगृणतेमनीषांखंवेपसातुविजातस्तवानः । विश्वेभिर्यद्वावनःशुक्रदेवैस्तन्नोरास्वसुमहोभूरिमन्म ॥
त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीषास्त्वदुक्थाजायंतेराध्यानि । त्वदेतिद्रविणंवीरपेशाऽइत्थाधियेदाशुषेमर्त्याय ॥ त्वद्वाजीवा
जंभरोविहायाऽअभिष्टिकृज्जायतेसत्यशुष्मः । त्वद्रयिर्देवजूतोमयोभुस्त्वदाशुर्जूजुवाँऽअग्नेऽअर्वा ॥ त्वामग्नेप्रथमंदे
वयंतोदेवंमर्ताऽअमृतमंद्रजिह्वं । द्वेषोयुतमाविवासंतिधीभिर्दमूनसंगृहपतिममूरं ॥ आरेऽअस्मदमतिमारेऽअंहऽआ
रेविश्वांदुर्मतिंयन्निपासि । दोषाशिवःसहसःसूनोऽअग्नेयंदेवऽआचित्सचसेस्वस्ति ॥ ११ ॥ (४।२।२) यस्त्वा
मग्नऽइनधतेयतस्रुक्त्रिस्तेऽअन्नंकृणवत्सस्मिन्नहन् । ससुद्युम्नैरभ्यस्तुप्रसक्षत्तवक्रत्वाजातवेदश्चिकित्वान् ॥ इध्मंय

॥३०॥

(४।२।१) भद्रंतइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् । (४।२।२) यस्त्वामग्नइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्तेज॒भर॑च्छश्रमा॒णोम॒होऽअ॑ग्नेऽअनी॑कु॒मास॑पर्य॒न्। सइ॑धा॒नः प्रति॑दो॒षामु॒षासं॒पुष्य॑न्त्रयि॑स॑चते॒घ्नन्न॒मित्रा॑न्॥ अ॒ग्निरीशे॑बृ॒ह॒तः क्ष॒त्रिय॑स्या॒ग्निर्वाज॑स्य पर॒मस्य॑रा॒यः । दधा॑ति॒रत्न॑॑विध॒तेयवि॑ष्ठो॒व्या॑नुष॒ङ्मर्त्या॑यस्व॒धावा॑न् ॥ यच्चि॒द्धिते॑पु॒रुष॒त्रा॒य॑विष्ठाचि॑त्तिभिश्च॒कृ॒मा कच्चि॒दाग॑ः । कृ॒धीष्व॑१स्माँऽअदि॑ते॒रना॑गा॒न्व्ये॒ना॑सिशिश्र॒थो॒विष्व॑गग्ने ॥ म॒हश्चि॒दग्न॒ऽएन॑सोऽअ॒भीक॑ऽऊ॒र्वाद्दे॒वाना॑मु॒तमर्त्या॑नां । मा॒तेसखा॑य॒ः सद॒मिद्रि॑षाम॒यच्छा॑तो॒काय॒तन॑याय॒शंयो॑ः+ ॥ यथा॑ह॒त्यद्व॑सवोगौ॒र्यं॑चि॒त्प॒दिषि॒ताममु॑ञ्चतायजत्राः । ए॒वोष्व॑१स्मन्मु॑ञ्चता॒व्यंह॒ः प्रता॑र्यग्नेप्रत॒रं॑न॒ऽआयु॑ः ॥ १२ ॥ (४।२।३) प्रत्य॒ग्निरु॒षसा॒मग्र॑मख्य॒द्विभा॒ती॒नां॒सु॒मना॑र॒त्न॒धेय॑॑ । या॒तम॑श्विनासु॒कृतो॑दु॒रो॒णमु॒त्सूर्यो॒ज्योति॑षादे॒वऽए॑ति ॥ ऊ॒र्ध्वंभा॒नुं॑स॒वि॒तादे॒वोऽअ॑श्रेद्द्र॒प्सं॑दवि॑ध्व॒द्ग॒वि॒षो॒नसत्वा॑ । अनु॑व्र॒तं॑वरु॑णो॒यं॑तिमि॒त्रोयत्सूर्यं॑दि॒व्या॑रो॒हय॑॑ति ॥ यं॑सी॒मकृ॑ण्व॒न्तम॑से॒वि॒पृचे॑ध्रु॒वक्षे॑मा॒ऽअन॑वस्य॒॑न्तो॒ऽअर्थ॑॑ । तंसूर्य॑॑ह॒रित॑ः स॒प्तय॒ह्वीः स्पशं॒विश्व॑स्य॒जग॑तोवहंति ॥ वहि॑ष्ठेभिर्वि॒हर॑न्यासि॒तंतु॑मव॒व्यय॒न्नसि॑तं दे॒वव॑स्म। दवि॑ध्वतोर॒श्मय॒ः सूर्य॑स्य॒चर्मे॑वावा॑धु॒स्तमो॑ऽअ॒प्स्व॑१त॒ः+ ॥ अना॑यतो॒ऽअनि॑वद्धः कु॒थाय॒न्य॑ङ्ङु॒त्ता॒नो॑वपद्यते॒न । कया॑याति॒स्व॒धया॒को॑दद॑र्श॒दि॒वः स्कं॒भः समृ॑तः पाति॒नाक॑॑ ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्य॒ग्निरु॒षसो॒जा॒तवे॑दा॒ऽअख्य॑द्दे॒वोरोच॑

(४।२।३) प्रत्यग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् । (४।२।४) प्रत्यग्निरुषसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् (अनयोः सूक्तयोःकेच्चिदाचार्यालिङ्गोक्तदेवताआहुःताश्चआद्यसूक्तेआद्यानामग्निः द्वितीयस्याः सवितृवरुणमित्राः पंचम्याः सूर्यः अपरसूक्तेक्रमेण-

मानामहोभिः । आनासत्योरुगायारथेनेमंयज्ञमुपनोयातमच्छ ॥ ऊर्ध्वंकेतुंसवितादेवोऽअश्रेज्ज्योतिर्विश्वस्मैभुवनाय
कृण्वन् । आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंविसूर्योरश्मिभिश्चेकितानः ॥ आवहंत्यरुणीर्ज्योतिषागान्महीचित्रारश्मिभि
श्चेकिताना । प्रबोधयंतीसुवितायदेव्युषाऽईयतेसुयुजारथेन ॥ आवांवहिष्ठाऽइहतेवहंतुरथाऽअश्वासऽउषसोव्यु
ष्टौ । इमेहिवांमधुपेयायसोमाऽअस्मिन्यज्ञेवृषणामादयेथां ॥ अनायतो० ॥ १४ ॥ (४।२।५) अग्निर्होतानोऽअ
ध्वरेवाजीसन्परिणीयते । देवोदेवेषुयज्ञियः ॥ परित्रिविष्ट्यध्वरंयात्यग्नीरथीरिव । आदेवेषुप्रयोदधत् ॥ परिवाजप
तिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ अयंयःसृंजयेपुरोदैववातेसमिध्यते । द्युमाँऽअमित्रदंभनः ॥
अस्यघावीरऽईवतोग्नेरीशीतमर्त्यः । तिग्मजंभस्यमीळ्हुषः ॥ १५ ॥ तमर्वंतंनसानसिमरुषंनदिवःशिशुं । मर्मृज्यंतेदिवेदि
वे ॥ बोधद्यन्माहरिभ्यांकुमारःसाहदेव्यः । अच्छानहूतऽउदरं ॥ उतत्यायजताहरीकुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता
सद्यऽआददे ॥ एषवांदेवावश्विनाकुमारःसाहदेव्यः । दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावश्विनाकुमारंसाहदेव्यं ।
दीर्घायुषंकृणोतन ॥ १६ ॥ (४।२।६) आसत्योयातुमघवाँऽऋजीषीद्रवंत्वस्यहरयऽउपनः । तस्माऽइदंधःसुषुमा

अश्व्यश्विनःसूर्यउषाअश्व्युषसःसूर्यइत्येवं ज्ञेयाः)। (४।२।५) अग्निर्होतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निःसप्तम्यष्टम्योःसोमःअंत्ययोरश्विनौगा-
यत्री । (४।२।६) आसत्योयात्वित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

सुदक्षमिहाभिपित्वंकरतेगृणानः+ ॥ अवस्यशूराध्वनोनांतेस्मिन्नोऽअद्यसवनेमंदध्यै । शंसात्युक्थमुशनेववेधाश्चिकि
तुषेऽअसुर्यायमन्म ॥ कविर्ननिण्यंविदथानिसाधन्वृषायत्सेकंविपिपानोऽअर्चात् । दिवऽइत्थाजीजनत्सप्तकारून
ह्नाचिच्चक्रुर्वयुनागृणंतः ॥ स्वर्१यद्वेदिसुदृशीकमर्कैर्महिज्योतीरुरुचुर्यद्धवस्तोः । अंधातमांसिदुधिताविचक्षेनृभ्यश्च
कारनृतमोऽअभिष्टौ ॥ ववक्षऽइंद्रोऽअमितमृजीष्युर्१भेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा । अतश्चिदस्यमहिमाविरेच्यभियो
विश्वाभुवनाबभूव ॥ १७ ॥ विश्वानिशक्रोनर्याणिविद्वानपोरिरेचसखिभिर्निकामैः । अश्मानंचिद्येबिभिदुर्वचोभि
र्व्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ॥ अपोवृत्रंवव्रिवांसंपराहन्प्रावत्तेवज्रंपृथिवीसचेताः । प्रार्णांसिसमुद्रियाण्यैनोःपतिर्भव
ञ्छवसाशूरधृष्णो ॥ अपोयदद्रिंपुरुहूतदर्दराविर्भुवत्सरमापूर्व्यंते । सनोनेतावाजमादर्षिभूरिंगोत्रारुजन्नंगिरोभिर्गृ
णानः+ ॥ अच्छाकविंनृमणोगाऽअभिष्टौस्वर्षातामघवन्नाधमानं । ऊतिभिस्तमिषणोद्युम्नहूतौनिमायावानब्रह्मादस्यु
र्रत ॥ आदस्युघ्नामनसायाह्यस्तंभुवत्तेकुत्सःसख्येनिकामः । स्वेयोनौनिषदतंसरूपाविवांचिकित्सदृतचिद्धनारी
॥ १८ ॥ यासिकुत्सेनसरथमवस्युस्तोदोवातस्यहर्योरीशानः । ऋज्राबाजंनगध्यंयुयूषन्कविर्यदहन्पार्याययभूषात् ॥
कुत्सायशुष्णमशुषंनिबर्हीःप्रपित्वेऽअह्नःकुयवंसहस्रा । सद्योदस्यून्प्रमृणकुत्स्येनप्रसूरश्चक्रंवृहतादभीके ॥ त्वंपिप्रुंमृ
गयंशूशुवांसमृजिश्वनेवैदथिनायरंधीः । पंचाशत्कृष्णानिवपःसहस्रात्कंनपुरोजरिमाविदर्दः ॥ सूरऽउपाकेतन्वं१द

ऋक्सं. अ.३अ.५ ॥३२॥

मंडलं ४ अनु. २

धानोवियत्तेचेत्यमृतंस्यवर्पः । मृगोनहस्तीतविषीमुषाणःसिंहोनभीमऽआयुधानिबिभ्रत् ॥ इंद्रंकामावसूयंतोऽअग्म
न्त्स्वर्मीळ्हेनसवनेचकानाः । श्रवस्यवःशशमानासऽउक्थैरोकोनरण्वासुदृशीवपुष्टिः+ ॥ १९ ॥ तमिद्वऽइंद्रंसुहवंहुवे
मयस्ताचकारनर्यापुरूणि । योमावतेजरित्रेगध्यंचिन्मक्षूवाजंभरतिस्पार्हराधाः ॥ तिग्मायदंतरशनिःपतातिकस्मि
न्चिच्छूरमुहुकेजनानां । घोरायदर्यसमृतिर्भवात्यधस्मानस्तन्वोबोधिगोपाः+ ॥ भुवोवितावामदेवस्यधीनांभुवःसखावृ
कोवाजसातौ । त्वामनुप्रमतिमाजगन्मोरुशंसोजरित्रेविश्वधस्याः ॥ एभिर्नृभिरिंद्रत्वायुभिष्ट्वामघवद्भिर्मघवन्विश्वऽ
आजौ । द्यावोनद्युम्नैरभिसंतोऽअर्यःक्षपोमदेमशरदश्चपूर्वीः+ ॥ एवेदिंद्रायवृषभायवृष्णेब्रह्माकर्मभृगवोनरथं । नू
चिद्यथानःसख्यावियोषदसन्नऽउग्रोवितातनूपाः+ ॥ नूष्टुतऽइंद्रनूगृणानऽइषंजरित्रेनद्यो३नपीपेः । अकारितेहरि
वोब्रह्मनव्यंधियास्यामरथ्यःसदासाः+ ॥ २० ॥ (४।२।७) त्वंमहाँऽइंद्रतुभ्यंहक्षाऽअनुक्षत्रंमंहनामन्यतद्यौः । त्वं
वृत्रंशवसाजघन्वान्त्सृजःसिंधूँरहिनाजग्रसानान्+ ॥ तवत्विषोजनिमन्रेजतद्यौरेजद्भूमिर्भियसास्वस्यमन्योः । ऋघायं
तसुभ्वः१पर्वतासऽआर्दन्धन्वानिसरयंतऽआपः ॥ भिनद्गिरिंशवसावज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानःसहसानऽओजः । वधी
द्वृत्रंवज्रेणमंदसानःसरन्नापोजवसाहतवृष्णीः ॥ सुवीरस्तेजनितामन्यतद्यौरिंद्रस्यकर्तास्वपस्तमोभूत् । यऽईंजजानस्वर्यं

॥३२॥

(४।२।७) त्वंमहानित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्य [illegible] न्यायामेकपदाविराट् ।

सुवज्रमनंपच्युतंसदंसोनभूमं ॥ यऽएकऽइच्च्यावयंतिप्रभूमाराजांकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रंः । सत्यमेंनमनुविश्वेंमदंतिरा
तिंदेवस्यंगृणतोमघोनंः ॥ २१ ॥ सत्रासोमांऽअभवन्नस्यविश्वेंसत्रामदांसोबृहतोमदिंष्ठाः । सत्राभंवोवसुपतिर्वसूंनां
दत्रेविश्वांऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः+ ॥ त्वमधंप्रथमंजायमानोमेविश्वांऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः । त्वंप्रतिंप्रवतंऽआशयांनम
हिंवज्रेंणमघवन्विवृंश्चः ॥ सत्राहणंदाधृंषिंतुम्रमिंद्रंमहामंपारंवृंषभंसुवज्रं । हंतायोवृत्रंसनिंतोतवाजंदातांमघानिंमघवा
सुराधांः ॥ अयंवृतंश्चातयतेसमीचीर्यऽआजिषुमघवांशृण्वऽएकंः । अयंवाजंभरतियंसनोत्यस्यप्रियासंःसख्येस्याम ॥
अयंशृण्वेऽअधजयंन्नुतघ्नन्नयमुतप्रकृंणुतेयुधागाः । यदासत्यंकृंणुतेमन्युमिंद्रोविश्वंदृह्ळंभंयतऽएजंदस्मात् ॥ २२ ॥
समिंद्रोगाऽअंजयत्संहिरंण्यासमंश्वियामघवायोहंपूर्वीः । एभिर्नृभिर्नृतंमोऽअस्यशाकैरायोविंभक्तासंभरश्चवस्वंः ॥ कि
यत्स्विदिंद्रोऽअध्येंतिमातुःकियंत्पितुर्जनितुर्योजजानं । योऽअंस्यशुष्मंमुहुकैरियर्तिवातोनजूतःस्तनयंद्भिरभ्रैः+ ॥ क्षि
यंतंत्वमक्षियंतंकृणोतीयर्तिरेणुंमघवांसमोहं । विभंजनुरशनिंमाँऽइवद्यौरुतस्तोतारंमघवावसौधात् ॥ अयंचक्रमिंष
णत्सूर्यस्यन्येतंशंरीरमत्ससृमाणं । आकृष्णऽईंजुहुराणोजिंघर्तित्वचोबुध्नेरजंसोऽअस्ययोनौ ॥ असिंक्न्यांयजमानोन
होतां ॥ २३ ॥ गव्यंतऽइंद्रंसख्यायविप्रांऽअश्वायंतोवृषंणंवाजयंतः । जनीयंतोंजनिदामक्षितोतिमाच्यांवयामोव
तेनकोशं ॥ त्रातानोंबोधिदहंशानऽआपिरंभिख्यातामंर्डितासोम्यानां । सखांपितापितृतंमःपितृणांकर्तेमुलोकमुश

तेवंयोधाः+ ॥ सखीयतामविताबोधिसखागृणानऽइंद्रस्तुवतेवयोधाः । वयंह्यातेचकृमासबाधऽआभिःशमीभिर्महयंतऽइंद्र ॥ स्तुतऽइंद्रोमघवायद्धवृत्राभूरीण्येकोऽअप्रतीनिहंति । अस्यप्रियोजरितायस्यशर्मन्नकिर्देवावारयंतेनमर्ताः॥ एवान्ऽइंद्रोमघवाविरप्शीकरत्सत्याचर्षणीधृदनर्वा । त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेऽअधिश्रवोमाहिनंयज्जरित्रे+ ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ २४ ॥ (४।२।८) अयंपंथाऽअनुवित्तःपुराणोयतोदेवाऽउदजायंतविश्वे । अतश्चिदाजनिषीष्टप्रवृद्धोमामातरममुयापत्तवेकः ॥ नाहमतोनिरयादुर्गहैतत्तिरश्चतापार्श्वान्निर्गमाणि । बहूनिमेऽअकृताकर्त्वानियुध्यैत्वेनसंत्वेनपृच्छै ॥ परायतींमातरमन्वचष्टननानुगान्यनुनूगमानि । त्वष्टुर्गृहेऽअपिबत्सोममिंद्रःशतधन्यंचम्वोःसुतस्य ॥ किंसऽऋधक्कृणवद्यंसहस्रंमासोजभारशरदश्चपूर्वीः । नहीन्वस्यप्रतिमानमस्त्यंतर्जातेषूतयेजनित्वाः ॥ अवद्यमिवमन्यमानागुहाकरिंद्रंमातावीर्येणान्यृष्टं । अथोदस्थात्स्वयमत्कंवसानऽआरोदसीऽअपृणाज्जायमानः॥ २५ ॥ एताऽअर्षंत्यललाभवंतीऽऋतावरीरिवसंक्रोशमानाः । एताविपृच्छकिमिदंभनंतिकमापोऽअद्रिंपरिधिंरुजंति ॥ किमुष्विदस्मैनिविदोभनंतेंद्रस्यावद्यंदिधिषंतऽआपः । ममैतान्पुत्रोमहतावधेनवृत्रंजघन्वाँऽअसृजद्विसिंधून् ॥ ममंच्चनत्वायुवतिः

(४।२।८) अयंपंथाइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋषिःआद्यायाइंद्रऋषिःनहीन्वस्येत्यादिसार्धतिसृणामदितिर्ऋषिकाआद्यायावामदेवोदेवता नाहमतइत्यादिपंचार्धर्चानामंत्यानांषण्णामृचांचेंद्रोदेवतानहीन्वस्येतिसार्धतिसृणांवामदेवोदेवतात्रिष्टुप् ।

परासममंचनत्वांकुषवांजगारं । ममंच्चिदापःशिशंवेममृज्युर्ममंच्चिदिंद्रःसहसोदंतिष्ठत् ॥ ममंच्चनतेंमघवन्व्यंसोनि विविध्वाँऽअपहनूंजघानं । अधानिविंद्धऽउत्तरोबभूवान्चिरोंदासस्यसंपिणग्वधेनं ॥ गृष्टिःसंसूवस्थविंरंतवागामंनाधृ ष्यंवृंषभंतुम्रमिंद्रं । अरींह्वंवत्संचरथांयमातास्वयंगातुंतन्वंऽइच्छमांनं ॥ उतमातामंहिषमन्ववेनदमीत्वांजहतिपुत्रदे वाः । अथांब्रवीद्वृत्रमिंद्रोंहनिष्यन्त्सखेंविष्णोवितरंविक्रंमस्व ॥ कस्तेंमातरंविधवांमचक्रच्छयुंकस्त्वामंजिघांसच्चरं तं । कस्तेंदेवोऽअधिंमार्डीकऽआंसीद्यत्प्राक्षिणाःपितरंपादगृह्यं ॥ अवंत्यांशुनंऽआंत्राणिंपेचेनदेवेषुविविदेमर्डितारं । अपंश्यंजायाममंहीयमानामधांमेश्येनोमध्वाजंभार ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥

एकविंशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १४ ऋचः १४८॥ त्यागः ॥ वैश्वानरायाग्नय. १५ अग्नय. ५९ सवितृवरुणमित्रेभ्य० सूर्या- ये. ३ अग्न्यश्विभ्य. सूर्याये. उषस. अक्ष्युषोभ्य. सूर्याये. अग्नय. ६ सोमकाये. २ अश्विभ्या. २ इंद्राये. ४२ वामदेवाये. इंद्राये. २ इंद्रवामदेवाभ्या. वामदेवाये. ३ इंद्राये. ६ ॥ इतितृतीयेपंचमः ॥ ५ ॥

एवैकादशानआयातुंयंनःकथोपांत्यस्तिस्रऋतुदेव्योवांकासुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुप्कोअद्याष्टावहंमनुःसप्तांद्याभिस्ति स्रभिरिंद्रमिवांत्मानमृषिस्तुष्टावेंद्रोवात्मानंपरानंवाष्टावार्द्येनस्तुतिर्गर्भेनुपंचांत्याशक्करींत्वायुजेंद्रासोमंवानः

स्तुतोनकिश्चतुर्विंशतिर्दिवश्चित्तृचउषस्यश्चगायत्रंह्यष्टम्यंत्येअनुष्टुभौकयापंचोनाभीषुपादनिचृदांतूनश्चतुर्विंश
तिरंत्याभ्यामैंद्राश्चौस्तुतौ ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (४।२।९) एवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्रविश्वेंदेवासंःसुहवांसऽऊमाः । महामुभेरोदंसीवृद्धमृष्वंनिरे
कमिद्वृंणतेवृत्रहत्यें ॥ अवांसृजंतजिव्रंयोनदेवाभुवंःसम्राळिंद्रसत्ययोंनिः । अहन्नहिंपरिशयांनमर्णःप्रवंर्तनीरंरदोवि
श्वधैनाः ॥ अतृप्णुवंतंवियंतमबुध्यमबुंध्यमानंसुषुपाणमिंद्र । सप्तप्रतिप्रवतऽआशयांनमहिंवज्रेणविरिंणाऽअपर्व
न्[+] ॥ अक्षोंदयच्छवंसाक्षामंबुध्नंवार्णवातस्तविंषीभिरिंद्रः । दृह्ळान्यौभ्नादुशमांनऽओजोवांभिनत्ककुभःपर्वतानां ॥
अभिप्रदंद्रुर्जनंयोनगर्भंरथांऽइवप्रयंयुःसाकमद्रंयः । अतंर्पयोविसृतंऽउब्जऽऊर्मीन्त्वंवृताँऽअरिणाऽइंद्रसिंधून् ॥ १ ॥
त्वंमहीमवनिंविश्वधेंनांतुर्वीतयेवय्यांयक्षरंतीं । अरंमयोनमसैजदर्णःसुतरणाँऽअंकृणोरिंद्रसिंधून् ॥ प्राग्रुवोंनभन्वो३
नवक्कांध्वस्राऽअंपिन्वद्युवतीर्ऋतज्ञाः । धन्वान्यज्राँऽअपृणक्तृषाणाँऽअधोगिंद्रंःस्तर्यो३ दंसुपत्नीः ॥ पूर्वीरुषसंःश
रदंश्चगूर्तावृत्रंजंघन्वाँऽअंसृजद्विसिंधून् । परिंष्ठिताऽअतृणद्बद्बधानाःसीराऽइंद्रःस्रवितवेपृथिव्या[+] ॥ वम्रीभिःपुत्र
मग्रुवोंऽअदानंनिवेशंनाद्धरिवऽआजंभर्थ । व्यं१धोऽअंख्यदहिंमाददानोनिर्भूदुखच्छित्समंरंतपर्वं ॥ प्रतेपूर्वाणिकर

(४।२।९) एवात्वामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

णानिविप्राविद्वाँऽआंहविदुषेकरांसि । यथांयथावृष्ण्यांनिस्वगूर्तापाँसिराजन्नर्यांविवेषीः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ २ ॥
(४।२।१०) आनऽइंद्रोदूरादानंऽआसादंभिष्टिकृदवंसेयासदुग्रः । ओजिंष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रंबाहुःसंगेसमत्सुतुर्वणिः
पृतन्यून्+ ॥ आनऽइंद्रोहरिंभिर्यात्वच्छार्वाचीनोवंसेराधंसेच । तिष्ठांतिवज्रीमघवांविरप्शीमंयज्ञमनुनोवाजंसातौ ॥
इमंयज्ञंत्वमस्माकंमिंद्रपुरोदधंत्सनिष्यसिक्रतुंनः । श्वघ्नीवंवज्रिन्त्सनयेधनांनांत्वयांवयमर्यऽआजिंजंयेम ॥ उशन्नुषु
णंःसुमनांऽउपाकेसोमंस्यनुसुषुतस्यस्वधावः । पाऽइंद्रप्रतिंभृतस्यमध्वःसमंधंसाममदःपृष्ठ्येन ॥ वियोरंरप्शऽऋषिंभि
र्नवेभिर्वृक्षोनपक्वःसृण्योनजेतां । मर्योनयोषांमभिमन्यंमानोच्छांविवक्मिपुरुहूतमिंद्रं ॥ ३ ॥ गिरिर्नयःस्वतंवाँऽऋ
ष्वऽइंद्रःसनादेवसहंसेजातऽउग्रः । आदंर्तावज्रंस्थविरंनभीमऽउद्नेवकोशंवसुनान्यृष्टं ॥ नयस्यंवर्ताजनुषान्वस्तिन
राधंसऽआमरीतामघस्यं । उद्वावृषाणस्तंविषीवऽउग्रास्मभ्यंदद्धिपुरुहूतरायः+ ॥ ईक्षेरायःक्षयंस्यचर्षणीनामुतव्रजमं
पवर्तासिगोनां । शिक्षानरःसंमिथेषुप्रहावान्वस्वोराशिमंभिनेतासिभूरिं ॥ कयातच्छृंण्वेशच्याशचिंष्ठोययांकृणोतिमु
हुकाचिंदृष्वः । पुरुदाशुषेविचंयिष्ठोऽअंहोथांदधातिद्रविंणंजरित्रे+ ॥ मानोंमर्धीराभंरादद्धितन्नःप्रदाशुषेदातंवेभूरियि
त्ते । नव्येदेष्णेशस्तेऽअस्मिन्तंऽउक्थेप्रब्रंवामवयमिंद्रस्तुवंतंः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ४ ॥ (४।२।११) आयात्विंद्रोवं

(४।२।१०) आनइंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् । (४।२।११) आयात्विंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

सऽउपनऽइहस्तुतःसंधमार्दस्तुशूरः । वावृधानस्तविषीर्यस्यपूर्वीर्द्यौर्नक्षत्रमभिभूतिपुष्यात् ॥ तस्येदिहस्तवथवृष्ण्यां
नितुविद्युम्नस्यतुविराधसोनॄन् । यस्यक्रतुर्विदथ्योऽ३नसम्राट्साह्वान्तरुत्रोऽअभ्यस्तिकृष्टीः ॥ आयात्विंद्रोदिवऽआ
पृथिव्यामक्षूसमुद्रादुतवापुरीषात् । स्वर्णरादवसेनोमरुत्वान्परावतोवासदनादृतस्य ॥ स्थूरस्यरायोबृहतोयऽईशेत
मुष्टवामविदथेष्विंद्रं । योवायुनाजयतिगोमतीषुप्रधृष्णुयानयतिवस्योऽअच्छ ॥ उपयोनमोनमसिस्तभायन्नियर्तिवा
चंजनयन्यजध्यै । ऋंजसानःपुरुवारऽउक्थैरेंद्रंकृण्वीतसदनेषुहोता ॥ ५ ॥ धिषायदिंधिषण्यंतःसरण्यान्त्सदंतोऽ
अद्रिमौशिजस्यगोहे । आदुरोषाःपास्त्यस्यहोतायोनोमहान्त्संवरणेषुवह्निः ॥ सत्रायदींभार्वरस्यवृष्णःसिषक्तिशुष्मः
स्तुवतेभराय । गुहायदीमौशिजस्यगोहेप्रयद्धियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्वरांसिपर्वतस्यवृण्वेपयोभिर्जिन्वेऽअपांजवां
सि । विदद्गौरस्यगवयस्यगोहेयदीवाजायसुध्योऽ३वहंति ॥ भद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीप्रयंतारास्तुवतेराधऽइंद्र । का
तेनिषत्तिःकिमुनोममत्सिकिंनोदुदुहर्षसेदातवाऽउ ॥ एवावस्वऽइंद्रःसत्यःसम्राड्ढंतावृत्रंवरिवःपूरवेकः । पुरुष्टुतक्र
त्वानःशग्धिरायोभक्षीयतेवसोदैव्यस्य ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ६ ॥ (४।३।१) यन्नऽइंद्रोजुजुषेयच्चवष्टितन्नोमहान्करं
तिशुष्म्याचित् । ब्रह्मस्तोमंमघवासोममुक्थायोऽअश्मानंशवसाबिभ्रदेति ॥ वृषावृषंधिंचतुरश्रिमस्यन्नुग्रोबाहुभ्यांनृ

(४।३।१) यन्नइंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

तमःशचीवान् । श्रियेपरुष्णीमुषमाणऽऊर्णांयस्याःपर्वांणिसख्यार्यविव्ये+ ॥ योदेवोदेवतमोजायमानोमहोवाजेभि
र्महद्भिश्चशुष्मैः । दधानोवज्रंबाह्वोरुशंतंद्यामर्मेनरेजयत्प्रभूम ॥ विश्वारोधांसिप्रवतश्चपूर्वीर्द्यौर्ऋष्वाज्जनिमन्रेजत
क्षाः। आमातराभरतिशुष्म्यागोर्नृवत्परिज्मन्नोनुवंतवाताः ॥ तातूतऽइंद्रमहतोमहानिविश्वेष्वित्सवनेषुप्रवाच्या ।
यच्छूरधृष्णोधृषतादधृष्वानहिंवज्रेणशवसाविवेषीः ॥ ७ ॥ तातूतेसत्यातुविनृम्णविश्वाप्रधेनवःसिस्रतेवृष्णऽऊध्नः ।
अधाहत्वद्वृषमणोभियानाःप्रसिंधवोजवसाचक्रमंत ॥ अत्राहतेहरिवस्ताऽउदेवीरवोभिरिंद्रस्तवंतस्वसारः । यत्सीम
नुप्रमुचोबद्बधानादीर्घामनुप्रसितिंस्यंदयध्यै ॥ पिपीळेऽअंशुर्मद्योनसिंधुरात्वाशमीशशमानस्यशक्तिः । अस्मद्र्यक्शुशु
चानस्ययम्याऽआशुर्नररश्मिंतुव्योजसंगोः+ ॥ अस्मेवर्षिष्ठाकृणुहिज्येष्ठानृम्णानिसत्रासहुरेसहांसि । अस्मभ्यंवृत्रासुह
नानिरंधिजहिवधर्वनुषोमर्त्यस्य ॥ अस्माकमित्सुशृणुहित्वमिंद्रास्मभ्यंचित्राँऽउपमाहिवाजान् । अस्मभ्यंविश्वाऽइष
णःपुरंधीरस्माकंसुमघवन्बोधिगोदाः+ ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ८ ॥ (४।३।२) कथामहामवृधत्कस्यहोतुर्यज्ञंजुषाणोऽअ
भिसोममूधः । पिबन्नुशानोजुषमाणोऽअंधोववक्षऽऋष्वःशुचतेधनाय ॥ कोऽअस्यवीरःसधमादमापसमानंशसुमति
भिःकोऽअस्य । कदस्यचित्रंचिकितेकदूतीवृधेभुवच्छशमानस्ययज्योः ॥ कथाशृणोतिहूयमानमिंद्रःकथाशृण्वन्नवसा

(४।३।२) कथामहामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् (अत्यानीतिरृणांऋतदेवतावा) ।

ऋक्सं. अ.३अ.६ ॥३६॥ — मंडलं४ अनु.२

मस्यवेद । काऽअस्यपूर्वीरुपमातयोहकथैनमाहुःपपुरिंजरित्रे+ ॥ कथाऽसबाधःशशमानोऽअस्यनशद्भिद्रविणंदी
ध्यानः । देवोभुवन्नवेदामऽऋतानांनमोजगृभ्वाँऽअभियज्जुजोषत् ॥ कथाकदस्याऽउषसोव्युष्टौदेवोमर्तस्यसख्यंजु
जोष । कथाकदस्यसख्यंसखिभ्योयेऽअस्मिन्कामंसुयुजंततस्रे+ ॥ ९ ॥ किमादमत्रंसख्यंसखिभ्यःकदानुतेभ्रात्रंप्रब्र
वाम । श्रियेसुदृशोवपुरस्यसर्गाःस्वर्णचित्रतमामिषऽआगोः+ ॥ द्रुहंजिघांसन्ध्वरसमनिंद्रांतेतिक्तेतिग्मातुजसेऽअ
नीका । ऋणाचिद्यत्रऽऋणयानउग्रोदूरेऽअज्ञाताऽउषसोबबाधे+ ॥ ऋतस्यहिशुरुधःसंतिपूर्वीरृतस्यधीतिर्वृजिनानि
हंति । ऋतस्यश्लोकोबधिराततर्दकर्णाबुधानःशुचमानऽआयोः+ ॥ ऋतस्यदृळ्हाधरुणानिसंतिपुरूणिचंद्रावपुषेवपूं
षि । ऋतेनदीर्घमिषणंतपृक्षऽऋतेनगावऽऋतमाविवेशुः ॥ ऋतंयेमानऽऋतमिद्वनोत्यृतस्यशुष्मस्तुरयाऽउगव्युः ।
ऋतायपृथ्वीबहुलेगभीरेऽऋतायधेनूपरमेदुहाते ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १० ॥ (४।३।३) कासुष्टुतिःशवसःसूनुमिंद्रम
र्वाचीनंराधसऽआववर्तत् । ददिर्हिवीरोगृणतेवसूनिसगोपतिर्निष्षिधांनोजनासः ॥ सवृत्रहत्येहव्यःसऽईड्यःससुष्टु
तऽइंद्रःसत्यराधाः । सयामन्नामघवामर्त्यायब्रह्मण्यतेसुष्वयेवरिवोधात् ॥ तमिन्नरोविह्वयंतेसमीकेरिरिक्वांसस्तन्वः
कृण्वतत्रां । मिथोयत्त्यागमुभयासोऽअग्मन्नरस्तोकस्यतनयस्यसातौ+ ॥ ऋतुयंतिक्षितयोयोगऽउग्राशुषाणासोमिथो

(४।३।३) कासुष्टुतिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्य [illegible] ।

ऽअर्णसातौ । संयद्विशोवंवृत्रंतयुधमाऽआदिन्नेमऽइंद्रयंतेऽअभीके ॥ आदिद्धनेमऽइंद्रियंयजंतऽआदित्पक्तिःपुरोळा
शंरिरिच्यात् । आदित्सोमोविपपृच्याद्सुंष्वीनादिज्जुंजोषवृषभंयजंध्यै ॥ ११ ॥ कृणोत्यस्मैवरिवोयऽइत्थेंद्रायसोम
मुशतेसुनोति । सध्रीचीनेनमनसाविवेनन्तमित्सखायंकृणुतेसमत्सु ॥ यऽइंद्रायसुनवत्सोमंमद्यपचात्पक्तीरुतभृज्जा
तिधानाः । प्रतिमनायोरुचथानिहर्यन्तस्मिन्दधद्वृषणंशुष्ममिंद्रः ॥ यदासमर्यंव्यचेदृघावादीर्घयदाजिमभ्यख्यंद
र्यः । अचिक्रदद्वृषणंपत्न्यच्छादुरोणऽआनिशितंसोमसुद्भिः ॥ भूयसावस्नमचरत्कनीयोविक्रीतोऽअकानिषंपुनर्यन् ।
सभूयसाकनीयोनारिरेचीद्दीनादक्षाविदुहंतिप्रवाणं ॥ कऽइमंदशभिर्ममेंद्रंक्रीणातिधेनुभिः । यदावृत्राणिजंघनद
थैनंमेपुनर्ददत् ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १२ ॥ (४।३।४) कोऽअद्यनर्योदेवकामऽउशन्निंद्रस्यसख्यंजुजोष । कोवामहेव
सेपार्यायसमिद्धेऽअग्नौसुतसोमऽईट्टे ॥ कोनानामवचसासोम्यायमनायुर्वाभवतिवस्तऽउस्राः । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
खित्वंकोभ्रात्रंवष्टिकवयेकऽऊती ॥ कोदेवानामवोऽअद्यावृणीतेकऽआदित्याँऽअदितिंज्योतिरीट्टे । कस्याश्विना
विंद्रोऽअग्निःसुतस्यांशोःपिबंतिमनसाविवेनं ॥ तस्माऽअग्निर्भारतःशर्मयंसज्ज्योक्पश्यात्सूर्यमुच्चरंतं । यऽइंद्रायसुन
वामेत्याहनरेनर्यायनृतमायनृणां ॥ नतंजिनंतिबहवोनदभ्राऽउर्वस्माऽअदितिःशर्मयंसत् । प्रियःसुकृत्प्रियऽइंद्रेम

(४।३।४) कोअद्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नायुःप्रियःसुप्रावीःप्रियोऽअस्यसोमी ॥ १३ ॥ सुप्राव्यःप्राशुषाळेषवीरःसुष्वेःपक्तिंकृणुतेकेवलेंद्रः । नासुष्वेरापिर्न सखानजामिर्दुष्प्राव्योवहंतेदवाचः ॥ नरेवतापणिनासख्यमिंद्रोऽसुन्वतासुतपाःसंगृणीते । आस्यवेदःखिदतिहंति नग्नंविसुष्वयेपक्तयेकेवलोभूत् ॥ इंद्रंपरेवरेमध्यमासइंद्रंयांतोवसितासइंद्रं । इंद्रंक्षियंतउतयुध्यमानाइंद्रंनरो वाजयंतोहवंते ॥ १४ ॥ (४।३।५) अहंमनुरभवंसूर्यश्चाहंकक्षीवाँऋषिरस्मिविप्रः । अहंकुत्समार्जुनेयंन्यृंजेहंक विरुशनापश्यतामा ॥ अहंभूमिमददामार्यायाहंवृष्टिंदाशुषेमर्त्याय । अहमपोअनयंवावशानाममदेवासोअनुकेत मायन् ॥ अहंपुरोमंदसानोव्यैरंनवसाकंनवतीःशंबरस्य । शततमंवेश्यंसर्वताताादिवोदासमतिथिग्वंयदावं ॥ प्रसुष विभ्योमरुतोविरस्तुप्रश्येनःश्येनेभ्यआशुपत्वा । अचक्रयायत्स्वधयासुपर्णोहव्यंभरन्मनवेदेवजुष्टं ॥ भरद्यदिविर तोवेविजानःपथोरुणामनोजवाअसर्जि । तूयंययौमधुनासोम्येनोतश्रवोविविदेश्येनोअत्र ॥ ऋजीपीश्येनोददमा नोअंशुंपरावतःशकुनोमंद्रंमदं । सोमंभरद्दादृहाणोदेवावान्दिवोअमुष्मादुत्तरादादाय ॥ आदायश्येनोअभर

(४।३।५) अहंमनुरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःआद्यानांतिसृणामात्मादेवताअंत्यानांचतसृणांश्येनस्त्रिष्टुप् (आद्यतृचेवामदेवेंद्रयोर्ऋषित्वविकल्पमाहुःकेचित्) ।

त्सोमंसहस्रंसवाँऽअयुतंचसाकं । अत्रापुरंधिरजहादरातीर्मदेसोमस्यमूराऽअमूरः ॥ १५ ॥ (४।३।६) गर्भेनुसन्न न्वेषामवेदमहंदेवानांजनिमानिविश्वा । शतंमापुरऽआयसीररक्षन्नधश्येनोजवसानिरदीयं ॥ नघासमामपजोषंज भाराभीमासत्वक्षसावीर्येण । ईर्मापुरंधिरजहादरातीरुतवाताँऽअतरच्छूशुवानः ॥ अवयच्छ्येनोऽअस्वनीदधद्योर्वि यद्यदिवातऽऊहुःपुरंधिं । सृजद्यदस्माऽअवहक्षिपज्ज्यांकृशानुरस्तामनसाभुरण्यन्+ ॥ ऋजिप्यऽईमिंद्रावतोनभुज्युं श्येनोजभारबृहतोऽअधिष्णोः । अंतःपततपतत्र्यस्यपर्णमधयामनिप्रसितस्यतद्वेः+ ॥ अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तमापि प्यानंमघवाशुक्रमंधः । अध्वर्युभिःप्रयतंमध्वोऽअग्रमिंद्रोमदायप्रतिधत्पिबध्यैशूरोमदायप्रतिधत्पिबध्यै ॥ १६ ॥ (४।३।७) त्वायुजातवतत्सोमसख्यऽइंद्रोऽअपोमनवेसस्रुतस्कः । अहन्नहिमरिणात्सप्तसिंधूनपावृणोदपिहितेवखा नि ॥ त्वायुजानिखिदत्सूर्यस्येंद्रश्चक्रंसहसासद्यऽइंदो । अधिष्णुनाबृहतावर्तमानंमहोद्रुहोऽअपविश्वायुधायि ॥ अ हन्निन्द्रोऽअदहदग्निरिंदोपुरादस्यून्मध्यंदिनादभीके । दुर्गेदुरोणेक्रत्वानयातांपुरूसहस्राशर्वानिबर्हीत् ॥ विश्वस्मा त्सीमधमाँऽइंद्रदस्यून्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अबाधेथाममृणतंनिशत्रूनविन्देथामपचितिंवधत्रैः ॥ एवासत्यंम

(४।३।६) गर्भेन्वितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःश्येनस्त्रिष्टुबंत्याशक्करी (परानवाष्टौवेत्यनुक्रमण्यामुक्तेरधश्वेतमित्यस्यांपाक्षिकींद्रदेवता यदिश्येनदेवतायाअष्टर्चत्वंस्वीकृतंचेत्) । (४।३।७) त्वायुजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् (इंद्रासोमौवादेवते) ।

ऋक्सं. अ.३अ.६ ॥३८॥

घवानायुवंतदिंद्रश्चसोमोर्वमश्व्यंगोः । आर्दर्दतमपिंहितान्यश्नारिरिचथुःक्षाश्चित्ततृदाना+ ॥ १७ ॥ (४।३।८)
आनः स्तुतऽउपवाजेभिरूतीऽइंद्रयाहिहरिभिर्मंदसानः । तिरश्चिदर्यःसवनापुरूण्यांगूषेभिर्गृणानःसत्यराधाः ॥ आ
हिष्मायातिनर्यश्चिकित्वान्हूयमानःसोतृभिरुपयज्ञं । स्वश्वोयोऽअभीरुर्मन्यमानःसुष्वाणेभिर्मदतिसंहवीरैः+ ॥ श्रा
वयेदस्यकर्णावाजयध्यैजुष्टामनुप्रदिशंमंदयध्यै । उद्वावृषाणोराधसेतुविष्मान्करन्नऽइंद्रःसुतीर्थाभयंच ॥ अच्छायो
गंतानाधमानमूतीऽइत्थाविप्रंहवमानंगृणंतं । उपत्मनिदधानोधुर्याशून्सहस्राणिशतानिवज्रबाहुः ॥ त्वोतासोमघ
वन्निंद्रविप्रावयंतेस्यामसूरयोगृणंतः । भेजानासोबृहद्दिवस्यरायऽआकाय्यस्यदावनेपुरुक्षोः+ ॥ १८ ॥ (४।३।९)
नकिरिंद्रत्वदुत्तरोनज्यायाँऽअस्तिवृत्रहन् । नकिरेवायथात्वं+ ॥ सत्रातेऽअनुकृष्टयोविश्वाचक्रेवव्वावृतुः । सत्रामहाँऽ
असिश्रुतः+ ॥ विश्वेचनेदनात्वादेवासऽइंद्रयुयुधुः । यदहानक्तमातिरः ॥ यत्रोतबाधितेभ्यश्चक्रंकुत्साययुध्यते ।
मुषायऽइंद्रसूर्यं ॥ यत्रदेवाँऽऋघायतोविश्वाँऽअयुध्यऽएकऽइत् । त्वमिंद्रवनूँरहन् ॥ १९ ॥ यत्रोतमर्त्यायकमरिणा
ऽइंद्रसूर्यं । प्रावःशचीभिरेतशं ॥ किमादुतासिवृत्रहन्मघवन्मन्युमत्तमः । अत्राहदानुमातिरः ॥ एतद्धेदुतवीर्यं१

मंडलं ४ अनु. ३ ॥३८॥

(४।३।८) आनःस्तुतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् । (४।३।९) नकिरिंद्रेतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवइन्द्रःचतुर्दश्या-
दितिसृणामिंद्रोषसौगायत्रीअष्टम्यंत्येअनुष्टुभौ ।

मिंद्रंचकर्थपौंस्यं । स्त्रियंयद्दुर्हणायुवंवधींर्दुहितरंदिवः ॥ दिवश्चिद्घादुहितरंमहान्महीयमानां । उषासमिंद्रसंपिण
क् ॥ अपोषाऽअनंसस्सरत्संपिष्टादहंविभ्युषीं । नियत्सींशिश्नथद्वृषां ॥ २० ॥ एतदस्याऽअनंःशयेसुसंपिष्टंविपा
श्या । ससारसींपरावतः ॥ उतसिंधुंविबाल्यंवितस्थानामधिक्षमिं । परिष्ठाऽइंद्रमायया ॥ उतशुष्णस्यधृष्णुयाप्रमृ
क्षोऽअभिवेदनं । पुरोयदस्यसंपिणक्[+] ॥ उतदासंकौलितरंबृहतःपर्वतादधिं । अवाहन्निंद्रशंबरं ॥ उतदासस्यवर्चि
नंःसहस्राणिशतावधीः । अधिपंचंप्रधींऽरिंव ॥ २१ ॥ उतत्यंपुत्रमग्रुवःपरावृक्तंशतक्रतुः । उक्थेष्विंद्रऽआभंजत् ॥
उतत्यातुर्वशायदूऽअस्नातारांशचीपतिंः । इंद्रोविद्वाँऽअपारयत् ॥ उतत्यासद्यऽआर्यासरयोरिंद्रपारतः । अर्णाचि
त्ररंथावधीः ॥ अनुद्वाजहितानयोधंश्रोणंचवृत्रहन् । नतत्तेसुम्नमष्टवे ॥ शतमंश्मन्मयीनांपुरामिंद्रोव्यास्यत् । दि
वोदासायदाशुषें ॥ २२ ॥ अस्वापयद्दभीतयेसहस्रात्रिंशतंहथैः । दासानामिंद्रोमायया ॥ सघेदुतासिंवृत्रहन्त्समा
नऽइंद्रगोपतिः । यस्ताविश्वानिचिच्युषे ॥ उतनूनंयदिंद्रियंकरिष्याऽइंद्रपौंस्यं । अद्यानकिष्टदामिनत् ॥ वामंवामं
तऽआदुरेदेवोददात्वर्यमा । वामंपूषावामंभगोवामंदेवःकरूळती ॥ २३ ॥ (४।३।१०) कयानश्चित्रऽआभुवदूतीस
दावृधःसखा । कयाशचिंष्ठयावृता[+] ॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदंधसः । दृह्ळाचिदारुजेवसु ॥ अभीषुणःस

(४।३।१०) कयानइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रोगायत्रीतृतीयापादनिचृत् ।

खीनामविताजरितॄणां । शतंभवास्यूतिभिः ॥ अभीनऽआववृत्स्वचक्रंनवृत्तमर्वतः । नियुद्भिश्चर्षणीनां+ ॥ प्रवता
हिक्रतूनामाहापदेवगच्छसि । अभक्षिसूर्येसचा ॥ २४ ॥ संयत्तऽइंद्रमन्यवःसंचक्राणिदधन्विरे । अधत्वेऽअधसूर्ये॥
उतस्माहित्वामाहुरिन्मघवानंशचीपते । दातारमविदीधयुं ॥ उतस्मासद्यऽइत्परिशशमानायसुन्वते । पुरूचिन्मंहसे
वसु ॥ नहिष्मातेशतंचनराधोवरंतऽआमुरः । नच्यौत्नानिकरिष्यतः+ ॥ अस्माँऽअवंतुतेशतमस्मान्त्सहस्रमूतयः ।
अस्मान्विश्वाऽअभिष्टयः ॥ २५ ॥ अस्माँऽइहावृणीष्वसख्यायस्वस्तये । महोरायेदिवित्मते ॥ अस्माँऽअविड्ढिवि
श्वहेंद्ररायापरीणसा । अस्मान्विश्वाभिरूतिभिः ॥ अस्मभ्यंताँऽअपावृधिव्रजाँऽअस्तेवगोमतः । नवाभिरिंद्रोतिभिः ॥
अस्माकंधृष्णुयारथोद्युमाँऽइंद्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते ॥ अस्माकमुत्तमंकृधिश्रवोदेवेषुसूर्य । वर्षिष्ठंद्यामिवोपरि
॥ २६ ॥ (४।३।११) आतूनऽइंद्रवृत्रहन्नस्माकमर्धमागहि । महान्महीभिरूतिभिः ॥ भृमिश्चिद्घासितूतुजिराचित्रचि
त्रिणीष्वा । चित्रंकृणोष्यूतये ॥ दभ्रेभिश्चिच्छशीयांसंहंसिव्राधंतमोजसा । सखिभिर्येत्वेसचा ॥ वयमिंद्रत्वेसचावयं
त्वाभिनोनुमः । अस्माँऽअस्माँऽइदुदव ॥ सनश्चित्राभिरद्रिवोनवद्याभिरूतिभिः । अनाधृष्टाभिरागहि ॥ २७ ॥
भूयामोषुत्वावतःसखायऽइंद्रगोमतः । युजोवाजायघृष्वये ॥ त्वंह्येकऽईशिषऽइंद्रवाजस्यगोमतः । सनोयंधिमहीमि

(४।३।११) आतूनइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रोंत्ययोरिंद्राश्वौगायत्री ।

षं ॥ नत्वांवरंतेऽअन्यथायदित्संसिस्तुतोमघं । स्तोतृभ्यंऽइंद्रगिर्वणः ॥ अभित्वागोतंमागिरानूंषतप्रदावनें । इंद्रवा
जांयघृष्वंये ॥ प्रतेंवोचामवीर्या३ यामंदसानऽआरुंजः । पुरोदासींरभीत्यं ॥ २८ ॥ तातेंगृणंतिवेधसोयानिंचकर्थ
पौंस्यां । सुतेष्विंद्रगिर्वणः ॥ अवींवृधंतगोतंमाऽइंद्रत्वेस्तोमंवाहसः । ऐषुंधावीरवद्यशंः ॥ यच्चिद्धिशश्वंतासंसींद्रसा
धांरणस्त्वं । तंत्वांवयंहंवामहे ॥ अर्वाचीनोवंसोभवास्मेसुमत्स्वांधंसः । सोमानामिंद्रसोमपाः ॥ अस्माकंत्वामतीना
मास्तोमंऽइंद्रयच्छतु । अर्वागावंर्तयाहरीं ॥ पुरोळाशंचनोघसोंजोषयांसेगिरंश्चनः । वधूयुरिंवयोषणां ॥ २९ ॥
सहस्रंव्यतीनांयुक्तानामिंद्रमीमहे । शतंसोमंस्यखार्यः ॥ सहस्रांतेशतावयंगवामाच्यांवयामसि । अस्मत्राराधंऽएतु
ते ॥ दशंतेकुलशांनांहिरंण्यानामधीमहि । भूरिदाऽअंसिवृत्रहन् ॥ भूरिंदाभूरिंदेहिनोमादभ्रंभूर्याभंर । भूरिघेदिं
द्रदित्ससि ॥ भूरिदाह्यसिंश्रुतः पुरुत्राशूंरवृत्रहन् । आनोंभजस्वराधंसि ॥ प्रतेंबभ्रूविंचक्षणशंसांमिगोषणोनपात् ।
माभ्यांगाऽअनुंशिश्रथः ॥ कनीनकेवंविद्रधेनवेंद्रुपदेऽअर्भके । बभ्रूयामेंषुशोभेते ॥ अरंमऽउस्रयाम्णेरमनुंस्रयाम्णे ।
बभ्रूयामेंष्वस्त्रिधा ॥ ३० ॥ ॥ इतितृतीयाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वाविंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं ५१ ऋताये. ३ इंद्राये. २० आत्मन. ३ सुपर्णात्मनेश्येना
ये. ८ इंद्राये. इंद्रासोमाभ्यामि. ५ इंद्राये. १३ इंद्रापर्वताभ्यामि. २ इंद्राये. १० [illegible]. २ ॥ इतितृतीयेषष्ठः ॥ ६ ॥

प्रऋभुभ्यएकादशार्भवंवांऋभुर्विभ्वेहोपनवांनश्वोंत्यात्रिष्टुंबुपनोष्टौचतुरनुष्टुबंतंमुतोहिदशदाधिक्रंहिंद्यावापृ
थिव्याद्याशुंषळंत्यानुष्टुंब्दधिक्राव्ण:पंचचतस्रोंत्याजगत्योंत्यासौरींद्राकोवामेकादशैंद्रावरुणंतुंममद्विताद्शत्र
सदस्यु:पौरुकुत्स्यं:षळाद्याआत्मस्तवं:कउश्रवत्ससंपुरुमीह्ळाजमीह्ळौसौहोत्रौत्वाश्विनंहिंतंवामेषस्यत्रिष्टुबंतमग्रं
वायव्याद्यैंद्रवायवंतुगायत्रंवायोचतुष्कमानुष्टुभंत्वाद्यावायव्यांविहिपंचवायव्यंमिदंवांषळैंद्राबार्हस्पत्यंगायत्रं
यस्तस्तंभैकादशवार्हस्पत्यंमंत्येऐंद्राबौचोपांत्याजगती ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (४।४।१) प्रऽऋ॒भुभ्यो॑दू॒तमि॑व॒वाचं॑मिष्यऽउप॒स्तिरे॒श्वैत॑रीं॑धे॒नुमी॑ळे । येवात॑जूतास्त॒रणि॑भि॒रे
वै॒:परि॒द्यांस॒द्योऽअ॒पसो॑बभू॒वुः ॥ य॒दार॒मक्र॑न्नृ॒भव॑:पि॒तृभ्यां॒परि॑विष्टीवे॒षणा॑द॒ंसना॑भिः । आदि॒द्दे॒वाना॒मुप॑स॒ख्यमा॑य॒
न्धीरा॑स:पु॒ष्टिम॑वहन्म॒नायै॑ ॥ पुन॒र्ये॑च॒क्रुः पि॒तरा॒युवा॑ना॒सना॒यूपे॑वजर॒णाशया॑ना । तेवाजो॒विभ्वाँऽऋ॒भुरिंद्र॑वंतो॒मधु॑
प्सरसोनोवंतुय॒ज्ञं ॥ यत्सं॒वत्स॑मृ॒भवो॒गाम॑रक्ष॒न्यत्सं॒वत्स॑मृ॒भवो॒माऽअपिं॑शन् । यत्सं॒वत्स॒मभ॑र॒न्भासो॑ऽअस्या॒स्ताभि॑:श
मी॑भिरमृ॒त॒त्वमा॑शुः ॥ ज्ये॒ष्ठऽआ॑हचम॒सा॒द्वाकु॒रेति॒कनी॑य॒ान्त्रीन्कृ॑णवा॒मेत्या॑ह । क॒नि॒ष्ठऽआ॑हच॒तुर॑स्क॒रेति॒त्वष्ट॑ऽऋभव॒
स्तत्प॑नय॒द्वचो॑वः ॥ १ ॥ स॒त्यमू॑चु॒र्नर॑ऽए॒वाहि॒चक्रु॒रनु॑स्व॒धामृ॒भवो॑जग्मु॒रे॒तां । वि॒भ्राज॑माना॑ँश्चम॒सा॑ँऽअहे॒वावे॒न॒त्त्वष्टा॑

(४।४।१) प्रऋभुभ्यइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

चतुरोदद्दश्वान्[+] ॥ द्वादशद्यून्यदगोह्यस्यातिथ्येरणन्नृभवःससंतः । सुक्षेत्राकृण्वन्ननयंतसिंधून्धन्वातिष्ठन्नोषधीर्नि
म्नमापः ॥ रथंयेचक्रुःसुवृतंनरेष्ठांयेधेनुंविश्वजुवंविश्वरूपां । तऽआतक्षंत्वृभवोरयिंनःस्ववसःस्वपसःसुहस्ताः ॥ अ
पोह्येषामजुषंतदेवाऽअभिक्रत्वामनसादीध्यानाः । वाजोदेवानामभवत्सुकर्मेंद्रस्यऽऋभुक्षावरुणस्यविभ्वा ॥ येहरी
मेधयोक्थामदंतऽइंद्रायचक्रुःसुयुजायेऽअश्वा । तेरायस्पोषंद्रविणान्यस्मेधत्तऽऋभवःक्षेमयंतोनमित्रं[+] ॥ इदाह्नःपी
तिमुतवोमदंधुर्नऽऋतेश्रांतस्यसख्यायदेवाः । तेनूनमस्मेऽऋभवोवसूनितृतीयेऽअस्मिन्त्सवनेदधात ॥ २ ॥ (४।४।२)
ऋभुर्विभ्वावाजऽइंद्रोनोऽअच्छेमंयज्ञंरत्नधेयोपयात । इदाहिवोधिषणादेव्यह्नामधात्पीतिंसंमदाऽअग्मतावः ॥ वि
दानासोजन्मनोवाजरत्नाऽउतऽऋतुभिर्ऋभवोमादयध्वं । संवोमदाऽअग्मतसंपुरंधिःसुवीरामस्मेरयिमेरयध्वं ॥ अयं
वोयज्ञऽऋभवोकारियमामनुष्वत्प्रदिवोदधिध्वे । प्रवोच्छाजुजुषाणासोऽअस्थुरभूतविश्वेऽअग्रियोतवाजाः ॥ अभूदु
वोविधतेरत्नधेयमिदानरोदाशुषेमर्त्याय । पिबतवाजाऽऋभवोददेवोमहितृतीयंसवनंमदाय ॥ आवाजायातोपनऽ
ऋभुक्षामहोनरोद्रविणसोगृणानाः । आवःपीतयोभिपित्वेऽअह्नामिमाऽअस्तंनवस्वऽइवग्मन् ॥ ३ ॥ आनपातःशव
सोयातनोपेमंयज्ञंनमसाहूयमानाः । सजोषसःसूरयोयस्यचस्थमध्वःपातरत्नधाऽइंद्रवंतः ॥ सजोषाऽइंद्रवरुणेनसोमंस

(४।४।२) ऋभुर्विभ्वेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

जोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः । अग्रेपाभिर्ऋतुपाभिः सजोषा ग्नास्पत्नीभी रत्नधाभिः सजोषाः ॥ सजोषसऽ आदित्यैर्मादयध्वं सजोषसऽऋभवः पर्वतेभिः । सजोषसो दैव्येना सवित्रा सजोषसः सिंधुभी रत्नधेभिः ॥ येऽअश्विना ये पितरा यऽऊती धेनुं ततक्षुर्ऋभवो येऽअश्वा । येऽअंसत्रा यऽऋधग्रोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः+ ॥ ये गोमंतं वाजवंतं सुवीरं रयिं धत्थ वसुमंतं पुरुक्षुं । तेऽअग्रेपाऽऋभवो मंदसानाऽअस्मे धत्त ये च रातिं गृणंति ॥ नापाभूत न वोतीतृषामानिःशस्ताऽऋभवो यज्ञेऽअस्मिन् । समिंद्रेण मदथ सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः ॥ ४ ॥ (४।४।३) इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वनाऽऋभवो माप भूत । अस्मिन्हि वः सवने रत्नधेयं गमंत्विंद्रमनु वो मदासः ॥ आगन्नृभूणामिह रत्नधेयमभूत्सोमस्य सुषुतस्य पीतिः । सुकृत्यया यत्स्वपस्यया चँऽएकं विचक्र चमसं चतुर्धा ॥ व्यकृणोत चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत । अथैत वाजाऽअमृतस्य पंथां गणं देवानामृभवः सुहस्ताः ॥ किंमयः स्विच्चमसऽएषऽआस यं काव्येन चतुरो विचक्र । अथा सुनुध्वं सवनं मदाय पातऽऋभवो मधुनः सोम्यस्य ॥ शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानं । शच्या हरी धनुतरावतष्टेंद्रवाहावृभवो वाजरत्नाः ॥ ५ ॥ यो वः सुनोत्यभिपित्वेऽअह्नां तीव्रं वाजासः सवनं मदाय । तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मंदसानाः+ ॥ प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यंदिनं सवनं केवलं ते । समृभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीँऽर्याँऽइंद्र

(४।४।३) इहोपेति नवर्चस्य सूक्तस्य वामदेव ऋभवस्त्रिष्टुप् ।

चक्रुषेसुकृत्या+ ॥ येदेवासोऽअभवतासुकृत्याश्येनाऽइवेदधिदिविनिषेद । तेरत्नंधातशवसोनपातःसौधन्वनाऽअभ
वतामृतासः ॥ यत्तृतीयंसवनंरत्नधेयमकृणुध्वंस्वपस्यासुहस्ताः । तदृभवःपरिषिक्तंवऽएतत्संमदेभिरिन्द्रियेभिःपिब
ध्वं ॥ ६ ॥ (४।४।४) अनश्वोजातोऽअनभीशुरुक्थ्योऽ३ रथस्त्रिचक्रःपरिवर्ततेरजः । महत्तद्वोदेव्यस्यप्रवाचनंद्या
मृभवःपृथिवींयच्चपुष्यथ ॥ रथंयेचक्रुःसुवृतंसुचेतसोविह्वरंतंमनसस्परिध्यया । ताँऽऊन्वं १स्यसवनस्यपीतयऽआवो
वाजाऽऋभवोवेदयामसि ॥ तद्वोवाजाऽऋभवःसुप्रवाचनंदेवेषुविभ्वोऽअभवन्महित्वनं । जिव्रीयत्संतापितरासना
जुरापुनर्युवानाचरथायतक्षथ ॥ एकंविचक्रचमसंचतुर्वयंनिश्चर्मणोगामरिणीतधीतिभिः । अथादेवेष्वमृतत्वमानश
श्रुष्टीवाजाऽऋभवस्तद्वऽउक्थ्यं ॥ ऋभुतोरयिःप्रथमश्रवस्तमोवाजश्रुतासोयमजीजनन्नरः । विभ्वतष्टोविदथेषुप्रवा
च्योयंदेवासोवथासविचर्षणिः ॥ ७ ॥ सवाज्यर्वासऽऋषिर्वचस्ययासशूरोऽअस्तापृतनासुदुष्टरः । सरायस्पोषंससुवी
र्यंदधेयंवाजोविभ्वाँऽऋभवोयमाविषुः ॥ श्रेष्ठंवःपेशोऽअधिधायिदर्शतंस्तोमोवाजाऽऋभवस्तंजुजुष्टन । धीरासोहि
ष्ठाकवयोविपश्चितस्तान्वऽएनाब्रह्मणावेदयामसि ॥ यूयमस्मभ्यंधिषणाभ्यस्परिविद्वांसोविश्वानर्याणिभोजना । द्यु
मंतंवाजंवृषशुष्ममुत्तममानोरयिमृभवस्तक्षतावयः ॥ इहप्रजामिहरयिंरराणाऽइहश्रवोवीरवत्तक्षतानः । येनवयंचि

(४।४।४) अनश्वोजातइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवोजगत्यन्त्यात्रिष्टुप् ।

तयेमात्यन्यान्तंवाजंचित्रमृभवोददानः ॥ ८ ॥ (४।४।५) उपनोवाजाऽअध्वरमृभुक्षादेवायातपथिभिर्देवयानैः । यथायज्ञंमनुषोविक्ष्वा३सुदधिध्वेरण्वाःसुदिनेष्वह्नां ॥ तेवोहृदेमनसेसंतुयज्ञाजुष्टासोऽअद्यघृतनिर्णिजोगुः । प्रवःसुतासोहरयंतपूर्णाःक्रत्वेदक्षायहर्षयंतपीताः+ ॥ त्र्युदायंदेवहितंयथावःस्तोमोवाजाऽऋभुक्षणोददेवः । जुह्वेमनुष्वदुपरासुविक्षुयुष्मेसचाबृहद्दिवेषुसोमं ॥ पीवोऽअश्वाःशुचद्रथाहिभूतायःशिप्रावाजिनःसुनिष्काः । इंद्रस्यसूनोशवसोनपातोनुवश्चेत्यग्रियंमदाय ॥ ऋभुमृभुक्षणोरयिंवाजेवाजिन्तमंयुजं । इंद्रस्वंतंहवामहेसदासातममश्विनं ॥ ९ ॥ सेदृभवोयमवथयूयमिंद्रश्चमर्त्यं । सधीभिरस्तुसनितामेधसाताऽसोऽअर्वता ॥ विनोवाजाऽऋभुक्षणःपथश्चितनयष्टवे । अस्मभ्यंसूरयःस्तुताविश्वाऽआशास्तरीषणि ॥ तंनोवाजाऽऋभुक्षणऽइंद्रनासत्यारयिं । समश्वंचर्षणिभ्यऽआपुरुशस्तऽमघत्तये ॥ १० ॥ (४।४।६) उतोहिवांदात्रासंतिपूर्वायापुरुभ्यस्त्रसदस्युर्नितोशे । क्षेत्रासांददथुरुर्वरासांघनंदस्युभ्योऽअभिभूतिमुग्रं+ ॥ उतवाजिनंपुरुनिष्षिध्वानंदधिक्रामुददथुर्विश्वकृष्टिं । ऋजिप्यंश्येनंप्रुषितप्सुमाशुंचर्कृत्यमर्योनृपतिंनशूरं ॥ यंसीमनुप्रवतेवद्रवंतंविश्वःपूरुर्मदतिहर्षमाणः । पड्भिर्गृध्यंतंमेधयुंनशूरंरथतुरंवातमिवध्र

(४।४।५) उपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप्अंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः । (४।४।६) उतोहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोदधिक्रावाआद्यायाद्यावापृथिवीत्रिष्टुप् ।

जंतं ॥ यःस्मारुंधानोगध्यांसमत्सुसनुंतरश्चरंतिगोषुगच्छंन् । आविर्ऋंजीकोविदथानिचिक्यंत्तिरोऽअंरतिंपर्यापंऽआ
योः+ ॥ उतस्मैंनंवस्त्रमथिंनतायुमनुंक्रोशंतिक्षितयोभरेषु । नीचायमानंजसुरिंनश्येनंश्रवश्चाच्छांपशुमच्चंयूथं+ ॥११॥
उतस्मांसुप्रथमःसंरिष्यन्निवेवेतिश्रेणिंभीरथानां । स्त्रजंकृण्वानोजन्योनशुभ्वारेणुंरेरिंहत्किरणंदद्श्वान्+ ॥ उतस्य
वाजीसहुरिर्ऋतावाशुश्रूंषमाणस्तन्वांसमर्ये । तुरंयतीषुतुरयंन्नृजिप्योधिंभ्रुवोःकिरतेरेणुमृंजन्+ ॥ उतस्मांस्यतन्यतो
रिंवद्योर्ऋघायतोऽअंभियुजोंभयंते । यदासहस्त्रंमभिषीमयोधीदुर्वर्तुःस्माभवतिभीमऽऋंजन्+ ॥ उतस्मांस्यपनयंतिज
नांजूतिंकृष्टिप्रोऽअभिभूंतिमाशोः । उतैनंमाहुःसमिथेवियंतःपरादधिक्राऽअंसरत्सहस्त्रैः ॥ आदधिक्राःशवसापंचकृ
ष्टीःसूर्यऽइवज्योतिंषापस्ततान । सहस्त्रसाःशंतसावाज्यर्वापृणक्तुमध्वासमिमावचांसि ॥ १२ ॥ (४।४।७) आशुं
दधिक्रांतमुनुष्टवामदिवस्पृथिव्याऽउतचर्किराम । उच्छंतीर्मामुषसःसूदयंत्त्वतिविश्वानिदुरितानिपर्षन् ॥ महश्चर्कृ
र्म्यर्वंतःक्रतुप्रादधिक्राव्णंःपुरुवारस्यवृष्णंः । यंपूरुभ्योदीदिवांसंनाग्निंददथुर्मित्रावरुणाततुरिं ॥ योऽअश्वस्यदधिक्रा
व्णोऽअकारीत्समिद्धेऽअग्नाऽउपसोव्युंष्टौ । अनागसंतमदितिःकृणोतुसमित्रेणवरुणेनासजोषाः ॥ दधिक्राव्णंऽइष
ऽऊर्जोमहोयदमंन्महिमरुतांनामंभद्रं । स्वस्तयेवरुणंमित्रमग्निंहवामहऽइंद्रंवज्रबाहुं ॥ इंद्रमिवेदुभयेविह्वयंतऽउदीरा

(४।४।७) आशुमितिषळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोदधिक्रावात्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.७ ॥४३॥

मंडलं ४ अनु. ४

णायज्ञमुपप्रयंतः । दधिक्रामुसूदनंमर्त्यायददथुर्मित्रावरुणानोऽअश्वं ॥ दधिक्राव्णोऽअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजि
नः । सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ १३ ॥ (४।४।८) दधिक्राव्णऽइदुनुचर्किरामविश्वाऽइन्मामुष
सःसूदयंतु । अपामग्नेरुषसःसूर्यस्यबृहस्पतेरांगिरसस्यजिष्णोः+ ॥ सत्वाभरिषोगविषोदुवन्यसच्छ्रवस्यादिषऽउषस
स्तुरण्यसत् । सत्योद्रवोद्रवरःपतंगरोदधिक्रावेषमूर्जंस्वर्जनत् ॥ उतस्मास्यद्रवतस्तुरण्यतःपर्णनवेरनुवातिप्रगर्धिनः ।
श्येनस्येवध्रजतोऽअंकसंपरिदधिक्राव्णःसहोर्जातरित्रतः ॥ उतस्यवाजीक्षिपणिंतुरण्यतिग्रीवायांबद्धोऽअपिकक्षऽआ
सनि । क्रतुंदधिक्राऽअनुसंतवीत्वत्पथामंकांस्यन्वापनीफणत् ॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोण
सत् । नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतं ॥ १४ ॥ (४।४।९) इंद्राकोवांवरुणासुम्नमाप
स्तोमोहविष्माँऽअमृतोनहोता । योवांहृदिक्रतुमाँऽअस्मदुक्तःपस्पर्शदिंद्रावरुणानमस्वान् ॥ इंद्राहयोवरुणाचक्रऽआ
पीदेवौमर्तःसख्यायप्रयस्वान् । सहंतिवृत्रासमिथेषुशत्रूनवोभिर्वामहद्भिःसप्रशृण्वे ॥ इंद्राहरत्नंवरुणाधेष्ठेत्थानृभ्यः
शशमानेभ्यस्ता । यदीसखायासख्यायसोमैःसुतेभिःसुप्रयसामादयैते ॥ इंद्रायुवंवरुणादिद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुग्रानिवं

॥४३॥

(४।४।८) दधिक्राव्णइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोदधिक्रावांत्याया:सूर्यस्त्रिष्टुपअंत्याश्वतस्रोजगत्यः । (४।४।९) इंद्राकोवामित्ये
कादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

धिष्टंवज्रं । योनौंदुरेवौंवृकतिर्दभीतिस्तास्मिन्निमाथामभिभूत्योजः ॥ इंद्रांयुवंवरुणाभूतमस्याधियःप्रेतारांवृषभेवधेनोः । सानोंदुहीयद्यवंसेवगत्वीसहस्रंधारापयंसामहीगौः+ ॥ १५ ॥ तोकेहितेतनंयऽउर्वरांसुसूरोदृशीकेवृषणश्चपौंस्ये । इंद्रांनोऽअत्रवरुंणास्यातामवोंभिर्दस्मापरितक्म्यायां ॥ युवामिद्ध्यवंसेपूर्व्यायपरिप्रभूतीगविषंःस्वापी । वृणीमहेसख्यायंप्रियायशूरामंहिष्ठापितरैवशंभू+ ॥ तावांधियोवंसेवाजयंतींराजिंनजंग्मुर्युवयूःसुदानू । श्रियेनगावऽउपसोमंमस्थुरिंद्रंगिरोवरुंणंमेमनीषाः+ ॥ इमाऽइंद्रंवरुणंमेमनीषाऽअग्मन्नुपद्रविंणमिच्छमांनाः । उपेंमस्थुर्जोष्टारंऽइववस्वोंरघ्वीरिंवश्रवंसोभिक्षंमाणाः ॥ अश्व्यंस्यत्मनारथ्यंस्यपुष्टेर्नित्यंस्यरायःपतंयःस्याम । ताचक्राणाऽऊतिभिर्नव्यंसीभिरस्मत्रारायोंनियुतंःसचंतां ॥ आनोंबृहंताबृहतीभिरूतीऽइंद्रंयातंवरुणवाजंसातौ । यद्दिद्यवंःपृतंनासुप्रक्रीळान्तस्यंवांस्यामसनितारंऽआजेः+ ॥ १६ ॥ (४।४।१०) ममंद्विताराष्ट्रंक्षत्रियंस्यविश्वायोर्विश्वेंऽअमृतायथांनः । क्रतुंसचंतेवरुंणस्यदेवाराजांमिकृष्टेरुपमस्यंवव्रेः ॥ अहंराजावरुणोमह्यंतान्यंसुर्याणिप्रथमाधांरयंत । क्रतुंसचंते० ॥ अहमिंद्रोवरुंणस्तेमंहित्वोर्वीगंभीरेरजंसीसुमेकें । त्वष्टेंवविश्वाभुवंनानिविद्वान्त्समैरयंरोदंसीधारयंच ॥ अहमपोऽअंपिन्वमुक्षमांणाधारयंदिवंसदंनऽऋतस्यं । ऋतेनंपुत्रोऽअदिंतेर्ऋतावोतत्रिधातुंप्रथयद्विभूमं ॥ मांनरःस्वश्वांवाजयंतो

(४।४।१०) ममद्वितेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपौरुकुत्स्यस्त्रसदस्युर्ऋषिःआद्यानांषण्णांत्रसदस्युर्देवताअंत्यानांचतसृणामिंद्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३अ.७ ॥४४॥

मंडलं ४ अनु. ४

मांवृताःसमरणेहवंते । कृणोम्याजिंमघवाहमिंद्रऽइयर्मिरेणुमभिभूत्योजाः ॥ १७ ॥ अहंताविश्वाचकरंनकिर्मादैव्यं सहोवरतेऽअप्रतीतं । यन्मासोमासोममदन्यदुक्थोभेभयेतेरजसीऽअपारे+ ॥ विदुष्टेविश्वाभुवनानितस्यताप्रब्रवीषिवरुणायवेधः । त्वंवृत्राणिशृण्विषेजघन्वान्त्वंवृताँऽअरिणाऽइंद्रसिंधून् ॥ अस्माकमत्रपितरस्तऽआसन्त्सप्तऽऋषयोदौर्गहेबध्यमाने । तऽआयजंतत्रसदस्युमस्याऽइंद्रंनवृत्रतुरमर्धदेवं+ ॥ पुरुकुत्सानीहिवामदाशद्धव्येभिरिंद्रावरुणानमोभिः । अथाराजानंत्रसदस्युमस्यावृत्रहणंददथुरर्धदेवं+ ॥ रायावयंससवांसोमदेमहव्येनदेवायवसेनगावः । तांधेनुमिंद्रावरुणायुवंनोविश्वाहाधत्तमनपस्फुरंतीं ॥ १८ ॥ (४।४।११) कऽउश्रवत्कतमोयज्ञियानांवंदारुदेवःकतमोजुषाते । कस्येमांदेवीममृतेषुप्रेष्ठांहृदिश्रेषामसुष्टुतिंसुहव्यां+ ॥ कोमृळातिकतमऽआगमिष्ठोदेवानामुकतमःशंभविष्ठः । रथंकमाहुर्द्रवदश्वमाशुंयंसूर्यस्यदुहितावृणीत ॥ मक्षूहिष्मागच्छथऽईवतोद्यूनिंद्रोनशक्तिंपरितक्म्यायां । दिवऽआजातादिव्यासुपर्णाकयाशचीनांभवथःशचिष्ठा ॥ कावांभूदुपमातिःकयानऽआश्विनागमथोहूयमाना । कोवांमहश्चित्त्यजसोऽअभीकऽउरुष्यतंमाध्वीदस्रानऽऊती+ ॥ उरुवांरथःपरिनक्षतिद्यामायत्समुद्रादभिवर्ततेवां । मध्वामाध्वीमधुवांप्रुषायन्यत्सींवांपृक्षोभुरजंतपक्काः+ ॥ सिंधुर्हवांरसयासिंचदश्वान्घृणावयोरुषासःपरिग्मन् । तदूषु

॥४४॥

(४।४।११) कउश्रवदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौहोत्रौपुरुमीळ्हाजमीळ्हावृषी । अश्विनौत्रिष्टुप् ।

वामजिरंचैतियानंयेनपतीभवथःसूर्यायाः ॥ इहेहयद्वांसमनापपृक्षेसेयमस्मेसुमतिर्वाजरत्ना । उरुष्यतंजरितारंयुवं
हंश्रितःकामोनासत्यायुवद्रिक्+ ॥ १९ ॥ (४।४।१२) तंवांरथंवयमद्याहुवेमपृथुज्रयमश्विनासंगतिंगोः । यःसूर्यां
वहंतिवंधुरायुर्गिर्वाहसंपुरुतमंवसूयुं+ ॥ युवंश्रियमश्विनादेवतातांदिवोनपातावनथःशचीभिः । युवोर्वपुरभिपृक्षःस
चंतेवहंतियत्ककुहासोरथेवां ॥ कोवामद्याकरतेरातहव्यऽऊतयेवासुतपेयायवाकैः । ऋतस्यवावनुषेपूर्व्यायनमोयेमा
नोऽअश्विनावर्वर्तत् ॥ हिरण्ययेनपुरुभूरथेनेमंयज्ञंनासत्योपयातं । पिबाथऽइन्मधुनःसोम्यस्यदधथोरत्नंविधतेजना
य ॥ आनोयातंदिवोऽअच्छापृथिव्याहिरण्ययेनसुवृतारथेन । मावामन्येनियमन्देवयंतःसंयद्ददेनाभिःपूर्व्यावां ॥
नूनोरयिंपुरुवीरंबृहंतंदस्रामिमाथामुभयेष्वस्मे । नरोयद्वामश्विनास्तोममावन्त्सधस्तुतिमाजमीह्ळासोऽअग्मन् ॥ इ
हेहयद्वां० ॥ २० ॥ (४।४।१३) एषस्यभानुरुदियर्तियुज्यतेरथःपरिज्मादिवोऽअस्यसानवि । पृक्षासोऽअस्मि
न्मिथुनाऽअधित्रयोदृतिस्तुरीयोमधुनोविरप्शते ॥ उद्वांपृक्षासोमधुमंतऽईरतेरथाऽअश्वासऽउषसोव्युष्टिषु । अपोर्णु
वंतस्तमऽआपरीवृतंस्व१र्णशुक्रंतन्वंतऽआरजः ॥ मध्वःपिबतंमधुपेभिरासभिरुतप्रियंमधुनेयुजाथांरथं । आवर्तनिं
मधुनाजिन्वथस्पथोदृतिंवहेथेमधुमंतमश्विना ॥ हंसासोयेवांमधुमंतोऽअस्रिधोहिरण्यपर्णाऽउहुवऽउषर्बुधः । उद

(४।४।१२) तंवामितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपुरुमीह्ळाजमीह्ळावश्विनौत्रिष्टुप् । (४।४।१३) एषस्यइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोश्विनौजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

प्रुतोमंदिनोमंदिनिस्पृशोमध्वोनमक्षः सर्वनानिगच्छथः ॥ स्वध्वरासोमधुमंतोऽअग्नयऽउस्राजरंतेप्रतिवस्तोरश्विना । यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणःसोमंसुषावमधुमंतमद्रिभिः ॥ आकेनिपासोऽअहभिर्दविध्वतःस्व१र्णशुक्रंतन्वंतऽआरजः । सूरश्चिदश्वान्युयुजानऽईयतेविश्वाँऽअनुस्वधयाचेतथस्पथः+ ॥ प्रवामवोचमश्विनाधियंधारथःस्वश्वोऽअजरोयोऽअस्ति । येनसद्यःपरिरजांसियाथोहविष्मंतंतरणिंभोजमच्छ ॥ २१ ॥ (४।५।१) अग्रंपिबामधूनांसुतंवायोदिविष्टिषु । त्वंहिपूर्वपाऽअसि ॥ शतेनानोऽअभिष्टिभिर्नियुत्वाँऽइंद्रसारथिः । वायोसुतस्यतृंपतं ॥ आवांसहस्रंहरयऽइंद्रवायूऽअभिप्रयः । वहंतुसोमपीतये ॥ रथंहिरण्यवंधुरमिंद्रवायूस्वध्वरं । आहिस्थाथोदिविस्पृशं ॥ रथेनपृथुपाजसादाश्वांसमुपगच्छतं । इंद्रवायूऽइहागतं ॥ इंद्रवायूऽअयंसुतस्तंदेवेभिःसजोषसा । पिबतंदाशुषोगृहे ॥ इहप्रयाणमस्तुवामिंद्रवायूविमोचनं । इहवांसोमपीतये ॥ २२ ॥ (४।५।२) वायोशुक्रोऽअयामितेमध्वोऽअग्रंदिविष्टिषु । आयाहिसोमपीतयेस्पार्होदेवनियुत्वता ॥ इंद्रश्चवायवेषांसोमानांपीतिमर्हथः । युवांहियंतींदवोनिम्नमापोनसध्र्यक् ॥ वायविंद्रश्चशुष्मिणासरथंशवसस्पती । नियुत्वंतानऽऊतयऽआयातंसोमपीतये ॥ यावांसंतिपुरुस्पृहो

(४।५।१) अग्रंपिबेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःइंद्रवायूआद्यायावायुर्गायत्री । (४।५।२) वायोइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रवायूआद्यायावायुरनुष्टुप् ।

नियुतोंदाशुषेंनरा । अस्मेतायंज्ञवाहसेंद्रवायूनियंच्छतं ॥ २३ ॥ (४।५।३) विहिहोत्राऽअवींताविपोनरायोऽअ र्यः । वायवाचंद्रेणरथेंनयाहिसुतस्यंपीतयें ॥ निर्युवाणोऽअशंस्तीर्नियुत्वाँऽइंद्रंसारथिः । वायवा० ॥ अनुकृष्णेवसु धितीयेमातेंविश्वपेंशसा । वायवा० ॥ वहंतुत्वामनोयुजौयुक्तासोंनवतिर्नव । वायवा० ॥ वायोंशतंहरीणांयुवस्व पोष्यांणां । उतवांतेसहस्रिणोरथऽआयांतुपाजंसा ॥ २४ ॥ (४।५।४) इदंवांमास्येंहविःप्रियमिंद्राबृहस्पती । उक्थंमदंश्चशस्यते ॥ अयंवांपरिंषिच्यतेसोमंऽइंद्राबृहस्पती । चारुर्मदांयपीतयें ॥ आनंऽइंद्राबृहस्पतीगृहमिंद्रश्चग च्छतं । सोमपासोमंपीतये ॥ अस्मेऽइंद्राबृहस्पतीरयिंधंत्तंशतग्विनं । अश्वांवंतंसहस्रिणं ॥ इंद्राबृहस्पतींवयंसुतेगी र्भिर्हवामहे । अस्यसोमंस्यपीतयें ॥ सोमंमिंद्राबृहस्पतीपिबंतंदाशुषोंगृहे । मादयेंथांतदोंकसा ॥ २५ ॥ (४।५।५) यस्तस्तंभसहंसाविज्मोऽअंतान्बृहस्पतिंस्त्रिषधस्थोरवेंण । तंप्रत्नासऽऋषंयोदीध्यांनाःपुरोविप्रांदधिरेमंद्रजिंह्वं ॥ धुने तंयःसुप्रकेतंमदंतोबृहस्पतेऽअभियेनंस्ततस्त्रे । पृषंतंसृप्रमदंब्धमूर्वंबृहस्पतेरक्षंतादस्ययोनिं ॥ बृहस्पतेयापरमापरांव दतऽआतंऽऋतस्पृशोनिषेंदुः । तुभ्यंखाताऽअवताऽअद्रिंदुग्धामध्वंःश्चोतंत्यभितोंविरप्शं + ॥ बृहस्पतिःप्रथमंजाय

(४।५।३) विहिहोत्राइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोवायुरनुष्टुप् । (४।५।४) इदंवामितिपळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्राबृहस्पतीगायत्री । (४।५।५) यस्तस्तंभेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोबृहस्पतिरंत्ययोर्द्वयोरिंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप्दशमीजगती ।

ऋक्सं. अ.३अ.७ ॥४६॥

मंडलं ४ अनु. ५

मानोमहोज्योतिषःपरमेव्योमन् । सप्तास्यस्तुविजातोरवेणविसप्तरश्मिरधमत्तमांसि ॥ ससुष्टुभासऋक्वतागणेनवलंरुरोजफलिगंरवेण । बृहस्पतिरुस्त्रियाहव्यसूदःकनिक्रदद्वावशतीरुदाजत् ॥ २६ ॥ एवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेयज्ञैर्विधेमनमसाहविर्भिः । बृहस्पतेसुप्रजावीरवंतोवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ सइद्राजाप्रतिजन्यानिविश्वाशुष्मेणतस्थावभिवीर्येण । बृहस्पतिंयःसुभृतंबिभर्तिवल्गूयतिवंदतेपूर्वभाजं ॥ सइत्क्षेतिसुधितओकसिस्वेतस्माइळापिन्वतेविश्वदानीम् । तस्मैविशःस्वयमेवानमंतेयस्मिन्ब्रह्माराजनिपूर्वएति ॥ अप्रतीतोजयतिसंधनानिप्रतिजन्यान्युतयासजन्या । अवस्यवेयोवरिवःकृणोतिब्रह्मणेराजातमवंतिदेवाः+ ॥ इंद्रश्चसोमंपिबतंबृहस्पतेस्मिन्यज्ञेमंदसानावृषण्वसू । आवांविशंत्विंदवःस्वाभुवोस्मेरयिंसर्ववीरंनियच्छतं ॥ बृहस्पतइंद्रवर्धतंनःसचासावांसुमतिर्भूत्वस्मे । अविष्टंधियोजिगृतंपुरंधीर्जजस्तमर्योवनुषामरातीः ॥ २७ ॥ इतितृतीयाष्टकेसप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

त्रयोविंशाध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि १८ ऋचः १४४ ॥ त्यागः ॥ ऋभुभ्य. ४८ द्यावापृथिवीभ्या. दधिक्राव्ण. १९ सूर्याये. इंद्रावरुणाभ्या. ११ त्रसदस्यवआत्मन. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ४ अश्विभ्या. २१ वायव. इंद्रावायुभ्या.३ वायव. ५ इंद्राबृहस्पतिभ्या. ६ बृहस्पतय. ९ इंद्राबृहस्पतिभ्या. २ ॥ इतितृतीयेसप्तमः ॥ ७ ॥

॥४६॥

इदमुषस्यंतुंप्रतिष्यासप्तगायत्रंतद्देवस्यसावित्रंतुजागतमंभूदेवःषट्त्रिष्टुवंतंकोवोदशवैश्वदेवंत्रिगायत्र्यंतंतुंम
हीसप्तद्यावापृथिवीयंक्षेत्रस्याष्टौतिस्त्रःक्षैत्रपत्याःशुनायैकापरापुरउष्णिक्सांत्याचशुनासीराभ्यामुपांत्येसीतायै
तेचानुष्टुभावाद्याचतुर्थीचंसमुद्रादेकादशाग्नेयंजगत्यंतंसौर्यंवापंवागव्यंवाघृतस्तुतिर्वानमोत्रिभ्योभौमोत्रिःपं
चमेमंडलेनुक्तगोत्रमात्रेयंविद्यात्पंक्त्यंतस्यचसूक्तस्यशेषमानुष्टुभंमवोधिद्वादशबुधगविष्ठिरौकुमारंकुमारोवृ
शोवाजानंउभौवाशक्रयंतंकंवीत्यृचोस्तुवृशएवंत्वमग्नेवसुश्रुतआद्याविराट्तृतीयामारुतरौद्रावैष्णवीत्वामग्नए
कादशंसुसमिद्धायाप्रंगायत्रमग्निंतंदशपांक्तंसखायइषःपंक्त्यंतंत्वामग्नेसप्तजागतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (४।५।६) इदमुत्यत्पुंरुतमंपुरस्ताज्ज्योतिस्तमंसोवयुनांवदस्थात् । नूनंदिवोदुंहितरोविभाती
र्गातुंकृणवन्नुषसोजनाय ॥ अस्थुंरुचित्राऽउषसंःपुरस्तान्मिताऽइवस्वरंवोध्वरेषु । व्यूंव्रजस्यतमंसोद्वारोच्छंतीरव्रञ्छु
चंयःपावकाः+ ॥ उच्छंतीरद्यचितयंतभोजाराधोदेयायोषसोमघोनीः । अचित्रेऽअंतःपणयःससंत्वबुंध्यमानास्तमं
सोविमंध्ये ॥ कुवित्सदेवीःसनयोनवोवायामोबभूयादुषसोवोऽअद्य । येनानवंग्वेऽअंगिरेदशंग्वेसप्तास्येरेवतीरेवदू
ष+ ॥ यूयंहिदेवीर्ऋतयुग्भिरश्वैःपरिप्रयाथभुवनानिसद्यः । प्रबोधयंतीरुषसःससंतंद्विपाच्चतुंष्पाच्चरथायजीवं+ ॥ १ ॥

(४।५।६) इदमुत्यदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋषिस्त्रिष्टुप् ।

क्वस्विदासांकतमापुराणीययाविधानाविदधुर्ऋभूणां । शुभंयच्छुभ्राऽउषसश्चरंतिनविज्ञायंतेसदृशीरजुर्याः+ ॥ ताघा
ताभद्राऽउषसःपुरासुरभिष्टिद्युम्नाऽऋतजातसत्याः । यास्वीजानःशशमानऽउक्थैःस्तुवञ्छंसंद्रविणंसद्यऽआप ॥ ता
ऽआचरंतिसमनापुरस्तात्समानतःसमनापप्रथानाः । ऋतस्यदेवीःसदसोबुधानागवांनसर्गाऽउषसोजरंते ॥ ताऽइ
न्न्वे३वसमनासमानीरमीतवर्णाऽउषसश्चरंति । गूहंतीरभ्वमसितंरुशद्भिःशुक्रास्तनूभिःशुचयोरुचानाः+ ॥ रयिंदि
वोदुहितरोविभातीःप्रजावंतंयच्छतास्मासुदेवीः । स्योनादावःप्रतिबुध्यमानाःसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तद्वोदिवोदु
हितरोविभातीरुपब्रुवऽउषसोयज्ञकेतुः । वयंस्यामयशसोजनेषुतद्द्यौश्चधत्तांपृथिवीचदेवी+ ॥ २ ॥ (४।५।७) प्र
तिष्यासूनरीजनीव्युच्छंतीपरिस्वसुः । दिवोऽअदर्शिदुहिता+ ॥ अश्वेवचित्रारुषीमातागवामृतावरी । सखाभूदश्वि
नोरुषाः+ ॥ उतसखास्यश्विनोरुतमातागवामसि । उतोषोवस्वऽईशिषे ॥ यावयद्द्वेषसंत्वाचिकित्वित्सूनृतावरि ।
प्रतिस्तोमैरभुत्स्महि ॥ प्रतिभद्राऽअदृक्षतगवांसर्गानरश्मयः । ओषाऽअप्राऽउरुज्रयः ॥ आपप्रुषीविभावरिव्याव
र्ज्योतिषातमः । उषोऽअनुस्वधामव ॥ आद्यांतनोषिरश्मिभिरांतरिक्षमुरुप्रियं । उषःशुक्रेणशोचिषा ॥३॥ (४।५।८)
तद्देवस्यसवितुर्वार्यंमहद्वृणीमहेऽअसुरस्यप्रचेतसः । छर्दिर्येनदाशुषेयच्छतित्मनातन्नोमहाँऽउदयान्देवोऽअक्तुभिः ॥

(४।५।७) प्रतिष्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवउषागायत्री ।(४।५।८) तद्देवस्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःसविताजगती ।

दिवोधर्ताभुवनस्यप्रजापतिःपिशंगंद्रापिंप्रतिमुंचतेकविः । विचक्षणःप्रथयन्नापृणन्नुर्वजींजनत्सवितासुम्नमुक्थ्यं ॥
आप्राारजांसिदिव्यानिपार्थिवाश्लोकंदेवःकृणुतेस्वायधर्मणे । प्रबाहूऽअस्राक्सवितासवींमनिनिवेशयन्प्रसुवन्नक्तुभि
र्गत् ॥ अदाभ्योभुवनानिप्रचाकंशद्व्रतानिदेवःसंविताभिरंक्षते । प्रास्राग्बाहूभुवनस्यप्रजाभ्योधृतव्रतोमहोऽअज्म
त्व। चति ॥ त्रिरंतरिक्षंसवितामहित्वनात्रीरजांसिपरिभूस्त्रीणिरोचना । तिस्रोदिवःपृथिवीस्तिस्रऽइन्वतित्रिभिर्व्रतै
महे रक्षतित्मना ॥ बृहत्सुम्नःप्रसवीतानिवेशनोजगतःस्थातुरुभयस्ययोवशी । सनोदेवःसंविताशर्मयच्छत्वस्मेक्षया
प्रतीऽ थमंहसः ॥ आगन्देवऽऋतुभिर्वर्धतुक्षयंदधातुनःसवितासुप्रजामिषं । सनःक्षपाभिरहभिश्चजिन्वतुप्रजावंतं
मृळार्ता मिन्वतु ॥ ४ ॥ (४।५।९) अभूद्देवःसंविताबंद्योनुनऽइदानीमहऽउपवाच्योनृभिः । वियोरत्नाभजति
मधुमती ष्ठिनोऽअत्रद्रविणंयथादधत् ॥ देवेभ्योहिप्रथमंयज्ञियेभ्योमृतत्वंसुवसिभागमुत्तमं । आदिद्दामानंसवि
नाजींवितामानुषेभ्यः ॥ अचित्तीयच्चकृमादैव्येजनेदीनैर्दक्षैःप्रभूतीपूरुषत्वता । देवेषुचसवितर्मानुषेषु
(४।५।१२ ... यत्पृथिव्यावरिमन्नास्वंगुरि ... नप्रमियेसवितुर्दैव्यस्यतद्यथाविश्वंभुवनंधारयिष्यति ।
आद्याचतुर्थीपष्ठीसत्तादनागसः ॥ नप्रमियेंसवितुर्दैव्यस्यतद्यथाविश्वंभुवनंधारयिष्यति । यत्पृथिव्यावरिमन्नास्वंगुरि
यन्तितन्नचतुरस्रं यतःत्यमस्यतत्+ ॥ इंद्रंज्येष्ठान्बृहद्भ्यःपर्वतेभ्यःक्षयाँऽएभ्यःसुवसिपस्त्यावतः । यथायथापतयंतोवि
रस्वरूपेशौनकेनाचार्यमत ... ळर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःसविताजगत्यान्निष्टुप् ।

कोस्विदासांकतमापुराणी यया विधाना विदधुर्ऋभूणाम् । शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुर्याः ॥ येतेत्रिरहन्त्सवितः सवासोदिवेदिवेसौभगमासुवंति । इंद्रोद्यावापृथिवीसिंधुरद्भिरादित्यैर्नोअदितिःशर्मयंसत् ॥ ५ ॥ (४।५।१०) कोवस्त्रातावसवःकोवरूताद्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथांनः । सहीयसोवरुणमित्रमर्तात्कोवोध्वरेवरिवोधातिदेवाः ॥ प्रयेधामानिपूर्व्याण्यर्चान्वियदुच्छान्वियोतारोऽअमूराः । विधातारोवितेदधुरजस्त्राऽऋतधीतयोरुरुचंतदस्माः ॥ प्रपस्त्यामदितिंसिंधुमर्कैःस्वस्तिमीळेसख्यायदेवीम् । उभेयद्वांरोदसीऽअहनीनिपातंऽउषासानक्ताकरतामदब्धे ॥ व्यर्यमावरुणश्चेतिपंथामिषस्पतिःसुवितंगातुमग्निः । इंद्राविष्णूनृवदुषुस्तवानाशर्मनोयंतममवद्वरूथम् ॥ आपर्वतस्यमरुतामवांसिदेवस्यत्रातुरव्रिभगस्य । पात्पतिर्जन्यादंहसोनोमित्रोमित्रियादुतनऽउरुष्येत् ॥ ६ ॥ नूरोदसीऽअहिनाबुध्न्येनस्तुवीतदेवीऽअप्येभिरिष्टैः । समुद्रंनसंचरणेसनिष्यवोघर्मस्वरसोनद्योऽअपव्रन् ॥ देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । नहिमित्रस्यवरुणस्यधासिमर्हामसिप्रमियंसान्वग्नेः ॥ अग्निरीशेवसव्यस्याग्निर्महःसौभगस्य । तान्यस्मभ्यंरासते ॥ उषोमघोन्यावहसूनृतेवार्यापुरु । अस्मभ्यंवाजिनीवति ॥ तत्सुनःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । इंद्रोनोराधसागमत्॥७॥ (४।५।११) मही

(४।५।१०) कोवस्त्रातेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ७ अग्निः १ उषाः १ विश्वेदेवाः१एवंदश) । (४।५।११) महीइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोद्यावापृथिवीत्रिष्टुप्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

द्यावापृथिवी इहज्येष्ठेरुचाभवताशुचयद्भिरर्कैः । यत्सींवरिष्ठेबृहतीविमिन्वन्नुवद्धोक्षापप्रथानेभिरेवैः ॥ देवीदेवेभिर्यजतेयजत्रैरमिनतीतस्थतुरुक्षमाणे । ऋतावरी अद्रुहादेवपुत्रेयज्ञस्यनेत्रीशुचयद्भिरर्कैः+ ॥ स इत्स्वपाभुवनेष्वासयइमेद्यावापृथिवीजजान । उर्वीगभीरेरजसीसुमेके अवंशेधीरः शच्यासमैरत् ॥ नूरोदसीबृहद्भिर्नोवरूथैःपत्नीवद्भिरिषयंतीसजोषाः । उरूचीविश्वेयजतेनिपातंधियास्यामरथ्यःसदासाः+ ॥ प्रवांमहिद्यवी अभ्युपस्तुतिंभरामहे । शुची उपप्रशस्तये ॥ पुनानेतन्वामिथःस्वेनदक्षेणराजथः । ऊह्याथेसनादृतं+ ॥ महीमित्रस्यसाधथस्तरंतीपिप्रती ऋतं । परियज्ञंनिषेदथुः ॥ ८ ॥ (४।५।१२) क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि । गामश्वंपोषयित्वासनोमृळातीदृशे ॥ क्षेत्रस्यपतेमधुमंतमूर्मिधेनुरिवपयो अस्मासुधुक्ष्व । मधुश्चुतंघृतमिवसुपूतमृतस्यनःपतयोमृळयंतु ॥ मधुमतीरोषधीर्द्याव आपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमान्नो अस्त्वरिष्यंतो अन्वेनंचरेम ॥ शुनंवाहाः

(४।५।१२) क्षेत्रस्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेवआद्यानांतिसृणांक्षेत्रपतिर्देवताचतुर्थ्याःशुनःपंचम्यष्टम्योःशुनासीरौषष्ठीसप्तम्योःसीता आद्याचतुर्थीषष्ठीसप्तम्योनुष्टुभःपंचमीपुरउष्णिक्शेषास्त्रिष्टुभः (अत्रचतुर्थ्याःशुनो दंतः। तथाशुनासीरावित्यत्रकेचिद्वाय्वादित्यावित्युच्चारयन्तितन्नचतुरस्रं यतःवायुःशुनःसूर्यएवात्रसीरःशुनासीरौवायुसूर्यौवदंति। शुनासीरंयास्कइंद्रंतुमेनेसूर्येंद्रौतौमन्यतेशाकपूणिरितिशुनासीरस्वरूपेशौनकेनाचार्यमतदर्शनव्याजेनवैविध्यंप्रतिपादितंतस्मात्प्रकृतिभूतशुनासीरशब्देनोच्चारणंयुक्तं)।

ऋक्सं. अ.३अ.८ ॥४९॥

मंडलं ४ अनु.५

शुनंनरः शुनंकृषतुलांगलं । शुनंवरत्रावध्यंतांशुनमष्ट्रामुदिंगय ॥ शुनासीराविमांवाचंजुषेथांयद्दिविचक्रथुःपयः । तेनेमामुपसिंचतं ॥ अर्वाचींसुभगेभवसीतेवंदामहेत्वा । यथानःसुभगाससियथानःसुफलाससि ॥ इंद्रःसीतांनिगृह्णातुतांपूषानुयच्छतु । सानःपयस्वतीदुहामुत्तरामुत्तरांसमां ॥ शुनंनःफालाविकृषंतुभूमिंशुनंकीनाशाऽअभियंतुवाहैः । शुनंपर्जन्योमधुनापयोभिःशुनासीराशुनमस्मासुधत्तं ॥ ९ ॥ (४।५।१३) समुद्रादूर्मिर्मधुमाँऽउदारदुपांशुनासममृतत्वमानट् । घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानाममृतस्यनाभिः ॥ वयंनामप्रब्रवामाघृतस्यास्मिन्यज्ञेधारयामानमोभिः । उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरऽएतत् ॥ चत्वारिशृंगात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽअस्य । त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँऽआविवेश ॥ त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविंदन् । इंद्रऽएकंसूर्यऽएकंजजानवेनादेकंस्वधयानिष्टतक्षुः ॥ एताऽअर्षंतिहृद्यात्समुद्राच्छतव्रजारिपुणानावचक्षे । घृतस्यधाराऽअभिचाकशीमिहिरण्ययोवेतसोमध्यऽआसां ॥ १० ॥ सम्यक्स्रवंतिसरितोनधेनाऽअंतर्हृदामनसापूयमानाः । एतेऽअर्षंत्यूर्मयोघृतस्यमृगाऽइवक्षिपणोरीषमाणाः ॥ सिंधोरिवप्राध्वनेशूघनासोवातप्रमियःपतयंतियह्वाः । घृतस्यधाराऽअरुषोनवाजीकाष्ठाभिंदन्नूर्मिभिःपिन्वमानः ॥ अभिप्रवंतसमनेवयोषाःकल्याण्यः स्मयमानासोऽअग्निं । घृ

॥४९॥

(४।५।१३) समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोग्निस्त्रिष्टुबंत्याजगती (सूर्योवापोवागावोवाघृतस्तुतिर्वादेवता)।

तस्य धाराः समिधो नसंतता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥ कन्याऽइव वहतुमेतवाउऽअंज्यं जानाऽअभिचाकशीमि । यत्र सोमः सूयते यत्रयज्ञो घृतस्य धाराऽअभितत्पवंते ॥ अभ्यर्षतसुष्टुतिंगव्यमाजिमस्मासुभद्राद्रविणानिधत्त । इमंयज्ञंनय तदेवतानोघृतस्य धारामधुमत्पवंते ॥ धामन्तेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतः समुद्रेहृद्य१ंतरायुषि । अपामनीकेसमिथेयऽ आभृतस्तमश्याममधुमंतंतऽऊर्मिं+ ॥ ११ ॥ (इतिवामदेवंचतुर्थमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ५८) (५।१।१) अ बोध्यग्निः समिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषासं । यह्वाऽइवप्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सिस्रतेनाकमच्छ ॥ अबोधि होतायजथायदेवानूर्ध्वोऽअग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् । समिद्धस्यरुशदर्दर्शिपाजोमहान्देवस्तमसोनिरमोचि ॥ यदींग णस्यरशनामजीगः शुचिरंक्ते शुचिभिर्गोभिरग्निः । आदक्षिणायुज्यतेवाजयंत्युत्तानामूर्ध्वोऽअधयज्जुहूभिः ॥ अग्निम च्छादेवयतांमनांसिचक्षूंषीवसूर्येसंचरंति । यदींसुवातेऽउषसाविरूपेश्वेतोवाजीजायतेऽअग्रेऽअह्नां ॥ जनिष्टहिजे न्योऽअग्रेऽअह्नांहितोहितेष्वरुषोवनेषु । दमेदमेसप्तरत्नादधानोग्निर्होतानिषसादायजीयान् ॥ अग्निर्होतान्यसीदद्य जीयानुपस्थेमातुः सुरभाऽउलोके । युवाकविः पुरुनिष्ठऽऋतावाधर्ताकृष्टीनामुतमध्यऽइद्धः ॥ १२ ॥ प्रणुत्यंविप्रम ध्वरेषुसाधुमग्निंहोतारमीळतेनमोभिः । आयस्ततानरोदसीऽऋतेननित्यंमृजंतिवाजिनंघृतेन ॥ मार्जाल्योमृज्यतेस्वे

आत्रेयेपंचमेमंडलेपडनुवाकाः (५।१।१) अबोधीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेयौबुधगविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.३ अ.८ ॥५०॥

दमूनाःकविप्रशस्तोऽअतिथिःशिवोनः । सहस्रशृंगोवृषभस्तदोजाविश्वाँऽअग्नेसहसाप्रास्यन्यान्+ ॥ प्रसद्योऽअग्नेऽ
अत्येष्यन्यानाविर्यस्मैचारुतमोबभूथ । ईळेन्योवपुष्योविभावाप्रियोविशामतिथिर्मानुषीणां ॥ तुभ्यंभरंतिक्षितयोय
विष्ठबलिमग्नेऽअंतितऽओतदूरात् । आभंदिष्ठस्यसुमतिंचिकिद्धिबृहत्तेऽअग्नेमहिशर्मभद्रं+ ॥ आद्यरथंभानुमोभानु
मंतमग्नेतिष्ठयजतेभिःसमंतं । विद्वान्पथीनामुर्व१ंतरिक्षमेहदेवान्हविरद्यायवक्षि ॥ अवोचामकवयेमेध्यायवचोवंदा
रुवृषभायवृष्णे । गविष्ठिरोनमसास्तोममग्नौदिवीवरुक्ममुरुव्यंचमश्रेत् ॥ १३ ॥ (५।१।२) कुमारंमातायुवतिः
समुब्धंगुहाबिभर्तिनददातिपित्रे । अनीकमस्यनमिनज्जनासःपुरःपश्यंतिनिहितमरतौ ॥ कमेतंत्वंयुवतेकुमारंपेषी
बिभर्षिमहिषीजजान । पूर्वीर्हिगर्भःशरदोववर्धापश्यंजातंयदसूतमाता+ ॥ हिरण्यदंतंशुचिवर्णमारात्क्षेत्रादपश्यमा
युधामिमानं । ददानोऽअस्माऽअमृतंविपृक्वत्किंमामनिंद्राःकृणवन्ननुक्थाः+ ॥ क्षेत्रादपश्यंसनुतश्चरंतंसुमद्यूथंनपुरु
शोभमानं । नताऽअगृभ्रन्नजनिष्टहिषःपलिक्नीरिद्युवतयोभवंति ॥ केमेमर्यकंवियवंतगोभिर्नयेषांगोपाऽअरणश्चिदा
स । यईंजगृभुरवतेसृजंत्वाजातिपश्वऽउपनश्चिकित्वान्+ ॥ वसांराजानंवसतिंजनानामरातयोनिदधुर्मर्त्येषु । ब्रह्मा

मंडलं ५ अनु. १ ॥५०॥

(५।१।२) कुमारमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेयःकुमारऋषिःकमेतंविज्योतिषत्यनयोर्जारोवृशोग्निस्त्रिष्टुप्अंत्याशक्वरी (पाक्षिको जारोवृशःसर्वसूक्तेपि । यद्यपिमुद्रितामुद्रितपुस्तकेषुबहुत्रजानोवृशइत्युपलभ्यतेतथापिजरनाम्नऋषेःपुत्रोजारोवृशइतिभाष्येस्पष्टं) ।

ण्यत्रेरवतंसृजंतुनिंदितारोनिंद्यांसोभवंतु ॥ १४ ॥ शुनंश्चिच्छेपंनिदितंसहस्राद्यूपादमुंचोऽअशंमिष्टहिषः । एवास्म
दंग्नेविमुमुग्धिपाशान्होतश्चिकित्वऽइहतूनिषद्य ॥ हृणीयमानोऽअपहिमदय्येःप्रमेदेवानांव्रतपाऽउवाच । इंद्रोविद्वाँ
ऽअनुहित्वांचचक्षतेनाहमंग्नेऽअनुंशिष्टऽआगाँ ॥ विज्योतिंषाबृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा । प्रादेवी
र्मायाःसंहतेदुरेवाःशिशीतेशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोदिविषंत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाऽउ । मदेचिदस्यप्ररु
जंतिभामानवरंतेपरिबाधोऽअदेवीः ॥ एतंतेस्तोमंतुविजातविप्रोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं । यदीदंग्नेप्रतित्वंदेवहर्याः
स्वर्वतीरपऽएनाजयेम ॥ तुविग्रीवोवृषभोवावृधानोशत्र्वर्यःसमंजातिवेदः । इतीममग्निममृताऽअवोचन्बर्हिष्मंते
मनवेशर्मयंसद्धविष्मंतेमनवेशर्मयंसत् ॥ १५ ॥ (५।१।३) त्वमंग्नेवरुणोजायसेयत्त्वंमित्रोभवसियत्समिद्धः । त्वे
विश्वेसहसस्पुत्रदेवास्त्वमिंद्रोदाशुषेमर्त्याय ॥ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि । अंजंतिमित्रंसु
धितंनगोभिर्यद्दंपतीसमनसाकृणोषि ॥ तवश्रियेमरुतोमर्जयंतरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं । पदंयद्विष्णोरुपमंनिधायि
तेनंपासिगुह्यंनामगोनां ॥ तवश्रियासुदृशोदेवदेवाःपुरूदधानाऽअमृतंसपंत । होतारमग्निंमनुषोनिषेदुर्दशस्यंतऽउ
शिजःशंसमायोः+ ॥ नत्वद्धोताऽपूर्वोऽअग्नेयजीयान्नकाव्यैःपरोऽअस्तिस्वधावः । विशश्चयस्याऽअतिथिर्भवासिसय

(५।१।३) त्वमग्नइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेयोवसुश्रुतोग्निस्तृतीयायामरुद्रद्रविषणवस्त्रिष्टुवाद्याविराट् ।

ग्नेनवनवद्देवमर्तान् ॥ वयमंग्नेवनुयामत्वोतावसूयवोहविषाबुध्यमानाः । वयंसमर्येविदथेष्वह्नांवयंरायासहसस्पुत्रम
र्तान् ॥ १६ ॥ योनऽआगोऽअभ्येनोभरात्यधीदघमघशंसेदधात । जहीचिकित्वोऽअभिशस्तिमेतामग्नेयोनोमर्चयं
तिद्वयेन ॥ त्वामस्याव्युषिदेवपूर्वेदूतंकृण्वानाऽअयजंतहव्यैः । संस्थेयदग्नऽईयसेरयीणांदेवोमतैर्वसुभिरिध्यमानः ॥
अवस्पृधिपितरंयोधिविद्वान्पुत्रोयस्तेसहसःसूनऽऊहे । कदाचिकित्वोऽअभिचक्षसेनोग्नेकदाँऽऋतचिद्यातयासे ॥ भू
रिनामवंदमानोदधातिपितावसोयदितज्जोषयासे । कुविद्देवस्यसहसाचकानःसुम्नमग्निर्वनतेवावृधानः+ ॥ त्वमंगज
रितारंयविष्ठविश्वान्यग्नेदुरितातिपर्षि । स्तेनाऽअदृश्रन्रिपवोजनासोज्ञातकेताावृजिनाऽअभूवन् ॥ इमेयामासस्त्व
द्रिगभूवन्वसवेवातदिदागोऽअवाचि । नाहायमग्निरभिशस्तयेनोनरीषतेवावृधानःपरादात् ॥ १७ ॥ (५।११४)
त्वामग्नेवसुपतिंवसूनामभिप्रमंदेऽअध्वरेषुराजन् । त्वयावाजंवाजयंतोजयेमाभिष्यामपृत्सुतीर्मर्त्यानां ॥ हव्यवाळ
ग्निरजरःपितानोविभुर्विभावासुदृशीकोऽअस्मे । सुगार्हपत्याःसमिषोदिदीह्यस्मद्र्यक्संमिमीहिश्रवांसि ॥ विशांक
विंविश्पतिंमानुषीणांशुचिंपावकंघृतपृष्ठमग्निं । निहोतारंविश्वविदंदधिध्वेसदेवेषुवनतेवार्याणि ॥ जुषस्वाग्नऽइळया
सजोषायतमानोरश्मिभिःसूर्यस्य । जुषस्वनःसमिधंजातवेदऽआचदेवान्हविरद्यायवक्षि ॥ जुष्टोदमूनाऽअतिथिर्दु

(५।११४) त्वामग्नइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ।

रोणऽइमंनोयुज्ञमुपंयाहिविद्वान् । विश्वांऽअग्नेऽअभियुजोविहत्यांशत्रूयुतामाभंराभोजंनानि ॥ १८ ॥ वुधेनदस्युं प्रहिचातयंस्ववयंःकृण्वानस्तन्वे३ स्वायैं । पिपंर्षियत्संहसस्पुत्रदेवान्त्सोऽअंग्नेपाहिनृतमवाजेंऽअस्मान् ॥ वयंतेंऽअग्न ऽउक्थैर्विधेमवयंहुव्यैःपांवकभद्रशोचे । अस्मेरयिंविश्ववांरंसमिंन्वास्मेविश्वांनिद्रविंणानिधेहि ॥ अस्माकंमग्नेऽअ ध्वरंजुंषस्वसहंसःसूनोत्रिषधस्थहुव्यं । वयंदेवेषुंसुकृतंःस्यामशर्मंणानस्त्रिवरूंथेनपाहि ॥ विश्वांनिनोदुर्गहांजातवेदः सिंधुंननावादुंरितातिंपर्षि । अग्नेंऽअत्रिवन्नमंसागृणानो३स्माकंबोध्यवितातनूनां ॥ यस्त्वांहृदाकीरिणामन्यंमानोमं त्यंमत्योंजोहंवीमि । जातंवेदोऽयशोंऽअस्मासुंधेहिप्रजाभिंरग्नेऽअमृतत्वमंश्यां ॥ यस्मैत्वंसुकृतेंजातवेदऽउलोकमंग्ने कृणवंःस्योनं । अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनंशतेस्वस्ति ॥ १९ ॥ (५।१।५) सुसंमिद्धायशोचिषेंघृतंतीव्रंजुं होतन । अग्नयेंजातवेंदसे ॥ नराशंसंःसुषूदतीमंयुज्ञमदांभ्यः । कविर्हिमधुंहस्त्यः ॥ ईळितोऽअंग्नऽआवहेंद्रंचित्रमि हप्रियं । सुखैरथेंभिरूतयें ॥ ऊर्णम्रदाविप्रंथस्वाभ्यं१र्काऽअंनूषत । भवांनःशुभ्रसातयें ॥ देवींर्द्वारोविश्रंयध्वंसुप्रा युणानंऽऊतयें । प्रप्रंयुज्ञंपृंणीतन ॥ २० ॥ सुप्रतींकेवयोवृधांयह्वीऽऋतस्यंमातरां । दोषामु॰ासंमीमहे ॥ वातंस्यप

(५।१।५) सुसमिद्धायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवसुश्रुतःइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टा वनस्पतिस्वाहाकृतयोगायत्री ।

त्वम॒ग्नी॑ळि॒ता दे॒व्या होता॑रा॒ मनु॑षः । इ॒मं नो॑ य॒ज्ञमाग॑तं ॥ इळा॒ सर॑स्वती म॒ही ति॒स्रो दे॒वीर्म॑यो॒भुवः॑ । ब॒र्हिः सी॑दंत्व॒स्रिधः॑ ॥ शि॒वस्त्व॑ष्टरि॒हाग॑हि वि॒भुः पोष॑ऽउ॒त त्मना॑ । य॒ज्ञेय॑ज्ञे॒ नऽउद॑व ॥ यत्र॒ वेत्थ॑ वनस्पते दे॒वानां॒ गुह्या॒ नामा॑नि । तत्र॑ ह॒व्यानि॑ गामय ॥ स्वाहा॒ग्नये॒ वरु॑णाय॒ स्वाहेंद्रा॑य म॒रुद्भ्यः॑ । स्वाहा॑ दे॒वेभ्यो॑ ह॒विः+ ॥ २१ ॥ (५।१।६) अ॒ग्निं तं म॑न्ये॒ यो वसु॒रस्तं॒ यं यंति॑ धे॒नवः॑ । अस्त॒मर्वं॑त॒ऽआ॒शवोस्तं॒ नित्या॑सो वा॒जिन॒ऽइषं॑ स्तो॒तृभ्य॒ऽआभ॑र ॥ सोऽअ॒ग्निर्यो वसु॑र्गृ॒णे सं यमा॒यंति॑ धे॒नवः॑ । समर्वं॑तो रघु॒द्रुवः॒ सं सु॑जा॒तासः॑ सू॒रय॒ऽइषं॑० ॥ अ॒ग्निर्हि वा॒जिनं॑ वि॒शे ददा॑ति वि॒श्वच॑र्षणिः । अ॒ग्नी रा॒ये स्वा॒भुवं॒ स प्री॒तो या॑ति॒ वार्य॒मिषं॑० ॥ आ ते॑ऽअग्न॒ऽइधीमहि द्यु॒मंतं॑ देवा॒जरं॑ । यद्ध॒ स्या ते॒ पनी॑यसी स॒मिद्दी॒दय॑ति॒ द्यवीषं॑० ॥ आ ते॑ऽअग्न॒ऽऋ॒चा ह॒विः शु॒क्रस्य॑ शोचिषस्पते । सुश्चं॑द्र॒ दस्म॒ विश्प॑ते॒ हव्य॑वा॒ट् तुभ्यं॑ हूयत॒ऽइषं॑० ॥ २२ ॥ प्रो त्ये॑ऽअ॒ग्नयो॒ग्निषु॒ विश्वं॑ पु॒ष्यंति॒ वार्यं॑ । ते हि॑न्वि॒रे त॒ऽइ॑न्वि॒रे त॒ऽइष॑ण्यं॒त्यानु॒षगिषं॑० ॥ तव॒ त्ये॑ऽअग्ने॒ऽअर्च॑यो॒ महि॑ व्राधंत वा॒जिनः॑ । ये पत्व॑भिः श॒फानां॑ व्र॒जा भु॒रंत॒ गोना॒मिषं॑० ॥ नवा॑ नोऽअग्न॒ऽआभ॑र स्तो॒तृभ्यः॑ सुक्षि॒तीरिषः॑ । ते स्या॑म॒ यऽआ॑नृ॒चुस्त्वादू॑तासो॒ दमे॑दम॒ऽइषं॑० ॥ उ॒भे सु॑श्चंद्र स॒र्पिषो॒ दर्वी॑ श्रीणीष॒ऽआ॒सनि॑ । उ॒तो न॒ऽउत्पु॑पूर्या॒ऽउ॒क्थेषु॑ शवसस्पत॒ऽइषं॑० ॥ ए॒वाँ ऽअ॒ग्निम॑जुर्यमु॒र्गी॒र्भिर्य॒ज्ञेभि॑रानु॒षक् । दध॑द॒स्मे सु॒वीर्य॑मु॒त त्यदा॒श्वश्व्य॒मिषं॑० ॥ २३ ॥ (५।१।७) सखा॑यः॒ सं वः॑ स॒म्यंच॒मिषं॒ स्तो

(५।१।६) अग्निंतमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवसुश्रुतोग्निःपंक्तिः । (५।१।७) सखायःसमितिदशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेयइषोग्निरनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

मंचाग्नये । वर्षिष्ठायक्षितीनामूर्जोनप्त्रेसहस्वते ॥ कुत्राचिद्यस्यसमृतौरण्वानरोनृषदने । अर्हतश्चिद्यमिंधतेसंजन
यंतिजंतवः ॥ संयदिषोवनामहेसंहव्यामानुषाणां । उतद्युम्नस्यशवसऽऋतस्यरश्मिमाददे ॥ सःस्माकृणोतिकेतु
मानक्तंचिद्दूरऽआसते । पावकोयद्वनस्पतीन्प्रस्मामिनात्यजरः ॥ अवस्मयस्यवेषणेस्वेदंपथिषुजुह्वति । अभीमह
स्वजेन्यंभूमापृष्ठेवरुरुहुः ॥ २४ ॥ यंमर्त्यःपुरुस्पृहंविददिश्वस्यधायसे । प्रस्वादनंपितूनामस्ततातिंचिदायवे ॥
सहिष्माधन्वाक्षितंदातानदात्यापशुः । हिरिश्मश्रुःशुचिदन्नृभुरनिभृष्टतविषिः ॥ शुचिःष्मयस्माऽअत्रिवत्प्रस्वधि
तीवरीयते । सुषूरसूतमाताक्राणायदानशेभगं ॥ आयस्तेसर्पिरासुतेग्नेशमस्तिधायसे । ऐषुद्युम्नमुतश्रवऽआचित्तं
मर्त्येषुधाः ॥ इतिचिन्मन्युमध्रिजस्त्वादातमापशुंददे । आदग्नेऽअपृणतोत्रिःसासह्याद्दस्यूनिषःसासह्यान्नृन् +
॥ २५ ॥ (५।१।८) त्वामग्नऽऋतायवःसमीधिरेप्रत्नंप्रत्नासऽऊतयेसहस्कृत । पुरुश्चंद्रंयजतंविश्वधायसंदमूनसंगृ
हपतिंवरेण्यं ॥ त्वामग्नेऽअतिथिंपूर्व्यंविशःशोचिष्केशंगृहपतिंनिषेदिरे । बृहत्केतुंपुरुरूपंधनस्पृतंसुशर्माणंस्ववसंजर
द्विषं ॥ त्वामग्नेमानुषीरीळतेविशोहोत्राविदंविविचिंरत्नधातमं । गुहासंतंसुभगविश्वदर्शतंतुविष्वणसंसुयजंघृतश्रि
यं ॥ त्वामग्नेधर्णसिंविश्वधावयंगीर्भिर्गृणंतोनमसोपसेदिम । सनोजुषस्वसमिधानोऽअंगिरोदेवोमर्तस्ययशसासुदी

(५।१।८) त्वामग्नऋतायवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यइषोनामात्रेयो...

तिभिः ॥ त्वमंग्नेपुरुरूपोविशेविशेवयोदधासिप्रत्नथापुरुष्टुत । पुरूण्यन्नासहसाविराजसित्विषिःसातेतित्विषाणस्य नाधृषे ॥ त्वामंग्नेसमिधानंयविष्ठ्यदेवादूतंचक्रिरेहव्यवाहनं । उरुज्रयंसंघृतयोनिमाहुतंत्वेषंचक्षुर्दधिरेचोदयन्मति ॥ त्वामंग्नेप्रदिवऽआहुतंघृतैःसुम्नायवःसुषमिधासमीधिरे । सवावृधानऽओषधीभिरुक्षितो३ऽभिज्रयांसिपार्थिवाविति ष्ठसे ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेऽष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुर्विंशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १६ ऋचः १५२॥ त्यागः ॥ उपस. १८ सवित्र. १३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ अग्नय. उषस. विश्वेभ्योदेवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. ७ क्षेत्रपतय. ३ शुनाये. शुनासीराभ्या. सीताया. २ शुनासीराभ्या. अग्नय. ३७ मरुद्रुद्रवि ष्णुभ्य. अग्नय. २० समिद्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये बर्हिषइ. देवीभ्योद्वाभ्र्यइ. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यां. प्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतिभ्य. अग्नय. २७ ॥ इतितृतीयेऽष्टमः ॥ ८ ॥

॥ इतितृतीयोऽष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथचतुर्थाष्टकप्रारंभः ॥

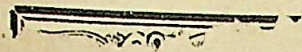

ॐत्वामग्नेगयोंत्यापंचम्यौपंक्तीअग्नओजिष्ठमंत्याचतुर्थ्यौचंजनस्यषट्सुतंभरोजागतंप्राग्नयेचंतोगायत्रंत्वंग्निस्तो
मेनंप्रवेधसेपंचांगिरसोधरुणोंबृहत्पूरुःपंक्त्यंतंह्यायज्ञैःप्रातर्मृक्तवाहांद्वितोभ्यवस्थावत्रिर्गायत्रावनुष्टुभौविरा
ड्पांयमग्नेचतुष्कंप्रयस्वंतःपंक्त्यंतंहंमनुष्वत्ससःप्रविश्वसामन्विश्वसामांग्नेद्युम्नोविश्वचर्षणिरंग्नेत्वंगौपायना
लौपायनावांबंधुःसुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुंश्चैकर्चांद्वैपर्दमच्छात्रोनवंवसूयवआनुष्टुभमंग्नेगायत्रमंत्यावैश्वदेव्य
नस्वंताषट्त्रैवृष्णःपौरुकुत्स्यौद्वौत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौभारतश्चाश्वमेधोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभोंनात्मात्मनेदद्यादि
तिंसर्वास्वत्रिंकेचिदंत्यैंद्राग्नींसमिद्धोविश्ववारात्रेयींत्रिष्टुब्जगतींत्रिष्टुवनुष्टुबूगायत्र्यौत्र्यर्यमापंचोनागौरिवीतिंः
शाक्त्यऐंद्रमुशनांयदौशनसोवापादंःक्वस्यबभ्रुर्ऋणंचयोप्यत्रराजास्तुतंइंद्रोरथायसप्तोनांवस्युरुग्रमितिंकौत्स्यो
शनसौवापादौपरैंद्राकौत्स्यदर्दर्द्वादशगातुः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (५।१।९) त्वामंग्नेहविष्मंतोदेवंमर्तासऽईळते । मन्यैत्वाजातवेदसंसह
व्यावंक्ष्यानुषक्+ ॥ अग्निर्होतादास्वंतःक्षयंस्यवृक्तबर्हिषः । संयज्ञासश्चरंतियंसंवाजासःश्रवस्यवंः ॥ उतस्मयंशिशुंय
थानवंजनिष्टारणी । धर्तारंमानुषीणांविशामग्निंस्वध्वरं+ ॥ उतस्मंदुर्गृभीयसेपुत्रोनह्वार्याणां । पुरूयोदग्धासिवनाग्ने

(५।१।९) त्वामग्नइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगयोग्निरनुष्टुप्पंचमीसप्तम्यौपंक्ती ।

पशुर्नयवसे ॥ अधस्मयस्यार्चयःसम्यक्संयंतिधूमिनः । यदीमहत्रितोदिव्युपध्मातेवधमतिशिशीतेध्मातरीयथा ॥ तवाहमग्नऊतिभिर्मित्रस्यचप्रशस्तिभिः । द्वेषोयुतोनदुरितातुर्यामम्मर्त्यानां ॥ तंनोऽअग्नेऽअभीनरोरयिंसहस्वऽआ भर । सक्षेपयत्सपोषयद्भुवद्वाजस्यसातयऽउतैधिपृत्सुनोवृधे+ ॥ १ ॥ (५।१।१०) अग्नऽओजिष्ठमाभरद्युम्नमस्म भ्यमध्रिगो । प्रनोरायापरीणसारत्सिवाजायपंथां ॥ त्वंनोअग्नेऽअद्भुतक्रत्वादक्षस्यमंहना । त्वेऽअसुर्य१मारुहत्क्रा णामित्रोनयज्ञियः ॥ त्वंनोऽअग्नऽएषांगयंपुष्टिंचवर्धय । येस्तोमेभिःप्रसूरयोनरोमघान्यानशुः+ ॥ येऽअग्नेचंद्रतेगि रःशुंभंत्यश्वराधसः । शुष्मेभिःशुष्मिणोनरोदिवश्चिद्येषांबृहत्सुकीर्तिर्बोधतित्मना । तवत्येऽअग्नेऽअर्चयोभ्राजंतोयं तिधृष्णुया । परिज्मानोनविद्युतःस्वानोरथोनवाजयुः+ ॥ नूनोऽअग्नऽऊतयेसबाधसश्चरातये । अस्माकासश्चसूर योविश्वाऽआशास्तरीषणि ॥ त्वंनोऽअग्नेऽअंगिरःस्तुतस्तवानऽआभर ॥ होतर्विभ्वासहंरयिंस्तोतृभ्यःस्तवसेचनऽउतै धिपृत्सुनोवृधे+ ॥ २ ॥ (५।१।११) जनस्यगोपाऽअजनिष्टजागृविरग्निःसुदक्षःसुवितायनव्यसे । घृतप्रतीकोबृह तादिविस्पृशाद्युमद्विभातिभरतेभ्यःशुचिः ॥ यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरोहितमग्निंनरस्त्रिषधस्थेसमीधिरे । इंद्रेणदेवैःसरथं

(५।१।१०) अग्नओजिष्ठमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगयोग्निरनुष्टुप्चतुर्थीसप्तम्यौपंक्ती । (५।१।११) जनस्येतिषळर्चस्यसूक्तस्यात्रेयः सुतंभरोग्निर्जगती ।

सर्वार्हिषि सीदुन्निहोतायुजथायसुक्रतुः ॥ असंमृष्टोजायसेमात्रोःशुचिर्मुद्रःकुविरुदतिष्ठोविवस्वतः । घृतेनत्वावर्धयन्न
ग्नऽआहुतधूमस्तेकेतुरभवद्दिविश्रितः+ ॥ अग्निर्नोयुज्ञमुपवेतुसाधुयाग्निंनरोविभरंतेगृहेगृहे । अग्निर्दूतोऽअभवद्धव्य
वाहनोग्निंवृणानावृणतेकुविक्रतुं ॥ तुभ्येदमंग्नेमधुमत्तमंवचस्तुभ्यंमनीषाऽइयमस्तुशंहृदे । त्वांगिरःसिंधुमिवाव
नीर्महीरापृणंतिशवसावर्धयंतिच ॥ त्वामग्नेअंगिरसोगुहाहितमन्वविंदन्छिश्रियाणंवनेवने । सजायसेमथ्यमानःस
होमहत्त्वामाहुःसहसस्पुत्रमंगिरः ॥ ३ ॥ (५।१।१२) प्राग्नयेबृहतेयुज्ञियायऽऋतस्यवृष्णेऽअसुरायमन्म । घृतं
नयुज्ञऽआस्येसुपूतंगिरंभरेवृषभायप्रतीचीं+ ॥ ऋतंचिंकित्वऽऋतमिच्चिकिद्धृतस्यधाराऽअनुतृंधिपूर्वीः । नाहंया
तुंसहसानद्वयेनऽऋतंसपाम्यरुषस्यवृष्णः ॥ कयानोऽअग्नऽऋतयन्नृतेनभुवोनवेदाऽउचथस्यनव्यः । वेदामेदेवऽऋ
तुपाऽऋतूनांनाहंपतिंसनितुरस्यरायः+ ॥ केतेऽअग्नेरिपवेबंधनासःकेपायवःसनिषंतद्युमंतः । केधासिमग्नेऽअनृतस्यपां
तिकऽआसंतोवचसःसंतिगोपाः+ ॥ सखायस्तेविषुणाऽअग्नऽएतेशिवासःसंतोऽअशिवाऽअभूवन् । अधूर्षतस्वयमे
तेवचोभिर्ऋजूयतेवृजिनानिब्रुवंतः ॥ यस्तेऽअग्नेनमसायुज्ञमीट्टऽऋतंसपात्यरुषस्यवृष्णः । तस्यक्षयःपृथुरासाधुरेतु
प्रसस्रणस्यनहुषस्यशेषः ॥ ४ ॥ (५।१।१३) अर्चंतस्त्वाहवामहेर्चंतःसमिंधीमहि । अग्नेऽअर्चंतऽऊतये ॥ अग्नेः

(५।१।१२) प्राग्नयइतिषळृचस्यसूक्तस्यसुतंभरोग्निस्त्रिष्टुप् । (५।१।१३) अर्चंतइतिषळृचस्यसूक्तस्यसुतंभरोग्निर्गायत्री ।

स्तोमंमनामहेसिध्रमद्यादिविस्पृशः । देवस्यद्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुषतनोगिरोहोतायोमानुषेष्वा । सयंक्षद्दैव्यंजनं ॥
त्वमग्नेसप्रथांऽअसिजुष्टोहोतावरेण्यः । त्वयायज्ञंवितन्वते ॥ त्वामग्नेवाजसातमंविप्रावर्धंतिसुष्टुतं । सनोरास्वसुवी
र्यं ॥ अग्नेनेमिरराँऽइवदेवाँस्त्वंपरिभूरसि । आराधश्चित्रमृंजसे ॥ ५ ॥ (५।१।१४) अग्निंस्तोमेनबोधयसमिधा
नोऽअमर्त्यं । हव्यादेवेषुनोदधत् ॥ तमध्वरेष्वीळतेदेवंमर्ताऽअमर्त्यं । यजिष्ठंमानुषेजने ॥ तंहिशश्वंतऽईळतेस्रुचा
देवंघृतश्चुता । अग्निंहव्यायवोह्ळवे ॥ अग्निर्जातोऽअरोचतघ्नन्दस्यूञ्ज्योतिषातमः । अविंदद्गाऽअपःस्वः+ ॥ अग्नि
मीळेन्यंकविंघृतपृष्ठंसपर्यत । वेतुमेशृणवद्धवं ॥ अग्निंघृतेनवावृधुःस्तोमेभिर्विश्वचर्षणिं । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥
॥ ६ ॥ (५।२।१) प्रवेधसेकवयेवेद्यायगिरंभरेयशसेपूर्व्याय । घृतप्रसत्तोऽअसुरःसुशेवोरायोधर्ताधरुणोवस्वोऽअ
ग्निः+ ॥ ऋतेनऽऋतंधरुणंधारयंतयज्ञस्यशाकेपरमेव्योमन् । दिवोधर्मन्धरुणेसेदुषोनॄञ्जातैरजाताँऽअभियेननक्षुः+ ॥
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वतेविवयोमहद्दुष्टरंपूर्व्याय । ससंवतोनवजातस्तुतुर्यात्सिंहंनक्रुद्धमभितःपरिष्ठुः ॥ मातेवयद्भरसेप
प्रथानोजनंजनंधायसेचक्षसेच । वयोवयोजरसेयद्दधानःपरित्मनाविषुरूपोजिगासि ॥ वाजोनुतेशवसस्पात्वंतमुरुं

(५।१।१४) अग्निंस्तोमेनेतिषळर्चस्यसूक्तस्यसुतंभरोऽग्निर्गायत्री । (५।२।१) प्रवेधसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसोग्निर्वरुणस्त्रिष्टुप् ।

दोर्घंधरुणंदेवरायः । प्रदंनतायुर्गुहादधानोमहोरायेचितयन्नत्रिंमस्पः ॥ ७ ॥ (५।२।२) बृहद्वयोहिभानवेर्चांदेवा याग्नये । यंमित्रंनप्रशस्तिभिर्मर्तासोदधिरेपुरः ॥ सहिद्युभिर्जनानांहोतादक्षस्यबाह्वोः । विहव्यमग्निरानुषग्भगोन वारमृण्वति ॥ अस्यस्तोमेमघोनःसख्येवृद्धशोचिषः । विश्वायस्मिन्तुविष्वणिसमर्येशुष्ममादधुः ॥ अधाह्यग्नऽएषां सुवीर्यस्यमंहना । तमिद्यह्वंनरोदसीपरिश्रवोबभूवतुः ॥ नूनऽएहिवार्यमग्नेगृणानऽआभर । येवयंयेचसूरयःस्वस्ति धामहेसचोतैधिपृत्सुनोवृधे ॥ ८ ॥ (५।२।३) आयज्ञैर्देवमर्त्यऽइत्थातव्यांसमूतये । अग्निंकृतेस्वध्वरेपूरुरीळी तावसे ॥ अस्यहिस्वयशस्तरऽआसाविधर्मन्मन्यसे । तंनाकंचित्रशोचिषंमंद्रंपरोमनीषया ॥ अस्यवासाऽउऽअर्चिषा यऽआयुक्ततुजागिरा । दिवोनयस्यरेतसाबृहच्छोचंत्यर्चयः ॥ अस्यक्रत्वाविचेतसोदस्मस्यवसुरथऽआ । अधाविश्वा सुहव्योग्निर्विक्षुप्रशस्यते ॥ नूनऽइद्धिवार्यमासासचंतसूरयः । ऊर्जोनपादभिष्टयेपाहिशग्धिस्वस्तयऽउतैधिपृत्सुनोवृ धे ॥ ९ ॥ (५।२।४) प्रातरग्निःपुरुप्रियोविशस्तवेतातिथिः । विश्वानियोऽअमर्त्योहव्यामर्तेषुरण्यति ॥ द्विता यमृक्तवाहसेस्वस्यदक्षस्यमंहना । इंदुंसधत्तऽआनुषक्स्तोताचित्तेऽअमर्त्य ॥ तंवोदीर्घायुशोचिषंगिराहुवेमघोनां ।

(५।२।२) बृहद्वयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपूरुरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।३) आयज्ञैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यपूरुरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।४) प्रातरग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोमृक्तवाहाद्वितोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः ।

अरिष्टोयेषांरथोव्यश्वदावन्नीयते ॥ चित्रावायेषुदीधितिरासन्नुक्थापांतिये । स्तीर्णंबर्हिःस्वर्णरेश्रवांसिदधिरेपरि ॥ येमेपंचाशतंददुरश्वानांसधस्तुति । द्युमदग्नेमहिश्रवोबृहत्कृधिमघोनांनृवदमृतनृणां+ ॥ १० ॥ (५।२।५) अभ्यवस्थाःप्रजायंतेप्रवव्रेर्वव्रिश्चिकेत । उपस्थेमातुर्विचष्टे ॥ जुहुरेविचितयंतोनिमिषंनृम्णंपांति । आदृह्लांपुरंविविशुः ॥ आश्वैत्रेयस्यजंतवोद्युमद्वर्धंतकृष्टयः । निष्कग्रीवोबृहदुक्थऽएनामध्वानवाजयुः+ ॥ प्रियंदुग्धंनकाम्यमजामिजाम्योःसचा । घर्मोनवाजजठरोदब्धःशश्वतोदभः ॥ क्रीळन्नोरश्मऽआभुवःसंभस्मनावायुनावेविदानः । ताऽअस्यसन्धृषजोनतिग्माःसुसंशितावक्ष्योवक्षणेस्थाः+ ॥ ११ ॥ (५।२।६) यमग्नेवाजसातमत्वंचिन्मन्यसेरयिं । तंनोगीर्भिःश्रवाय्यंदेवत्रापनयायुजं ॥ येऽअग्नेनेरयंतितेवृद्धाऽउग्रस्यशवसः । अपद्वेषोऽअपह्वरोन्यव्रतस्यसश्चिरे ॥ होतारंत्वावृणीमहेग्नेदक्षस्यसाधनं । यज्ञेषुपूर्व्यंगिराप्रयस्वंतोहवामहे ॥ इत्थायथातऽऊतयेसहसावन्दिवेदिवे । रायऽऋतायसुक्रतोगोभिःष्यामसधमादोवीरैःस्यामसधमादः ॥ १२ ॥ (५।२।७) मनुष्वत्त्वानिधीमहिमनुष्वत्समिधीमहि । अग्नेमनुष्वदंगिरोदेवान्देवयतेयज ॥ त्वंहिमानुषेजनेग्नेसुप्रीतऽइध्यसे । स्रुचस्त्वायंत्यानुषक्सुजातसर्पिरासु

(५।२।५) अभ्यवस्थाइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवव्रिरग्निःआद्येद्वेगायत्र्यौतृतीयाचतुर्थ्यावनुष्टुभौपंचमीविराड्रूपा । (५।२।६) यमग्न इतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रयस्वंतोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।७) मनुष्वदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयःससोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः ।

ते ॥ त्वांविश्वेसजोषसोदेवासोदूतमक्रत । सपर्यंतस्त्वाकवेयज्ञेषुदेवमीळते ॥ देवंवोदेवयज्ययाग्निमीळीतमर्त्यः । समिद्धःशुक्रदीदिह्यृतस्ययोनिमासदःससस्ययोनिमासदः ॥ १३ ॥ (५।२।८) प्रविश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकशो चिषे । योऽअध्वरेष्वीड्योहोतामंद्रतमोविशि+ ॥ न्यं१ग्निंजातवेदसंदधातादेवमृत्विजं । प्रयज्ञऽएत्वानुषगद्यादेव व्यचस्तमः ॥ चिकित्विन्मनसंत्वादेवंमर्तासऽऊतयें । वरेण्यस्यतेवसऽइयानासोऽअमन्महि ॥ अग्नेचिकिद्ध्यं१स्यनं ऽइदंवचःसहस्य । तंत्वासुशिप्रदंपतेस्तोमैर्वर्धंत्यत्रयोगीर्भिःशुंभंत्यत्रयः ॥ १४ ॥ (५।२।९) अग्नेसहंतमाभरद्युम्न स्यप्रासहारयिं । विश्वायश्चर्षणीरभ्या३सावाजेषुसासहत् ॥ तमग्नेपृतनाषहंरयिंसहस्वऽआभर । त्वंहिसत्योऽअद्भु तोदातावाजस्यगोमतः ॥ विश्वेहित्वासजोषसोजनासोवृक्तबर्हिषः । होतारंसद्मसुप्रियंव्यंतिवार्यापुरु+ ॥ सहिष्मा विश्वचर्षणिरभिमातिसहोदधे । अग्नऽएषुक्षयेष्वारेवन्नःशुक्रदीदिहिद्युमत्पावकदीदिहि ॥१५॥ (५।२।१०) अग्नेत्वं नोऽअंतमऽउतत्राताशिवोभवावरूथ्यः+॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छानक्षिद्युमत्तमंरयिंदाः॥ सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्या

(५।२।८) प्रविश्वसामन्नितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयोविश्वसामाग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।९) अग्नेसहंतमितिचतुर्ऋचस्यसूक्त स्यात्रेयोद्युम्नोविश्वचर्षणिरग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।१०) अग्नेत्वंनइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगौपायना (लौपायनावा) बंधुःसुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चक्रमेणर्षयोऽग्निर्द्विपदाविराट्

णोऽअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वांशोचिष्ठदीदिवःसुम्नायनूतमीमहेसखिभ्यः॥१६॥(५।२।११) अच्छांवोऽअग्निमवसे देवंगासिसनोवसुः । रासत्पुत्रऽऋषूणामृतावांपर्षतिद्विषः+ ॥ सहिसत्योयंपूर्वेचिद्देवासश्चिद्यमीधिरे । होतारंमंद्रजिह्वमित्सुदीतिभिर्विभावसुं ॥ सनोधीतीवरिष्ठयाश्रेष्ठयाचसुमत्या । अग्नेरायोदिदीहिनःसुवृक्तिभिर्वरेण्य ॥ अग्निर्देवेषुराजत्यग्निर्मर्तेष्वाविशन् । अग्निर्नोहव्यवाहनोग्निंधीभिःसपर्यत ॥ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमं । अतूर्तंश्रावयत्पतिंपुत्रंददातिदाशुषे ॥ १७ ॥ अग्निर्ददातिसत्पतिंसासाहयोयुधानृभिः । अग्निरत्यंरघुष्यदंजेतारमपराजितं ॥ यद्वाहिष्ठंतदग्नयेबृहदर्चविभावसो । महिषीवत्वद्रयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते ॥ तवद्युमंतोऽअर्चयोग्रावेवोच्यतेबृहत् । उतोतेतन्यतुर्यथास्वानोऽअर्तत्मनादिवः+ ॥ एवाँऽअग्निंवसूयवःसहसानंववंदिम । सनोविश्वाऽअतिद्विषःपर्षन्नावेवसुक्रतुः ॥ १८ ॥ (५।२।१२) अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वया । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाघृतस्नवीमहेचित्रभानोस्वर्दृशं । देवाँऽआवीतयेवह ॥ वीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतंसमिधीमहि । अग्नेबृहंतमध्वरे+ ॥ अग्नेविश्वेभिरागहिदेवेभिर्हव्यदातये । होतारंत्वावृणीमहे ॥ यजमानायसुन्वतऽआग्नेसुवीर्यंवह । देवैरासत्सिबर्हिषि

(५।२।११) अच्छावइतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसूयवोग्निरनुष्टुप् । (५।२।१२) अग्नेपावकेतिनवर्चस्यसूक्तस्यवसूयवोग्निरंत्यायाविश्वेदेवागायत्री ।

॥ १९ ॥ समिधानःसंहस्रजिदग्नेधर्माणिपुष्यसि । देवानाँदूतऽउक्थ्र्यः* ॥ न्यं१ग्निंजातवेदसंहोत्रवाहंयविष्ठ्यं । दधातादेवमृत्विजं ॥ प्रयुज्ञऽएत्वानुषगद्यादेवव्यंचस्तमः । स्तृणीतवर्हिरासदे ॥ एदंमरुतोऽअश्विनामित्रःसीदंतुवरुणः । देवासःसर्वयाविशा+ ॥ २० ॥ (५।२।१३) अनस्वंतासत्पतिर्मामहेमेगावाचेतिंष्ठोऽअसुरोमघोनः । त्रैवृष्णोऽअग्नेदशभिःसहस्रैर्वैश्वानरत्र्यरुणश्चिकेत ॥ योमेशताचविंशतिंचगोनांहरीचयुक्तासुधुरादर्दाति । वैश्वानरसुष्टुतोवावृधानोऽग्नेयच्छत्र्यरुणायशर्मं ॥ एवातेऽअग्नेसुमतिंचकानोनविष्ठायनवमंत्रसदस्युः । योमेगिरस्तुविजातस्यपूर्वीर्युक्तेनाभित्र्यरुणोगृणाति ॥ योमऽइतिंप्रवोचत्यश्वमेधायसूरये । ददंदृचासनिंयतेददन्मेधामृतायते+ ॥ यस्यमापरुषाःशतमुद्धर्षयंत्युक्षणः । अश्वमेधस्यदानाःसोमाऽइवत्र्याशिरः ॥ इंद्राग्नीशतदाव्न्यश्वमेधेसुवीर्यं । क्षत्रंधारयतंवृहद्दिविसूर्यमिवाजरं ॥ २१ ॥ (५।२।१४) समिद्धोऽअग्निर्दिविशोचिरश्रेत्प्रत्यङ्ङुषसमुर्विंयाविभाति । एतिप्रा

(५।२।१३) अनस्वंतेतिषळर्चस्यसूक्तस्यत्रैवृष्णत्र्यरुणःपौरुकुत्स्यस्त्रसदस्युर्भारतोश्वमेधश्चैतेऋषयोऽग्निरंत्यायाइंद्राग्नीत्रिष्टुप् अंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः । (अस्मिन्सूक्तेभौमोत्रिरेवदेवतेतिकेचित् अन्यथायोमेशताचविंशतिंचगोनामित्यादिदातृक्रियायाअनुपपत्तेः । नैतदन्येमन्यंतेआत्माध्यासपक्षस्वीकारेणतथाप्युपपत्तेः) । (५।२।१४) समिद्धइतिषळर्चस्यसूक्तस्यात्रेयीविश्ववाराऋषिकाग्निः आद्याःक्रमेणत्रिष्टुब्जगतीत्रिष्टुवनुष्टुभःअंत्येद्वेगायत्र्यौ ।

ऋक्सं. चीं॒विश्व॑वा॑रा॒नमो॑भि॒र्दे॒वाँऽई॒ळा॑नाहु॒विषा॑घृ॒ताची॑ ॥ स॒मि॒ध्यमा॑नोऽअ॒मृत॑स्यराजसि॒ह॒विष्कृ॒ण्वंत॑सचसेस्व॒स्तये॑ । वि मंडलं ५

अ.४अ.१ श्वं॑सध॑त्ते॒द्रवि॑णं॒यमिन्व॑स्यातिथ्यमं॑ग्ने॒निचं॑धत्त॒ऽइत्पुरः॑ ॥ अग्ने॒शर्धं॑महते॒सौभ॑गायतव॑द्यु॒म्नान्यु॑त्त॒मानि॑सं॒तु । सं॒जा॒स्प अनु. २

त्यं॑सु॒यम॒माकृ॑णुष्वशत्रूय॒ताम॒भिति॑ष्ठामहाँसि ॥ समि॑द्धस्य॒प्रम॑हसो॒ग्ने॒वंदे॒तव॒श्रियं॑ । वृ॒ष॒भोद्यु॒म्नवाँ॑ऽअसि॒सम॑ध्व॒रेष्वि

॥ ६ ॥ ध्यसे॑ ॥ समि॑द्धोऽअग्नऽआहुतदे॒वान्य॑क्षिस्वध्वर । त्वंहिह॑व्य॒वाळसि॑ ॥ आजु॑होतादुव॒स्यता॒ग्निंप्र॑य॒त्य॑ध्व॒रे । वृ॒णी

ध्वंह॑व्य॒वाह॑नं ॥ २२ ॥ (५।२।१५) त्र्यर्य॒मामनु॑षोदे॒वता॑तात्रीरो॑च॒नादि॒व्याधा॑रयंत । अर्चं॑तित्वाम॒रुतः॑पू॒तद॑क्षा

स्त्वमे॑षा॒मृषि॑रिंद्रासि॒धीरः॑ ॥ अनु॒यदीं॑म॒रुतो॑मंद॒सा॒नमार्च॒न्निंद्रं॑पपि॒वांसं॑सु॒तस्य॑ । आद॑त्त॒वज्र॑म॒भियदहिं॒हन्न॒पोय॒ह्वीर॑

सृ॒ज॒त्सर्त॒वाऽउ॑ ॥ उ॒तब्र॑ह्माणोमरुतोमेऽअ॒स्येंद्रः॒सोम॑स्य॒सुषु॑तस्यपेयाः । तद्धिह॒व्यंमनु॑षे॒गाऽअविं॑द॒दह॒न्नहिं॑पपि॒वाँऽइं

द्रो॑ऽअस्य ॥ आद्रोद॑सीवित॒रंविष्कं॑भायत्सं॑विव्या॒नश्चि॑द्भि॒यसे॑मृ॒गंकः॑ । जिग॑र्ति॒मिंद्रो॑ऽअप॒जर्गु॑रा॒णः॒प्रति॑श्व॒संत॒मवं॑दा

नवं॑हन् ॥ अध॒क्रत्वा॑मघव॒न्तुभ्यं॑दे॒वाऽअनु॒विश्वे॑ऽअददुः॒सोम॒पेयं॑ । यत्सूर्य॑स्यह॒रितः॒पतं॑तीः॒पुरः॑स॒तीरुप॑रा॒ऽएत॑शे

कः+ ॥ २३ ॥ नव॒यद॑स्यनव॒तिंच॑भो॒गान्त्सा॒कंवज्रे॑णम॒घवा॑विवृ॒श्चत् । अर्चं॑तीद्रं॑म॒रुतः॑स॒धस्थे॒त्रैष्टु॑भेन॒वच॑सावाधत ॥ ६ ॥

द्यां+ ॥ सखा॒सख्ये॑ऽअपच॒त्तूय॑म॒ग्निर॒स्यक्रत्वा॑महि॒षात्रीश॒तानि॑ । त्रीसा॒कमिंद्रो॒मनु॑षः॒सरां॑सिसु॒तंपि॑बद्वृत्र॒हत्या॑य॒सो

(५।२।१५) त्र्यर्यमेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशाक्त्योगौरिवीतिरिंद्रः(उशनायादितिद्वयोरुशनावा)त्रिष्टुप् ।

मँ ॥ त्रीयच्छतामंहिषाणामघोमास्त्रीसरांसिमघवांसोम्यापाः । कारंनविश्वेऽअह्वंतदेवाभरमिंद्रांययदहिंजघानं ॥ उशनायत्संहस्यैं३ रयांतंगृहमिंद्रजूजुवानेभिरश्वैः । वन्वानोऽअत्रंसरथंययाथकुत्सेनदेवैरवंनोर्हुशुष्णं ॥ प्रान्यच्चक्रमं वृहःसूर्यस्यकुत्सांयान्यद्वरिंवोयातंवेकः । अनासोदस्यूँऽरमृणोवधेननिर्दुर्योणऽआंवृणङ्मृध्रवांचः ॥ २४ ॥ स्तोमांस स्त्वागौरिंवीतेरवर्धन्नरंधयोवैदथिनायपिप्रुं । आत्वामृजिश्वांसख्यायंचक्रेपचंन्पक्तीरपिंवः सोमंमस्य ॥ नवंग्वासःसुत सोमासऽइंद्रंदशंग्वासोऽअभ्यंर्चंत्यर्कैः । गव्यंचिदूर्वमपिधानंवंतंतंचिन्नरंःशशमानाऽअपंव्रन् ॥ कथोनुतेपरिंचरा णिविद्वान्वीर्यांमघवन्याचकर्थं । याचोनुनव्यांकृणवंःशविष्ठप्रेदुतातेंविदथेषुब्रवाम ॥ एताविश्वांचकृवाँऽइंद्रभूर्यपंरी तोजंनुषांवीर्येंण । याचिन्नुवंज्रिन्कृणवोंदधृष्वान्नतेंवर्तातविष्याऽअस्तितस्याः ॥ इंद्रब्रह्मंक्रियमांणाजुषस्वयातेंशवि ष्ठनव्याऽअकंर्म । वस्त्रेवभद्रासुकृंतावसूयूरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं ॥ २५ ॥ (५।२।१६) कं१स्यवीरःकोऽअंपश्य दिंद्रंसुखरंथमीयंमानंहरिंभ्यां । योरायावज्रीसुतसोंममिच्छन्तदोकोगंतापुरुहूतऽऊती+ ॥ अवांचचक्षंपदमंस्यसस्व रुग्रंनिंधातुरन्वांयमिच्छन् । अपृंच्छमन्याँऽउततेमंऽआहुरिंद्रंनरोंबुबुधानाऽअंशेम ॥ प्रनुवयंसुतेयातेंकृतानींद्रब्रवां मयानिंनोजुजोषः । वेददविंद्वान्छृणवंच्चविद्वान्वहंतेयंमघवासर्वंसेनः ॥ स्थिरंमनंश्चकृषेजातऽइंद्रवेषीदेकोंयुधयेभू

(५।२।१६) क१स्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवभ्रुरिंद्रोंतानांचतसृणामृचांपंक्तिःशेषास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.४अ.१ ॥ ७ ॥

यंसश्रित् । अश्मानंचिच्छ्वसादिद्युतोविविदोगवामूर्वमुस्रियाणां ॥ परोयत्त्वंपरमऽआजनिष्ठाःपरावतिश्रुत्यंनाम
बिभ्रत् । अतश्चिदिंद्रादभयंतदेवाविश्वाऽअपोऽअजयद्दासपत्नीः ॥ २६ ॥ तुभ्येदेतेमरुतःसुशेवाऽअर्चंत्यर्कंसुन्वं
त्यंधः । अहिमोहानमपऽआशयानंप्रमायाभिर्मायिनंसक्षदिंद्रः ॥ विषूमृधोजनुषादानमिन्वन्नहन्गवामघवन्त्संचका
नः । अत्रादासस्यनमुचेःशिरोयदवर्तयोमनवेगातुमिच्छन् ॥ युजंहिमामकृथाऽआदिदिंद्रशिरोदासस्यनमुचेर्मथा
यन् । अश्मानंचित्स्वर्यं१वर्तमानंप्रचक्रियेववरोदसीमरुद्भ्यः ॥ स्त्रियोहिदासऽआयुधानिचक्रेकिंमाकरन्नबलाऽअस्य
सेनाः । अंतर्ह्यख्यदुभेऽअस्यधेनेऽअथोपप्रैद्युधयेदस्युमिंद्रः ॥ समत्रगावोभितोनवंतेहेहवत्सैर्वियुतायदासन् । सं
ताऽइंद्रोऽअसृजदस्यशाकैर्यदींसोमासःसुषुताऽअमंदन् ॥ २७ ॥ यदींसोमाबभ्रुधूताऽअमंदन्नरोरवीद्वृषभःसादने
षु । पुरंदरःपपिवाँऽइंद्रोऽअस्यपुनर्गवामददादुस्रियाणां ॥ भद्रमिदंरुशमाऽअग्नेऽअक्रन्गवांचत्वारिददतःसहस्रा ।
ऋणंचयस्यप्रयतामघानिप्रत्यग्रभीष्मनृतमस्यनृणां ॥ सुपेशसंमावसृजंत्यस्तंगवांसहस्रैरुशमासोऽअग्ने । तीव्राऽइंद्र
ममंदुःसुतासोक्तोर्व्युष्टौपरितक्म्यायाः ॥ औच्छत्सारात्रीपरितक्म्यायाँऽऋणंचयेराजनिरुशमानां । अत्योनवा
जीरघुरज्यमानोबभ्रुश्चत्वार्यसनत्सहस्रा ॥ चतुःसहस्रंगव्यस्यपश्वःप्रत्यग्रभीष्मरुशमेष्वग्ने । घर्मश्चित्तप्तःप्रवृजेयऽ

मंडलं ५ अनु. २ ॥ ७ ॥

आसीदयुस्मयस्तम्वादामविप्राः ॥ २८ ॥ (५।२।१७) इंद्रोरथायप्रवतंकृणोतियमध्यस्थान्मघवावाजयंतं । यूथे
वपश्वोव्युनोतिगोपाऽअरिष्टोयातिप्रथमःसिषासन् ॥ आप्रद्रवहरिवोमाविवेनःपिशंगरातेऽअभिनःसचस्व । नहि
त्वदिंद्रवस्योऽअन्यदस्त्यमेनांश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥ उद्यत्सहःसहसऽआजनिष्टदेदिष्टऽइंद्रऽइंद्रियाणिविश्वा । प्राचो
दयत्सुदुघावव्रेऽअंतर्विज्योतिषासंववृत्वत्तमोवः ॥ अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्त्वष्टावज्रंपुरुहूतद्युमंतं । ब्रह्माणऽइंद्रंम
हयंतोऽअर्कैरवर्धयन्नहयेहंतवाऽउं ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोऽअर्कमर्चानिंद्रग्रावाणोऽअदितिःसजोषाः । अनश्वासोयेपव
योरथाऽइंद्रेषिताऽअभ्यवर्तंतदस्यून् ॥ २९ ॥ प्रतेपूर्वाणिकरणानिवोचंप्रनूतनामघवन्याचकर्थ । शक्तीवोयद्विभरा
रोदसीऽउभेजयन्नपोमनवेदानुचित्राः ॥ तदिन्नुतेकरणंदस्मविप्राहिंयद्घ्नन्नोजोऽअत्रामिमीथाः । शुष्णस्यचित्परि
मायाऽअगृभ्णाःप्रपित्वंयन्नपदस्यूँऽरसेधः ॥ त्वमपोयदवेतुर्वशायारमयःसुदुघाःपारऽइंद्र । उग्रमयातमवहोहकुत्सं
संहयद्वामुशनारंतदेवाः+ ॥ इंद्राकुत्सावहमानारथेनावामत्याऽअपिकर्णेवहंतु । निःषीमद्भ्योधमथोनिःषधस्थान्म
घोनोहृदोवरथस्तमांसि ॥ वातस्ययुक्तान्त्सुयुजश्चिदश्वान्कविश्चिदेषोऽअजगन्नवस्युः । विश्वेतेऽअत्रमरुतःसखायऽ

(५।२।१७) इंद्रोरथायेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरिंद्रः (उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदैवत्यौउशनोदैवत्यौवा) नवम्या इंद्राकुत्सौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.४अ.१ ॥८॥

इंद्र॒ब्रह्मा॑णि॒तवि॑षीमवर्धन् ॥ ३० ॥ सूर॑श्चि॒द्रथं॒परि॑तक्म्यायां॒पूर्वं॑कर॒दुप॑रंजूजु॒वांसं॑ । भर॑च्च॒क्रमेत॑शः॒संरि॑णातिपु॒रो द॒धत्स॒निष्य॑ति॒क्रतुं॑नः ॥ आ॒यंजना॑ऽअभि॒चक्षे॒जगा॒मेंद्रः॒सखा॑यंसु॒तसो॑ममि॒च्छन् । वद॒न्ग्रावाव॒वेदिं॑भ्रियाते॒यस्य॑जी॒र मं॑ध्व॒र्यव॒श्चरं॑ति ॥ ये॒चा॒कनं॑तचा॒कनं॑त॒नूतेमर्ता॑ऽअमृ॒तमोते॑ऽअंह॒ऽआर॑न् । वा॒वं॒धि॒यज्यूँ॑ऽरु॒ततेषु॑धे॒ह्योजो॒जने॑षु॒येषु॑ते स्या॑म ॥ ३१ ॥ (५।२।१८) अर्द॑र्द॒रुत्स॒मसृ॑जो॒विखा॑नि॒त्वम॑र्ण॒वान्ब॑द्बधा॒नाँ॑ऽअरम्णाः । म॒हांत॑मिंद्र॒पर्व॑तं॒वियद्वः॑ सृ॒जोविधा॑रा॒ऽअव॑दान॒वंह॑न् ॥ त्वमु॒त्साँ॑ऽऋ॒तुभि॑र्बद्बधा॒नाँ॑ऽअरं॑ह॒ऽऊध॒ःपर्व॑तस्यवज्रिन् । अहिं॑चिदुग्र॒प्रयु॑तं॒शया॑नंज घ॒न्वाँ॑ऽइंद्र॒तवि॑षीमधत्थाः ॥ त्यस्य॑चिन्मह॒तोनिर्मृ॒गस्य॒वध॑र्जघा॒नतवि॑षीभि॒रिंद्रः॑ । यऽएक॒ऽइद॑प्रतिर्मन्य॑मान॒ऽआद॑ स्मा॒दन्यो॑ऽअजनिष्ट॒तव्या॑न् ॥ त्यंचि॑देषांस्व॒धया॒मदं॑तंमि॒होनपा॑तंसु॒वृधं॑त॒मोगां । वृष॑प्रभर्मादान॒वस्य॒भामं॒वज्रे॑णव॒ज्री निजं॑घान॒शुष्णं॑॥ त्यंचि॑दस्य॒क्रतु॑भि॒र्निषं॑त्तमम॒र्मणो॑वि॒ददि॑दस्य॒मर्म॑ । य॒दीं॑सुक्षत्र॒प्रभृ॑ता॒मद॑स्य॒युयु॑त्संतं॒तम॑सिह॒र्म्ये॑धाः॥ त्यंचि॑दि॒त्थाक॑त्प॒यंशया॑नमसू॒र्येतम॑सिवावृ॒धानं॑ । तंचि॑न्मंद॒ानोवृ॑ष॒भःसु॒तस्यो॒च्चैरिंद्रो॑ऽअप॒गूर्या॑जघान ॥ ३२ ॥ उ द्यदिंद्रो॑मह॒तेदा॑न॒वायव॒धर्य॑मिष्ट॒सहो॒ऽअप्र॑तीतं । यदीं॒वज्र॑स्य॒प्रभृ॑तौद॒दाभ॒विश्व॑स्यज॒ंतोर॑ध॒मंच॑कार ॥ त्यंचि॒दर्णं॑मधु॒ पंशया॑नमसि॒न्वंव॒व्रंमह्या॒दद॒ुग्रः । अ॒पाद॑म॒त्रंम॑ह॒तावधे॑न॒निर्दु॒र्योण॑ऽआवृणङ्मृ॒ध्रवा॑चं ॥ कोऽअ॑स्य॒शुष्मं॒तवि॑षींवरात॒

(५।२।१८) अर्दर्दरुत्समितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगातुरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ५ अनु. २ ॥८॥

ऽएको॒धना॑भरते॒ऽअप्र॑तीतः । इ॒मेचि॑दस्य॒ज्रय॑सो॒नुदे॒वीऽइंद्र॒स्यौज॑सोभि॒यसा॑जिहाते ॥ न्य॑स्मै॒देवीस्वधि॑तिर्जिहीत॒ऽइं द्रा॑यगा॒तुरु॑श॒तीवं॑येमे । संयदोजौ॒युव॒तेविश्व॑माभि॒रनु॒स्व॒धाव्नेक्षि॒तयो॑नमंत ॥ एकं॒नुत्वा॒सत्प॑तिं॒पांच॑जन्यंजा॒तंशृ॑णो मि॒यश॒सं॑जनेषु । तंमेंजगृभ्रऽआ॒शसो॒नवि॑ष्ठंदो॒षाव॒स्तोर्हव॑मानास॒ऽइंद्रं ॥ ए॒वाहित्वामृ॑तु॒था॒या॒तयं॑तंम॒घावि॑प्रेभ्यो॒दद॑ तंशृ॒णोमि॑ । किंतें॒ब्र॒ह्माणो॑गृहते॒सखा॑यो॒येत्वा॒या॒यानि॑द॒धुःकाम॑मिंद्र ॥ ३२ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

चतुर्थाष्टकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

पंचविंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि २४ ऋचः १६८ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं. १०० विश्वेभ्योदेवेभ्य-अग्नय. ५ इंद्राग्निभ्या. अग्नय. ६ इंद्राये. ८ उशनसइंद्राभ्या. इंद्राये. १७ ऋणंचयेंद्राभ्या. ४ इंद्राये. ७ इंद्रकुत्सोशनोभ्य. इंद्रकुत्साभ्या. इंद्राये. १६ ॥ इतिचतुर्थेप्रथमः ॥

महिदशप्राजापत्यः संवरणोजातशत्रुंनवत्रिष्टुवंतंयस्तेष्टौप्रभूवसुरांगिरसःपंक्त्यंतंसआगमत्षट्तृतीयाजगतींसं भानुनापंचात्रिरुरोरानुष्टुभंयदिंद्रपंक्त्यंतंमायाहिनवत्र्युष्णिगाद्यंत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरींतदादीतिहासःस्तु तिकर्मत्वादत्रिरेवदेवःकोनुविंशतिर्वैश्वदेवंवैतंत्षोळश्याद्यतिजगत्यावंत्यैकपदाप्रशंतमाद्यूनैकादशीरौद्र्याधेनव

त्र्यूनैतयोरुपांत्यैकपदांतंप्रत्नथापंचोनाकाश्यपोवत्सारोन्येचऋषयोदृष्टलिंगाद्विंत्रिष्टुवंतंविदाएकादशसदापृ णोंहयोष्टौप्रतिक्षत्रोत्योद्वृचोदेवपत्नीस्तवोंत्यात्रिष्टुप्द्वितीयाच ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (५।३।१) महिंमहेतवसेंदीध्येनृनिंद्रायेत्थातवसेऽअतव्यान् । योऽअस्मैसुमतिंवाजसातौस्तुतोजनेसमर्यश्चिकेत ॥ सत्वंनऽइंद्रधियसानोऽअर्कैर्हरीणांवृषन्योक्त्रमश्रेः । याऽइत्थामघवन्ननुजोषंवक्षोऽअभिप्रार्यः सक्षिजनान् ॥ नतेतऽइंद्राभ्य१स्मदृष्वायुक्तासोऽअब्रह्मतायदसन् । तिष्ठारथमधितंवज्रहस्तारश्मिंदेवयमसेस्वश्वः॥ पुरूयत्तऽइंद्रसंत्युक्थागवेचकर्थोर्वरासुयुध्यन् । ततक्षेसूर्यायचिदोकसिस्वेवृषासमत्सुदासस्यनामचित् ॥ वयंतेतऽइंद्रयेचनरःशर्धोजज्ञानायाताश्चरथाः । आस्मान्जगम्यादहिशुष्मसत्वाभगोनहव्यःप्रभृथेषुचारुः ॥ १ ॥ पपृक्षेण्यमिंद्रत्वेह्योजोनृम्णानिचनृतमानोऽअमर्तः । सनऽएनींवसवानोरयिंदाःप्रार्यःस्तुषेतुविमघस्यदानं ॥ एवानऽइंद्रोतिभिरवपाहिगृणतःशूरकारून् । उतत्वचंददतोवाजसातौपिप्रीहिमध्वःसुषुतस्यचारोः ॥ उतत्येमापौरुकुत्स्यस्यसूरेस्त्रसदस्योर्हिरणिनोरराणाः । वहंतुमादशश्येतासोऽअस्यगैरिक्षितस्यक्रतुभिर्नुसश्चे ॥ उतत्येमामारुताश्वस्यशोणाःक्रत्वामघासोविदथस्यरातौ । सहस्रामेच्यवतानोददानऽआनूकमर्योवपुषेनार्चत् ॥ उतत्येमाध्वन्यस्यजुष्टालक्ष्मण्यस्यसुरु

(५।३।१) महिमहइतिदशर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

चोयतांनाः । मह्वारायःसंवरंणस्यऽऋषैर्व्रजंनगाव्रःप्रयंताऽअपिंग्मन् ॥ २ ॥ (५।३।२) अजांतशत्रुमजरास्वंर्वत्य नुस्वधामिंताद्स्मीयते । सुनोतंनपचंतब्रह्मंवाहसेपुरुष्टुतायंप्रतरंदंधातन ॥ आयःसोमेंनजठरमपिंप्रतामंदतमघवा मध्वोऽअंधंसः । यदींमृगायहंतंवेमहावंधःसहस्रंभृष्टिमुशनांवधंयमंत् ॥ योऽअंस्मैघ्रंसऽउतवायऽऊधंनिसोमंसुनो तिभवंतिद्युमाँऽअहं । अपांपशक्रस्तंतनुष्टिंमूहतितनूशुंभ्रंमघवायःकंवासखः+ ॥ यस्यावंधीत्पितरंयस्यंमातरंयस्यंश क्रोभ्रातंरंनातंऽईषते । वेतीद्वंस्यप्रयंतायतंकरोनकिल्बिषादीषतेवस्वंऽआकरः+ ॥ नपंचभिर्दशभिर्वृष्ट्यारभंनासुन्व तासचतेपुष्यंताचन । जिनातिवेदंमुयाहंतिंवाधुनिरादेवयुंभंजतिगोमंतिव्रजे+ ॥ ३ ॥ वित्वक्षंणःसमृंतौचक्रमास जोसुंन्वतोविषुंणःसुन्वतोवृधः । इंद्रोविश्वंस्यदमितावि‌भीषंणोयथावशंनयतिदासमार्यः ॥ समींपणेरंजतिभोजंनंमु षेविदाशुषेभजतिसूनरंवसुं । दुर्गेचनध्रियतेविश्वऽआपुरुजनोयोऽअंस्यतविंषीमचुंक्रुधत् ॥ संयज्जनौसुधनौविश्वशं र्धसाववेदिंद्रोमघवागोषुंशुभ्रिषुं । युजंह्य१न्यमकृंतप्रवेपन्युदींगव्यंसृजतेसत्वंभिर्धुनिः ॥ सहस्रसामाग्निवेशिंगृणी षेशत्रिमग्नऽउपमांकेतुमर्यः । तस्माऽआपंःसंयतंःपीपयंततस्मिन्क्षत्रममंवत्त्वेषमंस्तु ॥ ४ ॥ (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठो

(५।३।२) अजातशत्रुमितिनवर्चस्यसूक्तस्यसंवरणइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसः प्रभूवसुरिंद्रोनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

वंसऽइंद्रक्रतुष्टमाभर । अस्मभ्यंचर्षणीसहंसस्निंवाजेषुदुष्टरं ॥ यदिंद्रतेचतस्रोयच्छूरसंतितिस्रः । यद्वापंचक्षितीना
मवस्तत्सुनऽआभर ॥ आतेवोवरेण्यंवृषन्तमस्यहूमहे । वृषजूतिर्हिजज्ञिषऽआभूभिरिंद्रतुर्वणिः ॥ वृषाह्यसिराधसे
जज्ञिषेवृष्णितेशवः । स्वक्षत्रंतेधृषन्मनःसत्राहमिंद्रपौंस्यं ॥ त्वंतमिंद्रमर्त्यममित्रयंतमद्रिवः । सर्वरथाशतक्रतोनियाा
हिशवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामिद्वृत्रहन्तमजनासोवृक्तबर्हिषः । उग्रंपूर्वीषुपूर्व्यंहवंतेवाजसातये ॥ अस्माकमिंद्रदुष्टरंपु
रोयावानमाजिषु । सयावानंधनेधनेवाजयंतमवारथं ॥ अस्माकमिंद्रेहिनोरथमवापुरंध्या । वयंशविष्ठवार्यंदिविश्र
वोदधीमहिदिविस्तोमंमनामहे ॥ ६ ॥ (५।३।४) सऽआगमदिंद्रोयोवसूनांचिकेतदातुंदामनोरयीणां । धन्वचरो
नवंसगस्तृषाणश्चकमानःपिबतुदुग्धमंशुं+ ॥ आतेहनूहरिवःशूरशिप्रेरुहत्सोमोनपर्वतस्यपृष्ठे । अनुत्वाराजन्नर्वतोन
हिन्वन्गीर्भिर्मदेमपुरुहूतविश्वे ॥ चक्रंनवृत्तंपुरुहूतवेपतेमनोभियामेऽअमतेरिदद्रिवः । रथादधित्वाजरितासदावृध
कुविन्नुस्तोषन्मघवन्पुरूवसुः ॥ एषग्रावेवजरितातऽइंद्रेयर्तिवाचंबृहदाशुषाणः । प्रसव्येनमघवन्यंसिरायःप्रदक्षिणि
द्धरिवोमाविवेनः ॥ वृषात्वावृषणंवर्धतुद्यौर्वृषावृषभ्यांवहसेहरिभ्यां । सनोवृषावृषरथःसुशिप्रवृषक्रतोवृषावज्रिन्भ
रेधाः ॥ योरोहितौवाजिनौवाजिनीवान्त्रिभिःशतैःसचमानावदिष्ट । यूनेसमस्मैक्षितयोनमंतांश्रुतरथायमरुतोदुवो

(५।३।४) सआगमदितिषळर्चस्यसूक्तस्यअत्रिपुत्रकुत्समैत्राद्द्विती... जगती ।

या+ ॥ ७ ॥ (५।३।५) संभानुनायततेसूर्यस्याजुह्वानोघृतपृष्ठःस्वंचाः । तस्माऽअमृध्राऽउषसोव्युच्छान्यऽइंद्रा यसुनवामेत्याह ॥ समिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णबर्हिर्युक्तग्रावासुतसोमोजराते । ग्रावाणोयस्यैषिरंवदंत्ययंदध्वर्युर्हविषाव सिंधुं ॥ वधूरियंपतिमिच्छंत्यैतियऽईंवहातेमहिषीमिषिरां । आस्यश्रवस्याद्रथऽआचघोषात्पुरूसहस्रापरिवर्तयाते ॥ नसराजाव्यथतेयस्मिन्निंद्रस्तीव्रंसोमंपिबतिगोसखायं । आसत्वनैरजतिहंतिवृत्रंक्षेतिक्षितीःसुभगोनामपुष्यन् ॥ पु ष्यात्क्षेमेऽअभियोगेभवात्युभेवृतौसंयतीसंजयाति । प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभवातियऽइंद्रायसुतसोमोददाशत् ॥८॥ (५।३।६) उरोष्टऽइंद्रराधसोविभ्वीरातिःशतक्रतो । अधानोविश्वचर्षणेद्युम्नासुक्षत्रमंहय ॥ यदीमिंद्रश्र वाय्यमिषंशविष्ठदधिषे । पप्रथेदीर्घश्रुत्तमंहिरण्यवर्णदुष्टरं ॥ शुष्मासोयेतेऽअद्रिवोमेहनाकेतसापः । उभादेवाव भिष्टयेदिवश्चग्मश्चराजथः ॥ उतोनोऽअस्यकस्यचिद्दक्षस्यतववृत्रहन् । अस्मभ्यंनृम्णमाभरास्मभ्यंनृमणस्यसे ॥ नूतऽआभिरभिष्टिभिस्तवशर्मन्छतक्रतो । इंद्रस्यामसुगोपाःशूरस्यामसुगोपाः+ ॥ ९ ॥ (५।३।७) यदिंद्रचित्र मेहनास्तित्वादातमद्रिवः । राधस्तन्नोविदद्वसऽउभयाहस्त्याभर ॥ यन्मन्यसेवरेण्यमिंद्रद्युक्षंतदाभर । विद्याम

(५।३।५) संभानुनेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रस्त्रिष्टुप् । (५।३।६) उरोष्टइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रिरिंद्रोनुष्टुप् । (५।३।७) य दिंद्रेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रिरिंद्रोनुष्टुब्वंत्यापंक्तिः ।

तस्यांतेवयमकूपारस्यदावने ॥ यत्तेदित्सुप्रराध्यंमनोऽअस्तिश्रुतंबृहत् । तेनदृळ्हाचिदद्रिवऽआवाजंदर्षिसातये ॥ संहिष्ठंवोमघोनांराजानंचर्षणीनां । इंद्रमुपप्रशस्तयेपूर्वीभिर्जुजुषेगिरः ॥ अस्माऽइत्काव्यंवचऽउक्थमिंद्रायशंस्यं । तस्माऽउब्रह्मवाहसेगिरोवर्धंत्यत्रयोगिरःशुंभंत्यत्रयः ॥ १० ॥ (५।३।८) आयाह्यद्रिभिःसुतंसोमंसोमपतेपिब । वृषन्निंद्रवृषभिर्वृत्रहंतम ॥ वृषाग्रावावृषामदोवृषासोमोऽअयंसुतः । वृषन्निंद्र० ॥ वृषात्वावृषणंहुवेवज्रिंन्चित्राभिरूतिभिः । वृषन्निंद्र० ॥ ऋजीषीवज्रीवृषभस्तुराषाट्छुष्मीराजावृत्रहासोमपावा । युक्त्वाहरिभ्यामुपयासदर्वाङ्माध्यंदिनेसवनेमत्सदिंद्रः ॥ यत्त्वासूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेत्रविद्यथामुग्धोभुवनान्यदीधयुः ॥ ११ ॥ स्वर्भानोरधयदिंद्रमायाऽअवोदिवोवर्तमानाऽअवाहन् । गूळ्हंसूर्यंतमसापव्रतेनतुरीयेणब्रह्मणाविंददत्रिः ॥ मामामिमंतवसंतमत्रऽइरस्याद्रुग्धोभियसानिगारीत् । त्वंमित्रोऽअसिसत्यराधास्तौमेहावतंवरुणश्चराजा ॥ ग्राव्णोब्रह्मायुयुजानःसपर्यन्कीरिणादेवान्नमसोपशिक्षन् । अत्रिःसूर्यस्यदिविचक्षुराधात्स्वर्भानोरपमायाऽअघुक्षत् ॥ यंवैसूर्यंस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयस्तमन्वविंदन्नह्यन्येऽअशक्नुवन् ॥ १२ ॥ (५।३।९) कोनुवांमित्रावरुणावृताय

(५।३।८)आयाहीतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रिःआद्यानांचतसृणामिंद्रःपंचम्याःसूर्यःषष्ठ्यादितिसृणामत्रिर्देवता आद्यास्तिस्रउष्णिहःपंचम्यंत्येऽनुष्टुभौशिष्टास्त्रिष्टुभः।(५।३।९) कोनुवामितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यात्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्षोडशीसप्तदश्यावतिजगत्यावंत्यैकपदा। (भेदपक्षे

न्दिवोवामहःपार्थिवस्यवादे । ऋतस्यवासदसित्रासीथानोयज्ञायतेवापशुषोनवाजान् ॥ तेनोमित्रोवरुणोऽअर्यमायु रिंद्रऽऋभुक्षामरुतोजुषंत । नमोभिर्वायेदधतेसुवृक्तिंस्तोमंरुद्रायंसीढुषेसजोषाः ॥ आवांयेष्ठाश्विनाहुवध्यैवातस्यप त्मन्रथ्यस्यपुष्टौ । उतवादिवोऽअसुरायमन्मप्रांधांसीवयज्यवेभरध्वं ॥ प्रसक्षणोदिव्यःकण्वहोतात्रितोदिवःसजोषा वातोऽअग्निः । पूषाभगःप्रभृथेविश्वभोजाऽआजिंनजग्मुराश्वश्वतमाः ॥ प्रवोरयिंयुक्ताश्वंभरध्वंरायऽएषेवसेदधी तधीः । सुशेवऽएवैरौशिजस्यहोतायेवऽएवामरुतस्तुराणां ॥ १३ ॥ प्रवोवायुंरथयुजंकृणुध्वंप्रदेवंविप्रंपनितारम कैः । इषुध्यवऽऋतसापःपुरंधीर्वस्वीर्नोऽअत्रपत्नीराधियेधुः ॥ उपवऽएषेवंद्येभिःशूषैःप्रयह्वीदिवश्चितयद्भिरकैः । उ षासानक्तांविदुषीवविश्वमाहावहतोमर्त्याययज्ञं ॥ अभिवोऽअर्चेपोष्यावतोनॄन्वास्तोष्पतिंत्वष्टारंरराणः । धन्यास जोषाधिषणानमोभिर्वनस्पतीँऽरोषधीरायऽएषे ॥ तुजेनस्तनेपर्वताःसंतुस्वैतवोयेवसवोनवीराः । पनितऽआप्त्योयज त:सदानोवर्धान्नःशंसंनर्योऽअभिष्टौ ॥ वृष्णोऽअस्तोषिभूम्यस्यगर्भत्रितोनपातमपांसुवृक्ति । गृणीतेऽअग्निरेतरीनशू षैःशोचिष्कैशोनिरिणातिवना ॥ १४ ॥ कुथामहेरुद्रियायब्रवामकद्रायेचिकितुषेभगाय । आपऽओषधीरुतनोवंतु

–मित्रावरुणौ १ विश्वदेवाः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ उषासानक्ते १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १ विश्वेदेवाः २
मरुतः १ विश्वेदेवाः १ भूमिः १ विश्वेदेवाः ३ भूमिः १ विश्वे १ एषं २० ।

द्यौर्वनांगिरयोवृक्षकेशाः ॥ शृणोतुनऽऊर्जांपतिर्गिरः सनभस्तरीयाँऽइषिरः परिज्मा । शृण्वंत्वापः पुरोनशुभ्राः परिस्रुचोबबृहाणस्याद्रेः ॥ विदाचिन्नुर्महांतोयेवऽएवाब्रवामदस्रावार्यंदधानाः । वयश्चनसुभ्व१आवयंतिक्षुभामर्तमनुयतंवधस्नैः+ ॥ आदैव्यानिपार्थिवानिजन्मापश्चाच्छासुमखायवोचं । वर्धंतांद्यावोगिरश्चंद्राग्राऽउदावर्धतामभिषाताऽअर्णाः ॥ पदेपदेमेजरिमानिधायिवरूत्रीवाशक्रायापायुभिश्च । सिषक्तुमातामहीरसानःस्मत्सूरिभिर्ऋजुहस्तऽऋजुवनिः ॥ १५ ॥ कथादाशेमनमसासुदानूनेवयामरुतोऽअच्छोक्तौप्रश्रवसोमरुतोऽअच्छोक्तौ । मानोहिर्बुध्न्योरिषेधाद्स्माकंभूदुपमातिवनिः ॥ इतिचिन्नुप्रजायैपशुमत्यैदेवासोवनतेमर्त्योवऽआदेवासोवनतेमर्त्योवः । अत्राशिवांतन्वोधासिमस्याजरांचिन्मेनिर्ऋतिर्जग्रसीत ॥ तांवोदेवाःसुमतिमूर्जयंतीमिषमश्यामवसवःशसागोः । सानःसुदानुर्मृळयंतीदेवीप्रतिद्रवंतीसुवितायगम्याः ॥ अभिनऽइळायूथस्यमातास्मन्नदीभिरुर्वशीवागृणातु । उर्वशीवाबृहद्दिवागृणानाभ्यूर्ण्वानाप्रभृथस्यायोः + ॥ सिषक्तुनऽऊर्जव्यस्यपुष्टेः+ ॥ १६ ॥ (५।३।१०) प्रशंतमावरुणंदीधितीगीर्मित्रंभगमदितिंनूनमश्याः । पृषद्योनिःपंचहोताशृणोत्वतूर्तपंथाऽअसुरोमयोभुः+ ॥ प्रतिमेस्तोममदितिर्जगृभ्यात्सूनुंनमा

(५।३।१०) प्रशंतमेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यात्रिर्विश्वेदेवाःएकादश्यारुद्रस्त्रिष्टुप्सप्तदश्येकपदा । (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः २ सविता १ इंद्रः १ विश्वेदेवाः १ इंद्रः १ बृहस्पतिः ३ मरुतः १ रुद्रः १ विश्वेदेवाः १ पर्जन्यः २ मरुतः १ विश्वेदेवाः २ अश्विनौ १ एवं १८)।

ताहृद्यंसुशेवं । ब्रह्मप्रियंदेवहितंयदस्त्यहंमित्रेवरुणेयन्मयोभु+ ॥ उदीरयकवितमंकवीनामुनत्तैनमभिमध्वाघृतेन ।
सनोवसूनिप्रयंताहितानिचंद्राणिदेवःसविताсुवाति ॥ समिंद्रणोमनसानेषिगोभिःसंसूरिभिर्हरिवःसंस्वस्ति । संब्रह्म
णादेवहितंयदस्तिसंदेवानांसुमत्यायज्ञियानां ॥ देवोभगःसवितारायोऽअंशऽइंद्रोवृत्रस्यसंजितोधनानां । ऋभुक्षा
वाजऽउतवापुरंधिरवंतुनोऽअमृतासस्तुरासः ॥ १७ ॥ मरुत्वंतोऽअप्रतीतस्यजिष्णोरजूर्यतःप्रब्रवामाकृतानि । नते
पूर्वेमघवन्नापरासोनवीर्यं१नूतनःकश्चनाप ॥ उपस्तुहिप्रथमंरत्नधेयंबृहस्पतिंसनितारंधनानां । यःशंसतेस्तुवतेशंभ
विष्ठःपुरूवसुरागमज्जोहुवानं ॥ तवोतिभिःसचमानाऽअरिष्टाबृहस्पतेमघवानःसुवीराः । येऽअश्वदाऽउतवासंतिगो
दायेवस्त्रदाःसुभगास्तेषुरायः ॥ विसर्माणंकृणुहिवित्तमेषांयेभुंजतेऽअपृणंतोनऽउक्थैः । अपव्रतान्प्रसवेवावृधानान्ब्र
ह्मद्विषःसूर्याद्यावयस्व ॥ यऽओहतेरक्षसोदेववीतावचक्रेभिस्तंमरुतोनियात । योवःशमींशशमानस्यनिंदात्तुच्छ्या
न्कामान्करतेसिष्विदानः+ ॥ १८ ॥ तमुष्टुहियःस्विषुःसुधन्वायोविश्वस्यक्षयतिभेषजस्य । यक्ष्वामहेसौमनसायरु
द्रंनमोभिर्देवमसुरंदुवस्य ॥ दमूनसोऽअपसोयेसुहस्तावृष्णःपत्नीर्नद्योविभ्वतष्टाः । सरस्वतीबृहद्दिवोतराकादशस्यं
तीर्वरिवस्यंतुशुभ्राः+ ॥ प्रसूमहेसुशरणायमेधांगिरंभरेनव्यसींजायमानां । यऽआहनादुहितुर्वक्षणासुरूपामिनानोऽ
अकृणोदिदंनः ॥ प्रसुष्टुतिःस्तनयंतंरुवंतमिळस्पतिंजरितर्नूनमश्याः । योऽअब्दिमाँऽउदनिमाँऽइयर्तिप्रविद्युतारोद

सीऽउक्षमाणः ॥ एषःस्तोमोमारुतंशर्धोऽअच्छारुद्रस्यसूनूँर्युवन्यूँरुदश्याः । कामोरायेहवतेमास्वस्त्युपस्तुहिपृषदश्वाँ ऽअयासः ॥ प्रैषःस्तोमःपृथिवीमंतरिक्षंवनस्पतीँऽरोषधीरायेऽअश्याः । देवोदेवःसुहवोभूतुमह्यंमानोमातापृथिवीदुर्मतौधात् ॥ उरौदेवाऽअनिबाधेस्याम ॥ सम्श्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ १९ ॥ (५।३।११) आधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाऽअमर्धंतीरुपनोयंतुमध्वा । महोरायेबृहतीःसप्तविप्रोमयोभुवोजरिताजोहवीति ॥ आसुष्टुतीनमसावर्तयध्यैद्यावावाजायपृथिवीऽअमृध्रे । पितामाताममधुवचाःसुहस्ताभरेभरेनोयशसावविष्टां ॥ अध्वर्यवश्चकृवांसोमधूनिप्रवायवेभरतचारुशुक्रं । होतेवनःप्रथमःपाह्यस्यदेवमध्वोरमिमातेमदाय ॥ दशक्षिपोयुंजतेबाहूऽअद्रिंसोमस्ययाशमितारासुहस्ता । मध्वोरसंसुगभस्तिर्गिरिष्ठांचनिश्चददुदुहेशुक्रमंशुः+ ॥ असावितेजुजुषाणायसोमःक्रत्वेदक्षायबृहतेमदाय । हरीरथेसुधुरायोगेऽअर्वागिंद्रप्रियाकृणुहिहूयमानः ॥ २० ॥ आनोमहीमरमतिंसजोषाग्नांदेवींनमसारातहव्यां । मधोर्मदायबृहतीमृतज्ञामाग्नेवहपथिभिर्देवयानैः ॥ अंजंतियंप्रथयंतोनविप्रावपावंतंनाग्निनातपंतः । पितुर्नपुत्रऽउपसिप्रेष्ठऽआघर्मोऽअग्निमृतयन्नसादि॥

(५।३।११) आधेनवइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यात्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्षोडश्येकपदाविराट् (भेदपक्षे–नदी १ द्यावापृथिवी १ वायुः १ सोमः १ इंद्रः १ अग्निः १ घर्मः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः २ सरस्वती १ बृहस्पतिः १ अग्निः ३ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ एवं १७)।

अच्छांमहीबृहतीशंतमागीर्दूतोनगंत्वश्विनाहुवध्यै । मयोभुवासरंथायातमर्वाग्गंतंनिधिंधुरमाणिर्ननाभिं ॥ प्रतव्यं सोनमंऽउक्तिंतुरस्याहंपूष्णऽउतवायोरदिक्षि । याराधंसाचोदितारामतीनांयावाजस्यद्रविणोदाऽउतत्मन्+ ॥ आनामं भिर्मरुतोवक्षिविश्वानारूपेभिर्जातवेदोहुवानः । यज्ञंगिरोजरितुःसुष्टुतिंचविश्वेगंतमरुतोविश्वंऽऊती+ ॥ २१ ॥ आ नोदिवोबृहतःपर्वतादासरस्वतीयजतागंतुयज्ञं । हवंदेवीजुजुषाणाघृताचीशग्मांनोवाचमुशतीशृणोतु ॥ आवेधसं नीलपृष्ठंवृहंतंबृहस्पतिंसदनेसादयध्वं । सादद्योनिंदमऽआदीदिवांसंहिरण्यवर्णमरुषंसपेम ॥ आधर्णसिर्वृहद्दिवोररा णोविश्वेभिर्गत्वोमभिर्हुवानः । ग्नावसानऽओषधीरमृध्रस्त्रिधातुशृंगोवृषभोवयोधाः+ ॥ मातुष्पदेपरमेशुक्रऽआयो र्विपन्यवोरास्पिरासोऽअग्मन् । सुशेव्यंनमसारातहव्याःशिशुंमृजंत्यायवोनवासे+ ॥ वृहद्वयोबृहतेतुभ्यमग्नेधिया जुरोमिथुनासःसचंत । देवोदेवःसुहवोभूतुमह्यंमानोमातापृथिवीदुर्मतौधात् ॥ उरौदेवाऽअनिबाधेस्याम ॥ सम श्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि॥२२॥(५।३।१२) तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेमथाज्येष्ठतातिंबर्हिषदंस्वर्विदं । प्रतीचीनंवृजनंदोहसेगिराशुंजयंतमनुयासुवर्धसे ॥ श्रियेसुदृ

(५।३।१२) तंप्रत्नथेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारोविश्वेदेवाजगत्यंत्येत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे—इंद्रः २ अग्निः १ सूर्यः १ अग्निः १ विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ अग्निः १ सूर्यः २ विश्वेदेवाः २ सुतंभरः १ अग्निः २ एवं १५)।

ऋक्सं.
अ.४अ.२
॥१४॥

शीरुपरस्ययाःस्वर्विरोचमानःककुभामचोदते । सुगोपाऽअसिनदभायसुक्रतोपरोमायाभिर्ऋतऽआसनामते ॥ अत्यं
हविःसंचतेसच्चधातुचारिष्टगातुःसहोतासहोभरिः । प्रसर्स्राणोऽअनुबर्हिर्वृषाशिशुर्मध्येयुवाजरोविस्रुहाहितः+ ॥ प्र
वऽएतेसुयुजोयामन्निष्टयेनीचीरमुष्मैयम्यऽऋतावृधः । सुयंतुभिःसर्वशासैरभीशुभिःक्रिविर्नामानिप्रवणेमुषायति ॥
संजर्भुराणस्तरुभिःसुतेगृभंवयाकिनंचित्तगर्भासुसुस्वरुः । धारवाकेष्वृजुगाथशोभसेवर्धस्वपत्नीरभिजीवोऽअध्वरे+
॥ २३ ॥ यादृगेवददृशेतादृगुच्यतेसंच्छाययादधिरेसिध्रयाप्स्वा । महीमस्मभ्यमुरुषामुरुज्रयोबृहत्सुवीरमनपच्युतं
सहः ॥ वेत्यग्रुर्जनिवान्वाऽअतिस्पृधःसमर्यतामनसासूर्यःकविः । घ्रंसंरक्षंतंपरिविश्वतोगयमस्माकंशर्मवनवत्स्वाव
सुः ॥ ज्यायांसमस्ययतुनस्यकेतुनऽऋषिस्वरंचरतियासुनामते । यादृश्मिन्धायितमपस्ययाविदद्यऽउस्वयंवहतेसोऽ
अरंकरत् ॥ समुद्रमासामवतस्थेऽअग्रिमानरिष्यतिसवनंयस्मिन्नायता । अत्रानहार्दिक्रवणस्यरेजतेयत्रामतिर्विद्यते
पूतबंधनी ॥ सहिक्षत्रस्यमनसस्यचित्तिभिरेवावदस्ययजतस्यसध्रेः । अवत्सारस्यस्पृणवामरण्वभिःशविष्ठंवाजंविदुषा
चिदध्र्यं ॥ २४ ॥ श्येनऽआसामदितिःकक्ष्योमदोविश्ववारस्ययजतस्यमायिनः । समन्यमन्यमर्थयंत्येतवेविदुर्विषा
णंपरिपानमंतिते+ ॥ सदापृणोयजतोविद्विषोवधीद्वाहुवृक्तःश्रुतवित्तर्योवःसचा । उभासवराप्रत्येतिभातिचयदींगु
णंभजतेसुप्रयावभिः ॥ सुतंभरोयजमानस्यसत्पतिर्विश्वासामूधःसधियामुदंचनः । भरद्धेनूरसवच्छिश्रियेपयोनुब्रु

मंडलं ५
अनु. ३
॥१४॥

वाणोऽध्यैतिनस्वपन्+ ॥ योजागारतमृचःकामयंतेयोजागारतमुसामानियंति । योजागारतमयंसोमंऽआहतवाहमस्मिसख्येन्योकाः ॥ अग्निर्जागारतमृचःकामयंतेग्निर्जागारतमुसामानियंति । अग्निर्जागारतमयंसोमंऽआहतवाहमस्मिसख्येन्योकाः ॥ २५ ॥ (परिशिष्टं ॥ जागर्षित्वंभुवनेजातवेदोजागर्षियत्रयजंतेहविष्मान् । इदंहविःश्रद्दधानोजुहोमितेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ (५।४।१) विदादिवोविष्यन्नद्रिमुक्थैरायत्याऽउषसोऽअर्चिनोगुः । अपावृतव्रजिनीरुत्स्वर्गाद्विदुरोमानुषीर्देवआवः ॥ विसूर्योऽअमतिंनश्रियंसादोर्वाद्गवांमाताजानतीगात् । धन्वर्णसोनद्यं१ः खादोऽअर्णाःस्थूणेवसुमिताद्दंहतद्यौः+ ॥ अस्माऽउक्थायपर्वतस्यगर्भोमहीनांजनुषेपूर्व्याय । विपर्वतोजिहीतसाधतद्यौराविवासंतोदसयंतभूम ॥ सूक्तेभिर्वोवचोभिर्देवजुष्टैरिंद्रान्व१ग्नीऽअवसेहुवध्यै । उक्थेभिर्हिष्माकवयःसुयज्ञाऽआविवासंतोमरुतोयजंति ॥ एतोन्व१द्यसुध्योभवामप्रदुच्छुनामिनवामावरीयः । आरेद्वेषांसिसनुतर्दधामायामप्रांचोयजमानमच्छ ॥ २६ ॥ एताधियंकृणवामासखायोपयामाताँऋणुतव्रजंगोः । ययामनुर्विशिशिप्रंजिगाययावणिग्वंकुरापापुरीषं ॥ अनूनोदत्रहस्तयतोऽअद्रिरार्चन्येनदशमासोनवग्वाः । ऋतंयतीसरमागाऽअविंदद्विश्वां

(५।४।१) विदादिवइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसदापृणोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे–इंद्रसूर्यौ १ विश्वेदेवाः २ इंद्राग्नी १ विश्वेदेवाः ६ आपः १ एवं ११ । अत्रसूक्तेसदापृणर्षेर्यजतइत्यादिलिंगोक्तऋषिभिःसहसंबंधइतिकेचित्)।

निसत्यांगिराश्चकार ॥ विश्वेऽअस्याव्युषिमाहिनायाःसंयद्गोभिरंगिरसोनवंत । उत्सऽआसांपरमेसधस्थेऽऋतस्यपथा सरमाविदद्गाः ॥ आसूर्योयातुसप्ताश्वःक्षेत्रंयदस्योर्विया दीर्घयाथे । रघुःश्येनःपतयदंधोऽअच्छायुवाकविर्दीदयद्गोषुगच्छन् ॥ आसूर्योऽअरुहच्छुक्रमर्णोयुक्तयद्धरितोवीतपृष्ठाः । उद्नाननावमनयंतधीराऽआश्रृण्वतीरापोऽअर्वागतिष्ठन् ॥ धियंवोऽअप्सुदधिषेस्वर्षांययातरन्दशमासोनवग्वाः । अयाधियास्यामदेवगोपाऽअयाधियातुतुर्यामात्यंहः ॥ २७ ॥ (५।४।२) हयोनविद्वाँऽअयुजिस्वयंधुरितांवहामिप्रतरणीमवस्युवं । नास्याववश्मिविमुचंनावृतंपुनर्विद्वान्पथःपुरऽएतऽऋजुनेषति ॥ अग्नऽइंद्रवरुणमित्रदेवाःशर्धःप्रयंतमारुतोतविष्णो । उभानासत्यारुद्रोऽअधग्नाःपूषाभगःसरस्वतीजुषंत ॥ इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिंस्वःपृथिवींद्यांमरुतःपर्वताँऽअपः । हुवेविष्णुंपूषणंब्रह्मणस्पतिंभगंनुशंसंसवितारमूतये ॥ उतनोविष्णुरुतवातोऽअस्रिधोद्रविणोदाऽउतसोमोमयस्करत् । उतऽऋभवऽउतरायेनोऽअश्विनोतत्वष्टोतविभ्वानुमंसते ॥ उतत्यन्नोमारुतंशर्धऽआगमद्दिविक्षयंयजतंबर्हिरासदे । बृहस्पतिःशर्मपूषोतनोयमद्वरूथ्यं१वरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ उतत्येनःपर्वतासःसुशस्तयःसुदीतयोनद्य१स्त्रामणेभुवन् । भगोविभक्ताश

(५।४।२) हयोनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिक्षत्रोविश्वेदेवाजगतीसप्तम्यष्टम्योर्देवपत्न्यःद्वितीयांत्येत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ६ देवपत्न्यः २ एवं ८) ।

वसावसार्गमदुरुव्यचाऽअदितिःश्रोतुमेहवं ॥ देवानांपत्नीरुशतीरवंतुनःप्रावंतुनस्तुजयेवाजसातये । याःपार्थिवा सोयाऽअपामपिंव्रतेतानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत ॥ उतग्नाव्यंतुदेवपत्नीरिंद्राण्य१ग्नाय्यश्विनीराट् । आरोदसीवरु णानीश्रृणोतुव्यंतुदेवीर्यऽऋतुर्जनीनां ॥ २८ ॥ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥

षड्विंशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४६ ॥त्यागः॥ इंद्रायेदं. ५२ सूर्याये. अत्रय. ४ मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवे भ्य. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उषासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. बृहस्पतय.३ मरुद्भ्य. रुद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पर्जन्याये. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अश्विभ्या. नद्याइ. द्यावापृथिवीभ्या. वायव. सोमाये. इंद्राये. अग्नय. घर्माये. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सरस्वत्या. बृहस्पतय. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विभ्या. इंद्राये. २ अग्नय. सूर्याये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. अग्नय. सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सुतंभराये. अग्नय. २ इंद्रसूर्याभ्यामि. विश्वेभ्योदे वेभ्य. २ इंद्राग्निभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अद्भ्यइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ देवानांपत्नीभ्य. २ ॥ इतिचतुर्थेद्वितीयः ॥

प्रयुंजतीसप्तप्रतिरर्थःकदुपंचप्रतिभानुर्जागतंदेवंवःप्रतिभोत्यातृणपाणिर्विश्वःस्वस्त्यात्रेयःपंक्त्यंतंमग्नेपंचोनां चतुर्थ्यैंद्रवायवींवायव्यैकैंद्रवायव्यौचतस्रोगायत्र्यःषळुष्णिर्हस्तिस्रोजगत्यस्त्रिष्टुभोवात्येअनुष्टुभौप्रश्यावाश्व

त्र्यूनांश्यावाश्वोमारुतंहतंत्पंक्तिःषष्ठ्यंत्येचंकोवेदषोळशंककुब्बृहत्यनुष्टुप्पुंरउष्णिक्ककुप्सतोबृहत्यौंगायत्रीसतो बृहतींककुभौंगायत्रीसतोबृहत्यौंककुप्सतोबृहतींप्रशर्धायपंचोनाजागतंमुपांत्यात्रिष्टुप्प्रयज्यवोदशांत्यात्रिष्टुंव ग्नेनवबार्हतंतृतीयासप्तम्यौंसतोबृहत्यांवारुद्रासोष्टौद्वित्रिष्टुबंतंतमुप्रवस्त्रिष्टुबंतंमीळेद्विजगत्यंतंमाग्नेयंचवाके ष्टैकोनागायत्रंश्यावाश्वोत्रवैददश्वींतरंतपुरुमीह्ळौदार्भ्यंरथवीतिंमरुतश्चंदानतुष्टःप्रशशंसंबुद्ध्वाचतरंतमहिषीं शशीयसींपंचम्यनुष्टुम्नवमीसतोबृहत्यृतेननवश्रुतविंन्मैत्रावरुणंवैतत् ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःॐम् ॥ ॥ (५।४।३) प्रयुंजतीदिवऽएंतिब्रुवाणामहीमातादुंहितुर्बोधयंती । आविवांसंतीयुवतिर्मं नीषापितृभ्यऽआसदंनेजोहुंवाना ॥ अजिरासस्तदंपऽईयंमानाऽआतस्थिवांसोंऽअमृतंस्यनाभिं । अनंतासंऽउरवों विश्वतंःसींपरिद्यावांपृथिवीयंतिपंथाः ॥ उक्षासंमुद्रोऽअंरुषःसुंपर्णःपूर्वंस्ययोनिंपितुराविवेश । मध्येंदिवोनिहिंतःपृ श्निरश्माविचंक्रमेरजंसस्पात्यंतौं ॥ चत्वारंऽईबिभ्रतिक्षेमयंतोदशगर्भंचरसेंधापयंते । त्रिधातंवःपरमाऽअंस्यगावों दिवश्चंरंतिपरिंसद्योऽअंतांन् ॥ इदंवपुंर्निवचंनंजनासश्चरंतियन्नद्यंस्तस्थुरापंः । द्वेयदींबिभृतोमातुरन्येऽइहेहंजाते

(५।४।३) प्रयुंजतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिरथोत्रिष्टुप् (अंत्यपक्षे उषाः १ सूर्यरश्मयः १ सूर्यः ३ विश्वेदेवाः १ मित्रावरुणाग्नयः १ एवं ७) ।

यम्याऽ३सबंधू ॥ वितन्वते धियोऽअस्माऽअपांसिवस्त्रांपुत्रायमातरोवयंति । उपप्रक्षेवृषणोमोदमानादिवस्पथावध्वो यंत्यच्छ ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं । अशीमहिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय ॥ १ ॥ (५।४।४) कदुप्रियायधाम्नेमनामहेस्वक्षत्रायस्वयशसेमहेवयं । आमेन्यस्यरजसोयदभ्रऽआँऽअपोवृणा नावितनोतिमायिनी ॥ ताऽअत्नतवयुनंवीरवक्षणंसमान्यावृतयाविश्वमारजः । अपोऽअपाचीरपराऽअपेजतेप्रपूर्वा भिस्तिरतेदेवयुर्जनः ॥ आग्रावभिरहन्येभिरक्तुभिर्वरिष्ठंवज्रमाजिघर्तिमायिनि । शतंवायस्यप्रचरन्त्स्वेदमेसंवर्तयं तोविचवर्तयन्नहा ॥ तामस्यरीतिंपरशोरिवप्रत्यनीकमख्यंभुजेऽअस्यवर्पसः । सचायदिपितुमंतमिवक्षयंरत्नंदधाति भरहूतयेविशे+ ॥ सजिह्वयाचतुरनीकऽऋंजतेचारुवसानोवरुणोयतन्नरिं । नतस्यविद्मपुरुषत्वतावयंयतोभगःसवि तादातिवार्यं ॥ २ ॥ (५।४।५) देवंवोऽअद्यसवितारमेषेभगंचरत्नंविभजंतमायोः । आवांनरापुरुभुजाववृत्यांदि वेदिवेचिदश्विनासखीयन्+ ॥ प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्त्सूक्तैर्देवंसवितारंदुवस्य । उपब्रुवीतनमसाविजानञ्ज्येष्ठंच रत्नंविभजंतमायोः+ ॥ अदत्रयादयतेवार्याणिपूषाभगोऽअदितिर्वस्तऽउस्रः । इंद्रोविष्णुर्वरुणोमित्रोऽअग्निरहानिभ

(५।४।४) कदुप्रियायेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिभानुर्विश्वेदेवाजगती (भेदपक्षे–विद्युतोग्निः १ उषाः १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निः २ एवं ५) (५।४।५) देवंवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिप्रभुर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ विश्वेदेवाः ३ एवं ५)।

द्राजनयंतदस्माः+ ॥ तन्नोऽअनर्वासवितावरूथंतत्सिंधवऽइषयंतोऽअनुग्मन् । उपयद्वोचेऽअध्वरस्यहोतारायःस्याम पतयोवाजरत्नाः ॥ प्रयेवसुभ्यऽईवदानमोदुर्येमित्रेवरुणेसूक्तवाचः । अवैत्वभ्वंकृणुतावरीयोदिवस्पृथिव्योरवसा मदेम ॥ ३ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्तांतेतृणान्यन्नावरण्येवोदकेपिवा ॥ यत्स्तृणैरध्ययनंतदधीतंस्तृणानिभवतेभव ॥ वापीकूपतडागानांसमुद्रंगच्छस्वाहा ॥ ॥ (५।४।६) विश्वोदेवस्यनेतुर्मर्तोवुरीतसख्यं । विश्वोरायऽइषुध्यतिद्युम्नंवृणीतपुष्यसे ॥ तेतेदेवनेतर्येचेमाँऽअनुशसे । तेरायातेह्याऽपृचेसचेमहिसचथ्यैः* ॥ अतोनऽआनॄन्नतिथीनतःपत्नीर्दशस्यत । आरेविश्वंपथेष्ठांद्विषोयुयोतुयूयुविः ॥ यत्रवह्निरभिहितोदुद्रवद्द्रोण्यःपशुः । नृमणावीरपस्त्योर्णाधीरेव सनिता ॥ एषतेदेवनेतारथस्पतिःशंरयिः । शंरायेशंस्वस्तयऽइषःस्तुतोमनामहेदेवस्तुतोमनामहे ॥ ४ ॥ (५।४।७) अग्नेसुतस्यपीतयेविश्वैरूमेभिरागहि । देवेभिर्हव्यदातये ॥ ऋतंधीतयऽआगतसत्यधर्माणोऽअध्वरं । अग्नेःपिबतजि

(५।४।६) विश्वोदेवस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाअनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः (भेदपक्षे सविता २ विश्वेदेवाः १ सविता २ एवं ५) (५।४।७) अग्नेसुतस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाश्चतुर्थीषष्टीसप्तमीनामिंद्रवायुःपंचम्यावायुःआद्याश्चतस्रोगायत्र्यःपंचम्यादिषलुष्णिहःएकादश्यादितिस्रोजगत्यः (त्रिष्टुभोवा) अंत्येद्वेनुष्टुभौ (भेदपक्षे–अग्निः २ विश्वेदेवाः १ इंद्रवायू १ वायुः १ इंद्रवायू २ अग्निः ३ विश्वेदवाः ५ एवं १५) ।

ह्वया ॥ विप्रेभिर्विप्रसंत्यप्रातर्यावंभिरागंहि । देवेभिःसोमपीतये ॥ अयंसोमश्चमूसुतोऽमंत्रेपरिंषिच्यते । प्रियऽइं
द्रायवायवे ॥ वायवायाहिवीतयेजुषाणोहव्यदातये । पिबासुतस्यांधसोऽअभिप्रयः ॥ ५ ॥ इंद्रश्चवायवेषांसुतानां
पीतिमर्हथः । तान्जुषेथामरेपसावभिप्रयः ॥ सुताऽइंद्रायवायवेसोमासोदध्याशिरः । निम्नंनयंतिसिंधवोभिप्रयः ॥
सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुषसासजूः । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यांसजूःसोमेनविष्णुना ।
आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ सजूरादित्यैर्वसुभिःसजूरिंद्रेणवायुना । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ ६ ॥ स्वस्ति
नोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः । स्वस्तिपूषाऽअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्त
येवायुमुपब्रवामहैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः । बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयऽआदित्यासोभवंतुनः ॥ विश्वेदेवा
नोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये । देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणा
स्वस्तिपथ्येरेवति । स्वस्तिनऽइंद्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोऽअदितेकृधि ॥ स्वस्तिपंथामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव । पुनर्ददता
घ्नताजानतासंगमेमहि ॥ ७ ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ स्वस्त्ययनंताक्ष्यमरिष्टनेमिंमहद्भूतंवायसंदेवतानां । असुरघ्नमिं
द्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंगयंचस्वस्त्यात्रेयंमनसाचताक्ष्य । प्रयंतपाणिःशरणंप्रपद्ये

स्वस्तिसंबाधेष्वभयंनोऽअस्तु ॥) (५।४।८) प्रश्यावाश्वधृष्णुयार्चामरुद्भिर्ऋक्वभिः । येऽअद्रोघमनुष्वधंश्रवोमदंतियज्ञियाः ॥ तेहिस्थिरस्यशवसःसखायःसंतिधृष्णुया । तेयामन्नाधृषद्विनस्त्मनापांतिशश्वतः ॥ तेस्पंद्रासोनोक्षणोतिष्कंदंतिशर्वरीः । मरुतामधामहोदिविक्षमाचमन्महे ॥ मरुत्सुवोदधीमहिस्तोमंयज्ञंचधृष्णुया । विश्वेयेमानुषायुगापांतिमर्त्यंरिषः ॥ अर्हंतोयेसुदानवोनरोऽअसामिशवसः । प्रयज्ञंयज्ञियेभ्योदिवोऽअर्चामरुद्भ्यः ॥ ८ ॥ आरुक्मैरायुधानरऽऋष्वाऽऋष्टीरसृक्षत । अन्वेनाँऽअहविद्युतोमरुतोजज्झतीरिवभानुरर्तत्मनादिवः ॥ येवावृधंतपार्थिवायऽउरावंतरिक्षऽआ । वृजनेवानदीनांसधस्थेवामहोदिवः ॥ शर्धोमारुतमुच्छंससत्यशवसमृभ्वसं । उतस्मतेशुभेनरःप्रस्पंद्रायुजतत्मना ॥ उतस्मतेपरुष्ण्यामूर्णावसतशुंध्यवः । उतपव्यारथानामद्रिंभिंदंत्योजसा ॥ आपथयोविपथयोंतस्पथाऽअनुपथाः । एतेभिर्मह्यंनामभिर्यज्ञंविष्टारऽओहते ॥ ९ ॥ अधानरोन्योहतेधानियुतऽओहते । अधापारावताऽइतिचित्रारूपाणिदर्श्या ॥ छंदःस्तुभःकुभंन्यवऽउत्समाकीरिणोनृतुः । तेमेकेचिन्नतायवऽऊमाऽआसन्दृशित्विषे ॥ यऽऋष्वाऽऋष्टिविद्युतःकवयःसंतिवेधसः । तमृषेमारुतंगणंनमस्यारमयागिरा ॥ अच्छऽऋषेमारुतंगणंदानामित्रंनयोषणा । दिवोवाधृष्णवऽओजसास्तुताधीभिरिषण्यत ॥ नूमन्वानऽएषांदेवाँऽअच्छानवक्ष

(५।४।८) प्रश्यावाश्वेतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोनुष्टुप्षष्ठ्यंत्येपंक्ती।

र्णा । दानास्चेतसूरिभिर्यामश्रुतेभिरंजिभिः ॥ प्रयेमेवंध्वेषेगांवोचंतसूरयःपृश्निवोचंतमातरं । अधापितरमिष्मिणं रुद्रंवोचंतशिक्वसः ॥ सप्तमेसप्तशाकिनऽएकमेकाशतादंदुः । यमुनायामधिश्रुतमुद्राधोगव्यंमृजेनिराधोऽअश्व्यंमृजे ॥ १० ॥ (५।४।९) कोवेदजानमेषांकोवापुरासुम्नेष्वासमरुतां । यद्युयुज्रेकिलास्यः* ॥ ऐतान्रथेषुतस्थुषःकः शुश्रावकथाययुः । कस्मैसस्रुःसुदासेऽअन्वापयऽइळाभिर्वृष्टयःसह+ ॥ तेमऽआहुर्यऽआययुरुपद्युभिर्विभिर्मदे । न रोमयींऽअरेपसऽइमान्पश्यन्निर्तिष्टुहि ॥ येऽअंजिषुयेवाशीषुस्वभानवःस्रक्षुरुक्मेषुखादिषु । श्रायारथेषुधन्वसु ॥ युष्माकंस्मारथाँऽअनुमुदेदधेमरुतोजीरदानवः । वृष्टीद्यावोयतीरिव ॥ ११ ॥ आयंनरःसुदानवोददाशुषेदिवःकोशमचुच्यवुः । विपर्जन्यंसृजंतिरोदसीऽअनुधन्वनायंतिवृष्टयः ॥ ततृदानाःसिंधवःक्षोदसारजःप्रसस्रुर्धेनवोयथा । स्यंनाऽअश्वाऽइवाध्वनोविमोचनेवियद्वर्तंतऽएन्यः* ॥ आयातमरुतोदिवऽआंतरिक्षादमादुत । मावस्थातपरावतः ॥ मावोरसानितभाकुभाक्रुमुर्मावःसिंधुर्निरीरमत् । मावःपरिष्ठात्सरयुःपुरीषिण्यस्मेऽइत्सुम्नमस्तुवः ॥ तंवःशर्धंरथानांत्वेषंगणंमारुतंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धंशर्धंवऽएषांव्रातंव्रातंगणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे

(५।४।९) कोवेदेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतः क्रमेणककुप्बृहत्यनुष्टुप्पुरउष्णिक्ककुप्सतोबृहतीसतोबृहतीगायत्रीसतोबृहती ककुप्ककुब्गायत्रीसतोबृहतीसतोबृहतीककुप्सतोबृहत्यः ।

मधीतिभिः ॥ कस्मा॑ऽअ॒द्यसुजा॑तायरा॒तह॑व्यायप्र॒यं॑युः । ए॒नायामे॑नम॒रुतः॑ ॥ येन॑तो॒काय॒तन॑याय॒धान्यं१॒ बीजं॒वह॑ध्वे॒ऽअक्षि॑तं । अ॒स्मभ्यं॒तद्ध॑त्तन॒यद्व॒ऽईम॑हे॒राधो॒विश्वा॑यु॒सौभ॑गं ॥ अती॑यामनि॒दस्ति॒रः स्व॒स्तिभि॒र्हि॒त्वाव॒द्यमरा॑तीः । वृ॒ष्ट्वीशंयोराप॑ऽउ॒स्रिभे॑ष॒जंस्याम॑मरुतःस॒ह+ ॥ सु॒दे॒वःस॑महासतिसु॒वीरो॑नरोमरुत॒ःसमर्त्यः॑ । यंत्राय॑ध्वे॒स्याम॒ते+ ॥ स्तु॒हि॒भो॒जान्स्तु॒व॒तो॒ऽअ॑स्य॒याम॑नि॒रण॒न्गावो॒नयव॑से । य॒तःपूर्वाँ॑ऽइव॒सखीँ॑ऽरनु॒ह्व॒यगि॒रागृ॑णीहि॒का॒मिनः॑ ॥ १३ ॥

(५।४।१०) प्रश॒र्धा॑य॒मारु॑तायुस्वभा॑नव॒ऽइ॒मांवाच॑मनजापर्वत॒च्युते॑ । घ॒र्म॒स्तुभे॑दि॒वऽआपृ॑ष्ठ॒यज्व॑ने॒द्युम्न॑श्रवसे॒महिनृ॒म्णमर्च॑त ॥ प्रवो॑मरुतस्तवि॒षाऽउ॑द॒न्यवो॑वयो॒वृधो॑ऽअश्व॒युज॒ःपरि॑ज्रयः । संवि॒द्युता॒दध॑ति॒वाश॑तित्रि॒तःस्वर॒॑न्त्यापो॒व॒नाप॑रिज्रयः ॥ वि॒द्युन्म॑हसो॒नरो॒ऽअश्म॑दिद्यवो॒वात॑त्विषो॒म॒रुतः॑पर्वत॒च्युतः॑ । अ॒ब्द॒याचि॒न्मुहु॒राह्ला॑दु॒नीवृ॑तस्त॒नय॑दमारभ॒साऽउदो॑जसः ॥ व्य॑१॒क्तून्रु॑द्रा॒व्यहा॑निशिक्वसो॒व्य॑१॒न्तरि॑क्षं॒विरजां॑सिधूतयः । वि॒यदज्राँ॒ऽअज॑थ॒नाव॒ऽई॑यथा॒विदु॒र्गाणि॑मरु॒तो॒नाह॑रिष्यथ ॥ तद्वी॒र्यं॑वोमरुतोमहि॒त्व॒नंदी॒र्घंत॑तान॒सूर्यो॒नयोज॑नं । ए॒तानयाम॒ऽअगृ॑भीतशोचि॒षोन॑श्वदा॒य॒त्न्यया॑तनागि॒रिं+ ॥ १४ ॥ अभ्रा॑जि॒शर्धो॑मरु॒तोयद॑र्ण॒संमोष॑थावृ॒क्षंक॑पनेव॑वेधसः । अध॑स्मानो॒ऽअ॒रम॑तिंसजोषसश्च॒क्षु॒रि॒वयं॒तम॑नु॒नेष॑थासु॒गं+ ॥ नसजी॑यतेमरु॒तो॒नह॑न्यते॒नस्रे॑धति॒नव्य॑थते॒नरि॑ष्यति । नास्य॒राय॒ऽउप॑दस्यंति॒नोत॒

(५।४।१०) प्रशर्धायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतोजगतीचतुर्दशीत्रिष्टुप् ।

ऽऋषिंवायंराजानंवासुषूदथ ॥ नियुत्वंतोग्रामजितोयथानरोर्यमणोनमरुतःकवंधिनः । पिन्वंत्युत्संयदिनासोऽअस्वरन्व्युंदंतिपृथिवींमध्वोऽअंधसा ॥ प्रवत्वंतीयंपृथिवीमरुद्भ्यःप्रवत्वंतीद्यौर्भवतिप्रयद्भ्यः । प्रवत्वतीःपथ्याऽअंतरिक्ष्याःप्रवत्वंतःपर्वताजीरदानवः ॥ यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरःसूर्यऽउदितेमदथादिवोनरः । नवोश्वाःश्रथयंताहसिस्रतःसद्योऽअस्याध्वनःपारमश्नुथ ॥ १५ ॥ अंसेषुवऽऋष्टयःपत्सुखादयोवक्षःसुरुक्मामरुतोरथेशुभः । अग्निभ्राजसोविद्युतोगभस्त्योःशिप्राःशीर्षसुवितताहिरण्ययीः ॥ तंनाकमर्योऽअगृभीतशोचिषंरुशत्पिप्पलंमरुतोविधूनुथ । समच्यंतवृजनातित्विषंतयत्स्वरंतिघोषंविततमृतायवः ॥ युष्मादत्तस्यमरुतोविचेतसोरायःस्यामरथ्योऽवयस्वतः । नयोयुच्छंतितिष्योऽयथादिवोऽस्मेरारंतमरुतःसहस्रिणं ॥ यूयंरयिंमरुतःस्पार्हवीरंयूयमृषिमवथसामविप्रं । यूयमर्वंतंभरतायवाजंयूयंधत्थराजानंश्रुष्टिमंतं ॥ तद्वोयामिद्रविणंसद्यऽऊतयोयेनास्वर्णततनामनृँरभि । इदंसुमेमरुतोहर्यतावचोयस्यतरेमतरसाशतंहिमाः ॥ १६ ॥ (५।४।११) प्रयज्यवोमरुतोभ्राजदृष्टयोबृहद्वयोदधिरेरुक्मवक्षसः । ईयंतेऽअश्वैःसुयमेभिराशुभिःशुभंयातामनुरथाऽअवृत्सत ॥ स्वयंदधिध्वेतविषींयथाविदबृहन्महांतऽउर्वियाविराजथ । उतांतरिक्षंममिरेव्योजसाशुभं० ॥ साकंजाताःसुभ्वःसाकमुक्षिताःश्रियेचिदाप्रतरंवावृधुर्नरः । विरोकिणःसूर्य

(५।४।११) प्रयज्यवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

स्येवरश्मयःशुभं० ॥ आभूषेण्यंवोमरुतोमहित्वनंदिदृक्षेण्यंसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥ उदीरयथामरुतःसमुद्रतोयूयंवृष्टिंवर्षयथापुरीषिणः । नवोदस्राऽउपदस्यंतिधेनवःशुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धूर्षुपृषतीरयुग्ध्वंहिरण्ययान्प्रत्यत्काँऽअमुग्ध्वं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वतानन्द्योवरंतवोयत्राचिध्वंमरुतोगच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाथनापरिशुभं० ॥ यत्पूर्व्यंमरुतोयच्चनूतनंयदुद्यतेवसवोयच्चशस्यते । विश्वस्यतस्यभवथानवेदसःशुभं० ॥ मृळतनोमरुतोमावधिष्टनास्मभ्यंशर्मबहुलंवियंतन । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातनशुभं० ॥ यूयमस्मान्नयतवस्योऽअच्छानिरंहतिभ्योमरुतोगृणानाः । जुषध्वंनोहव्यदातिंयजत्रावयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेशर्धंतमागणंपिष्टंरुक्मेभिरंजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामवह्वयेदिवश्चिद्रोचनादधि ॥ यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजग्मुराशसः । येतेनेदिष्ठंहवनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंदृशः ॥ मीळ्हुष्मतीवपृथिवीपराहतामदंत्येत्यस्मदा । ऋक्षोनवोमरुतःशिमीवाँऽअमोदुध्रोगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिणंत्योजसावृथागावोनदुर्धुरः । अश्मानंचित्स्वर्यं१पर्वतंगिरिंप्रच्यावयंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेषांस्तोमैःसमुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूर्व्यंगवांसर्गमिवह्वये ॥ १९ ॥ युङ्ध्वंह्यरुषीरथेयुङ्ध्वंरथेषुरोहितः । युङ्ध्वंहरीऽअजिराधुरिवोळ्हवेवहिष्ठाधुरिवोळ्हवे ॥ उत

(५।४।१२) अग्नेशर्धंतमितिनवर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतोबृहतीतृतीयासप्तम्योसतोबृहत्यौ ।

स्ववाज्यरुषस्तुविष्वर्णिरिहस्वधायिदर्शतः । मावोयामेषुमरुतश्चिरंकरत्प्रतंरथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्युमा हुवामहे । आयस्मिन्तस्थौसुरणानिविभ्रतीसचामरुत्सुरोदसी ॥ तंवःशर्धरथेशुभंत्वेषंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्त्सुजा तासुभगामहीयतेसचामरुत्सुमीळ्हुषी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासऽइंद्रवंतःसजोषसोहिरण्यरथाःसुवितायगं तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहर्यतेमतिस्तृष्णजेनदिवऽउत्साऽउदन्यवे ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतोमनीषिणःसुधन्वानऽइषुमं तोनिषंगिणः । स्वश्वास्थसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनाशुभं ॥ धूनुथद्यांपर्वतान्दाशुषेवसुनिवोवनाजिहते यामनोभिया । कोपयथपृथिवींपृश्निमातरःशुभेयदुग्राःपृषतीरयुग्ध्वं ॥ वातत्विषोमरुतोवर्षनिर्णिजोयमाऽइवसुसं दृशःसुपेशसः । पिशंगाश्वाऽअरुणाश्वाऽअरेपसःप्रत्वक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअंजिमंतःसुदानवस्त्वेष संदृशोऽअनवभ्रराधसः । सुजातासोजनुषारुक्मवक्षसोदिवोऽअर्काऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ अंसयोरधिसहऽओजोबाह्वोर्वोबलंहितं । नृम्णाशीर्षस्वायुधारथेषुवोविश्वावःश्रीरधितनूषुपिपिशे ॥ गोमदश्वावद्रथ वत्सुवीरंचंद्रवद्राधोमरुतोददानः । प्रशस्तिंनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवसोदैव्यस्य ॥ हयेनरोमरुतोमृळतानस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रासइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतोजगत्यंत्यद्वेत्रिष्टुभौ ।

मघासोऽअमृताऽऋतज्ञाः । सत्यश्रुतःकवयोयुवानोबृहद्गिरयोबृहदुक्षमाणाः ॥ २२ ॥ (५।५।२) तमुनूनंतविषी मंतमेषांस्तुषेगणंमारुतंनव्यसीनां । यऽआश्वश्वाऽअमवद्वहंतऽउतेशिरेऽअमृतस्यस्वराजः ॥ त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तंधुनिव्रतंमायिनंदातिवारं । मयोभुवोयेऽअमितामहित्वावंदस्वविप्रतुविराधसोनॄन् ॥ आवोयंतूदवाहासोऽअद्यवृष्टिंयेविश्वेमरुतोजुनंति । अयंयोऽअग्निर्मरुतःसमिद्धऽएतंजुषध्वंकवयोयुवानः ॥ यूयंराजानमिर्यंजनायविभ्वतष्टंजनयथायजत्राः । युष्मदेतिमुष्टिहाबाहुजूतोयुष्मत्सदश्वोमरुतःसुवीरः ॥ अराऽइवेदचरमाऽअहेवप्रप्रजायंतेऽअकवामहोभिः । पृश्नेःपुत्राऽउपमासोरभिष्ठाःस्वयामत्यामरुतःसंमिमिक्षुः ॥ यत्प्रायासिष्टपृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतोरथेभिः । क्षोदंतऽआपोरिणतेवनान्यवोस्रियोवृषभःक्रंदतुद्यौः ॥ प्रथिष्टयामन्पृथिवीचिदेषांभर्तेवगर्भंस्वमिच्छवोधुः । वातान्ह्यश्वान्धुर्यायुयुज्रेवर्षंस्वेदंचक्रिरेरुद्रियासः ॥ हयेनरो० ॥२३॥ (५।५।३) प्रवःस्पळक्रन्त्सुवितायदावनेर्चादिवेप्रपृथिव्याऋतंभरे । उक्षंतेऽअश्वान्तरुषंतऽआरजोनुस्वंभानुंश्रथयंतेऽअर्णवैः ॥ अमादेषांभियसाभूमिरेजतिनौर्नपूर्णाक्षरतिव्यथिर्यती । दूरेदृशोयेचितयंतऽएमभिरंतर्महेविदथेयेतिरेनरः ॥ गवामिवश्रियसेशृंगमुत्तमंसूर्योनचक्षूरजसोविसर्जने । अत्याऽइवसुभ्वश्चारवस्थनमर्याऽइवश्रियसेचेतथानरः ॥ कोवोमहांतिमहतामुदश्नवत्कस्का

(५।५।२) तमुनूनमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतस्त्रिष्टुप् । (५।५।३) प्रवःस्पळित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

व्यांमरुतःकोहपौंस्यां । यूयंहभूमिंकिरणंनरेजथप्रयद्भरंध्वेसुवितायंदावनें ॥ अश्वांऽइवेदंरुषासःसबंधवःशूरांऽइवप्रयु
धःप्रोतयुंयुधुः । मर्याऽइवसुवृधोंवावृधुर्नरःसूर्यंस्यचक्षुःप्रमिंनंतिवृष्टिभिंः ॥ तेऽअंज्येष्ठाऽअकंनिष्ठासऽउद्भिदोमंध्य
मासोमहंसाविवांवृधुः । सुजातासोंजनुषापृश्निमातरोदिवोमर्याऽआनोऽअच्छांजिगातन ॥ वयोनयेश्रेणींःपप्तुरोजसां
तांन्दिवोबृंहतःसानुंनस्परिं । अश्वांसऽएषामुभयेयथांविदुःप्रपर्वंतस्यनभनूंरचुच्यवुः ॥ मिमांतुद्यौरदिंतिर्वीतयेंनःसं
दानुंचित्राऽउषसोंयतंतां । आचुंच्यवुर्दिव्यंकोशंमेतऽऋषेंरुद्रस्यंमरुतोंगृणानाः+ ॥ २४॥ (५।५।४) ईळेंऽअग्निंस्ववं
संनमोंभिरिहप्रंसत्तोविचंयत्कृतंनंः । रथैरिवप्रभंरेवाजयद्भिःप्रदक्षिणिन्मरुतांस्तोमंमृध्यां ॥ आयेतस्थुःपृषंतीषुश्रुता
सुंसुखेषुंरुद्रामरुतोरथेषु । वनांचिदुग्राजिहतेनिवोंभियापृथिवीचिंद्रेजतेपर्वंतश्चित् ॥ पर्वंतश्चिन्महिंवृद्धोबिंभायदि
वश्चित्सानुंरेजतस्वनेवंः । यत्क्रीळंथमरुतऽऋष्टिमंतऽआपंऽइवसध्र्यंचोधवध्वे ॥ वराऽइवेद्रैवतासोहिरंण्यैरभि
स्वधाभिंस्तन्वंःपिपिश्रे । श्रियेश्रेयांसस्तवसोरथेंषुसत्रामहांसिचक्रिरेतनूंषु ॥ अज्येष्ठासोऽअकंनिष्ठासऽएतेसंभ्रा
तरोवावृधुःसौभंगाय । युवांपितास्वपारुद्रऽएषांसुदुघापृश्निःसुदिनांमरुद्भ्यः ॥ यदुत्तमेमंरुतोमध्यमेवायद्वांवमेसुभ
गासोदिविष्ठ । अतोंनोरुद्राऽउतवान्वं१स्याग्नेंवित्ताद्धविषोयद्यजांम ॥ अग्निश्चयन्मंरुतोविश्ववेदसोदिवोवहंध्वऽउत्त

(५।५।४) ईळेअग्निमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वोमरुतस्त्रिष्टुबंत्येद्वेजगत्यौ (आग्नेयंचवेत्यनुक्रमण्युक्तेरग्नामरुतोवा) ।

रादधिष्णुभिः । तेमंदसानाधुनयोरिशादसोवामंधत्तयजमानायसुन्वते+ ॥ अग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्वभिःसोमंपिब मंदसानोगणश्रिभिः । पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभिर्वैश्वानरप्रदिवाकेतुनासजूः+ ॥ २५ ॥ (५।५।५) केष्ठानरः श्रेष्ठतमायऽएकऽएकऽआयय । परमस्याःपरावतः ॥ क१वोश्वाःक्वा३भीशवःकथंशेककथायय । पृष्ठेसदोनसोर्यमः ॥ जघनेचोदऽएषांविसक्थानिनरोयमुः । पुत्रकृथेनजनयः ॥ परावीरासऽएतनमर्यासोभद्रजानयः । अग्नितपोयथासथ ॥ सनत्साश्व्यंपशुमुतगव्यंशतावयं । श्यावाश्वस्तुताययादोर्वीरायोपबर्बृहत् ॥ २६ ॥ उतत्वास्त्रीशशीयसीपुंसोभवतिवस्यसी । अदेवत्रादराधसः ॥ वियाजानातिजसुरिंवितृष्यंतंविकामिनं । देवत्राकृणुतेमनः ॥ उतघानेमोऽअस्तुतःपुमाँऽइतिब्रुवेपणिः । सवैरदेयऽइत्समः+ ॥ उतमेरपद्युवतिर्ममंदुषीप्रतिश्यावायवर्तनिं । विरोहितापुरुमीह्लाययेमतुर्विप्रायदीर्घयशसे ॥ योमेधेनूनांशतंवैददश्विर्यथाददत् । तरंतऽइवमंहना ॥ २७ ॥ यऽईवहंतऽआशुभिःपिबंतोमदिरंमधु । अत्रश्रवांसिदधिरे ॥ येषांश्रियाधिरोदसीविभ्राजंतेरथेष्वा । दिविरुक्मऽइवोपरि ॥

(५।५।५) केष्ठानरइत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यश्यावाश्वः आद्यानांतिसृणांयईवहंतइत्यादिषण्णांचमरुतःपंचम्यादितिसृणांतरंतमहिषीशशीयसी उतमेरपदित्यस्याःपुरमीह्लोयोमेधेनूनामित्यस्यास्तरंतःएतंमेस्तोममित्यादितिसृणांरथवीतिर्गायत्रीपंचम्यनुष्टुप्नवमीसतोबृहती । (अत्रत्यौपुरुमीह्लतरंतौवैददश्वी रथवीतिर्दार्भ्यः) ।

युवासमारुतोगुणस्त्वेषरंथोऽअनेद्यः । शुभंयावाप्रतिष्कुतः ॥ कोवेंदनूनमेंषांयत्रामदंतिधूतयः । ऋतजाताऽअरेप सः ॥ यूयंमर्तंविपन्यवःप्रणेतारऽइत्थाधिया । श्रोतारोयामहूतिषु ॥ २८ ॥ तेनोवसूनिकाम्यापुरुश्चंद्रारिंशादसः । आर्यज्ञियासोववृत्तन ॥ एतंमेस्तोमंमूर्म्येदार्भ्यायपरावह । गिरोदेविरथीरिंव ॥ उतमेवोचतादितिसुतसोमेरथवी तौ । नकामोऽअपवेतिमे ॥ एषक्षेतिरथवीतिर्मघवागोमंतोरनु । पर्वतेष्वपश्रितः ॥ २९ ॥ (५।५।६) ऋतेनऽऋ तमपिहितंध्रुवंवांसूर्यस्ययत्रविमुचंत्यश्वान् । दशशतासहतस्थुस्तदेकंदेवानांश्रेष्ठंवपुषामपश्यं ॥ तत्सुवांमित्रावरु णामहित्वमीर्मातस्थुषीरहंभिर्दुदुह्रे । विश्वाःपिन्वथःस्वसरस्यधेनाऽअनुवामेकःपविरावंवर्त ॥ अधारयतंपृथि वीमुतद्यांमित्रराजानावरुणामहोभिः । वर्धयतमोषधीःपिन्वतंगाऽअववृष्टिंसृजतंजीरदानू ॥ आवामश्वासःसुयु जोवहंतुयतरश्मयऽउपयंत्ववार्क् । घृतस्यंनिर्णिगनुवर्ततेवामुपसिंधवःप्रदिविक्षरंति ॥ अनुश्रुताममतिंवर्धदुर्वी बर्हिरिवयजुषारक्षमाणा । नमस्वंताधृतदक्षाधिगर्तेमित्रासाथेवरुणेळास्वंतः+ ॥ ३० ॥ अक्रविहस्तासुकृतेपरस्पायं त्रासाथेवरुणेळास्वंतः । राजानाक्षत्रमहृणीयमानासहस्रस्थूणंबिभृथःसहद्वौ+ ॥ हिरण्यनिर्णिगयोऽअस्यस्थूणावि भ्राजतेदिव्य१श्वाजनीव । भद्रेक्षेत्रेनिमितातिल्विलेवासनेममध्वोऽअधिगर्त्यस्य ॥ हिरण्यरूपमुषसोव्युष्टावयःस्थू

(५।५।६) ऋतेनऋतमितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्रुतविन्मित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

णमुदितासूर्यस्य । आरोहथोवरुणमित्रगर्तमतश्चक्षाथेऽअदितिंदितिंच ॥ यद्बंहिष्ठंनातिविधेसुदानूऽअच्छिद्रंशर्मभुवनस्यगोपा । तेनंनोमित्रावरुणावविष्टंसिषासंतोजिगीवांसः स्याम ॥ ३१ ॥ इतिचतुर्थाऽष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥

सप्तविंशाध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ उषसइ. सूर्यरश्मिभ्य. सूर्याये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. मित्रावरुणाभ्यामग्नय. विद्युतेग्नय. उषस. इंद्रसूर्याभ्या. अग्नय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. २ विश्वेभ्योदेवे. सवित्र. २ अग्नय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. २ अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ मरुद्भ्य. ९१ अग्नामरुद्भ्य. ८ मरुद्भ्य. ४ शसीयस्याइ. ४ पुरुमीह्लाये. तरंताये. मरुद्भ्य. ६ रथवीतय. ३ मित्रावरुणाभ्या. ९ ॥ इतिचतुर्थेतृतीयः ॥

ऋतस्यसप्तार्चनानाजागतंवरुणंपंक्त्यंतंतुयश्चिकेतषड्ढातहव्यंआचिकितानानुष्टुभंतुबळित्थापंचयजतः प्रवोगायत्रंत्रीरोचनाचतुष्कमुरुचक्रिः पुरूरुणागायत्रंत्वांनस्तृचंबाहुवृक्तआमित्रऔष्णिहंयदद्यदशपौरआश्विनंतदानुष्टुभंतुकूष्ठः प्रतिनवावस्युः पांक्तमाभातिपंचात्रिः प्रातर्यावाणाश्विनौनवंसप्तवध्रिस्त्र्युष्णिगादिंचतुर्थीत्रिष्टुप्पंचानुष्टुभौत्याः पंचगर्भस्त्राविण्यउपनिर्षन्महेदशसत्यश्रवाउषस्यंतुपांक्तंद्युतद्यामानंषड्युंजतेपंचश्यावाश्वः सावित्रंतुजागतंतत्सवितुर्नवगायत्रमाद्यानुष्टुवच्छदशात्रिः पार्जन्यमुपाद्यास्तिस्त्रोजगत्यंउपांत्यानुष्टुंब्बळित्थातृचंपार्थिवमानुष्टुभंप्रसम्राजेष्टौवारुणमिंद्राग्नीषळैंद्राग्नमानुष्टुभंविराट्पूर्वातंप्रवोनवैवयासरुन्मारुतमतिजागतंबार्हस्पत्योभरद्वाजः षष्ठंमंडलमपश्यंत्त्वंह्यग्नेसप्तोना ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (५।५।७) ऋतस्य॑गोपा॒वधि॑तिष्ठथो॒रथं॒सत्य॑धर्माणापर॒मेव्यो॑मनि । यमत्र॑मित्रावरु॒णाव॑थोयु॒वं तस्मै॑वृ॒ष्टिर्मधु॑मत्पिन्वतेदि॒वः+ ॥ स॒म्राजा॑व॒स्यभुव॑नस्यराजथो॒मित्रा॑वरुणावि॒दथे॑स्व॒र्दृशा॑ । वृ॒ष्टिं॑वां॒राधो॑ऽअमृ॒तत्व मी॑महे॒द्यावा॑पृथि॒वीवि॒च॑रंति॒त॒न्य॑वः ॥ स॒म्राजा॑ऽउ॒ग्रावृ॑ष॒भादि॒वस्पती॑पृथि॒व्यामि॒त्रावरु॑णा॒विच॑र्षणी । चि॒त्रेभि॑र॒भ्रैरुप॑ तिष्ठथो॒रवं॒द्यां॑व॑र्षयथो॒ऽअसु॑रस्यमा॒यया॑ ॥ मा॒याखां॑मित्रावरुणादि॒विश्रि॒तासूर्यो॒ज्योति॑श्चरति॒चि॒त्रमायु॑धं । तम॒भ्रेण॑ वृ॒ष्ट्यागू॑हथोदि॒विपर्ज॑न्यद्र॒प्सामधु॑मंतऽईरते ॥ रथं॑युंजतेम॒रुतः॑शु॒भेसु॒खंशूरो॒नमि॑त्रावरु॒णा॒गवि॑ष्टिषु । रजां॑सिचि॒त्रा विच॑रंति॒त॒न्यवो॑दि॒वःस॑म्राजा॒पय॑सानऽउक्षतं ॥ वाचं॑सुमि॑त्रावरु॒णावि॒रा॑वतीं॒प॒र्जन्य॑श्चि॒त्रां॑वदति॒त्वि॒षीम॑तीं । अ॒भ्रा व॑सतम॒रुतः॑सुमा॒यया॒द्यां॑व॑र्षयतम॒रुणाम॑रे॒पसं॑ ॥ धर्म॑णामित्रावरुणाविपश्चिताव्र॒तार॑क्षेथे॒ऽअसु॑रस्यमा॒यया॑ । ऋतेन॒ विश्वं॒भुव॑नं॒वि॒रा॑जथः॒सूर्य॒माध॑त्थोदि॒विचि॒त्र्यं॑रथं॑ ॥ १ ॥ (५।५।८) वरुणं॑वोरि॒शाद॑सम्ऋ॒चामि॒त्रंह॑वामहे । परि॑व्र जेव॑बा॒ह्वोर्जग॒न्वांसा॒स्व॑र्णरं ॥ ता॒बा॒हवा॑सु॒चेतु॒ना॒प्रयं॑तमस्मा॒ऽअर्च॑ते । शेवं॒हिजा॒र्यं॑वां॒विश्वा॑सु॒क्षासु॒जोगु॑वे ॥ यन्नू॒नम॒ श्यांगतिं॑मि॒त्रस्य॑याया॒पथा । अस्य॑प्रि॒यस्य॒शर्म॒ण्यहिं॑सानस्यसश्चिरे+ ॥ युवाभ्यां॑मित्रावरुणोप॒मंधे॑यामृ॒चा । यद्ध॒क्षये॑

(५।५।७) ऋतस्यगोपावितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोर्चनानामित्रावरुणौजगती । (५।५।८) वरुणंवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यार्चनानामित्रावरुणावनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

ऋक्सं. मंडलं ५
अ.४अ.४ अनु. ५
॥२४॥

मघोनांस्तोतृणांचस्पूर्धसे ॥ आनोमित्रसुदीतिभिर्वरुणश्चसधस्थऽआ । स्वेक्षयेमघोनांसखीनांचवृधसे ॥ युवंनोयेषुवरुणक्षत्रंबृहच्चबिभृथः । उरुणोवाजसातयेकृतंरायेऽस्वस्तये ॥ उच्छंत्यांमेयजतादेवक्षत्रेरुशद्गवि । सुतंसोमंनहस्तिभिरापड्भिर्धावतंनरा्बिभ्रतावर्चनानसं ॥ २ ॥ (५।५।९) यश्चिकेतससुक्रतुर्देवत्रासब्रवीतुनः । वरुणोयस्यदर्शतोमित्रोवावनंतेगिरः ॥ ताहिश्रेष्ठवर्चसाराजानादीर्घश्रुत्तमा । तासत्पतीऽऋतावृधऽऋतावानाजनेजने ॥ तावामियानोवसेपूर्वाऽउपब्रुवेसचा । स्वश्वासःसुचेतुनावाजाँऽअभिप्रदावने ॥ मित्रोऽअंहोश्चिदादुरुक्षयायगातुंवनते । मित्रस्यहिप्रतूर्वतःसुमतिरस्तिविधतः+ ॥ वयंमित्रस्यावसिस्यामसप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयःसत्रावरुणशेषसः ॥ युवंमित्रेमंजनंयतथःसंचनयथः । मामघोनःपरिख्यतंमोऽअस्माकमृषीणांगोपीथेनऽउरुष्यतं ॥ ३ ॥ (५।५।१०) आचिकिताबसुक्रतूदेवौमर्तरिशादसा । वरुणायऽऋतपेशसेदधीतप्रयसेमहे+ ॥ ताहिक्षत्रमविह्रुतंसम्यगसुर्य१माशाते । अधव्रतेवमानुषंस्व१र्णधायिदर्शतं+ ॥ तावामेषेरथानामुर्वींगव्यूतिमेषां । रातहव्यस्यसुष्टुतिंदधृक्स्तोमैर्मनामहे ॥ अधाहिकाव्यायुवंदक्षस्यपूर्भिरद्भुता । निकेतुनाजनानांचिकेथेपूतदक्षसा ॥ तदृतंपृथिविबृहच्छ्रवऽएषऽऋषीणां । श्रयसा
॥२४॥

(५।५।९) यश्चिकेतेतिषळर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोरातहव्योमित्रावरुणावनुष्टुबंत्यापंक्तिः । (५।५।१०) आचिकितानेतिषळर्चस्यसूक्तस्य रातहव्योमित्रावरुणावनुष्टुप् ।

नावरँपृथ्वतिक्षरंतियामभिः ॥ आयद्वामीयचक्षसामित्रवयंचसूरयः । व्यचिष्ठेबहुपाय्येयतेमहिस्वराज्ये ॥ ४ ॥
(५।५।११) बळित्थादेवनिष्कृतमादित्यायजतंबृहत् । वरुणमित्रार्यमन्वर्षिष्ठंक्षत्रमाशाथे ॥ आयद्योनिंहिरण्ययं
वरुणमित्रसदथः । धर्तारचर्षणीनांयंतंसुम्नंरिशादसा ॥ विश्वेहिविश्ववेदसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । व्रतापदेवसश्चि
रेपांतिमर्त्यंरिषः+ ॥ तेहिसत्याऽऋतस्पृशऽऋतावानोजनेजने । सुनीथासःसुदानवोंहोश्चिदुरुचक्रयः ॥ कोनुवांमि
त्रास्तुतोवरुणोवातनूनां । तत्सुवामेषतेमतिरत्रिभ्यऽएषतेमतिः+ ॥ ५ ॥ (५।५।१२) प्रवोमित्रायगायतवरुणा
यविपागिरा । महिक्षत्रावृतंबृहत्+ ॥ सम्राजायाघृतयोनीमित्रश्चोभावरुणश्च । देवादेवेषुप्रशस्ता+ ॥ तानःशक्तंपा
र्थिवस्यमहोरायोदिव्यस्य । महिवांक्षत्रंदेवेषु ॥ ऋतमृतेनसपंतेषिरंदक्षमाशाते । अद्रुहादेवौवर्धेते ॥ वृष्टिद्यावारीत्या
पेषस्पतीदानुमत्याः । बृहंतंगर्तमाशाते ॥ ६ ॥ (५।५।१३) त्रीरोचनावरुणत्रींरुतद्यून्त्रीणिमित्रधारयथोरजांसि । वा
वृधानावमतिंक्षत्रियस्यानुव्रतंरक्षमाणावजुर्यं+ ॥ इरावतीर्वरुणधेनवोवांमधुमद्वांसिंधवोमित्रदुहे । त्रयस्तस्थुर्वृष
भासस्तिसृणांधिषणानांरेतोधाविद्युमंतः ॥ प्रातर्देवीमदितिंजोहवीमिमध्यंदिनउदितासूर्यस्य । रायेमित्रावरुणा

(५।५।११) बळित्थादेवेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोयजतोमित्रावरुणावनुष्टुप् । (५।५।१२) प्रवोमित्रायेतिपंचर्चस्यसूक्तस्ययजतो
मित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१३) त्रीरोचनेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयउरुचक्रिर्मित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

सर्वतातेळैतोकायतनयायशंयोः+ ॥ याधर्तारारजंसोरोचनस्योतादित्यादिव्यापार्थिवस्य । नवांदेवाऽअमृताऽआमिं नंतिव्रतानिंमित्रावरुणाध्रुवाणिं ॥ ७ ॥ (५।५।१४) पुरूरुणांचिद्ध्यस्त्यवोनूनंवांवरुण । मित्रवंसिंवांसुमतिं+ ॥ तावांसम्यगंद्रुह्वाणेषंमश्यामधायंसे । वयंतेरुद्रास्याम ॥ पातंनोरुद्रापायुभिरुतत्रांयेथांसुत्रात्रा । तुर्यामदस्यून्तनू भिंः ॥ माकस्यांद्भुतक्रतूयक्षंभुंजेमातनूभिंः । माशेषंसामातनंसा ॥ ८ ॥ (५।५।१५) आनोगंतंरिशादसावरुण मित्रबर्हणां । उपेमंचारुमध्वरं+ ॥ विश्वस्यहिप्रचेतसावरुणमित्रराजथः । ईशानापिप्यतंधियंः ॥ उपनःसुतमागतं वरुणमित्रंदाशुषंः । अस्यसोमस्यपीतयें ॥ ९ ॥ (५।५।१६) आमित्रेवरुणेवयंगीर्भिर्जुहुमोऽअत्रिवत् । निबर्हिषिं सदतंसोमपीतये ॥ व्रतेनंस्थोध्रुवक्षेमाधर्मणायातयज्जना । निबर्हिषिं० ॥ मित्रश्चनोवरुणश्चजुषेतांयज्ञमिष्टयें । निब र्हिषिंसदतांसोमं० ॥१०॥ (५।६।१) यदद्यस्थःपरावतियदर्वावत्यश्विना । यद्वांपुरूपुरुभुजायदंतरिक्षऽआगतं ॥ इहत्यापुरुभूतमापुरूदंसांसिबिभ्रंता । वरस्यायाम्यध्रिगूहुवेतुविष्टमाभुजे+ ॥ ईर्मान्यद्वपुंषेवपुश्चक्रंरथंस्ययेमथुः । पर्यु

(५।५।१४) पुरूरुणेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्योरुचक्रिर्मित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१५) आनोगंतमितितृचस्यसूक्तस्यात्रेयोबाहुवृक्तोमि त्रावरुणौगायत्री । (५।५।१६) आमित्रइतितृचस्यसूक्तस्यबाहुवृक्तोमित्रावरुणावुष्णिक् । (५।६।१) यदद्यस्थइतिदशर्चस्यसूक्तस्या त्रेयःपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

न्यानाहुंषायुगामह्लारजाँसिदीयथः ॥ तदूषुवामेनाकृतंविश्वायद्वामनुष्टवे । नानाजातावरेपसासमस्मेबंधुमेयथुः ॥
आयद्वाँसूर्यारथंतिष्ठद्रघुष्यदंसदा । परिवामरुषावयोघृणावरंतऽआतपः ॥ ११ ॥ युवोरत्रिश्चिकेततिनरासुम्नेनचे
तसा । घर्मंयद्वामरेपसंनासत्यास्नाभुरण्यति ॥ उग्रोवांककुहोययिःशृण्वेयामेषुसंतनिः । यद्वांदंसोभिरश्विनात्रिर्न
रावर्ततिति ॥ मध्वंऽऊषुमधूयुवारुद्रासिषक्तिपिप्युषी । यत्समुद्रातिपर्षथःपक्काःपृक्षोभरंतवां ॥ सत्यमिद्वाऽउंऽअश्वि
नायुवामाहुर्मयोभुवा । तायामन्यामहूतमायामन्नामृळयत्तमा ॥ इमाब्रह्माणिवर्धनाश्विभ्यांसंतुशंतमा । यातक्षा
मरथाँऽइवावोचामबृहन्नमः ॥ १२ ॥ (५।६।१२) कूष्ठोदेवावश्विनाद्यादिवोमनावसू । तच्छ्रवथोवृषण्वसूऽअत्रि
र्वामाविवासति ॥ कुहत्याकुहनुश्रुतादिविदेवानासत्या । कस्मिन्नायतथोजनेकोवांनदीनांसचा ॥ कंयाथःकंहग
च्छथःकमच्छायुंजाथेरथं । कस्यब्रह्माणिरण्यथोवयंवामुश्मसीष्टये ॥ पौरंचिद्ध्युदप्रुतंपौरपौरायजिन्वथः । यदींगृ
भीततातयेसिंहमिवद्रुहस्पदे+ ॥ प्रच्यवानाज्जुजुरुषोवव्रिमत्कंनमुंचथः । युवायदीकृथःपुनराकाममृण्वेवध्वः+ ॥ १३ ॥
अस्तिहिवामिहस्तोतास्मसिवांसंदृशिश्रिये । नूश्रुतंमऽआगतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ कोवामद्यपुरूणामावव्ने मर्त्यानां ।
कोविप्रोविप्रवाहसाकोयज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ आवांरथोरथानांयेष्ठोयात्वश्विना । पुरूचिदस्मयुस्तिरऽआंगूषोमर्त्येष्वा+ ॥

(५।६।१२) कूष्ठोदेवावितिदशर्चस्यसूक्तस्यपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

शमूषुवांमधूयुवास्माकमस्तुचर्कृतिः । अर्वाचीनाविचेतसाविभिःश्येनेवदीयतं ॥ अश्विनायद्धकर्हिचिच्छुश्रूयातमि मंहवं । वस्वीरूषुवांभुजःपृंचंतिसुवांपृचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतमंरथंवृषणंवसुवाहनं । स्तोतावांमश्वि नावृषिःस्तोमेनप्रतिभूषतिमाध्वीममश्रुतंहवं ॥ अत्यायातमश्विनातिरोविश्वाऽअहंसना । दस्राहिरण्यवर्तनीसुषुम्ना सिंधुवाहसामाध्वी० ॥ आनोरत्नानिबिभ्रतावश्विनागच्छतंयुवं । रुद्राहिरण्यवर्तनीजुषाणावाजिनीवसूमाध्वी० ॥ सुष्टुभोवांवृषण्वसूरथेवाणीच्याहिता । उतवांककुहोमृगःपृक्षःकृणोतिवापुषोमाध्वी० ॥ बोधिन्मनसारथ्येषिराहवन श्रुता । विभिश्च्यवानमश्विनानियाथोऽअद्वयाविनंमाध्वी० ॥ १५ ॥ आवांनरामनोयुजोश्वासःप्रुषितप्सवः । वयोवहंतुपीतयेसहसुम्नेभिरश्विनामाध्वी० ॥ अश्विनावेहगच्छतंनासत्यामाविवेनतं । तिरश्चिदर्ययापरिवर्तिर्यातम दाभ्यामाध्वी० ॥ अस्मिन्यज्ञेऽअदाभ्याजरितारंशुभस्पती । अवस्युमश्विनायुवंगृणंतमुपभूषथोमाध्वी० ॥ अभूदु षारुशत्पशुराग्निरधाय्यृत्वियः । अयोजिवांवृषण्वसूरथोदस्रावमर्त्योमाध्वी० ॥ १६ ॥ (५।६।४) आभात्यग्निरु षसामनीकमुद्विप्राणांदेवयावाचोऽअस्थुः । अर्वाचानूनंरथ्येहयातंपीपिवांसमश्विनाघर्ममच्छ ॥ नसंस्कृतंप्रमिमीतो गमिष्ठांतिनूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभिपित्वेवसागमिष्ठाप्रत्यवर्तिदाशुषेशंभविष्ठा ॥ उतायातंसंगवेप्रातरह्नोमध्यं

(५।६।३)प्रतिप्रियतममितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरश्विनौपंक्तिः।(५।६।४)आभात्यग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरश्विनौत्रिष्टुप्।

दिनऽउदितासूर्यस्य । दिवानक्तमवसाशंतमेननेदानींपीतिरश्विनाततान ॥ इदंहिवांप्रदिविस्थानमोकऽइमेगृहाऽअश्विनेदंदुरोणं । आनोदिवोबृहतःपर्वतादाद्भ्योयातमिषमूर्जंवहंता ॥ समश्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ १७ ॥ (५।६।५) प्रातर्यावाणाप्रथमायजध्वंपुरागृध्रादररुषःपिवातः । प्रातर्हियज्ञमश्विनादधातेप्रशंसंतिकवयःपूर्वभाजः ॥ प्रातर्यजध्वमश्विनाहिनोतनसायमस्तिदेवयाऽअजुष्टं । उतान्योऽअस्मद्यजतेविचावःपूर्वःपूर्वोयजमानोवनीयान् ॥ हिरण्यत्वङ्मधुवर्णोघृतस्नुःपृक्षोवहन्नारथोवर्ततेवां । मनोजवाऽअश्विनावातरंहायेनातियाथोदुरितानिविश्वा ॥ योभूयिष्ठंनासत्याभ्यांविवेषचनिष्ठंपित्वोररतेविभागे । सतोकमस्यपीपरच्छमीभिरनूर्ध्वभासःसदमित्तुतुर्यात् ॥ समश्विनो० ॥ १८ ॥ (५।६।६) अश्विनावेहगच्छतंनासत्यामाविवेनतं । हंसाविवपततमासुताँऽउप ॥ अश्विनाहरिणाविवगौराविवानुयवसं । हंसाविव० ॥ अश्विनावाजिनीवसूजुषेथांयज्ञमिष्टये । हंसाविव० ॥ अत्रिर्यद्वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेवयोषा । श्येनस्यचिज्जवसानूतनेनागच्छतमश्विनाशंतमेन ॥ १९ ॥ विजिहीष्ववनस्पतेयोनिःसूष्यंत्याऽइव । श्रुतंमेऽअश्विनाहवंस

(५।६।५) प्रातर्यावाणेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोश्विनौत्रिष्टुप् । (५।६।६) अश्विनावितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसप्तवध्रिरश्विनावनुष्टुप् आद्यास्तिस्रउष्णिहश्चतुर्थीत्रिष्टुप् (पंचम्यादिपंचगर्भस्राविण्यउपनिषदः) ।

सर्वध्रिंचमुंचतं ॥ भीतायनाधमानायऽऋषयेसप्तवंध्रये। मायाभिरश्विनायुवंवृक्षंसंचविचाचथः॥ यथावातःपुष्करिणींसमिंगयतिसर्वतः। एवातेगर्भऽएजतुनिरैतुदशमास्यः॥ यथावातोयथावनंयथासमुद्रऽएजति। एवात्वंदशमास्यसहावेहिजरायुणा॥ दशमासांन्छशयानःकुमारोऽअधिमातरि। निरैतुजीवोऽअक्षतोजीवोजीवंत्याऽअधि ॥ २० ॥ (५।६।७) महेनोऽअद्यबोधयोषोरायेदिवित्मती। यथाचिन्नोऽअबोधयःसत्यश्रवसिवाय्येसुजातेऽअश्वसूनृते॥ यासुनीथेशौचद्रथेव्यौच्छोदुहितर्दिवः। साव्युच्छसहीयसिसत्य० ॥ सानोऽअद्याभरद्वसुर्व्युच्छादुहितर्दिवः। योव्यौच्छःसहीयसिसत्य० ॥ अभियेत्वाविभावरिस्तोमैर्गृणंतिवह्नयः। मघैर्मघोनिसुश्रियोदामन्वंतःसुरातयःसुजाते० ॥ यच्चिद्धितेगणाऽइमेछदयंतिमघत्तये। परिचिद्वष्टयोदधुर्ददतोराधोऽअह्रयंसुजाते० ॥ २१ ॥ ऐषुधावीरवद्यशऽउषोमघोनिसूरिषु। येनोराधांस्यह्रयामघवानोऽअरासतसुजा० ॥ तेभ्योद्युम्नंबृहद्यशऽउषोमघोन्यावह। येनोराधांस्यश्व्यागव्याभजंतसूरयःसुजा० ॥ उतनोगोमतीरिषऽआवहादुहितर्दिवः। साकंसूर्यस्यरश्मिभिःशुक्रैःशोचद्भिरर्चिभिःसुजा०॥ व्युच्छादुहितर्दिवोमाचिरंतनुथाऽअपः। नेत्त्वास्तेनंयथारिपुंतपातिसूरोऽअर्चिषासुजा० ॥ एतावद्वेदुषस्त्वंभूयोवादातुमर्हसि। यास्तोतृभ्योविभावर्युच्छंतीनप्रमीयसेसुजा० ॥२२॥ (५।६।८) द्युतद्यामानंबृहतीमृतेनऽऋतावरीमरुणप्सुं

(५।६।७) महेनइतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसत्यश्रवाउषाःपंक्तिः। (५।६।८) द्युतद्यामानमितिषळर्चस्यसूक्तस्यसत्यश्रवाउषास्त्रिष्टुप्।

विभातीं । देवीमुषसंस्वंरावहंतींप्रतिविप्रासोमतिभिंर्जरंते ॥ एषाजनंदर्शताबोधयंतीसुगान्पथःकृण्वतीयात्यग्रें । बृहद्रथाबृहतीविंश्वमिन्वोषाज्योतिर्यच्छत्यग्रेऽअह्नां ॥ एषागोभिंररुणेभिर्युजानास्रेधंतीरयिमप्रायुचक्रे । पथोरदंतीसुवितायंदेवीपुंरुष्टुताविश्ववाराविभाति ॥ एषाव्येनीभवतिद्विबर्हाऽआविष्कृण्वानातन्वंपुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वैतिसाधुप्रजानतीवनदिशोंमिनाति ॥ एषाशुभ्रानतन्वोंविदानोर्ध्वेवंस्नातीदृशयेंनोऽअस्थात् । अपद्वेषोबाधंमानातमांस्युषादिवोदुंहिताज्योतिषागांत् ॥ एषाप्रतीचीदुंहितादिवोनॄन्योषेवभद्रानिरिंणीतेऽअप्सः । व्यूर्ण्वतीदाशुषेवार्यांणिपुनर्ज्योतिर्युवतिःपूर्वथांकः ॥२३॥ (५।६।९) युंजतेमनंऽउतयुंजतेधियोविप्राविप्रंस्यबृहतोविंपश्चितंः । विहोत्रांदधेवयुनाविदेकऽइन्महीदेवस्यंसवितुःपरिंष्टुतिः ॥ विश्वांरूपाणिप्रतिंमुंचतेकविःप्रासांवीद्भद्रंद्विपदेचतुंष्पदे । विनाकंमख्यत्सवितावरेण्योनुंप्रयाणंमुषसोविरांजति ॥ यस्यंप्रयाणमन्वन्यऽइद्ययुर्देवादेवस्यंमहिमानमोजंसा । यःपार्थिवानिविममेसऽएतंशोरजांसिदेवःसंवितामंहित्वना+ ॥ उतयांसिसवितस्त्रीणिरोचनोतसूर्यस्यरश्मिभिःसमुंच्यसि । उतरात्रीमुभयतःपरींयसऽउतमित्रोभंवसिदेवधर्मंभिः ॥ उतेशिंषेप्रसवस्यत्वमेकऽइदुतपूषाभंवसिदेवयामंभिः । उतेदंविश्वंभुवनंविरांजसिश्यावाश्वस्तेसवितःस्तोमंमानशे ॥ २४ ॥ (५।६।१०) तत्संवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं । श्रे

(५।६।९) युंजतेमनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःसविताजगती । (५।६।१०) तत्सवितुरितिनवर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वःसवि-

ऋक्सं.
अ.४अ.४
॥२८॥

मंडलं ५
अनु. ६

ष्ठंसर्वधातमंतुरंभगस्यधीमहि ॥ अस्यहिस्वयंशस्तरंसवितुःकच्चनप्रियं । नमिनंतिस्वराज्यं ॥ सहिरत्नानिदाशुषेसुवा तिसविताभगः । तंभागंचित्रमीमहे ॥ अद्यानोदेवसवितःप्रजावत्सावीःसौभगं । परादुष्वप्न्यंसुव ॥ विश्वानिदेव सवितर्दुरितानिपरासुव । यद्भद्रंतन्नऽआसुव ॥ २५ ॥ अनागसोऽअदितयेदेवस्यसवितुःसवे । विश्वावामानिधीम हि ॥ आविश्वदेवंसत्पतिंसूक्तैरद्यावृणीमहे । सत्यसवंसवितारं ॥ यऽइमेऽउभेऽअहनीपुरऽएत्यप्रयुच्छन् । स्वाधी र्देवःसविता ॥ यऽइमाविश्वाजातान्याश्रावयतिश्लोकेन । प्रचसुवातिसविता+ ॥ २६ ॥ (५।६।११) अच्छा वदतवसंगीर्भिराभिःस्तुहिपर्जन्यंनमसाविवास । कनिक्रदद्वृषभोजीरदानूरेतोदधात्योषधीषुगर्भं ॥ विवृक्षान्हंत्युतहं तिरक्षसोविश्वंबिभायभुवनंमहावधात् । उतानागाऽईषतेवृष्ण्यावतोयत्पर्जन्यःस्तनयन्हंतिदुष्कृतः ॥ रथीवकशया श्वाँऽअभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुतेवर्ष्याँ३ अह । दूरात्सिंहस्यस्तनथाऽउदीरतेयत्पर्जन्यःकृणुतेवर्ष्यं१नभः ॥ प्रवाता वांतिपतयंतिविद्युतऽउदोषधीर्जिहतेपिन्वतेस्वः । इराविश्वस्मैभुवनायजायतेयत्पर्जन्यःपृथिवींरेतसावति ॥ यस्यव्रते पृथिवीनन्नमीतियस्यव्रतेशफवज्जर्भुरीति । यस्यव्रतऽओषधीर्विश्वरूपाःसनःपर्जन्यमहिशर्मयच्छ ॥ २७ ॥ दिवो नोवृष्टिंमरुतोररीध्वंप्रपिन्वतवृष्णोऽअश्वस्यधाराः । अर्वाङेतेनस्तनयित्नुनेह्यपोनिषिंचन्नसुरःपितानः ॥ अभिक्रंद

॥२८॥

तागायत्रीआद्यानुष्टुप् । (५।६।११) अच्छवदेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभौमात्रिःपर्जन्यस्त्रिष्टुब्द्वितीयादितिस्रोजगत्योनवम्यनुष्टुप् ।

स्तनयुगर्भमाधाऽउदन्वतापरिंदीयारथैन । दृतिंसुकर्षविषितंन्यंचंसमाभंवंतूद्वतौनिपादाः+ ॥ महांतंकोशुमुदचानि षिंचस्यंदंतांकुल्याविषितापुरस्तात् । घृतेनद्यावांपृथिवीव्युंधिसुप्रपाणंभंवत्वृघ्याभ्यः ॥ यत्पर्जन्यकनिक्रदत्स्तनय न्हांसिंदुष्कृतः । प्रतीदंविश्वंमोदतेयत्किंचपृथिव्यामधि ॥ अवर्षीर्वर्षमुदुषूगृंभायाकुर्धन्वान्यत्यैतवाऽउं । अजीजन ऽओषधीर्भोजनायकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां+ ॥ २८ ॥ (५।६।१२) बळित्थापर्वतानांखिद्रंबिभर्षिपृथिवि । प्रयाभूमिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनि ॥ स्तोमासस्त्वाविचारिणिप्रतिष्टोभंत्यक्तुभिः । प्रयावाजंनहेषंतंपेरुमस्यस्यर्जु नि ॥ दृह्वाचिद्यावनस्पतीन्क्ष्मयादर्धर्ष्योजसा । यत्तेंऽअभ्रस्यविद्युतोदिवोवर्षंतिवृष्टयः ॥ २९ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ वर्षंतुतेविभावरिदिवोऽअभ्रस्यविद्युतः । रोहंतुसर्वंबीजान्यवंब्रह्मद्विषोजहि ॥) (५।६।१३) प्रसम्राजेबृहदर्चा गभीरंब्रह्मप्रियंवरुणायश्रुताय । वियोजघानंशमितेवचर्मोपस्तिरेपृथिवींसूर्याय ॥ वनेषुव्यं१तरिक्षंततानवाजमर्वंत्सु पयंऽउस्रियासु । हृत्सुक्रतुंवरुणोऽअप्स्वं१ग्निंदिविसूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ नीचीनंबारंवरुणःकवंधंप्रससर्जरोदसीऽ अंतरिक्षं । तेनविश्वस्यभुवनस्यराजायवंनवृष्टिर्व्युनत्तिभूम ॥ उनत्तिभूमिंपृथिवीमुतद्यांयदादुग्धंवरुणोवष्ट्यादित् । समभ्रेणंवसतपर्वतासस्त्विषीयंतःश्रथयंतवीराः ॥ इमामूष्वासुरस्यश्रुतस्यमहीमायांवरुणस्यप्रवोचं । मानेनेवतस्थि

(५।६।१२) बळित्थेतितृचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपृथिव्यनुष्टुप् । (५।६।१३) प्रसम्राजइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्वरुणस्त्रिष्टुप् ।

वाँऽअंतरिक्षेवियोममेपृथिवींसूर्यैण ॥ ३० ॥ इमामूनुकवितमस्यमायांमहींदेवस्यनकिरादधर्ष । एकंयदुद्नानपृणंत्ये नीरासिंचंतीरवनयःसमुद्रं+ ॥ अर्यम्यंवरुणमित्र्यंवासखायंवासदमिद्भ्रातरंवा । वेशंवानित्यंवरुणारणंवायत्सीमाग श्चकृमाशिश्रथस्तत्+ ॥ कितवासोयद्रिरिपुर्नदीवियद्वाघासत्यमुतयन्नविद्म । सर्वाताविष्यशिथिरेवदेवाधातेस्यामव रुणप्रियासः ॥ ३१ ॥ (५।६।१४) इंद्राग्नीयमवथऽउभावाजेषुमर्त्यं । दृळ्हाचित्सप्रभेदतिद्युम्नावाणीरिवत्रितः+ ॥ यापृतनासुदुष्टरायावाजेषुश्रवाय्या । यापंचचर्षणीरभींद्राग्नीताहवामहे ॥ तयोरिदमवच्छवस्तिग्मादिद्युन्मघो नोः । प्रतिद्रुणागभस्त्योर्गवांवृत्रघ्नऽएषते ॥ तावामेषेरथानामिंद्राग्नीहवामहे । पतींतुरस्यराधसोविद्वांसागिर्वणस्त मा ॥ तावृधंतावनुद्यून्मर्तायदेवावदभा । अर्हंताचित्पुरोदधेंशेवदेवावर्वते ॥ एवेंद्राग्निभ्यामहाविहव्यंशूष्यंघृतंनपू तमद्रिभिः । तासूरिषुश्रवोबृहद्रयिंगृणत्सुदिधृतमिषंगृणत्सुदिधृतं ॥ ३२ ॥ (५।६।१५) प्रवोमहेमतयोयंतुविष्ण वेमरुत्वतेगिरिजाऽएवयामरुत् । प्रशर्धायप्रयज्यवेसुखादयेतवसेभंददिष्टयेधुनिव्रतायशवसे ॥ प्रयेजातामहिनायेच नुस्वयंप्रविद्मनाब्रुवतऽएवयामरुत् । क्रत्वातद्वोमरुतोनाधृषेशवोदानामह्नातदेषामधृष्टासोनाद्रयः ॥ प्रयेदिवोबृह

(५।६।१४) इंद्राग्नीयमितिषळर्चस्यसूक्तस्यैंद्राग्नयनुष्टुप्अंत्याविराट्पूर्वा । (५।६।१५) प्रवोमहइतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयएवयामरु न्मरुतोऽतिजगती ।

तःशृंण्विरेगिरासुशुक्कांनःसुभ्वंऽएवयामरुत् । नयेषामिरींसधस्थऽईष्टऽआँऽअग्नयोनस्वविद्युतःप्रस्पंद्रासोधुनींनां ॥
सचंक्रमेमहतोनिरुरुक्रमःसमानस्मात्सदसऽएवयामरुत् । यदायुक्तत्मनास्वादधिष्णुभिर्विष्पर्धसोविमहसोजिगाति
शेवृधोनृभिः ॥ स्वनोनवोमवान्रेजयद्वृषात्वेषोययिस्तविषऽएवयामरुत् । येनासहंतऽकृंजतस्वरोचिषःस्थारश्मानोहिर
ण्ययास्वायुधासऽइष्मिणः ॥ ३३ ॥ अपारोवोमहिमावृद्धशवसस्त्वेषंशवोवत्वेवयामरुत् । स्थातारोहिप्रसितौ
संदृशिस्थनतेनऽउरुष्यतानिदःशुंशुक्कांसोनाग्नयः ॥ तेरुद्रासःसुमखाऽअग्नयोयथातुविद्युम्नाऽअवंत्वेवयामरुत् । दी
र्घंपृथुपप्रथेसद्मपार्थिवंयेषामज्मेष्वामहःशर्धास्यद्भुतैनसां ॥ अद्वेषोनोमरुतोगातुमेतनश्रोताहवंजरितुरेवयामरुत् ।
विष्णोर्महःसमन्यवोयुयोतनस्मद्रथ्योऽनदंसनापद्वेषांसिसनुतः+ ॥ गंतानोयज्ञंयज्ञियाःसुशमिश्रोताहवमरक्षऽएव
यामरुत् ।ज्येष्ठासोनपर्वतासोव्योमनियूयंतस्यप्रचेतसःस्यातदुर्धर्तवोनिदः+ ॥३४॥ (इत्यात्रेयंपंचमंमंडलंसमाप्तम् ॥
अत्रसूक्तानि ८७) ॥ ५ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥ हिरण्यवर्णाहरिणींसुवर्णरजतस्रजां । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवे
दोमऽआवह ॥ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यां
हस्तिनादप्रमोदिनीं । श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषतां ॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं ।
पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां । तांपद्मिनीमींशरणमहं

ऋक्सं. अ.८अ.८ ॥३०॥

प्रपंद्येऽलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणे ॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोधिंजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथविल्वः । तस्यफलानितपसानुं दंतुमायांतंरायाश्चबाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमांदेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुं मे ॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं । अभूतिमसमृद्धिंचसर्वांनिर्णुदमेगृहात् ॥ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपु ष्टांकरीषिणीं । ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ मनसःकाममाकूतंवाचःसत्यमशीमहि । पशूनांरूपमन्नस्यम यिश्रीःश्रयतांयशः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं ॥ आपस्रजंतु स्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे । निचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंसुवर्णांहेममालिनीं । सूर्यांहि रण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआवह ॥ आर्द्रांयःकरिणींयष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआव ह ॥ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विंदेयंपुरुषानहं ॥ ३ ॥ यःशु चिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं । सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ पद्माननेपद्मऽऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे । तन्मेभजसिपद्माक्षीयेनसौख्यंलभाम्यहं ॥ अश्वदायीगोदायीधनदायीमहाधने । धनंमेजुषतांदेविसर्वकामांश्चदेहिमे ॥ पद्माननेपद्मविपद्मपत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षी । विश्वप्रियेविश्वमनोनुकूलेत्वत्पादपद्मंमयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रध नंधान्यंहस्त्यश्वादिगवेरथं । प्रजानांभवसीमाताआयुष्मंतंकरोतुमे ॥ धनमग्निर्धनंवायुर्धनंसूर्योधनंवसुः । धनमिंद्रोबृ

मंडलं ६ अनु. ६ ॥३०॥

हस्पतिर्वरुणंधनमस्तुते ॥ वैनतेयसोमंपिवसोमंपिवतुवृत्रहा । सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमिनः ॥ नक्रोधोन चमात्सर्यंनलोभोनाशुभामतिः । भवंतिकृतपुण्यानांभक्तानांश्रीसूक्तंजपेत् ॥ सरसिजनिलयेसरोजहस्तेधवलतरां शुकगंधमाल्यशोभे । भगवतिहरिवल्लभेमनोज्ञेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपत्नींक्षमांदेवींमाधवींमाधवप्रि यां । लक्ष्मींप्रियसखींदेवींनमाम्यच्युतवल्लभां ॥ महालक्ष्मीचविद्महेविष्णुपत्नीचधीमहि । तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥ श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधाच्छोभमानंमहीयते । धान्यंधनंपशुंबहुपुत्रलाभंशतसंवत्सरंदीर्घमायुः ॥ ४ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥ ६ ॥) (६।१।१) त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोतास्याधियोऽअभवोदस्महोता । त्वंसींवृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहोविश्वस्मैसहसेसहध्यै ॥ अधाहोतान्यसीदोयजीयानिळस्पदऽइषयन्नीड्यःसन् । तंत्वानरःप्रथमंदेवयंतोमहोराये चितयंतोऽअनुग्मन् ॥ वृतेवयंतंवहुभिर्वसव्यैः३ स्त्वेरयिंजागृवांसोऽअनुग्मन् । रुशंतमग्निंदर्शतंबृहंतंवपावंतंविश्वहा दीदिवांसं ॥ पदंदेवस्यनमसाव्यंतःश्रवस्यवःश्रवऽआपन्नमृक्तं । नामानिचिद्दधिरेयज्ञियानिभद्रायांतेरणयंतसंद्द ष्टौ ॥ त्वांवर्धंतिक्षितयःपृथिव्यांत्वांरायऽउभयासोजनानां । त्वंत्रातातरणेचेत्योभूःपितामातासदमिन्मानुषाणां ॥ ३५ ॥ सपर्येण्यःसप्रियोविक्ष्व१ग्निर्होतामंद्रोनिषसादायजीयान् । तंत्वावयंदमऽआदीदिवांसमुपज्ञुबाधोनमसा

भारद्वाजेषष्ठेमंडलेषडनुवाकाः । (६।१।९) त्वंह्यग्नइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुप् ।

सदेम ॥ तंत्वांवयंसुध्यो३नव्यमग्नेसुम्नायवईमहेदेवयंतः । त्वंविशोऽअनयोदीद्यानोदिवोऽअंग्नेबृहतारोचनेन ॥ विशांकविंविश्पतिंशश्वंतीनांनितोशनंवृषभंचर्षणीनां । प्रेतींषणिमिषयंतंपावकंराजन्तमग्निंयजतंरयीणां ॥ सोऽअग्नऽईजेशशमेचमर्तोयस्तऽआनट्समिधाहव्यदातिं । यऽआहुतिंपरिवेदानमोभिर्विश्वेत्सवामादधतेत्वोतः ॥ अस्माऽउंतेमहिंमहेविधेमनमोभिरग्नेसमिधोतहव्यैः । वेदींसूनोसहसोगीर्भिरुक्थैरातेंभद्रायांसुमतौयतेम ॥ आयस्ततंथरोदसीविभासाश्रवोभिश्चश्रवस्य१स्तरुत्रः । बृहद्भिर्वाजैःस्थविरेभिरस्मेरेवद्भिरग्नेवितरंविभाहि ॥ नृवद्वसोसदमिद्धेह्यस्मेभूरिंतोकायतनंयायपश्वः । पूर्वीरिषोबृहतीरारेऽअघाऽअस्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ पुरूण्यग्नेपुरुधात्वायावसूनिराजन्वसुतातेऽअश्यां । पुरूणिहित्वेपुरुवारसंत्यग्नेवसुविधतेराजंनित्वे ॥ ३६ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

अष्टाविंशाध्याये वर्गाः ३६ सूक्तानि २६ ऋचः १७७ ॥ त्यागः ॥ मित्रावरुणाभ्या. ५० अश्विभ्या. ४८ उषस. १६ सवित्र. १४ पर्जन्याये. १० पृथिव्या. ३ वरुणाये. ८ इंद्राग्निभ्यां. ६ मरुद्भ्य. ९ अग्नय. १३ ॥ इतिचतुर्थेचतुर्थः ॥

त्वंह्येकादशानुष्टुभंशक्वर्यंतंमग्नेऽष्टौयथाहोतर्हुवेसप्तंप्रनव्यसामूर्धानंवैश्वानरीयंहिंद्विजगत्यंतंपृक्षस्यांत्यात्रिष्टुवंहश्चपुरोवोद्विपदांतंयजस्वषणमध्येत्वाद्विब्राह्मायआनुष्टुभंशक्वर्यंतांमिममूष्वेकोनांवीतहव्यऋषिर्वाजागतंप्रा

ग्दशम्यांस्तृतीयापंचदश्यौशक्कर्यौषष्ठ्यतिशक्कर्यनुष्टुंब्बृहत्याउपांत्येत्वमग्नेष्टाचत्वारिंशद्गायत्रंवर्धमानाद्याषष्ठी चंसप्तविंश्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वेचांत्ये ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (६।१।२) त्वंहिक्षैतंवद्यशोग्नेमित्रोनपत्यसे । त्वंविचर्षणेश्रवोवसोपुष्टिंनपुष्यसि ॥ त्वांहिष्मा चर्षणयोयज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वांवाजीयात्यवृकोरजस्तूर्विश्वचर्षणिः ॥ सजोषस्त्वादिवोनरोयज्ञस्यकेतुमिंधते । यद्धस्यमानुषोजनः सुम्नायुर्जुह्वेऽअध्वरे+ ॥ ऋधद्यस्तेसुदानवेधियामर्तःशशमते । ऊतीषबृहतोदिवोद्विषोऽअंहोनतरति ॥ समिधायस्तऽआहुतिंनिशितिंमर्त्योनशत् । वयावंतंसपुष्यतिक्षयमग्नेशतायुषं ॥ १ ॥ त्वेषस्तेधूमऽऋण्वति दिविषन्छुक्रऽआततः । सूरोनहिद्युतात्वंकृपापावकरोचसे ॥ अधाहिविक्ष्वीड्योसिप्रियोनोऽअतिथिः । रण्वःपुरीवजूर्यःसूनुर्नत्रययाय्यः ॥ क्रत्वाहिद्रोणेऽअज्यसेग्नेवाजीनकृत्व्यः । परिज्मेवस्वधागयोत्योनह्वार्यःशिशुः ॥ त्वंत्याचिदच्युताग्नेपशुर्नयवसे । धामाहयत्तेऽअजरवनावृश्चंतिशिक्वसः ॥ वेषिह्यध्वरीयतामग्नेहोतादमेविशां । समृधोविश्पतेकृणुजुषस्वहव्यमंगिरः ॥ अच्छानोमित्रमहोदेवदेवानग्नेवोचःसुमतिंरोदस्योः । वीहिस्वस्तिंसुक्षितिंदिवोनॄन्द्वि

(६।१।२) त्वंहिक्षैतवदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निरनुष्टुबंत्याशक्करी ।

ऋक्सं. अ.४अ.५ ॥३२॥

षोऽअंहाँसिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरेम ॥ २ ॥ (६।१।३) अग्नेसक्षेषद्दतपाऽऋतेजाऽउरुज्योतिर्नशतेदेवयुष्टे। यंत्वंमित्रेणवरुणःसजोषादेवपासित्यजसामर्तमंहः ॥ ईजेयज्ञेभिःशशमेशमीभिर्ऋधद्वारायाग्नयेददाश । एवाचनतंयशसामजुष्टिर्नाहोमर्तनशतेनप्रदृप्तिः ॥ सूरोनयस्यदृशतिररेपाभीमायदेतिंशुचतस्तऽआधीः । हेषस्वतःशुरुधोनायमक्तोःकुत्राचिद्रण्वोवसतिर्वनेजाः+ ॥ तिग्मंचिदेममहिवर्पोऽअस्यभसदश्वोनयमसानऽआसा । विजेहमानःपरशुर्नजिह्वांद्रविर्नद्रावयतिदारुधक्षत् ॥ सऽइदस्तेवप्रतिधादसिष्यञ्छिशीततेजोयसोनधारां । चित्रध्रजतिररतिर्योऽअक्तोर्वेर्नद्रुषद्वारघुपत्मजंहाः ॥ ३ ॥ सऽईरेभोनप्रतिवस्तऽउस्राःशोचिषारारपीतिमित्रमहाः । नक्तंयऽईमरुषोयोदिवानॄनमर्त्योऽअरुषोयोदिवानॄन्+ ॥ दिवोनयस्यविधतोनवीनोद्वृषारुक्षऽओषधीषुनूनोत् । घृणानयोध्रजसापत्मनायन्नारोदसीवसुनादंसुपत्नी ॥ धायोभिर्वायोयुज्येभिरर्कैर्विद्युन्नदविद्योत्स्वेभिःशुष्मैः । शर्धोवायोमरुतांततक्षऽऋभुर्नत्वेषोरभसानोऽअद्यौत् ॥ ४ ॥ (६।१।४) यथाहोतर्मनुषोदेवतातायज्ञेभिःसूनोसहसोयजासि । एवानोऽअद्यसमनासमानानुशन्नग्नऽउशतोयक्षिदेवान्+ ॥ सनोविभावाचक्षणिर्नवस्तोरग्निर्वन्दारुवेद्यश्चनोधात् । विश्वायुर्योऽअमृतोमर्त्येषूषर्भुद्भूदतिथिर्जातवेदाः ॥ द्यावोनयस्यपनयंत्यभ्वंभासांसिवस्तेसूर्योनशुक्रः । वियऽइनोत्यजरःपावकोश्न

मंडलं ६ अनु. १ ॥३२॥

(६।१।३) अग्नेसक्षेषदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।४) यथाहोतरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्यचिच्छिश्नथत्पूर्व्याणि ॥ वृज्ञाहिसूनोऽअस्यंद्मसद्वांचक्रेऽअग्निर्जनुषाज्मान्नं । सत्वंनंऽऊर्जसनऽऊर्जैधाराजैवजेर वृकेक्षेष्यंतः+ ॥ नितिक्तियोवारणमन्नमत्तिवायुर्नराष्ट्र्यत्यैत्यक्तून् । तुर्यामुयस्तंऽआदिशामरातीरत्योनहुतःपततः परिहुत्+ ॥ ५ ॥ आसूर्योनभानुमद्धिरर्कैरग्नेततंथरोदसीविभासा । चित्रोनयत्परितमांस्यक्तःशोचिषापत्मन्नौशिजो नदीयन् ॥ त्वांहिमंद्रतंममर्कशोकैर्ववृमहेमर्हिनःश्रोष्यंग्ने । इंद्रंनत्वाशवसादेवतावायुंपृणंतिराधसानृतमाः ॥ नूनो ऽअग्नेवृकेभिःस्वस्तिवेषिरायःपथिभिःपर्ष्यंहः । तासूरिभ्योगृणतेरासिसुम्नंमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ ६ ॥ (६।१।५) हुवेवःसूनुंसहसोयुवानमद्रोघवाचंमतिभिर्यविष्ठं । यऽइन्वंतिद्रविणानिप्रचैताविश्ववाराणिपुरुवारोऽअध्रुक्+ ॥ त्वे वसूनिपुर्वणीकहोतर्दोषावस्तोरेरिरेयज्ञियासः । क्षामैवविश्वाभुवनानियस्मिन्त्संसौभगानिदधिरेपावके+ ॥ त्वंविक्षु प्रदिवःसीदऽआसुक्रत्वारथीरभवोवार्याणां । अतऽइनोषिविधतेचिकित्वोव्यानुषग्जातवेदोवसूनि ॥ योनःसनुत्यो ऽअभिदासदग्नेयोऽअंतरोमित्रमहोवनुष्यात् । तमजरेभिर्वृषभिस्तवस्वैस्तपातपिष्ठतपसातपस्वान् ॥ यस्तेयज्ञेनसमि धायऽउक्थैरर्केभिःसूनोसहसोददाशत् । समर्त्येष्वमृतप्रचैताराययाद्युम्नेनश्रवसाविभाति ॥ सतत्कृधीषितस्तूयमग्ने स्पृधोवाधस्वसहसासहस्वान् । यच्छस्यसेद्युभिरक्तोवचोभिस्तज्जुषस्वजरितुर्घोषिमन्म ॥ अश्यामतंकाममग्नेतवोतीऽ

(६।१।५) हुवेवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

अश्यामरयिंरयिवःसुवीरं । अश्यामवाजमभिवाजयंतोऽश्यामद्युम्नमजराजरंते ॥७॥ (६।१।६) प्रनव्यसासहसःसूनुमच्छायज्ञेनगातुमवइच्छमानः । वृश्चद्वनंकृष्णयामंरुशंतंवीतीहोतारंदिव्यंजिगाति ॥ सःश्वितानस्तन्यतूरोचनस्थाऽअजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः । यःपावकःपुरुतमःपुरूणिपृथून्यग्निरनुयातिभर्वन् ॥ वितेविष्वग्वातजूतासोऽअग्नेभामासःशुचेशुचयश्चरंति । तुविम्रक्षासोदिव्यानवग्वावनावनंतिधृषतारुजंतः ॥ येतेशुक्रासःशुचयःशुचिष्मःक्षांवपंतिविषितासोऽअश्वाः । अधभ्रमस्तऽउर्वियाविभातियातयमानोऽअधिसानुपृश्नेः ॥ अधजिह्वापापतीतिप्रवृष्णोगोषुयुधोनाशनिःसृजाना । शूरस्येवप्रसितिःक्षातिरग्नेर्दुर्वर्तुर्भीमोदयतेवनानि ॥ आभानुनापार्थिवानिज्रयांसिमहस्तोदस्यधृषतातंतथ । सबाधस्वापभयासहोभिःस्पृधोवनुष्यन्वनुषोनिजूर्व ॥ सचित्रचित्रंचितयंतमस्मेचित्रक्षत्रचित्रतमंवयोधां । चंद्ररयिंपुरुवीरंबृहंतंचंद्रचंद्राभिर्गृणतेयुवस्व ॥ ८ ॥ (६।१।७) मूर्धानंदिवोऽअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निं । कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः+ ॥ नाभिंयज्ञानांसदनंरयीणांमहामाहावमभिसंनवंत । वैश्वानरंरथ्यमध्वराणांयज्ञस्यकेतुंजनयंतदेवाः+ ॥ त्वद्विप्रोजायतेवाज्यग्नेत्वद्वीरासोऽअभिमातिषाहः । वैश्वानरत्वमस्मासुधेहिवसूनिराजन्स्पृहयाय्याणि ॥ त्वांविश्वेऽअमृतजायमानंशिशुंनदेवाऽअभिसंनवंते । तववक्रतु

(६।१।६)प्रनव्यसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।(६।१।७) मूर्धानमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योवैश्वानरस्त्रिष्टुबंत्येद्वेजगत्यौ ।

भिरमृतत्वमायन्वैश्वानरयत्पित्रोरदीदेः ॥ वैश्वानरतवतानिव्रतानिमहान्यग्नेनकिरादधर्ष । यज्जायमानःपित्रोरुप
स्थेविंदःकेतुंवयुनेष्वह्नां ॥ वैश्वानरस्यविमितानिचक्षसासानूनिदिवोऽअमृतस्यकेतुना । तस्येदुविश्वाभुवनाधिमूर्ध
निवयाऽइवरुरुहुःसप्तविस्रुहः ॥ वियोरजांस्यमिमीतसुक्रतुर्वैश्वानरोविदिवोरोचनाकविः । परियोविश्वाभुवनानिप
प्रथेदब्धोगोपाऽअमृतस्यरक्षिता ॥ ९ ॥ (६।१।८) पृक्षस्यवृष्णोऽअरुषस्यनूसहःप्रनुवोचंविदथाजातवेदसः ।
वैश्वानरायमतिर्नव्यसीशुचिःसोमइवपवतेचारुरग्नये ॥ सजायमानःपरमेव्योमनिव्रतान्यग्निर्व्रतपाऽअरक्षत । व्यं१
तरिक्षममिमीतसुक्रतुर्वैश्वानरोमहिनानाकमस्पृशत् ॥ व्यस्तभ्नाद्रोदसीमित्रोऽअद्भुतोंतर्वावदकृणोज्ज्योतिषातमः ।
विचर्मणीवधिषणेऽअवर्तयद्वैश्वानरोविश्वमधत्तवृष्ण्यं ॥ अपामुपस्थेमहिषाऽअगृभ्णतविशोराजानमुपतस्थुऽर्ऋग्मि
यं । आदूतोऽअग्निमभरद्विवस्वतोवैश्वानरंमातरिश्वापरावतः ॥ युगेयुगेविदथ्यंगृणद्भ्योग्नेरयिंयशसंधेहिनव्यसीं ।
पव्येवराजन्नघशंसमजरनीचानिवृश्चवनिनंनतेजसा ॥ अस्माकमग्नेमघवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरंसुवीर्यं । वयंजयेम
शतिनंसहस्त्रिणंवैश्वानरवाजमग्नेतवोतिभिः ॥ अदब्धेभिस्तवगोपाभिरिष्टेस्माकंपाहित्रिषधस्थसूरीन् । रक्षाचनोदुदु

(६।१।८) पृक्षस्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोवैश्वानरोग्निर्जगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

षांशधौऽअग्नेवैश्वानरप्रचंतारीःस्तवानः ॥ १० ॥ (६।१।९) अहश्चकृष्णमहुरर्जुनंचविवर्तेतेरजसीवेद्याभिः । वैश्वानरोजायमानोनराजावातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि ॥ नाहंतंतुंनविजानाम्योतुंनयंवयंतिसमरेतमानाः । कस्यस्वित्पुत्रऽइहवक्त्वानिपरोवदात्यवरेणपित्रा ॥ सऽइत्तंतुंसविजानात्योतुंसवक्त्वान्यृतुथावदाति । यऽईंचिकेतदमृतस्यगोपाऽअवश्चरन्परोऽअन्येनपश्यन् ॥ अयंहोताप्रथमःपश्यतेममिदंज्योतिरमृतंमर्त्येषु । अयंसजज्ञेध्रुवऽआनिषत्तोमर्त्यस्तन्वा३वर्धमानः ॥ ध्रुवंज्योतिर्निहितंदृशयेकंमनोजविष्ठंपतयत्स्वंतः । विश्वेदेवाःसमनसःसकेताऽएकंक्रतुमभिवियंतिसाधु ॥ विमेकर्णापतयतोविचक्षुर्वी३दंज्योतिर्हृदयऽआहितंयत् । विमेमनश्चरतिदूरऽआधीःकिंस्विद्वक्ष्यामिकिमुनूमनिष्ये ॥ विश्वेदेवाऽअनमस्यन्भियानास्त्वामग्नेतमसितस्थिवांसं । वैश्वानरोवतूतयेनोमर्त्योवतूतयेनः ॥ ११ ॥ (६।१।१०) पुरोवोमंद्रंदिव्यंसुवृक्तिंप्रयतियज्ञेऽअग्निमध्वरेदधिध्वं । पुरऽउक्थेभिःसहिनोविभावास्वध्वराकरतिजातवेदाः ॥ तमुद्युमःपुर्वणीकहोतरग्नेऽअग्निभिर्मनुषऽइधानः । स्तोमंयमस्मैममतेवशूषंघृतंनशुचिमतयःपवंते ॥ पीपायसःश्रवसामर्त्येषुयोऽअग्नयेददाशविप्रऽउक्थैः । चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्व्रजस्यसातागोमतो

(६।१।९) अहश्चकृष्णमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१०) पुरोवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुबंत्याद्विपदाविराट् ।

दधाति ॥ आयःपप्रौजायमानऽउर्वींदूरेद्दशाभासाकृष्णाध्वा । अधबहुचित्तमऽऊर्म्यायास्तिरःशोचिषादद्दशेपाव कः+ ॥ नूनंश्चित्रंपुरुवाजाभिरूतीऽअग्नेरयिंमघवद्ध्यश्चधेहि । येराधसाश्रवसाचात्यन्यान्त्सुवीर्येभिश्चाभिसंतिजना न् ॥ इमंयज्ञंचनोधाऽअग्नऽउशन्यंतऽआसानोजुहुतेहविष्मान् । भरद्वाजेषुदधिषेसुवृक्तिमवीर्वाजस्यगध्यस्यसातौ+॥ विद्वेषांसीनुहिवर्धयेळांमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ १२ ॥ (६।१।११) यजस्वहोतरिषितोयजीयानग्नेबाधोमरुतां नप्रयुक्ति । आनोमित्रावरुणानासत्याद्यावाहोत्रायपृथिवीववृत्याः ॥ त्वंहोतामंद्रतमोनोऽअध्रुगंतर्देवोविदथामर्त्ये षु । पावकयाजुह्वा३ वह्निरासाग्नेयजस्वतन्वं१तवस्वां+ ॥ धन्याचिद्धित्वेधिषणावष्टिप्रदेवान्जन्मगृणतेयजध्यै । वे पिष्ठोऽअंगिरसांयद्धविप्रोमधुच्छंदोभनतिरेभऽइष्टौ+ ॥ अदिद्युतत्स्वपाकोविभावाग्नेयजस्वरोदसीऽउरूची । आयुं नयंनमसारातहव्याऽअंजंतिसुप्रयसंपंचजनाः ॥ वृंजेहयन्नमसावर्हिरग्नावयामिस्रुग्घृतवंतीसुवृक्तिः । अम्यक्षिसद्मस दनेपृथिव्याऽअश्रायियज्ञःसूर्येनचक्षुः ॥ दशस्यानःपुर्वणीकहोतर्देवेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । रायःसूनोसहसोवाव सानाऽअतिस्रसेमवृजनंनांहः ॥ १३ ॥ (६।१।१२) मध्येहोतादुरोणेवर्हिषोराळग्निस्तोदस्यरोदसीयजध्यै । अयं ससूनुःसहसऽऋतावादूरात्सूर्योनशोचिषाततान ॥ आयस्मिन्त्वेस्वपाकेयजत्रयक्षद्राजन्त्सर्वतातेवनुद्यौः । त्रिषध

(६।१।११) यजस्वहोतरितिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१२) मध्येहोतेतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
स.४अ.५
॥३५॥

स्थंस्ततरुषोनजंहोहृव्यामघानिमानुंषायजध्यै ॥ तेजिष्ठायस्यांरतिर्वनेराट्तोदोऽअध्वन्नवृधसानोऽअंद्यौत् । अद्रोघो नद्रंविताचेंततित्मन्नमंर्त्योवर्त्रंऽओषंधीषु ॥ सास्माकेंभिरेतरींनशूषैरग्निष्टंवेदमऽआजातवेंदाः । द्र्वंन्नोवन्वन्क्रत्वाना र्वोस्त्रःपितेवंजारयायिंयज्ञैः+ ॥ अधंस्मास्यपनयंतिभासोवृथायत्तक्षंदनुयातिंपृथ्वीं । सद्योयस्पंद्रोविर्षितोधवींयानृ णोनतायुरतिधन्वांराट् ॥ सत्वंनोंऽअर्वन्निदांयाविश्वैभिरग्नेऽअग्निभिंरिधानः । वेर्षिरायोविर्यांसिदुच्छुनामदेंमश तहिंमाःसुवीरांः ॥ १४ ॥ (६।१।१३) त्वद्विश्वांसुभगसौभंगान्यग्नेवियंतिवनिनोनवयाः । श्रुष्टीरयिर्वाजोवृत्रतू यैदिवोवृष्टिरीड्योरीतिरपां+ ॥ त्वंभगोनंऽआहिरत्नमिषेपरिंज्मेवक्षयसिदस्मवंर्चाः । अग्नेमित्रोनबृहतऽऋतस्यासिं क्षत्तावामस्यंदेवभूरेंः ॥ ससत्पंतिःशवंसाहंतिवृत्रमग्नेविप्रोविपणेर्भंतिंवाजं । यंत्वंप्रचेतऽऋतजातरायासजोषानप्त्रा पांहिनोषिं ॥ यस्तेंसूनोसहसोगीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्मर्तोनिशितिंवेद्यानंट् । विश्वंसदेंवप्रतिवारंमग्नेधत्तेधान्यं१ पत्यंतेवस व्यैः* ॥ तानृभ्यऽआसौंश्रवसासुवीराग्नेसूनोसहसःपुष्यसेंधाः । कृणोषियच्छवंसाभूरिंपश्वोवयोवृकांयारयेजसुं रये ॥ वद्मासूंनोसहसोनोविहांयाऽअग्नेतोकंतनंयंवाजिनोंदाः । विश्वांभिर्गीर्भिरभिपूर्तिमंश्यांमदेंमशतहिंमाः सुवीरांः ॥ १५ ॥ (६।१।१४) अग्नायोमर्त्योदुवोधियंजुजोषंधीतिभिंः । भसन्नुषप्रपूर्व्यऽइषंवुरीतावंसे ॥

मंडलं ६
अनु. १
॥३५॥

(६।१।१३) त्वद्विश्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१४) अग्नायइतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निरनुष्टुबंत्याशक्करी ।

ऽअग्निरिद्धिप्रचेताऽअग्निर्वेधस्तमऽऋषिः । अग्निंहोतारमीळतेयज्ञेषुमनुषोविशः ॥ नानाह्य१ग्नेवसेस्पर्धंतेरायोऽअर्यः । तूर्वंतोदस्युमायवोव्रतैःसीक्षंतोऽअव्रतं ॥ अग्निरप्सामृतीषहंवीरंददातिसत्पतिं । यस्यत्रसंतिशवसःसंचक्षिशत्रवोभिया ॥ अग्निर्हिविद्मनानिदोदेवोमर्तमुरुष्यति । सहावायस्यावृतोरयिर्वाजेष्ववृतः ॥ अच्छानोमित्रमहोदेवदेवानग्नेवोचःसुमतिंरोदस्योः । वीहिस्वस्तिंसुक्षितिंदिवोनॄन्द्विषोऽअंहांसिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरेम ॥ १६ ॥ (६।१।१५) इममूषुवोऽअतिथिमुषर्बुधंविश्वासांविशांपतिमृंजसेगिरा । वेतीद्दिवोजनुषाकच्चिदाशुचिर्ज्योक्चिदत्तिगर्भोयदच्युतं ॥ मित्रंनयंसुधितंभृगवोदधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषं । सत्वंसुप्रीतोवीतहव्येऽअद्भुतप्रशस्तिभिर्महयसेदिवेदिवे ॥ सत्वंदक्षस्यावृकोवृधोभूरर्यःपरस्यांतरस्यतरुषः । रायःसूनोसहसोमर्त्येष्वाछर्दिर्यच्छवीतहव्यायसप्रथोभरद्वाजायसप्रथः ॥ द्युतानंवोऽअतिथिंस्वर्णरमग्निंहोतारंमनुषःस्वध्वरं । विप्रंनद्युक्षवचसंसुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिंदेवमृंजसे ॥ पावकयायश्चितयंत्याकृपाक्षामन्रुरुचऽउषसोनभानुना । तूर्वन्नयामन्नेतशस्यनूरणऽआयोघृणेनततृषाणोऽअजरः ॥ १७ ॥ अग्निमग्निंवःसमिधादुवस्यतप्रियंप्रियंवोऽअतिथिंगृणीषणि । उपवोगीर्भिर

(६।१।१५) इममूष्वित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोवीतहव्यो (भरद्वाजोवा) ग्निर्जगतीतृतीयापंचदश्यौशक्वर्यौषष्ठ्यतिशक्वरीसप्तदश्यनुष्टुप्अष्टादशीबृहतीशेषास्त्रिष्टुभः ।

मृतंविवासतदेवोदेवेषुवनतेहिवार्यंदेवोदेवेषुवनतेहिनोदुवः ॥ समिद्धमग्निंसमिधागिरागृणेशुचिंपावकंपुरोऽध्वरे ध्रुवं । विप्रंहोतारंपुरुवारमद्रुहंकविंसुम्नैरीमहेजातवेदसं ॥ त्वांदूतमग्नेऽअमृतंयुगेयुगेहव्यवाहंदधिरेपायुमीड्यं । देवासश्चमर्तासश्चजागृविंविभुंविश्पतिंनमसानिषेदिरे ॥ विभूषन्नग्नऽउभयाँऽअनुव्रतादूतोदेवानांरजसीसमीयसे । यत्तेधीतिंसुमतिमावृणीमहेधस्मानस्त्रिवरूथःशिवोभव ॥ तंसुप्रतीकंसुदृशंस्वंचमविद्वांसोविदुष्टरंसपेम । सयक्षद्विश्वावयुनानिविद्वान्प्रहव्यमग्निरमृतेषुवोचत् ॥ १८ ॥ तमग्नेपास्युततंपिपर्षियस्तऽआनट्कवयेशूरधीतिं । यज्ञस्यवानिशितिंवोदितिंवातमित्पृणक्षिशवसोतरायाः ॥ त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहित्वमुनःसहसावन्नवद्यात् । संत्वाध्वस्मन्वदभ्येतुपाथःसंरयिःस्पृहयाय्यःसहस्री ॥ अग्निर्होतागृहपतिःसराजाविश्वावेदजनिमाजातवेदाः । देवानामुतयोमर्त्यानांयजिष्ठःसप्रयजतामृतावा ॥ अग्नेयदद्यविशोऽअध्वरस्यहोतःपावकशोचेवेष्ट्वंहियज्वा । ऋतायजासिमहिनावियद्भूर्हव्यावहयविष्ठयातेऽअद्य ॥ अभिप्रयांसिसुधितानिहिख्योनित्वादधीतरोदसीयजध्यै । अवानोमघवन्वाजसातावग्नेविश्वानिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरेम ॥ १९ ॥ अग्नेविश्वेभिःस्वनीकदेवैरूर्णावंतंप्रथमःसीदयोनिं । कुलायिनंघृतवंतंसवित्रेयज्ञंनयययजमानायसाधु ॥ इममुत्यमथर्ववदग्निंमंथंतिवेधसः । यमंकूयंतमानयन्नमूरंश्याव्याभ्यः ॥ जनिष्वादेववीतयेसर्वतातास्वस्तये । आदेवान्वक्ष्यमृताँऽऋतावृधोयज्ञंदेवेषुपिस्पृशः ॥ वयमुत्वागृह

पतेजनानामग्नेऽअर्कर्मसमिधाबृहंतं । अस्थूरिनोगार्हपत्यानिसंतुतिग्मेननस्तेजंसासंशिशाधि ॥ २० ॥ (६।२।१)
त्वमग्नेयज्ञानांहोताविश्वेषांहितः । देवेभिर्मानुषेजने ॥ सनोमंद्राभिरध्वरेजिह्वाभिर्यजामहः । आदेवान्वक्षियक्षि
च ॥ वेत्थाहिवेधोऽअध्वनःपथश्चदेवांजसा । अग्नेयज्ञेषुसुक्रतो ॥ त्वामीळेऽअधद्विताभरतोवाजिभिःशुनं । ईजेय
ज्ञेषुयज्ञियं ॥ त्वमिमावार्यापुरुदिवोदासायसुन्वते । भरद्वाजायदाशुषे ॥ २१ ॥ त्वंदूतोऽअमर्त्यऽआवहादैव्यंज
नं । शृण्वन्विप्रस्यसुष्टुतिं ॥ त्वामग्नेस्वाध्यो३मर्तासोदेववीतये । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ तवप्रयक्षिसंदृशमुतक्रतुंसुदा
नवः । विश्वेजुषंतकामिनः ॥ त्वंहोतामनुर्हितोवह्निरासाविदुष्टरः । अग्नेयक्षिदिवोविशः ॥ अग्नऽआयाहिवीतयेगृ
णानोहव्यदातये । निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ २२ ॥ तंत्वासमिद्भिरंगिरोघृतेनवर्धयामसि । बृहच्छोचायविष्ठ्य ॥ स
नःपृथुश्रवाय्यमच्छादेवविवाससि । बृहदग्नेसुवीर्यं ॥ त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमंथत । मूर्ध्नोविश्वस्यवाघतः ॥
तमुत्वादध्यङ्ङृषिःपुत्रऽईधेऽअथर्वणः । वृत्रहणंपुरंदरं ॥ तमुत्वापाथ्योवृषासमीधेदस्युहंतमं । धनंजयंरणेरणे
॥ २३ ॥ एह्यूषुब्रवाणितेग्नऽइत्थेतरागिरः । एभिर्वर्धासऽइंदुभिः ॥ यत्रक्वचतेमनोदक्षंदधसऽउत्तरं । तत्रासदःकृ

(६।२।१) त्वमग्नेयज्ञानामित्यष्टाचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निर्गायत्रीआद्याषष्ठ्यौवर्धमानेसप्तविंश्यनुष्टुप्षट्चत्वारिं
शीत्रिष्टुप्अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ।

णवसे ॥ नहितेंपूर्तमक्षिपद्भुवन्नेमानांवसो । अथादुवोंवनवसे ॥ आग्निरगामिभारतोवृत्रहापुरुचेतनः । दिवोदा
सस्यसत्पतिः ॥ सहिविश्वातिपार्थिवारयिंदाशन्महित्वना । वन्वन्नवातोऽअस्तृतः ॥ २४ ॥ सप्रत्नवन्नवीयसाग्नेद्यु
म्नेनसंयता । बृहत्ततंथभानुना ॥ प्रवःसखायोऽअग्नयेस्तोमंयज्ञंचधृष्णुया । अर्चगायचवेधसे ॥ सहियोमानुषायु
गासीदुद्धोताकविक्रतुः । दूतश्चहव्यवाहनः ॥ ताराजानाशुचिव्रतादित्यान्मारुतंगणं । वसोयक्षीहरोदसी ॥ वस्वी
तेऽअग्नेसंदृष्टिरिषयतेमर्त्याय । ऊर्जोनपादमृतस्य ॥ २५ ॥ क्रत्वादाऽअस्तुश्रेष्ठोद्यत्वावन्वन्त्सुरेक्णाः । मर्तऽआना
शसुवृक्तिं ॥ तेतेऽअग्नेत्वोताऽइषयंतोविश्वमायुः । तरंतोऽअर्योऽअरातीर्वन्वंतोऽअर्योऽअरातीः ॥ अग्निस्तिग्मेन
शोचिषायासद्विश्वंन्य१त्रिणं । अग्निर्नोवनतेरयिं ॥ सुवीरंरयिमाभरजातवेदोविचर्षणे । जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥
त्वंनःपाह्यंहसोजातवेदोऽअघायतः । रक्षाणोब्रह्मणस्कवे ॥ २६ ॥ योनोऽअग्नेदुरेवऽआमर्तोवधायदाशति । तस्मा
न्नःपाह्यंहसः ॥ त्वंतंदेवजिह्वयापरिबाधस्वदुष्कृतं । मर्तोयोनोजिघांसति ॥ भरद्वाजायसप्रथःशर्मयच्छसहंत्य ।
अग्नेवरेण्यंवसु ॥ अग्निर्वृत्राणिजंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धःशुक्रऽआहुतः ॥ गर्भेमातुःपितुष्पिताविदिद्युता
नोऽअक्षरे । सीदन्नृतस्ययोनिमा ॥ २७ ॥ ब्रह्मप्रजावदाभरजातवेदोविचर्षणे । अग्नेयद्दीदयद्दिवि ॥ उपत्वार
ण्वसंदृशंप्रयस्वंतःसहस्कृत । अग्नेससृज्महेगिरः ॥ उपछायामिवघृणेरगन्मशर्मतेवयं । अग्नेहिरण्यसंदृशः ॥ यऽउ

ग्रऽइवशर्य्हातिग्मश्रृंगोनवंसंगः । अग्नेपुरोरुरोजिंथ ॥ आयंहस्तेनखादिनंशिशुंजातंनबिभ्रति । विशामग्निंस्वध्वरं+ ॥ २८ ॥ प्रदेवंदेववीतयेभरतावसुवित्तमं । आस्वेयोनौनिषीदतु ॥ आजातंजातवेदसिप्रियंशिशीतातिथिं । स्योनऽआगृहपतिं ॥ अग्नेयुक्ष्वाहियेतवाश्वासोदेवसाधवः । अरंवहंतिमन्यवे ॥ अच्छानोयाह्यावहाभिप्रयांसिवीतये । आदेवान्त्सोमपीतये ॥ उदग्नेभारतद्युमदजस्रेणदविद्युतत् । शोचाविभाह्यजर ॥ २९ ॥ वीतीयोदेवंमर्तोदुवस्येदग्निमीळीताऽध्वरेहविष्मान् । होतारंसत्ययजंरोदस्योरुत्तानहस्तोनमसाविवासेत् ॥ आतेऽअग्नऽऋचाहविर्हृदातष्टंभरामसि । तेतेभवंतूक्षणऽऋषभासोवशाऽउत+ ॥ अग्निंदेवासोऽअग्रियमिंधतेवृत्रहन्तमं । येनावसून्याभृतातृह्वारक्षांसिवाजिनां ॥ ३० ॥ इतिचतुर्थाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

एकोनत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १५ ऋचः १६० ॥ त्यागः ॥ अग्नय. ४१ वैश्वानरायाग्नय. २१ अग्नय. ९८ ॥ इति चतुर्थेपंचमः ॥

पिबपंचोनैंद्रंत्रैष्टुभंद्विपदांतंतमुष्टुहिमहान्तसप्तोनांद्यौर्नविपिप्रोर्विराळिमाउद्वादशनवम्येकादश्यौवैश्वदेव्यौय एकएकादशसुतइद्दशवृषायातेनवश्रुधीनोष्टौकिमस्यांत्याचायमानस्याभ्यावर्तिनोदानस्तुतिरागावोगव्यंद्वितीयैंद्रीचांत्यश्चपादोंत्यानुष्टुंब्जागतस्तुचोद्वितीयादिः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

ऋक्सं.
अ.४अ.६
॥३८॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।२।२) पिबासोममभियमुग्रतर्दऽऊर्वंगव्यंमहिंगृणानऽइंद्र । वियोधृष्णोवधिषोवज्रहस्तविश्वांवृत्रममित्रियाशवोभिः ॥ सऽईंपाहियऽऋजीषीतरुत्रोयःशिप्रवान्वृषभोयोमतीनां । योगोत्रभिद्वज्रभृद्योहरिष्ठाः सऽइंद्रचित्राँऽअभितृंधिवाजान् ॥ एवापाहिप्रत्नथामंदतुत्वाश्रुधिब्रह्मवावृधस्वोतगीर्भिः । आविःसूर्यंकृणुहिपीपिहीषोजहिशत्रूँरभिगाऽइंद्रतृंधि ॥ तेत्वामदाबृहदिंद्रस्वधावऽइमेपीताऽउक्षयंतद्युमंतं । महामनूनंतवसंविभूतिंमत्सरासोजर्हृषंतप्रसाहं ॥ येभिःसूर्यमुषसंमंदसानोवासयोपद्दृह्ळानिदर्द्रत् । महामद्रिंपरिगाऽइंद्रसंतंनुत्थाऽअच्युतंसदसस्परिस्वात् ॥ १ ॥ तवक्रत्वातवतद्दंसनाभिरामासुपक्वंशच्यानिदींधः । और्णोर्दुरऽउस्रियाभ्योविदृह्ळोदूर्वाद्गाऽअसृजोऽअंगिरस्वान् ॥ पप्राथक्षांमहिदंसोव्युर्वीमुपद्यामृष्वोबृहदिंद्रस्तभायः । अधारयोरोदसीदेवपुत्रेप्रत्नेमातरायह्वीऽऋतस्य ॥ अधत्वाविश्वेपुरऽइंद्रदेवाऽएकंतवसंदधिरेभराय । अदेवोयदभ्यौहिष्टदेवान्त्स्वर्षातावृणतऽइंद्रमत्र ॥ अधद्यौश्चित्तेऽअपसानुवज्राद्द्वितानमद्भियसास्वस्यमन्योः । अहिंयदिंद्रोऽअभ्योहसानंनिचिद्विश्वायुःशयथेजघान ॥ अधत्वष्टातेमहऽउग्रवज्रंसहस्रभृष्टिंववृतच्छताश्रिं । निकाममरमणसंयेननवंतमहिंसंपिणगृजीषिन् ॥ २ ॥ वर्धान्यंविश्वेमरुतःसजोषाःपचच्छतंमहिषाँऽइंद्रतुभ्यं । पूषाविष्णुस्त्रीणिसरांसिधावन्वृत्रहणंमदिरमंशुमस्मै ॥ आ

मंडलं ६
अनु. २
॥३८॥

(६।२।२) पिबासोममितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुबंत्याद्विपदात्रिष्टुप् ।

क्षोदो॒ महि॑ वृ॒तं न॒दीनां॒ परि॑ष्ठितमसृज ऊ॒र्मिम॒पां । तासा॒मनु॑ प्र॒वत॑ इंद्र॒ पंथां॒ प्रार्द॑यो॒ नीचीर॒पस॑ः समु॒द्रं ॥ ए॒वा ता विश्वा॑ च॒कृवां॒स॒मिंद्रं॑ म॒हामु॒ग्रमं॑जु॒र्यं स॑हो॒दां । सु॒वीरं॑ त्वा स्वायु॒धं सु॒वज्र॒मा ब्रह्म॒ नव्य॒मव॑से ववृत्यात् ॥ स नो॒ वाजा॑य॒ श्रव॑स इ॒षे च॑ रा॒ये धे॑हि द्यु॒मत॑ इंद्र॒ विप्रा॑न् । भ॒रद्वा॑जे नृ॒वत॑ इंद्र सू॒रीन्दि॒वि च॑ स्मैधि॒ पार्ये॑ न इंद्र ॥ अ॒या वाजं॑ दे॒वहि॑तं सनेम॒ मदे॑म श॒तहि॑माः सु॒वीरा॑ः ॥ ३ ॥ (६।२।३) तमु॑ ष्टुहि॒ यो अ॒भिभू॑त्योजा व॒न्वन्नवा॑तः पुरुहू॒त इंद्र॑ः । अषा॑ळ्हमु॒ग्रं सह॑मानमा॒भिर्गी॒र्भिर्व॑र्ध वृष॒भं च॑र्ष॒णीनां॑ ॥ स यु॒ध्मः सत्वा॑ खज॒कृत्स॒मद्वा॑ तुविम्र॒क्षो न॑दनु॒माँ ऋ॑जी॒षी । बृ॒हद्रे॑णु॒श्च्यव॑नो॒ मानु॑षीणा॒मेक॑ः कृ॒ष्टीना॑मभवत्स॒हावा॑ ॥ त्वं ह॒ नु त्यद॑दमायो॒ दस्यूँ॒रेक॑ः कृ॒ष्टीर॑वनो॒रार्या॑य । अस्ति॑ स्वि॒न्नु वी॒र्यं१ तत्त॑ इंद्र॒ न स्वि॑दस्ति॒ तदृ॑तु॒था वि वो॑चः ॥ सदिद्धि ते॑ तुविजा॒तस्य॒ मन्ये॒ सह॑ः सहिष्ठ तुर॒तस्तु॒रस्य॑ । उ॒ग्रमु॒ग्रस्य॑ त॒वस॒स्तवी॒योऽर॑ध्रस्य रध्र॒तुरो॑ बभूव ॥ तन्न॑ः प्र॒त्नं स॒ख्यम॑स्तु यु॒ष्मे इ॒त्था वद॑द्भिर्व॒लमंगि॑रोभिः । हन्न॑च्युतच्यु॒द्दस्मे॒षयं॑तमृ॒णोः पुरो॒ वि दुरो॑ अस्य॒ विश्वा॑ः ॥ ४ ॥ स हि धी॒भिर्हव्यो॒ अस्त्यु॒ग्र ई॑शान॒कृन्म॑ह॒ति वृ॑त्र॒तूर्ये॑ । स तो॒कसा॑ता॒ तन॑ये॒ स व॒ज्री वि॑तं॒तसा॒य्यो॑ अभवत्स॒मत्सु॑ ॥ स म॒ज्मना॒ जनि॑म॒ मानु॑षाणा॒मम॑र्त्ये॒न ना॒म्नाति॒ प्र स॑र्स्रे । स द्यु॒म्नेन॒ स शव॑सो॒त रा॒या स वी॒र्ये॑ण॒ नृत॑म॒ः समो॑काः ॥ स यो न मु॒हे न मिथू॒ जनो॒ भूत्सु॒मंतु॑नामा॒ चुमु॑रिं॒ धुनिं॑ च । वृ॒णक्पिप्रुं॒ शंब॑रं॒ शुष्ण॒मिंद्र॑ः पु॒रां च्यौ॒त्नाय॑ श॒यथा॑य॒ नू चि॑त् ॥ उ॒दाव॑ता॒ त्वक्ष॑सा॒ प

(६।२।३) तमुष्टुहीति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य भरद्वाज इंद्रस्त्रिष्टुप् ।

न्यंसाचवृत्रहत्यायुरथमिंद्रतिष्ठ । धिष्ववज्रंहस्तऽआदक्षिणत्राभिप्रमंदपुरुदत्रमायाः+ ॥ अग्निर्नशुष्कंवनमिंद्रहेतीर क्षोनिधक्ष्यशनिर्नभीमा । गंभीरयंऽऋष्वयायोरुरोजाध्वानयदुरितादंभयच्च ॥ ५ ॥ आसहस्रंपथिभिरिंद्रराायातुवि द्युम्नतुविवाजेभिरर्वाक् । याहिसूनोसहसोयस्यनूचिददेवऽईशेपुरुहूतयोतोः ॥ प्रतुविद्युम्नस्यस्थविरस्यघृष्वेर्दिवोरर प्शोमहिमापृथिव्याः । नास्यशत्रुर्नप्रतिमानमस्तिनप्रतिष्ठिःपुरुमायस्यसह्योः ॥ प्रतत्तेऽअद्याकरणंकृतंभूत्कुत्संयदायु मतिथिग्वमस्मै । पुरूसहस्रानिशिशाऽअभिक्षामुत्तूर्वयाणंधृषतानिनेथ ॥ अनुत्वाहिघ्नेऽअधदेवदेवामदन्विश्वेकविर्त मंकवीनां । करोयत्रवरिवोबाधितायदिवेजनायतन्वेगृणानः+ ॥ अनुद्यावापृथिवीतत्तऽओजोमर्त्याजिहतऽइंद्रदे वाः । कृष्वाकृत्नोऽअकृतंयत्तेऽअस्त्युक्थंनवीयोजनयस्वयज्ञैः+ ॥ ६ ॥ (६।२।४) महाँऽइंद्रोनृवदाचर्षणिप्राऽउ तद्विबर्हाऽअमिनःसहोभिः । अस्मद्र्यग्वावृधेवीर्यायोरुःपृथुःसुकृतःकर्तृभिर्भूत् ॥ इंद्रमेवधिषणासातयेधाद्बृहंतमृष्व मजरंयुवानं । अषाह्लेनशवसाशूशुवांसंसद्यश्चिद्योवावृधेऽअसामि ॥ पृथूकरस्नाबहुलागभस्तीऽअस्मद्र्य१क्संमिमीहि श्रवांसि । यूथेवपश्वःपशुपादमूनाऽअस्माँऽइंद्राभ्याववृत्स्वाजौ+ ॥ तंवऽइंद्रंचतिनमस्यशाकैरिहनूनंवाजयंतोहुवेम । यथाचित्पूर्वेजरितारऽआसुरनेद्याऽअनवद्याऽअरिष्टाः ॥ धृतव्रतोधनदाःसोमवृद्धःसहिवामस्यवसुनःपुरुक्षुः । संजग्मिरे

(६।२।४) महाँइंद्रइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

पथ्याइ रायोऽअस्मिन्त्समुद्रेनसिंधवोयादमानाः ॥ ७ ॥ शविष्ठंनऽआभरशूरशवऽओजिष्ठमोजोऽअभिभूतऽउग्रं । विश्वाद्युम्नावृष्ण्यामानुषाणामस्मभ्यंदाहरिवोमादयध्यै ॥ यस्तेमदःपृतनाषाळमृध्रऽइंद्रतंनऽआभरशूशुवांसं । येन तोकस्यतनयस्यसातौमंसीमहिजिगीवांसस्त्वोताः ॥ आनोभरवृषणंशुष्ममिंद्रधनस्पृतंशूशुवांसंसुदक्षं । येनवंसामपृतनासुशत्रून्तवोतिभिरुतजामीँऽरजामीन् ॥ आतेशुष्मोवृषभऽएतुपश्चादोत्तरादधरादापुरस्तात् । आविश्वतोऽअभिसमेत्वर्वाङिंद्रद्युम्नंस्वर्वद्धेह्यस्मे+ ॥ नृवत्तऽइंद्रनृतमाभिरूतीवंसीमहिवामंश्रोमतेभिः । ईक्षेहिवस्वऽउभयस्यराजन्धारत्नंमहिस्थूरंबृहंतं ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहोदामिहतंहुवेम ॥ जनंवज्रिन्महिचिन्मन्यमानमेभ्योनृभ्योरंधयायेष्वस्मि । अधाहित्वापृथिव्यांशूरसातौहवामहेतनयेगोष्वप्सु+ ॥ वयंतऽएभिःपुरुहूतसख्यैःशत्रोःशत्रोरुत्तरऽइत्स्याम । घ्नंतोवृत्राण्युभयानिशूररायामदेमबृहतात्वोताः ॥८॥ (६।२।५) द्यौर्नयऽइंद्राभिभूमार्यस्तस्थौरयिःशवसापृत्सुजनान् । तंनःसहस्रभरमुर्वरासांदद्धिसूनोसहसोवृत्रतुरं ॥ दिवोनतुभ्यमन्विंद्रसत्रासुर्यंदेवेभिर्धायिविश्वं । अहिंयद्वृत्रमपोवव्रिवांसंहन्नृजीषिन्विष्णुनासचानः+ ॥ तूर्वन्नोजीयान्तवसस्तवीयान्कृतब्रह्मेंद्रोवृद्धमहाः । राजाभवन्मधुनःसोम्यस्यविश्वासांयत्पुरांदर्त्नुमावत् ॥ शतैरपद्रन्पणयऽ

(६।२।५) द्यौर्नयइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप्सप्तमीविराट्पंक्तिः ।

इंद्रात्रदशौंणयेकुवयेर्कसांतौ । वधैःशुष्णंस्याशुर्षस्यमायाःपित्वोनारिरेचीत्किंचनप्र+ ॥ महोद्रुहोऽअपविश्वायुधायि वज्रस्ययत्पतंनेपादिशुष्णंः । उरुषसरथंसारथयेकरिंद्रःकुत्सायसूर्यैस्यसातौ+ ॥ ९ ॥ प्रश्येनोनमदिरमंशुमस्मैशिरों दासस्यनमुचेर्मथायन् । प्रावन्नमींसाप्यंसुसंतंपृणग्रायासमिषासंस्वस्ति+ ॥ विपिप्रोरहिमायस्यदृह्वाःपुरोवज्रिन्छव सानदर्दः । सुदामन्तद्रेक्णोऽअप्रमृष्यमृजिश्वनेदात्रंदाशुषेदाः ॥ सवेंतसुंदशमायंदशोणिंतूतुंजिमिंद्रःस्वभिष्टिसु म्नः । आतुग्रंशश्वदिभंद्योतनायमातुर्नसीमुपंसृजाऽइयध्यै ॥ सईस्पृधोवनतेऽअप्रतीतोविभ्रद्वज्रंवृत्रहणंगभस्तौ । तिष्ठद्धरीऽअध्यस्तेवगतैवचोयुजावहतऽइंद्रंमृष्वं+ ॥ सनेमतेवसानव्यंऽइंद्रप्रपूर्वस्तवंतऽएनायज्ञैः । सप्तयत्पुरःश र्मशारदीर्दर्द्धन्दासीःपुरुकुत्सायशिक्षन् ॥ त्वंवृधऽइंद्रपूर्व्योभूर्वरिवस्यन्नुशनेकाव्याय । परानववास्त्वमनुदेयंमहेपि त्रेददाथस्वन्नपांतं ॥ त्वंधुनिरिंद्रधुनिमतीर्ऋणोरपःसीरानस्रवंतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरपर्षिपारयातुर्वशंयदुंस्वस्ति+॥ तवहत्यदिंद्रविश्वमाजौसस्तोधुनीचुमुरीयाहसिष्वप् । दीदयदित्तुभ्यंसोमेभिःसुन्वन्दभीतिरिध्मभृतिःपक्थ्यर्कैः+ ॥ १० ॥ (६।२।६) इमाऽउंत्वापुरुतमस्यकारोर्हव्यंवीरहव्याहवंते । धियोरथेष्ठामजरंनवींयोरयिर्विभूतिरीयते वचस्या+ ॥ तमुंस्तुषऽइंद्रंयोविदानोगिर्वाहसंगीर्भिर्यज्ञवृद्धं । यस्यदिवमतिमह्नापृथिव्याःपुरुमायस्यरिरिचेमहि

(६।२।६) इमाउत्वेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रोनवम्येकादश्योर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

त्वं ॥ सऽइत्तमोवयुनंततन्वत्सूर्येणवयुनवच्चकार । कुदातेमर्तोऽअमृतस्यधामेयक्षंतोनमिनंतिस्वधावः ॥ यस्ताचकारसकुहस्विदिंद्रःकमाजनंचरतिकासुविक्षु । कस्तेयज्ञोमनसेशंवरायकोऽअर्कऽइंद्रकतमःसहोता ॥ इदाहितेवेविषतःपुराजाःप्रत्नासऽआसुःपुरुकृत्सखायः । येमध्यमासऽउतनूतनासऽउतावमस्यपुरुहूतबोधि ॥ ११ ॥ तंपृच्छंतोवरासःपराणिप्रत्नातेऽइंद्रश्रुत्यानुयेमुः । अर्चामसिवीरब्रह्मवाहोयादेवविद्मतात्त्वामहांतं ॥ अभित्वापाजोरक्षसोवितस्थेमहिजज्ञानमभितत्सुतिष्ठ । तवप्रत्नेनयुज्येनसख्यावज्रेणधृष्णोऽअपतानुदस्व ॥ सतुश्रुधींद्रनूतनस्यब्रह्मण्यतोवीरकारुधायः । त्वंह्याऽ३ पिःप्रदिविपितृणांशश्वद्बभूथसुहवऽएष्टौ ॥ प्रोतयेवरुणंमित्रमिंद्रंमरुतःकृष्वावसेनोऽअद्य । प्रपूषणंविष्णुमग्निंपुरंधिंसवितारमोषधीःपर्वतांश्च ॥ इमऽउत्वापुरुशाकप्रयज्योजरितारोऽअभ्यर्चंत्यर्कैः । श्रुधीहवमाहुवतोहुवानोनत्वावाँऽअन्योऽअमृतत्वदस्ति ॥ नूमऽआवाचमुपयाहिविद्वान्विश्वेभिःसूनोसहसोयजत्रैः । येऽअग्निजिह्वाऽऋतसापऽआसुर्येमनुंचक्रुरुपरंदसाय ॥ सनोबोधिपुरऽएतासुगेषूतदुर्गेषुपथिकृद्विदानः । येऽअश्रमासऽउरवोवहिष्ठास्तेभिर्नऽइंद्राभिवक्षिवाजं ॥ १२ ॥ (६।२।७) यऽएकइद्धव्यश्चर्षणीनामिंद्रंतंगीर्भिरभ्यर्चऽआभिः । यःपत्यतेवृषभोवृष्ण्यावान्त्सत्यःसत्वापुरुमायःसहस्वान् ॥ तमुनःपूर्वेपितरोनवग्वाःसप्तविप्रासोऽअभिवाजयंतः ।

(६।२।७) यएकइदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. नक्षद्दाभंततुरिंपर्वतेष्ठामद्रोघवाचंमतिभिःशविष्ठं ॥ तमीमहइंद्रमस्यरायःपुरुवीरस्यनृवतःपुरुक्षोः । योऽअस्कृधोयुरजरःस्वर्वान्तमाभरहरिवोमादयध्यै ॥ तन्नोविवोचोयदितेपुराचिज्जरितारऽआनशुःसुम्नमिंद्र । कस्तेभागःकिंवयोदुध्रखिद्वःपुरुहूतपुरूवसोसुरघ्नः ॥ तंपृच्छंतीवज्रहस्तंरथेष्ठामिंद्रंवेपीवक्वरीयस्यनूगीः । तुविग्राभंतुविकूर्मिरभोदांगातुमिषेनक्षतेतुम्रमच्छ ॥ १३ ॥ अयाहत्यंमाययावावृधानंमनोजुवास्वतवःपर्वतेन । अच्युताचिद्वीळितास्वोजोरुजोविदृह्ळाधृषतावरप्शिन् ॥ तंवोधियानव्यस्याशविष्ठंप्रत्नंप्रत्नवत्परितंसयध्यै । सनोवक्षदनिमानःसुवह्मेंद्रोविश्वान्यतिदुर्गहाणि ॥ आजनायद्रुह्वणेपार्थिवानिदिव्यानिदीपयोंतरिक्षा । तपावृषन्विश्वतःशोचिषातान्ब्रह्मद्विषेशोचयक्षामपश्च ॥ भुवोजनस्यदिव्यस्यराजापार्थिवस्यजगतस्त्वेषसंदृक् । धिष्ववज्रंदक्षिणऽइंद्रहस्तेविश्वाऽअजुर्यदयसेविमायाः ॥ आसंयतमिंद्रणःस्वस्तिंशत्रुतूर्यायबृहतीममृध्रां । ययादासान्यार्याणिवृत्राकरोवज्रिन्त्सुतुकानाहुषाणि ॥ सनोनियुद्भिःपुरुहूतवेधोविश्ववाराभिरागहिप्रयज्यो । नयाऽअदेवोवरतेनदेवऽआभिर्याहितूयमामद्र्यद्रिक् ॥ १४ ॥ (६।२।८) सुतऽइत्त्वंनिमिश्लऽइंद्रसोमेस्तोमेब्रह्मणिशस्यमानऽउक्थे । यद्वायुक्ताभ्यांमघवन्हरिभ्यांबिभ्रद्वज्रंबाह्वोरिंद्रयासि ॥ यद्वादिविपार्येसुष्विमिंद्रवृत्रहत्येवसिशूरसातौ । यद्वादक्षस्यबिभ्युषोऽअबिभ्यदरंधयःशर्धतऽ

अ.४अ.६ ॥४१॥

मंडलं ६ अनु. २ ॥४१॥

(६।२।८) सुतइदितिदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रदस्यून् ॥ पातासुतमिंद्रोऽअस्तुसोमंप्रणेनीरुग्रोजरितारमूती । कर्तावीरायसुष्वंयऽउलोकंदातावसुस्तुवतेकीरयेचित् ॥ गंतेयांतिसवनाहरिभ्यांबभ्रिर्वज्रंपपिःसोमंददिर्गाः । कर्तावीरंनर्यंसर्ववीरंश्रोताहवंगृणतःस्तोमवाहाः ॥ अस्मैवयंयद्वावानतद्विविष्मऽइंद्राययोनःप्रदिवोऽअपस्कः । सुतेसोमेस्तुमसिशंसदुक्थेंद्रायब्रह्मवर्धनंयथासत् ॥१५॥ ब्रह्माणिहिचकृषेवर्धनानितावत्तऽइंद्रमतिभिर्विविष्मः । सुतेसोमेसुतपाःशंतमानिरांड्याक्रियास्मवक्षणानियज्ञैः+ ॥ सनोबोधिपुरोळाशंररांणःपिबातुसोमंगोऽऋजीकमिंद्र । एदंबर्हिर्यजमानस्यसीदोरुंकृधित्वायतऽउलोकं+ ॥ समंदस्वाह्यनुजोषमुग्रप्रत्वायज्ञासऽइमेऽअश्नुवंतु । प्रेमेहवासःपुरुहूतमस्मेऽआत्वेयंधीरवसऽइंद्रयम्याः ॥ तंवःसखायःसंयथासुतेषुसोमेभिरीपृणताभोजमिंद्रं । कुवित्तस्माऽअसतिनोभरायनसुष्विमिंद्रोवसेमृधाति ॥ एवेदिंद्रःसुतेऽअस्ताविसोमेभरद्वाजेषुक्षयदिन्मघोनः । असद्यथाजरित्रऽउतसूरिरिंद्रोरायोविश्ववारस्यदाता+ ॥ १६ ॥ (६।३।१) वृषामदऽइंद्रेश्लोकऽउक्थासचासोमेषुसुतपाऽऋजीषी । अर्चत्र्योमघवानृभ्यऽउक्थैर्द्युक्षोराजागिरामक्षितोतिः ॥ ततुरिर्वीरोनर्योविचेताःश्रोताहवंगृणतऽउर्व्यूतिः । वसुःशंसोनरांकारुधायावाजीस्तुतोविदथेदातिवाजं ॥ अक्षोनचक्र्योःशूरबृहन्प्रतेमह्नारिरिचेरोदस्योः । वृक्षस्यनुतेपुरुहूतवयाव्यूतयोरुरुहुरिंद्रपूर्वीः+ ॥ शचीवतस्तेपुरुशाकशा

(६।३।१) वृषामदइतिदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.४अ.६ ॥४२॥

मंडलं ६ अनु. ३

कागवामिवस्तुतयः संचरणीः । वत्सानांनतंतयस्तऽइंद्रदामन्वंतोऽअदामानःसुदामन् ॥ अन्यदद्यकर्वरमन्यदुश्वोस च्चसन्मुहुराचक्रिरिंद्रः । मित्रोनोऽअत्रवरुणश्चपूषार्योवशस्यपर्येतास्ति ॥ १७ ॥ वित्वदापोनपर्वतस्यपृष्ठादुक्थेभिरिं द्रानयंतयज्ञैः । तंत्वाभिःसुष्टुतिभिर्वाजयंतऽआजिंनजग्मुर्गिर्वाहोऽअश्वाः ॥ नयंजरंतिशरदोनमासानद्याव्ऽइंद्रम वकर्शयंति । वृद्धस्यचिद्वर्धतामस्यतनूःस्तोमेभिरुक्थैश्चशस्यमाना ॥ नवीळवेनमतेनस्थिरायनशर्धतेदस्युजूतायस्त वान् । अज्राऽइंद्रस्यगिरयश्चिदृष्वागंभीरेचिद्भवतिगाधमस्मै ॥ गंभीरेणनऽउरुणामत्रिन्प्रेषोयंधिसुतपावन्वाजा न् । स्थाऽऊषुऽऊर्ध्वऽऊतीऽअरिषण्यन्नक्तोर्व्युष्टौपरितक्म्यायां ॥ सचस्वनायमवसेऽअभीकऽइतोवातमिंद्रपाहिरि षः । अमाचैनमरण्येपाहिरिषोमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) यातऽऊतिरवमायापरमायामध्यमें द्रशुष्मिन्नस्ति । ताभिरूषुवृत्रहत्येवीर्नऽएभिश्चवाजैर्महान्नऽउग्र ॥ आभिःस्पृधोमिथतीररिषण्यन्नमित्रस्यव्यथयाम न्युमिंद्र । आभिर्विश्वाऽअभियुजोविषूचीरार्यायविशोवतारीर्दासीः ॥ इंद्रजामयऽउतयेजामयोर्वाचीनासोवनुषोयु युज्रे । त्वमेषांविथुराशवांसिजहिवृष्ण्यानिकृणुहीपराचः ॥ शूरोवाशूरंवनतेशरीरैस्तनूरुचातरुषियत्कृण्वैते । तोके वागोषुतनयेयदप्सुविक्रंदसीऽउर्वरासुब्रवैते ॥ नहित्वाशूरोनतुरोनधृष्णुर्नत्वायोधोमन्यमानोयुयोध । इंद्रनकिष्ट्वाप्र

॥४२॥

(६।३।२) यातऊतिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

त्यस्त्येषांविश्वाजातान्यभ्यंसितानि ॥ १९ ॥ सर्पत्यतऽउभयोर्नृम्णमयोर्यदीवेधर्सःसमिथेहवंते । वृत्रेवांमहोनृवति
क्षयेवाव्यचस्वंतायदिवितंतसैतै ॥ अधस्मातेचर्षणयोयदेजानिंद्रत्रातोतभवावरूता । अस्माकासोयेनृतमासोऽर्यऽ
इंद्रसूरयोदधिरेपुरोनः ॥ अनुतेदायिमहऽइंद्रियायसत्रातेविश्वमनुवृत्रहत्ये । अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रेंद्रदेवेभिरनुतेनृ
षह्ये ॥ एवानःस्पृधःसमंजासमत्स्विंद्ररारंधिमिथतीरदेवीः । विद्यामवस्तोरवसागृणंतोभरद्वाजाऽउततऽइंद्रनूनं+
॥ २० ॥ (६।३।३) श्रुधीनऽइंद्रह्वयामसित्वामहोवाजस्यसातौवावृषाणाः । संयद्विशोयंतशूरसाताऽउग्रंनोवःपा
र्येऽअहंन्दाः ॥ त्वांवाजीहवतेवाजिनेयोमहोवाजस्यगध्यस्यसातौ । त्वांवृत्रेष्विंद्रसत्पतिंतरुत्रंत्वांचष्टेमुष्टिहागोषुयुध्य
न् ॥ त्वंकविंचोदयोर्कसातौत्वंकुत्सायशुष्णंदाशुषेवर्क् । त्वंशिरोऽअमर्मणःपराहन्नतिथिग्वायशंस्यंकरिष्यन्+ ॥
त्वंरथंप्रभरोयोधमृष्वमावोयुध्यंतंवृषभंदशद्युं । त्वंतुग्रंवेतसवेसचाहन्त्वंतुजिंगृणंतमिंद्रतूतोः ॥ त्वंतदुक्थमिंद्रबर्ह
णाकःप्रयच्छतासहस्राशूरदर्षि । अवगिरेर्दासंशंबरंहन्प्रावोदिवोदासंचित्राभिरूती+ ॥ २१ ॥ त्वंश्रद्धाभिर्मंदसानः
सोमैर्दभीतयेचुमुरिमिंद्रसिष्वप् । त्वंरजिंपिठीनसेदशस्यन्षष्टिंसहस्राशच्यासचाहन् ॥ अहंचनतत्सूरिभिरानश्यांत
वज्यायऽइंद्रसुम्नमोजः । त्वयायत्स्तवंतेसधवीरवीरास्त्रिवरूथेननहुषाशविष्ठ ॥ वयंतेऽअस्यामिंद्रद्युम्नहूतौसखायः

(६।३।३) श्रुधीनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.४अ.६ ॥४३॥

स्याममहिनप्रेष्ठाः । प्रातर्दनिःक्षत्रश्रीरस्तुश्रेष्ठोघनेवृत्राणांसनयेधनानां ॥ २२ ॥ (६।३।४) किमस्यमदेकिम्वस्य पीताविंद्रःकिमस्यसख्येचकार । रणावायेनिषदिकिंतेऽअस्यपुराविविद्रेकिमुनूतनासः ॥ सदस्यमदेसद्वस्यपीताविं द्रःसदस्यसख्येचकार । रणावायेनिषदिसत्तेऽअस्यपुराविविद्रेसदुनूतनासः ॥ नहितुतेमहिमनःसमस्यनमघवन्मघ वत्त्वस्यविद्म । नराधसोराधसोनूतनस्येंद्रनकिर्दद्दशऽइंद्रियंते ॥ एतत्त्यत्तऽइंद्रियमचेतियेनावधीर्वरशिखस्यशेषः । वज्रस्ययत्तेनिहतस्यशुष्मात्स्वनाच्चिदिंद्रपरमोददार ॥ वधीदिंद्रोवरशिखस्यशेषोभ्यावर्तिनेचायमानायशिक्षन् । वृ चीवतोयद्धरियूपीयायांहन्पूर्वेऽअर्धेभियसापरोदर्त् ॥ २३ ॥ त्रिंशच्छतंवर्मिणऽइंद्रसाकंयव्यावत्यांपुरुहूतश्रवस्या । वृचीवंतःशरवेपत्यमानाःपात्राभिंदानान्यर्थान्यायन् ॥ यस्यगावावरुषासूयवस्यूऽअंतरूषुचरतोरेरिहाणा । ससृंज यायतुर्वशंपरादाद्वृचीवतोदैववातायशिक्षन् ॥ द्वयाँऽअग्नेरथिनोविंशतिंगावधूमतोमघवामह्यंसम्राट् । अभ्यावर्ती चायमानोददातिदूणाशेयंदक्षिणापार्थवानाम् ॥ २४ ॥ (६।३।५) आगावोऽअग्मन्नुतभद्रमक्रन्त्सीदंतुगोष्ठेरण यंत्वस्मे । प्रजावतीःपुरुरूपाऽइहस्युरिंद्रायपूर्वीरुषसोदुहानाः ॥ इंद्रोयज्वनेपृणतेचशिक्षत्युपेद्ददातिनस्वंमुषायति ।

मंडलं ६ अनु. ३ ॥४३॥

(६।३।४) किमस्यमदइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रःअंत्यायाश्चायमानोराजात्रिष्टुप् । (६।३।५) आगावइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजो गौस्त्रिष्टुप् (द्वितीयायाइंद्रश्चांत्यपादस्यच) द्वितीयाद्यास्तिस्रोजगत्योंत्यानुष्टुप् ।

भूयोभूयोरयिमिदंस्यवर्धयन्नभिन्नेखिल्येनिदधातिदेवयुं+ ॥ नतानशंतिनदभातितस्करोनासामामित्रोव्यथिरादधर्ष ति। देवांश्चयाभिर्यजतेददातिचज्योगित्ताभिःसचतेगोपतिःसह+॥ नताऽअर्वारेणुककाटोऽअश्नुतेनसंस्कृतत्रमुपयंति ताऽअभि । उरुगायमभयंतस्यताऽअनुगावोमर्तस्यविचरंतियज्वनः ॥ गावोभगोगावऽइंद्रोमेऽअच्छान्गावःसोमस्य प्रथमस्यभक्षः। इमायागावःसजनासऽइंद्रइच्छामीद्धृदामनसाचिदिंद्रं॥ यूयंगावोमेदयथाकृशंचिदश्रीरंचित्कृणुथासु प्रतीकं । भद्रंगृहंकृणुथभद्रवाचोबृहद्वोवयऽउच्यतेसभासु ॥ प्रजावतीःसूयवसंरिशंतीःशुद्धाऽअपःसुप्रपाणेपिबंतीः। मावस्तेनऽईशतमाघशंसःपरिवोहेतीरुद्रस्यवृज्याः ॥ उपेदमुपपर्चनमासुगोषूपपृच्यतां । उपऽऋषभस्यरेतस्युपेंद्रतव वीर्ये* ॥ २५ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

त्रिंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि १२ ऋचः १३२ ॥ त्यागः॥ इंद्रायेदं. ६४ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. ९६ चायमानाये. गोभ्यइ. गवेंद्राभ्या गोभ्य. ५ गवेंद्राभ्या. ॥ इतिचतुर्थेषष्ठः ॥

इंद्रंषड्भूयःपंचाभूरेकःसुहोत्रस्तुचतुर्थीशक्रयपूर्व्यायओजिष्ठःशुनहोत्रस्तुसंचत्वेकदानरस्तुसत्रावागपान्मंद्र स्यैंद्रपिबाहेळमानःप्रत्यस्मैचतुष्कमानुष्टुभंबृहत्यंतंयस्यौष्णिहंयोरयिवश्चतुर्विंशतिःशंयुर्बार्हस्पत्योह्याद्दौषळनु ष्टुभस्तिस्रश्चविराजोमध्यमैववासांयआतयन्त्र्यस्त्रिंशद्वायत्रंपुरूतममतिनिचृदधिबृबुःपादनिचृदंत्यानुष्टुप्तृचं

त्येबृबुस्तक्षादैवतंत्वामिद्धिषळूनाप्रागाथंस्वादुरेकत्रिंशद्वर्गः पंचादौसौम्योगव्यूत्यर्धर्चोलिंगोक्तदैवतः प्रस्तो कइतित्रिष्टुर्वनुष्टुब्गायत्रीद्विपदासार्ञ्जयस्यप्रस्तोकस्यदानस्तुतिः परौतृचौरथदुंदुभिदैवत्यावैंद्रोंत्योर्धर्चोयुजा नोबृहतीत्रिष्टुब्द्विपदादिवस्पृथिव्याजगती ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।३।६) इंद्रंवोनरःसख्यायसेपुर्महोयंतःसुमतयेचकानाः । महोहिदातावज्रहस्तोऽअस्तिम हामुरण्वमवसेयजध्वं ॥ आयस्मिन्हस्तेनर्यामिमिक्षुराराथेहिरण्ययेरथेष्ठाः । आरश्मयोगभस्त्योःस्थूरयोराध्वन्नश्वा सोवृषणोयुजानाः+ ॥ श्रियेतेपादादुवऽआमिमिक्षुर्धृष्णुर्वज्रीशवसादक्षिणावान् । वसानोऽअत्कंसुरभिंदृशेकंस्व१ र्णनृतविषिरोबभूथ ॥ ससोमऽआमिश्लतमःसुतोभूद्यस्मिन्पक्तिःपच्यतेसंतिधानाः । इंद्रंनरःस्तुवंतोब्रह्मकाराऽउ क्थाशंसंतोदेववाततमाः ॥ नतेऽअंतःशवसोधाय्यस्यवितुवाबधेऽरोदसीमहित्वा । आतासूरिःपृणतितूतुजानोयूथे वाप्सुसमीजमानऽऊती+ ॥ एवेदिंद्रःसुहवऽऋष्वोऽअस्तूतीऽअनूतीहिरिशिप्रःसत्वा । एवाहिजातोऽअसमात्योजाःपु रूचवृत्राहनतिनिदस्यून् ॥ १ ॥ (६।३।७) भूयऽइद्वावृधेवीर्यायँऽएकोऽअजुर्योदयतेवसूनि । प्ररिरिचेदिवऽइंद्रःपृथि व्याऽअर्धमिदस्यप्रतिरोदसीऽउभे+ ॥ अधामन्येबृहदसुर्यमस्ययानिदाधारनकिरामिनाति । दिवेदिवेसूर्योदर्शतोभू

(६।३।६) इंद्रंवइतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।७) भूयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

द्विसद्मान्युर्वियासुक्रतुर्धात् ॥ अद्याचिन्नूचित्तदपोनदीनांयदाभ्योऽअरदोगातुमिंद्र । निपर्वताऽअद्मसदोनसेदुस्त्व यांदृह्ळानिसुक्रतोरजांसि ॥ सत्यमित्तन्नत्वावाँऽअन्योऽअस्तींद्रदेवोनमर्त्योज्यायान् । अहन्नहिंपरिशयानमर्णोवास जोऽअपोऽअच्छासमुद्रं+ ॥ त्वमपोविदुरोविषूचीरिंद्रदृह्ळमरुजःपर्वतस्य । राजाभवोजगतश्चर्षणीनांसाकंसूर्यंजनय न्द्यामुषासं ॥ २ ॥ (६।३।८) अभूरेकोरयिपतेरयीणामाहस्तयोरधिथाऽइंद्रकृष्टीः । वितोकेऽअप्सुतनयेचसूरेवो चंतचर्षणयोविवाचः ॥ त्वद्भियेंद्रपार्थिवानिविश्वाच्युताचिच्च्यावयंतेरजांसि । द्यावाक्षामापर्वतासोवनानिविश्वंदृ ह्ळंभयतेऽअज्मन्नाते ॥ त्वंकुत्सेनाभिशुष्णमिंद्राशुषंयुध्यकुयवंगविष्टौ । दशप्रपित्वेऽअधसूर्यस्यमुषायश्चक्रमविवेरपां सि ॥ त्वंशतान्यवशंबरस्यपुरोजघंथाप्रतीनिदस्योः । अशिक्षोयत्रशच्याशचीवोदिवोदासायसुन्वतेसुतक्रेभरद्वाजाय गृणतेवसूनि ॥ ससत्यसत्वन्महतेरणायरथमातिष्ठतुविनृम्णभीमं । याहिप्रपथिन्नवसोपमद्रिक्प्रचश्रुतश्रावयचर्षणि भ्यः ॥ ३ ॥ (६।३।९) अपूर्व्यापुरुतमान्यस्मैमहेवीरायतवसेतुराय । विरप्शिनेवज्रिणेशंतमानिवचांस्यासास्थ विरायतक्षं ॥ समातरासूर्येणाकवीनामवासयद्रुजदद्रिंगृणानः । स्वाधीभिर्ऋक्वभिर्वावशानऽउदुस्रियाणामसृजन्नि

(६।३।८) अभूरेकइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वजाःसुहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप्चतुर्थीशक्करी (सुहोत्रःशुनहोत्रोनरोगर्गऋजिश्वाइत्येतेऋषयोबृह स्पतेःपौत्राउतदौष्यंतेर्भरतस्यपौत्राइतिविपर्ययेइतिहासःश्रूयते)। (६।३।९) अपूर्व्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसुहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

दानं ॥ सवह्निभिऽर्ऋक्वभिर्गोषुशश्वन्मितज्ञुभिःपुरुकृत्वाजिगाय । पुरःपुरोहासखिभिःसखीयन्दृह्लारुरोजकविभिःकविःसन्+ ॥ सनीव्याभिर्जरितारमच्छामहोवाजेभिर्महद्भिश्चशुष्मैः । पुरुवीराभिर्वृषभक्षितीनामागिर्वणःसुवितायप्रयाहि ॥ ससर्गेणशवसातक्तोऽअत्यैरपऽइंद्रोदक्षिणतस्तुराषाट् । इत्थासृजानाऽअनपावृदर्थंदिवेदिवेविविषुरप्रमृष्यं+ ॥ ४ ॥ (६।३।१०) यऽओजिष्ठऽइंद्रतंसुनोदामदोवृषन्त्स्वभिष्टिर्दास्वान् । सौवश्व्यंयोवनवत्स्वश्वोवृत्रासमत्सुसासहदमित्रान् ॥ त्वांहीं३द्रावसेविवाचोहवंतेचर्षणयःशूरसातो । त्वंविप्रेभिर्विपणीँऽरशायस्त्वोतऽइत्सनितावाजमर्वा ॥ त्वंताँऽइंद्रोभयाँऽअमित्रान्दासावृत्राण्यार्याचशूर । वधीर्वनेवसुधितेभिरत्कैरापृत्सुदर्षिनृणांनृतम ॥ सत्वंनऽइंद्राकवाभिरूतीसखाविश्वायुरवितावृधेभूः । स्वर्षातायद्ध्वयामसित्वायुध्यंतोनेमधितापृत्सुशूर ॥ नूनंनऽइंद्रापरायचस्याभवामृळीकऽउतनोऽअभिष्टौ । इत्थागृणंतोमहिनस्यशर्मन्दिविष्यामपार्येगोषतमाः ॥५॥ (६।३।११) संचत्वेजग्मुर्गिरऽइंद्रपूर्वीर्विचत्वद्यंतिविभ्वोमनीषाः । पुरानूनंचस्तुतयऽऋषीणांपस्पृध्रऽइंद्रेऽअध्युक्थार्का+ ॥ पुरुहूतोयःपुरुगूर्तऽऋभ्वाँऽएकःपुरुप्रशस्तोऽअस्तियज्ञैः । रथोनमहेशवसेयुजानो३स्माभिरिंद्रोऽअनुमाद्योभूत् । नयंहिंसंतिधीतयोनवाणीरिंद्रंनक्षंतीदभिवर्धयंतीः । यदिंस्तोतारःशतंयत्सहस्रंगृणंतिगिर्वणसंशंतदस्मै ॥ अस्माऽएतद्दि

(६।३।१०) यओजिष्ठइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशुनहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप्। (६।३।११) संचत्वइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यशुनहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप्।

न्यं१ चैवंमासामिमिक्षऽइंद्रेन्यंयामिसोमः । जनंनधन्वंन्नभिसंयदापःसत्रावावृधुर्हवंनानियज्ञैः+ ॥ अस्माऽएतन्मह्यां गूषमंस्माऽइंद्रांयस्तोत्रंमतिभिंरवाचि । असद्यथामहतिवृंत्रतूर्यऽइंद्रोंविश्वायुरविंतावृधश्चं ॥ ६ ॥ (६।३।१२) कुदाभुवंन्नर्थंक्षयाणिब्रह्मंकुदास्तोत्रेसंहस्रपोष्यंदाः । कुदास्तोमंवासयोस्यरायाकुदाधियंःकरसिवाजंरत्नाः ॥ कर्हिस्वित्तदिंद्रयन्नभिर्न्नृन्वीरैर्वीरान्नीळयांसेजयाजीन् । त्रिधातुगाऽअधिजयासिगोष्विंद्रंद्युम्नंस्वर्वद्धेह्यस्मे+ ॥ कर्हिस्वित्तदिंद्रयज्जंरित्रेविश्वप्सुब्रह्मंकृणवंःशविष्ठ । कुदाधियोननियुतोंयुवासेकुदागोमंघाहवंनानिगच्छाः ॥ सगोमंघाजरित्रेऽअश्वंश्चंद्रावाजंश्रवसोऽअधिधेहिपृक्षः । पीपिहीषःसुदुघामिंद्रधेनुंभरद्वांजेषुसुरुचोंरुरुच्याः ॥ तमानूनंवृजनंमन्यथांचिच्छूरोयच्छंक्रविदुरोंगृणीषे । मानिररंशुक्रदुघंस्यधेनोरांगिरसान्ब्रह्मंणाविप्रजिन्व ॥ ७ ॥ (६।३।१३) सत्रामदासस्तवंविश्वजंन्याःसत्रारायोधयेपार्थिवासः । सत्रावाजांनामभवोविभक्तायद्देवेषुधारयंथाऽअसुर्यं* ॥ अनुप्रयेंजेजनऽओजोंऽअस्यसत्रादंधिरेऽअनुवीर्याय । स्यूमगृभेदुधयेर्वतेचक्रतुंवृंजंत्यापिंवृत्रहत्यें ॥ तंसध्रीचीरूतयोवृष्ण्यानिपौंस्यानिनियुतंःसश्चुरिंद्रं । समुद्रंनसिंधवऽउक्थशुंष्माऽउरुव्यचंसंगिरऽआविंशंति ॥ सरायस्खामुपंसृजागृणानः

(६।३।१२) कदाभुवन्नितिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजोनरइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१३) सत्रामदासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोनरइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

पुरुश्चंद्रस्य त्वमिंद्र वस्वः । पतिर्बभूथासमोजनानामेको विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥ सतु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयुर्द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः । असो यथा नः शवसा चकानो युगेयुगे वयसा चेकितानः ॥ ८ ॥ (६।३।१४) अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेंद्र युक्तासो हरयो वहंतु । कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वानृधीमहि सधमादस्ते अद्य ॥ प्रो द्रोणे हरयः कर्माग्मन्पुनानास ऋज्यंतो अभूवन् । इंद्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा ॥ आससाणासः शवसानमच्छेंद्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः । अभि श्रव ऋज्यंतो वहेयुर्नूचिन्नु वायोरमृतं विदस्येत् ॥ वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियर्तींद्रो मघोनां तुविकूर्मितमः । यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे विसूरीन् ॥ इंद्रो वाजस्य स्थविरस्य दातेंद्रो गीर्भिर्वर्धतां वृद्धमहाः । इंद्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ता सूरिः पृणति तूतुजानः ॥ ९ ॥ (६।३।१५) अपादित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद्द्युमतीमिंद्रहूतिं । पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामन्जनस्य रातिं वनते सुदानुः ॥ दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिंद्रस्य तन्यति ब्रुवाणः । एयमेनं देवहूतिर्ववृत्यान्मद्र्य१गिंद्रमियमृच्यमाना ॥ तं वो धिया परमया पुराजामजरमिंद्रमभ्यनूष्यर्कैः । ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन्महाँश्च स्तोमो अधि वर्धदिंद्रे ॥ वर्धाद्यं यज्ञ उत सोम इंद्रं वर्धाद्ब्रह्म गिर उक्था च मन्म । वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तोर्वर्धान्मासाः शरदो द्याव इंद्रं ॥ एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुताय । महा

(६।३।१४) अर्वाग्रथमिति पंचर्चस्य सूक्तस्य भरद्वाज इंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१५) अपादित इति पंचर्चस्य सूक्तस्य भरद्वाज इंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मुग्रमवंसेविप्रनूनमाविंवासेमवृत्रतूर्येषु ॥ १० ॥ (६।३।१६) मंद्रस्यंकवेर्दिव्यस्यवह्नेर्विप्रमन्मनोवचनस्यमध्वंः ।
अपानस्तस्यंसचनस्यंदेवेषोयुवस्वगृणतेगोऽअंग्राः ॥ अयमुंशानःपर्यद्रिमुस्राऽऋतधीतिभिर्ऋतयुग्युंजानः । रुजदरु
ग्णंविवलस्यसानुंपणींऽर्वचोभिरभियोधदिंद्रः ॥ अयंद्योतयदद्युतोव्यं१क्तून्दोषावस्तोःशरदऽइंदुरिंद्र । इमंकेतुमं
दधुर्नूचिदह्नांशुचिंजन्मनऽउषसंश्चकार ॥ अयंरोचयदरुचोरुचानो३ यंवासयद्व्यृ१तेनपूर्वीः । अयमीयतऽऋतयु
ग्भिरश्वैःस्वर्विदानाभिनाचर्षणिप्राः+ ॥ नूगृणानोगृणतेप्रत्नराजन्निषःपिन्ववसुदेयायपूर्वीः । अपऽओषधीरविषा
वनानिगाऽअर्वतोनॄनृचसेरिरीहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इंद्रपिबतुभ्यंसुतोमदायावस्यहरीविमुचासखाया । उत
प्रगायगणऽआनिषद्याथायज्ञायगृणतेवयोधाः ॥ अस्यपिबयस्यजज्ञानऽइंद्रमदायक्रत्वेऽअपिबोविरप्शिन् । तमु
तेगावोनरऽआपोऽअद्रिरिंदुंसमह्यन्पीतयेसमस्मै ॥ समिद्धेऽअग्नौसुतऽइंद्रसोमऽआत्वावहंतुहरयोवहिष्ठाः । त्वाय
तामनसाजोहवीमींद्रायाहिसुवितायमहेनः ॥ आयाहिशश्वदुशतायंयाथेंद्रमहामनसासोमपेयं । उपब्रह्माणिशृणवऽ
इमानोथातेयज्ञस्तन्वे३ वयोधात् ॥ यदिंद्रदिविपार्येयदृधग्यद्वास्वेसदनेयत्रवासिं । अतोनोयज्ञमवसेनियुत्वान्त्स

(६।३।१६) मंद्रस्यकवेरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१७) इंद्रपिबेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.४अ.७ ॥४७॥

मंडलं ६ अनु. ३

जोषाःपाहिगिर्वणोमरुद्भिः ॥ १२ ॥ (६।३।१८) अहेळमानउपयाहियज्ञंतुभ्यंपवंतइंदवःसुतासः । गावोन वज्रिन्त्स्वमोकोऽअच्छेंद्रागहिप्रथमोयज्ञियानां ॥ यातेकाकुत्सुकृतायावरिष्ठायययाशश्वत्पिबसिमध्वऊर्मिं । तया पाहिप्रतेऽअध्वर्युरस्थात्संतेवज्रोवर्ततामिंद्रगव्युः+ ॥ एषद्रप्सोवृषभोविश्वरूपइंद्रायवृष्णेसमकारिसोमः । एतंपिं बहरिवःस्थातरुग्रयस्येशिषेप्रदिवियस्तेऽअन्नं ॥ सुतःसोमोऽअसुतादिंद्रवस्यानयंश्रेयान्चिकितुषेरणाय । एतंतितिर्व ऽउपयाहियज्ञंतेनविश्वास्तविषीरापृणस्व ॥ ह्वयामसित्वेंद्रयाह्यर्वाङरंतेसोमस्तन्वेभवाति । शतंक्रतोमादयस्वासुते षुप्रास्माँऽअवपृतनासुप्रविक्षु+ ॥ १३ ॥ (६।३।१९) प्रत्यस्मैपिपीषतेविश्वानिविदुषेभर । अरंगमायजग्मये पश्चाद्दध्वनेनरे ॥ एमेनंप्रत्येतनसोमेभिःसोमपातमं । अमत्रेभिर्ऋजीषिणमिंद्रंसुतेभिरिंदुभिः ॥ यदीसुतेभिरिंदु भिःसोमेभिःप्रतिभूषथ । वेदाविश्वस्यमेधिरोधृषत्तंतमिदेषते ॥ अस्माऽअस्माऽइदंधसोध्वर्योप्रभरासुतं । कुवित्समं स्यजेन्यस्यशर्धतोभिशस्तेरवस्परत् ॥ १४ ॥ (६।३।२०) यस्त्यच्छंबरंमदेदिवोदासायरंधयः । अयंससोमऽइंद्र तेसुतःपिब ॥ यस्यतीव्रसुतंमदंमध्यमंतंचरक्षसे । अयंस० ॥ यस्यगाऽअंतरश्मनोमदेदृह्वाऽअवासृजः । अयंस०॥

॥४७॥

(६।३।१८) अहेळमानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१९) प्रत्यस्माइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रोनुष्टुबंत्या बृहती । (६।३।२०) यस्त्यदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रउष्णिक् ।

यस्यंमंदानोऽअंधसोमाघोनंदधिषेशवः । अयंस० ॥ १५ ॥ (६।४।१) योरयिवोरयिंतमोयोद्युम्नैर्द्युम्नवंत्तमः ।
सोमःसुतःसऽइंद्रतेस्तिस्वधापतेमदः ॥ यःशग्मस्तुविशग्मतेरायोदामामतीनां । सोमःसुतः० ॥ येनंवृद्धोनशवसा
तुरोनस्वाभिरूतिभिः । सोमःसुतः० ॥ त्यमुवोऽअप्रहणंगृणीषेशवसस्पतिं । इंद्रंविश्वासाहंनरंमंहिंष्ठंविश्वचर्षणिं ॥
यंवर्धयंतीद्गिरःपतिंतुरस्यराधसः । तमिन्न्वस्यरोदसीदेवीशुष्मंसपर्यतः ॥ १६ ॥ तद्वऽउक्थस्यंबर्हणेंद्रायोपस्तृणी
षणि । विपोनयस्योतयोवियद्रोहंतिसक्षितः ॥ अविंदद्दक्षंमित्रोनवीयान्पपानोदेवेभ्योवस्योऽअचैत् । ससवान्स्तौ
लाभिर्धौतरीभिरुरुष्यापायुरंभवत्सखिभ्यः ॥ ऋतस्यंपथिवेधाऽअपायिश्रियेमनांसिदेवासोऽअक्रन् । दधानोनाम
महोवचोभिर्वपुर्दृशयेवेन्योव्यावः ॥ द्युमत्तमंदक्षंधेह्यस्मेसेधाजनांनांपूर्वीरराती: । वर्षीयोवयःकृणुहिशचीभिर्धन
स्यसातावस्माँऽअंविड्ढि ॥ इंद्रतुभ्यमिन्मघवन्नभूमवयंदात्रेहरिवोमाविवेनः । नकिरापिर्ददृशेमर्त्यत्राकिमंगरध्रचोद
नंत्वाहुः ॥ १७ ॥ माजस्वनेवृषभनोररीथामातेरेवतःसख्येरिषाम । पूर्वीष्टऽइंद्रनिष्षिधोजनेषुजह्यसुष्वीन्प्रवृहापृ
णतः ॥ उदभ्राणीवस्तनयन्नियर्तीद्रोराधांस्यश्व्यानिगव्या । त्वमसिप्रदिवःकारुधायामात्वादामानऽआदभन्मघो

(६।४।१) योरयिवइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रस्त्रिष्टुबाद्याःषळनुष्टुभःसप्तम्यादितिस्रोविराट्पंक्तयः। (तिसृष्वष्टम्ये
वविराट्सप्तमीनवम्यौतुत्रिष्टुभावितिकेचित्) ।

नः ॥ अध्वर्यवो वीर प्र महे सुतानामिंद्राय भर स ह्यस्य राजा । यः पूर्व्याभिरुत नूतनाभिर्गीर्भिर्वावृधे गृणतामृषीणां ॥ अस्य मदे पुरु वर्पांसि विद्वानिंद्रो वृत्राण्यप्रती जघान । तमु प्र होषि मधुमंतमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्यै ॥ पाता सुतमिंद्रो अस्तु सोमं हंता वृत्रं वज्रेण मंदसानः । गंता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुर्धीनामविता कारुधायाः ॥ १८ ॥ इदं त्यत्पात्रमिंद्रपानमिंद्रस्य प्रियममृतमपायि । मत्सद्यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद्द्वेषो युयवद्व्यंहः ॥ एना मंदानो जहि शूर शत्रूञ्जामिमजामिं मघवन्नमित्रान् । अभिषेणाँ अभ्या३देदिशानान्पराच इंद्र प्र मृणा जही च ॥ आसु ष्मा णो मघवन्निंद्र पृत्स्व१स्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः । अपां तोकस्य तनयस्य जेष इंद्र सूरीन्कृणुहि स्मा नो अर्धं ॥ आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः । अस्मत्राञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहंतु ॥ आ ते वृषन्वृषणो द्रोणमस्थुर्घृतप्रुषो नोर्मयो मदंतः । इंद्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरंति वृषभाय सोमं ॥ १९ ॥ वृषासि दिवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिंधूनां वृषभः स्तियानां । वृष्णे त इंदुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय ॥ अयं देवः सहसा जायमान इंद्रेण युजा पणिमस्तभायत् । अयं स्वस्य पितुरायुधानींदुरमुष्णादशिवस्य मायाः ॥ अयमकृणोदुषसः सुपत्नीरयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरंतः । अयं त्रिधातु दिवि रोचनेषु त्रितेषु विंददमृतं निगूळ्हं ॥ अयं द्यावापृथिवी विष्कभायदयं रथमयुनक्सप्तरश्मिं । अयं गोषु शच्या पक्वमंतः सोमो दाधार दशयंत्रमुत्सं ॥ २० ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक्च प्राणापानौ दे

हृद्दंशरीरं ॥ द्वौप्रत्यंचावनुलोमौविसर्गाविततंमन्येदर्शयंत्रमुत्सं ॥ नखंश्चपृष्ठश्चकरौचवाहूजंघेचोरूऽउदरंशिरश्च ॥ रोमाणिमांसंरुधिरंस्थिमज्जमेतच्छरीरंजलबुद्बुदोपमं ॥ भ्रुवौललाटेचतथाचकर्णौहनूकपोलौछुबुकंस्तथाच । ओष्ठौचदंताश्चतथैवजिह्वामेतच्छरीरंमुखरंलकोशं ॥) (६।४।२) यऽआनयत्परावतःसुनीतीतुर्वशंयदुं । इंद्रःसनोयुवासखा ॥ अविप्रेचिद्वयोदधदनाशुनाचिदर्वता । इंद्रोजेताहितंधनं ॥ महीरस्यप्रणीतयःपूर्वीरुतप्रशस्तयः । नास्यक्षीयंतऽऊतयः ॥ सखायोब्रह्मवाहसेर्चतप्रचगायत । सहिनःप्रमतिर्मही+ ॥ त्वमेकस्यवृत्रहन्नविताद्वयोरसि । उतेदृशेयथावयं+ ॥ २१ ॥ नयसीद्वतिद्विषःकृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिःसुवीरऽउच्यसे ॥ ब्रह्माणंब्रह्मवाहसंगीर्भिःसखायमृग्मियं । गांनदोहसेहुवे ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोरूचुर्वसूनिनिद्विता । वीरस्यपृतनाषहः ॥ विदृढानिचिदद्रिवोजनानांशचीपते । वृहमायाऽअनानत ॥ तमुत्वासत्यसोमपाऽइंद्रवाजानांपते । अहूमहिश्रवस्यवः ॥ २२ ॥ तमुत्वायःपुरासिथयोवानूनंहितेधने । हव्यःसःश्रुधीहवं ॥ धीभिरर्वद्भिरर्वतोवाजाँऽइंद्रश्रवाय्यान् । त्वयाजेष्महितंधनं ॥ अभूरुवीरगिर्वणोमहाँऽइंद्रधनेहिते । भरेवितंतसाय्यः ॥ यातऽऊतिरमित्रहन्मक्षूजवस्तमासति । तयानोहिनुहीरथं ॥ सरथेनरथीतमोस्माकेनाभियुग्वना । जेषिजिष्णोहितंधनं ॥ २३ ॥ यऽएकइत्तमुष्टुहिकृष्टीनांविचर्

(६।४।२) यआनयदितित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यशंयुरिंद्रोयतृचस्यवृबुस्तक्षागायत्रीएकोनत्रिंश्यतिनिचृदेकात्रिंशीपादनिचृदंत्यानुष्टुप् ।

षणिः । पतिर्जज्ञेवृषंक्रतुः ॥ योगृणतामिदासिंथापिरूतीशिवःसखां । सत्वंनंऽइंद्रमृळय ॥ धिष्वंवज्रंगभस्त्योर क्षोहत्यांयवज्रिवः । सासहीष्ठाऽअभिस्पृधः ॥ प्रत्नंरयीणांयुजंसखायंकीरिचोदंनं । ब्रह्मवाहस्तमंहुवे ॥ सहिविश्वा निपार्थिवाँऽएकोवसूनिपत्यते । गिर्वणस्तमोऽअध्रिगुः ॥ २४ ॥ सनोंनियुद्भिरापृणकामंवाजेभिरश्विभिः । गोमं द्भिर्गोपतेधृषत् ॥ तद्वोंगायसुतेसचापुरुहूतायसत्वंने । शंयद्गवेनशाकिनें ॥ नघावसुर्नियंमतेदानंवाजंस्यगोमंतः । यत्सीमुपश्रवद्गिरः ॥ कुवित्संस्यप्रहिव्रजंगोमंतंदस्युहागमंत् । शचींभिरपंनोवरत् ॥ इमाऽउंत्वाशतक्रतोभिप्रणोंनु वुर्गिरः । इंद्रंवत्संनमातरः ॥ २५ ॥ दूणाशंसख्यंतवगौरंसिवीरगव्यते । अश्वोंऽअश्वायतेभव ॥ समंदस्वाह्यंधं सोराधंसेतन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ इमाऽउंत्वासुतेसुंतेनक्षंतेगिर्वणोगिरः । वत्संगावोनधेनवः ॥ पुरूतमंपुरू णांस्तोतॄणांविवाचि । वाजेभिर्वाजयतां ॥ अस्माकंमिंद्रभूतुतेस्तोमोवाहिंष्ठोऽअंतमः । अस्मान्त्रायेमहेहिंनु ॥ अधि बृबुःपणीनांवर्षिष्ठेमूर्धन्नस्थात् । उरुःकक्षोनगांग्यः ॥ यस्यंवायोरिंवद्रवद्भद्रारातिःसहस्रिणी । सद्योदानायमंहते ॥ तत्सुनोविश्वेऽअर्यऽआसदागृणंतिकारवः । बृबुंसहस्रदातमंसूरिंसहस्रसातमं ॥ २६ ॥ (६।४।३) त्वामिद्धिहवा महेसातावाजंस्यकारवः । त्वांवृत्रेष्विंद्रसत्पतिंनरस्त्वांकाष्ठास्ववंतः ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णुयामहस्तवानोऽअ

(६।४।३) त्वामिद्धीतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यशंयुर्बार्हस्पत्यऋषिः बृहती सतोबृहती ।

द्रिवः । गामश्वंरथ्यमिंद्रसंकिरसत्रावाजंनजिग्युषे ॥ यःसंत्राहाविचर्षणिरिंद्रंतंहूमहेवयं । सहस्रमुष्कतुविंनृम्णसत्पं
तेभवासमत्सुनोवृधे+ ॥ बाधसेजनान्वृषभेवमन्युनाघृषौमीह्ळऽऋचीषम । अस्माकंबोध्यवितामहाधनेतनूष्वप्सुसूर्ये ॥
इंद्रज्येष्ठंनऽआभरँऽओजिष्ठंपपुरिश्रवः । येनेमेचित्रवज्रहस्तरोदसीऽओभेसुशिप्रप्राः+ ॥ २७ ॥ त्वामुग्रमवसेचर्ष
णीसहंराजंन्देवेषुहूमहे । विश्वासुनोविथुरापिंब्दनावसोमित्रान्त्सुषहान्कृधि ॥ यदिंद्रनाहुषीष्वाँऽओजोनृम्णंचकृष्टि
षु । यद्वापंचक्षितीनांद्युम्नमाभरसत्राविश्वानिपौंस्या ॥ यद्वातृक्षौमघवन्द्रुह्यावाजनेयत्पूरौकच्चवृष्ण्यं । अस्मभ्यंत
द्रिरीहिसंनृषाह्येमित्रान्पृत्सुतुर्वणे ॥ इंद्रत्रिधातुशरणंत्रिवरूथंस्वस्तिमत् । छर्दिर्यच्छमघवंद्भ्यश्चमह्यंचयावयादिद्युमे
भ्यः ॥ येगव्यतामनसाशत्रुमादभुरभिप्रघ्नंतिधृष्णुया । अधस्मानोमघवन्निंद्रगिर्वणस्तनूपाऽअंतमोभव ॥ २८ ॥
अधस्मानोवृधेभवेंद्रनायमवायुधि । यदंतरिक्षेपतयंतिपर्णिनोदिद्यवस्तिग्ममूर्धानः ॥ यत्रशूरासस्तन्वोवितन्वतेप्रि
याशर्मपितृणां । अधस्मायच्छतन्वेइतनेचछर्दिरचित्तंयावयद्वेषः ॥ यदिंद्रसर्गेऽअर्वतश्चोदयासेमहाधने । असमने
ऽअध्वनिवृजिनेपथिश्येनाँऽइवश्रवस्यतः+ ॥ सिंधूँऽरिवप्रवणऽआशुयायतोयदिक्रोशमनुष्वणि । आयेवयोनवर्वृत
त्यामिषिगृभीताबाह्वोर्गवि ॥ २९ ॥ (६।४।४) स्वादुष्किलायंमधुमाँऽउतायंतीव्रःकिलायंरसवाँऽउतायं ।

(६।४।४) स्वादुष्किलायमित्येकत्रिंशदृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजोगर्गइंद्रःआद्यानांपंचानांसोमोगव्यूतीत्यस्यादेवभूमींद्राःप्रस्तोकइत्यादि

उतोन्वं१स्यपपिवांसमिंद्रंनकश्चनसंहतऽआहवेषुं ॥ अयंस्वादुरिहमदिष्ठऽआसयस्येंद्रोवृत्रहत्येममादं । पुरूणियश्च्यौत्नाशंबरस्यविनंवतिंनवंचदेह्योहन् ॥ अयंमेंपीतऽउदियर्तिवाचमयंमनीषामुंशतीमंजीगः । अयंषळुर्वीरंमिमीतधीरोनयाभ्योभुवंनंकच्चनारे ॥ अयंसयोवंरिमाणंपृथिव्यावर्ष्माणंदिवोऽअकृणोदयंसः । अयंपीयूषंतिसृषुप्रवत्सुसोमोदाधारोर्वं१तरिक्षं ॥ अयंविंदच्चित्रदृशीकमर्णःशुक्रसंद्मनामुषसामनीके । अयंमहान्महतास्कंभनेनोद्यामंस्तभ्नाद्वृषभोमरुत्वान् ॥ २० ॥ धृषत्पिबकलशेसोममिंद्रवृत्रहाशूरसमरेवसूनां । माध्यंदिनेसवनऽआवृषस्वरयिस्थानोरयिमस्मासुंधेहि ॥ इंद्रप्रणःपुरऽएतेवपश्यप्रनोनयप्रतरंवस्योऽअच्छं । भवासुपारोऽअतिपारयोनोभवासुनीतिरुतवामनीतिः ॥ उरुंनोलोकमनुनेषिविद्वान्त्स्वर्वज्ज्योतिरभयंस्वस्ति । ऋष्वातऽइंद्रस्थविरस्यबाहूऽउपस्थेयामशरणाबृहंता ॥ वरिष्ठेनऽइंद्रवंधुरेधावहिष्ठयोःशतावन्नश्वयोरा । इषमावक्षीषांवर्षिष्ठांमानस्तारीन्मघवन्रायोऽअर्यः ॥ इंद्रमृळमह्यंजीवातुमिच्छचोदयधियमयसोनधारां । यत्किंचाहंत्वायुरिदंवदामितज्जुषस्वकृधिमादेववंतं ॥ २१ ॥ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं । ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥

चतसृणांप्रस्तोकोवनस्पतइत्यादितिसृणांरथउपश्वासयेतिद्वयोर्दुंदुभिःआयूरजइत्यस्यादुंदुभीद्रौत्रिष्टुप् एकोनविंशीबृहतीत्रयोविंश्यनुष्टुप्चतुर्विंशीगायत्रीपंचविंशीद्विपदासप्तविंशीजगती ।

इंद्रःसुत्रामास्ववाँऽअवोभिःसुमृळीकोभवतुविश्ववेदाः । बाधतांद्वेषोऽअभयंकृणोतुसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तस्यव
यंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम । ससुत्रामास्ववाँऽइंद्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोतु ॥ अवत्वेऽइंद्रप्र
वतोनोर्मिगिरोब्रह्माणिनियुतोधवंते । उरूनराधःसवनापुरूण्यपोगावज्रिन्युवसेसमिंदून् ॥ कऽईंस्तवत्कःपृणात्को
यंजातेयदुग्रमिन्मघवाविश्वहावेत् । पादाविवप्रहरन्नन्यमन्यंकृणोतिपूर्वमपरंशचीभिः ॥ ३२ ॥ शृण्वेवीरऽउग्रमु
ग्रंदमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः । एधमानद्विळुभयस्यराजाचोष्कूयतेविशऽइंद्रोमनुष्यान् * ॥ परापूर्वेषांसख्या
वृणक्तिवितर्तुराणोऽअपरेभिरेति । अनानुभूतीरवधून्वानःपूर्वीरिंद्रःशरदस्तर्तरीति ॥ रूपंरूपंप्रतिरूपोबभूवतदस्य
रूपंप्रतिचक्षणाय । इंद्रोमायाभिःपुरुरूपऽईयतेयुक्ताह्यस्यहरयःशतादश ॥ युजानोहरितारथेभूरित्वष्टेहराजति ।
कोविश्वाहाद्विषतःपक्षऽआसतऽउतासीनेषुसूरिषु ॥ अगव्यूतिक्षेत्रमागन्मदेवाऽउर्वीसतीभूमिरंहूरणाभूत् । बृह
स्पतेप्रचिकित्सागविष्टावित्थासतेजरित्रऽइंद्रपंथां ॥ ३३ ॥ दिवेदिवेसदृशीरन्यमर्धंकृष्णाऽअसेधदपसद्मनोजाः ।
अहन्दासावृषभोवस्नयंतोदव्रजेवर्चिनंशंबरंच ॥ प्रस्तोकऽइन्नुराधसस्तऽइंद्रदशकोशयीर्दशवाजिनोदात् । दिवोदा
सादतिथिग्वस्यराधःशांबरंवसुप्रत्यग्रभीष्म ॥ दशाश्वान्दशकोशान्दशवस्त्राधिभोजना । दशोहिरण्यपिंडान्दिवो
दासादसानिषं ॥ दशरथान्प्रष्टिमतःशतंगाऽअथर्वभ्यः । अश्वथःपायवेदात् ॥ महिराधोविश्वजन्यंदधानान्भर

द्वाजान्त्साञ्जयोऽअभ्यंयष्ट ॥ ३४ ॥ वनस्पतेवीड्वंगोहिभूयाऽअस्मत्संखाप्रतरणःसुवीरः । गोभिःसंनद्धोऽअसिवी ळयंस्वास्थातातेंजयतुजेत्वानि ॥ दिवस्पृथिव्याःपर्योजऽउद्भृतंवनस्पतिभ्यःपर्याभृतंसहः । अपामोज्मानंपरिगो भिरावृतमिंद्रस्यवज्रंहविषारथंयज ॥ इंद्रस्यवज्रोमरुतामनींकंमित्रस्यगर्भोवरुणस्यनाभिः । सेमांनोहव्यदांतिंजुषा णोदेवरथप्रतिंहव्यागृभाय ॥ उपंश्वासयपृथिवीमुतद्यांपुरुत्रातेंमनुतांविष्ठितंजगत् । सदुंदुभेसजूरिंद्रेणदेवैर्दूराद वीयोऽअपसेधशत्रून् ॥ आक्रंदयबलमोजोनऽआधानिष्टनिहिदुरितावाधमानः । अपप्रोथदुंदुभेदुच्छुनाऽइतऽइं द्रस्यमुष्टिरसिवीळयस्व ॥ आमूरंजप्रत्यावर्तयेमाःकेतुमदुंदुभिर्वावदीति । समश्वपर्णाश्चरंतिनोनरोस्माकमिंद्ररथि नोजयंतु ॥ ३५ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेसप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

एकत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३५ सूक्तानि १९ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १२८ बृबवइ. तक्षणइ. ३ इंद्राये. १४ सोमाये. ५ इंद्राये. १४ देवभूमिबृहस्पतींद्रेभ्य. इंद्राये. प्रस्तोकाये. ४ रथाये. दुंदुभ्या. २ दुंदुभींद्राभ्या. ॥ इतिचतुर्थेसप्तमः ॥

यज्ञायज्ञाव्यधिकांशंयुस्तृणपाणिकंपृश्निसूक्तंप्रगाथौबृहतीमहासतोबृहतींमहाबार्हतबार्हतौप्रगाथावित्याग्ने य्यःकाकुभःप्रगाथःपुरउष्णिग्बृहत्यतिजगतीतिमारुत्यौंत्यास्तिस्रोवांसांलिंगोक्तदेवताःकाकुभःप्रगाथःपुरउ ष्णिग्बृहतीतिपौष्ण्योबृहतीमहाबृहतीयवमध्यौंत्यानुष्टुम्मारुत्यौंत्याद्यावाभूम्योर्वापृश्नेर्वास्तुषेपंचोनऋजिश्वा

र्वैश्वदेवंहशक्वयंतंहुवेवउदुत्यत्षोळशंत्र्युष्णिगनुष्टुबंतंनतंत्र्यूनासप्तम्याद्याःषड्गायत्र्यंश्चतुर्दशीजगतींसुहोत्रा
दयोनुक्तगोत्राभारद्वाजाःपौत्राबृहस्पतेर्दौष्षंतेर्वाभरतस्यंवयंदशपौष्णंतद्गायत्रंवैयांपूषन्ननुष्टुप्सपूषन्नेहिवांष
ड्यंएनमंत्यानुष्टुविंद्रान्वैंद्रंचंशुक्रंचतुष्कंद्वितीयाजगतींप्रनुदशैंद्राग्नंतुबार्हतंचतुरनुष्टुबंतंश्वथत्पंचोनागायत्रंतु
त्रित्रिष्टुबादिंत्रिष्टुब्बृहत्यनुष्टुबंतंमियंषळूनासारस्वतंत्रिजगत्यादिंजगतीत्रिष्टुबंतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।४।५) यज्ञायंज्ञावोऽअग्नयेंगिरागिराचदक्षसे । प्रप्रंवयममृतंजातवेंदसंप्रियंमित्रंनशंसि
षं ॥ ऊर्जोनपांतंसहिनायमस्मयुर्दाशेंमहव्यदांतये । भुवद्वाजेंष्ववितांभुवद्वृधऽउतत्रातातनूनां ॥ वृषाह्यंग्नेऽअज
रोमहान्विभास्यर्चिषां । अजस्रेणशोचिषाशोशुंचच्छुचेसुदीतिभिःसुदींदिहि ॥ महोदेवान्यजसियक्ष्यानुषक्तवक्रत्वो
तदंसना । अर्वाचःसींकृणुह्यग्नेवसेरास्ववाजोतवंस्व ॥ यमापोऽअद्रयोवनागर्भमृतस्यपिप्रति । सहसायोमथितोजायते
नृभिःपृथिव्याऽअधिसानंवि ॥ १ ॥ आयःपप्रौभानुनारोदसीऽउभेधूमेनधावतेदिवि । तिरस्तमोंददृशऽऊर्म्यास्वा

(६।४।५) यज्ञायज्ञावइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यःशंयुः आद्यानांदशानामग्निरेकादश्यादिपंचानांमरुतस्ततश्चतुर्णांपूषाततस्त्
चस्यमरुतः (त्रयोदश्यादितिसृणामिंद्रार्यमपूषविष्णवाद्यालिंगोक्तदेवतावाअंत्ययोर्द्यावाभूमीवापृश्निर्वा) आद्याबृहतीद्वितीयासतो
बृहतीतृतीयाबृहतीचतुर्थीसतोबृहतीपंचमीबृहतीषष्ठीमहासतोबृहतीसप्तमीमहाबृहतीअष्टमीमहासतोबृहतीनवमीबृहतीदशमीसतोबृहती

श्यावास्वंरुषोवृषांश्यावाऽअंरुषोवृषां ॥ बृहद्भिरग्नेऽअर्चिभिः शुक्रेणदेवशोचिषा । भरद्वाजेसमिधानोयंविष्ठ्यरेवन्नः शुक्रदीदिहिद्युमत्पांवकदीदिहि ॥ विश्वासांगृहपतिर्विशामसित्वमग्नेमानुषीणां । शतंपूर्भिर्यंविष्ठपाह्यंहसःसमेद्धारं शतंहिमाःस्तोतृभ्योयेचददंति ॥ त्वंनश्चित्रऽऊत्यावसोराधांसिचोदय । अस्यरायस्त्वमंग्नेरथीरसिविदागाधंतुचेतु नः ॥ पर्षितोकंतनयंपर्तृभिष्ट्वमदंब्धैरप्रंयुत्वभिः । अग्नेहेळांसिदैव्यायुयोधिनोदेवानिह्वरांसिच ॥ २ ॥ आसंखायः सबर्दुघांधेनुमंजध्वमुपनव्यंसावचः । सृजध्वमनंपस्फुरां ॥ याशर्धायमारुंतायस्वभानवेश्रवोमृत्युधुक्षंत । यामृंळीकेमरुतांतुराणांयासुम्नैरेवयावरी ॥ भरद्वाजायावंधुक्षतद्विता । धेनुंचविश्वदोहसमिषंचविश्वभोजसं ॥ तंवऽइंद्रंनसुक्रतुंवरुंणमिवमायिनं । अर्यमणंनमंद्रंसृप्रभोजसंविष्णुंनस्तुषऽआदिशे ॥ त्वेषंशर्धोनमारुंतंतुविष्वण्यनर्वाणंपूषणं संयथांशता । संसहस्राकारिषच्चर्षणिभ्यऽआँऽआविर्गूह्ळावसूकरत्सुवेदानोवसूकरत् ॥ आमापूषन्नुपंद्रवशंसिषंनुतेऽअपिकर्णऽआघृणे । अघाऽअर्योऽअरांतयः ॥ ३ ॥ माकांकंवीरमुद्वृहोवनस्पतिमशस्तीर्विहिनीनशः । मोतसूरोऽअहंएवाचनग्रीवाऽआदधंतेवेः+ ॥ दृतेरिवतेवृकमस्तुसख्यं । अच्छिद्रस्यदधन्वतःसुपूर्णस्यदधन्वतः ॥ परोहिम

एकादशीककुप्द्वादशीसतोबृहतीत्रयोदशीपुरउष्णिक्चतुर्दशीबृहतीपंचदश्यतिजगतीषोडशीककुप्सप्तदशीसतोबृहतीअष्टादशीपुरउष्णिक् एकोनविंशीबृहतीविंशीबृहतीएकविंशीमहाबृहतीयवमध्याद्वाविंश्यनुष्टुप् । (पृश्निसूक्तमिदंतृणपाणिकंच) ।

त्वैरसिसमोदेवैरुतश्रिया । अभिख्यःपूषन्पृतनासुनस्त्वमवानूनंयथापुरा+ ॥ वामीवामस्यधूतयःप्रणीतिरस्तुसूनृ
ता । देवस्यवामरुतोमर्त्यस्यवेजानस्यप्रयज्यवः ॥ सद्यश्चिद्यस्यचर्कृतिःपरिद्यांदेवोनैतिसूर्यः । त्वेषंशवोदधिरेनाम
यज्ञियंमरुतोवृत्रहंशवोज्येष्ठंवृत्रहंशवः ॥ सकृद्धद्यौरजायतसकृद्भूमिरजायत । पृश्न्यादुग्धंसकृत्पयस्तदन्योनानुजाय
ते ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं । सूक्तांतेतृणान्यग्नावरण्यैवोदकेपिवा । यत्स्तृणैरध्ययनंतदधीतंस्तृणानिभवतेभवं ॥ वा
पीकूपतंडागानांसमुद्रंगच्छस्वाहा ॥) (६।४।६) स्तुषेजनंसुव्रतंनव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणासुम्नयंता । तऽआग
मंतुतइहश्रुवंतुसुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निः+ ॥ विशोविशईड्यमध्वरेष्वदृप्तक्रतुमरतिंयुवत्योः । दिवःशिशुंसहसः
सूनुमग्निंयज्ञस्यकेतुमरुषंयजध्यै ॥ अरुषस्यदुहितराविरूपेस्तृभिरन्यापिपिशेसूरोऽअन्या । मिथस्तुराविचरंतीपा
वकेमन्मश्रुतंनक्षतऽऋच्यमाने ॥ प्रवायुमच्छाबृहतीमनीषाबृहद्रयिंविश्ववारंरथप्रां । द्युतद्यामानियुतःपत्यमानः
कविःकविमियक्षसिप्रयज्यो ॥ समेवपुश्छदयदश्विनोर्योरथोविरुक्मान्मनसायुजानः । येननरानासत्येषयध्यैवर्ति
र्याथस्तनयायत्मनेच ॥ ५ ॥ पर्जन्यवातावृषभापृथिव्याःपुरीषाणिजिन्वतमप्यानि । सत्यश्रुतःकवयोयस्यगीर्भिर्ज

(६।४।६) स्तुषेजनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्याशक्करी (इतश्चत्वारिवैश्व. । भेदपक्षे–विश्वेदेवाः १ अग्निः १ अहोरात्रे १ वायुः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ सरस्वती १ पूषा १ अग्नित्वष्टारौ१रुद्रः१मरुतः२विष्णुः१विश्वेदेवाः२एवं१५)

गंतः स्थातर्जगदाकृणुध्वं ॥ पावीरवीकन्याचित्रायुःसरस्वतीवीरपत्नीधियंधात् । ग्नाभिरच्छिद्रंशरणंसजोषादुराधर्षंगृणतेशर्मयंसत् ॥ पथस्पथःपरिपतिंवचस्याकामेनकृतोऽअभ्यानळर्कं । सनोरासच्छुरुधश्चंद्राग्राधियंधियंसीषधातिप्रपूषा॥ प्रथमभाजंयशसंवयोधांसुपाणिंदेवंसुगभस्तिमृभ्वं । होतायक्षद्यजतंपस्त्यानामग्निस्त्वष्टारंसुहवंविभावा ॥ भुवनस्यपितरंगीर्भिराभीरुद्रंदिवावर्धयारुद्रमक्तौ । बृहंतंऽमृष्वमजरंसुषुम्नमृधग्घुवेमकविनेषितासः ॥ ६ ॥ आयुवानःकवयोयज्ञियासोमरुतोगंतगृणतोवरस्यां । अचित्रंचिद्धिजिन्वथावृधंतऽइत्थानक्षंतोनरोऽअंगिरस्वत्॥ प्रवीरायप्रतवसेतुरायाजायूथेवपशुरक्षिरस्तं । सपिस्पृशतितन्विश्रुतस्यस्तृभिर्ननाकंवचनस्यविपः ॥ योरजांसिविममेपार्थिवानित्रिश्चिद्विष्णुर्मनवेबाधिताय । तस्यतेशर्मन्नुपदद्यमानेरायामदेमतन्वा३तनाच ॥ तन्नोहिर्बुध्न्योऽअद्भिरर्कैस्तत्पर्वतस्तत्सविताचनोधात् । तदोषधीभिरभिरातिषाचोभगःपुरंधिर्जिन्वतुप्ररायें ॥ नूनोरयिंरथ्यंचर्षणिप्रांपुरुवीरंमहऽऋतस्यगोपां । क्षयंदाताजरंयेनजनान्त्स्पृधोऽअदेवीरभिचक्रमामविशऽआदेवीरभ्य३श्नवाम ॥ ७ ॥ (६।५।१) हुवेवोदेवीमदितिंनमोभिर्मृळीकायवरुणंमित्रमग्निं । अभिक्षदामर्यमणंसुशेवंत्रातृन्देवान्त्सवितारंभगं

(६।५।१) हुवेवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वे. १ सूर्यः १ द्यावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रः १ अपः १ सविता १ अग्निः १ अश्विनौ १ विश्वे०५ एवं १५) ।

च ॥ सुज्योतिषःसूर्यदक्षंपितृननागास्त्वेसुमहोवीहिदेवान् । द्विजन्मानोयऽऋतसापःसत्याःस्वर्वंतोयजताऽअग्निजिह्वाः ॥ उतद्यावापृथिवीक्षत्रमुरुबृहद्रोदसीशरणंसुषुम्ने । महस्करथोवरिवोयथानोस्मेक्षयायधिषणेऽअनेहः ॥ आनोरुद्रस्यसूनवोनमंतामद्याहूतासोवसवोधृष्टाः । यदीमर्भेमहतिवाहितासोबाधेमरुतोऽअह्वामदेवान् ॥ मिम्यक्षयेषुरोदसीनुदेवीसिषक्तिपूषाऽअभ्यर्धयज्वा । श्रुत्वाहवंमरुतोयद्धयाथभूमारेजंतेऽअध्वनिप्रविक्ते ॥ ८ ॥ अभित्यंवीरंगिर्वणसमर्चेंद्रंब्रह्मणाजरितर्नवेन । श्रवदिद्धवमुपचस्तवानोरासद्वाजाँऽउपमहोगृणानः ॥ ओमानमापोमानुषीरमृक्तंधाततोकायतनयायशंयोः । यूयंहिष्ठाभिषजोमातृतमाविश्वस्यस्थातुर्जगतोजनित्रीः ॥ आनोदेवःसवितात्रायमाणोहिरण्यपाणिर्यजतोजगम्यात् । योदत्रवाँऽउषसोनप्रतीकंव्यूर्णुतेदाशुषेवार्याणि ॥ उतत्वंसूनोसहसोनोऽअद्यादेवाँऽअस्मिन्नध्वरेववृत्याः । स्यामहंतेसदमिद्रातौतवस्यामग्नेवसासुवीरः ॥ उतत्यामेहवमाजग्म्यातंनासत्याधीभिर्युवमंगविप्रा । अत्रिंनमहस्तमसोमुमुक्तंतूर्वतंनरादुरितादभीके ॥ ९ ॥ तेनोरायोद्युमतोवाजवतोदातारोभूतनृवतःपुरुक्षोः । दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअप्यामृळताचदेवाः ॥ तेनोरुद्रःसरस्वतीसजोषामीह्ळुष्मंतोविष्णुर्मृळंतुवायुः । ऋभुक्षावाजोदैव्योविधातापर्जन्यावातापिप्यतामिषंनः ॥ उतस्यदेवःसविताभगोनोपांनपादवतुदानुपप्रिः । त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःसजोषाद्यौर्देवेभिःपृथिवीसमुद्रैः ॥ उतनोहिर्बुध्न्यःश्रृणोत्वजऽएकपात्पृ

ऋक्सं. अ.४अ.८ ॥५४॥

थि॒वीस॑मु॒द्रः । विश्वे॑दे॒वाऽऋ॑ता॒वृधो॑हु॒वा॒नास्तु॒ता॒मं॒त्राः॑कवि॒श॒स्ताऽअ॑वंतु ॥ ए॒वान॑पा॒तो॒मम॒त॒स्य॑धी॒भिर्भ॒र॒द्वा॒जाऽअ॒भ्य॑र्चं॒त्य॒र्कैः । ग्नाहु॒तासो॒वस॒वोधृ॑ष्टा॒विश्वे॑स्तु॒तासो॑भूतायजत्राः ॥१०॥ (६।५।२) उ॒दु॒त्यच्चक्षु॒र्महि॑मि॒त्रयो॒राँ॑ऽए॒तिप्रि॒यं वरु॑णयो॒रद॑ब्धं । ऋ॒तस्य॒शुचि॑द॒र्श॒तमनी॑क॑रु॒क्मोनदि॒वऽउदि॑ता॒व्य॑द्यौत् ॥ वेद॒यस्त्रीणि॑वि॒दथा॑न्येषां॑दे॒वाना॒ंजन्म॑ सनु॒तरा॒चविप्रः॑ । ऋ॒जुम॑र्तै॒षुवृ॒जि॒ना॒चपश्य॑न्न॒भिच॑ष्टे॒सूरो॑अ॒र्यऽए॒वान् ॥ स्तु॒षऽउ॑वोम॒हऽऋ॒तस्य॑गो॒पानदि॑तिंमि॒त्रंवरु॑ णंसु॒जा॒तान् । अ॒र्य॒म॒णंभग॒मद॑ब्धधी॒ती॒नच्छा॑वोचेसध॒न्य॑ः पाव॒कान् ॥ रि॒शाद॑सः॒सत्प॑ती॒ँरद॑ब्धान्म॒होराज्ञः॑सुवस॒ नस्य॑दा॒तॄन् । यू॒नः॑सुक्ष॒त्रान्क्षय॑तोदि॒वोनॄ॒नादि॒त्यान्या॒म्यदि॑तिंदु॒वो॒यु ॥ द्यौ३॒ष्पित॒ः पृथि॑वि॒मात॒रध्रु॒गग्ने॑भ्रात॒र्वसवो मृ॒ळता॑नः । विश्व॑ऽआदि॒त्याऽअदि॑ते॒स॒जोषा॑ऽअ॒स्मभ्य॒ंशर्म॑बहु॒लंवि॑यंत ॥ ११ ॥ मानो॒वृका॑यवृ॒क्ये॑समस्माऽअघाय॒ ते॒रीर॑धतायजत्राः । यू॒यंहि॒ष्ठार॒थ्यो॑नस्त॒नूनां॑यू॒यंदक्ष॑स्य॒वच॑सोबभू॒व ॥ मा॒वए॒नो॑ऽअ॒न्यकृ॑तंभुजेम॒मा॒तत्क॑र्मवसवो यच्च॒यध्वे॑ । विश्व॑स्य॒हिक्षय॑थविश्वदेवाः॒स्व॒यंरि॒पु॒स्त॒न्वं॑रीरिषीष्ट ॥ नम॒ऽइदु॒ग्रंनम॒ऽआवि॑वासे॒नमो॑दाधार॒पृथि॒वीमु॒त द्यां । नमो॑दे॒वेभ्यो॒नम॑ऽईश॒ऽए॒षां॑कृ॒तंचि॒देनो॒नम॒सावि॑वासे ॥ ऋ॒तस्य॑वोर॒थ्य॑ः पू॒तद॑क्षानृ॒तस्य॑पस्त्य॒सदो॒ऽअद॑ब्धान् ।

मंडलं ६ अनु. ५ ॥५४॥

(६।५।२) उदुत्यदितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्त्रयोदश्याद्यास्तिस्रउष्णिहोंत्यानुष्टुप् (भेदपक्षे–सूर्यः २ विश्वेदे- वाः १० अग्निः १ सोमः १ विश्वेदेवाः २ एवं १६)।

ताँऽआनमोंभिरुरुचक्षसोनृन्विश्वान्वऽआनमेमहोयजत्राः ॥ तेहिश्रेष्ठवर्चसस्तऽउंनस्तिरोविश्वानिदुरितानयंति । सुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निर्ऋतधीतयोवक्मराजसत्याः ॥ १२॥ तेनऽइंद्रः पृथिवीक्षामवर्धन्पूषाभगोऽअदितिःपंच जनाः । सुशर्माणःस्ववसःसुनीथाभवंतुनःसुत्रात्रासःसुगोपाः+ ॥ नूसद्मानंदिव्यंनंशिदेवाभारद्वाजःसुमतिंयातिहो ता । आसानेभिर्यजमानोमियेधैर्देवानांजन्मवसूयुर्ववंद ॥ अपत्यंवृजिनंरिपुंस्तेनमग्नेदुराध्यं । दविष्ठमस्यसत्पतेकृ धीसुगं+ ॥ ग्रावाणःसोमनोहिकंसखित्वनायवावशुः । जहीन्य१त्रिणंपणिंवृकोहिषः+ ॥ यूयंहिष्ठासुदानवऽइंद्रज्ये ष्ठाऽअभिद्यवः । कर्तानोऽअध्वन्नासुगंगोपाऽअमा+ ॥ अपिपंथामगन्महिस्वस्तिगामनेहसं । येनविश्वाःपरिद्विषो वृणक्तिविंदतेवसु ॥ १३ ॥ (६।५।३) नतद्दिवानपृथिव्यानुमन्येनयज्ञेननोतशमीभिराभिः । उब्जंतुतंसुभ्व१ःप र्वतासोनिहीयतामतियाजस्ययष्टा+ ॥ अतिवायोमरुतोमन्यतेनोब्रह्मवायःक्रियमाणंनिनित्सात् । तपूंषितस्मैवृजि नानिसंतुब्रह्मद्विषमभितंशोचतुद्यौः+ ॥ किमंगत्वाब्रह्मणःसोमगोपांकिमंगत्वाहुरभिशस्तिपांनः । किमंगनःपश्यसि निद्यमानान्ब्रह्मद्विषेतपुषिंहेतिमस्य ॥ अवंतुमामुषसोजायमानाऽअवंतुमासिंधवःपिन्वमानाः । अवंतुमापर्वतासो

(६।५।३) नतद्दिवेतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्सप्तम्याद्याःषड्गायत्र्यश्चतुर्दशीजगती (भेदपक्षे–विश्वे देवाः २ सोमः १ विश्वे० ८ अग्निः १ विश्वे० ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वे० १ एवं १७) ।

ध्रुवासोवंतुमापितरोदेवहूतौ ॥ विश्वदानींसुमनसःस्यामपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । तथाकरद्वसुपतिर्वसूनांदेवाँऽओहा नोवसागमिष्ठः ॥ १४ ॥ इंद्रोनेदिष्ठमवसागमिष्ठःसरस्वतीसिंधुभिःपिन्वमाना । पर्जन्योनऽओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसःसुहवःपितेव ॥ विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमंहवं । एदंबर्हिर्निषीदत ॥ योवोदेवाघृतस्नुनाहव्येनप्रतिभू षति । तंविश्वऽउपगच्छथ ॥ उपनःसूनवोगिरःशृण्वंत्वमृतस्यये । सुमृळीकाभवंतुनः ॥ विश्वेदेवाऽऋतावृधऽऋतु भिर्हवनश्रुतः । जुषंतांयुज्यंपयः ॥ १५ ॥ स्तोत्रमिंद्रोमरुद्गणस्त्वष्टृमान्मित्रोऽअर्यमा । इमाहव्याजुषंतनः ॥ इमं नोऽअग्नेऽअध्वरंहोतर्वयुनशोयज । चिकित्वान्दैव्यंजनं ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवंमेयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ । येऽ अग्निजिह्वाऽउतवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वं ॥ विश्वेदेवाममशृण्वंतुयज्ञियाऽउभेरोदसीऽअपांनपाच्चम न्म । मावोवचांसिपरिचक्ष्याणिवोचंसुम्नेष्विद्वोऽअंतमामदेम ॥ येकेचज्मामहिनोऽअहिमायादिवोजज्ञिरेऽअपांस धस्थे । तेऽअस्मभ्यमिषयेविश्वमायुःक्षपऽउस्रावरिवस्यंतुदेवाः ॥ अग्नीपर्जन्यावतंधियंमेस्मिन्हवेसुहवासुष्टुतिंनः। इळामन्योजनयद्गर्भमन्यःप्रजावतीरिषऽआधत्तमस्मे+ ॥ स्तीर्णेबर्हिषिसमिधानेऽअग्नौसूक्तेनमहानमसाविवासे । अस्मिन्नोऽअद्यविदथेयजत्राविश्वेदेवाहविषिमादयध्वं ॥ १६ ॥ (६।५।४) वयमुत्वापथस्पतेरथंनवाजसातये ।

(६।५।४) वयमुत्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःपूषापायत्रीअष्टयनुष्टुप् ।

धियेपूषन्नयुज्महि ॥ अभिनोनर्यंवसुवीरंप्रयंतदक्षिणं । वामंगृहपतिंनय ॥ अदित्संतंचिदाघृणेपूषन्दानायचो
दय । पणेश्चिद्विम्रदामनः ॥ विपथोवाजसातयेचिनुहिविमृधोजहि । साधंतामुग्रनोधियः ॥ परितृंधिपणीनामारं
याहृदयाकवे । अथेमस्मभ्यंरंधय ॥ १७ ॥ विपूषन्नारयातुदपणेरिच्छहृदिप्रियं । अथे० ॥ आरिखकिकिराकृणुप
णीनांहृदयाकवे । अथे० ॥ यांपूषन्ब्रह्मचोदनीमारांबिभर्ष्यार्घृणे । तयासमस्यहृदयमारिखकिकिराकृणु ॥ याते
अष्ट्रागोओपशाघृणेपशुसाधनी । तस्यास्तेसुम्नमीमहे ॥ उतनोगोषणिंधियमश्वसांवाजसामुत । नृवत्कृणुहिवीत
ये ॥ १८ ॥ (६।५।५) संपूषन्विदुषानययोअंजसानुशासति । यएवेदमितिब्रवत् ॥ समुपूष्णागमेमहियोगृ
हाँअभिशासति । इमएवेतिचब्रवत् ॥ पूष्णश्चक्रंनरिष्यतिनकोशोवपद्यते । नोअस्यव्यथतेपविः+ ॥ योअस्मै
हविषाविधन्नतंपूषापिमृष्यते । प्रथमोविंदतेवसु ॥ पूषागाअन्वेतुनःपूषारक्षत्ववंतः । पूषावाजंसनोतुनः ॥ १९ ॥
पूषन्ननुप्रगाइहियजमानस्यसुन्वतः । अस्माकंस्तुवतामुत+ ॥ माकिर्नेशन्माकींरिषन्माकींसंशारिकेवटे । अथा
रिष्टाभिरागहि ॥ शृण्वंतंपूषणंवयमिर्यमनष्टवेदसं । ईशानंरायईमहे ॥ पूषन्तवव्रतेवयंनरिष्येमकदाचन । स्तोता
रस्तइहस्मसि ॥ परिपूषापरस्ताद्धस्तंदधातुदक्षिणं । पुनर्नोनष्टमाजतु ॥ २० ॥ (६।५।६) एहिवांविमुचोनपा

(६।५।५) संपूषन्निसिदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःपूषागायत्री । (६।५।६) एहिवामितिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःपूषागायत्री ।

दाघृणेसंसचावहै । रथीॠतस्यनोभव ॥ रथीतमंकपर्दिनमीशानंराधसोमहः । रायःसखायमीमहे ॥ रायोधारा
स्याघृणेवसोराशिरजाश्व । धीवतोधीवतःसखा ॥ पूषणन्वँ१जाश्वमुपस्तोषामवाजिनं । स्वसुर्योजारऽउच्यते ॥
मातुर्दिधिषुमब्रवंस्वसुर्जारःशृणोतुनः । भ्रातेंद्रस्यसखाममं ॥ आजासःपूषणंरथेनिशृंभास्तेजनश्रियं । देवंवहंतुवि
भ्रतः॥२१॥(६।५।७)यऽएनमादिदेशतिकरंभादितिपूषणं।नतेनदेवऽआदिशे॥उतघासरथीतमःसख्यासत्पतिर्युजा।
इंद्रोवृत्राणिजिघ्नते ॥ उतादःपरुषेगविसूरश्चक्रंहिरण्ययं । न्यैरयद्रथीतमः ॥ यदद्यत्वापुरुष्टुतब्रवामदस्रमंतुमः ।
तत्सुनोमन्मसाधय ॥ इमंचनोगवेषणंसातयेसीषधोगणं । आरात्पूषन्नसिश्रुतः+ ॥ आतेस्वस्तिमीमहऽआरेऽअघा
मुपावसुं । अद्याचसर्वतातयेश्वश्चसर्वतातये ॥ २२ ॥ (६।५।८) इंद्रानुपूषणावयंसख्यायस्वस्तये । हुवेमवाजसा
तये ॥ सोममन्यऽउपासदत्पातवेचम्वोःसुतं । करंभमन्यऽइच्छति ॥ अजाऽअन्यस्यवह्नयोहरीऽअन्यस्यसंभृता ।
ताभ्यांवृत्राणिजिघ्नते ॥ यदिंद्रोऽअनयद्रितोमहीरपोवृषन्तमः । तत्रपूषाभवत्सचा ॥ तांपूष्णःसुमतिंवयंवृक्षस्यप्रव
यामिव । इंद्रस्यचारभामहे ॥ उत्पूषणंयुवामहेभीशूँऽरिवसारथिः । मह्याइंद्रंस्वस्तये ॥ २३ ॥ (६।५।९) शुक्रं

(६।५।७) यएनमितिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःपूषागायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (६।५।८) इंद्रान्वितिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रापूषणौ गायत्री । (६।५।९) शुक्रंतइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यभरद्वाजःपूषात्रिष्टुप्द्वितीयाजगती ।

तेंऽअन्यद्यंजतंतेंऽअन्यद्विषुरूपेऽअहंनीद्यौरिंवासि । विश्वाहिमायाऽअवंसिस्वधावोभद्रातेंपूषन्निहरातिरंस्तु ॥ अ जाश्वंःपशुपावाजंपस्त्योधियंजिन्वोभुवंनेविश्वेऽअर्पितः । अष्ट्रांपूषाशिंथिरामुद्वरींवृजत्संचक्षांणोभुवंनादेवऽईयते॥ यास्तेंपूषन्नावोऽअंतःसंमुद्रेहिंरण्ययींरंतरिंक्षेचरंति । ताभिंर्यासिदूत्यांसूर्यंस्यकामेंनकृतश्रवंऽइच्छमानः ॥ पूषासुबं धुंर्दिवऽआपृंथिव्याऽइळस्पतिंर्मघवांदस्मवंर्चाः । यंदेवासोऽअदंदुःसूर्यायैकामेंनकृतंतवसंस्वंचं ॥ २४ ॥(६।५।१०) प्रनुवोंचासुतेषुंवांवीर्याइयानिंचक्रथुः । हतासोंवांपितरोंदेवशंत्रवऽइंद्रांग्नीजीवंथोयुवं+ ॥ बळित्थामंहिमावामिंद्रां ग्नीपनिंष्ठऽआ । समानोवांजनिताभ्रातंरायुवंयमाविहेहंमातरा ॥ ओकिवांसांसुतेसचांऽअश्वासप्तींऽइवादंने । इं द्रान्वं१ग्नीऽअवंसेहवज्रिणांवयंदेवाहंवामहे ॥ यऽइंद्राग्नीसुतेषुंवांस्तवत्तेष्वृंतावृधा । जोषवाकंवदंतःपज्रहोषिणान दैवाभसथंश्चन+ ॥ इंद्रांग्नीकोऽअस्यवांदेवौमर्तंश्चिकेतति । विषूचोऽअश्वांन्युयुजानऽईंयतऽएकंःसमानऽआरथें ॥ २५ ॥ इंद्रांग्नीऽअपादियंपूर्वागांत्पद्वतींभ्यः । हित्वीशिरोंजिह्वयावावंदच्चरंत्रिंशत्पदान्यंक्रमीत् ॥ इंद्रांग्नीऽआ हितंन्वतेनरोधन्वांनिबाह्वोः । मानोंऽअस्मिन्मंहाधनेपरांवर्क्तंगविंष्टिषु ॥ इंद्रांग्नीतपंतिमाघाऽअर्योऽअरांतयः । अपद्वेषांस्याकृतंयुयुतंसूर्यादधि ॥ इंद्रांग्नीयुवोरपिवसुदिव्यानिपार्थिवा । आनंऽइहप्रयंच्छतंरयिंविश्वायुंपोषसं ॥

(६।५।१०) प्रनुवोचेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्राग्नीबृहतीअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

ऋक्सं. अ.४अ.८ ॥५७॥

इंद्रा॑ग्नीऽउक्थवाहसा॒स्तोमे॑भिर्हवनश्रुता । विश्वा॑भिर्गी॒र्भिरागं॑तम॒स्यसोमं॑स्यपी॒तये॑ ॥ २६ ॥ (६।५।११) श्रथं॑वृ॒त्रमु॒तस॑नोति॒वाज॒मिंद्रा॒योऽअ॒ग्नीसहुं॑रीसप॒र्यात् । इ॒र॒ज्यंता॑वस॒व्यं॑स्य॒भूरेः॒सहं॑स्तमा॒सहं॑सावा॒जयं॑ता ॥ तायो॑धिष्टम॒भिगाऽइं॑द्रनू॒नम॒पः स्व॑रु॒षसो॑ऽअग्नऽऊ॒ह्ळाः । दिश॒ः स्व॑रु॒षसं॑ऽइंद्रचि॒त्राऽअ॒पोगाऽअं॑ग्नेयुवसे॑नि॒युत्वा॑न् ॥ आवृं॑त्रहणा वृत्र॒हभि॒ः शुष्मै॒रिंद्रं॑या॒तंनमो॑भिरग्नेऽअ॒र्वाक् । युवं॑राधो॑भि॒रकं॑वेभिरिं॒द्राग्ने॑ऽअ॒स्मेभं॑वतमु॒त्तमे॑भिः ॥ ताहुं॑वे॒ययो॑रि॒दंप॒प्नेविश्वं॑पुराकृ॒तं । इं॒द्रा॒ग्नीनमं॑र्धतः ॥ उ॒ग्राविं॑घ॒निनामृधं॑ऽइंद्रा॒ग्नीहं॑वामहे । तानो॑मृळातऽई॒दृशे॑ ॥ २७ ॥ ह॒तोवृ॒त्राण्यार्या॑ह॒तोदासा॑नि॒सत्पं॑ती । ह॒तोविश्वा॒ऽअप॒द्विषः॑ ॥ इंद्रा॑ग्नीयु॒वामि॒मे३॑भिस्तोमा॑ऽअनूषत । पिबं॑तंशंभुवासुतं ॥ यावां॑संतिपु॒रु॒स्पृहो॑नि॒युतो॑दा॒शुषे॑नरा । इंद्रा॑ग्नी॒ताभि॒रागं॑तं ॥ ताभि॒रागं॑च्छतंन॒रोपे॒दंसवं॑नंसु॒तं । इंद्रा॑ग्नी॒सोमं॑पीतये ॥ तमी॑ळिष्व॒योऽअ॒र्चिषा॒वना॒विश्वा॑परि॒ष्वजं॑त् । कृ॒ष्णाकृ॒णोतिं॑जि॒ह्वया॑ ॥ २८ ॥ यऽइ॒द्धऽआ॒विवा॑सतिसु॒म्नमिं॒द्रस्य॒मर्त्यः॑ । द्यु॒म्नायं॑सु॒तरा॑ऽअ॒पः+ ॥ तानो॒वाजं॑व॒तीरिषं॑ऽआ॒शून्पिपृ॒तमर्वं॑तः । इंद्रं॑म॒ग्निंच॒वोळ्ह॑वे ॥ उ॒भावा॑मिंद्राग्नीऽआहु॒वध्या॑ऽउ॒भाराधं॑सः स॒हमा॑द॒यध्यै॑ । उ॒भादा॒तारा॑वि॒षांर॑यी॒णामु॒भावाजं॑स्यसा॒तये॑हुवेवां ॥ आनो॒गव्ये॑भि॒रश्व्यै॑र्वस॒व्यै३॑रु॒पं॑गच्छतं । सखा॑यौदे॒वौस॒ख्याय॑शं॒भुवें॒द्राग्नी॒ताहं॑वामहे ॥ इंद्रा॑ग्नीशृणु॒तंहवं॑यजं॑मानस्यसुन्व॒तः । वी॒तं

मंडलं ६ अनु. ५ ॥५७॥

(६।५।११) श्रथवृत्रमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्राग्नीगायत्रीआद्यास्तिस्रस्त्रयोदशीचत्रिष्टुभः चतुर्दशीबृहत्यंत्यानुष्टुप् ।

हव्यान्यागतंपिबतंसोम्यंमधु ॥ २९ ॥ (६।५।१२) इयमददाद्रभसमृणच्युतंदिवोदासंवध्र्यश्वायदाशुषे । या शश्वंतमाचखादावसंपणिंतातेदात्राणितविषासरस्वति ॥ इयंशुष्मेभिर्बिसखाऽइवारुजत्सानुगिरीणांतविषेभिरूर्मिभिः । पारावतघ्नीमवसेसुवृक्तिभिःसरस्वतीमाविवासेमधीतिभिः ॥ सरस्वतिदेवनिदोनिबर्हयप्रजांविश्वस्यबृसयस्य मायिनः । उतक्षितिभ्योवनीरविंदोविषमेभ्योऽअस्रवोवाजिनीवति ॥ प्रणोदेवीसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ॥ यस्त्वादेविसरस्वत्युपब्रूतेधनेहिते । इंद्रंनवृत्रतूर्ये ॥ ३० ॥ त्वंदेविसरस्वत्यवावाजेषुवाजिनि । रदापूषेवनःसनिं ॥ उतस्यानःसरस्वतीघोराहिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नीवष्टिसुष्टुतिं ॥ यस्याऽअनंतोऽअह्रुतस्त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः। अमश्चरतिरोरुवत् ॥ सानोविश्वाऽअतिद्विषःस्वसॄरन्याऽऋतावरी। अतन्नहेवसूर्यः॥ उतनःप्रियाप्रियासुसप्तस्वसासुजुष्टा । सरस्वतीस्तोम्याभूत् ॥ ३१ ॥ आपप्रुषीपार्थिवान्युरुरजोऽअंतरिक्षं । सरस्वतीनिदस्पातु ॥ त्रिषधस्थासप्तधातुःपंचजातावर्धयंती । वाजेवाजेहव्याभूत् ॥ प्रयामहिम्नामहिनासुचेकितेद्युम्नेभिरन्याऽअपसामपस्तमा । रथऽइवबृहतीविभ्वनेकृतोपस्तुत्याचिकितुषासरस्वती ॥ सरस्वत्यभिनोनेषिवस्योमापस्फरीःपयसामानऽआधक् । जुषस्वनःसख्यावेश्याचमात्वत्क्षेत्राण्यरणानिगन्म ॥ ३२ ॥ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

(६।५।१२) इयमददादितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःसरस्वतीगायत्र्यआद्यास्तिस्रस्त्रयोदशीचजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

द्वात्रिंशाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६६ ॥ त्यागः ॥ अग्नय. १० मरुद्भ्य. २ धेनवइषाये. इंद्रावरुणार्यमविष्णुभ्य. मरुद्भ्यः. पूष्ण. पूष्ण. ४ पृश्नय. २ द्यावाभूमिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सरस्वत्याइ. पूष्ण. अग्नयेत्वष्ट्रइ. रुद्राये. मरुद्भ्य. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेदं. द्यावापृथिवीभ्या. मरुद्भ्य. २ इंद्राये. अद्भ्य. सवित्र. अग्नय. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पूष्णइ. ३२ इंद्रापूषभ्या. ६ पूष्ण. ४ इंद्राग्निभ्या. २५ सरस्वत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थेऽष्टमः ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचमाष्टकप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ स्तुषएकादशाश्विनंतुंक्तत्यैकपदांतंत्रैष्टुभंमाद्येविराजांवुदुश्रियेषळुषस्यंत्वेषास्यावपुन्वेंकादशमारुतंविश्वेषांमैत्रावरुणंश्रुष्टीवामैंद्रावरुणंमुपांत्येजगत्यौसंवामष्टावैंद्रावैष्णवंघृतवतीषट्द्यावापृथिवीयंजागतंमुदुष्यः सावित्रंत्रित्रिष्टुबंतंमिंद्रासोमापंचैंद्रासोमंयोअद्रिभित्तृचंबार्हस्पत्यंसोमारुद्राचतुष्कंसोमारौद्रंजीमूतस्येवैकोनां पायुर्भारद्वाजःसंग्रामांगान्यृक्शोभितुष्टावंवर्मधनुर्ज्यामार्त्नीइषुधिंजगत्यर्धेसारथिमर्धेरश्मीनश्वान्रथंरथगोपां न्जगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांद्वाभ्यामिषून्प्रतोदंहस्तघ्नंद्वाभ्यामिषून्पराःपंक्त्यादयोलिंगोक्तदेवताःसंग्रामाशिषों त्यानुष्टुंबृजीतआलाक्तेतिचद्वेद्वेयोन्द्वःसंभूतौवसतीवरीषुगृह्यमाणासुपुष्करेस्थितवान्सर्वतःपुष्करंतत्रविश्वेदे वाअधारयंन्नुत्थापयतोमहत्तपश्चकारांदृष्टामिंद्रमन्यैर्ऋषिभिर्योदृष्टवांस्तपसापूर्वंस्तोमभागान्परितुष्टःशक्रःप्रब्रूतें यस्यसगुणतोनामजज्ञेवसतःश्रैष्ठ्यकर्मणःससप्तमंमंडलंवसिष्ठोपश्यंदग्निंपंचाधिकांविराजोष्टादशाद्याः ॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ हरिःओम् ॥ (६।६।१) स्तुषेनरादिवोऽअस्यप्रसंताश्विनांहुवेजरमाणोऽअर्कैः । पुरु यासद्यऽउस्राव्युषिज्मोऽअंतान्युयूषतःपर्युरूवरांसि ॥ तायज्ञमाशुचिंभिश्चक्रमाणारथस्यभानुंरुरुचूरजोभिः । पुरु वरांस्यमिंतामिमानापोधन्वान्यतिंयाथोऽअज्रान् ॥ ताहत्यद्वर्तिर्यदरंध्रमुग्रेत्थाधियंऽऊहथुःशश्वदश्वैः । मनोजवे

षष्ठेनुवाकेचतुर्दशसूक्तानि (६।६।१) स्तुषेनरेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप् ।

भिरिषिरैः शयध्यैपरिव्यथिर्दाशुषोमर्त्यस्य ॥ तानव्यंसोजरमाणस्यमन्मोपभूषतोयुयुजानसप्ती । शुभंपृक्षमिषमूर्जंव हंताहोतायक्षत्प्रत्नोऽअध्रुग्युवाना ॥ तावल्गूदस्रापुरुशाकतमाप्रत्नानव्यंसावचसाविवासे । याशंसतेस्तुवतेशंभवि ष्ठावभूवतुर्गृणतेचित्ररांती ॥ १ ॥ ताभुज्युंविभिरद्भ्यःसमुद्रात्तुग्रस्यसूनुमूहथूरजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजंतापत त्रिभिरर्णसोनिरुपस्थात् ॥ विजयुषारथ्यायातमद्रिंश्रुतंहवंवृषणावध्रिमत्याः । दशस्यंताशयवेपिप्यथुर्गामितिच्य वानासुमतिंभुरण्यू ॥ यद्रोदसीप्रदिवोऽअस्तिभूमाहेळोदेवानामुतमर्त्यत्रा । तदादित्यावसवोरुद्रियासोरक्षोयुजेतपु रघंदधात ॥ यऽईंराजानावृतुथाविदधद्रजसोमित्रोवरुणश्चिकेतत् । गंभीरायरक्षसेहेतिमस्यद्रोघायचिद्वचसऽआन वाय ॥ अंतरैश्चक्रैस्तनयायवर्तिर्द्युमतायातंनृवतारथेन । सनुत्येनत्यजसामर्त्यस्यवनुष्यतामपिशीर्षाववृक्तं ॥ आप रमाभिरुतमध्यमाभिर्नियुद्भिर्यातमवमाभिरर्वाक् । दृह्ळस्यचिद्गोमतोविव्रजस्यदुरोवर्तंगृणतेचित्ररराती ॥ २ ॥ (६।६।२) क१त्यावल्गूपुरुहूताद्यदूतोनस्तोमोविदन्नमस्वान् । आयोऽअर्वाङ्नासत्यावववर्तप्रेष्ठाह्यसथोऽअस्यमन्म न् ॥ अरंमेगंतंहवनायास्मैगृणानायथापिबाथोऽअंधः । परिहत्यद्वर्तिर्याथोरिषोनयत्परोनांतरस्तुतुर्यात् ॥ अका रिवामंधसोवरीमन्नस्तारिबर्हिःसुप्रायणतमं । उत्तानहस्तोयुवयुर्ववंदावांनक्षंतोऽअद्रयऽआंजन् ॥ ऊर्ध्वोवामग्निरध्व

(६।६।२) क१त्येत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुपआद्याविराळंत्यैकपदा ।

रे॒ष्वंस्थात्प्र॒रा॒तिरैंति॒जू॒र्णिनींघृताचीं । प्रहोतागू॒र्तम॑ना॒ऽउ॒रा॒णोयु॑क्त॒योनास॑त्याहवींमन् ॥ अधि॑श्रि॒येदु॑हि॒तासू॒र्य॑स्य॒ रथंतस्थौपुरुभुजाश॒तोतिँ । प्रमा॒याभि॑र्मायिनाभूत॒मत्र॒नरा॑नृतू॒जनि॑मन्य॒ज्ञियाना॑ ॥ ३ ॥ युवंश्रीभि॑र्द॑र्श॒ताभि॑रा॒भिः शु॒भेपु॒ष्टिमू॑हथुःसू॒र्यायाः । प्रवांवयो॒वपु॒षेनु॑पप्त॒न्नक्ष॒द्वाणी॒सुष्टु॑ताधिष्ण्यावां ॥ आवा॒वयोश्वा॒सो॒वहि॑ष्ठाऽअ॒भिप्रयोना सत्यावहंतु । प्रवांरथो॒मनोजवाऽअसर्जीषःपृक्षऽइ॒षिधो॒ऽअनुपूर्वीः+ ॥ पु॒रुहिवांपुरुभुजादे॒ष्णंधे॒नुंन॒ऽइषंपिन्वत॒मसं क्रां । स्तुतश्चवांमाध्वीसुष्टु॒तिश्च॒रसाश्च॒येवा॒मनु॑रा॒तिमग्मन् ॥ उ॒तम॑ऽऋ॒ज्रेपुरयस्यर॒घ्वीसु॑मी॒ह्ळेश॒तंपे॑रु॒केचंप॒क्वा । शां डोदा॒द्धिर॒णिन॒ःस्मदि॑ष्टी॒न्दशवशासोऽअ॒भि॒षा॒चऽऋ॒ष्वान्+ ॥ संवांश॒तानासत्यास॒हस्राश्वानांपुरु॒पंथागि॒रेदात् । भ॒रद्वाजायवीरनूगि॒रेदा॒द्धताररक्षांसिपुरुदंससास्युः ॥ आवांसु॒म्नेवरि॑मन्सूरिभिःष्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदु॑श्रि॒य ऽउ॒षसो॒रोच॑माना॒ऽअस्थु॑र॒पांनोर्मयो॒रुशंतः । कृणोति॒विश्वा॒सुपथा॒सुगान्यभूदुवस्वीदक्षिणाम॒घोनी ॥ भ॒द्रा॒द॑दृक्षऽउ॒ र्वि॒याविभा॒स्युत्तेश॒ोचि॒र्भा॒नवो॒द्यामपप्तन् । आ॒विर्वक्षःकृणुषेशुंभम॒ानोषो॒देवि॒रोच॑माना॒महोभिः ॥ वहंतिसीमरु॒णा सो॒रुशंतो॒गावःसु॒भगामुर्वि॒याप्रथा॒नां । अपेजत॒ेशूरो॒ऽअस्तेव॒शत्रून्बाधतेतमोऽअजि॒रोनवोह्ळा ॥ सु॒गोततेसु॒पथा॒पर्वते॒ ष्ववा॒तेऽअ॒पस्तरसिस्वभानो । सान॒ऽआवहपृथुयामन्नृष्वेर॒यिंदिवोदुहितरिषयध्यै ॥ सावह॒योक्षभि॒रवा॒तो॒षो॒वर॒ंवह

(६।६।३) उदुश्रियइतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजऋषिःत्रिष्टुप् ।

सिजोषमनु । त्वंदिवोदुहितर्याहदेवीपूर्वहूतौमंहनादर्शताभूः ॥ उत्तेवयश्चिद्वसतेरपप्तन्नरश्चयेपितुभाजोव्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवामसुषोदेविदाशुषेमर्त्याय ॥ ५ ॥ (६।६।४) एषास्यानोदुहितादिवोजाःक्षितीरुच्छंतीमानुषीरजीगः । याभानुनारुशतारास्यास्वज्ञायितिरस्तमसश्चिदक्तून्+ ॥ वितद्ययुररुणयुग्भिरश्वैश्चित्रंभांत्युषसश्चंद्ररथाः । अग्रंयज्ञस्यबृहतोनयंतीर्विताबाधंतेतमऽऊर्म्यायाः ॥ श्रवोवाजमिषमूर्जंवहंतीर्निदाशुषऽउषसोमर्त्याय । मघोनीर्वीरवत्पत्यमानाऽअवोधातविधतेरत्नमद्य+ ॥ इदाहिवोविधतेरत्नमस्तीदावीरायदाशुषऽउषासः । इदाविप्रायजरतेयदुक्थानिष्मभावतेवहथापुराचित् ॥ इदाहितऽउषोऽअद्रिसानोगोत्रागवामंगिरसोगृणंति । व्यर्केणविभिदुर्ब्रह्मणाचसत्यानृणामभवद्देवहूतिः ॥ उच्छादिवोदुहितःप्रत्नवन्नोभरद्वाजवद्विधतेमघोनि । सुवीरंरयिंगृणतेरिरीह्युरुगायमधिधेहिश्रवोनः ॥ ६ ॥ (६।६।५) वपुर्नुतच्चिकितुषेचिदस्तुसमानंनामधेनुपत्यमानं । मर्तेष्वन्यद्दोहसेपीपायसकृच्छुक्रंदुदुहेपृश्निरूधः ॥ येऽअग्नयोनशोशुचन्निधानाद्विर्यत्त्रिर्मरुतोवावृधंत । अरेणवोहिरण्ययासऽएषांसाकंनृम्णैःपौंस्येभिश्चभूवन् ॥ रुद्रस्ययेमीळ्हुषःसंतिपुत्रायांश्चोनुदाधृविर्भरध्यै । विदेहिमातामहोमहीषासेत्पृश्निःसुभ्वे३गर्भमाधात् ॥ नयऽईषंतेजनुषोयान्वं१तःसंतोवद्यानिपुनानाः । निर्यद्दुहेशुचयोनुजोषमनुश्रियातन्वमुक्षमाणाः ॥

(६।६।४) एषास्येतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजउषात्रिष्टुप् । (६।६।५) वपुर्न्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोमरुतस्त्रिष्टुप् ।

मक्षूनयेषुदोहसेचिदुयाऽआनामधृष्णुमारुतंदधानाः । नयेस्तौनाऽअयासोमह्नानूचित्सुदानुरवयासदुग्रान्+ ॥ ७ ॥
अनेनोवोम तऽइदुग्राः शवसाधृष्णुषेणाऽउभेयुजंतरोदसीसुमेके । अधस्मैषुरोदसीस्वशोचिरामवत्सुतस्थौनरोकः ॥
नास्यवर्तानतरु रुतोयामोऽअस्त्वनश्वश्चिद्यमजत्यरथीः । अनवसोऽअनभीशूरजस्तूर्विरोदसीपथ्यायातिसाधन् ॥
प्रचित्रमर्कंगृणतेतुरायमा तान्वस्तिमरुतोयमवथवाजसातौ । तोकेवागोषुतनयेयमप्सुसत्रजंदर्तापार्येऽअधद्योः+ ॥
त्विषीमंतोऽअध्वरस्यैवदिद्युत्तृषुच्यवसो रुतायस्वतवसेभरध्वं । येसहांसिसहसासहंतेरेजंतेऽअग्नेपृथिवीमखेभ्यः ॥
तंवृधंतंमारुतंभ्राजदृष्टिंरुद्रस्यसूनुंहवसाविवासे । अर्चत्रयोधुनयोनवीराभ्राजज्जन्मानोमरुतोऽअधृष्टाः ॥
जुह्वोइनाग्नेः । दिवःशर्धायशुचयोमनीषागिरयोनापऽउग्राऽअस्पृध्रन् ॥ ८ ॥ (६।६।६) विश्वेषांवःसतांज्येष्ठतमागीर्भिर्मि त्रावरुणावावृधध्यै । संयारश्मेवयमतुर्यमिष्ठाद्वाजनाँऽअसमावाहुभिःस्वैः+ ॥
इयंमद्वांप्रस्तृणीतेमनीषोपप्रियानम साबर्हिरच्छ । यंतंनोमित्रावरुणावधृष्टंच्छर्दिर्यद्वांवरूथ्यंसुदानू ॥ आयातंमित्रावरुणासुशस्त्युपप्रियानमसाहूयमा
ना । संयावप्नःस्थोऽअपसेवजनांछ्रुधीयतश्चिद्यतथोमहित्वा+ ॥ अश्वानयावाजिनापूतबंधूऽऋतायद्गर्भमदितिर्भर
ध्यै । प्रयामहिमहांताजायमानाघोरामर्तायरिपवेनिदीधः ॥ विश्वेयद्वांमंहनामंदमानाःक्षत्रंदेवासोऽअदधुःसजो

(६।६।६) विश्वेषामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोमित्रावरुणौत्रिष्टुप्।

षाः । परियद्भूथोरोदसीचिदुर्वीसंतिस्पशोऽअदब्धासोऽअमूराः ॥ ९ ॥ ताहिक्षत्रंधारयेथेऽअनुद्यून्दृंहेथेसानुमुपमादिवद्योः । दृह्ळोनक्षत्रऽउतविश्वदेवोभूमिमातान्द्यांधासिनायोः ॥ ताविग्रंधैथेजठरंपृणध्याऽआयत्सद्मसभृतयःपृणंति । नमृष्यंतेयुवतयोवाताावियत्पयोविश्वजिन्वाभरंते ॥ ताजिह्वयासदमेदंसुमेधाऽआयद्वांसत्योऽअरतिर्ऋतेभूत् । तद्वांमहित्वंघृतान्नावस्तुयुवंदाशुषेविचयिष्टमंहः ॥ प्रयद्वांमित्रावरुणास्पूर्धन्प्रियाधामयुवधिताम्निनंति । नयेदेवासऽओहसानमर्ताऽअयज्ञसाचोऽअप्योनपुत्राः ॥ वियद्वाचंकीस्तासोभरंतेशंसंतिकेचिन्निविदोमनानाः । आद्वांब्रवामसत्यान्युक्थानकिर्देवेभिर्यतथोमहित्वा ॥ अवोरित्थावांछर्दिषोऽअभिष्टौयुवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु । अनुयद्गावःस्फुरानृजिप्यंधृष्णुंयद्रणेवृषणंयुनजन् ॥ १० ॥ (६।६।७) श्रुष्टीवांऽयज्ञऽउद्यतःसजोषामनुष्वद्वृक्तबर्हिषोयजध्यै । आयऽइंद्रावरुणाविषेऽअद्यमहेसुम्नायमहऽआववर्तत् ॥ ताहिश्रेष्ठादेवताातातुजाशूराणांशविष्ठाताहिभूतं । मघोनांमंहिष्ठातुविशुष्मऽऋतेनवृत्रतुरासर्वसेना ॥ तागृणीहिनमस्येभिःशूषैःसुम्नेभिरिंद्रावरुणाचकाना । वज्रेणान्यःशवसाहंतिवृत्रंसिषक्त्यन्योवृजनेषुविप्रः ॥ ग्नाश्चयन्नरश्चवावृधंतविश्वेदेवासोनरांस्वगूर्ताः । प्रैभ्यऽइंद्रावरुणामहित्वाद्यौश्चपृथिविभूतमुर्वी ॥ सऽइत्सुदानुःस्ववाँऽऋतावेंद्रायोवांवरुणदाशतित्मन् । इषासद्विष

(६।६।७) श्रुष्टीवामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रावरुणौत्रिष्टुप्नवमीसप्तम्यौजगत्यौ ।

स्तरे दास्वान्वसं द्रयिं रयिवतश्च जनान् ॥ ११ ॥ यं युवं दाश्वध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमंतं पुरुक्षुं । अस्मे स इंद्रावरुणा वपिष्यात्प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः ॥ उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इंद्रावरुणा रयिः ष्यात् । येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान्प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः ॥ नूनं इंद्रावरुणा गृणाना पृंक्तं रयिं सौश्रवसाय देवा । इत्था गृणंतो महिनस्य शर्धोऽपो न नावा दुरिता तरेम ॥ प्र सम्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्च देवाय वरुणाय सप्रथः । अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा ॥ इंद्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतव्रता । युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये ॥ इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथां । इदं वामंधः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयेथां ॥ १२ ॥ (६।६।८) सं वां कर्मणा समिषा हिनोमींद्राविष्णू अपसस्पारे अस्य । जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयंता ॥ या विश्वासां जनितारा मतीनामिंद्राविष्णू कलशा सोमधाना । प्र वां गिरः शस्यमाना अवंतु प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्कैः+ ॥ इंद्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना । सं वामंजंत्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः+ ॥ आ वामश्वासो अभिमातिषाह इंद्राविष्णू सधमादो वहंतु । जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरो मे ॥ इंद्राविष्णू तत्पनयाय्यं वां सोमस्य मद उरु चक्रमाथे । अकृणुतमंतरिक्षं वरीयो

(६।६।८) सं वामित्यष्टर्चस्यसूक्तस्य भरद्वाज इंद्राविष्णू त्रिष्टुप् ।

प्रथतंजीवसेनोरजांसि ॥ इंद्राविष्णूहविषावावृधानाग्राद्वानानमसारातहव्या । घृतासुतीद्रविणंधत्तमस्मेसमुद्रःस्थः कुलशःसोमधानः ॥ इंद्राविष्णूपिबतंमध्वोऽअस्यसोमस्यदस्राजठरंपृणेथां । आवामंधांसिमदिराण्यग्मन्नुपब्रह्माणि शृणुतंहवंमे ॥ उभाजिग्यथुर्नपराजयेथेनपराजिग्येकतरश्चनैनोः । इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासहस्रंवितदैरये थां ॥ १३ ॥ (६।६।९) घृतवतीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणावि ष्कंभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ असश्चंतीभूरिधारेपयस्वतीघृतंदुहातेसुकृतेशुचिव्रते । राजंतीऽअस्यभुवनस्यरोदसीऽ अस्मेरेतःसिंचतंयन्मनुर्हितं ॥ योवामृजवेक्रमणायरोदसीमर्तोददाशधिषणेससाधति । प्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्प रियुवोःसिक्ताविषुरूपाणिसव्रता ॥ घृतेनद्यावापृथिवीऽअभीवृतेघृतश्रियाघृतपृचाघृतावृधा । उर्वीपृथ्वीहोतृवूर्येपु रोहितेतेऽइद्विप्राऽईळतेसुम्नमिष्टये ॥ मधुनोद्यावापृथिवीमिमिक्षतांमधुश्चुतामधुदुघेमधुव्रते । दधानेयज्ञंद्रविणंच देवतामहिश्रवोवाजमस्मेसुवीर्यं ॥ ऊर्जंनोद्यौश्चपृथिवीचपिन्वतांपितामाताविश्वविदासुदंससा । संरराणेरोदसीवि श्वशंभुवासनिंवाजंरयिमस्मेसमिन्वतां ॥ १४ ॥ (६।६।१०) उदुष्यदेवःसविताहिरण्ययाबाहूऽअयंस्तसवनायसु

(६।६।९) घृतवतीतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोद्यावापृथिव्यौजगती । (६।६।१०) उदुष्येतिषळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःसविताजगती अंत्यास्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः ।

क्रतुः । घृतेनपाणीऽअभिप्रष्णुतेमखोयुवासुदक्षोरजसोविधर्मणि ॥ देवस्यवयंसवितुःसवीमनिश्रेष्ठेस्यामवसुनश्चदाव
नें । योविश्वस्यद्विपदोयश्चतुष्पदोनिवेशनेप्रसवेचासिभूमनः ॥ अदब्धेभिःसवितःपायुभिष्ट्वंशिवेभिरद्यपरिपाहिनोग
यं । हिरण्यजिह्वःसुवितायनव्यसेरक्षामाकिर्नोऽअघशंसऽईशत ॥ उदुष्यदेवःसवितादमूनाहिरण्यपाणिःप्रतिदोषम
स्थात् । अयोहनुर्यजतोमंद्रजिह्वऽआदाशुषेसुवतिभूरिवामं+ ॥ उदूऽअयाँऽउपवक्तेवबाहूहिरण्ययासवितासुप्रतीका ।
दिवोरोहांस्यरुहत्पृथिव्याऽअरीरमत्पतयत्कच्चिदभ्वं ॥ वाममद्यसवितर्वाममुश्वोदिवेदिवेवाममस्मभ्यंसावीः । वाम
स्यहिक्षयस्यदेवभूरेरयाधियावामभाजःस्याम ॥ १५ ॥ (६।६।११) इंद्रासोमामहितद्वांमहित्वंयुवंमहानिप्रथमानिच
क्रथुः । युवंसूर्यंविविदथुर्युवंस्व१र्विश्वातमांस्यहतंनिदश्च ॥ इंद्रासोमावासयथऽउषासमुत्सूर्यंनयथोज्योतिषासह ।
उपद्यांस्कंभथुःस्कंभनेनाप्रथतंपृथिवींमातरंवि+ ॥ इंद्रासोमावहिमपःपरिष्ठांहथोवृत्रमनुवांद्यौरमन्यत । प्रार्णांस्यै
रयतंनदीनामासमुद्राणिपप्रथुःपुरूणि ॥ इंद्रासोमापक्कमामास्वंतर्निगवामिद्दधथुर्वक्षणासु । जगृभथुरनपिनद्धमासु
रुशच्चित्रासुजगतीष्वंतः+ ॥ इंद्रासोमायुवमंगतरुत्रमपत्यसाचंश्रुत्यंरराथे । युवंशुष्मंनर्यंचर्षणिभ्यःसंविव्यथुःपृत
नाषाहमुग्रा ॥ १६ ॥ (६।६।१२) योऽअद्रिभित्प्रथमजाऋतावाबृहस्पतिरांगिरसोहविष्मान् । द्विबर्हज्माप्राघ

(६।६।११)इंद्रासोमेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रासोमौत्रिष्टुप् । (६।६।१२)योअद्रिभिदितितृचस्यसूक्तस्यभरद्वाजोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

र्मसत्पितान्ऽआरोदसीवृषभोरोरवीति ॥ जनायचिद्यऽईवतऽउलोकंबृहस्पतिर्देवहूतौचकार । ऋन्वृत्राणिविपुरोदर्द
रीतिजयञ्छत्रूँरमित्रान्पृत्सुसाहन् ॥ बृहस्पतिःसमंजयद्वसूनिमहोव्रजान्गोमतोदेवऽएषः । अपःसिषासन्त्स्व१रप्रती
तोबृहस्पतिर्हंत्यमित्रमर्कैः ॥ १७ ॥ (६।६।१३) सोमारुद्राधारयेथामसुर्य१प्रवामिष्टयोरमश्नुवंतु । दमेदमेसप्तरत्ना
दधानाशंनोभूतंद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ सोमारुद्राविवृहतंविषूचीममीवायानोगयमाविवेश । आरेबाधेथांनिर्ऋतिंपराचैर
स्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मेविश्वातनूषुभेषजानिधत्तं । अवस्यतंमुंचतंयन्नोऽअस्तितनूषुबद्धंकृ
तमेनोऽअस्मत् ॥ तिग्मायुधौतिग्महेतीसुशेवौसोमारुद्राविहसुमृळतंनः । प्रनोमुंचतंवरुणस्यपाशाद्गोपायतंनःसुमन
स्यमाना ॥ १८ ॥ (६।६।१४) जीमूतस्येवभवतिप्रतीकंयद्वर्मीयातिसमदामुपस्थे । अनाविद्धयातन्वाजयत्वंसत्वा
वर्मणोमहिमापिपर्तु ॥ धन्वनागाधन्वनाजिंजयेमधन्वनातीव्राःसमदोजयेम । धनुःशत्रोरपकामंकृणोतिधन्वनास

(६।६।१३) सोमारुद्रेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यभरद्वाजःसोमारुद्रौत्रिष्टुप् । (६।६।१४) जीमूतस्येवेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभार
द्वाजःपायुः आद्यानांनवानांक्रमेणवर्मधनुर्ज्याधनुष्कोटीषुधिःसारथीरश्मयोऽश्वारथोरथगोपाः । दशम्यात्राह्मणपितृसोमपृथिवीपूषाणः ।
एकादश्यादिद्वयोरिषवःत्रयोदश्याःप्रतोदःचतुर्दश्याहस्तत्राणं पंचदशीषोडश्योरिषवः सप्तदश्यायुद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यदितयः अष्टा
दश्यावर्मसोमवरुणाःअंत्यायादेवब्रह्माणित्रिष्टुप् । षष्ठीदशम्यौजगत्यौद्वादशीत्रयोदशीपंचदशीषोळश्यंत्यानुष्टुभःसप्तदशीपंक्तिः । (त्रयो-

वीः प्रदिशोजयेम ॥ वक्ष्यंतीवेदागनीगंतिकर्णंप्रियंसखायंपरिषस्वजाना। योषेवशिंक्तेवितताधिधन्वन्ज्याऽइयंसमनेपारयंती ॥ तेऽआचरंतीसमनेवयोषामातेवपुत्रंविभृतामुपस्थे । अपशत्रून्विध्यतांसंविदानेऽआर्त्नीऽइमेविष्फुरंतीऽअमित्रान् ॥ वह्वीनांपितावहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य । इषुधिःसंकाःपृतनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः ॥ १९ ॥ रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनःपुरोयत्रयत्रकामयतेसुषारथिः । अभीशूनांमहिमानंपनायतमनःपश्चादनुयच्छंतिरश्मयः ॥ तीव्रान्घोषान्कृण्वतेवृषपाणयोश्वारथेभिःसहवाजयंतः । अवक्रामंतःप्रपदैरमित्रान्क्षिणंतिशत्रूँरनपव्ययंतः ॥ रथवाहनंहविरस्यनामयत्रायुधंनिहितमस्यवर्म । तत्रारथमुपशग्मंसदेमविश्वाहावयंसुमनस्यमानाः ॥ स्वादुषंसदःपितरोवयोधाःकृच्छ्रेश्रितःशक्तीवंतोगभीराः । चित्रसेनाऽइषुबलाऽअमृध्राःसतोवीराऽउरवोव्रातसाहाः+ ॥ ब्राह्मणासःपितरःसोम्यासःशिवेनोद्यावापृथिवीऽअनेहसा । पूषानःपातुदुरितादृतावृधोरक्षामाकिर्नोऽअघशंसऽईशत ॥ २० ॥ सुपर्णवस्तेमृगोऽअस्यादंतोगोभिःसंनद्धापततिप्रसूता । यत्रानरःसंचविचद्रवंतितत्रास्मभ्यमिषवःशर्मयंसन् ॥ ऋजीतेपरिवृंग्धिनोश्मा भवतुनस्तनूः । सोमोऽअधिब्रवीतुनोदितिःशर्मयच्छतु ॥ आजंघंतिसान्वेषांजघनाँ

दश्याःप्रतोदइत्यत्राश्वोदेवतेतिकेचित् । चतुर्दश्याहस्तघ्नमित्यत्रहस्तत्राणंचतुर्दश्यामितिशौनकोक्तेर्हस्तत्राणमेवयुक्तं । पराःपंक्त्यादयोलिंगोक्तदेवताइत्येवमनुक्रमण्यांसत्यामंत्ययोर्द्वयोर्वा देवाइतिकेचिन्मन्यंतेबहुदैवतत्वात् पंचदश्यादिद्वयोर्विषाक्तमुखबाणइतिशौनकः)।

ऽउर्पजिघ्नते । अश्वाजनिप्रचंतसोश्वान्त्समत्सुचोदय ॥ अहिंरिवभोगैःपर्यैतिबाहुंज्यायांहेतिंपरिबाधमानः । हस्तघ्नो विश्वांवयुनांनिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ आलांक्तायारुरुंशीष्ण्र्यथोयस्याऽअयोमुखं । इदंपर्जन्यरेतस ऽइष्वैदेव्यैबृहन्नमः ॥ २१ ॥ अवसृष्टापरापतशरव्येब्रह्मसंशिते । गच्छामित्रान्प्रपंद्यस्वमामीषांकंचनोच्छिषः ॥ यत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविंशिखाऽइव । तत्रांनोब्रह्मणस्पतिरदिंतिःशर्मयच्छतुविश्वाहाशर्मयच्छतु ॥ मर्माणितेव र्मणाछादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनानुंवस्ता । उरोर्वरीयोवरुंणस्तेकृणोतुजयंतंत्वानुदेवामदंतु ॥ योनःस्वोऽअरणो यश्चनिष्ट्योजिघांसति । देवास्तंसर्वेधूर्वंतुब्रह्मवर्ममर्मांतरं ॥ २२ ॥ (इतिभारद्वाजंषष्ठंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि७५) (७।१।१) अग्निंनरोदीधितिभिररण्योर्हस्तच्युतीजनयंतप्रशस्तं । दूरेदृशंगृहपतिमथर्युं+ ॥ तमग्निमस्तेवसवोन्यृ ण्वन्त्सुप्रतिचक्षमवसेकुतश्चित् । दक्षाय्योयोदमऽआसनित्यः ॥ प्रेद्धोऽअग्नेदीदिहिपुरोनोजस्रयासूर्म्यायविष्ठ । त्वांशश्वंतऽउर्पयंतिवाजाः ॥ प्रतेऽअग्नयोग्निभ्योवरंनिःसुवीरासःशोशुचंतद्युमंतः । यत्रानरःसमासतेसुजाताः+ ॥ दानोऽअग्नेधियारयिंसुवीरंस्वपत्यंसहस्यप्रशस्तं । नयंयावातरंतियातुमावान् ॥ २३ ॥ उपयमेतियुवतिःसुदक्षंदो षावस्तोर्हविष्मतीघृताचीं । उपस्वैनमरमंतिर्वसूयुः+ ॥ विश्वाऽअग्नेपदहारांतीर्येभिस्तपोभिरदहोजरूथं । प्रनिस्वरं

वासिष्ठेसप्तमेमंडलेषडनुवाकाः (७।१।१) अग्निंनरइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निर्विराट्अंत्याःसप्तत्रिष्टुभः ।

चातयस्वामीवां ॥ आयस्तेऽअग्नऽइधतेऽअनीकंवसिष्ठशुक्रदीदिवःपावक । उतोनऽएभिःस्तवथैरिहस्याः ॥ वियेते
ऽअग्नेभेजिरेऽअनीकंमर्तानरःपित्र्यासःपुरुत्रा । उतोनऽएभिःसुमनाऽइहस्याः ॥ इमेनरोवृत्रहत्येषुशूराविश्वाऽअदे
वीरभिसंतुमायाः । येमेधियंपनयंतप्रशस्तां+ ॥ २४ ॥ माशूनेऽअग्नेनिषदामनृणांमाशेषसोवीरतापरित्वा । प्रजाव
तीषुदुर्यासुदुर्य ॥ यमश्वीनित्यमुपयातियज्ञंप्रजावंतंस्वपत्यंक्षयंनः । स्वजन्मनाशेषसावावृधानं+ ॥ पाहिनोऽअग्नेर
क्षसोऽअजुष्टात्पाहिधूर्तेररुषोऽअघायोः । त्वायुजापृतनायूँरभिष्यां ॥ सेदग्निरग्नीँऽरत्यस्त्वन्यान्यत्रवाजीतनयोवी
ळुपाणिः । सहस्रपाथाऽअक्षरासमेति ॥ सेदग्निर्योवनुष्यतोनिपातिसमेद्धारमंहसऽउरुष्यात् । सुजातासःपरिचरं
तिवीराः+ ॥ २५ ॥ अयंसोऽअग्निराहुतःपुरुत्रायमीशानःसमिदिंधेहविष्मान् । परियमेत्यध्वरेषुहोता ॥ त्वेऽअग्नऽ
आहवनानिभूरीशानासऽआजुहुयामनित्या । उभाकृण्वंतोवहतूमियेधे ॥ इमोऽअग्नेवीततमानिहव्याजस्रोवक्षिदेव
तातिमच्छ । प्रतिनऽईंसुरभीणिव्यंतु ॥ मानोऽअग्नेवीरतेपरादादुर्वाससेमतयेमानोऽअस्यै । मानःक्षुधेमारक्षसऽऋ
तावोमानोदमेमावनऽआजुहूर्थाः ॥ नूमेब्रह्माण्यग्नऽउच्छशाधित्वंदेवमघवद्भ्यःसुषूदः । रातौस्यामोभयासऽआतेयू
यंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ २६ ॥ त्वमग्नेसुहवोरण्वसंदृक्सुदीतीसूनोसहसोदिदीहि । मात्वेसचातनयेनित्यऽआध
ङ्मावीरोऽअस्मन्नर्योविदासीत् ॥ मानोऽअग्नेदुर्भृतयेसचैषुदेवेद्धेष्वग्निषुप्रवोचः । मातेऽअस्मान्दुर्मतयोभृमाच्चिद्देव

स्यंसूनोसहसोनशंत ॥ समर्तोअग्नेस्वनीकरेवानमर्त्यॆयऽआंजुहोतिंहव्यं । सदेवतांवसुवानिंदधातियंसूरिरर्थीपृच्छमा नऽएति ॥ महोनोऽअग्नेसुवितस्यविद्वान्रयिंसूरिभ्यऽआवहावृहंतं । येनवयंसहसावन्मदेमाविक्षितासऽआयुषासुवी रांः ॥ नूमेब्रह्मांण्य० ॥ २७ ॥ इतिपंचमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

पंचमाष्टकेसूक्तानि १२९ ऋचः १२६३

त्रयस्त्रिंशाष्टकेवर्गाः २७ सूक्तानि १५ ऋचः १४३॥त्यागः॥ अश्विभ्यामिदं. २२ उषस. १२ मरुद्भ्य. ११ मित्रावरुणाभ्या. ११ इंद्रावरुणाभ्या. ११ इंद्राविष्णुभ्या. ८ द्यावापृथिवीभ्या. ६ सवित्र. ६ इंद्रासोमाभ्या. ५ बृहस्पतय. ३ सोमारुद्राभ्या. ४ वर्मणइ. धनुषइ. ज्यायाइ. धनुष्कोट्या. इषुध्याइ.सारथिरश्मिभ्य. अश्वेभ्य. रथाये. रथगोपेभ्य. ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिवीपूषभ्य. इषुभ्य. २ प्रतोदाये. हस्तत्राणाये. इषुभ्य. २ युद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यदितिभ्य. वर्मसोमवरुणेभ्य. देवब्रह्मभ्य. अग्नये. २९ इतिपंचमेप्रथमः ॥

जुषस्वैकादशाग्रंमग्निंवोदशप्रवःप्राग्नयेनववैश्वानरीयंतुंप्रसम्राजःसप्तप्रवोदेवमिंधेंबोधिषळुषोनपंचमहानगन्म तृचंप्राग्नयेवैश्वानरीयंसमिधाबृहत्यांद्युपसद्यायपंचोनागायत्रमेनावोद्वादशप्रागाथमंग्नेभवसप्तद्वैपदंत्रैष्टुभंत्वे हपंचाधिकैंद्रंसुदासःपैजवनस्यंचतस्त्रोंत्यादानस्तुतिर्यस्तिग्मश्रृंगएकादश ॥ २ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।१।२) जुषस्वनः समिधमग्नेऽअद्यशोचाबृहद्यजतंधममृण्वन् । उपस्पृशदिव्यंसानुस्तूपैः संरश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य ॥ नराशंसस्यमहिमानमेषामुपस्तोषामयजतस्ययज्ञैः । येसुक्रतवःशुचयोधियंधाःस्वदंतिदेवाऽउभयानिहव्या ॥ ईळेन्यंवोऽअसुरंसुदक्षमंतर्दूतंरोदसीसत्यवाचं । मनुष्वदग्निंमनुनासमिद्धंसमध्वरायसदमिन्महेम ॥ सपर्यवोभरमाणाऽअभिज्ञुप्रवृंजतेनमसाबर्हिरग्नौ । आजुह्वानाघृतपृष्ठंपृषद्वदध्वर्यवोहविषामर्जयध्वं ॥ स्वाध्यो३ विदुरोदेवयंतोशिश्रयूरथयुर्देवताता । पूर्वीशिशुंनमातरारिहाणेसमग्रुवोनसमनेष्वंजन् ॥ १ ॥ उतयोषणेदिव्येमहीनऽउषासानक्तासुदुघेवधेनुः । बर्हिषदापुरुहूतेमघोनीऽआयज्ञियेसुवितायश्रयेतां ॥ विप्रायज्ञेषुमानुषेषुकारूमन्येवांजातवेदसायजध्यै । ऊर्ध्वंनोऽअध्वरंकृतंहवेषुतादेवेषुवनथोवार्याणि ॥ आभारतीभारतीभिः सजोषाऽइळादेवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरर्वाक्तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंसदंतु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेवत्वष्टर्विरराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तग्रावाजायतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसृजोपदेवानग्निर्हविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानिवेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङिंद्रेणदेवैःसरथंतुरेभिः । बर्हि

(७।१।२) जुषस्वेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयस्त्रिष्टुप् ।

न॑ऽआस्ता॒मदि॑तिः॒सुपु॒त्रास्वाहा॑दे॒वाऽअ॒मृता॑मादयंतां ॥ २ ॥ (७।१।३) अ॒ग्निंवो॑दे॒वम॒ग्निभिः॑स॒जोषा॒यजि॑ष्ठंदू॒त
मं॑ध्व॒रेकृ॑णुध्वं । योमर्त्ये॑षु॒निध्रु॑वि॒र्ऋ॒तावा॒तपु॑र्मू॒र्धाघृ॒तान्नः॑पाव॒कः+ ॥ प्रोथ॒दश्वो॒नयव॑सेवि॒ष्यन्य॒दामहः॑सं॒वर॑णा॒द्व्यस्था॑
त् । आद॑स्य॒वातो॒ऽअनु॑वातिशो॒चिरध॑स्मते॒व्रज॑नंकृ॒ष्णम॑स्ति ॥ उद्य॑स्यते॒नव॑जातस्य॒वृष्णोग्ने॒चरं॑त्य॒जरा॑ऽइधा॒नाः ।
अच्छा॒द्यामरु॒षोधूम॒ऽए॑ति॒संदू॒तोऽअ॑ग्न॒ऽईय॑से॒हिदे॒वान्+ ॥ वियस्य॑तेपृथि॒व्यांपाजो॒ऽअश्रे॑त्तृ॒षुयदन्ना॑स॒मवृ॑क्त॒जंभैः॑ ।
सेनै॑वसृ॒ष्टाप्रसि॑तिष्ट॒ऽएति॒यवं॒नद॑स्मजु॒ह्वा॑विवेक्षि ॥ तमिद्दो॒षातमु॒षसि॒यवि॑ष्ठम॒ग्निमत्यं॒नम॑र्जय॑त॒नरः॑ । नि॒शिशा॑ना॒ऽ
अति॑थिमस्य॒योनौ॑दी॒दाय॑शो॒चिराहु॑तस्य॒वृष्णः॑ ॥ ३ ॥ सु॒सं॒दृक्ते॑स्वनीक॒प्रती॑कं॒वियद्रु॒क्मोनरोच॑सऽउ॒पाके ॥ दि॒वोनते॑
तन्यतुरे॑ति॒शुष्म॑श्चि॒त्रोनसूरः॒प्रति॑चक्षि॒भा॒नुं+ ॥ यथा॑वः॒स्वाहा॒ग्नये॒दाशे॑मपरीळा॑भिर्घृ॒तव॑द्भिश्चह॒व्यैः ॥ ते॒भि॑र्नो॑ऽअग्ने॒
ऽअमि॑तैर्महो॑भिः॒शतंपू॒र्भिराय॑सीभिर्नि॒पा॑हि ॥ यावा॑तु॒संति॑दा॒शुषे॒ऽअधृ॑ष्टा॒गिरो॑वा॒याभि॑र्नृ॒वती॑रु॒रुष्याः ॥ ताभि॑र्नः
सूनोसह॒सोनिपा॑हि॒स्मत्सू॒रीन्ज॑रि॒तृन्जा॑तवेदः ॥ निर्यत्पू॒तेव॒स्वधि॑तिः॒शुचि॒र्गात्स्वया॑कृ॒पात॒न्वा३ रोच॑मानः । आयोमा॒
त्रोरु॒शेन्यो॒जनि॑ष्टदे॒व॒यज्या॑यसु॒क्रतुः॑पाव॒कः+ ॥ ए॒तानो॑ऽअग्ने॒सौभ॑गादिदी॒ह्यपि॒क्रतुं॑सु॒चेत॑संवतेम ॥ विश्वा॑स्तो॒तृभ्यो॑
गृ॒णतेच॑संतु॒यू॒यंपा॑तस्व॒स्तिभिः॒सदा॑नः ॥ ४ ॥ (७।१।४) प्रवः॑शु॒क्राय॑भा॒नवे॑भरध्वंह॒व्यंम॒तिंचा॒ग्नये॒सुपू॑तं । योदै

(७।१।३) अग्निंवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।४) प्रवःशुक्रायेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् ।

व्यानिमानुषाजनूंष्यंतर्विश्वानिविद्मनाजिगाति ॥ सगृत्सोऽअग्निस्तरुणश्चिदस्तुयतोयविष्ठोऽअजनिष्टमातुः । संयो
वनायुवतेशुचिदन्भूरिचिदन्नासमिदत्तिसद्यः+ ॥ अस्यदेवस्यसंसद्यनीकेयंमर्तासःश्येतंजगृभ्रे । नियोगृभंपौरुषेयी
मुवोचदुरोकमग्निरायवेशुशोच ॥ अयंकविरकविषुप्रचेतामर्तेष्वग्निरमृतोनिधायि । समानोऽअत्रजुहुरःसहस्वःसदा
त्वेसुमनसःस्याम ॥ आयोयोनिंदेवकृतंससादक्रत्वाह्य१ग्निरमृताँऽअतारीत् । तमोषधीश्चवनिनश्चगर्भंभूमिश्चविश्व
धायसंबिभर्ति ॥ ५ ॥ ईशेह्य१ग्निरमृतस्यभूरेरीशेरायःसुवीर्यस्यदातोः । मात्वावयंसहसावन्नवीरामाप्सवःपरिष
दाममादुवः ॥ परिषद्यंह्यरणस्यरेक्णोनित्यस्यरायःपतयःस्याम । नशेषोऽअग्नेऽअन्यजातमस्त्यचेतानस्यमापथोवि
दुक्षः+ ॥ नहिग्रभायारणःसुशेवोन्योदर्योमनसामंतवाऽउं । अधाचिदोकःपुनरित्सऽएत्यानोवाज्यभीषाळेतुनव्यः ॥
त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहित्वमुनःसहसावन्नवद्यात् । संत्वाध्वस्मन्वदभ्येतुपाथःसंरयिःस्पृहयाय्यःसहस्री+ ॥ एतानो
ऽअग्नेसौभगादिदीह्यपिक्रतुंसुचेतसंवतेम । विश्वास्तोतृभ्योगृणतेचसंतुयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥६॥ (७।१।५) प्रा
ग्नयेतवसेभरध्वंगिरंदिवोऽअरतयेपृथिव्याः । योविश्वेषाममृतानामुपस्थेवैश्वानरोवावृधेजागृवद्भिः ॥ पृष्टोदिवि
धाय्यग्निःपृथिव्यांनेतासिंधूनांवृषभःस्तियानां । समानुषीरभिविशोविभातिवैश्वानरोवावृधानोवरेण ॥ त्वद्भिया

(७।१।५) प्राग्नयइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.५अ.२ ॥१०॥

मंडलं ७ अनु. १

विशऽआयन्नसिक्नीरसमनाजहतीर्भोजनानि । वैश्वानरपूरवेशोशुचानःपुरोयदग्नेदरयन्नदीदेः ॥ तवत्रिधातुपृथिवी ऽउतद्यौर्वैश्वानरव्रतमग्नेसचंत । त्वंभासारोदसीऽआततंथाजस्रेणशोचिषाशोशुचानः ॥ त्वामग्नेहरितोवावशाना गिरःसचंतेधुनयोघृताचीः । पतिंकृष्टीनांरथ्यंरयीणांवैश्वानरमुषसांकेतुमह्नाँऽ ॥ ७ ॥ त्वेऽअसुर्यं१वसवोन्यृण्वन्क्र तुंहितेमित्रमहोजुषंत । त्वंदस्यूँरोकसोऽअग्नऽआजऽउरुज्योतिर्जनयन्नार्याय ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्वायुर्नपाथः परिपासिसद्यः । त्वंभुवनाजनयन्नभिक्रन्नपत्यायजातवेदोदशस्यन्+ ॥ तामग्नेऽअस्मेऽइषमेरयस्ववैश्वानरद्युमतीं जातवेदः । ययाराधःपिन्वसिविश्ववारपृथुश्रवोदाशुषेमर्त्याय ॥ तंनोऽअग्नेमघवद्भ्यःपुरुक्षुंरयिंनिवाजंश्रुत्यंयुवस्व । वैश्वानरमहिनःशर्मयच्छरुद्रेभिरग्नेवसुभिःसजोषाः ॥ ८ ॥ (७।१।६) प्रसम्राजोऽअसुरस्यप्रशस्तिंपुंसःकृष्टीनाम नुमाद्यस्य । इंद्रस्येवप्रतवसस्कृतानिवंदेदारुंवंदमानोविवक्मि ॥ कविंकेतुंधासिंभानुमद्रेर्हिन्वंतिशंराज्यंरोदस्योः । पुरंदरस्यगीर्भिराविवासेग्नेर्व्रतानिपूर्व्यामहानि ॥ न्यक्रतून्ग्रथिनोमृध्रवाचःपणीँरश्रद्धाँऽअवृधाँऽअयज्ञान् । प्रप्रता न्दस्यूँरग्निर्विवायपूर्वश्चकारापराँऽअयज्यून्+ ॥ योऽअपाचीनेतमसिमदंतीःप्राचीश्चकारनृतमःशचीभिः । तमीशा नंवस्वोऽअग्निंगृणीषेनानतंदमयंतंपृतन्यून्+ ॥ योदेह्योऽ३अनमयद्वधस्नैर्योऽअर्यपत्नीरुषसश्चकार । सनिरुध्यानहु

॥१०॥

(७।१।६) प्रसम्राजइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

षोयह्वोऽअग्निर्विशश्चक्रेबलिहृतःसहोभिः ॥ यस्यशर्मन्नुपविश्वेजनासऽएवैस्तस्थुःसुमतिंभिक्षमाणाः । वैश्वानरोव
रमारोदस्योराग्निःससादपित्रोरुपस्थं ॥ आदेवोददेबुध्न्या३ वसूनिवैश्वानरऽउदितासूर्यस्य । आसमुद्रादवरादापरं
स्मादाग्निर्ददेदिवऽआपृथिव्याः+ ॥ ९ ॥ (७।१।७) प्रवोदेवंचित्सहसानमग्निमश्वंनवाजिनंहिषेनमोभिः । भवानो
दूतोऽअध्वरस्यविद्वान्त्मनादेवेषुविविदेमितद्रुः ॥ आयाह्यग्नेपथ्या३ अनुस्वामंद्रोदेवानांसख्यंजुषाणः । आसानुशु
ष्मैर्नदयन्पृथिव्याजंभेभिर्विश्वमुशधग्वनानि ॥ प्राचीनोयज्ञःसुधितंहिबर्हिःप्रीणीतेऽअग्निरीळितोनहोता । आमा
तराविश्ववारेहुवानोयतोयविष्ठजज्ञिषेसुशेवः ॥ सद्योऽअध्वरेरथिरंजनंतमानुषासोविचेतसोयऽएषां । विशामधा
यिविश्पतिर्दुरोणे३ग्निर्मंद्रोमधुवचाऽऋतावा ॥ असादिवृतोवह्निराजगन्वानग्निर्ब्रह्मानृषदनेविधर्ता । द्यौश्चयंपृथि
वीवावृधातेऽआयंहोतायजतिविश्ववारं ॥ एतेद्युम्नेभिर्विश्वमातिरंतमंत्रंयेवारंनर्याऽअतक्षन् । प्रयेविशस्तिरंतश्रोष
माणाऽआयेमेऽअस्यदीधयन्नृतस्य ॥ नूत्वामग्नऽईमहेवसिष्ठाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोतृभ्योमघवद्भ्यऽआ
नड्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १० ॥ (७।१।८) इंधेराजासमर्योनमोभिर्यस्यप्रतीकमाहुतंघृतेन । नरोहव्येभि
रीळतेसबाधऽआग्निरग्रऽउषसामशोचि ॥ अयमुष्यसुमहाँऽअवेदिहोतामंद्रोमनुषोयह्वोऽअग्निः । विभाऽअकःसस

(७।१।७) प्रवोदेवमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।८) इंधेराजेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ज्ञानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे ॥ कयानोअग्नेविवसः सुवृक्तिंकामुस्वधामृणवः शस्यमानः । कदाभवेमपत यः सुदत्रारायोवंतारोदुष्टरस्यसाधोः+ ॥ प्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वेवियत्सूर्योनरोचतेबृहद्भाः । अभियः पूरुंपृतनासुत स्थौद्युतानोदैव्योऽअतिथिः शुशोच ॥ असन्नित्वेऽआहवनानिभूरिभुवोविश्वेभिः सुमनाऽअनीकैः । स्तुतश्चिदग्नेशृ ण्विषेगृणानः स्वयंवर्धस्वतन्वंसुजात ॥ इदंवचः शतसाः संसहस्रमुदग्नयेजनिषीष्टद्विबर्हाः । शंयत्स्तोतृभ्यऽआपयेभ वातिद्युमदमीवचातनंरक्षोहा+ ॥ नूत्वामग्नऽईमहेवसिष्ठाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोतृभ्योमघवद्भ्यऽआन ड्यूयंपातस्वस्तिभिः सदानः ॥ ११ ॥ (७।१।९) अबोधिजारऽउषसामुपस्थाद्धोतामंद्रः कवितमः पावकः । दधा तिकेतुमुभयस्यजंतोर्हव्यादेवेषुद्रविणंसुकृत्सु ॥ ससुक्रतुर्योविदुरः पणीनांपुनानोअर्कंपुरुभोजसंनः । होतामंद्रोवि शांदमूनास्तिरस्तमोददृशेराम्याणां ॥ अमूरः कविरदितिर्विवस्वान्त्सुसंसन्मित्रोऽअतिथिः शिवोनः । चित्रभानुरुषसां भात्यग्रेपांगर्भः प्रस्वं१आविवेश ॥ ईळेन्योवोमनुषोयुगेषुसमनगाऽअशुचज्जातवेदाः । सुसंदृशाभानुनायोविभातिप्र तिगावः समिधानंबुधंत ॥ अग्नेयाहिदूत्यं१मारिषण्योदेवाँऽअच्छाब्रह्मकृतागणेन । सरस्वतींमरुतोऽअश्विनापोय क्षिदेवान्रत्नधेयायविश्वान् ॥ त्वामग्नेसमिधानोवसिष्ठोजरूथंहन्यक्षिरायेपुरंधिं । पुरुणीथाजातवेदोजरस्वयूयंपातस्व

(७।१।९) अबोधिजारइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्तिभिः सदा नः ॥ १२ ॥ (७।१।१०) उषो न जारः पृथु पाजो अश्रेद्दविद्युतद्दीद्यच्छोशुचानः । वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः ॥ स्वर्ण वस्तोरुषसामरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म । अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान्द्रवद्दूतो देवयावा वनिष्ठः ॥ अच्छा गिरो मतयो देवयंतीरग्निं यंति द्रविणं भिक्षमाणाः । सुसंदृशं सुप्रतीकं स्वंचं हव्यवाहमरतिं मानुषाणां ॥ इंद्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहंतं । आदित्येभिरदितिं विश्वजन्यां बृहस्पतिमृक्वभिर्विश्ववारं ॥ मंद्रं होतारमुशिजो यविष्ठमग्निं विश ईळते अध्वरेषु । स हि क्षपावाँ अभवद्रयीणामतंद्रो दूतो यजथाय देवान् ॥ १३ ॥ (७।१।११) महाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न ऋते त्वदमृता मादयंते । आ विश्वेभिः सरथं याहि देवैर्न्यग्ने होता प्रथमः सदेह ॥ त्वामीळते अजिरं दूत्याय हविष्मंतः सदमिन्मानुषासः । यस्य देवैरासदो बर्हिरग्नेऽहान्यस्मै सुदिना भवंति ॥ त्रिश्चिदक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अंतर्दाशुषे मर्त्याय । मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान्भवा नो दूतो अभिशस्तिपावा ॥ अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य । क्रतुं ह्यस्य वसवो जुषंताथा देवा दधिरे हव्यवाहं ॥ आग्ने वह हविरद्याय देवानिंद्रज्येष्ठास इह मादयंतां । इमं यज्ञं दिवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः

(७।१।१०) उषो न जार इति पंचर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।११) महाँ असीति पंचर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. सदा॑नः ॥ १४ ॥ (७।१।१२) अग॑न्मम॒हानम॑सा॒यवि॑ष्ठं॒योदी॒दाय॒समि॑द्धः॒स्वेदु॑रो॒णे । चि॒त्रभा॑नुं॒रोद॑सी॒ऽअं॒तरु॒र्वी स्वा॑हुतंवि॒श्वत॑ः॒प्र॒त्यंच॑ं ॥ सम॒ह्नाविश्वा॑दुरि॒ता॑नि॑सा॒ह्वान॒ग्निष्टवे॒दम॒ऽआजा॒तवे॑दाः । सनो॑रक्षिषदुरि॒ताद॑व॒द्याद॒स्मा न्गृ॒ण॒तऽउ॒तनो॑म॒घोन॑ः ॥ त्वंव॑रु॑णऽउ॒तमि॒त्रोऽअ॑ग्ने॒त्वांव॑र्धंतिम॒तिभि॒र्वसि॑ष्ठाः । त्वेव॒सुं॑सुषण॒नानि॑संतुयू॒यंपा॑तस्व॒स्ति भि॒ः सदा॑नः ॥ १५ ॥ (७।१।१३) प्राग्नयेविश्व॒शुचे॑धियं॒धेसुर॒घ्नेमन्म॑धी॒तिंभ॑रध्वं । भरे॑ह॒विर्न॑ब॒र्हिषि॑प्रीणा॒नोवै श्वान॒राय॒यत॑येमती॒नां+ ॥ त्वम॑ग्ने॒शो॒चिषा॒शोशु॑चान॒ऽआरोद॑सीऽअपृणाजाय॑मानः । त्वंदे॒वाँऽअभिश॑स्तेरमुंचो॒वै श्वा॑नरजातवेदोमहि॒त्वा ॥ जा॒तोयद॑ग्ने॒भुव॑ना॒व्यख्य॑ः॒प॒शून्नगो॒पाऽइर्य॒ः॒परि॑ज्मा । वैश्वा॑नर॒ब्रह्म॑णेविंदगा॒तुंयू॒यंपा॑तस्व स्तिभि॒ः सदा॑नः ॥ १६ ॥ (७।१।१४) स॒मिधा॑जा॒तवे॑दसेदे॒वाय॑दे॒वहू॑तिभिः । ह॒विर्भिः॑शु॒क्रशो॑चिषेनम॒स्विनो॑व॒यंदा॑ शेमा॒ग्नये॑ ॥ व॒यंते॑ऽअग्नेस॒मिधा॑विधेमव॒यंदा॑शेमसुष्टु॒तीय॑जत्र । व॒यंघृ॒तेना॑ध्वरस्यहोतर्व॒यंदे॑वह॒विषा॑भद्रशोचे ॥ आ नो॑दे॒वेभि॒रुप॑दे॒वहू॑ति॒मग्ने॑या॒हिवष॑ट्कृतिंजु॒षाणः । तुभ्यं॑दे॒वाय॒दाश॑तःस्यामयू॒यंपा॑तस्व॒स्तिभि॒ः सदा॑नः॥१७॥(७।१।१५) उ॒प॒सद्या॑यमी॒ळ्हुष॒ऽआस्ये॑जुहुताह॒विः । योनो॒नेदि॑ष्ठ॒माप्य॑ं ॥ यः पंच॑चर्ष॒णीर॒भिनि॑ष॒साद॒द॑मे॑दमे । क॒विर्गृ॒हप॑ति॒र्युवा॑ ॥

अ.५अ.२ मंडलं ७ अनु. १ ॥१२॥ ॥१२॥

(७।१।१२) अगन्मेतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।१३) प्राग्नयइतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।१४) समिधेतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुबाद्याबृहती। (७।१।१५) उपसद्यायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निर्गायत्री ।

सनोवेदोऽअमात्यमग्नीरक्षतुविश्वतः । उतास्मान्पात्वंहसः ॥ नवंनुस्तोममग्नयेदिवःश्येनायजीजनं । वस्वःकुविद्वनातिनः ॥ स्पार्हायस्यश्रियोदृशेरयिर्वीरवतोयथा ॥ अग्रेयज्ञस्यशोचतः ॥ १८ ॥ सेमांवेतुवषट्कृतिमग्निर्जुषतनोगिरः। यजिष्ठोहव्यवाहनः ॥ नित्वानक्ष्यविश्पतेद्युमंतंदेवधीमहि । सुवीरमग्नऽआहुत ॥ क्षपऽउस्रश्चदीदिहिस्वग्नयस्त्वयावयं । सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥ उपत्वासातयेनरोविप्रासोयंतिधीतिभिः । उपाक्षरासहस्त्रिणी ॥ अग्नीरक्षांसिसेधतिशुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिःपावकऽईड्यः ॥ १९ ॥ सनोराधांस्याभरेशानःसहसोयहो । भगश्चदातुवार्यं ॥ त्वमग्नेवीरवद्यशोदेवश्चसविताभगः । दितिश्चदातिवार्यं ॥ अग्नेरक्षाणोअंहसःप्रतिष्मदेवरीषतः । तपिष्ठैरजरोदह ॥ अधामहीनऽआयस्यनाधृष्टोनृपीतये । पूर्भवाशतभुजिः ॥ त्वंनःपाह्यंहसोदोषावस्तरघायतः । दिवानक्तमदाभ्य ॥२०॥ (७।१।१६) एनावोऽअग्निंनमसोर्जोनपातमाहुवे । प्रियंचेतिष्ठमरतिंस्वध्वरंविश्वस्यदूतममृतं ॥ सयोजतेऽअरुषाविश्वभोजसासदुद्रवत्स्वाहुतः । सुब्रह्मायज्ञःसुशमीवसूनांदेवंराधोजनानां ॥ उदस्यशोचिरस्थादाजुह्वानस्यमीढुषः । उद्धूमासोऽअरुषासोदिविस्पृशःसमग्निमिंधतेनरः ॥ तंत्वादूतंकृण्महेयशस्तमंदेवाँऽआवीतयेवह । विश्वासूनोसहसोमर्तभोजनारास्वतद्यत्त्वेमहे ॥ त्वमग्नेगृहपतिस्त्वंहोतानोऽअध्वरे । त्वंपोताविश्ववारप्रचेतायक्षिवेषिचवार्यं ॥ कृधि

(७।१।१६) एनावोअग्निमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निःप्रथमाद्ययुजोबृहत्यःद्वितीयादियुजःसतोबृहत्यः ।

त्वेऽअंग्नेस्वा रत्नंयजमानायसुक्रतोत्वंहिरत्नधाऽअसि । आनंऽऋतेशिशीहिविश्वंमृत्विजंसुशंसोयश्चदक्षते ॥ २१ ॥ ये षामिळांघृतहस्तादुरोणऽआँऽअपिंप्राताति हुतप्रियासःसंतुसूरयः । यंतारोयेमघवानोजनानामूर्वान्दयंतगोनां ॥ येषामिळांघृतहस्तादुरोणऽआँऽअपिंप्रातानि षीदति । तांस्त्रायस्वसहस्यद्रुहोनिदोयच्छांनःशर्मंदीर्घश्रुत्⁺ ॥ समंद्रयाचजिह्वयावह्निरासाविदुष्टरः । अग्नेरयिंम घवंद्भ्योनऽआवहहव्यदातिंचसूदय ॥ येराधांसिददत्यश्व्यामघाकामेनश्रवसोमहः । ताँऽअंहसःपिपृहिपर्तृभिष्ट्वंशतं पूर्भिर्यविष्ठ्य ॥ देवोवोद्रविणोदाःपूर्णांविवष्ट्यासिचं । उद्वांसिंचध्वमुपवापृणध्वमादिद्वोदेवऽओहते ॥ तंहोतारम ध्वरस्यप्रचेतसंवह्निंदेवाऽअकृण्वत । दधातिरत्नंविधतेसुवीर्यमग्निर्जनायदाशुषे ॥ २२ ॥ (७।१।१७) अग्नेभवसु षमिधासमिद्धऽउतबर्हिरुर्वियाविस्तृणीतां ॥ उतद्वारंऽउशतीर्विश्रयंतामुतदेवाँऽउशतऽआवहेह⁺ ॥ अग्नेवीहिहवि षायक्षिदेवान्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ स्वध्वराकरतिजातवेदायक्षद्देवाँऽअमृतान्पिप्रयच्च ॥ वंस्वविश्वावार्याणि प्रचेतःसत्याभवंत्वाशिषोनोऽअद्य⁺ ॥ त्वामुतेदधिरेहव्यवाहंदेवासोऽअग्नऽऊर्जऽआनपातं ॥ तेतेदेवायदाशतःस्या ममहोनोरत्नाविदधऽइयानः⁺ ॥ २३ ॥ (७।२।१) त्वेहयत्पितरश्चिन्नऽइंद्रविश्वावामाजरितारोऽअसन्वन् । त्वे

(७।१।१७) अग्नेभवेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निर्द्विपदात्रिष्टुप् ॥ द्वितीयेनुवाकेषोडशसूक्तानि (७।२।१) त्वेहयदितिपंचविंशत्यृ चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रोंत्यानांचतसृणांसुदासस्त्रिष्टुप् (सुदाइतिसांतः) ।

गावःसुदुघास्त्वेह्यश्वास्त्वंवसुदेवयतेवनिष्ठः ॥ राजेवहिजनिभिःक्षेष्येवावद्युभिरभिविदुष्कविःसन् । पिशागिरोमघ
वन्गोभिरश्वैस्त्वायतःशिशीहिरायेऽअस्मान् + ॥ इमाऽउत्वापस्पृधानासोऽअत्रमंद्रागिरोदेवयंतीरुपस्थुः । अर्वाची
तेपथ्यारायऽएतुस्यामतेसुमताविंद्रशर्मन् ॥ धेनुंनत्वासूयवसेदुदुक्षन्नुपब्रह्माणिससृजेवसिष्ठः । त्वामिन्मेगोपतिंवि
श्वऽआहानऽइंद्रःसुमतिंगत्वच्छ ॥ अर्णांसिचित्पप्रथानासुदासऽइंद्रोगाधान्यकृणोत्सुपारा । शर्धंतंशिम्युमुचथस्य
नव्यःशापंसिंधूनामकृणोदशस्तीः ॥ २४ ॥ पुरोळाऽइत्तुर्वशोयक्षुरासीद्रायेमत्स्यासोनिशिताऽअपीव । श्रुष्टिंचक्रुर्भृ
गवोद्रुह्यवश्चसखासखायमतरद्विषूचोः ॥ आपक्थासोभलानसोभनंतालिनासोविषाणिनःशिवासः । आयोनयत्स
धमाऽआर्यस्यगव्यातृत्सुभ्योऽअजगन्युधानॄन् + ॥ दुराध्यो३अदितिंस्रेवयंतोचेतसोविजगृभ्रेपरुष्णीं । महाविव्य
क्पृथिवींपत्यमानःपशुष्कविरशयच्चायमानः ॥ ईयुरर्थंनन्यर्थंपरुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्वंजगाम । सुदासऽइंद्रःसुतु
काँऽअमित्रानरंधयन्मानुषेवध्रिवाचः ॥ ईयुर्गावोनयवसादगोपायथाकृतमभिमित्रंचितासः । पृश्निगावःपृश्निनिप्रे
षितासःश्रुष्टिंचक्रुर्नियुतोरंतयश्च ॥ २५ ॥ एकंचयोविंशतिंचश्रवस्यावैकर्णयोर्जनान्राजान्यस्तः । दस्मोनसद्मन्निशि
शातिबर्हिःशूरःसर्गमकृणोदिंद्रऽएषां ॥ अधश्रुतंकवषंवृद्धमप्स्वनुद्रुह्युंनिवृणक्वज्रबाहुः । वृणानाऽअत्रसख्यायस
ख्यंत्वायंतोयेऽअमदन्ननुत्वा ॥ विसद्योविश्वादृंहितान्येषामिंद्रःपुरःसहसासप्तदर्दः । व्यानवस्यतृत्सवेगयंभाग्जेष्म

ऋक्सं. अ.५अ.२ ॥१४॥

पुरुं विदथे मृध्रवाचं ॥ निगव्यवोनवोद्रुह्यवश्चषष्टिः शतासुषुपुः षट्सहस्रा । षष्टिर्वीरासोऽअधिषड्दुवोयुविश्वेदिंद्रस्य वीर्याकृतानि ॥ इंद्रेणैतेतृत्सवोवेविषाणाऽआपोनसृष्टाऽअधवंतनीचीः । दुर्मित्रासःप्रकलविन्मिमानाजहुर्विश्वानि भोजनासुदासे ॥ २६ ॥ अर्धवीरस्यशृतपामनिंद्रंपराशर्धंतंनुनुदेऽअभिक्षां । इंद्रोमन्युंमन्युम्योमिमायभेजेपथोव र्तनिंपत्यमानः ॥ आध्रेणचित्तद्वेकंचकारसिंह्यंचित्पेत्वेनाजघान । अवस्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिंद्रःप्रायच्छद्विश्वाभोजना सुदासे ॥ शश्वंतोहिशत्रवोरारधुष्टेभेदस्यचिच्छर्धतोविंदरंधिं । मर्तांऽएनःस्तुवतोयःकृणोतितिग्मंतस्मिन्निजहिवज्र मिंद्र ॥ आवदिंद्रंयमुनातृत्सवश्चप्रात्रभेदंसर्वतातामुषायत् । अजासश्चशिग्रवोयक्षवश्चबलिंशीर्षाणिजभ्रुरश्व्यानि ॥ नतऽइंद्रसुमतयोनरायःसंचक्षेपूर्वाऽउषसोननूत्नाः । देवकंचिन्मान्यमानंजघंथावत्मनाबृहतःशंबरंभेत् ॥ २७ ॥ प्रयेगृहादममदुस्त्वायापराशरःशतयातुर्वसिष्ठः । नतेभोजस्यसख्यंमृषंताधासूरिभ्यःसुदिनाव्युच्छान् ॥ द्वेनप्तुर्देव वतःशतेगोर्द्वारथावधूमंतासुदासः । अर्हन्नग्नेपैजवनस्यदानंहोतेवसद्मपर्येमिरेभन् ॥ चत्वारोमापैजवनस्यदानाःस्म दिष्टयःकृशनिनोनिरेके । ऋज्रासोमापृथिविष्ठाःसुदासस्तोकंतोकायश्रवसेवहंति ॥ यस्यश्रवोरोदसीऽअंतरुर्वीशी र्ष्णेशीर्ष्णेविबभाजाविभक्ता । सप्तेदिंद्रंनस्रवतोगृणंतिनियुध्यामधिमशिशादभीके ॥ इमंनरोमरुतःसश्चतानुदिवो

मंडल ७ अनु. २ ॥१४॥

दासंनपितरंसुदासः । अविष्टनांपैजवनस्यकेतंदूणाशंक्षत्रमजरंदुवोयु ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषभो
नभीमऽएकःकृष्टीश्च्यावयतिप्रविश्वाः । यःशश्वतोऽअदाशुषोगयस्यप्रयंतासिसुष्वितरायवेदः ॥ त्वंहत्यदिंद्रकुत्स
मावःशुश्रूषमाणस्तन्वासमर्ये । दासंयच्छुष्णंकुयवंन्यस्माऽअरंधयऽआर्जुनेयायशिक्षन् ॥ त्वंधृष्णोधृषतावीतहव्यं
प्रावोविश्वाभिरूतिभिःसुदासं । प्रपौरुकुत्सिंत्रसदस्युमावःक्षेत्रसातावृत्रहत्येषुपूरुं ॥ त्वंनृभिर्नृमणोदेववीतौभूरी
णिवृत्राहर्यश्वहंसि । त्वंनिदस्युंचुमुरिंधुनिंचास्वापयोदभीतयेसुहंतु ॥ तवच्यौत्नानिवज्रहस्ततानिनवयत्पुरोनवतिं
चंसद्यः । निवेशनेशततमाविवेषीरहन्चवृत्रंनमुंचिमुताहन् ॥ २९ ॥ सनातातंऽइंद्रभोजनानिरातहव्यायदाशुषेसु
दासे । वृष्णेतेहरीवृषणायुनज्मिव्यंतुब्रह्माणिपुरुशाकवाजं ॥ मातेऽअस्यांसहसावन्परिष्टावघायभूमहरिवःपरादै ।
त्रायस्वनोवृकेभिर्वरूथैस्तवप्रियासःसूरिषुस्याम ॥ प्रियासऽइत्तेमघवन्नभिष्टौनरोमदेमशरणेसखायः । नितुर्वशंनि
याद्वंशिशीह्यतिथिग्वायशंस्यंकरिष्यन् ॥ सद्यश्चिन्नुतेमघवन्नभिष्टौनरःशंसंत्युक्थशासऽउक्था । येतेहवेभिर्विपणीं
ऽरदान्नस्मान्वृणीष्वयुज्यायतस्मै ॥ एतेस्तोमानरांनृतमतुभ्यंमसद्र्यंचोददंतोमघानि । तेषामिंद्रवृत्रहत्येशिवोभूःस

(७।२।२) यस्तिग्मश्रृंगइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

खांचशूरोंविताचंनृणां ॥ नूइंद्रशूरस्तवंमानऽऊतीब्रह्मंजूतस्तन्वांवावृधस्व । उपंनोवाजांन्मिमीह्युपस्तीन्यूयंपांत० ॥ ३० ॥ ॥ इतिपंचमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुस्त्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १८ ऋचः १५६ ॥ त्यागः ॥ समिद्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्यइ. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. अग्नय. २० वैश्वानरायाग्नय. १६ अग्नय. २३ वैश्वानरायाग्नय. ३ अग्नय. ३७ इंद्राये. २१ सुदासइ. ४ इंद्राये. २१ ॥ इतिपंचमेद्वितीयः ॥

उग्रोदशासविपिबनवंवैराजमृतैंत्यामुदुर्षज्योनिरातेनसोमःपंचेंद्रंनरोब्रह्माणोयंसोमआनःप्रवोद्वादशगायत्रं त्रिविराळंतंमोषुसप्ताधिकाप्रगाथंतृतीयाद्विपदांसौदासैरग्नौप्रक्षिप्यमाणाःशक्तिरंत्यंप्रगाथमालेभेसोर्धर्चउक्ते दह्यतंतंपुत्रोक्तंवसिष्ठःसमापयतेतिशाट्यायनकंवसिष्ठस्यैवहतपुत्रस्यार्षमितितांडकंश्वित्यंचःषळूनासंस्तवोव सिष्ठस्यसपुत्रस्येंद्रेणवासंवादःप्रशुक्रपंचाधिकावैश्वदेवंहांद्याएकविंशतिर्द्विपदांअब्जामहेरर्धर्चउत्तरोहिर्बुध्न्या यंशंनःपंचोनाशांतिः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (७।२।३) उग्रोजंज्ञेवीर्यायस्वधावान्चक्रिरपोनर्योयत्करिष्यन् । जग्मिर्युवानृषदंनमवोंभिस्त्राता

(७।२।३) उग्रोजज्ञइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नऽइंद्रऽएनंसोमहश्चित् ॥ हंतांवृत्रमिंद्रःशूशुंवानःप्रावीन्नुवीरोजंरितारंमूती । कर्तासुदासेऽअहवाऽउंलोकंदातावसु मुहुरादाशुषैंभूत् ॥ युध्मोऽअंनर्वाखंजकृत्समद्वाशूरंःसत्राषाट्जनुषेमषाह्वः । व्यांसऽइंद्रःपृतंनाःस्वोजाऽअधाविश्वं शत्रूयंतंजघान ॥ उभेचिंदिंद्ररोदसीमहित्वापंप्राथतविंषीभिस्तुविष्मः । निवज्रमिंद्रोहरिंवान्मिमिंक्षन्त्समंधंसाम दैंषुवाऽउंवोच ॥ वृषांजजानवृषंणंरणांयतमुंचिन्नारीनर्यंससूव । प्रयःसेनानीरधनृभ्योऽअस्तीनःसत्वांगवेषंणःसधृ ष्णुः+ ॥ १ ॥ नूचित्सभ्रेषतेजनोनरेषन्मनोयोऽअंस्यघोरमाविवांसात् । यज्ञैर्यऽइंद्रेदधंतेदुवांसिक्षयत्सरायऽऋतपा ऽऋतेजाः+ ॥ यदिंद्रपूर्वोऽअपंरायशिक्षन्नयज्यायान्कनीयसोदेष्णं+ । अमृतऽइत्पर्यांसीतदूरमाचित्रचित्र्यंभरार यिंनः ॥ यस्तंऽइंद्रप्रियोजनोददाशदसंन्निरेकेऽअंद्रिवःसखांते । वयंतेऽअस्यांसुंमतौचनिंष्ठाःस्यामवरूथेऽअघ्नंतोनृपीं तौ ॥ एषःस्तोमोऽअचिक्रदद्वृषांतऽउतस्तामुर्मंघवन्नक्रपिष्ट । रायस्कामोजरितारंतऽआगन्त्वमंगशंक्रवस्वऽआशंको नः ॥ सनंऽइंद्रत्वयंतायाऽइषेधास्त्मनांचयेमघवांनोजुनंतिं । वस्वीषुतेंजरित्रेऽअंस्तुशक्तिर्यूयं० ॥ २ ॥ (७।२।४)
असांविदेवंगोऽऋंजीकमंधोन्यंस्मिन्निंद्रोजनुषेंमुवोच । बोधांमसित्वाहर्यश्वयज्ञैर्बोधांनःस्तोममंधंसोमदेषु ॥ प्रयंति यज्ञंविपयंतिबर्हिःसोमंमादोविदथेंदुध्रवांचः । न्युभ्रियंतेयशसोगृभादादूरऽउंपब्दोवृषंणोनृषाचंः ॥ त्वमिंद्रस्रवित

(७।२।४) असाविदेवमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.५अ.३ ॥१६॥

मंडलं ७ अनु. २

वाऽअपस्कुःपरिष्ठिताऽअहिंनाशूरपूर्वीः । त्वद्वांवक्रेरथ्योर्३नधेनारेजंतेविश्वांकृत्रिमाणिभीषा ॥ भीमोविवेषायुधे भिरेषामपांसिविश्वानर्याणिविद्वान् । इंद्रःपुरोजर्हृषाणोविदूधोद्विवज्रहस्तोमहिनाजंघान ॥ नयातवऽइंद्रजूजुवुर्नो नवंदंनाशविष्ठवेद्याभिः । सशर्धदर्योविषुणस्यजंतोर्माशिश्नदेवाऽअपिगुर्ऋतंनः ॥ २ ॥ अभिक्रत्वेंद्रभूरधज्मन्नतेवि व्यङ्महिमानंरजांसि । स्वेनाहिवृत्रंशवसाजघंथनशत्रुरंतंविविदद्युधाते ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्यायपूर्वेनुक्षत्रायममिरेस हांसि । इंद्रोमघानिंदयतेविषह्येंद्रंवाजस्यजोहुवंतसातौ ॥ कीरिश्चिद्धित्वामवसेजुहावेशानमिंद्रसौभगस्यभूरेः । अवोबभूथशतमूतेऽअस्मेऽअभिक्षत्तुस्त्वावतोवरूता ॥ सखायस्तऽइंद्रविश्वहस्यामनमोवृधासोमहिनातरुत्र । वन्वं तुस्मातेवसासमीके३भीतिमर्योवनुषांशवांसि ॥ सनऽइंद्रत्वयताया ऽइषेधास्त्मनाचयेमघवानोजुनंति । वस्वीषुतेज रित्रेऽअस्तुशक्तिर्यूयं०॥४॥(७।२।५)पिबासोममिंद्रमंदतुत्वायंतेसुषावहर्यश्वाद्रिः । सोतुर्बाहुभ्यांसुयतोनार्वा ॥ यस्ते मदोयुज्यश्चारुरस्तियेनवृत्राणिहर्यश्वहंसि । सत्वामिंद्रप्रभूवसोममत्तु ॥ बोधासुमेमघवन्वाचमेमांयांतेवसिष्ठोऽअर्च तिप्रशस्तिं । इमाब्रह्मसधमादेजुषस्व ॥ श्रुधीहवंविपिपानस्याद्रेर्बोधाविप्रस्यार्चतोमनीषां । कृष्वादुवांस्यंतमासचे मा ॥ नतेगिरोऽअपिमृष्येतुरस्यनसुष्टुतिमसुर्यस्यविद्वान् । सदातेनामस्वयशोविवक्मि ॥ ५ ॥ भूरिहितेसवना

॥१६॥

(७।२।५) पिबासोममितिनवर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रोविराळंत्यात्रिष्टुप् ।

मानुषेषुभूरिमनीषीहवतेत्वामित् । मारेऽअस्मन्मघवन्ज्योकः ॥ तुभ्येदिमासवनाशूरविश्वातुभ्यंब्रह्माणिवर्धनाकृणोमि । त्वंनृभिर्हव्योविश्वधासि ॥ नूचिन्नुतेमन्यमानस्यदस्मोदश्नुवंतिमहिमानमुग्र । नवीर्यमिंद्रतेनराधः ॥ येचपूर्वऽऋषयोयेचनूत्नाऽइंद्रब्रह्माणिजनयंतविप्राः । अस्मेतेसंतुसख्याशिवानियूयं० ॥ ६ ॥ (७।२।६) उदुब्रह्माण्यैरतश्रवस्येंद्रंसमर्येमहयावसिष्ठ । आयोविश्वानिशवसाततानोपश्रोतामऽईवतोवचांसि ॥ अयामिघोषऽइंद्रदेवजामिरिरज्यंतयच्छुरुधोविवाचि । नहिस्वमायुश्चिकितेजनेषुतानीदंहांस्यतिपर्ष्यस्मान् ॥ युजेरथंगवेषणंहरिभ्यामुपब्रह्माणिजुजुषाणमस्थुः । विबाधिष्टस्यरोदसीमहित्वेंद्रोवृत्राण्यप्रतीजघन्वान् ॥ आपश्चित्पिप्युस्तर्योनगावोनक्षन्नृतंजरितारस्तऽइंद्र । याहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छात्वंहिधीभिर्दयसेविवाजान् ॥ तेत्वामदाऽइंद्रमादयंतुशुष्मिणंतुविराधसंजरित्रे । एकोदेवत्रादयसेहिमर्तानस्मिन्छूरसवनेमादयस्व ॥ एवेदिंद्रंवृषणंवज्रबाहुंवसिष्ठासोऽअभ्यर्चंत्यर्कैः । सनःस्तुतोवीरवद्धातुगोमद्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ७ ॥ (७।२।७) योनिष्टऽइंद्रसदनेऽअकारितमानृभिःपुरुहूतप्रयाहि । असोयथानोविताबृधेचददोवसूनिममदश्चसोमैः ॥ गृभीतंतेमनऽइंद्रद्विबर्हाःसुतःसोमःपरिषिक्तामधूनि । विसृष्टधेनाभरतेसुवृक्तिरियमिंद्रंजोहुवतीमनीषा ॥ आनोदिवऽआपृथिव्याऽऋजीषिन्निदंब

(७।२।६) उदुब्रह्माणीतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७।२।७) योनिष्टइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हिंःसोमपेयायाहि । वहंतुत्वाहरयोमद्र्यंचमांगूषमच्छातवसंमदाय ॥ आनोविश्वाभिरूतिभिःसजोषाब्रह्मजुषाणो हर्यश्वयाहि । वरीवृजत्स्थविरेभिःसुशिप्रास्मेदधद्वृषणंशुष्ममिंद्र ॥ एषःस्तोमोमहउग्रायवाहेधुरी३वात्योनवाजयन्न धायि । इंद्रत्वायमर्कईट्टेवसूनांदिवीवद्यामधिनःश्रोमतंधाः ॥ एवानइंद्रवार्यस्यपूर्धिप्रतेमहींसुमतिंवेविदाम । इषंपिन्वमघवद्भ्यःसुवीरांयूयंपात० ॥ ८ ॥ (७।२।८) आतेमहइंद्रोत्युग्रसमन्यवोयत्समरंतसेनाः । पतातिदि द्युन्नर्यस्यबाह्वोर्मातेमनोविष्वद्र्यं१ग्विचारीत् ॥ निदुर्गइंद्रश्नथिह्यमित्रानभियेनोमर्तासोअमंति । आरेतंशंसंकृ णुहिनिनित्सोरानोभरसंभरणंवसूनां ॥ शतंतेशिप्रिन्नूतयःसुदासेसहस्रंशंसाउतरातिरस्तु । जहिवधर्वनुषोमर्त्यस्या स्मेद्युम्नमधिरत्नंचधेहि ॥ त्वावतोहींद्रक्रत्वेअस्मित्वावतोवितुःशूररातौ । विश्वेदहानितविषीवउग्रँओकःकृणु ष्वहरिवोनमर्धीः ॥ कुत्साएतेहर्यश्वायशूषमिंद्रेसहोदेवजूतमियानाः । सत्राकृधिसुहनाशूरवृत्रावयंतरुत्राःसनुया मवाजं ॥ एवानइंद्रवार्यस्यपूर्धिप्रतेमहींसुमतिंवेविदाम । इषंपिन्वमघवद्भ्यःसुवीरांयूयंपात० ॥ ९ ॥ (७।२।९) नसोमइंद्रमसुतोममादनाब्रह्माणोमघवानंसुतासः । तस्माउक्थंजनयेयज्जुजोषन्नृवन्नवीयःशृणवद्यथानः ॥ उक्थ उक्थेसोमइंद्रंममादनीथेनीथेमघवानंसुतासः । यदींसबाधःपितरंनपुत्राःसमानदक्षाअवसेहवंते ॥ चकारताकृ

(७।२।८) आतेमहइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७।२।९) नसोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

णवंन्नूनमन्यायानिंब्रुवंतिवेधसंःसुतेषुं । जनींरिवपतिरेकंःसमानोनिमांमृजेपुरऽइंद्रःसुसर्वांः ॥ एवातमांहुरुतशृण्व ऽइंद्रऽएकोंविभक्तातरणिर्मघानां । मिथस्तुरंऽऊतयोयस्यंपूर्वीरस्मेभद्राणिंसश्चतप्रियाणिं ॥ एवावसिंष्ठऽइंद्रमूतयेनॄन्कृष्टीनांवृषभंसुतेगृंणाति । सहस्रिणऽउपंनोमाहिवाजांन्यूयंपांत० ॥ १० ॥ (७२।१०) इंद्रंनरोंनेमधिंताहवं तेयत्पार्यांयुनजंतेधियस्ताः । शूरोनृषांताशवंसश्चकानऽआगोमंतिव्रजेभंजात्वंनंः ॥ यऽइंद्रशुष्मोंमघवन्तेऽअस्तिशिक्षासखिंभ्यःपुरुहूतनृभ्यंः । त्वंहिदृह्वामंघवन्विचेताऽअपांवृधिपरिंवृतंनराधंः ॥ इंद्रोराजाजगंतश्चर्षणीनामधिक्षमिविषुंरूपंयदस्तिं । ततोंददातिदाशुषेवसूंनिचोदद्राधऽउपंस्तुतश्चिदर्वाक् + ॥ नूचिंन्नऽइंद्रोंमघवासहूंतीदानोवाजंनियंमतेनऽऊती । अनूंनायस्यदक्षिंणापीपायंवामंनृभ्योंऽअभिवींतासखिंभ्यः ॥ नूऽइंद्ररायेवरिंवस्कृधीनऽआतेमनों ववृत्याममघायं । गोमदश्वांवद्रथंवद्व्यंतोंयूयंपांत० ॥ ११ ॥ (७२।११) ब्रह्मांणऽइंद्रोपंयाहिविद्वानर्वाचंस्तेहरंयःसंतुयुक्ताः । विश्वेंचिद्धित्वांविहवंतमर्ताऽअस्माकमिच्छृणुहिविश्वमिन्व ॥ हवंतऽइंद्रमहिमाव्यांनड्ब्रह्मयत्पासिंशवसिन्नृषींणां । आयद्वज्रंदधिषेहस्तंऽउग्रघोरःसन्क्रत्वांजनिष्ठाऽअषांह्वः ॥ तवप्रणींतींद्रजोहुंवानान्त्संयन्नॄन्नरोदंसीनिनेथं । महेक्षत्रायशर्वसेहिजज्ञेतूंतुजिंचित्तूतुजिरशिश्नत् ॥ एभिर्नंऽइंद्राहंभिर्दशस्यदुर्मिंत्रासोहिक्षितयंःपवंते ।

(७२।१०) इंद्रंनरइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७२।११) ब्रह्माणइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

प्रतियच्चष्टेऽअनृतमनेनाऽअवद्धितावरुणोमायीनःसात् ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्दन्नः । योऽ
अर्चतोब्रह्मकृतिमविष्ठोयूयंपात० ॥ १२ ॥ (७।२।१२) अयंसोमऽइंद्रतुभ्यंसुन्वऽआतुप्रयाहिहरिवस्तदोकाः ।
पिबात्वं१स्यसुषुतस्यचारोर्ददोमघानिमघवन्नियानः+ ॥ ब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाणोर्वाचीनोहरिभिर्याहितूयं । अस्मि
न्नूषुसवनेमादयस्वोपब्रह्माणिशृणवऽइमानः ॥ कातेऽअस्त्यरंकृतिःसूक्तैःकदानूनंतेमघवन्दाशेम । विश्वामतीराततं
नेत्वायाधामऽइंद्रशृणवोहवेमा+ ॥ उतोघातेपुरुष्या३इदासन्येषांपूर्वेषामशृणोर्ऋषीणां । अधाहंत्वामघवन्जोहवीमि
त्वंनइंद्रासिप्रमतिःपितेव ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्दन्नः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्ठोयूयंपा
त० ॥ १३ ॥ (७।२।१३) आनोदेवशवसायाहिशुष्मिन्भवावृधऽइंद्ररायोऽअस्य । महेनृम्णायनृपतेसुवज्रमहि
क्षत्रायपौंस्यायशूर ॥ हवंतऽउत्वाहव्यंविवाचितनूषुशूराःसूर्यस्यसातौ । त्वंविश्वेषुसेन्योजनेषुत्वंवृत्राणिरंधयासुहं
तु ॥ अहायदिंद्रसुदिनाव्युच्छान्दधोयत्केतुमुपमंसमत्सु । न्य१ग्निःसीददसुरोनहोताहुवानोऽअत्रसुभगायदेवान्+॥
वयंतेतऽइंद्रयेचदेवस्तवंतशूरददतोमघानि । यच्छासूरिभ्यऽउपमंवरूथंस्वाभुवोजरणामश्नवंत ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवा

(७।२।१२) अयंसोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७।२।१३) आनोदेवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नमेनंमहोरायोराधंसोयद्ददंन्नः । योऽअर्चंतोब्रह्मकृतिमविंष्ठोयूयंपात० ॥ १४ ॥ (७२।१४) प्रवऽइंद्रायमादंनं हर्यश्वायगायत । सखायःसोमपाव्नें ॥ शंसेदुक्थंसुदानंवऽउतद्युक्षंयथानरः । चकृमासत्यरांधसे ॥ त्वंनऽइंद्रवाज युस्त्वंगव्युःशंतक्रतो । त्वंहिरण्ययुर्वसो ॥ वयमिंद्रत्वायवोभिप्रणोंनुमोवृषन् । विद्धीत्वं१स्यनोंवसो ॥ मानोंनिदे चवक्तवेर्योरंधीररांव्णे । त्वेऽअपिक्रतुर्मम ॥ त्वंवमासिसप्रथःपुरोयोधश्चवृत्रहन् । त्वयाप्रतिंब्रुवेयुजा+ ॥ १५ ॥ महाँऽउतासियस्यतेनुस्वधावरीसहः । मम्नातेऽइंद्ररोदंसी ॥ तंत्वामरुत्वंतीपरिभुवद्वाणीसयावरी । नक्षमाणासह द्युभिः ॥ ऊर्ध्वासस्त्वान्विंदंवोभुवंन्दस्ममुपद्यविं । संतेंनमंतकृष्टयः ॥ प्रवोंमहेमहिवृधेभरध्वंप्रचेंतसेप्रसुमतिंकृणु ध्वं । विशंःपूर्वीःप्रचंराचर्षणिप्राः+ ॥ उरुव्यचंसेमहिनेंसुवृक्तिमिंद्रायब्रह्मजनयंतविप्राः । तस्यंव्रतानिनमिनंतिधी राः ॥ इंद्रवाणीरनुंत्तमन्युमेवसत्राराजानंदधिरेसहंध्यै । हर्यश्वायवर्हयासमापीन्+ ॥ १६ ॥ (७२।१५) मोषु त्वांवाघतंश्चनारेऽअस्मन्निरीरमन् । आरात्तांच्चित्सधमादंनऽआगंहीहवासन्नुपंश्रुधि ॥ इमेहितेंब्रह्मकृतंःसुतेसचाम

(७२।१४) प्रवइंद्रायेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रोगायत्र्यंत्यास्तिस्रोविराजः । (७२।१५) मोषुत्वेतिसप्तविंशत्यृचस्यसूक्तस्यव सिष्ठइंद्रः प्रथमाचतुर्थीषष्ठ्यादियुगृचश्चबृहत्यःद्वितीयापंचम्याद्ययुगृचश्चसतोबृहत्यःरायस्कामइतितृतीयाद्विपदाविराट् (इंद्रक्रतुन्नइत्यर्धर्चो वासिष्ठःशक्तिऋषिरितिशाट्यायनब्राह्मणं, इंद्रक्रतुन्नइत्युत्तरस्यात्मकस्यशक्तिऋषिरितिताण्डकब्राह्मणं) ।

धौनमक्षऽआसते । इंद्रेकामंजरितारोवसूयवोरथेनपादमादधुः ॥ रायस्कामोवज्रहस्तंसुदक्षिणंपुत्रोनपितरंहुवे ॥
इमऽइंद्रायसुन्विरेसोमासोदध्याशिरः । ताँऽआमदायवज्रहस्तपीतयेहरिभ्यांयाह्योकऽआ ॥ श्रवच्छुत्कर्णऽईयतेव
सूनांनूचिन्नोमधिषद्गिरः । सद्यश्चिद्यःसहस्राणिशतादददन्नकिर्दित्संतमामिनत् ॥ १७ ॥ सवीरोऽअप्रतिष्कुतऽइंद्रे
णशूशुवेनृभिः । यस्तेगभीरासवनानिवृत्रहन्त्सुनोत्याचधावति ॥ भवावरूथंमघवन्मघोनांयत्समजासिशर्धतः । वि
त्वाहतस्यवेदनंभजेमह्यादूणाशोभरागयं ॥ सुनोतासोमपाव्नेसोममिंद्रायवज्रिणे । पचतापक्तीरवसेकृणुध्वमित्पृणन्नि
त्पृणतेमयः ॥ मास्रेधतसोमिनोदक्षतामहेकृणुध्वंरायऽआतुजे । तरणिरिज्जयतिक्षेतिपुष्यतिनदेवासःकवत्नवे ॥
नकिःसुदासोरथंपर्यासनरीरमत् । इंद्रोयस्याविताय स्यमरुतोगमत्सगोमतिव्रजे ॥ १८ ॥ गमद्वाजंवाजयन्निंद्रम
र्त्योयस्यत्वमविताभुवः । अस्माकंबोध्यवितारथानामस्माकंशूरनृणां ॥ उदिन्न्वस्यरिच्यतेंशोधनंनजिग्युषः । यऽ
इंद्रोहरिवान्नदभंतितंरिपोदक्षंदधातिसोमिनि ॥ मंत्रमखर्वंसुधितंसुपेशसंदधातयज्ञियेष्वा । पूर्वीश्चनप्रसितयस्तरंति
तंयऽइंद्रेकर्मणाभुवत् ॥ कस्तमिंद्रत्वावसुमामर्त्योदधर्षति । श्रद्धाऽइत्तेमघवन्पार्येदिविवाजीवाजंसिषासति ॥ म
घोनःस्मवृत्रहत्येषुचोदययेददतिप्रियावसु । तवप्रणीतीहर्यश्वसूरिभिर्विश्वातरेमदुरिता ॥ १९ ॥ तवेदिंद्रावमंव
सुत्वंपुष्यसिमध्यमं । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसिनकिष्ट्वागोषुवृण्वते ॥ त्वंविश्वस्यधनदाऽअसिश्रुतोयऽईंभवंत्याज

यः । तवायंविश्वःपुरुहूतपार्थिवोवस्युर्नामभिक्षते ॥ यदिंद्रयावतस्त्वमेतावदहमीशीय । स्तोतारमिद्दिधिषेयरदाव सोनपापत्वायरासीय ॥ शिक्षेयमिन्महयतेदिवेदिवेरायऽआकुहचिद्विदे । नहित्वदन्यन्मघवन्नऽआप्यंवस्योऽअ स्तिपिताचन ॥ तरणिरित्सिषासतिवाजंपुरंध्यायुजा । आवऽइंद्रंपुरुहूतंनमेगिरानेमिंतष्टेवसुद्रुं ॥ २० ॥ नदुष्टु तीमर्त्योविंदतेवसुनस्रेधंतंरयिर्नशत् । सुशक्तिरिन्मघवन्तुभ्यंमावतेदेष्णंयत्पार्येदिवि ॥ अभित्वाशूरनोनुमोदु ग्धाऽइवधेनवः । ईशानमस्यजगतःस्वर्दृशमीशानमिंद्रतस्थुषः ॥ नत्वावाँऽअन्योदिव्योनपार्थिवोनजातोनजनि ष्यते । अश्वायंतोमघवन्निंद्रवाजिनोगव्यंतस्त्वाहवामहे ॥ अभीषतस्तदाभरेंद्रज्यायःकनीयसः । पुरूवसुर्हिमघव न्त्सनादसिभरेभरेचहव्यः ॥ पराणुदस्वमघवन्नमित्रान्त्सुवेदानोवसूकृधि । अस्माकंबोध्यविताममहाधनेभवावृधःसखीं नां ॥ इंद्रक्रतुंनऽआभरपितापुत्रेभ्योयथा । शिक्षाणोऽअस्मिन्पुरुहूतयामनिजीवाज्योतिरशीमहि ॥ मानोऽअज्ञा तावृजनादुराध्योमाशिवासोऽअवक्रमुः । त्वयावयंप्रवतःशश्वतीरपोतिशूरतरामसि ॥ २१ ॥ (७।२।१६) श्वि त्यंचोमादक्षिणतस्कपर्दाधियंजिन्वासोऽअभिहिप्रमंदुः । उत्तिष्ठन्वोचेपरिबर्हिषोनॄन्नमेदूरादवितवेवसिष्ठाः ॥ दूरा

(७।२।१६) श्वित्यंचइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठऋषिःआद्यानांपंचानांवसिष्ठपुत्राऋषयःआद्यानांनवानांवसिष्ठपुत्रादेवताःअंत्या- नांपंचानांवसिष्ठोदेवतात्रिष्टुप् (आद्यानांनवानामिंद्रोदेवताअंत्यानांपंचानांवसिष्ठोदेवताव्यत्यासेनमिथऋषीतौवा) ।

ऋक्सं. अ.५अ.३ ॥२०॥

दिंद्रंमनयन्नासुतेनतिरोवैशंतमतिपांतमुग्रं । पाशंद्युम्नस्यवायुतस्यसोमात्सुतादिंद्रोऽवृणीतावसिष्ठान् ॥ एवेन्नुकंसिं धुमेभिस्ततारेवेन्नुकंभेदमेभिर्जघान । एवेन्नुकंदाशराज्ञेसुदासंप्रावदिंद्रोब्रह्मणावोवसिष्ठाः ॥ जुष्टीनरोब्रह्मणावःपि तृणामक्षमव्ययंनकिलारिषाथ । यच्छक्करीषुबृहतारवेणेंद्रेशुष्ममदधातावसिष्ठाः ॥ उद्द्यामिवेत्तृष्णजोनाथितासो दीधयुर्दाशराज्ञेवृतासः । वसिष्ठस्यस्तुवतऽइंद्रोऽअश्रोदुरुंतृत्सुभ्योऽअकृणोदुलोकं ॥ २२ ॥ दंडाऽइवेद्गोऽअज नासऽआसन्परिच्छिन्नाभरताऽअर्भकासः । अभवच्चपुरऽएतावसिष्ठऽआदित्तृत्सूनांविशोऽअप्रथंत ॥ त्रयःकृण्वंति भुवनेषुरेतस्तिस्रःप्रजाऽआर्याज्योतिरग्राः । त्रयोघर्मासऽउषसंसचंतेसर्वाँऽइत्ताँऽअनुविदुर्वसिष्ठाः ॥ सूर्यस्येववक्ष थोज्योतिरेषांसमुद्रस्येवमहिमागंभीरः । वातस्येवप्रजवोनान्येनस्तोमोवसिष्ठाऽअन्वेतवेवः ॥ तऽइन्निण्यंहृदयस्यप्र केतैःसहस्रवल्शमभिसंचरंति । यमेनततंपरिधिंवयंतोऽप्सरसऽउपसेदुर्वसिष्ठाः ॥ विद्युतोज्योतिःपरिसंजिहानंमि त्रावरुणायदपश्यतांत्वा । तत्तेजन्मोतैकंवसिष्ठागस्त्योयत्त्वाविशऽआजभार ॥ २३ ॥ उतासिमैत्रावरुणोवसिष्ठोर्व श्यांब्रह्मन्मनसोधिजातः । द्रप्संस्कन्नंब्रह्मणादैव्येनविश्वेदेवाःपुष्करेत्वाददंत ॥ सप्रकेतऽउभयस्यप्रविद्वान्त्सहस्र दानऽउतवासदानः । यमेनततंपरिधिंवयिष्यन्नप्सरसःपरिजज्ञेवसिष्ठः ॥ सत्रेहजाताविषितानमोभिःकुंभेरेतःसि षिचतुःसमानं । ततोहमानऽउदियायमध्यात्ततोजातमृषिमाहुर्वसिष्ठं ॥ उक्थभृतंसामभृतंबिभर्तिग्रावाणंबिभ्रत्प्र

मंडलं ७ अनु. २ ॥२०॥

वंदात्यग्रे । उपैनमाध्वंसुमनस्यमाना॒ऽआवोगच्छातिप्रतृदोवसिष्ठः ॥ २४ ॥ (७।३।१) प्रशुक्रैतुदेवीमनीषाऽअस्मत्सुतष्टोरथोनवाजी+ ॥ विदुःपृथिव्यादिवोजनित्रंशृण्वंत्यापोऽअधक्षरंतीः ॥ आपश्चिदस्मैपिन्वंतपृथ्वीर्वृत्रेषुशूरामंसंतऽउग्राः+ ॥ आधूर्ष्वस्मैदधाताश्वानिंद्रोनवज्रीहिरण्यबाहुः ॥ अभिप्रस्थाताहेवयज्ञंयातेवपत्मन्त्मनाहिनोत ॥ त्मनासमत्सुहिनोतयज्ञंदधातकेतुंजनायवीरं+ ॥ उदस्यशुष्माद्भानुर्नार्तविभर्तिभारंपृथिवीनभूम ॥ ह्वयामिदेवाँऽअयातुरग्नेसाधन्नृतेनधियंदधामि ॥ अभिवोदेवींधियंदधिध्वंप्रवोदेवत्रावाचंकृणुध्वं ॥ आचष्टऽआसांपाथोनदीनांवरुणऽउग्रःसहस्रचक्षाः ॥ २५ ॥ राजाराष्ट्राणांपेशोनदीनामनुत्तमस्मैक्षत्रंविश्वायु ॥ अविष्टोऽअस्मान्विश्वासुविक्ष्वद्युंकृणोतशंसंनिनित्सोः+ ॥ व्येतुदिद्युद्द्विषामशेवायुयोतविष्वग्रपस्तनूनां ॥ अवीन्नोऽअग्निर्हव्यान्नमोभिःप्रेष्ठोऽअस्माऽअधायिस्तोमः ॥ सजूर्देवेभिरपांनपातंसखायंकृध्वंशिवोनोऽअस्तु ॥ अब्जामुक्थैरहिंगृणीषेबुध्नेनदीनांरजःसुषीदन् ॥ मानोहिर्बुध्न्योरिषेधान्मायज्ञोऽअस्यस्त्रिधदृतायोः+ ॥ उतनऽएषुनृषुश्रवोधुःप्ररायेयंतुशर्धंतोऽअर्यः+ ॥

तृतीयेनुवाकेद्वाविंशतिसूक्तानि (७।३।१) प्रशुक्रैत्विवितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवाद्विपदाविराट् अंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभः अब्जामुक्थैरितिद्विपदायाअहिर्देवता मानोहिर्बुध्न्योरित्यस्याअहिर्बुध्न्यः (इतश्चत्वारिवैश्वदेवसूक्तानि। भेदपक्षे–देवाः १ आपः १ इंद्रः २ यज्ञः ३ देवाः २ वरुणः १ देवाः ३ अग्निः १ अपांनपात् १ अहिः १ अहिर्बुध्न्यः १ देवाः २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टा १ विश्वे. ४ एवं २५)

ऋक्सं. अ.५अ.३ ॥२१॥

मंडलं ७ अनु. ३

तपँतिशत्रुंस्व१र्णभूमामहासैनासोऽअमेभिरेषां ॥ आयन्नःपत्नीर्गमन्त्यच्छात्वष्टासुपाणिर्दधातुवीरान्+ ॥ २६ ॥ प्रतिनःस्तोमंत्वष्टाजुषेतस्यादस्मेऽअरमतिर्वसूयुः+ ॥ तानोरासन्रातिषाचोवसून्यारोदसीवरुणानीशृणोतु । वरूत्रीभिःसुशरणोनोऽअस्तुत्वष्टासुदत्रोविदधातुरायः ॥ तन्नोरायःपर्वतास्तन्नऽआपस्तद्रातिषाचऽओषधीरुतद्यौः । वनस्पतिभिःपृथिवीसजोषाऽउभेरोदसीपरिपासतोनः ॥ अनुतदुर्वीरोदसीजिहातामनुद्युक्षोवरुणऽइंद्रसखा । अनुविश्वेमरुतोयेसहासोरायःस्यामधरुणंधियध्यै ॥ तन्नऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअग्निरापऽओषधीर्वनिनोजुषंत । शर्मन्त्स्याममरुतामुपस्थेयूयंपात० ॥ २७ ॥ (७।३।२) शंनऽइंद्राग्नीभवतामवोभिःशंनऽइंद्रावरुणारातहव्या । शमिंद्रासोमासुवितायशंयोःशंनऽइंद्रापूषणावाजसातौ ॥ शंनोभगःशमुनःशंसोऽअस्तुशंनःपुरंधिःशमुसंतुरायः । शंनःसत्यस्यसुयमस्यशंसःशंनोऽअर्यमापुरुजातोऽअस्तु ॥ शंनोधाताशमुधर्तानोऽअस्तुशंनऽउरूचीभवतुस्वधाभिः । शंरोदसीबृहतीशंनोऽअद्रिःशंनोदेवानांसुहवानिसंतु ॥ शंनोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तुशंनोमित्रावरुणावश्विनाशं । शंनःसुकृतांसुकृतानिसंतुशंनऽइषिरोऽअभिवातुवातः ॥ शंनोद्यावापृथिवीपूर्वहूतौशमंतरिक्षंदृशयेनोऽअस्तु । शंनऽओषधीर्वनिनोभवंतुशंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः+ ॥ २८ ॥ शंनऽइंद्रोवसुभिर्देवोऽअस्तुशमादित्येभिर्वरुणःसुशंसः । शं

॥२१॥

(७।३।२) शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (अत्रसूक्तेसर्वेपिविश्वेदेवाः) ।

नोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषः शंनस्त्वष्टाग्नाभिरिहश्रृणोतु ॥ शंनः सोमोभवतुब्रह्मशंनः शंनोग्रावाणःशमुसंतुयज्ञाः । शंनःस्वरूणांमितयोभवंतुशंनःप्रस्व१ःशम्वस्तुवेदिः ॥ शंनःसूर्यऽउरुचक्षाऽउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु । शंनःपर्वताध्रुवयोभवंतुशंनःसिंधवःशमुसंत्वापः ॥ शंनोऽअदितिर्भवतुव्रतेभिःशंनोभवंतुमरुतःस्वर्काः । शंनोविष्णुःशमुपूषानोऽअस्तुशंनोभवित्रंशम्वस्तुवायुः+ ॥ शंनोदेवःसविताात्रायमाणःशंनोभवंतूषसोविभातीः । शंनःपर्जन्योभवतुप्रजाभ्यःशंनःक्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः+ ॥ २९ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसहधीभिरस्तु । शमभिषाचःशमुरातिषाचःशंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोऽअप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोऽअर्वतःशमुसंतुगावः । शंनऽऋभवःसुकृतःसुहस्ताःशंनोभवंतुपितरोहवेषु ॥ शंनोऽअजऽएकपाद्देवोऽअस्तुशंनोहिर्बुध्न्य१ःशंसमुद्रः । शंनोऽअपांनपात्पेरुरस्तुशंनःपृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषंतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः । शृण्वंतुनोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानांयज्ञियायज्ञियानांमनोर्यजंत्राऽअमृताऽऋतज्ञाः। तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपात० ॥ ३० ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ शंवतीःपारयंत्येतेतंपृच्छंतिवचोयुजा । अभ्यारंतंयमाकेतुंयऽएवेदमितिब्रवन् ॥ भासाकेतुंपरिस्रुतंभारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानानामहीमातायऽएवेदमितिब्रवत् ॥ इंद्रस्तंकिंविभुंप्रभुंभानुनेयंसरस्वतीं । येनंसूर्यमरोचयद्येनेमेरोदसीऽउभे ॥ जुषस्वाग्नेऽअंगिरःकाण्वंमेध्यातिथिं । मात्वासोमस्यबर्हृतसुतस्यमधुमत्तमः ॥

त्वमग्नेऽअंगिरः शोचंस्वदेववीतमः । आशंतमुशंतमाभिरष्टिभिः शांतिःस्वस्तिमकुर्वत ॥ शंनःकनिक्रदद्देवःपर्जन्योऽअभिर्वर्षतु । शंनोद्यावापृथिवीशंप्रजाभ्यःशंनएधिद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ १ ॥) इतिपंचमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

पंचत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १११ वसिष्ठपुत्रेभ्य. ९ वसिष्ठाये. ५ देवेभ्य. अग्न्यइ. इंद्राये. २ यज्ञाये. ३ देवेभ्य. २ वरुणाये. देवेभ्य. ३ अग्नय. अपांनप्त्रेग्नय. अहयेग्नय. अहयेबुध्न्यायाग्नय. देवेभ्य. २ देवपत्नीत्वष्टृभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. १९ ॥ इतिपंचमेतृतीयः ॥

प्रब्रह्मनवावोष्टांबुदुष्य:सावित्रमंत्येवाजिन्यौभगमितिभागोवार्धचैंऊर्ध्वःसप्तवैश्वदेवंत्वोश्रुष्टिःप्रातर्भागंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांत्योषस्यांप्रब्रह्माणःषड्वैश्वदेवंतुप्रवःपंचदधिक्रांदाधिक्रंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांदेवश्चतुष्कंसावित्रमिमारौद्रंत्रिष्टुवंतमापोयमापमृभुक्षणआर्भवमंत्यावैश्वदेवीवांसमुद्रज्येष्ठाआपमांमांमैत्रावरुण्याग्नेयींवैश्वदेवीनदीस्तुतिर्जागतमंत्यातिजगतीशक्करीवांदित्यानांतृचमादित्यंत्वादित्यासःप्रद्यावाद्यावापृथिवीयंवास्तोर्वास्तोष्पत्यममीवहाष्टौवास्तोष्पत्यांद्यागायत्रींशेषास्त्र्युपरिष्टाद्बृहत्यादयोनुष्टुभःप्रस्वापिन्यउपनिषत्कंईपंचाधिकामारुतंहांद्याएकादशद्विपदांमध्वःसप्तप्रसाकमुक्षेषड्व्यंत्रायध्वेद्वादशत्रिप्रगाथादिंनवम्याद्यागायत्र्योंत्यानुष्टुब्रौद्रीमृत्युविमोचनी ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ॐम् ॥ (७।३।३) प्रब्रह्मैतुसदनादृतस्यविरश्मिभिःससृजेसूर्योगाः । विसानुनापृथिवीसस्रऽउर्वीपृथु प्रतीकमध्येधेऽअग्निः+ ॥ इमांवांमित्रावरुणासुवृक्तिमिषंनकृण्वेऽअसुरानवीयः । इनोवामन्यःपदवीरदब्धोजनंच मित्रोयततिब्रुवाणः+ ॥ आवातस्यध्रजतोरंतऽइत्याऽअपीपयंतधेनवोनसूदाः । महोदिवःसदनेजायमानोचिक्रदद्वृष भःसस्मिन्नूधन् ॥ गिरायऽएतायुनजद्धरीतऽइंद्रप्रियासुरथाशूरधायू । प्रयोमन्युंरिरिक्षतोमिनात्यासुक्रतुमर्यमणंव वृत्यां ॥ यजंतेऽअस्यसख्यंवयश्चनमस्विनःस्वऽऋतस्यधामन् । विपृक्षोबाबधेनृभिःस्तवानऽइदंनमोरुद्रायप्रेष्ठं ॥१॥ आयत्साकंयशसोवावशानाःसरस्वतीसप्तथीसिंधुमाता । याःसुष्वयंतसुदुघाःसुधाराऽअभिस्वेनपयसापीप्यानाः ॥ उतत्येनोमरुतोमंदसानाधियंतोकंचवाजिनोवंतु । मानःपरिख्यदक्षराचरंत्यवीवृधन्युज्यंतेरयिंनः ॥ प्रवोमहीमरमं तिंकृणुध्वंप्रपूषणंविदथ्यं१नवीरं । भगंधियोवितारंनोऽअस्याःसातौवाजंरातिषाचंपुरंधिं ॥ अच्छायंवोमरुतःश्लो कऽएत्वच्छाविष्णुंनिषिक्तपामवोभिः । उतप्रजायैगृणतेवयोधुर्यूयंपात० ॥ २ ॥ (७।३।४) आवोवाहिष्ठोवहतु

(७।३।३) प्रब्रह्मेतिनवर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः ३ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रः १ नद्यः १ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ विष्णुमरुतः १ एवं ९) । (७।३।४) आवोवाहिष्ठइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—ऋभवः २ इंद्रः ६ एवमष्टौ)।

ऋक्सं. अ.५अ.४ ॥२३॥

स्तवध्यैरथोवाजाऽऋभुक्षणोऽअमृक्तः । अभित्रिपृष्ठैःसवनेषुसोमैर्मदेसुशिप्रामहभिःपृणध्वं ॥ यूयंहरत्नंमघवत्सुध त्थस्वर्दृशऽऋभुक्षणोऽअमृक्तं । संयज्ञेषुस्वधावंतःपिबध्वंविनोराधांसिमतिभिर्दयध्वं ॥ उवोचिथहिमघवन्देष्णंम होऽअर्भस्यवसुनोविभागे । उभातेपूर्णावसुनागभस्तीनसूनृतानियमतेवसव्या* ॥ त्वमिंद्रस्वयशाऽऋभुक्षावाजोनसा धुरस्तमेष्यृक्वा । वयंनुतेदाश्वांसःस्यामब्रह्मकृण्वंतोहरिवोवसिष्ठाः ॥ सनितासिप्रवतोदाशुषेचिद्याभिर्विवेषोहर्यश्व धीभिः । ववन्मानुतेयुज्याभिरूतीकदानऽइंद्ररायऽआदशस्येः ॥ ३ ॥ वासयसीववेधसस्त्वंनःकदानऽइंद्रवचसोबु बोधः । अस्तंतात्याधियारयिंसुवीरंपृक्षोनोऽअर्वान्युहीतवाजी+ ॥ अभियंदेवीनिर्ऋतिश्चिदीशेनक्षंतऽइंद्रंशरदःसुपृ क्षः । उपत्रिबंधुर्जरदष्टिमेत्यस्ववेशंयंकृणवंतमर्ताः ॥ आनोराधांसिसवितःस्तवध्याऽआरायोयंतुपर्वतस्यरातौ । स दानोदिव्यःपायुःसिषक्तुयूयंपात० ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुष्यदेवःसवितायंयामहिरण्ययीममतिंयामशिश्रेत् । नूनंभगोहव्योमानुषेभिर्वियोरत्नापुरूवसुर्दधाति ॥ उदुतिष्ठसवितःश्रुध्य१स्यहिरण्यपाणेप्रभृतावृतस्य । व्यु१र्वींपृ थ्वीममतिंसृजानऽआनृभ्योमर्तभोजनंसुवानः+ ॥ अपिष्टुतःसवितादेवोऽअस्तुयमाचिद्विश्वेवसवोगृणंति । सनःस्तो मान्नमस्य१श्चनोधाद्विश्वेभिःपातुपायुभिर्निसूरीन्+ ॥ अभियंदेव्यदितिर्गृणातिसवंदेवस्यसवितुर्जुषाणा । अभिसम्रा

मंडलं ७ अनु. ३ ॥२३॥

(७।३।५) उदुष्यदेवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठःआद्यानांषण्णांसवितांअंत्ययोर्द्वयोर्वाजिनस्त्रिष्टुप् । (भगमित्यर्धर्चस्यभगोवा) ।

जोवरुणोगृणंत्यभिमित्रासोऽअर्यमासजोषाः ॥ अभियेमिथोवनुषःसपंतेरातिंदिवोरातिषाचःपृथिव्याः । अहिर्बु
ध्न्यंऽउतनःशृणोतुवरूत्र्येकंधेनुभिर्निपातु ॥ अनुतन्नोजास्पतिर्मंसीष्टरत्नंदेवस्यसवितुरियानः । भगमुग्रोवसेजोहवी
तिभगमनुग्रोऽअधयातिरत्नं ॥ शंनोभवंतुवाजिनोहवेषुदेवतातामितद्रवःस्वर्काः । जंभयंतोहिंवृकंरक्षांसिसनेम्यस्म
द्युयवन्नमीवाः ॥ वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभि
र्देवयानैः ॥ ५ ॥ (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निःसुमतिंवस्वोऽअश्रेत्प्रतीचीजूर्णिर्देवतातिमेति । भेजातेऽअद्रीरथ्येव
पंथामृतंहोतानऽइषितोयजाति ॥ प्रवांवृजेसुप्रयाबर्हिरेषामाविश्पतीवबीरिटऽइयाते । विशामक्तोरुषसःपूर्वहूतौवा
युःपूषास्वस्तयेनियुत्वान् ॥ ज्मयाऽअत्रवसवोरंतदेवाऽउरावंतरिक्षेमर्जयंतशुभ्राः । अर्वाक्पथऽउरुज्रयःकृणुध्वंश्रो
तादूतस्यजग्मुषोनोऽअस्य+ ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाःसधस्थंविश्वेऽअभिसंतिदेवाः । ताँऽअध्वरऽउशतोयक्ष्यग्ने
श्रुष्टीभगंनासत्यापुरंधिं ॥ आग्नेगिरोदिवऽआपृथिव्यामित्रंवहवरुणमिंद्रमग्निं । आर्यमणमदितिंविष्णुमेषांसरस्व
तीमरुतोमादयंतां ॥ ररेहव्यंमतिभिर्यज्ञियानांनक्षत्कामंमर्त्यानामसिन्वन् । धातारयिमविदस्यंसदासांसक्षीमहियु
ज्येभिर्नुदेवैः ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिष्ठैर्ऋतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कंयूयंपात०

(७।३।६) ऊर्ध्वोअग्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः १ वायुपूषणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ७)।

ऋक्सं. अ.५अ.४ ॥२४॥

॥ ६ ॥ (७।३।७) ओश्रुष्टिर्विदथ्या३ समेतुप्रतिस्तोमंदधीमहितुराणां । यदद्यदेवःसवितासुवातिस्यामास्यरत्निनोविभागे ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोरोदसीचद्युभक्तमिंद्रोऽअर्यमाददातु । दिदेष्टुदेव्यदितीरेक्णोवायुश्चयन्नियुवैतेभगश्च ॥ सेदुग्रोऽअस्तुमरुतःसशुष्मीयंमर्त्यंपृषदश्वाऽअवाथ । उतेमग्निःसरस्वतीजुनंतिनतस्यरायःपर्येतास्ति ॥ अयंहिनेतावरुणऽऋतस्यमित्रोराजानोऽअर्यमापोधुः । सुहवादेव्यदितिरनर्वातेनोऽअंहोऽअतिपर्षन्नरिष्टान् ॥ अस्यदेवस्यमीळ्हुषोवयाविष्णोरेषस्यप्रभृथेहविर्भिः । विदेहिरुद्रोरुद्रियंमहित्वंयासिष्टंवर्तिरश्विनाविरावत् ॥ मात्रपूषन्नाघृणऽइरस्योवरूत्रीयद्रातिषाचश्चरासन् । मयोभुवोनोऽअर्वतोनिपांतुवृष्टिंपरिज्मावातोददातु ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिष्ठैर्ऋतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कंयूयंपात० ॥ ७ ॥ (७।३।८) प्रातरग्निंप्रातरिंद्रंहवामहेप्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भगंपूषणंब्रह्मणस्पतिंप्रातःसोमंमुतरुद्रंहुवेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रंहुवेमवयंपुत्रमदितेर्योविधर्ता । आध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतर्भगसत्यराधोभगेमांधियमुदवाददन्नः । भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवंतःस्याम ॥ उतेदानींभगवंतःस्यामोतप्रपित्वऽउत

मंडलं ७ अनु. ३ ॥२४॥

(७।३।७) ओश्रुष्टिरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (अत्राखिलाविश्वेदेवाः) । (७।३।८) प्रातरग्निमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोभगः आद्यायाअग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिरुद्रादेवताःअंत्यायाउषा आद्याजगतीशेषास्त्रिष्टुभः ।

मध्ये॑ऽअह्नाँ॑ । उ॒तोदि॑ता मघव॒न्त्सूर्य॑स्य व॒यं दे॒वाना॑ᳬ सुम॒तौ स्या॑म ॥ भग॑ऽए॒व भग॑वाँ२॥ऽअस्तु देवा॒स्तेन॑ व॒यं भग॑वन्तः स्याम । तं त्वा॑ भग॒ सर्व॒ऽइज्जो॑हवीति॒ स नो॑ भग पुरऽए॒ता भ॑वे॒ह ॥ सम॑ध्व॒राये॒षसो॑ नमन्त दधि॒क्रावे॑व॒ शुच॑ये प॒दाय॑ । अ॒र्वा॒ची॒नं व॑सु॒विदं॒ भग॑न्नो॒ रथ॑मि॒वाश्वा॑ वा॒जिन॒ऽआ व॑हन्तु ॥ अश्वा॑वती॒र्गोम॑तीर्नऽउ॒षासो॑ वी॒रव॑ती॒ः सद॑मुच्छन्तु भ॒द्राः । घृ॒तं दुहा॑ना वि॒श्वत॒ः प्रपी॑ता यू॒यं पा॑त० ॥ ८ ॥ (७।३।९) प्र ब्र॒ह्माणो॒ऽअङ्गि॑रसो नक्षन्त॒ प्र क्र॑न्द॒नुर्न॑भ॒न्य॑स्य वेतु । प्र धे॒नव॑ऽउद॒प्रुतो॒ नव॑न्त यु॒ज्याता॒मद्री॑ऽअध्व॒रस्य॒ पेश॑ः ॥ सु॒गस्ते॑ऽअग्ने॒ सन॑वित्तो॒ऽअध्वा॑ यु॒क्ष्वा सु॒ते ह॒रितो॑ रो॒हित॑श्च । ये वा॒ सद्म॑न्नरु॒षा वी॑र॒वाहो॑ हु॒वे दे॒वानां॒ जनि॑मानि स॒त्तः ॥ समु॑ वो य॒ज्ञं म॑हय॒न्नमो॑भि॒ः प्र होता॑ म॒न्द्रो रि॑रिच॒ऽउपा॑के । यज॑स्व॒ सु पु॑र्वणीक दे॒वाना य॒ज्ञिया॑म॒रम॑तिं ववृत्याः ॥ य॒दा वी॒रस्य॑ रे॒वतो॑ दु॒रो॒णे स्यो॑न॒शीरति॑थिरा॒चिके॑तत् । सुप्री॑तोऽअ॒ग्निः सुधि॑तो॒ दम॒ऽआ स वि॒शे दा॑ति॒ वार्य॒मिय॑त्यै ॥ इ॒मं नो॑ऽअग्नेऽअध्व॒रं जु॑षस्व म॒रुत्स्वि॑न्द्रे य॒शसं॑ कृधी नः । आ नक्ता॑ ब॒र्हिः स॑दतामु॒षासो॒शन्ता॑ मि॒त्रावरु॑णा यजे॒ह ॥ ए॒वाग्निं स॑ह॒स्यं॑ १ वसि॑ष्ठो रा॒यस्का॑मो वि॒श्वप्स्न्य॑स्य स्तौत् । इषं॑ र॒यिं प॑प्रथ॒द्वाज॑म॒स्मे यू॒यं पा॑त० ॥ ९ ॥ (७।३।१०) प्र वो॑ य॒ज्ञेषु॑ दे॒व॒यन्तो॑ऽअर्च॒न्द्यावा॒ नमो॑भिः पृथि॒वीऽइ॒षध्यै॑ । येषां॒ ब्रह्मा॒ण्यस॑मानि॒ विप्रा॒ विष्व॑ग्वि॒यन्ति॑ व॒नि

(७।३।९) प्रब्रह्माणइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ अग्निः १ देवाः १ अग्निः ३ एवं ६) ।
(७।३।१०) प्रवोयज्ञेष्वितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ यज्ञः १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १ दधिक्रा-

ऋक्सं. अ.५अ.४ ॥२५॥

नोनशाखाः ॥ प्रयज्ञऽएंतुहेत्वोनसप्तिरुद्यच्छध्वंसमनसोघृताचीः । स्तृणीतबर्हिरध्वरायसाधूर्ध्वाशोचींषिदेवयून्यं स्थुः ॥ आपुत्रासोनमातरंविभृत्राःसानौदेवासोबर्हिषःसदंतु । आविश्वाचीविदथ्यामनक्त्वग्नेमानोदेवतातामृधं स्कः ॥ तेसीषपंतजोषमायजंत्राऽऋतस्यधाराःसुदुघादुहानाः । ज्येष्ठंवोऽअद्यमहऽआवसूनामागंतनसमनसोयति ष्ठ+ ॥ एवानोऽअग्नेविक्ष्वादशस्यत्वयावयंसहसावन्नास्क्राः । रायायुजासधमादोऽअरिष्टायूयंपात० ॥ १० ॥ (७।३।११) दधिक्रांवःप्रथममश्विनोषसमग्निंसमिद्धंभगमूतयेहुवे । इंद्रंविष्णुंपूषणंब्रह्मणस्पतिमादित्यान्द्यावापृ थिवीऽअपःस्वः* ॥ दधिक्रामुनमसाबोधयंतऽउदीराणायज्ञमुपप्रयंतः । इळांदेवींबर्हिषिसादयंतोश्विनाविप्रासुहवा हुवेम ॥ दधिक्रावाणंबुबुधानोऽअग्निमुपब्रुवऽउषसंसूर्यंगां । ब्रध्नंमांश्चतोर्वरुणस्यबभ्रुंतेविश्वास्मदुरितायावयंतु ॥ दधिक्रावाप्रथमोवाज्यर्वाग्रेरथानांभवतिप्रजानन् । संविदानऽउषसासूर्येणादित्येभिर्वसुभिरंगिरोभिः ॥ आनोदधि क्राःपथ्यामनक्त्वृतस्यपंथामन्वेतवाऽउ । शृणोतुनोदैव्यंशर्धोऽअग्निःशृण्वंतुविश्वेमहिषाऽअमूराः ॥ ११ ॥

मंडलं अनु. ३ ॥२५॥

श्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः १ एवं ६) । (७।३।११) दधिक्रांवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोदधिक्रा आद्या- यादधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापस्त्रिष्टुबाद्याजगती ।

(७।३।१२) आदेवोयातुसवितासुरत्नोंतरिक्षप्रावहमानोऽअश्वैः। हस्तेदधानोनर्यापुरूणिनिवेशयन्चप्रसुवन्चभूम॥
उदस्यबाहूशिथिराबृहंताहिरण्ययादिवोऽअंताँऽअनष्टां। नूनंसोऽअस्यमहिमापनिष्टसूरश्चिदस्माऽअनुदादपस्यां+॥
सघानोदेवःसवितासहावासाविषद्वसुपतिर्वसूनि। विश्रयमाणोऽअमतिमुरूचींमर्तभोजनमधरासतेनः॥ इमागिरः
सवितारंसुजिह्वंपूर्णगभस्तिमीळतेसुपाणिं। चित्रंवयोबृहदस्मेदधातुयूयंपात०॥१२॥ (७।३।१३) इमारुद्राय
स्थिरधन्वनेगिरःक्षिप्रेषवेदेवायस्वधाव्ने। अषाळ्हायसहमानायवेधसेतिग्मायुधायभरताशृणोतुनः॥ सहिक्षयेणक्ष
म्यस्यजन्मनःसाम्राज्येनदिव्यस्यचेतति। अवन्नवंतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव॥ यातेदिद्युदवसृष्टादिव
स्परिक्ष्मयाचरतिपरिसावृणक्तुनः। सहस्रंतेस्वपिवातभेषजामानस्तोकेषुतनयेषुरीरिषः॥ मानोवधीरुद्रमापरादा
मातेभूमप्रसितौहीळितस्य। आनोभजबर्हिषिजीवशंसेयूयंपात०॥१३॥ (७।३।१४) आपोयंवःप्रथमंदेवयंतऽ
इंद्रपानमूर्मिमकृण्वतेळः। तंवोवयंशुचिमरिप्रमद्यघृतप्रुषंमधुमंतंवनेम॥ तमूर्मिमापोमधुमत्तमंवोपांनपादवत्वाशुहे
मा। यस्मिन्निंद्रोवसुभिर्मादयातेतमश्यामदेवयंतोवोऽअद्य+॥ शतपवित्राःस्वधयामदंतीर्देवीर्देवानामपियंतिपा

(७।३।१२) आदेवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसिष्ठःसवितात्रिष्टुप्। (७।३।१३) इमारुद्रायेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोरुद्रोजगत्यं
त्यात्रिष्टुप्। (७।३।१४) आपोयंवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसिष्ठआपस्त्रिष्टुप्।

थः । ताऽइंद्रस्यनमिनंतिव्रतानिसिंधुभ्योहव्यंघृतवज्जुहोत ॥ याःसूर्योरश्मिभिराततानयाभ्यऽइंद्रोऽअरदद्गातुमू
र्मिं । तेसिंधवोवरिवोधातनानोयूयंपात० ॥१४॥ (७।३।१५) ऋभुक्षणोवाजामादयध्वमस्मेनरोमघवानःसुतस्य ।
आवोर्वाचःक्रतवोनयातांविभ्वोरथंनर्यंवर्तयंतु ॥ ऋभुर्ऋभुभिरभिवःस्यामविभ्वोविभुभिःशवसाशवांसि । वाजोऽअ
स्माँऽअवतुवाजसाताविंद्रेणयुजातरुषेमवृत्रं+ ॥ तेचिद्धिपूर्वीरभिसंतिशासाविश्वाँऽअर्यऽउपरतातिवन्वन् । इंद्रो
विभ्वाँऽऋभुक्षावाजोऽअर्यःशत्रोर्मिथत्याकृणवन्विनृम्णं+॥ नूदेवासोवरिवःकर्तनानोभूतनोविश्वेवसेसजोषाः । सम
स्मेऽइषंवसवोददीरन्यूयंपात० ॥ १५ ॥ (७।३।१६) समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानायंत्यनिविशमानाः ।
इंद्रोयावज्रीवृषभोरराद्ताऽआपोदेवीरिहमामवंतु ॥ याऽआपोदिव्याऽउतवास्रवंतिखनित्रिमाऽउतवायाःस्वयंजाः ।
समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताऽआपो० ॥ यासांराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेऽअवपश्यन्जनानां । मधुश्चुतःशुच
योयाःपावकास्ताऽआपो० ॥ यासुराजावरुणोयासुसोमोविश्वेदेवायासूर्जंमदंति । वैश्वानरोयाःस्वग्निःप्रविष्टस्ताऽ
आपो० ॥ १६ ॥ (७।३।१७) आमांमित्रावरुणेहरक्षतंकुलाययद्विश्वयन्मानऽआगन् । अजकावंदुर्दृशीकंतिरो

(७।३।१५)ऋभुक्षणइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसिष्ठऋभवस्त्रिष्टुप्अंत्यायाविश्वेदेवावा।(७।३।१६)समुद्रज्येष्ठाइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसि
ष्ठआपस्त्रिष्टुप्।(७।३।१७)आमामितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणावग्निर्विश्वेदेवानद्यइतिक्रमेणदेवताजगत्यंत्यातिजगतीशक्करीवा।

दधेमामांपद्यैनरपसाविद्त्सरुः ॥ यद्विजामन्परुंषिवंदनंभुवदष्ठीवंतौपरिकुल्फौचदेहंत् । अग्निष्टच्छोचन्नपबाधता मितोमामां० ॥ यच्छल्मलौभवंतियन्नदीषुयदोषंधीभ्युः परिजायंतेविषं । विश्वेदेवानिरितस्तत्सुवंतुमामां० ॥ याः प्रवतोनिवतंऽउद्वतंऽउदन्वतीरनुदकाश्चयाः । ताऽअस्मभ्यंपयंसापिन्वमानाःशिवादेवीरशिपदाभंवंतुसर्वानद्योऽअ शिमिदाभंवंतु ॥ १७ ॥ (७।३।१८) आदित्यानामवंसानूतंनेनसक्षीमहिशर्मंणाशंतमेन । अनागास्त्वेऽअदिति त्वेतुरासंऽइमंयज्ञंदधतुश्रोषंमाणाः ॥ आदित्यासोऽअदितिर्मादयंतांमित्रोऽअर्यमावरुणोरजिष्ठाः । अस्माकंसंतुभुव नस्यगोपाःपिबंतुसोममवंसेनोऽअद्य ॥ आदित्याविश्वेमरुतश्चविश्वेदेवाश्चविश्वेऽऋभवश्चविश्वे । इंद्रोऽअग्निरश्वि नांतुष्टुवानायूयंपांत० ॥ १८ ॥ (७।३।१९) आदित्यासोऽअदितयःस्यामपूदेवत्रावंसवोमर्त्यत्रा । सनेममित्रावरु णासनंतोभवेमद्यावापृथिवीभवंतः ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोमामहंतशर्मतोकायतनंयायगोपाः । मावोभुजेमान्यजातमे नोमातत्कर्मवसवोयच्चयंध्वे ॥ तुरण्यवोगिरसोनक्षंतरत्नंदेवस्यंसवितुरियानाः । पिताचतन्नोमहान्यजंत्रोविश्वेदे वाःसमनसोजुषंत ॥ १९ ॥ (७।३।२०) प्रद्यावायज्ञैःपृथिवीनमोभिःसबाधऽईळेबृहतीयजंत्रे । तेचिद्धिपूर्वेकव

(७।३।१८) आदित्यानामितितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठआदित्यास्त्रिष्टुप्। (७।३।१९) आदित्यासइतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठआदित्यास्त्रिष्टुप्। (७।३।२०) प्रद्यावेतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोद्यावापृथिव्यौत्रिष्टुप्।

ऋक्सं. अ.५अ.४ ॥२७॥

योगृणंतःपुरोमहीदधिरेदेवपुत्रे ॥ प्रपूर्वजेपितरानव्यंसीभिर्गीर्भिःकृणुध्वंसदनेऽऋतस्य । आनोद्यावापृथिवीदैव्येन जनेनयातंमहिवांवरूथं । उतोहिवांरत्नधेयानिसंतिपुरूणिद्यावापृथिवीसुदासे । अस्मेधत्तंयदसदस्कृधोयुयूयंपात० ॥ २० ॥ (७।३।२१) वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोऽअनमीवोभवानः । यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशंनोभव द्विपदेशंचतुष्पदे ॥ वास्तोष्पतेप्रतरणोनऽएधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो । अजरासस्तेसख्येस्यामपितेवपुत्रान्प्रतिनोजुषस्व ॥ वास्तोष्पतेशग्मयासंसदातेसक्षीमहिरण्वयागातुमत्या । पाहिक्षेमऽउतयोगेवरंनोयूयंपात० ॥ २१ ॥ (७।३।२२) अमीवहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्याविशन् । सखासुशेवऽएधिनः ॥ यदर्जुनसारमेयदतःपिशंगयच्छसे । वीवभ्राजंतऽऋष्टयऽउपस्रक्वेषुबप्सतोनिषुस्वप ॥ स्तेनंरायसारमेयतस्करंवापुनःसर । स्तोतॄनिंद्रस्यरायसिकिमस्मान्दुच्छुनायसे० ॥ त्वंसूकरस्यदर्दृहितवदर्दर्तुसूकरः । स्तोतॄनिंद्रस्यरायसिकिमस्मा० ॥ सस्तुमातासस्तुपितासस्तुश्वासस्तुविश्पतिः । ससंतुसर्वेज्ञातयःसस्त्वयमभितोजनः ॥ यऽआस्तेयश्चचरतियश्चपश्यतिनोजनः । तेषांसंहन्मोऽअक्षाणियथेदंहर्म्यंतथा ॥ सहस्रशृंगोवृषभोयःसमुद्रादुदाचरत् । तेनासहस्येनावयंनिजनान्त्स्वापयामसि ॥

मंडलं ७ अनु. २ ॥२७॥

(७।३।२१) वस्तोष्पतइतितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् । (७।३।२२)अमीवहेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठःआद्यायावास्तोष्पतिः द्वितीयादिसप्तानांप्रस्वापिनीआद्यागायत्रीततस्तिस्रउपरिष्टाद्बृहत्यःअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

प्रोष्ठेशयावंह्येशयानारीर्यास्तल्पशीवंरीः । स्त्रियोयाःपुण्यंगंधास्ताःसर्वाःस्वापयामसि ॥ २२ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥
स्वप्नस्वप्नाधिकरणेसर्वंनिष्वापयाजनं । आसूर्यमन्यान्स्वापयव्युषंजांग्रियादहं ॥ अजंगरोनामसर्पःसर्पिरंविषोमहान् । तस्मिन्हिसर्पःसुधितस्तेनंत्वास्वापयामसि ॥ सर्पःसर्पोऽअजगरःसर्पिरंविषोमहान् । तस्यसर्पात्सिंधवस्तस्यंगाधमंशीमहि ॥ काळिकोनामसर्पोनवनागसहस्रंबळः । यमुनहृदेहंसोजातोयोनारायणवाहंनः ॥ यदिकाळिकंदूतस्ययदिकाःकाळिकाद्भयात् । जन्मभूमिमतिक्रांतोनिर्विषोयातिकाळिकः ॥ आयांहींद्रपथिभिरीळितेभिर्यज्ञमिमंनोभागधेयंजुषस्व । तृप्तांजहुर्मातुळस्येवयोषाभागस्तेपैतृष्वसेयीवपामिव ॥ यशस्करंबलवंतंप्रभुत्वंतमेवराजाधिपतिर्बभूव । संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणांसुमंगल्यंसततंदीर्घमायुः ॥ कर्कोटकोनामसर्पोयोदृष्टीविषऽउच्यते । तस्यसर्पस्यसर्पत्वंतस्मैसर्पनमोस्तुते ॥ १ ॥) (७।४।१) कईव्यक्तानरःसनीळारुद्रस्यमर्याऽअधास्वश्वाः ॥ नकिर्ह्येषांजनूंषिवेदतेऽअंगविद्रेमिथोजनित्रं ॥ अभिस्वपूभिर्मिथोवपंतवातस्वनसःश्येनाऽअस्पृध्रन् ॥ एतानिधीरोनिण्याचिकेतपृश्निर्यदूधोमहीजभारं ॥ साविड्सुवीरामरुद्भिरस्तुसनात्सहंतीपुष्यंतीनृम्णं ॥ यामंयेष्टाःशुभाशोभिष्ठाःश्रिया

चतुर्थेनुवाकेपंचदशसूक्तानि (७।४।१) कईव्यक्ताइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप्‌आद्याएकादशद्विपदाविराजः । (अत्रांत्यायावैश्वदेवत्वंकश्चिन्मन्यतेतन्मानाभावादुपेक्ष्यं) ।

संमिश्लाऽओजोभिरुग्राः+ ॥ उग्रंवऽओजःस्थिराशवांस्यधामरुद्भिर्गणस्तुविष्मान् ॥ शुभ्रोवःशुष्मःक्रुध्मीमनांसि धुनिर्मुनिरिवशर्धस्यधृष्णोः+ ॥ सनेम्यस्मद्युयोतदिद्युंमावोदुर्मतिरिहप्रणङ्नः ॥ प्रियावोनामहुवेतुराणामायत्तृपन्मरुतोवावशानाः+ ॥ २३ ॥ स्वायुधासऽइष्मिणःसुनिष्काऽउतस्वयंतन्वः१ःशुंभमानाः ॥ शुचीवोहव्यामरुतःशुचीनांशुचिंहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः । ऋतेनसत्यमृतसापऽआयन्छुचिजन्मानःशुचयःपावकाः ॥ अंसेष्वामरुतःखादयोवोवक्षःसुरुक्माऽउपशिश्रियाणाः । विविद्युतोनवृष्टिभीरुचानाऽअनुस्वधामायुधैर्यच्छमानाः ॥ प्रवुध्न्यावऽईरतेमहांसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं । सहस्रियंदम्यंभागमेतंगृहमेधीयंमरुतोजुषध्वं ॥ यदिस्तुतस्यमरुतोऽअधीथेत्थाविप्रस्यवाजिनोहवीमन् । मक्षूरायःसुवीर्यस्यदातनूचिद्यमन्यऽआदभदरावा ॥२४॥ अत्यासोनयेमरुतःस्वंचोयक्षदृशोनशुभयंतमर्याः । तेहर्म्येष्ठाःशिशवोनशुभ्रावत्सासोनप्रक्रीळिनःपयोधाः+॥ दशस्यंतोनोमरुतोमृळंतुवरिवस्यंतोरोदसीसुमेके । आरेगोहानृहावधोवोऽअस्तुसुम्नेभिरस्मेवसवोनमध्वं ॥ आवोहोताजोहवीतिसत्तःसत्राचींरातिंमरुतोगृणानः । यऽईवतोवृषणोऽअस्तिगोपाःसोऽअद्वयावीहवतेवऽउक्थैः+ ॥ इमेतुरंमरुतोरामयंतीमेसहःसहसऽआनमंति । इमेशंसंवनुष्यतोनिपांतिगुरुद्वेषोऽअररुषेदधंति ॥ इमेरध्रंचिन्मरुतोजुनंतिभृमिंचिद्यथावसवोजुषंत । अपबाधध्वंवृषणस्तमांसिधत्तविश्वंतनयंतोकमस्मे ॥ २५ ॥ मावोदात्रान्मरुतोनिररामममापश्चाद्दध्मरथ्योविभागे । आनःस्पा

हैंभंजतनावसव्येंडयदींसुजातंवृषणोवोऽअस्ति ॥ संयद्धनंतमन्युभिर्जनासःशूरायह्वीष्वोषधीषुविक्षु । अधस्मानोम
रुतोरुद्रियासस्त्रातारोभूतपृतनास्वर्यः+ ॥ भूरिचक्रमरुतःपित्र्याण्युक्थानियावःशस्यंतेपुराचित् । मरुद्भिरुग्रःपृत
नासुसाह्वामरुद्भिरित्सनितावाजमर्वा ॥ अस्मेवीरोमरुतःशुष्म्यस्तुजनानांयोऽअसुरोविधर्ता । अपोयेनसुक्षितयेतरे
माधस्वमोकोऽअभिवःस्याम ॥ तन्नऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअग्निरापऽओषधीर्वनिनोजुषंत । शर्मन्त्स्याममरुतामुपस्थेयू
यंपात०॥२६॥ (७४१२) मध्वोवोनाममारुतंयजत्राःप्रयज्ञेषुशवसामदंति। येरेजयंतिरोदसीचिदुर्वीपिन्वंत्युत्संयदया
सुरुग्राः+ ॥ निचेतारोहिमरुतोगृणंतंप्रणेतारोयजमानस्यमन्म । अस्माकमद्यविदथेषुबर्हिरावीतयेसदतपिप्रिया
णाः+ ॥ नैतावदन्येमरुतोयथेमेभ्राजंतेरुक्मैरायुधैस्तनूभिः । आरोदसीविश्वपिशःपिशानाःसमानमंज्यंजतेशुभे
कं+ ॥ ऋधक्सावोमरुतोदिद्युदस्तुयद्वऽआगःपुरुषताकराम । मावस्तस्यामपिभूमायजत्राऽअस्मेवोऽअस्तुसुमतिश्च
निष्ठा ॥ कृतेचिदत्रमरुतोरणंतानवद्यासःशुचयःपावकाः । प्रणोवतसुमतिभिर्यजत्राःप्रवाजेभिस्तिरतपुष्यसेनः ॥
उतस्तुतासोमरुतोव्यंतुविश्वेभिर्नामभिर्नरोहवींषि । ददातनोऽअमृतस्यप्रजायैजिगृतरायःसूनृतामघानि ॥
आस्तुतासोमरुतोविश्वऽऊतीऽअच्छासूरीन्त्सर्वतातजिगात । येनस्त्मनाशतिनोवर्धयंतियूयंपात० ॥ २७ ॥

(७४१२) मध्वोवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.५अ.४
॥२९॥

मंडलं ७
अनु. ४

(७४१३) प्रसाकमुक्षेऽअर्चतागुणाययोदैव्यस्यधाम्नस्तुविष्मान् । उतक्षोदंतिरोदसीमहित्वानक्षंतेनाकंनिर्ऋतेरवंशात्+ ॥ जनूश्चिद्वोमरुतस्त्वेष्येणभीमासस्तुविमन्यवोयासः । प्रयेमहोभिरोजसोतसंतिविश्वोवोयामन्भयतेस्वर्दृक्+ ॥ बृहद्वयोमघवद्भ्योदधातजुजोषन्निन्मरुतःसुष्टुतिंनः । गतोनाध्वाविर्तिरातिजंतुंप्रणःस्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेत ॥ युष्मोतोविप्रोमरुतःशतस्वीयुष्मोतोऽअर्वासहुरिःसहस्री । युष्मोतःसम्राळुतहंतिवृत्रंप्रतद्वोऽअस्तुधूतयोदेष्णं+ ॥ ताँऽआरुद्रस्यमीळ्हुषोविवासेकुविन्नंसंतेमरुतःपुनर्नः । यत्सस्वर्ताजिहीळिरेयदाविरवतदेनऽईमहेतुराणां ॥ प्रसावाचिसुष्टुतिर्मघोनामिदंसूक्तंमरुतोजुषंत । आराच्चिद्द्वेषोवृषणोयुयोतयूयंपात० ॥ २८ ॥ (७४१४) यंत्रायध्वऽइदमिदंदेवासोयंचनयथ । तस्माऽअग्नेवरुणमित्रार्यमन्मरुतःशर्मयच्छत ॥ युष्माकंदेवाऽअवसाहन्प्रियऽईजानस्तरतिद्विषः । प्रसक्षयंतिरतेविमहीरिषोयोवोवरायदाशति ॥ नहिवश्चरमंचनवसिष्ठःपरिमंसते । अस्माकमद्यमरुतःसुतेसचाविश्वेपिबतकामिनः ॥ नहिवऽऊतिःपृतनासुमर्धतियस्माऽअराध्वंनरः । अभिवऽआवर्त्सुमतिर्नवीयसीतूयंयातपिपीषवः ॥ ओषुघृष्विराधसोयातनांधांसिपीतये । इमावोहव्यामरुतोररेहिकंमोष्वन्यत्रगंतन ॥ आर्च

॥२९॥

(७४१३) प्रसाकमुक्षइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् । (७४१४) यंत्रायध्वइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतोत्यायारुद्रः आद्यातृतीयापंचम्योबृहत्यःद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यःसप्तम्यष्टम्यौत्रिष्टुभौनवम्याद्यास्तिस्रोगायत्र्योत्यानुष्टुप् ।

नोबर्हिःसदंताविताचंनःस्पार्हाणिदातवेवसु । अस्रेधंतोमरुतःसोम्येमधौस्वाहेहमादयाध्वै ॥ २९ ॥ सुस्वश्चिद्धित न्वं१ःशुंभमानाऽआहंसासोनीलपृष्ठाऽअपप्तन् । विश्वंशर्धोऽअभितोमानिषेदनरोनरण्वाःसवनेमदंतः ॥ योनोमरुतो ऽअभिदुर्हणायुस्तिरश्चित्तानिवसवोजिघांसति । द्रुहःपाशान्प्रतिसमुंचीष्टतपिष्ठेनहन्मनाहंतनातं+ ॥ सांतपनाऽइ दंहविर्मरुतस्तज्जुजुष्टन । युष्माकोतीरिशादसः ॥ गृहमेधासऽआगतमरुतोमापभूतन । युष्माकोतीसुदानवः ॥ इहेहवःस्वतवसःकवयःसूर्यत्वचः । यज्ञंमरुतऽआवृणे ॥ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं । उर्वारुकमिवबंधनान्मृ त्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ३० ॥ इतिपंचमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

षट्त्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २४ ऋचः १५६ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइ. ३ इंद्रार्यमभ्या. रुद्राये. नदीभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. विष्णुमरुद्भ्य. ऋभुभ्य. २ इंद्राये. ६ सवित्र. ६ वाजिभ्य. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. वायुपूषभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. १२ अग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रेभ्य. भगाये. ९ उषसइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवे- भ्य. यज्ञाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यब्भ्यइ. दधिक्राइ. ४ सवित्र. ४ रुद्राये. ४ अब्भ्य. ४ ऋभुभ्य. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अब्भ्य. ४ मित्रावरुणाभ्या. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. नदीभ्य. आदित्येभ्य. ६ द्यावापृथिवीभ्या. ३ वास्तोष्पतय. ४ प्रस्वापिन्या. ७ मरुद्भ्य. ४९ रुद्राये. ॥ इतिपंचमेचतुर्थः ॥

यदद्यमैत्रावरुणंतुवैसौर्याद्योद्वांसप्तौत्सूर्यःषळाद्यास्तिस्रःसौर्यैंउद्वेतीतिचार्धपंचमादिविपंचप्रतिवांप्रमित्रयोरे कोनागायत्रंदशम्यादयस्त्रयःप्रगाथाःपुरउष्णिक्चतुर्थ्याद्यादशादित्यास्तिस्रःसौर्यैःप्रतिवांदशाश्विनंतुंतदाशु भ्रानवसप्ताद्याविराजंआवांरथोष्टांत्राविश्ववाराःसप्तांपस्वसुःषळागोमतापंचातारिष्मेमाउवांषट्प्रागाथंव्यु षाअष्टाउषस्यंतुवांउदुसप्तोपोरुरुचेषट्प्रतिपंचव्युषाःप्रतितृचं ॥ ५ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (७।४।५) यदद्यसूर्यंब्रवोनागाउद्यन्मित्रायवरुणायसत्यं । वयंदेवत्रादितेस्यामतवप्रियासो ऽअर्यमन्गृणंतः ॥ एषस्यमित्रावरुणानृचक्षाऽउभेऽउदेतिसूर्योऽअभिज्मन् । विश्वस्यस्थातुर्जगतश्चगोपाऽऋजुमर्तेषु वृजिनाचपश्यन् ॥ अयुक्तसप्तहरितःसधस्थाद्याऽईंवहंतिसूर्यंघृताचीः । धामानिमित्रावरुणायुवाकुःसंयोयूथेवज निमानिचष्टे ॥ उद्वांपृक्षासोमधुमंतोऽअस्थुरासूर्योऽअरुहच्छुक्रमर्णः । यस्माऽआदित्याऽअध्वनोरदंतिमित्रोऽअर्य मावरुणःसजोषाः ॥ इमेचेतारोऽअनृतस्यभूरेर्मित्रोऽअर्यमावरुणोहिसंति । इमऽऋतस्यवावृधुर्दुरोणेशग्मासःपु त्राऽअदितेरदब्धाः ॥ इमेमित्रोवरुणोदूळभासोचेतसंचिच्चितयंतिदक्षैः । अपिक्रतुंसुचेतसंवतंतस्तिरश्चिदंहःसुपथा नयंति ॥ १ ॥ इमेदिवोऽअनिमिषापृथिव्याश्चिकित्वांसोऽअचेतसंनयंति । प्रब्राजेचिन्नद्योगाधमस्तिपारंनोऽअ

(७।४।५) यदद्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणावाद्यायाःसूर्यस्त्रिष्टुप् ।

स्यविंष्पितस्यंपर्षन् ॥ यद्गोपावददिंतिःशर्मभद्रंमित्रोयच्छंतिवरुणःसुदासे । तस्मिन्नातोकंतनयंदधानामाकर्मदेवहे ळंनंतुरासः ॥ अवर्वेदिंहोत्राभिर्यजेतरिपःकाश्चिद्वरुणध्रुतःसः । परिद्वेषोभिरर्यमावृणक्तूरुंसुदासेवृषणाऽउलोकं+ ॥ सस्वश्चिद्धिसमृतिस्त्वेष्येषामपीच्येनसहसासहंते । युष्मद्भियावृषणोरेजमानादक्षस्यचिन्महिनामृळतानः ॥ योब्रह्मणेसुमतिमायजातेवाजस्यसातौपरमस्यरायः । सीक्षंतमन्युंमघवानोऽअर्यऽउरुक्षयायचक्रिरेसुधातुं ॥ इयंदेवपुरोहितिर्युवभ्यांयज्ञेषुमित्रावरुणावकारि । विश्वानिदुर्गापिपृतंतिरोनोयूयंपात० ॥ २ ॥ (७।४।६) उद्वांचक्षुर्वरुणसुप्रतीकंदेवयोरेतिसूर्यस्ततन्वान् । अभियोविश्वाभुवनानिचष्टेसमन्युंमर्त्येष्वाचिकेत ॥ प्रवांसमित्रावरुणावृतावाविप्रोमन्मानिदीर्घश्रुदियर्ति । यस्यब्रह्माणिसुक्रतूऽअवाथऽआयत्क्रत्वानशरदःपृणैथे ॥ प्रोरोमित्रावरुणापृथिव्याःप्रदिवऽऋष्वाद्बृहतःसुदानू । स्पशोदधाथेऽओषधीषुविक्ष्वृधग्यतोऽअनिमिषंरक्षमाणा ॥ शंसामित्रस्यवरुणस्यधामशुष्मोरोदसीबद्बधेमहित्वा । अयन्मासाऽअयज्वनामवीराःप्रयज्ञमन्मावृजनंतिराते ॥ अमूराविश्वावृषणाविमावांनयासुचित्रंददृशेनयक्षं । द्रुहःसचंतेऽअनृताजनानांनवांनिण्यान्यचितेऽअभूवन् ॥ समुवांयज्ञंमहयंनमोभिर्हुवेवां

(७।४।६) उद्वांचक्षुरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

मित्रावरुणासुवाधः । प्रवांमन्मान्यृचसेनवानिकृतानिब्रह्मजुजुषन्निमानि ॥ इयंदेवपुरोहितिः० ॥ ३ ॥ (७४।७) उत्सूर्योबृहदर्चींष्यश्रेत्पुरुविश्वाजनिममानुषाणां । समोदिवाददृशेरोचमानःक्रत्वाकृतःसुकृतःकर्तृभिर्भूत् ॥ ससूर्यप्रतिपुरोनउद्गाएभिःस्तोमेभिरेतशेभिरेवैः । प्रनोमित्रायवरुणायवोचोनागसोअर्यम्णेअग्नयेच ॥ विनःसहस्रंशुरुधोरदंत्वृतावानोवरुणोमित्रोअग्निः । यच्छंतुचंद्राउपमंनोअर्कमानःकामंपूपुरंतुस्तवानाः ॥ द्यावाभूमीअदितेत्रासीथांनोयेवांजज्ञुःसुजनिमानऋष्वे । माहेळेभूमवरुणस्यवायोर्मामित्रस्यप्रियतमस्यनृणां॥ प्रवाहवासिसृतंजीवसेनआनोगव्यूतिमुक्षतंघृतेन । आनोजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतंमेमित्रावरुणाहवेमा ॥ नूमित्रोवरुणोअर्यमानस्त्मनेतोकायवरिवोदधंतु । सुगानोविश्वासुपथानिसंतुयूयंपात० ॥४॥ (७४।८) उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवश्चर्मेवयःसमविव्यक्तमांसि ॥ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमहान्केतुरर्णवःसूर्यस्य । समानंचक्रंपर्याविवृत्सन्यदेतशोवहतिधूर्षुयुक्तः ॥ विभ्राजमानउषसामुपस्थाद्रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः । एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रमिनातिधाम ॥ दिवोरुक्मउरुचक्षाउदेतिदूरेअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः । नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताः

(७४।७) उत्सूर्यइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठआद्यानांतिसृणांसूर्यस्ततस्तिसृणांमित्रावरुणौत्रिष्टुप् । (७४।८) उद्वेतीतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठःआद्यानांसार्धचतसृणांसूर्यस्ततोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

अयन्नर्थानिकृणवन्नपांसि ॥ यत्राचक्रुरमृतागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नन्वेतिपार्थः । प्रतिवांसूरऽउदितेविधेमनमोभि
र्मित्रावरुणोतहव्यैः+ ॥ नूमित्रोवरुणो० ॥ ५ ॥ (७।४।९) दिविक्षयंतारजसःपृथिव्यांप्रवांघृतस्यनिर्णिजोददीर
न्। हव्यंनोमित्रोऽअर्यमासुजातोराजासुक्षत्रोवरुणोजुषंत॥ आराजानामहऽऋतस्यगोपासिंधुपतीक्षत्रियायातमर्वाक्।
इळांनोमित्रावरुणोतवृष्टिमवदिवऽइन्वतंजीरदानू ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोदेवोऽअर्यःप्रसाधिष्ठेभिःपथिभिर्नयंतु । ब्रवद्य
थानऽआदरिःसुदासऽइषामदेमसहदेवगोपाः ॥ योवांगर्तंमनसातक्षदेतमूर्ध्वांधीतिंकृणवद्धारयच्च । उक्षेथां
मित्रावरुणाघृतेनताराजानासुक्षितीस्तर्पयेथां ॥ एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्यंसोमःशुक्रोनवायवेयामि । अविष्टंधियोजि
गृतंपुरंधीर्यूयंपात० ॥ ६ ॥ (७।४।१०) प्रतिवांसूरऽउदितेसूक्तैर्मित्रंहुवेवरुणंपूतदक्षं । ययोरसुर्य१मक्षितंज्येष्ठंवि
श्वस्ययामन्नाचितांजिगत्नु+ ॥ ताहिदेवानामसुरातावर्यातानःक्षितीःकरतमूर्जयंतीः । अश्यामममित्रावरुणावयंवांद्या
वाचयत्रपीपयन्नहाच ॥ ताभूरिपाशावनृतस्यसेतूदुरत्येतूरिपवेमर्त्याय । ऋतस्यमित्रावरुणापथावामपोननावादु
रितातरेम॥आनोमित्रारुणाहव्यजुष्टिंघृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः। प्रतिवामत्रवरमाजनायपृणीतमुद्नोदिव्यस्यचारोः ॥

(७।४।९) दिविक्षयंतेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप्।(७।४।१०)प्रतिवामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप्।

ऋक्सं. अ.५अ.५ ॥३२॥

एषःस्तोमो० ॥ ७ ॥ (७।४।११) प्रमित्रयोर्वरुणयोःस्तोमोनऽएतुशूष्यः । नमस्वान्तुविजातयोः ॥ याधारयंतदेवाः सुदक्षादक्षपितरा । असुर्यायप्रमहसा ॥ तानःक्षिपातनूपावरुणजरितॄणां । मित्रसाधयतंधियः ॥ यदद्यसूरऽउदिते नागामित्रोऽअर्यमा । सुवातिसविताभगः ॥ सुप्रावीरस्तुसक्षयःप्रनुयामन्त्सुदानवः । येनोऽअंहोतिपिप्रति ॥८॥ उतस्वराजोऽअदितिरदब्धस्यव्रतस्यये । महोराजानऽईशते ॥ प्रतिवांसूरऽउदितेमित्रंगृणीषेवरुणं । अर्यमणंरिशादसं ॥ रायाहिरण्ययामतिरियमवृकायशवसे । इयंविप्रामेधसातये ॥ तेस्यामदेववरुणतेमित्रसूरिभिःसह । इषंस्वश्चधीमहि ॥ बहवःसूरचक्षसोग्निजिह्वाऽऋतावृधः । त्रीणियेयेमुर्विदथानिधीतिभिर्विश्वानिपरिभूतिभिः ॥ ९ ॥ वियेदधुःशरदंमासमादहर्यज्ञमक्तुंचादृचं । अनाप्यंवरुणोमित्रोऽअर्यमाक्षत्रंराजानऽआशत ॥ तद्वोऽअद्यमनामहे सूक्तैःसूरऽउदिते । यदोहतेवरुणोमित्रोऽअर्यमायूयमृतस्यरथ्यः ॥ ऋतावानऽऋतजाताऽऋतावृधोघोरासोऽअनृतद्विषः । तेषांवःसुम्नेसुच्छर्दिष्टमेनरःस्यामयेचसूरयः ॥ उदुत्यद्दर्शतंवपुर्दिवऽएतिप्रतिह्वरे । यदीमाशुर्वहतिदेवऽएतशोविश्वस्मैचक्षसेऽअरं ॥ शीर्ष्णःशीर्ष्णोजगतस्तस्थुषस्पतिंसमयाविश्वमारजः । सप्तस्वसारःसुवितायसूर्यंवहं

मंडलं ७ अनु. ४ ॥३२॥

(७।४।११) प्रमित्रयोरित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणौचतुर्थ्यादिदशानामादित्यःचतुर्दश्यादितिसृणांसूर्योगायत्री दशमीद्वादशीचतुर्दश्योबृहत्यःएकादशीत्रयोदशीपंचदश्यःसतोबृहत्यःषोडशीपुरउष्णिक् ।

तिहुरितोरथैं ॥ १० ॥ तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरंत् । पश्येमशरदः शतंजीवेमशरदःशतं ॥ काव्येभिरदाभ्यायातंवरुणद्युमत् । मित्रश्चसोमंपीतये ॥ दिवोधामभिर्वरुणमित्रश्चायातमद्रुहा । पिबंतंसोममातुजी ॥ आयातंमित्रावरुणाजुषाणावाहुतिंनरा । पातंसोमंमृतावृधा ॥ ११ ॥ (७।४।१२) प्रतिवांरथंनृपतीजरध्यैहविष्मतामनसायज्ञियेन । योवांदूतोनधिष्ण्यावजीगरच्छांसूनुर्नपितराविवक्मि ॥ अशोच्यग्निःसमिधानोऽअस्मेऽउपोऽअदृश्रन्तमसश्चिदंताः । अचेतिकेतुरुषसःपुरस्ताच्छ्रियेदिवोदुहितुर्जायमानः ॥ अभिवांनूनमश्विनासुहोतास्तोमैःसिषक्तिनासत्याविवक्वान् । पूर्वीभिर्यातंपथ्याभिरर्वाक्स्वर्विदावसुमतारथेन ॥ अवोर्वांनूनमश्विनायुवाकुर्हुवेयद्वांसुतेमाध्वीवसूयुः । आवांवहंतुस्थविरासोऽअश्वाःपिबाथोऽअस्मेसुषुतामधूनि ॥ प्राचीमुदेवाश्विनाधियंमेमृध्रांसातयेकृतंवसूयुं । विश्वाऽअविष्टंवाजऽआपुरंधीस्तानःशक्तंशचीपतीशचीभिः ॥ १२ ॥ अविष्टंधीष्वश्विनानऽआसुप्रजावद्रेतोऽअह्रयंनोऽअस्तु । आवांतोकेतनयेतूतुजानाःसुरत्नासोदेववीतिंगमेम ॥ एषस्यवांपूर्वगत्वेवसख्येनिधिर्हितोमाध्वीरातोऽअस्मे । अहेळतामनसायातमर्वागश्नंताहव्यंमानुषीषुविक्षु ॥ एकस्मिन्योगेभुरणासमानेपरिवांसप्तस्रवतोरथोगात् । नवायंतिसुभ्वोदेवयुक्तायेवांधूर्षुतरणयोवहंति ॥ असश्चतामघवद्भ्योहिभूतंयेरायामघदेयंजुनंति । प्रयेबं

(७।४।१२) प्रतिवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

धुंसूनृताभिस्तिरंतेगव्यांपृंचंतोऽअश्व्यांमघानि ॥ नूमेहवमाशृंणुतंयुवानायासिष्टंवर्तिरश्विनाविरांवत् । धत्तंरत्नानि जरंतंचसूरीन्यूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।४।१३) आशुभ्रायातमश्विनास्वश्वागिरोदस्राजुजुषाणायुवाकोः । हव्यानि चप्रतिभृतावीतंनः ॥ प्रवामंधांसिमद्यान्यस्थुररंगंतंहविषोवीतयेमे । तिरोऽअर्योहवनानिश्रुतंनः ॥ प्रवांरथोमनो जवाऽइयर्तितिरोरजांस्यश्विनाशतोतिः । अस्मभ्यंसूर्यावसूऽइयानः+ ॥ अयंहयद्वांदेवयाऽउऽअद्रिरूर्ध्वोविवक्ति सोमसुद्युवभ्यां । आवल्गूविप्रोववृतीतहव्यैः+ ॥ चित्रंहयद्वांभोजनंन्वस्तिन्यत्रयेमहिष्वंतंयुयोतं । योवांमोमानंद धंतेप्रियःसन्+ ॥ १४ ॥ उतत्यद्वांजुरतेऽअश्विनाभूच्च्यवानायप्रतीत्यंहविर्दे । अधियद्वर्पऽइतऊतिधत्थः+ ॥ उत त्यंभुज्युमश्विनासखायोमध्येजहुर्दुरेवासःसमुद्रे । निरींपर्षदरावायोयुवाकुः ॥ वृकायचिज्जसमानायशक्तमुतश्रुतं शयवेहूयमाना । यावघ्न्यामपिन्वतमपोनस्तर्यंचिच्छक्त्यश्विनाशचीभिः ॥ एषस्यकारुर्जरतेसूक्तैरग्रेबुधानऽउषसां सुमन्मा । इषातंवर्धदघ्न्यापयोभिर्यूयंपात० ॥ १५ ॥ (७।४।१४) आवांरथोरोदसीबद्बधानोहिरण्ययोवृषभि र्यात्वश्वैः । घृतवर्तनिःपविभीरुचानऽइषांवोळ्हानृपतिर्वाजिनीवान् ॥ सपप्रथानोऽअभिपंचभूमात्रिवंधुरोमनसायातु

(७।४।१३) आशुभ्रेतिनवर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप्आद्याःसप्तविराजः । (७।४।१४) आवांरथइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठो श्विनौत्रिष्टुप् ।

तुयुक्तः । विशोयेनगच्छथोदेवयंतीःकुत्राचिद्यामंमश्विनादधाना ॥ स्वश्वायशसायातमर्वाग्दस्रानिधिंमधुमंतंपिबाथः । विवांरथोवध्वा३यादमानोंतान्दिवोबाधतेवर्तनिभ्यां ॥ युवोःश्रियंपरियोषावृणीतसूरोदुहितापरितक्म्यायां । यद्देवयंतमवथःशचीभिःपरिघ्रंसमोमनावांवयोगात् ॥ योहस्यवांरथिरावस्तउस्रारथोयुजानःपरियातिवर्तिः । तेनंनःशंयोरुषसोव्युष्टौन्यश्विनावहतंयज्ञेऽअस्मिन् ॥ नरागौरेवविद्युतंतृषाणास्माकंमद्यसवनोपयातं । पुरुत्राहिवांमतिभिर्हवंतेमावामन्येनियमन्देवयंतः ॥ युवंभुज्युमवविद्धंसमुद्रऽउदूहथुरर्णसोऽअस्रिधानैः । पतत्रिभिरश्रमैरव्यथिभिर्दंसनाभिरश्विनापारयंता ॥ नूमेहवमाशृणुतंयुवानायासिष्टंवर्तिरश्विनाविरावत् । धत्तंरत्नानिजरतंचसूरीन्यूयंपात० ॥ १६ ॥ (७।४।१५) आविश्ववाराश्विनागतंनःप्रतत्स्थानमवाचिवांपृथिव्यां । अश्वोनवाजीशुनपृष्ठोऽअस्थादायत्सेदथुर्ध्रुवसेनयोनिं ॥ सिषक्तिसावांसुमतिश्चनिष्ठातापिघर्मोमनुषोदुरोणे । योवांसमुद्रान्त्सरितःपिपर्त्येतग्वाचिन्नसुयुजायुजानः+ ॥ यानिस्थानान्यश्विनादधाथेदिवोयह्वीष्वोषधीषुविक्षु । निपर्वतस्यमूर्धनिसदंतेषंजनायदाशुषेवहंता ॥ चनिष्टंदेवाऽओषधीष्वप्सुयद्योग्याऽअश्नवैथेऽऋषीणां । पुरूणिरत्नादधतौन्य१स्मेऽअनुपूर्वाणिचख्यथुर्युगानि ॥ शुश्रुवांसाचिदश्विनापुरूण्यभिब्रह्माणिचक्षाथेऽऋषीणां । प्रतिप्रयातंवरमाजनायास्मेवामस्तु

(७।४।१५) आविश्ववारेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योवांयुज्ञोनासत्याहुविष्मान्कृतब्रंह्मासमुर्यो३ भवाति । उपप्रयातंवरमावसिंष्ठमिमाब्रह्माण्यृच्यंते युवभ्यां ॥ इयंमनीषाऽइयमंश्विनागीरिमांसुवृक्तिंवृषणाजुषेथां । इमाब्रह्माणियुवयून्यंग्मन्यूयंपात० ॥ १७ ॥ (७५।१) अपस्वसुरुषसोनग्जिहीतेरिणक्तिकृष्णीरंरुषायपंथां । अश्वांमघागोमंघावांहुवेमदिवानक्तंशरुमस्मद्युयोतं ॥ उपायातंदाशुषेमत्यांयरथेनवाममश्विनावहंता । युयुतमुस्मदनिंराममीवांदिवानक्तंमाध्वीत्रासीथांनः ॥ आवांरथं मवमस्यांव्युंष्टौसुम्नायवोवृषणोवर्तयंतु । स्यूमंगभस्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विनावसुमंतंवहेथां ॥ योवांरथोनृपतीऽअस्ति वोह्लात्रिवंधुरोवसुमाँऽउस्रयामा । आनंऽएनानासत्योपंयातमुभियद्वांविश्वप्स्न्युयोजिगाति ॥ युवंच्यवानंजरसोमुमुक्तं निपेदवंऽऊहथुराशुमश्वं । निरंहसस्तमंसःस्पर्तमत्रिंनिजाहुषंशिंथिरेधातमंतः ॥ इयंमनीषा० ॥ १८ ॥ (७५।२) आगोमंतानासत्यारथेनाश्वांवतापुरश्चंद्रेणयातं । अभिवांविश्वानियुतःसचंतेस्पार्हयाश्रियातन्वांशुभाना+ ॥ आनो देवेभिरुपंयातमुर्वाक्सजोषंसानासत्यारथेंन । युवोर्हिनंःसख्यापित्र्याणिसमानोवंधुंरुततस्यंवित्तं ॥ उदुस्तोमांसोऽ अश्विनोरबुध्रञ्जामिब्रह्माण्युषसंश्चदेवीः । आविवासन्त्रोदंसीधिष्ण्येमेऽअच्छाविप्रोनासंत्याविवक्ति ॥ विचेदुच्छंत्यंश्वि नाऽउषासःप्रवांब्रह्माणिकारवोभरंते । ऊर्ध्वंभानुंसंवितादेवोऽअश्रेद्बृहदग्नयःसमिधाजरंते ॥ आपश्चात्तान्नासत्यापु

(७५।१) अपस्वसुरितिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् । (७५।२) आगोमतेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

रस्तादाश्विनायातमधरादुदक्तात् । आविश्वतःपांचजन्येनरायायूयंपात० ॥ १९ ॥ (७५१३) अतारिष्मतमस स्पारमस्यप्रतिस्तोमंदेवयंतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामर्त्याहवतेऽअश्विनागीः+ ॥ न्युंप्रियोमनुषःसादिहो तानासंत्यायोयजंतेवंदंतेच । अश्नीतंमध्वोऽअश्विनाऽउपाकऽआवांवोचेविदथेषुप्रयंस्वान् ॥ अहेमयज्ञंपथामुराणाऽ इमांसुवृक्तिंवृषणाजुषेथां । श्रुष्टीवेवप्रेषितोवामबोधिप्रतिस्तोमैर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उपत्यावह्नीगमतोविशंनोरक्षोह णासंभृतावीळुपाणी । समंधांस्यग्मतमत्सराणिमानोमर्धिष्टमागतंशिवेन ॥ आपश्चातान्नासत्या० ॥२०॥ (७५१४) इमाऽउवांदिविष्टयऽउस्राहवंतेऽअश्विना । अयंवामह्वेवसेशचीवसूविशंविशंहिगच्छथः ॥ युवंचित्रंददथुर्भोजनंनरा चोदेथांसूनृतावते । अर्वाग्रथंसमनसानियच्छतंपिबतंसोम्यंमधु ॥ आयातमुपभूषतंमध्वःपिबतमश्विना । दुग्धंपयो वृषणाजेन्यावसूमानोमर्धिष्टमागतं ॥ अश्वासोयेवामुपदाशुषोगृहंयुवांदीयंतिबिभ्रतः । मक्षूयुभिर्नराहयेभिरश्वि नादेवायातमस्मयू ॥ अधाहयंतोऽअश्विनापृक्षःसचंतसूरयः । तायंसतोमघवद्भ्योध्रुवंयशश्छर्दिरस्मभ्यंनासत्या ॥ प्रयेययुरवृकासोरथाऽइवनृपातारोजनानां । उतस्वेनशवसाशूशुवुर्नरऽउतक्षियंतिसुक्षितिं ॥ २१ ॥ (७५१५) व्युषा

(७५१३) अतारिष्मेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् । (७५१४) इमाउवामितिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनौबृहतीद्विती याचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः । (७५१५) व्युषाआवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.५अ.५ ॥३५॥

ऽआवोदिविजाऽऋतेनाविष्कृण्वानामहिमानमागात् । अपद्रुहस्तमऽआवरजुष्टमंगिरस्तमापथ्याऽअजीगः ॥ महे नोऽअद्यसुवितायबोध्युषोमहेसौभगायप्रयंधि । चित्रंरयिंयशसंधेह्यस्मेदेविमर्तेषुमानुषिश्रवस्युं ॥ एतेत्येभानवोदर्शतायाश्चित्राऽउषसोऽअमृतासऽआगुः । जनयंतोदैव्यानिव्रतान्यापृणंतोऽअंतरिक्षाव्यस्थुः ॥ एषास्यायुजानापराकात्पंचक्षितीःपरिसद्योजिगाति । अभिपश्यंतीवयुनाजनानांदिवोदुहिताभुवनस्यपत्नी ॥ वाजिनीवतीसूर्यस्ययोषाचित्रामघारायऽईशेवसूनां । ऋषिष्टुताजरयंतीमघोन्युषाऽउच्छतिवह्निभिर्गृणाना ॥ प्रतिद्युतानामरुषासोऽअश्वाश्चित्राऽअदृश्रन्नुषसंवहंतः । यातिशुभ्राविश्वपिशारथेनदधातिरत्नंविधतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्देवीदेवेभिर्यजतायजत्रैः । रुजदृळ्हानिददद्उस्रियाणांप्रतिगावऽउषसंवावशंत ॥ नूनोगोमद्वीरवद्धेहिरत्नमुषोऽअश्वावत्पुरुभोजोऽअस्मे । मानोबर्हिःपुरुषतानिदेकर्यूयंपात० ॥ २२ ॥ (७।५।६) उदुज्योतिरमृतंविश्वजन्यंविश्वानरःसवितादेवोऽअश्रेत् । क्रत्वादेवानामजनिष्टचक्षुराविरकर्भुवनंविश्वमुषाः ॥ प्रमेपंथादेवयानाऽअदृश्रन्नमर्धंतोवसुभिरिष्कृतासः । अभूदुकेतुरुषसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिहर्म्येभ्यः ॥ तानीदहानिबहुलान्यासन्याप्राचीनमुदितासूर्यस्य । यतःपरिजारऽइवाचरंत्युषोददृक्षेनपुनर्यतीव ॥ तऽइद्देवानांसधमादऽआसन्नृतावानःकवयःपूर्व्यासः । गूळ्हं

मंडलं ७ अनु. ५ ॥३५॥

(७।५।६) उदुज्योतिरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

ज्योतिःपितरोऽअन्वविंदन्त्सत्यमंत्राऽअजनयन्नुषासं॥ समानऽऊर्वेऽअधिसंगतासःसंजानतेनयतंतेमिथस्ते । तेदेवा
नांनमिनंतिव्रतान्यमर्धंतोवसुभिर्यादमानाः ॥ प्रतित्वास्तोमैरीळतेवसिष्ठाऽउषर्बुधःसुभगेतुष्टुवांसः । गवांनेत्रीवाज
पत्नीनऽउच्छोषःसुजातेप्रथमाजरस्व ॥ एषानेत्रीराधसःसूनृतानामुषाऽउच्छंतीरिभ्यतेवसिष्ठैः । दीर्घश्रुतंरयिमस्मे
दधानायूयंपात० ॥ २३ ॥ (७।५।७) उपोरुरुचेयुवतिर्नयोषाविश्वंजीवंप्रसुवंतीचरायै । अभूदग्निःसमिधेमानु
षाणामकर्ज्योतिर्बाधमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रथाऽउदस्थाद्रुशद्वासोबिभ्रतीशुक्रमश्वैत् । हिरण्यवर्णासुदृशी
कसंदृग्गवांमातानेत्र्यह्नामरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगावहंतीश्वेतंनयंतीसुदृशीकमश्वं । उषाऽअदर्शिरश्मिभिर्व्यक्ता
चित्रामघाविश्वमनुप्रभूता ॥ अंतिवामादूरेऽअमित्रमुच्छोर्वीगव्यूतिमभयंकृधीनः । यावयद्वेषऽआभरावसूनिचोद
यराधोगृणतेमघोनि ॥ अस्मेश्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभाह्युषोदेविप्रतिरंतीनऽआयुः । इषंचनोदधतीविश्ववारेगोमदश्वाव
द्रथवच्चराधः ॥ यांत्वादिवोदुहितर्वर्धयंत्युषःसुजातेमतिभिर्वसिष्ठाः । सास्मासुधारयिमृष्वंबृहंतंयूयंपात० ॥ २४॥
(७।५।८) प्रतिकेतवःप्रथमाऽअदृश्रन्नूर्ध्वाऽअस्याऽअंजयोविश्रयंते । उषोऽअर्वाचाबृहतारथेननज्योतिष्मतावाम
मस्मभ्यंवक्षि ॥ प्रतिषीमग्निर्जरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गृणंतः । उषायातिज्योतिषाबाधमानाविश्वातमांसिदु

(७।५।७) उपोरुरुचइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् । (७।५।८) प्रतिकेतवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.५अ.५ ॥३६॥

रितापदेवी+ ॥ एताऽउत्याःप्रत्यदृश्रन्पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छंतीरुषसोविभातीः । अजीजनन्त्सूर्यंयज्ञमग्निमपाचीनंतमो ऽअगादजुष्टं ॥ अचेतिदिवोदुहितामघोनीविश्वेपश्यंत्युषसंविभातीं । आस्थाद्रथंस्वधयायुज्यमानमायमश्वासःसुयु जोवहंति ॥ प्रतित्वाद्यसुमनसोबुधंतास्माकासोमघवानोवयंच । तिल्विलायध्वमुषसोविभातीर्यूयंपात० ॥ २५ ॥ (७।५।९) व्युषाऽआवःपथ्याजनानांपंचक्षितीर्मानुषीर्बोधयंती । सुसंदृग्भिरुक्षभिर्भानुमश्रेद्विसूर्योरोदसीचक्ष सावः ॥ व्यंजतेदिवोऽअंतेष्वक्तून्विशोनयुक्ताऽउषसोयतंते । संतेगावस्तमऽआवर्तयंतिज्योतिर्यच्छंतिसवितेववा हू+ ॥ अभूदुषाऽइंद्रतमामघोन्यजीजनत्सुवितायश्रवांसि । विदिवोदेवीदुहितादधात्यंगिरस्तमासुकृतेवसूनि ॥ ता वंदुषोराधोऽअस्मभ्यंरास्वयावत्स्तोतृभ्योऽअरदोगृणाना । यांत्वाजज्ञुर्वृषभस्यारवेणविदृह्लस्यदुरोऽअद्रेरौर्णोः ॥ देवं देवंराधसेचोदयंत्यस्मद्र्यक्सूनृताऽईरयंती । व्युच्छंतीनःसनयेधियोधायूयंपात० ॥ २६ ॥ (७।५।१०) प्रतिस्तो मेभिरुषसंवसिष्ठागीर्भिर्विप्रासःप्रथमाऽअबुध्रन् । विवर्तयंतींरजसीसमंतेऽआविष्कृण्वतींभुवनानिविश्वा ॥ एषास्या नव्यमायुर्दधानागूढ्वीतमोज्योतिषोषाऽअबोधि । अग्रऽएतियुवतिरह्रयाणाप्राचिकितत्सूर्यंयज्ञमग्निं+ ॥ अश्वावती

मंडलं ७ अनु. ५ ॥३६॥

(७।५।९) व्युषाआवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् । (७।५।१०) प्रतिस्तोमेभिरितितृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

गोमतीर्नऽउषासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः । घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीतायूयंपात० ॥ २७ ॥ ॥ इतिपंचमाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तत्रिंशाध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १५० ॥ त्यागः ॥ सूर्यायै. मित्रावरुणाभ्या. १८ सूर्यायै. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ सूर्यायै. ४ सूर्यमित्रावरुणेभ्य. मित्रावरुणाभ्या. १४ आदित्येभ्य. १० सूर्यायै. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ अश्विभ्या. ५६ उषस. ३४ ॥ इतिपंचमेपंचमः ॥

प्रत्युषट्प्रागाथमिंद्रावरुणादशैंद्रावरुणंहजागतंतुयुवांनरावांपंचपुनीषेधीराष्टौवारुणंहरदत्सप्तप्रशुंध्युवंमंत्या पाशविमोचनीमोषुपंचगायत्रंजगत्यंतंप्रवीरयासप्तवायव्यंह्यैंद्रश्चयाद्विवदुक्ताःकुविदंगावायोपंचशुचिंन्वष्टावैं द्राग्नंत्वियंवांद्वादशगायत्रमंत्यानुष्टुप्प्रक्षोदसाषट्सारस्वतंतुतृतीयासरस्वतेबृहदुप्रगाथःप्रस्तारपंक्तिःपरास्तिं स्रोगायत्र्यःसरस्वतेयज्ञेदशैंद्र्यार्दिबार्हस्पत्यमंत्यैंद्रीचतृतीयानवम्यावैंद्राब्राह्मणस्पत्येअध्वर्यवःसप्तोक्तदेवतांत्या परोवैष्णवंतूरुमित्यैंद्र्यश्चतिस्रोनूमर्तः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (७५।११) प्रत्युंऽअदर्श्यायत्युं१च्छंतींदुहिताद्विवः । अपोमहिंव्ययतिचक्षसेतमोज्योतिष्कृ

(७५।११) प्रत्युअदर्शीतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउषाबृहतीद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः ।

णोतिसूनरीं ॥ उदुस्त्रियाः सृजते सूर्यः सचाँ ऽउद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् । तवेदुषो व्युषिसूर्यस्यच संभक्तेन गमेमहि ॥ प्रतित्वा दुहितर्दिव ऽउषो जीरा ऽअभुत्स्महि । यावहसिपुरुस्पार्हं वनन्वतिरत्नं नदाशुषेमयः ॥ उच्छंतीया कृणोषिमंहना महिप्र ख्यैदेवि स्वर्दृशे । तस्यास्ते रत्नभाजऽईमहे वयंस्याममातुर्नसूनवः ॥ तच्चित्रंराधऽआभरोषोयद्दीर्घश्रुत्तमं । यत्तेदिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद्रास्वभुनजामहै ॥ श्रवः सूरिभ्यो ऽअमृतं वसुत्वनं वाजाँ ऽअस्मभ्यं गोमतः । चोदयित्रीमघोनः सूनृ तावत्युषा ऽउच्छदपस्रिधः ॥ १ ॥ (७।५।१२) इंद्रावरुणायुवमध्वरायनो विशेजनायमहिशर्मयच्छतं । दीर्घप्रय ज्युमतियोवनुष्यतिवयंजयेमपृतनासुदूढ्यः* ॥ सम्राळन्यः स्वराळन्य ऽउच्यते वांमहांताविंद्रावरुणामहावसू । विश्वे देवासः परमेव्योमनिसंवामोजो वृषणासंबलंदधुः ॥ अन्वपाखान्यतृंतमोजसासूर्यमैरयतंदिविप्रभुं । इंद्रावरुणामदे ऽअस्यमायिनोपिन्वतमपितः पिन्वतंधियः ॥ युवामिद्युत्सुपृतनासुवह्नयोयुवांक्षेमस्यप्रसवेमितज्ञवः । ईशानावस्व ऽ उभयस्यकारव ऽइंद्रावरुणासुहवाहवामहे ॥ इंद्रावरुणायदिमानिचक्रथुर्विश्वाजातानिभुवनस्यमज्मना । क्षेमेणमि त्रोवरुणंदुवस्यतिमरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ऽईयते ॥ २ ॥ महेशुल्कायवरुणस्यनुत्विष ऽओजोमिमातेध्रुवमस्ययत्स्वं । अ जामिमन्यः श्नथयंतमातिरद्दभ्रेभिरन्यः प्रवृणोतिभूयसः ॥ नतमंहोनदुरितानिमर्त्यमिंद्रावरुणानतपः कुतश्चन ।

(७।५।१२) इंद्रावरुणेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणौजगती ।

यस्यंदेवागच्छंथोवीथोऽअंध्वरंनतंमर्तस्यनशतेपरिंह्वृतिः ॥ अर्वाङ्नंरादैव्येनावसागंतंशृणुतंहवंयदिमेजुजोषथः । युवोर्हिसख्यमुतवायदाप्यंमार्डीकमिंद्रावरुणानियंच्छतं ॥ अस्माकंमिंद्रावरुणाभरेंभरेपुरोयोधाभंवतंकृष्ट्योजसा । यद्वांहवंतऽउभयेऽअधंस्पृधिनरंस्तोकस्यतनंयस्यसातिषु ॥ अस्मेऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअंर्यमाद्युम्नंयंच्छंतुमहिशर्मसप्रथंः । अवध्रंज्योतिरदितेर्ऋतावृधोदेवस्यश्लोकंसवितुर्मनामहे ॥ ३ ॥ (७५।१३) युवांनंरापश्यंमानासऽआप्यंप्राचागव्यंतंःपृथुपर्शवोययुः । दासांचवृत्राहतमार्याणिचसुदासंमिंद्रावरुणावंसावतं ॥ यत्रानरंःसमयंतेकृतध्वंजोयस्मिन्नाजाभवंतिकिंचनप्रियं । यत्राभयंतेभुवनास्वर्दृशस्तत्रानऽइंद्रावरुणाधिवोचतं ॥ संभूम्याऽअंताध्वसिराऽअंदृक्षतेंद्रावरुणादिविघोषऽआरुंहत् । अस्थुर्जनानामुपमामरांतयोर्वागवंसाहवनश्रुतागंतं ॥ इंद्रावरुणावधनाभिरप्रतिभेदंवन्वंताप्रसुदासंमावतं । ब्रह्माण्येषांशृणुतंहवीमनिसत्यातृत्सूंनामभवत्पुरोहितिः ॥ इंद्रावरुणावभ्यातंपंतिमाघान्ययोवनुषामरांतयः । युवंहिवस्वंऽउभयंस्यराजथोधंस्मानोवतंपार्येदिवि+ ॥ ४ ॥ युवांहंवंतऽउभयांसऽआजिष्विंद्रंचवस्वोवरुंणंचसातये । यत्रराजंभिर्दशभिर्निबाधितंप्रसुदासमावंतंतृत्सुभिःसह+ ॥ दशराजांनःसमिताऽअयंज्यवःसुदासमिंद्रावरुणानयुंयुधुः । सत्यानृणामंद्मसदामुपंस्तुतिर्देवाऽएंषामभवन्देवहूतिषु ॥ दाशराज्ञेपरिंयत्ताायविश्वतंः

(७५।१३) युवांनरेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणौजगती ।

सुदासंऽइंद्रावरुणावशिक्षतं । श्वित्यंचोयत्रनमंसाकपर्दिनोंधियाधीवंतोंऽअसंपंततृत्संवः ॥ वृत्राण्यन्यःसंमिथेषुजि
घ्नंतेव्रतान्यन्योऽअभिरंक्षतेसदां । हवांमहेवांवृषणासुवृक्तिभिंरस्मेइंद्रावरुणाशर्मंयच्छतं ॥ अस्मेऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअं
र्यमाद्युम्नंयंच्छंतुमहिशर्मंसप्रथंः । अवध्रंज्योतिरदितेर्ऋतावृधोदेवस्यश्लोकंसवितुर्मनामहे ॥ ५ ॥ (७।५।१४) आ
वांराजानावध्वरेवंवृत्यांहव्येभिंरिंद्रावरुणानमोंभिः । प्रवांघृताचींबाह्वोर्दधांनापरित्मनाविषुंरूपाजिगाति ॥ युवोरा
ष्ट्रंबृहदिन्वतिद्यौर्यौसेतृभिंररज्जुभिंःसिनीथः । परिनोहेळोवरुणस्यवृज्याऽउरुंनऽइंद्रंःकृणवदुलोकं+ ॥ कृतंनोयज्ञं
विदथेषुचारुंकृतंब्रह्मांणिसूरिषुंप्रशस्ता । उपोरयिर्देवजूंतोनऽएतुप्रणंःस्पार्हाभिंरूतिभिंस्तिरेतं ॥ अस्मेऽइंद्रावरुणा
विश्ववांरंरयिंधंत्तंवसुंमंतंपुरुक्षुं । प्रयऽआंदित्योऽअनृंतामिनात्यमिंताशूरोंदयतेवसूंनि ॥ इयमिंद्रंवरुंणमष्टमेगीःप्रा
वंत्तोकेतनंयेतूतुंजाना । सुरत्नांसोदेववींतिंगमेमयूयंपांत० ॥ ६ ॥ (७।५।१५) पुनीषेवांमरक्षसंमनीषांसोममिं
द्रांयवरुंणायजुह्वत् । घृतप्रंतीकामुषसंनदेवींतानोयामंन्नुरुष्यतामभीकें ॥ स्पर्धंतेवाऽउंदेवहूयेऽअत्रयेषुंध्वजेषुंदिद्य
वःपतंति । युवंताँइंद्रावरुणावमित्रांन्हतंपरांचःशर्वांविषूंचः ॥ आपंश्चिद्धिस्वयंशसःसदंःसुदेवीरिंद्रंवरुंणंदेवताधुः ।
कृष्टीरन्योधारयंतिप्रविंक्तावृत्राण्यन्योऽअंप्रतीनिंहंति ॥ ससुक्रतुंर्ऋतचिदंस्तुहोतायऽआंदित्यशवंसावांनमंस्वान् ।

(७।५।१४)आवांराजानावितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणौत्रिष्टुप्।(७।५।१५)पुनीषेवामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणौत्रिष्टुप्।

आववर्तदर्वसेवाहुविष्मानसदित्ससुवितायप्रयंस्वान् ॥ इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीःप्रावंत्तोकेतनयेतूतुंजाना । सुरत्नासो देववीतिंगमेमयूयंपात० ॥ ७ ॥ (७।५।१६) धीरात्वस्यमहिनाजनूंषिवियस्तस्तंभरोदसीचिदुर्वी । प्रनाकमृष्वंनु नुदेवृहंतंद्वितानक्षत्रंपप्रथंच्चभूम ॥ उतस्वयातन्वा३ संवदेतत्कदान्वं१तर्वरुणेभुवानि । किंमेहव्यमहंणानोजुषेतक दार्मृळीकंसुमनाऽअभिख्यं ॥ पृच्छेतदेनोवरुणदिदृक्षूपोऽएमिचिकितुषोविपृच्छं । समानमिन्मेकवयश्चिदाहुरयं हतुभ्यंवरुणोहृणीते ॥ किमार्गऽआसवरुणज्येष्ठंयत्स्तोतारंजिघांससिसखांयं । प्रतन्मेवोचोदूळभस्वधावोवत्वाने नानमसातुरऽइयां ॥ अवंद्रुग्धानिपित्र्यासृजानोवयावयंचकृमातनूभिः । अवराजन्पशुतृपंनतायुंसृजावत्संनदाम्नो वसिष्ठं ॥ नसःस्वोदक्षोवरुणध्रुतिःसासुरामन्युर्विभीदकोऽअचित्तिः । अस्तिज्यायान्कनीयसऽउपारेस्वप्नश्चनेदनृं तस्यप्रयोता+ ॥ अरंदासोनमीळ्हुषेकराण्यहंदेवायभूर्णयेनागाः । अचेतयदचितोदेवोऽअर्योगृत्संरायेकवितरोजुना ति ॥ अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावोहृदिस्तोमऽउपश्रितश्चिदस्तु । शंनःक्षेमेशमुयोगेनोऽअस्तुयूयंपातस्वस्तिभिः० ॥ ८ ॥ (७।५।१७) रदत्पथोवरुणःसूर्यायप्राणांसिसमुद्रियानदीनां । सर्गोनसृष्टोऽअर्वतीऋतायन्चकारमहीरवनीरहंभ्यः ॥ आत्मातेवातोरजऽआनवीनोत्पशुर्नभूर्णिर्यवसेससवान् । अंतर्महीबृहतीरोदसीमेविश्वातेधामवरुणप्रियाणि ॥ परि

(७।५।१६) धीरात्वित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुप् । (७।५।१७) रदत्पथइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुप् ।

स्पशो॒वरु॑णस्य॒स्मदि॑ष्टा॒ऽउ॒भेप॑श्यंति॒रोद॑सीसु॒मेके॑ । ऋ॒तावा॑नःक॒वयो॑य॒ज्ञधी॑राः॒प्रचे॑तसो॒यऽइ॒षय॑ंत॒मन्म॑ ॥ उ॒वाच॑मे॒व रु॑णो॒मेधि॑राय॒त्रिःस॒प्तनामाघ्न्या॑बिभर्ति । वि॒द्वान्प॒दस्य॒गुह्या॒नवो॑च॒द्यु॒गाय॒विप्र॒ऽउप॑राय॒शिक्ष॑न् ॥ ति॒स्रोद्यावो॒निहि॑ता ऽअं॒तर॑स्मिन्ति॒स्रोभूमी॒रुप॑राः॒षड्वि॑धानाः । गृत्सो॒राजा॒वरु॑णश्चक्रऽए॒तंदि॒विप्रे॒खंहि॑र॒ण्ययं॑शु॒भेकं॑ ॥ अव॒सिंधुं॒वरु॑णो द्यौरि॑वस्थाद्द्र॒प्सोनश्वे॒तोमृ॒गस्तुवि॑ष्मान् । गं॒भी॒रशं॑सो॒रज॑सोवि॒मान॑ःसुपा॒रक्ष॑त्रःस॒तोऽअ॒स्यराजा॑ ॥ योमृ॒ळया॑तिच॒क्रु षे॑चि॒दागो॑व॒यंस्या॑म॒वरु॑णे॒ऽअना॑गाः । अनु॑व्र॒तान्यदि॑तेरृ॒धंतो॑यू॒यंपा॑त० ॥ ९ ॥ (७५।१८) प्रशुं॒ध्युवं॒वरु॑णाय॒प्रे ष्ठां॑म॒तिंव॑सिष्ठमी॒ळ्हुषे॑भरस्व । यई॑म॒र्वाचं॒कर॑ते॒यज॑त्रंस॒हस्रा॑मघं॒वृष॑णंबृ॒हंतं॑ ॥ अधा॒न्व॑स्यसं॒दृशं॑जग॒न्वान॒ग्नेरनी॑कं॒वरु॑ण स्यमंसि । स्व॑१र्यद॑श्मन्न॒धि॒पाऽउ॒ऽअंधो॒भिमा॒वपु॑र्दृ॒शयेनिनीयात् ॥ आयद्रु॒हाव॒वरु॑णश्च॒नावं॒प्रयत्स॑मु॒द्रमी॒रया॑व॒मध्यं॑ । अधि॒यद॒पांस्नुभि॒श्चरा॑व॒प्रप्रे॑ङ्खऽईं॑खयावहैशु॒भेकं॑ ॥ वसि॑ष्ठंह॒वरु॑णोना॒व्याधा॒दृषिं॑चकार॒स्वपा॒महो॑भिः । स्तो॒तारं॒विप्रः॑ सुदि॒न॒त्वेऽअह्नां॒यान्नु॒द्याव॑स्त॒तन॒न्यादु॒षास॑ः ॥ क्व॑१त्यानि॑नौस॒ख्याब॑भूवु॒ःसचा॑वहे॒यद॑वृ॒कंपु॒राचि॑त् । बृ॒हंतं॒मानं॑वरुण स्वधावःस॒हस्र॑द्वारंजगमागृ॒हंते॑ ॥ यऽआ॒पिर्नित्यो॑वरुणप्रि॒यःसन्त्वामागां॑सिकृ॒णव॒त्सखा॑ते । मात॒ऽएन॑स्वंतोयक्षिन्भु जेम॒युंधि॒ष्मावि॒प्रःस्तु॒व॒तेवरू॑थं ॥ ध्रु॒वासु॑त्वासु॒क्षि॒तिषु॑क्षि॒यंतो॒व्य॑१स्मत्पाशं॒वरु॑णोमुमोचत् । अवो॑वन्वा॒नाऽअदि॑तेरु

(७५।१८) प्रशुंध्युवमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुबंत्याजगती । (अंत्यापाशविमोचनीतिगुणः) ।

पस्थांयूयंपांत० ॥ १० ॥ (७।५।१९) मोषुवंरुणमृन्मयंगृहंरांजन्नहंगंमं । मृळासुक्षत्रमृळयं ॥ यदेमिंप्रस्फुरन्निंव
दृतिर्नध्मातोऽअंद्रिवः । मृळा० ॥ क्रत्वंःसमहदीनतांप्रतीपंजंगमाशुचे । मृळा० ॥ अपांमध्यैंतस्थिवांसंतृष्णांविद
ज्जरितारं । मृळा० ॥ यत्किंचेदंवंरुणदैव्येजनेंभिद्रोहंमंनुष्याश्चरांमसि । अचिंत्तीयत्तवधमीयुयोपिममानस्तस्मादे
नंसोदेवरीरिषः ॥ ११ ॥ (७।६।१) प्रवीरयाशुचंयोदद्रिरेवामध्वर्युभिर्मधुंमंतःसुतासंः । वहंवायोनियुतोंयाह्य
च्छापिबासुतस्यांधंसोमदांय ॥ ईशानायप्रहुंतिंयस्तऽआनट्शुचिंसोमंशुचिपास्तुभ्यंवायो । कृणोषितंमर्त्येषुप्रशस्तं
जातोजांतोजायतेवाज्यंस्य ॥ रायेनुयंजज्ञतूरोदंसीमेरायेदेवीधिषणांधातिदेवं । अधंवायुंनियुतंःसश्चतस्वाऽउतश्वे
तंवसुंधितिंनिरेके+ ॥ उच्छन्नुषसंःसुदिनांऽअरिप्राऽउरुज्योतिर्विविदुर्दीध्यांनाः । गव्यंचिदूर्वमुशिजोविवंव्रुस्तेषामनुप्र
दिवंःसस्रुरापंः ॥ तेसत्येनमनंसादीध्यांनाःस्वेनंयुक्तासःक्रतुंनावहंति । इंद्रंवायूवीरवाहंरथंवामीशानयोरभिपृक्षंःस
चंते ॥ ईशानासोयेदधंतेस्वंर्णोगोभिरश्वेंभिर्वसुंभिर्हिरंण्यैः । इंद्रंवायूसूरयोविश्वमायुरवंद्भिर्वीरैःपृतंनासुसह्युः ॥
अर्वंतोनश्रवंसोभिक्षंमाणाऽइंद्रवायूसुंष्टुतिभिर्वसिंष्ठाः । वाजयंतःस्ववंसेहुवेमयूयंपांत० ॥ १२ ॥ (७।६।२) कुवि

(७।५।१९) मोषुवरुणेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवरुणोगायत्र्यंत्याजगती । (७।६।१) प्रवीरयेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठः आद्यानां
चतसृणांवायुरंत्यानांतिसृणामिंद्रवायूत्रिष्टुप् । (७।६।२) कुविदंगेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रवायूआद्यातृतीययोर्वायुस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.५अ.६ ॥४०॥

दुंगनमंसायेवृधासःपुरादेवाऽअंनवद्यासऽआसंन् । तेवायवेमनंवेबाधितायावासयन्नुषसंसूयेण ॥ उशंतादूतानदभा यगोपामासश्चपाथःशरदश्चपूर्वीः । इंद्रवायूसुष्टुतिर्वामियानामार्डीकमींट्टेसुवितंचनव्यं ॥ पीवोंऽअन्नाँरयिवृधःसुमे धाःश्वेतःसिंषक्तिनियुतामभिश्रीः । तेवायवेसमंनसोवितंस्थुर्विश्वेन्नरःस्वपत्यानिंचक्रुः ॥ यावत्तरस्तन्वो३ यावदोजो यावन्नरश्चक्षंसादीध्यानाः। शुचिंसोमंशुचिपापातमस्मेऽइंद्रवायूसदंतंबर्हिरेदं॥ नियुवानानियुतःस्पार्हवीराऽइंद्रवायू सरथंयातमर्वाक् । इदंहिवांप्रभृतंमध्वोऽअग्रमधंप्रीणानाविमुमुक्तमस्मे ॥ यावांशतंनियुतोयाःसहस्रमिंद्रवायूविश्व वाराःसचंते । आभिर्यातंसुविदत्राभिरर्वाक्पातंनराप्रतिंभृतस्यमध्वः ॥ अर्वंतोनश्रवसोभिक्षमाणाऽइंद्रवायूसुष्टुति भिर्वसिष्ठाः । वाजयंतःस्ववसेहुवेमयूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।६।३) आवायोभूषशुचिपाऽउपनःसहस्रंतेनियुतोवि श्ववार । उपोंतेऽअंधोमद्यमयामियस्यदेवदधिषेपूर्वपेयं ॥ प्रसोताजीरोऽअध्वरेष्वस्थात्सोममिंद्रायवायवेपिबध्यै । प्रयद्वांमध्वोऽअग्रियंभरंत्यध्वर्यवोदेवयंतःशचीभिः ॥ प्रयाभिर्यासिंदाश्वांसमच्छांनियुद्भिर्वायविष्टयेदुरोणे । निनो रयिंसुभोजसंयुवस्वनिवीरंगव्यमश्व्यंचराधः ॥ येवायवऽइंद्रमादनासऽआदेवासोनितोशनासोऽअर्यः । घ्नंतोवृत्रा णिंसूरिभिःष्यामसासह्वांसोयुधानृभिरमित्रान् ॥ आनोंनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंसहस्रिणींभिरुपयाहियज्ञं । वायो

मंडलं ७ अनु. ६ ॥४०॥

(७।६।३) आवायोइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवायुर्द्वितीयाचतुर्थ्योरिंद्रवायूत्रिष्टुप् ।

ऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयंपात० ॥ १४ ॥ (७।६।४) शुचिंनुस्तोमंनवजातमद्येंद्राग्नीवृत्रहणाजुषेथां । उभाहि वांसुहवाजोहवीमितावाजंसद्यऽउंशतेधेष्ठा ॥ तासानसीशवसानाहिभूतंसाकंवृधाशवसाशूशुवांसा । क्षयंतौरायोय वसस्यभूरेःपृक्तंवाजस्यस्थविरस्यघृष्वेः ॥ उपोहयद्विदथंवाजिनोगुर्धीभिर्विप्राःप्रमतिमिच्छमानाः । अर्वंतोनकाष्ठां नक्षमाणाऽइंद्राग्नीजोहुवतोनरस्ते+ ॥ गीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छमानऽईट्टेरयिंयशसंपूर्वभाजं । इंद्राग्नीवृत्रहणासुवज्रा प्रनोनव्येभिस्तिरतंदेष्णैः+ ॥ संयन्महीमिथतीस्पर्धमानेतनूरुचाशूरसातायतैते । अदेवयुंविदथेदेवयुभिःसत्राहतं सोमसुताजनेन ॥ १५ ॥ इमामुषुसोमसुतिमुपनऽएंद्राग्नीसौमनसाययातं । नूचिद्धिपरिमम्नाथेऽअस्मानावांशश्व द्भिर्ववृतीयवाजैः ॥ सोऽअंग्नऽएनानमसासमिद्धोच्छामित्रंवरुणमिंद्रंवोचेः । यत्सीमागश्चकृमातत्सुमृळतदर्यमादि तिःशिश्रथंतु ॥ एताऽअग्नऽआशुषाणासऽइष्टीर्युवोःसचाभ्यश्यामवाजान् । मेंद्रोनोविष्णुर्मरुतःपरिख्यन्यूयंपात० ॥ १६ ॥ (७।६।५) इयंवामस्यमन्मनऽइंद्राग्नीपूर्व्यस्तुतिः । अभ्राद्वृष्टिरिवाजनि ॥ शृणुतंजरितुर्हवमिंद्राग्नीव नतंगिरः । ईशानापिप्यतंधियः ॥ मापापत्वायनोनरेंद्राग्नीमाभिशस्तये । मानोरीरधतंनिदे ॥ इंद्रेऽअग्नानमोबृह त्सुवृक्तिमेरयामहे । धियाधेनाऽअवस्यवः ॥ ताहिशश्वंतऽईळतऽइत्थाविप्रासऊतये । सबाधोवाजसातये ॥ ता

(७।६।४) शुचिंन्वित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (७।६।५) इयंवामितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्राग्नीगायत्र्यंत्यानुष्टुप् ।

वांगीर्भिर्विपन्यवः प्रयंस्वंतोहवामहे । मेधसातासनिष्यवः ॥ १७ ॥ इंद्राग्नीऽअवसागंतमस्मभ्यंचर्षणीसहा । मा नोंदुःशंसऽईशत ॥ माकस्यनोऽअररुषोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य । इंद्राग्नीशर्मयच्छतं ॥ गोमद्धिरण्यवद्वसुयद्वामश्वावदी महे । इंद्राग्नीतद्वनेमहि ॥ यत्सोमऽआसुतेनरंऽइंद्राग्नीऽअजोहवुः । सप्तीवंतासपर्यवः ॥ उक्थेभिर्वृत्रहंतमायामं दानाचिदागिरा । आंगूषैराविवासतः ॥ ताविद्दुःशंसंमर्त्यंदुर्विद्वांसंरक्षस्विनं । आभोगंहन्मनाहतमुदधिंहन्मनाह तं ॥ १८ ॥ (७।६।६) प्रक्षोदसाधायसासस्रऽएषासरस्वतीधरुणमायसीपूः । प्रबाबधानारथ्येवयातिविश्वाऽअ पोमहिनासिंधुरन्याः+ ॥ एकाचेतत्सरस्वतीनदीनांशुचिर्यतीगिरिभ्यऽआसमुद्रात् । रायश्चेतंतीभुवनस्यभूरेर्घृतंप योदुदुहेनाहुषाय ॥ सवावृधेनर्योयोषणासुवृषाशिशुर्वृषभोयज्ञियासु । सवाजिनंमघवद्भ्योदधातिविसातयेतन्वंमा मृजीत ॥ उतस्यानःसरस्वतीजुषाणोपश्रवत्सुभगायज्ञेऽअस्मिन् । मितज्ञुभिर्नमस्यैरियानारायायुजाचिदुत्तरासखि भ्यः ॥ इमाजुह्वानायुष्मदानमोभिःप्रतिस्तोमंसरस्वतिजुषस्व । तवशर्मन्प्रियतमेदधानाऽउपस्थेयामशरणंनवृक्षं+ ॥ अयमुंतेसरस्वतिवसिष्ठोद्वारावृतस्यसुभगेव्यावः । वर्धशुभ्रेस्तुवतेरासिवाजान्यूयंपात० ॥ १९ ॥ (७।६।७) बृहदु

(७।६।६) प्रक्षोदसेतिषळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठःसरस्वतीतृतीयायाःसरस्वान्त्रिष्टुप् । (७।६।७) बृहदुगायिषइतिषळर्चस्यसूक्तस्य वसिष्ठःसरस्वतीअंत्यानांतिसृणांसरस्वान्आद्याबृहतीद्वितीयासतोबृहतीतृतीयाप्रस्तारपंक्तिःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

गायिषेवचोसुर्यानदीनां । सरस्वतीमिन्महयासुवृक्तिभिःस्तोमैर्वसिष्ठरोदसी ॥ उभेयत्तेमहिनाशुभ्रेऽअंधसीऽअ
धिक्षियंतिपूरवः । सानोबोध्यवित्रीमरुत्सखाचोदराधोमघोनां ॥ भद्रमिद्भद्राकृणवत्सरस्वत्यकवारीचेततिवाजिनी
वती । गृणानाजमदग्निवत्स्तुवानाचवसिष्ठवत्[+] ॥ जनीयंतोन्वग्रवःपुत्रीयंतःसुदानवः । सरस्वंतंहवामहे ॥ येतेस
रस्वऽऊर्मयोमधुमंतोघृतश्चुतः । तेभिर्नोऽविताभव ॥ पीपिवांसंसरस्वतःस्तनंयोविश्वदर्शतः । भक्षीमहिप्रजामिषं
॥ २० ॥ (७।६।८) यज्ञेदिवोनृषदनेपृथिव्यानरोयत्रदेवयवोमदंति । इंद्राययत्रसवनानिसुन्वेगमन्मदायप्रथमंवय
श्च ॥ आदैव्यावृणीमहेवांसिबृहस्पतिर्नोमहऽआसखायः । यथाभवेममीढुषेऽअनागायोनोदातापरावतःपितेव ॥
तमुज्येष्ठंनमसाहविर्भिःसुशेवंब्रह्मणस्पतिंगृणीषे । इंद्रंश्लोकोमहिदैव्यःसिषक्तुयोब्रह्मणोदेवकृतस्यराजा ॥ सऽआ
नोयोनिंसदतुप्रेष्ठोबृहस्पतिर्विश्ववारोयोऽअस्ति । कामोरायःसुवीर्यस्यतंदात्पर्षन्नोऽअतिसश्चतोऽअरिष्टान् ॥ तमानो
ऽअर्कममृतायजुष्टमिमेधासुरमृतासःपुराजाः । शुचिक्रंदंयजतंपस्त्यानांबृहस्पतिमनर्वाणंहुवेम ॥ २१ ॥ तंशग्मा
सोऽअरुषासोऽअश्वाबृहस्पतिंसहवाहोवहंति । सहश्चिद्यस्यनीलवत्सधस्थंनभोनरूपमरुषंवसानाः ॥ सहिशुचिःशत
पत्रःसशुंध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरःस्वर्षाः । बृहस्पतिःसस्वावेशऽऋष्वःपुरूसखिभ्यऽआसुतिंकरिष्ठः ॥ देवीदेवस्यरोद

(७।६।८) यज्ञेदिवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोबृहस्पतिः आद्यायाइंद्रःतृतीयानवम्योरिंद्राब्रह्मणस्पतीअंत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् ।

सीजनित्रीबृहस्पतिंवावृधतुर्महित्वा । दक्षाय्यायदक्षतासखायःकरद्ब्रह्मणेसुतरांसुगाधा ॥ इयंवांब्रह्मणस्पतेसुवृक्तिर्ब्रह्मेंद्रायवज्रिणेऽअकारि । अविष्टंधियोजिगृतंपुरंधीर्जजस्तमर्योवनुषामरातीः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वोदिव्यस्यैशाथेऽउतपार्थिवस्य । धत्तंरयिंस्तुवतेकीरयेचिद्यूयंपात० ॥ २२ ॥ (७।६।९) अध्वर्यवोरुणंदुग्धमंशुंजुहोतनवृषभायक्षितीनां । गौराद्वेदीयाँऽअवपानमिंद्रोविश्वाहेद्यातिसुतसोममिच्छन् ॥ यद्दधिषेप्रदिविचार्वन्नंदिवेदिवेपीतिमिदस्यवक्षि । उतहृदोतमनसाजुषाणऽउशन्निंद्रप्रस्थितान्पाहिसोमान् ॥ जज्ञानःसोमंसहसेपपाथप्रतेमातामहिमानमुवाच । एंद्रपप्राथोर्वं१तरिक्षंयुधादेवेभ्योवरिवश्चकर्थ ॥ यद्योधयामहतोमन्यमानान्त्साक्षामतान्बाहुभिःशाशदानान् । यद्वानृभिर्वृतऽइंद्राभियुध्यास्तंत्वयाजिंसौश्रवसंजयेम ॥ प्रेंद्रस्यवोचंप्रथमाकृतानिप्रनूतनामघवायाचकार । यदेददेवीरसहिष्टमायाऽअथाभवत्केवलःसोमोऽअस्य ॥ तवेदंविश्वमभितःपशव्यं१यत्पश्यसिचक्षसासूर्यस्य । गवामसिगोपतिरेकऽइंद्रभक्षीमहितेप्रयतस्यवस्वः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वोदिव्यस्यैशाथेऽउतपार्थिवस्य । धत्तंरयिंस्तुवतेकीरयेचिद्यूयंपात० ॥ २३ ॥ (७।६।१०) परोमात्रयातन्वावृधाननतेमहित्वमन्वश्नुवंति । उभेते

(७।६।९) अध्वर्यवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रोत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् । (७।६।१०) परोमात्रयेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविष्णुःउरुंयज्ञायेतितिसृणामिंद्राविष्णूत्रिष्टुप् ।

विद्मरजसीपृथिव्याविष्णोदेवत्वंपरमस्यवित्से ॥ नतेविष्णोजायमानोनजातोदेवमहिम्नःपरमंतमाप । उदस्तभ्नाना
कमृष्वंबृहंतंद्याधर्थप्राचींककुभंपृथिव्याः+ ॥ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयवसिनीमनुषेदशस्या । व्यस्तभ्नारोदसीवि
ष्णवेतेद्याधर्थपृथिवीमभितोमयूखैः ॥ उरुंयज्ञायचक्रथुरुलोकंजनयंतासूर्यमुषासमग्निं । दासस्यचिद्वृषशिप्रस्यमाया
जघ्नथुर्नरापृतनाज्येषु ॥ इंद्राविष्णूदृंहिताःशंबरस्यनवपुरोनवतिंचश्नथिष्टं । शतंवर्चिनःसहस्रंचसाकंहथोऽअप्रत्य
सुरस्यवीरान्+ ॥ इयंमनीषाबृहतीबृहंतोरुक्रमातवसावर्धयंती । ररेवांस्तोमंविदथेषुविष्णोपिन्वतमिषोवृजनेष्विंद्र ॥
वषट्तेविष्णवासऽआकृणोमितन्मेजुषस्वशिपिविष्टहव्यं । वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूयंपात० ॥ २४ ॥ (७।६।११)
नूमर्तोदयतेसनिष्यन्योविष्णवऽउरुगायायदाशत् । प्रयःसत्राचामनसायजातऽएतावंतंनर्यमाविवासात् ॥ त्वंवि
ष्णोसुमतिंविश्वजन्यामप्रयुतामेवयावोमतिंदाः । पर्चोयथानःसुवितस्यभूरेरश्वावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः+ ॥ त्रिर्देवःपृ
थिवीमेषऽएतांविचक्रमेशतर्चसंमहित्वा । प्रविष्णुरस्तुतवसस्तवीयान्त्वेषंह्यस्यस्थविरस्यनाम ॥ विचक्रमेपृथिवीमे
षऽएतांक्षेत्रायविष्णुर्मनुषेदशस्यन् । ध्रुवासोऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिंसुजनिमाचकार ॥ प्रतत्तेऽअद्यशिपिवि
ष्टनामार्यःशंसामिवयुनानिविद्वान् । तंत्वागृणामितवसमतव्यान्क्षयंतमस्यरजसःपराके+ ॥ किमित्तेविष्णोपरिचक्ष्यं

(७।६।११) नूमर्तइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविष्णुस्त्रिष्टुप् ।

भूत्प्रयद्वक्षेशिपिविष्टोऽअस्मि । मावर्पोऽअस्मदपगूहऽएतद्यदन्यरूपःसमिथेबभूथ ॥ वषट्तेविष्णवासऽआकृणोमितन्मेजुषस्वशिपिविष्टहव्यं । वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूयंपात० ॥ २५ ॥ इतिपंचमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अष्टत्रिंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि २० ऋचः १४५ ॥ त्यगः ॥ उषस. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ३० वरुणाये. २७ वायव. ४ इंद्रवायुभ्या. ३ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. ४ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्राग्निभ्या. २० सरस्वत्या. २ सरस्वत. सरस्वत्या. ६ सरस्वत. ३ इंद्राये. बृहस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. बृहस्पतय. ५ इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. इंद्राबृहस्पतिभ्या इंद्राये. ६ इंद्राबृहस्पतिभ्या. विष्णव. ३ इंद्राविष्णुभ्या. ३ विष्णव. ८ ॥ इतिपंचमेषष्ठः ॥

तिस्रःषट्पार्जन्यंतुपर्जन्यायतृचंगायत्रंद्वितीयापादनिचृद्देतेकुमारआग्नेयोपश्यद्वसिष्ठएववावृष्टिकामःसंवत्सरंदशपर्जन्यस्तुतिःसंहृष्टान्मंडूकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुविंद्रासोमापंचाधिकैंद्रासोमंराक्षोघ्नंशापाभिशापप्रायंषट्सप्तवाद्याजगत्यएकविंशीत्रयोविंश्यौचाष्टादशीमारुतीचंदशमीचतुर्दश्यावाग्नेय्यौदैव्यैकादश्यंत्यानुष्टुम्नवमीद्वादशीत्रयोदशीसौम्यःसप्तदशीग्राव्ण्यष्टमीषोळश्यावैंद्र्यौप्रवर्तयेतिचतस्रऐंद्र्योमानोरक्षइत्यृषेरात्मानआशीरुत्तरोर्धर्चःपृथिव्यंतरिक्षंद्यौरितिदैवतंःपरंगायत्रंप्राग्वत्सप्रैकॠषिश्चानुक्तगोत्रःप्राङ्मत्स्यात्काण्वोष्टमंमंडलंमाचिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथीऐंद्रंबाहंतंद्विप्रगाथादिद्विस्त्रिष्टुबंत्याचंद्रवंप्रगाथोपश्यत्सघोरःसन्भ्रातुःकण्व

स्यपुत्रतामगात्प्लायोगिश्चासंगोयंः स्त्रीभूत्वापुमानभूत्समेध्यातिथयेदानंदत्त्वास्तुहिस्तुहीतिचतसृभिरात्मानं तुष्टावपत्नीचास्यांगिरसीशश्वतींपुंस्त्वमुपलभ्यैनंप्रीतांत्ययातुष्टावेंदंवसोद्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरागिरसश्चप्रि यमेधःस्वादवोनुष्टुंवंत्याभ्यांमेधातिथिर्विभिंदोर्दानंतुष्टावपिवचतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिःप्रागाथंत्वंनुष्टुब्गाय त्र्यौबृहतींचांत्याःकौरयाणस्यपाकस्थाम्नोदानस्तुतिर्यदिंद्रसैकादेवातिथिस्तृचोंत्यःपुरउष्णिगंतःकुरुंगस्यदान स्तुतिंस्तत्पूर्वाश्चतस्त्रःपौष्ण्योवा ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ॐम् ॥ (७।६।१२) तिस्रोवाचःप्रवंदज्योतिरग्राया ऽएतदुह्रेमधुदोघमूधः । सवत्संकृण्वन्गर्भमोषधी नांसद्योजातोवृषभोरोरवीति ॥ योवर्धनऽओषधीनांयोऽअपांयोविश्वस्यजगतोदेवऽईशे । सत्रिधातुशरणंशर्मयंसत्रि वर्तुज्योतिःस्वभिष्ट्य१स्मे ॥ स्तरीरुत्वद्भवतिसूतऽउत्वद्यथावशंतन्वंचक्रऽएषः । पितुःपयःप्रतिगृभ्णातिमातातेनपि तावर्धतेतेनपुत्रः+ ॥ यस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुस्तिस्रोद्यावस्त्रेधासस्रुरापः । त्रयःकोशासऽउपसेचनासोमध्वः श्चोतंत्यभितोविरप्शं+ ॥ इदंवचःपर्जन्यायस्वराजेहृदोऽअस्त्वंतरंतज्जुजोषत् । मयोभुवोवृष्टयःसंत्वस्मेसुपिप्पलाऽ ओषधीर्देवगोपाः ॥ सरेतोधावृषभःशश्वतीनांतस्मिन्नात्माजगतस्तस्थुषश्च । तन्मऽऋतंपातुशतशारदाययूयंपात० ॥

(७।६।१२) तिस्रोवाचइतिषळर्चस्यसूक्तस्यआग्नेयःकुमारःपर्जन्यस्त्रिष्टुप् । (तिस्रोवाचःपर्जन्यायेतिसूक्तयोर्वृष्टिकामोवसिष्टःपाक्षिकः)

॥ १ ॥ (७।६।१३) पर्जन्यायप्रगायतदिवस्पुत्रायमीळ्हुषे । सनोयवसमिच्छतु ॥ योगर्भमोषधीनांगवांकृणोत्यर्वतां । पर्जन्यःपुरुषीणां ॥ तस्माऽइदास्येहविर्जुहोतामधुमत्तमं । इळांनःसंयतंकरत् ॥ २ ॥ (७।६।१४) संवत्सरंशशयानाब्राह्मणाव्रतचारिणः । वाचंपर्जन्यजिन्वितांप्रमंडूकाऽअवादिषुः ॥ दिव्याऽआपोऽअभियदेनमायन्दृतिंनशुष्कंसरसीशयानं । गवामहनमायुर्वत्सिनीनांमंडूकानांवग्नुरत्रासमेति ॥ यदीमेनाँऽउशतोऽअभ्यवर्षीत्तृष्यावतःप्रावृष्यागतायां । अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योऽअन्यमुपवदंतमेति ॥ अन्योऽअन्यमनुगृभ्णात्येनोरपांप्रसर्गेयदमंदिषातां । मंडूकोयदभिवृष्टःकनिष्कन्पृश्निःसंपृंक्तेहरितेनवाचं ॥ यदेषामन्योऽअन्यस्यवाचंशाक्तस्येववदतिशिक्षमाणः । सर्वंतदेषांसमृधेवपर्वयत्सुवाचोवदथनाध्यप्सु ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोऽअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितऽएकऽएषां । समानंनामबिभ्रतोविरूपाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदंतः ॥ ब्राह्मणासोऽअतिरात्रेनसोमेसरोनपूर्णमभितोवदंतः । संवत्सरस्यतदहःपरिष्ठयन्मंडूकाःप्रावृषीणंबभूव ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवाचमक्रतब्रह्मकृण्वंतःपरिवत्सरीणं । अध्वर्यवोघर्मिणःसिष्विदानाऽआविर्भवंतिगुह्यानकेचित् ॥ देवहितिंजुगुपुर्द्वादशस्यऽऋतुंनरोनप्रमिनंत्येते । संवत्सरेप्रावृ

(७।६।१३) पर्जन्यायेतितृचस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारःपर्जन्योगायत्री । (७।६।१४) संवत्सरमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठःपर्जन्यस्तुतिहृष्टमंडूकास्त्रिष्टुवाद्यानुष्टुप् ।

ष्यागंतायांतृप्साघर्माऽअंश्नुवतेविसर्गं+ ॥ गोमांयुरदादजमांयुरदात्पृश्निरदाद्धरिंतोनोवसूनि । गवांमंडूकादददंतः शतानिंसहस्रसावेप्रतिंरंतऽआयुः ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं ॥ उपप्लवंदमंडूकीवर्षमावंदतादुरि । मध्येंह्रदस्यंप्लुवस्यंनिगृह्यंचतुरंःपरः ॥) (७।६।१५) इंद्रांसोमातपंतंरक्षंऽउब्जतंन्यर्पयतंवृषणातमोवृधंः । परांश्रृणीतमचितोन्योंषतंहतंनुदेथांनिशिंशीतमत्रिणंः ॥ इंद्रांसोमासमघशंसमभ्यं१घंतपुर्ययस्तुचरुरंग्निवाँऽइंव । ब्रह्मद्विषेंक्रव्यादेंघोरचंक्षसेद्वेषोंधत्तमनवायंकिंमीदिनें ॥ इंद्रांसोमादुष्कृतोंवव्रेऽअंतरंनारंभणेतमंसिप्रविंध्यतं । यथानातःपुनरेकंश्चनोदयत्तद्वांमस्तुसहंसेमन्युमच्छवंः ॥ इंद्रांसोमावर्तयंतंदिवोवधंसंपृथिव्याऽअघशंसायतहंणं । उत्तंक्षतंस्वर्यं१पर्वंतेभ्योयेनरक्षोंवावृधानंनिजूर्वंथः ॥ इंद्रांसोमावर्तयंतंदिवस्पर्यंग्नितप्तेभिंर्युवमश्मंहन्मभिः । तपुंर्वधेभिरजरेंभिरत्रिणोनिपर्शानेविध्यतंयंतुंनिस्वरं+ ॥ ५ ॥ इंद्रांसोमापरिंवांभूतुविश्वतंऽइयंमतिःकक्ष्याश्वेंववाजिनां । यांवांहोत्रांपरिहिनोमिंमेधयेमाब्रह्मांणिनृपतींवजिन्वतं ॥ प्रतिंस्मरेथांतुजयंद्भिरेवैर्हतंद्रुहोरक्षसोंभंगुरावंतः । इंद्रांसोमादुष्कृतेमासुगंभूद्योनंः

(७।६।१५) इंद्रासोमाइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रासोमौअष्टमीषोडशीएकोनविंशीविंश्येकविंशीद्वाविंशीचतुर्विंशीनामिंद्रःनवमीद्वादशीत्रयोदशीनांसोमःदशमीचतुर्दश्योरग्निःएकादश्याविश्वेदेवाःसप्तदश्याग्रावाणःअष्टादश्यामरुतःत्रयोविंश्याःवसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षद्यावः आद्याःषडष्टादशीद्वाविंशीत्रयोविंश्योजगत्योंत्यानुष्टुप्शिष्टास्त्रिष्टुभः (अस्मिन्सूक्तेरक्षोघ्नत्वंगुणःसर्वासांदेवतानांवक्तव्यः)।

ऋक्सं. कदाचिदभिदासंतिद्रुहा+ ॥ योमापाकेनमनसाचरंतमभिचष्टेऽअनृतेभिर्वचोभिः । आपऽइवकाशिनासंगृभीताऽ मंडलं ७

अ.५अ.७ असन्नस्त्वासंतऽइंद्रवक्ता+ ॥ येपाकशंसंविहरंतऽएवैर्येवाभद्रंदूषयंतिस्वधाभिः । अहंयेवातान्प्रददातुसोमऽआवा अनु. ६

॥४५॥ दधातुनिर्ऋतेरुपस्थे ॥ योनोरसंदिप्सतिपित्वोऽअग्नेयोऽअश्वानांयोगवांयस्तनूनां । रिपुःस्तेनःस्तेयकृद्दभ्रमेतुनिषहीं

यतांतन्वा३तनाच ॥ ६ ॥ परःसोऽअस्तुतन्वा३तनाचतिस्रःपृथिवीरधोऽअस्तुविश्वाः । प्रतिशुष्यतुयशोऽअस्यदे

वायोनोदिवादिप्सतियश्चनक्तं ॥ सुविज्ञानंचिकितुषेजनायसच्चासच्चवचसीपस्पृधाते । तयोर्यत्सत्यंयतरदृजीयस्तदि

त्सोमोवतिहंत्यासत् ॥ नवाऽउसोमोवृजिनंहिनोतिनक्षत्रियंमिथुयाधारयंतं । हंतिरक्षोहंत्यासद्वदंतमुभाविंद्रस्यप्रसिं

तौशयाते ॥ यदिवाहमनृतदेवऽआसमोघंवादेवाँऽअप्यूहेऽअग्ने । किमस्मभ्यंजातवेदोहृणीषेद्रोघवाचस्तेनिर्ऋथंसचं

तां ॥ अद्यामुरीययदियातुधानोऽअस्मियदिवायुस्ततपपूरुषस्य । अधासवीरैर्दशभिर्वियूयायोमामोघंयातुधानेत्याह

॥ ७ ॥ योमायातुंयातुधानेत्याहयोवारक्षाःशुचिरस्मीत्याह । इंद्रस्तंहंतुमहतावधेनविश्वस्यजंतोरधमस्पदीष्ट ॥ प्र

याजिगातिखर्गलेवनक्तमपद्रुहातन्वं१गूहमाना । वव्राँऽअनंताँऽअवसापदीष्टग्रावाणोघ्नंतुरक्षसऽउपब्दैः+ ॥ वि ॥४५॥

तिष्ठध्वंमरुतोविक्ष्वि१च्छतगृभायतरक्षसःसंपिनष्टन । वयोयेभूत्वीपतयंतिनक्तभिर्येवारिपोदधिरेदेवेऽअध्वरे+ ॥

प्रवर्तयदिवोऽअश्मानमिंद्रसोमशितमघवन्त्संशिशाधि । प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्तादभिजहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

ऽउत्येपंतयंतिश्वयातवऽइंद्रंदिप्संतिदिप्सवोदाभ्यं । शिशीतेशक्रःपिशुनेभ्योवधंनूनंसृजदशनियातुमद्भ्यः ॥ ८ ॥ इंद्रोयातूनामभवत्पराशरोहविर्मथीनामभ्याऽऽविवासतां । अभीदुशक्रःपरशुर्यथावनंपात्रेवभिंदन्त्सतऽएतिरक्षसः ॥ उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोकयातुं । सुपर्णयातुमुतगृध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षऽइंद्र ॥ मानोरक्षोऽअभिनड्यातुमावतामपोच्छतुमिथुनायाकिमीदिना । पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षंदिव्यात्पात्वस्मान् ॥ इंद्रंजहि पुमांसंयातुधानमुतस्त्रियंमाययाशाशदानां । विग्रीवासोमूरदेवाऽऋदंतुमातेदृशन्त्सूर्यमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वेंद्रश्चसोमजागृतं । रक्षोभ्योवधमस्यतमशनियातुमद्भ्यः ॥ ९ ॥ (इतिवासिष्ठंसप्तमंमंडलंसमाप्तंअत्रसूक्तानि१००) (८।१।१) माचिदन्यद्विशंसतसखायोमारिषण्यत । इंद्रमित्स्तोतावृषणंसचासुतेमुहुरुक्थाचशंसत ॥ अवक्रक्षिणंवृषभंयथाजुरंगांनचर्षणीसहं । विद्वेषणंसंवननोभयंकरंमंहिष्ठमुभयाविनं ॥ यच्चिद्धित्वाजनाऽइमेनानाहवंतऽऊ

प्रागाथेष्टमेमंडलेदशानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेपंचसूक्तानि(८।१।१) माचिदन्यदितिचतुस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यआद्ययोर्द्वयोःकाण्वःप्रगाथऋषिःशिष्टानांकाण्वौमेधातिथिमेध्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतसृणांप्लायोगिरासंगऋषिःअंत्यायाआंगिरसीशश्वतीऋषिकाइंद्रोदेवता स्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगोदेवताबृहती द्वितीयासतोबृहतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (काण्वःप्रगाथइत्यत्रत्यःप्रगाथोवस्तुतोघौरःसन्भ्रातुःकण्वस्य पुत्रतांगतइतीतिहासःश्रूयते) ।

तये । अस्माकंब्रह्मेदमिंद्रभूतुतेहाविश्वांचवर्धनं ॥ वितर्तूर्यंतेमघवन्विपश्चितोर्योविपोजनानां । उपक्रमस्वपुरुरूप
माभरवाजंनेदिंष्ठमूतयें ॥ महेचनत्वामद्रिवःपराशुल्कायदेयां । नसहस्त्रांयनायुतायवज्रिवोनशतायशतामघ ॥१०॥
वस्याँऽइंद्रासिमेपितुरुतभ्रातुरभुंजतः । मातार्चमेछदयथःसमावंसोवसुत्वनायराधसे ॥ क्वेयथक्केदसिपुरुत्राचिद्धिते
मनः । अलंर्षियुध्मखजकृत्पुरंदरप्रगायत्राऽअंगासिषुः ॥ प्रास्मैगायत्रमर्चतवावातुर्यःपुरंदरः । याभिःकाण्वस्योपब
र्हिरासदंयासंद्वज्रीभिनत्पुरः ॥ येतेसंतिदशग्विनःशतिनोयेसहस्त्रिणः । अश्वासोयेतेवृषणोरघुद्रुवस्तेभिर्नःस्तूयमा
गहि ॥ आत्व१द्यसंवर्दुघांहुवेगायत्रवेपसं । इंद्रंधेनुंसुदुघामन्यामिषमुरुधारामरंकृतं ॥ ११ ॥ यत्तुदत्सूरऽएतशंवं
कूवातस्यपर्णिनां । वहत्कुत्समार्जुनेयंशतक्रतुस्त्सरद्गंधर्वमस्तृतं ॥ यऽऋतेचिंदभिश्रिषःपुराजत्रुभ्यऽआतृदः । सं
धातासंधिंमघवापुरूवसुरिष्कर्ताविह्नुतंपुनः ॥ माभूमनिष्ट्याऽइवेंद्रत्वदरणाऽइव । वनानिनप्रजहितान्यद्रिवोदुरोषा
सोऽअमन्महि ॥ अमन्महीदनाशवोनुग्रासश्चवृत्रहन् । सकृत्सुतेमहताशूरराधसानुस्तोमंमुदीमहि ॥ यदिस्तोमंमम
श्रवदस्माकमिंद्रमिंदवः । तिरःपवित्रंससृवांसऽआशवोमंदंतुतुग्र्यावृधः ॥ १२ ॥ आत्व१द्यसधस्तुतिंवावातुःसख्यु
रागहि । उपस्तुतिर्मघोनांप्रत्वावत्वधातेवश्मिसुष्टुतिं ॥ सोताहिसोममद्रिभिरेमेनमप्सुधावत । गव्यावस्त्रेवावास
यंतऽइन्नरोनिर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ अधज्मोऽअधवादिवोबृहतोरोचनादधि । अयावर्धस्वतन्वागिरामामाजातासुक्र

तोपृण ॥ इंद्रायसुमदिंतंमंसोमंसोतावरेण्यं । शक्रऽएणंपीपयद्विश्वयाधियाहिन्वानंनवाजयुं+ ॥ मात्वासोमस्यगल्द
यासदायाचंन्नहंगिरा । भूर्णिंमृगंनसवनेषुचुक्रुधंकऽईशानंनयाचिषत् ॥१३॥ मदेनेषितंमदमुग्रमुग्रेणशवसा । विश्वे
षातरुतारंमदच्युतंमदेहिष्मादददातिनः ॥ शेवारेवार्यापुरुदेवोमर्तायदाशुषे । ससुन्वतेचस्तुवतेचरासतेविश्वगूर्तोऽअ
रिष्टुतः+ ॥ एंद्रयाहिमत्स्वचित्रेणदेवराधसा । सरोनप्रास्युदरंसपीतिभिरासोमेभिरुरुस्फिरं+ ॥ आत्वासहस्रमाश
तंयुक्तारथेहिरण्यये । ब्रह्मयुजोहरयऽइंद्रकेशिनोवहंतुसोमपीतये ॥ आत्वारथेहिरण्ययेहरीमयूरशेप्या । शितिपृष्ठा
वहतांमध्वोऽअंधसोविवक्षणस्यपीतये ॥ १४ ॥ पिबात्वं१स्यगिर्वणःसुतस्यपूर्वपाऽइव । परिष्कृतस्यरसिनऽइयमासु
तिश्चारुर्मदायपत्यते ॥ यऽएकोऽअस्तिदंसनामहाँऽउग्रोऽअभिव्रतैः । गमत्सशिप्रीनसयोषदागमद्धवन्नपरिवर्जति ॥
त्वंपुरंचरिष्णवंवधैःशुष्णस्यसंपिणक् । त्वंभाऽअनुचरोऽअधद्विताय॑दिंद्रहव्योभुवः ॥ ममत्वासूरऽउदितेममम॒ध्यंदिने
दिवः । ममप्रपित्वेऽअपिशर्वरेवसवास्तोमासोऽअवृत्सत ॥ स्तुहिस्तुहीदेतेघातेमंहिष्ठासोमघोनां । निंदिताश्वःप्रप
थीपरमज्यामघस्यमेध्यातिथे ॥ १५ ॥ आयदश्वान्वनन्वतःश्रद्धयाहंरथेरुहं । उतवामस्यवसुनश्चिकेततियोऽअस्ति
याद्वः पशुः+ ॥ यऽऋज्राम॒ह्यंमामहेसहत्वचाहिरण्ययां । एषविश्वान्यभ्यस्तुसौभगासंगस्यस्वनद्रथः ॥ अधप्लायोगि
रतिंदासदन्यानासंगोऽअग्नेदशभिःसहस्रैः । अधोक्षणोदशमह्यंरुशंतोनळाऽइवसरसोनिरतिष्ठन् ॥ अन्वस्यस्थूरंद

ऋक्सं. अ.५अ.७ ॥४७॥

दृशेपुरस्तादनुस्थऽऊरुरवरंवमाणः । शश्वतीनार्यभिचक्ष्याहसुभद्रमर्यभोजनंविभर्षि ॥ १६ ॥ (८।१।२) इदंवसोसुतमंधःपिबासुपूर्णमुदरं । अनाभयिन्नररिमाते ॥ नृभिर्धूतःसुतोऽअश्नैरव्योवारैःपरिपूतः । अश्वोननिक्तोनदीषु ॥ तंतेयवंयथागोभिःस्वादुमकर्मश्रीणंतः । इंद्रत्वास्मिन्त्सधमादे ॥ इंद्रऽइत्सोमपाऽएकऽइंद्रःसुतपाविश्वायुः । अंतर्देवान्मर्त्यांश्च ॥ नयंशुक्रोनदुराशीर्नतृप्राऽउरुव्यचसं । अपस्पृण्वतेसुहार्दं ॥ १७ ॥ गोभिर्यदीमन्येऽअस्मन्मृगंनव्रामृगयंते । अभित्सरंतिधेनुभिः ॥ त्रयऽइंद्रस्यसोमाःसुतासःसंतुदेवस्य । स्वेक्षयेसुतपाव्नः ॥ त्रयःकोशासःश्चोतंतितिस्रश्चम्वः सुपूर्णाः । समानेऽअधिभार्मन् ॥ शुचिरसिपुरुनिःष्ठाःक्षीरैर्मध्यतऽआशीर्तः । दध्नामंदिष्ठःशूरस्य ॥ इमेतऽइंद्रसोमास्तीव्राऽअस्मेसुतासः । शुक्राऽआशिरंयाचंते ॥ १८ ॥ ताँऽआशिरंपुरोळाशमिंद्रेमंसोमंश्रीणीहि । रेवंतंहित्वाशृणोमि ॥ हृत्सुपीतासोयुध्यंतेदुर्मदासोनसुरायां । ऊधर्ननग्नाजरंते ॥ रेवाँऽइद्रेवतःस्तोतास्यात्त्वावतोमघोनः । प्रेदुहरिवःश्रुतस्य ॥ उक्थंचनशस्यमानमगोरररिराचिकेत । नगायत्रंगीयमानं ॥ मानऽइंद्रपीयत्नवेमाशर्धतेपरादाः । शिक्षाशचीवःशचीभिः ॥ १९ ॥ वयमुत्वातदिदर्थाऽइंद्रत्वायंतःसखायः । कण्वाऽउ

मंडलं ८ अनु. १ ॥४७॥

(८।१।२) इदंवसोइतिद्विचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिरांगिरसःप्रियमेधश्चेत्युभावृषीअंत्ययोर्द्वयोर्मेधातिथिर्ऋषिरिंद्रःअंत्ययोर्विभिंदुर्गायत्रीअष्टाविंश्यनुष्टुप् ।

कथेभिर्जरंते ॥ नघेमन्यदापपनवज्रिन्नपसोनविष्टौ । तवेदुस्तोमैंचिकेत ॥ इच्छंतिदेवाःसुन्वंतंनस्वप्नायस्पृहयंति । यंतिप्रमादमतंद्राः ॥ ओषुप्रयाहिवाजेभिर्माहृणीथाऽअभ्य१स्वान् । महाँऽइवयुवजानिः ॥ मोष्व१द्यदुर्हणावान्त्सा यंकरदारेऽअस्मत् । अश्रीरऽइवजामाता ॥ २० ॥ विझाह्यस्यवीरस्यभूरिदावरींसुमतिं । त्रिषुजातस्यमनांसि ॥ आतूषिंचकण्वमंतंनघाविझशवसानात् । यशस्तरंशतमूतेः॥ ज्येष्ठेनसोतरिंद्रायसोमंवीरायशक्राय । भरापिबन्नर्याय ॥ योवेदिष्ठोऽअव्यथिष्वश्वावंतंजरितृभ्यः। वाजंस्तोतृभ्योगोमंतं॥ पन्यंपन्यमित्सोतारऽआधावतमद्याय। सोमंवीराय शूराय ॥ २१ ॥ पातावृत्रहासुतमाघागमन्नारेऽअस्मत् । नियमतेशतमूतिः ॥ एहहरीब्रह्मयुजाशग्मावक्षतःसखा यं । गीर्भिःश्रुतंगिर्वणसं ॥ स्वादवःसोमाऽआयाहिश्रीताःसोमाऽआयाहि । शिप्रिन्नृषीवःशचीवोनायमच्छासधमा दं ॥ स्तुतंश्चयास्त्वावर्धंतिमहेराधसेनृम्णाय । इंद्रकारिणंवृधंतः ॥ गिरश्चयास्तेगिर्वाहऽउक्थाचतुभ्यंतानि । सत्रा दधिरेशवांसि ॥ २२ ॥ एवेदेषतुविकूर्मिर्वाजाँऽएकोवज्रहस्तः । सनादमृक्तोदयते ॥ हंतावृत्रंदक्षिणेनेंद्रःपुरूपुरुहूतः। महान्महीभिःशचीभिः ॥ यस्मिन्विश्वाश्चर्षणयऽउतच्यौत्नाज्रयांसिच । अनुघेन्मंदीमघोनः ॥ एषऽएतानिचकारें द्रोविश्वायोतिशृण्वे । वाजदावामघोनां ॥ प्रभर्तारथंगव्यंतमपाकाच्चिद्यमवति । इनोवसुसहिवोढा ॥ २३ ॥ सनितावप्रोऽअर्वद्भिर्हंतावृत्रंनृभिःशूरः । सत्योविताविधंतं ॥ यजध्वैनंप्रियमेधाऽइंद्रंसत्राचामनसा । योभूत्सोमैः

सत्यमद्धा ॥ गाथश्रवसंसत्पतिंश्रवस्कामंपुरुत्मानं । कण्वासोगातवाजिनं ॥ यऽऋतेचिद्गास्पदेभ्योदात्सखानृभ्यःश चीवान् । येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इत्थाधीवंतमद्रिवःकाण्वंमेध्यातिथिं । मेषोभूतो३भियन्नयः ॥ शिक्षाविभिं दोऽअस्मैचत्वार्ययुतादददत् । अष्टापरःसहस्रा ॥ उतसुत्येपयोवृधामाकीरणस्यनप्त्या । जनित्वनायमामहे ॥ २४ ॥ (८।१।३) पिबासुतस्यरसिनोमत्स्वानऽइंद्रगोमतः । आपिनोंबोधिसधमाद्यो वृधे३स्माँऽअवंतुतेधियः ॥ भूयाम तेसुमतौवाजिनोवयंमानःस्तरभिमातये । अस्मान्चित्राभिरवतादभिष्टिभिरानःसुम्नेषुयामय ॥ इमाऽउत्वापुरूवसो गिरोवर्धंतुयाममं । पावकवर्णाःशुचयोविपश्चितोभिस्तोमैरनूषत ॥ अयंसहस्रमृषिभिःसहस्कृतःसमुद्रऽइवपप्रथे । सत्यःसोऽअस्यमहिमागृणेशवोयज्ञेषुविप्रराज्ये ॥ इंद्रमिद्देवतातयऽइंद्रंप्रयत्यध्वरे । इंद्रंसमीकेवनिनोहवामहऽइंद्रं धनस्यसातये ॥ २५ ॥ इंद्रोमह्नारोदसीपप्रथच्छवऽइंद्रःसूर्यमरोचयत् । इंद्रेहविश्वाभुवनानियेमिरऽइंद्रेसुवानास ऽइंदवः ॥ अभित्वापूर्वपीतयऽइंद्रस्तोमेभिरायवः । समीचीनासऽऋभवःसमस्वरन्रुद्रागृणंतपूर्व्यं ॥ अस्येदिंद्रोवावृ धेवृष्ण्यंशवोमदेसुतस्यविष्णवि । अद्यातमस्यमहिमानमायवोनुष्टुवंतिपूर्वथा ॥ तत्त्वायामिसुवीर्यंतद्ब्रह्मपूर्वचित्तये ।

(८।१।३) पिबासुतस्येतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेध्यातिथिरिंद्रःअंत्यचतसृणांपाकस्थामादेवता प्रथमाद्येकोनविंश्यंताविषमाबृहत्यः द्वितीयादिविंश्यंताःसमाःसतोबृहत्यःअंत्याश्चतस्रःक्रमेणानुष्टुब्गायत्र्यौबृहतीच ।

येनायतिंभ्योभृगवेधनेहितेयेनप्रस्कण्वमाविथ ॥ येनासमुद्रमसृजोमहीरपस्तदिंद्रवृष्णितेशवः । सद्यःसोऽअस्यमहिमानसंनशेयंक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शग्धीनऽइंद्रयत्त्वारयिंयामिसुवीर्यं । शग्धिवाजायप्रथमंसिषासतेशग्धिस्तोमायपूर्व्य ॥ शग्धीनोऽअस्ययद्धपौरमाविथधियऽइंद्रसिषासतः । शग्धियथारुशमंश्यावकंकृपमिंद्रप्रावःस्वर्णरं ॥ कन्नव्योऽअतसीनांतुरोगृणीतमर्त्यः । नहीन्वस्यमहिमानमिंद्रियंस्वर्गृणंतऽआनशुः ॥ कदुस्तुवंतऽऋतयंतदेवतऽऋषिःकोविप्रऽओहते । कदाहवंमघवन्निंद्रसुन्वतःकदुस्तुवतऽआगमः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरःस्तोमासऽईरते । सत्राजितोधनसाऽअक्षितोतयोवाजयंतोरथाऽइव ॥ २७ ॥ कण्वाऽइवभृगवःसूर्याऽइवविश्वमिद्धीतमानशुः । इंद्रंस्तोमेभिर्महयंतऽआयवःप्रियमेधासोऽअस्वरन् ॥ युक्ष्वाहिवृत्रहन्तमहरीऽइंद्रपरावतः । अर्वाचीनोमघवन्त्सोमपीतयऽउग्रऽऋष्वेभिरागहि ॥ इमेहितेकारवोवावशुर्धियाविप्रासोमेधसातये । सत्वंनोमघवन्निंद्रगिर्वणोवेनोनशृणुधीहवं ॥ निरिंद्रबृहतीभ्योवृत्रंधनुभ्योऽअस्फुरः । निरर्बुदस्यमृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरग्नयोरुरुचुर्निरुसूर्योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरंतरिक्षादधमोमहामहिंकृषेतदिंद्रपौंस्यं ॥ २८ ॥ यंमेदुरिंद्रोमरुतःपाकस्थामाकौरयाणः । विश्वेषांत्मनाशोभिष्ठमुपेवदिविधावमानं ॥ रोहितंमेपाकस्थामासुधुरंकक्ष्यप्रां । अदाद्रायोविबोधनं ॥ यस्माऽअन्येदशप्रतिधुरंवहंतिवह्नयः । अस्तंवयोनतुग्र्यं ॥ आत्मापितुस्तनूर्वासऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिंद्रो

हिंतस्यपाकंस्थामानंभोजंदातारंमब्रवं ॥ २९ ॥ (८।१।४) यदिंद्रप्रागपागुदङ्न्यग्वाहूयसेनृभिः । सिमापुरूनृषू तोऽअस्यानवेसिप्रशर्धतुर्वशे ॥ यद्वारुमेरुशमेश्यावकेकृपऽइंद्रमादयसेसचा । कण्वासस्त्वाब्रह्मभिःस्तोमवाहसऽइंद्रायं च्छंत्यागहि ॥ यथागौरोऽअपाकृतंतृष्यन्नेत्यवेरिणं । आपित्वेनःप्रपित्वेतूयमागहिकण्वेषुसुसचापिब ॥ मंदंतुत्वा मघवन्निंद्रेंदवोराधोदेयायसुन्वते । आमुष्यासोमंमपिबश्चमूसुतंज्येष्ठंतद्दधिषेसहः ॥ प्रचक्रेसहसासहोबभंजमन्युमो जंसा । विश्वेतऽइंद्रपृतनायवोयहोनिवृक्षाऽइवयेमिरे ॥ ३० ॥ सहस्रेणेवसचतेयवीयुधायस्तऽआनळुपस्तुतिं । पुत्रं प्रावर्गंकृणुतेसुवीर्येदाश्नोतिनमऽउक्तिभिः ॥ माभेममाश्रमिष्मोग्रस्यसख्येतव । महत्तेवृष्णोऽअभिचक्ष्यंकृतंपश्येमतु र्वशंयदुं ॥ सव्यामनुस्फिग्यंवावसेवृषानदानोऽअस्यरोषति । मध्वासंपृक्ताःसारघेणधेनवस्तूयमेहिद्रवापिब ॥ अश्वी रथीसुरूपऽइद्गोमाँऽइदिंद्रतेसखा । श्वात्रभाजावयसासचतेसदाचंद्रोयातिसभामुप ॥ ऋश्योनतृष्यन्नवपानमागहि पिबासोमंवशाँऽअनु । निमेघमानोमघवन्दिवेदिवऽओजिष्ठंदधिषेसहः ॥ ३१ ॥ अध्वर्योद्रावयात्वंसोममिंद्रःपिपास ति । उपनूनंयुयुजेवृषणाहरीऽआचजगामवृत्रहा ॥ स्वयंचित्समन्यतेदाशुरिर्जनोयत्रासोमस्यतृंपसि । इदंतेऽअ

(८।१।४) यदिंद्रेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोदेवातिथिरिंद्रःअंत्यतिसृणांकुरुंगः विषमाबृहत्यःसमाःसतोबृहत्यःअंत्यापुरउष्णिक् (प्रपूषणमित्यादिचतसृणांपूषादेवतावा)।

न्नंयुज्यंसमुक्षितंतस्येहिप्रद्रवापिब॥ रथेष्ठायाध्वर्यवःसोममिंद्रायसोतन। अधिब्रध्नस्याद्रयोविचक्षतेसुन्वंतोदाश्वध्वरं॥ उपब्रध्नंवावातावृषणाहरीऽइंद्रमपसुवक्षतः। अर्वाचंत्वासप्तयोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुप॥ प्रपूषणंवृणीमहेयुज्यायपुरू वसुं। सशक्रशिक्षपुरुहूतनोधियातुजेरायेविमोचन॥ ३२॥ संनःशिशीहिभुरिजोरिवक्षुरंरास्वरायोविमोचन। त्वेत न्नःसुवेदमुस्रियंवसुयंत्वंहिनोषिमर्त्यं॥ वेमित्वापूषन्नृंजसेवेमिस्तोतवऽआघृणे। नतस्यवेम्यरणंहितद्वसोस्तुषेपज्रायसा म्ने॥ परागावोयवसंकच्चिदाघृणेनित्यंरेक्णोऽअमर्त्य। अस्माकंपूषन्नविताशिवोभवमंहिष्ठोवाजसातये॥ स्थूरंराधः शताश्वंकुरुंगस्यदिविष्टिषु। राज्ञस्त्वेषस्यसुभगस्यरातिषुतुर्वशेष्वमन्महि॥ धीभिःसातानिकाण्वस्यवाजिनःप्रियमेधै रभिद्युभिः। षष्टिंसहस्रानुनिर्मजामजेनिर्यूथानिगवामृषिः॥ वृक्षाश्चिन्मेऽअभिपित्वेऽअरारणुः। गांभजंतमेहनाश्वं भजंतमेहना॥ ३३॥ इतिपंचमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः॥ ७॥ ॥ ॥ ॥

एकोनचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ८ ऋचः १६५॥ त्यागः॥ पर्जन्याये. ९ मंडूकेभ्य. १० इंद्रासोमाभ्या. ७ इंद्राये. सोमाये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सोमाये. २ अग्नय. इंद्रासोमाभ्यामि. इंद्राये. ग्रावणइ. मरुद्भ्य. इंद्राये. ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षेभ्य. इंद्रासोमाभ्या. २ इंद्राये. २९ आसंगाये. ५ इंद्राये. ४० विभिंदव. २ इंद्राये. २० पाकस्थाम्न. ४ इंद्राये. १८ कुरुंगाये. ३॥ इति पंचमेसप्तमः॥

दूरादेकान्नचत्वारिंशद्ब्रह्मातिथिराश्विनौद्विबृहत्यनुष्टुबंतंमंत्याःपंचार्धर्चाश्चैद्यस्यकशोर्दानस्तुतिर्महाँइंद्रोष्टाचत्वारिंशद्वत्सस्तृचोंत्यास्तिरिंदिरस्यपार्शव्यस्यदानस्तुतिःप्रयद्वःषट्त्रिंशत्पुनर्वत्सोमारुतंमानरूयधिकासध्वंसआश्विनंह्यानुष्टुभंत्वांनूनंसैकाशशकर्णोंत्येगायत्र्याउपाद्येचाद्याचतुर्थीषष्ठीचतुर्दश्याद्येचबृहत्यःपंचमीककुब्दशम्याद्यास्त्रिष्टुब्विराड्जगत्यौयत्स्थःषट्प्रगाथोपश्यद्बृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुब्वास्तारपंक्तिःप्रगाथस्त्वंमग्नेदशवत्सआग्नेयेगायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुबाद्याप्रतिष्ठोपाद्यावर्धमाना ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।१।५) दूरादिहेवयत्सत्यरुणप्सुरशिश्वितत् । विभानुंविश्वधातनत् ॥ नृवद्दस्रामनोयुजारथेनपृथुपाजसा । सचेथेऽअश्विनोषसं ॥ युवाभ्यांवाजिनीवसूप्रतिस्तोमाऽअदृक्षत । वाचंदूतोयथोहिषे ॥ पुरुप्रियाणऽऊतयेपुरुमंद्रापुरूवसू । स्तुषेकण्वासोऽअश्विना ॥ मंहिष्ठावाजसातमेषयंताशुभस्पती । गंतारादाशुषोगृहं ॥ १ ॥ तासुदेवायदाशुषेसुमेधामवितारिणीं । घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं ॥ आनःस्तोममुपद्रवत्तूयंश्येनेभिराशुभिः । यातमश्वेभिरश्विना ॥ येभिस्तिस्रःपरावतोदिवोविश्वानिरोचना । त्रीँरक्तून्परिदीयथः ॥ उतनोगोमतीरिषऽउतसाती

(८।१।५) दूरादिहेवेत्येकोनचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोब्रह्मातिथिरश्विनौ यथाचिचैद्यःकशुरित्यादिसार्धद्वयोःकशुर्गायत्रीअंत्यास्तिस्रःक्रमेणबृहत्यावनुष्टुप् ।

रहर्विदा ॥ विपथःसातयेसितं ॥ आनोगोमंतमश्विनासुवीरंसुरथंरयिं । वोढमश्वावतीरिषः ॥२॥ वावृधानाशुभस्प
तीदस्राहिरण्यवर्तनी । पिबंतंसोम्यंमधु ॥ अस्मभ्यंवाजिनीवसूमघवंद्भ्यश्चसप्रथः । छर्दिर्यंतमदाभ्यं ॥ निषुब्रह्मज
नानांयाविष्टंतूयमागतं । मोष्वं१न्याँऽउपारतं ॥ अस्यपिबतमश्विनायुवंमदस्यचारुणः । मध्वोरातस्यधिष्ण्या ॥
अस्मेऽआवहतंरयिंशतवंतंसहस्रिणं । पुरुक्षुंविश्वधायसं ॥ ३ ॥ पुरुत्राचिद्धिवांनराविह्वयंतेमनीषिणः । वाघद्भिर
श्विनागतं ॥ जनासोवृक्तबर्हिषोहविष्मंतोऽअरंकृतः । युवांहवंतेऽअश्विना ॥ अस्माकमद्यवामयंस्तोमोवाहिष्ठोऽअंत
मः । युवाभ्यांभूत्वश्विना ॥ योहवांमधुनोदृतिराहितोरथचर्षणे । ततःपिबतमश्विना ॥ तेननोवाजिनीवसूपश्वेतो
कायशंगवे । वहंतंपीवरीरिषः ॥ ४ ॥ उतनोदिव्याऽइषऽउतसिंधूँऽरहर्विदा । अपद्वारेववर्षथः ॥ कदावांतौग्र्यो
विधत्समुद्रेजहितोनरा । यद्वांरथोविभिष्पतात् ॥ युवंकण्वायनासत्यापिरिप्तायहर्म्ये । शश्वदूतीर्दशस्यथः ॥ ताभि
रायातमूतिभिर्नव्यसीभिःसुशस्तिभिः । यद्वांवृषण्वसूहुवे+ ॥ यथाचित्कण्वमावतंप्रियमेधमुपस्तुतं । अत्रिंशिंजार
मश्विना ॥ ५ ॥ यथोतकृत्व्येधनेंशुंगोष्वगस्त्यं । यथावाजेषुसोभरिं ॥ एतावद्वांवृषण्वसूऽअतोवाभूयोऽअश्विना ।
गृणंतःसुम्नमीमहे ॥ रथंहिरण्यवंधुरंहिरण्याभीशुमश्विना । आहिस्थाथोदिविस्पृशं ॥ हिरण्ययीवांरभिरीषाऽअक्षो
हिरण्ययः । उभाचक्राहिरण्यया ॥ तेननोवाजिनीवसूपरावतश्चिदागतं । उपेमांसुष्टुतिंमम ॥ ६ ॥ आवहेथेपराका

त्पूर्वीरश्वंतावश्विना । इषोदासीरमर्त्या ॥ आनोद्युम्नैराश्रवोभिरारायायातमश्विना । पुरुश्चंद्रानासत्या ॥ एहवांप्रु
षितप्संवोवयोवहंतुपर्णिनः । अच्छास्वध्वरंजनं ॥ रथंवामनुगायसंयइषावर्ततेसह । नचक्रमभिबाधते ॥ हिरण्य
येनरथेनद्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवनानासत्या ॥ ७ ॥ युवंमृगंजागृवांसंस्वदथोवावृषण्वसू । तानःपृंक्तमिषार
यिं+ ॥ तामेऽअश्विनासनीनांविद्यातंनवानां । यथाचिच्चैद्यःकशुःशतमुष्ट्रानांददत्सहस्रादशगोनां ॥ योमेहिरण्यसं
दृशोदशराज्ञोऽअमंहत । अधस्पदाऽइच्चैद्यस्यकृष्टयश्चर्मम्नाऽअभितोजनाः ॥ माकिरेनापथागाद्येनेमेयंतिचेदयः ।
अन्योनेत्सूरिरोहतेभूरिदावत्तरोजनः ॥ ८ ॥ (८।२।१) महाँऽइंद्रोयऽओजसापर्जन्योवृष्टिमाँऽइव । स्तोमैर्वत्स
स्यवावृधे ॥ प्रजामृतस्यपिप्रतःप्रयद्भरंतवह्नयः । विप्राऽऋतस्यवाहसा ॥ कण्वाऽइंद्रंयदक्रतस्तोमैर्यज्ञस्यसाधनं ।
जामिब्रुवतऽआयुधं ॥ समस्यमन्यवेविशोविश्वानमंतकृष्टयः । समुद्रायेवसिंधवः ॥ ओजस्तदस्यतित्विषऽउभेयत्स
मवर्तयत् । इंद्रश्चर्मेवरोदसी ॥ ९ ॥ विचिद्वृत्रस्यदोधतोवज्रेणशतपर्वणा । शिरोबिभेदवृष्णिना ॥ इमाऽअभिप्र
णोनुमोविपामग्रेषुधीतयः । अग्नेःशोचिर्नदिद्युतः ॥ गुहासतीरुपत्मनाप्रयच्छोचंतधीतयः । कण्वाऽऋतस्यधारया ॥
प्रतामिंद्रनशीमहिरयिंगोमंतमश्विनं । प्रब्रह्मपूर्वचित्तये ॥ अहमिद्धिपितुष्परिमेधामृतस्यजग्रभ । अहंसूर्यइवाज

(८।२।१) महाँइंद्रइत्यष्टाचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सइंद्रोग्यातिसृणांतिरिंदिरोगायत्री।

नि ॥ १० ॥ अहंप्रत्नेनमन्मनागिरःशुंभामिकण्ववत् । येनेंद्रःशुष्ममिद्दधे ॥ येत्वामिंद्रनतुष्टुवुर्ऋषयोयेचतुष्टुवुः । ममेद्वर्धस्वसुष्टुतः ॥ यदस्यमन्युरध्वनीद्विवृत्रंपर्वशोरुजन् । अपःसमुद्रमैरयत् ॥ निशुष्णइंद्रधर्णसिंवज्रंजघंथदस्यवि । वृषाह्युग्रश्रृण्विषे ॥ नद्यावइंद्रमोजसानांतरिक्षाणिवज्रिणं । नविव्यचंतभूमयः ॥ ११ ॥ यस्तइंद्रमहीरपःस्तभूयमानआशयत् । नितंपद्यासुशिश्नथः ॥ यइमेरोदसीमहीसमीचीसमजग्रभीत् । तमोभिरिंद्रतंगुहः ॥ यइंद्रयतयस्त्वाभृगवोयेचतुष्टुवुः । ममेदुग्रश्रुधीहवं ॥ इमास्तइंद्रपृश्नयोघृतंदुहतआशिरं । एनामृतस्यपिप्युषीः ॥ याइंद्रप्रस्वस्त्वासागर्भमचक्रिरन् । परिधर्मेवसूर्यं ॥ १२ ॥ त्वामिच्छवसस्पतेकण्वाउक्थेनवावृधुः । त्वांसुतासइंदवः ॥ तवेदिंद्रप्रणीतिषूतप्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञोवितंतसाय्यः ॥ आनइंद्रमहीमिषंपुरंनदर्षिगोमतीं । उतप्रजांसुवीर्यं ॥ उतत्यदाश्वश्व्यंयदिंद्रनाहुषीष्वा । अग्रेविक्षुप्रदीदयत् ॥ अभिव्रजंनतत्निषेसूरउपाकचक्षसं । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ १३ ॥ यदंगतविषीयसइंद्रप्रराजसिक्षितीः । महाँअपारओजसा ॥ तंत्वाहविष्मतीर्विशउपब्रुवतऊतये । उरुज्रयसमिंदुभिः ॥ उपह्वरेगिरीणांसंगथेचनदीनां । धियाविप्रोअजायत ॥ अतःसमुद्रमुद्वतश्चिकित्वाँअवपश्यति । यतोविपानएजति ॥ आदित्प्रत्नस्यरेतसोज्योतिष्पश्यंतिवासरं । परोयदिध्यतेदिवा ॥ १४ ॥ कण्वासइंद्रतेमतिंविश्वेवर्धंतिपौंस्यं । उतोशविष्ठवृष्ण्यं ॥ इमांमइंद्रसुष्टुतिंजुषस्वप्रसुमामव ।

ऋक्सं. अ.५अ.८ ॥५२॥

मंडलं ८ अनु. २

उतप्रवर्धयामतिं+ ॥ उतब्रह्मण्यावयंतुभ्यंप्रवृद्धवज्रिवः । विप्राऽअतक्ष्मजीवसे ॥ अभिकण्वाऽअनूषतापोनप्रवतायतीः । इंद्रंवनन्वतीमतिः+ ॥ इंद्रमुक्थानिवावृधुःसमुद्रमिवसिंधवः । अनुत्तमन्युमजरं ॥ १५ ॥ आनोयाहिपरावतोहरिभ्यांहर्यताभ्यां । इममिंद्रसुतंपिब ॥ त्वामिद्वृत्रहंतमजनासोवृक्तबर्हिषः । हवंतेवाजसातये ॥ अनुत्वारोदसीऽउभेचक्रंनवर्त्येतशं । अनुसुवानासऽइंदवः ॥ मंदस्वासुस्वर्णरऽउतेंद्रशर्यणावति । मत्स्वाविवस्वतोमती+ ॥ वावृधानऽउपद्यविवृषावज्र्यरोरवीत् । वृत्रहासोमपातमः ॥ १६ ॥ ऋषिर्हिपूर्वजाऽअस्येकऽईशानऽओजसा । इंद्रचोष्कूयसेवसु ॥ अस्माकंत्वासुताँऽउपवीतपृष्ठाऽअभिप्रयः । शतंवहंतुहरयः ॥ इमांसुपूर्व्यांधियंमधोर्घृतस्यपिप्युषीं । कण्वाऽउक्थेनवावृधुः ॥ इंद्रमिद्विमहीनांमेधेवृणीतमर्त्यः । इंद्रंसनिष्युरूतये ॥ अर्वाचंत्वापुरुष्टुतप्रियमेधस्तुताहरी । सोमपेयायवक्षतः ॥ शतमहंतिरिंदिरेसहस्रंपर्शावाददे । राधांसियाद्वानां ॥ त्रीणिशतान्यर्वतांसहस्रादशगोनां । ददुष्पज्राय साम्ने ॥ उदानट्ककुहोदिवमुष्ट्रांन्चतुर्युजोददत् । श्रवसायाद्वंजनं ॥१७॥ (८।२।२) प्रयद्वस्त्रिष्टुभमिषंमरुतोविप्रोऽअक्षरत् । विपर्वतेषुराजथ ॥ यदंगतविषीयवोयामंशुभ्राऽअचिध्वं । निपर्वताऽअहासत ॥ उदीरयंतवायुभिर्वाश्रासःपृश्निमातरः । धुक्षंतपिप्युषीमिषं ॥ वपंतिमरुतोमिहंप्रवेपयंतिपर्वतान् । यद्यामं

॥५२॥

(८।२।२) प्रयद्वइतिषट्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्य...

यांतिवायुभिः ॥ नियद्यामायवोगिरिर्निसिंधवोविधर्मणे । महेशुष्माययेमिरे+ ॥ १८ ॥ युष्माँऽउनक्तमूतयेयुष्मा
न्दिवाहवामहे । युष्मान्प्रयत्यध्वरे+ ॥ उदुत्येऽअरुणप्सवश्चित्रायामेभिरीरते । वाश्राऽअधिष्णुनादिवः+ ॥ सृजं
तिरश्मिमोजसापंथांसूर्याययातवे । तेभानुभिर्वितस्थिरे ॥ इमांमेमरुतोगिरमिमंस्तोममृभुक्षणः । इमंमेवनताहवं ॥
त्रीणिसरांसिपृश्नयोदुदुह्रेवज्रिणेमधु । उत्संकवंधमुद्रिणं ॥ १९ ॥ मरुतोयद्धवोदिवःसुम्नायंतोहवामहे । आतूनऽ
उपगंतन ॥ यूयंहिष्ठासुदानवोरुद्राऽऋभुक्षणोदमे । उतप्रचेतसोमदे ॥ आनोरयिंमदच्युतंपुरुक्षुंविश्वधायसं । इयं
र्तामरुतोदिवः+ ॥ अधीवयद्गिरीणांयामंशुभ्राऽअचिध्वं । सुवानैर्मंदध्वऽइंदुभिः ॥ एतावतश्चिदेषांसुम्नंभिक्षेतम
र्त्यः । अदाभ्यस्यमन्मभिः ॥ २० ॥ येद्रप्साऽइवरोदसीधमंत्यनुवृष्टिभिः । उत्संदुहंतोऽअक्षितं ॥ उदुस्वानेभिरी
रतऽउद्रथैरुदुवायुभिः । उत्स्तोमैःपृश्निमातरः ॥ येनावतुर्वशंयदुंयेनकण्वंधनस्पृतं । रायेसुतस्यधीमहि ॥ इमाऽउ
वःसुदानवोघृतंनपिप्युषीरिषः । वर्धान्काण्वस्यमन्मभिः ॥ क्वनूनंसुदानवोमदथावृक्तबर्हिषः । ब्रह्माकोवःसपर्यति
॥ २१ ॥ नहिष्मयद्धवःपुरास्तोमेभिर्वृक्तबर्हिषः । शर्धांऽऋतस्यजिन्वथ ॥ समुत्येमहतीरपःसंक्षोणीसमुसूर्यं । संव
ज्रंपर्वशोदधुः ॥ विवृत्रंपर्वशोययुर्विपर्वताँऽअराजिनः । चक्राणावृष्णिपौंस्यं ॥ अनुत्रितस्ययुध्यतःशुष्ममावन्नुतक्र
तुं । अन्विंद्रंवृत्रतूर्ये ॥ विद्युद्धस्ताऽअभिद्यवःशिप्राःशीर्षन्हिरण्ययीः । शुभ्राव्यंजतश्रिये+ ॥ २२ ॥ उशनायत्प

रावतंऽउक्ष्णोरंध्रमयातन । द्यौर्नचक्रदद्भिया+ ॥ आनोमखस्यदावनेश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवासऽउपगंतन ॥ यदेषांपृषतीरथेप्रष्टिर्वहतिरोहितः । यांतिशुभ्रारिणन्नपः+ ॥ सुषोमेशर्यणावत्यार्जीकेपस्त्यावति । ययुर्निचक्रयानरः ॥ कुदागच्छाथमरुतऽइत्थाविप्रंहवमानं । मार्डीकेभिर्नाधमानं ॥ २३ ॥ कद्धनूनंकधप्रियोयदिंद्रमजहातन । कोवःसखित्वऽओहते ॥ सहोषुणोवज्रहस्तैःकण्वासोऽअग्निंमरुद्भिः । स्तुषेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुवृष्णःप्रयज्यूनानव्यसेसुविताय । ववृत्यांचित्रवाजान् ॥ गिरयश्चिन्निजिहतेपर्शानासोमन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नियेमिरे ॥ आक्ष्णयावानोवहंत्यंतरिक्षेणपततः । धातारःस्तुवतेवयः ॥ अग्निर्हिजानिपूर्व्यश्छंदोनसूरोऽअर्चिषा । तेभानुभिर्वितस्थिरे ॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वाभिरूतिभिरश्विनागच्छतंयुवं । दस्राहिरण्यवर्तनीपिबतंसोम्यंमधु ॥ आनूनंयातमश्विनारथेनसूर्यत्वचा । भुजीहिरण्यपेशसाकवीगंभीरचेतसा ॥ आयातंनहुषस्पर्यांतरिक्षात्सुवृक्तिभिः । पिबाथोऽअश्विनामधुकण्वानांसवनेसुतं+ ॥ आनोयातंदिवस्पर्यांतरिक्षादधप्रिया । पुत्रःकण्वस्यवामिहसुषावसोम्यंमधु ॥ आनोयातमुपश्रुत्यश्विनासोमपीतये । स्वाहास्तोमस्यवर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिवांपुरऽऋषयोजुहूरेवसेनरा । आयातमश्विनागतमुपेमांसुष्टुतिंमम ॥ दिवश्चिद्रोचनादध्यानोगंतंस्वर्विदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविश्वाभिरितित्रयोविंशत्यृचस्य सूक्तस्य काण्वः सः(?)वत्सोश्विनावनुष्टुप् ।

स्तोमेभिर्हवनश्रुता ॥ किमन्येपर्यासतेस्मत्स्तोमेभिरश्विना । पुत्रःकण्वस्यवामृषिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविप्रऽ
इहावसेह्वत्स्तोमेभिरश्विना । अरिंप्रावृत्रहंतमातानोभूतंमयोभुवा ॥ आयद्वांयोषणारथमातिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
श्विनायुवंप्रधीतान्यगच्छतं ॥ २६ ॥ अतःसहस्रनिर्णिजारथेनायातमश्विना । वत्सोवांमधुमद्वचोशंसीत्काव्यःक
विः ॥ पुरुमंद्रापुरूवसूमनोतरारयीणां । स्तोमंमेऽअश्विनाविममभिवह्नीऽअनूषातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनाधत्तंरा
धांस्यह्रया । कृतंनऽऋत्वियावतोमानोरीरधतंनिदे ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोऽअध्यंबरे । अतःसहस्रनिर्णिजा
रथेनायातमश्विना ॥ योवांवासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् । तस्मैसहस्रनिर्णिजमिषंधत्तंघृतश्चुतं ॥ २७ ॥ प्रा
स्माऽऊर्जंघृतश्चुतमश्विनायच्छतंयुवं । योवांसुम्नायतुष्टवद्वसूयाद्दानुनस्पती ॥ आनोगंतंरिशादसेमंस्तोमंपुरुभुजा ।
कृतंनःसुश्रियोनरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रियमेधाऽअहूषत । राजंतावध्वराणामश्विनायामहू
तिषु ॥ आनोगंतंमयोभुवाश्विनाशंभुवायुवं । योवांविपन्यूधीतिभिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिःकण्वंमेधाति
थिंयाभिर्वशंदशव्रजं । याभिर्गोशर्यमावतंताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसदस्युमावतंकृत्व्येधने । ताभिः
ष्व१स्माँऽअश्विनाप्राववतंवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाःसुवृक्तयोगिरोवर्धंत्वश्विना । पुरुत्रावृत्रहंतमातानोभूतंपुरुस्पृ

हा ॥ त्रीणिपदान्यश्विनोराविःसांतिगुहापरः । कुवीऽऋतस्यपत्मभिरर्वाग्जीवेभ्यस्परि ॥ २९ ॥ (८।२।४) आ नूनमश्विनायुवंवत्सस्यंगंतमवसे । प्रास्मैयच्छतमवृकंपृथुच्छर्दिर्युयुतंयाऽअरातयः ॥ यदंतरिक्षेयद्दिवियत्पंचमानुषाँऽअनु । नृम्णंतद्धत्तमश्विना ॥ येवांदंसांस्यश्विनाविप्रासःपरिमामृशुः । एवेत्काण्वस्यबोधतं ॥ अयंवांघर्मोऽअश्विनास्तोमेनपरिषिच्यते । अयंसोमोमधुमान्वाजिनीवसूयेनवृत्रंचिकेतथः ॥ यदप्सुयद्वनस्पतौयदोषधीषुपुरुदंससाकृतं । तेनमाविष्टमश्विना ॥ ३० ॥ यन्नासत्याभुरण्यथोयद्वादेवभिषज्यथः । अयंवांवत्सोमतिभिर्नविंधतेहविष्मंतंहिगच्छथः ॥ आनूनमश्विनोर्ऋषिःस्तोमंचिकेतवामया । आसोमंमधुमत्तमंघर्मंसिंचादथर्वणि ॥ आनूनंरघुवर्तनिंरथंतिष्ठाथोऽअश्विना । आवांस्तोमाऽइमेममनभोनचुच्यवीरत ॥ यदद्यवांनासत्योक्थैराचुच्युवीमहि । यद्वावाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्यबोधतं ॥ यद्वांकक्षीवाँऽउतयद्व्यश्वऽऋषिर्यद्वांदीर्घतमाजुहाव । पृथीयद्वांवैन्यःसादनेष्वेवेदतोऽअश्विनाचेतयेथां ॥ ३१ ॥ यातंछर्दिष्पाऽउतनःपरस्पाभूतंजगत्पाऽउतनस्तनूपा ॥ वर्तिस्तोकायतनयाययातं ॥ यदिंद्रेणसरथंयाथोऽअश्विनायद्वावायुनाभवथःसमोकसा । यदादित्येभिर्ऋभुभिःसजोषसायद्वाविष्णोर्विक्रमणेषुति

(८।२।४) आनूनमित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वःशशकर्णोश्विनावनुष्टुप् आद्याचतुर्थीषष्ठीचतुर्दशीपंचदश्योबृहत्यःद्वितीयातृतीयाविंश्येकविंश्योगायत्र्यःपंचमीककुप्दशमीत्रिष्टुबेकादशीविराड्द्वादशीजगती ।

ष्ठथः ॥ यद्द्याश्विनावहंहुवेयवाजसातये । यत्पृत्सुतुर्वणेसहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥ आनूनंयातमश्विनेमाहव्यानिवांहिता । इमेसोमासोऽअधितुर्वशेयदाविमेकण्वेषुवामथ ॥ यन्नासत्यापराकेऽअर्वाकेऽअस्तिभेषजं । तेननूनंविमदायप्रचेतसाछर्दिर्वत्सायंयच्छतं ॥ ३२ ॥ अभुत्स्युप्रदेव्यासाकंवाचाहमश्विनोः । व्यावर्देव्यामतिंविरातिंमर्त्यैभ्यः ॥ प्रबोधयोषोऽअश्विनाप्रदेविसूनृतेमहि । प्रयज्ञहोतरानुषक्प्रमदायश्रवोबृहत् ॥ यदुषोयासिभानुनासंसूर्येणरोचसे । आहायमश्विनोरथोवर्तिर्यातिनृपाय्यं ॥ यदापीतासोऽअंशवोगावोनदुह्रऽऊधभिः । यद्वावाणीरनूषतप्रदेवयंतोऽअश्विना ॥ प्रद्युम्नायप्रशवसेप्रनृषाह्यायशर्मणे । प्रदक्षायप्रचेतसा ॥ यन्नूनंधीभिरश्विनापितुर्योनानिषीदथः । यद्वासुम्नेभिरुक्थ्या ॥ ३३ ॥ (८।२।५) यत्स्थोदीर्घप्रसद्मनियद्वादोरोचनेदिवः । यद्वासमुद्रेऽअध्याकृतेगृहेतऽआयातमश्विना ॥ यद्वायज्ञंमनवेसंमिमिक्षथुरेवेत्काण्वस्यबोधतं । बृहस्पतिंविश्वान्देवाँऽअहंहुवऽइंद्राविष्णूऽअश्विनावाशुहेषसा ॥ त्यान्वश्विनाहुवेसुदंससागृभेकृता । ययोरस्तिप्रणःसख्यंदेवेष्वध्याप्यं ॥ ययोरधिप्रयज्ञाऽअसूरेसंतिसूरयः । तायज्ञस्याध्वरस्यप्रचेतसास्वधाभिर्यापिबतःसोम्यंमधु ॥ यद्द्याश्विनावपागयत्प्राक्स्थोवाजिनीवसू । यद्द्रुह्यव्यनवितुर्वशेयदौहुवेवामथमागतं ॥ यदंतरिक्षेपतथःपुरुभुजायद्वेमेरोदसीऽअनु । यद्वा

(८।२।५) यत्स्थइतिषळर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथोश्विनौक्रमेणबृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुब्वास्तारपंक्तिर्बृहतीसतोबृहती ।

स्वधाभिरधितिष्ठथोरथमतऽआयातमश्विना ॥ ३४ ॥ (८।२।६) त्वमंग्नेव्रतपाऽअसिदेवऽआमर्त्येष्वा । त्वंयज्ञेष्वीड्यः ॥ त्वमसिप्रशस्योविदथेषुसहंत्य । अग्नेरथीरध्वराणां ॥ सत्वमस्मदपद्विषोयुयोधिजातवेदः । अदेवीरग्नेऽअरातीः ॥ अंतिचित्संतमहयज्ञंमर्तस्यरिपोः । नोपवेषिजातवेदः॥ मर्ताऽअमर्त्यस्यतेभूरिनाममनामहे। विप्रासोजातवेदसः ॥ ३५ ॥ विप्रंविप्रासोवसेदेवंमर्तासऽऊतये । अग्निंगीर्भिर्हवामहे ॥ आतेवत्सोमनोयमत्परमाच्चित्सधस्थात् । अग्नेत्वांकामयागिरा ॥ पुरुत्राहिसदृङ्ङसिविशोविश्वाऽअनुप्रभुः । समत्सुत्वाहवामहे ॥ समत्स्वग्निमवसेवाजयंतोहवामहे । वाजेषुचित्रराधसं ॥ प्रत्नोहिकमीड्योऽअध्वरेषुसनाच्चहोतानव्यश्चसत्सि । स्वांचाग्नेतन्वंपिप्रयस्वास्मभ्यंचसौभगमायजस्व ॥ ३६ ॥ इतिपंचमाष्टकेऽष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥ इतिपंचमोष्टकः ॥ ५ ॥ ॥

चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३६ सूक्तानि ७ ऋचः १८३ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या. ३६ अश्विकशुभ्य. कशव. २ इंद्राये. ४५ तिरिंदिराये. ३ मरुद्भ्य. ३६ अश्विभ्या. ५० अग्नय. १० ॥ इतिपंचमेऽष्टमः ॥

(८।२।६) त्वमग्नइतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सोग्निर्गायत्रीप्रथमाप्रतिष्टाद्वितीयावर्धमानांत्यात्रिष्टुप् ।

॥ इतिपंचमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथषष्ठाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ यइंद्रत्रयस्त्रिंशत्पर्वतऔष्णिहंत्विंद्रः सुतेषुनारदौयदिंद्रपंचोनांगोषूक्त्यश्वसूक्तिनौकाण्वायनौतम्वभिसप्तो नौष्णिहंप्रसम्राजंद्वादशेरिंबिठिंरायाहिपंचोनाप्रगाथांतमिदंहह्ध्यधिकादित्यमौष्णिहंमष्टम्यश्विभ्यांपराग्निसू र्यानिळानां (देवेभिरित्यदितेरदितिर्नइतिचद्वे) तंगूर्धयासप्तात्रिंशत्सोभरिराग्नेयंकाकुभंप्रागाथंहपितुर्नद्विपदां त्येककुप्पंक्तींत्रसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वेउष्णिक्सतोबृहत्यावादित्येभ्यआगंतषड्विंशतिर्मारुतं ॥ १ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ओम् ॥ (८।२।७) यऽइंद्रसोमपातमोमदः शविष्ठचेतति । येनाहंसिन्य१त्रिणंतमीमहे ॥ येनादशग्वमध्रिगुंवेपयंतंस्वर्णरं । येनासमुद्रमाविथातमीमहे ॥ येनसिंधुंमहीरपोरथाँऽइवप्रचोदयः । पंथामृतस्ययातवेतमीमहे ॥ इमंस्तोममभिष्टयेघृतंनपूतमद्रिवः । येनानुसद्यऽओजसाववक्षिथ ॥ इमंजुषस्वगिर्वणः समुद्रइवपिन्वते । इंद्रविश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ ॥ १ ॥ योनोदेवः परावतः सखित्वनायमामहे । दिवोनवृष्टिंप्रथयन्ववक्षिथ ॥ ववक्षुरस्यकेतवऽउतवज्रोगभस्त्योः । यत्सूर्योनरोदसीऽअवर्धयत् ॥ यदिंप्रवृद्धसत्पतेसहस्रंमहिषाँऽअघः । आदित्तऽइंद्रियंमहिप्रवावृधे ॥ इंद्रः सूर्यस्यरश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति । अग्निर्वनेवसासहिः प्रवावृधे ॥ इयंतऽऋत्वियावतीधीतिरेतिनवीयसी । सपर्यंतीपुरुप्रियामिमीतऽइत् + ॥ २ ॥ गर्भोयज्ञस्यदेवयुः क्रतुंपुनीतऽआनुषक् । स्तो

(८।२।७) यइंद्रइतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वः पर्वतइंद्रउष्णिक् ।

ऋक्सं. अ.६अ.१ ॥ २ ॥

मैरिंद्रस्यवावृधेमिमीतऽइत् ॥ सुनिर्मित्रस्यपप्रथऽइंद्रःसोमस्यपीतये । प्राचीवाशीवसुन्वतेमिमीतऽइत् ॥ यंविप्राऽ उक्थवाहसोभिप्रमंदुरायवः । घृतंनपिप्यऽआसन्यृतस्ययत् ॥ उतस्वराजेऽअदितिःस्तोममिंद्रायजीजनत् । पुरुप्रशस्तमूतयऽऋतस्ययत् ॥ अभिवह्नयऽऊतयेनूषतप्रशस्तये । नदेवविव्रताहरीऽऋतस्ययत् ॥३॥ यत्सोममिंद्रविष्णवियद्वाघत्रितऽआप्त्ये । यद्वामरुत्सुमंदसेसमिंदुभिः ॥ यद्वाशक्रपरावतिसमुद्रेऽअधिमंदसे । अस्माकमित्सुतेरणासमिंदुभिः ॥ यद्वासिसुन्वतोवृधोयजमानस्यसत्पते । उक्थेवायस्यरण्यसिसमिंदुभिः ॥ देवंदेवंवोवसऽइंद्रमिंद्रंगृणीषणि । अधायज्ञायतुर्वणेव्यानशुः ॥ यज्ञेभिर्यज्ञवाहसंसोमेभिःसोमपातमं । होत्राभिरिंद्रंवावृधुर्व्यानशुः ॥ ४ ॥ महीरस्यप्रणीतयःपूर्वीरुतप्रशस्तयः । विश्वावसूनिदाशुषेव्यानशुः ॥ इंद्रंवृत्रायहंतवेदेवासोदधिरेपुरः । इंद्रंवाणीरनूषतासमोजसे ॥ महांतंमहिनावयंस्तोमेभिर्हवनश्रुतं । अर्कैरभिप्रणोनुमःसमोजसे ॥ नयंविविक्तोरोदसीनांतरिक्षाणिवज्रिणं । अमादिदस्यतित्विषेसमोजसः ॥ यदिंद्रपृतनाज्येदेवास्त्वादधिरेपुरः । आदित्तेहर्यताहरीववक्षतुः ॥ ५ ॥ यदावृत्रंनदीवृतंशवसावज्रिन्नवधीः । आदित्ते० ॥ यदातेविष्णुरोजसात्रीणिपदाविचक्रमे । आदित्ते० ॥ यदातेहर्यताहरीवावृधातेदिवेदिवे । आदित्तेविश्वाभुवनानियेमिरे ॥ यदातेमारुतीर्विशस्तुभ्यमिंद्रनियेमिरे । आदित्ते० ॥ यदासूर्यममुंदिविशुक्रंज्योतिरधारयः । आदित्ते० ॥ इमांतऽइंद्रसुष्टुतिंविप्रऽइयर्तिधीतिभिः । जामिंपदेवपिप्रतींप्रा

मंडलं ८ अनु. २ ॥ २ ॥

ध्वरे ॥ यदस्यधामनिप्रियेसमीचीनासोऽअस्वरन् । नाभायज्ञस्यदोहनाप्राध्वरे+ ॥ सुवीर्यस्वश्व्यंसुगव्यमिंद्रदद्धिनः । होतेवपूर्वचित्तयेप्राध्वरे ॥ ६ ॥ (८।३।१) इंद्रः सुतेषुसोमेषुक्रतुंपुनीतऽउक्थ्यं । विदेवृधस्यदक्षसोमहान्हिषः+ ॥ सप्रथमेव्योमनिदेवानांसदनेवृधः । सुपारःसुश्रवस्तमःसमप्सुजित्+ ॥ तमह्वेवाजसातयऽइंद्रंभरायशुष्मिणं । भवा नःसुम्नेऽअंतमःसखावृधे+ ॥ इयंतऽइंद्रगिर्वणोरातिःक्षरतिसुन्वतः । मंदानोऽअस्यबर्हिषोविराजसि ॥ नूनंतदिंद्र दद्धिनोयत्त्वासुन्वंतऽईमहे । रयिंनश्चित्रमाभरास्वर्विदं ॥ ७ ॥ स्तोतायत्तेविचर्षणिरतिप्रशर्धयद्गिरः । वयाऽइवानु रोहतेजुषंतयत्+ ॥ प्रत्नवज्जनयागिरःशृणुधीजरितुर्हवं । मदेमदेववक्षिथासुकृत्वने ॥ क्रीळंत्यस्यसूनृताऽआपोनप्र वतायतीः । अयाधियायऽउच्यतेपतिर्दिवः+ ॥ उतोपतिर्यऽउच्यतेकृष्टीनामेकऽइद्वशी । नमोवृधैरवस्युभिःसुतेर ण ॥ स्तुहिश्रुतंविपश्चितंहरीयस्यप्रसक्षिणा । गंतारादाशुषोगृहंनमस्विनः ॥ ८ ॥ तूतुजानोमहेमतेश्वेभिःप्रुषितप्सु भिः । आयाहियज्ञमाशुभिःशमिद्धिते ॥ इंद्रशविष्ठसत्पतेरयिंगृणत्सुधारय । श्रवःसूरिभ्योऽअमृतंवसुत्वनं+ ॥ हवे त्वासूरऽउदितेहवेमध्यंदिनेदिवः । जुषाणऽइंद्रसप्तिभिर्नऽआगहि ॥ आतूगहिप्रतुद्रवमत्स्वासुतस्यगोमतः । तंतुंतनुष्व पूर्व्यंयथाविदे+ ॥ यच्छक्रासिपरावतियदर्वावतिवृत्रहन् । यद्वासमुद्रेऽअंधसोवितेदसि ॥ ९ ॥ इंद्रंवर्धंतुनोगिरऽइंद्रं

तृतीयेनुवाकेष्टसूक्तानि (८।३।१) इंद्रःसुतेष्विवितिन्नयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोनारदइंद्रउष्णिक् ।

ऋक्सं. अ.६अ.१ ॥ ३ ॥

सुतासऽइंदवः । इंद्रेंहविष्मंतीर्विशोऽअराणिषुः ॥ तमिद्विप्राऽअवस्यवंःप्रवत्वंतीभिरूतिभिः । इंद्रंक्षोणीरवर्धयन्वयाऽ इव ॥ त्रिकंद्रुकेषुचेतनंदेवासोयज्ञमंत्नत । तमिद्वंर्धतुनोगिरःसदावृधं ॥ स्तोतायत्तेऽअनुव्रतऽउक्थान्यृतुथादधे । शुचिःपावकऽउच्यतेसोऽअद्भुतः ॥ तदिद्रुद्रस्यचेततियह्वंप्रत्नेषुधामसु । मनोयत्राविततद्दधुर्विचेतसः ॥ १० ॥ यदि मेसख्यमावरऽइमस्यंपाह्यंधसः । येनविश्वाऽअतिद्विषोऽअतारिम ॥ कदातंऽइंद्रगिर्वणःस्तोताभवातिशंतमः । कदानोगव्येऽअश्व्येवसौदधः ॥ उततेसुष्टुताहरीवृषणावहतोरथं । अजुर्यस्यमदिंतमंयमीमहे ॥ तमीमहेपुरुष्टुतंयह्वं प्रत्नाभिरूतिभिः । निबर्हिषिप्रियेसंददधद्विता ॥ वर्धस्वासुपुरुष्टुतऽऋषिष्टुताभिरूतिभिः । धुक्षस्वपिप्युषीमिषम वाचनः ॥ ११ ॥ इंद्रत्वमवितेदसीत्थास्तुवतोऽअद्रिवः । ऋतादियमितेधियंमनोयुजं ॥ इहत्यासधमाद्यायुजानः सोमपीतये । हरीऽइंद्रप्रतद्वसूऽअभिस्वर ॥ अभिस्वरंतुयेतवरुद्रासःसक्षतश्रियं । उतोमरुत्वंतीर्विशोऽअभिप्रयः ॥ इमाऽअस्यप्रतूर्तयःपदंजुषंतयद्दिवि । नाभायज्ञस्यसंदधुर्यथाविदे ॥ अयंदीर्घायचक्षसेप्राचिप्रयत्यध्वरे । मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ॥ १२ ॥ वृषायमिंद्रतेरथऽउतोतेवृषणाहरी । वृषात्वंशतक्रतोवृषाहवः ॥ वृषाग्रावावृषामदोवृ षासोमोऽअयंसुतः । वृषायज्ञोयमिन्वसिवृषाहवः ॥ वृषात्वावृषणंहुवेवज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः । वावंथहिप्रतिष्टुतिं

मंडलं ८ अनु. ३ ॥ ३ ॥

वृषाहवः ॥ १३ ॥ (८।३।२) यदिंद्राहंयथात्वमीशीयवस्वऽएकऽइत् । स्तोतामेगोषखास्यात् ॥ शिक्षेयमस्मैदित्सेयंशचीपतेमनीषिणे । यदहंगोपतिःस्यां+ ॥ धेनुष्टऽइंद्रसूनृतायजमानायसुन्वते । गामश्वंपिप्युषीदुहे ॥ नतेवर्तास्तिराधसऽइंद्रदेवोनमर्त्यः । यद्दित्ससिस्तुतोमघं+ ॥ यज्ञऽइंद्रमवर्धयद्यद्भूमिंव्यवर्तयत् । चक्राणऽओपशंदिवि+ ॥ १४ ॥ वावृधानस्यतेवयंविश्वाधनानिजिग्युषः । ऊतिमिंद्रावृणीमहे ॥ व्यं१तरिक्षमतिरन्मदेसोमस्यरोचना । इंद्रोयदभिनद्वलं+ ॥ उद्गाऽआजदंगिरोभ्यऽआविष्कृण्वन्गुहासतीः । अर्वाचंनुनुदेवलं ॥ इंद्रेणरोचनादिवोदृह्ळानिदृंहितानिच । स्थिराणिनपराणुदे ॥ अपामूर्मिर्मदन्निवस्तोमऽइंद्राजिरायते । वितेमदाऽअराजिषुः ॥ १५ ॥ त्वंहिस्तोमवर्धनऽइंद्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुतभद्रकृत्+ ॥ इंद्रमित्केशिनाहरीसोमपेयायवक्षतः । उपयज्ञंसुराधसं ॥ अपांफेनेननमुचेःशिरऽइंद्रोदवर्तयः । विश्वायदजयःस्पृधः ॥ मायाभिरुत्सिसृप्सतऽइंद्रद्यामारुरुक्षतः । अवदस्यूँरधूनुथाः ॥ असुन्वामिंद्रसंसदंविषूचींव्यनाशयः । सोमपाऽउत्तरोभवन् ॥ १६ ॥ (८।३।३) तम्वभिप्रगायतपुरुहूतंपुरुष्टुतं । इंद्रंगीर्भिस्तविषमाविवासत ॥ यस्यद्विबर्हसोबृहत्सहोदाधाररोदसी । गिरीँरज्राँऽअपःस्व

(८।३।२) यदिंद्राहमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्व्यायनोगोषूक्त्यश्वसूक्तिनाविंद्रोगायत्री । (८।३।३) तम्वभीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगोषूक्त्यश्वसूक्तिनाविंद्रउष्णिक् ।

वृषत्वना ॥ सराजसिपुरुष्टुतँऽएकोवृत्राणिंजिघ्नसे । इंद्रजैत्राश्रवस्याचयंतवे ॥ तंतेमदंगृणीमसिवृषणंपृत्सुसासहिं । उलोककृत्नुमद्रिवोहरिश्रियँ ॥ येनज्योतींष्यायवेमनवेचविवेदिथ । मंदानोऽअस्यबर्हिषोविराजसि ॥ १७ ॥ तदद्याचित्तऽउक्थिनोनुष्टुवंतिपूर्वथा । वृषपत्नीरपोजयादिवेदिवे ॥ तवत्यदिंद्रियंबृहत्तवशुष्ममुतक्रतुं । वज्रंशिशातिधिषणावरेण्यं ॥ तवद्यौरिंद्रपौंस्यंपृथिवीवर्धतिश्रवः । त्वामापःपर्वतासश्चहिन्विरे ॥ त्वांविष्णुर्बृहन्क्षयोमित्रोगृणातिवरुणः । त्वांशर्धोमदत्यनुमारुतं ॥ त्वंवृषाजनानांमंहिष्ठऽइंद्रजज्ञिषे । सत्राविश्वास्वपत्यानिंदधिषे ॥ १८ ॥ सत्रात्वंपुरुष्टुतँऽएकोवृत्राणितोशसे । नान्यऽइंद्रात्करणंभूयऽइन्वति ॥ यदिंद्रमन्मशस्त्वानानाहवंतऽऊतये । अस्माकेभिर्नृभिरत्रास्वर्जय ॥ अरंक्षयायनोमहेविश्वारूपाण्याविशन् । इंद्रंजैत्रायहर्षयाशचीपतिं ॥ १९ ॥ (८।३।४) प्रसम्राजंचर्षणीनामिंद्रंस्तोतानव्यंगीर्भिः । नरंनृषाहंमंहिष्ठं ॥ यस्मिन्नुक्थानिरण्यंतिविश्वानिचश्रवस्या । अपामवोनसमुद्रे ॥ तंसुष्टुत्याविवासेज्येष्ठराजंभरेकृत्नुं । महोवाजिनंसनिभ्यः ॥ यस्यानूनागभीरामदाऽउरवस्तरुत्राः । हर्षुमंतःशूरसातौ ॥ तमिद्धनेषुहितेष्वधिवाकायहवंते । येषामिंद्रस्तेजयंति ॥ तमिच्च्यौत्नैरार्यंतितंकृतेभिश्चर्षणयः । एषऽइंद्रोवरिवस्कृत् ॥ २० ॥ इंद्रोब्रह्मेंद्रऽऋषिरिंद्रःपुरूपुरुहूतः । महान्महीभिःशचीभिः ॥ सःस्तोम्यःसहव्यः

(८।३।४) प्रसम्राजमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वइरिंबिठिरिंद्रोगायत्री ।

सत्यः सत्वांतुविकूर्मिः । एकंश्चित्सन्नभिभूतिः ॥ तमर्केभिस्तंसामंभिस्तंगायत्रैश्चर्षणयंः । इंद्रंवर्धंतिक्षितयंः ॥ प्रणेता रंवस्योऽअच्छाकर्तांरंज्योतिंःसमत्सुं । सासह्वांसंयुधामित्रांन् ॥ सनःपप्रिंःपारयातिस्वस्तिनावापुंरुहूतः । इंद्रोविश्वा अतिद्विषंः ॥ सत्वंनंऽइंद्रवाजेंभिर्दशस्याचंगातुयाचं । अच्छांचनःसुम्नंनेंषि ॥ २१ ॥ (८।३।५) आयांहिसुषुमा हितऽइंद्रसोमंपिबांऽइमं । एदंबर्हिःसंदोमम ॥ आत्वाब्रह्मयुजाहरीवहंतामिंद्रकेशिनां । उपब्रह्मांणिनःशृणु ॥ ब्र ह्माणंस्त्वावयंयुजासोमंपामिंद्रसोमिनंः । सुतावंतोहवामहे ॥ आनोंयाहिसुतावंतोस्माकंसुष्टुतीरुपं । पिबासुशिंप्रि न्नंधंसः ॥ आतेंसिंचामिकुक्ष्योरनुगात्राविधांवतु । गृभायजिह्वयामधुं ॥ २२ ॥ स्वादुष्टेंऽअस्तुसंसुदेमधुंमान्तन्वे३ तवं । सोमःशमंस्तुतेहृदे ॥ अयमुंत्वाविचंर्षणेजनींरिवाभिसंवृतः । प्रसोमंऽइंद्रसर्पतु ॥ तुविग्रीवोंवपोदंरःसुबा हुरंधंसोमदें । इंद्रोंवृत्राणिंजिघ्नते ॥ इंद्रप्रेहिंपुरस्त्वंविश्वस्येशानऽओजंसा । वृत्राणिंवृत्रहन्जहि ॥ दीर्घस्तेंऽअस्त्वंकु शोयेनावसुंप्रयच्छंसि । यजंमानायसुन्वते ॥ २३ ॥ अयंतंऽइंद्रसोमोनिपूंतोऽअधिंबर्हिंषि । एहींमस्यद्रवापिबं ॥ शाचिंगोशाचिंपूजनायंरणांयतेसुतः । आखंडलप्रहूंयसे ॥ यस्तेंशृंगवृषोनपात्प्रणंपात्कुंडपाय्यंः । न्यंस्मिन्दध्रऽआ

(८।३।५) आयाहीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यइरिंबिठिरिंद्रोगायत्रीअंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ । (वास्तोष्पतइत्यस्यावास्तोष्पतिर्देवतेतिशौन कः । उपोत्तमायाअर्धर्चेदेवोवास्तोष्पतिःस्तुतइतिहितद्वाक्यम्) ।

मनः ॥ वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणासंत्रंसोम्यानां । द्रप्सोभेत्तापुरांशश्वतीनामिंद्रोमुनीनांसखा ॥ पृदाकुसानुर्यजतोगवेषणऽएकःसन्नभिभूयसः । भूर्णिमश्वंनयत्तुजापुरोगृभेंद्रंसोमस्यपीतये ॥ २४ ॥ (८।३।६) इदंहनूनमेषांसुम्नंभिक्षेतमर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यसवीमनि ॥ अनर्वाणोह्येषांपंथाऽआदित्यानां । अदब्धाःसंतिपायवःसुगेवृधः ॥ तत्सुनःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । शर्मयच्छंतुसप्रथोयदीमहे ॥ देवेभिर्देव्यदितेरिष्टभर्मन्नागहि । स्मत्सूरिभिःपुरुप्रियेसुशर्मभिः ॥ तेहिपुत्रासोऽअदितेर्विदुर्द्वेषांसियोतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोनेहसः ॥ २५ ॥ अदितिर्नोदिवापशुमदितिर्नक्तमद्वयाः । अदितिःपात्वंहसःसदावृधा ॥ उतस्यानोदिवामतिरदितिरूत्यागमत् । साशंतातिमयस्करदपस्रिधः ॥ उतत्यादैव्याभिषजाशंनःकरतोऽअश्विना । युयुयातामितोरपोऽअपस्रिधः ॥ शमग्निरग्निभिःकरच्छंनस्तपतुसूर्यः । शंवातोवात्वरपाऽअपस्रिधः ॥ अपामीवामपस्रिधमपसेधतदुर्मतिं । आदित्यासोयुयोतनानोऽअंहसः ॥ २६ ॥ युयोताशरुमस्मदाँऽआदित्यासऽउतामतिं । ऋधग्द्वेषःकृणुतविश्ववेदसः ॥ तत्सुनःशर्मयच्छतादित्यायन्मुमोचति । एनस्वंतंचिदेनसःसुदानवः ॥ योनःकश्चिद्रिरिक्षतिरक्षस्त्वेनमर्त्यः । स्वैःषऽएवैरिरिषीष्टयुर्जनः ॥ समित्तमघमश्नवदुःशंसंमर्त्यंरिपुं । योऽअस्मत्रादुर्हणावाँऽउपद्वयुः+ ॥ पाकत्रास्थनदेवाहृत्सुजानीथमर्त्यं । उपद्वयुंचा

(८।३।६)इदंहेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यइरिंबिठिरादित्याःचतुर्थीपंचमीसप्तमीनामदितिःअष्टम्याअश्विनौनवम्याअग्निसूर्यानिलाउष्णिक् ।

द्वयुंचवसवः ॥ २७ ॥ आशर्मपर्वतानामोतापांवृणीमहे । द्यावाक्षामारेऽअस्मद्रपस्कृतं ॥ तेनोभद्रेणशर्मणायुष्मा
कंनावावसवः । अतिविश्वानिदुरितापिपर्तन ॥ तुचेतनायतत्सुनोद्राघीयऽआयुर्जीवसे । आदित्यासःसुमहसःकृ
णोतन ॥ यज्ञोहीळोवोऽअंतरऽआदित्याऽअस्तिमृळत । युष्मेऽइद्वोऽअपिष्मसिसजात्ये* ॥ बृहद्वरूथंमरुतांदेवंत्रा
तारमश्विना । मित्रमीमहेवरुणंस्वस्तये ॥ अनेहोमित्रार्यमन्नृवद्वरुणशंस्यं । त्रिवरूथंमरुतोयंतनश्छर्दिः+ ॥ येचि
द्धिमृत्युबंधवऽआदित्यामनवःस्मसि । प्रसूनऽआयुर्जीवसेतिरेतन ॥ २८ ॥ (८।३।७) तंगूर्धयास्वर्णरंदेवासोदे
वमरतिंदधन्विरे । देवत्राहव्यमोहिरे ॥ विभूतरातिंविप्रचित्रशोचिषमग्निमीळिष्वयंतुरं । अस्यमेधस्यसोम्यस्यसो
भरेप्रेमध्वरायपूर्व्यं ॥ यजिष्ठंत्वाववृमहेदेवंदेवत्राहोतारममर्त्यं । अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ ऊर्जोनपातंसुभगंसुदीदितिम
ग्निंश्रेष्ठशोचिषं । सनोमित्रस्यवरुणस्यसोऽअपामासुम्नंयक्षतेदिवि+ ॥ यःसमिधायऽआहुतीयोवेदेनददाशमर्तोऽअ
ग्नये । योनमसास्वध्वरः+ ॥ २९ ॥ तस्येदर्वतोरंहयंतऽआशवस्तस्यंद्युम्नितमंयशः । नतमंहोदेवकृतंकुतश्चननमर्त्यंकृ

(८।३।७) तंगूर्धयेतिसप्तत्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरग्निः चतुस्त्रिंशीपंचत्रिंश्योरादित्याअंत्ययोर्द्वयोस्त्रसदस्युःप्रथमादिपंचविंश्यं
ताविषमाःकाकुभःद्वितीयादिषड्विंश्यंताःसमाःसतोबृहत्यःपितुर्नेतिसप्तविंशीद्विपदाअष्टाविंशीत्रिंशीद्वात्रिंशीषट्त्रिंश्यःककुभःएकोनत्रिं
श्येकत्रिंशीत्रयस्त्रिंशीपंचत्रिंश्यःसतोबृहत्यःचतुस्त्रिंश्युष्णिक्सप्तत्रिंशीपंक्तिः ।

तंनशत् ॥ स्वग्नयोवोऽअग्निभिःस्यामसूनोसहसऽऊर्जांपते । सुवीरस्त्वमस्मयुः+ ॥ प्रशंसमानोऽअतिथिर्नमित्रियो ग्नीरथोनवेद्यः । त्वेक्षेमासोऽअपिसंतिसाधवस्त्वंराजारयीणां+ ॥ सोऽअद्धादाश्वध्वरोग्नेमर्तःसुभगसप्रशंस्यः । सधी भिरस्तुसनिता ॥ यस्यत्वमूर्ध्वोऽअध्वरायतिष्ठसिक्षयद्वीरःससाधते । सोऽअर्वद्भिःसनितासविपन्युभिःसशूरैःसनि ताकृतं+ ॥ ३० ॥ यस्याग्निर्वपुर्गृहेस्तोमंचनोदधीतविश्ववार्यः । हव्यावावेविषद्विषः ॥ विप्रस्यवास्तुवतःसहसोय होमक्षूतमस्यरातिषु । अवोदेवमुपरिमर्त्यकृधिवसोविविदुषोवचः ॥ योऽअग्निंहव्यदातिभिर्नमोभिर्वासुदक्षमाविवा सति । गिरावाजिरशोचिषं ॥ समिधायोनिशितीदाशददितिंधामभिरस्यमर्त्यः । विश्वेत्सधीभिःसुभगोजनाँऽअति द्युम्नैरुद्नऽइवतारिषत् ॥ तदग्नेद्युम्नमाभरयत्सासहत्सदनेकंचिदत्रिणं । मन्युंजनस्यदूढ्यः* ॥ ३१ ॥ येनचष्टेवरु णोमित्रोऽअर्यमायेननासत्याभगः । वयंतत्तेशवसागातुवित्तमाऽइंद्रत्वोताविधेमहि ॥ तेघेदग्नेस्वाध्योऽ३येत्वाविप्रनि दधिरेनृचक्षसं । विप्रासोदेवसुक्रतुं ॥ तऽइद्वेदिंसुभगतऽआहुतिंतेसोतुंचक्रिरेदिवि । तऽइद्वाजेभिर्जिग्युर्महद्धनंये त्वेकामंन्येरिरे+ ॥ भद्रोनोऽअग्निराहुतोभद्रारातिःसुभगभद्रोऽअध्वरः । भद्राऽउतप्रशस्तयः ॥ भद्रंमनःकृणुष्ववृ त्रतूर्येयेनासमत्सुसासहः । अवस्थिरातनुहिभूरिशर्धतांवनेमातेऽअभिष्टिभिः ॥ ३२ ॥ ईळेगिरामनुर्हितंयंदेवादूत मरतिंन्येरिरे । यजिष्ठंहव्यवाहनं ॥ तिग्मजंभायतरुणायराजतेप्रयोगायस्यग्नये । यःपिंशतेसूनृताभिःसुवीर्यमग्निर्घृते

॥ ६ ॥

भिराहुतः ॥ यदींघृतेभिराहुतोवाशीमग्निर्भरत्तऽउच्चावच । असुरऽइवनिर्णिजं ॥ योहव्यान्यैरयतामनुर्हितोदेवऽ
आसासुगंधिना । विवासतेवार्याणिस्वध्वरोहोतादेवोऽअमर्त्यः ॥ यदग्नेमर्त्यस्त्वंस्यामहंमित्रमहोऽअमर्त्यः । सहसः
सूनवाहुत ॥ ३३ ॥ नत्वारासीयाभिशस्तयेवसोनपापत्वायसंत्य । नमेस्तोतामतीवानदुर्हितःस्यादग्नेनपापया ॥
पितुर्नपुत्रःसुभृतोदुरोणऽआदेवाँऽएतुप्रणोहविः+ ॥ तवाहमग्नऽऊतिभिर्नेदिष्ठाभिःसचेयजोषमावसो । सदादेवस्य
मर्त्यः ॥ तवक्रत्वासनेयंतवरातिभिरग्नेतवप्रशस्तिभिः । त्वामिदाहुःप्रमतिंवसोममाग्नेहर्षस्वदातवे ॥ प्रसोऽअग्नेतवो
तिभिःसुवीराभिस्तिरतेवाजभर्मभिः । यस्यत्वंसख्यमावरः ॥ ३४ ॥ तवद्रप्सोनीलवान्वाशऋत्वियऽइंधानःसिष्ण
वाददे । त्वंमहीनामुषसामसिप्रियःक्षपोवस्तुषुराजसि ॥ तमागन्मसोभरयःसहस्रमुष्कंस्वभिष्टिमवसे । सम्राजंत्रास
दस्यवं ॥ यस्यतेऽअग्नेऽअन्येऽअग्नयऽउपक्षितोवयाऽइव । विपोनद्युम्नानियुवेजनानांतवक्षत्राणिवर्धयन् ॥ यमादि
त्यासोऽअद्रुहःपारंनयथमर्त्यं । मघोनांविश्वेषांसुदानवः ॥ यूयंराजानःकंचिच्चर्षणीसहःक्षयंतंमानुषाँऽअनु । वयंते
वोवरुणमित्रार्यमन्त्स्यामेदृतस्यरथ्यः* ॥ अदान्मेपौरुकुत्स्यःपंचाशतंत्रसदस्युर्वधूनां । मंहिष्ठोऽअर्यःसत्पतिः ॥ उत
मेप्रयियोर्वयियोःसुवास्त्वाऽअधितुग्वनि । तिसृणांसप्ततीनांश्यावःप्रणेताभुवद्वसुर्दियानांपतिः ॥३५॥ (८।३।८) आगं

(८।३।८) आगंतेतिषड्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यसोभरिर्मरुतः विषमाःककुभःसमाःसतोबृहत्यः ।

तामारिषण्यतप्रस्थावानोमापस्थातासमन्यवः । स्थिराचिन्नमयिष्णवः ॥ वीळुपविभिर्मरुतऽऋभुक्षणऽआरुद्रासःसुदीतिभिः। इषानोऽअद्यागतापुरुस्पृहोयज्ञमासोभरीयवः॥ विद्माहिरुद्रियाणांशुष्ममुग्रंमरुतांशिमीवतां । विष्णोरेषस्यंमीळ्हुषां ॥ विद्वीपानिपापतंतिष्ठदुच्छुनोभेयुजंतरोदसी । प्रधन्वान्यैरतशुभ्रखादयोयदेजथस्वभानवः ॥ अच्युताचिद्वोऽअज्मन्नानानदतिपर्वतासोवनस्पतिः । भूमिर्यामेषुरेजते ॥३६॥ अमायवोमरुतोयातवेद्यौर्जिहीतऽउत्तरावृहत् । यत्रानरोदेदिशतेतनूष्वात्वक्षांसिबाह्वोजसः॥ स्वधामनुश्रियंनरोमहित्वेषाऽअमवंतोवृषप्सवः । वहंतेऽअह्रुतप्सवः ॥ गोभिर्वाणोऽअज्यतेसोभरीणांरथेकोशेहिरण्यये । गोबंधवःसुजातासऽइषेभुजेमहांतोनःस्परसेनु ॥ प्रतिवोवृषदंजयोवृष्णेशर्धायमारुतायभरध्वं । हव्यावृषप्रयाव्णे ॥ वृषणश्वेनमरुतोवृषप्सुनारथेनवृषनाभिना । आश्येनासोनपक्षिणोवृथानरोहव्यानोवीतयेगत ॥ ३७ ॥ समानमंज्येषांविभ्राजंतेरुक्मासोऽअधिबाहुषु । दविद्युतत्यृष्टयः ॥ तऽउग्रासोवृषणऽउग्रबाहवोनकिष्टनूषुयेतिरे । स्थिराधन्वान्यायुधारथेषुवोनीकेष्वधिश्रियः ॥ येषामर्णोनसप्रथोनामत्वेषंशश्वतामेकमिद्भुजे । वयोनपित्र्यंसहः ॥ तान्वंदस्वमरुतस्ताँऽउपस्तुहितेषांहिधुनीनां । अराणांनचरमस्तदेषांदानामह्नातदेषां ॥ सुभगःसवऽऊतिष्वासपूर्वासुमरुतोव्युष्टिषु । योवानूनमुतासति ॥ ३८ ॥ यस्यवायूयंप्रतिवाजिनोनरऽआहव्यावीतयेगथ । अभिषद्युम्नैरुतवाजसातिभिःसुम्नावोधूतयोनशत् ॥ यथारुद्रस्य

सूनवोंदिवोवशंत्यसुरस्यवेधसः । युवानस्तथेदसत् ॥ येचार्हंतिमरुतःसुदानवःस्मन्मीळ्हुषश्चरंतिये । अतश्चिदानऽ
उपवस्यसाहृदायुवानऽआववृध्वं ॥ यूनऽऊषुनविंष्ठयावृष्णःपावकाँऽअभिसोभरेगिरा । गायगाऽइवचर्कृषत् ॥
साहायेसंतिमुष्टिहेवहव्योविश्वासुपृत्सुहोतृषु । वृष्णश्चंद्रान्नसुश्रवस्तमान्गिरावंदस्वमरुतोऽअहं ॥ ३९ ॥ गावश्चि
द्धासमन्यवःसजात्येनमरुतःसबंधवः । रिहतेककुभोमिथः+ ॥ मर्तश्चिद्वोनृतवोरुक्मवक्षसऽउपभ्रातृत्वमायति ।
अधिनोगातमरुतःसदाहिवऽआपित्वमस्तिनिध्रुवि ॥ मरुतोमारुतस्यनऽआभेषजस्यवहतासुदानवः । यूयंसखायः
सप्तयः ॥ याभिःसिंधुमवथयाभिस्तूर्वथयाभिर्दशस्यथाक्रिविं । मयोनोभूतोतिभिर्मयोभुवःशिवाभिरसचद्विषः ॥
यत्सिंधौयदसिक्न्यांयत्समुद्रेषुमरुतःसुबर्हिषः । यत्पर्वतेषुभेषजं+ ॥ विश्वंपश्यंतोविभृथातनूष्वातेनानोऽअधिवो
चत । क्षमारपोमरुतऽआतुरस्यनऽइष्कर्ताविह्रुतंपुनः ॥ ४० ॥ इतिषष्ठाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥

षष्ठाष्टकेसूक्तानि १२४ ऋचः १६५०

एकचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४० सूक्तानि ९ ऋचः २०६ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. ११९ वास्तोष्पतींद्राभ्यामि. इंद्राये. आदित्येभ्य. ५ अदित्याइ. २ अश्विभ्या. अग्निसूर्यानिलेभ्य. आदित्येभ्य. १३ अग्नय. ३३ आदित्येभ्य. २ त्रसदस्यव. २ मरुद्भ्य. २६ ॥ इतिषष्ठेप्रथमः ॥

ऋक्सं. अ.६अ.२ ॥८॥

वयमुघ्नूनांत्येद्वृचेचित्रस्यदानस्तुतिंरोत्यमाश्विनंत्रिप्रगाथादिंबृहत्यनुष्टुब्वेकादश्याद्येकंकुम्मध्येज्योतिषींईळि
ष्वत्रिंशद्विश्वमनावैयश्वंआग्नेयमौष्णिहंहंसखायस्तृचोंत्यःसौषाम्णस्यवरोर्दानस्तुतिंरंत्यानुष्टुप्तावांचतुर्विंशति
मैत्रावरुणंदशम्याद्यास्तिस्रोवैश्वदेव्यंउपांत्योष्णिग्गर्भायुवोःपंचाधिकांव्यश्वोवांगिरसआश्विनंविंश्याद्यावाय
व्यास्तत्पूर्वाश्चतस्रोगायत्र्यौत्यैकविंश्यौचविंश्यनुष्टुर्वग्निरुक्थेव्व्यधिकांमनुर्वैवस्वतोवैश्वदेवंहप्रगाथंयेत्रिंशतिपं
चोपांत्यापुरउष्णिंग्वभ्रुर्दशकश्यपोवांमारीचोद्विपदंनहिवश्चतुष्कंपुरउष्णिग्बृहत्यनुष्टुब्वंतंयोयजातिघ्नूनात्रेज्या
स्तवोयजमानप्रशंसार्चयेत्यादिपंचदंपत्योःशिष्टास्तदाशिषोनुष्टुप्पंचतुष्पंक्त्यंतंनवम्यनुष्टुब्दशमीपादनिचृत्॥२॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।४।१) व॒यमु॑त्वाम॑पूर्व्य॒स्थू॒रंनक॒च्चिद्भर॑न्तोव॒स्यवः॑ । वाजे॑चि॒त्रंह॑वामहे ॥ उप॑त्वा॒कर्म॑न्नू॒तये॑
सनो॒युवो॒ग्रश्च॑क्राम॒योधृ॒षत् । त्वामिद्ध्य॑वि॒तारं॑ववृ॒महे॒सखा॑यऽइंद्रसान॒सिं ॥ आया॑ही॒मऽइंद॒वोश्व॑पते॒गोप॑त॒ऽउर्व॑
रापते । सोमं॑सोमपते॒पिब ॥ व॒यंहि॒त्वा॒वंधु॑मंतमव॒न्धवो॒विप्रा॑सऽइंद्र॒येमि॒म । याते॒धामा॑निवृषभ॒तेभि॒रागं॑हि॒विश्वे॑भिः
सोम॑पीतये ॥ सीदं॑तस्ते॒वयो॒यथा॒गोश्री॑ते॒मधौ॑मदि॒रेवि॒वक्ष॑णे । अ॒भित्वामिं॑द्रनोनुमः ॥ १ ॥ अच्छा॑चत्वै॒नानम॑सा॒व
दा॑मसि॒किंमुहु॑श्चि॒द्विदी॑धयः । संति॒कामा॑सोहरिवोद॒दिष्ट्वंस्मो॒व॒यंसंति॑नो॒धियः॑ ॥ नू॒त्नाऽइदिं॑द्रतेव॒यमू॒तीऽअ॑भूमन॒हि

मंडलं ८ अनु. ४ ॥८॥

चतुर्थेनुवाकेदशसूक्तानि (८।४।१) वयमुत्वेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरिंद्रोंत्ययोर्द्वयोश्चित्रःविषमाःकुकुभःसमाःसतोबृहत्यः।

नूतेऽअद्रिवः । विद्मापुरापरीणसः ॥ विद्मासखित्वमुतशूरभोज्यमातेतावज्रिन्नीमहे । उतोसमस्मिन्नाशिशीहिनो वसोवाजेसुशिप्रगोमति ॥ योनऽइदमिदंपुराप्रवस्यऽआनिनायतमुवःस्तुषे । सखायऽइंद्रमूतये ॥ हर्यश्वंसत्पतिंचर्षणीसहंसहिष्मायोऽअमंदत । आतुनःसवयतिगव्यमश्व्यंस्तोतृभ्योमघवाशतं ॥ २ ॥ त्वयाहस्विद्युजावयंप्रतिश्वसंतंवृषभब्रुवीमहि । संस्थेजनस्यगोमतः ॥ जयेमकारेपुरुहूतकारिणोभितिष्ठेमदूढ्यः । नृभिर्वृत्रंहन्यामशूशुयामचावेरिंद्रप्रणोधियः । अभ्रातृव्योऽअनात्वमनापिरिंद्रजनुषासनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे ॥ नकीरेवंतंसख्यायविंदसेपीयंतितेसुराश्वः । यदाकृणोषिनदनुंसमूहस्यादित्पितेवहूयसे ॥ मातेऽअमाजुरोयथामूरासऽइंद्रसख्येत्वावतः । निषदामसचासुते ॥ ३ ॥ मातेगोदत्रनिररामराधसऽइंद्रमातेगृहामहि । दृह्लाचिदर्यःप्रमृशाभ्याभरनतेदामानऽआदभे ॥ इंद्रोवाघेदियन्मघंसरस्वतीवासुभगाददिर्वसु । त्वंवाचित्रदाशुषे ॥ चित्रऽइद्राजाराजकाऽइदन्यकेयकेसरस्वतीमनु । पर्जन्यऽइवततनद्धिवृष्ट्यासहस्रमयुताददत् ॥ ४ ॥ (८।४।२) ओत्यमह्नऽआरथमद्यादंसिष्ठमूतये । यमश्विनासुहवारुद्रवर्तनीऽआसूर्यायैतस्थथुः ॥ पूर्वायुषंसुहवंपुरुस्पृहंभुज्युंवाजेषुपूर्व्यं । सचनावंतंसुम

(८।४।२) ओत्यमह्नइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यसोभरिरश्विनौ प्रथमातृतीयापंचमीसप्तमीबृहत्यःद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यःअष्टम्यनुष्टुप् नवमीत्रयोदशीपंचदशीसप्तदश्यःककुभःदशमीचतुर्दशीषोडश्यष्टादश्यःसतोबृहत्यः एकादशीद्वादश्यौककुम्मध्येज्योतिषी ।

तिभिः सोभरे विद्वेषसमनेहसं ॥ इहत्यापुरुभूतमादेवानमोभिरश्विना । अर्वाचीनास्ववसेकरामहेगंतारादाशुषो गृहं ॥ युवोरथस्यपरिचक्रमीयतऽईर्मान्यद्वामिषण्यति । अस्माँऽअच्छासुमतिर्वांशुभस्पतीऽआधेनुरिवधावतु ॥ रथोयोवांत्रिवंधुरोहिरण्याभीशुरश्विना । परिद्यावापृथिवीभूषतिश्रुतस्तेननासत्यागतं ॥ ५ ॥ दशस्यंतामनवेपूर्व्यं दिवियवंवृकेणकर्षथः । तावामद्यसुमतिभिःशुभस्पतीऽअश्विनाप्रस्तुवीमहि ॥ उपनोवाजिनीवसूयातमृतस्यपथि भिः । येभिस्तृक्षिंवृषणात्रासदस्यवंमहेक्षत्रायजिन्वथः ॥ अयंवामद्रिभिःसुतःसोमोनरावृषण्वसू । आयातंसोमपी तयेपिबतंदाशुषोगृहे ॥ आहिरुहतमश्विनारथेकोशेहिरण्ययेवृषण्वसू । युंजाथांपीवरीरिषः ॥ याभिःपक्थमवं थोयाभिरध्रिगुंयाभिर्बभ्रुंविजोषसं । ताभिर्नोमक्षूतूयमश्विनागतंभिषज्यतंयदातुरं ॥ ६ ॥ यदध्रिगावोऽअध्रिगूऽ इदाचिदह्नोऽअश्विनाहवामहे । वयंगीर्भिर्विपन्यवः ॥ ताभिरायातंवृषणोपमेहवंविश्वप्सुंविश्ववार्यं । इषामंहिष्ठा पुरुभूतमानरायाभिःक्रिविंवावृधुस्ताभिरागतं ॥ ताविदाचिदहानांतावश्विनावंदमानऽउपब्रुवे । ताऽऊनमोभिरीम हे ॥ ताविद्दोषाताऽउषसिशुभस्पतीतायामन्रुद्रवर्तनी । मानोमर्तायरिपवेवाजिनीवसूपरोरुद्रावतिख्यतं ॥ आसु ग्म्यायसुग्म्यंप्रातारथेनाश्विनावासक्षणी । हुवेपितेवसोभरी ॥ ७ ॥ मनोजवसावृषणामदच्युतामक्षुंगमाभिरूति भिः । आरात्ताच्चिद्भूतमस्मेऽअवसेपूर्वीभिःपुरुभोजसा ॥ आनोऽअश्वावदश्विनावर्तिर्यासिष्टंमधुपातमानरा । गो

मंदस्नाहिरण्यवत् ॥ सुप्रावर्गंसुवीर्यंसुष्टुवार्यमनाधृष्टंरक्षस्विनं । अस्मिन्नावामायानेवाजिनीवसूविश्वावामानिधीम
हि ॥ ८ ॥ (८।४।१३) ईळिष्वाहिप्रतीव्यं१यजस्वजातवेदसं । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषं ॥ दामानंविश्वचर्ष
णेग्निंविश्वमनोगिरा । उतस्तुषेविष्पर्धसोरथानां ॥ येषामाबाधऋग्मियऽइषःपृक्षश्चनिग्रभे । उपविदावह्निर्विंदते
वसु ॥ उदस्यशोचिरस्थाद्दीदियुषोव्य१जरं । तपुर्जंभस्यसुद्युतोगणश्रियः ॥ उदुतिष्ठस्वध्वरस्तवानोदेव्याकृपा ।
अभिख्याभासाबृहताशुशुक्वनिः ॥ ९ ॥ अग्नेयाहिसुशस्तिभिर्हव्याजुह्वानऽआनुषक् । यथादूतोबभूथहव्यवाहनः ॥
अग्निंवःपूर्व्यंहुवेहोतारंचर्षणीनां । तमयावाचागृणेतमुवःस्तुषे ॥ यज्ञेभिरद्भुतक्रतुंयंकृपासूदयंतऽइत् । मित्रंनजने
सुधितमृतावनि ॥ ऋतावानमृतायवोयज्ञस्यसाधनंगिरा । उपोऽएनंजुजुषुर्नमसस्पदे+ ॥ अच्छानोऽअंगिरस्तमंय
ज्ञासोयंतुसंयतः । होतायोऽअस्तिविक्ष्वायशस्तमः ॥ १० ॥ अग्नेतवत्येऽअजरेंधानासोबृहद्भाः । अश्वाऽइववृषण
स्तविषीयवः ॥ सत्वंनऽऊर्जांपतेरयिंरास्वसुवीर्यं । प्रावनस्तोकेतनयेसमत्स्वा+ ॥ यद्वाऽउविश्पतिःशितःसुप्रीतोम
नुषोविशि । विश्वेदग्निःप्रतिरक्षांसिसेधति ॥ श्रुष्ट्यग्नेनवस्यमेस्तोमस्यवीरविश्पते । निमायिनस्तपुषारक्षसोदह ॥
नतस्यमाययाचनरिपुरीशीतमर्त्यः । योऽअग्नयेददाशहव्यदातिभिः ॥ ११ ॥ व्यश्वस्त्वावसुविदमुक्षण्युरप्रीणादृ

(८।४।१३) ईळिष्वेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यवैयश्वोविश्वमनाअग्निरुष्णिक् ।

षिः । महोरायेतमुत्वासमिधीमहि ॥ उशनाकाव्यस्त्वानिहोतारमसादयत् । आयजिंत्वामनवेजातवेदसं ॥ विश्वेहि त्वासजोषसोदेवासोदूतमक्रत । श्रुष्टीदेवप्रथमोयज्ञियोभुवः ॥ इमंघावीरोऽअमृतंदूतंकृण्वीतमर्त्यः । पावकंकृष्णवर्तनिंविहायसं ॥ तंहुवेमयतस्रुचःसुभासंशुक्रशोचिषं । विशामग्निमजरंप्रत्नमीड्यं ॥ १२ ॥ योऽअस्मैहव्यदातिभिराहुतिंमर्तोविधत् । भूरिपोषंसधत्तेवीरवद्यशः ॥ प्रथमंजातवेदसमग्निंयज्ञेषुपूर्व्यं । प्रतिस्रुगेतिनमसाहविष्मती ॥ आभिर्विधेमाग्नयेज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिःशुक्रशोचिषे ॥ नूनमर्चविहायसेस्तोमेभिःस्थूरयूपवत् । ऋषेवैयश्वदम्यायाग्नये ॥ अतिथिंमानुषाणांसूनुंवनस्पतीनां । विप्राऽअग्निमवसेप्रत्नमीळते ॥ १३ ॥ महोविश्वाँऽअभिषतो३ऽभिहव्यानिमानुषा । अग्नेनिषत्सिनमसाधिबर्हिषि ॥ वंस्वानोवार्यापुरुवंस्वरायःपुरुस्पृहः । सुवीर्यस्यप्रजावतोयशस्वतः ॥ त्वंवरोसुषाम्णेग्नेजनायचोदय । सदावसोरातिंयविष्ठशश्वते ॥ त्वंहिसुप्रतूरसित्वंनोगोमतीरिषः । महोरायःसातिमग्नेऽअपावृधि ॥ अग्नेत्वंयशाऽअस्यामित्रावरुणावह । ऋतावानासम्राजापूतदक्षसा ॥ १४ ॥

(८।४।४) सखायऽआशिषामहिब्रह्मेंद्रायवज्रिणे । स्तुषऽऊषुवोनृतमायधृष्णवे ॥ शवसाह्यसिश्रुतोवृत्रहत्येनवृत्रहा । मघैर्मघोनोऽअतिशूरदाशसि ॥ सनःस्तवानऽआभररयिंचित्रश्रवस्तमं । निरेकेचिद्योहरिवोवसुर्ददिः+ ॥

(८।४।४) सखायइतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यविश्वमनाऋषिः...उष्णिक् (वरुःसौषाम्णोयंराजा) ।

आनिरेकमुतप्रियमिंद्रदर्षिजनानां । धृषताधृष्णोस्तवमानऽआभर ॥ नतेसव्यंनदक्षिणंहस्तंवरंतऽआमुरः । नपरिबाधोहरिवोगविंष्टिषु ॥ १५ ॥ आत्वागोभिरिवव्रजंगीर्भिर्ऋणोम्यद्रिवः । आस्माकामंजरितुरामनःपृण ॥ विश्वानिविश्वमनसोधियानोवृत्रहंतम । उग्रप्रणेतरधिषूवसोगहि ॥ वयंतेऽअस्यवृत्रहन्विद्यामशूरनव्यसः । वसोःस्पार्हस्यपुरुहूतराधसः ॥ इंद्रयथाह्यस्तितेपरीतंनृतोशवः । अमृक्तारातिःपुरुहूतदाशुषे ॥ आवृषस्वमहामहमहेनृतमराधसे । दृहश्चिदृह्यमघवन्मघत्तये ॥ १६ ॥ नूऽअन्यत्राचिदद्रिवस्त्वंनोजग्मुराशसः । मघवन्छग्धितववतन्नऽऊतिभिः ॥ नह्यं१गनृतोत्वदन्यंविंदामिराधसे । रायेद्युम्नायशवसेचगिर्वणः ॥ एंदुमिंद्रायसिंचतपिबातिसोम्यंमधु । प्रराधसाचोदयातेमहित्वना ॥ उपोहरीणांपतिंदक्षंपृंचंतमब्रवं । नूनंश्रुधिस्तुवतोऽअश्व्यस्य ॥ नह्यं१गपुराचनजज्ञेवीरतरस्त्वत् । नकीरायानैवथानभंदना ॥ १७ ॥ एदुमध्वोमदिन्तरंसिंचवाध्वर्योऽअंधसः । एवाहिवीरःस्तवतेसदावृधः ॥ इंद्रस्थातर्हरीणांनकिष्टेपूर्व्यस्तुतिं । उदानंशशवसानभंदना ॥ तंवोवाजानांपतिमहूमहिश्रवस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यं ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामसखायःस्तोम्यंनरं । कृष्टीर्योविश्वाऽअभ्यस्त्येकऽइत् ॥ अगोरुधायगविषेद्युक्षायदस्म्यंवचः । घृतात्स्वादीयोमधुनश्चवोचत ॥ १८ ॥ यस्यामितानिवीर्या३नराधःपर्येतवे । ज्योतिर्नविश्वमभ्यस्तिदक्षिणा ॥ स्तुहींद्रंव्यश्ववदनूर्मिंवाजिनंयमं । अर्योगयंमंहमानंविदाशुषे ॥ एवानूनमुपस्तुहिवैयश्वदशमं

नवं । सुविद्वांसंचर्कृत्यंचरणीनां ॥ वेत्थाहिनिर्ऋतीनांवज्रहस्तपरिवृजं । अहरहःशुंध्युःपरिपदामिव ॥ तदिंद्रावऽ
आभंरयेनांदंसिष्ठकृत्वने । द्विताकुत्सायशिश्नथोनिचोंदय ॥ १९ ॥ तमुंत्वानूनमीमहेनव्यंदंसिष्ठसन्यसे । सत्वंनो
विश्वाऽअभिमातीःसक्षणिः ॥ यऽऋक्षादंहंसोमुचद्योवार्यात्सप्तसिंधुषु । वधर्दासस्यंतुविनृम्णनीनमः ॥ यथावरो
सुषाम्णेसनिभ्यऽआवहोरयिं । व्यंश्वेभ्यःसुभगेवाजिनीवति ॥ आनार्यस्यदक्षिणाव्यश्वाँऽएतुसोमिनः । स्थूरंचरा
धंःशतवंत्सहस्रवत् ॥ यत्त्वापृच्छादींजानःकुंहयाकुहयाकृते । एषोऽअपंश्रितोवलोगोमतीमवतिष्ठति ॥ २० ॥
(८।४।५) तावांविश्वस्यगोपादेवादेवेषुयज्ञिया । ऋतावानायजसेपूतदक्षसा ॥ मित्रातनानरथ्या३ वरुणोयश्चसु
क्रतुः । सनात्सुजातातनयाधृतव्रता ॥ तामाताविश्ववेदसासुर्यायप्रमहसा । महीजंजानादितिर्ऋतावरी ॥ महांता
मित्रावरुणासम्राजादेवावसुरा । ऋतावानावृतमाघोषतोवृहत् ॥ नपाताशवसोमहःसूनूदक्षस्यसुक्रतू । सृप्रदानूऽ
इषोवास्त्वधिक्षितः ॥ २१ ॥ संयादानूनियेमथुर्दिव्याःपार्थिवीरिषः । नभस्वतीरावांचरंतुवृष्टयः ॥ अधियाबृहतो
दिवो३भियूथेवपश्यतः । ऋतावानासम्राजानमसेहिता ॥ ऋतावानानिषेदतुःसाम्राज्यायसुक्रतू । धृतव्रताक्षत्रियां
क्षत्रमांशतुः ॥ अक्षणश्चिद्गातुवित्तरानुल्बणेनचक्षसा । निचिन्मिषंतानिचिरानिचिक्यतुः ॥ उतनोदेव्यदितिरुरुष्य

(८।४।५) तावांविश्वस्येतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यविश्वमनामित्रावरुणौदशम्यादीनांसृणांविश्वेदेवाउष्णिक्उपांत्योष्णिगगर्भा ।

तांनासत्या । उरुष्यंतुंमरुतोवृद्धशवसः ॥ २२ ॥ तेनोनावमुरुष्यतदिवानक्तंसुदानवः । अरिष्यंतोनिपायुभिःसचेमहि ॥ अघ्नंतेविष्णवेवयमरिष्यंतःसुदानवे । श्रुधिस्वयावन्त्सिधोपूर्वचित्तये ॥ तद्वार्यंवृणीमहेवरिष्ठंगोपयत्यं । मित्रोयत्पांतिवरुणोयदर्यमा ॥ उतनःसिंधुरपांतन्मरुतस्तदश्विना । इंद्रोविष्णुर्मीढ्वांसःसजोषसः ॥ तेहिष्मावनुषोनरोभिमातिंकयस्यचित् । तिग्मंनक्षोदःप्रतिघ्नंतिभूर्णयः ॥ २३ ॥ अयमेकइत्थापुरूरुचष्टेविविश्पतिः । तस्यव्रतान्यनुवश्चरामसि ॥ अनुपूर्वाण्योक्यासाम्राज्यस्यसश्चिम । मित्रस्यव्रतावरुणस्यदीर्घश्रुत् ॥ परियोरश्मिनादिवोंतान्ममेपृथिव्याः । उभेआपप्रौरोदसीमहित्वा ॥ उदुष्यशरणेदिवोज्योतिरयंस्तसूर्यः । अग्निर्नशुक्रःसमिधानआहुतः ॥ वचोदीर्घप्रसद्मनीशेवाजस्यगोमतः । ईशेहिपित्वोविषस्यदावने ॥ २४ ॥ तत्सूर्यंरोदसीउभेदोषावस्तोरुपब्रुवे । भोजेष्वस्माँअभ्युच्चरासदा ॥ ऋज्रमुक्षण्यायनेरजतंहरयाणे । रथंयुक्तमसनामसुषामणि ॥ तामेअश्व्यानाहरीणांनितोशना । उतोनुकृत्व्यानांनृवाहसा ॥ स्मदभीशूकशावंताविप्रानविष्ठयामती । महोवाजिनावर्वंतासचासनं ॥ २५ ॥ (८।४।६) युवोरुषूरथंहुवेसधस्तुत्यायसूरिषु । अतूर्तदक्षावृषणावृषण्वसू ॥ युवंवरोसुषा

(८।४।६) युवोरुष्वितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोव्यश्वोश्विनावंत्यषण्णांवायुरुष्णिक् वाहिष्ठोवामित्यादिचतस्रोगायत्र्यःविंश्येकविंश्यंत्याअनुष्टुभः (व्यश्वोवेतिसर्वानुक्रमोक्तावपिशौनकेनव्यश्वस्यैवमुख्यत्वद्योतनादत्रव्यश्वेमुख्यत्वमादृतंतेनपाक्षिकोविश्वमनाः) ।

स्णैर्महेतनैनासत्या । अवोभिर्याथोवृषणावृषण्वसू ॥ तावांमुद्यहंवामहेहुव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिषइ्षयंताव
तिक्षपः ॥ आवांवाहिंष्ठोऽअश्विनारथोयातुश्रुतोनरा । उपस्तोमान्तुरस्यदर्शथःश्रिये ॥ जुहुराणाचिदश्विनाम
न्येथांवृषण्वसू । युवंहिरुद्रापर्षथोऽअतिद्विषः ॥ २६ ॥ दुस्राहिविश्वंमानुषङ्मक्षूभिःपरिदीयथः । धियंजिन्वाम
धुवर्णाशुभस्पती ॥ उपनोयातमश्विनारायाविश्वपुषासह । मघवानासुवीरावनपच्युता ॥ आमेऽअस्यप्रतीव्यमिं
द्रनासत्यागतं । देवादेवेभिरद्यसचनस्तमा ॥ वयंहिवांहवामहऽउक्षण्यंतोव्यश्ववत् । सुमतिभिरुपविप्राविहागतं ॥
अश्विनास्वृषेस्तुहिकुवित्तेश्रवतोहवं । नेदीयसःकूळयातःपणींऽरुत ॥ २७ ॥ वैयश्वस्यश्रुतंनरोतोमेऽअस्यवेदथः ।
सजोषसावरुणोमित्रोऽअर्यमा ॥ युवादत्तस्यधिष्ण्यायुवानीतस्यसूरिभिः । अहरहर्वृषणामह्यंशिक्षतं ॥ योवांय
ज्ञेभिरावृतोधिवस्त्रावधूरिव । सपर्यंताशुभेचक्रातेऽअश्विना ॥ योवामुरुव्यचस्तमंचिकेततिनृपाय्यं । वर्तिरश्विनापरि
यातमस्मयू ॥अस्मभ्यंसुवृषण्वसूयातंवर्तिर्नृपाय्यं । विषुद्रुहेवयज्ञमूहथुर्गिरा ॥२८॥ वाहिंष्ठोवांहवानांस्तोमोदूतोहुव
न्नरा । युवाभ्यांभूत्वश्विना ॥ यद्दोदिवोऽअर्णवइ्षोवामदथोगृहे । श्रुतमिन्मेऽअमर्त्या ॥ उतस्याश्वैतयावरीवाहिंष्ठा
वांनदीनां । सिंधुर्हिरण्यवर्तनिः ॥ स्मदेतयासुकीर्त्याश्विनाश्वेतयाधिया । वहेथेशुभ्रयावाना ॥ युक्ष्वाहित्वंरथासहायु
वस्वपोष्यावसो । आन्नोवायोमधुपिबास्माकंसवनागहि॥२९॥ तववायवृतस्पतेत्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांस्यावृणीमहे ॥

त्वष्टु॒र्जामा॑तरं॒ व॒यमीशा॑नंरा॒यऽई॑महे । सु॒ताव॑न्तोवा॒युंद्यु॒म्नाजना॑सः ॥ वायो॒या॑हिशि॒वादि॒वोवह॑स्वासु॒स्वश्व्य॑म् । वह॑स्व म॒हः पृ॑थु॒पक्ष॑सा॒रथे॑ ॥ त्वांहिसु॒प्सर॑स्तमंनृ॒षद॑नेषुहू॒महे॑ । ग्रावा॑णं॒नाश्व॑पृष्ठंमं॒हना॑ ॥ सत्वंनो॑दे॒वमन॑सा॒वायो॑मंदा॒नोऽअ॑ग्नि॒यः । क्रु॒धिवाजाँ॒ऽअ॒पोधियः॑ ॥३०॥ (८।४।७) अ॒ग्निरु॒क्थेपु॒रोहि॑तो॒ग्रावा॑णोब॒र्हिर॑ध्व॒रे । ऋ॒चाया॑मिम॒रुतो॒ब्रह्म॑ण॒स्पतिं॑दे॒वाँऽअवो॒वरे॑ण्यम् ॥ आप॒शुंगा॑सिपृथि॒वींव॒नस्पती॑नु॒षासा॒नक्त॒मोष॑धीः । विश्वे॑चनोवसवोविश्ववेदसोधी॒नांभू॑तप्रावि॒तारः॑ ॥ प्रसू॒नऽएत्वध्व॒रो३॒ग्नादे॒वेषु॑पू॒र्व्यः । आ॒दि॒त्येषु॒प्रव॑रुणेधृ॒तव्र॑तेम॒रुत्सु॑वि॒श्वभा॑नुषु ॥ विश्वे॒हिष्मा॒मन॑वेवि॒श्ववे॑द॒सोभुव॑न्वृ॒धेरि॒शाद॑सः । अरि॑ष्टेभिः॒पायु॑भिर्विश्ववेद॒सोयन्ता॑नोवृ॒कंच्छ॒र्दिः+ ॥ आनो॑ऽअ॒द्यसम॑नसो॒गन्ता॒विश्वे॑स॒जोष॑सः । ऋ॒चागि॒राम॒रुतो॒दे॒व्यदि॑ति॒सद॑ने॒पस्त्ये॑महि ॥३१॥ अ॒भिप्रि॒याम॑रु॒तोयावो॒ऽअश्व्या॑ह॒व्यामि॑त्रप्र॒याथन॑ । आव॒र्हिरिं॒द्रोवरु॑णस्तु॒रानर॒ऽआदि॒त्यास॑ःसदंतुनः ॥ व॒यंवो॑वृ॒क्तब॑र्हिषोहि॒तप्र॑यसऽआनु॒षक् । सु॒तसो॑मासोवरुणहवामहेमनु॒ष्वदि॒द्धाग्न॑यः ॥ आप्रया॑त॒मरु॑तोविष्णो॒ऽअश्वि॑ना॒पूष॒न्माकी॑नयाधि॒या । इंद्र॒ऽआया॑तुप्रथ॒मःस॑नि॒ष्युभि॒र्वृषा॒योवृ॑त्र॒हागृ॒णे+ ॥ विनो॑देवासोऽअद्रुहोच्छिद्रं॒शर्म॑यच्छत । नयद्दू॒राद्व॑सवो॒नूचि॒दंति॑तो॒वरू॑थमाद॒धर्ष॑ति ॥ अस्ति॒हिवः॑सजा॒त्यं॑रिशादसो॒देवा॑सो॒ऽ

(८।४।७) अग्निरुक्थइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवाः विषमाबृहत्यःसमाःसतोबृहत्यः (अग्निरुक्थइत्यादिवैश्वदेवेषु चतुःसूक्तेषुआद्ययोरंत्येचसर्वेविश्वेदेवाएवनात्रभेदः) ।

सं. ५०

अस्त्याप्यं॑। प्र णः॑ पू॒र्वस्मै॑ सुवि॒ताय॑ वोचत म॒क्षू सु॒म्नाय॒ नव्य॑से ॥ ३२ ॥ इ॒दा हि व॒ उप॑स्तुतिमि॒दा वा॒मस्य॑ भ॒क्तये॑। उप॑ वो विश्ववेदसो नम॒स्युराँ असृ॒क्ष्यन्या॑मिव ॥ उदु॒ ष्य वः॑ सवि॒ता सु॑प्रणीत॒योऽस्था॑दू॒र्ध्वो वरे॑ण्यः। नि द्वि॒पाद॒श्चतु॑ष्पादो अ॒र्थिनो॑ऽविश्रन्पतयि॒ष्णवः॑ ॥ दे॒वंदे॑वं॒ वोऽव॑से दे॒वंदे॑वम॒भिष्ट॑ये। दे॒वंदे॑वं हुवेम॒ वाज॑सातये गृ॒णन्तो॑ दे॒व्या धि॒या ॥ दे॒वासो॒ हि ष्मा॒ मन॑वे॒ सम॑न्यवो॒ विश्वे॑ सा॒कं सरा॑तयः। ते नो॑ अ॒द्य ते अ॑प॒रं तु॒चे तु॒ नो॒ भव॑न्तु वरिवो॒विदः॑ ॥ प्र वः॑ शंसाम्यद्रुहः सं॒स्थ उप॑स्तुतीनाम्। न तं धू॒र्तिर्व॑रुण मित्र॒ मर्त्यं॒ यो वो॒ धाम॒भ्योऽवि॑धत् ॥ प्र स क्षयं॑ तिरते॒ वि म॒हीरिषो॒ यो वो॒ वरा॑य॒ दाश॑ति। प्र प्र॒जाभि॑र्जायते॒ धर्म॑ण॒स्पर्यरि॑ष्टः॒ सर्व॑ एधते ॥ ३३ ॥ ऋ॒ते स वि॑न्दते यु॒धः सु॒गेभि॑र्या॒त्यध्व॑नः। अ॒र्य॒मा मि॒त्रो वरु॑णः॒ सरा॑तयो॒ यं त्राय॑न्ते स॒जोष॑सः ॥ अ॒ज्रे चि॑दस्मै कृणुथा॒ न्यञ्च॑नं दु॒र्गे चि॒दा सु॑सर॒णम्। ए॒षा चि॑दस्मा॒दश॒निः प॒रो नु सास्रे॑धन्ती॒ वि न॑श्यतु ॥ यद॒द्य सूर्य॑ उद्य॒ति प्रिय॑क्षत्रा ऋ॒तं द॒ध। यन्नि॒म्रुचि॑ प्र॒बुधि॑ विश्ववेदसो॒ यद्वा॑ म॒ध्यंदि॑ने दि॒वः ॥ यद्वा॑भिपि॒त्वे अ॑सुरा ऋ॒तं य॒ते छ॒र्दिर्ये॒म वि दा॒शुषे॑। व॒यं तद्वो॑ वसवो विश्ववेदस॒ उप॑ स्थेयाम॒ मध्य॒ आ ॥ यद॒द्य सूर॒ उदि॑ते॒ यन्म॒ध्यंदि॑न आ॒तुचि॑। वा॒मं ध॒त्थ मन॑वे विश्ववेदसो॒ जुह्वा॑नाय॒ प्रचे॑तसे ॥ व॒यं तद्वः॑ सम्राज॒ आ वृ॑णीमहे पु॒त्रो न ब॑हु॒पाय्य॑म्। अ॒श्याम॒ तदा॑दित्या॒ जुह्व॑तो ह॒विर्येन॒ वस्यो॒ऽनशा॑महै ॥ ३४ ॥ (८।४।८) ये त्रिं॒शति॒ त्रय॑स्प॒रो दे॒वासो॑ ब॒र्हिरास॑दन्। वि॒दन्नह॑ द्वि॒तास॑नन् ॥ वरु॑णो मि॒त्रो

(८।४।८) येत्रिंशतीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमनुर्वैवस्वतऋषिः विश्वेदेवादेवता गायत्रीचतुर्थीपुरउष्णिक् ।

अर्यमास्मद्रातिषाचोऽअग्नयः । पत्नीवंतोवषट्कृताः ॥ तेनोगोपाऽअपाच्यास्तऽउदक्तऽइत्थान्यक् । पुरस्तात्सर्वै याविशा+ ॥ यथावशंतिदेवास्तथेदसत्तदेषांनकिरामिनत् । अरावाचनमर्त्यः ॥ सप्तानांसप्तऽऋष्टयःसप्तद्युम्नान्यै षां । सप्तोऽअधिश्रियोधिरे ॥ ३५ ॥ (८।४।९) बभ्रुरेकोविषुणःसूनरोयुवांज्यंक्तेहिरण्ययं ॥ योनिमेकऽआससा दद्योतनोंतर्देवेषुमेधिरः ॥ वाशीमेकोविभर्तिहस्तऽआयसीमंतर्देवेषुनिध्रुविः ॥ वज्रमेकोविभर्तिहस्तऽआहितंतेनवृ त्राणिजिघ्नते ॥ तिग्ममेकोविभर्तिहस्तऽआयुधंशुचिरुग्रोजलाषभेषजः ॥ पथऽएकःपीपायतस्करोयथाँऽएषवेदनि धीनां+ ॥ त्रीण्येकऽउरुगायोविचक्रमेयत्रदेवासोमदंति ॥ विभिर्द्वाचरतऽएकयासहप्रप्रवासेववसतः ॥ सदोद्वाच क्रातेऽउपमादिविसम्राजासर्पिरासुती ॥ अर्चंतऽएकेमहिसामंमन्वततेनसूर्यमरोचयन् ॥ ३६ ॥ (८।४।१०) नहि वोऽअस्त्यर्भकोदेवासोनकुमारकः । विश्वेसतोमहांतऽइत्+ ॥ इतिस्तुतासोऽअसथारिशादसोयेस्थत्रयश्चत्रिंशच्च । मनोर्देवायज्ञियासः ॥ तेनस्त्राध्वंतैवततऽउनोऽअधिवोचत । मानःपथःपित्र्यान्मानवादधिदूरंनैष्टपरावतः ॥ येदेवा

(८।४।९) बभ्रुरेकइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवाद्विपदाविराट् (भेदपक्षे–सोमः १ अग्निः १ त्वष्टा १ इंद्रः १ रुद्रः १ पूषा १ विष्णुः १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ एवंदश । अस्मिन्मारीचःकश्यपर्षिःपाक्षिकः) । (८।४।१०) नहिवइतिच तुर्ऋचस्यसूक्तस्यमनुर्विश्वेदेवागायत्रीपुरउष्णिग्बृहत्यनुष्टुभः ।

ऋक्सं. अ.६अ.२ ॥१४॥

मंडलं ८ अनु. ५

सऽइ॒हस्थ॒नवि॒श्वै॑वै॒श्वानराऽउत । अ॒स्मभ्यं॑शर्म॑स॒प्रथो॒गवे॒श्वा॑यय॒च्छत ॥ ३७ ॥ (८।५।१) योयजा॑ति॒यजा॑तऽइ त्सुनवं॑च्च॒पचा॑तिच । ब्र॒ह्मेदिं॑द्र॒स्यचाकनत् ॥ पु॒रो॒ळाशं॒योऽअं॑स्मैसोमं॑ररं॑तऽआ॒शिरं॑ । पादित्तंश॒क्रोऽअंह॑सः ॥ तस्यं द्यु॒माँऽअं॑स॒द्रथो॑दे॒वजू॑त॒ःसशू॑शुवत् । विश्वा॑व॒न्वन्न॑मि॒त्रिया॑ ॥ अस्य॑प्र॒जाव॑तीगृ॒हेसं॑श्चं॑तीदि॒वेदि॑वे । इळा॑धे॒नु॒मतीदु हे ॥ यादं॑प॒तीसम॑नसासु॒नुतऽआच॒धाव॑तः । देवा॑सो॒नित्य॑या॒शिरा॑ ॥ ३८ ॥ प्रति॑प्राश॒व्याँऽइतः॒सम्यं॑चा॑ब॒र्हिरा॑शाते। नतावाजे॑षुवायतः ॥ नदे॒वाना॒मपि॑ह्नुतः॒सुम॒तिंनजुं॑गुक्षतः । श्रवो॑बृ॒हद्वि॑वासतः ॥ पु॒त्रिणा॒ताकु॑मा॒रिणा॒विश्व॒मायु॒र्व्य॑ श्नुतः । उ॒भाहिर॑ण्यपेशसा ॥ वी॒तिहो॑त्रा॒कृ॒तद्व॑सूदश॒स्यंता॒मृता॑य॒कं । समूधो॑रोम॒शंह॑तोदे॒वेषु॑कृणु॒तो॒दुव॑ः ॥ आशर्म॒ पर्व॑तानांवृणी॒महे॒नदीनां॑ । आविष्णोः॑सचा॒भुव॑ः ॥ ३९ ॥ ऐतु॑पू॒षार॒यिर्भगः॑स्व॒स्तिः॑सर्व॒धात॑मः । उ॒रुरध्वा॑स्व॒स्तये॑ ॥ अ॒रम॑तिरन॒र्वणो॒विश्वो॑दे॒वस्य॒मन॑सा । आ॒दि॒त्याना॒मने॒हऽइत् ॥ यथा॑नोमि॒त्रोऽअ॒र्य॒मावरु॑ण॒ःसंति॑गो॒पाः । सु॒गाऽऋ॒ तस्य॒पंथा॑ः ॥ अ॒ग्निंवः॑पू॒र्व्यंगि॒रादे॒वमी॑ळे॒वसू॑नां । स॒पर्यंत॑ःपुरु॒प्रि॒यंमि॒त्रंनक्षेत्र॒साध॑सं ॥ म॒क्षूदे॒ववं॑तो॒रथ॒ःशूरो॑वापृ॒त्सु

पंचमेनुवाकेद्वादशसूक्तानि (८।५।१)योयजातीत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुः यज्ञोदेवतातृतीयादिद्वयोर्यजमानःपंचम्यादीनांदंपती दशम्यादिनवानांदंपत्याशिषोगायत्रीनवमीचतुर्दश्यावनुष्टुभौदशमीपादनिचृदंत्याश्चतस्रःपंक्तयः (प्रथमयोर्द्वयोरिंद्रोदेवतेतिकेचित् दशम्या यजमानपत्न्याशीःततोद्वयोःपूषाततएकस्यामित्रार्यमवरुणाःततएकस्याअग्निःअंत्यचतसृणांयजमानइतिशौनकाद्यभिप्रायेणकेचिदाहुः)।

॥१४॥

कासुंचित् ॥ देवानांयऽइन्मनोयजमानऽइयंक्षत्यभीदयंज्वनोभुवत् ॥ नयंजमानरिष्यसिनसुंन्वाननदेवयो । देवा नांय० ॥ नकिष्टंकर्मणानशन्नप्रयोषन्नयोषति । देवानांय० ॥ असदत्रसुवीर्यमुतत्यदाश्वश्व्यं । देवानांय० ॥ ४० ॥ इतिषष्ठाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४० सूक्तानि ११ ऋचः २०४ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. १६ चित्राये. २ अश्विभ्या. १८ अग्नय. ३० इंद्राये. २७ वरव. ३ मित्रावरुणाभ्या. ९ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ मित्रावरुणाभ्या. १२ अश्विभ्या. १९ वायव. ६ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २७ सोमाये. अग्नय. त्वष्ट्र. इंद्राये. रुद्राय. पूष्ण. विष्णव. अश्विभ्या. मित्रावरुणाभ्या. अश्विभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ यज्ञाय. २ इंद्राय. २ दंपतीभ्या. ५ दंपत्यार्शीर्भ्य. ९ (शौ० पक्षेतु—इंद्राये. २ यजमानाये. २ दंपतीभ्या. ५ यजमानपत्न्याशीर्भ्य. पूष्णइ. २ मित्रार्यमवरुणेभ्य. अग्नय. यजमानाये. ४) ॥ इतिषष्ठेद्वितीयः ॥

प्रकृतानित्रिंशन्मेधातिथिर्वयंघैकोनामेध्यातिथिर्बार्हतंत्रिगायत्र्यनुष्टुवंतंमेंद्रयाहिद्व्यूनांनीपातिथिरानुष्टुभंतृ चोंत्योगायत्रस्तंसहस्रंवसुरोचिषोंगिरसोपश्यंन्नग्निनाचतुर्विंशतिःश्यावाश्वआश्विनमुपरिष्टाज्ज्योतिषंपंक्तिमहा बृहतीपंक्त्यंतमंवितासिसप्तशाक्करंमहापंक्त्यंतंप्रेदंमहापांक्तमाद्यातिजगतींयज्ञस्यदशैंद्राग्नमंग्निमस्तोषिनाभा कंआग्नेयंमहापांक्तंहींद्राग्नीद्वादशैंद्राग्नमंत्यात्रिष्टुप्द्वितीयाशक्वर्यस्माऊषुदशवारुणंत्वंस्तभ्नात्षळर्चनानावात्रैष्टु

भंमंत्यंवातृचसाश्विनंमानुष्टुभमपश्यंदिमेत्रयस्त्रिंशद्विरूपआंगिरसआग्नेयंतुसमिधाग्निंत्रिंशदाघद्विचत्वारिंशं त्रिशोकआद्याग्नेंद्री ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (८।५।२) प्रकृतान्यृजीषिणःकण्वाऽइंद्रस्यगाथया ॥ मदेसोमस्यवोचत ॥ यःसृबिंदमनंर्श निंपिप्रुंदासमहीशुवं । वधीदुग्रोरिणन्नपः+ ॥ न्यर्बुदस्यविष्टपंवर्ष्माणंबृहतस्तिर । कृषेतदिंद्रपौंस्यं ॥ प्रतिश्रुताय वोधृषत्तूर्णाशंनगिरेरधि । हुवेसुशिप्रमूतये ॥ सगोरश्वस्यविव्रजंमंदानःसोम्येभ्यः । पुरंनशूरदर्षसि ॥ १ ॥ यदिंमे रारणःसुतऽउक्थेवादधंसेचनः । आरादुपस्वधागहि ॥ वयंघातेऽअपिष्मसिस्तोतारऽइंद्रगिर्वणः । त्वंनोजिन्वसोम पाः+ ॥ उतनःपितुमाभरसंरराणोऽअविक्षितं । मघवन्भूरितेवसु ॥ उतनोगोमतस्कृधिहिरण्यवतोऽअश्विनः । इळाभिःसंरभेमहि ॥ बृबदुक्थंहवामहेसृप्रकरस्नमूतये ॥ साधुकृण्वंतमवसे ॥ २ ॥ यःसंस्थेचिच्छतक्रतुरादीकृणो तिवृत्रहा । जरितृभ्यःपुरूवसुः ॥ सनःशक्रश्चिदाशकद्दानवाँऽअंतराभरः । इंद्रोविश्वाभिरूतिभिः ॥ योरायो३वनिर्म हान्त्सुपारःसुन्वतःसखा । तमिंद्रमभिगायत ॥ आयंतारंमहिस्थिरंपृतनासुश्रवोजितं । भूरेरीशानमोजसा ॥ नकि रस्यशचीनांनियंतासूनृतानां । नकिर्वक्तानदादिति ॥ ३ ॥ ननूनंब्रह्मणामृणंप्राशूनामस्तिसुन्वतां । नसोमोऽअप्र

(८।५।२) प्रकृतानीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिंद्रोगायत्री ।

तापंपे ॥ पन्य ऽइदुपंगायतपन्यं ऽउक्थानिशंसत । ब्रह्मांकृणोतपन्य ऽइत् ॥ पन्य ऽआर्ददर्रिच्छतासहस्रांवाज्यवृ तः । इंद्रोयोयज्वनोवृधः ॥ विषूचंरस्वधा ऽअनुंकृष्टीनामन्वाहुवः । इंद्रपिबंसुतानां ॥ पिबस्वधैनवानामुतयस्तुग्र्ये सचा । उतायमिंद्रयस्तवं ॥ ४ ॥ अतींहिमन्युषाविणंसुषुवांसमुपारणे । इमंरातंसुतंपिब ॥ इहितिस्रःपरावतऽइहि पंचजनाँऽअतिं । धेनाऽइंद्रावचाकशत् ॥ सूयौरश्मिंयथासृजात्वायच्छंतुमेगिरः । निम्नमापोनसध्र्यक् ॥ अध्व र्युवातुहिषिंचसोमंवीरायशिप्रिणे । भरासुतस्यपीतये ॥ यऽउद्नःफलिगंभिनन्न्यं१क्सिंधूँऽरवासृजत् । योगोषुपक्वं धारयत् ॥ ५ ॥ अहंन्वृत्रमृचीषमऽऔर्णवाभमहीशुवं । हिमेनाविध्यदर्बुदं ॥ प्रवऽउग्रायनिष्टुरेषाढायप्रसक्षिणे । देवत्तंब्रह्मगायत ॥ योविश्वान्यभिव्रतासोमस्यमदेऽअंधसः । इंद्रोदेवेषुचेतति ॥ इहत्यासधमाद्याहरीहिरण्यके श्या । वोढामभिप्रयोहितं ॥ अर्वांचंत्वापुरुष्टुतप्रियमेधस्तुताहरी । सोमपेयायवक्षतः ॥ ६ ॥ (८।५।३) वयंघत्वासुतावंतऽआपोनवृक्तबर्हिषः । पवित्रस्यप्रस्रवणेषुवृत्रहन्परिस्तोतारऽआसते ॥ स्वरंतित्वासुतेनरोवसोनिरेकऽ उक्थिनः । कदासुतंतृषाणऽओकऽआगमऽइंद्रस्वब्दीववंसगः ॥ कण्वेभिर्धृष्णवाधृषद्वाजंदर्षिसहस्रिणं । पि शंगरूपंमघवन्विचर्षणेमक्षूगोमंतमीमहे ॥ पाहिगायांधसोमदऽइंद्रायमेध्यातिथे । यःसंमिश्लोहर्योर्यःसुतेसचा

(८।५।३) वयंघेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेध्यातिथिरिंद्रोबृहतीषोडश्याद्यास्तिस्रोगायत्र्योंत्यानुष्टुप् ।

वज्रीरथोंहिरण्ययः ॥ यःसुषव्यःसुदक्षिणऽइनोयःसुक्रतुर्गृणे । यऽआकरःसहस्रायःशतामघऽइंद्रोयःपूर्भिदारितः+ ॥ ७ ॥ योधृषितोयोवृतोयोऽअस्तिश्मश्रुषुश्रितः । विभूतद्युम्नयश्च्यवनःपुरुष्टुतःक्रत्वागौरिवशाकिनः+ ॥ कईंवेदसुतेसचापिबंतंकद्वयोंदधे । अयंयःपुरोविभिनत्त्योजसामंदानःशिप्र्यंधसः ॥ दानामृगोनवारणःपुरुत्राचरथंदधे । नकिंष्ट्वानियमदासुतेगमोमहाँश्चरस्योजसा ॥ यऽउग्रःसन्ननिःष्टृतःस्थिरोरणायसंस्कृतः । यदिस्तोतुर्मघवाशृणवद्धवंनेंद्रोयोषत्यागमत् ॥ सत्यमित्थावृषेदसिवृषजूतिर्नोवृतः । वृषाह्युग्रशृण्विषेपरावतिवृषोऽअर्वावतिश्रुतः ॥ ८ ॥ वृषणस्तेऽअभीशवोवृषाकशाहिरण्ययी । वृषारथोमघवन्वृषणाहरीवृषात्वंशतक्रतो ॥ वृषासोतासुनोतुतेवृषन्नृजीपिन्नाभर । वृषादधन्वेवृषणंनदीष्वातुभ्यंस्थातर्हरीणां ॥ एंद्रयाहिपीतयेमधुशविष्ठसोम्यं । नायमच्छामघवाशृणवद्गिरोब्रह्मोक्थाचसुक्रतुः ॥ वहंतुत्वारथेष्ठामाहरयोरथयुजः । तिरश्चिदर्यसवनानिवृत्रहन्नन्येषांयाशतक्रतो ॥ अस्माकमद्यांतमंस्तोमंधिष्वमहामह । अस्माकंतेसवनासंतुशंतमामदायद्युक्षसोमपाः ॥ ९ ॥ नहिषस्तवनोममशास्त्रेऽअन्यस्यरण्यति । योऽअस्मान्वीरऽआनयत् ॥ इंद्रश्चिद्घातदब्रवीत्स्त्रियाऽअशास्यंमनः । उतोऽअहक्रतुंरघुं+ ॥ सप्तीचिद्घामदच्युतामिथुनावहतोरथं । एवेद्धूर्वृष्णऽउत्तरा ॥ अधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादकौहर । मातेक

शग्धकौदंशन्त्स्त्रीहिब्रह्मावभूविंथ ॥ १० ॥ (८।५।४) एंद्रंयाहिहरिंभिरुपकण्वंस्यसुष्टुतिं । दिवोऽअमुष्यशासं तोदिवंयंयदिंवावसो ॥ आत्वाग्रावावदंन्निहसोमीघोषेंणयच्छतु । दिवो० ॥ अत्राविनेमिरैंषामुरांनधूंनुतेवृकः । दिवो० ॥ आत्वाकण्वांऽइहावंसेहवंतेवाजंसातये । दिवो० ॥ दधांमितेसुतानांवृष्णेनपूर्व्वपाय्यं । दिवो० ॥ ११ ॥ स्मत्पुंरंधिर्नऽआगंहिविश्वतोंधीर्नऽऊतयें । दिवो० ॥ आनोंयाहिमहेमतेसहंस्रोतेशतांमघ । दिवो० ॥ आत्वाहो तामनुंहिंतोदेवत्रावंक्षदीड्यंः । दिवो० ॥ आत्वांमदच्युताहरींश्येनंपक्षेवंवक्षतः । दिवो० ॥ आयांह्यर्यऽआपरिस्वा हासोमंस्यपीतयें । दिवो० ॥ १२ ॥ आनोंयाह्युपंश्रुत्युक्थेषुंरणयाऽइह । दिवो० ॥ सरूंपैरासुनोंगहिंसंभृंतैःसंभृ ताश्वः । दिवो० ॥ आयांहिपर्वंतेभ्यःसमुद्रस्याधिंविष्टपंः । दिवो० ॥ आनोगव्यान्यश्व्यांसहस्रांशूरदर्द्दहि । दि वो० ॥ आनंःसहस्रशोभंरायुतांनिशतानिंच । दिवो० ॥ आयदिंद्रंश्चदद्र्हेसहस्रंवसुंरोचिषः । ओजिंष्ठमश्व्यंपशुं+॥ यऽऋज्राऽवातंरंहसोरुषासोंरघुष्यदंः । भ्राजंतेसूर्यांऽइव ॥ पारांवतस्यरातिषुंद्रवच्चंक्रेष्वाशुषुं । तिष्ठंवनंस्यमध्यऽ आ+ ॥ १३ ॥ (८।५।५) अग्निनेंद्रेंणवरुणेनविष्णुंनादित्यैरुद्रैर्वसुंभिःसचाभुवां । सजोषंसाऽउषसासूर्येंणचसोमं

(८।५।४)एंद्रयाहीत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यनीपातिथिरिंद्रःआयदिंद्रइत्यादितिसृणामांगिरसाःसहस्रवसुरोचिषऋषयइंद्रोऽनुष्टुप्अंत्यास्ति स्रोगायत्र्यः।(८।५।५)अग्निनेंद्रेणेतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोश्विनावुपरिष्टाज्ज्योतिरंत्यास्तिस्रःक्रमेणपंक्तिमहाबृहतीपंक्तयः।

ऋक्सं. पिबतमश्विना ॥ विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेनवाजिनादिवापृथिव्याद्रिभिःसचाभुवा । सजोषसा० ॥ विश्वैर्देवैस्त्रिभिरे मंडलं ८

अ.६अ.३ कादशैरिहाद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिःसचाभुवा । सजोषसा० ॥ जुषेथांयज्ञंबोधतंहवस्यमेविश्वेहदेवौसवनावगच्छतं । स

॥१७॥ जोषसाऽउषसासूर्येणचेषंनोवोळ्हमश्विना ॥ स्तोमंजुषेथांयुवशेवकन्यनांविश्वेहदेवौसवनावगच्छतं । सजोषसा० ॥ अनु. ५

गिरोजुषेथामध्वरंजुषेथांविश्वेहदेवौसवनावगच्छतं । सजोषसा० ॥ १४ ॥ हारिद्रवेवपतथोवनेदुपसोमंसुतंमहिषे वावगच्छथः । सजोषसाऽउषसासूर्येणचत्रिर्वर्तिर्यातमश्विना ॥ हंसाविवपतथोऽअध्वगाविवसोमंसुतंमहिषेवावग च्छथः । सजोषसा० ॥ श्येनाविवपतथोहव्यदातयेसोमंसुतंमहिषेवावगच्छथः । सजोषसा० ॥ पिबतंचतृप्णुतंचा चगच्छतंप्रजांचधत्तंद्रविणंचधत्तं । सजोषसाऽउषसासूर्येणचोर्जंनोधत्तमश्विना ॥ जयतंचप्रस्तुतंचप्रचावतंप्रजांचध त्तंद्रविणंचधत्तं । सजोषसा० ॥ हतंचशत्रून्यततंचमित्रिणःप्रजांचधत्तंद्रविणंचधत्तं ॥ सजोषसा० ॥ १५ ॥ मि त्रावरुणवंताऽउतधर्मवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं । सजोषसाऽउषसासूर्येणचादित्यैर्यातमश्विना ॥ अंगिरस्वंता ऽउतविष्णुवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं । सजोषसा० ॥ ऋभुमंतावृषणावाजवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवं । ॥१७॥

सजोषसा० ॥ ब्रह्मजिन्वतमुतजिन्वतंधियोहतंरक्षांसिसेधतममीवाः । सजोषसाऽउषसासूर्येणचसोमंसुन्वतोऽअ श्विना ॥ क्षत्रंजिन्वतमुतजिन्वतंनृन्हतंरक्षांसिसेधतममीवाः । सजोषसा० ॥ धेनूर्जिन्वतमुतजिन्वतंविशोहतंरक्षां

सिसेधंतममीवाः । सजोषंसा० ॥ १६ ॥ अत्रेरिवश्रृणुतंपूर्व्यस्तुतिंश्यावाश्वस्यसुन्वतोमदच्युता । सजोषंसाऽउष
सासूर्येणचाश्विनातिरोऽअह्न्यं ॥ सर्गांऽइवसृजतंसुष्टुतीरुपंश्यावाश्वस्यसुन्वतोमदच्युता । सजोषंसा० ॥ रश्मीँऽ
रिवयच्छतमध्वराँऽउपंश्यावाश्वस्यसुन्वतोमदच्युता ॥ सजोषंसा० ॥ अर्वाग्रथंनियच्छतंपिबंतंसोम्यंमधु । आया
तमश्विनागंतमवस्युर्वांमहंहुवेधत्तंरत्नानिदाशुषे ॥ नमोवाकेप्रस्थितेऽअध्वरेनंराविवक्षणस्यपीतये । आयात० ॥
स्वाहाकृतस्यतृंपतंसुतस्यदेवावंधसः । आयात० ॥ १७ ॥ (८।५।६) अवितासिसुन्वतोवृक्तबर्हिषःपिबासोमंमदा
यकंशतक्रतो । यंतेभागमधारयन्विश्वाःसेहानःपृतनाऽउरुज्रयःसमप्सुजिन्मरुत्वाँऽइंद्रसत्पते ॥ प्रावस्तोतारंमघव
न्नवत्वांपिबासोमंमदायकंशतक्रतो । यंतेभाग० ॥ ऊर्जादेवाँऽअवस्योजसात्वांपिबासोमंमदायकंशतक्रतो । यंतेभा
ग० ॥ जनितादिवोजनितापृथिव्याःपिबासोमंमदायकंशतक्रतो । यंतेभाग० ॥ जनिताश्वानांजनितागवामसिपि
बासोमंमदायकंशतक्रतो । यंतेभाग० ॥ अत्रीणांस्तोमंमद्रिवोमहस्कृधिपिबासोमंमदायकंशतक्रतो । यंतेभाग० ॥
श्यावाश्वस्यसुन्वतस्तथाश्रृणुयथाश्रृणोरत्रेःकर्माणिकृण्वतः । प्रत्रसदस्युमाविथत्वमेकऽइन्नृषाह्यऽइंद्रब्रह्माणिवर्ध
यन् ॥ १८ ॥ (८।५।७) प्रेदंब्रह्मवृत्रतूर्येष्वाविथप्रसुन्वतःशचीपतऽइंद्रविश्वाभिरूतिभिः । माध्यंदिनस्यसवन

(८।५।६) अवितासीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वइंद्रःशक्वर्यंत्यामहापंक्तिः । (८।५।७) प्रेदमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वइंद्रोमहापंक्तिराद्या

स्यवृत्रहन्ननेद्यपिबासोमंस्यवज्रिवः ॥ सेहानऽउग्रपृतनाऽअभिद्रुहंःशचीपतऽइंद्रविश्वांभिरूतिभिंः । माध्यंदिनस्य० ॥ एकुराळस्यभुवंनस्यराजसिशचीपतऽइंद्रविश्वांभिरूतिभिंः । माध्यंदिनस्य० ॥ सस्थावांनायवयसित्वमेकऽइच्छंचीपतऽइंद्रविश्वांभिरूतिभिंः । माध्यंदिनस्य० ॥ क्षेमंस्यचप्रयुजंश्चत्वमींशिषेशचीपतऽइंद्रविश्वांभिरूतिभिंः । माध्यंदिनस्य० ॥ क्षत्रायंत्वमवंसिनत्वंमाविथशचीपतऽइंद्रविश्वांभिरूतिभिंः । माध्यंदिनस्य० ॥ श्यावाश्वंस्यरेभंतस्तथांशृणुयथाशृंणोरत्रेःकर्मांणिकृण्वतः । प्रत्रसदंस्युमाविथत्वमेकऽइन्नृषाह्यऽइंद्रंक्षत्राणिवर्धयंन् ॥ १९ ॥ (८।५।८) यज्ञस्यहिस्थऽऋत्विजासस्नीवाजेषुकर्मसु । इंद्रांग्नीतस्यंबोधतं ॥ तोशासांरथयावांनावृत्रहणापंराजिता । इंद्रांग्नी० ॥ इदंवांमदिरंमध्वधुंक्षन्नद्रिंभिर्नरंः । इंद्रांग्नी० ॥ जुषेथांयज्ञमिष्टयेंसुतंसोमंसधस्तुती । इंद्रांग्नीऽआगंतंनरा ॥ इमाजुंषेथांसवंनायेभिंर्हव्यान्यूहथुंः । इंद्रांग्नी० ॥ इमांगांयत्रवंर्तनिंजुषेथांसुष्टुतिंमम । इंद्रांग्नी० ॥ २० ॥ प्रातर्यावंभिरागंतंदेवेभिर्जेन्यावसू । इंद्रांग्नीसोमंपीतये ॥ श्यावाश्वंस्यसुन्वतोत्रींणांशृणुतंहवं । इंद्रांग्नी० ॥ एवावांमह्वऽऊतयेयथाहुंवंतमेधिंराः । इंद्रांग्नी० ॥ आहंसरंस्वतीवतोरिंद्राग्न्योरवोंवृणे । याभ्यांगायत्रमृच्यतें ॥ २१ ॥ (८।५।९) अग्निमंस्तोष्यृग्मियंमग्निमीळायजध्यैं । अग्निर्देवाँऽअंनक्तुनऽउभेहिविदथेंकुविरंतश्चरंतिदूत्यं१ नभंतामन्यकेसंमे ॥

तिजगती । (८।५।८) यज्ञस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाश्वइंद्राग्नीगायत्री । (८।५।९) अग्निमितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाणवोनाभाकोग्निर्महापंक्तिः ।

न्यग्नेनव्यंसावचंस्तनूषुशंसमेषां । न्यरांतीररांव्णांविश्वाऽअर्योऽअरातीरितोयुच्छंत्वामुरोनभंता० ॥ अग्नेमन्मांनि तुभ्यंकंघृतंनजुंह्वऽआसनिं । सदेवेषुप्राचिंकिद्धित्वंह्यसिंपूर्व्यः शिवोदूतोविवस्वंतोनभंता० ॥ तत्तंदग्निर्वयोंदधेयथांय थाकृपण्यर्तिं । ऊर्जाहुंतिर्वसूनांशंचयोश्चमयोंदधेविश्वस्यैदेवहूंत्यैनभंता० ॥ सचिंकेतसहींयसाग्निश्चित्रेणकर्मणा । सहोताशश्वंतीनांदक्षिंणाभिरभीवृंतऽइनोतिंचप्रतीव्यं१नभंता० ॥ २२ ॥ अग्निर्जातादेवानांमग्निर्वेदमर्तानामपी च्यं । अग्निःसद्रंविणोदाऽअग्निर्द्वारान्यूर्णुतेस्वांहुतोनवींयसानभंता० ॥ अग्निर्देवेषुसंवंसुःसविक्षुयज्ञियांस्वा । समु दाकाव्यांपुरुविश्वंभूमेवपुष्यतिदेवोदेवेषुयज्ञियोनभंता० ॥ योऽअग्निःसप्तमांनुषःश्रितोविश्वेषुसिंधुषु । तमागंन्मत्रि पस्त्यंमंधातुर्दस्युहंतंममग्निंयज्ञेषुंपूर्व्यंनभंता० ॥ अग्निस्त्रीणिंत्रिधातून्याक्षेतिविदर्थाकविः । सत्रीँऽरेकादशाँऽइहय क्षंच्चपिप्रयंच्चनोविप्रोदूतःपरिंष्कृतोनभंता० ॥ त्वंनोंऽअग्नऽआयुषुत्वंदेवेषुंपूर्व्यवस्वऽएकंऽइरज्यसि । त्वामापंःपरिस्त्रु तःपरिंयंतिस्वसेंतवोनभंता॥२३॥(८।५।१०) इंद्रांग्नीयुवंसुनःसहंतादासंथोरयिं । येनंदृह्वासमत्स्वावीळुचिंत्साहिषीम ह्यग्निर्वनेंववातऽइन्नभंता०॥नहिवांवव्रयांमहेथेंद्रमिद्यंजामहेशविंष्ठंनृणांनरं । सनंःकदाचिदर्वंतागमदावाजंसातयेगम दामेधसांतयेनभंता०॥ताहिमध्यंभरांणामिंद्राग्नीऽअंधिक्षितः। ताऽउंकवित्वनाकवीपृच्छ्यमांनासखीयतेसंधीतमंश्नुतं

(८।५।१०) इंद्राग्नीइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यनाभाकइंद्राग्नीमहापंक्तिर्द्वितीयाशक्कर्यंत्यात्रिष्टुप् ।

नरानभंता०॥अभ्यर्चनभाकवदिंद्राग्नीयजसागिरा।ययोर्विश्वमिदंजगदियंद्यौःपृथिवीमह्यु१पस्थेबिभृतोवसुनभंता०॥ प्रब्रह्माणिनभाकवदिंद्राग्निभ्यामिरज्यत। यासप्तबुध्नमर्णवंजिह्मबारमपोर्णुतऽइंद्रऽईशानऽओजसानभंता० ॥ अपि वृश्चपुराणवद्व्रततेरिवगुष्पितमोजोदासस्यदंभय। वयंतदस्यसंभृतंवस्विंद्रेणविभजेमहिनभंता० ॥२४॥ यदिंद्राग्नीज नाऽइमेविह्वयंतेतनागिरा। अस्माकेभिर्नृभिर्वयंसासह्यामपृतन्यतोवनुयामवनुष्यतोनभंता० ॥ यानुश्वेताववोदि वऽउच्चरातऽउपद्युभिः। इंद्राग्न्योरनुव्रतमुहानायंतिसिंधवोयान्त्सींबंधादमुंचतांनभंता० ॥ पूर्वीष्टऽइंद्रोपमातयः पूर्वीरुतप्रशस्तयःसूनोहिन्वस्यहरिवः। वस्वोवीरस्यापृचोयानुसाधंतनोधियोनभंता० ॥ तंशिशीतासुवृक्तिभिस्त्वेषं सत्वानमृग्मियं। उतोनुचिद्यऽओजसाशुष्णस्यांडानिभेदतिजेषत्स्वर्वतीरपोनभंता० ॥ तंशिशीतास्वध्वरंसत्यंसत्वा नमृत्वियं। उतोनुचिद्यऽओहतऽआंडाशुष्णस्यभेदत्यजैःस्वर्वतीरपोनभंता० ॥ एवेंद्राग्निभ्यांपितृवन्नवीयोमंधातृव दंगिरस्वदवाचि।त्रिधातुनाशर्मणापातमस्मान्वयंस्यामपतयोरयीणां॥२५॥(८।५।११)अस्माऽऊषुप्रभूतयेवरुणायमरु द्भ्योर्चाविदुष्टरेभ्यः। योधीतामानुषाणांपश्वोगाऽइवरक्षतिनभंता०॥ तमूषुसमनागिरापितॄणांचमन्मभिः। नाभाक स्यप्रशस्तिभिर्यःसिंधूनामुपोदयेसप्तस्वसासमध्यमोनभंता० ॥ सक्षपःपरिषस्वजेन्यु१स्रोमाययादधेसविश्वंपरिदर्श

(८।५।११) अस्माऊष्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यनाभाकोवरुणोमहापंक्तिः।

तः । तस्यवेनीरनुंव्रतमुषस्तिस्रोऽअंवर्धयन्नभंता० ॥ यःकुकुभोंनिधारयःपृथिव्यामधिंदर्शतः । समातांपूर्व्यंपदंतद्व
रुंणस्यसप्त्यंसहिगोपाऽइवेर्योनभंता० ॥ योधर्ताभुवंनानांयऽउस्राणांमपीच्याऽवेदनामांनिगुह्यां । सकविःकाव्यां
पुरुरूपंद्यौरिंवपुष्यतिनभंता० ॥ २६ ॥ यस्मिन्विश्वानिकाव्यांचक्रेनाभिरिंवश्रिता । त्रितंजूतीसंपर्यतव्रजेगावोन
संयुजेंयुजेऽअश्वाँऽअयुक्षतनभंता० ॥ यऽआस्वत्कंऽआशयेविश्वांजातान्येषां । परिधामांनिमर्मृशद्वरुंणस्यपुरोगये
विश्वेंदेवाऽअनुंव्रतंनभंता० ॥ ससंमुद्रोऽअंपीच्यंस्तुरोद्यामिंवरोहतिनियदांसुयजुंर्दधे । समायाऽअर्चिनांपदास्तृंणा
न्नाकमारुंहन्नभंता० ॥ यस्यंश्वेताविंचक्षणातिस्रोभूमीरधिक्षितः । त्रिरुत्तंराणिपप्रतुर्वरुंणस्यध्रुवंसदःसस्प्तानामिंर
ज्यतिनभंता० ॥ यःश्वेताँऽअधिंनिर्णिजश्चक्रेकृष्णाँऽअनुंव्रता । सधामंपूर्व्यंममेयःस्कंभेनविरोदंसीऽअजोनद्यामधा
रयन्नभंता० ॥ २७ ॥ (८।५।१२) अस्तंभ्नाद्द्यामसुंरोविश्ववेंदाऽअमिंमीतवरिमाणंपृथिव्याः । आसींदद्विश्वाभु
वंनानिसम्राड्विश्वेत्तानिवरुंणस्यव्रतानिं ॥ एवावंदस्ववरुंणंबृहंतंनमस्याधीरंममृतंस्यगोपां । सनःशर्मंत्रिवरूथंवियंस
त्पातंनोद्यावापृथिवीऽउपस्थें ॥ इमांधियंशिक्षंमाणस्यदेवक्रतुंदक्षंवरुणसंशिंशाधि । ययातिविश्वादुरितातरेंमसुत
र्माणमधिनावंरुहेम ॥ आवांग्रावाणोऽअश्विनाधीभिर्विप्राऽअचुच्यवुः । नासंत्यासोमंपीतयेनभंता० ॥ यथांवाम

(८।५।१२) अस्तभ्नादितिषळर्चस्यसूक्तस्यनाभाकऋषिरंत्यानांतिसृणामात्रेयार्चनानाऋषिराद्यानांतिसृणांवरुणोंऽत्यानांतिसृणाम
श्विनौआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः ।

त्रिरश्विनागीर्भिर्विप्रोऽअजोहवीत् । नासत्यासोमपीतयेनभंता० ॥ एवावामह्वऽऊतयेयथाहुवंतमेधिराः । नासत्या सोमपीतयेनभंता० ॥ २८ ॥ (८।६।१) इमेविप्रस्यवेधसोग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरःस्तोमासऽईरते ॥ अस्मैतेप्रतिह र्यतेजातवेदोविचर्षणे । अग्नेजनामिसुष्टुतिं+ ॥ आरोकाऽइवघेदहतिग्माऽअग्नेतवत्विषः । दद्भिर्वनानिबप्सति ॥ हरयोधूमकेतवोवातजूताऽउपद्यवि । यतंतेवृथगग्नयः ॥ एतेत्येवृथगग्नयऽइद्धासःसमदृक्षत । उषसामिवकेत वः ॥ २९ ॥ कृष्णारजांसिपत्सुतःप्रयाणेजातवेदसः । अग्निर्यद्रोधतिक्षमि ॥ धासिंकृण्वानऽओषधीर्बप्सदग्निर्नवा यति । पुनर्यंतरुणीरपि ॥ जिह्वाभिरहनंनमदर्चिषाजंजणाभवन् । अग्निर्वनेषुरोचते ॥ अप्स्वग्नेसधिष्टवसौषधीरनु रुध्यसे । गर्भेसंजायसेपुनः ॥ उदग्नेतवतद्घृतादर्चीरोचतऽआहुतं । निंसानंजुह्वोमुखे ॥३०॥ उक्षान्नायवशान्नाय सोमपृष्ठायवेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्नये ॥ उतत्वानमसावयंहोतर्वरेण्यक्रतो । अग्नेसमिद्भिरीमहे ॥ उतत्वाभृगुवच्छु चेमनुष्वदग्नऽआहुत । अंगिरस्वद्धवामहे ॥ त्वंह्यग्नेऽअग्निनाविप्रोविप्रेणसन्त्सता । सखासख्यासमिध्यसे ॥ सत्वं विप्रायदाशुषेरयिंदेहिसहस्रिणं । अग्नेवीरवतीमिषं ॥ ३१ ॥ अग्नेभ्रातःसहस्कृतरोहिदश्वशुचिव्रत । इमंस्तोमंजुष स्वमे ॥ उतत्वाग्नेममस्तुतोवाश्रायप्रतिहर्यते । गोष्ठंगावऽइवाशत ॥ तुभ्यंताऽअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ।

षष्ठेनुवाकेषट्सूक्तानि (८।६।१) इमेविप्रस्येतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ।

अग्नेकामांयमेमिरे ॥ अग्निंधीभिर्मनीषिणोमेधिरासोविपश्चितः । अद्मसद्यांयहिन्विरे ॥ तंत्वामज्मेषुवाजिनंतन्वानाऽ अग्नेऽअध्वरं । वह्निंहोतारमीळते ॥२२॥ पुरुत्राहिसदृङ्ङसिविशोविश्वाऽअनुप्रभुः । समत्सुत्वाहवामहे ॥ तमीळिष्व यऽआहुतोग्निर्विभ्राजतेघृतैः । इमंनःशृणवद्धवं ॥ तंत्वांवयंहवामहेशृण्वंतंजातवेदसं । अग्नेघ्नंतमपद्विषः ॥ विशांराजा नमद्भुतमध्यक्षंधर्मणामिमं । अग्निमीळेसऽउश्रवत् ॥ अग्निंविश्वायुवेपसंमर्यंनवाजिनंहितं । सप्तिंनवाजयामसि ॥२३॥ घ्नन्मृध्राण्यपद्विषोदहन्रक्षांसिविश्वहा । अग्नेतिग्मेनदीदिहि ॥ यंत्वाजनासऽइंधतेमनुष्वदंगिरस्तम । अग्नेसबोधिमे वचः ॥ यदग्नेदिविजाऽअस्यप्सुजावासहस्कृत । तंत्वागीर्भिर्हवामहे ॥ तुभ्यंघेत्तेजनाऽइमेविश्वाःसुक्षितयःपृथक् । धासिंहिन्वंत्यत्तवे ॥ तेघेदग्नेस्वाध्योहाविश्वानृचक्षसः । तरंतःस्यामदुर्गहा ॥ २४ ॥ अग्निंमंद्रंपुरुप्रियंशीरंपावकशो चिषं । हृद्भिर्मंद्रेभिरीमहे ॥ सत्वमग्नेविभावसुःसृजन्त्सूर्योनरश्मिभिः । शर्धन्तमांसिजिघ्नसे ॥ तत्तेसहस्वऽईमहे दात्रंयन्नोपदस्यति । त्वदग्नेवार्यंवसु ॥ २५ ॥ (८।६।२) समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिं । आस्मिन्हव्या जुहोतन ॥ अग्नेस्तोमंजुषस्वमेवर्धस्वानेनमन्मना । प्रतिसूक्तानिहर्यनः ॥ अग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे । देवाँऽ आसादयादिह+ ॥ उत्तेबृहंतोऽअर्चयःसमिधानस्यदीदिवः । अग्नेशुक्रासऽईरते ॥ उपत्वाजुह्वोमममघृताचीर्यंतुहर्य

(८।६।२) समिधाग्निमितित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यविरूपोग्निर्गायत्री ।

ऋक्सं. अ.६अ.३ ॥२१॥

त । अग्नेहुव्याजुषस्वनः ॥ ३६ ॥ मंद्रंहोतारमृत्विजंचित्रभानुंविभावसुं । अग्निमीळेसऽउंश्रवत् ॥ प्रत्नंहोतारमीड्यंजुष्टमग्निंकविक्रतुं । अध्वराणामभिश्रियं ॥ जुषाणोऽअंगिरस्तमेमाहव्यान्यानुषक् । अग्नेयज्ञंनयऽऋतुथा+ ॥ समिधानऽउंसंत्यशुक्रशोचऽइहावह । चिकित्वान्दैव्यंजनं ॥ विप्रंहोतारमद्रुहंधूमकेतुंविभावसुं । यज्ञानांकेतुमीमहे ॥ ३७ ॥ अग्नेनिपाहिनस्त्वंप्रतिष्मदेवरीषतः । भिंधिद्वेषःसहस्कृत ॥ अग्निःप्रत्नेनमन्मनाशुंभानस्तन्वं१स्वां । कविर्विप्रेणवावृधे ॥ ऊर्जोनपातमाहुवेग्निंपावकशोचिषं । अस्मिन्यज्ञेस्वध्वरे+ ॥ सनोमित्रमहस्त्वमग्नेशुक्रेणशोचिषा । देवैरासत्सिबर्हिषि ॥ योऽअग्निंतन्वोउदमेदेवंमर्तःसपर्यति । तस्माऽइद्दीदयद्वसु ॥३८॥ अग्निर्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याऽअयं । अपांरेतांसिजिन्वति ॥ उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंतऽईरते । तवज्योतींष्यर्चयः ॥ ईशिषेवार्यस्यहिदात्रस्याग्नेस्वर्पतिः । स्तोतास्यांतवशर्मणि ॥ त्वामग्नेमनीषिणस्त्वांहिन्वंतिचित्तिभिः । त्वांवर्धंतुनोगिरः ॥ अदब्धस्यस्वधावतोदूतस्यरेभतःसदा । अग्नेःसख्यंवृणीमहे ॥ ३९ ॥ अग्निःशुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः । शुचीरोचतऽआहुतः ॥ उतत्वाधीतयोममगिरोवर्धंतुविश्वहा । अग्नेसख्यस्यबोधिनः ॥ यदग्नेस्यामहंत्वंत्वंवाघास्याऽअहं । स्युष्टेसत्याऽइहाशिषः ॥ वसुर्वसुपतिर्हिकमस्यग्नेविभावसुः । स्यामतेसुमतावपि ॥ अग्नेधृतव्रतायतेसमुद्रायेवसिंधवः । गिरोवाश्रासऽईरते ॥ ४० ॥ युवानंविश्पतिंकविंविश्वादंपुरुवेपसं । अग्निंशुंभामिमन्मभिः ॥ यज्ञानां

मंडलं ८ अनु. ६ ॥२१॥

रथ्यैंवयंतिग्मजंभायवीळवें । स्तोमैंरिषेमाग्नयें ॥ अयमंग्नेत्वेऽअपिंजरिताभूंतुसंत्य । तस्मैंपावकमृळय ॥ धीरोह्यस्यं
द्मसद्विप्रोनजागृंवि:सदा । अग्नेंदीदयंसिद्यावि ॥ पुराग्नेंदुरितेभ्यं:पुरामृध्रेभ्यं:कवे । प्रणऽआयुंर्वसोतिर ॥ ४१ ॥
(८।६।३) आघायेऽअग्निमिंधतेस्तृणंतिंबर्हिरांनुषक् । येषामिंद्रोयुवासखां ॥ बृहन्निदि्ध्मऽएंषांभूरिंशस्तंपृथु:स्व
रुः । येषामिंद्रोयुवासखां ॥ अयुंद्धऽइद्युधावृतंशूरऽआजंतिसत्वंभि: । येषामिंद्रोयुवासखां ॥ आबुंदंवृत्रहाददेजा
त:पृंच्छद्विमातरं । कऽउग्रा:केहंशृण्विरे ॥ प्रतिंत्वाशवसीवंदद्गिरावप्सोनयोंधिषत् । यस्तेंशत्रुत्वमांचके+ ॥ ४२॥
उतत्वंमंघवन्छृणुयस्तेवष्टिंववक्षितत् । यद्वीळयांसिवीळुतत्+ ॥ यदाजिंयात्यांजिकृदिंद्रं:स्वश्वयुरुपं । रथीतंमोर
थीनां ॥ विषुविश्वांऽअभियुजोवज्रिन्विष्वग्यथांवृह । भवांन:सुश्रवंस्तम: ॥ अस्माकंसुरथंपुरऽइंद्रं:कृणोतुसातयें ।
नयंधूर्वंतिधूर्तय: ॥ वृज्यामंतेपरिद्विषोरंतेशक्रदावनें । गमेमेदिंद्रगोमंत: ॥ ४३ ॥ शनैश्चिद्यंतोंऽअद्रिवोश्वांवंत:
शतग्विन: । विवक्षणाऽअनेहस: ॥ ऊर्ध्वाहितेंदिवेदिवेसहस्रासूनृतांशता । जरितृभ्योंविमंहते ॥ विद्माहित्वांधनं
जयमिंद्रंदृह्लाचिंदारुजं । आदारिणंयथागयं ॥ कुकुहंचित्त्वाकवेमंदंतुधृष्णविंदंव: । आत्वांपणिंयदीमंहे ॥ यस्तेंरे
वाँऽअदांशुरि:प्रममर्षंमघत्तंये । तस्यंनोवेदऽआभंर ॥ ४४ ॥ इमऽउंत्वाविचंक्षतेसखांयऽइंद्रसोमिनं: । पुष्टावंतोय

(८।६।३) आघायइतिद्विचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वस्त्रिशोकइंद्रआद्यायाअग्नींद्रागायत्री ।

थापशुं ॥ उतत्वावधिरंवयंश्रुत्कर्णंसंतमूतये । दूरादिहहवामहे ॥ यच्छुश्रूयाइमंहवंदुर्मर्षंचक्रियाउत । भवेरापिर्नोअंतमः ॥ यच्चिद्धितेअपिव्यथिर्जगन्वांसोअमन्महि । गोदाइदिंद्रबोधिनः ॥ आत्वारंभंनजिव्रयोररभ्माशवसस्पते । उश्मसित्वासधस्थआ ॥ ४५ ॥ स्तोत्रमिंद्रायगायतपुरुनृम्णायसत्वने । नकिर्यंवृण्वतेयुधि ॥ अभित्वावृषभासुतेसुतंसृजामिपीतये । तृंपाव्यश्नुहीमदं ॥ मात्वामूराअविष्यवोमोपहस्वानआदभन् । माकींब्रह्मद्विषोवनः ॥ इहत्वागोपरीणसामहेमंदंतुराधसे । सरोगौरोयथापिब ॥ यावृत्रहापरावतिसनानवाचचुच्युवे । तासंसत्सुप्रवोचत ॥ ४६ ॥ अपिबत्कद्रुवःसुतमिंद्रःसहस्रबाह्वे । अत्रादेदिष्टपौंस्यं ॥ सत्यंतत्तुर्वशेयदौविदानोअह्नवाय्यं । व्यानट्तुर्वणेशमि ॥ तरणिंवोजनानांत्रदंवाजस्यगोमतः । समानमुप्रशंसिषं ॥ ऋभुक्षणंनवर्तवउक्थेषुतुग्र्यावृधं । इंद्रंसोमेसचासुते ॥ यःकृंतदिद्वियोन्यंत्रिशोकायगिरिंपृथुं । गोभ्योगातुंनिरेतवे ॥ ४७ ॥ यद्दधिषेमनस्यसिमंदानःप्रेदियक्षसि । मातत्करिंद्रमृळय ॥ दभ्रंचिद्धित्वावतःकृतंशृण्वेअधिक्षमि । जिगात्विंद्रतेमनः ॥ तवेदुताःसुकीर्तयोसन्नुतप्रशस्तयः । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ मानएकस्मिन्नागसिमाद्वयोरुतत्रिषु । वधीर्माशूरभूरिषु ॥ बिभयाहित्वावतउग्रादभिप्रभंगिणः । दस्मादहमृतीषहः ॥ ४८ ॥ मासख्युःशूनमाविदेमापुत्रस्यप्रभूवसो । आवृत्वद्भूतुतेमनः ॥ कोनुमर्याअमिथितःसखासखायमब्रवीत् । जहाकोअस्मदीषते ॥ एवारेवृषभासुतेसिन्व

न्भूयींवयः । श्वघ्नीवंनिवताचरंन् ॥ आतंऽएतावंचोयुजाहरींगृभ्णेसुमद्रंथा । यदींब्रह्मभ्यऽइद्ददः ॥ भिंधिविश्वाऽअपद्विषःपरिबाधोंजहीमृधः । वसुंस्पार्हंतदाभर ॥ यद्वीळाविंद्र्यत्स्थिरेयत्पर्शांनेपराभृतं । वसुं० ॥ यस्यंतेविश्वमांनुषोभूरैर्दत्तस्यवेदति । वसुं० ॥ ४९ ॥ इतिषष्ठाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

त्रिचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४९ सूक्तानि १४ ऋचः २९८॥ त्यागः ॥ इंद्राये. ६७ अश्विभ्या. २४ इंद्राये. १४ इंद्राग्निभ्यां.१० अग्नय. १० इंद्राग्निभ्यां. १२ वरुणाये. १३ अश्विभ्या. ३ अग्नय. ६३ अग्नींद्राभ्या. इंद्राये. ४१ ॥ इतिषष्ठेतृतीयः ॥

त्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्वशोश्व्यंआसआदिकानीतस्यंपृथुश्रवसोदानस्तुतिंराद्यापादनिचृत्पंचम्यादिककुब्गायत्रींबृहत्यनुष्टुप्सतोबृहतीगायत्रींविपरीतोत्तराप्रगाथोंद्विपदाचतुर्विंशिकांबृहतीपिपीलिकमध्यांककुन्न्यंकुशिराविराड्ंजगत्युपरिष्टाद्बृहतीबृहत्योंविषमपदोत्तरापंक्तिःसंस्तारपंक्तिर्गायत्रींपंक्तिःप्रगाथौवायव्यौचंगायत्रीद्विपदोष्णिक्पंक्तिर्वायव्यागायत्रींमहिवोब्धूनांत्रितआप्त्यआदित्येभ्योंत्यादुःस्वप्नघ्न्यःपंचोषसेपिमहापांक्तंस्वादोःपंचोनाप्रगाथंःसौम्यंत्रैष्टुभंपंचमीजगत्यंभिप्रदशप्रस्कण्वःप्रागाथंतंत्प्रसुश्रुतंपुष्टिर्गुर्यथामनौश्रुष्टिर्गुर्यथामनावायुंरुपमंत्वाष्टौमेध्यंएतत्तेमातरिश्वानोंविश्वइतिवैश्वदेवःप्रगाथोंभूरीत्पंचकृशःप्रस्कण्वस्यदानस्तुतिर्गायत्रंतुंतृतीयांत्येअनुष्टुभौप्रतितेपृषध्रोंत्याग्निसौरीपंक्तिर्युवंदेवाचतुष्कंमेध्यांआश्विनंत्रैष्टुभंयमृत्विजस्तृचंवैश्वदेवं

माद्यऋत्विक्स्तुतिर्वैमानिवांसप्तसुपर्णऐंद्रावरुणंजागतमंत्रआविंशतिर्भर्गःप्रागाथआग्नेयंप्रागाथंतूभयंब्धूनां प्रोअस्मैद्वादशप्रगाथःपांक्तंसप्तम्याद्यास्तिस्रोबृहत्यःसपूर्व्योगायत्रमाद्याचतुर्थ्यादिद्वेसप्तमीचानुष्टुभोगायत्रं त्यादैवीत्रिष्टुबुत्त्वायदिंद्रतरोभिःपंचोनांकलिःप्रागाथःप्रागाथमंत्यानुष्टुप्त्यांनुसैकामत्स्यःसांमदोमैत्रावरुणि र्मान्योर्वावहवोवामत्स्याजालनद्धाआदित्यानस्तुवन्दंशम्याद्यास्तिस्रोप्यदितेः ॥ ४ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।६।४) त्वावतःपुरूवसोवयमिंद्रप्रणेतः । स्मसिंस्थातर्हरीणां ॥ त्वांहिसत्यमद्रिवोविद्मदातारमिषां । विद्मदातारंरयीणां+ ॥ आयस्यंतेमहिमानंशतमूतेशतंक्रतो । गीर्भिर्गृणंतिकारवः ॥ सुनीथोघासमर्त्योयंमरुतोयमर्यमा।मित्रःपांत्यद्रुहः ॥ दधानोगोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजूतऽएधते । सदारायापुरुस्पृहा ॥ १ ॥ तमिंद्रंदानमीमहेशवसानमभीर्वं । ईशानंरायऽईमहे ॥ तस्मिन्हिसंत्यूतयोविश्वाऽअभीरवःसचा । तमावहंतुस

(८।६।४।) त्वावतइतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्याश्व्योवशऋषिःपृथुश्रवादेवता आद्यानांविंशत्यृचामिंद्रोदेवताआनोवायवित्यादिचतसृणांशतंदासइत्यस्याश्चवायुर्देवताआद्यापादनिचृत्द्वितीयादितिस्रोगायत्र्यःपंचम्याद्याःक्रमेणककुब्गायत्रीबृहत्यनुष्टुप्सतोबृहतीगायत्रीबृहतीं विपरीताद्विपदागायत्रीबृहतीपिपीलिकमध्याककुन्न्यंकुशिराविराड्जगत्युपरिष्टद्बृहतीबृहतीविषमपदाबृहतीपंक्तिसंस्तारपंक्तिगायत्रीपंक्ति बृहतीसतोबृहतीबृहतीसतोबृहतीगायत्रीद्विपदात्रिराडुष्णिक्पंक्तिगायत्र्यः । (पृथुश्रवाःकानीतोराजा) ।

संयः पुरूवसुंमदायहरंयःसुतं ॥ यस्तेमदोवरैण्योयऽइंद्रवृत्रहंतमः । यऽआददिःस्वर्नृभिर्यःपृतनासुदुष्टरः ॥ योदुष्टरोविश्ववारश्रवाय्योवाजेष्वस्तितरुता । सनःशविष्ठसवनावसोगहिगमेमगोमतिव्रजे ॥ गव्योषुणोयथापुराश्वयोतरथया । वरिवस्यमहामह ॥ २ ॥ नहितेशूरराधसोंतंविंदामिसत्रा । दशस्यानोमघवन्नूचिदद्रिवोधियोवाजेभिराविथ ॥ यऽऋष्वःश्रावयत्सखाविश्वेत्सवेदजनिमापुरुष्टुतः । तंविश्वेमानुषायुगेंद्रंहवंतेतविषंयतस्रुचः ॥ सनोवाजेष्ववितापुरूवसुःपुरस्थातामघवावृत्रहाभुवत् ॥ अभिवोवीरमंधसोमदेषुगायगिरामहाविचेतसं । इंद्रंनामश्रुत्यंशाकिनंवचोयथा ॥ ददीरेक्णस्तन्वेददिर्वसुददिर्वाजेषुपुरुहूतवाजिनं । नूनमथ ॥ ३ ॥ विश्वेषामिरज्यंतंवसूनांसासह्वांसंचिदस्यवर्पसः । कृपयतोनूनमत्यथ ॥ महःसुवोऽअरमिषेस्तवामहेमीळ्हुषेऽअरंगमायजग्मये । यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषांमरुतामियक्षसिगायेत्वानमसागिरा ॥ येपातयंतेऽअज्मभिर्गिरीणांस्नुभिरेषां । यज्ञंमहिष्वणीनांसुम्नंतुविष्वणीनांप्राध्वरे ॥ प्रभंगंदुर्मतीनामिंद्रशविष्ठाभर । रयिमस्मभ्यंयुज्यंचोदयन्मतेज्येष्ठंचोदयन्मते ॥ सनितःसुसनितरुग्रचित्रचेतिष्ठसूनृत । प्रासहासम्राट्सहुरिंसहंतंभुज्युंवाजेषुपूर्व्यं ॥ ४ ॥ आसऽएतुयऽईवदाँऽअदेवःपूर्तमाददे । यथाचिद्वशोऽअश्व्यःपृथुश्रवसिकानीतेस्याव्युष्याददे ॥ षष्टिंसहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रानांविंशतिंशता । दशश्यावीनांशतादशत्र्यरुषीणांदशगवांसहस्रा ॥ दशश्यावाऽऋधद्रयोवीतवारासऽआशवः ।

मश्रानेमिंनिवावृतुः ॥ दानासःपृथुश्रवसःकानीतस्यसुराधसः । रथंहिरण्ययंददन्मंहिष्ठःसूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृतश्रवः ॥ आनोवायोमहेतनेयाहिमखायपाजसे । वयंहितेचकृमाभूरिदावनेसद्यश्चिन्महिदावने॥५॥ योऽअश्वेभिर्वहतेवस्तंऽउस्राश्रिःसप्तसप्ततीनां । एभिःसोमेभिःसोमसुद्भिःसोमपादानायशुक्रपूतपाः ॥ योमऽइमंचिदुत्मनामंदच्चित्रंदावने । अरट्वेऽअक्षेनहुषेसुकृत्वनिसुकृत्तरायसुक्रतुः ॥ उचथ्ये३वपुषियःस्वराळुतवायोघृतस्नाः । अश्वेषितंरजेषितंशुनेषितंप्राज्मतदिदन्नुतत्॥ अधप्रियमिषिरायषष्टिंसहस्रासनं । अश्वानामिन्नवृष्णां ॥ गावोनयूथमुपयंतिवध्रयऽउपमायंतिवध्रयः ॥ अधयच्चारथेगणेशतमुष्ट्राँऽअचिक्रदत् । अधश्विलेषुविंशतिंशता॥ शतंदासेवल्बूथेविप्रस्तरुक्षऽआददे । तेतेवायविमेजनामदंतींद्रगोपामदंतिदेवगोपाः॥ अधस्यायोषणामहीप्रतीचीवशमश्व्यं । अधिरुक्माविनीयते॥६॥(८।६।५)

महिंवोमहतामवोवरुणमित्रदाशुषे । यमादित्याऽअभिद्रुहोरक्षथानेमघंनशदनेहसोवऽऊतयःसुऽऊतयोवऽऊतयः ॥ विदादेवाऽअघानामादित्यासोऽअपाकृतिं । पक्षावयोयथोपरिव्य१स्मेशर्मयच्छतानेहसो० ॥ व्य१स्मेऽअधिशर्मतत्पक्षावयोनयंतन । विश्वानिविश्ववेदसोवरूथ्यामनामहेनेहसो० ॥ यस्माऽअरासतक्षयंजीवातुंचप्रचेतसः । मनोर्विश्वस्यघेदिमऽआदित्यारायऽईशतेनेहसो० ॥ परिणोवृणजन्नघादुर्गाणिरथ्योयथा । स्यामेदिंद्रस्यशर्मण्यादित्या

(८।६।५) महिवइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्याद्यस्त्रितआदित्याअंत्यपंचानामादित्योषसोमहापंक्तिः । (अंत्याःपंचदुःस्वप्नघ्न्यः) ।

नामुतावस्यनेहसों० ॥ ७ ॥ परिह्वृतेदनाजनोयुष्मादत्तस्यवायति । देवाऽअदभ्रमाशवोयमादित्याऽअहेतनानेह सों० ॥ नतंतिग्मंचनत्यजोनद्रासदभितंगुरु । यस्माऽउशर्मसप्रथऽआदित्यासोऽअराध्वमनेहसों० ॥ युष्मेदेवाऽअ पिष्मसियुध्यंतऽइववर्मसु । यूयंमहोनऽएनसोयूयमर्भादुरुष्यतानेहसों० ॥ अदितिर्नऽउरुष्यत्वदितिःशर्मयच्छतु । मातामित्रस्यरेवतोर्यम्णोवरुणस्यचानेहसों० ॥ यद्देवाःशर्मशरणंयद्भद्रंयदनातुरं । त्रिधातुयद्वरूथ्यं१तदस्मासुवियं तनानेहसों० ॥ ८ ॥ आदित्याऽअवहिख्यताधिकूलादिवस्पशः । सुतीर्थमर्वतोयथानुनोनेषथासुगमनेहसों० ॥ नेहभद्रंरक्षस्विनेनावयैनोपयाऽउत । गवेचभद्रंधेनवेवीरायचश्रवस्यतेनेहसों० ॥ यदाविर्यदपीच्यं१देवासोऽअस्ति दुष्कृतं । त्रितेतद्विश्वमाप्त्यऽआरेऽअस्मद्दधातनानेहसों० ॥ यच्चगोषुदुःष्वप्न्यंयच्चास्मेदुहितर्दिवः । त्रितायतद्वि भावर्याप्त्यायपरावहानेहसों० ॥ निष्कंवाघाकृणवतेस्रजंवादुहितर्दिवः । त्रितेदुःष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येपरिदद्मस्यनेहसों० ॥ ९ ॥ तदन्नायतदपसेतंभागमुपसेदुषे । त्रितायचद्वितायचोषोदुःष्वप्न्यंवहानेहसों० ॥ यथाकुलांयथाशफंयथऽ ऋणंसंनयामसि । एवादुःष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येसंनयामस्यनेहसों० ॥ अजैष्माद्यासनामचाभूमानागसोवयं । उषोयस्मा दुःष्वप्न्यादभैष्मापतदुच्छत्वनेहसों० ॥ १० ॥ (८।६।६) स्वादोरभक्षिवयसःसुमेधाःस्वाध्योवरिवोवित्तरस्य ।

(८।६।६) स्वादोरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथःसोमस्त्रिष्टुप् (पंक्तीजगती ।)

विश्वेयंदेवाऽउतमर्त्यासोमधुंब्रुवंतोऽअभिसंचरंति ॥ अंतश्चप्रागाऽअदितिर्भवास्यवयाताहरसोदैव्यस्य । इंदविंद्र
स्यसख्यंजुषाणःश्रौष्टीवधुरमनुरायऽऋध्याः ॥ अपामसोमममृताऽअभूमागन्मज्योतिरविदामदेवान् । किंनूनम
स्मान्कृणवदरातिःकिमुधूर्तिरमृतमर्त्यस्य ॥ शंनोभवहृदऽआपीतऽइंदोपितेवसोमसूनवेसुशेवः । सखेवसख्यऽउरुशं
सधीरःप्रणऽआयुर्जीवसेसोमतारीः ॥ इमेमापीतायशसऽउरुष्यवोरथंनगावःसमनाहपर्वसु । तेमारक्षंतुविस्रसश्चरि
त्रादुतमास्रामाद्यवयंत्विंदवः ॥ ११ ॥ अग्निंनमामथितंसंदिदीपःप्रचक्षयकृणुहिवस्यसोनः । अथाहितेमदऽआसो
ममन्येरेवाँऽइवप्रचरापुष्टिमच्छ ॥ इषिरेणतेमनसासुतस्यभक्षीमहिपित्र्यस्येवरायः । सोमराजन्प्रणऽआयूंषितारीर
हानीवसूर्योवासराणि ॥ सोमराजन्मृळयानःस्वस्तितवस्मसिव्रत्या३स्तस्यविद्धि । अलर्तिदक्षऽउतमन्युरिंदोमानोऽ
अर्योऽअनुकामंपरादाः ॥ त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपागात्रेगात्रेनिषसत्थानृचक्षाः । यत्तेवयंप्रमिनामव्रतानिसनोमृळसु
षखादेववस्यः ॥ ऋदूदरेणसख्यासचेययोमानरिष्येद्धर्यश्वपीतः । अयंयःसोमोन्यधाय्यस्मेतस्माऽइंद्रंप्रतिरमेम्यायुः
॥ १२ ॥ अपत्याऽअस्थुरनिराऽअमीवानिरत्रसन्तमिषीचीरभैषुः । आसोमोऽअस्माँऽअरुहद्विहायाऽअगन्मयत्रप्र
तिरंतऽआयुः ॥ योनऽइंदुःपितरोहृत्सुपीतोमर्त्योमर्त्याँऽआविवेश । तस्मैसोमायहविषाविधेममृळीकेऽअस्यसुमतौ
स्याम ॥ त्वंसोमपितृभिःसंविदानोनुद्यावापृथिवीऽआततंथ । तस्मैतऽइंदोहविषाविधेमवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥

त्रातारोदेवाऽअधिवोचतानोमानोनिद्राऽईशतमोतजल्पिः । वयंसोमस्यविश्वहंप्रियासःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ त्वंनःसोमविश्वतोवयोधास्त्वंस्वर्विदाविशानृचक्षाः । त्वंनऽइंदऽऊतिभिःसजोषाःपाहिपश्चातादुतवापुरस्तात् ॥ १३ ॥ (अथवालखिल्यानि ॥ (१) अभिप्रवःसुराधसमिंद्रमर्चयथाविदे । योजरितृभ्योमघवापुरूवसुःसहस्रेणेवशिक्षति ॥ शतानीकेवप्रजिगातिधृष्णुयाहंतिवृत्राणिदाशुषे । गिरेरिवप्ररसाऽअस्यपिन्विरेदत्राणिपुरुभोजसः ॥ आत्वासुतासऽइंदवोमदायऽइंद्रगिर्वणः । आपोनुवज्रिन्नन्वोक्यं१सरःपृणंतिशूरराधसे ॥ अनेहसंप्रतरणंविवक्षणंमध्वःस्वादिष्ठमींपिब । आयथामंदसानःकिरासिनःप्रक्षुद्रेवत्मनाधृषत् ॥ आनःस्तोममुपद्रवद्धियानोऽअश्वोनसोतृभिः । यंतेस्वधावन्त्स्वदयंतिधेनवऽइंद्रकण्वेषुरातयः ॥ १४ ॥ उग्रंनवीरंनमसोपसेदिमविभूतिमक्षितावसुं । उद्रीवंवज्रि

१(अथैकादशसूक्तात्मकंवालखिल्याख्यंभागंपाठकाअस्मिन्नध्यायेपठंति तत्तुवेदपारायणादौनेष्यतेखिलत्वात् । (केचित्तुवालखिल्यान्यपिपठनीयानि-'सूक्तसहस्रं ससप्तदशकमृग्वेदेपारायणपाठेशाकल्ये'इतिवचनात्वालखिल्यान्वितायाएवशाकलशाखायाःसूक्तसहस्रमित्याद्युक्तसंख्याप्रतीतेरित्याहुः ।) सर्वानुक्रमकारेणापितस्यानुक्रमणीनोदाहृता वालखिल्यानांखिलत्वात् । अतश्चप्रतिज्ञातंहिअथऋग्वेदाम्नायेशाकलकइति । सत्यप्येवंपाठकानांपठनेप्यृष्यादिज्ञानेननिःश्रेयसावाप्तिरित्यभिप्रेत्यकेनचिदनुक्रमण्युदाहृतास्तितदभिप्रायेणसूक्तप्रतीकार्थंलिख्यते । अनुक्रान्तस्यमूलंतुमृग्यम् ।)

---

(१) अभिप्रेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वइंद्रःअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

न्नवतोनसिंचतेक्षरंतींद्रधीतयः ॥ यद्धनूनंयद्वायज्ञेयद्वापृथिव्यामधि । अतोनोयज्ञमाशुभिर्महेमतऽउग्रऽउग्रेभिरागं हि ॥ अजिरासोहरयोयेतऽआशवोवाताऽइवप्रसक्षिणः । येभिरपत्यंमनुषःपरीयसेयेभिर्विश्वंस्वर्दृशे ॥ एतावतस्तऽ ईमहऽइंद्रसुम्नस्यगोमतः । यथाप्रावोमघवन्मेध्यातिथिंयथानीपातिथिंधने ॥ यथाकण्वेमघवन्त्रसदस्यवियथापक्थे दशव्रजे । यथागोशर्येऽअसनोर्ऋजिश्वनींद्रगोमद्धिरण्यवत् ॥ १५ ॥ (२) प्रसुश्रुतंसुराधसमर्चाशक्रमभिष्टये । यःसुन्वतेस्तुवतेकाम्यंवसुसहस्रेणेवमंहते ॥ शतानीकाहेतयोऽअस्यदुष्टराऽइंद्रस्यसमिषोमहीः । गिरिर्नभुज्मामघवं त्सुपिन्वतेयदींसुताऽअमंदिषुः ॥ यदींसुतासऽइंदवोभिप्रियममंदिषुः । आपोनधायिसवनंमऽआवसोदुघाऽइवोपदा शुषे ॥ अनेहसंवोहवमानमूतयेमध्वःक्षरंतिधीतयः । आत्वावसोहवमानासऽइंदवऽउपस्तोत्रेषुदधिरे ॥ आनःसोमे स्वध्वरऽइयानोऽअत्योनतोशते । यंतेस्वदावन्त्स्वदंतिगूर्तयःपौरेछंदयसेहवे ॥ १६ ॥ प्रवीरमुग्रंविविचिंधनस्पृतंवि भूतिंराधसोमहः । उद्रीवंवज्रिन्नवतोवसुत्वनासदापीपेथदाशुषे ॥ यद्धनूनंपरावतियद्वापृथिव्यांदिवि । युजानऽइं द्रहरिभिर्महेमतऽऋष्वऽऋष्वेभिरागहि ॥ रथिरासोहरयोयेतेऽअस्रिधऽओजोवातस्यपिप्रति । येभिर्निदस्युंमनुषो निघोषयोयेभिःस्वःपरीयसे ॥ एतावतस्तेवसोविद्यामशूरनव्यसः । यथाप्रावऽएतशंकृत्व्येधनेयथावशंदशव्रजे ॥

---

(२) प्रसुश्रुतमितिदशर्चस्यसूक्तस्यपुष्टिगुरिंद्रःअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

यथाकण्वैमघवन्मेधेऽअध्वरेदीर्घनीथेदमूनसि । यथागोशर्येऽअसिषासोऽअद्रिवोमयिंगोत्रंहरिश्रियं ॥ १७ ॥ (३) यथामनौसांवरणौसोमंमिंद्रापिबःसुतं । नीपातिथौमघवन्मेध्यातिथौपुष्टिगौश्रुष्टिगौसचा ॥ पार्षद्वाणःप्रस्कण्वंसमसादयच्छयानंजिव्रिमुद्धितं । सहस्राण्यसिषासद्गवामृषिस्त्वोतोदस्यवेवृकः ॥ यऽउक्थेभिर्नविंधतेचिकिद्यऽऋषिचोदनः । इंद्रंतमच्छावदनव्यस्यामत्यविष्यंतंनभोजसे ॥ यस्माऽअर्कंसप्तशीर्षाणमानृचुस्त्रिधातुमुत्तमेपदे । सत्विंमाविश्वाभुवनानिचिक्रददादिज्जनिष्टपौंस्यं ॥ योनोदातावसूनामिंद्रंतंहूमहेवयं । विद्माह्यस्यसुमतिंनवीयसींगमेमगोमतिव्रजे ॥ १८ ॥ यस्मैत्वंवसोदानायशिक्षसिसरायस्पोषमश्नुते । तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ कुदाचनस्तरीरसिनेंद्रंसश्चसिदाशुषे । उपोपेन्नुमघवन्भूयऽइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते ॥ प्रयोननक्षेऽअभ्योजसाक्रिविंवधैःशुष्णंनिघोषयन् । यदेदस्तंभीत्प्रथयन्नमूंदिवमादिज्जनिष्टपार्थिवः ॥ यस्यायंविश्वऽआर्योदासःशेवधिपाऽअरिः । तिरश्चिदर्येरुशमेपवीरवितुभ्येत्सोऽअज्यतेरयिः ॥ तुरण्यवोमधुमंतंघृतश्चुतंविप्रासोऽअर्कमानृचुः । अस्मेरयिःपप्रथेवृष्ण्यंशवोस्मेसुवानासऽइंदवः ॥ १९ ॥ (४) यथामनौविवस्वतिसोमंशक्रापिबःसुतं । यथात्रितेछंदऽइंद्रजुजो

---

(३) यथामनाविवितिदशर्चस्यसूक्तस्यश्रुष्टिगुरिंद्रोऽयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः । (४) यथामनाविवितिदशर्चस्यसूक्तस्यायुरिंद्रोऽयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

षस्यायौमादयसेसचा ॥ पृषध्रेमेध्यैमातरिश्वनींद्रंसुवानेऽअमंदथाः । यथासोमंदशशिप्रेदशोण्येस्यूमरश्मावृजूनसि ॥ यऽउक्थाकेवलादधेयःसोमंधृषितापिबत् । यस्मैविष्णुस्त्रीणिपदाविचक्रमऽउपमित्रस्यधर्मभिः ॥ यस्यत्वमिंद्रस्तोमेषुचाकनोवाजेवाजिन्छतक्रतो । तंत्वावयंसुदुघामिवगोदुहोजुहूमसिश्रवस्यवः ॥ योनोदातासनःपितामहाँऽउग्रऽईशानकृत् । अयामन्नुग्रोमघवापुरूवसुर्गोरश्वस्यप्रदातुनः ॥ २० ॥ यस्मैत्वंवसोदानायमंहसेसरायस्पोषमिन्वति । वसूयवोवसुपतिंशतक्रतुंस्तोमैरिंद्रंहवामहे ॥ कदाचनप्रयुच्छस्युभेनिपासिजन्मनी । तुरीयादित्यहवनंतऽइंद्रियमातस्थावमृतंदिवि ॥ यस्मैत्वंमघवन्निंद्रगिर्वणःशिक्षोशिक्षसिदाशुषे । अस्माकंगिरऽउतसुष्टुतिंवसोकण्ववच्छृणुधीहवं ॥ अस्ताविमन्मपूर्व्यंब्रह्मेंद्रायवोचत । पूर्वीर्ऋतस्यबृहतीरनूषतस्तोतुर्मेधाऽअसृक्षत ॥ समिंद्रोरायोबृहतीरधूनुतसंक्षोणीसमुसूर्यं । संशुक्रासःशुचयःसंगवाशिरःसोमाऽइंद्रममंदिषुः ॥ २१ ॥ (५) उपमंत्वामघोनांज्येष्ठंचवृषभाणां । पूर्भित्तमंमघवन्निंद्रगोविदमीशानंरायऽईमहे ॥ यऽआयुंकुत्समतिथिग्वमर्दयोवावृधानोदिवेदिवे । तंत्वावयंहर्यश्वंशतक्रतुंवाजयंतोहवामहे ॥ आनोविश्वेषांरसंमध्वःसिंचंत्वद्रयः । येपरावतिसुन्विरेजनेष्वायेऽअर्वावतींदवः ॥ विश्वाद्वेषांसिजहिचावचाकृधिविश्वेसन्वंत्वावसु । शीष्टेषुचित्तेमदिरासोऽअंशवोयत्रासोमस्यतृंपसि ॥ २२ ॥ इंद्रने

(५) उपमंत्वेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमेध्यइंद्रःअयुजोबृहत्यो युजःसतोबृहत्यः ।

दीयऽएदिंहिमितमेधाभिरूतिभिः । आशंतमशंतमाभिरभिष्टिभिरास्वापस्वापिभिः ॥ आजितुरंसत्पतिंविश्वचर्षणिं कृधिप्रजास्वाभगं । प्रसूतिराशचीभिर्येतऽउक्थिनःक्रतुंपुनतऽआनुषक् ॥ यस्तेसाधिष्ठोवसेतेस्यामभरेषुते । वयंहोत्राभिरुतदेवहूतिभिःससवांसोमनामहे ॥ अहंहितेहरिवोब्रह्मवाजयुराजिंयामिसदोतिभिः । त्वामिदेवतममेसमश्वयुर्गव्युरग्रेमथीनां ॥ २३ ॥ (६) एतत्तऽइंद्रवीर्यंगीर्भिर्गृणंतिकारवः । तेस्तोभंतऽऊर्जमावन्घृतश्चुतंपौरासोनक्षन्धीतिभिः ॥ नक्षंतऽइंद्रमवसेसुकृत्ययायेषांसुतेषुमंदसे । यथासंवर्तेऽअमदोयथाकृशऽएवास्मेऽइंद्रमत्स्व ॥ आनोविश्वेसजोषसोदेवासोगंतनोपनः । वसवोरुद्राऽअवसेनऽआगमन्छृण्वंतुमरुतोहवं ॥ पूषाविष्णुर्हवनंमेसरस्वत्यवंतुसप्तसिंधवः । आपोवातःपर्वतासोवनस्पतिःशृणोतुपृथिवीहवं ॥ २४ ॥ यदिंद्रराधोऽअस्तितेमाघोनंमघवत्तम । तेननोवोधिसधमाद्योवृधेभगोदानायवृत्रहन् ॥ आजिपतेनृपतेत्वमिद्धिनोवाजऽआवक्षिसुक्रतो । वीतीहोत्राभिरुतदेववीतिभिःससवांसोविशृण्विरे ॥ संतिह्य१र्यऽआशिषऽइंद्रऽआयुर्जनानां । अस्मान्नक्षस्वमघवन्नुपावसेधुक्षस्वपिप्युषीमिषं ॥ वयंतऽइंद्रस्तोमेभिर्विधेमत्वमस्माकंशतक्रतो । महिस्थूरंशशयंराधोऽअह्रयंप्रस्कण्वायनितोशय ॥ २५ ॥

(६) एतत्तइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमातरिश्वानइंद्रस्तृतीयाचतुर्थ्योर्विश्वेदेवाः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

(७) भूरीदिंद्रस्यवीर्यं१व्यख्यमभ्यायंति । राधस्तेदस्यवेवृक ॥ शतंश्वेतासंऽउक्षणोदिवितारोनरोचंते । मह्नादिवंनतस्तभुः ॥ शतंवेणूञ्छतंशुनंःशतंचर्माणिम्लातानिं । शतंमेबल्वजस्तुकाऽअरुषीणांचतुःशतं ॥ सुदेवाःस्थकाण्वायनावयोवयोविचरंतः । अश्वासोनचंक्रमत ॥ आदित्साप्तस्यचर्किरन्नानूनस्यमहिश्रवः । श्यावीरतिध्वसन्पथश्चक्षुषाचनसंनशे ॥ २६ ॥ (८) प्रतितेदस्यवेवृकराधोऽअदर्श्यह्रयं । द्यौर्नप्रथिनाशवः ॥ दशमह्यंपौतक्रतःसहस्रादस्यवेवृकः । नित्याद्रायोऽअमंहत ॥ शतंमेगर्दभानांशतमूर्णावतीनां । शतंदासाँऽअतिस्रजः ॥ तत्रोऽअपिप्राणीयतपूतक्रतायैव्यक्ता । अश्वानामिन्नयूथ्यां* ॥ अचेत्यग्निश्चिकितुर्हव्यवाट्ससुमद्रथः । अग्निःशुक्रेणशोचिषावृहत्सूरोऽअरोचतदिविसूर्योऽअरोचत ॥ २७ ॥ (९) युवंदेवाक्रतुनापूर्व्येणयुक्तारथेनतविषंयजत्रा । आगच्छतंनासत्याशचीभिरिदंतृतीयंसवनंपिवाथः ॥ युवांदेवास्त्रयंऽएकादशासःसत्याःसत्यस्यददृशेपुरस्तात् । अस्माकंयज्ञंसवनंजुषाणापातंसोमंमश्विनादीद्यग्नी ॥ पनाय्यंतदश्विनाकृतंवांवृषभोदिवोरजसःपृथिव्याः । सहस्रंशंसाऽउतयेगविष्टौसर्वाँऽइत्ताँऽउपयातापिबध्यै ॥ अयंवांभागोनिहितोयजत्रेमागिरोनासत्योपयातं । पिबतंसोमंमधुमंतमस्मेप्रदा

---

(७) भूरीदितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकृशइंद्रोगायत्रीतृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । (८) प्रतितइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यपृषध्रइंद्रोंत्यायाअग्निसूर्यौगायत्रीअंत्यापंक्तिः । (९) युवंदेवेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमेध्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

श्वांसमवतंशचीभिः ॥ २८ ॥ (१०) यमृत्विजोबहुधाकल्पयंतःसचेतसोयज्ञमिमंवहंति । योऽअनूचानोब्राह्मणो युक्तऽआसीत्कास्वित्तत्रयजमानस्यसंवित् ॥ एकऽएवाग्निर्बहुधासमिद्धऽएकःसूर्योविश्वमनुप्रभूतः । एकैवोषाःसर्वमिदंविभात्येकंवाऽइदंविबभूवसर्वं ॥ ज्योतिष्मंतंकेतुमंतंत्रिचक्रंसुखंरथंसुषदंभूरिवारं । चित्रामघायस्ययोगेधिजज्ञेतंवांहुवेऽअतिरिक्तंपिबध्यै ॥ २९ ॥ (११) इमानिवांभागधेयानिसिस्रतऽइंद्रावरुणाप्रमहेसुतेषुवां । यज्ञेयज्ञेहसवनाभुरण्यथोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षथः ॥ निःषिध्वरीरोषधीरापऽआस्तामिंद्रावरुणामहिमानमाशत । यासिस्रतूरजसःपारेऽअध्वनोययोःशत्रुर्नकिरादेवऽओहते ॥ सत्यंतदिंद्रावरुणाकृशस्यवांमध्वऽऊर्मिंदुहतेसप्तवाणीः । ताभिर्दाश्वांसमवतंशुभस्पतीयोवामदब्धोऽअभिपातिचित्तिभिः ॥ घृतप्रुषःसौम्याजीरदानवःसप्तस्वसारःसदनऽऋतस्य । याहंवामिंद्रावरुणाघृतश्चुतस्ताभिर्धत्तंयजमानायशिक्षतं ॥ ३० ॥ अवोचाममहतेसौभगायसत्यंत्वेषाभ्यांमहिमानमिंद्रियं । अस्मान्त्स्विंद्रावरुणाघृतश्चुतस्त्रिभिःसाप्तेभिरवतंशुभस्पती ॥ इंद्रावरुणायदृषिभ्योमनीषांवाचोमतिंश्रुतमदत्तमग्रे । यानिस्थानान्यसृजंतधीरायज्ञंतन्वानास्तपसाभ्यपश्यं ॥ इंद्रावरुणासौमनसमदृप्तंरायस्पोषंयजमा

---

(१०) यमृत्विजइतितृचस्यसूक्तस्यमेध्योश्विनौत्रिष्टुप् (आद्यायाऋत्विजोदेवतावा) । (११) इमानिवामितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसुपर्णइंद्रावरुणौजगती ।

नेषुधत्तं । प्रजापुष्टिंभूंतिमस्मासुंधत्तंदीर्घायुत्वायप्रतिरतंन्ऽआयुंः ॥ ३१ ॥ इतिवालखिल्यानि ॥) (८।७।१)
अग्नऽआयांह्यग्निभिर्होतांरंत्वावृणीमहे । आत्वामनक्तुप्रयंताहविष्मंतीयजिंष्ठंबर्हिरासदें ॥ अच्छाहित्वांसहसःसूनो
ऽअंगिरःस्रुचश्चरंत्यध्वरे । ऊर्जोनपांतंघृतकेशमीमहेऽग्निंयज्ञेषुपूर्व्यं ॥ अग्नेकविर्वेधाऽअंसिहोतांपावकयक्ष्यंः । मं
द्रोयजिंष्ठोऽअध्वरेष्वीड्योविप्रेभिःशुक्रमन्मंभिः ॥ अद्रोघमावंहोशतोयंविष्ठ्यदेवाँऽअंजस्रवीतयें । अभिप्रयाँसिसु
धितावंसोगहिमंदंस्वधीतिभिर्हितः ॥ त्वमित्सप्रथाऽअस्यग्नेत्रातर्ऋतस्कविः । त्वांविप्रांसःसमिधानदीदिवऽआविं
वासंतिवेधसंः ॥ ३२ ॥ शोचांशोचिष्ठदीदिहिविशेमयोरास्वंस्तोत्रेमहाँऽअंसि । देवानांशर्मन्ममसंतुसूरयंःशत्रूषाहंः
स्वग्नयंः ॥ यथांचिद्वृद्धमंतसमग्नेसंजूर्वंसिक्षमिं । एवादंहमित्रमहोयोऽअस्मधुग्दुर्मन्माकश्चवेनंति ॥ मानोमर्तायरि
पवेरक्षस्विनेमाघशंसायरीरधः । अस्रेधद्भिस्तरणिंभिर्यविष्ठ्यशिवेभिःपाहिपायुभिंः ॥ पाहिनोऽअग्नऽएकयापाह्युं१
तद्वितीयंया । पाहिगीर्भिस्तिसृभिरूर्जांपतेपाहिचंतसृभिर्वसो ॥ पाहिविश्वस्माद्रक्षसोऽअरांव्णःप्रस्मवाजेषुनोव ।
त्वामिद्धिनेदिंष्ठंदेवतांतयऽआपिंनक्षामहेवृधे ॥ ३३ ॥ आनोऽअग्नेवयोवृधंरयिंपावकशंस्यं । रास्वांचनऽउपमा
तेपुरुस्पृहंसुनीतीस्वयंशस्तरं ॥ येनवंसांमपृतंनासुशर्धंतस्तरंतोऽअर्यऽआदिशंः । सत्वंनोवर्धप्रयंसाशचीवसोजिन्वा

सप्तमेनुवाकेदशसूक्तानि (८।७।१) अग्नआयाहीतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यप्रागाथोभर्गोग्निरयुजोबृहत्यो युजःसतोबृहत्यः ।

धियोवसुविदः ॥ शिशानोवृषभोयथाग्निःशृंगेदविध्वत् । तिग्माऽअस्यहनवोनप्रतिधृषेसुजंभःसहसोयहुः+ ॥ नहि तेऽअग्नेवृषभप्रतिधृषेजंभासोयद्वितिष्ठसे । सत्वंनोहोतःसुहुतंहविष्कृधिवंस्वानोवार्यापुरु+ ॥ शेषेवनेषुमात्रोःसंत्वा मर्तासइंधते । अतंद्रोहव्यावहसिहविष्कृतऽआदिद्देवेषुराजसि ॥ २४ ॥ सप्तहोतारस्तमिदीळतेत्वाग्नेसुत्यजमह्वयं । भिनत्स्यद्रिंतपसाविशोचिषाप्राग्नेतिष्ठजनाँऽअति ॥ अग्निमग्निंवोऽअध्रिगुंहुवेमवृक्तबर्हिषः । अग्निंहितप्रयसःशश्वती ष्वाहोतारंचर्षणीनां ॥ केतेनशर्मन्त्सचतेसुषामण्यग्नेतुभ्यंचिकित्वना । इषण्ययानःपुरुरूपमाभरवाजंनेदिष्ठमूतये ॥ अग्नेजरितर्विश्पतिस्तेपानोदेवरक्षसः । अप्रोषिवान्गृहपतिर्महाँऽअसिदिवस्पायुर्दुरोणयुः+ ॥ मानोरक्षऽआवेशीदा घृणीवसोमायातुर्यातुमावतां । परोगव्यूत्यनिरामपक्षुधमग्नेसेधरक्षस्विनः ॥ २५ ॥ (८।७।२) उभयंशृणवच्चनऽइं द्रोऽअर्वागिदंवचः । सत्राच्यामघवासोमपीतयेधियाशविष्ठऽआगमत् ॥ तंहिस्वराजंवृषभंतमोजसेधिषणेनिष्टतक्ष तुः । उतोपमानांप्रथमोनिषीदसिसोमकामंहितेमनः ॥ आवृषस्वपुरूवसोसुतस्येंद्रांधसः । विद्माहित्वाहरिवःपृत्सुसा सहिमधृष्टंचिद्दधृष्वणिं ॥ अप्रामिसत्यमघवन्तथेदसदिंद्रक्रत्वायथावशः । सनेमवाजंतवशिप्रिन्नवसामक्षूचिद्यंतोऽ अद्रिवः ॥ शग्ध्यू३षुशचीपतऽइंद्रविश्वाभिरूतिभिः । भगंनहित्वायशसंवसुविदमनुशूरचरामसि ॥ २६ ॥ पौरोऽ

(८।७।२) उभयमित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यभर्गइंद्रोऽयुजोबृहत्यो युजःसतोबृहत्यः ।

अश्वंस्यपुरुकृद्गवांमस्युत्सोदेवहिरण्ययः । नकिर्हिदानंपरिमर्धिषत्त्वेयद्यद्यामितदाभर ॥ त्वंह्येहिचेरवेविदाभगंवसुत्तये । उद्वावृषस्वमघवन्गविष्टयुऽउदिंद्राश्वमिष्टये ॥ त्वंपुरूसहस्राणिशतानिचयूथादानायमंहसे । आपुरंदरंचकृमविप्रंवचसऽइंद्रंगायंतोवसे ॥ अविप्रोवायदविधद्विप्रोवेंद्रतेवचः । सप्रममंदत्त्वायाशतक्रतोप्राचामन्योऽअहंसन ॥ उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वापुरंदरोयदिमेशृणवद्धवं । वसूयवोवसुपतिंशतक्रतुंस्तोमैरिंद्रंहवामहे ॥ ३७ ॥ नपापासोमनामहेनारायासोनजल्हवः । यदिन्न्विंद्रंवृषणंसचासुतेसखायंकृणवामहै ॥ उग्रंयुयुज्मपृतनासुसासहिमृणकातिमदाभ्यं । वेदाभृमंचित्सनितारथीतमोवाजिनंयमिदूनशत् ॥ यतऽइंद्रभयामहेततोनोऽअभयंकृधि । मघवञ्छग्धितवतन्नऽऊतिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥ त्वंहिराधस्पतेराधसोमहःक्षयस्यासिविधतः । तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ इंद्रःस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरेण्यः । सनोरक्षिषच्चरमंसमध्यमंसपश्चात्पातुनःपुरः+ ॥ ३८ ॥ त्वंनःपश्चादधरादुत्तरात्पुरऽइंद्रनिपाहिविश्वतः । आरेऽअस्मत्कृणुहिदैव्यंभयमारेहेतीरदेवीः ॥ अद्याद्याश्वश्वऽइंद्रत्रास्वपरेचनः । विश्वाचनोजरितृन्त्सत्पतेऽअहादिवानक्तंचरक्षिषः ॥ प्रभंगीशूरोमघवातुवीमघःसंमिश्लोवीर्यायकं । उभातेबाहूवृषणाशतक्रतोनियावज्रंमिमिक्षतुः ॥ ३९ ॥ (८।७।३) प्रोऽअस्माऽउपस्तुतिंभरतायज्जुजोषति । उक्थैरिंद्र

(८।७।३) प्रोअस्माइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यप्रगाथइंद्रःपंक्तिःसप्तम्याद्यास्तिस्रोबृहत्यः ।

स्यमाहिंनवयोवर्धतिसोमिनोभद्राऽइंद्रस्यरातयः ॥ अयुजोऽअसमोनृभिरेकःकृष्टीरयास्यः । पूर्वीरतिप्रवावृधेविश्वा
जातान्योजसाभद्रा० ॥ अहितेनचिदर्वताजीरदानुःसिषासति । प्रवाच्यमिंद्रतत्तववीर्याणिकरिष्यतोभद्रा० ॥
आयाहिकृणवामतऽइंद्रब्रह्माणिवर्धना । येभिःशविष्ठचाकनोभद्रमिहश्रवस्यतेभद्रा० ॥ धृषताश्चिद्धृषन्मनःकृणोषी
द्रयत्त्वं । तीव्रैःसोमैःसपर्यतोनमोभिःप्रतिभूषतोभद्रा० ॥ अवचष्टऽऋचीषमोवताँऽइवमानुषः । जुष्ट्वीदक्षस्यसोमि
नःसखायंकृणुतेयुजंभद्रा० ॥ ४० ॥ विश्वेतऽइंद्रवीर्यंदेवाऽअनुक्रतुंददुः । भुवोविश्वस्यगोपतिःपुरुष्टुतभद्रा० ॥
गृणेतादिंद्रतेशवऽउपमंदेवतातये । यद्धंसिवृत्रमोजसाशचीपतेभद्रा० ॥ समनेववपुष्यतःकृणवन्मानुषायुगा । विदे
तदिंद्रश्चेतनमधश्रुतोभद्रा० ॥ उज्जातमिंद्रतेशवऽउत्त्वामुत्तवक्रतुं । भूरिगोभूरिवावृधुर्मघवन्तवशर्मणिभद्रा० ॥
अहंचत्वंचवृत्रहन्त्संयुज्यावसनिभ्यऽआ । अरातीवाचिदद्रिवोनुनौशूरमंसतेभद्रा० ॥ सत्यमिद्वाऽउतंवयमिंद्रंस्तवा
मनानृतं । महाँऽअसुन्वतोवधोभूरिज्योतींषिसुन्वतोभद्रा० ॥ ४१ ॥ (८।७।४) सपूर्व्योमहानांवेनःक्रतुभिरान
जे । यस्यद्वारामनुष्पितादेवेषुधियऽआनजे+ ॥ दिवोमानंनोत्सदन्त्सोमपृष्ठासोऽअद्रयः । उक्थाब्रह्मचशंस्या ॥
सविद्वाँऽअंगिरोभ्यऽइंद्रोगाऽअवृणोदप । स्तुषेतदस्यपौंस्यं ॥ सप्रत्नथाकविवृधऽइंद्रोवाकस्यवक्षणिः । शिवोऽअर्क

(८।७।४) सपूर्व्यइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकृणोयइंद्रोदेवतादयागायत्रीआद्याचतुर्थीपंचमीसप्तम्योनुष्टुभः अंत्यात्रिष्टुप् ।

स्यहोमंन्यस्त्रागंत्ववंसे ॥ आदूनुतेऽअनुक्रतुंस्वाहावरंस्ययज्यंवः । श्वात्रमर्काऽअंनूषतेंद्रंगोत्रस्यंदावनें ॥ इंद्रेवि श्वांनिवीर्यांकृतानिकर्त्वांनिच । यमर्काऽअंध्वरंविदुः+ ॥ ४२ ॥ यत्पांचंजन्ययाविशेंद्रेघोषाऽअसृक्षत । अस्तृणाद्ब र्हणांविपोऽर्योमानंस्यसक्षयंः ॥ इयमुंतेऽअनुंष्टुतिश्चकृषेतानिपौंस्यां । प्रावंश्चक्रस्यंवर्तनिं+ ॥ अस्यवृष्णोव्योदंनऽउ रुक्रमिष्टजीवसें । यवंनपश्वऽआदंदे ॥ तद्दधानाऽअवस्यवोयुष्माभिर्दक्षंपितरः । स्यामंमरुत्वंतोवृधे+ ॥ वळृत्वियां यधाम्नऽऋक्वंभिःशूरनोनुमः । जेषांमेंद्रत्वयांयुजा+ ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरंहूतौसजोषाः । यःशंसंते स्तुवतेधायिंपज्रऽइंद्रंज्येष्ठाऽअस्माँऽअंवंतुदेवाः+ ॥ ४३ ॥ (८।७।५) उत्त्वांमंदंतुस्तोमाःकृणुष्वराधोऽअद्रिवः । अवंब्रह्मद्विषोंजहि ॥ पदापणींऽरंराधसोनिबांधस्वमहाँऽअंसि । नहित्वाकश्चनप्रतिं ॥ त्वमींशिषेसुतानामिंद्रत्वमसुं तानां । त्वंराजाजनानां ॥ एहिप्रेहिक्षयोंदिव्याऽघोषंन्चर्षणीनां । ओभेपृणासिरोदंसी ॥ त्यंचित्पर्वतंगिरिंशतवंतंस हस्रिणं । विस्तोतृभ्योरुरोजिथ ॥ वयमुंत्वादिवासुतेवयंनक्तंहवामहे । अस्माकंकाममापृण ॥ ४४ ॥ क्वं१स्यवृषभो युवांतुविग्रीवोऽअनांनतः । ब्रह्माकस्तंसंपर्यति ॥ कस्यंस्वित्सवनंवृषांजुजुष्वाँऽअवंगच्छति । इंद्रंकऽउंस्विदाचंके ॥ कंतेंदानाऽअंसक्षतवृत्रहन्कंसुवीर्या । उक्थेकऽउंस्विदंतमः ॥ अयंतेमानुषेजनेसोमंःपूरुषुसूयते । तस्येहिप्रद्रंवापि

(८।७।५) उत्त्वामंदंत्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यप्रगाथइंद्रोगायत्री ।

वं ॥ अयंतेशर्यणावतिसुषोमायामधिप्रियः । आर्जीकीयेमदिन्तमः ॥ तमद्यराधसेमहेचारुंमदायघृष्वये । एहीमिंद्र
द्रवापिब ॥ ४५ ॥ (८।७।६) यदिंद्रप्रागपागुदङ्न्यग्वाहूयसेनृभिः । आयाहितूयमाशुभिः ॥ यद्वाप्रस्रवणेदि
वोमादयासेस्वर्णरे । यद्वासमुद्रेऽअंधसः ॥ आत्वागीर्भिर्महामुरुंहुवेगामिवभोजसे । इंद्रसोमस्यपीतये ॥ आतंऽइं
द्रमहिमानंहरयोदेवतेमहः । रथेवहंतुबिभ्रतः ॥ इंद्रंगृणीषऽउस्तुषेमहाँऽउग्रऽईशानकृत् । एहिनःसुतंपिब ॥
सुतावंतस्त्वावयंप्रयस्वंतोहवामहे । इदंनोबर्हिरासदे ॥ ४६ ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसींद्रसाधारणस्त्वम् । तंत्वावयंह
वामहे ॥ इदंतेसोम्यंमध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः । जुषाणऽइंद्रतत्पिब ॥ विश्वाँऽअर्योविपश्चितोतिख्यस्तूयमागहि । अ
स्मेधेहिश्रवोबृहत्+ ॥ दातामेपृषतीनाँराजाहिरण्यवीनां । मादेवामघवारिषत् ॥ सहस्रेपृषतीनामधिश्चंद्रंबृहत्पृथु ।
शुक्रंहिरण्यमाददे ॥ नपातोदुर्गहस्यमेसहस्रेणसुराधसः । श्रवोदेवेष्वक्रत ॥ ४७ ॥ (८।७।७) तरोभिर्वोविदद्व
सुमिंद्रंसबाधऽऊतये । बृहद्गायंतःसुतसोमेऽअध्वरेहुवेभरंनकारिणं ॥ नयंदुध्रावरंतेनस्थिरामुरोमदेसुशिप्रमंधसः ।
यऽआदृत्याशशमानायसुन्वतेदाताजरित्रऽउक्थ्यं* ॥ यःशक्रोमृक्षोऽअश्व्योयोवाकीजोहिरण्ययः । सऽऊर्वस्यरेज

(८।७।६) यदिंद्रेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यप्रगाथइंद्रोगायत्री । (८।७।७) तरोभिरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यप्रागाथःकलिरिंद्रः प्रथमादित्रयो
दश्यंताअयुजोबृहत्यःद्वितीयादियुजःसतोबृहत्यःअंत्यानुष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.६अ.४ ॥३२॥

मंडलं ८ अनु. ७

यत्यपांवृतिमिंद्रोगव्यंस्यवृत्रहा ॥ निखातंचिद्यः पुरुसंभृतंवसूदिद्वपतिदाशुषे । वज्रीसुशिप्रोहर्यश्वऽइत्करदिंद्रः क्रत्वायथावशत् ॥ यद्वावंथपुरुष्टुतपुराचिच्छूरनृणां । वयंतत्तंऽइंद्रसंभरामसियज्ञमुक्थंतुरंवचः ॥ ४८ ॥ सचासोमेषुपुरुहूतवज्रिवोमदायद्युक्षसोमपाः । त्वमिद्धिब्रह्मकृतेकाम्यंवसुदेष्ठःसुन्वतेभुवः ॥ वयमेनमिदाह्योपीपेमेहवज्रिणं । तस्माऽउअद्यसमनासुतंभरानूनंभूषतश्रुते ॥ वृकश्चिदस्यवारणऽउरामथिरावयुनेषुभूषति । सेमंनःस्तोमंजुजुषाणऽआगहींद्रप्रचित्रयाधिया ॥ कदूनंवस्याकृतमिंद्रस्यास्तिपौंस्यं । केनोनुकंश्रोमतेननशुश्रुवेजनुषःपरिवृत्रहा ॥ कदूमहीरधृष्टाऽअस्यतविषीःकदुवृत्रघ्नोऽअस्तृतं । इंद्रोविश्वान्बेकनाटाँऽअहर्दृशऽउतक्रत्वापणीँऽरभि ॥ ४९ ॥ वयंघातेऽअपूर्व्येंद्रब्रह्माणिवृत्रहन् । पुरूतमासःपुरुहूतवज्रिवोभृतिंनप्रभरामसि ॥ पूर्वीश्चिद्धित्वेतुविकूर्मिन्नाशसोहवंतऽइंद्रोतयः । तिरश्चिदर्यःसवनावसोगहिशविष्ठश्रुधिमेहवं ॥ वयंघातेत्वेऽइद्विंद्रविप्राऽअपिष्मसि । नहित्वदन्यःपुरुहूतकश्चनमघवन्नस्तिमर्डिता ॥ त्वंनोऽअस्याऽअमतेरुतक्षुधोऽभिशस्तेरवस्पृधि । त्वंनऽऊतीतवचित्रयाधियाशिक्षाशचिष्ठगातुवित् ॥ सोमऽइद्वःसुतोऽअस्तुकलयोमाबिभीतन । अपेदेषध्वस्मायतिस्वयंघैषोऽअपायति ॥ ५० ॥ (८।७८) त्याम्नुक्षत्रियाँऽअवऽआदित्यान्याचिषामहे । सुमृळीकाँऽअभिष्टये ॥ मित्रोनोऽअत्यंहतिंवरुं

(८।७८)त्यान्विव्येकविंशत्यृ.सू.सांमदोमत्स्यआदित्यादशस्यादिदिस्रणामदितिर्गायत्री(मैत्रावरुणिर्मान्योवहवोवामत्स्याजालनद्धाऋष.)।

॥३२॥

णःपर्षदर्यमा । आदित्यासोयथाविदुः ॥ तेषांहिचित्रमुक्थ्यं१वरूथमस्तिदाशुषे । आदित्यानामरंकृते ॥ महिवो महतामवोवरुणमित्रार्यमन् । अवांस्यावृणीमहे ॥ जीवान्नोऽअभिधेतनादित्यासःपुराहथात् । कद्धस्थहवनश्रुतः ॥ ५१ ॥ यद्वःश्रांतायसुन्वतेवरूथमस्तियच्छर्दिः । तेनानोऽअधिवोचत ॥ अस्तिदेवाऽअंहोरुर्वस्तिरत्नमनागसः । आदित्याऽअद्भुतैनसः ॥ मानःसेतुःसिषेदयंमहेवृणक्तुनस्परि । इंद्रऽइद्धिश्रुतोवशी ॥ मानोमृचारिपूणांवृजिना नामविष्यवः । देवाऽअभिप्रमृक्षत ॥ उतत्वामदितेमह्यहंदेव्युपब्रुवे । सुमृळीकामभिष्टये ॥ ५२ ॥ पर्षिदीनेगंभीर ऽआँऽउग्रपुत्रेजिघांसतः । माकिस्तोकस्यनोरिषत् ॥ अनेहोनऽउरुव्रजऽउरूचिविप्रसर्तवे । कृधितोकायजीवसे ॥ येमूर्धानःक्षितीनामदब्धासःस्वयशसः । व्रतारक्षंतेऽअद्रुहः ॥ तेनऽआस्नोवृकाणामादित्यासोमुमोचत । स्तेनंबद्ध मिवादिते ॥ अपोषुणऽइयंशरुरादित्याऽअपदुर्मतिः । अस्मदेत्वजघ्नुषी ॥ ५३ ॥ शश्वद्धिवःसुदानवऽआदित्याऽ ऊतिभिर्वयं । पुरानूनंबुभुज्महे ॥ शश्वंतंहिप्रचेतसःप्रतियंतंचिदेनसः । देवाःकृणुथजीवसे ॥ तत्सुनोनव्यंसन्यसऽ आदित्यायन्मुमोचति । बंधाद्बद्धमिवादिते ॥ नास्माकमस्तितत्तरऽआदित्यासोऽअतिष्कदे । यूयमस्मभ्यंमृळत ॥ मानोहेतिर्विवस्वतऽआदित्याःकृत्रिमाशरुः । पुरानुजरसोवधीत् ॥ विषुद्वेषोव्यंहुतिमादित्यासोविसंहितं । विष्व ग्विवृहतारपः ॥ ५४ ॥ ॥ इतिषष्ठाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुश्चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ५४ सूक्तानि ११ ऋचः १८८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. २० पृथुश्रवस. ४ वायव. ४ इंद्राये. ३ वायव. इंद्राये. आदित्येभ्य. १३ आदित्योषोभ्य. ५ सोमाये. १५ अग्नय. २० इंद्राये. ४१ देवेभ्य. इंद्राये. ३९ आदित्येभ्य. ९ अदित्या. ३ आदित्येभ्य. ९ ॥ इतिषष्ठेचतुर्थः ॥

आत्वैकोनाप्रियमेधआदाधनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोंत्याःषळृक्षाश्वमेधयोर्दानस्तुतिःप्रप्रद्व्यूनानुष्टुभंद्विबृहत्यंतं द्वितीयोष्णिक्चतुर्थ्याद्यास्तिस्रोगायत्र्यःषोळश्येकादश्यौपंक्तीअपाद्वैश्वदेवोर्धर्चस्त्र्योवारुणायोराजापंचोना पुरुहन्माबार्हतंत्रिप्रगाथाद्युष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगंतंत्वंनःसुदीतिपुरुमीळ्हौतयोर्वान्यतरआग्नेयंतुत्रिप्रगाथांतंह विर्द्व्यूनाहर्यतःप्रागाथोहविषांस्तुतिर्वोदीराथांगोपवनआत्रेयःसप्तवध्रिर्वाश्विनंविशोविशोवःपंचोनाग्नेयंत्वनुष्टु म्मुखास्तृचाश्चत्वारोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभआर्क्षस्यश्रुतर्वणोदानस्तुतिर्युक्ष्वाहिषोळशविरूपइमंनुद्वादशकुरुसुतिःका ण्वोजज्ञानएकादशप्रगाथांतंपुरोळाशंदशबृहत्यंतमयंकृत्नुर्नवकृत्नुर्भार्गवःसौम्यमंत्यानुष्टुम्नह्यन्यंदशैकद्व्यूनोध सोगायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुबातूनोनवकुसीदीकाण्वः ॥ ५ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।७।९) आत्वारथंयथोतयेसुम्नायवर्तयामसि । तुविकूर्मिमृतीषहमिंद्रशविष्ठसत्पते ॥ तु

(८।७।९)आत्वेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रियमेधइंद्रश्चतुर्दश्यादिषण्णामृक्षाश्वमेधौगायत्रीआद्याचतुर्थीसप्तमीदशम्योनुष्टुभः ।

विंशुष्मतुविंक्रतोशचींवोविश्वंयामते । आपंप्राथमहित्वना+ ॥ यस्यंतेमहिनामहःपरिंज्मायंतमीयतुः । हस्तावज्रंहि
रण्ययं ॥ विश्वानंरस्यवस्पतिमनांनतस्यशवंसः । एवैश्चचर्षणीनामूतीहुवेरथांनाम् ॥ अभिष्टंयेसदावृधंस्वर्मीह्ळेषुयंन
रंः । नानाहवंतऽऊतयें ॥ १ ॥ परोमांत्रमृचींषममिंद्रमुग्रंसुराधंसं । ईशांनंचिद्वसूनां ॥ तंतमिद्राधसेमहऽइंद्रंचो
दामिपीतयें । यःपूर्व्यामनुंष्टुतिमीशेंकृष्टीनांनृतुः+ ॥ नयस्यंतेशवसानसख्यमानंशमर्त्यंः । नकिःशवांसितेनशत् ॥
त्वोतांसस्त्वायुजाप्सुसूर्येमहद्धनं । जयेंमपृत्सुवंज्रिवः ॥ तंत्वांयज्ञेभिंरीमहेतंगीर्भिर्गिर्वणस्तम । इंद्रयथांचिदाविंथ
वाजेंषुपुरुमाय्यं ॥ २ ॥ यस्यंतेस्वादुसख्यंस्वाद्वीप्रणींतिरद्रिवः । यज्ञोवितंतसाय्यंः ॥ उरुणंस्तन्वे३ तनंऽउरुक्षयांयन
स्कृधि । उरुणोंयंधिजीवसें ॥ उरुंनृभ्यंऽउरुंगवंऽउरुंरथांयपंथां । देववींतिंमनामहे ॥ उपंमाषड्द्वाद्वानरःसोमंस्यह
र्ष्यां । तिष्ठंतिस्वादुरातयः ॥ ऋज्राविंद्रोतऽआददेहरीऽऋक्षंस्यसूनवि । आश्वमेधस्यरोहिंता ॥ ३ ॥ सुरथाँऽआ
तिथिग्वेस्वभीशूँरार्क्षे । आश्वमेधेसुपेशंसः ॥ षळश्वाँऽआतिथिग्वऽइंद्रोतेवधूमंतः । सचांपूतक्रतौसनं ॥ ऐषुंचेतद्वृ
षण्वत्यंतर्ऋज्रेष्वरुषी । स्वभीशुःकशांवती ॥ नयुष्मेवाजबंधवोनिनित्सुश्चनमर्त्यंः । अवद्यमधिंदीधरत् ॥ ४ ॥
(८।७।१०) प्रप्रवस्त्रिष्टुभमिषंमंदद्वींरायेंदवे । धियावोंमेधसांतयेपुरंध्याविवासति ॥ नदंवऽओदतीनांनदंयो

(८।७।१०). प्रप्रवइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यप्रियमेधइंद्रःअपादिंद्रइत्यस्यविश्वेदेववरुणादेवताःसुदेवइत्यस्यवरुणोनुष्टुप्द्वितीयोष्णिक्

युवतीनां । पतिंवोऽअघ्न्यानांधेनूनामिषुध्यसि ॥ ताऽअस्यसूददोहसःसोमंश्रीणंतिपृश्नयः । जन्मन्देवानांविशस्त्रि
ष्वारोचनेदिवः ॥ अभिप्रगोपतिंगिरेंद्रमर्चयथाविदे । सूनुंसत्यस्यसत्पतिं ॥ आहरयःससृज्रिरेरुषीरधिबर्हिषि । य
त्राभिसंनवामहे ॥ ५ ॥ इंद्रायगावऽआशिरंदुदुह्रेवज्रिणेमधु । यत्सीमुपह्वरेविदत् ॥ उद्यद्ब्रध्नस्यविष्टपंगृहमिंद्र
श्चगन्वहि । मध्वःपीत्वासचेवहित्रिःसप्तसख्युःपदे ॥ अर्चतप्रार्चतप्रियमेधासोऽअर्चत । अर्चंतुपुत्रकाऽउतपुरंन
धृष्ण्वर्चत ॥ अवस्वरातिगर्गरोगोधापरिसनिष्वणत् । पिंगापरिचनिष्कददिंद्रायब्रह्मोद्यतं ॥ आयत्पतंत्येन्यःसुदु
घाऽअनपस्फुरः । अपस्फुरंगृभायतसोममिंद्रायपातवे ॥ ६ ॥ अपादिंद्रोऽअपादग्निर्विश्वेदेवाऽअमत्सत । वरुणऽ
इदिहक्षयत्तमापोऽअभ्यनूषतवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ सुदेवोऽअसिवरुणयस्यतेसप्तसिंधवः । अनुक्षरंतिकाकुदंसूर्म्यंसु
षिरामिव ॥ योव्यतींऽरफाणयत्सुयुक्ताँऽउपदाशुषे । तक्वोनेतातदिद्वपुरुपमायोऽअमुच्यत ॥ अतीदुशक्रऽओहत
ऽइंद्रोविश्वाऽअतिद्विषः । भिनत्कनीनऽओदनंपच्यमानंपरोगिरा ॥ अर्भकोनकुमारकोधितिष्ठन्नवंरथं । सपक्षन्म
हिषंमृगंपित्रेमात्रेविभुक्रतुं ॥ आतूसुशिप्रदंपतेरथंतिष्ठाहिरण्ययं । अधद्युक्षंसचेवहिसहस्रपादमरुषंस्वस्तिगामनेह
सं ॥ तंघेमित्थानमस्विनऽउपस्वराजमासते । अर्थंचिदस्यसुधितंयदेतवऽआवर्तयंतिदावने ॥ अनुप्रत्नस्यौकसःप्रि

चतुर्थ्याद्यास्तिस्रोगायत्र्यःएकादशीषोळश्यौपंक्तीअंत्येद्वेबृहत्यौ ।

यमेंधासऽएषां । पूर्वामनुप्रयंतिंवृक्तवंर्हिषोहितप्रयसऽआशत ॥ ७ ॥ (८।८।१) योराजांचर्षणीनांयातारथेभिर
ध्रिगुः । विश्वांसांतरुतापृतंनानांज्येष्ठोयोवृंत्रहागृणे+ ॥ इंद्रंतंशुंभपुरुहन्मन्नवंसेयस्यंद्विताविंधर्तरिं । हस्तांयवज्रःप्रति
धायिदर्शतोमहोदिवेनसूर्यः ॥ नकिष्टंकर्मणानशद्यश्चकारंसदावृंधं । इंद्रंनयज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वंसमधृष्टंधृष्ण्वोजसं ॥
अषाह्ळमुग्रंपृतंनासुसासहिंयस्मिन्महीरुंरुज्रयंः । संधेनवोजायमानेऽअनोनवुर्द्यावःक्षामोंऽअनोनवुः ॥ यद्द्यावंऽइंद्रते
शतंशतंभूमीरुतस्युः । नत्वांवज्रिन्त्सहस्रंसूर्याऽअनुनजातमंष्टरोदंसी ॥ ८ ॥ आपंप्राथमहिनावृष्ण्यांवृषन्विश्वांश
विष्ठशवंसा । अस्माँऽअंवमघवन्गोमंतिव्रजेवज्रिन्चित्राभिंरूतिभिः ॥ नसीमदेंवऽआपदिषंदीर्घायोमर्त्यः । एतंग्वा
चिद्यऽएतंशायुयोजंतेहरीऽइंद्रोयुयोजंते ॥ तंवोंमहोमहाय्यमिंद्रंदानायंसक्षणिं । योगाधेषुयऽआरंणेषुहव्योवाजेष्व
स्तिहव्यः ॥ उदूषुणोंवसोमहेमृशस्वंशूरराधंसे । उदूषुमह्यैमंघवन्मघत्तयऽउदिंद्रश्रवंसेमहे+ ॥ त्वंनंऽइंद्रऽऋतयुस्त्वा
निदोनितृंपसि । मध्येवसिष्वतुविनृम्णोर्वोर्निदासंशिश्नथोहथैः ॥ ९ ॥ अन्यव्रंतममांनुषमयंज्वानमदेवयुं । अव
स्वःसखांदुधुवीतपर्वतःसुघ्नायदस्युंपर्वतः ॥ त्वंनंऽइंद्रासांहस्तेशविष्ठदावने । धानानांनसंगृभायास्मयुर्द्विःसंगृभाया

अष्टमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (८।८।१) योराजेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःपुरुहन्मेंद्रोबृहती द्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः
त्रयोदश्युष्णिक् चतुर्दश्यनुष्टुबंत्यापुरउष्णिक् ।

स्युः ॥ सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरिर्यो अह्रयः ॥ भूरिभिः समह ऋषिभिर्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे । यदित्थमेकमेकमिच्छर वत्सान्पराददः ॥ कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिर्न धातवे ॥ १० ॥ (८।८।२) त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः । उत द्विषो मर्त्यस्य ॥ नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदसि क्षपावान् ॥ स नो विश्वेभिर्देवेभिरूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारं ॥ न तमग्ने अरातयो मर्तं युवंत रायः । यं त्रायसे दाश्वांसं ॥ यं त्वं विप्र मेधसातावग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गंता ॥ ११ ॥ त्वं रयिं पुरुवीरमग्ने दाशुषे मर्ताय । प्रणो नय वस्यो अच्छ ॥ उरुष्या णो मा परादा अघायते जातवेदः । दुराध्ये३ मर्ताय ॥ अग्ने माकिष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनां ॥ स नो वस्व उप मास्यूर्जो नपान्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः ॥ अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यंतु दर्शतम् । अच्छा यज्ञासो नमसा पुरूवसुं पुरुप्रशस्तमूतये ॥ १२ ॥ अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणां । द्विता यो भूदमृतो मर्त्येष्वा होता मंद्रतमो विशि ॥ अग्निं वो देवयज्यया ग्निं प्रयत्यध्वरे । अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्वत्यग्निं क्षैत्राय साधसे ॥ अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणां । अग्निं तोके

(८।८।२) त्वंनोअग्नइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यसुदीतिपुरुमीह्ळावाग्निर्गायत्री दशमीद्वादशीचतुर्दश्योबृहत्यः एकादशीत्रयोदशीपंचदश्यःसतोबृहत्यः । (अत्रसुदीतिपुरुमीह्ळयोरन्यतरोवाऋषिः) ।

तनंयेशश्वंदीमहेवसुंसंतंतनूपां+ ॥ अग्निमींळिष्वावंसेगाथांभिःशीरशोंचिषं । अग्निंरायेपुरुमीळ्हश्रुतंनरोग्निंसुदीतयें च्छर्दिः+ ॥ अग्निंर्द्वेषोयोतवैनोंगृणीमस्यग्निंशंयोश्चदातंवे । विश्वांसुविक्ष्वंवितेवहव्योभुवद्वस्तुर्ऋषूणां+ ॥ १३ ॥ (८।८।३) हविष्कृंणुध्वमागंमदध्वर्युर्वंनतेपुनंः । विद्वाँऽअंस्यप्रशासंनं ॥ नितिग्ममभ्यं१ंशुंसीदद्धोतांमनावधिं । जुषाणोऽअंस्यसख्यं+ ॥ अंतरिंच्छंतितंजनेंरुद्रंपरोमंनीषयां । गृभ्णंतिंजिह्वयांससं+ ॥ जाम्यंतीतपेधनुर्वयोधाऽअं रुहद्वनं । दृषदंजिह्वयावंधीत् ॥ चरंन्वत्सोरुशंन्निहनिंदातारंनांविंदते । वेतिस्तोतंवऽअंव्यं* ॥ १४ ॥ उतोन्वंस्यय न्महदश्वांवद्योजंनंवृहत् । दामारथंस्यदद्दंशे ॥ दुहंतिंसप्तैकामुपद्वापंचंसृजतः । तीर्थेंसिंधोरधिंस्वरे+ ॥ आदशभि र्विवस्वंतऽइंद्रःकोशंमचुच्यवीत् । खेदंयात्रिवृतांदिवः+ ॥ परिंत्रिधातुंरध्वरंजूर्णिरेंतिनवींयसी । मध्वाहोतांरोऽअं जते ॥ सिंचंतिनमंसावतमुच्चाचंक्रंपरिंज्मानं । नीचीनंबारमक्षितं ॥ १५ ॥ अभ्यारमिदद्रंयोनिषिंक्तंपुष्करेमधुं । अवतस्यंविसर्जने ॥ गावऽउपांवतावतंमहीयज्ञस्यंरप्सुदां । उभाकर्णांहिरण्ययां ॥ आसुतेषिंचतश्रियंरोदंस्योरभि श्रियं । रसादंधीतवृषभं+ ॥ तेजानतस्वमोक्यं१ंसंवत्सासोनमातृभिंः । मिथोनंसंतजामिभिंः ॥ उपस्रक्वेषुबप्संतः कृण्वतेधरुणंदिवि । इंद्रेंऽअग्नानमःस्वंः* ॥ १६ ॥ अधुंक्षत्पिप्युषीमिषमूर्जंसप्तपंदीमरिः । सूर्यंस्यसप्तरश्मिभिंः ॥

(८।८।३) हविरित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यप्रागाथोहर्यतोग्निर्गायत्री ।

सोमस्यमित्रावरुणोदितासूरऽआददे । तदातुरस्यभेषजं+ ॥ उतोन्वस्ययत्पदंहर्यतस्यनिधान्यं । परिद्यांजिह्वयातनत् ॥ १७ ॥ (८।८।४) उदीराथामृतायतेयुंजाथामश्विनारथं । अंतिषद्भूतुवामवः ॥ निमिषश्चिज्जवीयसारथेना यातमश्विना । अंति० ॥ उपस्तृणीतमत्रयेहिमेनघर्ममश्विना । अंति० ॥ कुहस्थःकुहजग्मथुःकुहश्येनेवपेतथुः । अंति० ॥ यद्द्यकर्हिकर्हिचिच्छुश्रूयातमिमंहवं । अंति० ॥ १८ ॥ अश्विनायामहूतमानेदिष्ठंयाम्याप्यं । अंति० ॥ अवंतमत्रयेगृहंकृणुतंयुवमश्विना । अंति० ॥ वरेथेऽअग्निमातपोवदतेवल्ग्वत्रये । अंति० ॥ प्रसप्तवध्रिराशसाधारामग्नेरशायत । अंति० ॥ इहागतंवृषण्वसूशृणुतंमऽइमंहवं । अंति० ॥ १९ ॥ किमिदंवांपुराणवज्जरतोरिवशस्यते । अंति० ॥ समानंवांसजात्यंसमानोबंधुरश्विना । अंति० ॥ योवांरजांस्यश्विनारथोवियातिरोदसी । अंति० ॥ आनोगव्येभिरश्व्यैःसहस्रैरुपगच्छतं । अंति० ॥ मानोगव्येभिरश्व्यैःसहस्रेभिरतिख्यतं । अंति० ॥ अरुणप्सुरुषाऽअभूदकर्ज्योतिर्ऋतावरी । अंति० ॥ अश्विनासुविचाकशद्वृक्षंपरशुमाँऽइव । अंति० ॥ पुरंनधृष्णवारुजकृष्णयावाधितोविशा । अंति० ॥ २० ॥ (८।८।५) विशोविशोवोऽअतिथिंवाजयंतःपुरुप्रियं । अग्निंवोदुर्यंवचःस्तुषेशूष

(८।८।४) उदीराथामित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगोपवनोश्विनौगायत्री । (सप्तवध्रिर्वाऋषिः) (८।८।५) विशोविशइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्य गोपवनोग्निरंत्यतिसृणांश्रुतर्वागायत्री आद्याचतुर्थीसप्तमीदशम्यस्त्रयोदश्यादितिस्रश्चानुष्टुभः ।

स्यमन्मभिः ॥ यंजनासोहविष्मंतोमित्रंनसर्पिरासुतिं । प्रशंसंतिप्रशस्तिभिः ॥ पन्यांसंजातवेदसंयोदेवतात्युद्यता ।
हव्यान्यैरयद्दिवि+ ॥ आगन्मवृत्रहंतमंज्येष्ठमग्निमानवं । यस्यश्रुतर्वाबृहन्नार्क्षोऽअनीकऽएधते ॥ अमृतंजातवेदसं
तिरस्तमांसिदर्शतं । घृताहवनमीड्यं ॥ २१ ॥ सबाधोयंजनाऽइमेऽग्निंहव्येभिरीळते । जुह्वानासोयतस्रुचः ॥
इयंतेनव्यसीमतिरग्नेऽअधाय्यस्मदा । मंद्रसुजातसुक्रतोमूरदस्मातिथे ॥ सातेऽअग्नेशंतमाचनिष्ठाभवतुप्रिया ।
तयावर्धस्वसुष्टुतः ॥ साद्युम्नैर्द्युम्निनीबृहदुपोपश्रवसिश्रवः । दधीतवृत्रतूर्ये ॥ अश्वमिद्गांरथप्रांत्वेषमिंद्रंनसत्पतिं ।
यस्यश्रवांसितूर्वथपन्यंपन्यंचकृष्टयः ॥ २२ ॥ यंत्वांगोपवनोगिराचनिष्ठदग्नेऽअंगिरः । सपावकश्रुधीहवं ॥ यंत्वा
जनासऽईळतेसबाधोवाजसातये । सबोधिवृत्रतूर्ये ॥ अहंहुवानऽआर्क्षेश्रुतर्वणिमदच्युति । शर्धांसीवस्तुकाविनांमृ
क्षाशीर्षाचतुर्णां+ ॥ मांचत्वारऽआशवःशविष्ठस्यद्रवित्नवः । सुरथासोऽअभिप्रयोवक्षन्वयोनतुग्र्यं ॥ सत्यमित्त्वाम
हेनदिपरुष्ण्यवदेदिशं । नेमापोऽअश्वदातरःशविष्ठादस्तिमर्त्यः ॥ २३ ॥ (८।८।६) युक्ष्वाहिदेवहूतमाँऽअश्वाँऽ
अग्नेरथीरिव । निहोतापूर्व्यःसदः ॥ उतनोदेवदेवाँऽअच्छावोचोविदुष्टरः । श्रद्विश्वावार्याकृधि ॥ त्वंहयद्यविष्ठ्य
सहसःसूनवाहुत । ऋतावायज्ञियोभुवः ॥ अयमग्निःसहस्रिणोवाजस्यशतिनस्पतिः । मूर्धाकवीरयीणां+ ॥ तंनेमि

(८।८।६) युक्ष्वाहीतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ।

मृभवोयथानमस्वसहूतिभिः । नेदीयोयज्ञमंगिरः ॥ २४ ॥ तस्मैनूनमभिद्यवेवाचाविरूपनित्यया । वृष्णेचोदस्वसुष्टुतिं+ ॥ कमुष्विदस्यसेनयाग्नेरपाकचक्षसः । पणिंगोषुस्तरामहे ॥ मानोदेवानांविशःप्रस्नातीरिवोस्राः । कृशंनहासुरघ्न्याः ॥ मानःसमस्यदूढ्यं१ःपरिद्वेषसोअंहतिः । ऊर्मिर्ननावमावधीत् ॥ नमस्तेअग्नओजसेगृणंतिदेवकृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय ॥ २५ ॥ कुवित्सुनोगविष्टयेग्नेसंवेषिषोरयिं । उरुकृदुरुणस्कृधि ॥ मानोअस्मिन्महाधनेपरावर्भारभृद्यथा । संवर्गंसंरयिंजय ॥ अन्यमस्मद्भियाइयमग्नेसिषक्तुदुच्छुना । वर्धानोअमवच्छवः ॥ यस्याजुषन्नमस्विनःशमीमदुर्मखस्यवा । तंघेदग्निर्वृधावति ॥ परस्याअधिसंवतोवराँअभ्यातर । यत्राहमस्मिताँअव ॥ विद्माहितेपुरावयमग्नेपितुर्यथावसः । अधातेसुम्नमीमहे ॥ २६ ॥ (८।८।७) इमंनुमायिनंहुवइंद्रमीशानमोजसा । मरुत्वंतंनवृंजसे ॥ अयमिंद्रोमरुत्सखाविवृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेणशतपर्वणा ॥ वावृधानोमरुत्सखेंद्रोविवृत्रमैरयत् । सृजन्त्समुद्रियाअपः+ ॥ अयंहयेनवाइदंस्वर्मरुत्वताजितं । इंद्रेणसोमपीतये ॥ मरुत्वंतमृजीषिणमोजस्वंतंविरप्शिनं । इंद्रंगीर्भिर्हवामहे ॥ इंद्रंप्रत्नेनमन्मनामरुत्वंतंहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ २७ ॥ मरुत्वाँइंद्रमीढ्वःपिबासोमंशतक्रतो । अस्मिन्यज्ञेपुरुष्टुत ॥ तुभ्येदिंद्रमरुत्वतेसुताःसोमासोअद्रिवः । हृदाहूयंतउक्थि

(८।८।७) इमंन्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुरुसुतिरिंद्रोगायत्री ।

नः ॥ पिबेदिंद्रमरुत्सखासुतंसोमंदिविष्टिषु । वज्रंशिशानऽओजसा ॥ उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वीशिप्रेऽअवेपयः । सोममिंद्रचमूसुतं+ ॥ अनुत्वारोदसीऽउभेक्रक्षमाणमकृपेतां । इंद्रयद्दस्युहाभवः ॥ वाचमष्टापदीमहंनवस्रक्तिमृत स्पृशं । इंद्रात्परितन्वंममे ॥ २८ ॥ (८।८।८) जज्ञानोनुशतक्रतुर्विपृच्छदितिमातरं । कऽउग्राःकेहश्रृण्विरे ॥ आदींशवस्यब्रवीदौर्णवाभमहीशुवम् । तेपुत्रसंतुनिष्टुरः ॥ समित्तान्वृत्रहाखिदत्खेऽअराँऽइवखेदया । प्रवृद्धोदस्यु हाभवत् ॥ एकयाप्रतिधापिबत्साकंसरांसित्रिंशतं । इंद्रःसोमस्यकाणुका+ ॥ अभिगंधर्वमतृणदबुध्नेषुरजःस्वा । इंद्रोब्रह्मभ्यऽइद्वृधे+ ॥ २९ ॥ निराविध्यद्गिरिभ्यऽआधारयत्पक्वमोदनं । इंद्रोबुंदंस्वाततं ॥ शतब्रध्नऽइषुस्तवस हस्रपर्णऽएकऽइत् । यमिंद्रचकृषेयुजं ॥ तेनस्तोतृभ्यऽआभरनृभ्योनारिभ्योऽअत्तवे । सद्योजातऽऋभुष्टिर ॥ एता च्यौत्नानितेकृतावर्षिष्ठानिपरीणसा । हृदावीड्वधारयः ॥ विश्वेत्ताविष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषितः । शतंमहिषान्क्षीर पाकमोदनंवराहमिंद्रऽएमुषं+ ॥ तुविक्षंतेसुकृतंसूमयंधनुःसाधुर्बुंदोहिरण्ययः । उभातेबाहूरण्यासुसंस्कृतऽऋदूपेचि द्दवृधा ॥ ३० ॥ (८।८।९) पुरोळाशंनोऽअंधसऽइंद्रसहस्रमाभर । शताचशूरगोनां ॥ आनोभरव्यंजनंगामश्वं

(८।८।८) जज्ञानइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुरुसुतिरिंद्रोगायत्रीअंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ । (८।८।९) पुरोळाशमितिदशर्चस्यसूक्तस्य कुरुसुतिरिंद्रोगायत्र्यंत्याबृहती ।

मुभ्यंजनं । सचामनाहिरण्ययां ॥ उतनःकर्णशोभनापुरूणिधृष्णवाभर । त्वंहिश्शृण्विषेवसो ॥ नकींवृधीकइंद्रते नसुषानसुदाऽउत । नान्यस्त्वच्छूरवाघतः ॥ नकीमिंद्रोनिकर्तवेनशक्रःपरिशक्तवे । विश्वंशृणोतिपश्यति ॥ ३१ ॥ समन्युंमर्त्यानामदब्धोनिचिकीषते । पुरानिदश्चिकीषते ॥ क्रत्वऽइत्पूर्णमुदरंतुरस्यास्तिविधतः । वृत्रघ्नःसोमपाव्नः ॥ त्वेवसूनिसंगताविश्वाचसोमसौभगा । सुदात्वपरिह्वृता ॥ त्वामिद्यवयुर्ममकामोगव्युर्हिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेषते ॥ तवेदिंद्राहमाशसाहस्तेदात्रंचनाददे । दिनस्यवामघवन्त्संभृतस्यवापूर्धियवस्यकाशिना ॥ ३२ ॥ (८।८।१०) अयंकृत्नुरगृभीतोविश्वजिदुद्भिदित्सोमः । ऋषिर्विप्रःकाव्येन ॥ अभ्यूर्णोतियन्नग्नंभिषक्तिविश्वंयत्तुरं । प्रेमंधःख्यन्निःश्रोणोभूत् ॥ त्वंसोमतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यः । उरुयंतासिवरूथं ॥ त्वंचित्तीतवदक्षैर्दिवऽआपृथिव्याऽऋजीषिन् । यावीरघस्यचिद्द्वेषः ॥ अर्थिनोयंतिचेदर्थंगच्छानिद्दुषोरातिं । ववृज्युस्तृष्यतःकामं ॥ ३३ ॥ विदद्यत्पूर्व्यंनष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीर्णं ॥ सुशेवोनोमृळयाकुरदृप्तक्रतुरवातः । भवानःसोमशंहृदे ॥ मानःसोमसंवीविजोमाविबीभिषथाराजन् । मानोहार्दित्विषावधीः ॥ अवयत्स्वेसधस्थेदेवानांदुर्मतीरीक्षे । राजन्न

(८।८।१०) अयंकृत्नुरितिनवर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमोगायत्र्यंत्यानुष्टुप् ।

पद्विषःसेध ...द्गोऽअपस्रिधःसेध ॥ ३४ ॥ (८।८।११) नह्यं१न्यंबळाकरंमर्डितारंशतक्रतो । त्वंनंऽइंद्रमृळय ॥
योनःशश्वत्पुराविथामृध्रोवाजंसातये । सत्वंनंऽइंद्रमृळय ॥ किमंगरंध्रचोदनःसुन्वानस्यांवितेदंसि । कुवित्स्विंद्रणः
शकः ॥ इंद्रप्रणोरथंमवपश्चाच्चित्संतंमद्रिवः । पुरस्तादेनंमेकृधि ॥ हंतोनुकिमांससेप्रथमंनोरथंकृधि । उपमंवाजयु
श्रवः ॥ ३५ ॥ अवानोवाजयुंरथंसुकरंतेकिमित्परि । अस्मान्त्सुजिग्युषंस्कृधि ॥ इंद्रदह्यस्वपूरसिभद्रातंऽएतिनि
ष्कृतं । इयंधीर्ऋत्वियावती ॥ मासीमवद्यऽआभांगुर्वीकाष्ठाहितंधनं । अपावृक्ताऽअरत्नयः ॥ तुरीयंनामयज्ञियंय
दाकरस्तदुश्मसि । आदित्पतिर्नंऽओहसे ॥ अवीवृधद्वोऽअमृताऽअमंदीदेकद्यूर्देवाऽउतयाश्चदेवीः । तस्माऽउरा
धःकृणुतप्रशस्तंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३६ ॥ (८।९।१) आतूनंऽइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय । महाह
स्तीदक्षिणेन ॥ विद्माहित्वांतुविकूर्मितुविदेष्णंतुवीमघं । तुविमात्रमवोभिः ॥ नहित्वांशूरदेवानमर्तासोदित्संतं ।
भीमंनगांवारयंते ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामेशानंवस्वःस्वराजं । नराधसामर्धिषन्नः ॥ प्रस्तोषदुपंगासिषच्छ्रवत्सामंगीयमा
नं । अभिराधसाजुगुरत् ॥ ३७ ॥ आनोभरदक्षिणेनाभिसव्येनप्रमृश । इंद्रमानोवसोर्निर्भाक् ॥ उपक्रमस्वाभर

(८।८।११) नह्यन्यमितिदशर्चस्यसूक्तस्यनौधसएकद्यूरिंद्रोंत्यायादेवागायत्र्यंत्यात्रिष्टुप् ॥ नवमेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (८।९।१)
आतूनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुसीदींद्रोगायत्री ।

धृषताधृष्णोजनानाम् । अदांशूष्टरस्यवेदः ॥ इंद्रयऽउनुतेऽअस्तिवाजोविप्रेभिःसनित्वः । अस्माभिःसुतंसनुहि ॥ सद्योजुवस्तेवाजाऽअस्मभ्यंविश्वश्चंद्राः । वशैश्चमक्षूजरंते ॥ ३८ ॥ इतिषष्ठाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥

पंचचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १४ ऋचः १९५ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. १३ ऋक्षाश्वमेधाभ्या. ६ इंद्राये. १० विश्वेभ्योदेवेभ्य. वरुणाये. इंद्राये. २१ अग्नय. ३३ अश्विभ्या. १८ अग्नय. १२ श्रुतर्वणाये. ३ अग्नय. १६ इंद्राये. ३३ सोमाये. ९ इंद्राये. ९ देवेभ्य. इंद्राये. ९ ॥ इतिषष्ठेपंचमः ॥

आप्रदेवानांवैश्वदेवंप्रेष्ठंमुशनाकाव्यआग्नेयंमामेकृष्णआश्विनंद्युंभाहिपंचविश्वकोवांकार्ष्णिर्जागतंद्युम्नीषड्वासिष्ठोवांद्युम्नीकःप्रियमेधोवाप्रागाथंहंतंवोदस्नंनोधांबृहदिंद्रायसप्तनृमेधपुरुमेधौव्यनुष्टुब्बृहत्यंतंमानोविश्वासुषट्कन्यावांःसप्तात्रेय्यपालेतिहासऐंद्रंआनुष्टुभंद्विपंक्त्यादिंपांतंत्रयस्त्रिंशच्छ्रुतकक्षःसुकक्षोवाद्यानुष्टुबुद्धचतुस्त्रिंशत्सुकक्षोंत्यैंद्राभर्वींगौर्धयतिद्वादशविंदुःपूतदक्षोवामारुतंमात्वानवतिरश्चींरांगिरसआनुष्टुभंमस्मैसैकाद्युतानोवांमारुतस्त्रैष्टुभंचतुर्थींविरांळिष्यामितिमारुतःपादःपैंद्रावार्हस्पत्यांयाइंद्रपंचोनारेभःकाश्यपोवार्हतमतिजगत्युंपरिष्टाद्बृहत्यावतिजगतींत्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ ६ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (८।९।२) आप्रद्रवपरावतोर्वावतश्चवृत्रहन् । मध्वःप्रतिप्रभर्मणि ॥ तीव्राःसोमासऽआगहि सुतासोमादयिष्णवः । पिबादधृग्यथोचिषे+ ॥ इषामंदस्वादुतेरंवरायमन्यवे । भुवत्तइंद्रशंहृदे+ ॥ आत्वंशत्रवागहिन्युः क्थानिचहूयसे । उपमेरोचनेदिवः+ ॥ तुभ्यायमद्रिभिःसुतोगोभिःश्रीतोमदायकं । प्रसोमऽइंद्रहूयते ॥ १ ॥ इंद्रश्रुधिसुमेहवमस्मेसुतस्यगोमतः । विपीतिंतृप्तिमश्नुहि ॥ यऽइंद्रचमसेष्वासोमश्चमूषुतेसुतः । पिबेदस्यत्वमीशिषे ॥ योऽअप्सुचंद्रमाऽइवसोमश्चमूषुददृशे । पिबे० ॥ यंतेश्येनःपदाभरत्तिरोरजांस्यस्पृतं । पिबे० ॥ २ ॥ (८।९।३) देवानामिदवोमहत्तदावृणीमहेवयं । वृष्णामस्मभ्यमूतये ॥ तेनःसंतुयुजःसदावरुणोमित्रोऽअर्यमा । वृधासश्चप्रचेतसः ॥ अतिनोविष्पितापुरुनौभिरपोनपर्षथ । यूयमृतस्यरथ्यः ॥ वामंनोऽअस्त्वर्यमन्वामंवरुणशंस्यं । वामंह्यावृणीमहे ॥ वामस्यहिप्रचेतसऽईशानासोरिशादसः । नेमादित्याऽअघस्ययत्+ ॥ ३ ॥ वयमिद्वःसुदानवःक्षियंतोयांतोऽअध्वन्ना । देवावृधायहूमहे ॥ अधिनऽइंद्रैषांविष्णोसजात्यानां । इतामरुतोऽअश्विना ॥ प्रभ्रातृत्वंसुदानवोधद्विितासमान्या । मातुर्गर्भेभरामहे ॥ यूयंहिष्ठासुदानवऽइंद्रज्येष्ठाऽअभिद्यवः । अधाचिद्वऽउतब्रुवे

(८।९।२) आप्रद्रवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुसीदींद्रोगायत्री । (८।९।३) देवानामितिनवर्चस्यसूक्तस्यकुसीदीविश्वेदेवागायत्री । (भेदपक्षे–विश्वेदवाः ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ९)

॥ ४ ॥ (८।९।४) प्रेष्ठंवोऽअतिथिंस्तुषेमित्रमिवप्रियं । अग्निंरथंनवेद्यं ॥ कविमिवप्रचेतसंयंदेवासोऽअधद्विता । निमर्त्येष्वादधुः+ ॥ त्वंयविष्ठदाशुषोनॄंःपाहिश्रृणुधीगिरः । रक्षातोकमुतत्मना ॥ कयातेऽअग्नेऽअंगिरऽऊर्जोनपादुपस्तुतिं । वरायदेवमन्यवे ॥ दाशेमकस्यमनसायज्ञस्यसहसोयहो । कदुवोचऽइदंनमः ॥ ५ ॥ अधात्वंहिनस्करोविश्वाऽअस्मभ्यंसुक्षितीः । वाजद्रविणसोगिरः ॥ कस्यनूनंपरीणसोधियोजिन्वसिदंपते । गोषातायस्यतेगिरः ॥ तंमर्जयंतसुक्रतुंपुरोयावानमाजिषु । स्वेषुक्षयेषुवाजिनं ॥ क्षेतिक्षेमेभिःसाधुभिर्नकिर्यंघ्नंतिहंतियः । अग्नेसुवीरऽएधते ॥ ६ ॥ (८।९।५) आमेहवंनासत्याश्विनागच्छंतंयुवं । मध्वःसोमस्यपीतये ॥ इमंमेस्तोममश्विनेमंमेशृणुतंहवं । मध्वःसो० ॥ अयंवांकृष्णोऽअश्विनाहवतेवाजिनीवसू । मध्वःसो० ॥ शृणुतंजरितुर्हवंकृष्णस्यस्तुवतोनरा । मध्वःसो० ॥ छर्दिर्यंतमदाभ्यंविप्रायस्तुवतेनरा । मध्वःसो० ॥ ७ ॥ गच्छंतंदाशुषोगृहमित्थास्तुवतोऽअश्विना । मध्वःसो०॥ युंजाथांरासभंरथेवीड्वंगेवृषणवसू । मध्वःसो० ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेनायातमश्विना । मध्वःसो०॥ नूमेगिरोनासत्याश्विनाप्रावतंयुवं । मध्वःसो० ॥ ८ ॥ (८।९।६) उभाहिदस्राभिषजामयोभुवोभादक्षस्यवचसोवभूव

(८।९।४) प्रेष्ठंवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनाअग्निर्गायत्री । (८।९।५) आमेहवमितिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौ-गायत्री । (८।९।६) उभाहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौजगती । (अत्रकार्ष्णिर्वाविश्वकऋषिःपाक्षिकः) ।

थुः । तावांविश्वंकोहवतेतनूकृथेमानोवियौष्टंसख्यामुमोचतं ॥ कुथानूनंवांविमनाऽउपस्तवद्युवंधियंददथुर्वस्यंऽइष्ट
ये । तावांविश्वंकोहवतेतनूकृथेमानो० ॥ युवंहिष्मापुरुभुजेममेधतुंविष्णाप्वेदुदथुर्वस्यंऽइष्टये । तावांविश्वंकोहवते
तनूकृथेमानो० ॥ उतत्यंवीरंधनसामृजीषिणंदूरेचित्संतमवसेहवामहे । यस्यस्वादिष्ठासुमतिःपितुर्यथामानो० ॥
ऋतेनदेवःसविताशमायतऽऋतस्यशृंगमुर्वियाविपप्रथे । ऋतंसासाहमहिंचित्पृतन्यतोमानो० ॥ ९ ॥ (८।९।७)
द्युम्नीवांस्तोमोऽअश्विनाक्रिविर्नसेकऽआगतं । मध्वःसुतस्यसदिविप्रियोनरापातंगौराविवेरिणे ॥ पिवतंघर्ममधुमंत
मश्विनाबर्हिःसीदतंनरा । तामंदसानामनुषोदुरोणऽआनिपातंवेदसावयः ॥ आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रियमेधाऽअ
हूषत । तावर्तिर्यातमुपवृक्तवर्हिषोजुष्टंयज्ञंदिविष्टिषु ॥ पिवतंसोमंमधुमंतमश्विनाबर्हिःसीदतंसुमत् । तावावृधाना
ऽउपसुष्टुतिंदिवोगंतंगौराविवेरिणं ॥ आनूनंयातमश्विनाश्वेभिःप्रुषितप्सुभिः । दस्राहिरण्यवर्तनीशुभस्पतीपातंसो
ममृतावृधा ॥ वयंहिवांहवामहेविपन्यवोविप्रासोवाजसातये । तावल्गूदस्रापुरुदंससाधियाश्विनाश्रुष्ट्यागतं ॥१०॥
(८।९।८) तंवोदस्ममृतीषहंवसोर्मंदानमंधसः । अभिवत्संनस्वसरेषुधेनवऽइंद्रंगीर्भिर्नवामहे ॥ द्युक्षंसुदानुंतवि

(८।९।७) द्युम्नीवामितिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (अत्रवासिष्ठोद्युम्नीकआंगिरसःप्रिय
मेधश्चेत्युभावृषीवैकल्पिकौ) । (८।९।८) तंवोदस्ममितिषळर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

धीभिरावृतंगिरिंनपुरुभोजसं । क्षुमंतंवाजंशतिनंसहस्रिणंमक्षूगोमंतमीमहे ॥ नत्वावृहंतोऽअद्रयोवरंतऽइंद्रवीळवः । यद्दित्ससिस्तुवतेमावंतेवसुनकिष्टदामिनातिते ॥ योद्धासिक्रत्वाशवसोतदंसनाविश्वाजाताभिमज्मना । आत्वाय मर्कऽऊतयेववर्ततियंगोतमाऽअजीजनन् ॥ प्रहिरिरिक्षऽओजसादिवोऽअंतेभ्यस्परि । नत्वाविव्याचरजऽइंद्रपार्थिवमनुस्वधांववक्षिथ ॥ नकिःपरिष्टिर्मघवन्मघस्यतेयद्दाशुषेदशस्यसि । अस्माकंबोध्युचथस्यचोदितामंहिष्ठोवाजसातये ॥ ११ ॥ (८।९।९) बृहदिंद्रायगायतमरुतोवृत्रहंतमं । येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवंदेवायजागृवि ॥ अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहाथेंद्रोद्युम्न्याभवत् । देवास्तऽइंद्रसख्यायर्येमिरेबृहद्भानोमरुद्गण ॥ प्रवऽइंद्रायबृहतेमरुतोब्रह्मार्चत । वृत्रंहनतिवृत्रहाशतक्रतुर्वज्रेणशतपर्वणा ॥ अभिप्रभरधृषताधृषन्मनःश्रवश्चित्तेऽअसद्बृहत् । अर्षंत्वापोजवसाविमातरोहनोवृत्रंजयास्वः* ॥ यज्जायथाऽअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय । तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्नाऽउत द्यां+ ॥ तत्तेयज्ञोऽअजायततदर्कऽउतहस्कृतिः । तद्विश्वमभिभूरसियज्जातंयच्चजंत्वं ॥ आमासुपक्वमैरयऽआसूर्यंरोहयोदिवि । घर्मंनसामंतपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेबृहत्+ ॥ १२ ॥ (८।९।१०) आनोविश्वासुहव्यऽइंद्रःस

(८।९।९) बृहदिंद्रायेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधपुरुमेधाविंद्रोबृहतीद्वितीयाचतुर्थ्यौसतोबृहत्यौपंचमीषष्ठ्यावनुष्टुभौ ।
(८।९।१०) आनोविश्वास्वितिषळर्चस्यसूक्तस्यनृमेधपुरुमेधाविंद्रःअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

मत्सुंभूषतु । उपब्रह्माणिसर्वनानिवृत्रहापरमज्याऽऋचीषमः ॥ त्वंदाताप्रथमोराधसामस्यसिसत्यऽईशानकृत् । तुविद्युम्नस्ययुज्यावृणीमहेपुत्रस्यशवसोमहः+ ॥ ब्रह्मांतऽइंद्रगिर्वणःक्रियंतेऽअनंतिद्भुता । इमाजुंषस्वहर्यश्वयोजनं द्रयातेऽअमन्महि ॥ त्वंहिसत्योमघवन्ननानतोवृत्राभूरिन्यृंजसे । सत्वंशविष्ठवज्रहस्तदाशुषेर्वाचंरयिमाकृधि ॥ त्व मिंद्रयशाऽअस्यृजीषीशवसस्पते । त्वंवृत्राणिहंस्यप्रतीन्येकऽइदनुत्ताचर्षणीधृता ॥ तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसंराधोभा गमिवेमहे । महीवकृत्तिःशरणातऽइंद्रप्रतेसुम्नानोऽअश्नवन् ॥ १३ ॥ (८।९।११) कन्या३वारवायतीसोममपिस्रुता विंदत् । अस्तंभरंत्यब्रवीदिंद्रायसुनवैत्वाशक्रायसुनवैत्वा ॥ असौयऽएषिवीरकोगृहंगृहंविचाकशत् । इमंजंभसुतं पिबधानावंतंकरंभिणमपूपवंतमुक्थिनं ॥ आचनत्वाचिकित्सामोधिचनत्वानेमसि । शनैरिवशनकैरिवेंद्रायेंदोपरि स्रव ॥ कुविच्छकत्कुवित्करत्कुविन्नोवस्यसस्करत् । कुवित्पतिद्विषोयतीरिंद्रेणसंगमामहै ॥ इमानित्रीणिविष्टपातानीं द्रविरोहय । शिरस्ततस्योर्वरामादिदंमऽउपोदरे ॥ असौचयानऽउर्वरादिमांतन्वं १ मम । अथोततस्ययच्छिरःसर्वाता रोमशाकृधि ॥ खेरथस्यखेनसःखेयुगस्यशतक्रतो । अपालामिंद्रत्रिष्पूत्व्यकृणोःसूर्यत्वचं ॥ १४ ॥ (८।९।१२) पांत

(८।९।११) कन्यावाइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेय्यपालेंद्रोनुष्टुबाद्येद्वेपंक्ती । (८।९।१२) पांतमितित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यआंगिरसः श्रुतकक्षइंद्रोगायत्र्याद्यानुष्टुप् (सुकक्षोवाऋषिः) ।

मावोऽअंधसऽइंद्रमभिप्रगायत । विश्वासाहंशतक्रतुंमंहिष्ठंचर्षणीनां+ ॥ पुरुहूतंपुरुष्टुतंगाथान्यं१सनंश्रुतं । इंद्रऽइतिब्रवीतन ॥ इंद्रऽइन्नोमहानांदातावाजानांनृतुः । महाँऽअभिज्ञ्वायमत् ॥ अपादुशिप्र्यंधसःसुदक्षस्यप्रहोषिणः । इंदोरिंद्रोयवाशिरः ॥ तम्वभिप्रार्चतेंद्रंसोमस्यपीतये । तदिद्ध्यस्यवर्धनं ॥१५॥ अस्यपीत्वामदानांदेवोदेवस्यौजसा । विश्वाभिभुवनाभुवत् ॥ त्यमुवःसत्रासाहंविश्वासुगीर्ष्वायतं । आच्यावयस्यूतये ॥ युध्मंसंतमनर्वाणंसोमपामनपच्युतं । नरमवार्यक्रतुं ॥ शिक्षाणऽइंद्ररायऽआपुरुविद्वाँऽऋचीषम । अवानःपार्येधने ॥ अतश्चिदिंद्रणऽउपायाहिशतवाजया । इषासहस्रवाजया ॥ १६ ॥ अयामधीवतोधियोर्वद्भिःशक्रगोदरे । जयेमपृत्सुवज्रिवः ॥ वयमुत्वाशतक्रतोगावोनयवसेष्वा । उक्थेषुरणयामसि ॥ विश्वाहिमर्त्यत्वनानुकामाशतक्रतो । अगन्मवज्रिन्नाशसः ॥ त्वेसुपुत्रशवसोवृत्रन्कामंकातयः । नत्वामिंद्रातिरिच्यते ॥ सनोवृषन्त्सनिष्ठयासंघोरयाद्रवित्वा । धियाविड्ढिपुरंध्या ॥ १७ ॥ यस्तेनूनंशतक्रतविंद्रद्युम्नितमोमदः । तेननूनंमदेमदेः ॥ यस्तेचित्रश्रवस्तमोयऽइंद्रवृत्रहन्तमः । यऽओजोदातमोमदः ॥ विद्माहियस्तेऽअद्रिवस्त्वादत्तःसत्यसोमपाः । विश्वासुदस्मकृष्टिषु ॥ इंद्रायमद्वनेसुतंपरिष्टोभंतुनोगिरः । अर्कमर्चंतुकारवः ॥ यस्मिन्विश्वाऽअधिश्रियोरणंतिसप्तसंसदः । इंद्रंसुतेहवामहे ॥ १८ ॥ त्रिकद्रुकेषुचेतनंदेवासोयज्ञमत्नत । तमिद्वर्धंतुनोगिरः ॥ आत्वाविशंत्विंदवःसमुद्रमिवसिंधवः । नत्वामिंद्रातिरिच्यते ॥ विव्यक्थमहिनावृष

न्भक्षंसोमस्यजागृवे । यऽइंद्रजठरेषुते ॥ अरंतऽइंद्रकुक्षयेसोमोभवतुवृत्रहन् । अरंधामभ्यऽइंदवः ॥ अरमश्वाय
गायतिश्रुतकक्षोऽअरंगवे । अरमिंद्रस्यधाम्ने ॥ अरंहिष्मासुतेषुणःसोमेष्विंद्रभूषसि । अरंतेशक्रदावने ॥ १९ ॥
पराकात्ताच्चिदद्रिवस्त्वांनक्षंतनोगिरः । अरंगमामतेवयं+ ॥ एवाह्यसिवीरयुरेवाशूरऽउतस्थिरः । एवातेराध्यंमनः ॥
एवारातिस्तुवीमघविश्वेभिर्धायिधातृभिः । अधाचिदिंद्रमेसचा ॥ मोषुब्रह्मेवतंद्रयुर्भुवोवाजानांपते । मत्स्वासुत
स्यगोमतः ॥ मानऽइंद्राभ्या३दिशःसूरोऽअक्तुष्वायमन् । त्वायुजावनेमतत्+ ॥ त्वयेदिंद्रयुजावयंप्रतिब्रुवीमहि
स्पृधः । त्वमस्माकंतवस्मसि ॥ त्वामिद्धित्वायवोनुनोनुवतश्चरान् । सखायऽइंद्रकारवः ॥ २० ॥ (८।९।१३)
उद्धेदभिश्रुतामघंवृषभंनर्यापसं । अस्तारमेषिसूर्य ॥ नवयोनवतिंपुरोबिभेदबाह्वोजसा । अहिंचवृत्रहावधीत् ॥
सनऽइंद्रःशिवःसखाश्वावद्गोमद्यवमत् । उरुधारेवदोहते ॥ यदद्यकच्चवृत्रहन्नुदगाऽअभिसूर्य । सर्वंतदिंद्रतेवशे ॥
यद्वाप्रवृद्धसत्पतेनमराऽइतिमन्यसे । उतोतत्सत्यमित्तव ॥ २१ ॥ येसोमासःपरावतियेऽअर्वावतिसुन्विरे । सर्वां
स्ताँऽइंद्रगच्छसि ॥ तमिंद्रंवाजयामसिमहेवृत्रायहंतवे । सवृषावृषभोभुवत् ॥ इंद्रःसदामनेकृतऽओजिष्ठःसमदेहि
तः । द्युम्नीश्लोकीससोम्यः+ ॥ गिरावज्रोनसंभृतःसबलोऽअनपच्युतः । ववक्षऽऋष्वोऽअस्तृतः ॥ दुर्गेचिन्नःसुगं

(८।९।१३) उद्धेदभीतिचतुस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसःश्रुतकक्षइंद्रोदेवतागायत्री ।

सं. ५५

कृधिगृणानऽइंद्रगिर्वणः त्वंचमघवन्वशः ॥ २२ ॥ यस्यंतेनूचिंदादिशंनमिनंतिस्वराज्यं । नदेवोनाध्रिगुर्जनः ॥ अधातेऽअप्रतिष्कुतंदेवीशुष्मंसपर्यतः । उभेसुशिप्ररोदसी ॥ त्वमेतदधारयः कृष्णासुरोहिणीषुच । परुष्णीषुरुशत्प यः ॥ वियदहेरधत्विषोविश्वेदेवासोऽअक्रमुः । विदन्मृगस्यताँऽअमः ॥ आदुमेनिवरोभुवद्वृत्रहादिष्टपौंस्यं । अजा तशत्रुरस्तृतः ॥ २३ ॥ श्रुतंवोवृत्रहन्तमंप्रशर्धंचर्षणीनां । आशुषेराधसेमहे+ ॥ अयाधियाचंगव्ययापुरुणामन्पुरु ष्टुत । यत्सोमेसोमऽआभवः ॥ बोधिन्मनाऽइदस्तुनोवृत्रहाभूर्यासुतिः । शृणोतुशक्रऽआशिषं ॥ कयात्वंनऽऊत्या भिप्रमंदसेवृषन् । कयास्तोतृभ्यऽआभर ॥ कस्यवृषासुतेसचानियुत्वान्वृषभोरणत् । वृत्रहासोमपीतये ॥ २४ ॥ अभीषुणस्त्वंरयिंमंदसानःसहस्रिणं । प्रयंतावोधिदाशुषे ॥ पत्नीवंतःसुताऽइमऽउशंतोयंतिवीतये । अपांजग्मिर्नि चुंपुणः+ ॥ इष्टाहोत्राऽअसृक्षतेंद्रंवृधासोऽअध्वरे । अच्छावभृथमोजसा ॥ इहत्यासधमाद्याहरीहिरण्यकेश्या । वो ह्लामभिप्रयोहितं+ ॥ तुभ्यंसोमाःसुताऽइमेस्तीर्णंबर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्यऽइंद्रमावह ॥ २५ ॥ आतेदक्षंविरोच नादधद्रत्नाविदाशुषे । स्तोतृभ्यऽइंद्रमर्चत ॥ आतेदधामींद्रियमुक्थाविश्वाशतक्रतो । स्तोतृभ्यऽइंद्रमृळय ॥ भद्रंभद्रंनऽआभरेषमूर्जंशतक्रतो । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ सनोविश्वान्याभरसुवितानिशतक्रतो । यदिंद्र० नः ॥ त्वामिद्वृत्रहन्तमसुतावंतोहवामहे । यदिंद्र० ॥ २६ ॥ उपनोहरिभिःसुतंयाहिमदानांपते । उप

नोहरिंभिःसुतं+ ॥ द्वितायोवृंत्रहन्तंमोविदऽइंद्रंःशतक्रंतुः । उपं० ॥ त्वंहिवृंत्रहन्नेषांपातासोमानामसिं । उपं० ॥ इंद्रंऽइषेदंऽदातुनऽऋभुक्षणंमृभुंरयिं । वाजीदंदातुवाजिनं ॥ २७ ॥ (८।१०।१) गौर्धयतिमरुतांश्रवस्युर्माता मघोनां । युक्तावह्नीरथांनां ॥ यस्यांदेवाऽउपस्थेंव्रताविश्वेंधारयंते । सूर्यामासांदृशेकं+ ॥ तत्सुनोविश्वेंऽअर्य ऽआसदांगृणंतिकारवंः । मरुतःसोमंपीतये ॥ अस्तिसोमोंऽअयंसुतःपिबंत्यस्यमरुतंः । उतस्वराजोंऽअश्विना ॥ पिबंतिमित्रोऽअंर्यमातनांपूतस्यवरुंणः । त्रिषधस्थस्यजावंतः ॥ उतोन्वंस्यजोषमाँऽइंद्रंःसुतस्यगोमंतः । प्रातहोंतें वमत्सति ॥ २८ ॥ कदंत्विषंतसूरयंस्तिरऽआपंऽइवस्त्रिधंः । अर्षंतिपूतदंक्षसः ॥ कद्वोंऽअद्यमहानांदेवानामवोंवृ णे । त्मनांचदस्मवंर्चसां ॥ आयेविश्वापार्थिवानिपप्रथंन्रोचनादिवः । मरुतःसोमंपीतये ॥ त्यान्नुपूतदंक्षसोदिवोवों मरुतोहुवे । अस्यसोमंस्यपीतयें ॥ त्यान्नुयेविरोदंसीतस्तभुर्मरुतोंहुवे । अस्य० ॥ त्यंनुमारुंतंगणंगिरिष्ठांवृषंणंहुवे । अस्य० ॥ २९ ॥ (८।१०।२) आत्वागिरोंरथीरिवास्थुंःसुतेषुंगिर्वणः । अभित्वासमंनूषतेंद्रंवत्संनमातरंः ॥ आत्वांशुक्रा ऽअंचुच्यवुःसुतासंऽइंद्रगिर्वणः । पिबात्व१स्यांधसऽइंद्रविश्वांसुतेहितं+ ॥ पिबासोमंमदांयकमिंद्रंश्येनाभृंतंसु

दशमेनुवाकेदशसूक्तानि (८।१०।१) गौर्धयतीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबिंदुर्मरुतोगायत्री (पूतदक्षोवाऋषिः) । (८।१०।२) आत्वागिरइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसस्तिरश्चीरिंद्रोनुष्टुप् ।

तं । त्वंहिशश्वंतीनांपतीराजाविशामसि ॥ श्रुधीहवंतिरश्च्याऽइंद्रयस्त्वासपर्यति । सुवीर्यस्यगोमंतोरायस्पूर्धिमहाँ ऽअंसि ॥ इंद्रयस्तेनवीयसींगिरंमंद्रामजीजनत् । चिकित्विन्मनसंधियंप्रत्नामृतस्यपिप्युषीं ॥ ३० ॥ तमुष्टवामयं गिरऽइंद्रमुक्थानिवावृधुः । पुरूण्यस्यपौंस्यासिषासंतोवनामहे ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना । शुद्धैरुक्थै वावृध्वांसंशुद्धऽआशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोनऽआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः । शुद्धोरयिंनिधारयशुद्धोममद्धिसो म्यः+ ॥ इंद्रशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे । शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजंसिषाससि ॥ ३१ ॥ (८।१०।३) अस्माऽउषासऽआतिरंतयाममिंद्रायनक्तमूर्म्याःसुवाचः। अस्माऽआपोमातरःसप्ततस्थुर्नृभ्यस्तरायसिंधवःसुपाराः+॥ अतिविद्धाविथुरेणाचिदस्त्रात्रिःसप्तसानुसंहिताग्रिरीणां । नतद्देवोनमर्त्यस्तुतुर्याद्यानिप्रवृद्धोवृषभश्चकार ॥ इंद्रस्य वज्रऽआयसोनिमिश्लऽइंद्रस्यबाह्वोर्भूयिष्ठमोजः । शीर्षन्निंद्रस्यक्रतवोनिरेकऽआसन्नेषंतश्रुत्याऽउपाके+ ॥ मन्ये त्वायज्ञियंयज्ञियानांमन्येत्वाच्यवनमच्युतानां । मन्येत्वासत्वनामिंद्रकेतुंमन्येत्वावृषभंचर्षणीनां+ ॥ आयद्वज्रंबा ह्वोरिंद्रधत्सेमदच्युतमहयेहंतवाऽउं । प्रपर्वताऽअनवंतप्रगावःप्रब्रह्माणोऽअभिनक्षंतऽइंद्रं ॥ ३२ ॥ तमुष्टवामयऽ इमाजजानविश्वाजातान्यवराण्यस्मात् । इंद्रेणमित्रंदिधिषेमगीर्भिरुपोनमोभिर्वृषभंविशेम ॥ वृत्रस्यत्वाश्वसथादी

(८।१०।३) अस्माइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यतिरश्चीरिंद्रश्चतुर्दश्याइंद्रामरुतःपंचदश्याइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप्चतुर्थीविराट् ।

षंमाणाविश्वेदेवाऽअंजहुर्येसखायः । मरुद्भिरिंद्रसख्यंतेऽअस्त्वथेमाविश्वाःपृतनाजयासि ॥ त्रिःषष्टिस्त्वामरुतोवा
वृधानाऽउस्राऽइवराशयोयज्ञियासः । उपत्वेमःकृधिनोभागधेयंशुष्मंतऽएनाहविषाविधेम ॥ तिग्ममायुधंमरुताम
नीकंकस्तऽइंद्रप्रतिवज्रंदधर्ष । अनायुधासोऽअसुराऽअदेवाश्चक्रेणताँऽअपवपऽऋजीषिन् ॥ महऽउग्रायतवसेसुवृ
क्तिंप्रेरयशिवतमायपश्वः । गिर्वाहसेगिरऽइंद्रायपूर्वीर्धेहितन्वेकुविदंगवेदत् ॥ २३ ॥ उक्थवाहसेविभ्वेमनीषांद्रु
णानपारमीरयानदीनां । निस्पृशधियातन्विश्रुतस्यजुष्टतरस्यकुवि० ॥ तद्विविड्ढियत्तऽइंद्रोजुजोषत्स्तुहिसुष्टुतिंनम
साविवास । उपभूषजरितर्मारुवण्यःश्रावयावाचंकुवि० ॥ अवद्रप्सोऽअंशुमतीमतिष्ठदियानःकृष्णोदशभिःसहस्रैः ।
आवत्तमिंद्रःशच्याधमंतमपस्नेहितीर्नृमणाऽअधत्त ॥ द्रप्समपश्यंविषुणेचरंतमुपह्वरेनद्योऽअंशुमत्याः । नभोनकृ
ष्णमवतस्थिवांसमिष्यामिवोवृषणोयुध्यताजौ+ ॥ अधद्रप्सोऽअंशुमत्याऽउपस्थेधारयत्तन्वंतित्विषाणः । विशोऽ
अदेवीरभ्याचरंतीर्बृहस्पतिनायुजेंद्रःससाहे ॥ २४ ॥ त्वंहत्यत्सप्तभ्योजायमानोशत्रुभ्योऽअभवःशत्रुरिंद्र । गूढे
द्यावापृथिवीऽअन्वविंदोविभुमद्भ्योभुवनेभ्योरणंधाः ॥ त्वंहत्यदप्रतिमानमोजोवज्रेणवज्रिन्धृषितोजघंथ । त्वंशुष्ण
स्यावातिरोवधत्रैस्त्वंगाऽइंद्रशच्येदविंदः ॥ त्वंहत्यद्वृषभचर्षणीनांघनोवृत्राणांतविषोबभूथ । त्वंसिंधूँऽरसृजस्तस्त
भानान्त्वमपोऽअजयोदासपत्नीः ॥ ससुक्रतुरणितायःसुतेष्वनंत्तमन्युर्योऽअहेवरेवान् । यऽएकऽइन्नर्यपांसिकर्तास

ऋक्सं. अ.६अ.६ ॥४५॥

वृत्रहाप्रतीदन्यमाहुः ॥ सवृत्रहेंद्रश्चर्षणीधृत्तंसुष्टुत्याहव्यैंहुवेम । सप्राविताम्घवानोधिवक्तासवाजस्यश्रवस्यस्यदाता+ ॥ सवृत्रहेंद्रऽऋभुक्षाःसद्योजज्ञानोहव्योबभूव । कृण्वन्नपांसिनर्यापुरूणिसोमोनपीतोहव्यःसखिभ्यः ॥ ३५ ॥ (८।१०।४) याऽइंद्रभुजऽआभरःस्वर्वाँऽअसुरेभ्यः । स्तोतारमिन्मघवन्नस्यवर्धययेचत्वेवृक्तबर्हिषः ॥ यमिंद्रदधिषेत्वमश्वंगांभागमव्ययं । यजमानेसुन्वतिदक्षिणावतितस्मिन्तंधेहिमापणौ+ ॥ यऽइंद्रसस्त्यव्रतोनुष्वापमदेवयुः । स्वैःषऽएवैर्मुमुरत्पोष्यंरयिंसनुतर्धेहितंततः ॥ यच्छक्रासिपरावतियदर्वावतिवृत्रहन् । अतस्त्वागीर्भिर्द्युगदिंद्रकेशिभिःसुतावाँऽआविवासति ॥ यद्वासिरोचनेदिवःसमुद्रस्याधिविष्टपि । यत्पार्थिवेसदनेवृत्रहन्तमयदंतरिक्षऽआगहि ॥ ३६ ॥ सनःसोमेषुसोमपाःसुतेषुशवसस्पते । मादयस्वराधसासूनृतावतेंद्रराययापरीणसा ॥ मानऽइंद्रपरावृणग्भवानःसधमाद्यः । त्वंनऽऊतीत्वमिन्नऽआप्यंमानऽइंद्रपरावृणक् ॥ अस्मेऽइंद्रसचासुतेनिषदापीतयेमधु । कृधीजरित्रेमघवन्नवोमहदस्मेऽइंद्रसचासुते+ ॥ नत्वादेवासऽआशतनमर्त्यासोऽअद्रिवः । विश्वाजातानिशवसाभिभूरसिनत्वादेवासऽआशत ॥ विश्वाःपृतनाऽअभिभूतरंनरंसजूस्ततक्षुरिंद्रंजजनुश्चराजसे । क्रत्वावरिष्ठंवरऽआमुरिमुतोग्रमोजिष्ठंतवसंतरस्विनं ॥ ३७ ॥ समींरेभासोऽअस्वरन्निंद्रंसोमस्यपीतये । स्वर्पतिंयदींवृधेधृतव्रतोह्योजसासमू

मंडलं ८ अनु. १० ॥४५॥

(८।१०।४) याइंद्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोरेभइंद्रोबृहतीदशम्याद्याःक्रमेणातिजगत्युपरिष्टाद्बृहत्यतिजगतीत्रिष्टुप्जगत्यः ।

तिभिः ॥ नेमिंनमंतिचक्षसामेषंविप्राऽअभिस्वरा । सुदीतयोवोऽअद्रुहोपिकर्णेतरस्विनःसमृक्वभिः ॥ तमिंद्रंजोहवी
मिमघवानमुग्रंसत्रादधानमप्रतिष्कुतंशवांसि । मंहिष्ठोगीर्भिराचयज्ञियोववर्तद्रायेनोविश्वासुपथाकृणोतुवज्री ॥
त्वंपुरऽइंद्रचिकिदेनाव्योजसाशविष्ठशक्रनाशयध्यै । त्वद्विश्वानिभुवनानिवज्रिन्द्यावारेजेतेपृथिवीचभीषा ॥
तन्मऽऋतमिंद्रशूरचित्रपात्वपोनवज्रिन्दुरितातिपर्षिभूरि । कदानऽइंद्ररायऽआदशस्येर्विश्वप्स्न्यस्यस्पृहयाय्यस्यरा
जन् ॥ ३८ ॥ इतिषष्ठाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

षट्चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १६ ऋचः १९७ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायें. ९ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अर्यमवरुणाभ्यामि. विश्वे
भ्योदेवेभ्य. ५ अग्नय. ९ अश्विभ्यामि. २० इंद्राये. ९२ इंद्रऋभुभ्य. मरुद्भ्य. १२ इंद्राये. २२ इंद्रामरुद्भ्य. इंद्राबृहस्पतिभ्या.
इंद्रायेदं. २१ ॥ इतिषष्ठेषष्ठः ॥

इंद्रायद्वादशनृमेधऔष्णिहंसप्तम्युपांत्येचककुभौत्यानवम्यौपुरउष्णिहौत्वामिदाष्टौप्रागाथंमयंतेद्वादशनेमो
भार्गवस्त्रैष्टुभंषष्ठीजगतीपरास्तिस्रोनुष्टुभौयमितिद्वृचेनेंद्रआत्मानमस्तौदुपांत्येवाच्यावृधकृषोळशंजमदग्निर्भा
र्गवोमैत्रावरुणंप्रागाथंत्रित्रिष्टुबंतंतृतीयादिगायत्रीपरासतोबृहतीस्तोत्रंराजस्वृक्सपादादित्याश्विन्यौवायव्ये
सौर्यौबृहत्युषस्यासूर्यप्रभास्तुतिर्वीपावमानीगव्यैत्वमग्नेद्व्यधिकाभार्गवःप्रयोगोबार्हस्पत्योवाग्निःपावकःसहस

स्तुतयोर्वाद्वयोर्गृहपतिर्यविष्ठयोर्वान्यतरआग्नेयंत्वदर्शिषळूनासोभरिर्वार्हतंपंचमीविराड्रूपासप्तम्याद्ययुजः सतोबृहत्योष्टम्यादियुजःककुभ्नसीयसीककुबनुष्टुबंत्याग्निमारुतीनवमंमंडलंपावमानंसौम्यंस्वादिष्ठयादशम धुच्छंदाःपवस्वमेधातिथिरेषशुनःशेपःसनहिरण्यस्तूपःसमिद्धएकादशकाश्यपोसितोदेवलोवाविंशतिःसूक्ता न्याद्यमाप्रियंश्चतुरनुष्टुबंतंमंद्रयानवासृग्रमेतेसोमाःपरिप्रियाप्रस्वानासंउपास्मैसोमाअसृग्रं ॥ ७ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (८।१०।५) इंद्रायसामगायतविप्रायबृहतेबृहत् । धर्मकृतेविपश्चितेपनस्यवे ॥ त्वमिंद्राभिभूर सित्वंसूर्यमरोचयः । विश्वकर्माविश्वदेवोमहाँऽअसि ॥ विभ्राजञ्ज्योतिषास्व१रगच्छोरोचनंदिवः । देवास्तऽइंद्रस ख्यायर्येमिरे ॥ एंद्रंनोगधिप्रियःसत्राजिदगोह्यः । गिरिर्नविश्वतस्पृथुःपतिर्दिवः+ ॥ अभिहिसत्यसोमपाऽउभेबभू थरोदसी । इंद्रासिसुन्वतोवृधःपति० ॥ त्वंहिशश्वतीनामिंद्रदर्तापुरामसि । हंतादस्योर्मनोर्वृधःपति० ॥ १ ॥ अ धाहींद्रगिर्वणऽउपत्वाकामान्महःससृज्महे । उदेवयंतऽउदभिः ॥ वार्णत्वायव्याभिर्वर्धंतिशूरब्रह्माणि । वावृध्वांसं चिदद्रिवोदिवेदिवे॥ युंजंतिहरीऽइषिरस्यगाथयोरौरथऽउरुयुगे। इंद्रवाहावचोयुजा ॥ त्वंनऽइंद्राभरँऽओजोनृम्णंशत क्रतोविचर्षणे। आवीरंपृतनाषहं ॥ त्वंहिनःपितावसोत्वंमाताशतक्रतोबभूविथ । अधातेसुम्नमीमहे ॥ त्वांशुष्मिन्पुरु

(८।१०।५). इंद्रायसामेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधइंद्रउष्णिकसप्तमीदशम्येकादश्यौककुभोनवम्यंत्येपुरउष्णिहौ ।

हूतवाजयंतमुपब्रुवेशतक्रतो । सनोरास्वसुवीर्यं ॥ २ ॥ (८।१०।६) त्वामिदाह्योनरोपीप्यन्वज्रिन्भूर्णयः । सऽ इंद्रस्तोमवाहसामिहश्रुध्युपस्वसरमागहि ॥ मत्स्वासुशिप्रहरिवस्तदीमहेत्वेऽआभूषंतिवेधसः । तवश्रवांस्युपमान्यु कथ्यासुतेष्विंद्रगिर्वणः ॥ श्रायंतऽइवसूर्यंविश्वेदिंद्रस्यभक्षत । वसूनिजातेजनमानऽओजसाप्रतिभागंनदीधिम ॥ अनर्शरातिंवसुदामुपस्तुहिभद्राइंद्रस्यरातयः । सोऽअस्यकामंविधतोनरोषतिमनोदानायचोदयन् ॥ त्वामिंद्रप्रतूर्तिष्व भिविश्वाऽअसिस्पृधः । अशस्तिहाजनिताविश्वतूरसित्वंतूर्यतरुष्यतः+ ॥ अनुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुःक्षोणीशिशुंनमात रा । विश्वास्तेस्पृधःश्नथयंतमन्यवेवृत्रंयदिंद्रतूर्वसि ॥ इतऽऊतीवोऽअजरंप्रहेतारमप्रहितं । आशुंजेतारंहेतारंरथीतं ममतूर्तंतुग्र्यावृधं ॥ इष्कर्तारमनिष्कृतंसहस्कृतंशतमूतिंशतक्रतुं । समानमिंद्रमवसेहवामहेवसवानंवसूजुवं ॥ ३ ॥ (८।१०।७) अयंतऽएमितन्वापुरस्ताद्विश्वेदेवाऽअभिमायंतिपश्चात् । यदामह्यंदीधरोभागमिंद्रादिन्मयाकृण वोवीर्याणि ॥ दधामितेमधुनोभक्षमग्रेहितस्तेभागःसुतोऽअस्तुसोमः । असश्चत्वंदक्षिणतःसखामेधावृत्राणिजंघनाव

(८।१०।६) त्वामिदेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यनृमेधइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (८।१०।७) अयंतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोनेम ऋषिःअयंतइतिद्वयोरिंद्रऋषिःइंद्रोदेवतामनोजवाइत्यस्याःसुपर्णोदेवतासमुद्रेइत्यस्यावज्रंयद्वाग्वदंतीतिद्वयोर्वाग्देवतात्रिष्टुप्षष्ठीजगतीसप्त म्याद्यास्तिस्रोनुष्टुभः ।

भूरिं ॥ प्रसुस्तोमंभरतवाजयंतइंद्रायसत्यंयदिसत्यमस्ति । नेंद्रोंऽअस्तीतिनेमंऽउत्वऽआहकईंददर्शकमभिष्टवाम ॥ अयमस्मिजरितःपश्यमेहविश्वांजातान्यभ्यस्मिमह्ना । ऋतस्यमाप्रदिशोवर्धयंत्यादर्दिरोभुवनादर्दरीमि ॥ आयन्मा वेनाऽअरुहन्नृतस्यँऽएकमासीनंहर्यतस्यपृष्ठे । मनश्चिन्मेहृदऽआप्रत्यवोचदचिक्रदन्छिशुमंतःसखायः ॥ विश्वेत्ताते सर्वनेषुप्रवाच्यायाचकर्थमघवन्निंद्रसुन्वते । पारावतंयत्पुरुसंभृतंवस्वपावृणोःशरभायऽऋषिबंधवे ॥ ४ ॥ प्रनूनंधा वतापृथङ्नेहयोत्रोऽअवावरीत् । निषींवृत्रस्यमर्मणिवज्रमिंद्रोऽअपीपतत् ॥ मनोजवाऽअयमानऽआयसीमतरत्पुरं । दिवंसुपर्णोगत्वायसोमंवज्रिणऽआभरत् ॥ समुद्रेऽअंतःशयतऽउद्नावज्रोऽअभीवृतः । भरंत्यस्मैसंयतःपुरःप्रस्रवणा बलिं ॥ यद्वाग्वदंत्यविचेतनानिराष्ट्रीदेवानांनिषसादमंद्रा । चतस्रऽऊर्जंदुदुहेपयांसिक्वस्विदस्याःपरमंजगाम ॥ देवींवाचमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाःपशवोवदंति । सानोमंद्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ॥ सखेविष्णोवि तरंविक्रमस्वद्यौर्देहिलोकंवज्रायविष्कभे । हनाववृत्रंरिणचावसिंधूनिंद्रस्यंयंतुप्रसवेविसृष्टाः ॥ ५ ॥ (८।१०।८) ऋधं

(८।१०।८) ऋधगित्थेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निर्ऋषिर्मित्रावरुणौदेवते पंचम्यामित्रावरुणादित्यादेवताःषष्ठ्याआदित्याः सप्तम्यष्टम्योरश्विनौनवमीदशम्योर्वायुरेकादशीद्वादश्योःसूर्यस्त्रयोदश्याउषाश्चतुर्दश्याःपवमानस्ततोद्वयोर्गौःबृहतीद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यष्ट म्यःसतोबृहत्यःतृतीयागायत्रीअंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

गित्थासमर्त्यैःशशमेदेवतातये । योनूनंमित्रावरुणावभिष्टयऽआचक्रेहव्यदातये ॥ वर्षिष्ठक्षत्राऽउरुचक्षसानरा
राजानादीर्घश्रुत्तमा । तावाहुतानदंसनारथर्यतःसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ प्रयोवांमित्रावरुणाजिरोदूतोऽअद्रवत् ।
अयःशीर्षामदेरघुः ॥ नयःसंपृच्छेनपुनर्हवीतवेनसंवादायरमते । तस्मान्नोऽअद्यसमृतेरुरुष्यतंवाहुभ्यांनऽउरुष्यतं॥
प्रमित्रायप्रार्यम्णेसचथ्यमृतावसो । वरूथ्यं१वरुणेछंद्यंवचःस्तोत्रंराजसुगायत ॥ ६ ॥ तेहिंन्विरेऽअरुणंजेन्यंवस्वे
कंपुत्रंतिसृणां । तेधामान्यमृतामर्त्यानामदब्धाऽअभिचक्षते ॥ आमेवचांस्युद्यताद्युमत्तमानिकर्त्वा । उभायातंना
सत्यासजोषसाप्रतिहव्यानिवीतये ॥ रातिंयद्वामरक्षसंहवामहेयुवाभ्यांवाजिनीवसू । प्राचींहोत्रांप्रतिरंताविंतनरा
गृणानाजमदग्निना ॥ आनोयज्ञंदिविस्पृशंवायोयाहिसुमन्मभिः । अंतःपवित्रऽउपरिश्रीणानोऽयंशुक्रोऽअयामि
ते ॥ वेत्यध्वर्युःपथिभीरजिष्ठैःप्रतिहव्यानिवीतये । अधानियुत्वऽउभयस्यनःपिवशुचिंसोमंगवाशिरं ॥ ७ ॥ बण्म
हाँऽअसिसूर्यबळादित्यमहाँऽअसि । महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्धादेवमहाँऽअसि ॥ बट्सूर्यश्रवसामहाँऽअसिसत्रा
देवमहाँऽअसि । मह्नादेवानामसुर्यःपुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यं ॥ इयंयानीच्यर्किणीरूपारोहिण्याकृता । चित्रेव
प्रत्यदर्श्यायत्यं१तर्दशसुवाहुषु ॥ प्रजाहतिस्रोऽअत्यायमीयुन्यं१न्याऽअर्कमभितोविविश्रे । बृहद्धतस्थौभुवनेष्वंतः
पवमानोहरितऽआविवेश ॥ मातारुद्राणांदुहितावसूनांस्वसादित्यानाममृतस्यनाभिः । प्रनुवोचंचिकितुषेजनाय

मागामनांगामदिंतिंवधिष्ट ॥ वचोविदंवाचंमुदीरयंतींविश्वांभिधींभिरुपतिष्ठमानां । देवींऽदेवेभ्यःपर्येयुषींगामा मांवृक्तमर्त्योदभ्रचेताः ॥ ८ ॥ (८।१०।९) त्वमंग्नेबृहद्वयोदधांसिदेवदाशुषे । कविर्गृहपंतिर्युवां ॥ सनंऽईळांन यासहदेवाँऽअंग्नेदुवस्युवां । चिकिद्विभानवावंह ॥ त्वयांहस्विद्युजावयंचोदिंष्ठेनयविष्ठ्य । अभिष्मोवाजंसातये ॥ और्वभृगुवच्छुचिंमप्नवानवदाहुंवे । अग्निंसमुद्रवांससं ॥ हुवेवातंस्वनंकविंपर्जन्यंक्रंद्यंसहंः । अग्निं० ॥ ९ ॥ आस वंसंवितुर्यंथाभगंस्येवभुजिंहुंवे । अग्निं० ॥ अग्निंवोंवृधंतंमध्वराणांपुरूतमं । अच्छानप्त्रेसहंस्वते ॥ अयंयथांनऽआ भुवत्त्वष्टांरूपेवतक्ष्यां । अस्यक्रत्वायशंस्वतः ॥ अयंविश्वांऽअभिश्रियोग्निर्देवेषुंपत्यते । आवाजैरुपंनोगमत् ॥ वि श्वेषामिहस्तुंहिहोतॄणांयशस्तंमं । अग्निंयज्ञेषुंपूर्व्यं ॥ १० ॥ शीरंपावकशोंचिषंज्येष्ठोयोदमेष्वा । दीदायंदीर्घश्रुत्तं मः ॥ तमर्वंतंनसांनसिंगृणीहिविंप्रशुष्मिणं । मित्रंनयांतयज्जंनं ॥ उपंत्वाजामयोगिरोदेदिंशतीर्हविष्कृतंः । वायोर नींकेऽअस्थिरन् ॥ यस्यंत्रिधात्ववृंतंबर्हिस्तस्थावसंदिनं । आपंश्चिन्निदंधापदं ॥ पदंदेवस्यंमीळ्हुषोनांधृष्टाभिरूति भिंः । भद्रासूर्यंऽइवोपदृक् ॥ ११ ॥ अग्नेंघृतस्यंधीतिभिंस्तेपानोदेंवशोचिषां । आदेवान्वंक्षियक्षिंच ॥ तंत्वांजनं

(८।१०।९) त्वमग्नइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभार्गवःप्रयोगोग्निर्गायत्री (अस्मिन्सूक्तेएतऋषयोविकल्प्यंते–बार्हस्पत्योग्निःपावकः यद्वासहसःपुत्रौगृहपतियविष्ठौअनयोरन्यतरोवा) ।

तमातरंःकविंदेवासोऽअंगिरः । हव्यवाहममर्त्यं ॥ प्रचेतसंत्वाकवेग्नेदूतंवरेण्यं । हव्यवाहंनिषेदिरे ॥ नहिमेऽअ
स्त्यघ्न्यानस्वधितिर्वनन्वति । अथैतादृग्भरामिते ॥ यदग्नेकानिकानिचिदातेदारूणिदध्मसि । ताजुषस्वयविष्ठ ॥
यदत्त्युपजिह्विकायद्वम्रोऽअतिसर्पति । सर्वंतदस्तुतेघृतं+ ॥ अग्निमिंधानोमनसाधियंसचेतमर्त्यः । अग्निमीधेवि
वस्वभिः ॥ १२ ॥ (८।१०।१०) अदर्शिगातुवित्तमोयस्मिन्व्रतान्यादधुः । उपोषुजातमार्यस्यवर्धनमग्निंनक्षंतनो
गिरः ॥ प्रदैवोदासोऽअग्निर्देवाँऽअच्छानमज्मना । अनुमातरंपृथिवींविवावृतेतस्थौनाकस्यसानवि ॥ यस्माद्रेजंतकृ
ष्टयश्चर्कृत्यानिकृण्वतः । सहस्रसांमेधसाताविवत्मनाग्निंधीभिःसपर्यत ॥ प्रयंरायेनिनीषसिमर्तोयस्तेवसोदाशत् ।
सवीरंधत्तेऽअग्नऽउक्थशंसिनंत्मनासहस्रपोषिणं ॥ सदृह्ळेचिदभितृणत्तिवाजमर्वतासधत्तेऽअक्षितिश्रवः । त्वेदेवत्रा
सदापुरूवसोविश्वावामानिधीमहि ॥ १३ ॥ योविश्वादयतेवसुहोतामंद्रोजनानां । मधोर्नपात्राप्रथमान्यस्मैप्रस्तोमा
यंत्यग्नये ॥ अश्वंनगीर्भीरथ्यंसुदानवोमर्मृज्यंतेदेवयवः । उभेतोकेतनयेदस्मविश्पतेपर्षिराधोमघोनां ॥ प्रमंहिष्ठाय
गायतऽऋताव्नेबृहतेशुक्रशोचिषे । उपस्तुतासोऽअग्नये ॥ आवंसतेमघवावीरवद्यशःसमिद्धोद्युम्न्याहुतः । कुविन्नोऽ

(८।१०।१०) अदर्शीतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरग्निरंत्यायाअग्नामरुतोबृहतीपंचमीविराड्रूपासप्तम्याद्ययुजःसतोबृहत्योष्ट
स्यादियुजःक्रमेणककुब्ह्रसीयसीककुवनुष्टुभः ।

अस्यसुमतिर्नवीयस्यच्छावाजेभिरागमत् ॥ प्रेष्ठंमुप्रियाणांस्तुह्यासावातिथिं । अग्निंरथानांयमं ॥ १४ ॥ उदितायो निदितावेदितावस्वायुज्ञियोववर्तति । दुष्टरायस्यंप्रवणेनोर्मयोधियावाजंसिषासतः ॥ मानोहृणीतामतिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रशस्तऽएषः । यःसुहोतास्वध्वरः+ ॥ मोतेरिषन्येऽअच्छोक्तिभिर्वसोग्नेकेभिश्चिदेवैः । कीरिश्चिद्धित्वामीट्टेदूत्यां यरातहव्यःस्वध्वरः+ ॥ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये । सोभर्याऽउपसुष्टुतिंमादयस्वस्वर्णरे ॥ १५ ॥ ॥ (इतिप्रागाथमष्टमंमंडलंअत्रसूक्तानि ९२) ॥ (९।१।१) स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसु तः+ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतं । द्रुणासधस्थमासदत् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः । पर्षि राधोमघोनाम् ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंधसा । अभिवाजमुतश्रवः ॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थंदिवेदिवे । इंदोत्वेनऽआशसः ॥ १६ ॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहिता । वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्यऽआगृ भ्णंतियोषणोदश । स्वसारःपार्येदिवि+ ॥ तमींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंहतिं । त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभीइममघ्न्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशुं । सोममिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते । शूरोमघाचमंह

पावमानेनवमेमंडलेसप्तानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेचतुर्विंशतिसूक्तानि (९।१।१) स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाःपव मानसोमोगायत्री ।

ते ॥ १७ ॥ (९।१।२) पवस्वदेववीरतिपवित्रंसोमरंह्या । इंद्रमिंदोवृषाविश ॥ आवच्यस्वमहिप्सरोवृषेंदोद्युम्नवं त्तमः । आयोनिंधर्णसिःसंदः ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारासुतस्यवेधसः । अपोवसिष्टसुक्रतुः ॥ महांतंत्वामहीरन्वापो ऽअर्षंतिसिंधवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ समुद्रोऽअप्सुमामृजेविष्टंभोधरुणोदिवः । सोमःपवित्रेऽअस्मयुः+ ॥ १८ ॥ अचिक्रदद्वृषाहरिर्महान्मित्रोनदर्शतः । संसूर्येणरोचते ॥ गिरस्तऽइंदऽओजसामर्मृज्यंतेऽअपस्युवः । याभिर्मदाय शुंभसे ॥ तंत्वामदायघृष्वयऽउलोककृत्नुमीमहे । तवप्रशस्तयोमहीः+ ॥ अस्मभ्यमिंदविंद्रयुर्मध्वःपवस्वधारया । पर्जन्योवृष्टिमाँऽइव ॥ गोषाऽइंदोनृषाऽअस्यश्वसावाजसाऽउत । आत्मायज्ञस्यपूर्व्यः+ ॥ १९ ॥ (९।१।३) एष देवोऽअमर्त्यःपर्णवीरिवदीयति । अभिद्रोणान्यासदं ॥ एषदेवोविपाकृतोतिह्वरांसिधावति । पवमानोऽअदाभ्यः॥ एषदेवोविपन्युभिःपवमानऽऋतायुभिः । हरिर्वाजायमृज्यते ॥ एषविश्वानिवार्याशूरोयन्निवसत्वभिः । पवमानःसि षासति ॥ एषदेवोरथर्यतिपवमानोदशस्यति । आविष्कृणोतिवग्वनुं+ ॥ २० ॥ एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते । दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारया । पवमानःकनिक्रदत् ॥ एषदिवंव्यासरत्तिरोरजांस्यस्पृ

(९।१।२) पवस्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।३) एषदेवइतिदशर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातःपवमानसोमोगायत्री ।

तः । पवमानःस्वध्वरः+ ॥ एषप्रत्नेनजन्मनादेवोदेवेभ्यःसुतः । हरिःपवित्रेऽअर्षति ॥ एषऽउस्यपुरुव्रतोजज्ञानोजनयन्निषः । धारयापवतेसुतः+ ॥ २१ ॥ (९।११४) सनाचसोमजेषिचपवमानमहिश्रवः । अथानोवस्यसस्कृधि ॥ सनाज्योतिःसनास्व१र्विश्वाचसोमसौभगा । अथा० ॥ सनादक्षमुतक्रतुमपसोममृधोजहि । अथा० ॥ पवीतारःपुनीतनसोममिंद्रायपातवे । अथा० ॥ त्वंसूर्येनऽआभजतवक्रत्वातवोतिभिः । अथा० ॥ २२ ॥ तवक्रत्वातवोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्यं । अथा० ॥ अभ्यर्षस्वायुधसोमद्विबर्हसंरयिं । अथा० ॥ अभ्य१र्षानपच्युतोरयिंसमत्सुसासहिः । अथा० ॥ त्वांयज्ञैरवीवृधन्पवमानविधर्मणि । अथा० ॥ रयिंनश्चित्रमश्विनमिंदोविश्वायुमाभर । अथा० ॥ २३ ॥ (९।११५) समिद्धोविश्वतस्पतिःपवमानोविराजति । प्रीणन्वृषाकनिक्रदत् ॥ तनूनपात्पवमानःशृंगेशिशानोऽअर्षति । अंतरिक्षेणरारजत् ॥ ईळेन्यःपवमानोरयिर्विराजतिद्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ॥ बर्हिःप्राचीनमोजसापवमानस्तृणन्हरिः । देवेषुदेवऽईयते ॥ उदातैर्जिहतेबृहद्वारोदेवीर्हिरण्ययीः । पवमानेनसुष्टु

(९।११४) सनाचेतिदशर्चस्यसूक्तस्यहिरण्यस्तूपःपवमानसोमोगायत्री । (९।११५) समिद्धइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःक्रमेणेध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौतिस्रोदेव्यःसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयोगायत्रीअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः । (इतआरभ्यविंशतिसूक्तेषुकाश्यपोदेवलोऽसितेनसहविकल्पते) ।

ताः ॥ २४ ॥ सुशिल्पेबृंहतीमहीपवमानोवृषण्यति । नक्तोषासानदर्शते ॥ उभादेवानृचक्षसाहोतारादैव्याहुवे । पवमानऽइंद्रोवृषा ॥ भारतीपवमानस्यसरस्वतीळामही । इमंनोयज्ञमागमन्तिस्रोदेवीःसुपेशसः ॥ त्वष्टारमग्रजांगोपापुरोयावानमाहुवे । इंदुरिंद्रोवृषाहरिःपवमानःप्रजापतिः ॥ वनस्पतिंपवमानमध्वासमंङ्धिधारया । सहस्रवल्शंहरितंभ्राजमानंहिरण्ययं ॥ विश्वेदेवाःस्वाहाकृतिंपवमानस्यागत । वायुर्बृहस्पतिःसूर्योग्निरिंद्रःसजोषसः ॥ २५ ॥
(९।१।६) मंद्रयासोमधारयावृषापवस्वदेवयुः । अव्योवारेष्वस्मयुः ॥ अभित्यंमद्यंमदमिंदविंद्रऽइतिक्षर । अभिवाजिनोऽअर्वतः ॥ अभित्यंपूर्व्यंमदंसुवानोऽअर्षपवित्रऽआ । अभिवाजमुतश्रवः ॥ अनुद्रप्सासऽइंदवऽआपोनप्रवतासरन् । पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ यमत्यमिववाजिनंमृजंतियोषणोदश । वनेक्रीळंतमत्यविं ॥ २६ ॥ तंगोभिर्वृषणंरसंमदायदेववीतये । सुतंभरायसंसृज ॥ देवोदेवायधारयेंद्रायपवतेसुतः । पयोयदस्यपीपयत् ॥ आत्मायज्ञस्यरंह्यासुष्वाणःपवतेसुतः । प्रत्नंनिपातिकाव्यं ॥ एवापुनानऽइंद्रयुर्मदंमदिष्ठवीतये । गुहाचिद्दधिषेगिरः ॥ २७ ॥
(९।१।७) असृग्रमिंदवःपथाधर्मन्नृतस्यसुश्रियः । विदानाऽअस्ययोजनं ॥ प्रधारामध्वोऽअग्रियोमहीरपोविगाहते

(९।१।६) मंद्रयेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।७) असृग्रमितिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

ते । हुविर्हुविष्मुवंद्यः ॥ प्रयुजोवाचोऽअंग्रियोवृषावंचक्रदुद्वनें । सद्माभिसुत्योऽअंध्वरः+ ॥ परियत्काव्यांकुविर्नृ
म्णावसांनोऽअर्षति । स्वर्वाजीसिंषासति ॥ पवंमानोऽअुभिस्पृधोविशोराजेवसीदति । यदीमृण्वंतिवेधसः ॥२८॥
अव्योवारेपरिंप्रियोहरिर्वनेषुसीदति । रेभोवंनुष्यतेमुती+ ॥ सवायुमिंद्रमुश्विनांसाकंमदेंनगच्छति । रणायोऽअंस्य
धर्मंभिः ॥ आमित्रावरुणाभगुंमध्वंःपवंतऽऊर्मयंः । विदानाऽअस्यशक्मंभिः ॥ अुस्मभ्यंरोदसीरुयिंमध्वोवाजंस्य
सातयें । श्रवोवसूंनिसंजितं ॥ २९ ॥ (९।१।८) एतेसोमाऽअुभिप्रियमिंद्रंस्यकामंमक्षरन् । वर्धंतोऽअस्यवी
र्यं* ॥ पुनानासंश्चमूषदोगच्छंतोवायुमश्विनां । तेनोंधांतुसुवीर्यं ॥ इंद्रंस्यसोमुराधसेपुनानोहार्दिचोदय । ऋतस्य
योनिंमासदं ॥ मृजंतित्वादशक्षिपोंहिन्वंतिसप्तधीतयंः । अनुविप्राऽअमादिषुः ॥ देवेभ्यंस्त्वामदांयकंसृजानमति
मेष्यंः । संगोभिर्वासयामसि ॥ ३० ॥ पुनानःकुलशेष्वावस्त्राण्यरुषोहरिंः । परिगव्यान्यव्यत ॥ मुघोनुऽआपंव
स्वनोजुहिविश्वाऽअपुद्विषंः । इंदोसखांयुमाविंश ॥ वृष्टिंदिवःपरिंस्रवद्युम्नंपृथिव्याऽअधि । सहोंनःसोमपृत्सुधाः ॥
नृचक्षंसंत्वावुयमिंद्रपीतंस्वुर्विदं । भक्षीमहिंप्रजामिषं ॥ ३१ ॥ (९।१।९) परिंप्रियादिवःकुविर्वयांसिनुप्त्योर्हि
तः । सुवानोयातिकुविक्रंतुः ॥ प्रप्रक्षयांयुपन्यंसेजनांयुजुष्टोऽअुद्रुहें । वीत्यंर्षचनिष्ठया ॥ ससूनुर्मातराशुचिंर्जातो

(९।१।८)एतेसोमाइतिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।(९।१।९)परिप्रियेतिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

जातेऽअरोचयत् । महान्महीऽऋतावृधा ॥ ससप्तधीतिभिर्हितोनद्योऽअजिन्वदद्रुहः । याऽएकमक्षिवावृधुः+ ॥ ताऽअभिसंतमस्तृतंमहेयुवानमादधुः । इंदुमिंद्रतवव्रते+ ॥ ३२ ॥ अभिवह्निरमर्त्यःसप्तपश्यतिवावहिः । क्रिविर्देवीरतर्पयत् ॥ अवाकल्पेषुनःपुमस्तमांसिसोमयोध्या । तानिपुनानजंघनः ॥ नूनव्यसेनवीयसेसूक्तायसाधयापथः । प्रत्नवद्रोचयारुचः ॥ पवमानमहिश्रवोगामश्वंरासिवीरवत् । सनामेधांसनास्वः* ॥ ३३ ॥ (९।१।१०) प्रस्वानासोरथाऽइवार्वतोनश्रवस्यवः । सोमासोरायेऽअक्रमुः ॥ हिन्वानासोरथाऽइवदधन्विरेगभस्त्योः । भरासःकारिणामिव ॥ राजानोनप्रशस्तिभिःसोमासोगोभिरंजते । यज्ञोनसप्तधातृभिः ॥ परिसुवानासऽइंदवोमदायबर्हणागिरा । सुताऽअर्षतिधारया ॥ आपानासोविवस्वतोजनंतऽउषसोभगं । सूराऽअण्वंवितन्वते ॥ ३४ ॥ अपद्वारामतीनांप्रत्नाऽऋण्वंतिकारवः । वृष्णोहरसऽआयवः ॥ समीचीनासऽआसतेहोतारःसप्तजामयः । पदमेकस्यपिप्रतः ॥ नाभानाभिंनऽआददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा । कवेरपत्यमादुहे ॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितं । सूरःपश्यतिचक्षसा ॥ ३५ ॥ (९।१।११) उपास्मैगायतानरःपवमानायेंदवे । अभिदेवाँऽइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणोऽअशि

(९।१।१०) प्रस्वानासइतिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।११) उपास्माइतिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

श्रयुः । देवंदेवायदेवयु+ ॥ सनःपवस्वशंगवेशंजनायशमर्वते । शंराजन्नोषधीभ्यः ॥ बभ्रवेनुस्वतवसेरुणायदिवि
स्पृशे । सोमायगाथमर्चत ॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिःसुतंसोमंपुनीतन । मधावाधावतामधु ॥ ३६ ॥ नमसेदुपसीदत
दध्नेदभिश्रीणीतन । इंदुमिंद्रेदधातन ॥ अमित्रहाविचर्षणिःपवस्वसोमशंगवे । देवेभ्योऽअनुकामकृत्+ ॥ इंद्राय
सोमपातवेमदायपरिषिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः ॥ पवमानसुवीर्यंरयिंसोमरिरीहिनः । इंदविंद्रेणनोयुजा+
॥ ३७ ॥ (९।११२) सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने । इंद्रायमधुमत्तमाः ॥ अभिविप्राऽअनूषतगावो
वत्संनमातरः । इंद्रंसोमस्यपीतये ॥ मदच्युत्क्षेतिसादनेसिंधोरूर्माविपश्चित् । सोमोगौरीऽअधिश्रितः+ ॥ दिवो
नाभाविचक्षणोव्योवारेमहीयते । सोमोयःसुक्रतुःकविः+ ॥ यःसोमःकलशेष्वाँऽअंतःपवित्रऽआहितः । तमिंदुः
परिषस्वजे ॥ ३८ ॥ प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमुद्रस्याधिविष्टपि । जिन्वन्कोशंमधुश्चुतं ॥ नित्यस्तोत्रोवनस्पतिर्धीना
मंतःसबर्दुघः । हिन्वानोमानुषायुगा+ ॥ अभिप्रियादिवस्पदासोमोहिन्वानोऽअर्षति । विप्रस्यधारयाकविः+ ॥
आपवमानधारयरयिंसहस्रवर्चसं । अस्मेऽइंदोस्वाभुवं ॥ ३९ ॥ इतिषष्ठाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

(९।११२) सोमाअसृग्रमितिनवर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

सप्तचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३९ सूक्तानि १८ ऋचः १९८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. २९ वाग्देव्या. २ इंद्राये. मित्रावरुणाभ्या. ४ मित्रावरुणादित्येभ्य. आदित्येभ्य. अश्विभ्या. २ वायव. २ सूर्याये. २ उषस. पवमानाये. गवइ. २ अग्नय. ३५ अग्नामरुद्भ्य. पवमानायसोमाये. ४० समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्य. उषासानक्ताभ्या. देविभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. पवमानायसोमाये. ६३ ॥ इतिषष्ठेसप्तमः ॥

सोमःपरिप्राष्टावेषधियांप्रतेप्रनिम्नेनेवपरिसुवानःसप्तंयत्सोमप्रकविंरेतेधावन्त्येतेसोमासःसोमाअसृग्रंप्रसोमासःपवस्वपदृदृढच्युतंआगस्त्यस्तममृक्षंतेध्मवाहोदार्ढच्युतंएषकविर्नृमेधंएषवाजीप्रियमेधःप्रास्यन्नृमेधःप्रधाराबिंदुःप्रसोमासोगोतमःप्रसोमासःश्यावाश्वःप्रसोमासस्त्रितःप्रसुवानआनःपवस्वप्रभूवसुरसर्जिसमुतोरहूगणंएषउस्यआशुरर्षबृहन्मतिःपुनानःप्रयेगावोमेध्यातिथिर्जनयन्योअत्यइव ॥ ८ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।१।१३) सोमःपुनानोऽर्षतिसहस्रधारोऽअत्यविः । वायोरिंद्रस्यनिष्कृतं ॥ पवमानमवस्यवोविप्रमभिप्रगायत । सुष्वाणंदेववीतये ॥ पवंतेवाजसातयेसोमाःसहस्रपाजसः । गृणानादेववीतये ॥ उतनोवाजसातयेपवस्वबृहतीरिषः । द्युमदिंदोसुवीर्यं ॥ तेनःसहस्रिणंरयिंपवंतामासुवीर्यं । सुवानादेवासइंदवः ॥

(९।१।१३) सोमःपुनानइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोऽसितःपवमानसोमोगायत्री ।

ऋक्सं. अ.६अ.८ ॥५३॥

॥ १ ॥ अत्याहियानानहेतृभिरसृग्रंवाजसातये । विवारमव्यमाशवः ॥ वाश्राऽअर्षंतींदवोभिवत्संनधेनवः । दुध न्विरेगभस्त्योः ॥ जुष्टऽइंद्रायमत्सरःपवमानकनिक्रदत् । विश्वाऽअपद्विषोजहि ॥ अपघ्नंतोऽअराव्णःपवमानाः स्वर्दृशः । योनावृतस्यसीदत ॥ २ ॥ (९।१।१४) परिप्रासिष्यदत्कविःसिंधोरूर्मावधिश्रितः । कारंबिभ्रत्पुरुस्पृहं ॥ गिरायदीसबंधवःपंचव्राताऽअपस्यवः । परिष्कृण्वंतिधर्णसिं+ ॥ आदस्यशुष्मिणोरसेविश्वेदेवाऽअमत्सत । यदीगोभिर्वसायते ॥ निरिणानोविधावतिजहच्छर्याणितान्वा । अत्रासंजिघ्रतेयुजा+ ॥ नप्तीभिर्योविवस्वतःशुभ्रो नमामृजेयुवा । गाःकृण्वानोननिर्णिजं ॥ ३ ॥ अतिश्रितीतिरश्चतागव्याजिगात्यण्व्या । वग्नुमियर्तियंविदे+ ॥ अभिक्षिपःसमग्मतमर्जयंतीरिषस्पतिं । पृष्ठागृभ्णतवाजिनः ॥ परिदिव्यानिमर्मृशद्विश्वानिसोमपार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः+ ॥ ४ ॥ (९।१।१५) एषधियायात्यण्व्याशूरोरथेभिराशुभिः । गच्छन्निंद्रस्यनिष्कृतं+ ॥ एषपुरूधियायतेबृहतेदेवतातये । यत्रामृतासऽआसते ॥ एषहितोविनीयतेंतःशुभ्रावतापथा । यदीतुंजंतिभूर्णयः ॥ एषशृंगाणिदोधुवच्छिशीतेयूथ्योऽवृषा । नृम्णादधानऽओजसा ॥ एषरुक्मिभिरीयतेवाजीशुभ्रेभिरंशुभिः । पतिःसिंधूनांभवन् ॥ एषवसूनिपिब्दनापरुषाययिवाँऽअति । अवशादेषुगच्छति ॥ एतंमृजंतिमर्ज्यमुपद्रोणेष्वायवः । प्रच

मंडलं ९ अनु. १ ॥५३॥

(९।१।१४) परिप्रेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१५)एषधियेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

क्राणंमहीरिषः ॥ एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसप्तधीतयः । स्वायुधंमदिंतमं ॥ ५ ॥ (९।१।१६) प्रतेसोतारऽओ
ण्योरसंमदायघृष्वये । सर्गोनतक्त्येतशः ॥ क्रत्वादक्षस्यरथ्यमपोवसानमंधसा । गोषामण्वेषुसश्चिम ॥ अनंप्तम
प्सुदुष्टरंसोमंपवित्रऽआसृज । पुनीहींद्रायपातवे ॥ प्रपुनानस्यचेतसासोमःपवित्रेऽअर्षति। क्रत्वासधस्थमासदत्+॥
प्रत्वानमोभिरिंदवऽइंद्रसोमाऽअसृक्षत । महेभरायकारिणः ॥ पुनानोरूपेऽअव्ययेविश्वाऽअर्षन्नभिश्रियः । शूरोन
गोषुतिष्ठति ॥ दिवोनसानुपिप्युषीधारासुतस्यवेधसः । वृथापवित्रेऽअर्षति ॥ त्वंसोमविपश्चितंतनापुनानऽआयु
षु । अव्योवारंविधावसि ॥ ६ ॥ (९।१।१७) प्रनिम्नेनेवसिंधवोघ्नंतोवृत्राणिभूर्णयः । सोमाऽअसृग्रमाशवः ॥
अभिसुवानासऽइंदवोवृष्टयःपृथिवीमिव । इंद्रंसोमासोऽअक्षरन् ॥ अत्यूर्मिर्मत्सरोमदःसोमःपवित्रेऽअर्षति । विघ्न
न्रक्षांसिदेवयुः+ ॥ आकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषुवर्धते ॥ अतित्रीसोमरोचनारोहन्नभ्राजसेदि
वं । इष्णन्त्सूर्यंनचोदयः ॥ अभिविप्राऽअनूषतमूर्धन्यज्ञस्यकारवः । दधानाश्चक्षसिप्रियं+ ॥ तमुंत्वावाजिनंनरो
धीभिर्विप्राऽअवस्यवः । मृजंतिदेवतातये ॥ मधोर्धारामनुक्षरतीव्रःसधस्थमासदः । चारुर्ऋतायपीतये ॥ ७ ॥

(९।१।१६) प्रतेसोतारइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री। (९।१।१७) प्रनिम्नेनेवेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री।

(९।१।१८) परिंसुवानोगिरिष्ठाःपवित्रेसोमोंऽअक्षाः । मदेषुसर्वधाऽअंसि ॥ त्वंविप्रस्त्वंकविर्मधुप्रजातमंधसः । मदेषु० ॥ तवविश्वेसजोषसोदेवासःपीतिमांशत । मदेषु० ॥ आयोविश्वांनिवार्यावसूंनिहस्तयोर्दधे । मदेषु० ॥ यऽइमेरोदंसीमहीसंमातरेवदोहंते । मदेषु० ॥ परियोरोदंसीऽउभेसद्योवाजेभिरर्षति । मदेषु० ॥ सशुष्मीकलशेष्वापुंनानोऽअचिक्रदत् । मदेषु० ॥ ८ ॥ (९।१।१९) यत्सोमचित्रमुक्थ्यंदिव्यंपार्थिवंवसु । तन्नःपुनानऽआभर ॥ युवंहिस्थःस्वर्पतीऽइंद्रश्चसोमगोपती । ईशानापिप्यतंधियः ॥ वृषापुनानऽआयुषुस्तनयन्नधिबर्हिषि । हरिःसन्योनिमासदत् ॥ अवावशंतधीतयोवृषभस्याधिरेतसि । सूनोर्वत्सस्यमातरः ॥ कुविद्वृषण्यंतीभ्यःपुनानोगर्भमादधत् । याःशुक्रंदुहतेपयः ॥ उपशिक्षापतस्थुषोभियसमाधेहिशत्रुषु । पवमानविदारयिं ॥ निशत्रोःसोमवृष्ण्यंनिशुष्मंनिवयस्तिर । दूरेवासतोऽअंतिवा ॥ ९ ॥ (९।१।२०) प्रकविर्देववीतयेव्योवारेभिरर्षति । साह्वान्विश्वाऽअभिस्पृधः ॥ सहिष्मांजरितृभ्यऽआवाजंगोमंतमिन्वति । पवमानःसहस्रिणं ॥ परिविश्वानिचेतसामृशसेपवसेमती । सनःसोमश्रवोविदः ॥ अभ्यर्षबृहद्यशोमघवंद्भ्योध्रुवंरयिं । इषंस्तोतृभ्यआभर ॥ त्वंराजेवसुव्रतोगिरःसोमा

(९।१।१८) परिसुवानइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१९) यत्सोमेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।२०) प्रकविरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

विवेशिथ । पुनानोवंह्नेऽअद्भुत ॥ सवर्ह्निरप्सुदुष्टरोंमृज्यमानोगभस्त्योः । सोमश्चमूषुसीदति ॥ क्रीळुमखोनमंह्युःप
वित्रंसोमगच्छसि । दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ १० ॥ (९।१।२१) एतेधावंतींदवःसोमाऽइंद्रायघृष्वयः । मत्सरासः
स्वर्विदः ॥ प्रवृण्वंतोऽअभियुजःसुष्वयेवरिवोविदः । स्वयंस्तोत्रेवयस्कृतः ॥ वृथाक्रीळंतऽइंदवःसधस्थमभ्येकमित् ।
सिंधोरूर्माव्यक्षरन् ॥ एतेविश्वानिवार्यापवमानासऽआशत । हितानसप्तयोरथे ॥ आस्मिन्पिशंगमिंदवोदधातावे
नमादिशे । योऽअस्मभ्यमरावा ॥ ऋभुर्नरथ्यंनवंदधाताकेतमादिशे । शुक्राःपवध्वमर्णसा ॥ एतऽउत्येऽअवीवश
न्काष्ठांवाजिनोऽअक्रत । सतःप्रासाविषुर्मतिं+ ॥ ११ ॥ (९।१।२२) एतेसोमासऽआशवोरथाऽइवप्रवाजिनः ।
सर्गाःसृष्टाऽअहेषत ॥ एतेवाताऽइवोरवःपर्जन्यस्येववृष्टयः । अग्नेरिवभ्रमावृथा ॥ एतेपूताविपश्चितःसोमासोद
ध्याशिरः । विपाव्यानशुर्धियः ॥ एतेमृष्टाऽअमर्त्याःससृवांसोनशश्रमुः । इयक्षंतःपथोरजः ॥ एतेपृष्ठानिरोदसोर्वि
प्रयंतोव्यानशुः । उतेदमुत्तमंरजः ॥ तंतुंतन्वानमुत्तममनुप्रवतऽआशत । उतेदमुत्तमाय्यं ॥ त्वंसोमपणिभ्यऽआ
वसुगव्यानिधारयः । ततंतंतुमचिक्रदः ॥ १२ ॥ (९।१।२३) सोमाऽअसृग्रमाशवोमधोर्मदस्यधारया । अभिवि

(९।१।२१) एतेधावंतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।२२) एतेसोमासइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपव
मानसोमोगायत्री । (९।१।२३) सोमाअसृग्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ।

श्वानिकाव्यां ॥ अनुप्रत्नासऽआयवः पदंनवीयोऽअक्रमुः । रुचेजनंतसूर्यं ॥ आपवमाननोभरार्योऽअदाशुषोगयं । कृधिप्रजावतीरिषः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यंमदं । अभिकोशंमधुश्चुतं ॥ सोमोऽअर्षतिधर्णसिर्दधानऽइंद्रियंरसं । सुवीरोऽअभिशस्तिपाः+ ॥ इंद्रायसोमपवसेदेवेभ्यःसधमाद्यः । इंदोवाजंसिषाससि ॥ अस्यपीत्वामदानामिंद्रोवृत्राण्यप्रति । जघानजघनच्चनु+ ॥ १३ ॥ (९।१।२४) प्रसोमासोऽअधन्विषुःपवमानासऽइंदवः । श्रीणानाऽअप्सुमृंजत ॥ अभिगावोऽअधन्विषुरापोनप्रवतायतीः । पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमेंद्रायपातवे । नृभिर्यतोविनीयसे ॥ त्वंसोमनृमादनःपवस्वचर्षणीसहे । सस्निर्योऽअनुमाद्यः ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रंपरिधावसि । अरमिंद्रस्यधाम्ने ॥ पवस्ववृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिःपावकोऽअद्भुतः ॥ शुचिःपावकऽउच्यतेसोमःसुतस्यमध्वः । देवावीरघशंसहा+ ॥ १४ ॥ (९।२।१) पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे । मरुद्भ्योवायवेमदः ॥ पवमानधियाहितोऽ३भियोनिंकनिक्रदत् । धर्मणावायुमाविश ॥ संदेवैःशोभतेवृषाकविर्योनावधिप्रियः । वृत्रहादेववीतमः ॥ विश्वारूपाण्याविशन्पुनानोयातिहर्यतः । यत्रामृतासऽआसते ॥ अरुषोजनयन्गिरःसोमःपव

(९।१।२४) प्रसोमासइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यासितःपवमानसोमोगायत्री ॥ द्वितीयेनुवाकेषट्त्रिंशत्सूक्तानि (९।२।१) पवस्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यागस्त्योदृह्ळच्युतःपवमानसोमोगायत्री ।

तऽआयुषक् । इंद्रंगच्छंन्कविक्रंतुः ॥ आपंवस्वमदिन्तमपवित्रंधारंयाकवे । अर्कस्ययोनिंमासदं ॥ १५ ॥(९।२।२)
तमंमृक्षंतवाजिनंमुपस्थेऽअदितेरधिं । विप्रासोऽअण्व्यांधिया+ ॥ तंगावोंऽअभ्यंनूषतसहस्रंधारमाक्षितं । इंदुंधर्ता
रमादिवः+ ॥ तंवेधांमेधयांह्यन्पवंमानमधिद्यवि । धर्णसिंभूरिंधायसं ॥ तमंह्यन्भुरिजोंर्धियासंवसानंविवस्वंतः ।
पतिंवाचोऽअदांभ्यं ॥ तंसानावधिंजामयोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । हर्यतंभूरिंचक्षसं ॥ तंत्वांहिन्वंतिवेधसःपवमानगि
रावृधं । इंदविंद्रांयमत्सरं+ ॥ १६ ॥ (९।२।३) एषकविरभिष्टुतःपवित्रेऽअधिंतोशते । पुनानोघ्नन्नपस्रिधः ॥
एषऽइंद्रांयवायवेंस्वर्जित्परिंषिच्यते । पवित्रेंदक्षसाधंनः ॥ एषनृभिर्विनींयतेदिवोमूर्धावृषांसुतः । सोमोवनेंषुविश्व
वित्+ ॥ एषगव्युरंचिक्रदत्पवंमानोहिरण्ययुः । इंदुःसत्राजिदस्तृतः ॥ एषसूर्येंणहासतेपवंमानोऽअधिद्यवि ।
पवित्रेंमत्सरोमदः ॥ एषशुष्म्यंसिष्यददंतरिंक्षेवृषाहरिः । पुनानऽइंदुरिंद्रमा+ ॥ १७ ॥ (९।२।४) एषवाजीहि
तोनृभिर्विश्वविन्मनंसस्पतिः । अव्योवारंविधांवति ॥ एषपवित्रेंऽअक्षरत्सोमोदेवेभ्यःसुतः । विश्वाधामान्याविश
न्+ ॥ एषदेवःशुंभायतेधियोनावमर्त्यः । वृत्रहादेंववीतमः ॥ एषवृषाकनिंक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभिद्रोणा

(९।२।२) तममृक्षंतेतिषळर्चस्यसूक्तस्यदार्ढच्युतइध्मवाहःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३)एषकविरितिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसो नृमेधःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।४) एषवाजीतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रियमेधःपवमानसोमोगायत्री ।

ऋक्सं. अ.६अ.८ ॥५६॥

निधावति ॥ एषसूर्यमरोचयत्पवमानोविचर्षणिः । विश्वाधामानिविश्ववित्+ ॥ एषशुष्म्यदाभ्यःसोमःपुनानोऽअर्षति । देवावीरघशंसहा+ ॥ १८ ॥ (९।२।५) प्रास्यधाराऽअक्षरन्वृष्णःसुतस्यौजसा । देवाँऽअनुप्रभूषतः ॥ सप्तिंमृजंतिवेधसोगृणंतःकारवोगिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यं* ॥ सुषहासोमतानितेपुनानायप्रभूवसो । वर्धासमुद्रमुक्थ्यं* ॥ विश्वावसूनिसंजयन्पवस्वसोमधारया । इनुद्वेषांसिसध्र्यक् ॥ रक्षासुनोऽअररुषःस्वनात्समस्यकस्यचित् । निदोयत्रमुमुच्महे ॥ एंदोपार्थिवंरयिंदिव्यंपवस्वधारया । द्युमंतंशुष्ममाभर ॥ १९ ॥ (९।२।६) प्रधाराऽअस्यशुष्मिणोवृथापवित्रेऽअक्षरन् । पुनानोवाचमिष्यति+ ॥ इंदुर्हियानःसोतृभिर्मृज्यमानःकनिक्रदत् । इयर्तिवग्नुमिंद्रियं+ ॥ आनःशुष्मंनृषाह्यंवीरवंतंपुरुस्पृहं । पवस्वसोमधारया ॥ प्रसोमोऽअतिधारयापवमानोऽअसिष्यदत् । अभिद्रोणान्यासदं ॥ अप्सुत्वामधुमत्तमंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदविंद्रायपीतये ॥ सुनोतामधुमत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे । चारुंशर्धायमत्सरं+ ॥ २० ॥ (९।२।७) प्रसोमासःस्वाध्य१ःपवमानासोऽअक्रमुः । रयिंकृण्वंतिचेतनं ॥ दिवस्पृथिव्याऽअधिभवेंदोद्युम्नवर्धनः । भवावाजानांपतिः ॥ तुभ्यंवाताऽअभिप्रियस्तुभ्यमर्षंतिसिंधवः ।

मंडलं ९ अनु. २ ॥५६॥

(९।२।५) प्रास्यधाराइतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।६) प्रधाराइतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबिंदुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।७) प्रसोमासइतिषळर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमःपवमानसोमोगायत्री ।

सोमवर्धंतितेमहः ॥ आप्यायस्वसमैतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं । भवावाजस्यसंगथे ॥ तुभ्यंगावोघृतंपयोबभ्रोदुदुह्रे ऽअक्षितं । वर्षिष्ठेऽअधिसानवि ॥ स्वायुधस्यतेसतोभुवनस्यपतेवयं । इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ २१ ॥ (९।२।८) प्रसोमासोमदच्युतःश्रवसेनोमघोनः । सुताविदथेऽअक्रमुः ॥ आदींत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ आदींहंसोयथागणंविश्वस्यावीवशन्मतिं । अत्योनगोभिरज्यते ॥ उभेसोमावचाकशन्मृगोनतक्तोऽअर्षसि । सीदन्नृतस्ययोनिमा ॥ अभिगावोऽअनूषतयोषाजारमिवप्रियं । अगन्नाजियथाहितं ॥ अस्मेधेहिद्युमद्यशोमघवद्भ्यश्चमह्यंच । सनिंमेधामुतश्रवः ॥ २२ ॥ (९।२।९) प्रसोमासोविपश्चितोपांनयंत्यूर्मयः । वनानिमहिषाऽइव ॥ अभिद्रोणानिबभ्रवःशुक्राऽऋतस्यधारया । वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमाऽअर्षंतिविष्णवे ॥ तिस्रोवाचऽउदीरतेगावोमिमंतिधेनवः । हरिरेतिकनिक्रदत् ॥ अभिब्रह्मीरनूषतयह्वीर्ऋतस्यमातरः । मर्मृज्यंतेदिवःशिशुं ॥ रायःसमुद्रांश्चतुरोस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहस्रिणः ॥ २३ ॥ (९।२।१०) प्रसुवानोधारयातनेंदुर्हिन्वानोऽअर्षति । रुजदृळ्हाव्योजसा ॥ सुतऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमोऽअर्षति

(९।२।८) प्रसोमासइतिषळर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।९) प्रसोमासइतिषळर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१०) प्रसुवानइतिषळर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितःपवमानसोमोगायत्री ।

विष्णवे ॥ वृषाणंवृषभिर्यतंसुन्वंतिसोममद्रिभिः । दुहंतिशक्मनापयः ॥ भुवत्रितस्यमर्ज्योभुवदिंद्रायमत्सरः । सं रूपैरज्यतेहरिः ॥ अभीमृतस्यविष्टपंदुहतेपृश्निमातरः । चारुप्रियतमंहविः ॥ समेनमह्रुताइमागिरोअर्षतिस्रुतः । धेनूर्वाश्रोअवीवशत् ॥ २४ ॥ (९।२।११) आनःपवस्वधारयापवमानरयिंपृथुं । ययाज्योतिर्विदासिनः ॥ इंद्रोसमुद्रमींखयपवस्वविश्वमेजय । रायोधर्तानओजसा ॥ त्वयावीरेणवीरवोभिष्यामपृतन्यतः । क्षराणोअभिवार्यं ॥ प्रवाजमिंदुरिष्यतिसिषासन्वाजसाऋषिः । व्रताविदानआयुधा ॥ तंगीर्भिर्वाचमींखयंपुनानंवासयामसि । सोमंजनस्यगोपतिं ॥ विश्वोयस्यव्रतेजनोदाधारधर्मणस्पतेः । पुनानस्यप्रभूवसोः ॥२५॥(९।२।१२) असर्जिरथ्योयथापवित्रेचम्वोःसुतः । कार्ष्मन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ सवह्निःसोमजागृविःपवस्वदेववीरति । अभिकोशंमधुश्चुतं ॥ सनोज्योतींषिपूर्व्यपवमानविरोचय । क्रत्वेदक्षायनोहिनु ॥ शुंभमानऋतायुभिर्मृज्यमानोगभस्त्योः । पवतेवारेअव्यये ॥ सविश्वादाशुषेवसुसोमोदिव्यानिपार्थिवा । पवतामांतरिक्ष्या ॥ आदिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुःसोमरोहसि । वीरयुःशवसस्पते ॥ २६ ॥ (९।२।१३) ससुतःपीतयेवृषासोमःपवित्रेअर्षति । विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥

(९।२।११) आनःपवस्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१२) असर्जीतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१३) ससुतइतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुःपवमानसोमोगायत्री ।

सपवित्रेंविचक्षणोहरिंरर्षतिधर्णसिः। अभियोनिंकनिंक्रदत् ॥ सवाजीरोचनादिवःपवमानोविधावति ।रक्षोहावारंम व्ययं ॥ सत्रितस्याधिसानंविपवमानोऽअरोचयत्।जामिभिःसूर्यंसह+॥ सवृत्रहावृषासुतोवरिवोविददाभ्यः । सोमो वाजंमिवासरत् ॥ सदेवःकविनेषितो३भिद्रोणानिधावति । इंदुरिंद्रायमंहना ॥ २७॥ (९।२।१४) एषऽउस्यवृषार थोव्योवारेंभिरर्षति । गच्छन्वाजंसहस्त्रिणं ॥ एतंत्रितस्ययोर्षणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतयें ॥ एतंत्यं हरितोदशंमर्मृज्यंतेंऽअपस्युवंः । याभिर्मदायशुंभते ॥ एषस्यमानुंषीष्वाश्येनोनविक्षुसीदति । गच्छंन्जारोनयोषि तं ॥ एषस्यमद्योरसोवंचष्टेदिवःशिशुः । यऽइंदुर्वारमाविंशत् ॥ एषस्यपीतयेंसुतोहरिंरर्षतिधर्णसिः । क्रंदन्योनिं मभिप्रियं+ ॥ २८ ॥ (९।२।१५) आशुरर्षबृहन्मतेपरिंप्रियेणधाम्ना । यत्रदेवाऽइतिब्रवंन् ॥ परिष्कृण्वन्ननिं ष्कृतंजनाययातयन्निषंः । वृष्टिंदिवःपरिंस्रव ॥ सुतऽएतिपवित्रऽआत्विषिंदधानऽओजंसा । विचक्षाणोविरोचयं न् ॥ अयंसयोदिवस्परिंरघुयामापवित्रऽआ । सिंधोरूर्माव्यक्षरत् ॥ आविवासन्परावतोऽअथोऽअर्वावतःसुतः । इंद्रायसिच्यतेमधुं ॥ समीचीनाऽअनूषतहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । योनावृतस्यसीदत ॥ २९ ॥ (९।२।१६) पुनानो

(९।२।१४) एषउस्येतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोरहूगणःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१५) आशुरर्षेतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसो बृहन्मतिःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१६) पुनानइतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबृहन्मतिःपवमानसोमोगायत्री ।

ऽअंक्रमीद्भिविश्वामृधोविचर्षणिः । शुंभंतिविप्रंधीतिभिः ॥ आयोनिंमरुणोरुंहद्गमदिंद्रंवृषासुतः । ध्रुवेसदंसिसी
दति ॥ नूनोंरुयिंमहामिंदोस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहुस्रिणं ॥ विश्वासोमपवमानद्युम्नानींदवाभरं । वि
दाःसंहुस्रिणीरिषंः ॥ सनंःपुनानऽआभंररुयिंस्तोत्रेसुवीर्यं । जरितुर्वंधयागिरंः ॥ पुनानऽइंदुवाभंरसोमंद्विबर्हसंरुयिं ।
वृषंन्निंदोनऽउक्थ्यं* ॥ ३० ॥ (९।२।१७) प्रयेगावोनभूर्णयस्त्वेषाऽअयासोऽअक्रमुः । घ्नंतंःकृष्णामपत्वचं ॥
सुवितस्यंमनामहेतिसेतुंदुराव्यं । साह्वांसोदस्युमव्रतं+ ॥ शृण्वेवृष्टेरिवस्वनःपवंमानस्यशुष्मिणंः । चरंतिविद्युतों
दिवि+ ॥ आपवस्वमहीमिषंगोमंदिंदोहिरंण्यवत् । अश्वावद्वाजंवत्सुतः+ ॥ सपंवस्वविचर्षणऽआमहीरोदंसीपृण ।
उषाःसूर्योनरश्मिभिंः ॥ परिणःशर्मयंत्याधारंयासोमविश्वतंः । सरारसेवविष्टपं ॥ ३१ ॥ (९।२।१८) जनयं
न्रोचनादिवोजनयंन्नप्सुसूर्यं । वसानोगाऽअपोहरिंः ॥ एषप्रत्नेनमन्मंनादेवोदेवेभ्यस्परिं । धारंयापवतेसुतः+ ॥
वावृधानायतूर्वयेपवंतेवाजंसातये । सोमाःसुहस्रंपाजसः ॥ दुहानःप्रत्नमित्पयंःपवित्रेपरिंषिच्यते । क्रंदन्देवाँऽअ
जीजनत् ॥ अभिविश्वानिवार्याभिदेवाँऽऋताबृधंः । सोमंःपुनानोऽअर्षति ॥ गोमंन्नःसोमवीरवदश्वावद्वाजंवत्सुतः ।

(९।२।१७) प्रयेगावइतिषळर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१८) जनयन्नितिषळर्चस्यसूक्तस्यमेध्या
तिथिःपवमानसोमोगायत्री ।

पवस्वबृहतीरिषः ॥ ३२ ॥ (९।२।१९) योऽअत्यऽइवमृज्यतेगोभिर्मदायहर्यतः । तंगीभिर्वासयामसि ॥ तन्नः
पवस्वबृहतीरिषः ॥ ३२ ॥ (९।२।१९) योऽअत्यऽइवमृज्यतेगोभिर्मदायहर्यतः । तंगीर्भिर्वासयामसि ॥ तन्नः
विश्वाऽअवस्युवोगिरःशुंभंतिपूर्वथा । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ पुनानोयातिहर्यतःसोमोगीर्भिःपरिष्कृतः । विप्रस्यमेध्या
तिथेः ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमसुश्रियं । इंदोसहस्रवर्चसं ॥ इंदुरत्योनवाजसृत्कनिक्रंतिपवित्रऽआ । यद
क्षारतिदेवयुः+ ॥ पवस्ववाजसातयेविप्रस्यगृणतोवृधे । सोमरास्वसुवीर्यं ॥३३॥ इतिषष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥८॥

अष्टचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ३१ ऋचः २०४ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं. २०४ ॥ इतिषष्ठेऽष्टमः ॥

(९।२।१९) योअत्यइवेतिषळर्चस्यसूक्तस्यमेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री ।

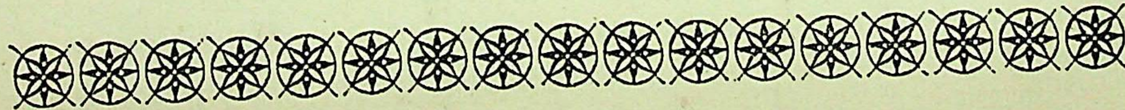

॥ इतिषष्ठाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथसप्तमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रणोयास्यःसपवस्वांसृग्रन्नयासोमंःपंचकविर्भार्गवस्तंत्वापवस्वोंत्तेशुष्मासउचथ्योंध्वर्योपरिद्युक्षंउत्तेचतु
ष्कमवत्सारोंस्यप्रत्नांयवंयवंपरिसोमःप्रतेधारांस्तरत्सपवस्वप्रगायत्रेणोंपांत्यापुरउष्णिगयावीतीत्रिंशदमहींयु
रेतेऽअसृग्रंजमदग्निरापवस्वनिध्रुविःकाश्यपोंवृषासोमकश्यपः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।२।२०) प्रणंऽइंदोम॒हेतनंऽऊ॒र्मिंनबिभ्रंदर्षसि । अ॒भिदे॒वाँऽअ॒यास्यः ॥ म॒तीजु॒ष्टोधि॒या
हि॒तःसोमोंहिन्वेप॒रावतिं । विप्रंस्य॒धारंयाक॒विः+ ॥ अ॒यंदे॒वेषु॒जागृंविःसुतऽएंतिप॒वित्र॒ऽआ । सोमोंयाति॒विर्चर्ष
णिः ॥ सनंःपवस्ववाज॒युश्चंक्रा॒णश्चारुंमध्व॒रं । ब॒र्हिष्मा॒ँऽआविंवासति ॥ सनो॒भगा॑यवा॒यवे॒विप्रंवीरःस॒दावृंधः । सो
मोंदे॒वेष्वायंमत् ॥ सनोंऽअ॒द्यवसुं॑त्तयेक्रतु॒विद्गा॑तु॒वित्तंमः । वाजंजेषि॒श्रवोंबृ॒हत्+ ॥१॥ (९।२।२१) सपंवस्व॒मदां॒य॒
कंनृ॒चक्षा॑दे॒ववींतये । इंद॒विंद्रा॑यपी॒तयें ॥ सनोंऽअर्षा॒भिदू॒त्यं१त्वमिंद्रा॑यतोशसे । दे॒वान्त्सखि॒भ्य॒ऽआवरं ॥ उ॒तत्वा
मंरु॒णंव॒यंगोभिंरैङ्क्म॒ोमदा॒यकं । विनों॒रायेदुरोंवृधि ॥ अत्यूप॒वित्रं॑मक्रमीद्वा॒जीधुरं॒नयामंनि । इंदुंर्दे॒वेषुं॑पत्यते ॥ स
मी॒सखायोऽअस्वर॒न्वने॒क्रीळं॑त॒मत्यंविं । इंदुंना॒वाऽअंनूषत ॥ तयांपवस्व॒धारं॒य॒ययांपी॒तोवि॒चक्षंसे । इंदों॒स्तो॒त्रेसु॒

(९।२।२०) प्रणइंदवितिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोयास्यःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२१) सपवस्वेतिषळर्चस्यसूक्तस्यायास्यः
पवमानसोमोगायत्री ।

वीर्यं ॥ २ ॥ (९।२।२२) असृग्रंदेववीतयेत्यांसः कृत्व्यांऽइव । क्षरंतः पर्वतावृधः ॥ परिष्कृतासऽइंदवोयोषेवपि त्र्यांवती । वायुंसोमांऽअसृक्षत ॥ एतेसोमांसऽइंदवः प्रयंस्वंतश्चमूसुताः । इंद्रंवर्धंतिकर्मभिः ॥ आधांवतासुह स्त्यः शुक्रागृंभ्णीतमंथिनां । गोभिःश्रीणीतमत्सरं ॥ सपंवस्वधनंजयप्रयंताराधंसोमहः । अस्मभ्यंसोमगातुवि त् ॥ एतंमृंजंतिमर्ज्यंपवंमानंदशक्षिपंः । इंद्रांयमत्सरंमदं ॥ ३ ॥ (९।२।२३) अयासोमंः सुकृत्ययांमहश्चि दभ्यंवर्धत । मंदानऽउद्वृंषायते ॥ कृतानीदंस्यकर्त्वांचेतंतेदस्युतर्हणा । ऋणाचंधृष्णुश्चंयते ॥ आत्सोमंऽइंद्रियोर सोवज्रंः सहस्रसाभुंवत् । उक्थंयदंस्यजायंते ॥ स्वयंकविर्विधर्तरिविप्रांयरत्नमिच्छति । यदींमर्मृज्यतेधियंः ॥ सि षासतूंरयीणांवाजेष्ववंतामिव । भरेषुजिग्युषांमसि ॥ ४ ॥ (९।२।२४) तंत्वांनृम्णानिबिभ्रंतंसधस्थेषुमहोदि वः । चारुंसुकृत्ययेंमहे ॥ संवृंक्तधृष्णुमुक्थ्यंमहामंहिव्रतंमदं । शतंपुरोरुरुक्षणिं ॥ अतंस्त्वारयिमभिराजांनंसुक्रतो दिवः । सुपर्णोऽअंव्यथिर्भरत् ॥ विश्वंस्माऽइत्स्वंर्दृशेसाधांरणंरजस्तुरं । गोपामृतस्यविर्भरत् ॥ अधांहिन्वानऽइं द्रियंज्यायोंमहित्वमांनशे । अभिष्टिकृद्विचंर्षणिः ॥ ५ ॥ (९।२।२५) पवंस्ववृष्टिमासुनोपामूर्मिंदिवस्परिं । अ

(९।२।२२) असृग्रमितिषळर्चस्यसूक्तस्ययास्यः पवमानसोमोगायत्री। (९।२।२३) अयासोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवः कविः पवमानसोमो गायत्री। (९।२।२४) तंत्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकविः पवमानसोमोगायत्री। (९।२।२५) पवस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकविः पवमानसोमोगायत्री।

यक्ष्माबृहतीरिषः॥ तयापवस्वधारयायथागावइहागमन्। जन्यासउपनोगृहं॥ घृतंपवस्वधारयायज्ञेषुदेववीतमः।
अस्मभ्यंवृष्टिमापव॥ सनऊर्जेव्यं१व्ययंपवित्रंधावधारया। देवासःशृणवन्हिकं॥ पवमानोअसिष्यदद्रक्षांस्यपजंघ
नत्। प्रत्नवद्रोचयन्रुचः॥६॥ (९।२।२६) उत्तेशुष्मासईरतेसिंधोरूर्मेरिवस्वनः। वाणस्यचोदयापविं॥ प्रसवेतऽ
उदीरतेतिस्रोवाचोमखस्युवः। यदव्यऽएषिसानवि॥ अव्योवारेपरिप्रियंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः। पवमानंमधुश्चुतं॥
आपवस्वमदिंतमपवित्रंधारयाकवे। अर्कस्ययोनिमासदं॥ सपवस्वमदिंतमगोभिरंजानोअक्तुभिः। इंदुविंद्रायपी
तये॥७॥(९।२।२७) अध्वर्योअद्रिभिःसुतंसोमंपवित्रऽआसृज। पुनीहींद्रायपातवे॥ दिवःपीयूषमुत्तमंसो
ममिंद्रायवज्रिणे। सुनोतामधुमत्तमं॥ तवत्यऽइंदोअंधसोदेवामधोव्यश्नते। पवमानस्यमरुतः॥ त्वंहिसो
मवर्धयन्त्सुतोमदायभूर्णये। वृषन्त्स्तोतारमूतये॥ अभ्यर्षविचक्षणपवित्रंधारयासुतः। अभिवाजमुतश्रवः॥८॥
(९।२।२८) परिद्युक्षःसनद्रयिर्भरद्वाजंनोऽअंधसा। सुवानोअर्षपवित्रऽआ॥ तवप्रत्नेभिरध्वभिरव्योवारे
परिप्रियः। सहस्रधारोयात्तना॥ चरुर्नयस्तमींखयेंदोनदानमींखय। वधैर्वैधस्नवींखय॥ निशुष्मंमिंदवेषांपुरुहूत

(९।२।२६) उत्तेशुष्मासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसउचथ्यःपवमानसोमोगायत्री। (९।२।२७) अध्वर्योइतिपंचर्चस्यसूक्तस्योचथ्यः पवमानसोमोगायत्री। (९।२।२८) परिद्युक्षइतिपंचर्चस्यसूक्तस्योचथ्यःपवमानसोमोगायत्री।

जनांनां । योऽअस्माँऽआदिदेशति ॥ शतंनंऽइंदऽऊतिभिंःसहस्रंवाशुचींनां । पवंस्वमंहयद्रंयिः॥ ९ ॥ (९।२।२९) उत्तेशुष्मांसोऽअस्थूरक्षोंभिंदंतोंऽअद्रिवः । नुदस्वयाःपरिस्पृधंः ॥ अयानिंजघ्निरोजंसारथसंगेधनेंहिते । स्तवाऽअविंभ्युषाहृदा+ ॥ अस्यंव्रतानिनाधृषेपवंमानस्यदूढ्यां । रुजयस्त्वांपृतन्यतिं ॥ तंहिंन्वंतिमदच्युतंहरिंनदीषुवाजिनं । इंदुमिंद्रांयमत्सरं+॥ १० ॥(९।२।३०) अस्यप्रत्नामनुद्युतंशुक्रंदुंदुह्रेऽअह्रंयः। पयंःसहस्रसामृषिं॥ अयंसूर्यंऽइवोपदृगयंसरांसिधावति । सप्तप्रवतऽआदिवं ॥ अयंविश्वांनितिष्ठतिपुनानोभुवंनोपरिं । सोमोंदेवोनसूर्यंः ॥ परिंणोदेववींतयेवाजाँऽअर्षसिगोमंतः । पुनानऽइंदविंद्रयुः+ ॥ ११ ॥ (९।२।३१) यवंयवंनोऽअंधंसापुष्टंपुंष्टंपरिंस्रव । सोमविश्वांचसौभंगा ॥ इंदोयथातवस्तवोयथांतेजातमंधंसः । निबर्हिंषिंप्रियेसंदः ॥ उतनोंगोविदंश्ववित्पवंस्वसोमांधंसा । मक्षूतमेभिरहंभिः ॥ योजिनातिनजीयंतेहंतिशत्रुंमभीत्यं । सपंवस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ (९।२।३२) परिसोमंऽऋतंबृहदाशुःपवित्रेंऽअर्षति । विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः+ ॥ यत्सोमोवाजमर्षतिशतंधारांऽअपस्युवंः । इंद्रस्यसख्य

(९।२।२९) उत्तेशुष्मासइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३०) अस्यप्रत्नामितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३१) यवंयवमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्री। (९।२।३२) परिसोमइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्री ।

मांविशन् ॥ अभित्वायोर्षणोदर्शंजारंनकन्यांनूषत । मृज्यसैंसोमसातयें ॥ त्वमिंद्रांयविष्णवेस्वादुरिंदोपरिस्रव। नृन्त्स्तोतृन्पाह्यंहंसः ॥ १३ ॥ (९।२।३३) प्रतेधारांऽअसश्चतोंदिवोनयंतिवृष्टयंः । अच्छावाजंसहस्रिणं ॥ अभिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षांणोऽअर्षति । हरिंस्तुंजानऽआयुंधा ॥ सर्ममृजानऽआयुभिरिभोराजेवसुव्रतः । श्येनोनवंसुषीदति ॥ सनोविश्वांदिवोवसूतोपृथिव्याऽअधिं । पुनानऽइंदवाभर ॥ १४ ॥ (९।२।३४) तरत्समं दीधांवतिधारांसुतस्यांधसः । तरत्समंदीधांवति ॥ उस्रावेदवसूनांमर्तस्यदेव्यवंसः । तरत्स० ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंत्यो रासहस्राणिदद्महे । तरत्स० ॥ आययोंस्त्रिंशतंतनांसहस्राणिचदद्महे । तरत्स० ॥ १५ ॥ (९।२।३५) पवस्व गोजिदंश्वजिद्विश्वजित्सोंमरण्यजित् । प्रजावद्रत्नमाभर ॥ पवस्वाद्भ्योऽअदांभ्यःपवस्वौषंधीभ्यः । पवस्वधिषणाभ्यः ॥ त्वंसोंमपवमानोविश्वांनिदुरितातर । कविःसींदनिबर्हिषि॥ पवमानःस्वर्विदोजायमानोभवोमहान् । इंदोविश्वाँऽअभीदंसि ॥ १६ ॥ (९।२।३६) प्रगांयत्रेणंगायतपवमानंविचर्षणिं । इंदुंसहस्रंचक्षसं ॥ तंत्वांसहस्रचक्ष

(९।२।३३) प्रतेधाराइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३४) तरत्समंदीतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारः पवमानसोमोगायत्री । (९।२।३५) पवस्वेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३६) प्रगायत्रेणेतिचतुर्ऋचस्य सूक्तस्यावत्सारःपवमानसोमोगायत्रीतृतीयापुरउष्णिक् ।

समथौसहस्रंभर्णसं । अतिवारमपाविषुः ॥ अतिवारान्पवमानोऽअसिष्यदत्कलशाँऽअभिधावति । इंद्रस्यहार्द्याविशन् ॥ इंद्रस्यसोमराधसेशंपवस्वविचर्षणे । प्रजावद्रेतआभर ॥ १७ ॥ (९।३।१) अयावीतीपरिस्रवयस्तंऽइंदोमदेष्वा । अवाहन्नवतीर्नव ॥ पुरःसद्यऽइत्थाधियेदिवोदासायशंबरं । अधत्यंतुर्वशंयदुं ॥ परिणोऽअश्वमश्वविद्गोमदिंदोहिरण्यवत् । क्षरासहस्रिणीरिषः ॥ पवमानस्यतेवयंपवित्रमभ्युंदतः । सखित्वमावृणीमहे ॥ येतेपवित्रमूर्मयोभिक्षरंतिधारया । तेभिर्नःसोममृळय ॥ १८ ॥ सनःपुनानऽआभररयिंवीरवतीमिषं । ईशानःसोमविश्वतः ॥ एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसिंधुमातरं । समादित्येभिरख्यत ॥ समिंद्रेणोतवायुनासुतऽएतिपवित्रऽआ । संसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ सनोभगायवायवेपूष्णेपवस्वमधुमान् । चारुर्मित्रेवरुणेच ॥ उच्चातेजातमंधसोदिविषद्भूम्याददे । उग्रंशर्ममहिश्रवः ॥ १९ ॥ एनाविश्वान्यर्यऽआद्युम्नानिमानुषाणां । सिषासंतोवनामहे ॥ सनऽइंद्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः । वरिवोवित्परिस्रव ॥ उपोषुजातमप्तुरंगोभिर्भंगंपरिष्कृतं । इंदुंदेवाऽअयासिषुः ॥ तमिद्वर्धंतुनोगिरोवत्संसंशिश्वरीरिव । यऽइंद्रस्यहृदंसनिः ॥ अर्षाणःसोमशंगवेधुक्षस्वपिप्युषीमिषं । वर्धासमुद्रमुक्थ्यं* ॥ २० ॥ पवमानोऽअजीजनद्दिवश्चित्रंनतन्यतुं । ज्योतिर्वैश्वानरंबृहत् ॥ पवमानस्यतेरसोमदोराजन्नदुच्छुनः ।

तृतीयेनुवाकेसप्तसूक्तानि (९।३।१) अयावीतीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसोऽमहीयुःपवमानसोमोगायत्री ।

विवार्मव्यंमर्षति ॥ पवमानरसस्तवदक्षोविराजतिद्युमान् । ज्योतिर्विंश्वंस्वर्दृशे+ ॥ यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्वांधसा । देवावीरघशंसहा+ ॥ जघ्निर्वृत्रममित्रियंसस्निर्वाजंदिवेदिवे । गोषाऽउऽअश्वसाऽअसि ॥२१॥ संमिश्लोऽअरुषोभवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः । सीदन्च्छ्येनोनयोनिमा+ ॥ सपवस्वयऽआविथेंद्रंवृत्रायहंतवे । वव्रिवांसंमहीरपः+ ॥ सुवीरासोवयंधनाजयेमसोममीढ्वः । पुनानोवर्धनोगिरः ॥ त्वोतासस्तवावसास्यामवन्वंतऽआमुरः । सोमव्रतेषुजागृहि ॥ अपघ्नन्पवतेमृधोपसोमोऽअराव्णः । गच्छन्निंद्रस्यनिष्कृतं+ ॥ २२ ॥ महोनोरायऽआभरपवमानजहीमृधः । रास्वेंदोवीरवद्यशः ॥ नत्वाशतंचनह्रुतोराधोदित्संतमामिनन् । यत्पुनानोमखस्यसे ॥ पवस्वेंदोवृषासुतःकृधीनोयशसोजने । विश्वाऽअपद्विषोजहि ॥ अस्यतेसख्येवयंतवेंदोद्युम्नऽउत्तमे । सासह्यामपृतन्यतः+ ॥ यातेभीमान्यायुधातिग्मानिसंतिधूर्वणे । रक्षासमस्यनोनिदः+ ॥ २३ ॥ (९।३।२) एतेऽअसृग्रमिंदवस्तिरःपवित्रमाशवः । विश्वान्यभिसौभगा ॥ विघ्नंतोदुरितापुरुसुगातोकायवाजिनः । तनाकृण्वंतोऽअर्वते ॥ कृण्वंतोवरिवोगवेभ्यर्षतिसुष्टुतिं । इळामस्मभ्यंसंयतं ॥ असाव्यंशुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिष्ठाः । श्येनोनयोनिमासदत् ॥ शुभ्रमंधोदेववातमप्सुधूतोनृभिःसुतः । स्वदंतिगावःपयोभिः ॥ २४ ॥ आदीमश्वंनहेतारोशूशुभन्नमृताय । मध्वोरसंसधमादे ॥ यास्ते

(९।३।२) एतेअसृग्रमितित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निःपवमानसोमोगायत्री ।

धारांमधुश्चुतोसृंग्रमिंदऽऊतयें । ताभिंःपवित्रमासदः ॥ सोऽअर्षेंद्रांयपीतयेंतिरोरोमांण्यव्ययां । सीदन्योनावने ष्वा ॥ त्वामिंदोपरिस्रववस्वादिंष्ठोऽअंगिरोभ्यः । वरिवोविद्घृतंपयः ॥ अयंविचर्षणिर्हितःपवमानःसचेंतति । हिन्वानऽआप्यंबृहत् ॥ २५ ॥ एषवृषावृषव्रतःपवमानोऽअशस्तिहा । करद्वसूनिदाशुषें ॥ आपंवस्वसहस्रिणंर यिंगोमंतमश्विनं । पुरुश्चंद्रंपुरुस्पृहं ॥ एषस्यपरिंषिच्यतेमर्मृज्यमानऽआयुभिंः । उरुगायःकविक्रंतुः ॥ सहस्रोंतिः शतामघोविमानोरजंसःकविः । इंद्रांयपवतेमदः ॥ गिराजातऽइहस्तुतऽइंदुरिंद्रांयधीयते । विर्योनांवसताविंव ॥ २६ ॥ पवमानःसुतोनृभिःसोमोवाजमिवासरत् । चमूषुशक्मनासदं ॥ तंत्रिपृष्ठेत्रिंवंधुरेरथेंयुंजंतियातवे । ऋषी णांसप्तधीतिभिंः ॥ तंसोंतारोधनस्पृतंमाशुंवाजांययातवे । हरिंहिनोतवाजिनं ॥ आविशन्कुलशंसुतोविश्वाऽअर्षन्न भिश्रियंः । शूरोनगोषुतिष्ठति ॥ आतंऽइंदोमदांयकंपयोदुहंत्यायवंः । देवादेवेभ्योमधुं ॥ २७ ॥ आनःसोमंपवि त्रऽआसृजतामधुमत्तमं । देवेभ्योंदेवश्रुत्तमं ॥ एतेसोमाऽअसृक्षतगृणानाःश्रवसेमहे । मदिन्तमस्यधारया ॥ अभि गव्यानिवीतयेंनृम्णापुंनानोऽअर्षसि । सनद्वांजःपरिंस्रव ॥ उतनोगोमंतीरिषोविश्वाऽअर्षपरिष्टुभंः । गृणानोजमद ग्निना ॥ पवस्ववाचोऽअंग्रियःसोमंचित्राभिंरूतिभिंः । अभिविश्वांनिकाव्यां ॥२८॥ त्वंसमुद्रियांऽअपोंग्रियोवाचं ऽईरयंन् । पवस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमाभुवनाकवेमहिम्नेसोमतस्थिरे । तुभ्यमर्षतिसिंधवः ॥ प्रतेंदिवोनवृष्टयोधा

रांयंत्यसश्वतंः । अभिशुक्रामुपस्तिरं ॥ इंद्रायेंदुंपुनीतनोग्रंदक्षायसाधनं । ईशानंवीतिरांधसं ॥ पवमानऽऋतःकविः
सोमंःपवित्रमासंदत् । दधंत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ (९।३।३) आपंवस्वसहस्त्रिणंरयिंसोमसुवीर्यं । अस्मेश्रवांसि
धारय ॥ इषमूर्जंचपिन्वसऽइंद्रायमत्सरिन्तंमः । चमूष्वानिषींदसि ॥ सुतऽइंद्रांयविष्णवेसोमंःकुलशेंऽअक्षरत् ।
मधुमाँऽअस्तुवायवें ॥ एतेऽअंसृग्रमाशवोतिह्वरांसिबभ्रवंः । सोमाऽऋतस्यधारंया ॥ इंद्रंवर्धंतोऽअप्तुरंःकृण्वंतोवि
श्वमार्यं । अपघ्नंतोऽअरांव्णः ॥ ३० ॥ सुताऽअनुस्वमारजोभ्यंर्षंतिबभ्रवंः । इंद्रंगच्छंतऽइंदंवः ॥ अयापंवस्वधारं
यायया सूर्यमरोंचयः । हिन्वानोमानुंषीरपः+ ॥ अयुंक्तसूरऽएतंशंपवंमानोमनावधि । अंतरिंक्षेणयातंवे ॥ उतत्या
हरितोदशसूरोंऽअयुक्तयातंवे । इंदुरिंद्रऽइतिब्रुवन्+ ॥ परीतोवायवेंसुतंगिरऽइंद्रायमत्सरं । अव्योवारेंषुसिंचत
॥ ३१ ॥ पवंमानविदारयिमस्मभ्यंसोमदुष्टरं । योदूणाशोंवनुष्यता+ ॥ अभ्यंर्षसहस्त्रिणंरयिंगोमंतमश्विनं । अभि
वाजंमुतश्रवंः ॥ सोमोंदेवोनसूर्योद्रिंभिःपवतेसुतः । दधानःकुलशेरसं ॥ एतेधामान्यार्याशुक्राऽऋतस्यधारंया ।
वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवज्रिणेसोमासोदध्याशिरः । पवित्रमत्यंक्षरन् ॥ ३२ ॥ प्रसोममधुमत्तमोरायेऽ
अंर्षपवित्रऽआ । मदोयोदेववीतंमः ॥ तमींमृजंत्यायवोहरिंनदीषुवाजिनं । इंदुमिंद्रायमत्सरं+ ॥ आपंवस्वहिरंण्य

(९।३।३) आपवस्वेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाश्यपोनिध्रुविःपवमानसोमोगायत्री ।

वदश्वावत्सोमवीरवंत् । वाजंगोमंतमाभर ॥ परिवाजेनवाजयुमव्योवारेषुसिंचत । इंद्रायमधुमत्तमं ॥ कविंमृजंति मर्ज्यंधीभिर्विप्राऽअवस्यवः । वृषाकनिक्रदर्षति ॥ ३३ ॥ वृषणंधीभिरप्तुरंसोममृतस्यधारया । मतीविप्राःसमस्वर न् ॥ पवस्वदेवायुषगिंद्रंगच्छतुतेमदः । वायुमारोहधर्मणा ॥ पवमाननितोशसेरयिंसोमश्रवाय्यं । प्रियःसमुद्रमा विश ॥ अपघ्नन्पवसेमृधःक्रतुवित्सोममत्सरः । नुदस्वादेवयुंजनं ॥ पवमानाऽअसृक्षतसोमाःशुक्रासइंदवः । अभि विश्वानिकाव्या ॥ ३४ ॥ पवमानासऽआशवःशुभ्राऽअसृग्रमिंदवः । घ्नंतोविश्वाऽअपद्विषः ॥ पवमानादिवस्पर्यं तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्याऽअधिसानवि ॥ पुनानःसोमधारयेंदोविश्वाऽअपस्रिधः । जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥ अपघ्न न्त्सोमरक्षसोभ्यर्षकनिक्रदत् । द्युमंतंशुष्ममुत्तमं+ ॥ अस्मेवसूनिधारयसोमदिव्यानिपार्थिवा । इंदोविश्वानिवार्या ॥ ३५ ॥ (९।३।४) वृषासोमद्युमाँऽअसिवृषादेववृषव्रतः । वृषाधर्माणिदधिषे ॥ वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवोवृषावनंवृषा मदः । सत्यंवृषन्वृषेदसि ॥ अश्वोनचक्रदोवृषासंगाऽइंदोसमर्वतः । विनोरायेदुरोवृधि ॥ असृक्षतप्रवाजिनोगव्या सोमासोऽअश्वया । शुक्रासोवीरयाशवः ॥ शुंभमानाऽऋतायुभिर्मृज्यमानागभस्त्योः । पवंतेवारेऽअव्यये ॥ ३६ ॥ तेविश्वादाशुषेवसुसोमादिव्यानिपार्थिवा । पवंतामांतरिक्ष्या ॥ पवमानस्यविश्ववित्प्रतेसर्गाऽअसृक्षत । सूर्यस्येवन

(९।३।४) वृषासोमेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानसोमोगायत्री ।

रश्मयः ॥ केतुंकृण्वन्दिवस्परिविश्वारूपाभ्यर्षसि । समुद्रःसोमपिन्वसे ॥ हिन्वानोवाचमिष्यसिपवमानविधर्मणि । अक्रान्देवोनसूर्यः ॥ इंदुःपविष्टचेतनःप्रियःकवीनांमती । सृजदश्वंरथीरिव ॥ ३७ ॥ ऊर्मिर्यस्तेपवित्रऽआदेवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्ययोनिमा ॥ सनोऽअर्षपवित्रऽआमदोयोदेववीतमः । इंदविंद्रायपीतये ॥ इषेपवस्वधारया मृज्यमानोमनीषिभिः । इंदोरुचाभिगाऽइहि ॥ पुनानोवरिवस्कृध्यूर्जंजनायगिर्वणः । हरेसृजानऽआशिरं ॥ पुना नोदेववीतयऽइंद्रस्ययाहिनिष्कृतं । द्युतानोवाजिभिर्यतः ॥ ३८ ॥ प्रहिन्वानासऽइंदवोच्छासमुद्रमाशवः । धि याजूताऽअसृक्षत ॥ मर्मृजानासऽआयवोवृथासमुद्रमिंदवः । अग्मन्नृतस्ययोनिमा ॥ परिणोयाह्यस्मयुर्विश्वावसू न्योजसा । पाहिनःशर्मवीरवत् ॥ मिमातिवह्निरेतशःपदंयुजानऽऋक्वभिः । प्रयत्समुद्रऽआहितः ॥ आयद्योनिंहि रण्ययमाशुर्ऋतस्यसीदति । जहात्यप्रचेतसः ॥ ३९ ॥ अभिवेनाऽअनूषतेयक्षंतिप्रचेतसः । मज्जंत्यविचेतसः ॥ इंद्रायेंदोमरुत्वतेपवस्वमधुमत्तमः । ऋतस्ययोनिमासदं ॥ तंत्वाविप्रावचोविदःपरिष्कृण्वंतिवेधसः । संत्वामृजंत्या यवः ॥ रसंतेमित्रोऽअर्यमापिबंतिवरुणःकवे । पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंसोमविपश्चितंपुनानोवाचमिष्यसि । इंदोस हस्रभर्णसं ॥ ४० ॥ उतोसहस्रभर्णसंवाचंसोममखस्युवं । पुनानऽइंदवाभर ॥ पुनानऽइंदवेषांपुरुहूतजनानां । प्रियःसमुद्रमाविश ॥ दविद्युतत्यारुचापरिष्टोभंत्याकृपा । सोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ हिन्वानोहेतृभिर्यतऽआवाजं

वाज्यंक्रमीत् । सीदंतोवनुषोयथा ॥ ऋधक्सोमस्वस्तयेसंजग्मानोदिवःकविः । पवस्वसूर्योदृशे ॥ ४१ ॥ इतिसप्तमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तमाष्टकेसूक्तानि ११६ ऋचः १२६३

एकोनपंचाशाध्यायेवर्गाः ४१ सूक्तानि २१ ऋचः २०० ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं २०० ॥ इतिसप्तमेप्रथमः ॥

हिन्वंतिभृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वापवस्वंशतंवैखानसाअष्टादश्यनुष्टुप्परास्तिस्रआग्नेय्यस्त्वंसोमासिद्वात्रिंशद्भरद्वाजःकश्यपोगोतमोत्रिर्विश्वामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतींहतृचाःसप्तऋषयःशेषेपवित्रोवसिष्ठोवोभौवापवस्वसोमतिस्रोनित्यद्विपदागायत्र्योऽवितानस्तिस्रःपौष्ण्योवायत्तेपवित्रंपंचाग्नेय्यःसावित्र्यग्निसावित्रीवैश्वदेवीवासासंत्यास्त्रिशीपुरउष्णिक्संप्तविंश्यनुष्टुवंत्येचतेपावमान्यध्येतृस्तुतींजागतमूर्ध्वप्रागुशनमःप्रदेवंदशवत्सप्रिर्भालंदनस्त्रिष्टुबंतेहेषुर्नहिरण्यस्तूपोत्येत्रिष्टुभौत्रिरस्मैरेणुरादक्षिणानवऋषभस्तौवैश्वामित्रौहरिंहरिमंतःस्त्रक्वेपवित्रःशिशुर्नकक्षीवांस्त्रिष्टुबष्टम्याभिप्रियाणिपंचकविः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (९।३।५) हिन्वंतिसूरमुस्रयः स्वसारोजामयस्पतिं । महामिंदुंमहीयुवः ॥ पवमानरुचारुचा

(९।३।५) हिन्वंतीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यवारुणिर्भृगुःपवमानसोमोगायत्री । (अत्रभार्गवोजमदग्निःपाक्षिकः) ।

देवोदेवेभ्यस्परि । विश्वावसून्याविश ॥ आपवमानसुष्टुतिंवृष्टिंदेवेभ्योदुवः । इषेपवस्वसंयतं ॥ वृषाह्यसिभानुना द्युमंतंत्वाहवामहे । पवमानःस्वाध्यः* ॥ आपवस्वसुवीर्यंमंदमानःस्वायुध । इहोष्विंदवागहि ॥ १ ॥ यदद्भिःप रिषिच्यसेमृज्यमानोगभस्त्योः । द्रुणासधस्थमश्नुषे ॥ प्रसोमायव्यश्ववत्पवमानायगायत । महेसहस्रचक्षसे ॥ य स्यवर्णंमधुश्चुतंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ तस्यंतेवाजिनोवयंविश्वाधनानिजिग्युषः । सखित्वमावृणी महे ॥ वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः । विश्वादधानओजसा ॥ २ ॥ तंत्वाधर्तारमोण्योः पवमानस्वर्दृशं । हिन्वेवाजेषुवाजिनं ॥ अयाचित्तोविपानयाहरिःपवस्वधारया । युजंवाजेषुचोदय ॥ आनइंदोमहीमिषंपवस्वविश्वद र्शतः । अस्मभ्यंसोमगातुवित्+ ॥ आकलशाअनूषतेंदोधाराभिरोजसा । एंद्रस्यपीतयेविश ॥ यस्यतेमद्यंरसंतीव्रं दुहंत्यद्रिभिः । सपवस्वाभिमातिहा+ ॥ ३ ॥ राजामेधाभिरीयतेपवमानोमनावधि । अंतरिक्षेणयातवे ॥ आनऽ इंदोशतग्विनंगवांपोषंस्वश्व्यं । वहाभगत्तिमूतये ॥ आनःसोमसहोजुवोरूपंनवर्चसेभर । सुष्वाणोदेववीतये ॥ अ र्षासोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् । सीदञ्छ्येनोनयोनिमा+ ॥ अप्साइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमोअ र्षतिविष्णवे ॥ ४ ॥ इषंतोकायनोदधदस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहस्रिणं ॥ येसोमासःपरावतियेअर्वावति सुन्विरे । येवादःशर्यणावति ॥ यआर्जीकेषुकृत्वसुयेमध्येपस्त्यानां । येवाजनेषुपंचसु ॥ तेनोवृष्टिंदिवस्परिपवंता

मासुवीर्यं । सुवानादेवासइंदवः ॥ पवतेहर्यतोहरिर्गृणानोजमदग्निना । हिन्वानोगोरधित्वचि+ ॥ ५ ॥ प्रशुक्रा सोवयोजुवोहिन्वानासोनसप्तयः । श्रीणानाअप्सुमृंजत ॥ तंत्वासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये । सपवस्वानयारुचा+ ॥ आतेदक्षंमयोभुवंवह्निमद्यावृणीमहे । पांतमापुरुस्पृहं ॥ आमंद्रमावरेण्यमाविप्रमामनीषिणं । पांतमा० ॥ आरयिमासुचेतुनमासुक्रतोतनूष्वा । पांतमा० ॥ ६ ॥ (९।३।६) पवस्वविश्वचर्षणेभिविश्वानिकाव्या । सखासखिभ्यइड्यः ॥ ताभ्यांविश्वस्यराजसियेपवमानधामनी । प्रतीचीसोमतस्थतुः ॥ परिधामानियानितेत्वंसोमासिविश्वतः । पवमानऋतुभिःकवे ॥ पवस्वजनयन्निषोभिविश्वानिवार्या । सखासखिभ्यऊतये ॥ तवशुक्रासोअर्चयो दिवस्पृष्ठेवितन्वते । पवित्रंसोमधामभिः ॥ ७ ॥ तवेमेसप्तसिंधवःप्रशिषंसोमसिस्रते । तुभ्यंधावंतिधेनवः ॥ प्रसोमयाहिधारयासुतइंद्रायमत्सरः । दधानोअक्षितिश्रवः ॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हिन्वतीःसप्तजामयः । विप्रमाजाविवस्वतः ॥ मृजंतित्वासमग्रुवोव्येजीरावधिष्वणि । रेभोयदज्यसेवने ॥ पवमानस्यतेकवेवाजिन्त्सर्गाअसृक्षत । अर्वंतोनश्रवस्यवः ॥ ८ ॥ अच्छाकोशंमधुश्चुतमसृग्रंवारेअव्यये । अवावशंतधीतयः ॥ अच्छासमुद्रमिंदवोस्तंगावोन

(९।३।६) पवस्वेतितिंत्रिशदृचस्यसूक्तस्यशतंवैखानसाःपवमानसोमएकोनविंश्यादितिसृणामग्निःपवमानोगायत्र्यष्टादश्यनुष्टुप् (शतं वैखानसाएतेस्वायंभुवाअतएषांगोत्रंनास्तिएवमग्रेपिनारायणादयऊह्याः) ।

धेनवः। अग्मन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ प्रणऽइंदोमहेरणआपोऽअर्षतिसिंधवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ अस्यंतेसख्येवयमि
यक्षंतस्त्वोतयः । इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ आपवस्वगविष्टयेमहेसोमनृचक्षसे । एंद्रस्यजठरेविश ॥ ९ ॥ महाँऽअसिसो
मज्येष्ठऽउग्राणामिंदऽओजिष्ठः । युध्वासन्छश्वज्जिगेथ ॥ यऽउग्रेभ्यश्चिदोजीयान्छूरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्य
श्चिन्मंहीयान् ॥ त्वंसोमसूरऽएषस्तोकस्यसातातनूनां । वृणीमहेसख्यायवृणीमहेयुज्याय ॥ अग्नऽआयूंषिपवसऽ
आसुवोर्जमिषंचनः । आरेबाधस्वदुच्छुनां ॥ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः । तमीमहेमहागयं+ ॥ १० ॥
अग्नेपवस्वस्वपाऽअस्मेवर्चःसुवीर्यं । दधद्रयिंमयिपोषं ॥ पवमानोऽअतिस्रिधोभ्यर्षतिसुष्टुतिं । सूरोनविश्वदर्शतः ॥
समर्मृजानऽआयुभिःप्रयस्वान्प्रयसेहितः । इंदुरत्योविचक्षणः+ ॥ पवमानऽऋतंबृहच्छुक्रंज्योतिरजीजनत् । कृष्णा
तमांसिजंघनत् ॥ पवमानस्यजंघ्नतोहरेश्चंद्राऽअसृक्षत । जीराऽअजिरशोचिषः ॥ ११ ॥ पवमानोरथीतमःशुभ्रे
भिःशुभ्रशस्तमः । हरिश्चंद्रोमरुद्गणः ॥ पवमानोव्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः । दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ प्रसुवानऽइंदु
रक्षाःपवित्रमत्यव्ययं । पुनानऽइंदुरिंद्रमा ॥ एषसोमोऽअधित्वचिगवांक्रीळत्यद्रिभिः । इंद्रंमदायजोहुवत् ॥ यस्य
तेद्युम्नवत्पयःपवमानाभृतंदिवः । तेननोमृळजीवसे ॥ १२ ॥ (९।३।७) त्वंसोमासिधारयुर्मंद्रऽओजिष्ठोऽअध्व

(९।३।७) त्वंसोमासीतिद्वात्रिंशद्दृचेसूक्तेआद्यानांसप्तानांतृचानांभरद्वाजकश्यपगोतमात्रिविश्वामित्रजमदग्निवसिष्ठाऋषयःशिष्टाना

रे । पवस्वमंहयद्रयिः ॥ त्वंसुतोनृमादनोदधन्वान्मत्सरिन्तमः । इंद्रायसूरिरंधसा ॥ त्वंसुष्वाणोऽअद्रिभिरभ्य र्षकनिक्रदत् । द्युमंतंशुष्ममुत्तमं ॥ इंदुर्हिन्वानोऽअर्षतितिरोवाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥ इंदोव्यव्यम र्षसिविश्रवांसिविसौभगा । विवाजान्त्सोमगोमतः ॥ १३ ॥ आनऽइंदोशतग्विनंरयिंगोमंतमश्विनं । भरासोमस हस्रिणं ॥ पवमानासऽइंदवस्तिरःपवित्रमाशवः । इंद्रंयामेभिराशत ॥ ककुहःसोम्योरसऽइंदुरिंद्रायपूर्व्यः । आ युःपवतऽआयवे ॥ हिन्वंतिसूरमुस्रयःपवमानंमधुश्चुतं । अभिगिरासमस्वरन् ॥ अविताऽनोअजाश्वःपूषायामनिया मनि । आभक्षत्कन्यासुनः ॥ १४ ॥ अयंसोमःकपर्दिनेघृतंनपवतेमधु । आभ० ॥ अयंतऽआघृणेसुतोघृतंनपव तेशुचि । आभ० ॥ वाचोजंतुःकवीनांपवस्वसोमधारया । देवेषुरत्नधाऽअसि ॥ आकलशेषुधावतिश्येनोवर्मविगा हते । अभिद्रोणाकनिक्रदत् ॥ परिप्रसोमतेरसोसर्जिकलशेसुतः । श्येनोनतक्तोऽअर्षति ॥ १५ ॥ पवस्वसोममंदय न्निंद्रायमधुमत्तमः । असृग्रन्देववीतयेवाजयंतोरथाऽइव ॥ तेसुतासोमदिन्तमाःशुक्रावायुमसृक्षत ॥ ग्रावणातुन्नोऽ

मांगिरसःपवित्रऋषिः (अत्रवसिष्ठोवापवित्रवसिष्ठौवेतिविपक्षौ) पवमानसोमोदेवतादशम्यादितिसृणांपूषावा यत्तेपवित्रमित्यादिपंचा नामग्निःअंत्ययोर्द्वयोःपावमान्यधेतागायत्री षोडश्याद्यास्तिस्रोद्विपदागायत्र्यःत्रिंशीपुरउष्णिक्सतविंश्येकत्रिंशीद्वात्रिंश्योनुष्टुभः । (पंचविं श्यादितिसृणांक्रमात्सविताग्निसवितारौविश्वेदेवाइतिदेवताअग्निनासहविकल्पंते) ।

अभिष्टुतःपवित्रंसोमगच्छसि । दधंत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ एषतुन्नोऽअभिष्टुतःपवित्रमतिगाहते । रक्षोहावारमव्ययं ॥१६॥
यदंतियच्चदूरकेभयंविंदतिमामिह । पवमानवितज्जहि ॥ पवमानःसोऽअद्यनःपवित्रेणविचर्षणिः । यःपोतासपुनातु
नः॥ यत्तेपवित्रमर्चिष्यग्नेविततमंतरा । ब्रह्मतेनपुनीहिनः॥ यत्तेपवित्रमर्चिवदग्नेतेनपुनीहिनः। ब्रह्मसवैःपुनीहिनः॥
उभाभ्यांदेवसवितःपवित्रेणसवेनच। मांपुनीहिविश्वतः ॥ १७॥ त्रिभिष्ट्वंदेवसवितर्वर्षिष्ठैःसोमधामभिः । अग्नेदक्षैःपु
नीहिनः ॥ पुनंतुमांदेवजनाःपुनंतुवसवोधिया। विश्वेदेवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमा ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्वसोमवि
श्वेभिरंशुभिः। देवेभ्यऽउत्तमंहविः+ ॥ उपप्रियंपनिप्नतंयुवानमाहुतीवृधं । अगन्मबिभ्रतोनमः ॥ अलाय्यस्यपरशुर्न
नाशतमापवस्वदेवसोम। आखुंचिदेवदेवसोम॥ यःपावमानीरध्येत्यृषिभिःसंभृतंरसं । सर्वंसपूतमश्नातिस्वदितंमात
रिश्वना॥ पावमानीर्योऽअध्येत्यृषिभिःसंभृतंरसं। तस्मैसरस्वतीदुहेक्षीरंसर्पिर्मधूदकं+ ॥१८॥ (परिशिष्टं॥ पावमा
नीःस्वस्त्ययनीःसुदुघाहिघृतश्चुतः। ऋषिभिःसंभृतोरसोब्राह्मणेष्वमृतंहितं॥ पावमानीर्दिशंतुनऽइमंलोकमथोऽअमुं ।
कामान्त्समर्धयंतुनोदेवीर्देवैःसमाहिताः॥ येनदेवाःपवित्रेणात्मानंपुनतेसदा। तेनसहस्रधारेणपावमान्यःपुनंतुमां॥
प्राजापत्यंपवित्रंशतोद्यामंहिरण्मयं । तेनब्रह्मविदोवयंपूतंब्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रःपुनीतीसहमांपुनातुसोमःस्वस्त्यावरु
णःसमीच्या । यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमाजातवेदामूर्जयंत्यापुनातु ॥ ऋषयस्तुतपस्तेपुःसर्वेस्वर्गंजिगीषवः । तप

सस्तपसोग्र्यैंतुपावमानीर्ऋचोब्रवीत् ॥ १ ॥ यन्मेगर्भेवसंतःपापमुग्रंयज्जायमानस्यंचकिंचिदन्यत् । जातस्यंचयच्चापिचवर्धतोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ मातापित्रोर्यन्नकृतंवचोमेयत्स्थावरंजंगममाबभूव । विश्वस्यतत्प्रहृषितंवचोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ गोघ्नात्तस्करत्वात्स्त्रीवधाद्यच्चकिल्बिषं । पापकंचचरणेभ्यस्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ब्रह्मवधात्सुरापानात्स्वर्णस्तेयाद्वृषलिगमनमैथुनसंगमात् । गुरोर्दाराधिगमनाच्चतत्पावमानीभिरहंपुनामि॥ बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात्सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् । पापेभ्यश्चप्रतिग्रहात्सद्यःप्रहरतिसर्वदुष्कृतंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद्भक्षाद्भोज्यात्प्रतिग्रहात् । असंभोजनाच्चापिनृशंसंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ २ ॥ दुर्यष्टंदुरधीतंपापंयच्चाज्ञानतोकृतं । अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ अमंत्रमन्नंयत्किंचिद्धूयतेचहुताशने । संवत्सरकृतंपापंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ऋतस्ययोनयोमृतस्यधामविश्वादेवेभ्यःपुण्यगंधाः । तानऽआपःप्रवहंतुपापंशुद्धागच्छामिसुकृतामुलोकंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छतिनांदनं । पुण्यांश्चभक्षान्भक्षयत्यमृतत्वंचगच्छति ॥ पावमानींपितॄन्देवान्ध्यायेद्यश्चसरस्वतीं । पितॄंस्तस्योपवर्तेतक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं । ऋषींस्तस्योपतिष्ठेतक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मयेपठंतिमनीषिणः । सप्तजन्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगः ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषट् ।

एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रंघोरमृत्युभयंहरेत् ॥ ३ ॥ इतिपरि०) (९।४।१) प्रदेवमच्छामधुमंतऽइंदवोसिष्यदंतगावऽआ नधेनवः । बर्हिषदोवचनावंतऽऊधभिःपरिस्रुतमुस्रियानिर्णिजंधिरे ॥ सरोरुवदभिपूर्वाऽअचिक्रददुपारुहःश्रथयं न्त्स्वादतेहरिः । तिरःपवित्रंपरियन्नुरुज्रयोनिशर्याणिदधतेदेवऽआवरं ॥ वियोममेयम्यासंयतीमदःसाकंवृधापयं सापिन्वदक्षिता । महीऽअपारेरजसीविवेविदभिव्रजन्नक्षितंपाजऽआददे ॥ समातराविचरन्वाजयन्नपःप्रमेधिरः स्वधयापिन्वतेपदं । अंशुर्यवेनपिपिशेयतोनृभिःसंजामिभिर्नसंतेरक्षतेशिरः ॥ संदक्षेणमनसाजायतेकविर्ऋतस्यग र्भोनिहितोयमापरः । यूनाहसंताप्रथमंविजज्ञतुर्गुहाहितंजनिमनेममुद्यतं ॥ १९ ॥ मंद्रस्यरूपंविविदुर्मनीषिणः श्येनोयदंधोऽअभरत्परावतः । तंमर्जयंतसुवृधंनदीष्वाँऽउशंतमंशुंपरियंतमृग्मियं ॥ त्वांमृजंतिदशयोषणःसुतंसोम ऽऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितं । अव्योवारेभिरुतदेवहूतिभिर्नृभिर्यतोवाजमादर्षिसातये ॥ परिप्रयंतंवय्यंसुषंसदं सोमंमनीषाऽअभ्यनूषतस्तुभः । योधारयामधुमाँऽऊर्मिणादिवऽइयर्तिवाचंरयिषाळमर्त्यः ॥ अयंदिवऽइयर्तिविश्व मारजःसोमःपुनानःकलशेषुसीदति । अद्भिर्गोभिर्मृज्यतेऽअद्रिभिःसुतःपुनानऽइंदुर्वरिवोविदत्प्रियं + ॥ एवानःसो

चतुर्थेनुवाकेऽष्टादशसूक्तानि (९।४।१) प्रदेवमितिदशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

मपरिषिच्यमानोवयोदधच्चित्रतमंपवस्व । अद्वेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥ २० ॥(९१४१२)इषुर्न धन्वन्प्रतिधीयतेमतिर्वत्सोनमातुरुपसर्ज्यूधनि । उरुधारेवदुहेऽअग्रऽआयत्यस्यव्रतेष्वपिसोमऽइष्यते ॥ उपो मतिःपृच्यतेसिच्यतेमधुमंद्राजनीचोदतेऽअंतरासनि । पवमानःसंतनिःप्रघ्नतामिवमधुमान्द्रप्सःपरिवारमर्षति ॥ अव्येवधूयुःपवतेपरित्वचिश्रथ्नीतेनप्तीरदितेर्ऋतंयते । हरिरक्रान्यजतःसंयतोमदोनृम्णाशिशानोमहिषोनशोभते ॥ उक्षामिमातिप्रतियंतिधेनवोदेवस्यदेवीरुपयंतिनिष्कृतं । अत्यक्रमीदर्जुनंवारमव्ययमत्कंनन्निक्तंपरिसोमोऽअव्यत ॥ अमृक्तेनरुशतावाससाहरिरमर्त्योनिर्णिजानःपरिव्यत । दिवस्पृष्ठंबर्हणानिर्णिजेकृतोपस्तरणंचम्वोर्नभस्मयं ॥ २१ ॥ सूर्यस्येवरश्मयोद्रावयित्नवोमत्सरासःप्रसुपःसाकमीरते । तंतुंततंपरिसर्गासऽआशवोनेंद्रादृतेपवतेधामकिंचन+ ॥ सिंधोरिवप्रवणेनिम्नऽआशवोवृषच्युतामदासोगातुमाशत । शंनोनिवेशेद्विपदेचतुष्पदेस्मेवाजाःसोमतिष्ठंतुकृष्टयः ॥ आनःपवस्ववसुमद्धिरण्यवदश्वावद्गोमद्यवमत्सुवीर्यं । यूयंहिसोमपितरोममस्थनदिवोमूर्धानःप्रस्थितावयस्कृतः ॥ एतेसोमाःपवमानासऽइंद्रंरथाऽइवप्रययुःसातिमच्छ । सुताःपवित्रमतियंत्यव्यंहित्वीवव्रिंहरितोवृष्टिमच्छ ॥ इंद्रविं

॥११॥

(९१४१२) इषुर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपःपवमानसोमोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

द्रा॑यबृह॒तेप॑वस्वसुमृळी॒कोऽअ॑नव॒द्योरि॒शाद॑ाः। भरा॑चं॒द्राणि॒गृण॒तेवसू॑नि॒दे॒वैर्द्या॑वापृथि॒वीप्राव॑तंनः ॥२२॥ (९।४।३)
त्रिरस्मैस॒प्तधे॒नवो॑दुदुह्रे॒स॒त्यामा॒शिरं॑पू॒र्व्येव्यो॑मनि । च॒त्वार्य॒न्याभुव॑नानिनि॒र्णिजे॒चारू॑णिचक्रे॒यदृ॒तैरव॑र्धत ॥ सभि
क्ष॑माणोऽअ॒मृत॑स्य॒चारु॑णऽउ॒भेद्यावा॒काव्ये॑ना॒विश॑श्रथे । तेजि॑ष्ठाऽअ॒पोमं॒हना॒परि॑व्यत॒यदी॑दे॒वस्य॒श्रव॑सा॒सदो॑वि॒दुः+॥
तेऽअ॑स्यसंतुके॒तवोमृ॑त्य॒वोदा॑भ्यासोज॒नुषी॑ऽउ॒भेऽअनु॑। येभि॒र्नृम्णाच॑दे॒व्या॑चपुन॒तऽआदि॒द्राजा॑नंम॒नना॑ऽअगृभ्णत ॥
समृ॒ज्यमा॑नोद॒शभि॑ःसुक॒र्मभि॒ःप्रम॑ध्य॒मासु॑मा॒तृषु॑प्र॒मेसचा॑ । व्र॒ताानि॒पा॒नोऽअ॒मृत॑स्य॒चारु॑णऽउ॒भेनृ॒चक्षा॒ऽअनु॑पश्यते॒
वि॒शौ ॥ सम॑मृ॒जानऽइ॑द्रि॒याय॒धाय॑स॒ऽओभेऽअं॒तारोद॑सीहर्ष॑तेहि॒तः । वृष॒ाशुष्मे॑णवाधते॒विदु॑र्म॒तीरा॒दे॑दिशानःशर्य॒
हेव॑शु॒रुधः ॥ २३ ॥ समा॒तरा॒नद॒द्दृ॑शानऽउ॒स्त्रियो॒नानं॑ददेतिम॒रुता॑मिवस्व॒नः । जा॒नन्नृ॒तंप्र॑थ॒मंयत्स्व॑र्णरं॑प्र॒शस्त॑ये॒कम॑
वृणीतसु॒क्रतुः ॥ रुव॑तिभी॒मोवृ॑ष॒भस्त॑वि॒ष्यया॒शृंगे॒शिशा॑नो॒हरि॑णीविच॒क्षणः । आयोनि॒सोम॒ःसुकृ॑तं॒निषी॑दतिग॒व्ययी॒
त्वग्भ॑वतिनि॒र्णिग॒व्ययी॑ ॥ शुचि॑ःपु॒ना॒नस्त॒न्व॑मरे॒पस॒मव्ये॒हरि॒र्न्य॑धाविष्ट॒सान॑वि । जुष्टो॑मि॒त्राय॒वरु॑णाय॒वा॒यवे॒त्रि॒धा
तु॒मधु॑क्रियतेसु॒कर्म॑भिः ॥ पव॑स्वसोमदे॒ववी॑तये॒वृषेंद्र॑स्य॒हार्दि॑सोम॒धान॒माविश । पु॒रानो॑बा॒धाद्दु॑रि॒तातिपारयक्षेत्र॒विद्धि
दिश॒ऽआहा॑विपृच्छ॒ते ॥ हि॒तोनसप्ति॑र॒भिवाज॑म॒र्षेंद्र॑स्ये॑दोज॒ठर॒मापवस्व । ना॒वानसिंधु॒मति॑पर्षिवि॒द्वाञ्छूरो॒नयुध्य॒न्न

(९।४।३) त्रिरस्माइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोरेणुःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.७अ.२ ॥१२॥

वनोनिदस्यः ॥ २४ ॥ (९।४।४) आदक्षिणासृज्यतेशुष्म्या३सदंवेतिद्रुहोरक्षसःपातिजागृविः । हरिरोपशंकृणु तेनभस्पयंऽउपस्तिरेचम्वो३र्ब्रह्मनिर्णिजे ॥ प्रक्रुष्टिहेवशूषऽएतिरोरुवदसुर्य१वर्णनिरिणीतेऽअस्यतं । जहातिवव्रिंपि तुरेतिनिष्कृतमुपप्रुतंकृणुतेनिर्णिजंतना ॥ अद्रिभिःसुतःपवतेगभस्त्योर्वृषायतेनभसावेपतेमती । समोदतेनसंतेसा धंतेगिरानेनिक्तेऽअप्सुयजंतेपरीमणि ॥ परिद्युक्षंसहसःपर्वतावृधंमध्वःसिंचंतिहर्म्यस्यसक्षणिं । आयस्मिन्गावःसुहु तादऽऊधनिमूर्धन्छ्रीणंत्यग्रियंवरीमभिः ॥ समीरथंनभुरिजोरहेषतदशस्वसारोऽअदितेरुपस्थऽआ । जिगादुपंज्रय तिगोरपीच्यंपदंयदस्यमतुथाऽअजीजनन् ॥ २५ ॥ श्येनोनयोनिंसदनंधियाकृतंहिरण्ययमासदंदेवऽएषति । एरि णंतिवर्हिषिप्रियंगिराश्वोनदेवाँऽअप्येतियज्ञियः ॥ पराव्यक्तोऽअरुषोदिवःकविर्वृषात्रिपृष्ठोऽअनविष्टगाऽअभि । सहस्रणीतिर्यतिःपरायतीरेभोनपूर्वीरुषसोविराजति ॥ त्वेषंरूपंकृणुतेवर्णोऽअस्यसयत्राशयत्समृतासेधतिस्रिधः । अप्सायातिस्वधयादैव्यंजनंसंसुष्टुतीनसंतेसंगोऽअग्रया ॥ उक्षेवयूथापरियन्नरावीदधित्विषीरधितसूर्यस्य । दिव्यः सुपर्णोवचक्षतक्षांसोमःपरिक्रतुनापश्यतेजाः+ ॥ २६ ॥ (९।४।५) हरिंमृजंत्यरुषोनयुज्यतेसंधेनुभिःकलशेसोमो

मंडलं ९ अनु. ४ ॥१२॥

(९।४।४) आदक्षिणेतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋषभःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (९।४।५) हरिंमृजंतीतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगि रसोहरिमंतःपवमानसोमोजगती ।

ऽअज्यते । उद्वाचमीरयतिहिन्वतेमतीपुरुष्टुतस्यकतिचित्परिप्रियः ॥ साकंवदंतिबहवोमनीषिणऽइंद्रस्यसोमंजठरेय
दादुहः । यदीमृजंतिसुगभस्तयोनरःसनीळाभिर्दशभिःकाम्यंमधु ॥ अरममाणोऽअत्येतिगाऽअभिसूर्यस्यप्रियंदुहि
तुस्तिरोरवं । अन्वस्मैजोषमभरद्विनंगृसःसंद्वयीभिःस्वसृभिःक्षेतिजामिभिः ॥ नृधूतोऽअद्रिषुतोवर्हिषिप्रियःपतिर्ग
वांप्रदिवऽइंदुर्ऋत्वियः । पुरंधिवान्मनुषोयज्ञसाधनःशुचिर्धियापवतेसोमऽइंद्रते ॥ नृबाहुभ्यांचोदितोधारयासुतो
नुष्वधंपवतेसोमऽइंद्रते । आप्राःक्रतून्त्समजैरध्वरेमतीर्वेर्नद्रुषच्चम्वोरासदद्धरिः ॥ २७ ॥ अंशुंदुहंतिस्तनयंतम
क्षितंकविंकवयोपसोमनीषिणः । समीगावोमतयोयंतिसंयतऽऋतस्ययोनासदनेपुनर्भुवः ॥ नाभापृथिव्याधरुणोम
होदिवोपामूर्मौसिंधुष्वंतरुक्षितः । इंद्रस्यवज्रोवृषभोविभूवसुःसोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः+ ॥ सतूपवस्वपरिपार्थिवं
रजस्तोत्रेशिक्षन्नाधून्वतेचसुक्रतो । मानोनिर्भाग्वसुनःसादनस्पृशोरयिंपिशंगंबहुलंवसीमहि ॥ आतूनऽइंदोशतदा
त्वश्व्यंसहस्रदातुपशुमद्धिरण्यवत् । उपमास्वबृहतीरेवतीरिषोधिस्तोत्रस्यपवमाननोगहि ॥ २८ ॥ (९।४।६) स्रक्वे
द्रप्सस्यधमतःसमस्वरन्नृतस्ययोनासमरंतनाभयः । त्रीन्त्समूर्ध्नोऽअसुरश्चक्रऽआरभेसत्यस्यनावःसुकृतमपीपरन् ॥
सम्यक्सम्यंचोमहिषाऽअहेषतसिंधोरूर्मावधिवेनाऽअवीविपन् । मधोर्धाराभिर्जनयंतोऽअर्कमित्प्रियामिंद्रस्यतन्वं

(९।४।६) स्रक्वेद्रप्सस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती ।

मवीवृधन् ॥ पवित्रवंतःपरिवाचमासतेपितैषांप्रत्नोऽअभिरक्षतिव्रतं । महःसमुद्रंवरुणस्तिरोदधेधीराऽइच्छेकुर्धरुणे ष्वारभं ॥ सहस्रधारेवतेसमस्वरन्दिवोनाकेमधुजिह्वाऽअसश्चतः । अस्यस्पशोननिमिषंतिभूर्णयःपदेपदेपाशिनःसं तिसेतवः ॥ पितुर्मातुरध्यायेसमस्वरन्नृचाशोचंतःसंदहंतोऽअव्रतान् । इंद्रद्विष्टामपधमंतिमाययात्वचमसिक्नींभूमं नोदिवस्परि ॥ २९ ॥ प्रत्नान्मानादध्यायेसमस्वरन्छ्लोकयंत्रासोरभसस्यमंतवः । अपानक्षासोबधिराऽअहासतऽऋ तस्यपंथांनतरंतिदुष्कृतः ॥ सहस्रधारेवितेतेपवित्रऽआवाचंपुनंतिकवयोमनीषिणः । रुद्रासऽएषामिषिरासोऽअद्रु हःस्पशःस्वंचःसुदृशोनृचक्षसः ॥ ऋतस्यगोपानदभायसुक्रतुस्त्रीषपवित्राहृद्यं१तरादधे । विद्वान्त्सविश्वाभुवनाभि पश्यत्यवाजुष्टान्विध्यतिकर्तेऽअव्रतान्+ ॥ ऋतस्यतंतुर्विततःपवित्रऽआजिह्वायाऽअग्रेवरुणस्यमायया । धीराश्चित्त त्समिनक्षंतऽआशतात्राकर्तमवपदात्यप्रभुः ॥ ३० ॥ (९।४।७) शिशुर्नजातोवचक्रदद्वनेस्व१र्यद्वाज्यरुषःसिषा सति । दिवोरेतसासचतेपयोवृधातमीमहेसुमतीशर्मसप्रथः ॥ दिवोयस्कंभोधरुणःस्वाततऽआपूर्णोऽअंशुःपर्येतिवि श्वतः । सेमेमहीरोदसीयक्षदावृतासमीचीनेदाधारसमिषःकविः+ ॥ महिप्सरःसुकृतंसोम्यंमधूर्वीगव्यूतिरदितेर्ऋ तंयते । ईशेयोवृष्टेरितऽउस्रियोवृषापानेताय ऽइतऽऊतिर्ऋग्मियः ॥ आत्मन्वन्नभोदुह्यतेघृतंपयऋतस्यनाभिरमृतं

(९।४।७) शिशुर्नेतिनवर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्पवमानसोमोजगत्यष्टमीत्रिष्टुप् ।

विजायते । समीचीनाःसुदानवःप्रीणंतितंनरोहितमवमेहंतिपेरवः ॥ अरावीदंशुःसचमानऊर्मिणादेवाव्यं१मनुषेपि
न्वतित्वचं । दधातिगर्भमदितेरुपस्थआयेनतोकंचतनयंचधामहे ॥ ३१ ॥ सहस्रधारेवताअसश्चतस्तृतीयेसंतुर
जसिप्रजावतीः । चतस्रोनाभोनिहिताअवोदिवोहविर्भरंत्यमृतंघृतश्चुतः ॥ श्वेतंरूपंकृणुतेयत्सिषासतिसोमोमीढ्वाँ
असुरोवेदभूमनः । धियाशमीसचतेसेमभिप्रवद्दिवस्कवंधमवदर्षदुद्रिणं ॥ अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तंकार्ष्मन्नावाज्य
क्रमीत्ससवान् । आहिंन्विरेमनसादेवयंतःकक्षीवतेशतहिमायगोनां ॥ अद्भिःसोमपपृचानस्यतेरसोव्योवारंविपव
मानधावति । समृज्यमानःकविभिर्मदिन्तमस्वदस्वेंद्रायपवमानपीतये ॥ ३२ ॥ (९।४।८) अभिप्रियाणिपवतेच
नोहितोनामानियह्वोअधियेषुवर्धते । आसूर्यस्यबृहतोबृहन्नधिरथंविष्वंचमरुहद्विचक्षणः+ ॥ ऋतस्यजिह्वापवतेम
धुप्रियंवक्तापतिर्धियोअस्याअदाभ्यः । दधातिपुत्रःपित्रोरपीच्यं१नामतृतीयमधिरोचनेदिवः+ ॥ अवद्युतानःक
लशाँअचिक्रदन्नृभिर्येमानःकोशआहिरण्यये । अभीमृतस्यदोहनाअनूषताधित्रिपृष्ठउषसोविराजति ॥ अद्रि
भिःसुतोमतिभिश्चनोहितःप्ररोचयन्रोदसीमातराशुचिः । रोमाण्यव्यासमयाविधावतिमधोर्धारापिन्वमानादिवेदिवे

(९।४।८) अभिप्रियाणीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती ।

वे ॥ परिसोमप्रधन्वास्वस्तयेनृभिः पुनानोऽअभिवासयाशिरं । येतेमदाऽआहनसोविहायसस्तेभिरिंद्रंचोदयदातवे मघं ॥ ३३ ॥ इतिसप्तमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥

पंचाशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ११ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये. ४८ अग्नयेपवमानाये. ३ पवमानायसोमाये. १८ पूष्णेपवमानायसोमाये. ३ पवमानायसोमाये. १० अग्नयेपवमानाये. २ सवित्र. अग्निसवितृभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पवमानायसोमाये. ३ पावमान्यध्येतृभ्यइ. २ पवमानायसोमाये. ७१ ॥ इतिसप्तमेद्वितीयः ॥

धर्तैषप्रराजाचोदसःसोमस्यवसुर्भारद्वाजंःप्रसोमस्यासावितित्रिष्टुबंतंपवित्रंतेपवित्रंःपवस्ववाच्यःप्रजापतिरिंद्रायद्वादशवेनोभार्गवोद्वित्रिष्टुबंतंप्रतेष्टाचत्वारिंशदृषिगणादशर्चाअकृष्टामाषाःप्रथमेसिकतानिवावरीद्वितीयेपृश्नियोजास्तृतीयेत्रयश्चतुर्थेत्रेःपंचांत्यागृत्समदःप्रतुनवोशनायंसोमोष्टौप्रोस्यसप्तंप्रहिन्वानःषड्वसिष्ठः॥३॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।४।९) धर्तादिवःपवतेकृत्व्योरसोदक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । हरिःसृजानोऽअत्योनसत्वभिर्वृथापाजांसिकृणुतेनदीष्वा ॥ शूरोनधत्तऽआयुधागभस्त्योःस्वः सिषासन्रथिरोगविष्टिषु । इंद्रस्यशुष्ममीरयन्नपस्युभिरिंदुर्हिन्वानोऽअज्यतेमनीषिभिः ॥ इंद्रस्यसोमपवमानऽऊर्मिणातविष्यमाणोजठरेष्वाविश । प्रणःपि

(९।४।९) धर्तेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती ।

न्वविद्युद्भ्रेवरोदसीधियानवाजाँऽउपमासिशश्वतः ॥ विश्वस्यराजापवतेस्वर्दृशंऽऋतस्यधीतिमृषिषाळवीवशत् । यःसूर्यस्यासिरेणमृज्यतेपितामतीनामसमष्टकाव्यः ॥ वृषेवयूथापरिकोशमर्षस्यपामुपस्थेवृषभःकनिक्रदत् । सइंद्राय पवसेमत्सरिन्तमोयथाजेषामसमिथेत्वोतयः ॥१॥ (९।४।१०) एषप्रकोशेमधुमाँऽअचिक्रददिंद्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्ट रः । अभीमृतस्यसुदुघाघृतश्चुतोवाश्राऽअर्षतिपयसेवधेनवः ॥ सपूर्व्यःपवतेयंदिवस्परिश्येनोमथायदिषितस्तिरोर जः । समध्वऽआयुवतेवेविजानऽइत्कृशानोरस्तुर्मनसाहबिभ्युषा ॥ तेनःपूर्वासऽउपरासऽइंदवोमहेवाजायधन्वंतुगो मते । ईक्षेण्यासोऽअह्योऽनचारवोब्रह्मब्रह्मयेजुजुषुर्हविर्हविः ॥ अयंनोविद्वान्वनवद्वनुष्यतऽइंदुःसत्राचामनसापुरुष्टु तः । इनस्ययःसदनेगर्भमादधेगवामुरुब्जमभ्यर्षतिव्रजं ॥ चक्रिर्दिवःपवतेकृत्व्योरसोमहाँऽअदब्धोवरुणोहुरुग्य ते । असाविमित्रोवृजनेषुयज्ञियोत्योनयूथेवृषयुःकनिक्रदत् ॥ २ ॥ (९।४।११) प्रराजावाचंजनयन्नसिष्यददपो वसानोऽअभिगाऽइयक्षति । गृभ्णातिरिप्रमविरस्यतान्वाशुद्धोदेवानामुपयातिनिष्कृतं ॥ इंद्रायसोमपरिषिच्यसे नृभिर्नृचक्षाऽऊर्मिःकविरज्यसेवने । पूर्वीर्हितेस्त्रुतयःसंतियातवेसहस्रमश्वाहरयश्चमूषदः ॥ समुद्रियाऽअप्सरसोम नीषिणमासीनाऽअंतरभिसोममक्षरन् । ताऽईंहिन्वंतिहर्म्यस्यसक्षणिंयाचंतेसुम्नंपवमानमक्षितं ॥ गोजिन्नःसोमोर

(९।४।१०) एषइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकविःपवमानसोमोजगती । (९।४।११)प्रराजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकविःपवमानसोमोजगती ।

थजिद्धिरण्यजित्स्वर्जिदब्जित्पर्वतेसहस्रजित् । यंदेवासश्चक्रिरेपीतयेमदंस्वादिष्ठंद्रप्समरुणंमयोभुवं ॥ एतानिसोम
पवमानोऽअस्मयुःसत्यानिकृण्वन्द्रविणान्यर्षसि । जहिशत्रुमंतिकेदूरकेचयऽउर्वींगव्यूतिमभयंचनस्कृधि ॥ ३ ॥
(९।४।१२) अचोदसोनोधन्वंत्विंदवःप्रसुवानासोबृहद्दिवेषुहरयः । विचनशन्नऽइषोऽअरातयोर्योनशंतसनिषंत
नोधियः ॥ प्रणोधन्वंत्विंदवोमदच्युतोधनावायेभिरर्वतोजुनीमसि । तिरोमर्तस्यकस्यचित्परिह्वृतिंवयंधनानिविश्व
धाभरेमहि ॥ उतस्वस्याऽअरात्याऽअरिर्हिषऽउतान्यस्याऽअरात्यावृकोहिषः । धन्वन्नतृष्णासमरीततांऽअभिसोम
जहिपवमानदुराध्यः* ॥ दिवितेनाभापरमोयऽआददेपृथिव्यास्तेरुरुहुःसानविक्षिपः । अद्रयस्त्वाबप्सतिगोरधित्व
च्य१प्सुत्वाहस्तैर्दुदुहुर्मनीषिणः ॥ एवातऽइंदोसुभ्वंसुपेशसंरसंतुंजंतिप्रथमाऽअभिश्रियः । निदंनिदंपवमाननिता
रिषऽआविस्तेशुष्मोभवतुप्रियोमदः ॥ ४ ॥ (९।४।१३) सोमस्यधारापवतेनृचक्षसऽऋतेनदेवान्हवतेदिवस्परि ।
बृहस्पतेरवथेनाविदिद्युतेसमुद्रासोनसवनानिविव्यचुः ॥ यंत्वावाजिन्नघ्न्याऽअभ्यनूषतायोहतंयोनिमारोहसिद्युमा
न् । मघोनामायुःप्रतिरन्महिश्रवऽइंद्रायसोमपवसेवृषामदः ॥ ऐंद्रस्यकुक्षापवतेमदिन्तमऽऊर्जंवसानःश्रवसेसुमंग

(९।४।१२) अचोदसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकविःपवमानसोमोजगती । (९।४।१३) सोमस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजोवसुःपवमानसोमोजगती ।

ळं॑ः । प्र॒त्यङ्ङ्स विश्वा॒ भुव॑ना॒भि प॑प्रथे॒ क्रीळ॒न्हरि॒रत्यः॑ स्यंदते॒ वृषा॑ ॥ तं त्वा॑ दे॒वेभ्यो॒ मधु॑मत्तमं॒ नरः॑ स॒हस्र॑धारं दुहते॒ दश॒ क्षिपः॑ । नृभिः॑ सोम॒ प्रच्यु॑तो॒ ग्राव॑भिः सु॒तो विश्वा॑न्दे॒वाँ ऽआ प॑वस्वा सहस्रजित् ॥ तं त्वा॑ ह॒स्तिनो॒ मधु॑मंत॒मद्रि॑भिर्दु॒हंत्य॒प्सु वृ॑ष॒भं दश॒ क्षिपः॑ । इंद्रं॑ सोम मा॒दय॒न्दैव्यं॒ जनं॒ सिंधो॑रिवो॒र्मिः पव॑मानो ऽअर्षसि ॥ ५ ॥ (९।४।१४) प्र सोम॑स्य॒ पव॑मानस्यो॒र्मय॒ ऽइंद्र॑स्य यंति ज॒ठरं॑ सु॒पेश॑सः । द॒ध्ना यदी॒मुन्नी॑ता य॒शसा॒ गवां॑ दा॒नाय॒ शूर॑मु॒दमं॑दिषुः सु॒ताः+ ॥ अच्छा॒ हि सोमः॑ क॒लशाँ॒ ऽअसि॑ष्यद॒दत्यो॒ न वोळ्हा॑ र॒घुव॑र्तनि॒र्वृषा॑ । अथा॑ दे॒वाना॑मु॒भय॑स्य॒ जन्म॑नो वि॒द्वाँ ऽअ॑श्नोत्य॒मुत॑ ऽइ॒तश्च॒ यत्+ ॥ आ नः॑ सोम॒ पव॑मानः किरा॒ वस्विंदो॒ भव॑ म॒घवा॒ राधं॑सो म॒हः । शिक्षा॑ वयोधो॒ वस॑वे सु॒चेतु॒ना मा॒ नो॒ गय॑मा॒रे ऽअ॒स्मत्परा॑ सिचः ॥ आ नः॑ पू॒षा पव॑मानः सु॒रातयो॑ मि॒त्रो ग॑च्छंतु॒ वरु॑णः स॒जोष॑सः । बृह॒स्पति॑र्म॒रुतो॑ वा॒युर॒श्विना॒ त्वष्टा॑ सवि॒ता सु॒यमा॒ सर॑स्वती ॥ उ॒भे द्यावा॑पृथि॒वी वि॑श्वमि॒न्वे ऽअ॑र्य॒मा दे॒वो ऽअदि॑तिर्वि॑धा॒ता । भगो॒ नृशंस॒ ऽउ॒र्व॑१॒॑न्तरि॑क्षं॒ विश्वे॑ दे॒वाः पव॑मानं जुषंत ॥ ६ ॥ (९।४।१५) असा॑वि॒ सोमो॑ ऽअरु॒षो वृषा॒ हरी॒ राजे॑व द॒स्मो ऽअ॒भि गा ऽअ॑चिक्रदत् । पु॒ना॒नो वार॒ं पर्ये॑त्य॒व्ययं॑ श्ये॒नो न योनिं॑ घृ॒तवं॑तमा॒सदं॑ ॥ क॒विर्वे॑ध॒स्या पर्ये॑षि॒ माहि॑न॒मत्यो॒ न मृ॒ष्टो ऽअ॒भि वाज॑मर्षसि । अ॒प॒सेध॑न्दुरि॒ता सो॑म मृळय घृ॒तं वसा॑नः॒

(९।४।१४) प्र सोमस्येति पंचर्चस्य सूक्तस्य वसुः पवमानसोमो जगत्यंत्या त्रिष्टुप् । (९।४।१५) असावीति पंचर्चस्य सूक्तस्य वसुः पवमान-सोमो जगत्यंत्या त्रिष्टुप् ।

परिंयासिनिर्णिजं ॥ पर्जन्यः पितामहिषस्यंपर्णिनोनाभांपृथिव्यागिरिषुक्षयंदधे । स्वसांरऽआपोंऽअभिगाऽउतासंरन्त्संग्रावंभिर्नसतेवीतेऽअंध्वरे ॥ जायेवपत्यावधिशेवंमंहसेपज्रांयागर्भशृणुहिब्रवींमिते । अंतर्वाणींषुप्रचरांसुजीवसेंनिंद्योवृजनेंसोमजागृहि ॥ यथापूर्वेभ्यः शतसाऽअमृंध्रः सहस्रसाः पर्ययावाजंमिंदो । एवापंवस्वसुवितायनव्यंसेतवंव्रतमन्वापंः सचंते ॥ ७ ॥ (९।४।१६) पवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्रांणिपर्येषिविश्वतः । अतंप्ततनूर्नतदामोऽअंश्नुतेशृतासऽइद्वहंतस्तत्समांशत ॥ तपोष्पवित्रंविततंदिवस्पदेशोचंतोऽअस्यतंतवोव्यंस्थिरन् । अवंत्यस्यपवीतारंमाशवोंदिवस्पृष्ठमधितिष्ठंतिचेतंसा ॥ अरूरुचदुषसः पृश्निरग्रियऽउक्षाबिंभर्तिभुवंनानिवाजयुः । मायाविनोंममिरेऽअस्यमायर्यानृचक्षंसः पितरोगर्भमादंधुः ॥ गंधर्वऽइत्थापदमंस्यरक्षतिपातिदेवानांजनिंमान्यद्भुतः । गृभ्णातिरिपुंनिधयांनिधापंतिः सुकृत्तंमामधुंनोभक्षमांशत ॥ हविर्हविष्मोमहिसद्मदैव्यंनभोवसांनः परिंयास्यध्वरं । राजांपवित्रंरथोवाजमारुंहः सहस्रंभृष्टिर्जयसिश्रवोंबृहत् ॥ ८ ॥ (९।४।१७) पवस्वदेवमादंनोविचंर्षणिरप्साऽइंद्रांयवरुंणायवायवें । कृधीनोंऽअद्यवरिंवः स्वस्तिमदुरुक्षितौगृणीहिदैव्यंजनं ॥ आयस्तस्थौभुवनान्यमंर्त्योविश्वांनिसोमः प

(९।४।१६) पवित्रंतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसः पवित्रः पवमानसोमोजगती । (९।४।१७) पवस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवाच्यः प्रजापतिः पवमानसोमोजगती ।

रितान्यर्षति । कृण्वन्त्संचृतंविचृतमभिष्टयऽइंदुःसिषक्त्युषसंनसूर्यः ॥ आयोगोभिःसृज्यतऽओषधीष्वादेवानांसु
म्नऽइषयन्नुपावसुः । आविद्युतापवतेधारयासुतऽइंद्रंसोमोमादयन्दैव्यंजनं ॥ एषस्यसोमःपवतेसहस्रजिद्धिन्वानो
वाचमिषिरामुषर्बुधं । इंदुःसमुद्रमुदियर्तिवायुभिरेंद्रस्यहार्दिकलशेषुसीदति ॥ अभित्यंगावःपयसापयोवृधंसोमंश्री
णंतिमतिभिःस्वर्विदं । धनंजयःपवतेकृत्व्योरसोविप्रःकविःकाव्येनास्वर्चनाः ॥ ९ ॥ (९।४।१८) इंद्रायसोमसु
षुतःपरिस्रवापामीवाभवतुरक्षसासह । मातेरसस्यमत्सतद्वयाविनोद्रविणस्वंतऽइहसंत्विंदवः ॥ अस्मान्त्समर्येपवमा
नचोदयदक्षोदेवानामसिहिप्रियोमदः । जहिशत्रूँऽरभ्याभंदनायतःपिबेंद्रसोममवनोमृधोजहि ॥ अदब्धऽइंदोपव
सेमदिन्तमऽआत्मेंद्रस्यभवसिधासिरुत्तमः । अभिस्वरंतिबहवोमनीषिणोराजानमस्यभुवनस्यानिंसते ॥ सहस्रणीथः
शतधारोऽअद्भुतऽइंद्रायेंदुःपवतेकाम्यंमधु । जयन्क्षेत्रमभ्यर्षाजयन्नपऽउरुंनोगातुंकृणुसोममीढ्वः ॥ कनिक्रदत्कल
शेगोभिरज्यसेव्य१व्ययंसमयावारमर्षसि । मर्मृज्यमानोऽअत्योनसानसिरिंद्रस्यसोमजठरेसमक्षरः ॥ स्वादुःपवस्व
दिव्यायजन्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवीतुनाम्ने । स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्पतयेमधुमाँऽअदाभ्यः ॥ १० ॥ अ
त्यंमृजंतिकलशेदशक्षिपःप्रविप्राणांमतयोवाचऽईरते । पवमानाऽअभ्यर्षंतिसुष्टुतिमेंद्रंविशंतिमदिरासऽइंदवः ॥

(९।४।१८) इंद्रायेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोवेनःपवमानसोमोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

पवमानोऽअभ्यर्षासुवीर्यमुर्वींगव्यूतिंमहिशर्मसप्रथः । माकिर्नोऽअस्यपरिषूतिरीशतेंदोजयैमत्वयाधनंधनं ॥ अधि द्यामस्थाद्वृषभोविचक्षणोरूरुचद्विदिवोरोचनाकविः । राजापवित्रमत्यैतिरोरुवद्दिवःपीयूषंदुहतेनृचक्षसः ॥ दिवो नाकेमधुजिह्वाऽअसश्चतोवेनादुहन्त्युक्षणंगिरिष्ठां । अप्सुद्रप्संवावृधानंसमुद्रऽआसिंधोरूर्मामधुमंतंपवित्रऽआ ॥ नाकेसुपर्णमुपपप्तिवांसंगिरोवेनानामकृपंतपूर्वीः । शिशुंरिहंतिमतयःपनिप्नतंहिरण्ययंशकुनंक्षामणिस्थां ॥ ऊर्ध्वो गंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थाद्विश्वारूपाप्रतिचक्षाणोऽअस्य । भानुःशुक्रेणशोचिषाव्यद्यौत्प्रारूरुचद्रोदसीमातराशुचिः ॥ ११ ॥ (९।५।१) प्रतेऽआशवःपवमानधीजवोमदाऽअर्षंतिरघुजाऽइवत्मना । दिव्याःसुपर्णामधुमंतऽइंदवो मदिन्तमासःपरिकोशमासते ॥ प्रतेमदासोमदिरासऽआशवोसृक्षतरथ्यासोयथापृथक् । धेनुर्नवत्संपयसाभिवज्रिणमिंद्रमिंदवोमधुमंतऽऊर्मयः ॥ अत्योनहियानोऽअभिवाजमर्षस्वर्वित्कोशंदिवोऽअद्रिमातरं । वृषापवित्रेऽअधि सानोऽअव्ययेसोमःपुनानऽइंद्रियायधायसे ॥ प्रतऽआश्विनीःपवमानधीजुवोदिव्याऽअसृग्रन्पयसाधरीमणि । प्रां

पंचमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (९।५।१) प्रतआशवइत्यष्टाचत्वारिंशदृचेसूक्तेआद्यानांदशानामकृष्टामाषाऋषयःएकादश्यादिदशानां सिकतानिवावरीएकविंश्यादिदशानांपृश्नियोजाःएकत्रिंश्यादिदशानामत्रयःएकचत्वारिंश्यादिपंचानांभौमोत्रिःअंत्यानांतिसृणांशौनको गृत्समदःपवमानसोमोजगती ।

तर्कंषयुःस्थाविंरीरसृक्षतुयेत्वांमृजंत्यृंषिषाणवेधसंः ॥ विश्वाधामांनिविश्वचक्षऽऋभ्वंसः प्रभोस्तेंसतःपरिंयंतिकेतवंः ।
व्यानुशिःपंवसेसोमुधर्मंभिःपतिर्विश्वंस्युभुवंनस्यराजसि ॥ १२ ॥ उभयतःपवंमानस्यरुश्मयोंध्रुवस्यंसतःपरिंयंतिके
तवंः । यदींपुवित्रेऽअधिंमृज्यतेहरिःसत्तानियोनांकुलशेषुसीदति ॥ युज्ञस्यंकेतुःपंवतेस्वध्वुरःसोमोंदेवानामुपंयाति
निष्कृतं । सुहस्रंधारःपरिकोर्शमर्षतिवृषांपुवित्रमत्यैतितिरोरुंवत् ॥ राजांसमुद्रंनुद्यो३ विगांहतेपामूर्मिसंचतेसिंधुंषुश्रि
तः । अध्यंस्थात्सानुपवंमानोऽअव्ययुंनाभांपृथिव्याधुरुणोंमुहोदिवः+ ॥ दिवोनसानुंस्तुनयंन्नचिक्रदुद्यौश्चयस्यंपृ
थिवीचुधर्मंभिः । इंद्रंस्यसुख्यंपंवतेविवेर्विदत्सोमंःपुनानःकुलशेषुसीदति ॥ ज्योतिंर्युज्ञस्यंपवतेमधुंप्रियंपितादेवा
नांजनितावि‌भूवंसुः । दधांतिरत्नंस्वधयोंरपीच्यंमदिन्तंमोमत्सुरऽइंद्रियोरसंः ॥ १३ ॥ अभिक्रंदन्कुलशंवाज्यंर्ष
तिपतिंर्दिवःशुतधांरोविचक्षणः । हरिंर्मित्रस्यसदंनेषुसीदतिमर्मृजानोविंभिःसिंधुंभिर्वृषां ॥ अग्रेसिंधूनांपवंमानोऽ
अर्षत्यग्रेवाचोऽअग्रियोगोर्षुगच्छति । अग्रेवाजंस्यभजतेमहाधुनंस्वांयुधःसोतृभिःपूयतेवृषां ॥ अयंमतवान्छकुनोय
थांहितोव्येसंसारपवंमानऽऊर्मिणां । तवक्रत्वारोदंसीऽअंतराकंवेशुचिर्धियापंवतेसोमंऽइंद्रते ॥ द्रापिंवसानोयजु
तोदिंविस्पृशंमंतरिक्षप्राभुवंनेष्वर्पितः । स्वर्जज्ञानोनभंसाभ्यंक्रमीत्प्रत्नमंस्यपितरमाविंवासति ॥ सोऽअंस्यविशेमहि
शर्मयच्छतियोऽअंस्यधामंप्रथमंव्यानुशे । पदंयदंस्यपरमेव्योमन्यतोविश्वांऽअभिसंयांतिसंयतः ॥ १४ ॥ प्रोऽअं

यासीदिंदुरिंद्रस्यनिष्कृतंसखासख्युर्नप्रमिनातिसंगिरं । मर्यंऽइवयुवतिभिःसमर्षतिसोमःकलशेशतयाम्नापथा+ ॥ प्रवोधियोमंद्रयुवोविपन्युवःपनस्युवःसंवसनेष्वक्रमुः । सोमंमनीषाऽअभ्यनूषतस्तुभोभिधेनवःपयसेमशिश्रयुः ॥ आनःसोमसंयतंपिप्युषीमिषमिंदोपवस्वपवमानोऽअस्त्रिधं । यानोदोहतेत्रिरहन्नसश्चुषीक्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्यं ॥ वृषामतीनांपवतेविचक्षणःसोमोऽअह्नःप्रतरीतोषसोदिवः । क्राणासिंधूनांकलशाँऽअवीवशदिंद्रस्यहार्द्याविशन्मनी षिभिः ॥ मनीषिभिःपवतेपूर्व्यःकविर्नृभिर्यतःपरिकोशाँऽअचिक्रदत् । त्रितस्यनामजनयन्मधुक्षरदिंद्रस्यवायोःस ख्यायकर्तवे ॥ १५ ॥ अयंपुनानऽउषसोविरोचयदयंसिंधुभ्योऽअभवदुलोककृत् । अयंत्रिःसप्तदुदुहानऽआशिरं सोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः+ ॥ पवस्वसोमदिव्येषुधामसुसृजानऽइंदोकलशेपवित्रऽआ । सीदन्निंद्रस्यजठरेकनिक्रद न्नृभिर्यतःसूर्यमारोहयोदिवि+ ॥ अद्रिभिःसुतःपवसेपवित्रऽआँऽइंदविंद्रस्यजठरेष्वाविशन् । त्वंनृचक्षाऽअभवोवि चक्षणसोमगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप ॥ त्वांसोमपवमानंस्वाध्योनुविप्रासोऽअमदन्नवस्यवः । त्वांसुपर्णऽआभरद्दिव स्परींदोविश्वाभिर्मतिभिःपरिष्कृतं ॥ अव्येपुनानंपरिवारऽऊर्मिणाहरिंनवंतेऽअभिसप्तधेनवः । अपामुपस्थेऽअध्या यवःकविमृतस्ययोनामहिषाऽअहेषत ॥ १६ ॥ इंदुःपुनानोऽअतिगाहतेमृधोविश्वानिकृण्वन्त्सुपथानियज्यवे । गाःकृण्वानोनिर्णिजंहर्यतःकविरत्योनक्रीळन्परिवारमर्षति ॥ असश्चतःशतधाराऽअभिश्रियोहरिंनवंतेवताऽउंद

न्युर्वः । क्षिपौमृजंतिपरिगोभिरावृंतंतृतीयेंपृष्ठेऽअधिरोचनेदिवः+ ॥ तवेमाःप्रजादिव्यस्यरेतंसस्त्वंविश्वंस्यभुवंन
स्यराजसि । अथेदंविश्वंपवमानतेवशेत्वमिंदोप्रथमोधामधाऽअंसि ॥ त्वंसंमुद्रोऽअसिविश्ववित्कंवेतवेमाःपंचप्रदि
शोविधर्मणि । त्वंद्यांचंपृथिवींचातिजभ्रिषेतवज्योतींषिपवमानसूर्यः ॥ त्वंपवित्रेरजंसोविधर्मणिदेवेभ्यंःसोमपव
मानपूयसे । त्वामुशिजंःप्रथमाऽअंगृभ्णततुभ्येमाविश्वाभुवंनानियेमिरे ॥ १७ ॥ प्ररेभऽएत्यतिवारंमव्ययंवृषाव
नेष्ववंचक्रदद्धरिंः । संधीतयौवावशानाऽअंनूषतशिशुंरिहंतिमतयःपनिंप्रतं ॥ ससूर्यंस्यरश्मिभिःपरिंव्यततंतुंत
न्वानस्त्रिवृतंयथांविदे । नयंन्नृतस्यंप्रशिषोनवींयसीःपतिर्जनींनामुपंयातिनिष्कृतं+ ॥ राजासिंधूनांपवतेपतिंर्दिवऽ
ऋतस्यंयातिपथिभिःकनिंक्रदत् । सहस्रंधारःपरिंषिच्यतेहरिंःपुनानोवाचंजनयन्नुपांवसुः ॥ पवंमानमह्यर्णोविधांवसि
सूरोनचित्रोऽअव्यंयानिपव्यंया । गभंस्तिपूतोनृभिरद्रिंभिःसुतोमहेवाजांयधन्यांयधन्वसि ॥ इषमूर्जंपवमानाभ्यंर्ष
सिश्येनोनवंसुंकलशेंषुसीदसि । इंद्रांयमद्वामद्योमदंःसुतोदिवोविंष्टंभऽउंपमोविंचक्षणः+ ॥१८॥ सप्तस्वसांरोऽअभि
मातरःशिशुंनवंजज्ञानंजेन्यंविपश्चितं । अपांगंधर्वंदिव्यंनृचक्षंसंसोमंविश्वंस्यभुवंनस्यराजसें ॥ ईशानऽइमाभुवंना
निवींयंसेयुजानऽइंदोहरितंःसुपर्ण्यः । तास्तेंक्षरंतुमधुंमद्घृतंपयस्तवंव्रतेसोंमतिष्ठंतुकृष्टयंः ॥ त्वंनृचक्षांऽअसिसोमवि
श्वतःपवंमानवृषभताविधांवसि । सनंःपवस्ववसुंमद्धिरंण्यवद्वयंस्यांमभुवंनेषुजीवसें ॥ गोवित्पंवस्ववसुविद्धिरण्य

विद्रैंतोधाऽइंदोभुवनेष्वर्पितः । त्वंसुवीरोऽअसिसोमविश्ववित्तंत्वाविप्राऽउपगिरेमऽआसते ॥ उन्मध्वंऽऊर्मिर्वननाऽअतिष्ठिपदपोवसानोमहिषोविगाहते । राजापवित्ररथोवाजमारुहत्सहस्रभृष्टिर्जयतिश्रवोबृहत्+ ॥ १९ ॥ सभंदनाऽउर्दियर्तिप्रजावतीर्विश्वायुर्विश्वाःसुभराऽअहर्दिवि । ब्रह्मप्रजावद्रयिमश्वपस्त्यंपीतऽइंदविंद्रमस्मभ्यंयाचतात् ॥ सोऽअग्रेऽअह्नांहरिर्हर्यतोमदःप्रचेतसाचेतयतेऽअनुद्युभिः । द्वाजनायातयन्नंतरीयतेनराचशंसंदैव्यंचधर्तरिं ॥ अंजतेव्यंजतेसमंजतेक्रतुंरिहंतिमधुनाभ्यंजते । सिंधोरुच्छ्वासेपतयंतमुक्षणंहिरण्यपावाःपशुमासुगृभ्णते ॥ विपश्चितेपवमानायगायतमहीनधारात्यन्धोऽअर्षति । अहिर्नजूर्णामतिसर्पतित्वचमत्योनक्रीळन्नसरद्वृषाहरिः ॥ अग्रेगोराजाप्यस्तविष्यतेविमानोऽअह्नांभुवनेष्वर्पितः । हरिर्घृतस्नुःसुदृशीकोऽअर्णवोज्योतीरथःपवतेरायऽओक्यः* ॥ २० ॥ असर्जिस्कंभोदिवऽउद्यतोमदःपरित्रिधातुर्भुवनान्यर्षति । अंशुंरिहंतिमतयःपनिप्नतंगिरायदिनिर्णिजमृग्मिणोययुः+ ॥ प्रतेधाराऽअत्यण्वानिमेष्यःपुनानस्यसंयतोयंतिरंहयः । यद्गोभिरिंदोचम्वोःसमज्यसऽआसुवानःसोमकलशेषुसीदसि ॥ पवस्वसोमक्रतुविन्नऽउक्थ्योव्योवारेपरिधावमधुप्रियं । जहिविश्वान्रक्षसऽइंदोऽअत्रिणोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २१ ॥ (९।५१२) प्रतुद्रवपरिकोशन्निषीदनृभिःपुनानोऽअभिवाजमर्ष । अश्वंनत्वावा

(९।५१२) प्रतुद्रवेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

जिनंमर्जयंतोच्छावहीरशनाभिर्नयंति ॥ स्वायुधःपवतेदेवइंदुरशस्तिहावृजनंरक्षमाणः । पितादेवानांजनितासु
दक्षोविष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याः ॥ ऋषिर्विप्रःपुरएताजनानामृभुर्धीरउशनाकाव्येन । सचिद्विवेदनिहितंयदा
सामपीच्यं१गुह्यंनामगोनां ॥ एषस्यतेमधुमाँइंद्रसोमोवृषावृष्णेपरिपवित्रेअक्षाः । सहस्रसाःशतसाभूरिदावाश
श्वत्तमंवर्हिरावाज्यस्थात् ॥ एतेसोमाअभिगव्यासहस्रामहेवाजायामृतायश्रवांसि । पवित्रेभिःपवमानाअसृग्र
न्छ्रवस्यवोनपृतनाजोअत्याः ॥ २२ ॥ परिहिष्मापुरुहूतोजनानांविश्वासरद्भोजनापूयमानः । अथाभरश्येनभृत
प्रयांसिरयिंतुंजानोअभिवाजमर्ष ॥ एषसुवानःपरिसोमःपवित्रेसर्गोनसृष्टोअदधावदर्वा । तिग्मेशिशानोमहिषो
नशृंगेगागव्यन्नभिशूरोनसत्वा ॥ एषायय़ौपरमादंतरद्रेःकूचित्सतीरूर्वेगाविवेद । दिवोनविद्युत्स्तनयंत्यभ्रैःसोम
स्यतेपवतइंद्रधारा ॥ उतस्मराशिंपरियासिगोनामिंद्रेणसोमसरथंपुनानः । पूर्वीरिषोबृहतीर्जीरदानोशिक्षाशचीव
स्तवताउपष्टुत्+ ॥ २३ ॥ (९।५।३) अयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वेतुभ्यंपवतेत्वमस्यपाहि । त्वंहयंचकृषेत्वंववृषइं
दुंमदाययुज्यायसोमं ॥ सईरथोनभुरिषाळयोजिमहःपुरूणिसातयेवसूनि । आदींविश्वानहुष्याणिजातास्वर्षाताव
नऊर्ध्वानवंत ॥ वायुर्नयोनियुत्वाँइष्टयामानासत्येवहवआशंभविष्ठः । विश्ववारोद्रविणोदाइवत्मन्पूषेवधीज

(९।५।३) अयंसोमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्योशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

वंनोअसिसोम ॥ इंद्रोनयोमहाकर्माणिचक्रिर्हंतावृत्राणामसिसोमपूर्भित् । पैद्वोनहित्वमहिनाम्नांहंताविश्वस्यासिसोम दस्योः ॥ अग्निर्नयोवनऽआसृज्यमानोवृथापाजांसिकृणुतेनदीषु । जनोनयुध्वामहतऽउंपब्दिरियर्तिसोमःपवमानऽ ऊर्मिं+ ॥ एतेसोमाऽअतिवाराण्यव्यादिव्यानकोशासोऽअभ्रवर्षाः । वृथासमुद्रंसिंधवोननीचीःसुतासोऽअभिकलशाँऽअसृग्रन् ॥ शुष्मीशर्धोनमारुतंपवस्वानभिशस्तादिव्यायथाविट् । आपोनमक्षूसुमतिर्भवानःसहस्राप्साःपृतनाषाण्नयज्ञः+ ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गंभीरंतवसोमधाम । शुचिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोदक्षाय्योऽअर्यमेवासिसोम ॥ २४ ॥ (९।५।४) प्रोस्यवह्निःपथ्याभिरस्यान्दिवोनवृष्टिःपवमानोऽअक्षाः । सहस्रधारोऽअसदन्न्य१स्मेमातुरुपस्थेवनऽआचसोमः ॥ राजासिंधूनामवसिष्टवासऽऋतस्यनावमारुहद्रजिष्ठां । अप्सुद्रप्सोवावृधेश्येनजूतोदुहऽईंपितादुहऽईंऽपितुर्जां+ ॥ सिंहंनसंतमध्वोऽअयासंहरिमरुषंदिवोऽअस्यपतिं । शूरोयुत्सुप्रथमःपृच्छतेगाऽअस्यचक्षसापरिपात्युक्षा+ ॥ मधुपृष्ठंघोरमयासमश्वंरथेयुंजंत्युरुचक्रऽऋष्वं । स्वसारऽईंजामयोमर्जयंतिसनाभयोवाजिनमूर्जयंति ॥ चतस्रऽईंघृतदुहःसचंतेसमानेऽअंतर्धरुणेनिषत्ताः । ताऽईमर्षंतिनमसापुनानास्ताऽईंविश्वतःपरिषंति पूर्वीः+ ॥ विष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याविश्वाऽउतक्षितयोहस्तेऽअस्य । असत्तऽउत्सोगृणतेनियुत्वान्मध्वोऽअंशुःप

(९।५।४) प्रोस्यवह्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्योशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

वतऽइंद्रियायं ॥ वन्वन्नवांतोऽअभिदेववींतिमिंद्रांयसोमवृत्रहापंवस्व । शग्धिमहः पुंरुश्चंद्रस्यंरायःसुवीर्यस्यपतंयः स्याम ॥ २५ ॥ (९।५।५) प्रहिन्वानोजंनितारोदंस्योरथोनवाजंसनिष्यन्नयासीत् । इंद्रंगच्छन्नायुधासंशिशांनो विश्वावसुहस्तंयोरादधांनः ॥ अभित्रिपृष्ठंवृषणंवयोधामांगूषाणामवावशंतवाणीः । वनावसांनोवरुणोनसिंधून्विरं त्नधार्दयतेवार्याणि ॥ शूरंग्रामःसर्ववीरःसहांवान्जेतांपवस्वसनितांधनांनि । तिग्मायुंधःक्षिप्रधंन्वासमत्स्वषांह्ळःसा ह्वान्पृतंनासुशत्रून् ॥ उरुगंव्यूतिरभंयानिकृण्वन्त्संमीचीनेऽआपंवस्वापुरंधी । अपःसिषांसन्नुषसःस्व१र्गाःसंचिक्र दोमहोऽअस्मभ्यंवाजान् ॥ मत्सिसोमवरुणंमत्सिंमित्रंमत्सींद्रंमिंदोपवमानविष्णुं । मत्सिशर्धोमारुंतंमत्सिंदेवान्म त्सिमहामिंद्रमिंदोमदाय ॥ एवाराजेंवक्रतुमाँऽअमेंनविश्वाघनिंघ्नद्दुरितापंवस्व । इंदोसूक्तायवचंसेवयोधायूयंपा तस्वस्तिभिःसदांनः ॥ २६ ॥ इतिसप्तमाष्टकेतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

एकपंचाशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं १३५ ॥ इतिसप्तमेतृतीयः ॥

असर्जिकश्यपःपरिसुवानःसाकमुक्षःपंचनोधांअधियत्कण्वःकनिक्रंतिप्रस्कण्वःप्रसेनानीश्चतुर्विंशतिंर्दैवोदासिः प्रतर्दनोस्यप्रेषाष्टापंचाशदांद्यंतृचंवसिष्ठोपश्यदुत्तरांनवपृथग्वासिष्ठांइंद्रप्रमतिर्वृषगणोमन्युरुपमन्युर्व्यांघ्रपा

(९।५।५) प्रहिन्वानइतिषळर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

च्छक्तिः कर्णश्रुन्मृळीकोवसुक्रइतिचतुर्दशपराशरोत्याः कुत्सोभिनोद्वादशांबरीषऋजिश्वाचानुष्टुभंहंबृहत्युपां त्याहर्यतायाष्टौरेभसूनूकाश्यपौबृहत्याद्याभीनवंतेनव ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।५।६) असर्जिवक्वारथ्येयथाजौधियामनोताप्रथमोमनीषी । दशस्वसारोऽअधिसानोऽअव्येजंतिवह्निंसदनान्यच्छ ॥ वीतीजनस्यदिव्यस्यकव्यैरधिसुवानोनहुष्येभिरिंदुः । प्रयोनृभिरमृतोमर्त्येभिर्मर्मृजानोविभिर्गोभिरद्भिः ॥ वृषावृष्णेरोरुवदंशुरस्मैपवमानोरुशदीर्तेपयोगोः । सहस्रमृक्वापथिभिर्वचोविदध्वस्मभिःसूरोऽअण्वंवियाति ॥ रुजादृह्लाचिद्रक्षसःसदांसिपुनानऽइंदऽऊर्णुहिविवाजान् । वृश्चोपरिष्टात्तुजतावधेनयेऽअंतिदूरादुपनायमेषां ॥ सप्रत्नवन्नव्यसेविश्ववारसूक्तायपथःकृणुहिप्राचः । येदुःषहासोवनुषाबृहंतस्तांस्तेऽअश्यामपुरुकृत्पुरुक्षो ॥ एवापुनानोऽअपःस्वर्गाऽअस्मभ्यंतोकातनयानिभूरि । शंनःक्षेत्रमुरुज्योतींषिसोमज्योङ्नःसूर्यंदृशयेरिरीहि ॥ १ ॥ (९।५।७) परिसुवानोहरिरंशुःपवित्रेरथोनसर्जिसनयेहियानः । आपच्छ्लोकमिंद्रियंपूयमानःप्रतिदेवाँऽअजुषतप्रयोभिः ॥ अच्छानृचक्षाऽअसरत्पवित्रेनामदधानःकविरस्ययोनौ । सीदन्होतेवसदनेचमूषूपेमग्मन्नृषयःसप्तविप्राः ॥ प्रसुमेधागातुविद्विश्वदेवःसोमःपुनानःसदऽएतिनित्यं । भुवद्विश्वेषुकाव्येषुरंतानुजनान्यततेपं

(९।५।६)असर्जीतिषळृचस्यसूक्तस्यकश्यपःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् । (९।५।७) परिसुवानइतिषळृचस्यसूक्तस्यकश्यपःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

चधीरः ॥ तवत्येसोमपवमाननिण्येविश्वेदेवास्त्रयंऽएकादशासः । दशस्वधाभिरधिसानोऽअव्येमृजंतित्वानद्यःसप्त
यह्वीः+ ॥ तन्नुसत्यंपवमानस्यास्तुयत्रविश्वेकारवःसंनसंत । ज्योतिर्यदह्नेऽअकृणोदुलोकंप्रावन्मनुंदस्यवेकरभीकं ॥
परिसझेवपशुमांतिहोताराजानसत्यःसमितीरियानः । सोमःपुनानःकलशाँऽअयासीत्सीदन्मृगोनमहिषोवनेषु ॥ २ ॥
(९।५।८) साकमुक्षोमर्जयंतस्वसारोदशधीरस्यधीतयोधनुत्रीः । हरिःपर्यद्रवज्जाःसूर्यस्यद्रोणंननक्षेऽअत्योनवा
जी+ ॥ संमातृभिर्नशिशुर्वावशानोवृषादधन्वेपुरुवारोऽअद्भिः । मर्योनयोषामभिनिष्कृतंयन्त्संगच्छतेकलशऽउस्त्रि
याभिः ॥ उतप्रपिप्यऽऊधरघ्न्यायाऽइंदुर्धाराभिःसचतेसुमेधाः । मूर्धानंगावःपयसाचमूष्वभिश्रीणंतिवसुभिर्ननि
क्तैः+ ॥ सनोदेवेभिःपवमानरदेंदोरयिमश्विनंवावशानः । रथिरायतामुशतीपुरंधिरस्मद्र्यगादावनेवसूनां ॥ नू
नोरयिमुपमास्वनृवंतंपुनानोवाताप्यंविश्वश्चंद्रं । प्रवंदितुरिंदोतार्यायुःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (९।५।९)
अधियदस्मिन्वाजिनीवशुभःस्पर्धंतेधियःसूर्येनविशः । अपोवृणानःपवतेकवीयन्व्रजंनपशुवर्धनायमन्म ॥ द्विता
व्यूर्ण्वन्नमृतस्यधामस्वर्विदेभुवनानिप्रथंत । धियःपिन्वानाःस्वसरेनगावऽऋतायंतीरभिवावश्रऽइंदुं ॥ परियत्कविः

(९।५।८) साकमुक्षइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् । (९।५।९) अधियदितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकण्वः
पवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.७अ.४ ॥२२॥

मंडलं ९ अनु. ५

काव्याभर्तेशूरोनरथोभुवनानिविश्वा। देवेषुयशोमर्ताययभूषन्दक्षायरायःपुरुभूषुनव्यः ॥ श्रियेजातःश्रियआनिरियाय श्रियंवयोजरितृभ्योदधाति। श्रियंवसानाऽअमृतत्वमायन्भवंतिसत्यासमिथामितद्रौ ॥ इषमूर्जमभ्यर्षाश्वंगामुरु ज्योतिःकृणुहिमत्सिदेवान् । विश्वानिहिसुषहातानितुभ्यंपवमानबाधसेसोमशत्रून् ॥४॥ (९।५।१०) कनिक्रंतिहरिरासृज्यमानःसीदन्वनस्यजठरेपुनानः । नृभिर्यतःकृणुतेनिर्णिजंगाऽअतोमतीर्जनयतस्वधाभिः ॥ हरिःसृजानःपथ्यामृतस्येयर्तिवाचमरितेवनावं । देवोदेवानांगुह्यानिनामाविष्कृणोतिबर्हिषिप्रवाचे ॥ अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाःप्रमनीषाऽईरतेसोममच्छ । नमस्यंतीरुपचयंतिसंचाचविशंत्युशतीरुशंतं ॥ तंमर्मृजानंमहिषंनसानावंशुंदुहंत्युक्षणंगिरिष्ठां । तंवावशानंमतयःसचंतेत्रितोबिभर्तिवरुणंसमुद्रे ॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेवहोतुःपुनानऽइंदोविष्यामनीषां। इंद्रश्चयत्क्षयथःसौभगायसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ ५ ॥ (९।५।११) प्रसेनानीःशूरोऽअग्रेरथानांगव्यन्नेतिहर्षतेऽअस्यसेना । भद्रान्कृण्वन्निंद्रहवान्त्सखिभ्यऽआसोमोवस्त्रारभसानिदत्ते ॥ समस्यहरिंहरयोमृजंत्यश्वहयैरनिशितंनमोभिः । आतिष्ठतिरथमिंद्रस्यसखाविद्वाँऽएनासुमतियात्यच्छ ॥ सनोदेवदेवतातेपवस्वमहेसोमप्सरसऽइंद्रपानः । कृण्वन्न

(९।५।१०) कनिक्रंतीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् । (९।५।११) प्रसेनानीरितिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यदैवोदासिः प्रतर्दनःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

पोवर्षयन्द्यामुतेमामुरोरानोवरिवस्यापुनानः+ ॥ अजीतयेहतयेपवस्वस्वस्तयेसर्वतातयेबृहते । तदुशंतिविश्वऽइमेस
खायस्तदहंवंश्मिपवमानसोम ॥ सोमःपवतेजनितामतीनांजनितादिवोजनितापृथिव्याः । जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्य
जनितेंद्रस्यजनितोतविष्णोः ॥ ६ ॥ ब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामृषिर्विप्राणांमहिषोमृगाणां । श्येनोगृध्राणांस्वधितिर्व
नानांसोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ॥ प्रावीविपद्वाचऽऊर्मिनसिंधुर्गिरःसोमःपवमानोमनीषाः । अंतःपश्यन्वृजनेमावरा
ण्यातिष्ठतिवृषभोगोषुजानन्+ ॥ समत्सरःपृत्सुवन्वन्नवातःसहस्ररेताऽअभिवाजमर्ष । इंद्रायेंदोपवमानोमनीष्यं१
शोरूर्मिमीरयगाऽइषण्यन्+ ॥ परिप्रियःकलशेदेववातऽइंद्रायसोमोरण्योमदाय । सहस्रधारःशतवाजऽइंदुर्वाजीन
सप्तिःसमनाजिगाति ॥ सपूर्व्योवसुविज्जायमानोमृजानोऽअप्सुदुदुहानोऽअद्रौ । अभिशस्तिपाभुवनस्यराजाविद
द्गातुंब्रह्मणेपूयमानः ॥ ७ ॥ त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वेकर्माणिचक्रुःपवमानधीराः । वन्वन्नवातःपरिधीँऽरपोर्णुवीरे
भिरश्वैर्मघवाभवानः ॥ यथापवथामनवेवयोधाऽअमित्रहावरिवोविद्धविष्मान् । एवापवस्वद्रविणंदधानऽइंद्रेसंति
ष्ठजनयायुधानि ॥ पवस्वसोममधुमाँऽऋतावापोवसानोऽअधिसानोऽअव्ये । अवद्रोणानिघृतवांतिसीदमदिन्तमो
मत्सरऽइंद्रपानः ॥ वृष्टिंदिवःशतधारःपवस्वसहस्रसावाजयुर्देववीतौ । संसिंधुभिःकलशेवावशानःसमुस्रियाभिः
प्रतिरन्नऽआयुः ॥ एषस्यसोमोमतिभिःपुनानोत्योनवाजीतरतीदरातीः । पयोनदुग्धमदितेरिषिरमुर्विवगातुःसुयमो

नवोह्वा ॥ ८ ॥ स्वायुधः सोतृभिः पूयमानोभ्यर्षगुह्यंचारुनाम । अभिवाजंसप्तिरिवश्रवस्याभिवायुमभिगादेवसोम ॥ शिशुंजज्ञानंहर्यतंमृजंतिशुंभंतिवह्निंमरुतोगणेन । कविर्गीर्भिःकाव्येनाकविःसन्त्सोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ॥ ऋषिम नायऽऋषिकृत्स्वर्षाःसहस्रणीथःपदवीःकवीनां । तृतीयंधाममहिषःसिषासन्त्सोमोविराजमनुराजतिष्टुप् ॥ चमूष च्छ्येनःशकुनोविभृत्वागोविंदुर्द्रप्सऽआयुधानिबिभ्रत् । अपामूर्मिंसचमानःसमुद्रंतुरीयंधाममहिषोविवक्ति ॥ मर्यो नशुभ्रस्तन्वंमृजानोत्योनसृत्वासनयेधनानां । वृषेवयूथापरिकोशमर्षन्कनिक्रदच्चम्वोरराविवेश ॥ ९ ॥ पवस्वेंदो पवमानोमहोभिःकनिक्रदत्परिवाराण्यर्ष । क्रीळंचम्वोरराविशपूयमानऽइंद्रंतेरसोमदिरोममत्तु ॥ प्रास्यधाराबृहती रसृग्रन्नक्तोगोभिःकलशाँऽआविवेश । सामकृण्वन्त्सामन्योविपश्चित्क्रंदन्नेत्यभिसख्युर्नजामिं ॥ अपघ्नन्नेषिपवमा नशत्रून्प्रियांनजारोऽअभिगीतऽइंदुः । सीदन्वनेषुशकुनोनपत्वासोमःपुनानःकलशेषुसत्ता ॥ आतेरुचःपवमानस्य सोमयोषेवयंतिसुदुघाःसुधाराः । हरिरानीतःपुरुवारोऽअप्स्वचिक्रदत्कलशेदेवयूनां ॥ १० ॥ (९।६।१) अस्य

षष्ठेनुवाकेसप्तसूक्तानि (९।६।१) अस्यप्रेषेत्यष्टपंचाशदृचेसूक्तेआद्यानांतिसृणांमैत्रावरुणिर्वसिष्ठश्चतुर्थ्यादितिसृणांवासिष्ठइंद्रप्रमतिःततः द्वितीयादिनवतृचानांपवमानसोमस्त्रिष्टुप्सप्तम्यादितिसृणांवासिष्ठोवृषगणोदशम्यादितिसृणांवासिष्ठोमन्युस्त्रयोदश्यादितिसृणांवासिष्ठ उपमन्युःषोडश्यादितिसृणांवासिष्ठोव्याघ्रपादेकोनविंशत्यादितिसृणांवासिष्ठःशक्तिर्द्वाविंशत्यादितिसृणांवासिष्ठःकर्णश्रुत्पंचविंश्यादितिसृ

प्रेषाहेमनापूयमानोदेवोदेवेभिःसमपृक्तरसं । सुतःपवित्रंपर्येतिरेभन्मितेवसद्मपशुमांतिहोता ॥ भद्रावस्त्रांसमन्या इवसानोमहान्कविर्निवचनानिशंसन् । आवच्यस्वचम्वोःपूयमानोविचक्षणोजागृविर्देववीतौ ॥ समुप्रियोमृज्यते सानोऽअव्येयशस्तरोयशसांक्षैतोऽअस्मे । अभिस्वरधन्वापूयमानोयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रगायताभ्यर्चामदे वान्त्सोमंहिनोतमहतेधनाय । स्वादुःपवातेऽअतिवारमव्यमासीदातिकलशंदेवयुर्नः ॥ इंदुर्देवानामुपसख्यमाय न्त्सहस्रधारःपवतेमदाय । नृभिःस्तवानोऽअनुधामपूर्वमगन्निंद्रंमहतेसौभगाय ॥११॥ स्तोत्रेरायेहरिरर्षापुनानऽइंद्रं मदोगच्छतुतेभराय । देवैर्याहिसरथंराधोऽअच्छायूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रकाव्यमुशनेवब्रुवाणोदेवोदेवानांज निमाविवक्ति । महिव्रतःशुचिबंधुःपावकःपदावराहोऽअभ्येतिरेभन् ॥ प्रहंसासस्तृपलंमन्युमच्छामादस्तंवृषगणाऽ अयासुः । आंगूष्यं१पवमानंसखायोदुर्मर्षंसाकंप्रवदंतिवाणं+ ॥ सरंहतऽउरुगायस्यजूतिंवृथाक्रीळंतंमिमतेनगावः । परीणसंकृणुतेतिग्मशृंगोदिवाहरिर्ददृशेनक्तमृज्रः+ ॥ इंदुर्वाजीपवतेगोन्योघाऽइंद्रेसोमःसहऽइन्वन्मदाय । हंतिर क्षोबाधतेपर्यरातीर्वरिवःकृण्वन्वृजनस्यराजा ॥ १२ ॥ अधधारयामध्वापृचानस्तिरोरोमपवतेऽअद्रिदुग्धः । इंदु

णांवासिष्ठोमृळीकोष्टविंश्यादितिसृणांवासिष्ठोवसुक्रएकत्रिंश्यादिचतुर्दशानांशाक्त्यःपराशरःपंचचत्वारिंश्यादिचतुर्दशानामांगिरसःकु त्सऋषयःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

रिंद्रस्यसख्यंजुषाणोदेवोदेवस्यमत्सरोमदाय ॥ अभिप्रियाणिपवतेपुनानोदेवोदेवान्त्स्वेनरसेनपृंचन् । इंदुर्धर्माण्यृतुथावसानोदशक्षिपोऽअव्यतसानोऽअव्ये ॥ वृषाशोणोऽअभिकनिक्रदद्गानदयन्नेतिपृथिवीमुतद्यां । इंद्रस्येववग्नुराशृण्वऽआजौप्रचेतयन्नर्षतिवाचमेमां + ॥ रसाय्यःपयसापिन्वमानऽईरयन्नेषिमधुमंतमंशुं । पवमानःसंतनिमेषिकृण्वन्निंद्रायसोमपरिषिच्यमानः ॥ एवापवस्वमदिरोमदायोदग्राभस्यनमयन्वधस्नैः । परिवर्णंभरमाणोरुशंतंगव्युर्नोऽअर्षपरिसोमसिक्तः + ॥ १३ ॥ जुष्टीनऽइंदोसुपथासुगान्युरौपवस्ववरिवांसिकृण्वन् । घनेवविष्वग्दुरितानिविघ्नन्नधिष्णुनाधन्वसानोऽअव्ये ॥ वृष्टिंनोऽअर्षदिव्यांजिगत्नुमिळावतींशंगयींजीरदानुं । स्तुकेववीताधन्वाविचिन्वन्बंधूँऽरिमाँऽअवराँऽइंदोवायून् + ॥ ग्रंथिंनविष्यग्रथितंपुनानऽऋजुंचगातुंवृजिनंचसोम । अत्योनक्रदोहरिरासृजानोमर्योदेवधन्वपस्त्यावान् ॥ जुष्टोमदायदेवतातऽइंदोपरिष्णुनाधन्वसानोऽअव्ये । सहस्रधारःसुरभिरदब्धःपरिस्रववाजसातौनृषह्ये ॥ अरश्मानोयेरथाऽअयुक्ताऽअत्यासोनससृजानासऽआजौ । एतेशुक्रासोधन्वंतिसोमादेवासस्ताँऽउपयातापिबध्यै ॥१४॥ एवानऽइंदोऽअभिदेववीतिंपरिस्रवनभोऽअर्णश्चमूषु । सोमोऽअस्मभ्यंकाम्यंबृहंतंरयिंददातुवीरवंतमुग्रं + ॥ तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यवाधर्मणिक्षोरनीके । आदीमायन्वरमावावशानाजुष्टंपतिंकलशेगावऽइंदुं ॥ प्रदानुदोदिव्योदानुपिन्वऽऋतमृतायपवतेसुमेधाः । धर्माभुवद्वृजन्यस्यराजाप्ररश्मिभिर्दशभिर्भारिभूम ॥

पवित्रेभिःपवमानोनृचक्षाराजादेवानामुतमर्त्यानां । द्विताभुवद्रयिपतीरयीणामृतंभरत्सुभृतंचार्विंदुः ॥ अर्वाँऽइवश्र
वसेसातिमच्छेंद्रस्यवायोरभिवीतिमर्ष । सनःसहस्राबृहतीरिषोदाभवासोमद्रविणोवित्पुनानः+ ॥ १५ ॥ देवाव्यो
नःपरिषिच्यमानाःक्षयंसुवीरंधन्वंतुसोमाः । आयज्यवःसुमतिंविश्ववाराहोतारोनदिवियजोमंद्रतमाः ॥ एवादेवदे
वतातेपवस्वमहेसोमप्सरसेदेवपानः । महश्चिद्धिष्मसिहिताःसमर्येकृधिसुष्ठानेरोदसीपुनानः+ ॥ अश्वोनक्रंदोवृष
भिर्युजानःसिंहोनभीमोमनसोजवीयान् । अर्वाचीनैःपथिभिर्येरजिष्ठाऽआपवस्वसौमनसंनऽइंदो ॥ शतंधारादेवजा
ताऽअसृग्रन्त्सहस्रमेनाःकवयोमृजंति । इंदोसनित्रंदिवऽआपवस्वपुरऽएतासिमहतोधनस्य ॥ दिवोनसर्गाऽअससृ
ग्रमह्नांराजानमित्रंप्रमिनातिधीरः । पितुर्नपुत्रःक्रतुभिर्यतानऽआपवस्वविशेऽअस्याऽअजीतिं ॥ १६ ॥ प्रतेधाराम
धुमतीरसृग्रन्वारान्यत्पूतोऽअत्येष्यव्यान् । पवमानपवसेधामगोनांजज्ञानःसूर्यमपिन्वोऽअर्कैः+ ॥ कनिक्रदनुपंथा
मृतस्यशुक्रोविभास्यमृतस्यधाम । सऽइंद्रायपवसेमत्सरवान्हिन्वानोवाचंमतिभिःकवीनां+ ॥ दिव्यःसुपर्णोवचक्षि
सोमपिन्वन्धाराःकर्मणादेववीतौ । एंदोविशकलशंसोमधानंक्रंदन्निहिसूर्यस्योपरश्मिं+ ॥ तिस्रोवाचऽईरयतिप्रवह्नि
र्ऋतस्यधीतिंब्रह्मणोमनीषां । गावोयंतिगोपतिंपृच्छमानाःसोमंयंतिमतयोवावशानाः+ ॥ सोमंगावोधेनवोवावशा
नाःसोमंविप्रामतिभिःपृच्छमानाः । सोमःसुतःपूयतेऽअज्यमानःसोमेऽअर्कास्त्रिष्टुभःसंनवंते ॥ १७ ॥ एवानःसोम

परिषिच्यमानऽआपवस्वपूयमानःस्वस्ति । इंद्रमाविंशबृहतारवेणवर्धयावाचंजनयापुरंधिं ॥ आजागृविर्विप्रऽऋता
मतीनांसोमःपुनानोऽअसदच्चमूषु । सपंतियंमिथुनासोनिकामाऽअध्वर्यवोरथिरासःसुहस्ताः ॥ सपुनानऽउपसूरेन
धातोभेऽअप्रारोदसीविषऽआवः । प्रियाचिद्यस्यप्रियसासऽऊतीसतूधनंकारिणेनप्रयंसत् ॥ सवर्धितावर्धनःपूयमा
नःसोमोमीढ्वाँऽअभिनोज्योतिषावीत् । येनानःपूर्वेपितरःपदज्ञाःस्वर्विदोऽअभिगाऽअद्रिमुष्णन्+ ॥ अक्रान्त्समुद्रः
प्रथमेविधर्मन्जनयन्प्रजाभुवनस्यराजा । वृषापवित्रेऽअधिसानोऽअव्येबृहत्सोमोवावृधेसुवानऽइंदुः ॥ १८ ॥ मह
त्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् । अदधादिंद्रेपवमानऽओजोजनयत्सूर्येज्योतिरिंदुः ॥ मत्सिवायुमिष्ट
येराधसेचमत्सिमित्रावरुणापूयमानः । मत्सिशर्धोमारुतंमत्सिदेवान्मत्सिद्यावापृथिवीदेवसोम ॥ ऋजुःपवस्ववृजि
नस्यहंतापामीवांबाधमानोमृधश्च । अभिश्रीणन्पयःपयसाभिगोनामिंद्रस्यत्वंतववयंसखायः ॥ मध्वःसूदंपवस्वव
स्वऽउत्संवीरंचनऽआपवस्वाभगंच । स्वदस्वेंद्रायपवमानऽइंदोरयिंचनऽआपवस्वासमुद्रात्+ ॥ सोमःसुतोधारया
त्योनहित्वासिंधुर्ननिम्नमभिवाज्यक्षाः । आयोनिंवन्यमसदत्पुनानःसमिंदुर्गोभिरसरत्समद्भिः+ ॥ १९ ॥ एषस्यते
पवतऽइंद्रसोमश्चमूषुधीरऽउशतेतवस्वान् । स्वर्चक्षारथिरःसत्यशुष्मःकामोनयोदेवयतामसर्जि ॥ एषप्रत्नेनवयसापु
नानस्तिरोवर्पांसिदुहितुर्दधानः । वसानःशर्मत्रिवरूथमप्सुहोतेवयातिसमनेषुरेभन् ॥ नूनस्त्वंरथिरोदेवसोमपरिस्र

वचुस्वौः पूयमानः । अप्सुस्वादिंष्ठोमधुमाँऽऋतावांदेवोनयःसंवितासत्यमन्मा ॥ अभिवायुंवीत्यंर्षागृणानो३ऽभिमि
त्रावरुणापूयमानः । अभीनरंधीजवनंरथेष्ठामभींद्रंवृषणंवज्रबाहुं ॥ अभिवस्त्रासुवसनान्यर्षाभिधेनूःसुदुघाःपूयमा
नः । अभिचंद्राभर्तवेनोहिरंण्याभ्यश्वांन्रथिनोंदेवसोम ॥ २० ॥ अभीनोंऽअर्षदिव्यावसून्यभिविश्वापार्थिवापूय
मानः । अभियेनद्रविंणमश्नवामाभ्यार्षेयंजमदग्निवन्नः ॥ अयापवापवस्वैनावसूनिमाँश्चत्वऽइंदोसरंसिप्रधन्व । ब्र
ध्नश्चिदत्रवातोनजूतःपुरुमेधश्चित्तकंवेनरंदात् ॥ उततंऽएनापवयापवस्वाधिश्रुतेश्रवाय्यस्यतीर्थे । षष्टिंसहस्रानैगुतो
वसूनिवृक्षंनपक्वंधूनवद्रणाय ॥ महीमेऽअस्यवृषनामंशूषेमाँश्चत्वेवापृशनेवावधत्रे । अस्वापयन्निगुतंस्नेहयच्चापामि
त्राँऽअपाचितोंऽअचेतः ॥ संत्रीपवित्राविततान्येष्यन्वेकंधावसिपूयमानः । असिभगोऽअसिदात्रस्यदातासिमघ
वामघवंद्भ्यऽइंदो ॥ २१ ॥ एषविश्ववित्पवतेमनीषीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा । द्रप्साँऽईरयन्विदथेष्विंदुर्विवार
मव्यंसमयातियाति ॥ इंदुंरिहंतिमहिषाऽअदब्धाःपदेरेभंतिकवयोनगृध्राः । हिन्वंतिधीरादशभिःक्षिपाभिःसमंज
तेरूपमपांरसेन ॥ त्वयावयंपवमानेनसोमभरेकृतंविचिनुयामशश्वत् । तन्नोमित्रो० ॥ २२ ॥ (९।६।२) अभि
नोवाजसातंमंरयिमर्षपुरुस्पृहं । इंदोसहस्रभर्णसंतुविद्युम्नंविभ्वासहं ॥ परिष्यसुवानोऽअव्ययंरथेनवर्मांव्यत ।

(९।६।२) अभिनइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांबरीषऋजिश्वानौपवमानसोमोनुष्टुबेकादशीबृहती ।

ऋक्सं. अ.७अ.४ ॥२६॥

मंडलं ९ अनु. ६

इंदुरभिद्रुणाहितोहियानोधाराभिरक्षाः ॥ परिष्यसुवानोऽअक्षाऽइंदुरव्येमदच्युतः । धारायऽऊर्ध्वोऽअध्वरेभ्राजा
नैतिगव्ययुः+ ॥ सहित्वंदेववशश्वंतेवसुमर्तायदाशुषे । इंदोसहस्रिणंरयिंशतात्मानंविवाससि ॥ वयंतेऽअस्यवृत्रह
न्वसोवस्वःपुरुस्पृहः । निनेदिष्ठतमाऽइषःस्यामसुम्नस्याध्रिगो ॥ द्विर्यंपंचस्वयशसंस्वसारोऽअद्रिसंहतं । प्रियमिंद्र
स्यकाम्यंप्रस्नापयंत्यूर्मिणं ॥ २३ ॥ परित्यंहर्यतंहरिंबभ्रुंपुनंतिवारेण । योदेवान्विश्वाँऽइत्परिमदेनसहगच्छति ॥
अस्यवोह्यवसापांतोदक्षसाधनं । यःसूरिषुश्रवोबृहद्दधेस्व१र्णहर्यतः+ ॥ सवायज्ञेषुमानवीऽइंदुर्जनिष्टरोदसी । देवो
देवीगिरिष्ठाऽअस्रेधंतंतुविष्वणि ॥ इंद्रायसोमपातवेवृत्रघ्नेपरिषिच्यसे । नरेचदक्षिणावतेदेवायसदनासदे ॥ तेप्र
त्नासोव्युष्टिषुसोमाःपवित्रेऽअक्षरन् । अपप्रोथंतःसनुतर्हुरश्चितःप्रातस्ताँऽअप्रचेतसः ॥ तंसखायःपुरोरुचंयूयंवयंच
सूरयः । अश्यामवाजगंध्यंसनेमवाजपस्त्यं ॥ २४ ॥ (९।६।३) आहर्यतायधृष्णवेधनुस्तन्वंतिपौंस्यं । शुक्रांव
यंत्यसुरायनिर्णिजंविपामग्रेमहीयुवः ॥ अधक्षपापरिष्कृतोवाजाँऽअभिप्रगाहते । यदीविवस्वतोधियोहरिंहिन्वंति
यातवे ॥ तमस्यमर्जयामसिमदोयऽइंद्रपातमः । यंगावऽआसभिर्दधुःपुरानूनंचसूरयः ॥ तंगाथयापुराण्यापुनान
मभ्यनूषत । उतोकृपंतधीतयोदेवानांनामबिभ्रतीः ॥ तमुक्षमाणमव्ययेवारेपुनंतिधर्णसिं । दूतंनपूर्वचित्तयऽआ

॥२६॥

(९।६।३) आहर्यतायेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपौरेभसूनूपवमानसोमोनुष्टुबाद्याबृहती ।

शंसतेमनीषिणः ॥ २५ ॥ सपुंनानोमदिन्तमःसोमश्चमूषुंसीदति । पशौनरेतंऽआदधत्पतिर्वचस्यतेधियः+ ॥ सम्मृ

ज्यतेसुकर्मभिर्देवोदेवेभ्यःसुतः । विदेयदासुसंददिर्महीरपोविगाहते ॥ सुतऽइंदोपवित्रऽआनृभिर्यतोविनीयसे ।

इंद्रायमत्सरिन्तमश्चमूष्वानिषीदसि ॥ २६ ॥ (९।६।४) अभीनवंतेऽअद्रुहःप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । वत्संनपूर्वऽआ

युनिजातंरिहंतिमातरः ॥ पुनानऽइंदवाभरसोमद्विबर्हसंरयिं । त्वंवसूनिपुष्यसिविश्वानिदाशुषोगृहे+ ॥ त्वंधियंम

नोयुजंसृजावृष्टिंनतन्यतुः । त्वंवसूनिपार्थिवादिव्याचसोमपुष्यसि ॥ परितेजिग्युषोयथाधारासुतस्यधावति । रंह

माणाव्यं१व्ययंवारंवाजीवसानसिः+ ॥ क्रत्वेदक्षायनःकवेपवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसुतोमित्रायवरुणायच

॥ २७ ॥ पवस्ववाजसातमःपवित्रेधारयासुतः । इंद्रायसोमविष्णवेदेवेभ्योमधुमत्तमः ॥ त्वांरिहंतिमातरोहरिंपवि

त्रेऽअद्रुहः । वत्संजातंनधेनवःपवमानविधर्मणि ॥ पवमानमहिश्रवश्चित्रेभिर्यासिरश्मिभिः । शर्धन्तमांसिजिघ्नसे

विश्वानिदाशुषोगृहे ॥ त्वंद्यांचमहिव्रतपृथिवींचातिजभ्रिषे । प्रतिद्रापिममुंचथाःपवमानमहित्वना+ ॥ २८॥ इति

सप्तमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विपंचाशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १० ऋचः १३८ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं. १३८ ॥ इतिसप्तमेचतुर्थः ॥

(९।६।४) अभीनवंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोरेभसूनूपवमानसोमोनुष्टुप् ।

पुरोजितीषोळशांधीगुः श्यावाश्विर्ययातिर्नाहुषोनहुषोमानवोमनुः सांवरणइतितृचाः शेषेप्रजापतिरुपाद्येगाय त्र्यौक्राणाष्टौत्रितऔष्णिहंवैप्रपुनानायषड्द्वितआप्त्यः सखायः पर्वतनारदौकाश्यपौद्वेशिखंडिन्यौवाप्सरसौ तंवइंद्रमच्छषळूनाग्निश्चाक्षुषश्चक्षुर्मानवोमनुराप्सवइतितृचाः पंचाग्निः परीतः षड्विंशतिः सप्तऋषयः प्रागाथंतृ तीयाषोळश्यौद्विपदेअष्टम्याद्येचबृहत्यौपवस्वषोळशगौरिवीतिर्द्वेचंशक्तिरेकामूरुर्ऋजिश्वोर्ध्वसद्माकृतयशाऋ णंचयंइत्यृषयोद्वृचास्तिस्रः शक्तिः काकुभाः प्रागाथाः ससुन्वेगायत्रीयवमध्यापरासतोबृहतीपरिप्रद्धयधिकाग्न योधिष्ण्याऐश्वरयोद्वेपदंपर्यूषुद्वादशत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौतिस्रोनुष्टुभः पिपीलिकमध्याषळूर्ध्वबृहत्यस्तिस्र श्चविराजोयारुचातृचमनानतः पारुच्छेपिरात्यष्टंनानानंचतुष्कंशिशुः पाङ्क्तंहिंशर्यणावत्येकादशकश्यपोयइंदो श्चतुष्कंदशमंमंडलमग्रेसप्तत्रितः पिप्रीहीनः प्रतएकः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (९।६।५) पुरोजितीवोऽअंधसः सुतायमादयित्नवे। अपश्वानंश्नथिष्टनसखायोदीर्घजिह्व्यं* ॥ योधा रयापावकयापरिप्रस्यंदतेसुतः। इंदुरश्वोनकृत्व्यः ॥ तंदुरोषमभीनरः सोमंविश्वाच्याधिया। यज्ञंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥

(९।६।५) पुरोजितीतिषोळशर्चस्यसूक्तस्याद्यानांतिसृणांश्यावाश्विरंधीगुश्चतुर्थ्यादितिसृणांनाहुषोययातिः सप्तम्यादितिसृणांमान वोनहुषोदशम्यादितिसृणांसांवरणोमनुस्त्रयोदश्यादितिसृणांवैश्वामित्रः प्रजापतिः पवमानसोमोनुष्टुप्द्वितीयातृतीयेगायत्र्यौ ।

सुतासोमधुंमत्तमाःसोमाऽइंद्रायमंदिनः । पवित्रंवंतोऽअक्षरन्देवान्गच्छंतुवोमदाः ॥ इंदुरिंद्रायपवतऽइतिदेवासोऽअब्रुवन् । वाचस्पतिर्मखस्यतेविश्वस्येशानऽओजसा ॥ १ ॥ सहस्रंधारःपवतेसमुद्रोवाचमींखयः । सोमःपतीरयीणांसखेंद्रस्यदिवेदिवे ॥ अयंपूषारयिर्भगःसोमःपुनानोऽअर्षति । पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीऽउभे ॥ समुप्रियाऽअनूषतगावोमदायघृष्वयः । सोमासःकृण्वतेपथःपवमानासऽइंदवः ॥ यऽओजिष्ठस्तमाभरपवमानश्रवाय्यं । यःपंचचर्षणीरभिरयिंयेनवनामहै ॥ सोमाःपवंतऽइंदवोस्मभ्यंगातुवित्तमाः । मित्राःसुवानाऽअरेपसःस्वाध्यः स्वर्विदः ॥ २ ॥ सुष्वाणासोव्यद्रिभिश्चितानागोरधित्वचि । इषमस्मभ्यमभितःसमस्वरन्वसुविदः ॥ एतेपूताविपश्चितःसोमासोदध्याशिरः । सूर्यासोनदर्शतासोजिगत्नवोध्रुवाघृते ॥ प्रसुन्वानस्यांधसोमर्तोनवृततद्वचः । अपश्वानमराधसंहतामखंनभृगवः ॥ आजामिरत्केऽअव्यतभुजेनपुत्रऽओण्योः । सरज्जारोनयोषणांवरोनयोनिमासदं ॥ सवीरोदक्षसाधनोवियस्तस्तंभरोदसी । हरिःपवित्रेऽअव्यतवेधानयोनिमासदं ॥ अव्योवारेभिःपवतेसोमोगव्येऽअधित्वचि । कनिक्रदद्वृषाहरिरिंद्रस्याभ्येतिनिष्कृतं ॥ ३ ॥ (९।६।६) क्राणाशिशुर्महीनांहिन्वन्नृतस्यदीधितिं । विश्वापरिप्रियाभुवदधद्विता ॥ उपत्रितस्यपाष्योरभक्तयद्गुहापदं । यज्ञस्यसप्तधामभिरधप्रियं ॥ त्री

(९।६।६) क्राणाशिशुरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितःपवमानसोमउष्णिक् ।

णिंत्रितस्यधारयापृष्ठेष्वेरयारयिं । मिमीतेऽअस्ययोजनाविसुक्रतुः ॥ जज्ञानंसप्तमातरोवेधामंशासतश्रिये । अयंध्रुवोरयीणांचिकेतयत् ॥ अस्यव्रतेसजोषसोविश्वेदेवासोऽअद्रुहः । स्पार्हाभवंतिरंतयोजुषंतयत् ॥४॥ यमीगर्भमृतावृधोदृशेचारुमजीजनन् । कविंमंहिष्ठमध्वरेपुरुस्पृहं ॥ समीचीनेऽअभित्मनायह्वीऽऋतस्यमातरा । तन्वानायज्ञमानुषग्यदंजते ॥ क्रत्वाशुक्रेभिरक्षभिर्ऋणोरपव्रजंदिवः । हिन्वन्नृतस्यदीधितिंप्राध्वरे ॥ ५ ॥ (९।६।७) प्रपुनानायवेधसेसोमायवचऽउद्यतं । भृतिंनभरामतिभिर्जुजोषते ॥ परिवाराण्यव्ययागोभिरंजानोऽअर्षति । त्रीषधस्थापुनानःकृणुतेहरिः ॥ परिकोशंमधुश्चुतमव्ययेवारेऽअर्षति । अभिवाणीरृषीणांसप्तनूषत ॥ परिणेतामतीनांविश्वदेवोऽअदाभ्यः । सोमःपुनानश्चम्वोर्विशद्धरिः ॥ परिदैवीरनुस्वधाऽइंद्रेणयाहिसरथं । पुनानोवाघद्वाघद्भिरमर्त्यः ॥ परिसप्तिर्नवाजयुर्देवोदेवेभ्यःसुतः । व्यानशिःपवमानोविधावति ॥ ६ ॥ (९।७।१) सखायऽआनिषीदतपुनानायप्रगायत । शिशुंनयज्ञैःपरिभूषतश्रिये ॥ समीवत्संनमातृभिःसृजतागयसाधनं । देवाव्यं१मदमभिद्विशवसं ॥ पुनातादक्षसाधनंयथाशर्धायवीतये । यथामित्रायवरुणायशंतमः ॥ अस्मभ्यंत्वावसुविदमभिवाणीरनूषत । गोभिं

(९।६।७) प्रपुनानायेतिषळर्चस्यसूक्तस्याह्ययोद्वितःपवमानसोमउष्णिक् ॥ सप्तमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (९।७।१) सखायइतिषळर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपौपर्वतनारदौपवमानसोमउष्णिक् (शिखंडिन्यावप्सरसौऋषिकेत्रपक्षिके किंचपर्वतनारदयोःकाण्वत्वंशौनकोमेने) ।

ष्टेवर्णमभिवासयामसि ॥ सनोमदानांपतऽइंदोदेवप्सराऽअसि । सखेवसख्येगातुवित्तमोभव ॥ सनेमिकृध्यं१स्म दारक्षसंकंचिदत्रिणं । अपादेवंद्वयुमंहोयुयोधिनः ॥ ७ ॥ (९।७।२) तंवःसखायोमदायपुनानमभिगायत । शिशुंनयज्ञैःस्वदयंतगूर्तिभिः ॥ संवत्सऽइवमातृभिरिंदुर्हिन्वानोऽअज्यते । देवावीर्मदोमतिभिःपरिष्कृतः ॥ अयंदक्षायसाधनोयंशर्धायवीतये । अयंदेवेभ्योमधुमत्तमःसुतः+ ॥ गोमन्नऽइंदोऽअश्ववत्सुतःसुदक्षधन्व । शुचिंतेवर्णमधिगोषुदीधरं ॥ सनोहरीणांपतऽइंदोदेवप्सरस्तमः । सखेवसख्येनर्योरुचेभव ॥ सनेमित्वमस्मदाँऽअदेवंकंचिदत्रिणं । साह्वाँऽइंदोपरिबाधोऽअपद्वयुं+ ॥ ८ ॥ (९।७।३) इंद्रमच्छसुताऽइमेवृषणंयंतुहरयः । श्रुष्टीजातासऽइंदवःस्वर्विदः ॥ अयंभरायसानसिरिंद्रायपवतेसुतः । सोमोजैत्रस्यचेततियथाविदे+ ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाग्राभंगृभ्णीतसानसिं । वज्रंचवृषणंभरत्समप्सुजित्+ ॥ प्रधन्वासोमजागृविरिंद्रायेंदोपरिस्रव । द्युमंतंशुष्ममाभरास्वर्विदं ॥ इंद्रायवृषणंमदंपवस्वविश्वदर्शतः । सहस्रयामापथिकृद्विचक्षणः+ ॥ ९ ॥ अस्मभ्यंगातुवित्तमोदेवेभ्योमधुमत्तमः । सहस्रंयाहिपथिभिःकनिक्रदत् ॥ पवस्वदेववीतयऽइंदोधाराभिरोजसा । आकलशंमधुमान्त्सोमनःसदः ॥ तवद्र

(९।७।२) तंवइतिषळर्चस्यसूक्तस्यपर्वतनारदौपवमानसोमउष्णिक् । (९।७।३) इंद्रमच्छेतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्याद्यानांतिसृणांचाक्षुषोग्निश्चतुर्थ्यादितिसृणांमानवश्चक्षुःसप्तम्यादितिसृणामाप्सवोमनुर्दशम्यादिपंचानांचाक्षुषोग्निःपवमानसोमउष्णिक् ।

प्सा ऽ उंद्प्रुत ऽ इंद्रंमदायवावृधुः । त्वांदेवासो ऽ अमृतायकंपपुः ॥ आनः सुतास ऽ इंदवः पुनानाधांवतारयिं । वृष्टिद्यांवोरीत्यापः स्वर्विदः ॥ सोमः पुनान ऽ ऊर्मिणाव्योवारंविधांवति । अग्रेवाचः पवमानः कनिक्रदत् ॥ १० ॥ धीभिर्हिन्वंतिवाजिनंवनेक्रीळंतमत्यविं । अभित्रिपृष्ठंमतयः समस्वरन् ॥ असर्जिकलशाँ ऽ अभिमीळ्हेसप्तिर्नवाजयुः । पुनानोवाचंजनयन्नसिष्यदत् ॥ पवतेहर्यतोहरिरतिह्वरांसिरंह्यां । अभ्यर्षन्स्तोतृभ्योवीरवद्यशः ॥ अयापवस्वदेवयुर्मधोर्धारा ऽ असृक्षत । रेभन्पवित्रंपर्येषिविश्वतः ॥ ११ ॥ (९।७४) परीतोषिंचतासुतंसोमोय ऽ उत्तमंहविः । दधन्वाँयोनर्यो ऽ अप्स्वं१तरासुषावसोममद्रिभिः ॥ नूनंपुनानोविभिः परिस्रवादब्धः सुरभिंतरः । सुतेचित्त्वाप्सुमदामो ऽ अंधसाश्रीणंतोगोभिरुत्तरं ॥ परिसुवानश्चक्षसेदेवमादनः क्रतुरिंदुर्विचक्षणः ॥ पुनानः सोमधारयापोवसानो ऽ अर्षसि । आरत्नधायोनिमृतस्यसीदस्युत्सोदेवहिरण्ययः ॥ दुहान ऽ ऊधर्दिव्यंमधुप्रियंप्रत्नंसधस्थमासदत् । आपृच्छ्यंधरुणंवाज्यर्षतिनृभिर्धूतोविचक्षणः ॥ १२ ॥ पुनानः सोमजागृविरव्योवारेपरिप्रियः । त्वंविप्रो ऽ अभवोंगिरस्तमोमध्वा

(९।७४) परीतइतिषड्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोमारीचः कश्यपोराहूगणोगोतमोभौमोत्रिर्गाथिनोविश्वामित्रोभार्गवोजमदग्निर्मैत्रावरुणिर्वसिष्ठऋषयः पवमानसोमोदेवता आद्याचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीनवमीदशमीद्वादशीचतुर्दश्यः सप्तदश्याद्ययुजश्चबृहत्यः द्वितीयापंचमीसप्तम्येकादशीत्रयोदशीपंचदश्योष्टादश्यादियुजश्चसतोबृहत्यः तृतीयापंक्तिर्विराट् ।

यज्ञंमिमिक्षनः ॥ सोमोमीढ्वान्पवतेगातुवित्तमऽऋषिर्विप्रोविचक्षणः । त्वंकविरभवोदेववीतमऽआसूर्यंरोहयोदिवि+॥
सोमऽउषुवाणःसोतृभिरधिष्णुभिरवीनां । अश्वयेवहरितायातिधारयामंद्रयायातिधारया ॥ अनूपेगोमान्गोभिर
क्षाःसोमोदुग्धाभिरक्षाः । समुद्रंनसंवरणान्यग्मन्मंदीमदायतोशते ॥ आसोमसुवानोऽअद्रिभिस्तिरोवाराण्यव्य
यां । जनोनपुरिचम्वोर्विशद्धरिःसदोवनेषुदधिषे ॥ १३ ॥ समामृजेतिरोऽअण्वानिमेष्योमीढ्वेसप्तिर्नवाजयुः । अ
नुमाद्यःपवमानोमनीषिभिःसोमोविप्रेभिर्ऋक्वभिः ॥ प्रसोमदेववीतयेसिंधुर्नपिप्येऽअर्णसा । अंशोःपयसामदिरोन
जागृविरच्छाकोशंमधुश्चुतं ॥ आहर्यतोऽअर्जुनेऽअत्केऽअव्यतप्रियःसूनुर्नमर्ज्यः । तमींहिन्वंत्यपसोयथारथंनदीष्वा
गभस्त्योः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यंमदं । समुद्रस्याधिविष्टपिमनीषिणोमत्सरासःस्वर्विदः ॥ तरत्समुद्रंपव
मानऽऊर्मिणाराजादेवऽऋतंबृहत् । अर्षन्मित्रस्यवरुणस्यधर्मणाप्रहिन्वानऽऋतंबृहत्+ ॥ १४ ॥ नृभिर्येमानोहर्य
तोविचक्षणोराजादेवःसमुद्रियः ॥ इंद्रायपवतेमदःसोमोमरुत्वतेसुतः । सहस्रधारोऽअत्यव्यमर्षतितमीमृजंत्याय
वः ॥ पुनानश्चमूजनयन्मतिंकविःसोमोदेवेषुरण्यति । अपोवसानःपरिगोभिरुत्तरःसीदन्वनेष्वव्यत ॥ तवाहंसोम
रारणसख्यऽइंदोदिवेदिवे । पुरूणिबभ्रोनिचरंतिमामवपरिधींऽरतितांऽइहि ॥ उताहंनक्तमुतसोमतेदिवासख्याय
बभ्रऽऊधनि । घृणातपंतमतिसूर्यंपरःशकुनाऽइवपप्तिम ॥ १५ ॥ मृज्यमानःसुहस्त्यसमुद्रेवाचमिन्वसि । रयिंपि

शंगवद्बहुलंपुरुस्पृहंपवमानाभ्यर्षसि ॥ मृजानोवारेपवमानोऽअव्ययेवृषावचक्रदोवने । देवानांसोमपवमाननिष्कृतं गोभिरंजानोऽअर्षसि ॥ पवस्ववाजसातयेभिविश्वानिकाव्या । त्वंसमुद्रंप्रथमोविधारयोदेवेभ्यःसोममत्सरः ॥ सतूपवस्वपरिपार्थिवंरजोंदिव्याचसोमधर्मभिः । त्वांविप्रासोमतिभिर्विचक्षणशुभ्रंहिन्वंतिधीतिभिः ॥ पवमाना ऽअसृक्षतपवित्रमतिधारया । मरुत्वंतोमत्सराऽइंद्रियाहयामेधामभिप्रयांसिच ॥ अपोवसानःपरिकोशमर्षतींदुर्हियानःसोतृभिः । जनयन्ज्योतिर्मंदनाऽअवीवशद्गाःकृण्वानोननिर्णिजं ॥ १६ ॥ (९।७।५) पवस्वमधुमत्तमऽइंद्रायसोमक्रतुवित्तमोमदः । महिद्युक्षतमोमदः ॥ यस्यंतेपीत्वावृषभोवृषायतेस्यपीतास्वर्विदः । ससुप्रकेतोऽअभ्यक्रमीदिषोच्छावाजंनैतशः ॥ त्वंह्यंगदैव्यापवमानजनिमानिद्युमत्तमः । अमृतत्वायघोषयः ॥ येनानवग्वोदध्यङ्ङपोर्णुतेयेनविप्रासऽआपिरे । देवानांसुम्नेऽअमृतस्यचारुणोयेनश्रवांस्यानशुः ॥ एषस्यधारयासुतोव्योवारेभिःपवतेमदिन्तमः । क्रीळन्नूर्मिरपामिव ॥ १७ ॥ यऽउस्रियाऽअप्याऽअंतरश्मनोनिर्गाऽअकृंतदोजसा ।

(९।७।५) पवस्वेतिषोळशर्चंसूक्तआद्ययोर्द्वयोःशाक्तयोगौरिवीतिस्तृतीयायावसिष्ठःशक्तिश्चतुर्थ्यादिद्वयोरांगिरसऊरुःषष्ठ्यादिद्वयोर्भारद्वाजऋजिश्वाष्टम्यादिद्वयोरांगिरसऊर्ध्वसद्मादशम्यादिद्वयोरांगिरसःकृतयशाद्वादश्यादिद्वयोर्ऋणंचयश्चतुर्दश्यादितिसृणांवासिष्ठःशक्तिरित्यृषयःपवमानसोमोदेवता विषमःककुभःसमाःसतोबृहत्यःससुन्वेयइतियवमध्यागायत्री ।

अभिव्रजंतंक्षिषेगव्यमश्व्यंवर्मीवधृष्णवारुज ॥ आसोतापरिषिंचताश्वंनस्तोममप्तुरंरजस्तुरं । वनक्रक्षमुदप्रुतं ॥ सहस्रंधारंवृषभंपयोवृधंप्रियंदेवायजन्मने । ऋतेनयऽऋतजातोविवावृधेराजादेवऽऋतंबृहत्+ ॥ अभिद्युम्नंबृहद्य शऽइषस्पतेदिदीहिदेवदेवयुः । विकोशंमध्यमंयुव ॥ आवच्यस्वसुदक्षचम्वोःसुतोविशांवह्निर्नविश्पतिः । वृष्टिंदिवः पवस्वरीतिमपांजिन्वागविष्टयेधियः ॥ १८ ॥ एतमुत्यंमदच्युतंसहस्रंधारंवृषभंदिवोदुहुः । विश्वावसूनिबिभ्रतं ॥ वृषाविजज्ञेजनयन्नमर्त्यःप्रतपञ्ज्योतिषातमः । ससुष्टुतःकविभिर्निर्णिजंदधेत्रिधात्वस्यदंससा ॥ ससुन्वेयोवसूनांयो रायामानेतायऽइळानां । सोमोयःसुक्षितीनां+ ॥ यस्यंनऽइंद्रःपिबाद्यस्यमरुतोयस्यवार्यमणाभगः । आयेनमित्रावरु णाकरामहऽएंद्रमवसेमहे+ ॥ इंद्रायसोमपातवेनृभिर्यतःस्वायुधोमदिन्तमः । पवस्वमधुमत्तमः ॥ इंद्रस्यहार्दि सोमधानमाविशसमुद्रमिवसिंधवः । जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेदिवोविष्टंभऽउत्तमः+ ॥ १९ ॥ (९।७६) परिप्रधन्वेंद्रायसोमस्वादुर्मित्रायपूष्णेभगाय ॥ इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाःक्रत्वेदक्षायविश्वेचदेवाः+ ॥ एवामृतायम हेक्षयायसशुक्रोऽअर्षदिव्यःपीयूषः ॥ पवस्वसोममहान्त्समुद्रःपितादेवानांविश्वाभिधाम ॥ शुक्रःपवस्वदेवेभ्यःसोम दिवेपृथिव्यैशंचप्रजायै ॥ दिवोधर्तासिशुक्रःपीयूषःसत्येविधर्मन्वाजीपवस्व ॥ पवस्वसोमद्युम्नीसुधारोमहामवीनाम

(९।७६) परिप्रेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यैश्वरयोधिष्ण्याग्नयःपवमानसोमोद्विपदाविराट् ।

नुपूर्व्यः+ ॥ नृभिर्येमानोजज्ञानःपूतःक्षरद्विश्वानिमंद्रःस्वर्वित्+ ॥ इंदुःपुनानःप्रजामुराणःकरद्विश्वानिद्रविणानि नः ॥ पवस्वसोमक्रत्वेदक्षायाश्वोननिक्तोवाजीधनाय ॥ २० ॥ तंतेसोतारोरसंमदायपुनंतिसोमंमहेद्युम्नाय ॥ शिशुं जज्ञानंहरिंमृजंतिपवित्रेसोमंदेवेभ्यइंदुं ॥ इंदुःपविष्टचारुर्मदायापामुपस्थेकविर्भगाय ॥ बिभर्तिचार्विंद्रस्यनाम येनविश्वानिवृत्राजघान ॥ पिबंत्यस्यविश्वेदेवासोगोभिःश्रीतस्यनृभिःसुतस्य ॥ प्रसुवानोऽअक्षाःसहस्रधारस्तिरःप वित्रंविवारमव्यम् ॥ सवाज्यक्षाःसहस्ररेताऽअद्भिर्मृजानोगोभिःश्रीणानः+ ॥ प्रसोमयाहींद्रस्यकुक्षानृभिर्येमानोऽ अद्रिभिःसुतः+ ॥ असर्जिवाजीतिरःपवित्रमिंद्रायसोमःसहस्रधारः ॥ अंजंत्येनंमध्वोरसेनेंद्रायवृष्णइंदुंमदाय ॥ देवेभ्यस्त्वावृथापाजसेपोवसानंहरिंमृजंति ॥ इंदुरिंद्रायतोशतेनितोशतेश्रीणन्नुग्रोरिणन्नपः+ ॥ २१ ॥ (९।७।७) पर्यूषुप्रधन्ववाजसातयेपरिवृत्राणिसक्षणिः । द्विषस्तरध्याऋणयानईयसे ॥ अनुहित्वासुतंसोममदामसिमहेसम र्यराज्ये । वाजाँऽअभिपवमानप्रगाहसे ॥ अजीजनोहिपवमानसूर्यंविधारेशक्मनापयः । गोजीरयारंहमाणःपुरंध्या ॥ अजीजनोऽअमृतमर्त्येष्वाँऽऋतस्यधर्मन्नमृतस्यचारुणः । सदासरोवाजमच्छासनिष्यदत् ॥ अभ्यभिहिश्रवसातत

(९।७।७) पर्यूष्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौपवमानसोमःआद्यास्तिस्रोनुष्टुभःपिपीलिकमध्याःचतुर्थ्यादिषळूर्ध्व बृहत्योऽत्यास्तिस्रोविराजः ।

दिथोत्सनकांचिज्जनपानमक्षितं । शर्यांभिर्नभरमाणोगभस्त्योः ॥ आदींकेचित्पश्यमानासऽआप्यंवसुरुचोदिव्याऽ अभ्यनूषत । वारंनदेवःसविताव्यूर्णुते ॥ २२ ॥ त्वेसोमप्रथमावृक्तबर्हिषोमहेवाजायश्रवसेधियंदधुः । सत्वंनोवी रवीर्यायचोदय ॥ दिवःपीयूषंपूर्व्यंयदुक्थ्यंमहोगाहाद्दिवऽआनिरधुक्षत । इंद्रमभिजायमानंसमस्वरन् ॥ अधय दिमेपवमानरोदसीऽइमाचविश्वाभुवनाभिमज्मना । यूथेननिःष्ठावृषभोवितिष्ठसे ॥ सोमःपुनानोऽअव्ययेवारेशिशु र्नक्रीळन्पवमानोऽअक्षाः । सहस्रधारःशतवाजऽइंदुः ॥ एषपुनानोमधुमाँऽऋतावेंद्रायेंदुःपवतेस्वादुरूर्मिः । वाज सनिर्वरिवोविद्वयोधाः+ ॥ सपवस्वसहमानःपृतन्यून्त्सेधन्रक्षांस्यपदुर्गहाणि । स्वायुधःसासह्वान्त्सोमशत्रून् ॥२३॥ (९।७।८) अयारुचाहरिण्यापुनानोविश्वाद्वेषांसितरतिस्वयुग्वभिःसूरोनस्वयुग्वभिः । धारासुतस्यरोचतेपुनानो अरुषोहरिः । विश्वायद्रूपापरियात्यृक्वभिःसप्तास्येभिर्ऋक्वभिः ॥ त्वंत्यत्पणीनांविदोवसुसंमातृभिर्मर्जयसिस्वऽआद मऽऋतस्यधीतिभिर्दमे । परावतोनसामतद्यत्रारणंतिधीतयः । त्रिधातुभिररुषीभिर्वयोदधेरोचमानोवयोदधे ॥ पूर्वामनुप्रदिशंयातिचेकितत्संरश्मिभिर्यततेदर्शतोरथोदैव्योदर्शतोरथः । अग्मन्नुक्थानिपौंस्येंद्रंजैत्रायहर्षयन् ।

(९।७।८।) अयारुचेतितृचस्यसूक्तस्यपारुच्छेपिरनानतःपवमानसोमोत्यष्टिः ।

ऋक्सं.
अ.७अ.५
॥३२॥

वज्रंश्वयद्धवंथोऽअनंपच्युतासमत्स्वनंपच्युता ॥ २४ ॥ (९।७।९) नानानंवाऽउंनोधियोविव्रतानिजनानां । तक्षारिष्टंरुतंभिषग्ब्रह्मासुन्वंतमिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव ॥ जरतीभिरोषधीभिःपर्णेभिःशकुनानां । कार्मारोऽअश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवंतमिच्छतीं० ॥ कारुरहंततोभिषगुंपलप्रक्षिणीननना । नानाधियोवसूयवोनुगाऽइवतस्थिमेंद्रा० ॥ अश्वोवोह्लासुखंरथंहसनामुंपमंत्रिणः । शेपोरोमण्वंतौभेदौवारिन्मंडूकंऽइच्छतीं० ॥ २५ ॥ (९।७।१०) शर्यणावतिसोममिंद्रःपिबतुवृत्रहा । बलंदधानऽआत्मनिंकरिष्यन्वीर्यंमहदिंद्रा० ॥ आपवस्वदिशांपतऽआर्जीकात्सोममीढ्वः । ऋतवाकेनंसत्येनंश्रद्धयातपसासुतऽइंद्रा० ॥ पर्जन्यवृद्धंमहिषंतंसूर्यस्यदुहिताभरत् । तंगंधर्वाःप्रत्यगृभ्णन्तंसोमेरसमादधुरिंद्रा० ॥ ऋतंवदन्नृतद्युम्नसत्यंवदन्त्सत्यकर्मन् । श्रद्धांवदन्त्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृतऽइंद्रा० ॥ सत्यमुग्रस्यबृहतःसंस्रवंतिसंस्रवाः । संयंतिरसिनोरसाःपुनानोब्रह्मणाहरऽइंद्रा० ॥ २६ ॥ यत्रब्रह्मापवमानछंदस्यां३वाचंवदन् । ग्राव्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदंजनयन्निंद्रा० ॥ यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिन्लोकेस्वर्हितं । तस्मिन्मांधेहिपवमानामृतेलोकेऽअक्षितऽइंद्रा० ॥ यत्रराजावैवस्वतोयत्रावरोधनंदिवः । यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥

मंडलं ९
अनु. ७
॥३२॥

(९।७।९) नानानमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यांगिरसःशिशुःपवमानसोमःपंक्तिः । (९।७।१०) शर्यणावतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्य मारीचःकश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः ।

यत्रानुकामंचरणंत्रिनाकेत्रिदिवेदिवः । लोकायत्रज्योतिष्मंतस्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रकामानिकामाश्चयत्रब्रध्न
स्यविष्टपं । स्वधाचयत्रतृप्तिश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रानंदाश्चमोदाश्चमुदःप्रमुदऽआसते । कामस्ययत्राप्ताःका
मास्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ २७ ॥ (९।७।११) यऽइंदोःपवमानस्यानुधामान्यक्रमीत् । तमाहुःसुप्रजाऽइतिय
स्तेसोमाविधन्मनऽइंद्रा० ॥ ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वर्धयन्गिरः । सोमंनमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रा० ॥
सप्तदिशोनानासूर्याःसप्तहोतारऋत्विजः । देवाऽआदित्यायेसप्ततेभिःसोमाभिरक्षनऽइंद्रा० ॥ यत्तेराजन्छृतंहविस्ते
नसोमाभिरक्षनः । अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रा० ॥ २८ ॥ (इतिपावमानंनवमंमंडलंसमाप्तं
सूक्तानि ११४ ॥) (॥ परिशिष्टं ॥ यत्रतत्परमंपदंविष्णोर्लोकेमहीयते । देवैःसुकृतंकर्मभिस्तत्रमाममृतंकृधीं
द्रा० ॥ यत्रतत्परमाव्यंभूतानामधिपतिं । भावभावीचयोगीश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रलोकास्तनूत्यजः
श्रद्धयातपसाजिताः । तेजश्चयत्रब्रह्मचतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रदेवामहात्मानःसेंद्राश्चमरुद्गणाः । ब्रह्मा
चयत्रविष्णुश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रगंगाचयमुनाचयत्रप्राचीसरस्वती । यत्रसोमेश्वरोदेवस्तत्रमाममृतं

(९।७।११) यइंदोरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः ।

कृधींद्रा० ॥ १ ॥) (१०।१।१) अग्रेबृहन्नुषसामूर्ध्वोऽअस्थान्निर्जगन्वान्तमसोज्योतिषागात् । अग्निर्भानुनारुशंतास्वंगऽआजातोविश्वासद्मान्यप्राः ॥ सजातोगर्भोऽअसिरोदस्योरग्नेचारुर्विभृतऽओषधीषु । चित्रःशिशुःपरितमांस्यक्तून्प्रमातृभ्योऽअधिकनिक्रदद्गाः ॥ विष्णुरित्थापरमस्यविद्वान्जातोबृहन्नभिपातितृतीयं । आसायदस्यपयोऽअक्रतस्वंसचेतसोऽअभ्यर्चंत्यत्र ॥ अतऽउत्वापितुभृतोजनित्रीरन्नावृधंप्रतिचरंत्यन्नैः । ताऽईंप्रत्येषिपुनरन्यरूपाऽअसित्वंविक्षुमानुषीषुहोता ॥ होतारंचित्ररथमध्वरस्ययज्ञस्ययज्ञस्यकेतुंरुशंतं । प्रत्यर्धिदेवस्यदेवस्यमह्नाश्रियात्वग्निमतिथिंजनानां ॥ सतुवस्त्राण्यधपेशनानिवसानोऽअग्निर्नाभापृथिव्याः । अरुषोजातःपदऽइळायाःपुरोहितोराजन्यक्षीहदेवान्+ ॥ आहिद्यावापृथिवीऽअग्नऽउभेसदापुत्रोनमातराततंथ । प्रयाह्यच्छोशतोयविष्ठाथावहसहस्येहदेवान्+ ॥ २९ ॥ (१०।१।२) पिप्रीहिदेवाँऽउशतोयविष्ठविद्वाँऽऋतूँऽऋतुपतेयजेह । येदैव्याऽऋत्विजस्तेभिरग्नेत्वंहोतॄणामस्यायजिष्ठः ॥ वेषिहोत्रमुतपोत्रंजनानांमंधातासिद्रविणोदाऽऋतावा । स्वाहावयंकृणवामाहवींषिदेवोदे

दशमेमंडलेदशानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेषोडशसूक्तानि (१०।१।१) अग्नेबृहन्निितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।
(१०।१।२) पिप्रीहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

वान्यंजत्वग्निरर्हन् ॥ आदेवानामपिपंथामगन्मयच्छक्नवामतदनुप्रवोढुं । अग्निर्विद्वान्त्सयंजात्सेदुहोतासोऽध्वरान्त्सऽऋतूंन्कल्पयाति ॥ यद्वोवयंप्रमिनामव्रतानिविदुषांदेवाऽअविदुष्टरासः । अग्निष्टद्विश्वमापृणातिविद्वान्येभिर्देवाँऽऋतुभिःकल्पयाति ॥ यत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्त्यासः । अग्निष्टद्धोताक्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवाँऽऋतुशोयजाति ॥ विश्वेषांह्यध्वराणामनीकंचित्रंकेतुंजनितात्वाजजान । सऽआयजस्वनृवतीरनुक्षाःस्पार्हाऽइषःक्षुमतीर्विश्वजन्याः ॥ यंत्वाद्यावापृथिवीयंत्वापस्त्वष्टायंत्वासुजनिमाजजान । पंथामनुप्रविद्वान्पितृयाणंद्युमदग्नेसमिधानोविभाहि ॥ ३० ॥ (१०।१।३) इनोराजन्नरतिःसमिद्धोरौद्रोदक्षायसुषुमाँऽअदर्शि । चिकिद्विभातिभासाबृहतासिक्नीमेतिरुशतीमपाजन् ॥ कृष्णांयदेनीमभिवर्पसाभूज्जनयन्योषांबृहतःपितुर्जां । ऊर्ध्वंभानुंसूर्यस्यस्तभायन्दिवोवसुभिररतिर्विभाति ॥ भद्रोभद्रयासचमानऽआगात्स्वसारंजारोऽअभ्येतिपश्चात् । सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन्रुशद्भिर्वर्णैरभिराममस्थात् ॥ अस्ययामासोबृहतोनवग्नूनिंधानाऽअग्नेःसख्युःशिवस्य । ईड्यस्यवृष्णोबृहतःस्वासोभामासोयामन्नक्तवश्चिकित्रे ॥ स्वनानयस्यभामासःपवंतेरोचमानस्यबृहतःसुदिवः । ज्येष्ठेभिर्यस्तेजिष्ठैःक्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षतिद्यां[१] ॥ अस्यशुष्मासोददृशानपवेर्जेहमानस्यस्वनयन्नियुद्भिः । प्रत्नेभिर्योरुशद्भिर्देव

(१०।१।३) इनोराजन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यत्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१ नात्रस्वाहाकारःकिंतुमंत्रांतएवहविःप्रक्षेपः ।)

तंमोविरेभद्भिररतिर्भातिविभ्वा ॥ सऽआवंक्षिमहिनऽआचंसत्तिसिदिवस्पृथिव्योररतियुवत्योः । अग्निःसुतुकःसुतुकेभिरश्वैरभंस्वद्भीरभंस्वाँऽएहगंम्याः ॥ ३१ ॥ (१०।११४) प्रतेंयक्षिप्रतंऽइयमिंमन्मभुवोयथावंद्योनोहवेषु । धन्वन्निवप्रपाऽअंसित्वमंग्नऽइयुक्षवेपूरवेंप्रत्नराजन् ॥ यंत्वाजनासोऽअभिसंचरंतिगावंऽउष्णमिवव्रजंयंविष्ठ । दूतोदेवानामसिमर्त्यानामंतर्महाँऽश्चरसिरोचनेन ॥ शिशुंनत्वाजेन्यंवर्धयंतीमाताबिभर्तिसचनस्यमाना । धनोरधिप्रवतायासिहर्यन्जिगीषसेपशुरिवावंसृष्टः ॥ मूराऽअंमूरनवयंचिकित्वोमहित्वमंग्नेत्वमंगवित्से । शयेवव्रिश्चरतिजिह्वयादन्रेरिह्यतेयुवतिंविश्पतिःसन्+ ॥ कूचिज्जायतेसनयासुनव्योवनेतस्थौपलितोधूमकेतुः । अस्नातापोवृषभोनप्रवेतिसचेतसोयंप्रणयंतमर्ताः ॥ तनूत्यजेवतस्करावनर्गूरशनाभिर्दशभिरभ्यंधीतां । इयंतेऽअग्नेनव्यसीमनीषायुक्ष्वारथंनशुचयंद्भिरंगैः ॥ ब्रह्मचतेजातवेदोनमंश्चेयंचगीःसदमिद्वर्धनीभूत् । रक्षाणोऽअग्नेतनयानितोकारक्षोतनस्तन्वो३अप्रयुच्छन् ॥ ३२ ॥ (१०।११५) एकःसमुद्रोधरुणोरयीणामस्मद्धृदोभूरिजन्माविचष्टे । सिषक्त्यूधर्निण्योरुपस्थऽउत्संस्यमध्येनिहिंतंपदंवेः+ ॥ समानंनीळंवृषणोवसानाःसंजग्मिरेमहिषाऽअर्वतीभिः । ऋतस्यपदंकवयोनिपांतिगुहानामानिदधिरेपराणि ॥ ऋतायिनीमायिनीसंदधातेमित्वाशिशुंजज्ञतुर्वर्धयंती । विश्वस्यनाभिंचरतोध्रुवस्यंकवेश्चित्तं

(१०।११४) प्रतइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यत्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।११५) एकःसमुद्रइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यत्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

तुं॒मन॑सा॒वि॒यं॑तः ॥ ऋ॒तस्य॒हि॒र्व॑र्त॒नयः॒सुजा॑त॒मिषो॒वाजा॑यप्र॒दिवः॒सचं॑ते । अ॒धी॒वा॒सं॑रोद॑सीवावस॒ाने॒घृ॒तैरन्नै॑र्वा॒वृ॒धाते॒ मधू॑नां ॥ स॒प्तस्व॒सॄ॒ररु॑षीर्वा॑वशा॒नो॒वि॒द्वान्मध्व॒ऽउज्ज॑भारा॒दृ॒शेकं॑ । अं॒तयेमे॒ऽअं॒तरि॑क्षे॒पुरा॒जाऽइ॒च्छन्व॒व्रिम॑विदत्पूष॒ण स्यं॑ ॥ स॒प्तम॒र्यादाः॑क॒वय॑स्ततक्षु॒स्तासा॒मेका॒मिद॒भ्यं॑हु॒रोगा॑त् । आ॒योर्ह॑स्कं॒भऽउ॑प॒मस्य॑नी॒ळे॒प॒थां॑वि॒स॒र्गे॒ध॒रुणे॑षुतस्थौ ॥ अस॑च्च॒सच्च॑पर॒मेव्यो॑म॒न्दक्ष॑स्य॒जन्म॒न्नदि॑ते॒रु॒पस्थे॑ । अ॒ग्निर्ह॑नः प्रथम॒जाऽऋ॒तस्य॒पूर्व॒ऽआयु॑नि॒वृ॒ष॒भश्च॑धे॒नुः+ ॥ ३२ ॥ इतिसप्तमाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

त्रिपंचाशाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १९ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये. १५४ अग्नयइदं. ३५ ॥ इतिसप्तमेपंचमः ॥

अयंस्वस्तिप्रकेतुनानवंत्रिशिरास्त्वाष्ट्रस्तृचोंत्यऐंद्रंआपोहिसिंधुद्वीपोवांबरीषआपंगायत्रंव्द्यनुष्टुबंतंपंचमीवर्ध मानासप्तमीप्रतिष्ठौचित्षळूनांवैवस्वतयोर्यमयम्योःसंवादःषष्ठ्ययुग्भिर्यमीमिथुनार्थंयमंप्रोवाचंसतांनवमीयु ग्भिरनिच्छन्प्रत्याचष्टेवृषानवांगिर्हविर्धानंआग्नेयंतुत्रित्रिष्टुबंतंद्यावायुजेपंचंविवस्वान्वादित्योंहाविर्धानंजग त्यंतंपरेयिवांसंषोळशयमोयामंषष्ठीलिंगोक्तदेवतांपराश्चतिस्रःपित्र्यावांतृचःश्वभ्यांपराऽअनुष्टुभोबृहत्युपां त्यांयामायनाःपरेपंचोदीरतांषळूनांशंखःपित्र्यंजगत्येकादशींमैनंदमनऽआग्नेयंचतुरनुष्टुबंतंत्वष्टादेवश्रवाद्वे सरण्यूदेवतेंपौष्ण्यश्चतस्रःसारस्वत्यस्तिस्रःपंचाप्योद्रप्सस्तिस्रःसौम्योवांत्येअनुष्टुभांउपांत्यापुरस्ताद्बृहतीवांपरं

मृत्योःसंकुसुकश्चतस्रोमृत्युदेवताःपराधात्रीपरात्वाष्ट्रीपराःपितृमेधाएकादशीप्रस्तारपङ्क्तिर्जगत्युपांत्यांत्यानुष्टुप् प्राजापत्यावासानिरुक्ता ॥ ६ ॥

॥ हरिःॐम् ॥ (१०।१।६) अयंसयस्यशर्मन्नवोभिरग्नेरेधतेजरिताभिष्टौ । ज्येष्ठेभिर्योभानुभिर्ऋषूणांपर्येतिपरिवीतोविभावा ॥ योभानुभिर्विभावाविभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः । आयोविवायसख्यासखिभ्योपरिह्वृतोऽअत्योनसप्तिः ॥ ईशेयोविश्वस्यादेववीतेरीशेविश्वायुरुषसोव्युष्टौ । आयस्मिन्मनाहवींष्यग्नावरिष्टरथःस्कभ्नातिशूषैः॥ शूषेभिर्वृधोजुषाणोऽअर्कैर्देवाँऽअच्छारघुपत्वाजिगाति । मंद्रोहोतासजुह्वा३यजिष्ठःसंमिश्लोऽअग्निराजिघर्तिदेवान् ॥ तमुस्रामिंद्रंनरेजमानमग्निंगीर्भिर्नमोभिराकृणुध्वं । आयंविप्रासोमतिभिर्गृणंतिजातवेदसंजुह्वंसहानां ॥ संयस्मिन्विश्वावसूनिजग्मुर्वाजेनाश्वाःसप्तीवंतऽएवैः । अस्मेऽऊतीरिंद्रवाततमाऽअर्वाचीनाऽअग्नऽआकृणुष्व ॥ अधाह्यग्नेमह्नानिषद्यासद्योजज्ञानोहव्योवभूथ । तंतेदेवासोऽअनुकेतमायन्नधावर्धतप्रथमासऊमाः ॥ १ ॥ (१०।१।७) स्वस्तिनोदिवोऽअग्नेपृथिव्याविश्वायुर्धेहियजथायदेव । सचेमहितवदस्मप्रकेतैरुरुष्याणऽउरुभिर्देवशंसैः ॥ इमाऽअग्नेमतयस्तुभ्यंजातागोभिरश्वैरभिगृणंतिराधः । यदातेमर्तोऽअनुभोगमानड्वसोदधानोमतिभिःसुजात ॥ अग्निं

(१०।१।६) अयंसइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याद्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।७) स्वस्तिनइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यत्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

मन्येपितरमग्निमापिमग्निंभ्रातरंसदमित्सखायं । अग्नेरनीकंबृहतःसपर्यंदिविशुक्रंयजतंसूर्यस्य ॥ सिध्राऽअग्नेधियो ऽअस्मेसनुत्रीर्यंत्रायसेदमऽआनित्यंहोता । ऋतावासरोहिदश्वःपुरुक्षुर्द्युभिरस्माऽअहभिर्वाममस्तु ॥ द्युभिर्हितंमित्र मिवप्रयोगंप्रत्नमृत्विजमध्वरस्यंजारं । बाहुभ्यामग्निमायवोजनंतविक्षुहोतारंन्यसादयंत ॥ स्वयंयजस्वदिविदेवदे वान्किंतेपाकःकृणवदप्रचेताः । यथायंजऽऋतुभिर्देवदेवानेवायजस्वतन्वंसुजात ॥ भवानोअग्नेवितोतगोपाभवावय स्कृदुतनोवयोधाः । रास्वाचनःसुमहोहव्यदातिंत्रास्वोतनस्तन्वो३ अप्रयुच्छन् ॥ २ ॥ (१०।१।८) प्रकेतुनाबृह तायात्यग्निरारोदसीवृषभोरोरवीति । दिवश्चिदंताँऽउपमाँऽउदानळपामुपस्थेमहिषोववर्ध ॥ मुमोदगर्भोवृषभःककु द्मानस्रेमावत्सःशिमीवाँऽअरावीत् । सदेवतात्युद्यतानिकृण्वन्त्स्वेषुक्षयेषुप्रथमोजिगाति ॥ आयोमूर्धानंपित्रोरर ब्धन्यध्वरेदधिरेसूरोऽअर्णः । अस्यपत्मन्नरुषीरश्वबुध्नाऽऋतस्ययोनौतन्वोजुषंत ॥ उषउषोहिवसोऽअग्रमेषित्वंय मयोरभवोविभावा । ऋतायसप्तदधिषेपदानिजनयन्मित्रंतन्वे३ स्वायै ॥ भुवश्चक्षुर्महऽऋतस्यगोपाभुवोवरुणोयदृता यवेषि । भुवोऽअपांनपाज्जातवेदोभुवोदूतोयस्यहव्यंजुजोषः ॥ ३ ॥ भुवोयज्ञस्यरजसश्चनेतायत्रानियुद्भिःसचसे शिवाभिः । दिविमूर्धानंदधिषेस्वर्षांजिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं ॥ अस्यत्रितःक्रतुनावव्रेऽअंतरिच्छन्धीतिंपितुरेवैःपरं

(१०।१।८) प्रकेतुनेतिनवर्चस्यसूक्तस्यत्वाष्ट्रस्त्रिशिराअग्निःअंत्यत्रचस्येंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्य । सचस्यमानः पित्रोरुपस्थेजामिब्रुवाणऽआयुधानिवेति ॥ सपित्र्याण्यायुधानिविद्वानिंद्रेषितऽआप्त्योऽअभ्ययु
ध्यत् । त्रिशीर्षाणंसप्तरश्मिंजघन्वान्त्वाष्ट्रस्यचिन्निःससृजेत्रितोगाः+ ॥ भूरीदिंद्रऽउदिनंक्षंतमोजोवाभिनत्सत्पति
र्मन्यमानं । त्वाष्ट्रस्यचिद्विश्वरूपस्यगोनामाचक्राणस्त्रीणिशीर्षापरावर्क् ॥ ४ ॥ (१०।१।९) आपोहिष्ठामयोभुव
स्तानऽऊर्जेदधातन । महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः । उशतीरिवमातरः ॥ तस्माऽअरंग
मामवोयस्यक्षयायजिन्वथ । आपोजनयथाचनः ॥ शंनोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये । शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ई
शानावार्याणांक्षयंतीश्चर्षणीनां । अपोयाचामिभेषजं+ ॥ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा । अग्निंचविश्वशं
भुवं ॥ आपःपृणीतभेषजंवरूथंतन्वेऽमम । ज्योक्चसूर्यंदृशे+ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि । यद्वाहमभि
दुद्रोहयद्वाशेपऽउतानृतं ॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंरसेनसमगस्महि । पयस्वानग्नऽआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ (प
रिशिष्टं ॥ ससृुषीस्तदपसोदिवानक्तंचससृुषीः । वरेण्यक्रतूरहमादेवीरवसेहुवे ॥) ॥ ५ ॥ (१०।१।१०) ओचि

(१०।१।९) आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठांत्येद्वेअनुष्टुभौ (आपोहिसिंधुद्वीपोवां
बरीषइत्येवमनुक्रमण्यासिंधुद्वीपस्यपाक्षिकत्वस्वीकारेपूर्वोक्तस्त्रिशिराःप्राप्नोतितथापिप्रयोक्तृभिःसिंधुद्वीपएवाद्रियते) । (१०।१।१०) ओ
चिदितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यनवमीवर्ज्यानामयुजांषष्ठ्याश्चवैवस्वतीयमीऋषिकायमोदेवताषष्ठीवर्ज्यानांयुजांनवम्याश्चवैवस्वतोयमीत्रिष्टुप्

त्सखायंसख्यावंवृत्यांतिरःपुरूचिंदर्णवंजगन्वान् । पितुर्नपांतमादधीतवेधाऽअधिक्षमिंप्रतरंदीध्यांनः ॥ नतेसखांस
ख्यंवंष्टयेतत्सलंक्ष्मायद्विषुरूपाभवांति । महस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीरादिवोधर्तारंऽउर्विंयापरिख्यन् ॥ उशंतिघांतेऽ
अमृतांसऽएतदेकंस्यचित्त्यजसंमर्त्यस्य । नितेमनोमनंसिधाय्यस्मेजन्युःपर्तिस्तन्वं१मांविंविश्याः ॥ नयत्पुराचंकृमा
कद्धनूनमृतावदंतोऽअनृतंरपेम । गंधर्वोऽअप्स्वप्यांचयोषांसानोनाभिःपरमंजामितन्नौं ॥ गर्भेनुनौंजनितादंपं
तीकर्देवस्त्वष्टासविताविश्वरूपः । नकिरस्यप्रमिनंतिव्रतानिवेदंनावस्यपृथिवीऽउतद्यौः+ ॥ ६ ॥ कोऽअस्यवेदप्र
थमस्याह्नःकऽईंददर्शकऽइहप्रवोचत् । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यधामकदुंब्रवऽआहनोवीच्यानॄन्+ ॥ यमस्यंमायम्यं
१कामऽआगंन्त्समानेयोनौंसहशेय्यांय । जायेवपत्यैतन्वंरिरिच्यांविचिद्वृहेवरथ्येवचक्रा+ ॥ नतिष्ठंतिननिमिषं
त्येतेदेवानांस्पशंऽइहयेचरंति । अन्येनमदांहनोयाहितूयंतेनविवृंहरथ्येवचक्रा+ ॥ रात्रींभिरस्माऽअहंभिर्दशस्येत्सू
र्यस्यचक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् । दिवापृथिव्यामिथुनासबंधूयमीर्यमस्यंबिभृयादजांमि ॥ आघातागंच्छानुत्तंरायुगानि
यत्रंजामयंःकृणवन्नजांमि । उपंबर्बृहिवृषभायंबाहुमन्यमिच्छस्वसुभगेपतिंमत्+ ॥ ७ ॥ किंभ्रातांसद्यदंनाथंभवां
तिकिमुस्वसायन्निर्ऋतिर्निगच्छांत् । कामंमूताबह्वे३ तद्रंपामितन्वांमितन्वं१संपिंपृग्धि ॥ नवाऽउंतेतन्वांतन्वं१संपंपृ
च्यांपापमांहुर्यःस्वसांरंनिगच्छांत् । अन्येनमत्प्रमुदःकल्पयस्वनतेभ्रातांसुभगेवष्ट्येतत्+ ॥ बतोबंतासियमनैवतेम

नोहृदयंचाविदाम । अन्याकिलत्वांकक्ष्येवयुक्तंपरिष्वजातेलिबुंजेववृक्षं ॥ अन्यमूषुत्वंयम्यन्यऽउत्वांपरिष्वजाते लिबुंजेववृक्षं । तस्यवात्वंमनऽइच्छासवातवाधाकृणुष्वसंविदंसुभद्रां ॥ ८ ॥ (१०।१।११) वृषावृष्णेदुदुहेदोहं सादिवःपयांसियह्वोऽअदितेरदाभ्यः । विश्वंसवेदवरुणोयथाधियासयज्ञियोयजतुयज्ञियाँऽऋतून् ॥ रपद्गंधर्वीर प्याचयोषणानदस्यनादेपरिपातुमेमनः । इष्टस्यमध्येऽअदितिर्निधातुनोभ्रातानोज्येष्ठःप्रथमोविवोचति ॥ सोचि न्नुभद्राक्षुमतीयशस्वत्युषाऽउवासमनवेस्वर्वती । यदीमुशंतमुशतामनुक्रतुमग्निंहोतारंविदथायजीजनन् ॥ अधत्यंद्र प्संविभ्वंविचक्षणंविराभरदिषितःश्येनोऽअध्वरे । यदीविशोवृणतेदस्ममार्याऽअग्निंहोतारमधधीरजायत ॥ सदासि रण्वोयवसेवपुष्यतेहोत्राभिरग्नेमनुषःस्वध्वरः । विप्रस्यवायच्छशमानऽउक्थ्यं१वाजंससवाँऽउपयासिभूरिभिः ॥ ९ ॥ उदीरयपितराजारऽआभगमियक्षतिहर्यतोहृत्तऽइष्यति । विवक्तिवह्निःस्वपस्यतेमखस्तविष्यतेऽअसुरोवेप तेमती ॥ यस्तेऽअग्नेसुमतिंमर्तोऽअक्षत्सहसःसूनोऽअतिसप्रशृण्वे । इषंदधानोवहमानोऽअश्वैरासद्युमाँऽअमवान्भू षतिद्यून् ॥ यदग्नऽएषासमितिर्भवातिदेवीदेवेषुयजतायजत्र । रत्नाचयद्विभजासिस्वधावोभागंनोऽअत्रवसुमंतं वीतात् ॥ श्रुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतस्यद्रवित्नुं । आनोवहरोदसीदेवपुत्रेमाकिर्देवानामपभूरिहस्याः

(१०।१।११) वृषावृष्णइतिनवर्चस्यसूक्तस्याङ्गिर्हविर्धानोऽग्निर्जगतीअत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

॥ १० ॥ (१०।१।१२) द्यावा॑ ह॒ क्षामा॑ प्रथ॒मे ऽऋ॒तेना॑भिश्रा॒वे भ॑वतः सत्य॒वाचा॑ । दे॒वो यन्मर्ता॑न्य॒जथा॑य कृ॒ण्वन्त्सी द॒द्धोता॑ प्र॒त्यङ् स्वम॒सुं यन्+ ॥ दे॒वो दे॒वान्परि॑ भू॒र्ऋ॒तेन॒ वहा॑ नो ह॒व्यं प्र॑थ॒मश्चि॑कि॒त्वान् । धू॒मके॑तुः स॒मिधा॒ भाऽऋ॑जीको म॒न्द्रो होता॒ नित्यो॑ वा॒चा यजी॑यान् ॥ स्वावृ॑ग्दे॒वस्या॒मृतं॒ यदी॒ गोरतो॑ जा॒तासो॑ धारयं॒त ऽउ॒र्वी । विश्वे॑ दे॒वाऽअनु॒ तत्ते॒ यजु॑र्गुर्दु॒हे यदेनी॑ दि॒व्यं घृ॒तं वाः+ ॥ अर्चा॑मि वां॒ वर्धा॒यापो॑ घृतस्नू॒ द्यावा॑भूमी शृणु॒तं रो॑दसी मे । अहा॒ यद्द्यावो॑ऽसु॑नीति॒मय॒न्मध्वा॑ नो॒ ऽअत्र॑ पि॒तरा॑ शिशीतां ॥ किं स्वि॑न्नो॒ राजा॑ जगृ॒हे॒ कद॒स्याति॑ व्र॒तं च॑कृ॒मा को विवे॑द । मि॒त्रश्चि॒द्धि ष्मा॑ जुहु॒रा॒णो दे॒वान्छ्लोको॒ न या॒ताम॑पि॒ वाजो॒ऽअस्ति॑ ॥ ११ ॥ दु॒र्मन्त्व॒त्रामृत॑स्य॒ नाम॒ सल॑क्ष्मा॒ यद्विषु॑रूपा॒ भवा॑ति । य॒मस्य॒ यो म॒नव॑ते सु॒मन्त्वग्ने॒ तमृ॑ष्व पा॒ह्यप्र॑युच्छन् ॥ यस्मि॑न्दे॒वा वि॒दथे॑ मा॒दयं॑ते वि॒वस्व॑तः॒ सद॑ने धा॒रयं॑ते । सूर्ये॒ ज्योति॒रद॑धुर्मा॒स्य१क्तून्परि॑ द्योत॒निं च॑रतो॒ऽअज॑स्रा ॥ यस्मि॑न्दे॒वा मन्म॑नि सं॒चर॑न्त्यपी॒च्ये॒३ न व॒यम॑स्य विद्म । मि॒त्रो नो॒ऽअत्रादि॑ति॒रना॑गान्त्सवि॒ता दे॒वो वरु॑णाय वोचत् ॥ श्रुधी नो॑ऽअग्ने॒ सद॑ने स॒धस्थे॑ यु॒क्ष्वा रथ॑म॒मृत॑स्य द्रवि॒त्नुं । आ नो॑ वह॒ रोद॑सी दे॒वपु॑त्रे॒ माकि॑र्दे॒वाना॒मप॑ भूरि॒ह स्याः ॥ १२ ॥ (१०।१।१३) यु॒जे वां॒ ब्रह्म॑ पू॒र्व्यं नमो॑भि॒र्वि श्लोक॑ऽएतु प॒थ्ये॑व सू॒रेः । शृ॒ण्वंतु॒ विश्वे॑ऽअ॒मृत॑स्य पु॒त्राऽआ ये धा

(१०।१।१२) द्यावाहेति नवर्चस्य सूक्तस्य हविर्धानोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।१३) युजे वामिति पंचर्चस्य सूक्तस्यादित्यो विवस्वान्हविर्धान स्त्रिष्टुवत्या जगती ।

मांनिदि॒व्यानि॑त॒स्थुः ॥ य॒मेऽइ॑व॒यत॑माने॒यदैत॒प्रवां॑भर॒न्मानु॑षादेव॒यंतः । आसी॑दत॒स्स्वमु॒लोकंविदा॑नेस्वास॒स्थेभ॑वत
मिंद॑वेनः ॥ पंच॑प॒दानि॑रु॒पोऽअन्व॑रोह॒ंचतु॑ष्पदी॒मन्वैमि॒व्रतेन॑ । अ॒क्षरे॑ण॒प्रति॑मिमऽए॒तामृ॒तस्य॒नाभा॒वधि॒संपु॑नामि ॥
दे॒वेभ्यः॒कम॑वृणीतमृ॒त्युंप्र॒जायै॒कम॒मृतं॒नावृ॑णीत । बृह॒स्पतिं॑य॒ज्ञम॑कृण्वत॒ऽऋषिं॑प्रि॒यांय॒मस्त॒न्वं१॒प्रारि॑रेचीत् ॥ स॒प्तक्ष॒
रंति॒शिशं॑वेम॒रुत्वंतेपि॒त्रेपु॒त्रासो॒ऽअप्य॑वीवतन्नृतं । उ॒भेऽइद॑स्यो॒भय॑स्यराजतऽउ॒भेयंतेतेऽउ॒भय॑स्यपुष्यतः ॥ १३ ॥
(१०।१।१४) प॒रे॒यि॒वांसं॑प्र॒वतो॑म॒हीरनु॑ब॒हुभ्यः॒पंथा॑मनुपस्पशा॒नं । वै॒व॒स्व॒तंसं॒गम॑नं॒जना॑नांय॒मंराजा॑नंह॒विषा॑दुव
स्य ॥ य॒मोनो॑गा॒तुंप्र॑थ॒मोवि॑वेद॒नैषाग॒व्यूति॒रप॑भर्त॒वाऽउ॑ । यत्रा॑नः॒पूर्वे॑पि॒तरः॑परे॒युरे॒नाजज्ञा॒नाः॒प॒थ्या॒३॒अनु॒स्वाः+ ॥
मात॑लीक॒व्यैर्य॒मोऽअंगि॑रोभि॒र्बृह॒स्पति॒र्ऋक्व॑भिर्वावृ॒धानः । यांश्च॑दे॒वावा॑वृ॒धुर्येच॑दे॒वान्त्स्वाहा॒न्येस्व॒धया॒न्येम॑दंति ॥
इ॒मंय॑मप्रस्त॒रमाहिसीदांगि॑रोभिः॒पितृभिः॑संविदा॒नः । आत्वा॒मंत्राः॑कविश॒स्तावहंत्वे॒नारा॑जन्ह॒विषा॑मादयस्व ॥ अं
गि॑रोभि॒राग॑हिय॒ज्ञियेभि॒र्यम॑वै॒रूपैरि॒हमा॑दयस्व । विव॑स्वंतंहुवे॒यः॒पि॒ता॒ते॑स्मिन्य॒ज्ञेब॒र्हिष्यानि॒षद्य॑ ॥ १४ ॥ अंगि॑रसो
नः॒पि॒तरो॒नव॑ग्वा॒ऽअथ॑र्वाणो॒भृग॑वः॒सो॒म्यासः॑ । तेषां॑व॒यंसु॑म॒तौय॒ज्ञिया॑ना॒मपि॑भ॒द्रेसौ॑मन॒सेस्या॑म ॥ प्रेहि॒प्रेहि॑प॒थिभिः॑

(१०।१।१४) परेयिवांसमितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोयमऋषिः यमोदेवताषष्ठ्याअंगिरःपित्रथर्वभृगुसोमाःदशम्यादितिसृणां
श्वानौत्रिष्टुप्त्रयोदशीचतुर्दशीषोडश्योनुष्टुभःपंचदशीबृहती (प्रेहिप्रेहीत्यादितिसृणांपितृदेवतावैकल्पिकी) ।

पूर्व्येभिर्यत्रा॑नः पूर्वे॑ पि॒तरः॑ परे॒युः । उ॒भा राजा॑ना स्व॒धया॒ मद॑न्ता य॒मं प॑श्यासि॒ वरु॑णं च दे॒वं ॥ संग॑च्छस्व पि॒तृभिः॒ सं य॒मेने॑ष्टापू॒र्तेन॑ पर॒मे व्यो॑मन् । हि॒त्वाया॑व॒द्यं पुन॒रस्त॒मेहि॒ सं ग॑च्छस्व त॒न्वा॑ सु॒वर्चाः॑ ॥ अपे॑त॒ वी॑त॒ वि च॑ सर्प॒तातो॒ऽस्मा ए॒तं पि॒तरो॑ लो॒कम॑क्रन् । अहो॑भिर॒द्भिर॒क्तुभि॒र्व्य॑क्तं य॒मो द॑दात्यव॒सान॑मस्मै ॥ अति॑ द्रव सार॒मेयौ॑ श्वानौ॑ चतुर॒क्षौ श॒बलौ॑ सा॒धुना॑ प॒था । अथा॑ पि॒तॄन्त्सु॑वि॒दत्राँ॒ऽउपे॑हि य॒मेन॒ ये स॑ध॒मादं॒ मद॑न्ति ॥ १५ ॥ यौ ते॒ श्वानौ॑ यम रक्षि॒तारौ॑ चतुर॒क्षौ प॑थि॒रक्षी॑ नृ॒चक्ष॑सौ । ताभ्या॑मेनं॒ परि॑ देहि राजन्त्स्व॒स्ति चा॑स्मा अनमी॒वं च॑ धेहि ॥ उ॒रू॒ण॒साव॑सु॒तृपा॑ऽउदुम्ब॒लौ य॒मस्य॑ दू॒तौ च॑रतो॒ जनाँ॒ऽअनु॑ । ताव॒स्मभ्यं॑ दृ॒शये॒ सूर्या॑य॒ पुन॑र्दाता॒मसु॑म॒द्येह भ॒द्रं ॥ य॒माय॒ सोमं॑ सुनुत य॒माय॑ जुहुता ह॒विः । य॒मं ह॑ य॒ज्ञो ग॑च्छत्य॒ग्निदू॑तो॒ऽअरं॑कृतः ॥ य॒माय॑ घृ॒तव॑द्ध॒विर्जु॒होत॒ प्र च॑ तिष्ठत । स नो॑ दे॒वेष्वा य॑म॒द्दी॒र्घमायुः॒ प्र जी॒वसे॑ ॥ य॒माय॒ मधु॑मत्तमं॒ राज्ञे॑ ह॒व्यं जु॑होतन । इ॒दं नम॒ऽऋषि॑भ्यः पूर्व॒जेभ्यः॒ पूर्वे॑भ्यः पथि॒कृद्भ्यः॑ ॥ त्रिक॑द्रुकेभिः पतति॒ षळु॒र्वीरेक॒मिद्बृ॒हत् । त्रि॒ष्टुब्गा॑य॒त्री छन्दां॑सि॒ सर्वा॒ ता य॒मऽआहि॑ता ॥ १६ ॥ (१०।१।१५) उदी॑रता॒मव॑र॒ऽउत्परा॑स॒ऽउन्म॑ध्य॒माः पि॒तरः॑ सो॒म्यासः॑ । असुं॒ यऽई॒युर॑वृ॒काऽऋ॑त॒ज्ञास्ते नो॑ऽवन्तु पि॒तरो॒ हवे॑षु ॥ इ॒दं पि॒तृभ्यो॒ नमो॑ऽअस्त्व॒द्य ये पूर्वा॑सो॒ यऽउप॑रास॒ऽई॒युः । ये पार्थि॑वे॒ रज॒स्या निष॑त्ता॒ ये वा॑ नू॒नं सु॑वृ॒जना॑सु वि॒क्षु ॥ आहं पि॒तॄन्त्सु॑वि॒दत्राँ॒ऽअवि॑त्सि॒ नपा॑तं च वि॒क्रम॑णं च॒ विष्णोः॑ । ब॒र्हि॒षदो॒ ये स्व॒

(१०।१।१५) उदीरतामितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनःशंखः पितरस्त्रिष्टुपएकादशीजगती ।

धयासुतस्यभजंतपित्वस्तऽइहागमिष्ठाः ॥ बर्हिषदःपितरऽउत्य१र्वागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं । तऽआगतावसाशंतमेनाथानःशंयोररपोदधात ॥ उपहूताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु । तऽआगमंतुतऽइहश्रुवंत्वधिब्रुवंतुतेवंत्वस्मान् ॥ १७ ॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिषद्येमंयज्ञमभिगृणीतविश्वे । माहिंसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्वऽआगःपुरुषताकराम ॥ आसीनासोऽअरुणीनामुपस्थेरयिंधत्तदाशुषेमर्त्याय । पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततऽइहोर्जंदधात ॥ येनःपूर्वेपितरःसोम्यासोनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः । तेभिर्यमःसंरराणोहवींष्युशन्नुशद्भिःप्रतिकाममत्तु ॥ येतातृषुर्देवत्राजेहमानाहोत्राविदःस्तोमतष्टासोऽअर्कैः । आग्नेयाहिसुविदत्रेभिरर्वाङ्सत्यैःकव्यैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ येसत्यासोहविरदोहविष्पाऽइंद्रेणदेवैःसरथंदधानाः । आग्नेयाहिसहस्रंदेववंदैःपरैःपूर्वैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ १८ ॥ अग्निष्वात्ताःपितरऽएहगच्छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः । अत्ताहवींषिप्रयतानिबर्हिष्यथारयिंसर्ववीरंदधातन ॥ त्वमग्नऽईळितोजातवेदोवाड्ढव्यानिसुरभीणिकृत्वी । प्रादाःपितृभ्यःस्वधयातेऽअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताहवींषि ॥ येचेहपितरोयेचनेहयाँश्चविद्मयाँऽउचनप्रविद्म । त्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञंसुकृतंजुषस्व ॥ येऽअग्निदग्धायेऽअनग्निदग्धामध्येदिवःस्वधयामादयंते । तेभिःस्वराळसुनीतिमेतांयथावशंतन्वंकल्पयस्व ॥१९॥ (१०।१।१६) मैनं

(१०।१।१६) मैनमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनोदमनोग्निस्त्रिष्टुबंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

मग्नेविदहोमाभिशौचोमास्यत्वचंचिक्षिपोमाशरीरं । यदाशृतंकृणवोजातवेदोथेमेनंप्रहिणुतात्पितृभ्यः ॥ शृतंय
दाकरसिजातवेदोथेमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः । यदागच्छात्यसुनीतिमेतामथादेवानांवशनीर्भवाति ॥ सूर्यंचक्षुर्गच्छतु
वातमात्माद्यांचगच्छपृथिवींचधर्मणा । अपोवागच्छयदितत्रतेहितमोषधीषुप्रतितिष्ठाशरीरैः ॥ अजोभागस्तपसातं
तंपस्वतंतेशोचिस्तंपतुतंतेऽअर्चिः । यास्तेशिवास्तन्वोजातवेदस्ताभिर्वहैनंसुकृतामुलोकं+ ॥ अवसृजपुनरग्नेपितृभ्यो
यस्तऽआहुतश्चरतिस्वधाभिः । आयुर्वसानऽउपवेतुशेषःसंगच्छतांतन्वाजातवेदः ॥ २० ॥ यत्तेकृष्णःशकुनऽआतु
तोदपिपीलःसर्पऽउतवाश्वापदः । अग्निष्टद्विश्वादगदंकृणोतुसोमश्चयोब्राह्मणाँऽआविवेश ॥ अग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्यय
स्वसंप्रोर्णुष्वपीवसामेदसाच । नेत्त्वाधृष्णुर्हरसाजर्हृषाणोदधृग्विधक्ष्यन्पर्यङ्खयाते ॥ इममग्नेचमसंमाविजिह्वरःप्रियो
देवानामुतसोम्यानाँ । एषयश्चमसोदेवपानस्तस्मिन्देवाऽअमृतामादयन्ते ॥ क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरंयमराज्ञोगच्छ
तुरिप्रवाहः । इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्योहव्यंवहतुऽप्रजानन्+ ॥ योऽअग्निःक्रव्यात्प्रविवेशवोगृहमिमंपश्यन्नि
तरंजातवेदसं । तंहरामिपितृयज्ञायदेवंसघर्मेमिन्वात्परमेसधस्थे ॥ २१ ॥ योऽअग्निःक्रव्यवाहनःपितॄन्यक्षदृतावृ
धः । प्रेदुहव्यानिवोचतिदेवेभ्यश्चपितृभ्यऽआ ॥ उशन्तस्त्वानिधीमह्युशन्तःसमिधीमहि । उशन्नुशतऽआवहपितॄन्ह
विषेऽअत्तवे ॥ यंत्वमग्नेसमदहस्तमुनिर्वापयापुनः । कियाम्ब्वत्ररोहतुपाकदूर्वाव्यल्कशा ॥ शीतिकेशीतिकावतिह्ला

दिकेह्लादिकावति । मंडूक्या३सुसंगमऽइमंस्व१ग्निंहर्षय ॥ २२ ॥ (१०।२।१) त्वष्टादुहित्रेवहतुंकृणोतीतीदं
विश्वंभुवनंसमेति । यमस्यमातापर्युह्यमानामहोजायाविवस्वतोननाश ॥ अपागूहन्नमृतांमर्त्येभ्यःकृत्वीसवर्णामददु
र्विवस्वते । उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादुद्वामिथुनासरण्यूः+ ॥ पूषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्यगो
पाः । सत्वैतेभ्यःपरिददत्पितृभ्योग्निर्देवेभ्यःसुविदत्रियेभ्यः ॥ आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापूषात्वापातुप्रपथेपुर
स्तात् । यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवःसविताधातु ॥ पूषेमाऽआशाऽअनुवेदसर्वाःसोऽअस्माँऽअभयतमेन
नेषत् । स्वस्तिदाऽआघृणिःसर्ववीरोप्रयुच्छन्पुरऽएतुप्रजानन्+ ॥ २३ ॥ प्रपथेपथामजनिष्टपूषाप्रपथेदिवःप्रपथेपृथि
व्याः । उभेऽअभिप्रियतमेसधस्थेऽआचपराचचरतिप्रजानन्+ ॥ सरस्वतींदेवयंतोहवंतेसरस्वतीमध्वरेतायमाने ।
सरस्वतींसुकृतोऽअह्वयंतसरस्वतीदाशुषेवार्यंदात् ॥ सरस्वतियासरथंययाथस्वधाभिर्देविपितृभिर्मदंती । आसद्या
स्मिन्बर्हिषिमादयस्वानमीवाऽइषऽआधेह्यस्मे+ ॥ सरस्वतींयांपितरोहवंतेदक्षिणायज्ञमभिनक्षमाणाः । सहस्रार्घमि
ळोऽअत्रभागंरायस्पोषंयजमानेषुधेहि ॥ आपोऽअस्मान्मातरःशुंधयंतुघृतेननोघृतप्वःपुनंतु । विश्वंहिरिप्रंप्रवहंतिदे

द्वितीयेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि(१०।२।१)त्वष्टादुहित्रइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनोदेवश्रवाऋषिःआद्ययोर्द्वयोःसरण्यूर्देवताततश्चत
सृणांपूषाततस्तिसृणांसरस्वतीततःपंचानामापःत्रिष्टुप्अंत्येद्वेअनुष्टुभौ(द्रप्सश्चस्कन्देतितिसृणांसोमोदेवतावाउपांत्यापुरस्ताद्बृहतीवेतिच)।

वीरुदिदाभ्यः शुचिरापूतऽएमि ॥ २४ ॥ द्रप्सश्चस्कंदप्रथमाँऽअनुद्यूनिमंचयोनिमनुयश्चपूर्वः । समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राः ॥ यस्तेद्रप्सःस्कंदतियस्तेऽअंशुर्बाहुच्युतोधिषणायाऽउपस्थात् । अध्वर्योर्वापरिवायःपवित्रात्तंतेजुहोमिमनसावषट्कृतं ॥ यस्तेद्रप्सःस्कन्नोयस्तेऽअंशुरवश्चयःपरःस्रुचा । अयंदेवोबृहस्पतिःसंतंसिंचतुराधसे ॥ पयस्वतीरोषधयःपयस्वन्मामकंवचः । अपांपयस्वदित्पयस्तेनमासहशुंधत ॥ २५ ॥ (१०।२।२) परंमृत्योऽअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वऽइतरोदेवयानात् । चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान्+ ॥ मृत्योःपदंयोपयंतोयदैतद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः । आप्यायमानाःप्रजयाधनेनशुद्धाःपूताभवतयज्ञियासः ॥ इमेजीवाविमृतैराववृत्रन्नभूद्भद्रादेवहूतिर्नोऽअद्य । प्रांचोऽअगामनृतयेहसायद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इमंजीवेभ्यःपरिधिंदधामिमैषांनुगादपरोऽअर्थमेतं । शतंजीवंतुशरदःपुरूचीरंतर्मृत्युंदधतांपर्वतेन ॥ यथाहान्यनुपूर्वंभवंतियथऽऋतवऽऋतुभिर्यंतिसाधु । यथानपूर्वमपरोजहात्येवाधातरायूंषिकल्पयैषां+ ॥ २६ ॥ आरोहतायुर्जरसंवृणानाऽअनुपूर्वंयतमानायतिष्ठ । इहत्वष्टासुजनिमासजोषादीर्घमायुःकरतिजीवसेवः ॥ इमानारीरविधवाःसुपत्नीरांजनेनस

(१०।२।२) परंमृत्योइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनःसंकुसुकःआद्यानांचतसृणांमृत्युःपंचम्याधातापष्ठ्यास्त्वष्टाशिष्टानांपितृमेधा त्रिष्टुप्एकादशीप्रस्तारपंक्तिःत्रयोदशीजगत्यंत्येद्वेअनुष्टुभो (अंत्यायाःप्रजापतिर्वादेवता) ।

पिंषासंविंशंतु । अनश्रवोनमीवाःसुरत्नाऽआरोंहंतुजनंयोयोनिमग्रें ॥ उदींर्ष्वनार्यभिजींवलोकंगतासुंमेतमुपंशेषऽए हिं । हस्तग्राभस्यंदिधिषोस्तवेदंपत्युर्जनित्वमभिसंबंभूथ ॥ धनुर्हस्तांदाददांनोमृतस्यास्मेक्षत्रायवर्चंसेबलांय । अत्रैव त्वमिहवयंसुवीराविश्वाःस्पृधोंऽअभिमांतीर्जयेम ॥ उपंसर्पमातरंभूमिंमेतामुरुव्यचंसंपृथिवींसुशेवां । ऊर्णम्रदायुव तिर्दक्षिणावतऽएषात्वांपातुनिर्ऋतेरुपस्थांत् ॥ २७ ॥ उच्छ्वंचस्वपृथिविमानिबांधथाःसूपायनास्मैंभवसूपवंचना । मातापुत्रंयथांसिचाभ्यें॑नंभूमऽऊर्णुहि ॥ उच्छ्वंचंमानापृथिवीसुतिंष्ठतुसहस्रंमितऽउपहिश्रयंतां । तेगृहासोंघृतश्चुतों भवंतुविश्वाहांस्मैशरणाःसंत्वत्र ॥ उत्तेंस्तभ्नामिपृथिवींत्वत्परीमंलोगंनिदधन्मोऽअहंरिषं । एतांस्थूणांपितरोंधारयं तुतेत्रांयमःसादंनातेमिनोतु ॥ प्रतीचीनेमामहनीष्वांःपर्णमिवादंधुः । प्रतीचींजग्रभावाचमश्वंरशनयांयथा ॥२८॥ इतिसप्तमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुःपंचाशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १३ ऋचः १४१ त्यागः ॥ अग्नय. २० इंद्रायें. ३ अग्न्याइ. ९ यमाये. यम्याइ. यमाये. यम्याइ. यमाये. ३ यम्या. ३ यमाये. यम्या. यमाये. यम्या. अग्नय. १८ हविर्धानाभ्या. ५ यमाये. ५ अंगिरोथर्वभृगुनामकेभ्य. पितृभ्य. यमाये. ३ श्वानाभ्या. ३ यमाये. ४ पितृभ्य. १४ अग्नय. १४ सख्या. २ पूष्ण. ४ सरस्वत्या. ३ अग्न्य. सोमाय. ३ अग्न्य. मृत्यव. ४ धात्रइ. त्वष्ट्रइ. पितृयज्ञाये. ७ प्रजापतय. ॥ इतिसप्तमोष्टकः ॥

निवर्तध्वमष्टौमथितोभृगुर्वा(वा)रुणिर्भार्गवश्च्यवनोर्वापंगव्यंवानुष्टुभंमग्नीषोमीयोद्वितीयोर्धर्चैः षष्ठीगायत्रीस
प्तोत्तराण्यैंद्रोविमदः प्राजापत्योर्वावासुक्रोवसुकृद्वाभद्रंदशाग्नेयंतुगायत्रमाद्यैकपदापादएववाशांत्यर्थैः परानुष्टु
वंत्येविराट्त्रिष्टुभांवाग्निंनाष्टावास्तारपांक्तंकुहपंचोनांपुरस्ताद्वार्हतंत्रिष्टुवंतंत्वंत्याचिदानस्त्वंनोनुष्टुभौयजाम
हेसप्ताद्यांत्येत्रिष्टुभौपंचम्यभिसारिणींद्रसोमंषळास्तारपांक्तंत्वाश्विन्योंत्यास्तिस्रोनुष्टुभोंभद्रमेकादशसौम्यंप्रहि
नवपौष्णमानुष्टुभंमाद्याचतुर्थ्याऽउष्णिहांवसत्सुचतुर्विंशतिरैंद्रोवसुक्रोविश्वोहिद्वादशेंद्रवसुक्रयोः संवादऐंद्रः
सूक्तस्यप्रथमयेंद्रस्यस्नुषापरोक्षवदिंद्रमाहेंद्रस्ययुजः शेषाऋषेश्चतुर्थीर्चवनेनाष्टौप्रदेवत्रापंचोनांकवषऽऐलूषआ
पमपोनप्त्रीयंवानएकादशवैश्वदेवंप्रसुग्मंतानवपंचाद्याजगत्यः ॥ ७ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् (१०।२।३) निवर्तध्वंमानुंगातास्मान्त्सिंषक्तरेवतीः । अग्नीषोमापुनर्वसूऽअस्मेधारयतंरयिं॑ ॥
पुनरेनानिवर्तयपुनरेनान्याकुरु । इंद्रऽएणानियच्छत्वग्निरेनाऽउपाजतु ॥ पुनरेतानिवर्ततामस्मिन्पुष्यंतुगोपतौ ।
इहैवाग्नेनिधारयेहतिष्ठतुयारयिः॑ ॥ यन्नियानंन्ययनंसंज्ञानंयत्परायणं । आवर्तनंनिवर्तनंयोगोपाऽअपितंहुवे ॥

(१०।२।३) निवर्तध्वमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्ययामायनोमथितऋषिः आपोदेवताः आद्यायाअवग्नीषोमाः अंत्यायाइंद्रोनुष्टुप् षष्ठीगायत्री
(अत्रसूक्तेवारुणिर्भृगुर्भार्गवश्च्यवनश्चेमौपाक्षिकावृषीगौर्वादेवता) ।

यऽउदानड्व्ययंनंयऽउदानंट्परायणं । आवर्तनंनिवर्तनमपिंगोपानिवर्ततां ॥ आनिवर्तनिवर्तयपुनर्नऽइंद्रगादेहि । जीवाभिर्भुनजामहै ॥ परिवोविश्वतोदधऽऊर्जाघृतेनपयसा । येदेवाःकेचयज्ञियास्तेरय्यासंसृजंतुनः ॥ आनिवर्तनवर्तयनिनिवर्तनवर्तय । भूम्याश्चतस्रःप्रदिशस्ताभ्यंऽएनानिवर्तय ॥ १ ॥ (१०।२४) भद्रंनोऽअपिंवातयमनः ॥ अग्निमीळेभुजांयविष्ठंशासामित्रंदुर्धरीतुं । यस्यधर्मन्त्स्व१रेनीःसपर्यंतिमातुरूधः ॥ यमासाकृपनीळंभासाकेतुंवर्धयंति । भ्राजतेश्रेणिदन् ॥ अर्योविशांगातुरेतिप्रयदानड्दिवोऽअंतान् । कविरभ्रंदीद्यानः ॥ जुषद्धव्यामानुषस्योर्ध्वस्तस्थावृभ्वायज्ञे । मिन्वन्त्सद्मंपुरऽएति ॥ सहिक्षेमोहविर्यज्ञःश्रुष्टीदस्यगातुरेति । अग्निंदेवावाशीमंतं ॥ २ ॥ यज्ञासाहंदुवऽइषेग्निंपूर्वस्यशेवस्य । अद्रेःसूनुमायुमाहुः ॥ नरोयेकेचास्मदाविश्वेत्तेवामऽआस्युः । अग्निंहविषावर्धंतः ॥ कृष्णःश्वेतोरुषोयामोऽअस्यब्रध्नऽऋज्रऽउतशोणोयशस्वान् । हिरण्यरूपंजनिताजजान ॥ एवातेऽअग्नेविमदोमनीषामूर्जोनपादमृतेभिःसजोषाः । गिरऽआवक्षत्सुमतीरियानऽइषमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभाः ॥ ३ ॥ (१०।२५) आग्निंनस्ववृक्तिभिर्होतारंत्वावृणीमहे । यज्ञायस्तीर्णबर्हिषेविवोमदेशीरंपावकशोचिषंविवक्षसे ॥ त्वामुतेस्वाभुवः

(१०।२४) भद्रमितिदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदोग्निर्गायत्रीआद्यैकपदाविराट्द्वितीयानुष्टुवंत्येविराट्त्रिष्टुभौ (भद्रंनःप्रभृतिसप्तसूक्तेपुयऐंद्रोविमदःसप्राजापत्योवैकल्पिकःकिंचवासुक्रोवसुकृद्वा)। (१०।२५) आग्निंनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदोग्निरास्तारपंक्तिः।

शुंभंत्यश्वंराधसः । वेतित्वामुंपसेचंनीविवोमद्ऽऋजीतिरग्नऽआहुतिर्वि० ॥ त्वेधुर्माणऽआसतेजुहूभिंःसिंचतीरिंव ।
कृष्णारूपाण्यर्जुनाविवोमद्देविश्वाऽअधिश्रियोधिषेवि० ॥ यमंग्नेमन्यंसेरयिंसहंसावन्नमर्त्य । तमानोवाजंसातयेवि
वोमदैंयज्ञेषुंचित्रमाभराविं० ॥ अग्निर्जातोऽअर्थर्वणाविदद्विश्वानिकाव्यां । भुवंदूतोविवस्वंतोविवोमदैंप्रियोयमस्यका
म्योवि०॥४॥ त्वांयज्ञेष्वींळतेग्नेंप्रयत्यंध्वरे । त्वंवसूनिकाम्याविवोमदेविश्वांदधासिदाशुषेवि०॥ त्वांयज्ञेष्वृत्विजंचारुं
मग्नेनिषेंदिरे । घृतप्रंतीकंमनुंषोविवोमदैंशुक्रंचेतिंष्ठमक्षभिर्वि० ॥ अग्नेंशुक्रेणंशोचिषोरुप्रंथयसेबृहत् । अभिक्रंदंन्वृषा
यसेविवोमदेगर्भंदधासिजामिषुवि० ॥ ५ ॥ (१०।२।६) कुहंश्रुतऽइंद्रःकस्मिन्नद्यजनेमित्रोनश्रूयते । ऋषीणां
वायःक्षयेगुहावाचकृषेगिरा+ ॥ इहश्रुतऽइंद्रोऽअस्मेऽअद्यस्तवेवज्र्यृचींषमः । मित्रोनयोजनेष्वायशश्चक्रेऽअसा
म्या+ ॥ महोयस्पतिःशवंसोऽअसाम्यामहोनृम्णस्यंतूतुजिः । भर्तावज्रस्यधृष्णोःपितापुत्रमिवप्रियं+ ॥ युजानोऽअ
श्वावातंस्यधुनीदेवोदेवस्यंवज्रिवः । स्यंतांपथाविरुक्मंतासृजानःस्तोष्यध्वंनः ॥ त्वंत्याचिद्वातस्याश्वागाऽऋज्रात्म
नावहंध्यै । ययोर्देवोनमर्त्योयंतानकिर्विदाय्यंः ॥ ६ ॥ अधग्मंतोशनांपृच्छतेवांकदर्थानऽआगृहं । आजंग्मथुःपरा
काद्दिवश्चग्मश्चमर्त्यं ॥ आनंऽइंद्रपृक्षसेस्माकंब्रह्मोद्यंतं । तत्त्वांयाचामहेवःशुष्णंयद्धन्नमांनुषं ॥ अकर्मादस्युरभि

(१०।२।६) कुहश्रुतइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदइंद्रःपुरस्ताद्बृहतीपंचमीसप्तमीनवम्योनुष्टुभोंत्यात्रिष्टुप् ।

नोऽअमंतुरन्यव्रंतोऽअमांनुषः । त्वंतस्यामित्रहन्वधर्दासस्यंदंभय ॥ त्वंनंऽइंद्रशूरशूरैरुतत्वोतासोबर्हणां । पुरुत्रा तेविपूर्तयोनवंतक्षोणयोयथा ॥ त्वंतान्वृत्रहत्येचोदयोनृन्कार्पाणेशूरवज्रिवः । गुहायदीकवीनांविशांनक्षत्रशवसां ॥ ७ ॥ मक्षूतातंऽइंद्रदानाप्नंसऽआक्षाणेशूरवज्रिवः । यद्धशुष्णंस्यदंभयोंजातंविश्वंसयावंभिः ॥ माकुध्र्यंगिंद्रशूरवस्वीरस्मेभूवन्नभिष्टंयः । वयंवयंतऽआसांसुम्नेस्यामवज्रिवः ॥ अस्मेतातंऽइंद्रसंतुसत्याहिंसंतीरुपस्पृशः । विद्यामयासांभुजोधेनूनांनवंज्रिवः ॥ अहस्तायदपदीवर्धतक्षाःशचीभिर्वेद्यानां । शुष्णंपरिंप्रदक्षिणिद्विश्वायवेनिशिश्नथः ॥ पिबापिबेदिंद्रशूरसोमंमारिषण्योवसवानवसुःसन् । उतत्रांयस्वगृणतोमघोनोमहश्चरायोरेवतस्कृधीनः ॥ ८ ॥ (१०।२।७) यजामहऽइंद्रंवज्रंदक्षिणंहरीणांरथ्यं१विव्रंतानां । प्रश्मश्रुदोधुवदूर्ध्वथाभूद्विसेनाभिर्दयमानोविराधंसा ॥ हरीन्वस्ययावनेविदेवस्विंद्रोमघैर्मघवावृत्रहाभुवत् । ऋभुर्वाजंऽऋभुक्षाःपत्यतेशवोवक्षणौमिदासंस्यनामंचित् ॥ यदावज्रंहिरंण्यमिदथारथंहरीयमंस्यवहंतोविसूरिभिः । आतिंष्ठतिमघवासनंश्रुतऽइंद्रोवाजंस्यदीर्घश्रवसस्पतिः ॥ सोचिन्नुवृष्टिर्यूथ्या३स्वासचाँऽइंद्रःश्मश्रूणिहरिताभिप्रुष्णुते । अववेतिसुक्षयंसुतेमधूदिद्धूनोतिवातोयथावनं ॥ योवाचाविवाचोमृध्रवाचःपुरूसहस्राशिवाजघानं । तत्तदिदंस्यपौंस्यंगृणीमसिपितेवयस्तविषींवावृधेशवः ॥

(१०।२।७) यजामहइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदऋषिःजगतीछंदःत्रिष्टुभौ अनुक्रमणिकार्यानुसारिणी ।

स्तोमं॑तऽइंद्रविमदाऽअजीजनन्नपूर्व्यंपुरुतमंसुदानवे । विद्माह्यस्यभोजनमिनस्ययदापशुंनगोपाःकरामहे ॥ माकिर्नऽएनासख्याविर्योषुस्तवचेंद्रविमदस्यचऽऋषेः । विद्माहितेप्रमतिंदेवजामिवदस्मेतेसंतुसख्याशिवानि ॥ ९ ॥ (१०।२।८) इंद्रसोमंमिमंपिबमधुमंतंचमूसुतं । अस्मेरयिंनिधारयविवोमदेसहस्रिणंपुरूवसोविवक्षसे ॥ त्वांयज्ञेभिरुक्थैरुपंहव्येभिरीमहे । शचींपतेशचीनांविवोमदेश्रेष्ठंनोधेहिवार्यंवि० ॥ यस्पतिर्वार्याणामसिरध्रस्यचोदिता । इंद्रंस्तोतृणामविताविवोमदेद्विषोनःपाह्यंहसोवि० ॥ युवंशक्रामायाविनासमीचीनिरमंथतं । विमदेनयदीळितानासत्यानिरमंथतं ॥ विश्वेदेवाऽअकृपंतसमीच्योर्निष्पतंत्योः । नासत्यावब्रुवन्देवाःपुनरावहतादिति ॥ मधुमन्मेपरायणंमधुमत्पुनरायनं । तानोदेवादेवतयायुवंमधुमतस्कृतं ॥ १० ॥ (१०।२।९) भद्रंनोऽअपिवातयमनोदक्षमुक्रतुं । अधातेसख्येऽअंधसोविवोमदेरणन्गावोनयवसेविवक्षसे ॥ हृदिस्पृशस्तऽआसतेविश्वेषुसोमधामसु । अधाकामाऽइमेममविवोमदेवितिष्ठंतेवसूयवोवि० ॥ उतव्रतानिसोमतेप्राहंमिनामिपाक्या । अधापितेवसूनवेविवोमदेमृळानोऽअभिचिद्वधाद्वि० ॥ समुप्रयंतिधीतयःसर्गासोवताऽइव । क्रतुंनःसोमजीवसेविवोमदेधारयाचमसाँऽइव

(१०।२।८) इंद्रसोममितिषळर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदइंद्रोंत्यतिसृणामश्विनावास्तारपंक्तिरंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः । (१०।२।९) भद्रमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदःसोमआस्तारपंक्तिः ।

वि० ॥ तवत्येसोमशक्तिभिर्निकामासोव्यृण्विरे । गृत्संस्यधीरांस्तवसोविवोमदेंव्रजंगोमंतमश्विनंविवक्षसे ॥ ११ ॥ पशुंनःसोमरक्षसिपुरुत्राविष्ठितंजगंत् । समाकृणोषिजीवसेविवोमदेविश्वासंपश्यन्भुवंनावि० ॥ त्वंनःसोमविश्वतोगोपाऽअदाभ्योभव । सेधराजन्नपस्रिधोविवोमदेमानोदुःशंसंऽईशताविo ॥ त्वंनःसोमसुक्रतुर्वयोधेयायजागृहि । क्षेत्रवित्तरोमनुषोविवोमदेंद्रुहोनःपाह्यंहसोवि० ॥ त्वंनोवृत्रहंतमेंद्रस्येंदोशिवःसखा । यत्सींहवंतेसमिथेविवोमदेयुध्यमानास्तोकसातौ० ॥ अयंघसतुरोमदऽइंद्रस्यवर्धतप्रियः । अयंकुक्षीवंतोमहोविवोमदेमतिंविप्रस्यवर्धयद्वि० ॥ अयंविप्रायदाशुषेवाजाँऽइयर्तिगोमंतः । अयंसप्तभ्यऽआवरंविवोमदेप्रांधंश्रोणंचंतारिषद्वि० ॥१२॥ (१०।२।१०) प्रह्यच्छामनीषाःस्पार्हायंतिनियुतंः । प्रदस्रानियुद्रंथःपूषाऽअविष्टुमाहिनः ॥ यस्यत्यन्महित्वंवाताप्यमयंजनः । विप्रऽआवंसद्धीतिभिश्चिकेतसुष्टुतीनां ॥ सवेदसुष्टुतीनामिंदुर्नपूषावृषा । अभिप्सुरःप्रुषायतिव्रजंनऽआप्रुषायति ॥ मंसीमहित्वावयमस्माकंदेवपूषन् । मतीनांचसाधनंविप्राणांचाधवं ॥ प्रत्यर्धिर्यज्ञानामश्वहयोरथानां । ऋषिःसयोमनुर्हितोविप्रस्ययावयत्सखः ॥ १३ ॥ आधीषमाणायाःपतिःशुचायाश्चशुचस्यंच । वासोवायोवीनामावासांसिमर्मृजत् ॥ इनोवाजानांपतिरिनःपुष्टीनांसखा । प्रश्मश्रुहर्यतोदूधोद्विवृथायोऽअदाभ्यः ॥ आतेरथस्यपूषन्नजा

(१०।२।१०) प्रह्यच्छेतिनवर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदःपूषानुष्टुप्आद्याचतुर्थ्यावुष्णिहौ ।

धुरैववृत्युः । विश्वस्यार्थिनःसखासनोजाऽअनपच्युतः ॥ अस्माकमूर्जारथंपूषाऽअविष्टुमाहिनः । भुवद्वाजानांवृध

ऽइमंनःशृणवद्धवं ॥ १४ ॥ (१०।२।११) असत्सुमेजरितःसाभिवेगोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षं । अनाशीर्दाम्

हमस्मिप्रहंतासत्यध्वृतंवृजिनायंतमाभुं+ ॥ यदीदहंयुधयेसंनयान्यदेवयून्तन्वाशूशुजानान् । अमातेतुम्रंवृषभंपं

चानितीव्रंसुतंपंचदशंनिषिंचं ॥ नाहंतंवेदयऽइतिब्रवीत्यदेवयून्त्समरणेजघन्वान् । यदावाख्यत्समरणमृघावदादि

द्धमेवृषभाप्रब्रुवंति ॥ यदज्ञातेषुवृजनेष्वासंविश्वेसतोमघवानोमऽआसन् । जिनामिवेत्क्षेमऽआसंतमाभुंप्रतंक्षिणां

पर्वतेपादगृह्यं ॥ नवाऽउमांवृजनेवारयंतेनपर्वतासोयदहंमनस्ये । ममस्वनात्कृधुकर्णोभयातऽएवेदनुद्यून्किरणःस

मेजात् ॥ १५ ॥ दर्शन्न्वत्रशृतपाँऽअनिंद्रान्बाहुक्षदःशरवेपत्यमानान् । घृषुंवायेनिनिदुःसखायमध्यून्वेषुपवयोव

वृत्युः ॥ अभूर्वौक्षीव्युं१आयुरानड्दर्षन्नुपूर्वोऽअपरोनुदर्षत् । द्वेपवस्तेपरितंनभूतोयोऽअस्यपारेरजसोविवेष ॥ गा

वोयवंप्रयुताऽअर्योऽअक्षन्ताऽअपश्यंसहगोपाश्चरंतीः । हवाऽइदर्योऽअभितःसमायन्कियदासुस्वपतिश्छंदयाते ॥

संयद्वयंयवसादोजनानामहंयवादऽउर्वज्रेऽअंतः । अत्रायुक्तोवसातारमिच्छादथोऽअयुक्तंयुनजद्ववन्वान्+ ॥ अत्रे

दुमेमंससेसत्यमुक्तंद्विपाच्चयच्चतुष्पात्संसृजानि । स्त्रीभिर्योऽअत्रवृषणंपृतन्यादयुद्धोऽअस्यविभजानिवेदः ॥ १६ ॥

(१०।२।११) असत्स्वितिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यैंद्रोवसुक्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

यस्यां॒न॒क्षादु॑हि॒ताजात्वास॒कस्तांवि॒द्वाँऽअभिमं॑न्यातेऽअं॒धां । क॒त॒रोमे॒निंप्रति॒तंमु॑चातेय॒ऽईं॑वहां॒तेय॒ऽईंवावरे॒यात्॑ ॥ कियं॑ती॒योषा॑मर्य॒तोव॑धू॒योःपरि॑प्रीता॒पन्य॑सा॒वार्येण । भ॒द्रावधू॒र्भ॑वति॒यत्सु॒पेशाः॑स्व॒यंसामि॒त्रंव॑नु॒तेजने॑चित् ॥ प॒त्तोजं॑गारप्र॒त्यंच॑मत्ति॒शी॒र्ष्णाशिर॒ःप्रतिद॑धौवरू॑थं । आसी॑नऽऊ॒र्ध्वामु॒पसि॑क्षिणाति॒न्य॑ङ्ङु॑त्ता॒नाम॒न्वे॑ति॒भूमिं॑ ॥ बृ॒हन्न॑च्छा॒योऽअ॑पला॒शोऽअर्वा॑त॒स्थौमा॒ताविषि॑तोऽअत्ति॒गर्भः॑ । अ॒न्यस्या॑व॒त्सं॑रि॑ह॒तीमि॑माय॒कया॑भु॒वानिद॑धे॒धेनु॒रूधः॑ ॥ स॒प्त॒वीरासो॑ऽअध॒रादुदा॑यन्न॒ष्टोत्त॒रात्ता॒त्सम॑जग्मिर॒न्ते । नव॑प॒श्चाता॑त्स्थि॒विमं॑त॒ऽआय॒न्दश॒प्राक्सानु॒वितिं॑र॒न्त्यश्नः॑ ॥१७॥ द॒शा॒नामेकं॑कपि॒लंस॑मा॒नंतंहि॑न्वंति॒क्रत॑वे॒पार्या॑य । गर्भं॑मा॒तासुधि॑तंव॒क्षणा॒स्ववे॑नंत॒न्तु॒षयं॑तीबिभर्ति ॥ पीवा॑नंमे॒षम॑पचं॒तवी॒रान्युं॑प्ताऽअ॒क्षाऽअनुं॑दी॒वऽआ॑सन् । द्वाधनुं॑बृह॒तीम॒प्स्वं१॒॑तःप॒वित्र॑वंताचरतः॒पुनं॑ता ॥ विक्रो॑श॒नासो॒विष्व॑ञ्चऽआय॒न्पचा॑ति॒नेमो॑न॒हिपक्ष॑द॒र्धः । अ॒यंमे॑दे॒वःस॑वि॒तातदा॑ह॒द्द्र्व॑न्न॒ऽइद्व॑नव॒त्स॒र्पिर॑न्नः ॥ अप॑श्यं॒ग्राम॑वह॑मानमा॒राद॑च॒क्रया॑स्व॒धया॒वर्त॑मानं । सिषं॑क्त्य॒र्यःप्रयु॒गाजना॑नां॒स॒द्यःशि॒श्नाप्र॑मिन॒ानोनवी॑यान् ॥ ए॒तौमे॒गावौ॑प्रम॒रस्य॑यु॒क्तौमोषुप्रसेधी॒र्मुहु॒रिन्म॑मंधि । आप॑श्चिदस्य॒विनं॑श॒न्त्यर्थं॒सूर॑श्चम॒र्कऽउप॑रोबभूवान्॑ ॥ १८ ॥ अ॒यंयोवज्रः॑पुरु॒धाविवृ॑त्तोव॒ःसूर्य॑स्यबृह॒तःपुरी॑षात् । श्रव॒ऽइदे॒नापरो॒ऽअ॒न्यद॑स्ति॒तद॑व्य॒थीज॑रि॒माण॑स्तरंति ॥ वृ॒क्षेवृ॑क्षे॒नियं॑तामीमय॒द्गौस्ततो॒वय॒ःप्रप॑तान्पूरु॒षाद॑ः । अथे॒दंविश्वं॒भुव॑नंभयात॒ऽइन्द्रा॑यसु॒न्वदृष॑ये॒च॒शिक्ष॑त् ॥ दे॒वाना॑ंमा॒नेप्रथ॒माऽअं॑तिष्ठन्कृं॒तत्रा॑दे॒षामुप॑रा

ऽउदा॑यन् । त्र॒यस्त॒पंति पृथि॒वीम॑नू॒पा द्वा बृबू॑कं वहतः॒ पुरी॑षं ॥ सा ते॑ जी॒वातु॑रु॒त तस्य॑ विद्धि॒ मा स्मै॑ता॒दृग॑प गूहः सम॒र्यै ।
आ॒विः स्वः॑ कृणु॒ते गूह॑ते बु॒सं स पा॒दुर॑स्य नि॒र्णिजो॒ न मु॑च्यते ॥ १९ ॥ (१०।२।१२) विश्वो॒ ह्य१॒न्यो ऽअ॒रिरा॑ज॒गाम॒ ममे
दह॒ श्वशु॑रो॒ ना ज॑गाम । ज॒क्षीया॒द्धाना॑ ऽउ॒त सोमं॑ पपीया॒त्स्वा॑शितः॒ पुन॒रस्तं॑ जगायात् ॥ स रोरु॑वद्वृष॒भस्ति॒ग्मशृं॑गो॒ वर्ष्मं॑
न्तस्थौ॒ वरि॑म॒न्ना पृ॑थि॒व्याः । विश्वे॑ष्वेनं वृ॒जने॑षु पामि॒ यो मे॑ कु॒क्षी सु॒तसो॑मः पृ॒णाति॑ ॥ अद्रि॑णा ते म॒न्दिन॑ ऽइंद्र॒ तूया॑न्त्सु॒न्वं
ति॒ सोमा॒न्पिब॑सि॒ त्वमे॑षां । पचं॑ति ते वृष॒भाँ ऽअत्सि॒ तेषां॑ पृ॒क्षेण॒ यन्म॑घवन्हू॒यमा॑नः ॥ इ॒दं सु मे॑ जरित॒रा चि॑किद्धि प्रती॒पं शा
पं॑ न॒द्यो॑ वहंति । लो॒पा॒शः सिं॒हं प्र॒त्यंच॑मत्साः क्रो॒ष्टा व॑रा॒हं निर॑तक्त॒ कक्षा॑त् ॥ कु॒था त॑ ऽए॒तद॒हमा चि॑केतं॒ गृत्स॑स्य पा॒कस्त॒वसो॑
म॒नीषां । त्वं नो॑ वि॒द्वाँ ऽऋ॑तु॒था वि वो॑चो॒ यमर्धं॑ ते मघवन्क्षे॒म्या धूः+ ॥ ए॒वा हि मां त॒वसं॑ व॒र्धयं॑ति दि॒वश्चि॑न्मे बृह॒त ऽउत्त॑रा
धूः । पु॒रू स॒हस्रा॒ नि शि॑शामि सा॒कम॑श॒त्रुं हि मा॒ जनि॑ता ज॒जान॑ ॥ २० ॥ ए॒वा हि मां त॒वसं॑ ज॒ज्ञुरु॒ग्रं कर्म॑न्कर्म॒न्वृष॑णमिंद्र दे॒वाः ।
वधीं॑ वृ॒त्रं वज्रे॑ण मंदसा॒नो ऽप॑ व्र॒जं म॑हि॒ना दा॒शुषे॑ वं ॥ दे॒वास॑ ऽआयन्पर॒शूँर॑बिभ्र॒न्वना॑ वृ॒श्चंतो॑ ऽअ॒भि वि॒ड्भिरा॑यन् । नि सु॒द्र्व१॒

(१०।२।१२) विश्वोहीति द्वादशर्चस्य सूक्तस्य आद्यायाइंद्रस्नुषा ऋषिका द्वितीयादि चतुर्थीवर्जानां युजामिंद्र ऋषिः चतुर्थीसहितानामयुजां वसुक्र ऋषिः चतुर्थीवर्ज्यानां युजां वसुक्रो देवता शिष्टानामिंद्रस्त्रिष्टुप् (अत्र सूक्ते प्रथमार्चि इंद्रस्नुषार्षत्वे विकल्पं शौनको मन्यते तत्पक्षे तत्र वसुक्रो विज्ञेयः) ।

दधंतोवक्षणांसुयत्राकृपींटमनुतदंहंति ॥ शशःक्षुरंप्रत्यंचंजगाराद्रिंलोगेनव्यंभेदमारात् । बृहंतंचिद्दहतेरंधयानिव यंद्वत्सोवृषभंशूशुवानः ॥ सुपर्णऽइत्थानखमासिंषायावरुद्धःपरिपदंनासिंहः । निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान्गोधात स्मांऽअयथंकर्षदेतत्+ ॥ तेभ्योगोधाऽअयथंकर्षदेतद्येब्रह्मणःप्रतिपीयंत्यन्नैः । सिमऽउक्षणोवसृष्टाँऽअदंतिस्वयंवलां नितन्वंःशृणानाः+ ॥ एतेशमीभिःसुशमींऽअभूवन्येहिंन्विरेतन्वं१ःसोमंऽउक्थैः । नृवद्वदन्नुपनोमाहिवाजांन्दि विश्रवोदधिषेनामवीरः+ ॥ २१ ॥ (१०।२।१३) वनेनवायोन्यंधायिचाकन्छुचिर्वांस्तोमोभुरणावजीगः । यस्ये दिंद्रःपुरुदिनेषुहोतांनृणांनर्योनृतंमःक्षपावान् ॥ प्रतेंऽअस्याऽउषसःप्रापरस्यानृतौस्यांमनृतंमस्यनृणां । अनुत्रिशो कंःश तमावहन्नृन्कुत्सेननरथोयोऽअसंत्ससवान्+ ॥ कस्तेमदंऽइंद्ररंत्योभूदुरोगिरोऽअभ्यु१ग्रोविधाव । कद्वाहोंऽअ र्वागुपमामनीषाऽआत्वांशक्यामुपमंराधोऽअन्नैः ॥ कदुंद्युम्नमिंद्रत्वावतोनृन्कयाधियाकरसेकन्नऽआगन् । मित्रोन सत्यऽउरुगायभृत्याऽअन्नेसमस्ययदसंन्मनीषाः+ ॥ प्रेरयसूरोऽअर्थंनपारंयेऽअस्यकामंजनिधाऽइवग्मन् । गिरंश्चये तेतुविजातपूर्वीर्नरंऽइंद्रंप्रतिशिक्षंत्यन्नैः ॥ २२ ॥ मात्रेनुतेसुमिंतेऽइंद्रपूर्वीद्यौर्मज्मनांपृथिवीकाव्येन । वरांयतेघृ तवंतःसुतासःस्वाद्मन्भवंतुपीतयेमधूनि ॥ आमध्वोंऽअस्माऽअसिचन्नमंत्रमिंद्रांयपूर्णंसहिसत्यरांधाः । सवावृधेव

(१०।२।१३) वनेनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोवसुक्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

रिमिन्नापृथिव्याऽअभिक्रत्वानर्यःपौंस्यैश्च ॥ व्यानळिंद्रःपृतनाःस्वोजाऽआस्मैयतंतेसख्यायपूर्वीः । आस्मारथंनपृत
नासुतिष्ठयंभद्रयासुमत्याचोदयासे ॥ २३ ॥ (१०।३।१) प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्वपोऽअच्छामनसोनप्रयुक्ति ।
महींमित्रस्यवरुणस्यधासिंपृथुज्रयसेरीरधासुवृक्तिं+ ॥ अध्वर्यवोहविष्मंतोहिभूताच्छापऽइतोशतीरुशंतः । अवया
श्चष्टेऽअरुणःसुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्यासुहस्ताः ॥ अध्वर्यवोपऽइतासमुद्रमपांनपातंहविषायजध्वं । सवोददूर्मिम
द्यासुपूतंतस्मैसोमंमधुमंतंसुनोत ॥ योऽअनिध्मोदीदयदप्स्वं१तर्यंविप्रासऽईळतेऽअध्वरेषु । अपांनपान्मधुमतीरपो
दायाभिरिंद्रोवावृधेवीर्याय ॥ याभिःसोमोमोदतेहर्षतेचकल्याणीभिर्युवतिभिर्नमर्यः । ताऽअध्वर्योऽअपोऽअच्छा
परेहियदासिंचाऽओषधीभिःपुनीतात् ॥ २४ ॥ एवेद्यूनेयुवतयोनमंतयदीमुशन्नुशतीरेत्यच्छ । संजानतेमनसासं
चिकित्रेध्वर्यवोधिषणापश्चदेवीः+ ॥ योवोवृताभ्योऽअकृणोदुलोकंयोवोमह्याऽअभिशस्तेरमुंचत् । तस्माऽइंद्रायम
धुमंतमूर्मिदेवमादनंप्रहिणोतनापः ॥ प्रास्मैहिनोतमधुमंतमूर्मिगर्भोयोवःसिंधवोमध्वऽउत्सः । घृतपृष्ठमीड्यमध्वरे
ष्वापोरेवतीःशृणुताहवंमे ॥ तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानमूर्मिप्रहेतयऽउभेऽइयर्ति । मदच्युतमौशानंनभोजांपरित्रितंतु
विचरंतमुत्सं ॥ आववृततीरधनुद्विधारागोषुयुधोननियवंचरंतीः । ऋषेजनित्रीर्भुवनस्यपत्नीरपोवंदस्वसवृधःसयो

तृतीयेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (१०।३।१) प्रदेवत्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषआपस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.७अ.७ ॥४७॥

नीः ॥ २५ ॥ हिनोतानोऽअध्वरंदेवयज्याहिनोतब्रह्मसनयेधनानां । ऋतस्ययोगेविष्यध्वमूधःश्रुष्टीवरीर्भूतनास्म
भ्यमापः ॥ आपोरेवतीःक्षयथाहिवस्वःक्रतुंचभद्रंबिभृथामृतंच । रायश्चस्थःस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्वतीतद्गृणतेवयोधा
त् ॥ प्रतियदापोऽअदृश्रमायतीर्घृतंपयांसिबिभ्रतीर्मधूनि । अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाऽइंद्रायसोमंसुषुतंभरंतीः ॥
एमाऽअग्मन्रेवतीर्जीवधन्याऽअध्वर्यवःसादयतासखायः । निबर्हिषिधत्तनसोम्यासोपांनप्त्रासंविदानासऽएनाः ॥
आग्मन्नापऽउशतीर्बर्हिरेदंन्यध्वरेऽअसदन्देवयंतीः । अध्वर्यवःसुनुतेंद्रायसोममभूदुवःसुशकादेवयज्या ॥ २६ ॥
(१०।३।२) आनोदेवानामुपवेतुशंसोविश्वेभिस्तुरैरवसेयजत्रः । तेभिर्वयंसुषखायोभवेमतरंतोविश्वादुरितास्या
म ॥ परिचिन्मर्तोद्रविणंममन्यादृतस्यपथानमसाविवासेत् । उतस्वेनक्रतुनासंवदेतश्रेयांसंदक्षंमनसाजगृभ्यात् ॥
अधायिधीतिरससृग्रमंशास्तीर्थेनदस्ममुपयंत्यूमाः । अभ्यानश्मसुवितस्यशूषंनवेदसोऽअमृतानामभूम ॥ नित्यश्चा
कन्यात्स्वपतिर्दमूनायस्माऽउदेवःसविताजजान । भगोवागोभिर्यमेमनज्यात्सोऽअस्मैचारुश्छदयदुतस्यात् ॥ इयं
साभूयाऽउषसामिवक्षायद्धक्षुमंतःशवसासमायन् । अस्यस्तुतिंजरितुर्भिक्षमाणाऽआनःशग्मासऽउपयंतुवाजाः
॥ २७ ॥ अस्येदेषासुमतिःपप्रथानाभवत्पूर्व्याभूमनागौः । अस्यसनीळाऽअसुरस्ययोनौसमानऽआभरणेबिभ्रमा

मंडलं १० अनु. ३ ॥४७॥

(१०।३।२)आनोदेवानामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषोत्रिश्वेदेवास्त्रिष्टुप्(भेदपक्षे–विश्वेदेवाः९अश्वत्थगर्भाशमी१उषोग्नी१एवं११)।

णाः ॥ किंस्विद्वनंकऽउसवृक्षऽआंसयतोद्यावापृथिवीनिंष्टतक्षुः । संतस्थानेऽअजरेंऽइतऽऊंतीऽअहानिपूर्वीरुषसोंज
रंत ॥ नैतावदेनापरोऽअन्यदंस्त्युक्षासद्यावापृथिवीविंभर्ति । त्वचंपवित्रंकृणुतस्वधावान्यदींसूर्यंनहरितोवहंति ॥
स्तेगोनक्षामत्यैतिपृथ्वींमिहंनवातोविहंवातिभूमं । मित्रोयत्रवरुणोऽअज्यमानोग्निर्वनेनव्यसृष्टशोकं ॥ स्तरीर्यत्सूत
सद्योऽअज्यमानाव्यथिरव्यथीःकृणुतस्वगोपा । पुत्रोयत्पूर्वःपित्रोर्जनिष्टशम्यांगौर्जगारयद्धंपृच्छान् ॥ उतकण्वंनृ
षदःपुत्रमाहुरुतश्यावोधनमादंत्तवाजी । प्रकृष्णायरुशंदपिन्वतोधंर्कृतमत्रनकिरस्माऽअपीपेत् ॥२८॥ (१०।३।३)
प्रसुग्मंताधियसानस्यसक्षणिंवरेभिर्वराँऽअभिषुप्रसीदंतः । अस्माकमिंद्रंऽउभयंजुजोषतियत्सोम्यस्यांधसोबुबोंधति ॥
वींद्रयासिदिव्यानिरोचनाविपार्थिवानिरजंसापुरुष्टुत । येत्वावहंतिमुहुरध्वराँऽउपतेसुवन्वंतुवग्वनाँऽअराधसः ॥
तदिन्मेंच्छन्त्सद्वपुंषोवपुंष्टरंपुत्रोयज्जानंपित्रोरधीयंति । जायापतिंवहतिवग्नुनासुमत्पुंसऽइद्भद्रोवंहतुःपरिष्कृतः ॥
तदित्सधस्थमभिचारुदीधयगावोयच्छासन्वहतुंनधेनवः । मातायन्मंतुर्यूथस्यपूर्व्याभिवाणस्यसप्तधातुरिज्जनः ॥
प्रवोच्छारिरिचेदेवयुष्पदमेकोरुद्रेभिर्यातितुर्वणिः । जरावायेष्वमृतेषुदावनेपरिवऽऊमेभ्यःसिंचतामधु ॥ २९ ॥
निधीयमानमपंगूढमप्सुप्रमेदेवानांव्रतपाऽउवाच । इंद्रोंविद्वाँऽअनुहित्वाचचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगां ॥ अ

(१०।३।३) प्रसुग्मंतेतिनवर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषइंद्रोजगतीअंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभः ।

क्षेत्रवित्क्षेत्रविदंह्यप्राट्सप्रैतिक्षेत्रविदानुशिष्टः। एतद्वैभद्रमनुशासनस्योतस्तुतिंविंदत्यंजसीनां॥ अध्येदुप्राणीदममन्त्रि माहापीवृतोऽअधयन्मातुरूधः। एमेनमापजरिमायुवानमहेळन्वसुःसुमनावभूव ॥ एतानिभद्राकलशक्रियामकुरु श्रवणददतोमघानि। दानऽइद्वोमघवानःसोऽअस्त्वयंचसोमोहृदियंविभर्मि॥३०॥इतिसप्तमाष्टकेसप्तमोध्यायः ॥७॥

पंचपंचाशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५३॥ त्यागः॥ अग्योग्नीषोमाभ्या. अग्य. ७ अग्नय. १८ इंद्रायै. २५ अश्वि भ्या. ३ सोमाये. ११ पूष्ण. ९ इंद्राये. २५ वसुक्राये. इंद्राये. ३ वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये. ८ अपांनप्त्र. १५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ९ अश्वत्थगर्भायैशम्याइ. उषसेग्नय. इंद्राये. ९ ॥ इतिसप्तमेसप्तमः॥

प्रमाद्यावैश्वदेव्यैंद्रःप्रगाथःपरागायत्र्योंद्वेकुरुश्रवणस्यत्रासदस्यवस्यदानस्तुतिःपराभिर्मृतेमित्रातिथौराज्ञित त्स्नेहाद्दषिरुपमश्रवसंपुत्रमस्यव्यशोकयंत्प्रावेपाःषळूनांमौजवान्वाक्षौक्षकृषिप्रशंसाचाक्षकितवनिंदाचसप्तमी जगत्यंवुधंलुशोधानाकोवैश्वदेवंतुद्विःत्रिष्टुवंतंतूषासानक्तांनमोद्वादशसौर्योभितपाःसौर्यंजागतंवैत्रिष्टुव्दशम्य स्मिन्नःपंचमुष्कवानिंद्रोयोवांषळूनाकाक्षीवतीघोषाश्विनंहित्रिष्टुवंतंरथंयांतंसमानंतृचंसुहस्त्योघौषेयोंस्तेवैका दशकृष्णोच्छामेद्विःत्रिष्टुवंतंत्वायातुत्रित्रिष्टुवादिंदिवस्परिद्वादशंवत्सप्रिराग्नेयंतु ॥ ८ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (१०।३।४) प्रमायुयुजे प्रयुजोजनानांवहामिस्मपूषणमंतरेण । विश्वेदेवासोऽअधमामरक्षन्दुःशासुरागादितिघोषऽआसीत् ॥ संमातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः । निबाधतेऽअमतिर्नग्नताजसुर्वेर्नवेवीयतेमतिः+ ॥ मूषोनशिश्नाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्रतो । सकृत्सुनोमघवन्निंद्रमृळयाधापितेवनोभव ॥ कुरुश्रवणमावृणिराजानंत्रासदस्यवं । मंहिष्ठंवाघतामृषिः ॥ यस्यमाहरितोरथेतिस्रोवहंतिसाधुया । स्तवैसहस्रदक्षिणे ॥ १ ॥ यस्यप्रस्वादसोगिरऽउपमश्रवसःपितुः । क्षेत्रंनरण्वमूचुषे ॥ अधिपुत्रोपमश्रवोनपान्मित्रातिथेरिहि । पितुष्टेऽअस्मिवंदिता+ ॥ यदीशीयामृतानामुतवामर्त्यानां । जीवेदिन्मघवाममं ॥ नदेवानामतिव्रतंशुतात्माचनजीवति । तथायुजाविवावृते ॥ २ ॥ (१०।३।५) प्रावेपामाबृहतोमादयंतिप्रवातेजाऽइरिणेवर्वृतानाः । सोमस्येवमौजवतस्यभक्षोविभीदकोजागृविर्मह्यमच्छान् ॥ नमामिमेथनजिहीळऽएषाशिवासखिभ्यऽउतमह्यमासीत् । अक्षस्याहमेकपरस्यहेतोरनुव्रतामपजायामरोधं ॥ द्वेष्टिश्वश्रूरपजायारुणद्धिननाथितोविंदतेमर्डितारं । अश्वस्येवजरतोवस्न्यस्यनाहं

(१०।३।४) प्रमायुयुजेइतिनवर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषऋषिःआद्यायाविश्वेदेवाःततोद्वयोरिंद्रःचतुर्थीपंचम्योःकुरुश्रवणःषष्ठ्यादिचतसृणामुपश्रवा आद्यात्रिष्टुप्द्वितीयाबृहतीतृतीयासतोबृहतीशेषाःषड्गायत्र्यः । (१०।३।५) प्रावेपाइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यमौजवानक्षऋषिःआद्यासप्तमीनवमीद्वादशीनामक्षादेवताःत्रयोदश्याःकृषिःशिष्टानामक्षनिंदादेवतात्रिष्टुप्सप्तमीजगती ।

विंदामिकितवस्यभोगं ॥ अन्येजायांपरिमृशंत्यस्ययस्यागृधद्वेदनेवाज्यर्१क्षः । पितामाताभ्रातरऽएनमाहुर्नजानीमोनयताबद्धमेतं+ ॥ यदादीध्येनदविषाण्येभिःपरायद्भ्योवहीयेसखिभ्यः । न्युंप्ताश्चबभ्रवोवाचमक्रतँऽएमीदेषांनिष्कृतंजारिणीव ॥ ३ ॥ सभामेतिकितवःपृच्छमानोजेष्यामीतितन्वा३शूशुंजानः । अक्षासोऽअस्यवितिरंतिकामंप्रतिदीव्नेदधतऽआकृतानि ॥ अक्षासऽइदंकुशिनोनितोदिनोनिकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः । कुमारदेष्णाजयतःपुनर्हणोमध्वासंपृक्ताःकितवस्यबर्हणा ॥ त्रिपंचाशःक्रीळतिव्रातऽएषांदेवऽइवसवितासत्यधर्मा । उग्रस्यचिन्मन्यवेनानमंतेराजाचिदेभ्योनमऽइत्कृणोति ॥ नीचावर्ततऽउपरिस्फुरंत्यहस्तासोहस्तवंतंसहंते । दिव्याऽअंगाराऽइरिणेन्युप्ताःशीताःसंतोहृदयंनिर्दहंति ॥ जायातप्यतेकितवस्यहीनामातापुत्रस्यचरतःक्वस्वित् । ऋणावाबिभ्यद्धनमिच्छमानोन्येषामस्तमुपनक्तमेति ॥ ४ ॥ स्त्रियंदृष्ट्वायकितवंततापान्येषांजायांसुकृतंचयोनिं । पूर्वाह्णेऽअश्वान्युयुजेहिबभ्रून्त्सोऽअग्नेरंतेवृषलःपपाद ॥ योवःसेनानीर्महतोगणस्यराजाव्रातस्यप्रथमोबभूव । तस्मैकृणोमिनधनारुणध्मिदशाहंप्राचीस्तदृतंवदामि ॥ अक्षैर्मादीव्यःकृषिमित्कृषस्ववित्तेरमस्वबहुमन्यमानः । तत्रगावःकितवतत्रजायातन्मेविचष्टेसवितायमर्यः+ ॥ मित्रंकृणुध्वंखलुमृळतानोमानोघोरेणचरताभिधृष्णु । निवोनुमन्युर्विशतामरातिरन्योबभ्रू

णांप्रसितौन्वस्तु ॥ ५ ॥ (१०।३।६) अबुध्रमुत्यऽइंद्रंवंतोऽअग्नयोज्योतिर्भरंतऽउषसोव्युष्टिषु । महीद्यावांपृथि
वीचेततामपोद्यादेवानामवऽआवृणीमहे ॥ दिवस्पृथिव्योरवऽआवृणीमहेमातृन्त्सिंधून्पर्वतान्छर्यणावतः । अना
गास्त्वंसूर्यमुषासमीमहेभद्रंसोमःसुवानोऽअद्याकृणोतुनः ॥ द्यावानोऽअद्यपृथिवीऽअनागसोमहीत्रायेतांसुवितायं
मातरा । उषाऽउच्छंत्यपबाधतामघंस्वस्त्यं१ग्निंसमिधानमीमहे ॥ इयंनऽउस्राप्रथमासुदेव्यंरेवत्सनिभ्योरेवतीव्युं
च्छतु ॥ आरेमन्युंदुर्विदत्रस्यधीमहिस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ प्रयाःसिस्रतेसूर्यस्यरश्मिभिर्ज्योतिर्भरंतीरुषसोव्युष्टिषु । भद्रा
नोऽअद्यश्रवसेव्युच्छतस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ ६ ॥ अनमीवाऽउषसऽआचरंतुनऽउदग्नयोजिहतांज्योतिषावृहत् । आयुं
क्षातामश्विनातूतुंजिरथंस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ श्रेष्ठंनोऽअद्यसवितर्वरेण्यंभागमासुवसहिरत्नधाऽअसि । रायोजनित्रींधि
षणामुपब्रुवेस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ पिपर्तुमातदृतस्यप्रवाचनंदेवानांयन्मनुष्या३ अमन्महि । विश्वाऽइदुस्राःस्पलुदेतिसूर्यः
स्वस्त्यं१ग्निं० ॥ अद्वेषोऽअद्यबर्हिषःस्तरीमणिग्राव्णांयोगेमन्मनःसाधऽईमहे । आदित्यानांशर्मणिस्थाभुरण्यसिस्व
स्त्यं१ग्निं०॥ आनोबर्हिःसधमादेबृहद्दिविदेवाँऽईळेसादयासप्तहोतॄन् । इंद्रंमित्रंवरुणंसातयेभगंस्वस्त्यं१ग्निं०॥७॥ तऽ
आदित्याऽआगंतासर्वतातयेवृधेनोयज्ञमवतासजोषसः । बृहस्पतिंपूषणमश्विनाभगंस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ तन्नोदेवायच्छत

(१०।३।६)अबुध्रमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यधानाकोलुशोविश्वेदेवाजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ(भेदपक्षे-विश्वेदेवाः३उषसोग्निः२विश्वेदेवाः९एवं१४)

सुप्रवाचनंछर्दिरादित्याःसुभरंनृपाय्यं । पश्वेतोकायतनयायजीवसेस्वस्त्यग्निं० ॥ विश्वेऽअद्यमरुतोविश्वऽऊती
विश्वेभवंत्वग्नयःसमिद्धाः । विश्वेनोदेवाऽअवसागमंतुविश्वमस्तुद्रविणंवाजोऽअस्मे ॥ यंदेवासोवथवाजसातौयं
त्रायध्वेयंपिपृथात्यंहः । योवोगोपीथेनभयस्यवेदतेस्यामदेववीतयेतुरासः ॥ ८ ॥ (१०।३।७) उषासानक्ताबृह
तीसुपेशसाद्यावाक्षामावरुणोमित्रोऽअर्यमा । इंद्रंहुवेमरुतःपर्वतांऽअपऽआदित्यान्द्यावापृथिवीऽअपःस्वः* ॥ द्यौ
श्चनःपृथिवीचप्रचेतसऽऋतावरीरक्षतामंहसोरिषः । मादुर्विदत्रानिर्ऋतिर्नऽईशततद्देवानामवोऽअद्यावृणीमहे ॥
विश्वस्मान्नोऽअदितिःपात्वंहसोमातामित्रस्यवरुणस्यरेवतः । स्वर्वज्ज्योतिरवृकंनशीमहितद्दे० ॥ ग्रावावदन्नपरक्षां
सिसेधतुदुष्वप्न्यंनिर्ऋतिंविश्वमत्रिणं । आदित्यंशर्ममरुतामशीमहितद्दे० ॥ एंद्रोबर्हिःसीदतुपिन्वतामिळाबृहस्पतिः
सामभिर्ऋक्वोऽअर्चतु । सुप्रकेतंजीवसेमन्मधीमहितद्दे० ॥९॥ दिविस्पृशंयज्ञमस्माकमश्विनाजीराध्वरंकृणुतंसुम्नमिष्ट
यें । प्राचीनरश्मिमाहुतंघृतेनतद्दे० ॥ उपह्वयेसुहवंमारुतंगणंपावकमृष्वंसख्यायशंभुवं । रायस्पोषंसौश्रवसायधीम
हितद्दे० ॥ अपांपेरुंजीवधन्यंभरामहेदेवाव्यंसुहवमध्वरश्रियं । सुरश्मिंसोममिंद्रियंयमीमहितद्दे० ॥ सनेमतत्सुस
नितासनित्वभिर्वयंजीवाजीवपुत्राऽअनागसः । ब्रह्मद्विषोविष्वगेनोभरेरततद्दे० ॥ येस्थामनोर्यज्ञियास्तेशृणोतनयद्वो

(१०।३।७) उषासानक्तेतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यधानाकोलुशोविश्वेदेवाजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः १ ३सविता १ एवं १४)।

देवाऽईमंहेतद्दंदातन । जैत्रंक्रतुंरयिमद्वीरवद्यशस्तद्दे० ॥ १० ॥ महद्द्यमंहुतामावृंणीमहेवोंदेवानांबृहुतामंनर्वणां । यथावसुंवीरजांतंनशांमहैतद्दे० ॥ महोऽअग्नेःसंमिधानस्यशर्मण्यनांगामित्रेवरुंणेस्वस्तयें । श्रेष्ठेंस्यामसवितुःसवींम नितद्दे० ॥ येसंवितुःसत्यसंवस्यविश्वेंमित्रस्यंव्रतेवरुंणस्यदेवाः । तेसौभंगंवीरवद्गोमदप्नोदधांतनद्रविंणंचित्रमस्मे ॥ सवितापश्चातांत्सवितापुरस्तांत्सवितोत्तरात्तांत्सविताधरात्तांत् । सवितानंःसुवतुसर्वतांतिंसवितानोंरासतांदीर्घमा युः ॥ ११ ॥ (१०।३।८) नमोंमित्रस्यवरुंणस्यचक्षंसेमहोदेवायतदृतंसंपर्यत । दूरेदृशेंदेवजांतायकेतवेंदिवस्पुत्रा यसूर्यायशंसत ॥ सामांसत्योक्तिःपरिंपातुविश्वतोद्यावांचयत्रंततनन्नहांनिच । विश्वंमन्यन्निविंशतेयदेजंतिविश्वाहा पोंविश्वाहोदेंतिसूर्यः ॥ नतेऽअदेंवःप्रदिवोनिवांसतेयदेंतशेभिःपतरैरंथर्यसिं । प्राचीनंमन्यदनुंवर्ततेरजऽउदन्येन ज्योतिंषायासिसूर्य ॥ येनंसूर्यज्योतिंषाबाधंसेतमोजगंच्चविश्वंमुदियर्षिभानुनां । तेनास्मद्विश्वामनिरामनांहुतिमपा मींवामपंदुःष्वप्न्यंसुव ॥ विश्वंस्यहिप्रेषिंतोरक्षंसिव्रतमहेळयन्नुच्चरंसिस्वधाऽअनुं । यद्यत्वांसूर्योपब्रवांमहैतंनोंदेवा ऽअनुंमंसीरतक्रतुं ॥ तंनोद्यावांपृथिवीतन्नऽआपऽइंद्रःशृण्वंतुमरुतोहवंवचः । माशूनेंभूमसूर्यस्यसंदृशिभद्रंजीवंतो जरणामंशीमहि ॥ १२ ॥ विश्वाहांत्वासुमनंसःसुचक्षंसःप्रजावंतोऽअनमीवाऽअनांगसः । उद्यंतंत्वामित्रमहोदिवे

(१०।३।८) नमोमित्रस्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौर्योभितपाःसूर्योजगतीदशमीत्रिष्टुप् ।

दिवेज्योग्जीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्बिभ्रतंत्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषेचक्षुषेमयः । आरोहंतंबृहतःपाजस
स्परिवयंजीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ यस्यतेविश्वाभुवनानिकेतुनाप्रचेरतेनिचविशंतेऽअक्तुभिः । अनागास्त्वेनहरिके
शसूर्याह्नाह्नानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शंनोभवचक्षसाशंनोऽअह्नाशंभानुनाशंहिमाशंघृणेन । यथाशमध्वन्छमसद्दु
रोणेतत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं ॥ अस्माकंदेवाऽउभयायजन्मनेशर्मयच्छतद्विपदेचतुष्पदे । अदत्पिबदूर्जयमानमाशि
तंतदस्मेशंयोररपोदधातन ॥ यद्वोदेवाश्चकृमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं । अरावायोनोऽअभिदुच्छुनायते
तस्मिन्तदेनोवसवोनिधेतन ॥ १३ ॥ (१०।३।९) अस्मिन्नऽइंद्रपृत्सुतौयशस्वतिशिमीवतिक्रंदसिप्रावसातये ।
यत्रगोषाताधृषितेषुखादिषुविष्वक्पतंतिदिद्यवोनृषाह्ये ॥ सनःक्षुमंतंसदनेव्यूर्णुहिगोऽअर्णसंरयिमिंद्रश्रवाय्यं । स्या
मतेजयतःशक्रमेदिनोयथावयमुश्मसितद्वसोकृधि ॥ योनोदासऽआर्योवापुरुष्टुतादेवऽइंद्रयुधयेचिकेतति । अस्मा
भिष्टेसुषहाःसंतुशत्रवस्त्वयावयंतान्वनुयामसंगमे ॥ योदभ्रेभिर्हव्योयश्चभूरिभिर्योऽअभीकेवरिवोविन्नृषाह्ये । तं
विखादेसस्निमद्यश्रुतंनरमर्वाचमिंद्रमवसेकरामहे ॥ स्ववृजंहित्वामहमिंद्रशुश्रवानानुदंवृषभरध्रचोदनं । प्रमुंचस्व

(१०।३।९) अस्मिन्नइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमुष्कवानिंद्रइंद्रोजगती ।

परिकुत्सादिहागहिकिमुत्वावान्मुष्कयोर्बद्धऽआसते ॥ १४ ॥ (१०।३।१०) योवांपरिज्मासुवृदश्विनारथोदोषा
मुषासोहव्योहविष्मता । शश्वत्तमासस्तमुवामिदंवयंपितुर्ननामसुहवंहवामहे ॥ चोदयतंसूनृताःपिन्वतंधियऽउत्पुरं
धीरीरयतंतदुश्मसि । यशसंभागंकृणुतंनोऽअश्विनासोमंनचारुंमघवत्सुनस्कृतं ॥ अमाजुरश्चिद्भवथोयुवंभगोनाशो
श्चिदवितारापमस्यचित् । अंधस्यचिन्नासत्याकृशस्यचिद्युवामिदाहुर्भिषजारुतस्यचित् ॥ युवंच्यवानंसनयंयथारथं
पुनर्युवानंचरथायतक्षथुः । निष्टौग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परिविश्वेत्तावांसवनेषुप्रवाच्या ॥ पुराणावांवीर्या३प्रब्रवाजनेथोहा
सथुर्भिषजामयोभुवा । तावांनुनव्यावसेकरामहेयंनासत्याश्रदरिर्यथादधत् ॥ १५ ॥ इयंवामह्वेशृणुतंमेऽअश्वि
नापुत्रायेवपितरामह्यंशिक्षतं । अनापिरज्ञाऽअसजात्यामतिःपुरातस्याऽअभिशस्तेरवस्पृतं ॥ युवंरथेनविमदायशुं
ध्युवंन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषणां । युवंहवंवध्रिमत्याऽअगच्छतंयुवंसुषुतिंचक्रथुःपुरंधये ॥ युवंविप्रस्यजरणामुपेयुषःपु
नःकलेरकृणुतंयुवद्वयः । युवंवंदनमृश्यदादुदूपथुर्युवंसद्योविश्पलामेतवेकृथः ॥ युवंहरेभंवृषणागुहाहितमुदैरयतंम
मृवांसमश्विना । युवमृबीसमुततप्तमत्रयऽओमन्वंतंचक्रथुःसप्तवध्रये ॥ युवंश्वेतंपेदवेश्विनाश्वंनवभिर्वाजैर्नवतीचं
वाजिनं । चर्कृत्यंददथुर्द्रावयत्सखंभगंननृभ्योहव्यंमयोभुवं ॥ १६ ॥ नतंराजानावदितेकुतश्चननांहोऽअश्नोति

(१०।३।१०) योवामितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतीघोषाश्विनौजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दुरितंनकिर्भयं । यमश्विनासुहवारुद्रवर्तनीपुरोरथंकृणुथःपत्यासह ॥ आतेनयातंमनसोजवीयसारथंयंवामृभवश्च क्रुरश्विना । यस्ययोगेदुहिताजायतेदिवउभेअहनीसुदिनेविवस्वतः ॥ तावर्तिर्यातंजयुषाविपर्वतमपिन्वतंशयवे धेनुमश्विना । वृकस्यचिद्वर्तिकामंतरास्याद्युवंशचीभिर्ग्रसितामंमुंचतं ॥ एतंवांस्तोममश्विनावकर्मातक्षामभृगवोन रथं । न्यमृक्षामयोषणांनमर्येनित्यंनसूनुंतनयंदधानाः ॥ १७ ॥ (१०।३।११) रथंयांतंकुहकोहवांनराप्रतिद्युमंतं सुवितायभूषति । प्रातर्यावाणंविभ्वंविशोविशेवस्तोर्वस्तोर्वहमानंधियाशमि ॥ कुहस्विद्दोषाकुहवस्तोरश्विनाकुहाभि पित्वंकरतःकुहोषतुः । कोवांशयुत्राविधवेवदेवरंमर्यनयोषाकृणुतेसधस्थआ ॥ प्रातर्जरेथेजरणेवकापयावस्तोर्व स्तोर्यजतागच्छथोगृहं । कस्यध्वस्राभवथःकस्यवानराराजपुत्रेवसवनावगच्छथः ॥ युवांमृगेववारणामृगण्यवोदोषा वस्तोर्हविषानिह्वयामहे । युवंहोत्रामृतुथाजुह्वतेनरेषंजनायवहथःशुभस्पती ॥ युवांहघोषापर्यश्विनायतीराज्ञऊचे दुहितापृच्छेवांनरा । भूतंमेअह्नउतभूतमक्तवेश्वावतेरथिनेशक्तमर्वते ॥ १८ ॥ युवंकवीष्ठःपर्यश्विनारथंविशोन कुत्सोजरितुर्नशायथः । युवोर्हमक्षापर्यश्विनामध्वासाभरतनिष्कृतंनयोषणा ॥ युवंहभुज्युंयुवमश्विनावशंयुवंशिंजा रमुशनामुपारथुः । युवोररावापरिसख्यमासतेयुवोरहमवसासुम्नमाचके ॥ युवंहकृशंयुवमश्विनाशयुंयुवंविधंतंविध

(१०।३।११) रथंयांतमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतीघोषाश्विनौजगती ।

वांमुरुष्यथः । युवंसनिभ्यंःस्तनयंतमश्विनापंव्रजमूंर्णुथःसप्तास्यं ॥ जनिष्टयोषांपतयंत्कनीनकोविचारुंहन्वीरुधोदंसनाऽअनुं । आस्मैरीयंतेनिवनेवसिंधवोस्माऽअह्नेंभवतितत्पंतित्वनं ॥ जीवंरुदंतिविमंयंतेऽअध्वरेदीर्घामनुप्रसिंतिंदीधियुर्नरंः । वामंपितृभ्योयऽइदंसंमेरिरेमयःपतिभ्योजनंयःपरिष्वजें ॥ १९ ॥ नतस्यंविद्मतदुषुप्रवोंचतयुवाहयद्युवत्याःक्षेतियोनिंषु । प्रियोस्रियस्यवृषभस्यंरेतिनोंगृहंगंमेमाश्विनातदुंश्मसि ॥ आवांमगन्त्सुमतिर्वांजिनीवसून्यंश्विनाहृत्सुकामांऽअयंसत । अभूंतंगोपामिंथुनाशुंभस्पतीप्रियाऽअंर्यम्णोदुर्यांऽअशीमहि ॥ तामंदसानामनुंषोदुरोणऽआधत्तंरयिंसहवींरंवचस्यवें । कृतंतीर्थंसुप्रपाणंशुंभस्पतीस्थाणुंपंथेष्ठामपंदुर्मतिंहंतं ॥ क्वंस्विदद्यकंतमास्वश्विनांविक्षुदस्रामांदयेतेशुभस्पतीं । कऽईंनियेंमेकतमस्यंजग्मतुर्विप्रस्यवायजंमानस्यवागृहं ॥ २० ॥ (१०।३।१२)

समानमुत्यंपुंरुहूतमुक्थ्यं१रथंत्रिचक्रंसवंनागनिंग्मतं । परिंज्मानंविदथ्यंसुवृक्तिभिर्वयंव्युंष्टाऽउषसोंहवामहे ॥ प्रातर्युजंनासत्याधितिष्ठथःप्रातर्यावाणंमधुवाहंनंरथं । विशोयेनगच्छंथोयज्वंरीर्नराकीरेश्चिद्यज्ञंहोतृंमंतमश्विना ॥ अध्वर्युंवामधुंपाणिंसुहस्त्यंमग्निधंवाधृतदंक्षंदमूंनसं । विप्रस्यवायत्सवंनानिगच्छथोतऽआयांतंमधुपेयंमश्विना ॥२१॥ (१०।३।१३) अस्तेंवसुप्रंतरंलायमस्यन्भूषंन्निवप्रभंरास्तोमंमस्मै । वाचाविप्रास्तरतवाचंमर्योनिरांमयजरितःसोम

(१०।३।१२) समानमितितृचस्यसूक्तस्यघौषेयःसुहस्त्योश्विनौजगती । (१०।३।१३)अस्तेवेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऽइंद्रं ॥ दोहेंनगामुपशिक्षासखायंप्रबोधयजरितर्जारमिंद्रं । कोशंनपूर्णंवसुनान्यृष्टमाच्यावयमघदेयायशूरं ॥ कि
मंगत्वांमघवन्भोजमाहुःशिशीहिमांशिशयंत्वाशृणोमि । अप्नस्वतीममधीरस्तुशक्रवसुविदंभगमिंद्राभरानः ॥ त्वांज
नाममसत्येष्विंद्रसंतस्थानाविह्वयंतेसमीके । अत्रायुजंकृणुतेयोहविष्मान्नासुन्वतासख्यंवष्टिशूरः ॥ धनंनस्पंद्रंबहुलं
योऽअस्मैतीव्रान्त्सोमाँऽआसुनोतिप्रयस्वान् । तस्मैशत्रून्त्सुतुकान्प्रातरह्नोनिस्वष्ट्रान्युवतिहंतिवृत्रं ॥ २२ ॥ यस्मि
न्वयंदधिमाशंसमिंद्रेयःशिश्रायमघवाकाममस्मे । आराच्चित्सन्भयतामस्यशत्रुर्न्यस्मैद्युम्नाजन्यानमंतां ॥ आराच्छ
त्रुमपबाधस्वदूरमुग्रोयःशंबःपुरुहूततेन । अस्मेधेहियवमद्गोमदिंद्रकृधीधियंजरित्रेवाजरत्नां ॥ प्रयमंतर्वृषसवासोऽ
अग्मन्तीव्राःसोमाबहुलांतासऽइंद्रं । नाहंदामानंमघवानियंसन्निसुन्वतेवहतिभूरिवामं ॥ उतप्रहामतिदीव्याजया
तिकृतंयच्छ्वघ्नीविचिनोतिकाले । योदेवकामोनधनारुणद्धिसमित्तंरायासृजतिस्वधावान् ॥ गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांय
वेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादध
रादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २३ ॥ (१०।४।१) अच्छामऽइंद्रंमतयःस्व
र्विदःसध्रीचीर्विश्वाऽउशतीरनूषत । परिष्वजंतेजनयोयथापतिंमर्यंनशुंध्युंमघवानमूतये ॥ नघात्वद्रिगपवेतिमेमन

चतुर्थेनुवाकेष्टादशसूक्तानि (१०।४।१) अच्छामइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

स्त्वेऽइत्कामंपुरुहूतशिश्रय । राजेवदस्मनिषदोधिबर्हिष्यस्मिन्त्सुसोमेवपानमस्तुते ॥ विषूवृदिंद्रोऽअमतेरुतक्षुधःस
ऽइद्रायोमघवावस्वऽईशते । तस्येदिमेप्रवणेसप्तसिंधवोवयोवर्धतिवृषभस्यशुष्मिणः ॥ वयोनवृक्षंसुपलाशमासद
न्त्सोमासऽइंद्रंमंदिनश्चमूषदः । प्रैषामनीकंशवसादविद्युतद्विदत्स्व१र्मनवेज्योतिरार्यं ॥ कृतंनश्वघ्नीविचिनोतिदेव
नेसंवर्गंयन्मघवासूर्यंजयत् । नतत्तेऽअन्योऽअनुवीर्यंशकन्नपुराणोमघवन्नोतनूतनः ॥ २४ ॥ विशंविशंमघवापर्य
शायतजनानांधेनाऽअवचाकशद्वृषा । यस्याहशक्रःसवनेषुरण्यतिसतीव्रैःसोमैःसहतेपृतन्यतः+ ॥ आपोनसिंधुम
भियत्समक्षरन्त्सोमासऽइंद्रंकुल्याऽइवह्रदं । वर्धंतिविप्रामहोऽअस्यसादनेयवंनवृष्टिर्दिव्येनदानुना ॥ वृषानक्रु
द्धःपतयद्रजःस्वायोऽअर्यपत्नीरकृणोदिमाऽअपः । ससुन्वतेमघवाजीरदानवेविंदज्ज्योतिर्मनवेहविष्मते ॥ उज्जा
यतांपरशुर्ज्योतिषासहभूयाऽऋतस्यसुदुघापुराणवत् । विरोचतामरुषोभानुनाशुचिःस्व१र्णशुक्रंशुशुचीतसत्पतिः ॥
गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांयवेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःप
रिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २५ ॥ (१०।४।२)
आयात्विंद्रःस्वपतिर्मदाययोधर्मणातूतुजानस्तुविष्मान् । प्रत्वक्षाणोऽअतिविश्वासहांस्यपारेणमहतावृष्ण्येन ॥

(१०।४।२) आयात्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकृष्णइंद्रोजगतीआयास्तिस्रोंत्येद्वेचत्रिष्टुभः ।

सुष्ठामारथंःसुयमाहरींतेमिम्यक्षवज्रोंनृपतेगभस्तौ । शीभंराजन्सुपथायांह्यर्वाङ्वर्धामतेपपुषोवृष्ण्यांनि ॥ एंद्र वाहोंनृपतिंवज्रंबाहुमुग्रमुग्रासंस्तविषासंऽएनं । प्रत्वंक्षसंवृषभंसत्यशुंष्ममेमंस्मत्रासंधमादोंवहंतु ॥ एवापतिंद्रो णसाचंसचेंतसमूर्जःस्कंभंधरुणऽआवृषायसे । ओजंःकृष्वसंगृंभायत्वेऽअप्यसोयथांकेनिपानांमिनोवृधे+ ॥ गमं न्नस्मेवसून्याहिशंसिषंस्वाशिषंभरमायांहिसोमिनंः । त्वमींशिषेसास्मिन्नासंत्सिबर्हिष्यंनाधृष्यातवपात्रांणिधर्मणा ॥ २६ ॥ पृथक्प्रायंन्प्रथमादेवहूंतयोकृंण्वतश्रवस्यांनिदुष्टरां । नयेशेकुर्यज्ञियांनावमारुहंमीमैंवतेन्यंविशंतके पंयः ॥ एवैवापागपरेंसंतुदूढ्योश्वायेषांदुर्युजंऽआयुयुज्रे । इत्थायेप्रागुपरेसंतिदावनेंपुरूणियत्रंवयुनांनिभोजंना ॥ गिरीँऽरज्राँन्रेजंमानाँऽअधारयद्यौःक्रंदद्तरिंक्षाणिकोपयत् । समीचीनेधिषणेविष्कंभायतिवृष्णंःपीत्वामदंऽउ क्थानिंशंसति ॥ इमंबिंभर्मिसुकृंतंतेऽअंकुशंयेनांरुजासिंमघवञ्छफारुजंः । अस्मिन्त्सुतेसवंनेऽअस्त्वोक्यंसुतऽइष्टौ मंघवन्बोध्याभंगः ॥ गोभिंष्टरेमामंतिंदुरेवांयवेंनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजंभिःप्रथमाधनांन्यस्माकेंनवृजनेनाजये म ॥ बृहस्पतिंर्नःपरिंपातुपश्चादुतोत्तंरस्मादधंरादघायोः । इंद्रंःपुरस्तांदुतमंध्यतोनःसखासखिंभ्योवरिंवःकृणो तु ॥ २७ ॥ (१०।४।३) दिवस्परिंप्रथमंजंज्ञेऽअग्निरस्मद्द्वितीयंपरिंजातवेंदाः । तृतीयंमप्सुनृमणाऽअजंस्रमिंधांन

(१०।४।३) दिवस्परीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

ऽएनंजरतेस्वाधीः+ ॥ विज्ञातेऽअग्नेत्रेधात्रयाणिविज्ञातेधामविभृतापुरुत्रा । विज्ञातेनामंपरमंगुहायद्विज्ञातमु
त्संयतंऽआजगंथ ॥ समुद्रेत्वानृमणाऽअप्स्वं१तर्नृचक्षाऽईधेदिवोऽअंग्नऽऊधंन् । तृतीयेत्वारजसितस्थिवांसमपामु
पस्थेमहिषाऽअंवर्धन् ॥ अक्रंदद्ग्निःस्तनयंन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधंःसमंजन् । सद्योजंज्ञानोविहीमिद्धोऽअख्यदा
रोदसीभानुनाभात्यंतः+ ॥ श्रीणामुदारोधरुणोरयीणांमंनीषाणांप्रार्पणःसोमंगोपाः । वसुःसूनुःसहसोऽअप्सुराजा
विभात्यग्रंऽउषसामिधानः+ ॥ विश्वस्यकेतुर्भुवंनस्यगर्भऽआरोदसीऽअपृणाज्जायंमानः । वीळुंचिदद्रिमभिनत्परा
यन्जनायद्ग्निमयंजंतपंच ॥ २८ ॥ उशिक्पावकोऽअरतिःसुमेधामर्तेष्वग्निरमृतोनिधायि । इयर्तिधूममरुषंभरिभ्र
दुच्छुक्रेणंशोचिषाद्यामिनंक्षन् ॥ दृशानोरुक्मऽउर्वियाव्यंद्यौदुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः । अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभि
र्यदेनंद्यौर्जनयंत्सुरेताः ॥ यस्तेऽअद्यकृणवंद्भद्रशोचेपूपंदेवघृतवंतमग्ने । प्रतंनयप्रतरंवस्योऽअच्छाभिसुम्नंदेवभंक्तंय
विष्ठ ॥ आतंभंजसौश्रवसेष्वंग्नऽउक्थऽउक्थऽआभंजशस्यमाने। प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभवात्युज्जातेनंभिनदुज्जनि
त्वैः ॥ त्वामंग्नेयजमानाऽअनुद्यून्विश्वावसुदधिरेवार्याणि । त्वयासहद्रविंणमिच्छमानाव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ॥
अस्ताव्यग्निर्नरांसुशेवोवैश्वानरऽऋषिभिःसोमंगोपाः । अद्वेषेद्यावापृथिवीहुंवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥२९॥ ॥
इतिसप्तमाष्टकेअष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

षट्पंचाशाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १३ ऋचः १४४॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. २ उपमश्रवसाये. २ उपमश्रवस. ४ अक्षेभ्य. अक्षनिंदाया. ५ अक्षेभ्य. अक्षनिंदाया. अक्षेभ्य. अक्षनिंदाया. २ अक्षेभ्य. कृष्याइ. अक्षनिंदाया. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ उष सेग्नय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २२ सवित्र. सूर्याये. १२ इंद्राये. ५ अश्विभ्या. ३१ इंद्राये. ३३ अग्नय. १२ ॥ इतिसप्तमेष्टमः ॥

॥ इतिसप्तमाष्टकःसमाप्तः ॥

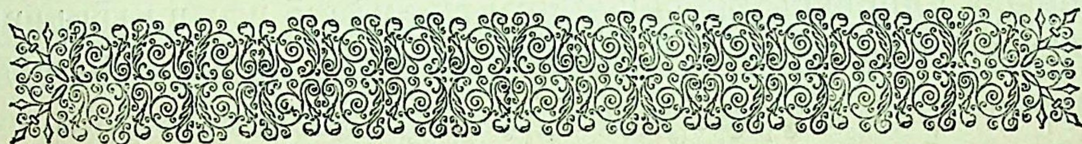

॥ इतिसप्तमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथाष्टमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रहोतादशजगृभ्माष्टौसप्तगुर्वैकुंठमिंद्रंतुष्टावविकुंठानामासुरींद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंतीमहत्तपस्तेपेतस्याःस्वयमे
वेंद्रःपुत्रोजज्ञेससप्तगुस्तुतिसंहृष्टआत्मानमुत्तरैस्त्रिभिस्तुष्टावाहंभुवमेकादशांत्येत्रिष्टुभौसप्तमीचाहंदामंत्यो
पाद्येचत्रिष्टुभौप्रवोमहेसप्तद्विजगत्यौद्यंतकेतेभिसारिण्यौवषट्कारेणवृक्णेषुभ्रातृषुसौचीकोग्निरपःप्रविश्यदे
वैःसमवददुत्तरैस्त्रिभिर्महत्तन्नवात्रयुजोग्निवाक्यंविश्वइत्युत्तरंचषट्कंमयुजोदेवानांयमैच्छामेत्युत्तरंचैकादश
कंतदद्येतितुद्धृचोग्नेस्तंतुंमाद्याजगत्योष्टमीवर्जंतांसुषट्बृहदुक्थोवामदेव्योवादूरेष्टाविदंतेसप्तवैश्वदेवंतुचतु
र्थ्याद्यास्तिस्रोजगत्यःपराणिचत्वारिसूक्तान्युक्ताऋषयोद्वैपदेत्वत्रिमंडलेथहैक्ष्वाकोराजासमातिंगौपायनान्बं
ध्वादींन्पुरोहितांस्त्यक्त्वान्यौमायाविनौश्रेष्ठतमौमत्वापुरोदधेतमितरेक्रुद्धाअभिचेरुरथतौमायाविनौसुबंधोः
प्राणानाचिक्षिपतुरथास्यभ्रातरस्त्रयोमाप्रगामेतिषट्कंगायत्रंस्वस्त्ययनंजप्त्वायत्तइतिद्वादशर्चमानुष्टुभंमनआ
वर्तनंजेपुःप्रतारीतिदशर्चंचतस्रोनिर्ऋत्यपनोदार्थंजेपुश्चतुर्थ्यासोमंचास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यांदेवीमसु
नीतिं[illegible]म्यांलिंगोक्तदेवताःशिष्टाभिःपङ्क्तिमहापङ्क्तिपङ्क्त्युत्तराभिर्द्यावापृथिव्यौसमिंद्रेतींद्रंचार्धर्चेनाजनमि
तिद्वादशर्चआनुष्टुभेचतसृभिरसमातिमस्तुवन्पंचम्येंद्रंषष्ठ्यागस्त्यस्यस्वसामातैषांराजानमस्तौत्पराभिःसुबं

धोर्जीवमाह्वयंस्तमंत्ययालब्धसंज्ञमस्पृशन्पंचाद्यागायत्र्योष्टम्याद्येपङ्क्तीइदमित्थासप्ताधिकानाभानेदिष्ठोमा नवोवैश्वदेवंतत् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (१०।४।४) प्रहोतांजातोमहान्नभोविन्नृषद्मासीददपामुपस्थे । दधिर्योधायिसतेवयांसियंतावसू निविधतेतनूपाः+ ॥ इमंविधंतोऽअपांसधस्थेपशुंननष्टंपदैरनुग्मन् । गुहाचतंतमुशिजोनमोभिरिच्छंतोधीराभृगवो विंदन् ॥ इमंत्रितोभूर्यविंददिच्छन्वैभूवसोमूर्धन्यघ्न्यायाः । सशेवृधोजातऽआहर्म्येषुनाभिर्युवाभवतिरोचनस्य ॥ मंद्रंहोतारमुशिजोनमोभिःप्रांचंयज्ञंनेतारमध्वराणां । विशामकृण्वन्नरतिंपावकंहव्यवाहंदधंतोमानुषेषु ॥ प्रभूर्जयं तंमहांविपोधांमूराऽअमूरंपुरांदर्माणं । नयंतोगर्भंवनांधियंधुर्हिरिश्मश्रुंनार्वाणंधनर्चं ॥ १ ॥ निपस्त्यासुत्रितःस्तभूयन्परिवीतोयोनौसीददंतः । अतःसंगृभ्याविशांदमूनाविधर्मणायंत्रैरीयतेनॄन्+ ॥ अस्याजरासोदमामरित्राऽअर्चद्धूमासोऽअग्नयःपावकाः । श्वितीचयःश्वात्रासोभुरण्यवोवनर्षदोवायवोनसोमाः ॥ प्रजिह्वयाभरतेवेपोऽअग्निःप्रवयुनानिचेतसापृथिव्याः । तमायवःशुचयंतंपावकंमंद्रंहोतारंदधिरेयजिष्ठं ॥ द्यावायमग्निंपृथिवीजनिष्टामापस्त्वष्टा भृगवोयंसहोभिः । ईळेन्यंप्रथमंमातरिश्वादेवास्ततक्षुर्मनवेयजत्रं ॥ यंत्वादेवादधिरेहव्यवाहंपुरुस्पृहोमानुषासोय

(१०।४।४) प्रहोतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

जंत्रं । सयामंन्नग्नेस्तुवतेवयोधाःप्रदैवयन्यशसःसंहिपूर्वीः+ ॥ २ ॥ (१०।४।५) जगृभ्माते दक्षिणमिंद्रहस्तंवसूय वोवसुपतेवसूनां । विद्माहित्वागोपतिंशूरगोनामस्मभ्यंचित्रंवृषणंरयिंदाः ॥ स्वायुधंस्ववसंसुनीथंचतुःसमुद्रंधरुणं रयीणां । चर्कृत्यंशंस्यंभूरिवारमस्मभ्यं० ॥ सुब्रह्माणंदेववंतंवृहंतमुरुंगंभीरंपृथुबुध्नमिंद्र । श्रुतऽऋषिमुग्रमभिमाति षाहमस्मभ्यं० ॥ सनद्वाजंविप्रवीरंतरुत्रंधनस्पृतंशूशुवांसंसुदक्षं । दस्युहनंपूर्भिदमिंद्रसत्यमस्मभ्यं० ॥ अश्वावंतंर थिनंवीरवंतंसहस्रिणंशतिनंवाजमिंद्र । भद्रव्रातंविप्रवीरंस्वर्षामस्मभ्यं० ॥ ३ ॥ प्रसप्तगुमृतधीतिंसुमेधांबृहस्पतिंम तिरच्छाजिगाति । यऽआंगिरसोनमसोपसद्योस्मभ्यं० ॥ वनीवानोममदूतासऽइंद्रंस्तोमाश्चरंतिसुमतीरियानाः । हृदिस्पृशोमनसावच्यमानाऽअस्मभ्यं० ॥ यत्त्वायामिंद्धितन्नऽइंद्रबृहंतंक्षयमसमंजनानां । अभितद्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं० ॥ ४ ॥ (१०।४।६) अहंभुवंवसुनःपूर्व्यस्पतिरहंधनानिसंजयामिशश्वतः । मांहवंतेपितरंनजं तवोहंदाशुषेविभजामिभोजनं ॥ अहमिंद्रोरोधोवक्षोऽअथर्वणस्त्रितायगाऽअजनयमहेरधि । अहंदस्युभ्यःपरिनृम्ण माददेगोत्राशिक्षंदधीचेमातरिश्वने ॥ मह्यंत्वष्टावज्रमतक्षदायसंमयिदेवासोवृजन्नपिक्रतुं । ममानीकंसूर्यस्येवदुष्टरं

(१०।४।५) जगृभ्मेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसप्तगुर्वैकुंठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।४।६) अहंभुवमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रोजगती सप्तमीदशम्येकादश्यस्त्रिष्टुभः ।

ऋक्सं. अ.८अ.१ ॥ ३ ॥

मामायैतिकृतेनकर्त्वैनच ॥ अहमेतंगव्ययमश्व्यैपशुंपुरीषिणंसायकेनाहिरण्ययं । पुरूसहस्रानिशिशामिदाशुषेयन्मा सोमासऽउक्थिनोऽअमंदिषुः ॥ अहमिंद्रोनपराजिग्यऽइद्धनंनमृत्यवेवतस्थेकदाचन । सोममिन्मासुन्वंतोयाचताव सुनमेपूरवःसख्येरिषाथन ॥ ५ ॥ अहमेतान्छाश्वसतोद्वाद्वेंद्रंयेवज्रंयुधयेकृण्वत । आह्वयमानाँऽअवहन्मनाहनंदृ ह्वावदन्ननमस्युर्नमस्विनः ॥ अभीउदमेकमेकोऽअस्मिनिष्षाळभीद्वाकिमुत्रयःकरंति । खलेनपर्षान्प्रतिहन्मिभूरिकिं मानिंदंतिशत्रवोनिंद्राः+ ॥ अहंगुंगुभ्योऽअतिथिग्वमिष्करमिषंनवृत्रतुरंविक्षुधारयं । यत्पर्णयघ्नऽउतवाकरंजहेप्रा हंमहेवृत्रहत्येऽअशुश्रवि ॥ प्रमेनमीसाप्यऽइषेभुजेभूद्गवामेषेसख्याकृणुतद्विता । दिद्युंयदस्यसमिथेषुमंहयमादिदें नंशंस्यमुक्थ्यंकरं ॥ प्रनेमस्मिन्ददृशेसोमोऽअंतर्गोपानेममाविरस्थाकृणोति । सतिग्मशृंगंवृषभंयुयुत्सन्द्रुहस्तस्थौ बहुलेबद्धोऽअंतः+ ॥ आदित्यानांवसूनांरुद्रियाणांदेवोदेवानांनमिनामिधाम । तेमाभद्रायशवसेततक्षुरपराजितम स्तृतमषाह्ळं ॥ ६ ॥ (१०।४।७) अहंदांगृणतेपूर्व्यंवस्वहंब्रह्मकृणवंमह्यंवर्धनं । अहंभुवंयजमानस्यचोदितायज्व नःसाक्षिविश्वस्मिन्भरे ॥ मांधुरिंद्रंनामदेवतादिवश्चग्मश्चापांचजंतवः । अहंहरीवृषणाविव्रतारघूऽअहंवज्रंशवसेधृ ष्ण्वाददे ॥ अहमत्कंकवयेशिश्नथंहथैरहंकुत्समावमाभिरूतिभिः । अहंशुष्णस्यश्नथितावधर्यमंनयोररऽआर्यनामद

मंडलं १० अनु. ४ ॥ ३ ॥

(१०।४।७) अहंदामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रोजगतीद्वितीयांत्येत्रिष्टुभौ ।

स्वंवे ॥ अहंपितेवंवेतसूँरभिष्टयेतुग्रंकुत्सांयस्मादिंभंचरंधयं । अहंभुवंयजंमानस्यराजनिप्रयद्भरेतुजयेनप्रियाधृषे ॥ अहंरंधयंमृगंयंश्रुतर्वैणेयन्माजिहीतवयुनांचनानुषक् । अहंवेशंनम्रमायवेकरमहंसव्यांयपङ्गृभिमरंधयं ॥ ७ ॥ अहंसयोनवंवास्त्वंबृहद्रथंसंवृत्रेवदासंवृत्रहारुजं । यद्वर्धयंतंप्रथयंतमानुषग्दूरेपारेरजसोरोचनाकरं ॥ अहंसूर्यस्यपरिं याम्याशुभिःप्रैतशेभिर्वहमानऽओजसा । यन्मांसावोमनुषऽआहनिर्णिजऽऋधक्कृषेदासंकृत्व्यंहथैः ॥ अहंसप्तहानहुषोनहुष्टरःप्राश्रावयंशवसातुर्वशंयदुं । अहंन्यं१न्यंसहसासहस्करंनवव्राधतोनवतिंचवक्षयं ॥ अहंसप्तस्रवतोधारयंवृषांद्रवित्न्वःपृथिव्यांसीराऽअधि । अहमर्णांसिविर्तिरामिसुक्रतुर्युधाविंदंमनवेगातुमिष्टये ॥ अहंतदासुधारयंयदासुनदेवश्चनत्वष्टाधारयद्रुशत् । स्पार्हंगवामूधःसुवक्षणास्वामधोर्मधुश्वात्र्यंसोमंमाशिरं ॥ एवादेवाँऽइंद्रोविव्येनॄन्प्रच्यौत्नेनमघवासत्यराधाः । विश्वेत्तातेहरिवःशचीवोभितुरासःस्वयशोगृणंति ॥ ८ ॥ (१०।४।८) प्रवोमहेमंदमानायांधसोर्चाविश्वानरायविश्वाभुवे । इंद्रस्ययस्यसुमखंसहोमहिश्रवोनृम्णंचरोदसीसपर्यतः ॥ सोचिन्नुसख्यानर्यऽइनस्तुतश्चर्कृत्यऽइंद्रोमावतेनरे । विश्वासुधूर्षुवाजकृत्येषुसत्पतेवृत्रेवाप्स्व१भिशूरमंदसे ॥ केतेनरऽइंद्रयेतऽइषेयेतेसुम्नंसधन्य१मियक्षान् । केतेवाजायासुर्यायहिन्विरेकेऽअप्सुस्वासूर्वरासुपौंस्ये ॥ भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणामहान्भुवोविश्वे

(१०।४।८) प्रवोमहइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रोजगतीतृतीयाचतुर्थ्यावभिसारिण्यौपंचमीत्रिष्टुप् ।

षुसवनेषुयज्ञियः । भुवोनॄँश्च्यौत्नोविश्वस्मिन्भरेज्येष्ठश्चमंत्रोविश्वचर्षणे ॥ अवानुकंज्यायान्यज्ञवनसोमहींतऽओमा
त्रांकृष्टयोविदुः । असोनुकमजरोवर्धाश्चविश्वेदेतासवनातूतुमाकृषे ॥ एताविश्वासवनातूतुमाकृषेस्वयंसूनोसहसोया
निदधिषे । वरायतेपात्रंधर्मणेतनायज्ञोमंत्रोब्रह्मोद्यतंवचः ॥ येतेविप्रब्रह्मकृतःसुतेसचावसूनांचवसुनश्चदावने ।
प्रतेसुम्नस्यमनसापथाभुवन्मदेसुतस्यसोम्यस्यांधसः ॥ ९ ॥ (१०।४।९) महत्तदुल्बंस्थविरंतदासीद्येनाविष्टितःप्र
विवेशिथापः । विश्वाऽअपश्यद्बहुधातेऽअग्नेजातवेदस्तन्वोदेवऽएकः ॥ कोमाददर्शकतमःसदेवोयोमेतन्वोबहुधाप
र्यपश्यत् । क्वाहमित्रावरुणाक्षियंत्यग्नेर्विश्वाःसमिधोदेवयानीः ॥ ऐच्छामत्वाबहुधाजातवेदःप्रविष्टमग्नेऽअप्स्वोष
धीषु । तंत्वायमोऽअचिकेच्चित्रभानोदशांतरुष्यादतिरोचमानं ॥ होत्रादहंवरुणबिभ्यदायन्नेदेवमायुनजन्नत्रदेवाः।
तस्यमेतन्वोबहुधानिविष्टाऽएतमर्थंनचिकेताहमग्निः+ ॥ एहिमनुर्देवयुर्यज्ञकामोरंकृत्यातमसिक्षेष्यग्ने । सुगान्पथः
कृणुहिदेवयानान्वहहव्यानिसुमनस्यमानः ॥ १० ॥ अग्नेःपूर्वेभ्रातरोऽअर्थमेतंरथीवाध्वानमन्वावरीवुः । तस्मा
द्भियावरुणदूरमायंगौरोनक्षेप्नोरविजेज्यायाः ॥ कुर्मस्तऽआयुरजरंयदग्नेयथायुक्तोजातवेदोनरिष्याः । अथावहासि
सुमनस्यमानोभागंदेवेभ्योहविषःसुजात ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वंतंहविषोदत्तभागं । घृतंचापांपुरु

(१०।४।९)महत्तदितिनवर्चस्यसूक्तस्याद्वितीयादिसुग्मानांसौचीकोग्निऋषिःअयुजांदेवाऋषयःयुजांदेवादेवताःअयुजामग्निर्देवतात्रिष्टुप् ।

षंचौषधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः ॥ तवप्रयाजाऽअनुयाजाश्चकेवलऽऊर्जस्वंतोहविषःसंतुभागाः । तवाग्नेयज्ञोऽ३
यमस्तुसर्वस्तुभ्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रः ॥ ११ ॥ (१०।४।१०) विश्वेदेवाःशास्तनमायथेहहोतावृतोमनवैयन्निष
द्य । प्रमेब्रूतभागधेयंयथावोयेनपथाहव्यमावोवहानि ॥ अहंहोतान्यसीदंयजीयान्विश्वेदेवामरुतोमाजुनंति । अह
रहरश्विनाध्वर्यवंवांब्रह्मासमिद्भवतिसाहुतिर्वां ॥ अयंयोहोताकिरुसयमस्यकमप्यूहेयत्समंजंतिदेवाः । अहरहर्जाय
तेमासिमास्यथादेवादधिरेहव्यवाहं ॥ मांदेवादधिरेहव्यवाहमपम्लुक्तंबहुकृच्छ्राचरंतं । अग्निर्विद्वान्यज्ञंनःकल्पया
तिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं ॥ आवोयक्ष्यमृतत्वंसुवीरंयथावोदेवावरिवःकराणि । आबाह्वोर्वज्रमिंद्रस्यधेयामथेमावि
श्वाःपृतनाजयाति ॥ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन् । औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धो
तारंन्यसादयंत ॥ १२ ॥ (१०।४।११) यमैच्छामममनसासोऽ३यमागाद्यज्ञस्यविद्वान्परुषश्चिकित्वान् । सनोयक्षद्देव
तातायजीयान्निहिषत्सदंतरःपूर्वोऽअस्मत् ॥ अराधिहोतानिषदायजीयानभिप्रयांसिसुधितानिहिख्यत् । यजामहैय
ज्ञियान्हंतदेवाँऽईळामहाऽईड्याँऽआज्येन ॥ साध्वीमकर्देववीतिंनोऽअद्ययज्ञस्यजिह्वामविदामगुह्यां । सऽआयुरागा

(१०।४।१०) विश्वेदेवाइतिषळर्चस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निर्देवास्त्रिष्टुप् । (१०।४।११) यमैच्छामेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदेवाऋषयःच
तुर्थीपंचम्योःसौचीकोग्निर्ऋषिःअग्निर्देवताचतुर्थीपंचम्योर्देवादेवताजगतीअश्मन्वतीरितित्रिष्टुप् ।

त्सुरभिर्वसानोभद्रामकर्देवहूतिंनोऽअद्य + ॥ तदद्यवाचःप्रथमंमंसीययेनासुराँऽअभिदेवाऽअसाम। ऊर्जादऽउतयज्ञि यासःपंचजनाममहोत्रंजुषध्वं॥पंचजनाममहोत्रंजुषंतांगोजाताऽउतयेयज्ञियासः। पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् + ॥१३॥तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विहिज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान्। अनुल्बणंवयतजोगुवामपो मनुर्भवजनयादैव्यंजनं ॥ अक्षानहोनह्यतनोतसोम्याऽइष्कृणुध्वंरशनाऽओतपिंशत। अष्टावंधुरंवहताभितोरथंयेन देवासोऽअनयन्नभिप्रियं + ॥ अश्मन्वतीरीयतेसंरभध्वमुत्तिष्ठतप्रतरतासखायः। अत्राजहामयेऽअसन्नशेवाःशिवा न्वयमुत्तरेमाभिवाजान् ॥ त्वष्टामायावेदपसामपस्तमोबिभ्रत्पात्रादेवपानानिशंतमा। शिशीतेनूनंपरशुंस्वायसंयेनवृ श्चादेतशोब्रह्मणस्पतिः ॥ सतोनूनंकवयःसंशिशीतवाशीभिर्याभिरमृतायतक्षथ। विद्वांसःपदागुह्यानिकर्तनयेनदे वासोऽअमृतत्वमानशुः + ॥ गर्भेयोषामदधुर्वत्समासन्यपीच्येनमनसोतजिह्वया। सविश्वाहासुमनायोग्याऽअभिसि षासनिर्वनतेकारऽइज्जितिं ॥ १४ ॥ (१०।४।१२) तांसुतेकीर्तिंमघवन्महित्वायत्त्वाभीतेरोदसीऽअह्वयेतां। प्रा वोदेवाँऽआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षऽइंद्र ॥ यदचरस्तन्वावावृधानोबलानींद्रप्रब्रुवाणोजनेषु। मायेत्साते यानियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुंननुपुराविवित्से ॥ कऽउनुतेमहिमनःसमस्यास्मत्पूर्वऽऋषयोंतमापुः। यन्मातरंचपितरं

(१०।४।१२) तांसुतइतिषळर्चस्यसूक्तस्यवामदेव्योबृहदुक्थइंद्रस्त्रिष्टुप्।

चसाकमर्जनयथास्तन्वं१ःस्वार्याः ॥ चत्वारिंतेऽअसुर्याणिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति । त्वमंगतानिविश्वानिवि
त्सेयेभिःकर्माणिमघवन्चकर्थ ॥ त्वंविश्वादधिषेकेवलानियान्याविर्याचगुहावसूनि । काममिन्मेमघवन्मावितारी
स्त्वमाज्ञातात्वमिंद्रासिदाता+॥ योऽअदधाज्ज्योतिषिज्योतिरंतर्योऽअसृजन्मधुनासंमधूनि। अधप्रियंशूषमिंद्रायमन्म
ब्रह्मकृतौबृहदुक्थादवाचि ॥ १५ ॥ (१०।४।१३) दूरेतन्नामगुह्यंपराचैर्यत्त्वाभीतेऽअह्वयेतांवयोधै । उदस्तभ्नाःपृ
थिवींद्यामभीकेभ्रातुःपुत्रान्मघवन्तित्विषाणः+ ॥ महत्तन्नामगुह्यंपुरुस्पृग्येनभूतंजनयोयेनभव्यं । प्रत्नंजातंज्योति
र्यदस्यप्रियंप्रियाःसमविशंतपंच ॥ आरोदसीऽअपृणादोतमध्यंपंचदेवाँऽऋतुशःसप्तसप्त । चतुस्त्रिंशतापुरुधाविचष्टे
सरूपेणज्योतिषाविव्रतेन ॥ यदुषऽऔच्छःप्रथमाविभानामजनयोयेनपुष्टस्यपुष्टं । यत्तेजामित्वमवरंपरस्यामहन्मह
त्याऽअसुरत्वमेकं ॥ विधुंदद्राणंसमनेबहूनांयुवानंसंतंपलितोजगार । देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वाद्याममारसह्यःसमा
न ॥ १६ ॥ शाक्मनाशाकोऽअरुणःसुपर्णऽआयोमहःशूरःसनादनीळः । यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमोघंवसुस्पार्हमुतजे
तोतदाता ॥ ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभिरौक्षद्वृत्रहत्यायवज्री । येकर्मणःक्रियमाणस्यमह्नऽऋतेकर्ममुदजायंतदे
वाः+ ॥ युजाकर्माणिजनयन्विश्वौजाऽअशस्तिहाविश्वमनास्तुराषाट्। पीत्वीसोमस्यदिवऽआवृधानःशूरोनिर्युधाधम

(१०।४।१३) दूरेतदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबृहदुक्थइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.८अ.१ ॥ ६ ॥

मंडलं १० अनु. ४

दस्यून् ॥ १७ ॥ (१०।४।१४) इदंतऽएकंपरऽऊंतऽएकंतृतीयेनज्योतिषासंविशस्व । संवेशनेतन्वं१श्चारुरेधिप्रियोदेवानांपरमेजनित्रे ॥ तनूष्टेवाजिन्तन्वं१नयंतीवाममस्मभ्यंधातुशर्मतुभ्यं । अह्रुतोमहोधरुणायदेवान्दिवीवज्योतिःस्वमामिमीयाः ॥ वाज्यसिवाजिनेनासुवेनीःसुवितःस्तोमंसुवितोदिवंगाः । सुवितोधर्मंप्रथमानुसत्यासुवितोदेवान्सुवितोनुपत्म ॥ महिम्नऽएषांपितरश्चनेशिरेदेवादेवेष्वदधुरपिक्रतुं । समविव्यचुरुतयान्यत्विषुरैषांतनूषुनिविविशुःपुनः ॥ सहोभिर्विश्वंपरिचक्रमूरजःपूर्वाधामान्यमितामिमानाः । तनूषुविश्वाभुवनानियेमिरेप्रासारयंतपुरुधप्रजाऽअनु ॥ द्विधासूनवोसुरंस्वर्विदमास्थापयंततृतीयेनकर्मणा । स्वांप्रजांपितरःपित्र्यंसहऽआवरेष्वदधुस्तंतुमाततं ॥ नावानक्षोदःप्रदिशःपृथिव्याःस्वस्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा । स्वांप्रजांबृहदुक्थोमहित्वावरेष्वदधादापरेषु ॥१८॥ (१०।४।१५) माप्रगामपथोवयंमायज्ञादिंद्रसोमिनः । मांतस्थुर्नोऽअरातयः ॥ योयज्ञस्यप्रसाधनस्तंतुर्देवेष्वाततः । तमाहुतंनशीमहि ॥ मनोन्वाहुवामहेनाराशंसेनसोमेन । पितृणांचमन्मभिः ॥ आतऽएतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षाय

(१०।४।१४) इदंतइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबृहदुक्थोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थ्यादितिस्रोजगत्यः (अत्राखिलाविश्वेदेवाएव)। (१०।४।१५) माप्रगामेतिषळर्चस्यसूक्तस्यगौपायनाबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुर्विश्वेदेवागायत्री। (भेदपक्षे-इंद्रः १ अग्निस्तंतुः१विश्वेदेवाः३सोमः १ एवं ६। माप्रगामेतिसूक्तानांबंध्वाद्याऋषयइत्यार्षानुक्रमण्यांशौनकः)।

॥ ६ ॥

जीवसे । ज्योक्चसूर्यंदृशे ॥ पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योजनः । जीवंव्रातंसचेमहि ॥ वयंसोमव्रतेतवमनस्तनू षुबिभ्रतः । प्रजावंतःसचेमहि ॥ १९ ॥ (१०।४।१६) यत्तेयमंवैवस्वतंमनोजगामदूरकं । तत्तऽआवर्तयामसीह क्षयायजीवसे ॥ यत्तेदिवंयत्पृथिवींमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेभूमिंचतुर्भृष्टिंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेचतस्रःप्रदिशोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेसमुद्रमर्णवंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेमरीचीःप्रवतोमनो जगामदूरकं । तत्त० ॥ २० ॥ यत्तेऽअपोयदोषधीर्मनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेसूर्यंयदुषसंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेपर्वतान्बृहतोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेविश्वमिदंजगन्मनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेऽपराः परावतोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेभूतंचभव्यंचमनोजगामदूरकं ॥ तत्त० ॥ २१ ॥ (१०।४।१७) प्रता र्यायुःप्रतरंनवीयःस्थातारेवक्रतुमतारथस्य । अधच्यवानऽउत्तवीत्यर्थंपरातरंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां ॥ सामन्नुरायेनिधि मन्न्वन्नंकरामहेसुपुरुधश्रवांसि । तानोविश्वानिजरितामत्तुपरा० ॥ अभीष्व१र्यःपौंस्यैर्भवेमद्यौर्नभूमिंगिरयोना

(१०।४।१६) यत्तेयममितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुर्मनआवर्तनमनुष्टुप् । (१०।४।१७) प्रतार्यायुरितिदशर्चस्यसूक्तस्यबंध्वादयऋषयःआद्यानांचतसृणांनिर्ऋतिर्देवताचतुर्थ्यानिर्ऋतिसोमौपंचमीषष्ठ्योरसुनीतिर्देवीसप्तम्याद्यावापृथिवीद्यावंतरिक्षसोम पूषपथ्यास्वस्तयोदेवताःअंत्यानांतिसृणांद्यावापृथिव्यौत्रिष्टुप् अंत्यास्तिस्रःक्रमेणपंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराः ।

ऋक्सं. अ.८अ.१ ॥७॥

मंडलं १० अनु. ४

त्रान् । तानोविश्वांनिजरिताचिकेतपरा० ॥ मोषुर्णःसोममृत्यवेपरादाःपश्येममनुसूर्यमुच्चरंतं । द्युभिर्हितोजरिमासू
नोंऽअस्तुपरा० ॥ असुंनीतेमनोंऽअस्मासुंधारयजीवातवेसुप्रतिरानऽआयुः । रारंधिनःसूर्यस्यसंदृशिघृतेनत्वंतन्वंव
र्धयस्व ॥ २२ ॥ असुंनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोंधेहिभोगं । ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंतमनुमतेमृळयानःस्व
स्ति+ ॥ पुनर्नोंऽअसुंपृथिवीददातुपुनर्द्यौर्देवीपुनरंतरिक्षं । पुनर्नःसोमस्तन्वंददातुपुनःपूषापथ्यांऽयास्वस्तिः+ ॥
शंरोदसीसुवंधवेयह्वीऽऋतस्यमातरा । भरंतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ अवंद्वकेऽअव
त्रिकादिवश्चरंतिभेषजा । क्षमाचरिष्ण्वेककंभरंतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ समिंद्रेरय
गामनड्वाहंयऽआवहदुशीनराण्याऽअनः । भरंतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ २३ ॥
(१०।४।१८) आजनंत्वेषसंदृशंमाहीनानामुपस्तुतं । अगन्मविभ्रतोनमः ॥ असमातिंनितोशनंत्वेषंनियंयिनं
रथं । भजेरथस्यसत्पतिं ॥ योजनान्महिषाँऽइवातितस्थौपवीरवान् । उतापवीरवान्युधा+ ॥ यस्येक्ष्वाकुरुपव्रतेरे
वान्मराय्येधते । दिवींवपंचकृष्टयः ॥ इंद्रक्षत्रासमातिषुरथप्रोष्ठेषुधारय । दिवींवसूर्यंदृशे+ ॥ अगस्त्यस्यनद्भ्यःस

॥७॥

(१०।४।१८) आजनमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवंध्वादयऋषयःपष्ठ्याअगस्त्यस्वसाऋषिकाआद्यानांचतसृणांषष्ठ्याश्चासमातिर्देवता पंचम्याइंद्रःसप्तम्यादिपंचानांजीवःद्वादश्याहस्तोऽनुष्टुप् आद्याःपचगायत्र्यःअष्टमीनवम्योपंक्ती ।

त्रीयुनक्षिरोहिता । पणीन्वयंक्रमीरभिविश्वान्राजन्नराधसः ॥ २४ ॥ अयंमातायंपितायंजीवातुरागमत् । इदंतवप्र सर्पणंसुबंधवेहिनिरिहि ॥ यथायुगंवरत्रयानह्यंतिधरुणायकं । एवादाधारतेमनोजीवातवेनमृत्यवेथोऽअरिष्टताता ये ॥ यथेयंपृथिवीमहीदाधारेमान्वनस्पतीन् । एवादाधार० ॥ यमादहंवैवस्वतात्सुबंधोर्मनऽआभरं । जीवातवेनमृ त्यवेथो० ॥ न्यग्वातोववातिन्यक्तपतिसूर्यः । नीचीनमघ्न्यादुहेन्यग्भवतुतेरपः ॥ अयंमेहस्तोभगवानयंमेभगव त्तरः । अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शनः ॥ २५ ॥ (१०।५।१) इदमित्थारौद्रंगूर्तवचाब्रह्मक्रत्वाशच्यामंतरा जौ । क्राणायदस्यपितरामंहनेष्ठाःपर्षत्पक्थेऽअहन्नासप्तहोतॄन् ॥ सऽइद्दानायदभ्यायवन्वन्च्यवानःसूदैरमिमीतवे दिं । तूर्वयाणोगूर्तवचस्तमःक्षोदोनरेतऽइतऊतिसिंचत् ॥ मनोनयेषुहवनेषुतिग्मंविपःशच्यावनुथोद्रवंता । आयः शर्याभिस्तुविनृम्णोऽअस्याश्रीणीतादिशंगभस्तौ ॥ कृष्णायद्गोष्वरुणीषुसीदद्दिवोनपाताश्विनाहुवेवां । वीतंमेयज्ञ मागतंमेऽअन्नंववन्वांसानेषमस्मृतध्रू ॥ प्रथिष्टयस्यवीरकर्ममिष्णदनुष्ठितंनुनर्योऽअपौहत् । पुनस्तदावृहतियत्कना

पंचमेनुवाकेष्टसूक्तानि (१०।५।१) इदमित्थेतिसप्तविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमानवोनाभानेदिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—रुद्रः२अश्वि नौ२रुद्रः२विश्वेदेवाः१वास्तोष्पतिरुद्रौ१वास्तोष्पत्यग्नी१अंगिरसः१इंद्रः३अग्निः१नासत्येंद्राः१सोमः१अग्निः१आदित्यनाभानेदिष्ठौ१नाभा नेदिष्ठधेनू१अग्निः१इंद्राग्नी१इंद्रः१मित्रावरुणनाभानेदिष्ठाः१वरुणः१मित्रावरुणौ१वरुणं १ देवाः१एवं२७) ।

यांदुहितुराऽअनुंभृतमनर्वा ॥ २६ ॥ मध्यायत्कर्त्वमभंवदभीकेकामंकृण्वानेपितारंयुवत्यां । मनानग्रेतोंजहतुर्वि
यंतासानौनिषिंक्तंसुकृतस्ययोनौं ॥ पितायत्स्वांदुहितरंमधिष्कन्क्ष्मयारेतंःसंजग्मानोनिषिंचत् । स्वाध्योंजनयन्ब्रह्मं
देवावास्तोष्पतिंव्रतपांनिरंतक्षन् ॥ सऽईंवृषानफेनंमस्यदाजौस्मदापरैदपंदभ्रचेंताः । सरंत्पदानदक्षिणापरावृङ्न्
तानुमेंपृशन्योंजगृभ्रे ॥ मक्षूनवह्निःप्रजायांऽउपब्दिरग्निंननग्नऽउपंसीददूधंः । सनिंतेध्मंसनिंतोतवाजंसधर्ताजंज्ञे
सहंसायवीयुत् ॥ मक्षूकनायाःसख्यंनवंग्वाऽऋतंवदंतऽऋतयुंक्तिमग्मन् । द्विबहंसोयऽउपंगोपमागुंरदक्षिणासोऽ
अच्युंतादुदुक्षन् ॥ २७ ॥ मक्षूकनायाःसख्यंनवीयोराधोनरेतंऽऋतमित्तुंरण्यन् । शुचियत्तेरेक्णऽआयंजंतसबर्दु
घांयाःपयंऽउस्रियांयाः ॥ पश्वायत्पश्चावियुंतावुधंतेतिंब्रवीतिवक्तरीररांणः । वसोंर्वसुत्वाकारवोंनेहाविश्वंविवेष्टिद्र
विंणमुपक्षु ॥ तदिन्वंस्यपरिषद्वांनोऽअग्मन्पुरूसदंतोनार्षदंबिंभित्सन् । विशुष्णंस्यसंग्रंथितमनर्वांविदत्पुंरुप्रजा
तस्यगुहायत् ॥ भगौंहनामोतयस्यंदेवाःस्वं१र्णयेत्रिषधस्थेनिंषेदुः । अग्निर्हनामोतजातवेंदाःश्रुधीनोंहोतर्ऋतस्य
होताध्रुक् ॥ उतत्यामेरौद्रांवर्चिमंतानासंत्याविंद्रगूर्तयेयजंध्यै । मनुष्वद्वृक्तबंर्हिषेररांणामंदूहितप्रंयसाविक्षुयज्यूं
॥ २८ ॥ अयंस्तुतोराजांवंदिवेधाऽअपश्चविप्रंस्तरतिःस्वसेंतुः । सकक्षीवंतंरेजयत्सोऽअग्निंनेमिंनचक्रमवंतोरघुद्रु ॥
सद्विवंधुवैंतरणोयष्टांसबर्धुंधेनुमस्वंदुहध्यै । संयन्मित्रावरुंणावृंजऽउक्थैज्येंष्ठेभिरर्यमणंवरूंथैः ॥ तद्बंधुःसूरिर्दिवि

तेंधियंधानाभानेदिंष्ठोरपतिप्रवेनंन् । सानोनाभिंःपरमास्यवाघाहंतत्पश्चाकंतिथश्चिंदास ॥ इयंमेनाभिंरिहमेंसधस्थं मिमेमेंदेवाऽअयमंस्मिसर्वः । द्विजाऽअहंप्रथमजाऽऋतस्येदंधेनुरंदुहज्जायंमाना ॥ अधासुमंद्रोऽअरतिर्विभावावंस्य तिद्विवर्तनिर्वनेषाट् । ऊर्ध्वायच्छ्रेणिर्नशिशुर्दन्मक्षूस्थिरंशेवृधंसूतमाता+ ॥ २९ ॥ अधागावऽउपमातिंकनायाऽअ नुंश्वांतस्यकस्यंचित्परेयुः । श्रुधित्वंसुंद्रविणोनस्त्वंयाळाश्वघ्नस्यंवावृधेसूनृताभिः ॥ अधत्वमिंद्रविद्धयं१स्मान्महोरा येनृंपतेवज्रंबाहुः । रक्षाचनोमघोनंःपाहिसूरीनंनेहसंस्तेहरिवोऽअभिष्टौ ॥ अधयद्राजानागविंष्टौसरंत्सरण्युःकारवें जरण्युः । विप्रःप्रेष्ठःसह्येषांबभूवपरांचवक्षंदुतपर्षदेनान् ॥ अधान्वंस्यजेन्यंस्यपुष्टौवृथारेभंतऽईमहेतदूनु । सरण्युरं स्यसूनुरश्वोविप्रंश्चासिश्रवंसश्चसातौ+ ॥ युवोर्यदिंसख्यायास्मेशर्धायस्तोमंजुजुषेनमंस्वान् । विश्वत्रयस्मिन्नागिरंःस मीचीःपूर्वीवंगातुर्दाशत्सूनृतायै ॥ सगृंणानोऽअद्भिर्देववानितिंसुबंधुर्नमंसासूक्तैः । वर्धदुकथैर्वचोभिराहिनूनंव्यध्वैं तिपयंसऽउस्रियांयाः ॥ तऽऊषुणोमहोयंजत्राभूतदेवासऽऊतयेंसजोषाः । येवाजाँऽअनंयतावियंतोयेस्थानिचेता रोऽअमूंराः ॥ ३० ॥ इत्यष्टमाष्टकेप्रथमोध्यायः॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अष्टमाष्टकेसूक्तानि १४५ ऋचः १२९३

सप्तपंचाशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ अग्नय १० वैकुंठायेंद्राये. ३७ अग्नय. देवेभ्य. अग्नय.

देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. ६ अग्नय. ३ देवेभ्य. २ अग्नय. ६ इंद्राये. १४ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ इंद्राये. अभ्याखतंतव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सोमाये. मनसआवर्तनाये. १२ निर्ऋतय. ३ निर्ऋतिसोमाभ्या. असुनीत्या. २ द्यावापृथिवीत्त्वंतरिक्षसोमपूषपथ्यास्वस्तिभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. २ इंद्रद्यावापृथिवीभ्य. असमातय. ४ इंद्राये. असमातय. सुबंधोर्जीविताह्वानसूपार्थायैदेवताया. ५ सुबंधोःस्पर्शनहेतुभूताभ्योदेवताभ्य. रुद्राये. २ अश्विभ्या. २ रुद्राये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. वास्तोष्पतयेरुद्राये. वास्तोष्पत्यग्निभ्या. अंगिरोभ्य. इंद्राये.३ अग्नय. नासत्येंद्रेभ्य. सोमाये. अग्नय. आदित्यानाभानेदिष्ठेभ्य. नाभानेदिष्ठधेनुभ्या. अग्नय. इंद्राग्निभ्या. इंद्राये. मित्रावरुणनाभानेदिष्ठेभ्य. वरुणाये. मित्रावरुणाभ्या. २ देवेभ्य. ॥ इत्यष्टमेप्रथमः ॥

येयज्ञेनैकादशाद्यांःषळंगिरसांस्तुतिर्वीत्यात्रिष्टुप्पंचम्यनुष्टुप्प्रगाथोनुष्टुभौगायत्रींचतस्रोंत्याःसावर्णेर्दानस्तुतिःपरावतरूयूनांगयःप्लातोद्विरित्रिष्टुबंतंतुस्वस्तिनस्त्रिष्टुब्वांसासहोत्तरयांपथ्यास्वस्तिदेवत्यांकथायांमेत्रिष्टुबग्निरिंद्रःपंचोनांवसुकर्णोवासुक्रस्त्रिष्टुबंतंतुदेवान्हुवइमांधियंद्वादशांयास्योवार्हस्पत्यंतूदप्लुतोभद्राःसुमित्रोवाध्र्यश्वऽआग्नेयंद्विजगत्यादींमांमएकादशाप्रंबृहस्पतेबृहस्पतिर्ज्ञानंतुष्टावनवमीजगतीं ॥ ३ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (१०।५।२) येयज्ञेनदक्षिणयासमक्ताऽइंद्रस्यसख्यममृतत्वमानश । तेभ्योभद्रमंगिरसोवोऽ

(१०।५।२) येयज्ञेनेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यनाभानेदिष्ठोविश्वेदेवाःप्रनूनमित्यादिचतसृणांसावर्णिर्जगतीपंचम्यष्टमीनवम्योऽनुष्टुभःषष्ठी

अस्तुप्रतिंगृभ्णीतमानवंसुमेधसः ॥ यऽउदाजंन्पितरोगोमयंवस्वृतेनाभिंदन्परिवत्सरेवलं । दीर्घायुत्वमंगिरसोवोऽ
अस्तुप्रतिं० ॥ यऽऋतेनसूर्यमारोहयन्दिव्यप्रथयन्पृथिवींमातरंवि । सुप्रजास्त्वमंगिरसोवोऽअस्तुप्रतिं० ॥ अयंना
भांवदतिवल्गुवोगृहेदेवंपुत्राऽऋषयस्तच्छृणोतन । सुब्रह्मण्यमंगिरसोवोऽअस्तुप्रतिं० ॥ विरूपासऽइदृषयस्तऽइद्गं
भीरवेपसः । तेऽअंगिरसःसूनवस्तेऽअग्नेःपरिंजज्ञिरे ॥ १ ॥ येऽअग्नेःपरिंजज्ञिरेविरूपासोदिवस्परिं । नवंग्वोनुद
शग्वोऽअंगिरस्तमःसचादेवेषुमंहते ॥ इंद्रेणयुजानिःसृजंतवाघतोव्रजंगोमंतमश्विनं । सहस्रंमेददतोऽअष्टकर्ण्यः१ः
श्रवोदेवेष्वक्रत ॥ प्रनूनंजायतामयंमनुस्तोक्मेवरोहतु । यःसहस्रंशताश्वंसद्योदानायमंहते ॥ नतमश्नोतिकश्चनदि
वऽइवसान्वारभं । सावर्ण्यस्यदक्षिणाविसिंधुरिवपप्रथे ॥ उतदासापरिविषेस्मद्दिष्टीगोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्चमाम
हे ॥ सहस्रदाग्रामणीर्मारिषन्मनुःसूर्येणास्ययतमानैतुदक्षिणा । सावर्णेर्देवाःप्रतिरंत्वायुर्यस्मिन्नश्रांताऽअसनामवा

बृहतीसप्तमीसतोबृहतीदशमीगायत्रीअंत्यात्रिष्टुप्(भेदपक्षे–अंगिरसः६विश्वेदेवाः१सावर्णिः४एवं११।अंगिरसोनुक्रमण्यांपाक्षिकाउक्ताः)।
(येयज्ञेनेतिचतसृणांत्रिष्टुप्छंदस्त्वंकश्चिद्बूतेतद्बहुविरुद्धं । विरोधास्तु–षळंगिरसांस्तुतिर्वांत्यात्रिष्टुबित्यनुक्रमाच्छेषाजगत्यइतिपरिभाषा
व्याघातएकः । तासांत्रिष्टुप्छंदस्त्वेनादेशपरिभाषयातासामंत्यायाश्चत्रिष्टुस्त्वेसिद्धेंत्यात्रिष्टुबितिसिद्धानुवादलक्षणदोषाविष्करणंद्वितीयः।
दशमीत्वस्यगायत्रीजगत्यन्याविनोत्तमामितिशौनकवचनाज्ञानेनस्वेच्छयाव्याख्यानमितितृतीयश्चेति ।)

ऋक्सं. अ.८अ.२ ॥१०॥

मंडलं १० अनु. ५

जँ ॥ २ ॥ (१०।५।३) परावतोयेदिधिषंतऽआप्यंमनुप्रीतासोजनिमाविवस्वतः । ययातेर्येनहुष्यस्यबर्हिषिदेवा ऽआसंतेतेऽअधिब्रुवंतुनः ॥ विश्वाहिवोनमस्यानिवंद्यानामानिदेवाऽउतयज्ञियानिवः । येस्थजाताऽअदितेरद्भ्यस्प रियेपृथिव्यास्तेमऽइहश्रुताहवं ॥ येभ्योमातामधुमत्पिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिबर्हाः । उक्थशुष्मान्वृषभरा न्त्स्वप्नसस्ताँऽआदित्याँऽअनुमदास्वस्तये ॥ नृचक्षसोऽअनिमिषंतोऽअर्हणाबृहद्देवासोऽअमृतत्वमानशुः । ज्योतीरं थाऽअहिमायाऽअनागसोदिवोवर्ष्माणंवसतेस्वस्तये ॥ सम्राजोयेसुवृधोयज्ञमाययुरपरिह्वृतादधिरेदिविक्षयं । ताँऽ आविवासनमसासुवृक्तिभिर्महोऽआदित्याँऽअदितिंस्वस्तये ॥ ३ ॥ कोवस्तोमंराधतियंजुजोषथविश्वेदेवासोमनुषो यतिष्ठन । कोवोध्वरंतुविजाताऽअरंकरद्योनःपर्षदत्यंहःस्वस्तये ॥ येभ्योहोत्रांप्रथमामायेजेमनुःसमिद्धाग्निर्मनसास प्तहोतृभिः । तऽआदित्याऽअभयंशर्मयच्छतसुगानःकर्तसुपथास्वस्तये ॥ यऽईशिरेभुवनस्यप्रचेतसोविश्वस्यस्थातुर्ज गतश्चमंतवः । तेनःकृतादकृतादेनसस्पर्यद्यादेवासःपिपृतास्वस्तये ॥ भरेष्विंद्रंसुहवंहवामहेंहोमुचंसुकृतंदैव्यंजनं । अग्निंमित्रंवरुणंसातयेभगंद्यावापृथिवीमरुतःस्वस्तये ॥ सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं । दैवीं

॥१०॥

(१०।५।३) परावतइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयःप्लातोविश्वेदेवाःपंचदशीषोडश्योःपथ्यास्वस्तिर्जगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौस्वस्तिस्त्रिष्टुब्वा । (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः९दिवः१विश्वेदेवाः४पथ्यास्वस्ति२विश्वेदेवाः१एवं१७) । (गयःप्लातइत्यत्रप्लातोगयोविश्वेदेवाइत्यपिकचित्प्रयुंजते)

नावंस्वरित्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये ॥ ४ ॥ विश्वेयजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रायध्वंनोदुरेवायाऽअभिहुतः ।
सत्ययावोदेवहूत्याहुवेमशृण्वतोदेवाऽअवसेस्वस्तये ॥ अपामीवामपविश्वामनाहुतिमपारातिंदुर्विदत्रामघायतः ।
आरेदेवाद्वेषोऽअस्मद्युयोतनोरुणःशर्मयच्छतास्वस्तये ॥ अरिष्टःसमर्तोविश्वऽएधतेप्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि ।
यमादित्यासोनयथासुनीतिभिरतिविश्वानिदुरितास्वस्तये ॥ यंदेवासोवथवाजसातौयंशूरसातामरुतोहितेधने । प्रा
तर्यावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारुहेमास्वस्तये ॥ स्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसुस्वस्त्य१प्सुवृजनेस्वर्वति । स्वस्तिनःपु
त्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिरिद्धिप्रपथेश्रेष्ठारेक्णस्वत्यभियावाममेति । सानोऽअमासोऽअर
णेनिपातुस्वावेशाभवतुदेवगोपा ॥ एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वऽआदित्याऽअदितेमनीषी । ईशानासोनरोऽअम
र्त्येनास्ताविजनोदिव्योगयेन ॥ ५ ॥ (१०।५।४) कुथादेवानांकतमस्ययामनिसुमंतुनामशृण्वतांमनामहे । को
मृळातिकतमोनोमयस्करत्कतमऽऊतीऽअभ्यावर्वर्तति ॥ क्रतूयंतिक्रतवोहृत्सुधीतयोवेनंतिवेनाःपतयंत्यादिशः ।
नमर्डितावियतेऽअन्यऽएभ्योदेवेषुमेऽअधिकामाऽअयंसत ॥ नराशंसंपूषणमगोह्यमग्निंदेवेद्धमभ्यर्चसेगिरा ।

(१०।५।४) कथादेवानामितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयःप्लातोविश्वेदेवाजगतीद्वादशीषोडशीसप्तदश्यस्त्रिष्टुभः (भेदपक्षे–विश्वेदे
वाः४आदित्यार्यमणः१विश्वेदेवाः३नद्यः१विश्वेदेवाः४द्यावापृथिव्यौ१विश्वेदेवाः३एवं१७) ।

सूर्यामासाचंद्रमसायमंदिविवित्रितंवातंमुषसमक्तुमश्विना ॥ कथाकविस्तुवीरवान्कयागिराबृहस्पतिर्वावृधतेसुवृक्ति
भिः । अजऽएकपात्सुहवेभिर्ऋक्वभिरहिःशृणोतुबुध्न्योउहवीमनि ॥ दक्षस्यवादितेजन्मनिव्रतेराजानामित्रावरुणाविं
वाससि । अतूर्तपंथाःपुरुरथोऽअर्यमासप्तहोताविषुरूपेषुजन्मसु ॥ ६ ॥ तेनोऽअर्वंतोहवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवा
जिनोमितद्रवः । सहस्रसामेधसाताविवत्मनामहोयेधनंसमिथेषुजभ्रिरे+ ॥ प्रवोवायुंरथयुजंपुरंधिंस्तोमैःकृणुध्वंस
ख्यायपूषणं । तेहिदेवस्यसवितुःसवीमनिक्रतुंसचंतेसचितःसचेतसः ॥ त्रिःसप्तसस्राऽनद्योमहीरपोवनस्पतीन्पर्वताँऽ
अग्निमूतये । कृशानुमस्तृन्तिष्यँसधस्थऽआरुद्रंरुद्रेषुरुद्रियँहवामहे ॥ सरस्वतीसरयुःसिंधुरूर्मिभिर्महोमहीरवसायंतु
वक्षणीः । देवीरापोमातरःसूदयित्न्वोघृतवत्पयोमधुमन्नोऽअर्चत ॥ उतमाताबृहद्दिवाशृणोतुनस्त्वष्टादेवेभिर्जनि
भिःपितावचः । ऋभुक्षावाजोरथस्पतिर्भगोरण्वःशंसःशशमानस्यपातुनः ॥ ७ ॥ रण्वःसंदृष्टौपितुमाँऽइववक्षयोभद्रा
रुद्राणांमरुतामुपस्तुतिः । गोभिःष्यामयशसोजनेष्वासदादेवासऽइळयासचेमहि ॥ यांमेधियंमरुतऽइंद्रदेवाऽअद
दातवरुणमित्रयूयं । तांपीपयतपयसेवधेनुंकुविद्गिरोऽअधिरथेवहाथ ॥ कुविदंगप्रतियथाचिदस्यनःसजात्यस्यमरु
तोबुबोधथ । नाभायत्रप्रथमंसंनसामहेतत्रजामित्वमदितिर्दधातुनः ॥ तेहिद्यावापृथिवीमातरामहीदेवीदेवान्जन्म
नायज्ञियेऽइतः । उभेबिभृतऽउभयंभरीमभिःपुरूरेतांसिपितृभिश्चसिंचतः ॥ विषाहोत्राविश्वमश्नोतिवार्यंबृहस्पति

ररमतिःपनीयसी । ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदवीवशंतमतिर्भिमनीषिणः ॥ एवाकविस्तुवीरवाँऽऋतज्ञाद्रविणस्यु
द्रविणसश्चकानः । उक्थेभिरत्रमतिभिश्चविप्रोपीपयद्गयोंदिव्यानिजन्म ॥ एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वऽआदित्याऽ
अदितेमनीषी । ईशानासोनरोऽअमर्त्येनास्ताविजनोंदिव्योगयेन ॥८॥ (१०।५।५) अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमा
वायुःपूषासरस्वतीसजोषसः । आदित्याविष्णुर्मरुतःस्वर्बृहत्सोमोरुद्रोऽअदितिर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ इंद्राग्नीवृत्रहत्येषुस
त्पतीमिथोहिन्वानातन्वा३समोकसा । अंतरिक्षंमह्यापप्रुरोजसासोमोघृतश्रीमहिमानमीरयन् ॥ तेषांहिमह्नामहता
मनर्वणांस्तोमाँऽइयर्म्यृतज्ञाऽऋतावृधां । येऽअप्सवमर्णवंचित्रराधसस्तेनोरासंतांमहयेसुमित्र्याः+ ॥ स्वर्णरमंतरि
क्षाणिरोचनाद्यावाभूमीपृथिवींस्कंभुरोजसा । पृक्षाऽइवमहयंतःसुरातयोदेवाःस्तवंतेमनुषायसूरयः ॥ मित्रायशिक्ष
वरुणायदाशुषेयासम्राजामनसानप्रयुच्छतः । ययोर्धामधर्मणारोचतेबृहद्ययोरुभेरोदसीनाधसीवृतौ ॥ ९ ॥ यागौ
वर्तनिंपर्येतिनिष्कृतंपयोदुहानाव्रतनीरवारतः । साप्रब्रुवाणावरुणायदाशुषेदेवेभ्योदाशद्धविषाविवस्वते ॥ दिवक्ष
सोऽअग्निजिह्वाऽऋतावृधऽऋतस्ययोनिंविमृशंतऽआसते । द्यांस्कभित्व्य१पऽआचक्रुरोजसायज्ञंजनित्वीतन्वी३नि

(१०।५।५) अग्निरिंद्रइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवासुक्रोवसुकर्णोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः४मित्रावरुणौ१गौः१
विश्वेदेवाः१द्यावापृथिव्यौ१विश्वेदेवाः३अश्विनौ१विश्वेदेवाः३एवं१५) ।

मा॑मृजुः ॥ प॒रि॒क्षि॒ता॑पि॒तरा॒पूर्व॒जाव॑री॒ऽऋ॒तस्य॒योना॑क्षयतः॒समो॑कसा । द्यावा॑पृथि॒वीवरु॑णाय॒सव्र॑तेघृ॒तव॑त्पयो॑महि॒षाय॑पिन्वतः ॥ प॒र्जन्या॒वाता॑वृष॒भापु॑री॒षिणें॑द्र॒वा॒यूवरु॑णोमि॒त्रोऽअ॒र्य॒मा । दे॒वाँऽऽआ॑दि॒त्याँऽअदि॑तिंहवामहे॒येपार्थि॑वासोदि॒व्यासो॒ऽअ॒प्सुये ॥ त्वष्टा॑रंवा॒युमृ॑भवो॒यऽओह॑ते॒दै॑व्या॒होता॑राऽउ॒षसं॑स्व॒स्तये॑ । बृह॒स्पतिं॑वृत्र॒खा॒दंसु॑मे॒धस॑मिं॒द्रि॒यंसोमं॑धन॒साऽउ॑ऽईमहे ॥ १० ॥ ब्रह्म॒गाम॒श्वं॑ज॒नयं॑त॒ऽओष॑धी॒र्वन॒स्पतीं॒न्पृथि॒वींपर्व॑ताँऽअ॒पः । सूर्यं॑दि॒विरो॒हयं॑तः॒सु॒दान॑व॒ऽआर्या॑व्र॒ता॒विसृ॒जंतो॒ऽअधि॒क्षमि॑ ॥ भु॒ज्युमंह॑सः॒पिपृ॒थो॒निर॑श्विना॒श्यावं॑पु॒त्रंव॑ध्रिम॒त्याऽअ॑जिन्वतं । क॒म॒द्युवं॑विम॒दायो॑हथु॒र्यु॒वंवि॑ष्णा॒प्वं॑१ विश्व॑का॒याव॑सृजथः ॥ पावी॑रवीतन्य॒तुरेक॑पाद॒जोदि॒वोध॒र्तासिंधु॒राप॑ःसमु॒द्रियः॑ । विश्वे॑दे॒वास॑ःशृणव॒न्वचां॑सिमे॒सर॑स्वतीस॒हधी॒भिः॒पुरं॑ध्या ॥ विश्वे॑दे॒वाः॒स॒हधी॒भिः॒पुरं॑ध्या॒मनो॒र्यज॑त्राऽअ॒मृता॑ऽऋ॒तज्ञाः । रा॒ति॒षाचो॒ऽअभि॒षाच॑ःस्व॒र्विद॒ःस्व१ गिरो॒ब्रह्म॑सू॒क्तंजु॑षेरत ॥ दे॒वान्वसि॑ष्ठो॒ऽअ॒मृता॒न्ववं॑दे॒येविश्वा॒भुव॑ना॒भिप्र॑त॒स्थुः । तेनो॑रासंतामुरु॒गाय॑म॒द्ययू॒यंपा॑तस्व॒स्तिभि॒ःसदा॑नः ॥ ११ ॥ (१०।५।६) दे॒वान्हु॑वेबृ॒हच्छ्र॑वसः॒स्व॒स्तये॒ज्योति॒ष्कृतो॒ऽअध्व॒रस्य॒प्रचे॑तसः । येवा॑वृ॒धुः॒प्रत॒रंवि॒श्ववे॑दस॒ऽइंद्र॑ज्ये॒ष्ठासो॒ऽअ॒मृता॑ऽऋ॒ता॒वृधः॑ ॥ इंद्र॑प्रसू॒ता॒वरु॑णप्रशि॒ष्टा॒येसूर्य॑स्य॒ज्योति॑षोभा॒गमा॑न॒शुः । म॒रुद्ग॑णेवृ॒जने॒मन्म॑धीमहि॒माघो॑नेय॒ज्ञंज॒नयं॑तसू॒रयः॑ ॥ इंद्रो॒वसु॑भि॒ःपरि॑पातु॒नो॒गय॑

(१०।५।६)देवान्हुवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवसुकर्णोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप्(भेदपक्षे–विश्वेदेवाः६अग्नीषोमौ१विश्वेदेवाः८एवं१५)।

मादित्यैर्नोऽअदितिः शर्मयच्छतु । रुद्रोरुद्रेभिर्देवोमृळयातिनस्त्वष्टानोग्नाभिः सुवितायजिन्वतु ॥ अदितिर्द्यावापृथिवीऽऋतंमहदिंद्राविष्णूमरुतः स्वर्बृहत् । देवाँऽआदित्याँऽअवसेहवामहेवसूंत्रुद्रान्त्सवितारंसुदंससं ॥ सरस्वान्धीभिर्वरुणोधृतव्रतः पूषाविष्णुर्महिमावायुरश्विना । ब्रह्मकृतोऽअमृताविश्ववेदसः शर्मनोयंसन्त्रिवरूथमंहसः ॥१२॥ वृषायुज्ञोवृषणः संतुयज्ञियावृषणोदेवावृषणोहविष्कृतः । वृषणाद्यावापृथिवीऽऋतावरीवृषापर्जन्योवृषणोवृषस्तुभः॥ अग्नीषोमावृषणावाजसातयेपुरुप्रशस्तावृषणाऽउपब्रुवे । यावीजिरेवृषणोदेवयज्ययातानःशर्मत्रिवरूथंवियंसतः ॥ धृतव्रताः क्षत्रियायज्ञनिष्कृतोबृहद्दिवाऽअध्वराणामभिश्रियः । अग्निहोतारऽऋतसापोऽअद्रुहोपोऽअसृजन्ननुवृत्रतूर्ये ॥ द्यावापृथिवीजनयन्नभिव्रतापऽओषधीर्वनिनानियज्ञिया । अंतरिक्षंस्व१रापप्रुरूतयेवशंदेवासस्तन्वी३निमामृजुः ॥ धर्तारोदिवऽऋभवः सुहस्तावातापर्जन्यामहिषस्यतन्यतोः । आपऽओषधीः प्रतिरंतुनोगिरोभगोरातिर्वाजिनोयंतुमेहवं ॥ १३ ॥ समुद्रः सिंधूरजोऽअंतरिक्षमजऽएकपात्तनयित्नुरर्णवः । अहिर्बुध्न्यः शृणवद्वचांसिमेविश्वेदेवासऽउतसूरयोमम ॥ स्यामवोमनवोदेववीतयेप्रांचंनोयज्ञंप्रणयतसाधुया । आदित्यारुद्रावसवः सुदानवऽइमाब्रह्मशस्यमानानिजिन्वत॥ दैव्याहोताराप्रथमापुरोहितऽऋतस्यपंथामन्वेमिसाधुया। क्षेत्रस्यपतिंप्रतिवेशमीमहेविश्वान्देवाँऽअमृताँऽअप्रयुच्छतः ॥ वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रतदेवाँऽईळानाऽऋषिवत्स्वस्तये । प्रीताऽइवज्ञातयः काममेत्या

स्मेदेवासोवंधूनुतावसु ॥ देवान्वसिष्ठोऽअमृतान्ववंदेयेविश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपात स्वस्तिभिःसदानः ॥ १४ ॥ (१०।५।७) इमांधियंसप्तशीर्ष्णींपितानऽऋतप्रजातांबृहतीमविंदत् । तुरीयंस्विज्ज नयद्विश्वजंन्योयास्यंऽउक्थमिंद्रायशंसन् ॥ ऋतंशंसंतऽऋजुदीध्यानादिवस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विप्रंपदमंगि रसोदधानायज्ञस्यधामप्रथमंमनंत ॥ हंसैरिवसखिभिर्वावदद्भिरश्मन्मयानिनहनाव्यस्यन् । बृहस्पतिरभिकनिक्र दद्गाऽउतप्रास्तौदुच्चविद्वाँऽअगायत् ॥ अवोद्वाभ्यांपरऽएकयागागुहातिष्ठंतीरनृतस्यसेतौ । बृहस्पतिस्तमसिज्यो तिरिच्छन्नुदुस्राऽआकर्विहितिस्रऽआवः ॥ विभिद्यापुरंशयथेमपाचींनिस्त्रीणिसाकमुदधेरकृंतत् । बृहस्पतिरुषसंसू र्यंगामर्कंविवेदस्तनयन्निवद्यौः+ ॥ इंद्रोवलंरक्षितारंदुघानांकरेणेवविचकर्तारवेण । स्वेदांजिभिराशिरमिच्छमानो रोदयत्पणिमागाऽअमुष्णात् ॥ १५ ॥ सऽईंसत्येभिःसखिभिःशुचद्भिर्गोधायसंविधनसैरदर्दः । ब्रह्मणस्पतिर्वृषभि र्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणंव्यानट् ॥ तेसत्येनमनसागोपतिंगाऽइयानासऽइषणयंतधीभिः । बृहस्पतिर्मिथोऽअवद्यपे भिरुदुस्रियाऽअसृजतस्वयुग्भिः ॥ तंवर्धयंतोमतिभिःशिवाभिःसिंहमिवनानदतंसधस्थे । बृहस्पतिंवृषणंशूरसातौ भरेभरेऽअनुमदेमजिष्णुं+ ॥ यदावाजमसनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणिसद्म । बृहस्पतिंवृषणंवर्धयंतोनानासंतो

(१०।५।७) इमांधियमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोऽयास्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

विश्वं॑तोज्योति॑रासा॑ ॥ सत्यामाशिषं॑कृणुतावयोधैकीरिं॑चिद्ध्यव॑थःस्वेभिरेवैः॑ । पश्चामृधोऽअप॑भवंतुविश्वास्तद्रोद
सीशृणुतंविश्वमिन्वे॑ ॥ इंद्रो॑मह्नामंहतोऽअंर्णवस्यविमूर्धानंमभिनदर्बुदस्यं । अहन्नहिमरिंणात्सप्तसिंधूंन्देवैर्द्यावा
पृथिवीप्रावंतंनः ॥ १६ ॥ (१०।५।८) उदप्रुतोनवयोरक्षमाणावावंदतोऽअभ्रियंस्येवघोषाः । गिरिभ्रजोनोर्म
योमदंतोबृहस्पतिमभ्यं१र्काऽअंनावन् ॥ संगोभिंरांगिरसोनक्षमाणोभगंऽइवेदर्यमणंनिनाय । जनेमित्रोनदंपंतीऽ
अनक्तिबृहंस्पतेवाजयाशूँरिंवाजौ॑ ॥ साध्वर्याऽअंतिथिनीरिषिराःस्पार्हाःसुवर्णाऽअनवद्यरूपाः । बृहस्पतिःपर्वते
भ्योवितूर्यानिर्गाऽऊंपेयवंमिवस्थिविभ्यंः ॥ आप्रुषायन्मधुंनऽऋतस्ययोनिंमवक्षिपन्नर्कऽउल्कामिंवद्योः । बृहस्प
तिरुद्धरन्नश्मनोगाभूम्याऽउद्नेववित्वचंविभेद ॥ अपज्योतिंषातमोऽअंतरिंक्षादुद्नःशीपालमिववातंऽआजत् । बृह
स्पतिरनुमृश्यांवलस्याभ्रमिंववातऽआचंक्रऽआगाः॑ ॥ यदावलस्यपीयंतोजसुंभेद्बृहस्पतिंरग्नितपोभिरर्कैः । दद्भि
र्नजिह्वापरिंविष्टमाददाविर्निधीँरंकृणोदुस्रियाणां ॥ १७ ॥ बृहस्पतिरमंतहित्यदासांनामंस्वरीणांसदंनेगुहायत् ।
आंडेवंभित्त्वाशंकुनस्यगर्भमुदुस्रियाःपर्वतस्यत्मनांजत् ॥ अश्नापिनद्धंमधुपर्यंपश्यन्मत्स्यंनदीनऽउदनिंक्षियंतं । नि
ष्टज्जंभारचमसंनवृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणांविकृत्यं ॥ सोषामंविंदत्सःस्वं१ःसोऽअग्निंसोऽअर्केणविबंबाधेतमांसि । बृह

(१०।५।८) उदप्रुतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यायास्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

स्पतिर्गोवपुषोवलस्यनिर्मज्जानंनपर्वणोजभार ॥ हिमेवपर्णामुषितावनानिबृहस्पतिनाकृपयद्वलोगाः । अनानुकृत्य
मपुनश्चकारयात्सूर्यामासामिथऽउच्चरातः ॥ अभिश्यावंनकृशनेभिरश्वंनक्षत्रेभिःपितरोद्यामपिंशन् । रात्र्यांतमोऽ
अदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिंविदद्गाः+ ॥ इदमकर्मनमोऽअभ्रियाययःपूर्वीरन्वानोनवीति । बृहस्पतिःसहि
गोभिःसोऽअश्वैःसवीरेभिःसनृभिर्नोवयोधात् ॥ १८ ॥ (१०।६।१) भद्राऽअग्नेर्वध्र्यश्वस्यसंदृशोवामीप्रणीतिः
सुरणाऽउपेतयः । यदींसुमित्राविशोऽअग्रऽइंधतेघृतेनाहुतोजरतेदविद्युतत् ॥ घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्यवर्धनंघृतमन्नंघृत
म्वस्यमेदनं । घृतेनाहुतऽउर्वियाविपप्रथेसूर्यऽइवरोचतेसर्पिरासुतिः ॥ यत्तेमनुर्यदनीकंसुमित्रःसमीधेऽअग्नेतदिदं
नवीयः । सरेवच्छोचसगिरोजुषस्वसवाजंदर्षिसऽइहश्रवोधाः ॥ यंत्वापूर्वमीळितोवध्र्यश्वःसमीधेऽअग्नेसऽइदंजुष
स्व । सनःस्तिपाऽउतभवातनूपादात्रंरक्षस्वयदिदंतेऽअस्मे+ ॥ भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वोतगोपामात्वातारीदभिमातिर्जना
नां । शूरऽइवधृष्णुश्च्यवनःसुमित्रःप्रनुवोचंवाध्र्यश्वस्यनाम ॥ समज्र्यापर्वत्याउवसूनिदासावृत्राण्यार्याजिगेथ ।
शूरऽइवधृष्णुश्च्यवनोजनानांत्वमग्नेपृतनायूँरभिष्याः ॥ १९ ॥ दीर्घतंतुर्बृहदुक्षायमग्निःसहस्रस्तरीःशतनीथऽऋ
भ्वा । द्युमान्द्युमत्सुनृभिर्मृज्यमानःसुमित्रेषुदीदयोदेवयत्सु ॥ त्वेधेनुःसुदुघाजातवेदोसश्चतेवसमनासंबर्धुक् । त्वं

षष्ठेनुवाकेषोळशसूक्तानि (१०।६।१) भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रोग्निस्त्रिष्टुवाद्येद्वेजगत्यौ ।

नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्नेसुमित्रोभिरिध्यसेदेवयद्भिः ॥ देवाश्चित्तेऽअमृताजातवेदोमहिमानंवाध्र्यश्वप्रवोचन् । यत्संपृ
च्छंमानुषीर्विशऽआयन्त्वंनृभिरजयस्त्वावृधेभिः ॥ पितेवपुत्रमबिभरुपस्थेत्वामग्नेवध्र्यश्वःसपर्यन् । जुषाणोऽअस्य
समिधंयविष्ठोतपूर्वाँऽअवनोर्व्राधतश्चित् ॥ शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रून्नृभिर्जिगायसुतसोमवद्भिः । समनंचिददहश्चि
त्रभानोवव्राधंतमभिनद्वृधश्चित् ॥ अयमग्निर्वध्र्यश्वस्यवृत्रहासनकात्प्रेद्धोनमसोपवाक्यः । सनोऽअजामीँरुतवावि
जामीनभितिष्ठशर्धतोवाध्र्यश्व ॥ २० ॥ (१०।६।२) इमांमेऽअग्नेसमिधंजुषस्वेळस्पदेप्रतिहर्याघृताचीं । वर्ष्मं
न्पृथिव्याःसुदिनत्वेऽअह्नामूर्ध्वोभवसुक्रतोदेवयज्या[+] ॥ आदेवानामग्रयावेहयातुनराशंसोविश्वरूपेभिरश्वैः । ऋत
स्यपथानमसामियेधोदेवेभ्योदेवतमःसुषूदत् ॥ शश्वत्तममीळतेदूत्यायहविष्मंतोमनुष्यासोऽअग्निं । वहिष्ठैरश्वैःसु
वृतारथेनादेवान्वक्षिनिषदेहहोता ॥ विप्रथतांदेवजुष्टंतिरश्चादीर्घंद्राघ्मासुरभिभूत्वस्मे । अहेळतामनसादेवबर्हिरि
न्द्रज्येष्ठाँऽउशतोयक्षिदेवान्[+] ॥ दिवोवासानुस्पृशतावरीयःपृथिव्यावामात्रयाविश्रयध्वं । उशतीर्द्वारोमहिनामह
द्भिर्देवंरथंरथयुर्धारयध्वं ॥ २१ ॥ देवीदिवोदुहितरासुशिल्पेऽउषासानक्तासदतांनियोनौ । आवांदेवासऽउशती

(१०।६।२) इमांमइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौप्रचेतसौसरस्वती
ळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयस्त्रिष्टुप् ।

उशंतंऽउरौसींदंतुसुभगेऽउपस्थें॥ ऊर्ध्वोग्रावांबृहदग्निःसमिद्धःप्रियाधामान्यदितेरुपस्थें । पुरोहितावृत्विजायज्ञेऽअस्मिन्विदुष्टराद्रविणमायंजेथां ॥ तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयऽआसींदतचकृमावःस्योनं । मनुष्वद्यज्ञंसुधितांहवींषीळांदेवीघृतपंदीजुषंत ॥ देवंत्वष्टर्यद्धंचारुत्वमानड्यदंगिरसामभंवःसचाभूः । सदेवानांपाथऽउपप्रविद्वानुशन्यंक्षिद्रविणोदःसुरत्नः ॥ वनंस्पतेरशनयांनियूयांदेवानांपाथऽउपंवक्षिविद्वान् । स्वदांतिदेवःकृणवद्धवींष्यवंतांद्यावांपृथिवीहवंमे ॥ आग्नेवहवरुणमिष्टयेंनऽइंद्रंदिवोमरुतोंऽअंतरिक्षात् । सीदंतुबर्हिर्विश्वऽआयजंत्राःस्वाहांदेवाऽअमृतांमादयंतां ॥ २२ ॥ (१०।६।३) बृहस्पतेप्रथमंवाचोऽअग्रंयत्प्रैरतनामधेयंदधानाः । यदेषांश्रेष्ठंयदरिप्रमासींत्प्रेणातदेषांनिहितंगुहाविः+ ॥ सक्तुमिवतितंउनापुनंतोयत्रधीरामनंसावाचमक्रंत । अत्रासखायःसख्यानिंजानतेभद्रैषांलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि+ ॥ यज्ञेनंवाचःपदवीयंमायन्तामन्वंविंदन्नृषिषुप्रविंष्टां । तामाभृत्याव्यंदधुःपुरुत्रातांसप्तरेभाऽअभिसंनंवंते ॥ उतत्वःपश्यन्नददर्शवाचंमुतत्वंःशृण्वन्नशृंणोत्येनां । उतोत्वंस्मैतन्वं१विसंस्रेजायेवपत्यऽउशतीसुवासाः ॥ उतत्वंसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनंहिन्वंत्यपिवाजिंनेषु । अधेन्वाचरतिमाययैषवाचंशुश्रुवाँऽअफलामंपुष्पां+ ॥ २३ ॥ यस्तित्याजंसचिविदंसखांयंनतस्यंवाच्यपिंभागोऽअंस्ति । यदींशृणोत्यलंकंशृणोतिनहिप्रवेदं

(१०।६।३) बृहस्पतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबृहस्पतिर्ज्ञानंत्रिष्टुप्नवमीजगती ।

सुकृतस्यपंथां ॥ अक्षण्वंतःकर्णवंतःसखायोमनोजवेष्वसमावभूवुः । आदघ्नासऽउपकक्षासऽउत्वेह्रदाऽइवस्नात्वाऽ उत्वेददृश्रे ॥ हृदातष्टेषुमनसोजवेषुयद्ब्राह्मणाःसंयजंतेसखायः । अत्राहत्वंविजहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणोविचरंत्युत्वे ॥ इमेयेनार्वाङ्नपरश्चरंतिनब्राह्मणासोनसुतेकरासः । तऽएतेवाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रंतन्वतेऽअप्रजज्ञयः ॥ सर्वेनं दंतियशसागतेनसभासाहेनसख्यासखायः । किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरंहितोभवतिवाजिनाय ॥ ऋचांत्वःपोष मास्तेपुपुष्वान्गायत्रंत्वोगायतिशक्करीषु । ब्रह्मात्वोवदतिजातविद्यांयज्ञस्यमात्रांविमिमीतऽउत्वः ॥ २४ ॥ ॥ इत्य ष्टमाष्टकेद्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अष्टपंचाशाध्यायेवर्गाः २४ सूक्तानि १० ऋचः १३३ ॥ त्यागः ॥ अंगिरोभ्य. ६ विश्वेभ्योदेवेभ्य. सावर्णय. ४ विश्वेभ्योदे वेभ्य. ९ नौरूपायैदिव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ पथ्यायैस्वस्तय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ अदित्यर्यमभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८ द्यावापृथि वीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ मित्रावरुणाभ्या. गवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवे भ्य. ९ अग्नीषोमाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८ बृहस्पतय. २४ अग्नय. १२ समिद्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्य इ. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्रे. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. ज्ञानाये. ११ इत्यष्टमेद्वितीयः ॥

देवानांनवलौक्योवाबृहतिर्दाक्षायण्यदितिर्वादैवमानुष्टुभंजनिष्ठाएकादशगौरिवीतिर्वसूनांषट्प्रसुनवासिंधुक्षि
त्प्रैयमेधोनदीस्तुतिर्जागतंत्वावोष्टौसर्पऐरावतोजरत्कर्णोग्राव्णोस्तौदभ्रप्रुषःस्यूमरश्मिभार्गवोमारुतंतुपंचमी
जगतींविप्रासोद्वितीयापंचम्याद्याश्चतिस्रोजगत्योपश्यंसप्तसौचीकोग्निर्वैश्वानरोवासप्तिर्वावाजंभरऽआग्नेयंत्वं
ग्निःसप्तिंयऽइमाविश्वाविश्वकर्माभौवनोवैश्वकर्माणंतुद्वितीयाविराड्रूपाचक्षुषोयस्तेमन्योमन्युस्तापसोमान्यवं
त्वाद्याजगतीत्वयामन्योचतुर्जगत्यंतंसत्येनसप्तचत्वारिंशत्सावित्रीसूर्यात्मदैवतमानुष्टुभंपंचभिःसोममस्तौत्प
राभिःस्वविवाहंसप्तदश्यादेवान्परयासोमार्कोपरयाचंद्रमसंपरानृणांविवाहमंत्राआशीःप्रायाःपरादेहीतिद्वेव
धूवासःसंस्पर्शनिंदार्थंपरायक्ष्मनाशिनींदंपत्योर्नवोनवस्तिस्रोनृक्षरागृभ्णामीतिद्वेद्वेयदश्विनापूषाघोरचक्षुरि
तित्रिष्टुभंस्तृष्टमुरोबृहतीपूर्वापरमिहप्रियमानःप्रजांजगत्यः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (१०।६।४) देवानांनुवयंजानाप्रवोचामविपन्यया । उक्थेषुंशस्यमानेषुयःपश्यादुत्तरेयु
गे ॥ ब्रह्मणस्पतिरेतासंकर्मारऽइवाधमत् । देवानांपूर्व्येयुगेसतःसदजायत ॥ देवानांयुगेप्रथमेसतःसदजायत ।
तदाशाऽअन्वजायंततदुत्तानपदस्परि ॥ भूर्जज्ञऽउत्तानपदोभुवऽआशाऽअजायंत । अदितेर्दक्षोऽअजायतदक्षाद्व

(१०।६।४) देवानामितिनवर्चस्यसूक्तस्यलौक्योबृहस्पतिर्देवाअनुष्टुप् (आंगिरसोवाबृहस्पतिऋषिर्दाक्षायण्यदितिर्वाऋषिका) ।

दितिःपरि ॥ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव । तांदेवाऽअन्वजायंतभद्राऽअमृतबंधवः ॥ १ ॥ यद्देवाऽअदः सलिलेसुसंरब्धाऽअतिष्ठत । अत्रावोनृत्यतामिवतीव्रोरेणुरपायत ॥ यद्देवायतयोयथाभुवनान्यपिन्वत । अत्रास मुद्रऽआगूह्ळमासूर्यमजभर्तन ॥ अष्टौपुत्रासोऽअदितेर्येजातास्तन्व१स्परि । देवाँऽउपप्रैत्सप्तभिःपरामार्ताण्डमास्य त् ॥ सप्तभिःपुत्रैरदितिरुपप्रैत्पूर्व्ययुगं । प्रजायैमृत्यवेत्वत्पुनर्मार्ताण्डमाभरत् ॥ २ ॥ (१०।६।५) जनिष्ठाऽउग्रः सहसेतुरायमंद्रऽओजिष्ठोबहुलाभिमानः । अवर्धन्निंद्रंमरुतश्चिदत्रमातायद्वीरंदधनद्धनिष्ठा ॥ द्रुहोनिषत्तापृशनी चिदेवैःपुरूशंसेनवावृधुष्टऽइंद्रं । अभीवृतेवताममहापदेनध्वांतात्प्रपित्वादुदरंतगर्भाः ॥ ऋष्वातेपादाप्रयज्जिगास्यव र्धन्वाजाऽउतयेचिदत्र । त्वमिंद्रसालावृकान्सहस्रमासन्दधिषेऽअश्विनाववृत्याः ॥ समनातूर्णिरुपयासियज्ञमाना सत्यासख्यायवक्षि । वसाव्यामिंद्रधारयःसहस्राश्विनाशूरददतुर्मघानि ॥ मंदमानऽऋतादधिप्रजायैसखिभिरिंद्र ऽइषिरेभिरर्थं । आभिर्हिमायाऽउपदस्युमागान्मिहःप्रतम्राऽअवपत्तमांसि ॥ ३ ॥ सनामानाचिद्ध्वसयोन्यस्माऽअ वाहन्निंद्रंऽउषसोयथानः । ऋष्वैरगच्छःसखिभिर्निकामैःसाकंप्रतिष्ठाहृद्याजघंथ ॥ त्वंजघंथनमुचिंमखस्युंदासंकृ ण्वानऽऋषयेविमायं । त्वंचकर्थमनवेस्योनान्पथोदेवत्राजसेवयानान् ॥ त्वमेतानिपप्रिषेविनामेशानऽइंद्रदधिषे

(१०।६।५) जनिष्ठाइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्योगौरिवीतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. मंडलं १०
अ.८अ.२ अनु. ६
॥१७॥

गर्भस्तौ । अनुत्वादेवाःशवसामदंत्युपरिबुध्नान्वनिनंश्चकर्थ॥ चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तमुतोतदस्मैमध्विच्चच्छद्यात्। पृथिव्यामतिषितंयदूधःपयोगोष्वदधाऽओषधीषु ॥ अश्वादियायेतियद्वदंत्योजसोजातमुतमन्यऽएनं । मन्योरियाय हर्म्येषुतस्थौयतःप्रजज्ञऽइंद्रोऽअस्यवेद ॥ वयःसुपर्णाऽउपसेदुरिंद्रंप्रियमेधाऽऋषयोनाधमानाः । अपध्वांतमूर्णुहिपूर्धिचक्षुर्मुमुग्ध्य१स्मान्निधयेवबद्धान्+ ॥ ४ ॥ (१०।६।६) वसूनांवाचर्कृषऽइयंक्षन्धियावायज्ञैर्वारोदस्योः । अर्वंतोवायेरयिमंतःसातौवनुंवायेसुश्रुणंसुश्रुतोधुः+ ॥ हवऽएषामसुरोनक्षतद्यांश्रवस्यतामनसानिंसतक्षां । चक्षाणायत्रसुवितायदेवाद्यौर्नवारेभिःकृणवंतस्वैः+ ॥ इयमेषाममृतानांगीःसर्वतातायेकृपणंतरत्नं । धियंचयज्ञंचसाधंतस्तेनोधांतुवसव्य१मसामि ॥ आतत्तऽइंद्रायवःपनंताभियऽऊर्वंगोमंतंतितृत्सान् । सकृत्स्वं१येपुरुपुत्रांमहींसहस्रधारांबृहतींदुदुक्षन् ॥ शचीवऽइंद्रमवसेकृणुध्वमनानतंदमयंतंपृतन्यून् । ऋभुक्षणंमघवानंसुवृक्तिंभर्तायोवज्रंनर्यपुरुक्षुः+॥यद्वावानपुरुतमंपुराषाळावृत्रहेंद्रोनामान्यप्राः। अचेतिप्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसिकर्तवेकरत्तत्+॥५॥ (१०।६।७) प्रसुवऽआपोमहिमानमुत्तमंकारुर्वोचातिसदनेविवस्वतः । प्रसप्तसप्तत्रेधाहिचक्रमुःप्रसृत्वरीणामतिसिंधुरोजसा॥प्रतेरदद्वरुणोयातवेपथःसिंधोयद्वाजाँऽअभ्यद्रवस्त्वं।भूम्याऽअधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजगतामिर

॥१७॥

(१०।६।६) वसूनामितिषळर्चस्यसूक्तस्यगौरिवीतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।६।७) प्रसुवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यप्रैयमेधःसिंधुक्षिन्नद्योजगती ।

ज्यसिं ॥ दिविस्वनोयंततेभूम्योपर्यंनंतंशुष्ममुदियर्तिभानुना । अभ्रादिवप्रस्तनयंतिवृष्टयःसिंधुर्यदेतिवृषभोनरोरुवत् ॥ अभित्वासिंधोशिशुमिन्नमातरोवाश्राऽअर्षंतिपयसेवधेनवः । राजेवयुध्वानयसित्वमित्सिचौयदासामग्रंप्रवतामिनंक्षसि ॥ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या । असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ ६ ॥ (परिशिष्टं ॥ सितासितेसरितेयत्रसंगथेतत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंति । येवैतन्वं१विसृजंतिधीरास्तेजनासोऽअमृतत्वंभजंते ॥१॥) तृष्टामयाप्रथमंयातवेसजूःसुसर्त्वारसयाश्वेत्यात्या । त्वंसिंधोकुभयागोमतींक्रुमुंमेहत्न्वासरथंयाभिरीयसे ॥ ऋजीत्येनीरुशतीमहित्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि । अदब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचित्रावपुषीवदर्शता ॥ स्वश्वासिंधुःसुरथासुवासाहिरण्ययीसुकृतावाजिनीवती । ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावत्युताधिवस्तेसुभगामधुवृधं ॥ सुखंरथंयुयुजेसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिषदस्मिन्नाजौ । महान्ह्यस्यमहिमापनस्यतेदब्धस्यस्वयशसोविरप्शिनः ॥ ७ ॥ (१०।६।८) आवऽऋंजसऽऊर्जांव्युष्टिष्विंद्रंमरुतोरोदसीऽअनक्तन । उभेयथानोऽअहनीसचाभुवासदःसदोवरिवस्यातऽउद्भिदा ॥ तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतनात्योनहस्तयतोऽअद्रिःसोतरि । विदद्ध्य१र्योऽअभिभूतिपौंस्यंमहोरायेचित्तरुतेयदर्वतः ॥ तदिद्ध्यस्यसवनंविवेरपोयथापुरामनवेगातुमश्रेत् । गोऽअर्णसित्वाष्ट्रेऽअ

(१०।६।८) आवऋंजसइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैरावतोजरत्कर्णःसर्पोग्रावाणोजगती ।

श्वंनिर्णिजिप्रेमंध्वरेष्वंध्वराँऽअंशिश्रयुः ॥ अपंहतरक्षसोभंगुरावंतःस्कभायतनिर्ऋतिंसेधतामंतिं । आनोरयिंसर्ववी
रंसुनोतनदेवाव्यंभरतश्लोकंमद्रयः ॥ दिवश्चिदावोमंवत्तरेभ्योविभ्वनाचिदाश्वंपस्तरेभ्यः । वायोश्चिदासोमंरभस्त
रेभ्योग्नेश्चिदर्चपितुकृत्तरेभ्यः ॥ ८ ॥ भुरंतुनोयशसःसोत्वंधसोग्रावाणोवाचादिवितादिवित्मंता । नरोयत्रंदुहुतेका
म्यंमध्वाघोषयंतोऽअभितोमिथस्तुरंः ॥ सुन्वंतिसोमंरथिरासोऽअद्रयोनिरंस्यरसंगविषोदुहंतिते । दुहंत्यूधरुपसेचं
नायकंनरोहुव्यानमंर्जयंतऽआसभिंः ॥ एतेनंरःस्वपंसोऽअभूतनयऽइंद्रायसुनुथसोमंमद्रयः । वामंवामंवोदिव्या
यधाम्नेवसुंवसुवःपार्थिवायसुन्वते॥ ९ ॥ (१०।६।९) अभ्रप्रुषोनवाचाप्रुषावसुंहविष्मंतोनयज्ञाविजानुषंः। सुमारुं
तंनब्रह्माणंमर्हसंगणमंस्तोष्येषांनशोभसें ॥ श्रियेमर्यासोऽअंजीँरंकृण्वतसुमारुंतंनपूर्वीरतिक्षपंः । दिवस्पुत्रासऽ
एतानयेतिरऽआदित्यासस्तेऽअक्रानवावृधुः ॥ प्रयेदिवःपृथिव्यानबर्हणात्मनारिरिच्रेऽअभ्रान्नसूर्यः । पाजंस्वंतो
नवीराःपंनस्यवोरिशादंसोनमर्याऽअभिद्यंवः ॥ युष्माकंबुध्नेऽअपांनयामंनिविथुर्यतिनमहीश्रथर्यति । विश्वप्सुर्यज्ञो
ऽअर्वागयंसुवःप्रयंस्वंतोनसत्राचऽआगंत ॥ यूयंधूर्षुप्रयुजोनरश्मिभिर्ज्योतिष्मंतोनभासाव्युंष्टिषु । श्येनासोनस्वयं
शसोरिशादंसःप्रवासोनप्रसितासःपरिप्रुषंः ॥ १० ॥ प्रयद्वहंध्वेमरुतःपराकाद्यूयंमहःसंवरंणस्यवस्वंः । विदानासो

(१०।६।९) अभ्रप्रुषइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःस्यूमरश्मिर्मरुतस्त्रिष्टुप्पंचमीजगती ।

वसवोराध्यंस्याराच्चिद्द्वेषः सनुतर्युयोत ॥ यऽउद्दर्चियज्ञेऽअध्वरेष्ठामरुद्भ्योनमानुषोददाशत् । रेवत्सवयोदधतेसुवीरंस
देवानामपिगोपीथेऽअस्तु ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाऽआदित्येननाम्नाशंभविष्ठाः । तेनोवंतुरथतूर्मनीषांमहश्चयाम
न्नध्वरेचकाना:+ ॥ ११ ॥ (१०।६।१०) विप्रासोनमन्मभिःस्वाध्योदेवाव्योर्नयज्ञैःस्वप्नसः । राजानोनचित्राः
सुसंदृशःक्षितीनांनमर्याऽअरेपसः ॥ अग्निर्नयेभ्राजसारुक्मवक्षसोवातासोनस्वयुजःसद्यऽऊतयः । प्रज्ञातारोनज्ये
ष्ठाःसुनीतयःसुशर्माणोनसोमाऽऋतंयते+ ॥ वातासोनयेधुनयोजिगत्नवोग्नीनांनजिह्वाविरोकिणः । वर्मण्वंतोनयो
धाःशिमीवंतःपितॄणांनशंसाःसुरातयः ॥ रथानांनयेरा:सनाभयोजिगीवांसोनशूराऽअभिद्यवः । वरेयवोनमर्याघृ
तप्रुषोभिस्वर्तारोऽअर्कंनसुष्टुभः ॥ अश्वासोनयेज्येष्ठासऽआशवोदिधिषवोनरथ्यःसुदानवः । आपोननिम्नैरुदभिर्जि
गत्नवोविश्वरूपाऽअंगिरसोऽनसामभिः ॥ १२ ॥ ग्रावाणोनसूरयःसिंधुमातरऽआदर्दिरासोऽअद्रयोनविश्वहा ।
शिशूलानक्रीळयःसुमातरोमहाग्रामोनयामन्नुतत्विषा+ ॥ उषसांनकेतवोध्वरश्रियःशुभंयवोनांजिभिर्व्यश्वितन् ।
सिंधवोनययियोभ्राजदृष्टयःपरावतोनयोजनानिममिरे ॥ सुभागान्नोदेवाःकृणुतासुरत्नानस्मान्स्तोतॄन्मरुतोवावृधा

(१०।६।१०) विप्रासइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यस्यूमरश्मिर्मरुतस्त्रिष्टुप्द्वितीयापंचम्याद्याश्वतस्रश्चजगत्यः ।

नाः । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातसनाद्धिवोरत्नधेयानिसंति ॥ १३ ॥ (१०।६।११) अपश्यमस्यमहतोमहित्वम
मर्त्यस्यमर्त्यासुविक्षु । नानाहनूविभृतेसंभरेतेऽअसिन्वतीबप्सतीभूर्यत्तः ॥ गुहाशिरोनिहितमृधगक्षीऽअसिन्वन्न
त्तिजिह्वयावनानि । अत्राण्यस्मैपड्भिःसंभरंत्युत्तानहस्तानमसाधिविक्षु+ ॥ प्रमातुःप्रतरंगुह्यमिच्छन्कुमारोनवीरुधः
सर्पदुर्वीः । ससंनपक्कमविदच्छुचंतंरिरिह्वांसंरिपऽउपस्थेऽअंतः+ ॥ तद्वामृतंरोदसीप्रब्रवीमिजायमानोमातरागर्भो
ऽअत्ति । नाहंदेवस्यमर्त्यश्चिकेताग्निरंगविचेताःसप्रचेताः ॥ योऽअस्माऽअन्नंतृष्वा३दधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोतिपुष्यति ।
तस्मैसहस्रमक्षभिर्विचक्षेग्नेविश्वतःप्रत्यङ्ङसित्वं+ ॥ किंदेवेषुत्यजऽएनश्चकर्थाग्नेपृच्छामिनुत्वामविद्वान् । अक्रीळन्क्री
ळन्हरिरत्तवेदन्विपर्वशश्चकर्तगामिवासिः+ ॥ विषूचोऽअश्वान्युयुजेवनेजाऽऋजीतिभीरशनाभिर्गृभीतान् । चक्ष
देमित्रोवसुभिःसुजातःसमानृधेपर्वभिर्वावृधानः+ ॥ १४ ॥ (१०।६।१२) अग्निःसप्तिंवाजंभरंददात्यग्निर्वीरंश्रु
त्यंकर्मनिःष्ठां । अग्नीरोदसीविचरत्समंजन्नग्निर्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं ॥ अग्नेरप्नसःसमिदस्तुभद्राग्निर्महीरोदसीऽआवि
वेश । अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरूणि ॥ अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्निरद्भ्योनिरदहज्जरूथं । अग्निरत्रिं

(१०।६।११) अपश्यमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निरग्निस्त्रिष्टुप् (वैश्वानरोग्निर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ)। (१०।६।१२) अग्निःसप्तिमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निरग्निस्त्रिष्टुप् (वैश्वानरोग्निर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ)।

घर्मऽउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सं+ ॥ अग्निर्दाद्द्रविणंवीरपेशाऽअग्निर्ऋषिंयःसहस्रासनोति । अग्निर्दिविहव्यमा
ततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा+ ॥ अग्निमुक्थैर्ऋषयोविह्वयंतेग्निंनरोयामनिबाधितासः । अग्निंवयोऽअंतरिक्षेपतं
तोग्निःसहस्रापरियातिगोनां ॥ अग्निंविशऽईळतेमानुषीर्याऽअग्निंमनुषोनहुषोविजाताः । अग्निर्गांधर्वीपथ्यामृतस्याग्ने
र्गव्यूतिर्घृतऽआनिषत्ता ॥ अग्नयेब्रह्मऽऋभवस्ततक्षुरग्निंमहामवोचामासुवृक्तिं । अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविं
णमायजस्व ॥ १५ ॥ (१०।६।१३) ॥ यऽइमाविश्वाभुवनानिजुह्वदृषिर्होतान्यसीदत्पितानः । सऽआशिषाद्रविण
मिच्छमानःप्रथमच्छदवराँऽआविवेश ॥ किंस्विदासीदधिष्ठानमारंभणंकतमत्स्वित्कथासीत् । यतोभूमिंजनयन्वि
श्वकर्माविद्यामौर्णोन्महिनाविश्वचक्षाः ॥ विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् । संबाहुभ्यांध
मतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः ॥ किंस्विद्वनंकऽउसवृक्षऽआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः । मनीषिणोमन
सापृच्छतेदुतद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन् ॥ यातेधामानिपरमाणियावमायामध्यमाविश्वकर्मन्नुतेमा । शिक्षासखि
भ्योहविषिस्वधावःस्वयंयजस्वतन्वंवृधानः+ ॥ विश्वकर्मन्हविषावावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्यां । मुह्यंत्वन्येऽ
अभितोजनासऽइहास्माकंमघवासूरिरस्तु ॥ वाचस्पतिंविश्वकर्माणमूतयेमनोजुवंवाजेऽअद्याहुवेम । सनोविश्वानि

(१०।६।१३) यइमाविश्वेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभौवनोविश्वकर्माविश्वकर्मात्रिष्टुप्द्वितीयाविराड्रूपा ।

ऋक्सं. अ.८अ.३ ॥२०॥

मंडलं १० अनु. ६

हवनानिजोषद्विश्वशंभूरवसेसाधुकर्मा ॥ १६ ॥ (१०।६।१४) चक्षुषःपितामनसाहिधीरोघृतमेनेऽअजनन्नम्नमा
ने । यदेदंताऽअदद्दहंतपूर्वऽआदिद्द्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ विश्वकर्माविमनाऽआद्विहायाधाताविधातापरमोतसं
दृक् । तेषामिष्टानिसमिषामदंतियत्रासप्तऽऋषीन्परऽएकमाहुः+ ॥ योनःपिताजनितायोविधाताधामानिवेदभुवना
निविश्वा । योदेवानांनामधाऽएकएवतंसंप्रश्नंभुवनायंत्यन्या+ ॥ तऽआयजंतद्रविणंसमस्माऽऋषयःपूर्वेजरितारोन
भूना । असूर्तेसूर्तेरजसिनिषत्तेयेभूतानिसमकृण्वन्निमानि॥ परोदिवापरऽएनापृथिव्यापरोदेवेभिरसुरैर्यदस्ति। कंस्वि
द्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतविश्वे ॥ तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमगच्छंतविश्वे । अजस्यनाभा
वध्येकमर्पितंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः+ ॥ नतंविदाथयऽइमाजजानान्यद्युष्माकमंतरंबभूव । नीहारेणप्रावृता
जल्प्याचासुतृपऽउक्थशासश्चरंति ॥ १७ ॥ (१०।६।१५) यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहऽओजःपुष्यतिविश्वमा
नुषक् । साह्यामदासमार्यंत्वयायुजासहस्कृतेनसहसासहस्वता ॥ मन्युरिंद्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवे
दाः । मन्युंविशऽईळतेमानुषीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोषाः ॥ अभीहिमन्योतवसस्तवीयान्तपसायुजाविजहिश ॥२०॥

(१०।६।१४) चक्षुषइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यविश्वकर्माविश्वकर्मात्रिष्टुप् । (१०।६।१५) यस्तेमन्योइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्यु-
र्मन्युस्त्रिष्टुवाद्याजगती ।

त्रून् । अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्वावसून्याभरात्वंनः ॥ त्वंहिमन्योऽअभिभूत्योजाःस्वयंभूर्भामोऽअभिमातिषा
हः । विश्वचर्षणिःसहुरिःसहावानस्मास्वोजःपृतनासुधेहि ॥ अभागःसन्नपपरेतोऽअस्मितवक्रत्वातविषस्यप्रचेतः ।
तंत्वामन्योऽअक्रतुर्जिहीळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि ॥ अयंतेऽअस्म्युपमेह्यर्वाङ्प्रतीचीनःसहुरेविश्वधायः । मन्यो
वज्रिन्नभिमामावंवृत्स्वहनावदस्यूँरुतबोध्यापेः+ ॥ अभिप्रेहिदक्षिणतोभवामेधावृत्राणिजंघनावभूरि । जुहोमितेध
रुणंमध्वोऽअग्रमुभाऽउपांशुप्रथमापिबाव ॥ १८ ॥ (१०।६।१६) त्वयामन्योसरथमारुजंतोहर्षमाणासोधृषिता
मरुत्वः । तिग्मेषवऽआयुधासंशिशानाऽअभिप्रयंतुनरोऽअग्निरूपाः ॥ अग्निरिवमन्योत्विषितःसहस्वसेनानीर्नःसहु
रेहूतऽएधि । हत्वायशत्रून्विभजस्ववेदऽओजोमिमानोविमृधोनुदस्व ॥ सहस्वमन्योऽअभिमातिमस्मेरुजन्मृणन्प्र
मृणन्प्रेहिशत्रून् । उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रेवशीवशंनयसऽएकजत्वं+ ॥ एकोबहूनामसिमन्यवीळितोविशंविशंयुधयेसं
शिशाधि । अकृत्तरुक्त्वयायुजावयंद्युमंतंघोषंविजयायकृण्महे ॥ विजेषकृदिंद्रऽइवानवब्रवो३स्माकंमन्योऽअधिपा
भवेह । प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिविद्मातमुत्संयतऽआबभूथ ॥ आभूत्यासहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभूतऽउत्त
रं । क्रत्वानोमन्योसहमेद्येधिमहाधनस्यपुरुहूतसंसृजि ॥ संसृष्टंधनमुभयंसमाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः । भि

(१०।६।१६) त्वयामन्यवितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्मन्युर्जगतीआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

यंदधानाहृदयेषुशत्रवःपराजितासोऽअपनिलयंतां ॥ १९ ॥ (१०।७१) सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभिताद्यौः। ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिदिविसोमोऽअधिश्रितः ॥ सोमेनादित्याबलिनःसोमेनपृथिवीमही । अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थे सोमऽआहितः ॥ सोमंमन्यतेपपिवान्यत्संपिंषंत्योषधिं । सोमंयंब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्नातिकश्चन+ ॥ आच्छद्विधा नैर्गुपितोवार्हतैःसोमरक्षितः । ग्राव्णामिच्छृण्वन्तिष्ठसिनतेऽअश्नातिपार्थिवः ॥ यत्त्वादेवप्रपिवंतितत्तऽआप्यायसे पुनः । वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासऽआकृतिः ॥ २० ॥ रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसीन्योचनी । सूर्यायाभद्रमि द्वासोगाथयैतिपरिष्कृतं ॥ चित्तिराऽउपबर्हणंचक्षुराऽअभ्यंजनं । द्यौर्भूमिःकोशऽआसीद्यदयात्सूर्यापतिं ॥ स्तोमा ऽआसन्प्रतिधयःकुरीरंछंदऽओपशः । सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः+ ॥ सोमोवधूयुरभवदश्विनास्तामुभा वरा । सूर्यांयत्पत्येशंसंतींमनसासवितादंदात् ॥ मनोऽअस्याऽअनऽआसीद्द्यौरासीदुतछदिः । शुक्रावनड्वाहावास्तां

सप्तमेनुवाकेषट्सूक्तानि। (१०।७१) सत्येनेतिसप्तचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यसूर्यासावित्रीऋषिकापंचानांसोमोदेवताततएकादशानांसूर्या विवाहःसप्तदश्यादेवाःअष्टादश्याःसोमार्कौएकोनविंश्याश्चंद्रमाःततोनवानांनृणांविवाहमंत्राआशीःप्रायाःततोद्वयोर्वासोदेवताएकत्रिंश्या यक्ष्महाशिष्टानामृचांसूर्यासावित्रीअनुष्टुप्चतुर्दशीएकोनविंश्यादितिस्रस्त्रयोविंशीचतुर्विंशीषड्विंशीषट्त्रिंशीसप्तत्रिंशीचतुश्चत्वारिंश्यश्च त्रिष्टुभःअष्टादशीसप्तविंशीत्रिचत्वारिंश्यश्चजगत्यःचतस्त्रिंश्युरोबृहती ।

यदयात्सूर्यागृहं ॥ २१ ॥ ऋक्सामाभ्यामभिहितौगावौतेसामनावितः । श्रोत्रंतेचक्रेऽआस्तांदिविपंथांश्चराचरः ॥
शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षऽआहतः । अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं ॥ सूर्यायावहतुःप्रागात्सवितायमवा
सृजत् । अघासुहन्यंतेगावोर्जुन्योःपर्युह्यते ॥ यदश्विनापृच्छमानावयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः । विश्वेदेवाऽअनु
तद्वामजानन्पुत्रःपितरावमवृणीतपूषा ॥ यदयातंशुभस्पतीवरेयंसूर्यामुप । क्वैकंचक्रंवामासीत्क्वदेष्ट्रायतस्थथुः॥२२॥
द्वेतेचक्रेसूर्येब्रह्माणऽऋतुथाविदुः । अथैकंचक्रंयद्गुहातदद्धातयऽइद्विदुः ॥ सूर्यायैदेवेभ्योमित्रायवरुणायच । ये
भूतस्यप्रचेतसऽइदंतेभ्योकरंनमः ॥ पूर्वापरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीळंतौपरियातोऽअध्वरं । विश्वान्यन्योभुवनाभि
चष्टऽऋतूँरन्योविदधज्जायतेपुनः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रं । भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचं
द्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ॥ सुकिंशुकंशल्मलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णसुवृतंसुचक्रं । आरोहसूर्येऽअमृतस्यलोकंस्योनंपत्येव
हतुंकृणुष्व ॥ २३ ॥ उदीर्ष्वातःपतिवतीह्येषाविश्वावसुंनमसागीर्भिरीळे । अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तांसतेभागोज
नुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वातोविश्वावसोनमसेळामहेत्वा । अन्यामिच्छप्रफर्व्यंसंजायांपत्यासृज ॥ अनृक्षराऽऋज
वःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं । समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ प्रत्वामुंचामिवरुण
स्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः । ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्यादधामि ॥ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुब

द्धामुमुतस्करं । यथेयमिंद्रमीढ्वः सुपुत्रासुभगासति ॥ २४ ॥ पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्याश्विनात्वाप्रवहतांरथेन । गृहा न्गच्छगृहपत्नीयथासोवशिनीत्वंविदथमावदासि ॥ इहप्रियंप्रजयातेसमृध्यतामस्मिन्गृहेगार्हपत्यायजागृहि । एना पत्यातन्वं संसृजस्वाधाजिव्रीविदथमावदाथः ॥ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते । एधंतेऽअस्याज्ञातयःपति र्बंधेषुबध्यते ॥ परादेहिशामुल्यंब्रह्मभ्योविभजावसु । कृत्यैषापद्वतीभूत्व्याजायाविशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूर्भवतिरु शतीपापयामुया । पतिर्यद्वध्वोवासंसास्वमंगमभिधित्सते ॥ २५ ॥ येवध्वश्चंद्रंवहतुंयक्ष्मायंतिजनादनु । पुनस्ता न्यज्ञियादेवानयंतुयतऽआगताः ॥ माविदन्परिपंथिनोयऽआसीदंतिदंपती । सुगेभिर्दुर्गमतीतामपद्रांत्वरातयः ॥ सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत । सौभाग्यमस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतद त्तवे । सूर्यायोब्रह्माविद्यात्सऽइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविशसनमथोऽअधिविकर्तनं । सूर्यायाःपश्यरूपाणितानि ब्रह्मातुशुंधति ॥ २६ ॥ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः । भगोऽअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वा दुर्गार्हपत्यायदेवाः+ ॥ तांपूषन्छिवतमामेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्यावपंति । यानऽऊरूऽउशतीविश्रयातेयस्यामुशंतः प्रहरामशेपं ॥ तुभ्यमग्रेपर्यवहन्सूर्यांवहतुनासह । पुनःपतिभ्योजायांदाऽअग्नेप्रजयासह+ ॥ पुनःपत्नीमग्निरदादा युषासहवर्चसा । दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशरदःशतं+ ॥ सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदऽउत्तरः । तृतीयोऽ

अ॒ग्निष्टे॒पति॑स्तु॒रीय॑स्तेमनु॒ष्य॒जाः॑ ॥ २७ ॥ सोमो॑दद॒द्गं॑ध॒र्वाय॑गंध॒र्वो॑दद॑द॒ग्नये॑ । र॒यिंच॑पु॒त्रांश्चा॑दाद॒ग्निर्म॒ह्यमथो॑ऽइ॒मां ॥ इ॒हैवस्तं॒माविर्यो॑ष्टं॒विश्व॒मायु॒र्व्य॑श्नुतं । क्रीळं॑तौपु॒त्रैर्नप्तृ॑भि॒र्मोद॑मानौ॒स्वेगृ॒हे ॥ आनः॑प्र॒जांज॑नयतु॒प्रजाप॑तिरा ज॒र॒सायसमं॑नक्त्वर्य॒मा । अदु॑र्मंगलीः॒पति॒लो॒कमावि॑श॒शंनो॑भवद्वि॒पदे॒शंचतु॑ष्पदे ॥ अघो॑रचक्षु॒रप॑तिघ्न्येधिशि॒वाप॒ शु॒भ्यः॑सु॒मनाः॑सु॒वर्चाः॑ । वी॒र॒सूर्दे॒वका॑मास्यो॒नाशंनो॑भवद्वि॒पदे॒शंचतु॑ष्पदे ॥ इ॒मांत्वमि॑द्रमीढ्वः॒सुपु॒त्रांसु॒भगां॑कृणु । दशा॑स्यांपु॒त्रानाधे॑हि॒पति॑मेकाद॒शंकृ॑धि ॥ स॒म्राज्ञी॑श्वशु॑रेभवस॒म्राज्ञी॑श्व॒श्र्वांभ॑व । ननां॑दरिस॒म्राज्ञी॑भवस॒म्राज्ञी॒ऽअ धि॑दे॒वृषु॑ ॥ समं॑जंतु॒विश्वे॑दे॒वाः॒समापो॒हृद॑यानिनौ । संमा॑त॒रिश्वा॒संधा॒तासमु॒देष्ट्री॑दधातुनौ ॥ २८ ॥ (॥ परिशि ष्टं ॥ ॥ अवि॒ध॒वाभव॑वर्षा॑णिश॒तंसा॑ग्रंतुसुव्र॑ता । ते॒जस्वी॑चय॑शस्वी॑चध॒र्मप॑त्नीप॒तिव्र॑ता ॥ ज॒नय॒द्बहु॒पु॒त्रा॑णिमा॒च दुः॑खंल॒भेत्कं॑चित् । भ॒र्तातेसोम॑पानि॒त्यंभ॒वेद्धर्म॑प॒रायणः ॥ अ॒ष्टपुत्राभ॑वत्वं॒चसु॒भगां॑चप॒तिव्र॑ता । भर्तु॑श्चैवपि॒तुर्भ्रा॑तु हृ॒दया॑नंदि॒नीस॑दा ॥ इं॒द्र॒स्यतु॒यथैं॑द्राणी॑श्रीध॑र॒स्यय॒थाश्रि॑या । शं॒क॒र॒स्यय॒था॒गौरी॑त॒द्वद्भ॑र्तु॒रपि॒भर्त॑रि ॥ अत्रे॒र्यथा॑नु॑सू या॒स्याद्व॒सि॒ष्ठ॒स्याप्य॒रुं॑धती । कौ॒शि॒क॒स्यय॒थासती॑त॒थात्व॑मपि॒भर्त॑रि ॥ ध्रु॒वैधि॒पोष्या॒मयि॒मह्यं॑त्वादा॒द्बृह॒स्पतिः॑ । मया॒पत्या॑प्र॒जाव॑ती॒संजी॑वश॒रदः॑श॒तं ॥) इत्यष्टमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

एकोनषष्ठ्यध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋच १४८ ॥ त्यागः ॥ देवेभ्य. ९ इंद्राये. १७ नदीभ्य. ९ ग्राव्णइ. ८ मरुभ्य. १६ अग्नय. १४ विश्वकर्मण. १४ मन्यव. १४ सोमाये. ५ सूर्याविवाहाये. ११ देवेभ्य. सोमार्काभ्या. चंद्रमस. सूर्यासावित्र्या. ९ वधूवाससइ. २ राजयक्ष्मघ्नइ. सूर्यासावित्र्या. १६ ॥ इत्यष्टमेतृतीयः ॥

विहित्र्यधिकैंद्रोवृषाकपिरिंद्राणींद्रश्चसमूदिरेपाङ्क्तंरक्षोहणंपंचाधिकापायुराग्नेयंराक्षोघ्नंचतुरनुष्टुबंतंहविरेको नांगिरसोमूर्धन्वान्वामदेव्योवासौर्यवैश्वानरीयमिंद्रंस्तवद्भूनारेणुःपंचस्यैंद्रासोमीसहस्रशीर्षाषोडशनारायणः पौरुषमानुष्टुभंत्रिष्टुबंतंतुसंजागृवद्भिःपंचोनारुणोवैतहव्यआग्नेयंयज्ञस्यशार्यातोमानवोवैश्वदेवंतुजागतंमहि तान्वःपार्थ्यःप्रस्तारपाङ्क्तंपुरस्ताद्बृहत्यंतंत्रयोदश्युपाद्येचानुष्टुभौनवम्यक्षरैःपङ्क्तिरेकादशीन्यंकुसारिणीप्रेतेष लूनासर्पोर्बुदःकाद्रवेयोग्राव्णोस्तौत्सप्तम्यंत्येत्रिष्टुभौपंचमीच ॥ ४ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (१०।७२) विहिसोतोरसृक्षतनेंद्रंदेवमंसत । यत्रामदद्वृषाकपिरर्यःपुष्टेषुमत्सखाविश्वस्मा

(१०।७२) विहिसोतोरितित्रयोविंशत्यृचेसूक्तेआद्याष्टम्येकादशीद्वादशीचतुर्दशीनामेकोनविंश्यादिचतसृणांचेंद्रऋषिःसप्तमीत्रयो दशीत्रयोविंशीनामैंद्रोवृषाकपिऋषिः शिष्टानामेकादशर्चांपौलोमींद्राणीऋषिकाइंद्रःपंक्तिः।(अत्रयस्यवाक्यमितिपरिभाषांस्वीकृत्यइंद्रेंद्राणि वृषाकपीनांविभागशोदेवतात्वंकेचिन्मन्यंतेतद्भाष्यकारादिविरुद्धं) ।

दिंद्रऽउत्तरः ॥ पराहींद्रधावसिवृषाकपेरतिव्यथिः । नोऽअहप्रविंदस्यन्यत्रसोमपीतयेविश्व० ॥ किमयंत्वांवृषाकपिश्च
कारहरिंतोमृगः । यस्माऽइरस्यसीदुन्व१र्योवापुष्टिमद्वसुविश्व० ॥ यमिमंत्वंवृषाकपिंप्रियमिंद्राभिरक्षसि । श्वान्वस्यजं
भिषदपिकर्णेवराहयुर्विश्व० ॥ प्रियातष्टानिमेकपिर्व्यक्ताव्यदूदुषत् । शिरोन्वस्यराविषंनसुगंदुष्कृतेभुवंविश्व० ॥१॥
नमत्स्त्रीसुभसत्तरानसुयाशुतराभुवत् । नमत्प्रतिच्यवीयसीनसक्थ्युद्यमीयसीविश्व०॥ उवेऽअंबसुलाभिकेयथेवांगभ
विष्यति । भसन्मेऽअंबसक्थिमेशिरोमेवीवहृष्यतिविश्व० ॥ किंसुबाहोस्वंगुरेपृथुष्टोपृथुजाघने । किंशूरपत्नि
नस्त्वमभ्यमीषिवृषाकपिंविश्व० ॥ अवीरामिवमामयंशरारुरभिमन्यते । उताहमस्मिवीरिणींद्रपत्नीमरुत्सखावि
श्व० ॥ संहोत्रंस्मपुरानारीसमनंवावगच्छति । वेधाऽऋतस्यवीरिणींद्रपत्नीमहीयतेविश्व० ॥ २ ॥ इंद्राणीमासु
नारिषुसुभगामहमश्रवं । नह्यस्याऽअपरंचनजरसामरतेपतिर्विश्व० ॥ नाहमिंद्राणिरारणसख्युर्वृषाकपेर्ऋते । यस्ये
दमप्यंहविःप्रियंदेवेषुगच्छतिविश्व० ॥ वृषाकपायिरेवतिसुपुत्रऽआदुसुस्नुषे । घसत्तऽइंद्रऽउक्षणःप्रियंकाचित्करंह
विर्विश्व० ॥ उक्ष्णोहिमेपंचदशसाकंपचंतिविंशतिं । उताहमद्मिपीवऽइदुभाकुक्षीपृणंतिमेविश्व० ॥ वृषभोनतिग्मशृं
गोंतर्यूथेषुरोरुवत् । मंथस्तऽइंद्रशंहृदेयंतेसुनोतिभावयुर्विश्व० ॥ ३ ॥ नसेशेयस्यरंबतेंतरासक्थ्या३कपृत् । सेदीशे
यस्यरोमशंनिषेदुषोविजृंभतेविश्व०॥ नसेशेयस्यरोमशंनिषेदुषोविजृंभते । सेदीशेयस्यरंबतेंतरासक्थ्या३कपृद्विश्व० ॥

ऋक्सं.
अ.८अ.४
॥२४॥

मंडलं १०
अनु. ७

अयमिंद्रवृषाकपिः परस्वंतंहतंविदत् । असिंसूनांनवंचरुमादेधस्यानऽआचितंविश्वं० ॥ अयमेमिविचाकशद्विचिन्वन्दा
समार्यं । पिबामिपाकसुत्वंनोभिधीरमचाकशंविश्वं० ॥ धन्वंचयत्कृंतत्रंचकतिंस्वित्तावियोजना । नेदीयसोवृषाकपे
स्तमेहिगृहाँऽउपविश्वं०॥ पुनरेहिवृषाकपेसुवितांकल्पयावहै । यऽएषःस्वप्ननंशनोस्तमेषिपथापुनर्विश्वं० ॥ यदुदंचोवृ
षाकपेगृहमिंद्राजगंतन । क्व१स्यपुल्वघोमृगःकमगन्जनयोपनोविश्वं० ॥ पर्शुर्हनाममानवीसाकंससूवविंशतिं । भद्रंभ
लत्यस्याऽअभूद्यस्याऽउदरमामयद्विश्वं० ॥४॥ (१०।७।३) रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म । शिशा
नोऽअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं॥ अयोदंष्ट्रोऽअर्चिषायातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः । आजि
ह्वयामूरदेवान्रभस्वक्रव्यादोवृक्त्व्यपिधत्स्वासन् ॥ उभोभयाविन्नुपधेहिदंष्ट्राहिंस्रःशिशानोवरंपरंच । उतांतरिक्षेपरि
याहिराजन्जंभैःसंधेह्यभियातुधानान् ॥ यज्ञैरिषूःसन्नममानोऽअग्नेवाचाशल्याँऽअशनिभिर्दिहानः । ताभिर्विध्यहृद
येयातुधानान्प्रतीचोबाहून्प्रतिभङ्ध्येषां ॥ अग्नेत्वचंयातुधानस्यभिंधिहिंस्राशनिर्हरसाहंत्वेनं । प्रपर्वाणिजातवेदःशृ
णीहिक्रव्यात्क्रविष्णुर्विचिनोतुवृक्णं ॥५॥ यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नऽउतवाचरंतं । यद्वांतरिक्षेपथिभिःपतं
तंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः॥ उतालब्धंस्पृणुहिजातवेदऽआलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् । अग्नेपूर्वोनिजहिशोशुचानऽ

॥२४॥

(१०।७।३) रक्षोहणमितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायुरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् अंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

आमादः क्ष्विकास्तमदंत्वेनीः ॥ इहप्रब्रूहियतमः सोऽअग्नेयोयातुधानोयऽइदंकृणोति । तमारभस्वसमिधायविष्ठनृच
क्षसश्चक्षुषेरंधयैनं ॥ तक्ष्णेनाग्नेचक्षुषारक्षयज्ञंप्रांचंवसुभ्यःप्रणयप्रचेतः । हिंस्रंरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातुधा
नांनृचक्षः ॥ नृचक्षारक्षःपरिपश्यविक्षुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा । तस्याग्नेपृष्टीर्हरसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यवृ
श्च ॥ ६ ॥ त्रिर्यातुधानःप्रसितिंतऽएत्वृतंयोऽअग्नेऽअनृतेनहंति । तमर्चिषास्फूर्जयन्जातवेदःसमक्षमेनंगृणतेनिवृ
ङ्धि ॥ तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभेशफारुजंयेनपश्यसियातुधानं । अथर्ववज्ज्योतिषादैव्येनसत्यंधूर्वंतमचितंन्योष ॥ यद
ग्नेऽअद्यमिथुनाशपातोयद्वाचस्तृष्टंजनयंतरेभाः। मन्योर्मनसःशरव्या जायतेयातयाविध्यहृदयेयातुधानान् ॥ पराशृ
णीहितपसायातुधानान्पराग्नेरक्षोहरसाशृणीहि । परार्चिषामूरदेवाञ्छृणीहिपरासुतृपोऽअभिशोशुचानः ॥ परा
द्यदेवावृजिनंशृणंतुप्रत्यगेनंशपथायंतुतृष्टाः । वाचास्तेनंशरवऽऋच्छंतुमर्मन्विश्वस्यैतुप्रसितिंयातुधानः ॥ ७ ॥ यःपौ
रुषेयेणक्रविषासमङ्क्तेयोऽअश्व्येनपशुनायातुधानः । योऽअघ्न्यायाभरतिक्षीरमग्नेतेषांशीर्षाणिहरसापिवृश्च ॥ संवत्स
रीणंपयऽउस्रियायास्तस्यमाशीद्यातुधानोनृचक्षः । पीयूषमग्नेयतमस्तितृप्सात्तंप्रत्यंचमर्चिषाविध्यमर्मन् ॥ विषंगवां
यातुधानाःपिबंत्वावृश्च्यंतामदितयेदुरेवाः । परैनान्देवःसविताददातुपराभागमोषधीनांजयंतां ॥ सनादग्नेमृणसि
यातुधानान्नत्वारक्षांसिपृतनासुजिग्युः । अनुदहसहमूरान्क्रव्यादोमातेहेत्यामुक्षतदैव्यायाः ॥ त्वंनोऽअग्नेऽअध

रादुदंक्तात्त्वंपश्चादुत्तरंक्षापुरस्तात् । प्रतितेतेऽअजरासस्तपिष्ठाऽअघशंसंशोशुचतोदहंतु ॥ ८ ॥ पश्चात्पुरस्तादधरा दुदंक्तात्कविःकाव्येनपरिपाहिराजन् । सखेसखायमजरोजरिम्णेग्नेमर्ताऽअमर्त्यस्त्वंनः ॥ परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रंसह स्यधीमहि । धृषद्वर्णंदिवेदिवेहंतारंभंगुरावतां ॥ विषेणंभंगुरावतःप्रतिष्मरक्षसोदह । अग्नेतिग्मेनशोचिषातपुरग्रा भिर्ऋष्टिभिः ॥ प्रत्यग्नेमिथुनादहयातुधानांकिमीदिना । संत्वाशिशामिजागृह्यदंब्धंविप्रमन्मभिः ॥ प्रत्यग्नेहरसाह रःशृणीहिविश्वतःप्रति । यातुधानस्यरक्षसोवलंविरुजवीर्यं ॥ ९ ॥ (१०।७४) हविष्पांतमजरंस्वर्विदिदिविस्पृ श्याहुतंजुष्टमग्नौ । तस्यभर्मणेभुवनायदेवाधर्मणेकंस्वधयापप्रथंत ॥ गीर्णंभुवनंतमसापगूह्ळमाविःस्वरभवज्जातेऽअ ग्नौ । तस्यदेवाःपृथिवीद्यौरुतापोरणयन्नोषधीःसख्येऽअस्य ॥ देवेभिर्न्विषितोयज्ञियेभिरग्निंस्तोषाण्यजरंबृहंतं । यो भानुनापृथिवीद्यामुतेमामाततानरोदसीऽअंतरिक्षं ॥ योहोतासीत्प्रथमोदेवजुष्टोयंसमांजन्नाज्येनावृणानाः । सपत त्रीत्वरंस्थाजगद्यच्छ्वात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥ यज्जातवेदोभुवनस्यमूर्धन्नतिष्ठोऽअग्नेसहरोचनेन । तंत्वाहेममति भिर्गीर्भिरुक्थैःसयज्ञियोऽअभवोरोदसिप्राः+ ॥ १० ॥ मूर्धाभुवोभवतिनक्तमग्निस्ततःसूर्योजायतेप्रातरुद्यन् । मा

(१०।७४) हरिष्पांतमित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोमूर्धन्वान्सूर्यवैश्वानरौत्रिष्टुप् । (मरीचिः—हविष्पांतंद्विदैवत्यंसौर्य वैश्वानरीयकमितिद्वेदेवतेअत्र । तेनसूर्यवैश्वानरइत्यग्नेर्गुणइतिवदंतःपरास्ताः) ।

यामूतुयज्ञियानामेतामपोयत्तूर्णिश्चरंतिप्रजानन्+ ॥ दृशेन्योयोमहिनासमिद्धोरोचतदिवियोनिर्विभावा । तस्मिन्न
ग्नौसूक्तवाकेनदेवाहविर्विश्वऽआजुहवुस्तनूपाः+ ॥ सूक्तवाकंप्रथममादिदग्निमादिद्धविरजनयंतदेवाः । सऽएषांय
ज्ञोऽअभवत्तनूपास्तंद्यौर्वेदतंपृथिवीतमापः॥ यंदेवासोजनयंताग्निंयस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानिविश्वा । सोऽअर्चिषापृथिवीं
द्यामुतेमामृजूयमानोऽअतपन्महित्वा+ ॥ स्तोमेनहिदिविदेवासोऽअग्निमजीजनञ्छक्तिभीरोदसिप्रां । तमूऽअकृ
ण्वन्त्रेधाभुवेकंसऽओषधीःपचतिविश्वरूपाः ॥ ११ ॥ यदेदेनमदधुर्यज्ञियासोदिविदेवाःसूर्यमादितेयं । यदाच
रिष्णूमिथुनावभूतामादित्प्रापश्यन्भुवनानिविश्वा ॥ विश्वस्माऽअग्निंभुवनायदेवावैश्वानरंकेतुमह्नामकृण्वन् ।
आयस्ततानोषसोविभातीरपोऽऊर्णोतितमोऽअर्चिषायन्+ ॥ वैश्वानरंकवयोयज्ञियासोग्निंदेवाऽअजनयन्नजुर्यं ।
नक्षत्रंप्रत्नममिनच्चरिष्णुयक्षस्याध्यक्षंतविषंबृहंतं ॥ वैश्वानरंविश्वहादीदिवांसंमंत्रैरग्निंकविमच्छावदामः । योमहि
म्नापरिबभूवोर्वीऽउतावस्तादुतदेवःपरस्तात् ॥ द्वेस्रुतीऽअशृणवंपितॄणामहंदेवानामुतमर्त्यानां । ताभ्यामिदंविश्व
मेजत्समेतियदंतरापितरंमातरंच ॥ १२ ॥ द्वेसमीचीबिभृतश्चरंतंशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टं । सप्रत्यङ्विश्वाभुव
नानितस्थावप्रयुच्छन्तरणिर्भ्राजमानः ॥ यत्रावदेतेऽअवरःपरश्चयज्ञन्योःकतरोनौविवेद । आशेकुरित्सधमादंस
खायोनक्षंतयज्ञंकऽइदंविवोचत् ॥ कत्यग्नयःकतिसूर्यासःकत्युषासःकत्युस्विदापः । नोपस्पिजंवःपितरोवदामिपृ

ऋक्सं. अ.८अ.४ ॥२६॥ — मंडलं १० अनु. ७

च्छामिवःकवयोविज्ञनेकं+ ॥ यावन्मात्रमुषसोनप्रतीकंसुपर्ण्यो३वसंतेमातरिश्वः । तावद्दधात्युपयज्ञमायन्ब्राह्म
णोहोतुरवरोनिषीदन् ॥ १२ ॥ (१०।७५) इंद्रंस्तवानृतमंयस्यमह्नाविबबाधेरोचनाविज्मोऽअंतान् । आयःप
प्रौचर्षणीधृद्वरोभिःप्रसिंधुभ्योरिरिचानोमहित्वा+ ॥ ससूर्यःपर्युरूवरांस्येंद्रोववृत्याद्रथ्येवचक्रा । अतिष्ठंतमपस्यं१
नसर्गंकृष्णातमांसित्विष्यांजघान ॥ समानमस्माऽअनपावृदर्चक्ष्मयादिवोऽअसमंब्रह्मनव्यं । वियःपृष्ठेवजनिमा
न्यर्यऽइंद्रश्चिकायनसखायमीषे+ ॥ इंद्रायगिरोऽअनिशितसर्गाऽअपःप्रेरयंसगरस्यबुध्नात् । योऽअक्षेणेवचक्रिया
शचीभिर्विष्वक्तस्तंभपृथिवीमुतद्यां+ ॥ आपांतमन्युस्तृपलप्रभर्माधुनिःशिमीवाञ्छरुमाँऽऋजीषी । सोमोविश्वान्य
तसावनानिनार्वागिंद्रंप्रतिमानानिदेभुः ॥ १४ ॥ नयस्यद्यावापृथिवीनधन्वनांतरिक्षंनाद्रयःसोमोऽअक्षाः । यद
स्यमन्युरधिनीयमानःशृणातिवीळुरुजातिस्थिराणि ॥ जघानवृत्रंस्वधितिर्वनेवरुरोजपुरोऽअरदन्नसिंधून् । बिभेद
गिरिंनवमिन्नकुंभमागाऽइंद्रोऽअकृणुतस्वयुग्भिः ॥ त्वंहत्यदृणयाऽइंद्रधीरोसिर्नपर्ववृजिनाशृणासि । प्रयेमित्रस्य
वरुणस्यधामयुजंनजनामिनंतिमित्रं+ ॥ प्रयेमित्रंप्रार्यमणंदुरेवाःप्रसंगिरःप्रवरुणंमिनंति । न्यं१मित्रेषुवधमिंद्रतुम्रं
वृषन्वृषाणमरुषंशिशीहि ॥ इंद्रोदिवऽइंद्रऽईशेपृथिव्याऽइंद्रोऽअपामिंद्रऽइत्पर्वतानां । इंद्रोवृधामिंद्रऽइन्मेधिरा ॥२६॥

(१०।७५) इंद्रंस्तवेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोरेणइंद्रःपंचम्याइंद्रासोमौत्रिष्टुप् ।

णामिंद्रःक्षेमेयोगेहव्यऽइंद्रः ॥ १५ ॥ प्राक्तुभ्यऽइंद्रःप्रवृधोऽअहंभ्यःप्रांतरिक्षात्प्रसमुद्रस्यधासेः । प्रवातस्यप्रथसः प्रज्मोऽअंतात्प्रसिंधुभ्योरिरिचेप्रक्षितिभ्यः ॥ प्रशोशुचत्याऽउषसोनकेतुरसिन्वातेवर्ततामिंद्रहेतिः । अश्मेवविध्य दिवऽआसृजानस्तपिष्ठेनहेषसाद्रोघमित्रान् ॥ अन्वहमासाऽअन्विद्वनान्यन्वोषधीरनुपर्वतासः । अन्विंद्रंरोदसी वावशानेऽअन्वापोऽअजिहतजायमानं ॥ कर्हिस्वित्सातऽइंद्रचेत्यासदघस्ययद्भिनदोरक्षऽएषत् । मित्रक्रुवोयच्छस नेनगावःपृथिव्याऽआपृगमुयाशयंते ॥ शत्रूयंतोऽअभियेनस्ततस्नेमहिव्राधंतऽओगणासऽइंद्र । अंधेनामि त्रास्तमसासचंतांसुज्योतिषोऽअक्तवस्तांऽअभिष्युः ॥ पुरूणिहित्वासवनाजनानांब्रह्माणिमंदन्गृणतामृषीणां । इमामाघोषन्नवसासहूतिंतिरोविश्वाँऽअर्चतोयाह्यर्वाङ्+ ॥ एवातेवयमिंद्रभुंजतीनांविद्यामसुमतीनांनवानां । विद्यामवस्तोरवसागृणंतोविश्वामित्राऽउततऽइंद्रनूनं ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । शृण्वंत मुग्रमूतयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ १६ ॥ (१०।७।६) सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् । सभूमिं विश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं+ ॥ पुरुषऽएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभव्यं । उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ एता वानस्यमहिमातोज्यायाँश्चपूरुषः । पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि+ ॥ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहा

(१०।७।६) सहस्रशीर्षेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यनारायणःपुरुषोनुष्टुबंत्यात्रिष्टुप् ।

भवत्पुनः । ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥ तस्माद्विराळजायतविराजोऽअधिपूरुषः । सजातोऽअ
त्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ १७ ॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत । वसंतोऽअस्यासीदाज्यंग्रीष्मऽइध्मः
शरद्धविः ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः । तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसं
भृतंपृषदाज्यं । पशून्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे । छंदांसिज
ज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाऽअजायंतयेकेचोभयादतः । गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः
॥ १८ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् । मुखंकिमस्यकौबाहूकाऊरूपादाउच्येते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासी
द्बाहूराजन्यःकृतः । ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोऽअजायत ॥ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत । मुखादिं
द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्याऽआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत । पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँऽ
अकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः । देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ यज्ञेनयज्ञमय
जंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् । तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ १९ ॥ (१०।८।१)
संजागृवद्भिर्जरमाणऽइध्यतेदमेदमूनाऽइषयन्निळस्पदे । विश्वस्यहोताहविषोवरेण्योविभुर्विभावासुषखासखीयते ॥

अष्टमेनुवाकेनवसूक्तानि (१०।८।१) संजागृवद्भिरितिपंचर्चमेकादशंसूक्तं ... त्रिष्टुप् ।

सदर्शतश्रीरतिथिर्गृहेगृहेवनेवनेशिश्रियेतक्कवीरिव । जनंजनंजन्योनातिमन्यतेविशऽआक्षेतिविश्योउ विशंविशं ॥ सुदक्षोदक्षैःक्रतुनासिसुक्रतुरग्नेकविःकाव्येनासिविश्ववित् । वसुर्वसूनांक्षयसित्वमेकऽइद्द्यावाचयानिपृथिवीचपुष्य तः ॥ प्रजानन्नग्नेतवयोनिमृत्वियमिळायास्पदेघृतवंतमासदः। आतेचिकित्रऽउषसामिवेतयोरेपसःसूर्यस्येवरश्मयः॥ तवश्रियोवर्ष्यस्येवविद्युतश्चित्राश्चिकित्रऽउषसांनकेतवः । यदोषधीरभिसृष्टोवनानिचपरिस्वयंचिनुषेऽअन्नमास्ये* ॥ २० ॥ तमोषधीर्दधिरेगर्भमृत्वियंतमापोऽअग्निंजनयंतमातरः । तमित्समानंवनिनश्चवीरुधोंतर्वतीश्चसुवतेचवि श्वहा ॥ वातोपधूतऽइषितोवशाँऽअनुतृषुयदन्नावेविषद्वितिष्ठसे । आतेयतंतेरथ्योउ यथापृथक्शर्धास्यग्नेऽअजरा णिधक्षतः ॥ मेधाकारंविदथस्यप्रसाधनमग्निंहोतारंपरिभूतमंमतिं । तमिदर्भेहविष्यासमानमित्तमिन्महेवृणतेना न्यंत्वत्[+] ॥ त्वामिदत्रवृणतेत्वायवोहोतारमग्नेविदथेषुवेधसः । यद्देवयंतोदधतिप्रयांसितेहविष्मंतोमनवोवृक्तबर्हि षः ॥ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः । तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे ॥ २१ ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतायमर्त्यःसमिधादाशदुतवाहविष्कृति । तस्यहोताभवसियासिदूत्य१मुपब्रूषेयजस्यध्व रीयसि ॥ इमाऽअस्मैमतयोवाचोऽअस्मदाँऽऋचोगिरःसुष्टुतयःसमग्मत । वसूयवोवसवेजातवेदसेवृद्धासुचिद्वर्धनो यासुचाकनत् ॥ इमांप्रत्नायसुष्टुतिंनवीयसींवोचेयमस्माऽउशतेशृणोतुनः । भूयाऽअंतराहृद्यस्यनिस्पृशेजायेवपत्यऽ

उशतीसुवासाः ॥ यस्मिन्नश्वासऽऋषभासऽउक्षणोवशामेषाऽअवसृष्टासऽआहुताः । कीलालपेसोमपृष्ठायवेधसेहृदा मतिंजनयेचारुमग्नये ॥ अहाव्यग्नेहविरास्येतेस्रुचीवघृतंचम्वीवसोमः । वाजसनिंरयिमस्मेसुवीरंप्रशस्तंधेहियशसंबृहंतं ॥ २२ ॥ (१०।८।२) यज्ञस्यवोरथ्यंविश्पतिंविशांहोतारमक्तोरतिथिंविभावसुं । शोचन्छुष्कासुहरिणीषुजर्भुरद्वृषाकेतुर्यजतोद्यामशायत ॥ इममंजस्पामुभयेऽअकृण्वतधर्माणमग्निंविदथस्यसाधनं । अक्तुंनयह्वमुषसःपुरोहितंतनूनपातमरुषस्यनिंसते ॥ बळस्यनीथाविपणेश्चमन्महेवयाऽअस्यप्रहुताऽआसुरत्तवे । यदाघोरासोऽअमृतत्वमाशतादिज्जनस्यदैव्यस्यचर्किरन् ॥ ऋतस्यहिप्रसितिर्द्यौरुरुव्यचोनमोमह्य१रमतिःपनीयसी । इंद्रोमित्रोवरुणःसंचिकित्रिरेथोभगःसवितापूतदक्षसः ॥ प्ररुद्रेणययिनायंतिसिंधवस्तिरोमहीमरमतिंदधन्विरे । येभिःपरिज्मापरियन्नुरुज्रयोविरोरुवज्जठरेविश्वमुक्षते ॥ २३ ॥ क्राणारुद्रामरुतोविश्वकृष्टयोदिवःश्येनासोऽअसुरस्यनीळयः । तेभिश्चष्टेवरुणोमित्रोऽअर्यमेंद्रोदेवेभिरर्वशेभिरर्वशः ॥ इंद्रेभुजंशशमानासऽआशतसूरोदृशीकेवृषणश्चपौंस्ये । प्रयेन्वस्यार्हणाततक्षिरेयुजंवज्रंनृषदनेषुकारवः ॥ सूरश्चिदाहरितोऽअस्यरीरमदिंद्रादाकश्चिद्भयतेतवीयसः । भीमस्यवृष्णोजठरादभिश्वसोदिवेदिवेसहुरिस्तन्नबाधितः ॥ स्तोमंवोऽअद्यरुद्रायशिक्वसेक्षयद्वीरायनमसादिदिष्टन । येभिःशिवःस्ववाँऽएव

(१०।८।२) यज्ञस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमानवःशार्यातोविश्वेदेवाजगती ।

यावंभिर्दिवःसिषक्तिस्वयंशानिकांमभिः ॥ तेहिप्रजायाऽअभरंतविश्रवोबृहस्पतिर्वृषभःसोमंजामयः । यज्ञैरथर्वाप्रथमोविधारयद्देवादक्षैर्भृगवःसंचिकित्रिरे ॥ २४ ॥ तेहिद्यावापृथिवीभूरिरेतसानराशंसश्चतुरंगोयमोदितिः । देवस्त्वष्टाद्रविणोदाऽऋभुक्षणःप्ररोदसीमरुतोविष्णुरर्हिरे ॥ उतस्यनंऽउशिजामुर्वियाकविरहिःशृणोतुबुध्न्योहवीमनि । सूर्यामासाविचरंतादिविक्षिताधियाशमीनहुषीऽअस्यबोधतं ॥ प्रनःपूषाचरथंविश्वदेव्योपांनपादवतुवायुरिष्टये । आत्मानंवस्योऽअभिवातमर्चततदश्विनासुहवायामनिश्रुतं ॥ विशामासामभयानामधिक्षितंगीर्भिरुस्वयशसंगृणीमसि । ग्नाभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानंनृमणाऽअधापतिं ॥ रेभदत्रजनुषापूर्वोऽअंगिराग्रावाणऽऊर्ध्वाऽअभिचक्षुरध्वरं । येभिर्विहायाऽअभवद्विचक्षणःपाथःसुमेकंस्वधितिर्वनन्वति ॥ २५ ॥ (१०।८।३) महिद्यावापृथिवीभूतमुर्वीनारीयह्वीनरोदसीसदंनः । तेभिर्नःपातंसह्यसऽएभिर्नःपातंशूषणि ॥ यज्ञेयज्ञेसमर्त्योदेवान्त्सपर्यति । यःसुम्नैर्दीर्घश्रुत्तमऽआविवासात्येनान् ॥ विश्वेषामिरज्यवोदेवानांवार्महः । विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयज्ञेषुयज्ञियाः ॥ तेघाराजानोऽअमृतस्यमंद्राऽअर्यमामित्रोवरुणःपरिज्मा । कद्रुद्रोनृणांस्तुतोमरुतःपूषणोभगः ॥ उत

(१०।८।३) महीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यपार्थ्यस्तान्वोविश्वेदेवाःप्रस्तारपंक्तिःद्वितीयात्रयोदश्यनुष्टुभौनवम्यक्षरैःपंक्तिरेकादशीन्यंकुसारिण्यंत्यापुरस्ताद्बृहती ।

ऋक्सं. अ.८अ.४ ॥२९॥

मंडलं १० अनु. ८

नोनक्तमपांवृषणवसूसूर्यामासासदनायसधन्या । सचायत्साद्येषामहिर्बुध्नेषुवुध्न्यः* ॥ २६ ॥ उतनोदेवावश्विनाशुभस्पतीधामभिर्मित्रावरुणाऽउरुष्यतां । महःसरायएषतेतिधन्वेवदुरिता+ ॥ उतनोरुद्राचिन्मृळतामश्विनाविश्वेदेवासोरथस्पतिर्भगः । ऋभुर्वाजऽऋभुक्षणःपरिज्माविश्ववेदसः ॥ ऋभुर्ऋभुक्षाऽऋभुर्विधतोमदऽआतेहरीजूजुवानस्यवाजिना । दुष्टरंयस्यसामचिदृधग्यज्ञोनमानुषः ॥ कृधीनोऽअह्रयोदेवसवितःसचस्तुषेमघोनां । सहोनऽइंद्रोवह्निभिर्न्येषांचर्षणीनांचक्रंरश्मिनयोयुवे ॥ ऐषुद्यावापृथिवीधातंमहदस्मेवीरेषुविश्वचर्षणिश्रवः । पृक्षंवाजस्यसातयेपृक्षंरायोततुर्वणे ॥ २७ ॥ एतंशंसमिंद्रास्मयुष्ट्वंकूचित्संतंसहसावन्नभिष्टयेसदापाह्यभिष्टये । मेदतांवेदतावसो ॥ एतंमेस्तोमंतनानसूर्येद्युतद्यामानंवावृधंतनृणां । संवननंनाश्व्यंतष्टेवानपच्युतं ॥ वावर्तयेषांरायायुक्तैषांहिरण्ययी । नेमधितानपौंस्यावृथेवविष्टांता ॥ प्रतदुःशीमेपृथवानेवेनेप्ररामेवोचमसुरेमघवत्सु । येयुक्त्वायपंचशतास्मयुपथाविश्राव्येषां ॥ अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच । सद्योदिदिष्टतान्वःसद्योदिदिष्टपार्थ्यःसद्योदिदिष्टमायवः+॥२८॥(१०।८।४)

प्रैतेवदंतुप्रवयंवदामग्रावभ्योवाचंवदतावदद्भ्यः । यदद्रयःपर्वताःसाकमाशवःश्लोकंघोषंभरथेंद्रायसोमिनः ॥ एतेवदंतिशतवत्सहस्रवदभिक्रंदंतिहरितेभिरासभिः । विष्ट्वीग्रावाणःसुकृतःसुकृत्ययाहोतुश्चित्पूर्वेहविरद्यमाशत ॥ एतेव

॥२९॥

(१०।८।४) प्रैतइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाद्रवेयोर्बुदःसर्पोग्रावाणोजगतीपंचमीसप्तमीचतुर्दश्यस्त्रिष्टुभः ।

दंत्यविंदन्ननामधुन्यूँखयंतेऽअधिपक्कऽआमिषि । वृक्षस्यशाखांमरुणस्यवप्संतस्तेसूभंर्वावृषभाःप्रेमरांविषुः ॥ वृहद्व
दंतिमदिरेणंमंदिनेंद्रंक्रोशंतोविदन्ननामधुं । संरभ्याधीराःस्वसृंभिरनर्तिषुराघोषयँतःपृथिवीमुंपब्दिदभिः ॥ सुपर्णा
वाचंमकृतोपद्यव्यांखरेकृष्णांऽइषिराऽअंनर्तिषुः । न्यं१ङ्गियंत्युपंरस्यनिष्कृतंपुरूरेतोंदधिरेसूर्यश्वितः ॥ २९ ॥ उ
ग्राऽइंवप्रवहंतःसमायंमुःसाकंयुक्तावृषणोविभ्रंतोधुरंः । यच्छ्वसंतोंजग्रसानाऽअरांविषुःशृण्वऽएंषांप्रोथथोऽअवंता
मिव ॥ दशांवनिभ्योदशंकक्ष्येभ्योदशंयोक्रेभ्योदशंयोजनेभ्यः । दशांभीशुभ्योऽअर्चताजरेभ्योदशधुरोदशंयुक्ताव
हंद्भ्यः ॥ तेऽअद्रंयोदशंयंत्रासऽआशवस्तेषांमाधानंपर्यैतिहर्यतं । तऽऊंसुतस्यंसोम्यस्यांधसोंशोःपीयूषँप्रथमस्यंभेजिरे ॥
तेसोमादोहरीऽइंद्रस्यनिंसतेंशुंदुहंतोऽअध्यांसतेगवि । तेभिर्दुग्धंपंपिवान्त्सोम्यंमध्विंद्रोंवर्धतेप्रथतेवृषायते ॥ वृषा
वोऽअंशुर्नकिलांरिषाथनेळांवंतःसदमित्स्थनाशिंताः । रैवत्येवमहंसाचारंवःस्थनयस्यंग्रावाणोऽअजुंषध्वमध्वरं +
॥ ३० ॥ तृदिलाऽअतृंदिलासोऽअद्रंयोश्रमणाऽअशृंथिताऽअमृंत्यवः । अनातुराऽअजराःस्थामंविष्णवःसुपीवसो
ऽअतृंषिताऽअतृंष्णजः ॥ ध्रुवाऽएववंःपितरोंयुगेयुंगेक्षेमंकामासःसदंसोनयुंजते । अजुर्यासोंहरिषाचोंहरिद्रंवऽआ
द्यांरवैणपृथिवीमंशुश्रवुः ॥ तदिद्वदंत्यद्रंयोविमोचनेयामंन्नंजस्पाऽइंवघेदुंपब्दिदभिः । वपंतोबीजमिवधान्याकृतंःपृं

चंतिसोमंनमिनंतिबप्संतः ॥ सुतेऽअध्वरेऽअधिवाचमक्रताक्रीळयोनमातरंतुदंतः । विषूमुंचासुषुवुषोमनीषांविवर्त
तामद्रयश्चायमानाः ॥ ३१ ॥ इत्यष्टमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

षष्टचध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि ९ ऋचः १६० ॥ त्यागः ॥ इंद्राण्याइ. इंद्राये. ५ इंद्राण्या. २ इंद्राये २ इंद्राण्या. २ इंद्राये.
वृषाकपय. इंद्राण्या. ४ वृषाकपय. ४ इंद्राये. रक्षोघ्नेग्नय. २५ सूर्यवैश्वानराये. १९ इंद्राये. ४ इंद्रासोमाभ्या. इंद्राये. १३ पुरुषाये.
१६ अग्नय. १९ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.
६ इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ ग्राव्णइदं. १४ ॥ इत्यष्टमेचतुर्थः ॥

हयेब्यूनोर्वशीमैळःपुरूरवाःपूर्वोषितान्कामान्पुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छत्सातमनिच्छंतीप्रत्याचष्टेहयऽइषुर्याकदा
सुदेवोंतरिक्षप्रांसचेतितिस्रश्चैलवाक्यंशिष्टाऽउर्वश्याःप्रतेसप्तोनावरुःसर्वंहरिवैंद्रोहरिस्तुतिर्द्वित्रिष्टुबंतंयाऽओ
षधीस्त्र्यधिकाथर्वणोभिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभंबृहस्पतेद्वादशार्ष्टिषेणोदेवापिर्वृष्टिकामोदेवांस्तुष्टावकंनोवस्रो
वैखानसंइंद्रदुवस्युर्वांदनोवैश्वदेवंतुत्रिष्टुबंतंमुद्धुध्यध्वंबुधःसौम्यंऋत्विक्स्तुतिर्वानवम्यंत्येजगत्यौपंचमीबृहती
गायत्र्योर्मध्येप्रतेमुद्गलोभार्म्यश्वोद्रुघणेनऋषभेणचाजिंजिगायेतिद्रौघणंवाद्यातृतीयांत्याबृहत्यंऽआशुःसप्तोनैं
द्रोप्रातिरथश्चतुर्थीवार्हस्पत्योपांत्याप्वादेव्यंत्यानुष्टुम्मारुतीवासाव्येकादशाष्टकौवैश्वामित्रःकदाकौत्सोदुर्मित्रो
नाम्नासुमित्रोगुणतःसुमित्रोवानाम्नादुर्मित्रोगुणतऽओषिणहंहरीवज्रंपिपीलिकमध्येत्रिष्टुबंत्याद्यागायत्रीवा॥५॥

हरिः ओम् ॥ (१०।८।५) हृयेजायेमनंसातिष्ठंघोरेवचांसिमिश्राकृणवावहैनु । ननौमंत्राऽअनुंदितासऽएतेम यंस्करन्परंतरेचनाहंन् ॥ किमेतावाचाकृणवातवाहंप्राक्रमिषमुषसांमग्रियेवं । पुरूरवःपुनरस्तंपरेहिदुरापनावातंऽ इवाहमंस्मि ॥ इषुर्नश्रियऽइषुधेरंसनागोषाःशंतसानरंहिः । अवीरेक्रतौविदंविद्युतन्नोरानमायुंचितयंतधुनंयः ॥ सावसुदधंतीश्वशुंरायवयऽउषोयदिवष्ट्यंतिगृहात् । अस्तंननक्षेयस्मिन्चाकन्दिवानक्तंश्नथितावैतसेनं ॥ त्रिःस्ममाह्नः श्नथयोवैतसेनोतस्मर्मेव्यंत्यैपृणासि । पुरूरवोनुंतेकेतंमायंराजांमेवीरतन्वं१स्तदांसीः ॥ १ ॥ यासुंजूर्णिःश्रेणिःसु म्नऽआपिर्हृदेचक्षुर्नग्रंथिनींचरण्युः । ताऽअंजयोंरुणयोनसंस्नुःश्रियेगावोनधेनवोंनवंत ॥ सर्मस्मिन्जायंमानऽआसत ग्नाऽउतेमंवर्धन्नद्यं१ःस्वगूर्ताः । महेयत्त्वांपुरूरवोरणायावंर्धयन्दस्युहत्यांयदेवाः+ ॥ सचायदासुजहंतीष्वत्कममा नुषीषुमानुंषोनिषेवें । अपंस्ममत्तरसंतीनभुज्युस्ताऽअत्रसत्रथस्पृशोनाश्वाः ॥ यदासुमतोंऽअमृतासुनिस्पृक्संक्षोणी भिःक्रतुंभिर्नपृंक्ते । ताऽअंतयोनतन्वंःशुंभतस्वाऽअश्वासोनक्रीळयोदंदशानाः ॥ विद्युंनयापतंतीदविंद्योद्भरंतीमेऽ अप्याकाम्यांनि । जनिष्टोऽअपोनर्यःसुजातःप्रोर्वशींतिरतदीर्घमायुः ॥ २ ॥ जज्ञिषऽइत्थागोपीथ्यांयहिदधाथत

(१०।८।५) हृयेजायइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यआद्यातृतीयाषष्ठीनवम्यादिचतसृणांचतुर्दशीसप्तदशीत्येवंनवानामैलःपुरूरवाऋषिरुर्वशी देवता शिष्टानामुर्वशीऋषिकापुरूरवादेवतात्रिष्टुप् ।

त्पुरूरवोम॒ऽओजः । अशा॑संत्वावि॒दुषी॒सस्मि॒न्नह॒न्नम॒ऽआशृ॑णो॒ःकिम॒भुग्व॑दासि ॥ क॒दासू॒नुःपि॒तरं॑जा॒तऽइ॑च्छाच्च॒क्रं नाश्रु॑वर्तयद्वि॒जा॒नन् । कोदंप॑ती॒सम॑नसा॒वियू॑यो॒द॒धय॒द॒ग्निःश्वशु॑रेषु॒दीद॑यत् ॥ प्रति॑ब्रवाणिव॒र्तय॑ते॒ऽअश्रु॑च॒क्रंनक्रं॑द दा॒ध्यै॑शि॒वायै॑ । प्रतत्ते॑हिनव॒ायत्ते॑ऽअ॒स्मेपरे॒ह्यस्तं॑न॒हि॑मू॒रमा॒पः ॥ सु॒दे॒वोऽअ॒द्यप्र॒पते॒द॒नावृ॑त्पर॒ाव॑तंपर॒मांगंत॒वाऽउ॑ । अध॒ाशयी॑त॒निर्ऋ॑ते॒रु॒पस्थे॒ऽधै॑नं॒वृका॑रभ॒सासो॑ऽअ॒द्युः+ ॥ पुरू॑रवो॒मामृ॑था॒माप्रप॑प्तो॒मात्वा॒वृका॑सो॒ऽअशि॑वास॒ऽउक्षन् । नवैस्त्रैणा॑निस॒ख्यानि॑संतिसाला॒वृ॒काणा॒ंहृद॑यान्ये॒ता+ ॥ ३ ॥ यद्वि॒रू॒पाच॑रं॒मर्त्ये॒ष्ववसं॒रात्रीः॑शर॒द॒श्चत॑स्रः । घृ॒तस्य॑ स्तोकंस॒कृद॒ह्न॒ऽआश्नां॑ता॒दे॒वेद॑ंता॒तृ॒पाणा॒च॑रामि ॥ अं॒त॒रि॒क्ष॒प्रां॒रज॑सोवि॒माने॒ीमुप॑शिक्षाम्यु॒र्वशीं॑वसि॑ष्ठः । उप॑त्वारा॒ तिःसुंकृत॒स्य॒तिष्ठा॒न्निव॑र्त॒स्व॒हृद॑यंतप्यतेमे ॥ इति॑त्वादे॒वाऽइ॒मऽआ॑हुरै॒ळयथे॑मे॒तद्भव॑सि॒मृ॒त्युबंधुः । प्र॒जाते॑दे॒वान्ह॒वि षा॑यजातिस्व॒र्गऽउ॒त्वमपि॑मादयासे ॥ ४ ॥ (१०।८।६) प्रते॑म॒हेवि॒दथे॑शंसि॒षं॒ह॒री॒प्रते॑वन्वे॒व॒नुषो॒ह॑र्य॒तंमदं॑ । घृ॒तंन योहरि॑भि॒श्चारु॒सेच॑त॒ऽआत्वा॑विशंतु॒हरि॑वर्प॒सं॒गिरः॑ ॥ हरिं॑हि॒योनि॑म॒भियेस॒मस्व॑रन्हि॒न्वं॑तो॒हरी॑दि॒व्यंयथ॒ासदः॑ । आ यं॑पृ॒णंति॒हरि॑भि॒र्नधे॒नव॒ऽइंद्रा॑यशू॒षंहरि॑वंतमर्चत ॥ सोऽअ॑स्य॒वज्रो॒हरि॑तो॒यऽआ॑य॒सोहरि॒र्निका॑मो॒हरि॒रागभ॑स्त्योः ।

(१०।८।६) प्रतइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबरुर्हरिर्जगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (ऐंद्रःसर्वहरिर्वाषिरत्र हरिरितींद्रनाम । शौनकस्तु मुखतएवैतत्सूक्तमैंद्रमित्याह । हरिरितींद्राश्वनामेतिचकश्चित । एवंहरिशब्दार्थेविप्रतिपत्त्यावप्याकरोदितहरिशब्दोच्चारणंयुक्तमुत्पश्यामः)।

द्युम्नीसुशिप्रोहरिमन्युसायकइंद्रेनिरूपाहरितामिमिक्षिरे ॥ दिविनकेतुरधिधायिहर्यतोविव्यचद्वज्रोहरितोनरंह्या ।
तुददहिंहरिशिप्रोयऽआयसःसहस्रशोकाऽअभवद्धरिंभरः+ ॥ त्वंत्वमहर्यथाऽउपस्तुतःपूर्वेभिरिंद्रहरिकेशयज्वभिः ।
त्वंहर्यसितवविश्वमुक्थ्य१मसामिराधोहरिजातहर्यतं+ ॥ ५ ॥ तावज्रिणंमंदिनंस्तोम्यंमदऽइंद्रंरथेवहतोहर्यताहरी ।
पुरूण्यस्मैसवनानिहर्यतऽइंद्रायसोमाहरयोदधन्विरे ॥ अरंकामायहरयोदधन्विरेस्थिरायहिन्वन्हरयोहरीतुरा ।
अर्वद्भिर्योहरीभिर्जोषमीयतेसोऽअस्यकामंहरिवंतमानशे ॥ हरिश्मशारुर्हरिकेशऽआयसस्तुरस्पेयेयोहरिपाऽअवर्धत ।
अर्वद्भिर्योहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वादुरितापारिषद्धरी ॥ स्रुवेवयस्यहरिणीविपेततुःशिप्रेवाजायहरिणीदविध्वतः ।
प्रयत्कृतेचमसेमर्मृजद्धरीपीत्वामदस्यहर्यतस्यांधसः ॥ उतस्मसद्महर्यतस्यपस्त्यो३रथ्योनवाजंहरिवाँऽअचिक्रदत् ।
महीचिद्धिधिषणाहर्यदोजसाबृहद्वयोदधिषेहर्यतश्चिदा+ ॥६॥ आरोदसीहर्यमाणोमहित्वानव्यंनव्यंहर्यसिमन्मनुप्रियं ।
प्रपस्त्यमसुरहर्यतंगोराविष्कृधिहरयेसूर्याय ॥ आत्वाहर्यंतंप्रयुजोजनानांरथेवहंतुहरिशिप्रमिंद्र । पिबायथाप्रतिभृत
स्यमध्वोहर्यन्यज्ञंसधमादेदशोणिं ॥ अपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामथोऽइदंसवनंकेवलंते । ममद्धिसोमंमधुमंतमिंद्रसत्रावृ
षन्जठरऽआवृषस्व ॥७॥ (१०।८।७) याऽओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा । मनैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तचं ॥

(१०।८।७) याओषधीरितित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ।

ऋक्सं. अ. ८ अ. ५ ॥३२॥

शतंवोऽअंबधामानिसहस्रमुतवोरुहः । अधाशतक्रत्वोयूयमिमंमेऽअगदंकृत ॥ ओषधीःप्रतिमोदध्वंपुष्पवतीःप्रसूवरीः । अश्वाऽइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्णवः* ॥ ओषधीरितिमातरस्तद्वोदेवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वंगांवासऽआत्मानंतवपूरुष ॥ अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता । गोभाजइत्किलासथयत्सनवथपूरुषं ॥ ८ ॥ यत्रौषधीःसमग्मतराजानःसमिताविव । विप्रःसऽउच्यतेभिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥ अश्वावतींसोमावतीमूर्जयंतीमुदोजसं । आविंत्सिसर्वाऽओषधीरस्माऽअरिष्टतातये ॥ उच्छुष्माऽओषधीनांगावोगोष्ठादिवेरते । धनंसनिष्यंतीनामात्मानंतवपूरुष ॥ इष्कृतिर्नामवोमाताथोयूयंस्थनिष्कृतीः । सीराःपतत्रिणीःस्थनयदामयतिनिष्कृथ ॥ अतिविश्वाःपरिष्ठाःस्तेनऽइवव्रजमक्रमुः । ओषधीःप्राचुच्यवुर्यत्किंचतन्वो३रपः ॥ ९ ॥ यदिमावाजयन्नहमोषधीर्हस्तऽआदधे । आत्मायक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा ॥ यस्यौषधीःप्रसर्पथांगमंगंपरुष्परुः । ततोयक्ष्मंविबाधध्वऽउग्रोमध्यमशीरिव ॥ साकंयक्ष्मप्रपतचाषेणकिकिदीविना । साकंवातस्यध्राज्यासाकंनश्यनिहाकया ॥ अन्यावोऽअन्यामवत्वन्यान्यस्याऽउपावत । ताःसर्वाःसंविदानाऽइदंमेप्रावतावचः ॥ याःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वंहसः ॥ १० ॥ मुंचंतुमाशपथ्या३दथोवरुण्यादुत । अथोयमस्यपड्बीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात्+ ॥ अवपतंतीरवदन्दिवऽओषधयस्परि । यंजीवमश्नवामहैनसरिष्यातिपूरुषः ॥ याऽओषधीःसोमराज्ञीर्बह्वीःशतविच

मंडलं १० अनु. ८ ॥३२॥

क्षणाः । तासांत्वमस्युत्तमारंकामायशंहृदे+ ॥ याऽओषधीःसोमराज्ञीर्विष्ठिताःपृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूताऽअस्यै संदत्तवीर्यं* ॥ मावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः । द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं+ ॥ याश्चेदमुपशृण्वंति याश्चदूरंपरागताः । सर्वाःसंगत्यवीरुधोस्यैसंदत्तवीर्यं ॥ ओषधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा । यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंरा जन्पारयामसि ॥ त्वमुत्तमास्योषधेतववृक्षाऽउपस्तयः । उपस्तिरस्तुसोऽस्माकंयोऽअस्माँऽअभिदासति ॥ ११ ॥

(१०।८।८) बृहस्पतेप्रतिमेदेवतामिहिमित्रोवायद्वरुणोवासिपूषा । आदित्यैर्वायद्वसुभिर्मरुत्वान्त्सपर्जन्यंशंतनवे वृषाय ॥ आदेवोदूतोऽअजिरश्चिकित्वान्त्वद्देवापेऽअभिमामगच्छत् । प्रतीचीनःप्रतिमामावंवृत्स्वदधामितेद्युमतीं वाचमासन्+ ॥ अस्मेधेहिद्युमतींवाचमासन्बृहस्पतेऽअनमीवामिषिरां । ययावृष्टिंशंतनवेवनावदिवोद्रप्सोमधुमाँऽ आविवेश ॥ आनोद्रप्सामधुमंतोविशंत्विंद्रदेह्यधिरथंसहस्रं । निषीदहोत्रमृतुथायजस्वदेवान्देवापेहविषासपर्य ॥ आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिर्निषीदन्देवापिर्देवसुमतिंचिकित्वान् । सऽउत्तरस्मादधरंसमुद्रमपोदिव्याऽअसृजद्वर्ष्याऽअ भि+ ॥ अस्मिन्त्समुद्रेऽअध्युत्तरस्मिन्नापोदेवेभिर्निवृताऽअतिष्ठन् । ताऽअद्रवन्नार्ष्टिषेणेनसृष्टादेवापिनाप्रेषितामृक्षि

(१०।८।८) बृहस्पतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यार्ष्टिषेणोदेवापिर्देवास्त्रिष्टुप् । (शौनकस्त्वस्मिन्सूक्तेआद्यानांतिसृणांबृहस्पतिस्ततश्चतसृणां देवास्ततःपंचानामग्निरित्येवंदेवताव्यवस्थामाह) ।

णीषु ॥ १२ ॥ यद्देवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् । देवश्रुतं वृष्टिवनिं रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ॥ यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आर्ष्टिषेणो मनुष्यः समीधे । विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमंतं ॥ त्वां पूर्व ऋषयो गीर्भिरायन्त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे । सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदश्वोप याहि ॥ एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा । तेभिर्वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिषितो रिरीहि ॥ एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इंद्राय भागं । विद्वान्पथ ऋतुशो देवयानानप्यौलानं दिवि देवेषु धेहि ॥ अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहापामीवामप रक्षांसि सेध । अस्मात्समुद्राद्बृहतो दिवो नोपां भूमानमुप नः सृजेह ॥ १३ ॥ (१०।८।९) कन्नं श्चित्रमिषण्यसि चिकित्वान्पृथुग्मानं वाश्रं वावृधध्यै । कत्तस्य दातु शवसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत् ॥ स हि द्युता विद्युता वेति साम पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद । स सनीळेभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न ऋते सप्तथस्य मायाः ॥ स वाजं याता पदुष्पदा यन्त्स्वर्षाता परि षदत्सनिष्यन् । अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो घ्नञ्छिश्नदेवाँ अभि वर्पसा भूत् ॥ स यह्व्यो ३ वनीर्गोष्वर्वा जुहोति प्रधन्यासु सस्रिः । अपादो यत्र युज्यासोरथा द्रोण्यश्वास ईरते घृतं वाः ॥ स रुद्रेभिरशस्तवार ऋभ्वा हित्वी गयमारे अवद्य आगात् । वम्रस्य मन्ये मिथुना विवव्री अन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन् ॥ स इद्दासं तुवी

(१०।८।९) कन्नइति द्वादशर्चस्य सूक्तस्य वैखानसो वम्र ऐंद्र ऋषिस्त्रिष्टुप् ।

रवंपतिर्दन्षळक्षंत्रिशीर्षाणंदमन्यत् । अस्यत्रितोन्वोजंसावृधानोविपावंराहमयोऽअग्रयाहन् ॥ १४ ॥ सद्रुह्वणेमनुं षऽऊर्ध्वसानऽआसांविषदर्शसानायुशरुं । सनृतंमोनहुंषोस्मत्सुजातःपुरोंभिनदर्हन्दस्युहत्यें ॥ सोऽअभ्रियोनयर्वस ऽउदन्यन्क्षयांयगातुंविदन्नोंऽअस्मे । उपयत्सीदर्दिदुंशरींरैःश्येनोयोंपाष्टिर्हतिदस्यून् ॥ सत्राधंतःशवसानेभिरस्यकु त्संायशुष्णंकृपणेपरांदात् । अयंकविमंनयच्छस्यमानमत्कंयोऽअंस्यसनितोतनृणां+ ॥ अयंदशस्यन्नयेभिरस्यदस्मो दुवेभिर्वरुंणोनमायी । अयंकनीनंऽऋतुपाऽअंवेद्यमिमीतारुंयश्चतुंष्पात् ॥ अस्यस्तोमेभिरौशिजऽऋजिश्वांव्रजंदर यद्वृषभेणपिप्रोंः । सुत्वायद्यंजतोदीदयद्गीःपुरंऽइयानोऽअभिवर्पसाभूत्+ ॥ एवामहोऽअंसुरवक्षथायवम्रकःपड्भि रुपंसर्पदिंद्रं । सऽइंयानःकंरतिस्वस्तिमंस्माऽइषमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभांः ॥ १५ ॥ (१०।९।१) इंद्रदह्यमघवन्त्वा वदिद्भुजऽइहस्तुतःसुंतपाबोंधिनोवृधे । दुवेभिर्नःसवितापावंतुश्रुतमासर्वतांतिमर्दितिंवृणीमहे ॥ भरांयसुभंरतभा गमृत्वियंप्रवायवेंशुचिपेक्रंदर्दिष्टये । गौरस्ययःपर्यसःपीतिमांनुशऽआसर्व० ॥ आनोंदेवःसंवितासांविषद्वयंऽऋजूय तेयजमानायसुन्वते । यथांदेवान्प्रतिभूषेमपाकवदासर्व० ॥ इंद्रोंऽअस्मेसुमनांऽअस्तुविश्वहाराजासोमंःसुवितस्या

नवमेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (१०।९।१) इंद्रदह्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवांदनो दुवस्युर्विश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वे. १० इंद्रादिती१ इंद्रः१ एवं१२) ।

ध्येतुनः । यथायथामित्रधितानिसंदुधुरासर्व० ॥ इंद्रऽउक्थेनशवसापरुर्दधेबृहस्पतेप्रतरीतास्यायुषः । यज्ञोमनुः प्रमतिर्नःपिताहिकमासर्व० ॥ इंद्रस्यनुसुकृतंदैव्यंसहोग्निर्गृहेजरितामेधिरःकविः । यज्ञश्चभूद्विदथेचारुरंतमऽआसर्व० ॥ १६ ॥ नवोगुहाचकृमभूरिदुष्कृतंनाविष्ट्यंवसवोदेवहेळनं । माकिर्नोदेवाऽअनृतस्यवर्पसऽआसर्व० ॥ अपामीवांसवितासाविषन्न्यं१ग्वरीयऽइदपसेधंत्वद्रयः । ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदासर्व० ॥ ऊर्ध्वोग्रावावसवोस्तुसोतरिविश्वाद्वेषांसिसनुतर्युयोत । सनोदेवःसवितापायुरीड्यऽआसर्व० ॥ ऊर्जंगावोयवसेपीवोऽअत्तनऽऋतस्ययाःसदनेकोशेऽअङ्ध्वे । तनूरेवतन्वोऽअस्तुभेषजमासर्व० ॥ क्रतुप्रावाजरिताशश्वतामवऽइंद्रऽइद्भद्राप्रमतिःसुतावतां । पूर्णमूधर्दिव्यंयस्यसिक्तयऽआसर्व० ॥ चित्रस्तेभानुःक्रतुप्राऽअभिष्टिःसंतिस्पृधोजरणिप्राऽअधृष्टाः । रजिष्ठयारज्यापश्वऽआगोस्तूतूर्षतिपर्यग्रंदुवस्युः+ ॥ १७ ॥ (१०।९।२) उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनीळाः । दधिक्रामग्निमुषसंचदेवीमिंद्रावतोवसेनिह्वयेवः ॥ मंद्राकृणुध्वंधियऽआतनुध्वंनावमरित्रपरणींकृणुध्वं । इष्कृणुध्वमायुधारंकृणुध्वंप्रांचंयज्ञंप्रणयतासखायः ॥ युनक्तसीराविसुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहवीजं । गिराचश्रुष्टिः

\+ (१०।९।२) उद्बुध्यध्वमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौम्योवुधोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थीषष्ठ्यौगायत्र्यौपंचमीबृहतीनवमीद्वादश्यौजगत्यौ (ऋत्विजोदेवतावा) ।

सभंराऽअसंन्नोनेदीयऽइत्सृण्यंःपक्कमेयात् ॥ सीरांयुंजंतिकवयोयुगावितंन्वतेपृथक् । धीरांदेवेषुसुम्नया+ ॥ निरांहावान्कृणोतनसंवरत्रादंधातन । सिंचामंहाऽअवतमुद्रिणंवयंसुषेकमनुपक्षितं ॥ इष्कृताहावमवतंसुवरत्रंसुषेचनं । उद्रिणंसिंचेऽअक्षितं ॥ १८ ॥ प्रीणीताश्वान्हितंजयाथस्वस्तिवाहंरथमित्कृणुध्वं । द्रोणांहावमवतमश्मंचक्रमंसत्रकोशंसिंचतानृपाणं ॥ व्रजंकृणुध्वंसहिवोनृपाणोवर्मंसीव्यध्वंबहुलापृथूनि । पुरंःकृणुध्वमायसीरधृष्टामावंःसुस्रोच्चमसोदृंहतातं+ ॥ आवोधियंयज्ञियांवर्तऽऊतयेदेवांदेवींयंजतांयज्ञियामिह । सानोदुहीयद्यवंसेवगत्वीसहस्रंधारापयंसामहीगौः+ ॥ आतूषिंचहरिंमींद्रोरुपस्थेवाशींभिस्तक्षताश्मन्मयींभिः । परिष्वजध्वंदशंकक्ष्याभिरुभेधुरौप्रतिवह्नियुनक्त ॥ उभेधुरौवह्निरापिब्दंमानोंतर्योनेवचरतिद्विजानिः । वनस्पतिंवनऽआस्थापयध्वंनिषूदंधिध्वमखंनंतऽउत्सं ॥ कपृंन्नरःकपृथमुदंधातनचोदयंतखुदतवाजंसातये । निष्टिग्र्यंःपुत्रमाच्यावयोतयऽइंद्रंसबाधऽइहसोमंपीतये ॥ १९ ॥ (१०।९।३) प्रतेरथंमिथूकृतमिंद्रोवतुधृष्णुया । अस्मिन्नाजौपुरुहूतश्रवाय्येधनभक्षेषुनोव ॥ उत्स

(१०।९।३) प्रतेरथमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्म्यश्वोमुद्गलोद्रुघणस्त्रिष्टुप्‌आद्यातृतीयांत्याबृहत्यः । (प्रतेरथमितिसूक्तदेवतात्वेविप्रतिपत्तिःपरस्परमाचार्याणां । उक्तंचशौनकेन–प्रेतीतिहाससूक्तंतुमन्यतेशाकटायनः ।यास्कोद्रौघणमैंद्रंवावैश्वदेवंतुशौनकः । आजानवेनंभार्म्यश्वइंद्रासोमौतुमुद्गलइति ।)

ऋक्सं. वातौवहतिवासौऽअस्याऽअधिरथंयदजंयत्सहस्रं । रथीरंभून्मुद्गलानीगविष्टौभरेकृतंव्यंचेदिंद्रसेना॥ अंतर्यंच्छ मंडल१०
अ.८अ.५ जिघांसतोवज्रमिंद्राभिदासतः । दासंस्यवामघवन्नार्यस्यवासनुतर्यवयावधं॥ उद्नोह्रदमंपिवज्जर्हृषाणः कूटंस्मतृंहद अनु. ९
भिमातिमेति । प्रमुष्कभारः श्रवऽइच्छमानोजिरंबाहूऽअंभरत्सिषांसन् ॥ न्यंक्रंदयन्नुपयंतऽएनममेहयन्वृषभंमध्य
॥३५॥ ऽआजेः । तेनसूभर्वंशतवंत्सहस्त्रंगवांमुद्गंलः प्रधनेजिगाय ॥ ककर्दवेवृषभोयुक्तऽआंसीदवांवचीत्सारथिरस्यकेशी ।
दुधेर्युक्तस्यद्रवंतः सहानसऽऋच्छंतिष्मानिष्पदोंमुद्गलानीं ॥ २० ॥ उतप्रधिमुदंहन्नस्यविद्वानुपायुनग्वंसगमत्रशि
क्षन् । इंद्रऽउदावत्पतिमघ्यानामरंहतपद्याभिः ककुद्मान् ॥ शुनमंष्ट्राव्यंचरत्कपर्दीवरत्रायांदार्वानह्यमानः । नृम्णा
निकृण्वन्बहवेजनायगाः पस्पशानस्तविषीरधत्त ॥ इमंतंपंश्यवृषभस्ययुंजंकाष्ठायामध्येंद्रुघणंशयांनं । येनंजिगायशं
तवंत्सहस्त्रंगवांमुद्गंलः पृतनाज्येषु ॥ आरेऽअघाकोन्वी१त्थादंदर्शयंयुंजंतितम्वास्थापयंति । नास्मैतृणंनोदकमाभंर
न्त्युत्तरोधुरोवहतिप्रदेदिंशत् ॥ परिवृक्तेवपतिविद्यमानट्पीप्यानाकूचक्रेणेवसिंचन् । एषैष्याचिद्रथ्याजयेमसुमंगलंसि
नंवदस्तुसातं॥ त्वंविश्वंस्यजगंतश्चक्षुरिंद्रासिचक्षुषः । वृषायदाजिंवृषणासिषांससिचोदयन्वध्रिणायुजा ॥२१॥ ॥३५॥
(१०।९४) आशुः शिशानोवृषभोनभीमोघनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनां । संक्रंदनोनिमिषऽएकवीरः शतंसेनाऽअज

(१०।९४)आशुः शिशानइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोप्रातिरथइंद्रश्चतुर्थ्याबृहस्पतिर्द्वादश्याआद्यायादेव्यंत्यायामरुतस्त्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् (आशुः

यत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना । तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरऽइषुह
स्तेनवृष्णा ॥ सऽइषुहस्तैःसनिषंगिभिर्वशीसंस्रष्टासयुधऽइंद्रोगणेन । संसृष्टजित्सोमपाबाहुशर्ध्यू१ग्रधन्वाप्रतिहि
ताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राँऽअपबाधमानः । प्रभंजन्त्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यविता
रथानां॥बलविज्ञायःस्थविरःप्रवीरसहस्वान्वाजीसहमानऽउग्रः। अभिवीरोऽअभिसत्वासहोजाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठगो
वित्+ ॥ गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुंजयंतमज्मप्रमृणंतमोजसा । इमंसजाताऽअनुवीरयध्वमिंद्रंसखायोऽअनुसंरभ
ध्वं ॥ २२ ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदयोवीरःशतमन्युरिंद्रः । दुश्च्यवनःपृतनाषाळयुध्यो३स्माकंसेनाऽअव
तुप्रयुत्सु+ ॥ इंद्रऽआसांनेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरऽएतुसोमः । देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयंत्व
ग्रं ॥ इंद्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञऽआदित्यानांमरुतांशर्धऽउग्रं । महामनसांभुवनच्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्था
त् ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनांमामकानांमनांसि । उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतांयंतुघोषाः ॥
अस्माकमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाऽइषवस्ताजयंतु । अस्माकंवीराऽउत्तरेभवंत्वस्माँऽउदेवाऽअवताहवेषु ॥ अमी
षांचित्तंप्रतिलोभयंतीगृहाणांगान्यप्वेपरेहि । अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सुशोकैरंधेनामित्रास्तमसासचंतां ॥ प्रेताजयतानर

शिशानःसूक्तोपांत्यायाआद्यादेवीत्यनुक्रमण्यांअप्वादेवीतिशौनकीये)

ऋक्सं. अ.८अ.५ ॥३६॥ — मंडलं १० अनु. ९

ऽइंद्रोवःशर्मयच्छतु। उग्रावःसंतुबाहवोनाधृष्यायथासथ॥ ॥(परिशिष्टं॥ असौयासेनामरुतःपरेषामभ्यैतिनऽओजसास्पर्धमाना। तांगूहततमसापव्रतेनयथामीषांऽअन्योऽअन्यंनजानात्॥ अंधाऽअमित्राभवताशीर्षाणाऽअहयऽइव। तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निर्मूढानामिंद्रोहंतुवरंवरं) ॥ २३ ॥ (१०।९।५) असाविसोमःपुरुहूततुभ्यंहरिभ्यांयज्ञमुपयाहितूयं। तुभ्यंगिरोविप्रवीराऽइयानादधन्विरऽइंद्रपिबासुतस्य ॥ अप्सुधूतस्यहरिवःपिबेहनृभिःसुतस्यजठरंपृणस्व। मिमिक्षुर्यमद्रयऽइंद्रतुभ्यंतेभिर्वर्धस्वमदमुक्थवाहः॥ प्रोग्रांपीतिंवृष्णऽइयर्मिसत्यांप्रयैसुतस्यहर्यश्वतुभ्यं। इंद्रधेनाभिरिहमादयस्वधीभिर्विश्वाभिःशच्यागृणानः+ ॥ ऊतीशचीवस्तववीर्येणवयोदधानाऽउशिजऽऋतज्ञाः। प्रजावदिंद्रमनुषोदुरोणेतस्थुर्गृणंतःसधमाद्यासः॥ प्रणीतिभिष्टेहर्यश्वसुष्टोःसुषुम्नस्यपुरुरुचोजनासः। मंहिष्ठामूतिंवितिरेदधानाःस्तोतारऽइंद्रतववसूनृताभिः ॥ २४ ॥ उपब्रह्माणिहरिवोहरिभ्यांसोमस्ययाहिपीतयेसुतस्य । इंद्रत्वायज्ञःक्षममाणमानट्दाश्वाँऽअस्यध्वरस्यप्रकेतः+ ॥ सहस्रवाजमभिमातिषाहंसुतेरणंमघवानंसुवृक्तिं । उपभूषंतिगिरोऽअप्रतीतमिंद्रंनमस्याजरितुःपनंत ॥ सप्तापोदेवीःसुरणाऽअमृक्तायाभिःसिंधुमतरऽइंद्रपूर्भित् । नवतिंस्रोत्यानवंचस्रवंतीर्देवेभ्योगातुंमनुषेचविंदः॥ अपोमहीरभिशस्तेरमुंचोजागरास्वधिदेवऽएकः । इंद्रयास्त्वंवृत्रतूर्येचकर्थ

॥३६॥

(१०।९।५) असावीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोऽष्टकइंद्रस्त्रिष्टुप्।

ताभिर्विश्वायुस्तन्वंपुपुष्याः ॥ वीरेण्यःक्रतुरिंद्रःसुशस्तिरुतापिधेनांपुरुहूतमींट्टे । आर्दयद्वृत्रमकृणोदुलोकंससाहेशक्रःपृतनाऽअभिष्टिः ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । शृण्वंतमुग्रमूतयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ २५ ॥ (१०।९।६) कुदावंसोस्तोत्रंहर्यतऽआवश्मशारुधद्वाः । दीर्घंसुतंवाताप्याय ॥ हरीयस्यसुयुजाविव्रतावेरर्वंतानुशेपा । उभारजीनकेशिनापतिर्दन् ॥ अपयोरिंद्रःपापजऽआमर्तोनशश्रमाणोबिभीवान् । शुभेयद्युयुजेतविषीवान् ॥ सचायोरिंद्रश्चर्कृषऽआँऽउपानसःसपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोःशूरऽइंद्रः ॥ अधियस्तस्थौकेशवंताव्यचस्वंतानपुष्टै । वनोतिशिप्राभ्यांशिप्रिणीवान् ॥ २६ ॥ प्रास्तौदृष्वौजाऽऋष्वेभिस्ततक्षशूरःशवसा । ऋभुर्नक्रतुभिर्मातरिश्वा ॥ वज्रंयश्चक्रेसुहनायदस्यवेहिरीमशोहिरीमान् । अरुतहनुरद्भुतंनरजः ॥ अवनोवृजिनाशिशीह्यृचावनेमानृचः । नाब्रह्मायज्ञऽऋधग्जोषतित्वे ॥ ऊर्ध्वायत्तेत्रेतिनीभूद्यज्ञस्यधूर्षुसद्मन् । सजूर्नावंस्वयशसंसचायोः ॥ श्रियेतेपृश्निरुपसेचनीभूच्छ्रियेदर्विररेपाः । ययास्वेपात्रेसिंचसऽउत् ॥ शतंवायदसुर्यप्रतित्वासुमित्रऽइत्थास्तौदुर्मित्रऽइत्थास्तौत् । आवोयद्दस्युहत्येकुत्सपुत्रंप्रावोयद्दस्युहत्येकुत्सवत्सं ॥ २७ ॥ इत्यष्टमाष्टकेपंचमोध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

(१०।९।६) कदेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकौत्सोदुर्मित्रइंद्रउष्णिक्आद्यागायत्रीवाद्वितीयासप्तम्यौपिपीलिकमध्येअंत्यात्रिष्टुप् ।

एकषष्टचध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि ११ ऋच. १४९ ॥ त्यागः ॥ उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस. २ उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या. ३ पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस. २ उर्वश्या. पुरूरवस. इंद्राये. १३ ओषधीभ्य. २३ बृहस्पतय. ३ देवेभ्य. ४ अग्नय. ५ इंद्राये. १२ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० इंद्रादितिभ्या. इंद्राये. ऋत्विज. १२ द्रुघणाये. १२ इंद्राये. ३ बृहस्पतय. इंद्राये. ७ अप्वायैदेव्या. मरुद्भ्य. इंद्राये. २२ ॥ इत्यष्टमेपंचमः ॥

उभौभूतांशःकाश्यपंआश्विनमाविर्दिव्योदक्षिणावाप्राजापत्यांदक्षिणांतद्दातृन्वास्तौच्चतुर्थीजगतींकिमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निगूढागाअन्वेष्टुंसरमांदेवशुनीमिंद्रेणप्रहितांमयुग्भिःपणयोमित्रीयंतःप्रोचुःसातान्युग्मांत्याभि रनिच्छंतीप्रत्याचष्टेतेवदन्त्सप्तजुहूर्ब्रह्मजायांब्राह्मोवोर्ध्वनाभांवैश्वदेवंव्यनुष्टुब्वंतंसमिद्धऽएकादशंजमदग्निस्त त्सुतोवारामआप्रियःपरेचत्वारोवैरूपांमनीषिणोदशाष्टादंष्ट्रइंद्रपिबन्नभःप्रभेदनस्तमस्यंशतप्रभेदनोंत्यात्रिष्टुप् घर्मासध्रिस्तापसोवाघर्मोवैश्वदेवंचतुर्थीजगतींचित्रऽइन्नववार्ष्टिहव्यउपस्तुतंआग्नेयंजागतंत्रिष्टुप्शक्वर्यंतंपिब स्थौरोग्नियुतोग्नियूपोवांनवाउभिक्षुर्धनान्नदानप्रशंसाचाद्येजगत्यांवन्नेहंस्युरुक्षयऽआसहीयर्वऽआग्नेयंराक्षोघ्नं गायत्रंत्वितिवैसप्तोनैंद्रोलवऽआत्मानंतुष्टावं ॥ ९ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (१०।९।७) उभाउंनूनंतदिदर्थयेथेवितंन्वाथेधियोवस्त्रापसेव । सध्रीचीनायातवेप्रेमंजीगःसुदिनेवपृक्षऽआतंसयेथे ॥ उष्टारेवफर्वरेषुश्रयेथेप्रायोगेवश्वात्र्याशासुरेथः । दूतेवहिष्ठोयशसाजनेषुमापस्थातंमहिषेवावपानात् ॥ साकंयुजांशकुनस्येवपक्षापश्वेवचित्रायजुरागमिष्टं । अग्निरिवदेवयोर्दीदिवांसापरिज्मानेवयजथःपुरुत्रा+ ॥ आपीवोऽअस्मेपितरेवपुत्रोग्रेवरुचानृपतीवतुर्यै । इर्येवपुष्ट्यैकिरणेवभुज्यैश्रुष्टीवानेवहवमागमिष्टं ॥ वंसंगेवपूषर्याशिंवातामित्रेवऽऋताशतराशातपंता । वाजेवोच्चावयसाघर्म्येष्ठामेषेवेषासपर्या३पुरीषा ॥ १ ॥ सृण्येवजर्भरीतुर्फरीतूनैतोशेवतुर्फरीपर्फरीका । उदन्यजेवजेमनामदेरूतामेजराय्वजरंमरायु ॥ पत्रेवचर्चरंजारंमरायुक्षद्मेवार्थेषुतर्तरीथऽउग्रा । ऋभूनापत्खरमज्राखरज्रुर्वायुर्नपर्फरत्क्षयद्रयीणां+ ॥ घर्मेवमधुजठरेसनेरूभगेवितातुर्फरीफारिवारं । पतरेवचचराचंद्रनिर्णिङ्मनऽऋंगामनन्या३नजग्मी ॥ बृहंतेवगंभरेषुप्रतिष्ठांपादेवगाधंतरतेविदाथः । कर्णेवशासुरनुहिस्मराथोंशेवनोभजतंचित्रमप्नः ॥ आरंगरेवमध्वेरयेथेसारघेवगविनीचीनवारे । कीनारेवस्वेदमासिष्विदानाक्षामेवोर्जासूयवसात्सचेथे ॥ ऋध्यामस्तोमंसनुयामवाजमानोमंत्रंसरथेहोपयातं । यशोनपक्वंमधुगोष्वंतराभूतांशोऽअश्विनोःकाममप्राः ॥ (परिशिष्टं ॥ हविर्भिरेकेस्वरितःसचंतेसुन्वंतऽएकेसवनेषुसोमान् । शचीर्मदंतऽउत

(१०।९।७) उभावित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोभूतांशोश्विनौत्रिष्टुप् ।

दक्षिणाभिर्नेज्जिह्मायंत्योनरकेपंताम) ॥ २ ॥ ॥ (१०।९।८) आविर्भून्महिमाघोनमेषांविश्वंजीवंतमसोनिरमो
चि । महिज्योतिःपितृभिर्दत्तमागादुरुःपंथादक्षिणायाऽअदर्शि ॥ उच्चादिविदक्षिणावंतोऽअस्थुर्येऽअश्वदाःसहते
सूर्येण । हिरण्यदाऽअमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंतऽआयुः ॥ दैवीपूर्तिर्दक्षिणादेवयज्यानकवारिभ्योनहितेपृ
णंति । अथानरःप्रयतदक्षिणासोवद्यभियावहवःपृणंति ॥ शतधारंवायुमर्कंस्वर्विदंनृचक्षसस्तेऽअभिचक्षतेहविः । ये
पृणंतिप्रचयच्छंतिसंगमेतेदक्षिणांदुहतेसप्तमातरं ॥ दक्षिणावान्प्रथमोहूतऽएतिदक्षिणावान्ग्रामणीरग्रमेति । तमेव
मन्येनृपतिंजनानांयःप्रथमोदक्षिणामाविवाय ॥ ३ ॥ तमेवऽऋषिंतमुब्रह्माणमाहुर्यज्ञन्यंसामगामुक्थशासं । सशुक्र
स्यतन्वोवेदतिस्रोयःप्रथमोदक्षिणयारराध ॥ दक्षिणाश्वंदक्षिणागांददातिदक्षिणाचंद्रमुतयद्धिरण्यं । दक्षिणान्नंवनु
तेयोनऽआत्मादक्षिणांवर्मकृणुतेविजानन्+ ॥ नभोजाममुर्नन्यर्थमीयुर्नरिष्यंतिनव्यथंतेहभोजाः । इदंयद्विश्वंभुव
नंस्वश्चैतत्सर्वंदक्षिणैभ्योददाति ॥ भोजाजिग्युःसुरभिंयोनिमग्रेभोजाजिग्युर्वध्वं१यासुवासाः । भोजाजिग्युरंतःपे
यंसुरायाभोजाजिग्युर्येऽअहूताःप्रयंति ॥ भोजायाश्वंसंमृजंत्याशुंभोजायास्तेकन्या३शुंभमाना । भोजस्येदंपुष्करि

(१०।९।८) आविरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोदिव्योदक्षिणात्रिष्टुप्चतुर्थीजगती । (प्राजापत्यादक्षिणानाम्नीऋषिकावादक्षिणा
दातारोवादेवता)।

णीवुवेश्मुपरिंष्कृतंदेवमुानेवंचित्रं ॥ भोजमश्वाः सुष्ठुवाहोवहंतिसुवृद्रथोवर्ततेदक्षिणायाः । भोजंदेवासोवताभरेषु भोजःशत्रूंन्समनीकेषुजेता ॥ ४ ॥ (१०।९।९) किमिच्छंतीसरमाप्रेदमानद्दूरेह्यध्वाजगुरिःपराचैः । कास्मेहिंतिःकापरिंतकम्यासीत्कुथंरसायाऽअतरः पयांसि ॥ इंद्रस्यदूतीरिषिताचरामिमहऽइच्छंतीपणयोनिधीन्वः । अतिष्कदोभियसातन्नऽआवत्तथारसायाऽअतरंपयांसि ॥ कीदृङ्ङिंद्रः सरमेकादृशीकायस्येदंदूतीरसंरःपराकात् । आचगच्छान्मित्रमेनादधामाथागवांगोपतिर्नोभवाति ॥ नाहंतंवेदभ्यंदभत्सयस्येदंदूतीरसंरंपराकात् । नतंगूहंतिस्रवतोगभीराहताऽइंद्रेणपणयःशयध्वे ॥ इमागावःसरमेयाऽऐच्छःपरिदिवोऽअंतान्त्सुभगेपतंती । कस्तऽएनाऽअवसृजादयुध्व्युतास्माकुमायुधासंतितिग्मा ॥ ५ ॥ असेन्यावःपणयोवचांस्यनिषव्यास्तुन्वःसंतुपापीः । अधृष्टोवऽएतवाऽअंस्तुपंथाबृहस्पतिर्वऽउभयानमृळात् ॥ अयंनिधिःसरमेऽअद्रिबुध्नोगोभिरश्वेभिर्वसुभिन्यृष्टः । रक्षंतितंपणयोयेसुगोपारेकुंपदमलंकुमाजगंथ ॥ एहगमन्नृषयःसोमशिताऽअयास्योऽअंगिरसोनवंग्वाः । तऽएतमूर्वंविभंजंतगोनामथैतद्वचःपणयोवमन्नित् ॥ एवाचत्वंसरमऽआजगंथप्रबाधितासहंसादैव्येन । स्वसारंत्वाकृणवैमापुनर्गाऽ

(१०।९।९) किमिच्छंतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यायुजांपणिनामासुराऋषयःयुजामेकादश्याश्चसरमानाम्नीदेवशुनीऋषिकाअयुजांसरमादेवतायुजामेकादश्याश्चपणयस्त्रिष्टुप् ।

अपंतेगवांसुभगेभजाम ॥ नाहंवेंदभ्रातृत्वंनोस्वसृत्वमिंद्रोविदुरंगिरसश्चघोराः । गोकामामेऽअच्छदयन्यदायमपा तंऽइतपणयोवरीयः ॥ दूरमितपणयोवरीयऽउद्गावोयंतुमिनतीर्ऋतेन । बृहस्पतिर्याऽअविंदन्निगूंह्वाःसोमोग्रावाण ऽऋषयश्चविप्राः ॥ ६ ॥ (१०।९।१०) तेंवदन्प्रथमाब्रह्मकिल्बिषेकूपारःसलिलोमातरिश्वा । वीळुहरास्तपंऽउग्रो मयोभूरापोदेवीःप्रथमजाऽऋतेन ॥ सोमोराजाप्रथमोब्रह्मजायांपुनःप्रायच्छदहृणीयमानः । अन्वर्तिताबरुणोमित्र ऽआसीदग्निर्होताहस्तगृह्यानिनाय ॥ हस्तेनैवग्राह्यऽआधिरस्याब्रह्मजायेयमितिचेदवोचन् । नदूतायप्रह्येतस्थऽए षातथाराष्ट्रंगुपितंक्षत्रियस्य ॥ देवाऽएतस्यामवदंतपूर्वेसप्तऽऋषयस्तपसेयेनिषेदुः । भीमाजायाब्राह्मणस्योपनीतादु र्धांदधातिपरमेव्योमन् ॥ ब्रह्मचारीचरतिवेविषद्विषःसदेवानांभवत्येकमंगं । तेनजायामन्वविंदद्बृहस्पतिःसोमेन नीतांजुह्वं१नदेवाः ॥ पुनर्वैदेवाऽअददुःपुनर्मनुष्याऽउत । राजानःसत्यंकृण्वानाब्रह्मजायांपुनर्ददुः ॥ पुनर्दायब्रह्म जायांकृत्वीदेवैर्निकिल्बिषं । ऊर्जंपृथिव्याभक्त्वायोरुगायमुपासते ॥ ७ ॥ (१०।९।११) समिद्धोऽअद्यमनुषो

(१०।९।१०) तेवदन्निति सप्तर्चस्यसूक्तस्यब्रह्मजायाजुहूर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्येद्वेअनुष्टुभौ । (ब्राह्मोवोर्ध्वनाभऋषिः) (१०।९।११) समिद्ध इत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निरिध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहा कृतयस्त्रिष्टुप् । (जामदग्निःपरशुरामोवा)

दुरोणेदेवोदेवान्यजसिजातवेदः । आचवहमित्रमहश्चिकित्वान्त्वंदूतःकविरसिप्रचेताः ॥ तनूनपात्पथऽऋतस्ययानान्मध्वासमंजन्त्स्वदयासुजिह्व । मन्मानिधीभिरुतयज्ञमृन्धन्देवत्राचकृणुह्यध्वरंनः ॥ आजुह्वानऽईड्योवंद्यश्चायाह्यग्नेवसुभिःसजोषाः । त्वंदेवानामसियह्वहोतासऽएनान्यक्षीषितोयजीयान् ॥ प्राचीनंबर्हिःप्रदिशापृथिव्यावस्तोरस्यावृज्यतेऽअग्रेऽअह्नां । व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्योऽअदितयेस्योनं+॥ व्यचस्वतीरुर्वियाविश्रयंतांपतिभ्योनजनयःशुंभमानाः । देवीर्द्वारोबृहतीर्विश्वमिन्वादेवेभ्योभवतसुप्रायणाः+ ॥ ८ ॥ आसुष्वयंतीयजतेऽउपाकेऽउषासानक्तासदतांनियोनौ । दिव्येयोषणेबृहतीसुरुक्मेऽअधिश्रियंशुक्रपिशंदधाने ॥ दैव्याहोताराप्रथमासुवाचामिमानायज्ञंमनुषोयजध्यै । प्रचोदयंताविदथेषुकारूप्राचीनंज्योतिःप्रदिशादिशंता ॥ आनोयज्ञंभारतीतूयमेत्विळामनुष्वदिहचेतयंती । तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंस्योनंसरस्वतीस्वपसःसदंतु ॥ यऽइमेद्यावापृथिवीजनित्रीरूपैरपिंशद्भुवनानिविश्वा । तमद्यहोतरिषितोयजीयान्देवंत्वष्टारमिहयक्षिविद्वान्+ ॥ उपावसृजत्मन्यासमंजन्देवानांपाथऽऋतुथाहवींषि । वनस्पतिःशमितादेवोऽअग्निःस्वदंतुहव्यंमधुनाघृतेन ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः । अस्यहोतुःप्रदिश्यृतस्यवाचिस्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः+ ॥ ९ ॥ (१०।९।१२) मनीषिणःप्रभरध्वंमनीषां

(१०।९।१२) मनीषिणइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपोध्रुवःत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.८अ.६ ॥४०॥

मंडलं १० अनु. ९

यथांयथामतयः संतिनृणां । इंद्रःसत्यैरेरयामाकृतेभिःसहिवीरोगिर्वणस्युर्विदानः ॥ ऋतस्यहिसदसोधीतिरद्यौत्संगा ष्टेयोवृषभोगोभिरानट् । उदतिष्ठत्तविषेणारवेणमहांतिचित्संविव्याचारजांसि ॥ इंद्रःकिलश्रुत्याऽअस्यवेदसहिजि ष्णुःपथिकृत्सूर्याय । आन्मेनांकृण्वन्नच्युतोभुवद्गोःपतिर्दिवःसनजाऽअप्रतीतः ॥ इंद्रोमहामहतोऽअर्णवस्यव्रतामि नादंगिरोभिर्गृणानः । पुरूणिचिन्निततानारजांसिदाधारयोधरुणंसत्यताता ॥ इंद्रोदिवःप्रतिमानंपृथिव्याविश्वावे दसवनाहंतिशुष्णं । महींचिद्द्यामातनोत्सूर्येणचास्कंभचित्कंभनेनस्कभीयान् ॥१०॥ वज्रेणहिवृत्रहावृत्रमस्तरदेवस्यशू शुवानस्यमायाः । विधृष्णोऽअत्रधृषताजघंथाथाभवोमघवन्बाह्वोजाः ॥ सचंतयदुषसःसूर्येणचित्रामस्यकेतवोरामविं दन् । आयन्नक्षत्रंददृशेदिवोनपुनर्यतोनकिरद्धानुवेद ॥ दूरंकिलप्रथमाजग्मुरासामिंद्रस्ययाःप्रसवेसस्रुरापः । क्व स्विदग्रंक्वबुध्नऽआसामापोमध्यंक्ववोनूनमंतः ॥ सृजःसिंधूँरहिनाजग्रसानाँऽआदिदेताःप्रविविज्रेजवेन । मुमुक्षमा णाऽउतयामुमुत्रेधेदेतानरमंतेनितिक्ताः ॥ सध्रीचीःसिंधुमुशतीरिवायन्त्सनाज्जारऽआरितःपूर्भिदासां । अस्तमा तेपार्थिवावसून्यस्मेजग्मुःसूनृताऽइंद्रपूर्वीः+ ॥ ११ ॥ (१०।९।१३) इंद्रपिबप्रतिकामंसुतस्यप्रातःसावस्तवहिप र्वपीतिः । हर्षस्वहंतवेशूरशत्रूनुक्थेभिष्टेवीर्या३प्रब्रवाम ॥ यस्तेरथोमनसोजवीयानेंद्रतेनसोमपेयाययाहि । तूयमाते

(१०।९।१३) इंद्रपिबेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपोनभःप्रभेदनइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हरयः प्रद्रवंतु येभिर्यासि वृषभिर्मंदमानः ॥ हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठै रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व । अस्माभिरिंद्र सखिभि
र्हुवानः संध्रीचीनो मादयस्वा निषद्य ॥ यस्य त्यत्ते महिमानं मदेष्विमे मही रोदसी नाविविक्तां । तदोकऽआहरिभिरिंद्र यु
क्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ॥ यस्य शश्वत्पपिवाँऽइंद्र शत्रूननानुकृत्या रण्या चकर्थ । स ते पुरंधिं तविषीमियर्ति स ते
मदाय सुतऽइंद्र सोमः ॥ १२ ॥ इदं ते पात्रं सनवित्तमिंद्र पिबा सोममेना शतक्रतो । पूर्णऽआहावो मदिरस्य मध्वो यं वि
श्वऽइदभिहर्यंति देवाः+ ॥ वि हि त्वामिंद्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयंते । अस्माकं ते मधुमत्तमानीमा भुवन्त्सव
ना तेषु हर्य ॥ प्र तऽइंद्र पूर्व्याणि प्र नूनं वीर्या वोचं प्रथमा कृतानि । सतीनमन्युरश्रथायोऽअद्रिं सुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे
गां+ ॥ नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनां । नऽऋते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवन्चित्रमर्च ॥ अभि
ख्या नो मघवन्नाधमानान्त्सखे बोधि वसुपते सखीनां । रणं कृधि रणकृत्सत्यशुष्माभक्ते चिदा भजा रायेऽअस्मान्+
॥ १३ ॥ (१०।१०।१) तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्म[illegible]वतां । यदैत्कृण्वानो महिमानमिंद्रियं
पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँऽअवर्धत ॥ तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसांशुं दधन्वान्मधुनो वि रप्शते । देवेभिरिंद्रो मघवा सया
वभिर्वृत्रं जघन्वाँऽअभवद्वरेण्यः ॥ वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे । विश्वे तेऽअत्र मरुतः स

दशमेनुवाके षोडश सूक्तानि (१०।१०।१) तमस्येति दशर्चस्य सूक्तस्य वैरूपः शतप्रभेदनो जगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

हत्मनावर्धन्नुग्रमहिमानमिंद्रियं+ ॥ जज्ञानऽएवव्यबाधतस्पृधःप्रापश्यद्वीरोऽअभिपौंस्यंरणं । अवृश्चदद्रिमवसस्य दःसृजदस्तभ्नान्नाकंस्वपस्ययापृथुं+ ॥ आदिंद्रःसत्रातविषीरपत्यतवरीयोद्यावापृथिवीऽअबाधत । अवाभरद्धृषितो वज्रमायसंशेवंमित्रायवरुणायदाशुषे ॥ १४ ॥ इंद्रस्यात्रतविषीभ्योविरप्शिनऽऋघायतोऽअरंहयंतमन्यवे । वृत्रंय दुग्रोव्यवृश्चदोजसापोबिभ्रंतंतमसापरीवृतं ॥ यावीर्याणिप्रथमानिकर्त्वामहित्वेभिर्यतमानौसमीयतुः । ध्वांतंतमो वदध्वसेहतऽइंद्रोमह्नापूर्वहूतावपत्यत ॥ विश्वेदेवासोऽअधवृष्ण्यानितेवर्धयन्त्सोमवत्यावचस्यया । रद्धंवृत्रमहि मिंद्रस्यहन्मनाग्निर्नजंभैस्तृष्वन्नमावयत् ॥ भूरिदक्षेभिर्वचनेभिऋक्वभिःसख्येभिःसख्यानिप्रवोचत । इंद्रोधुनिंचचु मुरिंचदंभयन्छ्रद्धामनस्याशृणुतेदभीतये ॥ त्वंपुरूण्याभरास्वश्व्यायेभिर्मंसैनिवचनानिशंसन् । सुगेभिर्विश्वादुरि तातरेमविदोषुणऽउर्वियागाधमद्य+ ॥ १५ ॥ (१०।१०।२) घर्मासमंतात्रिवृतंव्यापतुस्तयोर्जुष्टिंमातरिश्वाजगा म । दिवस्पयोदिधिषाणाऽअवेषन्विदुर्देवाःसहसामानमर्कं+ ॥ तिस्रोदेष्ट्रायनिर्ऋतीरुपासतेदीर्घश्रुतोविहिजानंति वह्नयः । तासांनिचिक्युःकवयोनिदानंपरेषुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशाघृतप्रतीकावयुनानिवस्ते । तस्यांसुपर्णावृषणानिषेदतुर्यत्रदेवादधिरेभागधेयं ॥ एकःसुपर्णःससमुद्रमाविवेशसऽइदंविश्वंभुवनंविचष्टे । तंपाकें

(१०।१०।२) घर्मेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपःसध्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुपचतुर्थीजगती । (तापसोघर्मोवाऋषिः)

नमनंसापश्यमंतितस्तंमातारेह्लिसऽउंरेह्लिमातरं ॥ सुपर्णंविप्राः कवयोवचोभिरेकंसंतंबहुधाकल्पयंति । छंदांसिचद धंतोऽअध्वरेषुग्रहान्त्सोमस्यमिमतेद्वादश ॥ १६ ॥ षट्त्रिंशांश्चचतुरः कल्पयंतश्छंदांसिचदधंतऽआद्वादशं । यज्ञंवि मायंकवयोमनीषऽऋक्सामाभ्यांप्ररथंवर्तयंति ॥ चतुर्दशान्येमहिमानोऽअस्यतंधीरावाचाप्रणयंतिसप्त । आप्तानं तीर्थंकऽइहप्रवोचद्येनपथाप्रपिवंतेसुतस्य ॥ सहस्रधापंचदशान्युक्थायावद्द्यावापृथिवीतावदित्तत् । सहस्रधामहि मानःसहस्रंयावद्ब्रह्मविष्ठितंतावतीवाक्[+] ॥ कश्छंदसांयोगमावेदधीरःकोधिष्ण्यांप्रतिवाचंपपाद । कमृत्विजामष्टमं शूरमाहुर्हरीऽइंद्रस्यनिचिकायकःस्वित् ॥ भूम्याऽअंतंपर्येकेचरंतिरथस्यधूर्षुयुक्तासोऽअस्थुः । श्रमस्यदायंविभजं त्येभ्योयदायमोभवतिहर्म्येहितः[+] ॥ १७ ॥ (१०।१०।३) चित्रऽइच्छिशोस्तरुणस्यवक्षथोनयोमातरावप्येतिधा तवे । अनूधायदिजीजनदधाचनुववक्षसद्योमहिदूत्यं१चरन् ॥ अग्निर्हनामधायिदन्नपस्तमःसंयोवनायुवतेभस्मना दता । अभिप्रमुराजुह्वास्वध्वरऽइनोनप्रोथमानोयवसेवृषा ॥ तंवोविंनद्रुषदंदेवमंधसऽइंदुंप्रोथंतंप्रवपंतमर्णवं । आ सावह्निंनशोचिषाविरप्शिनंमहिव्रतंनसरजंतमध्वनः ॥ वियस्यतेज्रयसानस्यांजरधक्षोर्नवाताःपरिसंत्यच्युताः । आरण्वासोयुयुधयोनसत्वनंत्रितंनशंतप्रशिषंतऽइष्टये ॥ सऽइदग्निःकण्वतमःकण्वसखार्यःपरस्यांतरस्यतरुषः । अ

(१०।१०।३) चित्रइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवार्षिहव्यउपस्तृतोग्निर्जगतीअष्टमीनवम्यौत्रिष्टुभौकर्यौ ।

ग्निःपातुगृणतोऽअग्निःसूरीनग्निर्ददातुतेषामवोनः ॥ १८ ॥ वाजिन्तमायसह्यसेसुपित्र्यतृषुच्यवानोऽअनुजातवेदसे । अनुद्रेचिद्योधृषतावरंसतेमहिन्तमायधन्वनेदविष्यते ॥ एवाग्निर्मर्तैःसहसूरिभिर्वसुःष्टवेसहसःसूनरोनृभिः । मित्रासोनयेसुधिताऽऋतायवोद्यावोनद्युम्नैरभिसंतिमानुषान् ॥ ऊर्जोनपात्सहसावन्नितित्वोपस्तुतस्यवन्दतेवृषावाक् । त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इतित्वाग्नेवृष्टिहव्यस्यपुत्राऽउपस्तुतासऽऋषयोवोचन् । तांश्चपाहिगृणतश्चसूरीन्वषड्वषळित्यूर्ध्वासोऽअनक्षन्नमोनमऽइत्यूर्ध्वासोऽअनक्षन् ॥ १९ ॥ (१०।१०४) पिबासोमंमहतऽइंद्रियायपिबावृत्रायहंतवेशविष्ठ । पिबरायेशवसेहूयमानःपिबमध्वस्तृपदिंद्रावृषस्व ॥ अस्यपिबक्षुमतःप्रस्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य । स्वस्तिदामनसामादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगाय ॥ ममत्तुत्वादिव्यःसोमऽइंद्रममत्तुयःसूयतेपार्थिवेषु । ममत्तुयेनवरिवश्चकर्थममत्तुयेननिरिणासिशत्रून् ॥ आद्विबर्हाऽअमिनोयात्विंद्रोवृषाहरिभ्यांपरिषिक्तमंधः । गव्यासुतस्यप्रभृतस्यमध्वःसत्राखेदामरुशहावृषस्व ॥ नितिग्मानिभ्राशयन्भ्राश्यान्यवस्थिरातनुहियातुजूनां । उग्रायतेसहोबलंददामिप्रतीत्याशत्रून्विगदेषुवृश्च ॥ २० ॥ व्यर्यऽइंद्रतनुहिश्रवांस्योजःस्थिरेवधन्वनोभिमातीः । अस्मद्र्यग्वावृधानःसहोभिरनिभृष्टस्तन्वंवावृधस्व ॥ इदंहविर्मघवन्तुभ्यंरातंप्रतिसम्राळहृणानोगृ

(१०।१०४) पिबेतिनवर्चस्यसूक्तस्यस्थौरोग्नियुतइंद्रस्त्रिष्टुप् । (अग्नियूपोवाऋषिः)

भाय । तुभ्यंसुतोमघवन्तुभ्यंपक्को३द्धींद्रपिबचप्रस्थितस्य ॥ अद्धीदिंद्रप्रस्थितेमाहवींषिचनोदधिष्वपचतोतसोमं ।
प्रयस्वंतःप्रतिहर्यामसित्वासत्याःसंतुयजमानस्यकामाः ॥ प्रेंद्राग्निभ्यांसुवचस्यामियर्मिसिंधाविवप्रेरयंनावमर्कैः । अ
याऽइवपरिंचरंतिदेवायेऽअस्मभ्यंधनदाऽउद्भिदश्च ॥ २१ ॥ (१०।१०।५) नवाऽउदेवाःक्षुधमिद्वधंददुरुताशि
तमुपगच्छंतिमृत्यवः । उतोरयिःपृणतोनोपदस्यत्युतापृणन्मर्डितारंनविंदते ॥ यऽआध्रायचकमानायपित्वोऽन्नवा
न्त्सन्रफितायोपजग्मुषे । स्थिरंमनःकृणुतेसेवतेपुरोतोचित्समर्डितारंनविंदते ॥ सऽइद्भोजोयोगृहवेददात्यन्नकामा
यचरतेकृशाय । अरमस्मैभवतियामहूताऽउतापरीषुकृणुतेसखायं ॥ नससखायोनददातिसख्येसचाभुवेसचमाना
यपित्वः । अपास्मात्प्रेयान्नतदोकोऽअस्तिपृणंतमन्यमरणंचिदिच्छेत् ॥ पृणीयादिन्नाधमानायतव्यान्द्राघीयांसमनु
पश्येतपंथां । ओहिवर्ततेरथ्येवचक्रान्यमन्यमुपतिष्ठंतरायः ॥ २२ ॥ मोघमन्नंविंदतेऽअप्रचेताःसत्यंब्रवीमिवधऽ
इत्सतस्य । नार्यमणंपुष्यतिनोसखायंकेवलाघोभवतिकेवलादी ॥ कृषन्नित्फालऽआशितंकृणोतियन्नध्वानमपवृ
ङ्क्तेचरित्रैः । वदन्ब्रह्मावदतोवनीयान्पृणन्नापिरपृणंतमभिष्यात् ॥ एकपाद्भूयोद्विपदोविचक्रमेद्विपात्त्रिपादमभ्येति
पश्चात् । चतुष्पादेतिद्विपदामभिस्वरेसंपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठमानः ॥ समौचिद्धस्तौनसमंविविष्टःसंमातराचिन्नसमंदु

(१०।१०।५) नवाइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोभिक्षुर्धनान्नदानंत्रिष्टुबाद्येजगत्यौ ।

हाते । यमयोश्चिन्नसमावीर्याणिज्ञातीचित्संतौनसमंपृणीतः ॥ २३ ॥ (१०।१०।६) अग्नेहंसिन्यं१त्रिणंदीद्यन्मर्त्ये ष्वा । स्वेक्षयेशुचिव्रत ॥ उतिंष्ठसिस्वाहुतोघृतानिप्रातिमोदसे । यत्त्वास्रुचःसमस्थिरन् ॥ सऽआहुतोविरोचतेग्निरी ळेन्योगिरा । स्रुचाप्रतीकमज्यते ॥ घृतेनाग्निःसमज्यतेमधुप्रतीकुऽआहुतः । रोचमानोविभावसुः ॥ जरमाणःस मिध्यसेदेवेभ्योहव्यवाहन । तंत्वाहवंतमर्त्याः ॥ २४ ॥ तंमर्ताऽअमर्त्यंघृतेनाग्निंसपर्यत । अदाभ्यंगृहपतिं ॥ अ दाभ्येनशोचिषाग्नेरक्षस्त्वंदह । गोपाऽऋतस्यदीदिहि ॥ सत्वमग्नेप्रतीकेनप्रत्योषयातुधान्यः । उरुक्षयेषुदीद्यत् ॥ तंत्वागीर्भिरुरुक्षयाहव्यवाहंसमीधिरे । यजिष्ठंमानुषेजने ॥ २५ ॥ (१०।१०।७) इतिवाऽइतिमेमनोगामश्वंस नुयामिति । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ प्रवाताऽइवदोधतऽउन्मापीताऽअयंसत । कुवि० ॥ उन्मापीताऽअयंसतर थमश्वाऽइवाशवः । कुवि० ॥ उपमामतिरस्थितवाश्रापुत्रमिवप्रियं । कुवि० ॥ अहंतष्टेववंधुरंपर्यचामिहृदामतिं । कुवि० ॥ नहिमेऽअक्षिपच्चनाच्छांत्सुःपंचकृष्टयः । कुवि० ॥ २६ ॥ नहिमेरोदसीऽउभेऽअन्यंपक्षंचनप्रति । कुवि० ॥ अभिद्यांमहिनाभुवमभी३मांपृथिवींमहीं । कुवि० ॥ हंताहंपृथिवीमिमांनिदधानीहवेहवा । कुवि० ॥

(१०।१०।६) अग्नेहंसीतिनवर्चस्यसूक्तस्यामहीयवउरुक्षयोरक्षोहाग्निर्गायत्री । (१०।१०।७) इतिवाइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रो लवोगायत्री ।

ओषमित्पृथिवीमहंजंघनानीहवेहवा । कुवि० ॥ दिविमेऽअन्यःपक्षोऽधोऽअन्यमचीकृषं । कुवि० ॥ अहमस्मि महामहोभिनभ्यमुदीषितः । कुवि० ॥ गृहोयाम्यरंकृतोदेवेभ्योहव्यवाहनः । कुवि० ॥ २७ ॥ इत्यष्टमाष्टके षष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विषष्टचध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि १४ ऋचः १४० ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या. ११ दक्षिणाया. ११ सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिष. देवीभ्योद्वार्भ्य. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. इंद्राये. ३० विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ परमात्मनइंद्राये. २ यज्ञायपरमात्मन. २ मध्यमायैवाच. गायत्र्यादिछंदोभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ९ इंद्राये. ९ धनान्नाय. ९ रक्षोघ्नेग्नय. ९ इंद्रायलबाये. १३ ॥ इत्यष्टमेषष्ठः ॥

तदिन्नवाथर्वणोबृहद्दिवोहिरण्यगर्भोदशहिरण्यगर्भःप्राजापत्यःकायंवसुंनाष्टौचित्रमहावासिष्ठआग्नेयंजागतं माद्यांपंचमींचतैयंवेनोवैन्यंमिमंनोनवैद्युत्तमानिहवोग्निवरुणसोमानामाद्याग्नेयींतिस्रश्चाग्नेरात्मस्तवःशिष्टाय थानिपातंसप्तमीजगत्यहमष्टौवागांभृण्यात्मानंतुष्टावद्वितीयाजगतींनतंशैलूषिःकुलमलबर्हिषोवामदेव्योवांहो मुग्वैश्वदेवंमुपरिष्टाद्बार्हतंमंत्यात्रिष्टुप्रात्रीकुशिकःसौभरोरात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवंगायत्रंममाग्नेनवविह

व्यो॑वैश्वदेवंजगत्यंतंनासत्सप्तप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तंतुंयोयज्ञोयज्ञःप्राजापत्योंजगत्याद्यापप्राचःसुकीर्तिः
काक्षीवतोमध्येनुष्टुप्सोत्तराचाश्विन्यावीजानंशकपूतोनार्मेधोमैत्रावरुणंन्यंकुसारिण्याद्यालिंगोक्तदेवतांत्या
महासतोबृहत्युपाद्योपांत्येप्रस्तारपंक्तीशेषाविराड्रूपाःप्रोषुसुदाःपैजवनःशाक्करमहापांक्तावाद्यौतृचौत्रिष्टुबंतंमु
भेयन्मांधातायौवनाश्वोंमहापांक्तपंक्तिरंत्यांतामध्यर्धांगोधापश्यद्यस्मिन्कुमारोयामायनोयाममानुष्टुभंहिके
शीमुनयोवातरशनाजूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकःकरिक्रतंएतशऋश्यशृंगश्चैकर्चाःकेशिनंमुतदेवाःसप्तऋ
षयंएकर्चावैश्वदेवंतवत्येषळंगऽऔरवोजागतंसूर्यरश्मिर्देवगंधर्वोविश्वावसुरात्मानमस्तौत्पूर्वार्धंसवितारंमग्ने
तवाग्निःपावकंआग्नेयंविष्टारपंक्तीतिस्रःसतोबृहत्यउपरिष्टाज्ज्योतिरग्नेअच्छाग्निस्तापसोवैश्वदेवमानुष्टुभंह्यम
ष्टौद्व्यृचाःशार्ङ्गाजरिताद्रोणःसारिसृक्कःस्तंबमित्रश्चाग्नेयमाद्येजगत्यौचतस्रस्त्रिष्टुभः ॥ ७ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् (१०।१०८) तदिदासभुवनेषुज्येष्ठंयतोंजज्ञऽउग्रस्त्वेषनृम्णः । सद्योजज्ञानोनिरिणातिशत्रूननुयं
विश्वेमदंत्यूमाः ॥ वावृधानःशवसाभूयौजाःशत्रुर्दासायभियसंदधाति । अव्यनच्चव्यनच्चसस्निसंतेनवंतप्रभृतामदे
षु ॥ त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वेद्विर्यदेतेत्रिर्भवंत्यूमाः । स्वादोःस्वादीयःस्वादुनासृजासमदःसुमधुमधुनाभियोधीः ॥

(१०।१०८) तदिदितिनवर्चस्यसूक्तस्याथर्वणोबृहद्दिवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इतिंचिद्धित्वाधनाजयंतंमदेमदेऽअनुमदंतिविप्राः । ओजीयोधृष्णोस्थिरमातंनुष्वमात्वादभन्यातुधानादुरेवाः ॥ त्वयावयंशाशझहेरणेषुप्रपश्यंतोयुधेन्यानिभूरि । चोदयामितऽआयुधावचोभिःसंतेशिशामिब्रह्मणावयांसि ॥ १ ॥ स्तुषेय्यंपुरुवर्पसमृभ्वमिनतममाप्त्यमाप्त्यानां । आदर्षतेशवसासप्तदानून्प्रसाक्षतेप्रतिमानानिभूरि ॥ नितद्दधिषेवरंपरं चयस्मिन्नाविथावसादुरोणे । आमातरास्थापयसेजिगत्नूऽअतऽइनोषिकर्वरापुरूणि ॥ इमाब्रह्मवृहद्दिवोविवक्तींद्राय शूषमग्रियःस्वर्षाः । महोगोत्रस्यक्षयतिस्वराजोदुरश्चविश्वाऽअवृणोदपस्वाः+ ॥ एवामहान्वृहद्दिवोऽअथर्वावोच त्स्वांतन्व१मिंद्रमेव । स्वसारोमातरिभ्वरीररिप्राहिन्वंतिचशवसावर्धयंतिच ॥ २ ॥ (१०।१०।९) हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत् । सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ यऽआत्मदाबल दायस्यविश्वऽउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः । यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै० ॥ यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकऽइद्राजा जगतोबभूव । यऽईशेऽअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मै० ॥ यस्येमेहिमवंतोमहित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः । यस्येमाः प्रदिशोयस्यवाहूकस्मै० ॥ येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृह्लायेनस्वःस्तभितंयेननाकः । योऽअंतरिक्षेरजसोविमानःकस्मै० ॥ ३ ॥ यंक्रंदसीऽअवसातस्तभानेऽअभ्यैक्षेतांमनसारेजमाने । यत्राधिसूरऽउदितोविभातिकस्मै० ॥ आपोहयद्बृ

(१०।१०।९) हिरण्यगर्भइतिदशर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ।

ऋक्सं. अ.८अ.७ ॥४५॥

हृतीर्विश्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निं । ततोदेवानांसमवर्ततासुरेकःकस्मै० ॥ यश्चिदापोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञं । योदेवेष्वधिदेवऽएकऽआसीत्कस्मै० ॥ मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंसत्यधर्माजजान । यश्चापश्चंद्राबृहतीर्जजानकस्मै० ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरितावभूव । यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ ४ ॥ (१०।१०।१०) वसुंनचित्रमंहसंगृणीषेवामंशेवमतिथिमद्विषेण्यं । सरासतेशुरुधोविश्वधायसोग्निर्होतागृहपतिःसुवीर्यं ॥ जुषाणोऽअग्नेप्रतिहर्यमेवचोविश्वानिविद्वान्वयुनानिसुक्रतो । घृतनिर्णिग्ब्रह्मणेगातुमेरयतवदेवाऽअजनयन्ननुव्रतम्+ ॥ सप्तधामानिपरियन्नमर्त्योदाशद्दाशुषेसुकृतेमामहस्व । सुवीरेणरयिणाग्नेस्वाभुवायस्तऽआनट्समिधातंजुषस्व ॥ यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरोहितंहविष्मंतऽईळतेसप्तवाजिनं । शृण्वंतमग्निंघृतपृष्ठमुक्षणंपृणंतंदेवंपृणतेसुवीर्यं ॥ त्वंदूतःप्रथमोवरेण्यःसहूयमानोऽअमृतायमत्स्व । त्वांमर्जयन्मरुतोदाशुषोगृहेत्वांस्तोमेभिर्भृगवोविरुरुचुः ॥ ५ ॥ इषंदुहन्सुदुघांविश्वधायसंयज्ञप्रियेयजमानायसुक्रतो । अग्नेघृतस्नुस्त्रिर्ऋतानिदीद्यद्वर्तिर्यज्ञंपरियन्त्सुक्रतूयसे ॥ त्वामिदस्याऽउषसोव्युष्टिषुदूतंकृण्वानाऽअयजंतमानुषाः । त्वांदेवामहयाय्यायवावृधुराज्यमग्नेनिमृजंतोऽअध्वरे+ ॥ नित्वावसिष्ठाऽअह्वंतवाजिनंगृणंतोऽअग्नेविदथेषुवेधसः । रायस्पोषंय

मंडलं १० अनु. १० ॥४५॥

(१०।१०।१०) वसुमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवासिष्ठश्चित्रमहाअग्निर्जगतीआद्याःपंचस्यौत्रिष्टुभौ ।

जंमानेषुधारययूयं० ॥ ६ ॥ (१०।१०।११) अयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजंसोविमाने । इममपांसंग
मेसूर्यस्यशिशुन्नविप्रामतिभीरिहंति ॥ समुद्रादूर्मिमुदियर्तिवेनोनंभोजाःपृष्ठंहर्यतस्यदर्शि । ऋतस्यसानावधिविष्टपि
भ्राट्समानंयोनिमभ्यनूषतव्राः+ ॥ समानंपूर्वीरभिवावशानास्तिष्ठन्वत्सस्यमातरःसनीळाः । ऋतस्यसानावधिचक्र
माणारिहंतिमध्वोऽअमृतस्यवाणीः ॥ जानंतोरूपमकृपंतविप्रामृगस्यघोषंमहिषस्यहिग्मन् । ऋतेनयंतोऽअधिसिंधुम
स्थुर्विदद्गंधर्वोऽअमृतानिनाम ॥ अप्सराजारमुपसिष्मियाणायोषाबिभर्तिपरमेव्योमन् । चरत्प्रियस्ययोनिषुप्रियः
सन्सीदत्पक्षेहिरण्ययेसवेनः+ ॥ ७ ॥ नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोऽअभ्यचक्षतत्वा । हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंय
मस्ययोनौशकुनंभुरण्युं+ ॥ ऊर्ध्वोगंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थात्प्रत्यङ्चित्राबिभ्रदस्यायुधानि । वसानोऽअत्कंसुरभिं
दृशेकंस्वर्णनामजनतप्रियाणि ॥ द्रप्सःसमुद्रमभियज्जिगातिपश्यन्गृध्रस्यचक्षसाविधर्मन् । भानुःशुक्रेणशोचिषा
चकानस्तृतीयेचक्रेरजसिप्रियाणि ॥ ८ ॥ (१०।१०।१२) इमंनोऽअग्नऽउपयज्ञमेहिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं । अ
सोहव्यवाळुतनःपुरोगाज्योगेवदीर्घतमऽआशयिष्ठाः ॥ अदेवाद्देवःप्रचतागुहायन्प्रपश्यमानोऽअमृतत्वमेमि । शि

(१०।१०।११)अयमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोवेनोवेनस्त्रिष्टुप्।(१०।१०।१२)इमंनइतिनवर्चस्यसूक्तस्याद्यायाःपंचम्यादिचतसृणांचाग्निवरु
णसोमाऋषयःद्वितीयादितिसृणामग्निर्ऋषिःआद्यानां...सृणा...मग्निः...पंचमीसप्तम्योर्वरुणःषष्ठ्याःसोमोनवम्याःसोमेंद्रौत्रिष्टुप्सप्तमीजगती।

वंयत्संतमशिवोजहामिस्वात्सख्यादरणींनाभिंमेमि ॥ पश्यन्नन्यस्याऽअतिथिंवयायांऽऋतस्यधामविमिमेपुरूणि । शंसामिपित्रेऽअसुरायशेवमयज्ञियाद्यज्ञियंभागमेमि ॥ बह्वीःसमाऽअकरमंतरस्मिन्निंद्रंवृणानःपितरंजहामि । अग्निःसोमोवरुणस्तेच्यवंतेपर्यावर्द्राष्ट्रंतदवाम्यायन् ॥ निर्मायाऽउत्येऽअसुराऽअभूवन्त्वंचमावरुणकामयासे । ऋतेनराजन्ननृतंविविंचन्ममराष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ॥ ९ ॥ इदंस्वरिदमिदासवाममयंप्रकाशऽउर्वंतरिक्षं । हनाववृत्रंनिरेहिसोमहविष्ट्वासंतंहविषायजाम ॥ कविःकवित्वादिविरूपमासजदप्रभूतीवरुणोनिरपःसृजत् । क्षेमंकृण्वानाजनयोनसिंधवस्ताऽअस्यवर्णंशुचयोभरिभ्रति ॥ ताऽअस्यज्येष्ठमिंद्रियंसचंतेताऽईमाक्षेतिस्वधयामदंतीः । ताऽईंविशोनराजानंवृणानावीभत्सुवोऽअपवृत्रादतिष्ठन् ॥ वीभत्सूनांसयुजंहंसमाहुरपांदिव्यानांसख्येचरंतं । अनुष्टुभमनुचर्चूर्यमाणमिंद्रंनिचिक्युःकवयोमनीषा ॥ १० ॥ (१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुतविश्वदेवैः । अहंमित्रावरुणोभाबिभर्म्यहमिंद्राग्नीऽअहमश्विनोभा ॥ अहंसोममाहनसंबिभर्म्यहंत्वष्टारमुतपूषणंभगं । अहंदधामिद्रविणंहविष्मतेसुप्राव्येयजमानायसुन्वते ॥ अहंराष्ट्रीसंगमनीवसूनांचिकितुषीप्रथमायज्ञियानां । तांमादेवाव्यदधुःपुरुत्राभूरिस्थात्रांभूर्यावेशयंतीं ॥ मयासोऽअन्नमत्तियोविपश्यतियःप्राणितियऽईंशृणोत्युक्तं । अमंतवोमां

(१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यांभृणिर्वागांभृणिर्वाकत्रिष्टुप्द्वितीयाजगती ।

तऽउपक्षियंतिश्रुधिश्रुतश्रद्धिवंतेवदामि ॥ अहमेवस्वयमिदंवदामिजुष्टंदेवेभिरुतमानुषेभिः । यंकामयेतंतमुग्रंकृणोमितंब्रह्माणंतमृषिंतंसुमेधां+ ॥ ११ ॥ अहंरुद्रायधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहंतवाऽउं । अहंजनायसमदंकृणोम्यहंद्यावापृथिवीऽआविवेश ॥ अहंसुवेपितरमस्यमूर्धन्ममयोनिरप्स्वं१तःसमुद्रे । ततोवितिष्ठेभुवनानुविश्वोतामूंद्यांवर्ष्मणोपस्पृशामि ॥ अहमेववातऽइवप्रवाम्यारभमाणाभुवनानिविश्वा । परोदिवापरऽएनापृथिव्यैतावतीमहिनासंवभूव ॥ १२ ॥ (१०।१०।१४) नतमंहोनदुरितंदेवासोऽअष्टमर्त्यं । सजोषसोयमर्यमामित्रोनयंतिवरुणोऽअतिद्विषः ॥ तद्धिवयंवृणीमहेवरुणमित्रार्यमन् । येनानिरंहसोयूयंपाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः ॥ तेनूनंनोयमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा । नयिष्ठाऽउनोनेषणिपर्षिष्ठाऽउनःपर्षण्यतिद्विषः ॥ यूयंविश्वंपरिपाथवरुणोमित्रोऽअर्यमा । युष्माकंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीतयोतिद्विषः ॥ आदित्यासोऽअतिस्रिधोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । उग्रंमरुद्भीरुद्रंहुवेमेंद्रमग्निंस्वस्तयेतिद्विषः॥ नेतारऽऊषुणस्तिरोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । अतिविश्वानिदुरितारराजानश्चर्षणीनामतिद्विषः॥ शुनमस्मभ्यमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा । शर्मयच्छंतुसप्रथऽआदित्यासोयदीमहेऽअतिद्विषः ॥ यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचित्प

(१०।१०।१४) नतमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यशैलूषिःकुल्मलवर्हिषोविश्वेदेवाउपरिष्टाद्बृहत्यंत्यात्रिष्टुप्। (अत्रवामदेव्योंहोमुक्पाक्षिककऋषिः । कुल्मलवर्हिषेत्यदंतप्रातिपदिकं) ।

दिषितामसुंचतायजत्राः । एवोष्वं१स्मन्मुंचताव्यंहः प्रतार्यग्नेप्रतरन्नऽआयुः ॥ १३ ॥ (१०।१०।१५) रात्रीव्यं ख्यदायतीपुरुत्रादेव्यं१क्षभिः । विश्वाऽअधिश्रियोंधित ॥ ओर्वप्राऽअमर्त्यानिवतोंदेव्यु१द्वतः । ज्योतिषावाधते तमंः ॥ निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती । अपेदुंहासतेतमंः ॥ सानोंऽअद्ययस्यांवयंनितेयामन्नविक्ष्महि । वृक्षेनव सतिंवयंः ॥ निग्रामासोऽअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणंः । निश्येनासंश्चिदर्थिनंः ॥ यावयांवृक्यं१वृकंयवयंस्तेनमूर्म्ये। अथानःसुतराभव॥ उपमापेपिंशत्तमंःकृष्णंव्यंक्तमस्थित। उषंऽऋणेवंयातय॥ उपतेगाऽइवाकंरंवृणीष्वदुंहितर्दिवः। रात्रिस्तोमंनजिग्युषें॥१४॥(परिशिष्टं॥ आरांत्रिपार्थिवंरजंःपितरंःप्रायुधामंभिः । दिवःसदाँसिबृहतीवितिष्ठसऽआ त्वेषंवर्ततेतमंः॥ येतेंरात्रीनृचक्षंसोयुक्तासोंनवतिर्नवं । अशीतिंःसंत्वष्टाऽउतोतेंसप्तसप्ततीः ॥ रात्रींप्रपंद्येजननींसर्वभू तनिवेशनीं । भद्रांभगवतींकृष्णांविश्वस्यंजगतोनिशां ॥ संवेशिनींसंयमिनींग्रहनंक्षत्रमालिनीं । प्रपन्नोहंशिवांरात्रीं भद्रेपारमशीमंहिभद्रेपारमशीमह्योंनमंः ॥१॥ स्तोष्यामिप्रयतोदेवींशरण्यांवह्वृचप्रियां । सहस्रसंमितांदुर्गांजातवेद सेसुनवामसोमं ॥ शांत्यर्थंतद्विजातीनामृषिभिःसोमपाश्रिताः । ऋग्वेदेत्वंसमुत्पन्नारांतीयतोनिदंहातिवेदंः ॥ येत्वां देविप्रपद्यंतिब्राह्मणाहव्यवाहंनीं । अविद्यावहुविद्यांवासनंःपर्षदातिंदुर्गाणिविश्वा ॥ येऽअग्निवर्णांशुभांसौम्यांकीर्त

(१०।१०।१५) रात्रीत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसौभरःकुशिकोरात्रिर्गायत्री । (अत्रभारद्वाजीरात्रिऋषिकापाक्षिकी) ।

यिष्यंतियेद्विजाः । तांतारयतिदुर्गाणिनावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ २ ॥ दुर्गेषुविषमेघोरेसंग्रामेरिपुसंकटे । अग्निचो
रनिपातेषुदुष्टग्रहनिवारणे ॥ दुर्गेषुविषमेषुत्वंसंग्रामेषुवनेषुच । मोहयित्वाप्रपद्यंतेतेषांमेऽअभयंकुरुतेषांमेऽअभयंकु
रु ॥ केशिनींसर्वभूतानांपंचमींतिचनामच । सामांसमानिशादेवीसर्वतःपरिरक्षतुसर्वतःपरिरक्षत्वोन्नमः ॥ ३ ॥
तामग्निवर्णांतपसाज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टां । दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्येसुतरंसितरसेनमःसुतरंसितरसेनमः ॥
दुर्गादुर्गेषुस्थानेषुशंनोदेवीरभिष्टये । यऽइमंदुर्गास्तवंपुण्यंरात्रौरात्रौसदापठेत् ॥ रात्रिःकुशिकसोभरोरात्रिस्तवोगा
यत्री । रात्रीसूक्तंजपेन्नित्यंतत्कालमुपपद्यते ॥ उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोकयातुं । सुपर्णयातुमुतगृ
ध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षऽइंद्र ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणंपिशाचिमिंद्रसंमृण । सर्वंरक्षोनिर्बर्हय ॥ ४ ॥ हिमस्यत्वाजरायु
णाशालेपरिव्ययामसि । उतह्रदोहिनोधियोग्निर्ददातुभेषजं ॥ शिशीतह्रदोहिनोधियोग्निर्ददातुभेषजं । अंतिकाम
ग्निमंजनयदूर्वातःशिशुलागमत् ॥ अजातपुत्रपक्षायाह्रदयंममदूयते । विपुलंवनंबह्वाकाशंचरंजातवेदःकामाय ॥
मांचरक्षपुत्रांश्चशरणमभूत्तवं । पिंगाक्षलोहितग्रीवकृष्णवर्णनमोस्तुते ॥ अस्मान्निबर्हरस्येनांसागरस्योर्मयोयथा ।
इंद्रःक्षत्रंददातुवरुणमभिषिंचतु ॥ शत्रवोनिधनंयांतुजयस्त्वंब्रह्मतेजसा ॥ ५ ॥ कपिलजटींसर्वभक्षंचाग्निंप्रत्यक्षदै
वतं । वरुणंचवशाम्यग्रेममपुत्रांश्चरक्षतुममपुत्रांश्चरक्षत्वोन्नमः ॥ साग्रंवर्षशतंजीवपिबखादचमोदच । दुःखितांश्चद्वि

जांश्चैवप्रजांचंपशुपालय ॥ यावदादित्यस्तंपतियावद्भ्राजतिचंद्रमाः । यावद्वायुःप्लवायतितावज्जीवजयांजय ॥ येनकेनप्रकारेणकोहिनामनजीवति । परेषामुपकारार्थंयज्जीवतिसजीवति । एतांवैश्वानरींसर्वदेवान्नमोस्तुते ॥ नचोरभयंनचसर्पभयंनचव्याघ्रभयंनचमृत्युभयं । यस्यापमृत्युर्नचमृत्युःसर्वंलभतेसर्वंजयते ॥ ६ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥)

(१०।१०।१६) ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम । मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम ॥ ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः । ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन्[+] ॥ मयिदेवाद्रविणमायंजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः । दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः ॥ मह्यंयजंतुममयानिहव्याकूतिःसत्यामनसोमेअस्तु । एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोअधिवोचतानः ॥ देवीःषळुर्वीरुरुनःकृणोतविश्वेदेवासइहवीरयध्वं । माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषतेसोमराजन् ॥ १५ ॥ अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्परेषामदब्धोगोपाःपरिपाहिनस्त्वं । प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेमैषांचित्तंप्रबुधांविनेशत् ॥ धाताधातॄणांभुवनस्ययस्पतिर्देवंत्रातारमभिमातिषाहं । इमंयज्ञमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यर्थात्[+] ॥ उरुव्यचानोमहिषःशर्मयंसदस्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षुः । सनःप्रजायैहर्यश्वमृळयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः ॥ येनःसपत्नाअपते

(१०।१०।१६) ममाग्नइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोविहव्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्याजगती ।

भवंत्विंद्राग्निभ्यामवंबाधामहेतान् । वसंवोरुद्राऽआदित्याऽउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमंक्रन् ॥ (परिशिष्टं ॥ अर्वांचमिंद्रममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदंश्वजिद्यः । इमंनोयज्ञंविहवेजुषस्वास्यकुंल्मोहरिवोमेदिनंत्वा) ॥ १६ ॥ (परिशिष्टं ॥ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं । इदंहिरंण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविंशतादिमाम् ॥ उच्चैर्वाजीपृतनाषाट्सं भासाहंधनंजयं । सर्वाःसमग्राऽऋद्धयोहिरंण्येस्मिन्समाहिताः ॥ शुनमहंहिरंण्यस्वपितुर्मानेवजग्रभं । तेननमांसूर्यं त्वचमकरंपूरुषुंप्रियं ॥ सम्राजंचविराजंचाभिष्टिर्याचमेध्रुवा । लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिंद्रसंसृज ॥ अग्नेःप्रजा तंपरियद्धिरंण्यममृतंयज्ञेऽअधिमर्त्यैषु । यऽएनद्वेदसइदेनमर्हतिजरामृत्युर्भवतियोबिभर्ति ॥ १ ॥ यद्वेदराजावरु णोयदुदेवीसरस्वती । इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसऽआयुषे ॥ नतद्रक्षांसिनपिंशाचाश्चंरंतिदेवानामोजःप्रथमजंह्येत तत् । योबिभर्तिदाक्षायणाहिरंण्यंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदाबध्नंदाक्षायणाहिरंण्यंश तानींकायसुमनस्यमाना । तन्नऽआबध्नामिशतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासंत् ॥ घृतादुल्लुप्तंमधुमत्सुवर्णंधनंजयंध रुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियंराजसुमाकुरु । प्रियं विश्वेषुगोत्प्रेषुमयिंधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजंतिसूर्योयेनविराजंति ॥ विराज्येनविराजंतितेनास्मान्ब्रह्मणस्पते

विरा॑जसमि॒धं॑कुरु ॥ २ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥) (१०।११।१) नास॑दासी॒न्नोसदा॑सीत्त॒दानीं॒नासी॒द्रजो॒नोव्यो॑मापरो
यत् । किमाव॑रीव॒ः कुह॒कस्य॒शर्म॒न्नंभ॒ः किमा॑सी॒द्गह॑नंगभी॒रं ॥ नमृ॒त्युरा॑सीद॒मृतं॒नतर्हि॒नरात्र्या॒ऽअह्न॑ऽआसीत्प्रके॒तः ।
आनी॑दवा॒तंस्व॒धया॒तदेकं॒तस्मा॑द्धा॒न्यन्नपर॒ः किंच॒नास॑ ॥ तम॑ऽआसी॒त्तम॑सागू॒ह्लमग्रे॑प्रके॒तंस॑लि॒लंसर्व॑मा॒ऽइ॒दं । तुच्छ्ये
ना॒भ्वपि॑हितं॒यदासी॒त्तप॑स॒स्तन्म॑हि॒नाजा॑य॒तैकं॑ ॥ काम॒स्तदग्रे॒सम॑वर्त॒ताधि॒मन॑सो॒रेत॑ः प्रथ॒मंयदासी॑त् । स॒तोबंधु॒मस॑ति
निर॑विंदन्हृ॒दिप्र॒तीष्या॑क॒वयो॑मनी॒षा ॥ ति॒र॒श्चीनो॒वित॑तोर॒श्मिरे॑षाम॒धः स्वि॑दा॒सी३दु॒परि॑स्विदासी३त् । रे॒तो॒धा॒ऽ
आ॑सन्महि॒मान॑ऽआसन्स्व॒धाऽअ॒वस्ता॒त्प्रय॑तिः प॒रस्ता॑त् ॥ कोऽअ॒द्धावे॑द॒कऽइ॒हप्रवो॑च॒त्कुत॒ऽआजा॑ता॒कुत॑ऽइ॒यंविसृ॑
ष्टिः । अ॒र्वाग्दे॒वाऽअ॒स्यवि॒सर्ज॑ने॒नाथा॒कोवे॑द॒यत॑ऽआब॒भूव॑ ॥ इ॒यंविसृ॑ष्टि॒र्यत॑ऽआब॒भूवयदि॑वाद॒धेयदि॑वा॒न । योऽअ
स्याध्य॑क्षः पर॒मेव्यो॑म॒न्त्सोऽअं॒गवे॑द॒यदि॑वा॒नवेद॑ ॥ १७ ॥ (१०।११।२) योय॒ज्ञोवि॒श्वत॒स्तंतु॑भिस्त॒तऽएक॑शतंदेवक॒
र्मे॑भि॒राय॑तः । इ॒मेव॑यंतिपि॒तरो॒यऽआ॑य॒युः प्रव॒यापव॒येत्यासतेत॒ते ॥ पुमाँ॑ऽएनंतनुत॒ऽउत्कृ॑णत्तिपु॒मान्वित॑त्ने॒ऽअधि
नाके॑अ॒स्मिन् । इ॒मेम॒यूखा॒ऽउप॑सेदु॒रू॒सद॒ः सामा॑निचक्रु॒स्तस॑रा॒ण्योत॑वे ॥ कासी॑त्प्र॒माप्र॑ति॒मा॒किंनि॒दान॒माज्यं॒किमा॑सी

एकादशेनुवाकेत्रयोविंशतिसूक्तानि (१०।११।१) नासदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरमेष्ठीप्रजापतिर्भावव्रुत्तिस्त्रिष्टुप् । (१०।११।२) योयज्ञ
इतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योयज्ञोभाववृत्तिस्त्रिष्टुबाद्याजगती ।

त्परिधिःकऽआसीत् । छंदः किमासीत्प्रऽउगंकिमुक्थंयद्देवादेवमयजंतविश्वे ॥ अग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहयासवि
तासंबभूव । अनुष्टुभासोमऽउक्थैर्महस्वान्बृहस्पतेर्बृहतीवाचमावत् ॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिश्रीरिंद्रस्यत्रिष्टुबिह
भागोऽअह्नः । विश्वान्देवान्जगत्याविवेशतेनचाकॢप्रऽऋषयोमनुष्याः ॥ चाकॢप्रेतेनऽऋषयोमनुष्यायज्ञेजातेपितरो
नःपुराणे । पश्यन्मन्येमनसाचक्षसातान्यऽइमंयज्ञमयजंतपूर्वे ॥ सहस्तोमाःसहछंदसऽआवृतःसहप्रमाऽऋषयःसप्त
दैव्याः । पूर्वेषांपंथामनुदृश्यधीराऽअन्वालेभिरेरथ्योउनरश्मीन् ॥ १८ ॥ (१०।१११३) अपप्राचऽइंद्रविश्वाँ
ऽअमित्रानपापाचोऽअभिभूतेनुदस्व । अपोदीचोऽअपशूराधराचऽउरौयथातवशर्मन्मदेम ॥ कुविदंगयवमंतोयवंचि
द्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय । इहेहैषांकृणुहिभोजनानियेबर्हिषोनमोवृक्तिंनजग्मुः ॥ नहिस्थूर्यृतुथायातमस्तिनोतश्रवो
विविदेसंगमेषु । गव्यंतऽइंद्रंसख्यायविप्राऽअश्वायंतोवृषणंवाजयंतः ॥ युवंसुराममश्विनानमुचावासुरेसचा । वि
पिपानाशुभस्पतीऽइंद्रंकर्मस्वावतं ॥ पुत्रमिवपितरावश्विनोभेंद्रावथुःकाव्यैर्दंसनाभिः । यत्सुरामंव्यपिबःशचीभिः
सरस्वतीत्वामघवन्नभिष्णक् ॥ इंद्रःसुत्रामास्ववाँऽअवोभिःसुमृळीकोभवतुविश्ववेदाः । बाधतांद्वेषोऽअभयंकृणो
तुसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम । ससुत्रामास्ववाँऽइन्द्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वे

(१०।१११३) अपप्राचइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतःसुकीर्तिरिंद्रश्चतुर्थीपंचम्योरश्विनौत्रिष्टुप्चतुर्थ्यनुष्टुप् ।

षः सनुतर्युयोतु ॥ १९ ॥ (१०।११४) ईजानमिद्द्यौर्गूर्तावसुरीजानंभूमिरभिप्रभूषणि । ईजानंदेवावश्विनावभिसुम्नैरवर्धतां ॥ तावांमित्रावरुणाधारयत्क्षितीसुषुम्नेषितत्वतायजामसि । युवोःक्राणायसख्यैरभिष्यामरक्षसः ॥ अधाचिन्नुयद्दिधिषामहेवामभिप्रियंरेक्णःपत्यमानाः । दद्वाँवायत्पुष्यतिरेक्णःसम्वारन्नकिरस्यमघानि ॥ असावन्योऽअसुरसूयतद्यौस्त्वंविश्वेषांवरुणासिराजा । मूर्धारथस्यचाकन्नैतावतैनंसांतकधुक् ॥ अस्मिन्त्स्वेतच्छकंपूतऽएनोहितेमित्रेनिगतान्हंतिवीरान् । अवोर्वायद्धात्तनूष्ववःप्रियासुयज्ञियास्ववा ॥ युवोर्हिमातादितिर्विचेतसाद्यौर्नभूमिःपयसापुपूतनि । अवप्रियादिदिष्टनसूरोनिनिक्तरश्मिभिः ॥ युवंह्यप्नराजावसीदतंतिष्ठद्रथंनधूर्षदंवनर्षदं । तानःकणूकयंतीर्नृमेधस्तत्रेऽअंहसःसुमेधस्तत्रेऽअंहसः ॥ २० ॥ (१०।११५) प्रोष्वस्मैपुरोरथमिंद्रायशूषमर्चत । अभीकेचिदुलोककृत्संगेसमत्सुवृत्रहास्माकंबोधिचोदितानभंतामन्यकेषांज्याकाऽअधिधन्वसु ॥ त्वंसिंधूरवासृजोधराचोऽअहन्नहिं । अशत्रुरिंद्रजज्ञिषेविश्वंपुष्यसिवार्यंतंत्वापरिष्वजामहेनभंता० ॥ विषुविश्वाऽअरातयोर्योनशंतनोधियः । अस्तासिशत्रवेवधंयोनऽइंद्रजिघांसतियातेरातिर्ददिर्वसुनभंता० ॥ योनऽइंद्राभितोजनोवृका

(१०।११४) ईजानमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यनार्मेधःशकपूतोमित्रावरुणावाद्यायाद्युभूम्यश्विनोविराड्रूपा आद्यान्यंकुसारिणीद्वितीया षष्ठ्यौप्रस्तारपंक्तीअंत्यामहासतोबृहती । (१०।११५) प्रोष्वितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपैजवनइंद्रःशक्करीचतुर्थ्यादितिस्रोमहापंक्तयोंत्यात्रिष्टुप् ।

युरादिदेशति । अधस्पदंतमींकृधिविबाधोऽअसिसासहिर्नभंता० ॥ योनऽइंद्राभिदासतिसनांभिर्यश्चनिष्ट्यः । अव तस्यबलंतिरमहीवद्यौरधत्मनानभंता० ॥ वयमिंद्रत्वायवंःसखित्वमारभामहे । ऋतस्यनःपथानयातिविश्वानिदुरि तानभंता० ॥ अस्मभ्यंसुत्वमिंद्रतांशिक्षयादोहंतेप्रतिवरंजरित्रे । अच्छिद्रोध्नीपीपयद्यथानःसहस्रधारापयसामहीगौः+ ॥ २१ ॥ (१०।१११।६) उभेयदिंद्ररोदसीऽआपप्राथोषाऽइव । महांतंत्वामहीनांसम्राजंचर्षणीनांदेवीजनित्र्यजी जनद्भद्राजनित्र्यजीजनत् ॥ अवंस्मदुर्हणायतोमर्तस्यतनुहिस्थिरं । अधस्पदंतमींकृधियोऽअस्माँऽआदिदेशतिदेवी० ॥ अवत्याबृहतीरिषोविश्वश्चंद्राऽअमित्रहन् । शचीभिःशक्रधूनुहींद्रविश्वाभिरूतिभिर्देवी० ॥ अवयत्त्वंशतक्रताविंद्रवि श्वानिधूनुषे । रयिंनसुन्वतेसचासहस्रिणीभिरूतिभिर्देवी० ॥ अवस्वेदाऽइवाभितोविष्वक्पततुदिद्यवंः । दूर्वाया ऽइवतंतवोव्यं१स्मदेतुदुर्मतिर्देवी० ॥ दीर्घंह्यंकुशंयथाशक्तिंबिभर्षिमंतुमः । पूर्वेणमघवन्पदाजोवयांयथायमोदेवी० ॥ नकिर्देवामिनीमसिनकिरायोपयामसिमंत्रश्रुत्यंचरामसि । पक्षेभिरपिकक्षेभिरत्राभिसंरभामहे ॥२२॥ (१०।१११।७) यस्मिन्वृक्षेसुपलाशेदेवैःसंपिबतेयमः । अत्रानोविश्पतिःपितापुराणाँऽअनुवेनति ॥ पुराणाँऽअनुवेनंतंचरंतंपापया

(१०।१११।६) उभेयदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्ययौवनाश्वोमांधातांत्यानांतिसृणामर्धर्चांगोधेंद्रोमहापंक्तिरंत्यापंक्तिः । (१०।१११।७) यस्मिन्निति सप्तर्चस्यसूक्तस्ययामायनःकुमारोयमोनुष्टुप् ।

मुया । असूयन्नभ्यंचाकशंतस्मांऽअस्पृहयंपुनंः ॥ यंकुंमारनवंरथंमचक्रंमनसाकृंणोः । एकेषंविश्वतः प्रांचमपंश्यन्न धिंतिष्ठसि ॥ यंकुंमारप्रावंर्तयोरथंविप्रेभ्यस्परिं । तंसामानुप्रावर्ततसमितोनाव्याहिंतं ॥ कःकुंमारमंजनयद्रथंकोनिं रंवर्तयत् । कःस्वित्तद्द्यनोंब्रूयादनुदेयीयथाभंवत् ॥ यथाभंवदनुदेयीततोऽअग्रंमजायत । पुरस्तांद्बुध्नऽआततःप श्चान्निरयंणंकृतं+ ॥ इदंयमस्यसादंनंदेवमानंयदुच्यतें । इयमंस्यधम्यतेनाळीरयंगीर्भिःपरिंष्कृतः ॥ २३ ॥ (१०।११।८) केश्यं१ग्निंकेशीविषंकेशीबिंभर्तिरोदंसी । केशीविश्वंस्वंर्दृशेकेशीदंज्योतिरुच्यते ॥ मुनंयोवातंरश नाःपिशंगावसतेमलां । वातस्यानुध्राजिंयंतियद्देवासोऽअविंक्षत ॥ उन्मंदितामौनेयेनवाताँऽआतंस्थिमावयं । शरी रेदस्माकंयूयंमतांसोऽअभिपंश्यथ ॥ अंतरिंक्षेणपततिविश्वारूपावचाकंशत् । मुनिर्देवस्यंदेवस्यसौकृंत्यायसखांहि तः+ ॥ वातस्याश्वोंवायोःसखाथोंदेवेषिंतोमुनिंः । उभौसंमुद्रावाक्षेतियश्चपूर्वंऽउतापरः ॥ अप्सरसांगंधर्वाणांमृगा णांचरंणेचरंन् । केशीकेतंस्यविद्वान्सखास्वादुर्मदिन्तंमः ॥ वायुरंस्माऽउपामंथत्पिनष्टिंस्माकुनन्नमा । केशीविषस्य

(१०।११।८) केशीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवातरशनाजूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकःकरिक्रतएतशऋष्यश्रृंगइतिक्रमेणैकर्चाऋषयःअ- ग्निवायुसूर्यादेवताअनुष्टुप् ।

पात्रेणयद्रुद्रेणापिंबत्सह+ ॥ २४ ॥ (१०।११।९) उतदेवाऽअवहितंदेवाऽउन्नयथापुनः । उतागश्चक्रुषंदेवादेवा जीवयथापुनः ॥ द्वाविमौवातौवातऽआसिंधोरापरावतः । दक्षंतेऽअन्यऽआवांतुपरान्योवांतुयद्रपः ॥ आवांतवा हिभेषजंविवांतवाहियद्रपः । त्वंहिविश्वभेषजोदेवानांदूतऽईयसे ॥ आत्वागमंशंतातिभिरथोऽअरिष्टतातिभिः । दक्षंतेभद्रमाभार्षंपरायक्ष्मंसुवामिते ॥ त्रायंतामिहदेवास्त्रायंतांमरुतांगणः । त्रायंतांविश्वाभूतानियथायमरपाऽअ संत् ॥ आपऽइद्वाऽउंभेषजीरापोऽअमीवचातनीः । आपःसर्वस्यभेषजीस्तास्तेकृण्वंतुभेषजं+ ॥ हस्ताभ्यादशशाखा भ्यांजिह्वावाचःपुरोगवी । अनामयित्नुभ्यांत्वाताभ्यांत्वोपस्पृशामसि ॥ २५ ॥ (१०।११।१०) तवत्यऽइंद्रसख्ये षुवह्नयऽऋतंमन्वानाव्यदर्दिरुर्वलं । यत्रादशस्यन्नुषसोरिणन्नपःकुत्सायमन्मन्नह्यश्चदंसयः ॥ अवासृजःप्रस्वःश्वंच योगिरीनुदाजऽउस्राऽअपिबोमधुप्रियं । अवर्धयोवनिनोऽअस्यदंससाशुशोचसूर्यऽऋतजातयागिरा+ ॥ विसूर्योम ध्येऽअमुचद्रथंदिवोविदद्दासायप्रतिमानमार्यः । दृह्लानिपिप्रोरसुरस्यमायिनऽइंद्रोव्यास्यच्चकृवाँऽऋजिश्वना ॥ अ नाधृष्टानिधृषितोव्यास्यन्निधींऽरदेवाँऽअमृणदयास्यः । मासेवसूर्योवसुपुर्यमाददेगृणानःशत्रूँऽरशृणाद्विरुक्मता ॥

(१०।११।९) उतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःकश्यपोगोतमोत्रिर्विश्वामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतिक्रमेणैकर्चाऋषयोविश्वेदेवाअनुष्टुप् । (भेदपक्षे–देवाः १ वातः ३ विश्वेदेवाः १ आपः २ एवं ७) (१०।११।१०) तवत्यइतिषळर्चस्यसूक्तस्यौरवोंगइंद्रोजगती ।

अयुद्धसेनोविभ्वाविभिंदुतादाशद्वृत्रहातुज्यानितेजते। इंद्रस्यवज्रादबिभेदभिश्नथःप्राक्रामच्छुंध्यूरजहादुषाऽअनः॥ एतात्यातेश्रुत्यानिकेवलायदेकऽएकमकृणोरयज्ञं । मासांविधानमदधाऽअधिद्यवित्वयाविभिन्नंभरतिप्रधिंपिता+ ॥ ॥ २६ ॥ (१०।११।११) सूर्यरश्मिर्हरिकेशःपुरस्तात्सविताज्योतिरुदयाँऽअजस्रं । तस्यपूषाप्रसवेयातिविद्वान्संपश्यन्विश्वाभुवनानिगोपाः+ ॥ नृचक्षाऽएषदिवोमध्यआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं । सविश्वाचीरभिचष्टेघृताचीरंतरापूर्वमपरंचकेतुं+ ॥ रायोबुध्नःसंगमनोवसूनांविश्वारूपाभिचष्टेशचीभिः । देवऽइवसवितासत्यधर्मेंद्रोनतस्थौसमरेधनानां ॥ विश्वावसुंसोमगंधर्वमापोददृशुषीस्तदृतेनाव्यायन् । तदन्ववैदिंद्रोरारहाणऽआसांपरिसूर्यस्यपरिधीँऽरपश्यत् ॥ विश्वावसुरभितन्नोऽगृणातुदिव्योगंधर्वोरजसोविमानः । यद्वाघासत्यमुतयन्नविद्मधियोहिन्वानोधियऽइन्नोऽअव्याः ॥ सस्निमविंदच्चरणेनदीनामपावृणोदुरोऽअश्मव्रजानां । प्रासांगंधर्वोऽअमृतानिवोचदिंद्रोदक्षंपरिजानादहीनां ॥ २७ ॥ (१०।११।१२) अग्नेतवश्रवोवयोमहिभ्राजंतेऽअर्चयोविभावसो। बृहद्भानोशवसावाजमुक्थ्यं१दधासिदाशुषेकवे ॥ पावकवर्चाःशुक्रवर्चाऽअनूनवर्चाऽउदियर्षिभानुना । पुत्रोमातराविचरन्नुपावसि

(१०।११।११) सूर्यरश्मिरितिषळर्चस्यसूक्तस्यदेवगंधर्वोविश्वावसुःसविताांत्यतिसृणांविश्वावसुस्त्रिष्टुप्। (१०।११।१२) अग्नेतवेतिषळर्चस्यसूक्तस्यपावकोग्निरग्निःसतोबृहतीआद्याविष्टारपंक्तिःपंचम्युपरिष्टाज्ज्योतिरंत्यात्रिष्टुप् ।

पृणक्षिरोदसीऽउभे+ ॥ ऊर्जोनपाज्जातवेदःसुशस्तिभिर्मन्दस्वधीतिभिर्हितः । त्वेऽइषःसंदधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो
वामजाताः ॥ इरज्यन्नग्नेप्रथयस्वजंतुभिरस्मेरायोऽअमर्त्य । सदर्शतस्यवपुषोविराजसिपृणक्षिसानसिंक्रतुं ॥ इष्क
र्तारमध्वरस्यप्रचेतसंक्षयंतंराधसोमहः । रातिंवामस्यसुभगांमहीमिषंदधासिसानसिंरयिं+ ॥ ऋतावानंमहिषंविश्वद
र्शतमग्निंसुम्नायदधिरेपुरोजनाः । श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंत्वागिरादैव्यंमानुषायुगा+ ॥ २८ ॥ (१०।११।१३) अग्नेऽ
अच्छावदेहनःप्रत्यङ्नःसुमनाभव । प्रनोयच्छविशस्पतेधनदाऽअसिनस्त्वं+ ॥ प्रनोयच्छत्वर्यमाप्रभगःप्रबृहस्पतिः ।
प्रदेवाःप्रोतसूनृताराथोदेवीददातुनः ॥ सोमंराजानमवसेग्निंगीर्भिर्हवामहे । आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणंचबृहस्प
तिं ॥ इंद्रवायूबृहस्पतिंसुहवेहहवामहे । यथानःसर्वऽइज्जनःसंगत्यांसुमनाऽअसत् ॥ अर्यमणंबृहस्पतिमिंद्रंदाना
यचोदय । वातंविष्णुंसरस्वतींसवितारंचवाजिनं ॥ त्वंनोऽअग्नेऽअग्निभिर्ब्रह्मयज्ञंचवर्धय । त्वंनोदेवतातयेरायो
दानायचोदय ॥ २९ ॥ (१०।११।१४) अयमग्नेजरितात्वेऽअभूदपिसहसःसूनोनह्य१न्यदस्त्याप्यं । भद्रंहिश
र्मत्रिवरूथमस्तितऽआरेहिंसानामपदिद्युमाकृधि ॥ प्रवत्तेऽअग्नेजनिमापितूयतःसाचीवविश्वाभुवनान्यृंजसे । प्रस

(१०।११।१३) अग्नेअच्छेतिषळृचस्यसूक्तस्यतापसोग्निर्विश्वेदेवाअनुष्टुप् । (१०।११।१४) अयमग्नेइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यप्रथमयोःशार्ङ्गो
जरितातृतीयचतुर्थ्योःशार्ङ्गोद्रोणःपंचमीषष्ठयोःशार्ङ्गःसारिसृक्वःसप्तम्यष्टम्योःशार्ङ्गःस्तम्बमित्रोग्निस्त्रिष्टुप्आद्येजगत्यावंत्येनुष्टुभौ ।

संयुःप्रसंनिषंतनोधियःपुरश्चरंतिपशुपाइवत्मना ॥ उतवाउपरिवृणक्षिवप्संद्रहोरग्नउलपस्यस्वधावः । उतखि ल्याउर्वराणांभवंतिमातेहेतिंतविषींचुक्रुधाम ॥ यदुद्वतोनिवतोयासिवप्सत्पृथगेषिप्रगर्धिनीवसेना । यदातेवातो ऽअनुवातिशोचिर्वप्तेवश्मश्रुवपसिप्रभूम ॥ प्रत्यस्यश्रेणयोदृश्रऽएकंनियानंबहवोरथासः । बाहूयदग्नेअनुमर्मृजा नोन्यङ्कुत्तानामन्वेषिभूमिं ॥ उत्तेशुष्माजिहतामुत्तेअर्चिरुत्तेअग्नेशशमानस्यवाजाः । उच्छ्वंचस्वनिनंमवर्धमानआत्वाद्यविश्वेवसवःसदंतु ॥ अपामिदंन्ययनंसमुद्रस्यनिवेशनं । अन्यंकृणुष्वेतःपंथांतेनयाहिवशाँअनु ॥ आयनेतेपरायणेदूर्वारोहंतुपुष्पिणीः । ह्रदाश्चपुंडरीकाणिसमुद्रस्यगृहाइमे+ ॥३०॥ ॥ इत्यष्टमाष्टकेसप्तमोध्यायः॥७॥

त्रिषष्टचध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २३ ऋचः १७२ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये. ९ प्रजापतय. १० अग्नय. ८ वेनाये. ८ अग्नय. अग्न्यात्मन. ३ वरुणाये. सोमाये. वरुणाये. २ सोमेंद्राभ्या. आंभृण्यैवाच. ८ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८ रात्र्या. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. भाववृत्तय. १४ इंद्राये. ३ अश्विभ्यामि. २ इंद्राये. २ द्युभूम्यश्विभ्य. मित्रावरुणाभ्या. ६ इंद्राये. १३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. यमाये. ७ केश्यग्निसूर्यवातेभ्य. ७ देवेभ्य. वाताये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अश्व्य. इंद्राये. ६ सवित्रइ. ३ विश्वावसव. ३ अग्नय. ७ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ अग्नय. ८॥ इत्यष्टमेसप्तमः॥

त्वंषट्सांख्योत्रिराश्विनंमयंहिताक्ष्र्यपुत्रःसुपर्णोयामायनोवोर्ध्वकृशनोगायत्रीबृहतीगायत्र्यौसतोबृहतीविष्टा
रपङ्क्तिरिमामिंद्राण्युपनिषत्संपत्नीवाधनंमानुष्टुभंतुपङ्क्त्यंतंमरण्यान्यैरंमदोदेवमुनिररण्यानींतुष्टावंश्रत्तेपंच
सुवेदाःशैरीषिस्त्रिष्टुवंतंसुष्वाणासःपृथुर्वैन्यःसविताचंतोहैरण्यस्तूपःसावित्रंसमिद्धोमृळीकोवासिष्ठऽआग्नेयं
वार्हतंमंत्येऽउपरिष्टाज्ज्योतिषींजगत्युपांत्यावांश्रद्धयाश्रद्धाकामायिनींश्राद्धमानुष्टुभंतुंशासःशासोभारद्वाजंई
खयंतीर्देवजामयंइंद्रमातरोगायत्रंसोमोयमीभाववृत्तमानुष्टुभंत्वंरायिशिरिंबिठोभारद्वाजोऽलक्ष्मीघ्नंद्वितीयातृ
तीयाब्राह्मणस्पत्यैअंत्यावैश्वदैव्यग्निंकेतुराग्नेयआग्नेयंगायत्रंमिमानुकंभुवनऽआप्त्यःसाधनोवाभौवनोवैश्वदेवंद्वै
पदंत्रैष्टुभंसूर्योनश्चक्षुःसौर्यःसौर्यंगायत्रंमुदसौषट्पौलोमींशच्यात्मानंतुष्टावानुष्टुभंतीव्रस्यपंचपूरणोवैश्वामित्रो
मुंचामित्वाप्राजापत्योयक्ष्मनाशनोराजयक्ष्मघ्नंमंत्यानुष्टुब्ब्रह्मणाषट्ब्राह्मोरक्षोहांगर्भसंस्रावेप्रायश्चित्तमानुष्टुभं
ह्यक्षीभ्यांविवृहाकाश्यपोयक्ष्मघ्नंमपेहिपंचप्रचेतादुःस्वप्नघ्नंपङ्क्त्यंतंत्रिष्टुम्मध्यंदेवानैर्ऋतःकपोतःकपोतोपहतौ
प्रायश्चित्तंवैश्वदेवमृषभमृषभोवैराजःशाक्करोवासपत्नघ्नंमानुष्टुभंमहापङ्क्त्यंतंतुभ्येदंचतुष्कंविश्वामित्रजमदग्नी
जागतंतृतीयालिंगोक्तदेवतांवातस्यानिलोवातायनोवायव्यंमयोभूःशंबरःकाक्षीवतोगव्यंविभ्राट्विभ्राट्सौ
र्यःसौर्यंजागतंमास्तारपङ्क्त्यंतंत्वंत्यमिटोभार्गवोगायत्रंमायाहिसंवर्तउषस्यंद्वैपदंमात्वाषट्ध्रुवोराज्ञःस्तुतिस्त्वा

नुष्टुभंत्वभीवर्तेनपंचाभीवर्तःप्रवश्चतुष्कंमूर्ध्वोग्रावासर्पोर्बुदिर्ग्राव्णोस्तौद्वायत्रंप्रसूनवःसूनुरार्भवंआग्नेयमानु
ष्टुभंद्वितीयागायत्र्याद्यार्भवींपतंगंतृचंपतंगःप्राजापत्योमायाभेदंजगत्यादित्यमूष्वरिष्टनेमिस्ताक्ष्र्यंमुत्तिष्ठतैक
र्चाःशिविरौशीनरःकाशिराजःप्रतर्दनोरोहिदश्वोवसुमनाआद्यानुष्टुप्प्रससाहिषेजयेंद्रःप्रथश्चैकर्चाःप्रथोवासि
ष्ठःसप्रथोभारद्वाजोघर्मःसौर्योवैश्वदेवंबृहस्पतिस्तपुर्मूर्धावार्हस्पत्योबार्हस्पत्यमपश्यंप्रजावान्प्राजापत्योन्वृचं
यजमानपत्नीहोत्राशिषोविष्णुस्त्वष्टागर्भकर्ताविष्णुर्वाप्राजापत्योगर्भार्थाशीलिंगोक्तदैवतमानुष्टुभंमहिसत्यधृ
तिर्वारुणिरादित्यंस्वस्त्ययनंगायत्रंवैवातोवातायनउलोवायव्यंप्राग्नयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुप्रनूनंतृचमाग्नेयः
श्येनोजातवेदस्यंमायंगौःसार्पराज्ञ्यात्मदैवतंसौर्यंवऽऋतंचमाधुच्छंदसोऽघमर्षणोभाववृत्तमानुष्टुभंतुसंसंचतु
ष्कंसंवननःसंज्ञानमाद्याग्नेयीतृतीयात्रिष्टुप्तृतीयात्रिष्टुप् ॥ ८ ॥ तदेतत्सूक्तसहस्रंससप्तदशकंसपादाधिकंमृ
ग्वेदेपारायणपाठेशाकल्येशैशिरीयकेनमःशौनकायनमःशौनकाय ॥ १ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (१०।११।१५) त्वंचिदत्रिमृतजुरमर्थमश्वंनयातवे । कुक्षीवंतंयदीपुनारथंनकृणुथोनवं ॥ त्वं
चिदश्वंनवाजिनमरेणवोयमत्नत । दृह्ळंग्रंथिंनविष्यतमत्रिंयविष्ठमारजः ॥ नरादंसिष्ठावत्रयेशुभ्रासिषासतंधियः ।

(१०।११।१५) त्वंचिदितिपळर्चस्यसूक्तस्यसोमोत्रिरश्विनावनुष्टुप् ।

अथाहिवांदिवोनरापुनस्तोमोनविशसे ॥ चितेतद्वांसुराधसारातिःसुमतिरश्विना । आयन्नःसदनेपृथौसमनेपर्षथोन
रा ॥ युवंभुज्युंसमुद्रऽआरजंसःपारऽईंखितं । यातमच्छांपतत्रिभिर्नासत्यासातयेकृतं ॥ आवांसुम्नैःशंयूऽइवमंहि
ष्ठाविश्ववेदसा । समुस्मेभूषतंनरोत्संनपिप्युषीरिषः ॥ १ ॥ (१०।११।१६) अयंहितेऽअमर्त्यऽइंदुरत्योनपत्यते ।
दक्षोविश्वायुर्वेधसे ॥ अयमस्मासुकाव्यऽऋभुर्वज्रोदास्वते । अयंबिभर्त्यूर्ध्वकृशनंमदमृभुर्नकृत्व्यंमदं ॥ घृषुःश्येना
यकृत्वनऽआसुस्वासुवंसगः । अवदीधेदहीशुवः ॥ यंसुपर्णःपरावतःश्येनस्यपुत्रऽआभरत् । शतचक्रंयोऽह्योवर्त
निः+ ॥ यंतेश्येनश्चारुमवृकंपदाभरदरुणंमानमंधसः । एनावयोवितार्यायुर्जीवसऽएनाजागारबंधुता ॥ एवातदिं
द्रऽइंदुनादेवेषुचिद्धारयातेमहित्यजः । क्रत्वावयोवितार्यायुःसुक्रतोक्रत्वायमस्मदासुतः+ ॥ २ ॥ (१०।११।१७)
इमांखनाम्योषधिंवीरुधंवलवत्तमां । ययासपत्नींबाधतेययासंविंदतेपतिं ॥ उत्तानपर्णेसुभगेदेवजूतेसहस्वति ॥ सप
त्नीमिपराधमपतिमेकेवलंकुरु ॥ उत्तराहमुत्तरऽउत्तरेदुत्तराभ्यः । अथासपत्नीयाममाधरासाधराभ्यः ॥ नह्यस्याना
मंगृभ्णामिनोऽअस्मिन्रमतेजने । परामेवपरावतंसपत्नींगमयामसि ॥ अहमस्मिसहमानाथत्वमसिसासहिः । उभेस

(१०।११।१६) अयंहीतिषळर्चस्यसूक्तस्यतार्क्ष्यपुत्रःसुपर्णइंद्रोगायत्रीद्वितीयाबृहतीपंचमीसतोबृहतीषष्ठीविष्टारपंक्तिः (यामायन ऊर्ध्वकृशनोवात्रऋषिः) । (१०।११।१७) इमामितिषळर्चस्यसूक्तस्येंद्राणीसपत्नीनाशनमनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

हस्वतीभूत्वीसपत्नींमेसहावहै ॥ उपंतेधांसहंमानामभित्वांधांसहींयसा । मामनुप्रतेमनोंवत्संगौरिंवधावतुपथावारिं वधावतु ॥ ३ ॥ (१०।११।१८) अरंण्यान्यरंण्यान्यसौयाप्रेवनश्यंसि । कुथाग्रामंनपृच्छसिनत्वाभीरिंवविंदती ३ँ ॥ वृषारवायवदंतेयदुपावतिचिच्चिकः । आघाटिभिंरिवधावयंन्नरण्यानिर्महीयते ॥ उतगावंऽइवादंत्युतवेश्मेव दृश्यते । उतोऽअंरण्यानिःसायंशकुटीरिंवसर्जति ॥ गामंगैषऽआह्वंयतिदार्वंगैषोऽअपांवधीत् । वसंन्नरण्यान्यांसा यमक्रुंक्षदितिंमन्यते ॥ नवाऽअंरण्यानिर्हंत्यन्यश्चेन्नाभिगच्छंति । स्वादोःफलंस्यजग्ध्वायंयथाकामंनिपंद्यते ॥ आं जंनगंधिंसुरभिंबंह्वन्नामकृंषीवलां । प्राहंमृगाणांमातरंमरण्यानिमंशंसिषं ॥ ४ ॥ (१०।११।१९) श्रत्तेंदधामिप्र थमायंमन्यवेहन्यद्वृत्रंनर्यंविवेरपः । उभेयत्त्वाभवंतोरोदंसीऽअनुरेजंतेशुष्मांत्पृथिवीचिंदद्रिवः ॥ त्वंमायाभिंरनव द्यमायिनंश्रवस्यतामनंसावृत्रमंर्दयः । त्वामिन्नरोंवृणतेगविंष्टिषुत्वांविश्वांसुहव्यास्विष्टिंषु ॥ ऐषुंचाकंधिपुरुहूतसूरि षुवृधासोयेमंघवन्नानशुर्मघं । अर्चंतितोकेतनंयेपरिंष्टिषुमेधसांतावाजिनमहंयेधनें ॥ सऽइन्नुरायःसुभृंतस्यचाकन न्मदंयोऽअंस्यरंह्यंचिकेंतति । त्वावृंधोमघवन्दाश्वंध्वरोमक्षूसवाजंभरतेधनानृभिंः ॥ त्वंशर्धायमहिनागृणानऽउरु

(१०।११।१८) अरण्यानीतिषळर्चस्यसूक्तस्यैरंमदोदेवमुनिररण्यान्यनुष्टुप् । (१०।११।१९) श्रत्तइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यशैरीषिः सुवेदाइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

कृधिमघवन्छग्धिरायः । त्वंनोमित्रोवरुणोनमायीपित्वोनदस्मदयसेविभक्ता + ॥ ५ ॥ (१०।११।२०) सुष्वाणा
सऽइंद्रस्तुमसित्वाससवांसश्चतुविनृम्णवाजं । आनोभरसुवितंयस्यचाकन्त्मनातनासनुयामत्वोताः ॥ ऋष्वस्त्व
मिंद्रशूरजातोदासीर्विशःसूर्येणसह्याः । गुहाहितंगुह्यंगूळ्हमप्सुबिभृमसिप्रस्रवणेनसोमं ॥ अर्योवागिरोऽअभ्यर्चवि
द्वानृषीणांविप्रःसुमतिंचकानः । तेस्यामयेरणयंतसोमैरेनोततुभ्यंरथोळ्हभक्षैः + ॥ इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसिदानृभ्योनृणां
शूरशवः । तेभिर्भवसक्रतुर्येषुचाकन्नुतत्रायस्वगृणतऽउतस्तीन् + ॥ श्रुधीहवमिंद्रशूरपृथ्याऽउतस्तवसेवेन्यस्याकैः ।
आयस्तेयोनिंघृतवंतमस्वारूर्मिर्ननिम्नैर्द्रवयंतवक्राः ॥ ६ ॥ (१०।११।२१) सवितायंत्रैःपृथिवीमरम्णादस्कंभने
सवितायामदृंहत् । अश्वमिवाधुक्षद्धुनिमंतरिक्षमतूर्तेबद्धंसवितासमुद्रं + ॥ यत्रासमुद्रःस्कभितोव्यौनदपांनपात्स
वितातस्यवेद । अतोभूरतऽआऽउत्थितंरजोतोद्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ पश्चेदमन्यदभवद्यजत्रममर्त्यस्यभुवनस्य
भूना । सुपर्णोऽअंगसवितुर्गरुत्मान्पूर्वोजातःसऽउऽअस्यानुधर्म ॥ गावऽइवग्रामंयूयुधिरिवाश्वान्वाश्रेववत्संसुमना
दुहाना । पतिरिवजायामभिनोन्येतुधर्तादिवःसविताविश्ववारः ॥ हिरण्यस्तूपःसवितर्यथात्वांगिरसोजुह्वेवाजेऽ

(१०।११।२०) सुष्वाणासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैन्यःपृथुरिंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।११।२१) सवितेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यहैरण्यस्तूपोर्चन्
सवितात्रिष्टुप् ।

अस्मिन् । एवात्वार्चन्नवसेवंदमानःसोमस्येवांशुंप्रतिजागराहं॑ ॥ ७ ॥ (१०।११।२२) समिंद्धश्चित्समिंध्यसेदेवेभ्यौहव्यवाहन । आदित्यैरुद्रैर्वसुभिर्नऽआगंहिमृळीकायंनऽआगंहि ॥ इमंयज्ञमिदंवचोंजुजुषाणऽउपागंहि । मर्तांसस्त्वासमिधानहवामहेमृळीकायंहवामहे ॥ त्वामुंजातवेदसंविश्ववारंगृणेधिया । अग्नेदेवाँऽआवहनःप्रियव्रंतान्मृळीकायंप्रियव्रंतान् ॥ अग्निर्देवोदेवानांमभवत्पुरोहिंतोग्निंमनुष्याऽऋषयःसमींधिरे । अग्निंमहोधनंसातावहंहुवेमृळीकंधनंसातये ॥ अग्निरत्रिंभरद्वांजंगविंष्ठिरंप्रावंन्नःकण्वंत्रसदंस्युमाहवे । अग्निंवसिंष्ठोहवतेपुरोहिंतोमृळीकायंपुरोहिंतः ॥ ८ ॥ (१०।११।२३) श्रद्धयाग्निःसमिंध्यतेश्रद्धयांहूयतेहविः। श्रद्धांभगंस्यमूर्धनिवचसावेंदयामसि ॥ प्रियंश्रद्धेददंतःप्रियंश्रद्धेदिदांसतः । प्रियंभोजेषुयज्वंस्विदंमंऽउदितंकृंधि ॥ यथांदेवाऽअसुरेषुश्रद्धामुग्रेषुंचक्रिरे । एवंभोजेषुयज्वंस्वस्माकंमुदितंकृंधि ॥ श्रद्धांदेवायजंमानावायुगोंपाऽउपांसते । श्रद्धांहृदय्यं१याकूंत्याश्रद्धयांविंदतेवसुं ॥ श्रद्धांप्रातर्हवामहेश्रद्धांमुध्यंदिनंपरिं । श्रद्धांसूर्यस्यनिम्रुचिश्रद्धेश्रद्धांपयेहनः ॥ ९ ॥ (परिशिष्टं ॥ मेधामह्यमंगिंरसोमेधांसप्तऽऋषयोददुः । मेधामिंद्रश्चाग्निश्चमेधांधातादंदातुते ॥ मेधांतेवरुंणोराजामेधांदेवीसरंस्व

(१०।११।२२) समिद्धइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवासिष्ठोमृळीकोग्निर्बृहतीअंत्येद्वेउपरिष्टाज्ज्योतिषी(उपांत्याजगतीवा)(१०।११।२३)श्रद्धयेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकामायनीश्रद्धानुष्टुप्।

ती । मेधांतेऽअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ यामेधाऽअप्सरस्सुगंधर्वेषुचयन्मनः । दैवीयामानुषीमेधासामामा विंशतादिमां ॥ यन्मेनोक्तंतद्रवतांशकेयंयदनुब्रुवे । निशामतंनिशामहैमयिव्रतंसहव्रतेषुभूयासंब्रह्मणासंगमेमहि ॥ शरीरंमेविचक्षणंवाङ्मेमधुमद्दुहां । अवृद्धमहमसौसूर्योब्रह्मणानीस्थःश्रुतंमेमाप्रहासीः ॥ मेधांदेवींमनसारेजमानांगं धर्वजुष्टांप्रतिनोजुषस्व । मह्यंमेधांवदमह्यंश्रियंवदमेधावीभूयासमजरांजरिष्णु+ ॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्य काम्यं । सनिंमेधामयासिषं ॥ यांमेधांदेवगणाःपितरश्चोपासते । तयामामेधयामेमेधाविनंकुरु ॥ मेधाव्यं १ सगणः सुप्रतीकःश्रद्धामनाःसत्यमुंवःसुशेवः । महायशाधारयिष्णुःप्रवक्ताभूयासमस्मैशरयांप्रयोगे ॥ १ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥) (१०।१२।१) शासऽइत्थामहांऽअस्यमित्रखादोऽअद्भुतः । नयस्यहन्यतेसखानजीयतेकदाचन+ ॥ स्वस्तिदावि शस्पतिर्वृत्रहाविमृधोवशी । वृषेंद्रःपुरऽएतुनःसोमपाऽअभयंकरः+ ॥ विरक्षोविमृधोजहिविवृत्रस्यहनूरुज । विम न्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥ विनऽइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः । योऽअस्मांऽअभिदासत्यधरंगमया तमः ॥ अपेंद्रद्विषतोमनोपजिज्यासतोवधं । विमन्योःशर्मयच्छवरीयोयवयावधं+ ॥ १० ॥ (१०।१२।२) ईंखयं

द्वादशेनुवाकेचत्वारिंशत्सूक्तानि (१०।१२।१) शासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ।(१०।१२।२) ईंखयंतीतिपंचर्चस्य सूक्तस्यइंद्रमातरइंद्रोगायत्री ।

तीरपस्युवऽइंद्रंजातमुपासते । भेजानासःसुवीर्यं ॥ त्वमिंद्रबलादधिसहसोजातऽओजसः । त्वंवृषन्वृषेदसि ॥ त्व
मिंद्रासिवृत्रहाव्यं१तरिक्षमतिरः । उद्द्यामस्तभ्नाऽओजसा ॥ त्वमिंद्रसजोषसमर्कंबिभर्षिबाह्वोः । वज्रंशिशानऽओज
सा ॥ त्वमिंद्राभिभूरसिविश्वाजातान्योजसा । सविश्वाभुवऽआभवः ॥ ११ ॥ (१०।१२।३) सोमऽएकेभ्यःप
वतेघृतमेकऽउपासते । येभ्योमधुप्रधावतिताश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तपसायेऽअनाधृष्यास्तपसायेस्वर्ययुः । तपोये
चक्रिरेमहस्तांश्चि० ॥ येयुध्यंतेप्रधनेषुशूरासोयेतनूत्यजः । येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चि० ॥ येचित्पूर्वऽऋतसापऽऋ
तावानऽऋतावृधः । पितॄन्तपस्वतोयमतांश्चि० ॥ सहस्रणीथाःकवयोयेगोपायंतिसूर्यं । ऋषीन्तपस्वतोयमतपोजाँऽ
अपिगच्छतात् ॥ १२ ॥ (१०।१२।४) अरायिकाणेविकटेगिरिंगच्छसदान्वे । शिरिंबिठस्यसत्वभिस्तेभिष्ट्वाचा
तयामसि ॥ चत्तोऽइतश्चत्तामुतःसर्वाभ्रूणान्यारुषी । अराय्यंब्रह्मणस्पतेतीक्ष्णशृंगोदृषन्निहि ॥ अदोयद्दारुप्लवते
सिंधोःपारेऽअपूरुषं । तदारभस्वदुर्हणोतेनगच्छपरस्तरं ॥ यद्धप्राचीरजगंतोरोमंडूरधाणिकीः। हताऽइंद्रस्यशत्रवः
सर्वेबुद्बुदयाशवः ॥ परीमेगामनेषतपर्यग्निमहृषत । देवेष्वक्रतश्रवःकऽइमाँऽआदधर्षति॥१३॥(१०।१२।५)अग्निंहि

(१०।१२।३) सोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतीयमीभाववृत्तिरनुष्टुप् । (१०।१२।४) अरायीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशिरिंबिठो
ऽलक्ष्मीनाशनोद्वितीयातृतीययोर्ब्रह्मणस्पतिरंत्यायाविश्वेदेवाअनुष्टुप् । (१०।१२।५) अग्निमितिपंचर्चस्यसूक्तस्याग्नेयःकेतुरग्निर्गायत्री ।

न्वंतुनोधियःसप्तिमाशुमिवाजिषु । तेनंजेष्मधनंधनं ॥ ययागाऽआकरामहेसेनयाग्नेतवोत्या । तांनोहिन्व मघत्तये ॥ आग्नेस्थूरंरयिंभरपृथुंगोमंतमश्विनं । अङ्धिखंवर्तयापणिं+ ॥ अग्नेनक्षत्रमजरमासूर्यंरोहयोदिवि । दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥ अग्नेकेतुर्विशामसिप्रेष्ठःश्रेष्ठऽउपस्थसत् । बोधास्तोत्रेवयोदधत् ॥ १४ ॥ (१०।१२।६) इमानुकंभुवनासीषधामेंद्रश्चविश्वेचदेवाः+ ॥ यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांचादित्यैरिंद्रःसहचीक्लृपाति ॥ आदित्यैरिंद्रःसग णोमरुद्भिरस्माकंभूत्वविताततनूनां ॥ हत्वायदेवाऽअसुरान्यदायन्देवादेवत्वमभिरक्षमाणाः ॥ प्रत्यंचमर्कमनयन्छ चीभिरादित्स्वधामिषिरांपर्यपश्यन् ॥ १५ ॥ (१०।१२।७) सूर्योनोदिवस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् । अग्निर्नःपार्थि वेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यंतेहरःशतंसवाँऽअर्हति । पाहिनोदिद्युतःपतंत्याः ॥ चक्षुर्नोदेवःसविताचक्षुर्नऽउतपर्व तः । चक्षुर्धातादधातुनः ॥ चक्षुर्नोधेहिचक्षुषेचक्षुर्विख्यैतनूभ्यः । संचेदंविचपश्येम ॥ सुसंदृशंत्वावयंप्रतिपश्येम सूर्य । विपश्येमनृचक्षसः ॥ १६ ॥ (१०।१२।८) उदसौसूर्योऽअगादुदयंमामकोभगः । अहंतद्विद्वलापतिम भ्यसाक्षिविषासहिः+ ॥ अहंकेतुरहंमूर्धाहमुग्राविवाचनी । ममेदनुक्रतुंपतिःसेहानायाऽउपाचरेत् ॥ ममपुत्राःशत्रु

(१०।१२।६) इमान्वितिपंचर्चस्यसूक्तस्याप्त्योभुवनोविश्वेदेवाद्विपदात्रिष्टुप् । (अत्रभौवनःसाधनोवैकल्पिकः) (१०।१२।७) सूर्योन इतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुःसूर्योगायत्री । (१०।१२।८) उदसावितिषडृचस्यसूक्तस्यपौलोमीशचीशच्यनुष्टुप् ।

हणोथामेदुहितांविराट् । उताहमस्मिसंजयापत्यौमेश्लोकंऽउत्तमः ॥ येनेंद्रोहविषांकृत्व्यभवद्द्युम्न्युत्तमः । इदंतद
क्रिदेवाऽअसपत्नाकिलांभुवं ॥ असपत्नासपत्नघ्नीजयंत्यभिभूवरी । आवृक्षमन्यासांवर्चोराधोऽअस्थेयसामिव ॥
समजैषमिमाअहंसपत्नीरभिभूवरी । यथाहमस्यवीरस्यविराजानिजनस्यच ॥ १७ ॥ (१०।१२।९) तीव्रस्याभिवं
यसोऽअस्यपाहिसर्वरथाविहरीऽइहमुंच । इंद्रमात्वायजमानासोऽअन्येनिरीरमन्तुभ्यमिमेसुतासः ॥ तुभ्यंसुतास्तु
भ्यमुसोत्वासस्त्वांगिरःश्वात्र्याऽआह्वयंति । इंद्रेदमद्यसवनंजुषाणोविश्वस्यविद्वाँऽइहपाहिसोमं ॥ यऽउशतामनसा
सोममस्मैसर्वहृदादेवकामःसुनोति । नगाऽइंद्रस्तस्यपरांददातिप्रशस्तमिच्चारुमस्मैकृणोति ॥ अनुस्पष्टोभवत्येषोऽअ
स्ययोऽअस्मैरेवान्नसुनोतिसोमं । निररत्नौमघवातंदधातिब्रह्मद्विषोहंत्यनानुदिष्टः ॥ अश्वायंतोगव्यंतोवाजयंतोहवा
महेत्वोपगंतवाऽउं । आभूषंतस्तेसुमतौनवायांवयमिंद्रत्वाशुनंहुवेम ॥ १८ ॥ (१०।१२।१०) मुंचामित्वाहविषा

(१०।१२।९) तीव्रस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःपूरणइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।१०) मुंचामित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योयक्ष्म
नाशनइंद्राग्नीत्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् । (मुंचामीतिसूक्तेराजयक्ष्मघ्नमित्युक्तेराजयक्ष्मनाशनोदेवतेतिकेचित् अन्येप्रजापतिमाहुः इंद्राग्नीइतितुयास्कः
इत्थंमतवैविध्येपि 'षळाहुतिश्चरुर्मुंचामित्वाहविषाजीवनायकमित्येतेनेति' गृह्यसूत्रानुसारिवृत्तिकृत्कारिकाकारादिभिरस्यसूक्तस्यैंद्राग्नि
देवतात्वनिर्देशात्तएवास्माभिरुक्ते) ।

जीवंनायुक्तमंज्ञातयक्ष्मादुतराजयक्ष्मात् । ग्राहिर्जग्राहयदिवैतदेनंतस्याऽइंद्राग्नीप्रमुमुक्तमेनं ॥ यदिक्षितायुर्यदि वापरेतोयदिमृत्योरंतिकंनीतऽएव । तमाहरामिनिर्ऋतेरुपस्थादस्पार्षमेनंशतशारदाय ॥ सहस्राक्षेणशतशारदेनशतायुषाहविषाहार्षमेनं । शतंयथेमंशरदोनयातींद्रोविश्वस्यदुरितस्यपारं ॥ शतंजीवशरदोवर्धमानःशतंहेमंतान्छतमुवसंतान् । शतमिंद्राग्नीसविताबृहस्पतिःशतायुषाहविषेमंपुनर्दुः ॥ आहार्षंत्वाविदंत्वापुनरागाःपुनर्नव । सर्वांगसर्वंतेचक्षुःसर्वमायुश्चतेविदं ॥ १९ ॥ (१०।१३।११) ब्रह्मणाग्निःसंविदानोरक्षोहाबाधतामितः । अमीवायस्ते गर्भदुर्णामायोनिमाशये ॥ यस्तेगर्भममीवादुर्णामायोनिमाशये । अग्निष्टंब्रह्मणासहनिष्क्रव्यादमनीनशत् ॥ यस्तेहंतिपतयंतंनिषत्स्नुंयःसरीसृपं । जातंयस्तेजिघांसतितमितोनाशयामसि ॥ यस्तऽऊरूविहरत्यंतरादंपतीशये । योनिंयोऽअंतरारेह्लितमितोनाशयामसि ॥ यस्त्वाभ्रातापतिर्भूत्वाजारोभूत्वानिपद्यते । प्रजांयस्तेजिघांसतितमितोनाश

(१०।१२।११) ब्रह्मणाग्निरितिषळर्चस्यसूक्तस्यब्राह्मोरक्षोहाप्रजापतिरनुष्टुप् । (अत्रसूक्तेऽनुक्रमण्यवष्टंभेनदेवतानिर्णयोनभवति । यतस्तत्रगर्भस्रावेप्रायश्चित्तिरित्युक्तं तेनसूक्तस्यप्रभावमात्रंद्योत्यतेनतुदेवता । अतोत्रप्रजापतिर्देवताग्राह्या । तथाचशौनकः ‘मंत्रेषुह्यनिरुक्तेषुदेवताकर्मतोवदेत् । मंत्रतःकर्मणाचैवप्रजापतिरसंभवे ’ इति । भाष्यकारैरपिप्रजापतिरेवोक्तः । बृहद्देवतायांतुराक्षोघ्नाग्नेयमित्युक्तं तत्रयुक्तायुक्तंसद्भिर्विचारणीयम्) ।

यामसि ॥ यस्त्वास्वप्नेनतमसामोहयित्वानिपद्यते । प्रजांयस्तेजिघांसतितमितोनाशयामसि ॥ २० ॥ (१०।१२।१२)
अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि । यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जिह्वायाविवृहामिते ॥ ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहा
भ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात् । यक्ष्मंदोषण्यमंसाभ्यांबाहुभ्यांवि० ॥ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ।
यक्ष्मंमतस्नाभ्यांयक्नःप्लाशिभ्योवि० ॥ ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदाभ्यां । यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भंससो
वि० ॥ मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः । यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंवि० ॥ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणि
पर्वणि । यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंवि० ॥ २१ ॥ (१०।१२।१३) अपेहिमनसस्पतेपक्रामपरश्चर । परोनिर्ऋ
त्याआचक्ष्वबहुधाजीवतोमनः ॥ भद्रंवैवरंवृणतेभद्रंयुंजंतिदक्षिणं । भद्रंवैवस्वतेचक्षुर्बहुत्राजीवतोमनः ॥ यदाश
सानिःशसाभिशसोपारिमजाग्रतोयत्स्वपंतः । अग्निर्विश्वान्यपदुष्कृतान्यजुष्टान्यारेअस्मद्दधातु ॥ यदिंद्रब्रह्मणस्प
तेभिद्रोहंचरामसि । प्रचेतानआंगिरसोद्विषतांपात्वंहसः ॥ अजैष्माद्यासनामचाभूमानागसोवयं । जाग्रत्स्वप्नःसं
कल्पःपापोयंद्विष्मस्तंसऋच्छतुयोनोद्वेष्टितमृच्छतु ॥ २२ ॥ (१०।१२।१४) देवाःकपोतइषितोयदिच्छन्दूतो

(१०।१२।१२) अक्षीभ्यामितिषळर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोविवृहायक्ष्महानुष्टुप् । (१०।१२।१३) अपेहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसः
प्रचेतादुःस्वप्ननाशनोनुष्टुप्तृतीयात्रिष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (१०।१२।१४) देवाइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यनैर्ऋतःकपोतःकपोतोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

निर्ऋत्याऽइदमाजगाम । तस्माऽअर्चामकृणवामनिष्कृतिंशंनोऽअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ शिवः कपोतऽइषितोनोऽ
अस्त्वनागादेवाः शकुनोगृहेषु । अग्निर्हिविप्रोजुषतांहविर्नः परिहेतिः पक्षिणीनोवृणक्तु ॥ हेतिः पक्षिणीनदभात्यस्मा
नाष्ट्र्यांपदंकृणुतेऽअग्निधाने । शंनोगोभ्यश्चपुरुषेभ्यश्चास्तुमानोहिंसीदिहदेवाः कपोतः ॥ यदुलूकोवदतिमोघमेत
द्यत्कपोतः पदमग्नौकृणोति । यस्यदूतः प्रहितऽएषऽएतत्तस्मैयमायनमोऽअस्तुमृत्यवे ॥ ऋचाकपोतंनुदतप्रणोदमिषं
मदंतः परिगांनयध्वं । संयोपयंतोदुरितानिविश्वाहित्वानऽऊर्जंप्रपतात्पतिष्ठः ॥ २३ ॥ (१०।१२।१५) ऋषभंमा
समानानांसपत्नानांविषासहिं । हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपतिंगवां ॥ अहमस्मिसपत्नहेंद्रऽइवारिष्टोऽअक्षतः ।
अधः सपत्नामेपदोरिमेसर्वेऽअभिष्ठिताः ॥ अत्रैववोपिनह्याम्युभेऽआर्त्नीऽइवज्यया । वाचस्पतेनिषेधेमान्यथामदधं
रंवदान् ॥ अभिभूरहमागमंविश्वकर्मेणधाम्ना । आवश्चित्तमावोव्रतमावोहंसमितिंददे ॥ योगक्षेमंवऽआदायाहंभू
यासमुत्तमऽआवोमूर्धानमक्रमीं । अधस्पदान्मऽउद्वदतमंडूकाऽइवोदकान्मंडूकाऽउदकादिव ॥ २४ ॥ (१०।१२।१६)
तुभ्येदमिंद्रपरिषिच्यतेमधुत्वंसुतस्यकलशस्यराजसि । त्वंरयिंपुरुवीरामुनस्कृधित्वंतपः परितप्याजयः स्वः* ॥ स्व

(१०।१२।१५) ऋषभमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैराजऋषभः सपत्ननाशनोनुष्टुब्वंत्यामहापंक्तिः । (शाकरोवाऋषिः)। (१०।१२।१६)
तुभ्येदमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगाथिभार्गवौविश्वामित्रजमदग्नीइंद्रस्तृतीयायाः सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातारोजगती ।

ऋक्सं.
अ.८अ.८
॥६०॥

जितंमहिंमंदानमंधसोहवांमहेपरिंशक्रंसुताँऽउपं । इमंनोयज्ञमिहबोध्यागंहिस्पृधोजयंतंमघवानमीमहे ॥ सोमस्य राज्ञोवरुणस्यधर्मणिबृहस्पतेरनुंमत्याऽउशर्मणि । तवाहमद्यमंघवन्नुपंस्तुतौधातर्विधांतःकलशाँऽअभक्षयं ॥ प्रसूतो भक्षमंकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रंथमःसूरिरुन्मृंजे । सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ २५ ॥ (१०।१२।१७) वातस्यनुमहिमानंरथंस्यरुजन्नेंतिस्तनयंन्नस्यघोषंः । दिविस्पृग्यांत्यरुणानिकृण्वन्नुतोऽएंतिपृथि व्यारेणुमस्यन् ॥ संप्रेरंतेऽअनुवातंस्यविष्ठाऽऐनंगच्छंतिसमंनंनयोषाः । ताभिःसयुक्सरथंदेवऽईंयतेस्यविश्वंस्यभुवं नस्यराजा ॥ अंतरिंक्षेपथिभिरीयंमानोननिविंशतेकतमच्चनाहंः । अपांसखाप्रथमजाऽऋतावाक्वंस्विज्जातःकुतऽआ वंभूव ॥ आत्मादेवानांभुवंनस्यगर्भोयथावशंचरतिदेवऽएषः । घोषाऽइदंस्यशृण्विरेनरूपंतस्मैवातायहविषाविधेम ॥ २६ ॥ (१०।१२।१८) मयोभूर्वातोऽअभिवांतूस्राऽऊर्जस्वतीरोषंधीरारिंशंतां । पीवंस्वतीर्जीवधन्याःपिबंत्ववं सायंपद्वतेरुद्रमृळ ॥ याःसरूपाविरूंपाऽएकंरूपायासांमग्निरिष्ट्यानामांनिवेदं । याऽअंगिरसस्तपंसेहचक्रुस्ताभ्यंःप र्जन्यमहिशर्मंयच्छ ॥ यादेवेषुतन्वं१मैरंयंतयासांसोमोविश्वारूपाणिवेदं । ताऽअस्मभ्यंपयंसापिन्वंमानाःप्रजावंती

मंडलं १०
अनु. १२
॥६०॥

(१०।१२।१७) वातस्येतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवातायनोनिलोवायुस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।१८) मयोभूरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाक्षीवतः शंवरोगावस्त्रिष्टुप् ।

रिंद्रगोष्ठेरिरीहि ॥ प्रजापतिर्मह्यमेताररा॒णो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविदानः । शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्र

जया सं सदेम ॥ २७ ॥ (१०।१२।१९) विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतं । वातजूतो यो अ

भिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति ॥ विभ्राड्बृहत्सुभृतं वाजसातमं धर्मन्दिवो धरुणे सत्यमर्पितं । अमित्रहा वृ

त्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा सपत्नहा ॥ इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिदुच्यते बृहत् । विश्व

भ्राड्भ्राजो महि सूर्यो दृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतं ॥ विभ्राजंज्योतिषा स्व१रगच्छो रोचनं दिवः । येनेमा वि

श्वा भुवनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता ॥ २८ ॥ (१०।१२।२०) त्वं त्यमिटतो रथमिंद्र प्रावः सुतावतः ।

अशृणोः सोमिनो हवं ॥ त्वं मखस्य दोधतः शिरोव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहं ॥ त्वं त्यमिंद्र मर्त्यमास्त्रबुध्नाय वे

न्यं । मुहुः श्रथ्ना मनस्यवे ॥ त्वं त्यमिंद्र सूर्यं पश्चा संतं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशं ॥ २९ ॥ (१०।१२।२१) आ

याहि वनसा सह गावः सचंत वर्तनिं यदूधभिः ॥ आ याहि वस्व्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥ पितुभृतो न तं

(१०।१२।१९) विभ्राडिति चतुर्ऋचस्य सूक्तस्य सौर्यो विभ्राट् सूर्यो जगत्यंत्या स्तारपंक्तिः । (१०।१२।२०) त्वं त्यमिति चतुर्ऋचस्य सूक्तस्य भार्गव इट इंद्रो गायत्री । (१०।१२।२१) आ याहीति चतुर्ऋचस्य सूक्तस्य संवर्त उषा द्विपदा विराट् ।

तुमित्सुदानवःप्रतिदध्मोयजामसि ॥ उषाऽअपस्वसुस्तमःसंवर्तयतिवर्तनिंसुजातता ॥३०॥ (१०।१२।२२) आत्वा हार्षमंतरेंधिध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्त्वासर्वावांछंतुमात्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत् ॥ इहैवैधिमापच्योष्ठाःपर्वतऽइवा विचाचलिः । इंद्रऽइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुधारय ॥ इममिंद्रोऽअदीधरद्ध्रुवंध्रुवेणहविषा । तस्मैसोमोऽअधिब्रवत्त स्माऽउब्रह्मणस्पतिः ॥ ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताऽइमे । ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजाविशामयं ॥ ध्रुवंतेरा जावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः । ध्रुवंतऽइंद्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं ॥ ध्रुवंध्रुवेणहविषाभिसोमंमृशामसि । अथोत ऽइंद्रःकेवलीर्विशोबलिहृतस्करत् ॥ ३१ ॥ (१०।१२।२३) अभीवर्तेनहविषायेनेंद्रोऽअभिवावृते । तेनास्मान्ब्र ह्मणस्पतेभिराष्ट्रायवर्तय ॥ अभिवृत्यसपत्नानभियानोऽअरातयः । अभिपृतन्यंतंतिष्ठाभियोनऽइरस्यति ॥ अभि त्वादेवःसविताभिसोमोऽअवीवृतत् । अभित्वाविश्वाभूतान्यभीवर्तोयथाससि ॥ येनेंद्रोहविषाकृत्व्यभवद्द्युम्न्युत्त मः । इदंतदक्रिदेवाऽअसपत्नःकिलाभुवं ॥ असपत्नःसपत्नहाभिराष्ट्रोविषासहिः । यथाहमेषांभूतानांविराजानिज नस्यच ॥ ३२ ॥ (१०।१२।२४) प्रवोग्रावाणःसवितादेवःसुवतुधर्मणा । धूर्षुयुज्यध्वंसुनुत ॥ ग्रावाणोऽअप

(१०।१२।२२) आत्वेतिषळृचस्यसूक्तस्यध्रुवोराजानुष्टुप् । (१०।१२।२३) अभीवर्तेनेतिपंचर्चस्यसूक्तस्याभीवर्तोराजानुष्टुप् । (१०।१२।२४) प्रवइतिचतुरृचस्यसूक्तस्यऊर्ध्वग्रावार्बुदःसर्पऋषिःग्रावाणोगायत्री ।

दुच्छुनामपसेधतदुर्मतिं । उस्राःकर्तनभेषजं+ ॥ ग्रावाणऽउपरेष्वामहीयंतेसजोषसः । वृष्णेदधतोवृष्ण्यं ॥ ग्रावा णःसवितानुवोदेवःसुवतुधर्मणा । यजमानायसुन्वते+ ॥ ३३ ॥ (१०।१२।२५) प्रसूनवऽऋभूणांबृहन्नवंतवृज नां । क्षामायेविश्वधायसोश्नन्धेनुंनमातरं ॥ प्रदेवंदेव्याधियाभरताजातवेदसं । हव्यानोवक्षदानुषक्+ ॥ अयमु ष्यप्रदेवयुर्होतायज्ञायनीयते । रथोनयोरभीवृतोघृणीवान्चेततित्मना ॥ अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिवजन्मनः । सहं सश्चित्सहीयान्देवोजीवातवेकृतः+ ॥ ३४ ॥ (१०।१२।२६) पतंगमक्तमसुरस्यमाययाहृदापश्यंतिमनसाविपश्चि तः । समुद्रेऽअंतःकवयोविचक्षतेमरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ पतंगोवाचंमनसाबिभर्तितांगंधर्वोवदद्गर्भेऽअंतः । तांद्योतमानांस्वर्यंमनीषामृतस्यपदेकवयोनिपांति ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराचपथिभिश्चरंतं । ससध्रीचीः सविषूचीर्वसानऽआवरीवर्तिभुवनेष्वंतः+ ॥ ३५ ॥ (१०।१२।२७) त्यमूषुवाजिनंदेवजूतंसहावानंतरुतारंरथा नां । अरिष्टनेमिंपृतनाजमाशुंस्वस्तयेतार्क्ष्यमिहाहुवेम ॥ इंद्रस्येवरातिमाजोहुवानाःस्वस्तयेनावमिवारुहेम । उर्वीन पृथ्वीबहुलेगभीरेमावामेतौमापरेतौरिषाम ॥ सद्यश्चिद्यःशवसापंचकृष्टीःसूर्यऽइवज्योतिषापस्ततान । सहस्रसाःश

(१०।१२।२५) प्रसूनवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यार्भवःसूनुरग्निराद्यायाऋभवोनुष्टुप्द्वितीयागायत्री । (१०।१२।२६) पतंगमितितृचस्य सूक्तस्यप्राजापत्यःपतंगोमायाभेदस्त्रिष्टुप्आद्याजगती । (१०।१२।२७) त्यमूष्वितितृचस्यसूक्तस्यतार्क्ष्योरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यस्त्रिष्टुप् ।

तसाऽस्यरंहिनस्मांवरंतेयुवतिंनशर्यी ॥ ३६ ॥ (१०।१२।२८) उत्तिष्ठतावपश्यतेंद्रस्यभागमृत्वियं । यदिंश्रातोजुहोतनयद्यश्रांतोममत्तन ॥ श्रातंहविरोष्विंद्रप्रयाहिजगामसूरोऽअध्वनोविमंध्यं । परित्वासतेनिधिभिःसखायःकुलपानव्राजपतिंचरंतं ॥ श्रातंमन्यऽऊधनिश्रातमग्नौसुश्रातंमन्येतदृतंनवीयः । माध्यंदिनस्यसवनस्यदध्नःपिबेंद्रवज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः[+] ॥ ३७ ॥ (१०।१२।२९) प्रससाहिषेपुरुहूतशत्रूञ्ज्येष्ठस्तेशुष्मऽइहरातिरस्तु । इंद्राभंरदक्षिणेनावसूनिपतिःसिंधूनामसिरेवतीनां ॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतऽआजगंथापरस्याः । सृकंसंशायंपविमिंद्रतिग्मंविशत्रूंन्ताळ्हिविमृधोनुदस्व ॥ इंद्रंक्षत्रमभिवाममोजोजायथावृषभचर्षणीनां । अपानुदोजनममित्रयंतमुरुंदेवेभ्योऽअकृणोरुलोकं[+] ॥ ३८ ॥ (१०।१२।३०) प्रथश्चयस्यसप्रथश्चनामानुष्टुभस्यहविषोहविर्यत् । धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोरथंतरमाजभारावसिष्ठः ॥ अविंदन्तेऽअतिहितंयदासीद्यज्ञस्यधामपरमंगुहायत् । धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोर्भरद्वाजोबृहदाचक्रेऽअग्नेः[+] ॥ तेविंदन्मनसादीध्यानायजुःष्कन्नंप्रथमंदेवयानं । धातुर्द्यु

(१०।१२।२८) उत्तिष्ठतेतितृचस्यसूक्तस्यौशीनरःशिबिःकाशिराजःप्रतर्दनोरोहिदश्वोवसुमनाइतिक्रमेणैकर्चाइंद्रस्त्रिष्टुप्आद्यानुष्टुप् । (१०।१२।२९) प्रससाहिषइतितृचस्यसूक्तस्यैंद्रिर्जयइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।३०) प्रथश्चेतितृचस्यसूक्तस्यवासिष्ठःप्रगाथाभारद्वाजःसप्रथःसौर्योघर्मश्चैकर्चाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

तांनात्सवितुश्चविष्णोरासूर्यांदभरन्घर्ममेते+ ॥ ३९ ॥ (१०।१२।३१) बृहस्पतिर्नयतुदुर्गहांतिरःपुनर्नेषदघशंसा
यमन्मं । क्षिपदशस्तिमपदुर्मतिंहन्नथांकरद्यजमानायशंयोः+ ॥ नराशंसोनोवतुप्रयाजेशंनोऽअस्त्वनुयाजोहवेषु ।
क्षिपद० ॥ तपुर्मूर्धातपतुरक्षसोयेब्रह्मद्विषःशरवेहंतवाऽउ । क्षिपद० ॥ ४० ॥ (१०।१२।३२) अपश्यंत्वामनं
साचेकितानंतपसोजातंतपसोविभूतं । इहप्रजामिहरयिंरराणःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकाम ॥ अपश्यंत्वामनसादीध्यां
नांस्वायांतनूऽऋत्व्येनाधमानां । उपमामुच्चायुवतिर्बभूयाःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकामे ॥ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंवि
श्वेषुभुवनेष्वंतः । अहंप्रजाऽअजनयंपृथिव्यामहंजनिभ्योऽअपरीषुपुत्रान्+ ॥ ४१ ॥ (१०।१२।३३) विष्णुर्यो
निंकल्पयतुत्वष्टांरूपाणिपिंशतु । आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते ॥ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिसरस्वति ।
गर्भंतेऽअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ हिरण्ययींऽअरणीयंनिर्मंथतोऽअश्विना । तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासिसू
तवे ॥ ४२ ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ नेजमेषपरापतसुपुत्रःपुनरापत । अस्यैमेपुत्रकामायैगर्भमाधेहियःपुमान् ॥ यथेयंपृ

(१०।१२।३१) बृहस्पतिरितितृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यस्तपुर्मूर्धाबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।३२) अपश्यमितितृचस्यसूक्तस्यप्राजापत्यः प्रजावानृषिःयजमानोयजमानपत्नीहोताइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप् । (१०।१२।३३) विष्णुरितितृचस्यसूक्तस्यगर्भकर्तात्वष्टाआद्यायाविष्णु त्वष्टृप्रजापतिधातारोद्वितीयायाःसिनीवालिसरस्वत्यश्विनस्तृतीयायाअश्विनावनुष्टुप् । (प्राजापत्योविष्णुर्वाऋषिः) ।

थिवीमह्युत्तानागर्भमादधे । एवंतंगर्भमाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ विष्णोःश्रेष्ठेनरूपेणास्यांनार्यांगवीन्यां । पुमांसं पुत्रानाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ १ ॥) (१०।१२।३४) महित्रीणामवोस्तुद्युक्षंमित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षंवरुणस्य ॥ नहितेषामभाचननाध्वसुवारणेषु । ईशेरिपुरघशंसः ॥ यस्मैपुत्रासोअदितेःप्रजीवसेमर्त्याय । ज्योतिर्यच्छंत्यजस्रं ॥ ४३ ॥ (१०।१२।३५) वातआवातुभेषजंशंभुमयोभुनोहृदे । प्रणआयूंषितारिषत् ॥ उतवातपितासिनउत भ्रातोतनःसखा । सनोजीवातवेकृधि ॥ यददोवाततेगृहे३मृतस्यनिधिर्हितः । ततोनोदेहिजीवसे ॥ ४४ ॥ (१०।१२।३६) प्राग्नयेवाचमीरयवृषभायक्षितीनां । सनःपर्षदतिद्विषः ॥ यःपरस्याःपरावतस्तिरोधन्वातिरोचते । सनः० ॥ योरक्षांसिनिजूर्वत्यग्निस्तिग्मेनशोचिषा । सनः० ॥ योविश्वाभिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति । सनः० ॥ योअस्यपारेरजसःशुक्रोअग्निरजायत । सनः० ॥ ४५ ॥ (परिशिष्टं ॥ अनीकवंतमूतयेग्निंगीर्भिर्हवा

(१०।१२।३४) महीतितृचस्यसूक्तस्यवारुणिःसत्यधृतिरादित्यागायत्री । (महिसत्यधृतिर्वारुणिरादित्यंस्वस्त्ययनमित्यनुक्रमण्या अदितिर्देवतायस्येत्यादित्यंआदित्योदेवतायस्येत्यादित्यमितिद्वैविध्येनप्राप्तावप्यत्रादित्यानामेवदेवतात्वंनादितेः 'माहित्रंयन्महित्रीणामादित्यानांस्तुतिंविदुः' इतिशौनकोक्तेः)। (१०।१२।३५) वातइतितृचस्यसूक्तस्यवातायनउलोवायुर्गायत्री । (१०।१२।३६) प्राग्नयइति पंचर्चस्यसूक्तस्याग्नेयोवत्सोग्निर्गायत्री ।

महे । सनः॰)॥(१०।१२।३७) प्रनूनंजातवेदसमश्वंहिनोतवाजिनं । इदंनोबर्हिरासदे ॥ अस्यप्रजातवेदसोविप्रवी रस्यमीह्लुषः । महीमियर्मिसुष्टुतिं॥ यारुचोजातवेदसोदेवत्राहव्यवाहनीः । ताभिर्नोयज्ञमिन्वतु ॥४६॥ (१०।१२।३८) आयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः । पितरंचप्रयन्त्स्वः* ॥ अंतश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवं ॥ त्रिंशद्धामविराजतिवाक्पतंगायधीयते । प्रतिवस्तोरहद्युभिः ॥ ४७ ॥ (१०।१२।३९) ऋतंचसत्यंचा भीद्धात्तपसोध्यजायत । ततोरात्र्यजायतततःसमुद्रोऽअर्णवः+ ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोऽअजायत । अहोरा त्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी+ ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् । दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः* ॥ ४८ ॥ (१०।१२।४०) संसमिद्युवसेवृषन्नग्नेविश्वान्यर्यऽआ । इळस्पदेसमिध्यसेसनोवसून्याभर ॥ संगच्छध्वं संवदध्वंसंवोमनांसिजानतां । देवाभागंयथापूर्वेसंजानानाऽउपासते ॥ समानोमंत्रःसमितिःसमानीसमानंमनःसह

(१०।१२।३७) प्रनूनमितितृचस्यसूक्तस्याग्नेयःश्येनोजातवेदाअग्निर्गायत्री । (१०।१२।३८) आयंगौरितितृचस्यसूक्तस्यसार्पराज्ञी सूर्योगायत्री । (अत्रयद्यपिसार्पराज्ञ्यात्मदैवतमित्यनेनप्रकृतासार्पराज्ञीदेवताप्राप्नोतितथापिप्रयोक्तृभिःसूर्यस्यग्रहणात्पाक्षिकोपिसूर्यो स्साभिरुपात्तः) । (१०।१२।३९) ऋतंचेतितृचस्यसूक्तस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तिरनुष्टुप् । (१०।१२।४०) संसमितिचतुर्ऋच स्यसूक्तस्यांगिरसःसंवननःआद्यायाअग्निस्ततस्तिसृणांसंज्ञानमुपष्टुपतीयात्रिष्टुप् ।

चित्तमेषां । समानंमंत्रमभिमंत्रयेवःसमानेनवोहविषाजुहोमि ॥ समानीवआकूतिःसमानाहृदयानिवः । समानम
स्तुवोमनोयथावःसुसहासति ॥ ४९ ॥ इत्यष्टमाष्टकेऽअष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ संज्ञानमुशनावदत्सं
ज्ञानंवरुणोवदत् । संज्ञानमिंद्रश्चाग्निश्चसंज्ञानंसवितावदत् ॥ संज्ञानंनस्वेभ्यःसंज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विनायुव
मिहास्मासुनियच्छतां ॥ यत्कक्षीवांसंवननंपुत्रोअंगिरसामवेत् । तेननोद्यविश्वेदेवाःसंप्रियांसमजीजनन् ॥ संवो
मनांसिजानतांसमाकूतिर्मनामसि । असौयोविमनामनःसंसमावर्तयामसि ॥ १ ॥ नैर्हस्त्यंसेनादरणंपरिवर्त्मेतुयद्ध
विः । तेनामित्राणांबाहून्हविषाशोषयामसि ॥ परिवर्त्मान्येषामिंद्रःपूषाचसस्रतुः । तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निमू
ढानामिंद्रोहंतुवरंवरं ॥ ऐषुनह्यवृषाजिनंहरिणस्याधियंयथा । पराँऽअमित्राँऽऐषत्वर्वाचींगौरुपाजतु ॥ प्राध्वराणां
पतेवसोहोतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यंगायत्रमृच्यते ॥ गोकामोऽअन्नकामःप्रजाकामऽउतकश्यपः । भूतंभविष्यत्प्रस्तौति
सहब्रह्मैकमक्षरंबहुब्रह्मैकमक्षरं ॥ २ ॥ यदक्षरंभूतकृतंविश्वेदेवाऽउपासते । महऽऋषिमस्यगोप्तारंजमदग्निरकुर्वत ॥
जमदग्निराप्यायतेछंदोभिश्चतुरुत्तरैः । राजासोमस्यभक्षेणब्रह्मणावीर्यावता ॥ शिवानःप्रदिशोदिशःसत्यानःप्रदि
शोदिशः । अजोयत्तेजोददृश्रेशुक्रंज्योतिःपरोगुहा ॥ यद्दषिःकश्यपःस्तौतिसत्यंब्रह्मचराचरंध्रुवंब्रह्मचराचरं । त्र्या
युषंजमदग्नेःकश्यपस्यत्र्यायुषमगस्त्यस्यत्र्यायुषं ॥ यद्देवानांत्र्यायुषंतन्मेऽअस्तुत्र्यायुषंसर्वमस्तुशतायुषंबलायुषं ॥

तच्छंयोरावृंणीमहेगातुंयज्ञायंगातुंयज्ञपंतये । दैवींस्वस्तिरंस्तुनःस्वस्तिर्मानुंषेभ्यः । ऊर्ध्वंजिगातुभेषजंशंनोंअस्तु द्विपदेशंचतुंष्पदे ॥ ३ ॥ (इतिपरिशिष्टं ॥) ॥ ॥ ॥ ॥

चतुःषष्ट्यध्यायेवर्गाः ४९ सूक्तानि ४९ ऋचः २१८ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या. ६ इंद्राये. ६ सपत्नीनाशिन्या. ६ अरण्यान्या. ६ इंद्राये. १० सवित्र. ५ अग्नय. ५ श्रद्धाया. ५ इंद्राये. १० भाववृत्तये. ५ अलक्ष्मीनाशिन्याइ. ब्रह्मणस्पतय. २ अलक्ष्मीनाशिन्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. ५ शच्याइ. ६ इंद्राये. ५ इंद्राग्निभ्या. ५ गर्भसमाधानायाग्नय. ६ यक्ष्मघ्न. ६ दुःस्वप्ननाशनाये. ५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ यमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. शत्रुनाशनायेंद्राय. ५ इंद्राये. २ सोमवृहस्पत्यनुमतिमघवद्धातृविधातृभ्य. इंद्राये. वायव. ४ गोभ्य. ४ सूर्याये. ४ इंद्राये. ४ उषस. ४ अभिषिक्तराज्ञस्तुतय. ११ ग्रा०णइ. ४ ऋभुभ्य. अग्नय. ३ मायाभेदाये. ३ ताक्ष्याये. ३ इंद्राये. ६ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ बृहस्पतय. ३ पुत्रकामयजमानाशीर्भ्य. पुत्रकामपत्न्याशीर्भ्य. होत्राशीर्भ्य. विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातृभ्य. सिनीवालिसरस्वत्यश्विभ्य. अश्विभ्या. आदित्येभ्य. ३ वायव. ३ अग्नय. ५ जातवेदसेग्नय. ३ सूर्याये. ३ भाववृत्तय. ३ अग्नय. संज्ञानायेदं. ३ ॥ इत्यष्टमेऽष्टमः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथ निविदध्यायः ॥ ओम् अग्निर्देवेद्धः ॥ अग्निर्मन्विद्धः ॥ अग्निःसुषमित् ॥ होतादेव वृतः ॥ होतामनुवृतः ॥ प्रणीर्यज्ञानां ॥ रथीरध्वराणाम् ॥ अतूर्तोहोता ॥ तूर्णिर्हव्यवाट् ॥ आदेवोदेवान्वक्षत् ॥ यक्षदग्निर्देवोदेवान् ॥ सोअध्वराकरतिजातवेदाः ॥ १२ ॥ १ ॥ इंद्रोमरुत्वान्सोमस्यपिवतु ॥ मरुत्स्तोत्रोमरुद्ग णः ॥ मरुत्सखामरुद्वृधः ॥ घ्नन्वृत्रासृजदपः ॥ मरुतामोजसासह ॥ यईमेनंदेवाअन्वमदन् ॥ अप्तूर्येवृत्रतूर्ये ॥ शंबरहत्येगविष्टौ ॥ अर्चंतंगुह्यापदा ॥ परमस्यांपरावति ॥ आदींब्रह्माणिवर्धयन् ॥ अनाधृष्टान्योजसा ॥ कृण्व न्देवेभ्योदुवः ॥ मरुद्भिःसखिभिःसह ॥ इंद्रोमरुत्वाँइहश्रवदिहसोमस्यपिवतु ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ २ ॥ इंद्रोदेवःसोमंपिवतु ॥ एकजानांवीरतमः ॥ भूरिदानंतवस्तमः ॥ हर्योःस्थाता ॥ पृश्नेःप्रेता ॥ वज्रस्यभर्ता ॥ पुरां भेत्ता ॥ पुरांदर्मा ॥ अपांस्रष्टा ॥ अपांनेता ॥ सत्वानांनेता ॥ निजघ्निर्दूरेश्रवाः ॥ उपमातिकृद्दंसनावान् ॥ इहोशंदेवोवभूवान् ॥ इंद्रोदेवइहश्रवदिहसोमस्यपिवतु ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं । प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु । चित्रश्चित्राभिरूतिभिः । श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ३ ॥ सवितादेवःसोमस्य पिवतु ॥ हिरण्यपाणिःसुजिह्वः ॥ सुबाहुःस्वंगुरिः ॥ त्रिरहन्त्सत्यसवनः ॥ यःप्रासुवद्वसुधीती ॥ उभेजोष्ट्रीसवीम

नि ॥ श्रेष्ठंसावित्रमासुवं ॥ दोग्ध्रींधेनुं ॥ वोढारमनड्वाहं ॥ आशुंसप्तिं ॥ पुरंधिंयोषां ॥ जिष्णुंरथेष्ठां ॥ सभेयं युवानं ॥ परामीवांसाविषत्पराघशंसं ॥ सवितादेवइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया। प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं । प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु । चित्रश्चित्राभिरूतिभिः । श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ४ ॥ द्यावापृथिवीसोमस्यमत्सतां ॥ पिताचमाताच ॥ पुत्रश्चप्रजननंच ॥ धेनुश्चऋषभश्च ॥ धन्याचधिषणाच ॥ सुरेताश्चसुदुघाच ॥ शंभूश्चमयोभूश्च ॥ ऊर्जस्वतीचपयस्वतीच ॥ रेतोधाश्चरेतोभृच्च ॥ द्यावापृथिवीइहश्रुतामिहसोमस्यमत्सतां ॥ प्रेमांदेवीदेवहूतिमवतांदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतां ॥ चित्रेचित्राभिरूतिभिः ॥ श्रुताब्रह्माण्यावसागमंतां ॥ १५ ॥ ५ ॥ ऋभवोदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ विष्टीस्वपसः ॥ कर्मणासुहस्ताः ॥ धन्याधनिष्ठाः ॥ शम्याशमिष्ठाः ॥ शच्याशचिष्ठाः ॥ येधेनुंविश्वजुवंविश्वरूपामरक्षन् ॥ अरक्षन्धेनुमभवद्विश्वरूपी ॥ अयुंजतहरीअयुर्देवाँउप ॥ अबुध्नन्त्संकनीनामदंतः ॥ संवत्सरेस्वपसोयज्ञियंभागमायन् ॥ ऋभवोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १७ ॥ ६ ॥ विश्वेदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ विश्वेवैश्वानराः ॥ विश्वेहिविश्वमहसः ॥ महिमहांतः ॥ तकवानोमतिथीवानः ॥ अरकाःपचतवाहसः ॥ वातात्मानोअग्नि

दूताः ॥ येद्यांचपृथिवींचातस्थुः ॥ अपश्वस्वश्व ॥ ब्रह्मचक्षत्रंच ॥ बर्हिश्चवेदिंच ॥ यज्ञंचोरुचांतरिक्षं ॥ येस्थत्रय एकादशाः ॥ त्रयश्चत्रिंशच्च ॥ त्रयश्चत्रीचशता ॥ त्रयश्चत्रीचसहस्रा ॥ तावंतोभिषाचः ॥ तावंतोरातिषाचः ॥ तावतीःपत्नीः ॥ तावतीर्ग्नाः ॥ तावंतउदरणे ॥ तावंतोनिवेशने ॥ अतोवादेवाभूयांसःस्थ ॥ मावोदेवाअपिशसा मापरिशसावृक्षि ॥ विश्वेदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ ३० ॥ ७ ॥ अग्निर्वैश्वानरःसो मस्यमत्सत् ॥ विश्वेषांदेवानांसमित् ॥ अजस्रंदैव्यंज्योतिः ॥ योविड्भ्योमानुषीभ्योअदीदेत् ॥ द्युषुपूर्वासुदिद्यु तानः ॥ अजरउषसामनीके ॥ आयोद्यांभात्यांपृथिवीम् ॥ ओर्वंतरिक्षं ॥ ज्योतिषायज्ञायशर्मयंसत् ॥ अग्निर्वैश्वा नरइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १५ ॥ ८ ॥ मरुतोदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ सुष्टुभःस्वर्काः ॥ अर्कस्तुभोबृहद्वयसः ॥ शूराअनाधृष्टरथाः ॥ त्वेषासःपृश्निमातरः ॥ शुभ्राहिरण्यखादयः ॥ तवसोभंददिष्टयः ॥ नभस्यावर्षनिर्णिजः ॥ मरुतोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्ष त्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १४ ॥ ९ ॥ अग्निर्जा

तवेदाःसोमस्यमत्सत् ॥ स्वनीकश्चित्रभानुः ॥ अप्रोषिवान्गृहपतिः ॥ तिरस्तमांसिदर्शतः ॥ घृताहवनईड्यः ॥ बहुलवर्मास्तृतयज्वा ॥ प्रतीत्याशत्रून्जेतापराजितः ॥ अग्नेजातवेदोभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्व ॥ तुशोअम्रुशः ॥ समेद्धारंस्तोतारमंहसस्पाहि ॥ अग्निर्जातवेदाइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १६ ॥ १० ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रःसोमस्यमत्सत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोहिमहन् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोवृत्रमहन् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोपांवेगमैरयत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोजिन्वदजुवोपिन्वदपितः ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रउदार्यंवर्णमतिरदवदासीदिशोअस्तभ्नात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रउद्यामस्तभ्नादप्रथयत्पृथिवीं ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोदिविसूर्यमैरयद्ध्यंतरिक्षमतिरत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रःसमुद्रंप्रकुपितमरम्णात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रऋष्याँइवपंफणतःपर्वतान्प्रकुपिताँअरम्णात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १६ ॥ ११ ॥ अग्निर्द्वादश ॥ इंद्रोमरुत्वानिंद्रोदेवःसवितादेवःपृथग्विंशतिः ॥ द्यावापृथिवीपंचदश ॥ ऋभवोदेवाःसप्तदश ॥ विश्वेदेवास्त्रिंशत् ॥ अग्निर्वैश्वानरःपंचदश ॥ मरुतोदेवाश्चतुर्दश ॥ अग्निर्जातवेदाअस्यमदेपृथक्षोळश ॥ ॥ इतिनिविदध्यायः॥

अथकुंतापाध्यायः ॥ अथनाराशंस्यः ॥ ओम् ॥ इदंजनाउपश्रुतनराशंसस्तविष्यते ॥ षष्टिंसहस्रानवतिंचकौरम आरुशमेषुदद्महे ॥ उष्ट्रायस्यप्रवाहणोवधूमंतोद्विर्दश ॥ वष्मारथस्यनिजिहीळतेदिवईषमाणाउपस्पृशः ॥ एषइया यमामहेशतंनिष्कान्दशस्रजः ॥ त्रीणिशतान्यर्वतांसहस्रादशगोनां ॥ ३ ॥ इतितिस्रोनाराशंस्यः ॥ ॥ अथरैभ्यः ॥ वच्यस्वरेभवच्यस्ववृक्षेनपक्वेशकुनः ॥ नष्टेजिह्वाचर्चरीतिक्षुरोनभुरिजोरिव ॥ प्ररेभासोमनीषयावृथागावइवेरते ॥ अमोतपुत्रकाएषाममोतकाइवासते ॥ प्ररेभधियंभरस्वगोविदंवसुविदं ॥ देवत्रेमांवाचंश्रीणीहीषुर्नवीरमस्तारं ॥३॥ इतितिस्रोरैभ्यः ॥ ॥ अथपारिक्षित्यः ॥ राज्ञोविश्वजनीनस्ययोदेवोमर्त्यांँअति ॥ वैश्वानरस्यसुष्टुतिमासुनोतापरिक्षितिः ॥ परिक्छिन्नःक्षेममकरत्तमासुनुमासरं ॥ मरायन्कुर्वन्कौरव्यःपतिर्वदतिजायया ॥ कतरत्तआहराणिदधिमंथां परिस्रुतां ॥ जायापतिंविपृच्छतिराष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ अभीवर्ष्मप्रजिहातेयवःपक्वःपथोविलं । जनःसभद्रमेधत्त राष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ इतिचतस्रःपारिक्षित्यः ॥ ॥ अथकारव्याः ॥ इंद्रःकारुमवूवुधदुत्तिष्ठविचराजनं ॥ ममेदुग्रस्यचर्कृधिसर्वाइत्तेपृणादुरिः ॥ इहगावःप्रजायध्वमिहाश्वाइहपूरुषाः ॥ इहोसहस्रदक्षिणोवीरस्त्रातानिषीदतु ॥ नेमाइंद्रगावोरिषन्मोआसांगोपतीरिषत् ॥ मासाममित्रयुर्जनइंद्रमास्तेनईशत ॥ उपवोनरएमसिसूक्तेनवचसावयं भद्रेणवचसावयं ॥ चनोदधिध्वंनोअंगिरोनरिष्येमकदाचन ॥४॥ इतिचतस्रःकारव्याः ॥ ॥ अथदिशांक्लृप्तयः ॥

यःसभेयोविदथ्यःसुत्वायज्वाचपूरुषः ॥ सूर्यंचाभूरिशादसंतंदेवाःप्रागकल्पयन् ॥ योजाम्याअप्रत्तदमद्यःसखाय न्निनित्सति ॥ ज्येष्ठोयदिप्रचेतास्तदाहुरधरागिति ॥ यद्भद्रस्यपुरुषस्यपुत्रोभवतिदाधृषिः ॥ तद्विप्रोअब्रवीदुदग्गं धर्वःकाव्यंवचः ॥ यश्चपणिरभुजिष्योयश्चरेवाँअदाशुरिः ॥ धीराणांशश्वतामहंतदपागितिशुश्रुम ॥ येचदेवाअय जंताथोयेचपरादददिः ॥ सूर्योदिवमिवगत्वामघवानोविरप्शते ॥५॥ इतिपंचदिशांक्लृप्तयः ॥ ॥ अथजनकल्पाः ॥ योनाक्ताक्षोअनभ्यक्तोमणिवोअहिरण्यवः ॥ अब्रह्माब्रह्मणस्पुत्रस्तोताकल्पेषुसंमितः ॥ यआक्ताक्षःस्वभ्यक्तःसुम णिःसुहिरण्यवः ॥ सुब्रह्माब्रह्मणस्पुत्रस्तोताकल्पेषुसंमितः ॥ अप्रपाणाचयेशंतारेवाँअप्रददिश्चयः ॥ सुयभ्राकन्या कल्याणीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ सुप्रपाणाचयेशांतारेवान्सुप्रददिश्चयः ॥ सुयभ्राकन्याकल्याणीतोताकल्पेषुसंयि तः ॥ वावाताचमहिष्यंनस्ताचयुधिंगमः ॥ अनाशुरश्वआयामीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ परिवृक्ताचमहिषीविश्व स्त्याचयुधिंगमः ॥ स्वाशुरश्वआयामीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ इतिषड्जनकल्पाः ॥ ॥ अथेंद्रगाथाः ॥ यदिं द्रोदाशराज्ञेमानुषंव्यगाहथाः ॥ विरूपःसर्वस्माआसीत्सहयक्षायवंचते ॥ त्वंविषाक्षंमघवन्नम्रंपर्याकरोरभि ॥ त्वं रौहिणंव्यास्यस्त्वंवृत्रस्याभिनच्छिरः ॥ यःपर्वतान्व्यदधाद्योअपोव्यगाहथाः ॥ योवृत्रोवृत्रहन्नहंस्तस्माइंद्रनमोस्तु ते ॥ प्रष्टिंधावंतंहर्योरौच्चैःश्रवसमब्रवं ॥ स्वस्त्यश्वजैत्रायेंद्रमावहसुस्रजं ॥ यत्वाश्वेतोच्चैःश्रवसंहर्योर्युंजंतिदक्षिणं ॥

मूर्धानमश्वंदेवानाविभ्रदिंद्रंमहीयसे ॥ इतिपंचेंद्रगाथाः ॥ ॥ अथैतशप्रलापाः ॥ एताअश्वाआप्लवंते ॥ प्रतीपंप्राति
सत्वनं ॥ तासामेकाहरिक्किका ॥ हरिक्किकेकिमिच्छसि ॥ साधुंपुत्रंहिरण्ययं ॥ क्वाहकंपरास्यः ॥ यत्रामूस्तिस्रः
शिंशपाः ॥ परित्रयःपृदाकवः ॥ शृंगंधमंतआसते ॥ अयंमहांतेअवहि ॥ १० ॥ सइत्थकंसएवकं ॥ सघाघतेस
घागमे ॥ गोमीघमोमिनीरभिः ॥ पुमान्भूस्नेनिनित्सति ॥ बद्धवथोइति ॥ वद्धवोअथोइति ॥ अजकोरकोविका ॥
अश्वस्यवालोगोशफः ॥ केशिनीश्येनीएनीवा ॥ अनामयोपजिह्विका ॥ २० ॥ कोअंवकुलिमायुंनि ॥ कोअर्जुन्याः
पयः ॥ कोअसिक्न्याःपयः ॥ एतंपृच्छकुहंपृच्छ ॥ कुहाकंपक्वकंपृच्छ ॥ यआयंतिश्वभिष्कुभिः ॥ अकुभ्यंतःकुभा
यवः ॥ आमणकोमणत्थकः ॥ देवत्तःप्रतिहूर्यः ॥ पिनष्टिपतिकाहविः ॥ ३० ॥ प्रबुद्धदोमथायति ॥ शुंगउत्पत ॥
मात्वांविसखानाविदन् ॥ वशायाःपुत्रमायांतं ॥ इराचेंद्रममंदत ॥ इयंनियंनिति ॥ अथोइयंनिति ॥ अथोज्याय
स्तरोभुवत् ॥ इयंयकाशलाकका ॥ आमिणोतिनिभज्यते ॥ ४० ॥ तस्याअनुनिभंजनं ॥ वरुणोयातिवस्त्रुभिः ॥
शतंवभ्रोरभीशवः ॥ शतंकशाहिरण्ययीः ॥ शतंरथाहिरण्ययाः ॥ आहलकुःशवर्तकुः ॥ आयवनेनतेजनिः ॥
शफेनपीवओहति ॥ वनिष्ठुनोपनृत्यति ॥ इयंमह्यमदुरिति ॥ ५० ॥ तेवृक्षाःसहतिष्ठंति ॥ पाकवलिःशकवलिः ॥
अश्वत्थःखवुरोधवः ॥ अरदुःपरमःशये ॥ हस्त्यपापपूरुषः ॥ अदोहमितपीयूषकं ॥ द्वौचहस्तिनौदती ॥ अध्य

र्धचपरस्वतः ॥ आदलाबुकमेककं ॥ अलाबुकंनिखातकं ॥ ६० ॥ कर्करिकोनिखातकः ॥ तद्वातउन्मथाइति ॥
कुलायंकरवाँइति ॥ उग्रंवलिशदाततं ॥ नवलिशनदाततं ॥ कएषांकर्करींरिखत् ॥ कएषांदुंदुभिंहनत् ॥ यदींहन
त्कथंहनत् ॥ दैलींहनत्कथंहनत् ॥ पर्याकारंपुनःपुनः ॥७०॥ इतिसप्ततिपदान्यैतशप्रलापाः ॥ ॥ अथप्रवह्लिकाः॥
विततौकिरणौद्वौतावापिनष्टिपूरुषः ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ मातुष्टेकिरणौद्वौनीवीतःपुरुषादृते ॥
नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ निगृह्यकर्तकौद्वौनिरायच्छसिमध्यमां ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिम
न्यसे ॥ उत्तानायैशयानायैतिष्ठन्नेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ श्लक्ष्णायाश्लक्ष्णिकायांश्ल
क्ष्णमेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ अवश्लक्ष्णमवभ्रशदंतर्लोमवतिह्रदे ॥ नवैकुमारितत्त
थायथाकुमारिमन्यसे ॥ इतिषट्प्रवह्लिकाः ॥ ॥ अथाजिज्ञासेन्याः ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ अरालाउदभं
थते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ वत्साःप्रुषंतआसते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ सवीपुत्सीलिलीशये ॥ इहे
त्थप्रागपागुदगधराक् ॥ स्थालीपाकोविलीयते ॥ इतिचतस्रआजिज्ञासेन्याः ॥ ॥ अथप्रतिराध्यः ॥ भुगित्यभिगतः ॥
शरित्यभिष्ठितः ॥ फलित्यपक्रांतः ॥ इतितिस्रःप्रतिराध्यः ॥ ॥ अथातिवादः ॥ वीमेदेवाअक्रंसताध्वर्योक्षिप्रंप्रचर ॥
सुशस्तिरिद्गवामस्यतिप्राक्खिदसोमहै ॥ इत्यतिवादः ॥ ॥ अथदेवनीथाः ॥ आदित्याहजरितरंगिरोभ्योदक्षिणामन

यन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यायन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यायन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यगृभ्णन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यगृभ्णन् ॥ अहानेतसंनविचेतनानि ॥ जज्ञानेतसन्नपुरोगवासः ॥ उतश्वेतआशुपत्वा ॥ उतोपद्याभिर्जविष्ठः ॥ उतेमाशुमानं पिपर्ति ॥ आदित्यारुद्रावसवस्त्वेळते ॥ इदंराधःप्रतिगृभ्णीह्यंगिरः ॥ इदंराधोबृहत्पृथु ॥ देवाददत्वावरं ॥ तद्वो अस्तुसुचेतनं ॥ युष्मेअस्तुदिवेदिवे ॥ प्रत्येवगृभायत ॥ इतिसप्तदशपदानिदेवनीथाः ॥ अथभूतेच्छदः ॥ त्वमिं द्रशर्मरिणाहव्यंपरावतेभ्यः ॥ विप्रायस्तुवतेवसूनिजुरश्रवसेमहे ॥ त्वमिंद्रकपोतायच्छिन्नपक्षायवंचते ॥ श्यामा कंपक्वंपीलुचवारस्माअकृणोद्बहु ॥ अरंगरोवावदीतित्रेधावद्धोवरत्रया ॥ इरामुहप्रशंसत्यनिरामपवाधतांइतितिस्रो भूतेच्छदः ॥ ॥ अथाहनस्याः ॥ यदस्याअंहुभेद्याःपृथुस्थूरमुपातसत् ॥ मुष्काविदस्याएजतेगोशफेशकुलाविव ॥ य दास्थूरेणपससाअनूमुष्काउपावधीत् ॥ विष्वंचावस्याअर्दतेसिकतास्विवगर्दभः ॥ यदल्पिकास्वल्पिकाकर्कंधुकेवप च्यते ॥ वासंतिकमिवतेजनोयभ्यमानावितन्वते ॥ यद्देवासोललागमुंप्रपिष्टीपिनमाविषुः ॥ सक्थ्नादेद्दश्यतेनरःस क्थ्यःसाक्षीवगोयथा ॥ महाणद्युपन्नुतेअश्वस्यावेशितंपसः ॥ ईद्दक्फलस्यवृक्षस्यशूर्पेशूर्पंभजेमहि ॥ महाणध्यद्दसं हिसोक्रंददस्तमासरत् ॥ शकुकाननाशकामशकंसवक्षमुद्यमत् ॥ महाणग्युलूखलमतिक्रामंत्यब्रवीत् ॥ यथैवतेवनस्प

तेपिघ्नंतितथैवमे ॥ महान्वैभद्रोबिल्वोमहान्पक्वउदुंबरः ॥ महाँअभिज्ञुबाधतेमहतःसाधुखोदनं ॥ इत्यष्टावाहन स्याः ॥ इतिकुंतापाध्यायःसमाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथपुरोरुक् ॥ वायुरग्रेगायज्ञप्रीःसाकंगन्मनसायज्ञं ॥ शिवोनियुद्भिःशिवाभिः ॥ १ ॥ हिरण्यवर्तनीनरादेवा पतीअभिष्टये ॥ वायुश्चेंद्रश्चसुमुखः ॥ २ ॥ काव्याराजानाक्रत्वादक्षस्यदुरोणे ॥ रिशादसासधस्थआ ॥ ३ ॥ दै व्याअध्वर्यूआगतंरथेनसूर्यत्वचा ॥ मध्वायज्ञंसमंजाथे ॥ ४ ॥ इंद्रउक्थेभिर्मंदिष्ठोवाजानांचवाजपतिः ॥ हरिवां सुतानांसखा ॥ ५ ॥ विश्वान्देवान्हवामहेस्मिन्यज्ञेसुपेशसः ॥ तइमंयज्ञमागमंदेवासोदेव्याधिया ॥ ६ ॥ जुषा णाअध्वरेसदोयेयज्ञस्यतनूकृतः ॥ विश्वआसोमपीतये ॥ ७ ॥ वाचमहंदेवींवाचास्मिन्यज्ञेसुपेशसा ॥ सरस्वतींह वामहे ॥ ८ ॥ इत्यष्टौपुरोरुक्॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथप्रैषाः ॥ होतायक्षदग्निंसमिधासुषमिधासमिद्धंनाभापृथिव्याःसंगथेवामस्य ॥ वर्ष्मन्दिवइळस्पदेवेत्वाज्य स्यहोतर्यज ॥ १ ॥ होतायक्षत्तनूनपातमदितेर्गर्भंभुवनस्यगोपां ॥ मध्वाद्यदेवोदेवेभ्योदेवयानान्पथोअनक्तुवेत्वा ज्यस्यहोतर्यज ॥ २ ॥ होतायक्षन्नराशंसंनृशस्त्रंनॄँःप्रणेत्रं ॥ गोभिर्वपावान्त्स्याद्वीरैःशक्तीवान्रथैःप्रथमयावाहिरण्यै श्चंद्रीवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ३ ॥ होतायक्षदग्निमीळईळितोदेवोदेवाँऽआवक्षद्दूतोहव्यवाळमूरः ॥ उपेमंयज्ञमुपेमां

देवोदेवहूतिमवतुवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ४ ॥ होतायक्षद्बर्हिःसुष्टरीमोर्णम्रदाअस्मिन्यज्ञेविचप्रचप्रथतांस्वासस्थंदेवेभ्यः ॥ एमेनदद्यवसवोरुद्राआदित्याःसदंतुप्रियमिंद्रस्यास्तुवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ५ ॥ होतायक्षद्दुरऋष्वाःकवष्योकोषधावनीरुद्राताभिर्जिहतांविपक्षोभिःश्रयतां ॥ सुप्रायणाअस्मिन्यज्ञेविश्रयंतामृतावृधोव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ६ ॥ होतायक्षदुषासानक्ताबृहतीसुपेशसानॄँःपतिभ्योयोनिंकृण्वाने ॥ संस्मयमानेइंद्रेणदेवैरेदंबर्हिःसीदतांवीतामाज्यस्यहोतर्यज ॥ ७ ॥ होतायक्षद्दैव्याहोतारामंद्रापोताराकवीप्रचेतसा ॥ स्विष्टमद्यान्यःकरदिषास्वभिगूर्तमन्यऊर्जासतवसेमंयज्ञंदिविदेवेषुधत्तांवीतामाज्यस्यहोतर्यज ॥ ८ ॥ होतायक्षत्तिस्रोदेवीरपसामपस्तमाअच्छिद्रमद्येदमपस्तन्वतां ॥ देवेभ्योदेवीर्देवमपोव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ९ ॥ होतायक्षत्त्वष्टारमचिष्टमपाकंरेतोधांविश्रवसंयशोधां ॥ पुरुरूपमकामकर्शनंसुपोषःपोषैःस्यात्सुवीरोवीरैर्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ १० ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमुपावस्रक्षद्धियोजोष्टारंशशमंनरः ॥ स्वदान्स्वधितिर्ऋतुथाद्यदेवोदेवेभ्योहव्यवाड्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥११॥ अजैदग्निरसनद्वाजंनिदेवोदेवेभ्योहव्यवाट्प्रांजोभिर्हिन्वानोधेनाभिःकल्पमानोयज्ञस्यायुःप्रतिरन्नुपप्रेष्यहोतर्हव्यादेवेभ्यः ॥ १२ ॥ होतायक्षदग्निंस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसःस्वाहास्तोकानांस्वाहास्वाहाकृतीनांस्वाहाहव्यसूक्तीनां ॥ स्वाहादेवाआज्यपाजुषाणाअग्नआज्यस्यव्यंतुहोतर्यज ॥ १३ ॥ इतिप्रयाजप्रैषः ॥ ॥ होतायक्षदग्निमाज्यस्यजुषतांहविर्होतर्यज

॥ १४ ॥ होतायक्षत्सोममाज्यस्यजुषताहविर्होतर्यज ॥ १५ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौछागस्यवपायामेदसोजुषेतांहवि र्होतर्यज ॥ १६ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौपुरोळाशस्यजुषेतांहविर्होतर्यज ॥ १७ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशस्यजुषतांह विर्होतर्यज ॥ १८ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौछागस्यहविषआत्तामद्यमध्यतोमेदउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः॥ घस्तान्नूनंघासेअज्राणांयवसप्रथमानांसुमत्क्षराणांशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानांपीवोपवसनानांपार्श्वतःश्रोणितःशिता मतउत्सादतोंगादंगादवत्तानांकरतएवाग्नीषोमौजुषेतांहविर्होतर्यज ॥ १९ ॥ देवेभ्योवनस्पतेहवींषिहिरण्यपर्णप्रदि वस्तेअर्थं ॥ प्रदक्षिणिद्रशनयानियूयऋतस्यवक्षिपथिभीरजिष्ठैः ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्टतमयारभिष्टयार शनयाधित ॥ यत्राग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्रसोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्राग्नीषोमयोश्छागस्य हविषःप्रियाधामानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानितत्रैतं प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवंदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ २० ॥ वनस्पतेरशनया नियूयपिष्टतमयावयुनानिविद्वान् ॥ वहदेवत्रादिधिषोहवींषिप्रचदातामममृतेषुवोचः ॥ होतायक्षदग्निंस्विष्टकृतमया ळग्निरग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाट्सोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाळग्नीषोमयोश्छागस्यहविषःप्रियाधा मान्ययाड्वनस्पतेःप्रियापाथांस्ययाड्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वंमहिमानमा

यजतामेज्याइषःकृणोतुसोअध्वराजातवेदाजुषतांहविर्होतर्यज ॥२१॥ इतिपाशुकप्रैषाः ॥ ॥ अथानुयाजप्रैषाः ॥
देवंबर्हिःसुदेवंदेवैःस्यात्सुवीरंवीरैर्वस्तोर्वृज्येताक्तोःप्रस्त्रियेतात्यन्यान्रायाबर्हिष्मतोमदेमवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज
॥ २२ ॥ देवीर्द्वारःसंघातेविड्वीर्यामंछिथिराध्रुवादेवहूतौवत्सईमेनास्तरुणआमिमीयात्कुमारोवावनजातौमैनाअर्वा
रेणुककाटःपृणग्वसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज ॥ २३ ॥ देवीउषासानक्ताद्यास्मिन्यज्ञेप्रयत्यह्वेतामपिनूनंदैवीर्विशःप्राया
सिष्टांसुप्रीतेसुधितेवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २४ ॥ देवीजोष्ट्रीवसुधितीययोरन्याघाद्वेषांसियुयवदान्यावक्षद्वसु
वार्याणियजमानायवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २५ ॥ देवीऊर्जाहुतीइषमूर्जमन्यावक्षत्सग्धिसपीतिमन्यानवेनपूर्वं
दयमानास्यामपुराणेननवंतामूर्जमूर्जाहुतीऊर्जयमानेअधातांवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २६ ॥ देवादैव्याहोता
रापोतारानेष्टाराहताघशंतावाभरद्वसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २७ ॥ देवीस्तिस्रस्तिस्रोदेवीरिळासरस्वतीभारती
द्यांभारत्यादित्यैरस्पृक्षत्सरस्वतीमंरुद्रैर्यज्ञमावीदिहैवेळयावसुमत्यासधमादंमदेमवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज ॥ २८ ॥
देवोनराशंसस्त्रिशीर्षाषळक्षःशतमिदेनंशितिपृष्ठाआदधतिसहस्रमींप्रवहंतिमित्रावरुणेदस्युहोत्रमर्हतोबृहस्पतिस्तोत्र
मश्विनाध्वर्यवंवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ २९ ॥ देवोवनस्पतिर्वर्षप्रावाघृतनिर्णिक्द्यामग्रेणास्पृक्षदांतरिक्षंमध्येना
प्राःपृथिवीमपरेणादृंहीद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ३० ॥ देवंबर्हिर्वारितीनांनिधेधासिप्रच्युतीनामप्रच्युतंनिकाम

धरणंपुरुस्पार्हंयशस्विदेनावर्हिन्यावर्हींष्यभिष्यामवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ३१ ॥ देवोअग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणा
मंद्रःकविःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानग्नेयांदेवायनयाज्याँअपिप्रेर्येतेहोत्रेअमत्सततांससनुषींहोत्रांदेवंग
मांदिविदेवेषुयज्ञमेरयेमंस्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूर्वसुवनेवसुधेयस्यनमोवाकेवीहियज ॥ ३२ ॥ ॥ अथसूक्तवाकप्रैषः ॥
अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंयजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोळाशंगृह्णन्नग्नयआज्यंगृह्णन्त्सोमायाज्यंवध्नन्नग्नीषोमाभ्यांछा
गंसूपस्थाअद्यदेवोवनस्पतिरभवदग्नयआज्येनसोमायाज्येनाग्नीषोमाभ्यांछागेनाद्यस्तंतंमेदस्तःप्रतिपचताग्रभीष्टामवी
वृधेतांपुरोळाशेनत्वामद्यर्षआर्षेयऋषीणांनपादवृणीतायंयजमानोवहुभ्यआसंगथेभ्यः ॥ एषमेदेवेषुवार्यादक्ष्यतइ
तितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्माआचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसिभद्रवाच्यायप्रेषितोमानुषःसूक्तवाकायसूक्ता
ब्रू ३ हि ॥ ३३ ॥ ॥ अथसुत्यायांसवनीयप्रैषाः ॥ होतायक्षदग्निंछागस्यवपायामेदसोजुषतांहवि
र्होतर्यज ॥ ३४ ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवाँइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपः ॥
मित्रावरुणयोःपयस्याप्रातःप्रातःसावस्यपुरोळाशाँइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज ॥ ३५ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशा
नांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ३६ ॥ होतायक्षद्वायुमग्रेगामग्रेयावाणमग्रेसोमस्यपातारंकरदेवंवायुरावसागमज्जुषतांवेतु
पिवतुसोमंहोतर्यज ॥ ३७ ॥ होतायक्षदिंद्रवायूअर्हताहर्णांगव्याभिर्गोमंताश्चियंतांवीरयाशुक्रयाएनयोर्नियुतोगो

अग्नावीरोपशाश्वपुरस्त्यास्तासामिहप्रयाणमस्त्विहविमोचनंकरतएवेंद्रवायूजुषेतांवीतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥ ३८ ॥
होतायक्षन्मित्रावरुणासुक्षत्रारिशादसानिचिन्मिषंतानिचिरानिचिर्यांसाक्ष्णश्चिद्रातुवित्तरानुल्वणेनचक्षसऋतमृत
मितिदीध्यानाकरतएवंमित्रावरुणाजुषेतांवीतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥ ३९ ॥ होतायक्षदश्विनानासत्यादीघ्नीरुद्र
वर्तिनीन्यतरेणचक्रेणवामीरिषऽऊर्जावहतंसुवीराः सनुतरेणाररुषोवाधेतांमधुकशयेमंयज्ञंयुवानामिमिक्षतांकरतए
वाश्विनाजुषेतांपिबतांवीतांसोमंहोतर्यज ॥ ४० ॥ होतायक्षदिंद्रंप्रातःप्रातःसावस्यार्वावतोगमदापरावतओरोरंतरि
क्षादास्वात्सधस्थादिमेअस्मैशुक्रामधुश्चुतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ४१ ॥ होतायक्ष
दिंद्रंहोत्रात्सजूर्दिवआपृथिव्याऋतुनासोमंपिबतुहोतर्यज ॥ ४२ ॥ होतायक्षन्मरुतःपोत्रात्सुष्टुभःस्वर्काऋतुनासोमं
पिबतुपोतर्यज ॥ ४३ ॥ होतायक्षद्ग्रावोनेष्ट्रात्त्वष्टासुजनिमासजूर्देवानांपत्नीभिर्ऋतुनासोमंपिबतुनेष्टर्यज ॥ ४४ ॥
होतायक्षदग्निमाग्नीध्रादृतुनासोमंपिबत्वग्नीद्यज ॥ ४५ ॥ होतायक्षदिंद्रोब्रह्माब्राह्मणादृतुनासोमंपिबतुब्रह्मन्यज
॥ ४६ ॥ होतायक्षन्मित्रावरुणौप्रशास्तारौप्रशास्त्रादृतुनासोमंपिबतांप्रशास्तर्यज ॥ ४७ ॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदां
होत्रादृतुभिःसोमंपिबतुहोतर्यज ॥ ४८ ॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदांपोत्रादृतुभिःसोमंपिबतुपोतर्यज ॥ ४९ ॥ होता
यक्षद्देवंद्रविणोदांनेष्ट्रादृतुभिःसोमंपिबतुनेष्टर्यज ॥ ५० ॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदामपाद्धोत्रादपात्पोत्रादपान्नेष्ट्रात्तु

रीयंपात्रममृक्तममर्त्यमिंद्रपानंदेवोद्रविणोदाद्राविणोदसःस्वयमायूयाःस्वयमभिगूर्याःस्वयमभिगूर्तयाहोत्रयऋतुभिः सोमस्यपिवत्वच्छावाकयज ॥ ५१ ॥ होतायक्षदश्विनाध्वर्यूआध्वर्यवादृतुनासोमंपिवतामध्वर्यूयजतं ॥ ५२ ॥ होतायक्षदग्निंगृहपतिंगार्हपत्यात्सुगृहपतिस्त्वयाग्नेयंसुन्वन्यजमानस्यात्सुगृहपतिस्त्वमनेनसुन्वतायजमानेनाग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यादृतुनासोमंपिबतुगृहपतेयज ॥ ५३ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशस्यजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ५४ ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवाँइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपः ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यपुरोळाशाँइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज ॥ ५५ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ५६ ॥ होतायक्षदिंद्रंमाध्यंदिनस्यसवनस्यनिष्केवल्यस्यभागस्यात्तारंपातारंश्रोतारंहवमागंतारमस्याधियोवितारंसुन्वतोयजमानस्यवृधं ॥ ओभाकुक्षीपृणतांवार्त्रघ्नंचमाघोनंचेमेअस्मैशुक्रामधुश्चुतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ५७ ॥ होतायक्षदिंद्रंमरुत्वंतमिंद्रोमरुत्वांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ५८ ॥ होतायक्षदादित्यान्प्रियान्प्रियधाम्नःप्रियव्रतान्महस्वसरस्यपतीनुरोरंतरिक्षस्याध्यक्षान्त्स्वादित्यानवोदधतस्मैसुन्वतेयजमानायकरन्नेवमादित्याजुषंतांमदंतांव्यंतुपिबंतुसोमंहोतर्यज ॥ ५९ ॥ होतायक्षदग्निंछागस्यहविषआददद्यमध्यतोमेदउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्याग्रुभः ॥ घसन्नूनंघासेअज्राणांयवसप्रथमानांसुमत्क्षराणांशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानांपीवोपवसना

नांपार्श्वतःश्रोणितःशितामतउत्सादतोंगादंगादवत्तानांकरदेवाग्निर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ ६० ॥ (होतायक्षद्वनस्प तिमभिहिपिष्टतमयारभिष्टयारशनयाधित ॥ यत्राग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्रसोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधा मानियत्राग्नेश्छागस्यहविषःप्रियाधामानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुः प्रियाधामानितत्रैतंप्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवंदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ हो तायक्षदग्निंस्विष्टकृतमयाळग्निरग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाट्सोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाळग्नेश्छाग स्यहविषःप्रियाधामान्ययाड्वनस्पतेःप्रियापाथांस्ययाट्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानि यक्षत्स्वंमहिमानमायजतामेज्याऽइषकृणोतुसोऽअध्वराजातवेदाजुषतांहविर्होतर्यज) ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवांऽइं द्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपः ॥ तृतीयस्यसवनस्यपुरोळशाँइंद्रःप्रस्थितांजु षाणोवेतुहोतर्यज ॥ ६१ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ६२ ॥ होतायक्षदिंद्रंतृतीयस्यसवन स्यऋभुमतोविभुमतोवाजवतोबृहस्पतिवतोविश्वदेव्यावतःसमस्यमदाःप्रातस्तनाअग्मतसंमाध्यंदिनाः समिदात नास्तेषांसमुक्षितानांगौरइवप्रगाह्यावृषायस्वायूयावाहुभ्यामुपयाहिहरिभ्यांप्रप्रुथ्याशिप्रेनिष्टृथ्यऋजीषमिमेअस्मैती व्राआशीर्वतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ६३ ॥ होतायक्षद्देवंसवितारंपरामीवांसावि

षत्पराघशंसंसुसावित्रमासाविषदस्मैसुन्वतेयजमानायकरदेवंदेवःसविताजुषतांमदतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥६४॥
अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंसुन्वन्यजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोळाशान्गृह्णन्नग्नयऽआज्यंगृह्णन्त्सोमायाज्यंबध्नन्नग्नये
छागंसुन्वंनिंद्रायसोमंभृंजन्हरिभ्यांधानाःसूपस्थाअद्यदेवोवनस्पतिरभवदग्नयआज्येनसोमायाज्येनाग्नयेछागेनेंद्राय
सोमेनहरिभ्यांधानाभिरघत्तंमेदस्तःप्रतिपचताग्रभीदवीवृधतपुरोळाशैरपादिंद्रःसोमंगवाशिरंयवाशिरंतीव्रांतंबहुर
मध्यमुपोत्थामदाश्रौद्धिमदाँआनळवीवृधतांगूषैस्त्वामद्यर्षआर्षेयऋषीणांनपादवृणीतायंसुन्वन्यजमानोबहुभ्यआसं
गथेभ्यः ॥ एषमेदेवेषुवसुवार्यायक्ष्यतइतितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्माआचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसिभ
द्रवाच्यायप्रेषितोमानुषःसूक्तवाकायसूक्ताब्रू ३ हि ॥ ६५ ॥ धानासोमानामिंद्राद्धिचपिबचबब्धांतंहरीधानाउ
पऋजीषंजिघ्रतामारथचर्षणेसिंचस्वयत्त्वापृच्छाद्धिषन्पत्नीःक्कामीमदथाइत्यस्मिन्सुन्वतियजमानेतस्मैकिमराथाः सु
ष्टुसुवीर्यंयज्ञस्यागुरउद्दचयद्यद्दचीकमतोतोतत्तथाभूद्धोतर्यज ॥ ६६ ॥ होतायक्षदश्विनासोमानांतिरोअह्व्यानांत्रि
र्वर्तिर्यातंत्रिरिहमादयेथामुतोतुरीयंनासत्यावाजिनायधेनुःसजूरग्नीरोहिदश्वोघृतस्नुःसजूरुषाअरुणीभिःसजूःसूर्यएत
शेनसजोषावश्विनादंसोभिःकरतएवाश्विनाजुषेतांमदेतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥ ६७ ॥ होतायक्षदश्विनासरस्वती

मिंद्रंसुत्रामाणंसोमानांसुराम्णांजुषतांव्यंतुपिबंतुमदंतुसोमान्सुराम्णोहोतर्यज ॥ ६८ ॥ होतायक्षत्प्रजापतिंमहिम्नो जुषतांवेतुपिवतुसोमंहोतर्यज ॥ ६९ ॥ इतिप्रैषाध्यायःसमाप्तः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

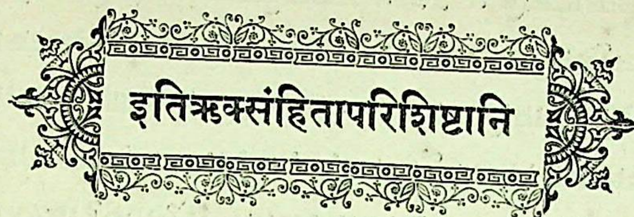

अयं ग्रंथः पणशीकरोपाह्वविद्वद्वरलक्ष्मणशर्मतनुजनुषा वासुदेवशर्मणा परिष्कृत्य संशोधितः
मुंबय्यां निर्णयसागराख्यमुद्रणयंत्रपरिवृढानां **श्रीमतां तुकाराम जावजीनां** कृते
सचायं तेषामेवांकनालये बाळकृष्ण रामचंद्र घाणेकरेणांकितः ।

शाकः १८३२, सन १९१०.

॥ इतिअष्टमाष्टकःसमाप्तः ॥